ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ "ΠΥΡΣΟΥ,, Α. Ε.
1930

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

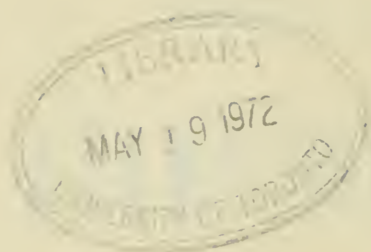
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ "ΠΥΡΣΟΥ„ Α. Ε.
1930

LIBRARY
MAY 19 1972

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

1872

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνέργειαί μου ἦσαν ἡ συνέχεια καὶ ἐξακολούθησις τῶν κατὰ τὸ παρελθόν.

Οὕτω, δὲν ἔπαυσα καὶ παρὰ τῇ Γαλλικῇ Κυβερνήσει ἐπιμένων, καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν συναδέλφων μου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐπιδιώκων, ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἡμῶν ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ Λαυρίου. Ὁ κ. Villefont, ὁ δικαστικὸς σύμβουλος τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου, εἰς ὃν ὁ κ. Rémusat εἶχεν ἀναθέσει τὴν μελέτην καὶ γνωμοδότησιν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, εἶχε συντάξει ὑπόμνημα περὶ αὐτῆς. Λαβὼν δ᾿ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ εὑρὼν αὐτό, οὐχὶ ὁποῖον τὸ περιέμενον, παρετήρησα τῷ κ. Rémusat ὅτι παρ᾿ ἀνωτέρου λειτουργοῦ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως προσεδόκων, μετὰ πεποιθήσεως, ἔκθεσιν ἐμβριθῆ καὶ ἀμερόληπτον, ἀλλ᾿ ἀντ᾿ αὐτῆς, μετ᾿ ἐκπλήξεως εἶδον ἔργον δικηγορικῶς σοφιστικόν, ὃ ἠναγκαζόμην ν᾿ ἀντικρούσω. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξα, παρουσιάσας ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἕτερον ἀνθυπόμνημα. Ἀλλ᾿ ἐπιστρέψαντος τοῦ κ. Μελετοπούλου εἰς Ἀθήνας, τὸ Ὑπουργεῖον μοὶ ἔγραψεν ὅτι ἀποκρούει τὰς ἰδέας μου, καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ὁδόν, ἥτις, ἐγὼ ἔβλεπον καὶ δὲν ἔπαυσα νὰ τῷ ἐκθέτω, ὅτι ἦν ἀδιέξοδος, τόσον μάλιστα, ὥστε, ὁσάκις ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως ὁπωσοῦν σπουδαίας, ὁ κ. Ρεμυζὰ μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἦτον ἐνδοτικωτέρα, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ ἤθελε νὰ δειχθῇ συμβιβαστικωτέρα, ὡς πρὸς τὰ τοῦ Λαυρίου. Συνέταξα δὲ καὶ ἐξέδωκα ἀνωνύμως καὶ φυλλάδιον γαλλιστὶ περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Λαυρίου πρὸς φωτισμὸν τῆς κοινῆς γνώμης· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου, διότι

δὲν ἔφθανεν εἰς τὰς συμβουλὰς ἐκείνας, αἵτινες ἔβαινον πέραν τοῦ δικαίου καὶ οὐδένα θὰ ἔπειθον· καὶ αἱ ἐφημερίδες «Αἰὼν» καὶ «Ἀλήθεια» ἔγραψαν κατὰ τοῦ φυλλαδίου. Προσέτι δ' ἡ ἀντιπολίτευσις ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐγγράφων μου καὶ ἐδημοσίευεν ἐπικρίνουσα αὐτά, δι' ὃ καὶ δικαίωμά μου ἐθεώρησα, καὶ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας ἐντόνους ν' ἀποτείνω διαμαρτυρίας.

Ἀγορεύσας δ' ὁ Δεληγεώργης περὶ Λαυρίου εἰς τὴν Βουλήν, μοὶ ἔπεμψε τὸν λόγον του, ἀπαιτήσας νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν Moniteur Universel, ὃ καὶ ἐνήργησα· ἀλλ' ἡ ἐφημερὶς ἐζήτησε καὶ ἔλαβε διὰ ταύτην τὴν δημοσίευσιν 1600 φράγκα.

Ἦτο δὲ ἰσχυρὰ ἡ καθ' ἡμῶν ἔξαψις, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου αὐτοῦ συνδαυλιζομένη. Τοὐλάχιστον ὁ δημοσιογράφος κ. Hansen μοὶ ἐνεπιστεύθη ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἠρέθιζε τὰς ἐφημερίδας νὰ γράφωσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρὰ τῆς κυρίας Λενορμὰν ἔμαθον ὅτι ἐφημερίς της δὲν ἐδέχθη ἄρθρον, ὃ τῇ ἔπεμψα, διότι εἰς τὸν συντάκτην αὐτῆς ἐῤῥέθη ὅτι οἱ υἱοί μου ἐπολέμησαν κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ δὲ République Française, ἐφημερὶς τοῦ Γαμβέτα, εἶχεν ἄρθρον ὑβριστικὸν κατ' ἐμοῦ, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Γενναδίου, ὥς τινες μοὶ εἶπον, ἀλλ' ἀγνοῶ, οὐδ' ἐξήτασα ἂν ἦν ἀληθές. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας, κόμης Ὀρλόφ, μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἦν ἀπίθανον ἡ Γαλλία μετὰ τῆς Ἰταλίας νὰ δώσωσι τελεσίγραφον καὶ νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ βίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, δι' ὃ μᾶς συνίστα, ὡς καὶ ὁ Λύονς, Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, νὰ προβῶμεν εἰς συμβιβασμόν. Συνυπηκουόμην δὲ δραστηρίως καὶ μετὰ τῶν παρ' ἄλλαις αὐλαῖς συναδέλφων μου, ὅσοι ἐδύναντο νὰ ἐξασκήσωσί τινα ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως, καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις ὅμως καὶ τότε, ὡς καὶ ὅτε τὸν Ὀκτώβριον ἦλθεν εἰς Παρισίους, δὲν εἶχεν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ γενικότητας μόνον ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθην νὰ τῷ ἐξηγήσω αὐτὸ ἀπ' ἀρχῆς.

Ἐπῆλθε δὲ τότε εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν ἡ ἰδέα νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος διὰ διαιτησίας. Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον, ὅτε τῷ διεβίβασα ταύτην τὴν πρότασιν, φοβούμε-

νον ἴσως φιλοπροσωπίαν καθ' ἡμῶν, ἀπέκρουσεν αὐτὴν ἐπιμόνως.

Ἑτέρα δὲ σπουδαία δημοσία ὑπόθεσις, ἥτις μὲ ἀπησχόλησε συγχρόνως ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, ἦν ἡ ἀξίωσις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως τοῦ νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἡμετέραν ναυτιλίαν εἰς τὰς μεσημβρινὰς γαλλικὰς ἀκτάς, εἰς ἔκτακτον φόρον. Τὸ μέτρον ἦν δι' ἡμᾶς ὀλέθριον, ἕνεκα τῆς ζωηροτάτης κινήσεως τοῦ ἡμετέρου ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἐν τῷ λιμένι τῆς Μασσαλίας. Τούτου ἕνεκα, πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλα, ἵνα τὸ μέτρον τοῦτο ἀποδείξω, οὐ μόνον ὡς ἄδικον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐμπορικῶς εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν ἀσύμφορον. Ἐπὶ πολὺ τὸ ζήτημα ἐταλαντεύετο· καὶ ἔπειθον μὲν οἱ λόγοι μου, καὶ πολλάκις μοὶ εἶπεν ὁ Ὑπουργός, ὅτι ἐκέρδησα τὴν καρδίαν τοῦ Προέδρου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ περίστασις ἐπίσης μοὶ ἀπέδειξεν, ὅτι, πολὺ μὲν φιλόσοφος καὶ ἔντιμος ἀνὴρ ἦν ὁ Ρεμυζά, ἀλλ' ἥκιστα δραστήριος καὶ πρακτικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Προσέτι δέ, καίτοι ἐν ἀρχῇ ἀναγνωρίσαντες τὴν ἰσχὺν τῶν λόγων μου, ἀνέβαλλον ὅμως τὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς δι' αὐτῆς ἐνδοτικωτέρους εἰς τὰ Λαυριακά. Οὐχ' ἧττον ὅμως ἐπέτυχον, κατ' ἀρχὰς μέν, ν' ἀναβληθῇ τῆς φορολογίας ἡ ἐφαρμογή, μέχρι τέλους δὲ καὶ ν' ἀνακληθῇ τὸ μέτρον ὁλοτελῶς.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐλθόντος εἰς ἐπίσκεψίν μου τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἱσπανίας κ. Ὀλοζάγα, μοὶ ἐπῆλθε κατὰ νοῦν, πόσον ἄτοπον καὶ ἀνόητον ἦτον ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς νέας δυναστείας νὰ διατελῇ εἰς διακεκομμένας σχέσεις μετὰ τῆς Ἱσπανίας, ἕνεκα.... τῶν παναρχαίων δυναστικῶν ἀξιώσεων τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τοῦ Ἱσπανικοῦ θρόνου, δι' ἃς ὁ Βασιλεὺς Λουδοβῖκος εἶχεν ἄλλοτε προσβάλει τὸν ἐν Ἀθήναις Ἱσπανὸν Πρέσβυν. Τὴν χορδὴν ταύτην ἐλαφρῶς ἐγγίσας, εὗρον συμφωνοῦντα καὶ τὸν συνάδελφόν μου, καὶ μέχρι τέλους ἐσυμφωνήσαμεν νὰ γράψωμεν, ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν εἰς τὴν ἰδίαν Κυβέρνησιν, προτείνοντες τὴν ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπράξαμεν μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ἱσπανία ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας Ἐπιτετραμμένον, ὅστις συνέδεσεν αὖθις τὰς πρὸ πολλοῦ διακοπείσας σχέσεις.

Περὶ Ὀλοζάγα δὲ προκειμένου, θ' ἀναφέρω καὶ ὃ μᾶς ἔδωκε γεῦμα διπλωματικὸν τῇ 18)30 Μαΐου, διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πρ. Ἀμεδαίου. Εἰς αὐτό, πολυτελέστατον ὄν, παρετέθησαν, ἐν πλείστοις ἄλλοις, ἱσπανικαὶ γαρίδες καταπληκτικοῦ μεγέθους, ἄξιαι νὰ ἑλκύσωσι τὸν Βιτέλιον μέχρις ἄκρων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Οὕτω κἂν ἔκρινεν ὁ γείτων μου, Πρέσβυς τῆς Ὁλλανδίας, ὅστις δύο ἐξ αὐτῶν ἐτύλιξεν εἰς χαρτίον καὶ ἔκρυψεν εἰς τὸν κόλπόν του. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῶν, καὶ ὁ κ. Ὀλοζάγας μᾶς ἔλεγεν εἰς τίνα μέρη τῆς Ἱσπανίας εὑρίσκοντο.

«Τὸ κατ' ἐμέ», εἶπον γελῶν, «εἰκάζω ὅτι εὑρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ. Ἂν φερ' εἰπεῖν ἐρευνηθῶσιν οἱ κόλποι ἡμῶν, ἴσως θ' ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα αὐτῶν καταγώγια».

Τότε ὁ κ. Ζούϋλεν, Πρέσβυς τῆς Ὁλλανδίας, πρὸς κοινὴν θυμηδίαν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του καὶ ἔδειξε τὰς ἐκεῖ ἐγκλεισθείσας, ὁ δὲ ξενοδόχος ἡμῶν διέταξε καὶ ἔφερον ἀμέσως πολλὰς αὐτῶν παροψίδας καὶ διένειμε τὸ περιεχόμενον εἰς πάντας ἡμᾶς, ἀποκομίσαντας οὕτως, ἵνα ἐπιδείξωμεν εἰς τὰς οἰκογενείας ἡμῶν, τὰ θαλάσσια ταῦτα τέρατα. Εἶχον δὲ πολλὴν σχέσιν μετὰ τοῦ κ. Ζούϋλεν, ὅστις καί ποτε ἐμπιστευτικῶς μοὶ ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἐν Βελγίῳ Φλαμανδοί, καὶ ἐξ ἐθνολογικῶν συμπαθειῶν, καὶ διότι πιέζονται ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ καθολικοῦ κόμματος, ἐγκαρδίως ἐπιθυμοῦσι τὴν μετὰ τῆς Ὁλλανδίας ἕνωσιν.

Τὸν Θιέρσον, καὶ ὡς Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ ὡς ἄνδρα ἐξόχου παιδείας καὶ εὐφυΐας, ἔβλεπον ὅσον συνεχέστερον ἐδυνάμην. Κοινὴ δὲ φιλία συνέδεε καὶ αὐτὸν καὶ ἐμὲ πρὸς τὴν ἔξοχον, διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματός της, κυρίαν V. Zuylen, ἧς ἡ πρὸς ἐμὲ εὐμένεια ἦν ἀντανάκλασις τῆς τρυφερᾶς ἀγάπης καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ᾐσθάνετο, πρὸς τὴν σύζυγόν μου. Πολλάκις ἐν ταῖς συναναστροφαῖς μετ' ἐκείνης καὶ ἐμοῦ καθήμενος, συνδιελέγετο φιλικῶς ὁ κ. Θιέρσος. Ἀξίαν δ' ἀπομνημονεύσεως κρίνω μίαν τῶν συνδιαλέξεων τούτων κατ' Ὀκτώβριον ἐν Βερσαλίαις, καθ' ἣν ὁ κ. Θιέρσος μᾶς διηγεῖτο περὶ δεινῆς ἀσθενείας, ἣν εἶχεν ὑποστῇ ἐν Τρουβίλλ, καὶ εἶχε νομίσει τότε ἐπελθοῦσαν τὴν τελευταίαν του ὥραν.

— «Καὶ τίς ἦτον ἡ τελευταία σας σκέψις, ὅτε ἐνομίσατε τοῦτο;» τὸν ἠρώτησεν ἡ κυρία Ζούϋλεν.

— «Νὰ ζητήσω τὸ κιβώτιον, εἰς ὃ εἶχον κεκλεισμένας ἰδιαιτέρας τινὰς ἐπιστολάς, ἀπεκρίθη, καὶ νὰ σχίσω καὶ ρίψω αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ, ὡς δυναμένας νὰ βλάψωσι τοὺς γράψαντας».

— «Ἀξιέπαινος σκέψις», τῷ εἶπεν· «ἀλλὰ δὲν ἦτο βεβαίως ἡ μόνη καὶ τελευταία».

— «Αὐτὴ καὶ ἡ μνήμη τῶν φίλων μου,» εἶπεν ὁ κ. Θιέρσος. «Ἄλλην δὲν εἶχον».

— «Πῶς;» ἀπήντησεν ἡ κυρία Ζούϋλεν. «Εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκείνην στιγμὴν δὲν ἐσκέφθητε ν᾽ ἀποταθῆτε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ τῷ ζητήσητε συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σας;»

— «Ἀλλ᾽ ἁμαρτίας δὲν ἔχω», ἀπήντησεν εὐτραπέλως ἐκεῖνος.

— «Πῶς τολμᾶτε νὰ εἰπῆτε τοῦτο κ. Πρόεδρε;» τῷ εἶπεν αὐστηρῶς ἡ κυρία. «Εἶσθε ἄνθρωπος. Καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων δι᾽ ὅλου σας τοῦ βίου ἐπράξατε ἁμαρτίας, καὶ μία τῶν μεγίστων ἐστὶν αὐτό, ὃ ἤδη λέγετε. Ἂν βλέπητε εἰς πᾶσαν τὴν φύσιν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, εἰς αὐτὴν καὶ μόνην στηρίζετε τὰς ἐλπίδας σας».

Ὅτε δὲ μετ᾽ ὀλίγον, μακρυνθέντος τοῦ Προέδρου, ἔμεινε μόνη μετ᾽ ἐμοῦ.

— «Ἴσως δὲν τῷ ἤρεσεν ἡ εἰλικρίνεια μου», μοὶ εἶπεν, «ἀλλὰ μοὶ εἶναι ἀδιάφορον. Τῷ ὤφειλον ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοιαύτης ἐλλείψεως ἀρχῶν, καταστρέφουσι τὰς βάσεις τῆς κοινωνίας».

Διέτριβε δὲ τότε εἰς Παρισίους ἡ Ῥωσσὶς Πριγκήπισσα Τρουβέσκοη, εὐφυὴς καὶ χαρίεσσα, εἰς τὰ πολιτικὰ δὲ πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὴν ἀξίωσιν ἔχουσα, τοῦ νὰ θεωρεῖται ἡ Ἐγέρεια τοῦ κ. Θιέρσου. Αὕτη ἅπαξ καθ᾽ ἑβδομάδα ἐδέχετο μικρὸν κύκλον 10—12 ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτευομένων, καὶ μ᾽ ἐτίμα προσκαλοῦσά με πάντοτε. Μίαν δ᾽ ἑσπέραν, εἰς συναναστροφὴν παρὰ τῷ Προέδρῳ, μετὰ τῆς κυρίας ταύτης καὶ ἐμοῦ συνδιαλεγόμενος ὁ κ. Θιέρσος, μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἦν καταβεβαρυμένος, ἀναγνοὺς χιλιάδας ὅλας τηλεγραφημάτων.

— «Καὶ πῶς»; τὸν ἠρώτησεν ἡ Πριγκήπισσα. «Ἀναγινώσκετε λοιπὸν ὅλα τὰ τηλεγραφήματα ὅσα ἔρχονται, καὶ τὰ ἰδιωτικά;»

— «Ὅλα βεβαίως», ἀπήντησε μετὰ μειδιάματος, ἴσως εἰρωνικῶς, ὁ κ. Θιέρσος.

— «Ἀναγινώσκετε λοιπὸν ἴσως καὶ τὰ ἰδικά μου»;

— «Ὦ! ὄχι ἐκεῖνα», τῇ εἶπε, «διότι τότε θ' ἀπέθνησκον ἐκ ζηλοτυπίας, ἀλλὰ.... καὶ ἐκ πλήξεως».

Εἰς ἑτέραν δὲ πάλιν συναναστροφὴν ἐν Βερσαλίαις, ὅτε ἐκαθήμην εἰς μίαν γωνίαν μετὰ τοῦ κ. Θιέρσου καὶ μετὰ τῆς κυρίας Ῥαχὴλ Trübert, θυγατρὸς τοῦ τότε Πρέσβεως ἐν Ἑλλάδι κ. Πισκατόρη, πλησιάσας ἡμᾶς, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὶς τῶν ἐπισήμων.

— «Ἆ! εἶπεν, ὁ κ. Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἥρπασε τὸν κ. Πρόεδρον.»

— «Ἀπατᾶσθε», ἀπήντητησα. «Ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι Ἕλληνες».

— «Πῶς τοῦτο»; ἠρώτησε.

— «Περὶ ἐμοῦ, εἶπον, δὲν ἔχετε βεβαίως ἀμφιβολίαν. Ἡ κυρία εἶναι Ἑλληνίς, ὡς βλέπετε ἐκ τῆς μορφῆς της καὶ διότι ἀνετράφη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ δὲ κ. Πρόεδρος εἶναι ἐπίσης Ἕλλην ἐκ μητρικῆς καταγωγῆς.»

Τοῦτο δὲ καὶ ἐπεκύρωσεν ὁ κ. Θιέρσος εἰς τὸν ἐκπληττόμενον φίλον του, διδάξας αὐτῷ ὅτι ἡ πρὸς μητρὸς μάμμη του ἦτον Ἑλληνὶς ἐκ Βυζαντίου.

Συνεχέστερον ὅμως ἦσαν σπουδαῖαι αἱ μετὰ τοῦ Προέδρου συνδιαλέξεις μου. Μίαν ἡμέραν, περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας ὁμιλῶν μοι, μοὶ ἔλεγεν ὅτι τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς κατανάλωσιν, ὅτι ὁ πλοῦτος της θὰ ηὔξανε πολύ, ἂν ἀπέκλειε πᾶσαν ἔξωθεν εἰσαγωγήν, καὶ ὅτι εὐτυχεστέρα θὰ ἦτον, ἂν κατώρθου διὰ τελωνιακῆς ζώνης νὰ μονωθῇ ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων κρατῶν.

— «Ἀλλὰ» τῷ εἶπον, «κύριε Πρόεδρε, μοὶ φαίνεται ὅτι αὗται εἰσὶν ἀρχαὶ ἁρμόζουσαι εἰς παρελθόντας αἰῶνας, οὐχὶ εἰς τὴν ἐνεστῶσαν πρόοδον τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.»

— «Εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας,» μοὶ εἶπεν, «ὁ Κολβέρτος καὶ ὁ Κρομουὲλλ κατέστρεψαν τὸ ἀντίπαλον αὐτοῖς Ὁλλανδικὸν ἐμπόριον, ἀποκλείσαντες αὐτό.»

Ταῦτα δ' ἀκούων, ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτόν, ἂν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας πολὺ ἐκέρδησαν διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλων ἤκουσα ὅτι, ὁ ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις εὐφυέστατος καὶ ἱκανώτατος Θιέρσος, πρὸ πάντων ἐσεμνύνετο διὰ δύω ἰδιότητας, αἵτινες ἀμφότεραι τῷ ἔλειπον, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν εἰδημόνων, τὴν τοῦ οἰκονομολόγου καὶ τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ. Ταύτην ἐνόμιζεν ὅτι ᾠκειώθη, ἀφ' ὅτου, διὰ τὴν ἱστορίαν του, ἐπεσκέφθη μετὰ Στρατηγῶν καὶ ἐμελέτησε διάφορα πεδία μαχῶν. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ οἰήσει κατ' Ἰούνιον ἐπρότεινεν εἰς τὴν Συνέλευσιν νέον Στρατιωτικὸν Ὀργανισμὸν διὰ λόγου μακροῦ, ἰσχυρὰν παραγαγόντος ἐντύπωσιν, καὶ ὃν καὶ ὁ Κόμης τῶν Παρισίων, μεθ' οὗ συνηντήθην εἰς συναναστροφὴν τοῦ Κόμητος Ὀρλόφ, μεγάλως μοὶ ἐπήνεσε, διὰ τὴν εὐγλωττίαν του ὅμως μόνον. Εἷς τῶν συναδέλφων μου δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι τὸν ἤκουσέ ποτε λέγοντα κομπαστικῶς ὅτι «ἔπραξεν ἐν μελαίνῃ περισκελίδι, ὅτι ἄλλοι πράττουσιν ἐν ἐρυθραῖς.»

Τὴν αὐτὴν δ' ἑσπέραν, λόγου ἐμπεσόντος περὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔχει μέγα ἄδικον αὐτὴ ἐπιμένουσα νὰ συνεδριάζῃ εἰς Βερσαλίας, ἐκ φόβου τῆς πιέσεως τοῦ ὄχλου τῶν Παρισίων, διότι, ἂν ἐτολμῶντο ὀχλαγωγικαὶ συναθροίσεις, θὰ διέταττε τὴν διὰ τοῦ ξίφους διάλυσίν των. Ἦτον δ' ὁ ἴδιος παντοδύναμος τότε ἐν τῇ Συνελεύσει, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν αὐτῇ καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιῤῥοή του ἦτον ἀναπόφευκτος διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Ὑπουργείου, ὡς μοὶ ἔλεγεν ὁ κ. Ῥεμυζά.

Τῇ 6 Φεβρουαρίου, προσκεκλημένος μετὰ τῆς Καρολίνης εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Προέδρῳ ἐν Βερσαλίᾳ, γείτονα εἶχον εἰς τὴν τράπεζαν τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. Barthélémy de St Hilaire, τὸν ἐκδότην καὶ μεταφραστὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, κατέχοντα θέσιν ἰδιαιτέρου γραμματέως παρὰ τῷ Θιέρσῳ, καὶ πολλὰ συνδιελέγημεν περὶ τοῦ πνεύματος τῆς πρωτοβουλίας, ὃ πάντοτε ἐκέκτητο ἡ Ἑλλάς, καὶ δι' οὗ θαυμασίως ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου

πολιτισμοῦ. Ὅτε δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι καταγόμεθα (nous sommes descen=dus) ἐκ μεγάλων ἀνδρῶν, τῷ ἀπήντησα, ὅτι θέλομεν προσπαθήσει ν' ἀποδείξωμεν que nous n'en sommes pas descendus trop bas (ὅτι δὲν ***κατέβημεν*** πολὺ ἀπ' αὐτῶν.).

Τῇ δὲ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐπιθυμῶν περὶ τῶν τῆς ναυτιλίας νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ τοῦ κ. Προέδρου, μετέβην εἰς Βερσαλίας, ἀλλ' εὗρον ὅτι ἦν εἰς συνδιάσκεψιν μετὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Οὐχ' ἧττον, ἅμα μαθὼν ὅτι ἤμην ἐκεῖ, εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ ἐξέλθῃ ὁ ἴδιος πρὸς ἐμέ, καί, ζητήσας μοι συγγνώμην, ὅτι δὲν ἐδύνατο τότε νὰ μὲ δεχθῇ, μὲ παρεκάλεσε νὰ ἐπανέλθω, ὅταν θέλω.

— «Ὄχι ὅταν θέλω», τῷ εἶπον, «ἀλλ' ὅταν μοὶ προσδιορίσητε, διὰ νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ σᾶς περισπάσω ἐν μέσῳ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ βουλευτικῶν ἐπιτροπῶν».

— «Ἔχετε δίκαιον», μοὶ εἶπεν, ἐννοήσας ὅτι ᾐνιττόμην καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν συνέντευξιν. «Ἄλλως τε εἶναι ἀληθὴς ὁδοιπορία ἀπὸ Παρισίων ἐνταῦθα. Ἐπιτρέψατέ μοι μίαν πρότασιν Θέλετε νὰ ἐπανέλθητε μετὰ μίαν ὥραν νὰ συμπρογευματίσωμεν, καὶ νὰ συνδιαλεχθῶμεν ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμα;»

Εὐγνωμόνως δεχθεὶς τὴν φιλόφρονα πρότασιν, ἀπῆλθον εἰς τοὺς παραδείσους τῆς Βερσαλίας, καὶ περιῆλθον ἐπὶ μίαν ὥραν τὰς κατὰ τὸν ἀρχαῖον Γαλλικὸν τρόπον διεσκευασμένας, καὶ διὰ παντοίων γλυπτικῶν συμπλεγμάτων τοῦ ρυθμοῦ τῆς ***Ἀναγεννήσεως*** κατακόσμους ῥυμοτομίας, μεθ' ὃ ἐπανῆλθον εἰς τὸ Προεδρεῖον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον δὲν εἶχε λήξει, ζητήσας ἐπεσκέφθην τὴν κυρίαν Thiers, παρ' ᾗ εὗρον τὸν λίαν, ὡς ἐλέγετο, ὑπ' αὐτῆς εὐνοούμενον βουλευτὴν κ. Roger, καὶ τῇ ἀνήγγειλα ὅτι, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου, θὰ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρακαθήσω εἰς τὸ πρόγευμά των, ὃ μοὶ εἶπεν ὅτι ἤδη ἐγνώριζε. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω ὅτι τὴν ἡμέραν, ὁσάκις τὴν εἶδον, ὡς καὶ ὁσάκις ἦλθε πρὸς ἡμᾶς εἰς ἐπίσκεψιν, δὲν ἦτον, ὡς τὰς ἑσπέρας, ὑπνηλή, ἀλλ' εὐαρεστοτάτη τὴν ὁμιλίαν.

Ἀφ' οὗ δ' ἐφ' ἱκανῶς μακρὸν χρόνον ἐπεριμείναμεν τὸν κ. Θιέρσον, ἀπήλθομεν χωρὶς αὐτοῦ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ μετὰ

ταῦτα, ἐλθών, κατέλαβε τὴν κενὴν θέσιν του. Παρεκάθηντο δ᾽ εἰς τὸ πρόγευμα καὶ οἱ Ὑπασπισταὶ καὶ ἰδιαίτεροι Γραμματεῖς τοῦ Προέδρου, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Barthélémy de St Hilaire, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ κυρία Jaquemont, ὡραία νεάνις, ἣν ὁ κ. Θιέρσος, παρ᾽ ᾧ ἐκάθητο, μοὶ παρουσίασεν ὡς τὴν εἰκόνα του ζωγραφοῦσαν, καὶ διὰ τοῦτο εὐαρεστουμένην νὰ διαμένῃ παρ᾽ αὐτοῖς ἐν Βερσαλίαις.

Ἐρωτήσαντος δέ μου, ἂν τὸ ἔργον πλησιάζῃ εἰς τὸ τέλος του καὶ ἂν θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ ἰδῶ, ἡ κυρία Jaquemont εἶπεν ὅτι μία καὶ μόνη τῇ ὑπολείπεται συνεδρίασις, δι᾽ ἣν μάτην παρακαλεῖ τὸν κ. Πρόεδρον νὰ τῇ θυσιάσῃ τινὰς ἐκ τῶν πολυασχόλων στιγμῶν του.

— «Ἀλλὰ πρέπει τέλος νὰ δώσῃ τὰς ζητουμένας στιγμάς, εἶπεν ἡ κυρία Thiers, ἥτις δὲν ἐφαίνετο πολὺ εὐχαριστημένη ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς παρ᾽ αὐτοῖς διαμονῆς τῆς θελκτικῆς καλλιτέχνιδος.» Ἡ κυρία Jaquemont ἔχει καὶ ἄλλα ἔργα ἐν Παρισίοις. Δὲν δύναται πάντοτε νὰ τὰ παραμελῇ διὰ νὰ μένῃ πλησίον ἡμῶν!

— «Ὦ! τότε,» εἶπε χαριεντιζόμενος ὁ κ. Θιέρσος, «τὰς στιγμὰς αὐτὰς ποτὲ δὲν θὰ τὰς δώσω, ἂν μετ᾽ αὐτὰς πρόκειται ἡ κυρία νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ». Καὶ ἐφίλησεν εὐγενῶς τὴν χεῖρά της, οὐχί, ὡς μοὶ ἐφάνη, ἄνευ τινος λεπτοῦ μορφασμοῦ, πρὸς μεγάλην εὐαρέσκειαν τῆς κυρίας Thiers.

Εἰς τὴν τράπεζαν δ᾽ ἤμεθα ἔτι, ὅτε ἀνηγγέλθη ἡ ἄφιξις τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας μετὰ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας κ. Λύονς. Ἐγερθείς, ἑπομένως, ὁ Πρόεδρος ἀπῆλθεν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Βασιλόπαιδος. Οἱ λοιποὶ δ᾽ ἡμεῖς μετέβημεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας Thiers, ἐξ οὗ ἐφαίνετο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, καί, παραμονεύοντες, εἴδομεν μεθ᾽ ἱκανὴν ὥραν ἀπερχομένους τοὺς ἐπισήμους ξένους, συνοδευθέντας μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς φλιᾶς ὑπὸ τοῦ κ. Θιέρσου, ὅστις μετὰ ταῦτα ἀνέβη πρὸς ἡμᾶς, ἵνα μοὶ ἐκφράσῃ τὴν λύπην του ὅτι ἦν ἠναγκασμένος νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὥστε μόλις τινὰς λέξεις κατώρθωσα νὰ τῷ εἰπῶ περὶ τῆς ὑποθέσεως δι᾽ ἣν ἦλθον, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ ἐπανέλθω ἄλλην ἡμέραν. Διὰ μακροτέρων δ᾽ εἶχον ὁμιλήσει περὶ αὐτῆς μετὰ

τοῦ κ. Barthélémy, ὅστις ἦν καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας Thiers.

Πρὶν δ' ἀπέλθω, ἡ κυρία Jaquemont μοὶ ἔδειξε τὴν εἰκόνα, ἣν εἶχε σχεδὸν ἑτοίμην καὶ ἥτις ἦν ἀριστούργημα. Καὶ μετὰ ταῦτα δ' ἐπεσκέφθην αὐτὴν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ἐργαστήριον αὐτῆς, καὶ εἶδον αὖθις τὴν εἰκόνα ταύτην ἤδη ἑτοίμην, ὡς καὶ τὴν τοῦ κ. Dufaure, ἥτις ἦν θαυμασία ὡς ὁμοιότης, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀσχημοτάτη.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ 13 περίπου ἐτῶν ἀπήντησα αὖθις τὴν καλλιτέχνιδα ἐν Βερολίνῳ, σύζυγον πλουσίου τινὸς γέροντος, καὶ αὐτὴν οὐχὶ νεάνιδα πλέον, οὐδ' ἀσκοῦσαν τὴν ζωγραφικήν, ὡς ἐπάγγελμα.

Εἰς τοῦ κ. Thiers δ' ἐπέστρεψα τὴν 17ην Μαρτίου τὸ ἑσπέρας, καί, ἀναπτύξας αὐτῷ διὰ μακρῶν τὴν ἐμὴν ἄποψιν, ἐπέτυχον τέλος τὴν συγκατάθεσίν του.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Θιέρσου ἦσαν, ὡς ἑπόμενον, μᾶλλον συντηρητικαί, εἰ καί, ὡς μίαν ἑσπέραν μοὶ ἔλεγεν, ὅτι ὁ φρόνιμος κυβερνήτης πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς χεῖρας δύω ἡνίας, καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας νὰ στρέφῃ τὸ ἅρμα αὐτῆς πρὸς ἑκάτερα. Ἀλλ' ἐν τῇ Συνελεύσει ἡ ἀριστερὰ δυσηρεστεῖτο διὰ τὴν μετριότητα τῶν ἀπόψεών του, καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου, ὅτε ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Γαμβέττα νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης, τὸ ἥμισυ τῆς ἀριστερᾶς ἀπέσχε, καὶ γενικῶς ἐπιστεύετο ἡ πτῶσίς του, καὶ διεδίδετο ὅτι ὁ Changarnier ἤθελε, πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ἱδρύσει τριανδρίαν, συγκειμένην ἐξ ἑαυτοῦ, τοῦ Mc Mahon καὶ τοῦ Lamiraut, ἀλλ' ὅτι ὁ Mc Mahon δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἐν τούτοις, τῇ 17/29 Νοεμβρίου, ὁ Thiers, ἀπαγγείλας ὡραῖον λόγον, ὑπερίσχυσε διὰ πλειονοψηφίας 36 ψήφων. Δὲν ἠμβλιόπει δ' ὁ Θιέρσος, ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν βασιλοφρόνων ἀντιπάλων του. Ὡς τὸν σπουδαιότερον αὐτῶν ἐθεώρει τὸν Κόμητα τῶν Παρισίων, καὶ μοὶ ἔλεγεν ὁ κ. Κατακάζης, υἱὸς τοῦ ποτὲ Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις, ὅτι ὁ Θιέρσος τῷ εἶπεν ὅτι, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ χιτῶνός του παρεντιθέμενος ὁ Κόμης τῶν Παρισίων, ἐστὶν ἱκανώτατος νὰ διαρρήξῃ τὸν χιτῶνα.

Εἰς Trouville εἶχεν ἀπέλθει ὁ κ. Θιέρσος κατ᾽ Αὔγουστον, ἵνα, ἐπί τινας ἡμέρας, ἀναπαυθῇ καὶ ἀλλάξῃ ἀέρα. Λαβὼν δὲ τότε καὶ ἐγὼ ἔγγραφα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῶν τρεχουσῶν ὑποθέσεων, ἀπῆλθον ὁμοίως ἐκεῖ τὴν Κυριακὴν 27 τοῦ μηνός, συνοδοιπόρους ἔχων τὸν τῇ Αὐτοκρατείρᾳ ἀγαπητότατον Πρέσβυν τῆς Ἰταλίας, Νίγραν, καὶ τὸν διάσημον κριτικὸν συγγραφέα St. Viator, ὅστις μ᾽ ὑπεσχέθη νὰ μοὶ πέμψῃ τὴν τελευταίαν του συγγραφήν. Ἡ μικρά, καὶ κυρίως, ὡς σταθμὸς διὰ θαλάσσια λουτρά, ἐπίσημος πόλις Trouville, κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ὡραίου λόφου, ὃν παραρρέει ἡ Touque, καὶ ἀριστερῶς μέν, εἰς καμπὴν τῆς ἀκτῆς, κεῖται ἡ πολίχνη Dauville, δεξιῶς δ᾽ ὀπίσω μικροῦ ἀκρωτηρίου, ὁ λιμὴν τῆς Ἅβρης, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἀπέναντι, μόλις ὡς νέφος ἀμυδρόν, φαίνεται ἡ ἀγγλικὴ νῆσος Isle of Wight.

Ἐν Trouville κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Roches noires, καὶ ἐκεῖ ἀπήντησα τὸν ποτὲ ἐν Ἀθήναις καὶ ἔπειτα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατελέσαντα Πρεσβευτήν, ἀγχίνουν δὲ καὶ πεπαιδευμένον συγγραφέα κ. Vogué, ὅστις, ἀναγνωρίσας με, ἦλθε πρὸς ἐμέ, καί, μαθὼν ὅτι ἔμελλον νὰ διανυκτερεύσω ἐκεῖ ἵνα ἰδῶ τὸν κ. Thiers καὶ ν᾽ ἀπέλθω μόνον τὴν ἐπιοῦσαν, ἔμεινε καὶ αὐτός, εἰ καὶ κατ᾽ ἀρχὰς ἐμελέτα ν᾽ ἀπέλθῃ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην διότι εἶχεν, ἤδη πρὸ μεσημβρίας, τύχει τῆς ἀκροάσεώς του. Ἀπήντησα δὲ καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν κ. Villiars, καί, συνοδείᾳ αὐτοῦ ἀνέβην τὸν ὁπωσοῦν ἀπότομον, ἀλλὰ κατάφυτον λόφον, εἰς οὗ τὴν ὀφρὺν ἔκειτο τὸ Castel Cordier, ἐν ᾧ κατῴκει ὁ Θιέρσος, ὡραίαν ἔχων τὴν ἄποψιν ἐπὶ τῆς ἀχανοῦς θαλάσσης. Ἐκεῖ δ᾽ ἀμέσως δεκτὸς γενόμενος, ἐξέθηκα εἰς τὸν Πρόεδρον ὅσα εἶχον νὰ τῷ εἰπῶ καὶ συνδιελέχθημεν περὶ αὐτῶν· ὅτε δ᾽ ἀνεχώρουν, ἀφ᾽ οὗ συνδιελέχθην ἰδίως καὶ μετὰ τῆς κυρίας Thiers, ἐπέστρεψε πρὸς ἐμέ, καὶ μὲ προσεκάλεσε διὰ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ γεῦμα. Οὕτως ἀπῆλθον, καὶ κατερχόμενος, ἀπήντησα τὸν κ. Νίγραν, ὅστις ἀνήρχετο, ἵνα ζητήσῃ ἀκρόασιν καὶ αὐτός.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἐπὶ μακρὸν περιεπάτησα εἰς τὴν ἄμμον τῆς παραλίας, ὅπου πολὺ ἦν τὸ πλῆθος τῶν λουομένων, καὶ εἶδον ἐν

δόξη τὸν ἥλιον βασιλεύοντα, ἀνεῤῥιχήθην αὖθις τὸν λόφον μετὰ τοῦ κ. Goulard περὶ τὰς 8, καὶ ὡδήγησα εἰς τὴν τράπεζαν τὴν γραίαν θείαν τῆς κυρίας Thiers, ἀριστερῶς ἔχων τὴν θυγατέρα τοῦ Πρίγκηπος τοῦ Wagram, ὑπερήλικα καὶ αὐτήν. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα πολλοὶ ξένοι συνῆλθον, ἐν οἷς καὶ ὁ Marquis de Flers καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ κ. Λαγρενέ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν εὗρον εὐκαιρίαν διὰ μακρῶν νὰ συνομιλήσω μετὰ τοῦ Θιέρσου περί τε τοῦ Λαυρίου καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἀνατολῆς, καὶ συμπαθέστατα μοὶ ἐξεφράσθη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τέλος δέ, ὅτε διελύθη ἡ συναναστροφή, κατῆλθον μετὰ τοῦ Flers, καὶ διέτρεξα διὰ νυκτὸς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ εἶτα αὖθις τὴν παραλίαν, ἵνα ἰδῶ τὴν ἐντύπωσιν τῆς θαλάσσης ἐν σκότει.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, ἅμα ἐξύπνησα, τὰ πρῶτά μου βλέμματα ἐστράφησαν πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἐξετείνετο κατὰ τὴν ὥραν ταύτην πελιδνὴ ἐμπρός μου καὶ ἣν διὰ μακρὸν χρόνον ἴσως ἀπεχαιρέτων. Περὶ δὲ τὰς 6 ἔσπευσα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, ὅπου ἀπήντησα συναπερχομένους καὶ τὸν κ. Λαφίττ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ κ. Γαλιφέ. Εἰς ἣν δ᾽ ἅμαξαν κατὰ πρῶτον εἰσῆλθον εἶχον συνοδοιπόρον τὸν κ. Νίγραν. Εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν ὅμως, καταλιπὼν αὐτήν, διότι ἤμεθα ἐκεῖ πολλοὶ καὶ ἐστενοχωρημένοι, μετέβην εἰς ἄλλην, καὶ ἐξηκολούθησα μετὰ τοῦ κ. Vogué, τοῦ Broët καὶ τοῦ Léon Say, μεθ᾽ ὧν κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν σπουδαίας εἶχον ὁμιλίας περὶ τῶν Λαυριακῶν καὶ τῶν Βουλγαρικῶν, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν Δακίαν, μέχρις οὗ ἀφίχθημεν κατὰ τὰς 11, 15 π. μ.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου ἦλθε πρὸς ἐμέ, νὰ μοὶ ζητήσῃ πληροφορίας περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν, ὁ Ἰούλιος Φερρύ, διορισθεὶς πρό τινος Πρέσβυς τῆς Γαλλίας παρ᾽ ἡμῖν, συνιστώμενος δ᾽ εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ κ. Ῥεμυζά, ὡς ἀνὴρ διακεκριμένος, καὶ ὑπὸ τῆς Κυρίας, ὡς ἰδιαίτερος φίλος των.

Καὶ εἰς τοῦ Δουκὸς d'Aumale ἐξηκολούθησα φοιτῶν, καὶ εἰς τὴν συναναστροφήν του τῆς 19 Ἰανουαρίου παρουσιάσθην εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ P^sse Clémentine, ἥτις μετὰ πλείστης φιλοφροσύνης μοὶ προσωμίλησεν· εἰς τὸν Δούκα de Némours

μὲ παρουσίασεν ὁ κ. Γυζότος. Εἶδον δὲ πάλιν παρὰ τῷ πατρί του καὶ τὸν ἐξ Ἀθηνῶν γνωστόν μοι Δούκα τῆς Γίζης, τὸν δεύτερον, μόνον δ' ἐπιζῶντα, υἱὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, πρόσηβον ἤδη, ἰσχνόφωνον καὶ ἔτι σπουδάζοντα· καὶ προσέτι τὸν Πρίγκηπα καὶ τὴν Πριγκήπισσαν Joinville, καὶ τὴν Πριγκήπισσαν Κζαρτορίσκη. Μετὰ τέσσαρας δ' ἡμέρας, εἰς ἄλλην ἑσπερίδα τοῦ αὐτοῦ Δουκός, ὅπου προσεκλήθην μετὰ τῆς Καρολίνας, ἐγνώρισα ἐν ἄλλοις τὸν κ. Lomenie, τὸν υἱὸν τοῦ συγγραφέως Paul Lacroix καὶ τὸν ἔγγονὸν τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου Horace Vernet, οὗ, βρέφος ἔτι, εἶχον λάβει μίαν ζωγραφίαν εἰς δῶρον. Ἄλλοτε δὲ παρουσιάσθην αὐτόθι εἰς τὸν Δοῦκα Monpensier καί, εἰς μίαν τῶν ἑπομένων του συναναστροφῶν, τῷ παρουσίασα τὸν Ὑψηλάντην, εἰς ἑτέραν δὲ τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βαλαωρίτην.

Εἶχε δ' ὁ Δοὺξ ἰδιαίτερον γραμματέα τὸν κ. Logel, οὗ ἡ ὡραία σύζυγος ἦν ἀδελφὴ τῆς νέας Ἀμερικανίδος, μεθ' ἧς εἶχον πρὸ ἐτῶν συγγευματίσει παρὰ τῇ κυρίᾳ Mohl. Ἦν δὲ ὁ κ. Logel λίαν ἀγαπητὸς παρὰ τῷ Πρίγκηπι, καὶ ἐδέχετο ἐπίσης τὸ ἑσπέρας, δαπάνῃ, ὡς ἐλέγετο, τοῦ προϊσταμένου του, ὅστις ἀπήντα ἐκεῖ τινὰς τῶν ἄκρων Ὀρλεανιστῶν, ὅσους ἤθελε μὲν νὰ ἴδῃ, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἀπέφευγε νὰ καλέσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τοῦ κ. Logel πολλάκις εἶχον συνδιαλέξεις περὶ τῶν ἐλπίδων των, ὡς πρὸς τῆς Γαλλίας τὸ μέλλον, καὶ τοῖς ἐξέφραζον τὴν γνώμην ὅτι, πρὸς τὸ συμφέρον των, ὤφειλον νὰ ὑποστηρίζωσι τὸν Δοῦκα de Chambord, ὡς τὸν μόνον νόμιμον διάδοχον τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου, ὃν αὐτοὶ νομίμως θὰ διεδέχοντο ἔπειτα· διότι, ἂν ἐστήριζον τὰς ἀξιώσεις των εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν ἐπαναστάσει, ὁ λαὸς ἦν καὶ ἤδη πάλιν ἐν ἐπαναστάσει, καὶ ἐδύνατο, τῷ αὐτῷ δικαιώματι, νὰ ἐκλέξῃ πάντα ἄλλον, ὅστις θὰ ἦν, ἑπομένως, οὐχ' ἧττον νόμιμος. Ἀλλ' ἡ γνώμη των ἦν ὅτι ὁ Chambord, διὰ τῆς ἐπιμονῆς του εἰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώσεις ἀποκρουομένας σήμερον ὑπὸ πάσης τῆς Γαλλίας, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐλπίσῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀποκαταστασίν του, καὶ πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ μέρος ἢ νὰ παραιτηθῇ. Εἶπον ὅμως ἀνωτέρω ὅτι ὁ Κό-

μης τῶν Παρισίων ὀρθότερον ἔκρινε, διότι, νὰ παραιτηθῇ μὲν δὲν ἐπείθετο ὁ Κόμης τοῦ Chambord, καθ' ὅσον, ὡς καθῆκόν του ἐθεώρει νὰ στηρίξῃ τὴν σημαίαν καὶ τὰς ἀρχάς του μέχρι θανάτου, «ἂν δ' ἐτίθετο κατὰ μέρος, ἀνετρέπετο ἡ νομιμότης, ἡ μόνη βάσις τῶν ἀξιώσεων τῶν Ὀρλεανιστῶν. Τόσον δὲ προφανὲς μοὶ ἐφαίνετο τοῦτο, καὶ τόσον πεπεισμένος ἤμην ὅτι ὁ Κόμης τοῦ Chambord, διὰ τοῦ πείσματος, μεθ' οὗ ὑπεστήριζε ζητήματα δευτερεύοντα καὶ ἰδέας πεπαλαιωμένας, οὐχὶ διεκινδύνευεν, ἀλλ' ἐθυσίαζε τὰ πρώτιστα, τὰ ἀφορῶντα τὴν σωτηρίαν, οὐ μόνον ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλ' αὐτῆς τῆς πατρίδος του, ὥστε, δυσφορῶν, συνέταξα ἐπιστολὴν περὶ τούτου, ἣν ἠθέλησα νὰ τῷ πέμψω ἀνωνύμως. Ταχέως ὅμως παρητήθην τῆς προθέσεως, πρῶτον, διότι ἡ ἀνωνυμία ἦν ἐναντία τῶν ἀρχῶν καὶ διαθέσεών μου, καὶ δεύτερον, διότι ἐσκέφθην ὅτι, σταλείς, ἵνα ὑπερασπίσω τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἦν φρόνιμον ν' ἀναμιχθῶ ὅπως δήποτε εἰς ἀλλότρια.

Καὶ περὶ τῶν Βουλγαρικῶν δὲ δὲν ἔπαυσα πιστεύων ὅτι τὰ τιμαλφέστερα τοῦ ἔθνους συμφέροντα κατεστρέψαμεν, ὅτε, κατὰ τὴν ἀδέξιον τῶν προηγηθέντων χρόνων πολιτικήν, ἀντὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν ὁμόνοιαν μετὰ τῶν ὁμοπίστων καὶ ὁμοιοπαθῶν λαῶν τῆς Τουρκίας, ὧν κέντρον θὰ ἤμεθα διά τε τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν ὑπεροχῆς καὶ διὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἣν δὲν ἔπρεπε νὰ παύωμεν ἐπιδιώκοντες, ἐξηρεθίσαμεν αὐτούς, ὑποβοηθήσαντες τοὺς συμφέρον ἴσως ἔχοντας ν' ἀποσπάσωσιν αὐτοὺς ἀφ' ἡμῶν, καὶ συνεδαυλίσαμεν τὸ σχίσμα, τὸ ἡμᾶς μόνον βλάψαν, εὐτυχῶς δ' ἐντὸς ὁρίων ἀναχαιτισθὲν διὰ τῆς μὴ ἐγκρίσεως τῆς Ῥωσσίας. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Τουρκίας, Σερβὲρ πασᾶς, συνομιλῶν μετ' ἐμοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ κ. Θιέρσου, μοὶ ἔλεγεν ὅτι, ὅτε ἤμην Πρέσβυς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ διόρθωσις τῶν πραγμάτων ἦν ἔτι ἐφικτή, ἤδη ὅμως, ὅτι τοσούτῳ προὐχώρησαν, ὥστε ἐστὶν ἀδύνατος.

Κατὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ἀστεῖον ἐπεισόδιον μοὶ ἐφάνη, ὅτι ὁ Σερβὲρ μὲ ἠρώτησε, διατί, μετὰ τῶν ἄλλων παρασήμων, δὲν φέρω καὶ τὸ Ὀθωμανικόν.

— «Διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον,» τῷ εἶπον, «ὅτι δὲν τὸ ἔχω.»

— «Πῶς τοῦτο;» ἀνέκραξεν, ἀφ' οὗ ἐμείνατε τόσον χρόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἦσθε ἐκεῖ λίαν ἀγαπητός.»

— «Σᾶς εὐγνωμονῶ,» τῷ εἶπον, «διὰ τὴν ἐπιεικῆ ταύτην κρίσιν σας. Τότε πρέπει νὰ ὑποθέσω ὅτι μ' ἐλησμόνησε πιθανῶς ὁ τότε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν διευθύνων.»

— «Ὅστις ἦτο;...»

— «Ὁ Σερβὲρ πασᾶς,» ἀπεκρίθην γελῶν, ἤτοι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅστις, τῷ ὄντι, ἀσθενήσαντος τότε, καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἀποθανόντος τοῦ Ἀαλῆ πασᾶ, εἶχεν ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὑπουργείου, καθ' ὃ Γενικὸς Γραμματεύς.

Τότε μοὶ ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν λήθην, προελθοῦσαν, εἶπεν, ἐκ τῆς ταραχῆς, ἣν ἐπέφερεν ἡ νόσος καὶ ὁ ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ Βεζίρου, καὶ προσέθηκεν ὅτι δὲν θ' ἀμελήσῃ ν' ἀναφέρῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Πύλην.

Ἀλλ' εἴτε διότι ἐπείσθη, περισσότερον ἀφ' ὅτι τὸ ἔλεγεν, εἰς τὴν παράκλησίν μου τοῦ νὰ μὴ τὸ πράξῃ, εἴτε ἐκ δευτέρας λήθης, οὐδὲν πλέον ἤκουσα, οὐδ' ἠρεύνησα περὶ τούτου.

Εἷς δὲ τῶν ἀνδρῶν, οὓς μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως ἔβλεπον, ἦν ὁ Λεσσέψ, ὁ μεταβαλὼν τὴν ὄψιν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος διὰ τὴν ἀκάματον καὶ τελεσφόρον δραστηριότητά του. Αὐτὸν συνεχῶς ἐπεσκεπτόμην, εἴτε ἐν Παρισίοις, εἴτε ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Bellevue, καὶ ἐγνώρισα τήν τε τρίτην σύζυγόν του, ἥτις ἦτον Ἀμερικανίς, καὶ τὰ πολυπληθῆ παιδία του, ὡς καὶ τὰς ἐξαδέλφας αὐτῆς κυρίας Taller, αἵτινες ἦσαν συγχρόνως ἐξαδέλφαι τῆς Αὐτοκρατορίσσης, περὶ ἧς, συγγενοῦς, συνεχῶς ὁ Λεσσὲψ μοὶ ὡμίλει. Οὕτω μοὶ ἔλεγεν ὅτι, κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Σουέζ, ἡ Αὐτοκράτειρα ὑπεχώρησεν, ἀφεῖσα αὐτῷ τὴν πρώτην θέσιν, ὅπερ προὐκάλεσεν ἐνθουσιώδεις χειροκροτήσεις. Ἄλλο δ' ἀνέκδοτον μοὶ διηγήθη, ὅτι, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπρόκειτο νὰ τῇ δοθῇ σύνταξις ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὅτι κατὰ προτροπήν του τὴν ἠρνήθη ἡ Εὐγενία.

Ἡμέραν δέ τινα τοῦ Ἰουλίου, ὅτε τὸν ἐπεσκέφθην, ἵνα τὸν συγχαρῶ, ἐκλεχθέντα μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τῷ ἀνεπόλησα ὅτι,

ὅτε εἶχε διέλθει δι᾽ Ἀθηνῶν, μοὶ εἶχε ποτὲ ὑποσχεθῇ, ἀφ᾽ οὗ κόψῃ τὸν Ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, νὰ μὴ λησμονήσῃ καὶ τὸν τῆς Κορίνθου. Μοὶ ἀπήντησε δ᾽ ὅτι ἦν πάντοτε πρόθυμος ν᾽ ἀσχοληθῇ περὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἅμα ἡ Ἑλλὰς ἀποφασίσῃ αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν, καί, εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δὲν τὸν ἐλησμόνησε, μοὶ διέγραψε καὶ μοὶ ἔδωκε πρόχειρον σχέδιον τῆς διευθύνσεως, ἥτις, κατὰ τὰς μελέτας του, ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὴν μέλλουσαν διώρυγα. Καὶ περὶ τοῦ πλοῦ δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς τὸν ἐσυμβουλεύθην, ἂν καὶ ὑπὸ τίνας ὅρους δύναται νὰ ᾖ ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ναυτιλίαν, καί, ἀναπτύξας μοι τὰς περὶ τούτου ἰδέας του, μοὶ ὑπεσχέθη καὶ ὑπόμνημα περιέχον αὐτάς, ἀλλὰ μέχρι τέλους ἠμέλησεν αὐτοῦ τὴν σύνταξιν.

Ἐγνωρίσθην δὲ καὶ μετὰ τοῦ κωφοῦ γέροντος D'Haussonville, ὅστις, μετὰ ταῦτα, ἐξέδωκε περίεργα ἀπομνημονεύματα τῆς ἐποχῆς τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος. Πολλάκις δὲ συνηντήθην καὶ μετὰ τοῦ πρὶν ἐν Ἑλλάδι Πρέσβεως τοῦ Βελγίου διατελέσαντος εὐφυεστάτου Blondel von Cuellenbrock, ὅστις, πρὸς βαθεῖάν μου θλῖψιν, ἀπέθανε μετ᾽ ὀλίγον ἐν Παρισίοις.

Οὐ μακρὰν ἡμῶν, παρὰ τὸ Parc Monceau κατῴκει ὁ Ἀλφόνσος Rothschild, εἰς οὗ τὰς λαμπρὰς συναναστροφὰς συνέῤῥεε πᾶς ὁ ἔξοχος κόσμος τῶν Παρισίων καὶ προσεκαλούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἡ οἰκία του ἦν πολύτιμον μουσεῖον, διότι καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἡ σύζυγός του ἠγάπων καὶ ἐγνώριζον, καὶ ἦσαν ἱκανῶς πλούσιοι, ὥστε νὰ συλλέγωσι τὰ περιεργότερα τῆς τέχνης κειμήλια. Οὕτως ἐκεῖ, πλὴν μυρίων ἄλλων, ἐθαύμασα ἓν πολυτελέστατον περιδέραιον τῆς Λουκρητίας Βοργίας, συγκείμενον ἐκ τεχνικώτατα ἐξειργασμένων χρυσῶν Ἰταλικῶν τριήρεων. Μᾶλλον ἄτοπον, ὅμως, εὗρον μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἔργον βεβαίως καλλιτέχνου τινὸς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων, ἀλλὰ μὴ ἁρμόζον, ὡς κόσμημα αἰθούσης, ἔστω καὶ φιλοκάλου ἀνδρός, ἀλλὰ μάλιστα Ἰουδαίου. Παρ᾽ αὐτῷ δ᾽ ἠκούσαμεν καὶ τοὺς ἐξοχωτάτους τῶν μουσικῶν, ἐν ἄλλοις τὴν Νείλσων, ὅτε ἦν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης καὶ τῆς δόξης της. Αἱ εἰς ἡμᾶς τόσον εὐάρεστοι αὗται διασκεδάσεις ἐπετυγχάνοντο δι᾽ ἁδροτάτων δαπανῶν, αἵτινες ὅμως εἰς τοὺς Ῥό-

τσιλδ ἦσαν ἀνεπαίσθητοι. Καὶ ὁ μὲν Ἀλφόνσος φρονίμως ἀπεσύρθη, μετ᾽ οὐ πολύ, τῶν τραπεζιτικῶν ἀσχολιῶν, φρονῶν περιττὸν νὰ κατατρύχῃ τὸν καιρόν του πρὸς ἔτι μείζονα αὔξησιν τῆς ἤδη ἀπεράντου περιουσίας του. Ἀλλ᾽ ὁ ἐξαδελφός του, ὃν ἀπήντησα εἰς τὸ γεῦμα τῆς κυρίας Ἰωάννου (John) Ῥότσιλδ, τῆς μητρὸς πάσης ταύτης τῆς μυριοπλούτου οἰκογενείας, καὶ τὸν ἠρώτησα διατὶ ἐξακολουθεῖ τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας τοῦ τραπεζίτου, ἀντὶ ν᾽ ἀπολαμβάνῃ ἡσύχως τῶν καρπῶν τοῦ μεγάλου του πλούτου, μοὶ εἶπε˙

— «Διότι, ἂν ἤθελον ν᾽ ἀποσυρθῶ, αἱ ἐργασίαι πρὸς διάλυσιν τοῦ οἴκου θὰ ἦσαν οὐχ᾽ ἧττον ἐπίπονοι, καὶ θὰ διήρκουν δι᾽ ὅλου τοῦ βίου μου.»

Ἦτον πλούσιος ἡ οἱ Ῥότσιλδ βεβαίως, ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ἧττον πολυτελὴς εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰς συναναστροφάς, ἃς πάντοτε ἔτερπον ἐπὶ μεγάλαις ἀμοιβαῖς οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἀοιδῶν, ἦν ὁ κ. Ὀπεγχάϊμ, Ἰουδαῖος μὲν καὶ αὐτός, ἀλλ᾽ ἔχων σύζυγον ἔνθερμον καθολικὴν ἐκ Σταυροδρομίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλοῦσαν Ἑλληνικά, δι᾽ ὃ καὶ μετ᾽ ἔτι μείζονος εὐχαριστήσεως ἐδεχόμεθα τὰς προσκλήσεις των. Καὶ τοῦ κ. Ὀπεγχάϊμ ὁ οἶκος ἦν μουσεῖον ἐξαιρέτων εἰκόνων ἰδίως. Δεικνύων μοι αὐτάς ποτε, μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἄλλην, οὔτε μίαν πλέον θὰ ἠγόραζε, διότι τόπον δὲν εἶχεν ἄλλον εἰς τοὺς τοίχους του, καὶ μεγάλας εἶχεν ἤδη δαπανήσει ποσότητας, δι῾ ἣν ἐκέκτητο συλλογήν.

— «Ἂν εἴχετε,» τῷ εἶπον, τόπον καὶ ἐπιθυμίαν, θὰ σᾶς συνίστων μίαν λαμπρὰν εἰκόνα ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων Γάλλων καλλιτεχνῶν, ἣν εἶδον σήμερον εἰς ἐργαστήριον τοῦ Boulevard Malesherbes.»

Καὶ τῷ εἶπον τὸν ἀριθμόν, καὶ ᾧ περιέγραψα τὴν εἰκόνα, ἣν τῷ ὄντι εἶχον ἰδεῖ διερχόμενος πρὸ ἐργαστηρίου, εἰς ὃ συνεχῶς εἰσηρχόμην. Θαυμάσας τὸ κάλλος αὐτῆς, ἠρώτησα περὶ τῆς τιμῆς της, καὶ ἤκουσα ὅτι πωλεῖται ἀντὶ 22.000 φρ.

Ἀλλὰ δὲν ἐλεπτολόγησα περὶ τούτου, διότι ὁ κ. Ὀπεγχάϊμ μοὶ ἐπανέλαβεν ὅτι τοῦ λοιποῦ εἰκόνας δὲν ἀγοράζει.

Τῇ ἐπαύριον τὸ ἑσπέρας, ὅτε διηρχόμην πάλιν πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου, προελθὼν ὁ εἰκονοπώλης, μοὶ εἶπεν ὅτι μοὶ εἶναι λίαν εὐγνώμων.

Καὶ ὅτε τὸν ἠρώτησα διατί,

— «Διότι,» μοὶ εἶπε «μοὶ ἐπέμψατε ἀγοραστὴν διὰ τὴν εἰκόνα μου, τὸν κ. Ὀπεγχάϊμ, εἰς ὃν τὴν ἐπώλησα.»

— «Καὶ διὰ ποσά;»

— «Δι' εἰκοσιεννέα χιλιάδας φράγκα.»

Δὲν θὰ παραλείψω δ' ἐν τοῖς γνωρίμοις μου καὶ τὴν περίφημον ἠθοποιὸν Ῥιστόρην, ἥτις ἦν γείτων ἡμῶν, κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ Boulevard Malesherbes καὶ τῆς πλατείας τῶν Αὐγουστίνων, ἀπέραντον καὶ μεγαλοπρεπεστάτην κεκτημένη οἰκίαν. Μίαν τῶν αἰθουσῶν αὐτῆς εἶχε διασκευάσει δι' ἐξεδρῶν μαρμαρίνων καὶ ἐν γένει διακοσμήσει κατὰ ῥυθμὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικόν, οὐχὶ μὲν ἐξόχως ἄνετον, ἀλλὰ καταπληκτικῆς καλλονῆς, ὥστε, ὁ εἰσιών, ἐνόμιζεν ὅτι θὰ εὕρῃ ἐκεῖ οἰκοδέσποιναν τὴν Σαπφὼ ἢ τὴν Ἀσπασίαν.

Μεταξὺ δὲ τῶν φίλων μου μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ κυρία Bonnemann, χήρα τοῦ ποτὲ Πρέσβεως τῆς Μεκλεμβούργης, κυρία λίαν διακεκριμένη, ἀρίστην ἐπέχουσα θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ δύω ἔχουσα θυγατέρας, διαπρεπούσας ἐπὶ κάλλει καὶ ἀγωγῇ. Παρ' αὐτῇ πολλάκις ἠρχόμην τὰς ἑσπέρας, καὶ διηρχόμεθα τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου εἰς ἀναγνώσεις, ἐν ἄλλοις, κατ' ἀπαίτησίν των, καὶ τῶν ἔργων μου, ὅσων ὑπῆρχε μετάφρασις.

Ἐκ τῶν ὁμογενῶν δὲ διέτριβε τότε ἐν Παρισίοις ὁ κ. Ἀλ. Μέϊμαρ, πρῶτος συλλαβὼν τὴν ἰδέαν ἐκδόσεως Ἑλληνικοῦ Περιοδικοῦ, πολυτελοῦς καὶ πολυδαπάνου. Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἀπέτυχε, μὴ εὑρὸν ἱκανὴν ὑποστήριξιν, ἴσως κατὰ μέρος καὶ ἕνεκα τῆς γλώσσης, εἰς ἥν, ἀπεναντίας τῶν ὅσων πολλάκις τῷ ἐνουθέτησα, ἐπέμενεν εἰσβιάζων τύπους ἀπηρχαιωμένους καὶ ἀπαραδέκτους παρ' ἡμῖν σήμερον. Ἀλλ' ηὐτύχησα νὰ συντελέσω εἰς τὴν οἰκιακήν του εὐημερίαν, ἐρωτηθεὶς καὶ δοὺς τὰς ἀρίστας περὶ αὐτοῦ πληροφορίας εἰς Γαλλικὴν οἰκογένειαν, ἧς ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα. Ἐμελέτα δὲ νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὸ περιοδικόν του

καὶ τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀναθεωρηθεῖσαν μετάφρασίν μου τῆς Ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ Κάμπε. Ἀλλ᾽ αὕτη καὶ κατ᾽ ἄλλο ὕφος, πολὺ ἀφελέστερον, καὶ δι᾽ ἄλλους ἀναγνώστας, διὰ παιδία οὖσα συντεταγμένη, ὀλίγον ἥρμοζεν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο, δι᾽ ὃ καὶ διεκόπη μετὰ τὸ πρῶτον φύλλον.

Ἕτερος δέ, τιμῶν τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγήν του, καὶ ὃν συνεχῶς εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπω παρ᾽ ἐμοί, ἦν ὁ ἐκ Κρήτης κ. Παρόδης, γράφων γαλλιστὶ στίχους, οὓς δὲν θὰ ἠρνοῦντο νὰ ὑπογράψωσιν οἱ Πρυτάνεις τοῦ γαλλικοῦ Παρνασσοῦ καὶ δράματα ἐκδοὺς παντὸς ἐπαίνου τυχόντα. Εἰς ἑνὸς ἐξ αὐτῶν τοῦ Ulm le paricide, τὴν παράστασιν παρευρέθην μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας τῇ 23 Ἰανουορίου 1873 ἐν τῷ Θεάτρῳ Gaieté, εἰς ὃ ἐδιδάσκοντο, οὐχὶ ἐν νυκτί, ἀλλ᾽ ἐν ἡμέρᾳ, πρὸς ἀπόπειραν, τὰ δράματα εἰσέτι ἀγνώστων ποιητῶν. Ἦν δὲ τὸ θέατρον τότε πλῆρες καὶ ῥαγδαῖα χειροκροτήματα ὑπέδειξαν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Παρόδη. Μετὰ ταῦτα δ᾽ ἄλλα δράματα του ἀνεβιβάσθησαν καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου. Μοὶ προσεκόμισε δὲ καὶ μοὶ παρουσίασεν ὁ διαπρεπὴς οὗτος ὁμογενὸς μίαν ἑσπέραν τὸν κωμικὸν ἠθοποιὸν κ. Gott, ἄνδρα ἀρίστων κοινωνικῶν τρόπων, πεπαιδευμένον, δίπλωμα ἔχοντα πανεπιστημίου, καὶ ἄλλοτε μεταφράσαντα τὸν Χρυσόστομον.

Ὁμογενὴς δὲ ἦν καὶ ὁ πρός με εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθὼν κ. Κατακάζης, υἱὸς τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας καὶ μετὰ τῆς μητρικῆς μου οἰκογενείας διὰ συγγενικῶν συνδεδεμένος δεσμῶν, διατελέσας δ᾽ αὐτὸς ἐπ᾽ ἐσχάτων εἰς διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Ἀμερικῇ. Καὶ ἦν μὲν νέος εὐφυέστατος καὶ διὰ πολλῶν γνώσεων πεπροικισμένος· ἀλλ᾽ ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις ἤγειρε παράπονα κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἀνεκλήθη, ἀποδοθείσης αὐτῷ ἐλλείψεως ἐμβριθείας, καὶ ὡς νέον τούτου δεῖγμα ἐθεωρήθη ὅτι, ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς του, διέζευξεν ἕνα τῶν συναδέλφων καὶ συνοδοιπόρων του ἀπὸ τῆς γυναικός του καὶ ἐνυμφεύθη αὐτήν. Καὶ ἐπροσπάθησα μὲν νὰ μεσιτεύσω ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ Πρίγκηπι Ὀρλώφ, ἀλλ᾽ εὗρον ὅτι μεγάλη ἦν ἡ κατ᾽ αὐτοῦ δυσαρέσκεια. Ἐκορύφωσε δ᾽ αὐτὴν ὅτε, παραιτηθεὶς ἕνεκα τῶν

κατ᾽ αὐτοῦ ἀμερικανικῶν αἰτιάσεων, ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, καί, χωρὶς κανένα νὰ συμβουλευθῇ, πλὴν ἐμοῦ, εἰς οὗ ἀντέστη τὰς παρατηρήσεις, ἐξέδωκε φυλλάδιον προσβλητικώτατον τῆς Κυβερνήσεως, παρ᾽ ᾗ ἦν ἐμπεπιστευμένος. Μετὰ τοῦτο ἐξηλείφθη πᾶσα ἐλπὶς ἀναδιορισμοῦ του, καί, δεκτῆς γενομένης τῆς παραιτήσεώς του, εὐτυχὴς ἔπρεπε νὰ λογισθῇ, ὅτι τῷ ἐχορηγήθη μικρά τις σύνταξις.

Ἐν τῷ αὐτῷ θέρει εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ δεχθῶ εἰς Παρισίους καὶ τὸν φίλον κ. Κ. Παπαῤῥηγόπουλον, ὃν πολλαχοῦ περιέφερον καὶ εἰς πολλοὺς παρουσίασα. Εἶτα δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν του Πέτρον, ὅστις μοὶ εἶπεν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς ἠρνήθησαν τὴν θέσιν Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἄνευ μισθοῦ τοὐλάχιστον 15.000 δραχ., διότι, ὡς δικηγόροι, περισσότερα ἐκαρποῦντο. Ἐν Παρισίοις δὲ τότε ὑπερησπίσθη ὁμογενῆ τινὰ κυρίαν, παρ᾽ ἧς ὀδοντοϊατρὸς ἀπῄτει 8000 φρ. διὰ ψευδεῖς ὀδόντας, καὶ ἐπέτυχε τὸν συμβιβασμὸν ἐπὶ τῇ ἡμισείᾳ τιμῇ. Ἦλθε δὲ καὶ ἡ μήτηρ τῆς κυρίας Δραγούμη, κυρία Νοβικόφ, μετὰ τοῦ εὐπαιδεύτου υἱοῦ της, γυνὴ νεαρὰ ἔτι καὶ εὐειδής, ἥτις, ὅμως φοβερὰς ὑπέστη συμφοράς, διότι, δύω μὲν παιδία της εἶχον πνιγῇ λεμβοδρομοῦντα εἰς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, ἓν δ᾽ ἀπέθανε θραῦσαν τὸν πόδα του.

Ἕτερος ὁμογενής, ἐπισκεφθείς με κατὰ Μάϊον, ἦν ὁ Συνταγματάρχης κ. Πάνος, καὶ μετὰ χαρᾶς ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ ὅτι συνωδεύετο ὑπὸ τῆς ὡραίας θυγατρός του, τῆς κυρίας Παραμυθιώτη, τῆς ποτὲ εἰς Πόρον συνοδοιπόρου μου, ἥτις καὶ πρὸ δύω ἐτῶν, ὅτε ἐπεδήμει ἐν Παρισίοις, ἦν ἡμῖν σχετικὴ καὶ φίλη. Ἀλλ᾽ ἡ χαρά μου μετεβλήθη εἰς ἀλγεινὴν ἔκπληξιν, ὅτε μοὶ εἶπεν ὁ κ. Πάνος ὅτι ἦλθε νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ παραστῶ, ὡς μάρτυς εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρός του, διαζευχθείσης τὸν σύζυγόν της, μεθ᾽ οὗ ἄλλοτε τὴν ἔβλεπον ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ βιοῦσαν, καὶ νυμφευομένης τὸν νέον Δοῦκα Tascher de la Pagérie, Γραμματέα τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Πρεσβείας, καὶ γόνον μιᾶς τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γαλλίας οἰκογενειῶν. Καίτοι βαθέως θλιβόμενος διὰ τὸ διάβημα τοῦτο, οὗ τοὺς λόγους δὲν ἀνῆκεν εἰς ἐμὲ νὰ

ἐξετάσω, ἀφορῶν ὅμως εἰς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρός, καὶ αὐτοῦ γνωρίμου καὶ φίλου μου, δὲν ἐδυνήθην ν' ἀρνηθῶ τὴν ζητηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ σύμπραξιν, καὶ παρευρέθην εἴς τε τὸ δημαρχεῖον καὶ εἰς τὴν ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, παρουσίᾳ, ὡς Γάλλου μάρτυρος, τοῦ κ. Dolland, οὐδενὸς δὲ προσελθόντος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ νυμφίου, κατεχομένης ὑπὸ προκαταλήψεων, ὡς μοὶ ἀπέδειξαν αἱ μετὰ καιρόν, ὑπὸ κυριῶν συγγενῶν τοῦ Δουκὸς ἀποταθεῖσαί μοι ἐρωτήσεις, εἰς ἃς ἀπήντησα, συνιστῶν τῆς νύμφης τήν τε ἀγωγὴν καὶ τὴν καταγωγήν. Ὀλίγον δ' ἐφανταζόμην, ὅτε, γράφων τὸ διήγημα, τὴν «Ἐκδρομὴν εἰς Πόρον», ἀπέδιδον τῆς τότε νεαρᾶς κυρίας Πάνου τὴν καλλονὴν εἰς τὴν Ἀγλαΐαν μου, ὅτι ἡ αὐτὴ ἔπειτα θὰ ἐχορήγει ὑπόθεσιν εἰς πολὺ μᾶλλον ἐνδιαφέρον μυθιστόρημα, ἂν ἤθελέ τις αὐτὴν νὰ ἐκμεταλλευθῇ. Ὅτε δὲ καὶ μετά τινα ἔτη εἶδον πάλιν τὴν Δούκισσαν ἐν Ἀθήναις, σχεδὸν οὐδὲν εἶχεν ἀπολέσει τοῦ κάλλους της.

Συνετέλεσα δὲ καὶ εἰς ἕτερον συνοικέσιον ἄξιον ἀφηγήσεως. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1872 εἶχεν ἔλθει ἐκ Μασσαλίας μία τῶν ἐπισήμων καὶ εὐπόρων Ἑλληνίδων τῆς ἐκεῖ ἀποικίας, ἡ κυρία Πετροκοκκίνου, μετὰ τῆς ὡραίας θυγατρός της Δεσποίνης, ἧς ἡ χάρις καὶ τὰ προτερήματα ἔθελγον πάντας ἐν ταῖς συναναστροφαῖς, εἰς ἃς ἡ σύζυγός μου ἐφρόντιζε νὰ τὴν παρουσιάζῃ. Ἠγάπα δ' ἡ μήτηρ της αὐτὴν περιπαθῶς, καὶ βαθέως μὲ συνεκίνησεν ὅτε, παρακινουμένη ποτὲ ὑπ' ἐμοῦ νὰ ὑποβάλῃ εἰς ἐγχείρησιν ἓν οἴδημα, ὃ εἶχεν εἰς τὸν τράχηλον, μοὶ εἶπεν ὅτι, ὅσον ἀναγκαία καὶ ἂν ἦτον αὕτη, δὲν θέλει ὑποβληθῇ εἰς αὐτήν, διότι, ἂν ἀπέβαινε θανατηφόρος, θὰ ἔμενεν ἡ θυγάτηρ της μόνη καὶ ἀπροστάτευτος ἐπὶ τῆς γῆς· θ' ἀποφασίσῃ ἑπομένως τὴν τομὴν τότε μόνον, ὅταν ἤθελεν ἀποφασισθῇ τῆς κόρης της ἡ ἀποκατάστασις. Ἐντεῦθεν δ' ὁρμηθεῖσα, προέβη εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ νὰ προτείνω τὴν ἕνωσιν ταύτης εἰς ἕνα τῶν τότε ἐν Παρισίοις διατριβόντων νέων Ἑλλήνων, ὅστις καὶ αὐτὸς ἀνῆκεν εἰς εὐπορωτάτην οἰκογένειαν. Καὶ ἐγὼ μὲν προθύμως διεβίβασα τὴν πρότασιν, πιστεύων ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ νέου μᾶλλον ὑπηρετῶ ἢ τὸ τῆς ἀξιολόγου κόρης, καὶ ἔδωκα ἀφορμὴν πρὸς συνάντησιν ἀμφοτέ-

τέρων ἐν συναναστροφαῖς, ἀλλ᾽ ἡ ἀπάντησις, ἣν ἐν τέλει ἔλαβον καὶ ἠναγκάσθην νὰ διαβιβάσω, ἦν ὅτι, πολὺ μὲν ἤρεσεν ἡ νεάνις, ἀλλ᾽ ἡ προίξ, ἀνερχομένη εἰς ἑκαντοντάδας τινὰς χιλιάδων δραχ., ἦν ἀνεπαρκής. Μετὰ τοῦτο αἱ κυρίαι ἀνεχώρησαν εἰς Μασσαλίαν, τῆς μητρὸς βαθέως θλιβομένης, ἐμοῦ ὅμως σκεπτομένου ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις ἦν οἰωνὸς ἠθικῆς ἀνισορροπίας τῶν δύο μερῶν.

Καὶ ἡ μὲν ἐγχείρησις, ἐπιμεινάντων τῶν συγγενῶν, ἔγινε κατ᾽ Ἀπρίλιον, καὶ εὐτυχῶς μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ μῆνα μ᾽ ἐπεσκέφθη εἰς Παρισίους ὁ ἀρχαῖος μου φίλος Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἀρχιατροῦ τοῦ Σουλτάνου, ἐπανερχόμενος ἐκ Λονδίνου, εἰς ἣν κατεῖχε θέσιν Γραμματέως τῆς Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας ἐν Βερολίνῳ.

Ἡ χαρά μου ἦν μεγίστη διὰ τὴν ἐκ νέου συνάντησιν ταύτην μετὰ νέου, ὃν μεγάλως ἠγάπων καὶ ἐξετίμων. Μοὶ ἐπῆλθε δ᾽ εὐθὺς κατὰ νοῦν νὰ διαπράξω τι, εἰ δυνατόν, ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας καὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλων τινῶν συγχρόνως ἐκ τῶν γνωρίμων μου. Τὸ ἑσπέρας λοιπόν, ἀφ᾽ οὗ ἐγευμάτησε παρ᾽ ἡμῖν καὶ τὸν ὡδήγησα εἰς τὸ Θέατρον, μετὰ τοῦ ἐπίσης φίλου του κ. Δραγούμη, μεθ᾽ οὗ καὶ συνενοήθην, τὸν ἠρώτησα τίνα ἦσαν τὰ περαιτέρω του σχέδια. Ὅτε δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον τὸ ἑσπέρας ἀπήρχετο εἰς Βερολῖνον, ὅπου περιεμένετο ὑπὸ τοῦ θείου καὶ ἀρχηγοῦ του κ. Ἀριστάρχου, Πρέσβεως τῆς Τουρκίας ἐκεῖ, τῷ εἶπον ὅτι δὲν ἦτο εὔλογον καὶ δυνατόν, Ἕλλην αὐτός, διερχόμενος διὰ Γαλλίας, νὰ μὴ ἐπισκεφθῇ κἂν τὴν ἐν Μασσαλίᾳ ἐπίσημον Ἑλληνικὴν ἀποικίαν. Κατ᾽ ἀρχὰς ἐξέλαβε ταῦτα ὡς ἀστειότητα, τόσῳ μᾶλλον, καθ᾽ ὅσον οὐδ᾽ ἐγὼ αὐτὸς εἶχον ἐπισκεφθῆ τὴν ἐπίσημον ἀποικίαν. Ἀλλά, βλέπων τὴν ἐπιμονήν μου, ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι, καὶ τέλος, ὅτε τῷ εἶπον ὅτι γνωρίζω ἐκεῖ ἐξαίρετον καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν, ἧς τὸ ἐξοχώτερον κόσμημα ἦν θηγάτηρ ὡραιοτάτη, ἤρχισε μὲν διαβλέπων, ὅτι εἶχόν τι κατὰ νοῦν, ὅτε οὕτως ἐπέμενον, ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ἧττον μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του διὰ Βερολῖνον ἦν ἀναπόφευκτος, ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἐπιβαλλομένη, ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἤρχετο νὰ μ᾽ ἀποχαιρετήσῃ.

Τὴν δ᾽ ἐπιοῦσαν, ὅτε ἦλθε καὶ ἀπεχαιρέτα, «Ὅλα ταῦτα καλά», τῷ εἶπον. «Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις ἰδοὺ ἐπιστολή, ἣν ἔγραψα τῇ κυρίᾳ Πετροκοκκίνου. Ταύτην θὰ τῇ ἐπιδώσητε, καὶ αἱ κυρίαι ἐπὶ τῇ συστάσει μου, μεγάλην θὰ ἔχωσιν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ξεναγίσωσιν ἐν Μασσαλίᾳ, καὶ ὑμεῖς, ἐλπίζω, οὐχὶ ὀλιγωτέραν νὰ λάβητε αὐτὰς ξεναγούς».

Ἐν ἄλλῃ δὲ ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν εἶχον πέμψει ἀπὸ τῆς προτεραίας, συνίστων θερμότατα καὶ ἐν πάσῃ πεποιθήσει, ὡς ἐπιθυμητὸν γαμβρόν, τὸν ἀξιόλογον νέον, ὅστις ἤλπιζον ὅτι ἤθελε παρουσιασθῇ ταῖς κυρίαις φέρων τὴν συστατικήν μου. Τῷ ὄντι δέ, καὶ τοῦ Δραγούμη ὑποστηρίξαντός με, ἀνεχώρησεν ὁ κ. Καραθεοδωρῆς τὸ ἑσπέρας, οὐχὶ διὰ Βερολῖνον, ἀλλὰ διὰ Μασσαλίαν, καὶ μετὰ 3 ἢ 4 ἡμέρας μοὶ ἔγραφεν ὅτι διακαίεται ὑπ᾽ ἔρωτος διὰ τὴν νέαν Δέσποιναν.

Μετὰ τέσσαρας δὲ μῆνας, ἀφ᾽ οὗ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θέσιν του, μοὶ ἐπέστειλεν αὖθις ἐκ Μασσαλίας, προσκαλῶν με εἰς τὸν ἐπικείμενον γάμον του, καὶ τῇ 13)25 Αὐγούστου ἀνεχώρησα τὸ πρωῒ δι᾽ ἐκεῖ.

Ἄριστα γευματίσας εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Dijon, ἔφθασα διὰ νυκτός, τῇ 10ῃ, εἰς Λουγδοῦνον (Lyon), οὗ ὅμως οὐδὲν ἐδυνήθην νὰ ἰδῶ. Ἐνταῦθα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἁτμάμαξαν παρ᾽ ἐμοί, μετὰ τοῦ βρέφους καὶ τῆς τροφοῦ, ἡ νέα συγγενὴς τῶν Πετροκοκκίνων, Κα Νεγρεπόντη, ἣν πρὶν ἤδη ὀλίγον ἐγνώριζον, καὶ ὅλην τὴν νύκτα διῆλθον ἄϋπνος, συνδιαλεγόμενος μετ᾽ αὐτῆς. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας μᾶς εὗρεν ἐν μέσῳ ξηρῶν πεδιάδων, μεθ᾽ ἃς ἀπηντήσαμεν δύο εὐρείας ἁλμυρὰς λίμνας, καὶ εἶτα, διαβάντες ἐπὶ 8 λεπτὰ ὑπόγειον σύριγγα, εἴδομεν πέραν αὐτῆς ὑψούμενα ἑκατέρωθεν ὄρη ἄδενδρα καὶ φαλακρά, ὡς εἰσὶ πολλὰ κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὴν ἀπέραντον θάλασσαν, κατὰ τὴν ἀκτὴν δ᾽ ἐπὶ τοῦ πεδίου τὴν Μασσαλίαν, εἰς ἣν ἀφίχθημεν εἰς τὰς 6 1)2 τὸ πρωΐ, κατέλυσα δ᾽ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον de Noaille.

Ἀμέσως δὲ μετὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἀφίξεώς μου, πρῶτον μὲν συνηντήθην μετὰ τοῦ κ. Καραθεοδωρῆ, εἶτα δ᾽ ἔσπευσα

νὰ ἰδῶ διαφόρους τῶν ἐπισημοτέρων ὁμογενῶν, μεθ' ὧν πολλὰ συνδιελέγην περὶ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἰδίως δὲ τὸν μεγάπλουτον κ. Βαλλιάνον ἐζήτησα νὰ πείσω ν' ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρόμων. Ἐδείχθη δὲ διατεθειμένος εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἂν μόνον ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπετύγχανε τὴν ἔγκρισιν τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τῶν Τουρκικῶν. Ἀπήντησα δὲ μετὰ πλείστης χαρᾶς ἐπιδημοῦντα ἐνταῦθα καὶ τὸν φίλον μου, τὸν ποτὲ Γεν. Γραμματέα μου, Ἰω. Δεληγιάννην, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς γυναικαδέλφης του. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν προσεκλήθην εἰς γεῦμα παρὰ τῷ κ. Ἰω. Βαλτατζῇ, διδύμῳ ἀδελφῷ τοῦ Εὐαγγέλη, συζύγῳ δὲ τῆς ἀδελφῆς τῆς Κυρίας Πετροκοκκίνου, ἥτις ἐπίσης παρὼν μετὰ τῆς Δεσποίνης, καὶ πάσης τῆς λοιπῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας, καὶ τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ μετὰ τῶν δύω ἀδελφῶν του, τῆς Κυρίας Καλλιάδη καὶ τῆς Κυρίας Ἄββοτ, αἵτινες εἶχον προσέλθει ἐκ Τουρκίας διὰ τὴν προκειμένην τελετήν. Μετὰ δὲ τὸ πολυτελὲς γεῦμα ἐπορεύθην, μετὰ τοῦ Προξένου ἡμῶν κ. Ἀναργύρου, εἰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς πόλεως, κ. Limbourg, εἰς ὃν ἐσύστησα τόν τε Πρόξενον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀποικίαν, ὡς καί τινας τρεχούσας ὑποθέσεις, καὶ εἶτα ὡδηγήθην ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναργύρου εἰς τὴν ὡραιοτάτην ἔπαυλιν τοῦ κ. Ζαφειροπούλου, κειμένην εἰς τῆς πόλεως τὰ περίχωρα.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ παρευρέθην εἰς τοὺς ἀρραβῶνας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, μεθ' οὕς, ὑπὸ τοῦ κ. Προξένου καὶ τοῦ κ. Βακαλοπούλου, ὡδηγήθην εἰς τὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Λέσχῃ συνερχόμενον Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, καὶ ἐκεῖ, μεταξὺ ἄλλων, λόγου γενομένου περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ ἔθνους διαμορφώσεως, ἐξέθηκα τὰς ἰδέας μου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ψέξας τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μασσαλίας εἰσαγωγὴν τῆς μουσικῆς τοῦ Χαβιαρᾶ, ἀνατρεπούσης τὴν ἀρχαίαν, τὴν κατ' ἐμὲ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων ἡμῖν παραδεδομένην. Ἐξέθηκα δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὰ περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ἐν Παρισίοις οἰκοτροφείου, καὶ ἐν τέλει, ἐπειδὴ εἶχον πληροφορηθῆ ὅτι ὑπῆρχε διάστασις μεταξὺ Προξένου καί τινων ὁμογενῶν, ἐρευνήσας περὶ τῶν αἰτιῶν ὡμί-

λησα πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη καὶ εὐτυχῶς τὰ διήλλαξα. Μετὰ ταῦτα δ' ὡδηγήθην εἰς γεῦμα εἰς τὴν ὡραίαν ἐξοχὴν τοῦ κ. Πετροκκοκίνου, πάππου τῆς μελονύμφου, ὅστις, ὑπέργηρως ὤν, εἰ καὶ τοὺς τρόπους εὐάρεστος καὶ φιλόφρων, ἐγεύετο κατ' ἰδίαν. Εἰς δὲ τὴν τράπεζαν παρεκάθηντο ἀπόγονοι μόνον αὐτοῦ καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἶχεν ἡ σεβαστὴ σύζυγός του, ἧς ἡ νεάζουσα δραστηριότης οὐδόλως ἤλεγχε τὴν λίαν προβεβηκείαν ἡλικίαν. Μετὰ τὸ γεῦμα δὲ πᾶσα ἡ συναναστροφὴ ἐπεδόθη εἰς παιγνίδια, διαρκέσαντα μέχρι τῆς νυκτός, καὶ λήξαντα εἰς οὐχ ἧττον πλούσιον δεῖπνον. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔμαθον ὅτι ὁ κ. Διοικητὴς ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπίσκεψίν μου.

Τὴν Τετάρτην, ἀφοῦ μετὰ τοῦ Προξένου παρεσκεύασα τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου, περιῆλθον μετὰ διαφόρων ὁμογενῶν τὸ εὐραίως διατεταγμένον Μουσεῖον καὶ τὸν λαμπρὸν παράλιον περίπατον τῆς Corniche, καὶ τὸν ἄλλον τοῦ Πράδου, καὶ τὸν κῆπον Βορέλλη· καὶ τὴν Πέμπτην ἐτελέσθη ὁ γάμος, πρῶτον εἰς τὸ Δημαρχεῖον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβημεν αὖθις εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ κ. Πετροκοκκίνου, ὅπου παρεκαθήσαμεν εἰς γεῦμα 73 συνδαιτημόνων, τῶν πλείστων συγγενῶν Προὐκάθητο δ' αὐτοῦ ὁ σεβαστὸς οἰκοδεσπότης, 83 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχων, καὶ οὗτος, περὶ τὰ τέλη, ἀνέγνω γραπτὴν πρόποσιν. Μετ' αὐτὸν δ' ἐγερθεὶς ἐγώ, ἀνέγνων ἄλλην, ἔμμετρον (sonnet), ἐκδοθεῖσαν μετὰ ταῦτα. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐφωτίσθη ὁ κῆπος λαμπρῶς, καὶ χορὸς παρετάθη μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν οἱ νεόνυμφοι ἀπῆλθον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ δ' ὡραιοτέρα τῶν χορευουσῶν, ἑλληνὶς χάρις, ἦν ἡ νέα Αἰκατερίνη Ψυχάρη, ἡ μετὰ ταῦτα νυμφευθεῖσα τὸν Ἐμμανουὴλ Βαλτατζῆν, ἀδελφὸν τῆς νύμφης μου Λουκίας.

Ἔμεινα δ' ἔτι δύω ἡμέρας εἰς Μασσαλίαν, καθ' ἃς ἐδέχθην τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπίτηδες δι' ἐμὲ ἐκ τοῦ Αἴξ ἐλθόντος ἐνθουσιώδους φιλέλληνος Borelli, καὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐμὰς ἐπισκέψεις παρὰ τοῖς πρωτίστοις τῶν ὁμογενῶν, ἐν αὐτοῖς καὶ τοῦ κ. Δ. Βασιλείου, παρ' ᾧ εἶδον περίεργον καὶ μοναδικὴν εἰκόνα τοῦ

Σκεντέρβεη, καὶ οὗ ἡ θυγάτηρ Σμαράγδα μοὶ προσέφερε κεραμευτικὸν ἀγγεῖον, ζωγραφηθὲν ὑπ᾽ αὐτῆς. Περιελθὼν δὲ μετὰ τοῦ κ. Βασιλοπούλου τοὺς λαμπροὺς λιμένας «Ναπολέοντος» καὶ **Juliette**, τὴν ὡραίαν ὁδὸν τῆς «Δημοκρατίας,» καὶ προγευθεὶς μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπὶ παραθαλασσίων βράχων καθήμενον ξενοδοχεῖον la Réserve, καὶ εἰς τὸν σύλλογον Cercle Phocéen προσελθών, τὸ ἑσπέρας, κατὰ τὰς 10 ἀπῆλθον μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ γαμβροῦ, καὶ τὴν ἐπαύριον κατελύσαμεν εἰς τὸ ἐν Λουγδούνῳ ξενοδοχεῖον Collet, ἀφιχθέννες ἐκεῖ κατὰ τὰς 5 $^1/_2$.

Διεμείναμεν δὲ καὶ ἐνταῦθα δύω ἡμέρας, καθ᾽ ἃς ἔσπευσα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Ἕλληνα κ. Γεμενὴν (Yemeniz), ἐκδόντα σύγγραμμα περὶ τῆς νῦν Ἑλλάδος, δι᾽ ὃ κατετάχθη ὡς μέλος τῆς ἐν Λουγδούνῳ Ἀκαδημίας.. Καὶ ἐν αὐτῷ μὲν εὗρον, ὡς ἐκ τῆς ἐντυπώσεως κἂν ἣν ἐνεποίοι, οὐδέν τι πολὺ πλέον ἢ συνήθη οἰνέμπορον· ἡ δὲ σύζυγός του μοὶ ἐφάνη διακεκριμένη κυρία, καὶ ἡ θυγάτηρ του ἐλάμβανεν Ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐσπούδαδαζε τὸν Ὅμηρον. Εὐηρεστήθη δὲ νὰ μὲ ξεναγήσῃ ὁ κ. Γεμενὴς διὰ τοῦ Λουγδούνου, ὅ μεγαλοπρεπῶς διασχίζει ὁ Ῥοδανός, γραφικοὺς λόφους ἔχων εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, καὶ μὲ ὡδήγησε καὶ εἰς τὸ κατάστημα, ἐν ᾧ ὑπῆρχε τότε ἔκθεσις γαλλικῶν εἰκόνων, πολλῶν ἀξίων λόγου. Μεταξὺ δ᾽ αὐτῶν, μετὰ περιεργείας μᾶλλον, παρὰ μετὰ θαυμασμοῦ, εἶδον ἐλαιογραφίας τινὰς τοῦ Doré, οὐχὶ ἀνταξίους τῶν χαλκογραφιῶν του. Ἀπελθὼν δὲ τῇ 12ῃ τὸ ἑσπέρας, ἐπέστρεψα τῇ 22ᾳ Αὐγούστου εἰς Παρισίους.

Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ σχέσεις μου μεθ᾽ ὁμογενῶν δὲν ἦσαν πάντοτε ἐπίσης χαροποιοὶ καὶ εὐάρεστοι. Οὕτως, ἅπαξ παρέστη εἰς ἐμὲ Ἑλληνὶς ὡραιοτάτη, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς μητρός της, μεινάσης εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, διότι ἠσθένει τὸ μικρόν της παιδίον. Μοὶ ἀφηγήθη δ᾽ ὅτι ἦν αὐτὴ θυγάτηρ, οὐχὶ νόμιμος, ἑνὸς τῶν τότε ἐν Παρισίοις διατριβόντων πλουσίων ὁμογενῶν καί τινος πρώην ὑπηρετρίας, καὶ ἦλθε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρός της χρηματικὴν βοήθειαν, διότι ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ.

Καίτοι οὐδὲν ἔχων καθῆκον νὰ ἐπεμβῶ εἰς ὑπόθεσιν τόσῳ δυσάρεστον, ἀλλ᾽ ἀναλογιζόμενος τὴν δυσχερῆ θέσιν εἰς ἣν ἐξ ἀφροσύνης περιῆλθον αἱ ἀβοήθητοι αὗται γυναῖκες, ἀπῆλθον τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὃ μοὶ ὠνόμασε, τὸ τῆς Ὁλλανδίας, ἓν τῶν ἐπισημοτάτων τῶν Παρισίων, καί, ἀκούσας παρὰ τῆς μητρός, ἥτις ἐντελῶς ὡς ὑπηρέτρια ἐφαίνετο, ὅτι, διότι ἦν ἄπορος, μετὰ δυσκολίας διὰ μικρῶν δανείων κατώρθωσε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ὁδοιπορίαν, τῇ παρέστησα πᾶσαν τὴν ἀπερισκεψίαν της, διότι πιθανὸν ἦν ὅτι ὁ πατήρ, εἰς ὃν ἐγὼ δικαίωμα δὲν εἶχον ν᾽ ἀποταθῶ, οὐδὲν θὰ τῇ ἔδιδεν, ὥστε θὰ ἔμενεν αὐτὴ μετὰ τῆς οἰκογενείας της λιμώττουσα καὶ ἀβοήθητος ἐν τῇ ἀχανεῖ μεγαλοπόλει. Τὴν παρῄνεσα, ἐπομένως, ἀμέσως κἂν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πολυτελοῦς ἐκείνου ξενοδοχείου, δι᾽ ὅσων δὲ τῇ μένουσι χρημάτων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν δι᾽ ἐπιστολῶν νὰ ἑλκύσῃ τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τῆς θυγατρός του, ἣν οὐδὲ κἂν ἐγνώριζεν. Ἀλλά, κλαίουσα, μοὶ εἶπεν ὅτι χρήματα δὲν τῇ μένουσιν ἐπαρκῆ διὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Μετὰ βαρείας καρδίας τὰς δυστυχεῖς ταύτας ἀφείς, ἐπορεύθην πρὸς ἕνα φίλον τοῦ κυρίου, περὶ οὗ ἐπρόκειτο, καὶ διηγηθεὶς αὐτῷ ὑπὸ ἐμπιστοσύνην τὴν περίστασιν, τὸν παρεκάλεσα νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν, καθ᾽ ὃν εἶδε τρόπον. Ὁ δέ, τὴν ἐπαύριον ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, μοὶ ἔφερε τὴν ἀγγελίαν ὅτι ὁ φίλος του συγκατετέθη νὰ δώσῃ δισχίλια φράγκα, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως ὅτι αἱ γυναῖκες θὰ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἅμα λοιπὸν ταῦτα μαθών, ἔσπευσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ τὴν μητέρα εὑρών, τῇ ἀνήγγειλα τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν, καὶ τὴν προέτρεψα ν᾽ ἀναχωρήσῃ, ἂν ὄχι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ἐπομένην ὅμως βεβαίως. Ἡ δὲ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι αὐτὴ μὲν βλέπει τὴν ἀνάγκην καὶ ἔστι πρόθυμος ν᾽ ἀπέλθῃ, ἀλλ᾽ ὅτι ἡ θυγάτηρ της κατ᾽ οὐδένα λόγον θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Παρισίους, καὶ προτιμᾷ ν᾽ ἀποζῇ, ὡς ἐργάτις, παρά τινι μεγάλῳ ῥαπτικῷ καταστήματι, ὅπου νὰ ἐκμάθῃ τὴν βιοποριστικὴν ταύτην τέχνην. Ὅσον καὶ ἂν παρωργίσθην κατ᾽ ἀρχὰς ἐκ τῆς ἀτόπου αὐτῆς ἀντιστά-

σεως, ἐκάμφθην ὅμως μέχρι τέλους ὑπὸ τῶν δακρύων τῆς μητρός, καί, ἐπισκεφθεὶς μίαν τῶν ἐπισήμων ῥαπτριῶν, ἥτις εἰργάζετο διὰ τὴν οἰκογένειάν μου, καὶ εἰς ἣν εἴχομεν προμηθεύσει καὶ πολλὰς παραγγελίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν παρεκάλεσα νὰ δεχθῇ τὴν νέαν κόρην παρ᾿ ἑαυτῇ, ἵνα ἔχῃ μικρόν τινα πόρον, καὶ κατοικῇ ὑπὸ στέγην προστάτιν. Ἀλλ᾿ ἡ ἀγαθὴ βιομήχανος μοὶ εἶπεν ὅτι, εἰ καὶ στερουμένην τῆς ἀναγκαίας ἐμπειρίας, προθύμως, ὡς ἡμετέραν προστατευομένην, τὴν κατατάττει μεταξὺ τῶν ἐργατριῶν της· ἀλλ᾿ εἰς τὴν οἰκίαν της δὲν ἔχει τόπον νὰ τὴν δεχθῇ, ὡς τοῦτο παρ᾿ οὐδεμιᾷ ἄλλῃ θέλω εὕρει, οὐδ᾿ ἂν εἶχε, θὰ ὠφέλει πολὺ διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν, διότι θὰ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιτηρῆται, ὡς ἂν ἦτον ἐντὸς παρθεναγωγείου.

Ταῦτα ἀμέσως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἐπανέλαβον εἰς τὴν μητέρα, εἰπὼν αὐτῇ ὅτι τὸ μόνον ὃ τῇ ἔμεινεν ἦν, ἀνυπερθέτως ν᾿ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῆς θυγατρός της, ἄλλως τῇ ἀρνοῦμαι πᾶσαν προστασίαν καὶ πᾶσαν ἀνάμιξιν. Ἡ δὲ πεισθεῖσα, μ᾿ ὑπεσχέθη ν᾿ ἀπέλθῃ τὴν τρίτην ἀπ᾿ ἐκείνης ἡμέραν. Τῷ ὄντι δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπέστρεψα περὶ τὴν δείλην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ πρὸς μεγάλην μου εὐχαρίστησιν ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκογένεια ἀνεχώρησε.

Τρεῖς ἕτεραι ἡμέραι παρῆλθον ἔκτοτε, ὅτε, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ γραφεῖόν μου νέος τις ἥκιστα διακεκριμένος τὴν ὄψιν, ἀτελῶς δέ τὴν γαλλικὴν ὁμιλῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ἀρμένιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐλθὼν ἵνα νυμφευθῇ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κόρην.

— «Λυποῦμαι ὅτι ἐφθάσατε ἐξώρας,» τῷ εἶπον. «Ἡ κόρη ἣν ζητεῖτε ἀνεχώρησε ἤδη διὰ Κωνσταντινούπολιν.»

— «Δὲν ἀνεχώρησε, μοὶ εἶπε. Διατρίβει εἰς Παρισίους».

— «Ἀπατᾶσθε», τῷ ἀπήντησα. «Διέτριβεν ἐδῶ μετὰ τῆς μητρός της, ἀλλ᾿ ἀμφότεραι ἀπῆλθον πρὸ τριῶν ἡμερῶν».

Τότε μοὶ διηγήθη, ὅτι ἀπῆλθον μὲν τῷ ὄντι, ἀλλ᾿ ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας, ἡ κόρη, ἐξελθοῦσα τῆς ἁμάξης τοῦ σιδηροδρόμου, ἐκρύβη που, καὶ ἀφῆκε τὴν μητέρα της νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδοιπορίαν, αὐτὴ δ᾿ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ περιέμεινε μέχρις οὗ ἔφθασεν ὁ μελλόνυμφός της, μεθ᾿ οὗ εἶχε συνεννοηθῇ, καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τοὺς Παρισίους ὀπίσω.

Λίαν ἐκπλαγεὶς εἰς τὸ παράδοξον ἄκουσμα, τὸν ἠρώτησα τὶ τώρα θέλει παρ' ἐμοῦ· ὁ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι διὰ δύω τινα μὲ παρακαλεῖ· πρῶτον νὰ κατορθώσω νὰ δώση ὁ πατὴρ ἐπαρκῆ τινα προῖκα εἰς τὴν κόρην, δεύτερον δ' εἰς αὐτὸν νὰ προμηθεύσω θέσιν τινα γραμματέως παρά τινι τῶν Ἑλληνικῶν ἢ καὶ τῶν γαλλικῶν ἐμπορικῶν οἴκων, διότι ἄλλως τῷ ἦν ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ νυμφευθῇ.

Τῷ εἶπον δ' εἰς ἀπάντησιν, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον οὐδόλως ἐδυνάμην ν' ἀναμιγῶ, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχεδὸν οὐδεμίαν ἔχω ἐλπίδα. Ἦλθε δὲ τῇ ἐπιούσῃ καὶ ἡ κόρη νὰ μὲ παρακαλέσῃ, ἐπαναλαβοῦσα μοι ὅτι ὁ νυμφίος της δὲν συγκατένευε νὰ τὴν συζευχθῇ, εἰμὴ ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει τῶν δύω ἐκείνων ὅρων. Καὶ ἐπέπληξα μὲν αὐτὴν αὐστηρῶς, συνωμίλησα ὅμως οὐχ' ἧττον μετά τινων τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τῆς κ. Καρατζᾶ, ἥτις εἶχεν ἐμμέσους καὶ ἀμέσους σχέσεις μετὰ τοῦ πατρός· ἀλλ' ἀπέτυχον πανταχοῦ. Ἐπορεύθην ἑπομένως εἰς τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἡ νέα μοὶ ἔδωκεν, ἐδήλωσα εἰς αὐτὴν ὅτι μάταιαι ἀπέβησαν πᾶσαί μου αἱ προσπάθειαι, καὶ τὴν προέτρεψα ἐπιμόνως ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μητέρα της, ἐξηγῶν αὐτῇ ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ μνηστήρ της ἀρνεῖται νὰ τὴν νυμφευθῇ, παντὸς πόρου ἐστερημένη, ἤθελεν ἀπολεσθῇ ἐν μέσῳ τοῦ ἀπεράντου καταγωγίου τῆς διαφθορᾶς τῶν Παρισίων.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἔλεγον, προέκυψε πλήρης ὀργῆς ὁ Ἀρμένιος ἐξ ἐσωτερικοῦ δωματίου καὶ μοὶ προσῆψεν ὅτι προέτρεπον τὴν νέαν κόρην νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διαφθοράν, οὕτω παρεννοήσας τοὺς λόγους, οὓς ἀτελῶς ἤκουσεν ὅπου ἐκρύπτετο ὠτακουστῶν, διότι τῆς Ἑλληνικῆς ἦν σχεδὸν ἀδαής.

Χωρὶς νὰ καταδεχθῶ νὰ τῷ ἀπαντήσω ἄλλο, πλὴν τοῦ νὰ τῷ εἰπῶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς κόρης τὴν ἐξήγησιν τοῦ τί τῇ ἔλεγον, ἀνεχώρησα· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἠμπόδισε ν' ἀναλογισθῶ τὴν λυπηρὰν θέσιν τῆς ἀθλίας, ἧς μεγάλη ἦν ἡ ἀπερισκεψία καὶ ἥτις τότε πρῶτον ἐνόησα ὅτι συνοικεῖ μετ' αὐτοῦ. Ἐπανέλαβον ἑπομένως τὰς προσπαθείας μου, καὶ τῇ συμπράξει τῆς τε κ. Καρατζᾶ καὶ ἄλλων κυριῶν, ἐπείσθη ὁ πατὴρ νὰ προσεπιδώσῃ καὶ

ἄλλα, καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἁγίων Αὐγουστίνων νὰ τελέσωσι τὸν γάμον δωρεάν, καὶ οὕτω, χωρὶς πλέον νὰ τοὺς ἰδῶ, ᾐσθάνθην ὅμως μεγάλην χαρὰν ὅτι συνετέλεσα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ ἱσταμένης.

Ἄλλοτε πάλιν, κατὰ τὸν Μάρτιον, μοὶ ἀφῆκεν ἄγνωστός μοι κύριος ἐπισκεπτήριον, καθ' ὃ ἐκαλεῖτο κ. Δαμ....., πρώην Νομάρχης. Τῇ ἐπαύριον, ἐπομένως, ἀπῆλθον εἰς τὸ Μέγα Ξενοδοχεῖον (Grand Hôtel) νὰ τῷ ἀποδώσω τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ εὗρον τὴν θυγατέρα του, κόρην ὡραίαν, μετά τινος ἄλλης κυρίας, ἥν, ὡς σύντροφον αὐτῆς, εἶχον συμπαραλάβει ἐπὶ βραχὺν χρόνον. Μ' ὑπεδέχθησαν δ' εἰς μίαν τῶν πολυτελεστέρων αἰθουσῶν τοῦ δαπανηροτάτου ἐκείνου ξενοδοχείου, ἐξ οὗ εἴκασα ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι βαθύπλουτος οἰκογένεια. Τοῦτο δὲ μοὶ ἐπεβεβαιώθη, ὅτε, μαθὼν ὅτι ἔμελλον νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Παρισίοις, ἠρώτησα ἂν προτίθηνται νὰ κατοικήσωσι δι' ὅλου τοῦ χρόνου ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, καὶ ἡ θυγάτηρ μοὶ εἶπεν ὅτι ἐπεσκέφθη ἤδη ὁ πατήρ της μίαν ἀπέναντι οἰκίαν, κειμένην ἐπομένως εἰς τὴν πολυτελεστέραν καὶ δαπανηροτέραν συνοικίαν τῶν Παρισίων, ἀλλ' ὅτι ἔχει αὕτη ἐλλείψεις καὶ δὲν τοῖς ἤρεσε· μέχρις οὗ, ἐπομένως, εὕρωσι κατάλληλον, ὅτι προτιμῶσι νὰ διαμένωσιν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, ὅπου κατέχουσιν ἱκανὰ δωμάτια, ὥστε νὰ ἔχωσιν ἄνετον δίαιταν.

Περὶ τῆς εὐπορίας των, ἐπομένως, δὲν ἐδυνάμην νὰ διστάζω, καὶ ἐνόουν πῶς ὁ κ. Δαμ.... παρῃτήθη, ὡς μοὶ ἔλεγε, τῆς νομαρχιακῆς θέσεως, ἵνα ἔλθῃ νὰ διαμείνῃ τινὰ χρόνον ἐν Παρισίοις.

Οὕτω παρῆλθέ τις χρόνος. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἦλθε πρός με ὁ κ. Δαμ....., καὶ πρὸς πολλὴν ἔκπληξιν μου, μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ δανείσω τινὰ χρήματα, διότι τὰ ἐδικά του δὲν τῷ εἶχον φθάσει ἐξ Ἀθηνῶν. Εὐτυχῶς δὲν εἶχον οὔτε τὰ ἐδικά μου, καὶ τῷ εἶπον ὅτι τοῦτο μικρὰν θὰ τῷ ἔφερε μόνον στενοχωρίαν, διότι γράφων, ἂν δὲν ἔγραψεν ἤδη, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ εἶχεν ἀπάντησιν.

Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ κύριος, ὃν δὲν ἐγνώριζον, καὶ εἰπών μοι ὅτι ἦν ὁ ἰδιοκτήτης ἢ οἰκονόμος τοῦ

Μεγάλου Ξενοδοχείου, μοὶ παρεπονέθη ὅτι πρό τινος κατοικεῖ παρ᾿ αὐτοῖς ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἥτις, ἡγεμονικῆς διαίτης ἔχει ἀξιώσεις, ἀλλά, καίτοι, κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ καταστήματος, πολλάκις ζητηθεῖσα, οὐδὲν πληρώνει. Εἰς ταῦτα τῷ ἀπήντησα ὅτι λυποῦμαι, ἀλλ᾿ οὐδεμίαν ἔχω δικαιοδοσίαν νὰ ἐπεμβῶ. Μοὶ εἶπε δὲ τότε ὁ κύριος ὅτι ἡ οἰκογένεια προτίθεται νὰ μετοικήσῃ, αὐτὸς ὅμως ὅτι θὰ λάβῃ πάντα τ᾿ ἀστυνομικὰ μέτρα, ἵνα τὴν ἐμποδίσῃ μέχρις οὗ πληρωθῇ. Τῷ ἀπήντησα δ᾿ ὅτι δικαιοῦται βεβαίως νὰ πράξῃ, ὡς φρονεῖ συμφερώτερον, ἀλλὰ κατ᾿ ἐμέ, θὰ ἔπραττον ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον· οὐ μόνον θ᾿ ἄφηνον τὴν οἰκογένειαν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ξεχοδοχείου αὐθημερόν, ἀλλ᾿ ἂν ἦτον ἀνάγκη, καὶ θὰ τὴν ἐβίαζον εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἀστυνομίας, διότι ἄλλως θ᾿ ἀπέβαινε μεγαλητέρα ἡ ὑπὲρ αὐτῶν δαπάνη τοῦ ξενοδοχείου, χωρὶς ἴσως μεγαλητέρας ἐλπίδος ἀποδόσεως.

Ἂν ὁ ξενοδόχος κατὰ ταύτην ἢ κατ᾿ ἄλλην ἀρχὴν ἐνήργησεν, ἀγνοῶ. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκογένεια ἐμίσθωσεν εἰς κεντρικὸν μέρος τῶν Παρισίων ὁλόκληρον καλῶς κατηρτισμένην οἰκίαν, μεταξὺ αὐλῆς καὶ κήπου, καὶ συγκατῴκει ἐκεῖ μετὰ τινος νέου, ξένου Ἰταλοῦ ἢ Πολωνοῦ, Δουκὸς ἢ Μαρκησίου, μνηστῆρος ὡς ἔλεγε, τῆς καλῆς θυγατρός, μεθ᾿ ἧς πολλάκις ἐφαίνετο ἐπὶ ὡραίου δίφρου περιδιαβάζων εἰς τὰ Ἠλύσια καὶ εἰς τὸ ἄλσος τῆς Βολωνίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἤκουον, διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἔβλεπον πλέον τὸν κύριον νομάρχην, οὐχὶ λίαν ὁμαλὰ ὑποπτεύων τὰ κατ᾿ αὐτόν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους ἔλαβον αἴφνης τηλεγράφημα τῆς κυρίας Δ.. . ἐξ Ἑλλάδος, ἀγγελούσης μοι ὅτι ἡ θυγάτηρ της ἦν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ παρακαλούσης νὰ βοηθήσω. Τῇ αὐτῇ δ᾿ ἡμέρᾳ ἦλθε πρός με καὶ ὁ ὑπηρέτης τῶν Δαμ... ζητῶν μοι δικαιοσύνην, καὶ μοὶ διηγήθη ὅτι ὁ νέος Δούξ, ὡς ἐλέγετο, ὅστις συνῴκει μετ᾿ αὐτῶν, τὸν διέταξε μίαν ἡμέραν νὰ λαμβάνῃ ἀνὰ ἓν τὰ ἐνδύματά του καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ εἴς τι ξενοδοχεῖον, πράττων καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον, καὶ οὕτω μετ᾿ ὀλίγον μετεκόμισε πᾶν ὅ,τι τῷ ἀνῆκε, χωρὶς οὐδεὶς νὰ λάβῃ τούτου γνῶσιν, ἔπειτα δ᾿ ἔγινε καὶ αὐτὸς ἀφανής. Μετ᾿ ὀλίγον δ᾿ ἀπῆλθε καὶ ὁ πατὴρ ἐκ Παρισίων, χωρὶς

οὐδεὶς νὰ ἠξεύρῃ ποῦ, καὶ χωρὶς οὐδὲν νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν οἰκοδεσπότην. Οὗτος δὲ τὴν κόρην, ἥτις ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ἐλάμβανε τὸν τίτλον Δουκίσσης Coronelli d'amor, μείνασαν μόνην, καὶ μὴ ἔχουσαν ὀβολόν, κατήγγειλλεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὡς τυχοδιώκτιν, καὶ ἐφυλακίσθη αὕτη.

Ὅσον ἀειδὴς καὶ ἂν ἦν ἡ ὑπόθεσις, ἐφρόντισα ὅμως ν' ἀποφυλακισθῇ κἂν ἡ νέα καὶ εὑρέθη ἀγαθή τις οἰκογένεια, ἥτις, τῇ παρακλήσει μου, τὴν παρέλαβε παρ' ἑαυτῇ, μέχρις οὗ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς γονεῖς της.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὅτε ἤμην ἐν Μασσαλίᾳ, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀπήντησα ἐμπρός μου τὸν Δημ..., ὅστις μ' ἐχαιρέτησε καὶ ἦλθε πρὸς ἐμέ. Ἀλλὰ τῷ ἔστρεψα τὰ νῶτα, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι εἶναι αἶσχος ν' ἀφήσῃ τὴν θυγατέρα του νὰ ῥίπτηται εἰς τὰς φυλακὰς καὶ νὰ κυλίηται εἰς τοὺς δρόμους τῶν Παρισίων. Μοὶ ἀπεκρίθη ὅμως ἐκεῖνος ὅτι τοῦτο οὕτω δὲν ἔχει, ὅτι τὴν θυγατέρα του νυμφεύεται ὁ Δούξ, καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς Μασσαλίαν, ἵνα παρασκευάσῃ τὰ δέοντα, καὶ προσεχέστατα θέλει ἐπιστρέψει νὰ παραλάβῃ τὴν κόρην του διὰ τοῦ γάμου τὴν τέλεσιν.

Κατὰ πόσον ταῦτα ἦσαν ἀκριβῆ ἀγνοῶ, καὶ ἔκτοτε πλέον, οὐδ' ἠρεύνησα, οὐδ' ἤκουσά τι περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐν Ἰουλίῳ δ' ἕτερος παρουσιάσθη εἰς ἐμέ, Ἕλλην τὸ γένος, ὅστις, ὅτε ὀρφανὸς ἐφοίτα εἰς τὸ σχολεῖον, εἶχε παραπεισθῇ ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα αὐτῶν, ἤδη δέ, μεταμεληθείς, ἦλθε, συμβουλὴν μοι ζητῶν, πῶς ν' ἀπαλλαγῇ. Τὸν προέτρεψα δέ, ἐπειδὴ εἶχε θείαν εὔπορον, νὰ παρακαλέσῃ αὐτὴν νὰ τὸν πέμψῃ εἰς Ῥωσσίαν, ὅπου θὰ ἐτύγχανεν ἰσχυρᾶς προστασίας, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ δόγμα τῶν γονέων του.

Μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων φίλων μου δὲν παραλείπω νὰ μνημονεύσω τῆς νέας Μαρκησίας Φ..., ἧς αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ ὑπερέβαινον ἔτι τὴν ἔξοχον χάριν καὶ καλλονήν, καὶ ἥτις, θῦμα κακούργου συζύγου, ἐμακρύνθη μὲν αὐτοῦ, εἰς τοὺς εὐγενεῖς γονεῖς της ἐπανελθοῦσα, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν καταγγείλῃ, ἔκ τε γενναίας μακροθυμίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν κοινωνικοῦ σκανδάλου, καὶ μοὶ

τὸν ἔδειξέ ποτε ἐν πολυανθρώπῳ συναναστροφῇ, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἰδία εὑρίσκετο.

Ἡ κυρία Blaze de Bury, γυνὴ λογία, ἧς ὁ σύζυγος ἐστὶ γνωστός, ὡς εἷς τῶν συνεργατῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύω Κόσμων, ἔδιδεν ἐνίοτε πρωϊνὰς μουσικὰς συναναστροφάς, εἰς ἃς προσεκαλούμην μετὰ τῆς Καρολίνης, καὶ πολλὰ ἀπηντῶμεν ἐν τῇ πολιτικῇ, τῇ φιλολογίᾳ καὶ ταῖς τέχναις διακεκριμένα πρόσωπα· οὕτως, ἐν ἄλλοις, τὴν θυγατέρα τοῦ Βιλλεμαίν, ἥτις ἔψαλεν ἀξιολόγως πρὸς τῷ κυμβάλῳ, καί, γνωρισθεῖσα μετ᾽ ἐμοῦ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐξέδιδε τὴν μετάφρασιν τοῦ Πινδάρου, ἣν ἐξειργάσθη ὁ ἔνδοξός της πατήρ. Ἐκεῖ δὲ συνηντήθην καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Βούλουερ, δωρήσαντός μοι τ᾽ ἀξιόλογά του ποιήματα. Ἀγχινούστατος, καὶ γνωστός μοι ἀφ᾽ ὅτου ἦν Γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας ἐν Ἀθήναις, ἀπῆλθε μετὰ ταῦτα, ὡς Ἀντιβασιλεύς, εἰς Ἰνδίας.

Συνεχῶς δ᾽ ἐφοιτῶμεν καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ ἀριστοκρατικῷ Προαστείῳ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ πρώην Ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Μιχ. Στούρτζα, ἀνδρὸς βαθυπλούτου, φιλέλληνος καὶ τῆς νέας καὶ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐγκρατεστάτου. Ἡ δ᾽ ἡγεμονὶς ἦν θυγάτηρ τοῦ Βογορίδου, Ἕλληνος ἐκ Βουλγαρίας, ὅτε, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένων Βουλγάρων, διάκρισις δὲν ἐγένετο, μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν δ᾽ ἐπανάστασιν, Βούλγαρον ἑαυτὸν εἰπόντα, δι᾽ ὃ καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς προσωρινὸς ἀντικαταστάτης τοῦ τελευταίου Ἕλληνος Ἡγεμόνος εἰς Ἰάσιον τότε ἐπέμφθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ πολὺ μετὰ ταῦτα, ὡς Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ῥωμυλίας ἐγκατέστη εἰς Φιλιππούπολιν. Ἀπηντήσαμεν δέποτε παρὰ τῷ ***Αὐθέντῃ,*** καὶ τὴν νέαν αὐτοῦ θυγατέρα, μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς, υἱοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ῥωσσίας Γορτσακόφ, ὃν ὅμως ἔπειτα, μετὰ παρέλευσιν 14 ἐτῶν, διεζεύχθη. Ὁ δ᾽ εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡγεμόνος εἶχε δεχθῆ τὴν Ὀθωμανικὴν θρησκείαν, μετὰ τοῦ τίτλου Σατράπου, καὶ ὁ πατήρ του μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν τὸν ἀνεγνώριζε πλέον ὡς υἱόν, οὐδ᾽ ἤθελε περὶ αὐτοῦ τι ν᾽ ἀκούσῃ.

Ἐξ Ἰαπωνίας ἦλθε κατὰ τὸ θέρος τοῦτο Ἕλλην, ἀμαθὴς μέν, ἀλλ᾽ ἀγχίνους καὶ ἐπιχειρηματικός, ὁ κ. Βεᾶτος, πολλὰ ἔτη

εἰς Ὑουκαχάμαν διατρίψας, καὶ ἐκεῖ δὶς μεγάλην περιουσίαν ἀποκτήσας καὶ ἀπολέσας. Μοὶ ἐζήτησε δὲ νὰ τὸν προτείνω ὡς Πρόξενον εἰς τὸ μεμακρυσμένον ἐκεῖνο ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης Ἰέδου, ἵνα συνομολογήσῃ καὶ ἐμπορικὴν συνθήκην μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰαπωνίας. Εἰ δὲ καὶ αἱ σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῶν ἀντιπόδων ἐκείνων συνεχεῖς δὲν ἦσαν, οὐχ᾽ ἧττον ἐθεώρησα τὴν πρότασιν οὐχὶ περιττὴν διὰ τὸ μέλλον, καί, πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ἀμέμπτου χαρακτῆρος τοῦ κυρίου τούτου, ὑπέβαλα τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον, ὁμοῦ μετὰ σχεδίου συνθήκης, ὃ συνέταξα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγγλοϊαπωνικῆς. Νομίζω ὅμως ὅτι εἰς τὰς προτάσεις μου οὐδεμία προσοχὴ ἐδόθη.

Ἀρχαίαν γνώριμον ἀπήντησα τῇ 23 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) εἰς τὸ ἱπποδρόμιον. Μετὰ τῆς συζύγου μου ἤμην εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὅτε εἴδομεεν τὸν κ. Θιέρσον μετὰ σπουδῆς ἐξελθόντα. Ἐπέστρεψε δ᾽ ὁδηγῶν μετὰ παντὸς σεβασμοῦ νέαν κόρην, σχεδὸν παιδίον, ἥτις ἦν ἡ θυγάτηρ τοῦ Γράντ, ἣν πρὸ πέντε ἐτῶν ἐν Οὐασιγκτόνι ἔλαβον πολλάκις εἰς τὰ γόνατά μου ἐν τῷ παιδαγωγίῳ τῆς κυρίας Buel,-εἰς ἣν δε σήμερον ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὡς εἰς θυγατέρα ὁμοτίμου αὐτῷ, ἀπέδιδεν ἡγεμονικὰς τιμάς.

Καὶ ἕτερον δὲ τῶν ἐξ Ἀμερικῆς γνωρίμων εἶδον περιχαρῶς μετ᾽ ὀλίγον, τὸν ἐπίσημον πολιτικὸν κ. Sumner, ὅστις, ὡς ἀρχαῖον φίλον, μὲ ἠσπάσθη καί, περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ γενομένου λόγου, μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπεποιήθη ὑποψηφιότητα εἰς τὴν προεδρείαν, μὴ θελήσας ν᾽ ἀλλάξῃ ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς του.

Ἀρχαῖον δὲ φίλον ἀπήντησα καὶ τὸν κ. Νεκλούδοφ, γαμβρὸν τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως κ. Κατακάζη, καὶ προσεκάλεσα αὐτὸν παρ᾽ ἡμῖν εἰς γεῦμα. Καὶ μετὰ τῶν ἐν Πετρουπόλει δ᾽ οἰκούντων ὁμογενῶν, τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Πετροκοκκίνου, οὓς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπανεῖδον καὶ ἐν Ρωσσίᾳ, συνηντήθην παρὰ τῷ Γραμματεῖ μου κ. Δραγούμη.

Μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν, ἃς συνεχῶς ἐπισκεπτόμην, ἦν καὶ ἡ τοῦ κ. Gastelier, διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἔχουσα δι᾽ ἐμὲ τὸ θέλγητρον, ὅτι ἐκεῖ ἐφοίτα συνεχῶς τὸ προσωπικὸν τῆς Βιρμανικῆς

Πρεσβείας, καὶ παιδία ἐκ Βιρμανίας, ἐν Παρισίοις ἐκπαιδευόμενα ἐκεῖ κατῴκουν, ὥστε καὶ ἡ εὔχαρις θυγάτηρ τῆς οἰκίας εἶχε μάθει παρ' αὐτῶν τὴν βιρμανικήν, εἰς ἐμὲ δ' ἐδίδετο ἀφορμὴ νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς οὐχὶ ὅσον ἐνόμιζον ἀγρίους υἱοὺς τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τῆς Ἀσίας.

Καὶ μετὰ τοῦ Βενεδέτη, τοῦ μέχρι τοῦ πολέμου πρεσβεύσαντος ἐν Βερολίνῳ, συνέδεσα σχέσεις, τόσῳ στενωτέρας, καθ' ὅσον Ἑλληνὶς ἦν ἡ κ. Βενεδέτη. Μοὶ διηγήθη δ' αὐτὸς ὅτι εἰς τὸν πόλεμον ὤθησεν αὐτὸ τὸ Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον, διότι, κατὰ τὴν τελευταίαν συνέντευξιν, ἣν αὐτὸς εἶχε μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσσίας ἐν Ἔμς, ὁ Βασιλεὺς ἔδωκεν 24 ὡρῶν προθεσμίαν διὰ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς τελευταίας προτάσεις του, ἀλλὰ τοιαύτη ἀπάντησις ποτὲ δὲν τῷ ἐστάλη. Προσέτι δ' ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν Γαλλίᾳ ἐκήρυξεν, ὡς προσβολήν, τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ Βασιλεὺς ἀπέπεμψε δῆθεν τὸν Πρέσβυν της, ἐνῷ τὸ τέλος τῆς συνεντεύξεως αὐτοῦ οὐδὲν εἶχε τὸ προσβλητικὸν ἢ ἀνοίκειον.

Τοῦ δὲ ποτὲ πρεσβεύσαντος ἐν Ἀθήναις κ. Sartige τὸν υἱὸν εἶδον ἐξετασθέντα καὶ βραβευθέντα εἰς τὸ Lycée Condorcet.

Κατάστημα ἐκ τῶν ἀξιοθεάτων ἐν Παρισίοις ἐπεσκέφθην καὶ τὸ περίφημον πηλοπλαστεῖον ἐν Sêvres, ὅπου πρὸ πάντων ἀπεθαύμασα πηλόγραφα ἀντίγραφα τοῦ Ραφαήλου, τῶν πρωτοτύπων ἀντάξια· προσέτι δὲ τὸ ἐξακουστὸν ταπητοϋφαντεῖον τῶν Gobelins, ἐν ᾧ εἷς τῶν ἐπιδεξιωτέρων ἐργατῶν ὑφαίνει ἀνὰ ἕνα τετραγωνικὸν δάκτυλον καθ' ἡμέραν.

Φιλικώτερον δὲ μεθ' ἡμῶν ἢ μετὰ παντὸς τοῦ λοιποῦ Διπλωματικοῦ Σώματος συνδεδεμένη διετέλει ἡ Πρωσσικὴ Πρεσβεία, εἰς ἣν τὸν ἐκ καρκίνου εἰς τὸ στόμα οἰκτρῶς ἀποθανόντα φίλον μου Γὸλτς διεδέχθη ὁ κόμης Ἐρρῖκος Ἀρνίμ, ἀνὴρ ὁπωσοῦν δυσκοινώνητος, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς συμπαθῶν, ἴσως διότι οἱ υἱοί μου ὑπηρέτησαν ἐν Πρωσσίᾳ· ἡ δ' ἀξιόλογος σύζυγός του ἦν ἄκρα φίλη τῆς Καρολίνας, καὶ πολλάκις τῇ ἐζήτει τὸν βραχίονά της, ὅτε διήρχοντο τὰς αἰθούσας τῶν συναναστροφῶν, εἰς προάσπισιν κατὰ τῆς δυσμενείας, ἣν ἀνεγίνωσκεν εἰς ὅλων τῶν Γαλλίδων τὰ βλέμματα. Ἡ δὲ θυγάτηρ της ἦν ἐπιστήθιος φίλη τῆς

πρώτης μου θυγατρός, ἤδη δ' ἀμφότεραι εἰσὶν ἐν κρείττονι κόσμῳ. Γραμματεῖς δὲ τῆς Πρεσβείας ἦσαν ὁ κόμης Ἀτσφελδ καὶ ὁ πρίγκηψ Λινάρ, ἀμφότεροι νενυμφευμένοι Ἀμερικανίδας, κοσμούσας διὰ τοῦ ἐξόχου των κάλλους τὴν τότε κοινωνίαν τῶν Παρισίων.

Κατὰ τὸν Αὔγουστον, ἐλθοῦσαν τὴν γυναικαδέλφην μου Φιλικίαν ἐξ Ὀξωνίας, συνώδευσα εἰς τὰς φυλακὰς de la Grande Roquette, ὅπου κατάκλειστοι ἐργάζονται οἱ μὴ ὑπὲρ τὸ ἔτος εἰς εἱρκτὴν καταδεδικασμένοι. Ἐκεῖ δὲ μᾶς ἐδείχθη ἡ φυλακή, εἰς ἣν ἐῤῥίφθη ὑπὸ τῶν communards ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων, καὶ ἡ ἄλλη, πολὺ χειροτέρα, εἰς ἣν μετετέθη, μετὰ παρέλευσιν 24 ὡρῶν, διότι παρετηρήθη ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἐδύνατο νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ πλησίον αὐτῷ κατακειμένου Bonjean. Εἶτα δὲ κατέβημεν εἰς τὴν στενὴν καὶ ἀποτρόπαιον αὐλήν, ἐν ᾗ, μετ' ἄλλας εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐθανατώθησαν κακούργως, καὶ παρὰ πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον, μετὰ τοῦ μάρτυρος Ἀρχιερέως καὶ οἱ ἄλλοι τῆς πόλεως ὅμηροι. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον δὲ τῆς τάξεως κυπάρισσοι ἐφυτεύθησαν εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐτελέσθη τὸ ἀποτρόπαιον ἔγκλημα, καὶ ἄνθη ἐκαλλιεργοῦντο πρὸς ἐξιλασμὸν εἰς τὸν πρὸς αὐτὴν φέροντα διάδρομον.

Ἄλλην ἡμέραν μετέβημεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν διαμαρτυρομένων, ἠκούσαμεν ἐκεῖ τοῦ εὐγλώττου ἱεροκήρυκος Bersier, ἀφηγουμένου διὰ τίνων λόγων ὁ Πέτρος μετέπεισεν ἕνα Ῥωμαῖον εἰς τὸν χριστιανισμόν, μεμφομένου δέ του Πάπα καὶ τῆς τότε ἠθικῆς παρακμῆς τῆς Γαλλίας.

Ἠκροάσθην δὲ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἅπαξ τοῦ Φιλαρέτου Châles, ἀναγνόντος, οὐχὶ δ' ὁμιλήσαντος, περὶ Ἰαπώνων καὶ Βουδισμοῦ, καλῶς μέν, ἀλλ' εἰς γενικότητας μᾶλλον καὶ εἰς κοινοὺς τύπους περιορισθέντος.

Τῇ δὲ 29 Φεβρουαρίου (12 Μαρτίου) συνεπορεύθην μετὰ τῆς κυρίας Λαγρενὲ εἰς τὸ Collège de France, ἵνα ἀκούσωμεν τοῦ κ. Beulé τὸ μάθημα Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Καλλιτεχνίας. Καὶ ἡ μὲν σύντροφός μου ἐξῆλθεν ἐνθουσιῶσα ἐκ τῆς πολυμαθείας τοῦ Καθηγητοῦ, ἐγὼ δ' ἔμεινα ἐκπεπληγμένος, πῶς οἱ ἀκροαταὶ ἦσαν οὕτως ἀμαθεῖς ἢ ἀπαθεῖς, ὥστε ν' ἀνεχθῶσιν ὅσα ἤκου-

σαν· οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ὅτε ὁ Καθηγητὴς τοῖς εἶπεν ὅτι ἡ λεγομένη Κορινθιακὴ αἴθουσα ἦν θολωτή!, προσέτι ὅτι οἱ Κυζικινοὶ στατῆρες ἐκαλοῦντο οὕτως ἔκ τινος πόλεως κειμένης κατὰ Σκυθίαν(!!), καὶ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας, ὅστις εἶχεν ἐκδώσει ὀγκώδη τόμον περὶ νομισμάτων Ἑλληνικῶν. Προσέτι δὲ ἠγνόει, ὅτι ἡ Vesta ἐλέγετο Ἑστία ἑλληνιστί. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν τὸν ἐκώλυσαν, οὐδ' ἦσαν λόγοι ὅπως τὸν κωλύσωσι, νὰ διορισθῇ μετ' ὀλίγον Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἰδέ, ποῦ, πλὴν τῆς Ἀκαδημίας, τὸν ἀνεβίβασεν ἡ κλίμαξ τῆς Ἀκροπόλεως· εἰς τὴν πολιτικήν του δὲ ταύτην περιωπὴν συνεχῶς ἐπεσκέφθην αὐτὸν καὶ τὴν κυρίαν Beulé, καὶ εἰς αὐτὴν ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς Ἐμψύχωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, οὗ ἀνωτέρω ἐμνήσθην συνεδριάζοντος εἰς τὸ Palais des Beaux-Arts, μετέβαινον ἀνὰ πᾶσαν Πέμπτην. Ἦν δὲ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ τότε Πρόεδρος ὁ κ. Egger, καὶ ἡ τάσις αὐτοῦ ἦν φιλελληνικωτάτη. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ διϊσχυρισθῶ ὅτι πάντα τὰ ἐκεῖ λεγόμενα ἦσαν ἄπταιστα, ὡς ὅτε ὁ τότε νέος Μαρκήσιος de Queux de St Hilaire ἀνέφερεν ὅτι ἡ Βαβυλωνία, ὑποτιθεμένη κωμῳδία τοῦ Βυζαντίου, ἦν δημοτικωτάτη ἐν Ἑλλάδι. Προσήνεγκον δ' εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ εἰς τὴν τῆς Ἀκαδημίας, τὴν μετάφρασιν τῆς Αἰνειάδος ὑπὸ τοῦ πατρός μου, ἥτις ἦν βεβαίως, καὶ διὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς γλώσσης, πολὺ ἀξιωτέρα προσοχῆς παρὰ πολλὰ ἔργα, εἰς ἃ μεγάλην ἀπέδιδεν ἀξίαν ὁ Σύλλογος, μόνον διότι ἦσαν χρόνων μεσαιωνικῶν, ἢ αὐτοὺς ἀπέβλεπον.

Ἑτέρα δ' ἐπιστημονικὴ ἑταιρία, εἰς ἣν ἐνίοτε ἐφοίτων, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐγγραφῶ μέλος αὐτῆς, ἦν ἡ ἀνθρωπολογική. Ἐκεῖ δ' εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρίσω τὸν ἐπίσημον Quatrefage, καὶ πολλὰς ν' ἀκούσω ἀναλύσεις τῶν νέων ἀνθρωπολογικῶν θεωριῶν.

Εἰς δὲ τῆς Ἀκαδημίας γενικὴν συνεδρίασιν ἤκουσα τὴν ἔκθεσιν τοῦ Δουκὸς de Noaille περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ τοῦ ἄθλου τῆς ἀρετῆς, τοῦ κληροδοτηθέντος ὑπὸ Μονθιῶνος, καὶ ἐθαύμασα τὴν εὐγένειαν καὶ ἐγκράτειαν τοῦ λόγου

αὐτοῦ, ὃν ηὐχόμην νὰ ἐλάμβανον, ὡς πρότυπον, οἱ κριταὶ τοῦ ἡμετέρου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Εἰς τὸ τμῆμα δ' αὐτῆς, εἰς ὃ ἀνῆκον, τὸ τῶν Ἐπιγραφῶν κλ. ἀνέγνωσα εἰς τρεῖς κατὰ συνέχειαν Παρασκευάς, (21 καὶ 28 Ἰαν. καὶ Φεβρ. π.) ὑπόμνημα περὶ τοῦ ἀρχαίου Λαυρίου, ὅ, ἐπιδοκιμασθέν, ἐξεδόθη εἰς τὴν συλλογὴν αὐτῆς τὴν ἐπιγραφομένην: Mémoires de savants étrangers.

Ὡς τὴν ὑψίστην δὲ φιλολογικήν μου ἐπιτυχίαν θεωρῶ, ὅτι ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ Victor Hugo. Ἑσπέραν τινά, σπεύσας εἰς τὸ Ὠδεῖον νὰ ἰδῶ διδασκόμενον τὸν Ruy Blas, τὴν ἐπαύριον ἐπορεύθην πρὸς τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ ποιητήν, μεθ' οὗ ἐξ Ἀθηνῶν ἤμην εἰς ἀλληλογραφίαν, ἵνα τῷ ἐκφράσω τὸν ἐνθουσιασμόν μου, καὶ ἐξεπλάγην ἰδὼν τὸν ἄνδρα, ὅν, ὡς ἐκ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ, ἐξελάμβανον δύσκολον, τραχύν, οἰηματίαν, εἰς ὕψη δυσπρόσιτα αἰρόμενον, ὅτι ἦν ἐξ ἐναντίας φιλόφρων, ἤπιος, περιποιητικός. Καὶ τῷ ἐξέφρασα μὲν πάντα τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὸ ὡραῖόν του δρᾶμα, ἀλλὰ τῷ εἶπον ὅτι τὴν πρωταγωνίστριαν δὲν εὗρον ἀξίαν τοῦ ἔργου του· ὁ ἴδιος ὅμως ἦν ἀπ' αὐτῆς ηὐχαριστημένος. Ἦσαν δὲ φιλελληνικώτατα τὰ αἰσθήμστα, ἃ μοὶ ἐξέφρασεν, εἰπών μοι ὅτι ἐστὶ πάντοτε ὑπερασπιστὴς τῶν πιεζομένων, καὶ ὅτι ἐπολέμησεν ἄλλοτε τὸν Γιζότον, διϊσχυρισθεὶς ὅτι παρὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπρεπε ν' ἀπαιτηθῇ ἡ ἀπότισις τοῦ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐγγυηθέντος χρέους αὐτῆς, ὅτι δ' ἡ Ἑλλάς, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία πρέπει ποτὲ ν' ἀποτελέσωσι τὴν Εὐρωπαϊκὴν συμπολιτείαν les états-unis de l' Europe. Περὶ δὲ δραματικῆς ποιήσεως ἐπρέσβευεν, ὀρθότατα λέγων, ὅτι le drame bourgeois ἐφόνευσε τὸ ἀληθὲς δρᾶμα.

Ἀξίαν λόγου συγγραφέα ἀπήντησα, παρὰ τῷ συναδέλφῳ μου τῆς Αὐστρίας κόμητι Ἀπόνῃ, τὴν συγγενῆ τῆς συζύγου του κυρίαν Craven, θυγατέρα τοῦ Marquis de la Ferte, ἣν συνεχάρην διότι, διὰ τοῦ μυθιστορήματος αὐτῆς Fleurange, καὶ ἄλλων ἔργων, ἐπανέφερε τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν εἰς ὑγιεστέραν καὶ θρησκευτικωτέραν ὁδόν, τῆς εἰς ἣν εἶχεν ἐπ' ἐσχάτων εἰσέλθει.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, προσκλήσει τοῦ Ph. Châles καὶ τῆς οἰκογενείας του, συναπῆλθον μετ' αὐτῶν καὶ μετὰ τῆς θυγατρός

μου Ζωῆς εἰς Monclèry, ἓν τῶν χωρίων τῶν περὶ τὰ Παρίσια, ἵνα παρευρεθῶμεν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Orphéons, μουσικῶν ἑταιρειῶν ὀργανικῶν καὶ ᾀσματικῶν ὠργανισμένων, εἰς τὰς κατωτέρας τῆς κοινωνίας στιβάδας, καὶ ὧν ὁ σκοπὸς ἦν νὰ διαδίδωσιν ἐν τῷ λαῷ τὸ μουσικὸν αἴσθημα καὶ τὴν ἐξημέρωσιν, ἣν αὐτὸ συνεπάγεται. Διευθυντὴς δὲ πάντων τούτων τῶν θιάσων τῆς περιχώρου τῶν Παρισίων ἦν ὁ κ. Laurent de Réllé, μνηστὴρ τῆς νέας Δωρίδος, θυγατρὸς τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ κ. Châles, ἣν ἀγνοῶ ἂν ἐνυμφεύθη, διότι, ὅτε ἐγκατέλιπον τοὺς Παρισίους, εἶχεν, ἀσθενοῦσα, μετακομισθῇ ὑπὸ τῆς μητρός της εἰς Ἰταλίαν. Ἦν δ' ἐξαίρετος ἡ μουσικὴ ἐκτέλεσις, καὶ προφανὲς τὸ ὄφελος διὰ τὸν λαὸν ἐξ ἐνασχολήσεως εὐγενοῦς, ἀποσπώσης αὐτὸν ἀπὸ τῶν οἰνοπωλείων, καλλιεργούσης δ' ἐνταυτῷ τὴν φιλοκαλίαν του. Διερχόμενος δὲ διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ χωρίου, μετ' ἐκπλήξεως ἤκουον τὴν προφορὰν τῶν κατοίκων τόσον διάφορον τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀφ' ἧς οὐδ' ὥραν ἀπεῖχον, ὥστε, ἀντὶ devoir καὶ mouchoir, ἔλεγον devoïr καὶ mouchoïr, πιθανώτατα κατὰ τὸν ἀρχικὸν τρόπον τοῦ προφέρειν τὴν δίφθογγον.

Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὁ κ. Ἰούλιος Σίμων. Τοῦτον ἐπεσκέφθην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἠπόρησα εὑρὼν αὐτὸν οὕτω νεάζοντα τὴν ὄψιν, διότι πρὸ τριάκοντα δύω ἐτῶν εἶχον ἀναγνώσει αὐτοῦ τὴν «Θεοδικίαν τοῦ Πλάτωνος», καὶ οὕτω θαυμάσει τοῦ ἔργου τούτου τὸ βάθος καὶ τὴν ἐμβρίθειαν, ὥστε, ὡς τῷ εἶπον, κατέτταττον αὐτόν, ἐν τῇ φαντασίᾳ μου, μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὸν ἀνεζήτησα δέ, ἵνα ἐπαναλάβω καὶ παρ' αὐτῷ τὰς ἄλλοτε ἐν Ἀμερικῇ ἀποπείρας μου, καὶ τῷ παραστήσω πόσον θὰ ἐσύμφερεν εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἂν ἐδιδάσκοντο τὴν Ἑλληνικήν, οὐχὶ κατὰ τὴν Ἐρασμίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν λεγομένην Ρεϋχλονίαν, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἡμετέραν προφοράν, διότι, ὡς ζῶσαν τὴν γλῶσσαν μανθάνοντες, καὶ δυνάμενοι νὰ ὁμιλῶσιν αὐτήν, δὲν θὰ τὴν ἐλησμόνουν, ἅμα ὡς ἀπηλλάττοντο τοῦ σχολείου, ὡς συμβαίνει, ὡς πρὸς τὰς νεκρὰς γλώσσας, δι' ὅσους δὲν ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν εἰδικῶς. Πλὴν δὲ τούτου, εἰς πάντα σπου-

δαστήν, διελθόντα διὰ τῶν κλάσεων τῆς Ἑλληνικῆς, θὰ ἦν προσιτὴ ἡ Ἀνατολή.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς μοὶ συνωμολόγησε τὰ σπουδαῖα ταῦτα πλεονεκτήματα, ἀλλὰ μοὶ εἶπεν ὅτι οἱ κύριοι καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἔχουσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ὀρθὴ προφορὰ ἐστὶν ἡ τοῦ Ἐράσμου.

— «Πεποίθησιν ἐντελῶς ἐσφαλμένην», τῷ εἶπον καὶ τῷ ἀνέπτυξά τινας τῶν ἀποδείξεων, ἃς εἶχον καταδείξει ἄλλοτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀμερικῆς. Ἐφάνησαν δ' αὗται πείσασαι τὸν πολυμαθῆ Ὑπουργόν, εἰπόντα μοι ὅτι θὰ προσκαλέσῃ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Προτύπου Διδασκαλείου (école normale) νὰ παραδεχθῶσι τὴν προφορὰν ταύτην, ἵνα οἱ ἐκεῖθεν ἐξερχόμενοι διδάσκαλοι εἰσαγάγωσιν αὐτὴν ἐν καιρῷ εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ τῷ παρετήρησα ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θέλει ἀπαιτήσει μακρότατον χρόνον, ἵνα φέρῃ καρπούς, καὶ τῷ ἀντεπρότεινα ἄλλο.

— Ἔχετε, τῷ εἶπον, ὀγδοήκοντα γυμνάσια ἀνὰ πᾶσαν τὴν Γαλλίαν, καὶ ἕκαστον διαιρεῖται εἰς τέσσαρας τάξεις. Φέρετε ἐξ Ἑλλάδος εἴκοσι παιδία πτωχῶν οἰκογενειῶν, καὶ τάξατε αὐτά, ὡς ὑποτρόφους, εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῶν εἴκοσι ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα γυμνασίων· εἰς δὲ τὸν Καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς δότε τὴν διαταγήν, ἐντὸς τοῦ ἔτους νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ μικροῦ ὑποτρόφου τὴν προφορὰν αὐτοῦ, δι' ὅ, οὐχὶ ἓν ἔτος, ἀλλὰ καὶ μία ἑβδομὰς ἀρκεῖ δι' ἄνδρα λόγιον. Μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ ἔτους, μεταθέσατε τοὺς ὑποτρόφους εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἄλλων εἴκοσι γυμνασίων, μετὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς εἰς τοὺς καθηγητάς, οὕτως ἐντὸς τετραετίας οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἑλληνικῆς πάντων τῶν γυμνασίων ἔσονται ἐγκρατεῖς τῆς ὀρθῆς προφορᾶς, εἴκοσι δὲ οἰκογένειαι ἐν Ἑλλάδι θέλουσι σᾶς εὐλογεῖ διὰ τὴν εὐεργεσίαν εἰς τοὺς υἱούς των.

— Τὸ σχέδιον ἐστὶν ἄριστον, μοὶ εἶπεν ὁ κ. Ἰούλιος Σίμων, ἀλλὰ σήμερον ἀναγκαζόμεθα εἰς οἰκονομίας, ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι, μετὰ τὸν πόλεμον, ὀφείλομεν εἰς τὰ μεθόρια σχολεῖα νὰ διορίζωμεν Καθηγητὰς τῆς Γερμανικῆς. Ἴσως δυνατὸν

θὰ ἦτο νὰ διανεμηθῶμεν τὴν δαπάνην, καὶ ἡ ἡ Ἑλλὰς ν᾽ ἀποδεχθῇ αὐτῆς τὸ ἥμισυ.

Εἰ καὶ ἡ πρότασις αὕτη μοὶ ἐφάνη οὐχὶ λίαν ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Γαλλίας, ἐξηγουμένη δὲ μόνον ἐκ τῆς τότε δεινῆς θέσεως αὐτῆς, ἔσπευσα μετ᾽ ἀγαλλιάσεως νὰ τὴν διαβιβάσω εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐπρόκειτο, διὰ δαπάνης δέκα ὑποτροφιῶν ἐπὶ τέσσαρα μόνα ἔτη, νὰ ἐξαγοράσωμεν ἀνυπολόγιστον κέρδος τοῦ νὰ εἰσαχθῇ εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐκεῖθεν βεβαίως καὶ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς χώρας, ἡ ἡμετέρα προφορὰ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἔκθεσίν μου ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον!

Ἐν Ὀκτωβρίῳ δὲ 18)30 ἔλαβον ἐπιστολὴν μετὰ κιβωτίου, καί, πρὸς οὐ μικράν μου ἔκπληξιν, τὴν μὲν ἐπιστολὴν εὗρον ὑπογεγραμμένην μόνον Ε. καὶ ἐν αὐτῇ ἐλέγετο ὅτι κυρία τις μοὶ πέμπει, ὃ συνέγραψε δραμάτιον, παρακαλοῦσά με, ἀφ᾽ οὗ τὸ ἐπιθεωρήσω καὶ ἐπιφέρω ὅσας νομίσω ἀναγκαίας διορθώσεις, νὰ τὸ πέμψω ὑπὸ συμβολικήν τινα ἐπιγραφήν, ἣν μοὶ ἐσημείου, εἰς Βιένναν, ἐν καταθέσει εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον, ὅπου ἤθελε τὸ παραλάβει ἡ γράφουσα, προτεθειμένη νὰ διενεργήσῃ τὴν εἰς τὸ γερμανικὸν μετάφρασιν αὐτοῦ, ἵνα διδαχθῇ εἰς τῆς Βιέννης τὸ Αὐτοκρατορικὸν θέατρον. Τὸ δὲ κιβώτιον περιεῖχεν ὁλόκληρον πολυτελῆ συσκευὴν γραφείου, συγκειμένην ἐκ 13 τεμαχίων ὀρειχαλκίνων καὶ ἐπιχρύσων, κοσμουμένων ὑπ᾽ ἀργυρῶν ἀετῶν τανυσιπτέρων, καὶ παρεκαλούμην νὰ δεχθῶ τοῦτο, ὡς ἔνδειξιν τῶν πρὸς ἐμὲ αἰσθημάτων τῆς ἀγνώστου.

Οὐδὲν διδόμενον ἔχων, ἵνα ἐννοήσω τὶς ἡ πέμπουσα, ἀνέγνων τὸ δράμα, ὑποθέσεως δημοτικῆς (drame bourgeois), ἀλλὰ φεῦ! ἦτο διορθώσεως ἀνεπίδεκτον. Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ μου ἔγραψα τῇ κυρίᾳ, ὑφ᾽ ἣν μοὶ ὑπέδειξε συμβολικὴν ἐπιγραφὴν ὅτι, ἵνα μεταφρασθῇ καὶ γίνῃ δεκτὸν εἰς παράστασιν, δεῖται κατ᾽ ἐμὲ τινῶν μεταῤῥυθμίσεων, καί, ὡς παράδειγμα, προσέθηκα εἰς τὸ ἐπιστρεφόμενον τὴν πρώτην πρᾶξιν ὅλως νέαν καὶ κατ᾽ ἄλλο σχέδιον συντεταγμένην. Ὡς δὲ πρὸς τὸ πολύτιμον αὐτῆς δῶρον, δὲν ἔκρινα μὲν πρέπον νὰ τὸ ἐπιστρέψω αὐτῇ, ἀφ᾽ οὗ μάλιστα πε-

ριεῖχε καὶ σφραγῖδα, ἔχουσαν ἐγκεχαραγμένα τ' ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματός μου· ἀλλ' ἐκφράσας θερμὴν εὐγνωμοσύνην, τῇ προσέθηκα ὅτι, καθ' ὃ μὴ διορθώσας τὸ δρᾶμα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της (δὲν τῇ ἔλεγον ὅτι ἦν ἀνεπίδεκτον διορθώσεως), ἀλλ' ἀναθεὶς αὐτῇ νὰ τὸ μεταῤῥυθμίσῃ, ἂν ἤθελε, καθ' ἃς τῇ ἔδιδον νύξεις, ἐνόμιζον ὅτι οὐδὲν εἶχον δικαίωμα εἰς αὐτό, καὶ τὴν παρεκάλουν, ἂν ἤθελε, νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ ὀπίσω ἐπίσης ἀγνώστως, ὡς μοὶ τὸ ἔπεμψεν.

Ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλαβον ἀπάντησιν, οὐδ' ἔμαθόν ποτε τὶς ἡ δραματουργός, τί τὸ δρᾶμα ἀπέγινε, καὶ τίνι ὀφείλω τὴν ὡραίαν ἐκείνην συσκευήν, ἥτις ἔκτοτε ἔμεινε τὸ ἐγκαλλώπισμα καὶ τὸ καύχημα τοῦ γραφείου μου.

Κατὰ τὴν 9)21 Ἰουλίου τηλεγράφημα μοὶ εἶχεν ἀναγγείλει τὴν σύστασιν Ὑπουργείου ὑπὸ προεδρείαν τοῦ Δεληγεώργη, εἰς ὃ ἐκλήθη καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν ὁ Ι. Σπηλιωτάκης, παραιτηθεὶς ὅμως καὶ αὐτὸς μετὰ τρεῖς μῆνας. Μετ' οὐ πολύ, τῇ 3)15 Αὐγούστου, ἔλαβον ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τούτου, δηλοῦν μοι ὅτι ἦν εὐχαριστημένον ἐκ τῶν περὶ Λαυρίου ἐνεργειῶν μου.

Κατὰ τὴν 23 Ἰουλίου (5 Αὐγούστου) εὐφρόσυνον οἰκογενειακὸν συμβὰν μᾶς ἀνηγγέλθη τηλεγραφικῶς, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει γάμος τοῦ φιλτάτου μου Ἀριστείδη μετὰ τῆς νέας Λουκίας Βαλτατζῆ. Ἔκτοτε δ' ὁ Ἀριστείδης, παραιτηθεὶς τῆς Γερμανικῆς ὑπηρεσίας, ἐν ᾗ μόνον πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ γύμνασιν ἦν κατατεταγμένος, εἰ καὶ δύω πολέμους ἐν αὐτῇ ἐπολέμησε, μετέβη εἰς τὴν Ἑλληνικήν, καὶ δὴ εἰς βαθμὸν Ἀνθυπολοχαγοῦ, κατὰ τὸν νόμον, ὅστις ἦν ἀτοπώτατος κατ' ἐμέ, διότι ἐν τῷ ἀσυγκρίτως ἐντελεστέρῳ τοῦ ἡμετέρου γερμανικῷ στρατῷ ἦν ὁ Ἀριστείδης Ὑπολοχαγός, εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων, εἰς δύω εὐρωπαϊκοὺς πολέμους ἐνεργητικώτατον μέρος λαβών, καὶ φέρων παράσημα, ἃ ἔλαβεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ἀλλὰ συγχρόνως δεινὴ κατέθλιβεν ἡμᾶς συμφορά, τὰ ἀπαισιώτερα ἀπειλοῦσα. Ὁ ἐν Ἀννοβέρῳ Συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ μὰς ἔπεμψε, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου τὴν ἀπαίσιον

ἀγγελίαν ὅτι ὁ ἀγαπητὸς ἡμῖν Αἰμύλιος, ὅστις ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὑπηρέτει, ἔπτυεν αἷμα. Ἐν τῷ ἅμα ἀπῆλθεν ἐκεῖ ὁ Ἀλέξης, καὶ λαβὼν ἑξάμηνον ἄδειαν ὁ Αἰμύλιος, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ἰσχνὸς καί, ὠχρός, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν γενεθλίων του. Οἱ δ᾽ ἰατροί, ἄλλοτε μὲν ἐπίφοβα, ἄλλοτε δ᾽ αἰσιώτερα γνωμοδοτοῦντες, ἀπεφάνθησαν ὅμως ὅτι ἔχει τὸν ἀριστερὸν πνεύμονα κατὰ τὸ ἓν δέκατον προσβεβλημένον, δι᾽ ὃ καὶ τὸν ἀπεσύραμεν ἐντελῶς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Εἰ δὲ καὶ δὲν ἔπαυσαν δίδοντες ἡμῖν θεραπείας ἐλπίδας, κατειχόμην ἐγὼ ὑπ᾽ ὀδυνηρῶν προαισθήσεων, ὅτε τὸν ἔβλεπον ὠχρόν, καὶ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος ἐστερημένον, καὶ ἐῤῥήγνυτο ἡ καρδία μου, ὅτε τὸν ἤκουον παίζοντα ἐν τῷ δωματίῳ του ἐπὶ τῆς Zither μελῳδίας μελαγχολικάς, ἠχούσας ὡς θρηνῴδεις ἀποχαιρετισμούς. Ἠσχολεῖτο δ᾽ ἐν τούτοις καὶ εἰς ποιητικὰ δοκίμια, ἅτινα ὑπέσχοντο ὅτι ἤθελον τὸν ὡριμάσει ποτὲ εἰς ἔξοχον ποιητήν. Ἀπῆλθε δὲ μετ᾽ αὐτοῦ πᾶσα ἡ οἰκογένεια εἰς Cotterets, ὅθεν, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν λυπηραί, εἶτα δ᾽ ἀόριστοι μοὶ ἤρχοντο εἰδήσεις περὶ τῆς ὑγείας του. Ἀλλὰ τὸν Δ)βριον κατὰ νέαν ἐντολὴν τοῦ ἰατροῦ, θεωρήσαντος τὴν ἀσθένειαν πάλιν, ὡς λίαν σπουδαίαν, συναπῆλθε μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας εἰς Cannes καὶ ἔμεινα ἐγὼ μόνος μου εἰς Παρισίους, ὅπου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός, μ᾽ ἐπεσκέφθη ὁ γυναικάδελφός μου Γουλιέλμος Σκήν, ἀνὴρ γνωστότατος καὶ λίαν τιμώμενος ἐν Σκωτίᾳ διὰ τὴν βαθεῖάν του γνῶσιν τῆς Κελτικῆς φιλολογίας, καὶ τὴν λαμπρὰν ἔκδοσιν, ἣν ἐφιλοτέχνησε, τῶν κελτικῶν ᾀσμάτων, ἃ θεωροῦνται ὡς ἡ κατὰ μέρος πηγὴ τῶν Ὀσσιανικῶν ῥαψῳδιῶν.

Μᾶς ἐπεσκέφθη δὲ καὶ ἡ ἀνεψιά μου, Ζωὴ Θόμψων, θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς μου Ῥαλοῦς, σύζυγος δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ὑόρκης, εὔσαρκος μέν, ὑπὲρ ἄλλοτε, ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ἦτον ὡραία.

Εἰς τὴν θυγατέρα μου δὲ Ζωὴν ἀνεφάνη πάλιν ἡ δερματικὴ νόσος ἥτις τῇ εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν καὶ πολλάκις ἐπαναλάμβανετο ἔκτοτε. Μᾶς ἐσυστήθη δὲ θεραπευτικὸν κατάστημα ἐν Βιέννῃ, καί, ἐλθὼν ἐκεῖθεν ὁ Κλέων, τὴν παρέλαβε, καθ᾽ ἣν ἡμέραν ἀνεχώρει ἡ λοιπὴ οἰκογένεια εἰς Cotterets, ὅτε δὲ μετά τινας μῆνας ἐπέστρεψεν, ἦτον ἐντελῶς καὶ διὰ παντὸς ἀπηλλαγμένη τῆς νόσου.

Κατὰ Δεκέμβριον δ' ἦλθε πρὸς ἐμὲ κύριός τις, Bourdon καλούμενος, καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν βιογραφίαν μου, δι' ἔργον ὃ ἐξέδιδεν. Ἦν δ' ὁ δεύτερος τοῦτο αἰτῶν μοι. Ἀλλὰ τὸν ηὐχαρίστησα, εἰπὼν ὅτι δὲν νομίζω νὰ ἔπραξά τι ἄξιον ἀπομνημονεύσεως, καὶ οὔτε ἐπιθυμῶ βιογραφίας μου δημοσίευσιν, οὐδὲ μνήμην τοῦ ὀνόματός μου ἐν βιβλίοις.

Περίεργος δ' ἀπαίτησις μοὶ ἀπηυθύνθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων, νὰ πληρώσω ἕνδεκα χιλιάδας δραχμῶν, τὸ ὑπόλοιπον τῆς εἰς ἐμὲ πεμφθείσης προσφορᾶς τοῦ Κοντογιαννάκη ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Βρεφοκομείου. Τὴν προσφορὰν ταύτην ἐγὼ εἶχον προκαλέσει, ὡς ἀνωτέρω ἐξέθηκα, καὶ ἅμα ὁ Δῆμος, παρασκευασθεὶς διὰ τὴν προκειμένην οἰκοδομήν, ἐζήτησε τὰ χρήματα, ἀπέτισα τὴν βαρύνουσάν με παρακαταθήκην μέχρι τελευταίου ὀβολοῦ, ἀλλὰ τὰς ἀποδείξεις δὲν εἶχον παρ' ἐμοί, ἵνα τὰς παρουσιάσω, διότι πολλὰ τῶν χαρτίων μου ἔμενον ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Δῆμος, ἐπομένως, ἐπέμενε ζητῶν, καὶ ἀποκρούων τοὺς διϊσχυρισμούς μου· καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μοὶ συμβῇ καὶ ἐνταῦθα, ὅ,τι καὶ ἐπὶ τῆς δωρεᾶς τῆς Βιβλιοθήκης Ἀνδριτσαίνης, νὰ πληρώσω δηλαδὴ χιλιάδας τινὰς διὰ προσφοράν, ἧς ἐγὼ δὲν μετεῖχον κατ' ἄλλο, εἰμὴ ὅτι, κατὰ πρόκλησίν μου αὕτη ἐγένετο. Εὐτυχῶς ὁ Δῆμος, ἀκριβέστερον ἐρευνήσας εἰς τὰ ἀρχεῖά του, εὗρεν ὅτι τῷ ὄντι εἶχε λάβει τὴν ποσότητα, καὶ ἔπαυσε νὰ μ' ἐνοχλῇ.

Ἐντὸς δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἀπώλεσα φίλον ἀγαπητὸν καὶ διὰ τὴν πατρίδα πολύτιμον, τὸν Πέτρον Δηλιγιάννην, ἀποθανόντα τῇ 18)30 Ἰουλίου. Ἄλλοι δὲ πολιτικῶς σπουδαῖοι θάνατοι, συμβάντες ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, ἦσαν ὁ τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας καὶ ὁ τοῦ πρώην ἐν Παρισίοις συναδέλφου μου, Πρέσβεως τῆς Τουρκίας, Τζαμίλ, ἐπὶ τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Πετρούπολιν, ὅπου εἶχε μετατεθῇ, φαρμακευθεὶς καθ' ὁδόν, ὡς ἐῤῥέθη. Σπουδαιότατον δὲ συμβὰν ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ΄., ἐν τῇ ἐπαύλει τῆς αἰχμαλωσίας του, κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου 9 Ἰανουαρίου 1873.

1873

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔτους 1873 ἀπήντησα τὸν Δοῦκα τοῦ Grammont, οὗ προεμνημόνευσα, καὶ ὅστις, ὡς πρώην Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, μοὶ διηγήθη ὅτι, κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας τῆς Αὐτοκρατορίας, αἱ Δυνάμεις εἶχον συλλάβει τὴν ἰδέαν, ἀντὶ τῆς Κρήτης, νὰ δώσωσιν ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ὅτι ἡ Ῥωσσία ἀντέστη. Ἀπίθανον δὲ τότε δὲν μοὶ ἐφάνη νὰ προῆλθεν ἡ τοιαύτη πρότασις παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐποφθαλμιώσης εἰς τὴν Κρήτην, καὶ νὰ ἦν καὶ τοῦτο εἷς τῶν λόγων τῆς ἀντιστάσεως τῆς Ῥωσσίας.

Περὶ ἄλλου δὲ σχεδίου, πιθανῶς ὅλως φαντασιώδους, καὶ τὴν Ἑλλάδα δῆθεν περιλαμβάνοντος, μοὶ διηγεῖτο εἷς Γάλλος Ἀββάτης, παρὰ τῇ Ἡγεμονίδι Στούρτζᾳ (τὸ γένος Βογορίδη), ὡς Ἀναγνώστης, οἰκῶν. Κατ' αὐτόν, ὅτε ἀνεγνωρίσθη τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀνεξαρτησία, προέτεινεν ἡ Γαλλία, αὐτὴ μὲν νὰ προσλάβῃ τὸ Βέλγιον, εἰς τὴν Πρωσίαν δὲ νὰ προστεθῇ ἡ Σαξωνία, εἰς τὸ Ἀννόβερον ἡ Ὀλλανδία καὶ ταύτης ὁ Βασιλεὺς νὰ κηρυχθῇ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, πρωτεύουσαν ἔχων τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον ἐματαίωσε, κατὰ τὸν Ἀββάτην, τῆς Ἀγγλίας ἡ ζηλοτυπία.

Ἐνταῦθα θέλω μνημονεύσῃ καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους, ὃ ἔσχεν ὁ δυστυχὴς οὗτος ἱερεύς. Κατὰ τὸ ἔτος 1878, ὁδοιπορῶν μετὰ τῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας, παρ' ᾗ διετέλει, εἰς Ἑλβετίαν, ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερῶν, ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἐστάθμευσαν, ἐξῆλθεν εἰς περιδιάβασιν εἰς τὰ πέριξ ὄρη. Συγχρόνως δ' ἀπῆλθε, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἀλλὰ κατ' ἄλλην διεύθυνσιν καὶ ἡ νέα γαλλὶς σύνοικος τῆς ἡγεμονίδος. Ἡ νὺξ ἔφθασε καὶ παρῆλθεν, ἀλλ' οὐδ' ὁ Ἀββάτης, οὐδ' ἡ νέα ἐπέστρεψαν. Τῇ δ' ἐπαύριον, ἐρευνῶν γενομένων, ἐκεῖνος μὲν εὑρέθη ἐκ τῶν ἐνδυμάτων, εἰς ἀποῤῥῶγα βράχον βαθέως κρημνοῦ, κρεμάμενος καὶ νεκρός, ἡ δὲ νέα, πολὺ μακρὰν ἐκεῖθεν, ἐπίσης εἰς ἄβυσσον κατακυλισθεῖσα καὶ ἀποθανοῦσα. Ἡ λυπηρὰ αὕτη σύμπτωσις ἔδωκε τότε ἀφορμὴν εἰς παντοῖα, ἴσως ἄδικα, σχόλια.

Ἡμέραν τινά, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κυρίας G. Roman, θυγατρὸς τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, Βαρόνου d'Erlanger, εἰς τὴν ἔπαυλιν αὐτῶν εἰς Gouvieux, ἤθελον νὰ μεταβῶ ἐκεῖ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅτε, εἰς τὸν σταθμόν, ἀπήντησα τὸν Δοῦκα d'Aumale, ἀπερχόμενον εἰς τὰ ἐν Chantilly κτήματά του, καὶ ὑπ' αὐτοῦ προσκληθείς, συνωδοιπόρησα εἰς τὴν αὐτὴν ἅμαξαν, μέχρι τοῦ σταθμοῦ ἐκείνου, ὅπου παραλαβών με ὁ κ. d'Erlanger, μὲ περιέφερεν εἰς τοῦ Δουκὸς τὰ δάση, πρὶν ἢ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐκδρομὴν πρὸς Gouvieux.

Τοῦ Δουκὸς δ' ὁ γραμματεὺς κ. Logel, ὅστις ἦν, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, κέντρον τῆς Ὀρλεανικῆς κοινωνίας, ἔδιδε πολλάκις μεγάλας ἑσπερίδας, ὧν κόσμος ἦν ἡ ὡραία του σύζυγος, καταγωγῆς ἀμερικανικῆς. Ἐκεῖ δέποτε συνεδείπνησα μετὰ τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Lowell, τοῦ φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ Emmerson, τοῦ οἰκονομολόγου Milner Gibson, τοῦ κριτικοῦ Taine, τοῦ κορυφαίου τῶν Ῥώσσων μυθιστοριογράφων Τουργένιεφ καὶ ἄλλων ἀνδρῶν ἐνδόξων.

Εἰς τὴν λαμπρὰν ἔκθεσιν τῶν εἰκόνων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶδον κατὰ πρῶτον ὅτι, κατὰ διάταξιν, ἥτις μοὶ ἐφάνη ὀρθὴ καὶ δικαία, πλὴν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς γενομένων δεκτῶν, ἐξετίθεντο, εἰς ἴδιον κατάστημα, καὶ αἱ ὑπ' αὐτῆς ἀποῤῥιφθεῖσαι, καὶ οὕτως, αὕτη μὲν ἐκάλυπτε τὴν εὐθύνην της, ὡς μὴ δεχθεῖσα τὰς ἀποδοκιμαστέας, εἰς τὸ κοινὸν ὅμως ἐπεφυλάττετο ἡ ἔκκλησις, περὶ τοῦ ἂν δικαία ἦν ἡ ψῆφος αὐτῆς. Καὶ τῷ ὄντι, μίαν κἂν ἐνθυμοῦμαι μεταξὺ τῶν ἀποβεβλημένων, ἥτις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς εὑρέσεως καὶ τῆς τέχνης, ἐκρίνετο ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς δικαιουμένη μᾶλλον μετὰ τῶν πρώτων νὰ συγκαταριθμηθῇ. Παρίστα δὲ τὴν εἴς τινα μέρη τῆς Γαλλίας ἄλλοτε συνήθη τιμωρίαν μοιχαλίδος γυναικός, φωραθείσης. Νέα καὶ ὡραία αὕτη, οὐδὲν ἢ ποδήρη λευκὸν χιτῶνα φέρουσα, ἐκάθητο ἐπὶ ὄνου πρὸς τὰ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐστραμμένη, καί, ἀντὶ χαλινοῦ, τὴν οὐρὰν αὐτοῦ εἰς τὴν χεῖρα ἔχουσα, καὶ προὐπέμπετο ὑβριστικῶς ὑπὸ τοῦ ὄχλου διὰ τῆς ἀγορᾶς. Εἰς τὸ ἓν δὲ πέρας ταύτης ἐφαίνετο ἐργαστήριον κρεοπώλου, καὶ τούτου ἐμπρὸς ἵσταντο δύω ἄνδρες, πρὸς τὴν κατάδικον ἀφορῶντες, ὁ κρεοπώλης, ἔχων διὰ χειρῶν τὸν

πέλεκυν, ἐφ' οὗ ἦν ἡ ἐπιγραφή: «Tue la» (φόνευσον αὐτήν), καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ἦν ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ τοῦ υἱοῦ, ὅστις εἶχε γράψει πραγματείαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὁ δ' ἄλλος ἀνήρ, εἰς ὃν αὐτὸς ἔδιδε τὸν βραχίονα, εἶχεν ὑπὸ μάλης ἔγγραφα, ἐφ' ὧν ἀνεγινώσκετο «divorce» (διαζύγιον), καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν τὸ τοῦ ὑπὲρ τοῦ διαζυγίου συγγράψαντος Αἰμυλίου τοῦ Γεραρδίνου. Μεταξὺ δὲ τοῦ ὄχλου, εἷς τῶν πρώτων προήρχετο, ὀπίσω τοῦ ὄνου, Ἄγγλος, ὄψεως δυσκάμπτου καὶ αὐστηρᾶς, τὴν κατάδικον εἰς φοβερὸν παραδειγματισμὸν δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὴν νέαν καὶ τρυφερὰν σύζυγόν του, ἣν ἔφερεν εἰς τὸν βραχίονα, καὶ ἥτις ἐφαίνετο προσβεβλημένη ὑπὸ τοῦ θεάματος καὶ εὐπειθῶς τὰς συμβουλάς του ἀκούουσα. Συγχρόνως ὅμως ἔτεινεν αὕτη τὴν δεξιὰν ὀπίσω της, ἐχομένη ἐπιστολίδιον, ὃ νέος τις κρυφίως τῇ ἔδιδεν. Αἰτία τῆς ἀποδοκιμασίας τῆς εὐφυοῦς καὶ ἄριστα ἐζωγραφημένης ταύτης εἰκόνος ἦν ἡ ἣν περιεῖχε διπλῆ ὁμοιογραφία.

Ἐξηκολούθει δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας εἰς τὰ Παρίσια κατοικοῦσα καὶ εἰς μεγάλας συναναστροφὰς δεχομένη ἡ Ἡγεμονὶς Ματθίλδη, καὶ ὁμοίως καὶ ὁ φίλος της Ἀρσένιος Houssay. Κατὰ Μάρτιον εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν προσκληθείς, προσῆλθον μετὰ τὸ μεσονύκτιον μόνον καὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ, διότι ἐπέστρεφον, ἐκ Βερσαλίας, ἐκ διπλωματικοῦ γεύματος τοῦ κ. Θιέρσου, μὴ ἔτι τότε παραιτηθέντος, καὶ εὗρον καὶ ἄλλους τῶν συναδέλφων μου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρὸ ἐμοῦ ἀφιχθέντας. Ἐκεῖ δ', ἐνῷ ἔβλεπον μακρόθεν τὰς πληρούσας τὸ λαμπρὸν οἴκημα νέας νύμφας, αἵτινες, καθ' ὃ καλύπτουσαι τὸ πρόσωπον, ἐνόμιζον περιττὸν νὰ κρύπτωσι τράχηλον, στῆθος καὶ βραχίονας, μοὶ προσῆλθον δύω ἐξ αὐτῶν καὶ μοὶ προσεφώνησαν ὀνομαστί, ἐρωτήσασαί με, ἂν δὲν τὰς γνωρίζω. Ἐγὼ δ' ἐκ τῆς φωνῆς καὶ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τρόπων τῆς μιᾶς, μετ' ἐκπλήξεως ἀνεγνώρισα Ῥωσσίδα τινα πριγκήπισσαν, γνωστοτάτην εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν, καὶ τότε εὐκόλως ἐνόησα ὅτι ἡ ἄλλη ἦν ἐπίσης γνώριμός μου ὡραία ῥωσσίς, καὶ αὐτὴ σύζυγος Γερουσιαστοῦ, ἀμφότεραι ἐκ περιεργείας ἐλθοῦσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς προσωπίδος νὰ ἰδῶσιν ἕνα

τῶν ἀπαραδειγματίστων ἐκείνων χορῶν, ὡς ἄλλοτε εἶχον ἀπαντήσει ἐκεῖ καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν. Μετ᾽ αὐτὴν δὲ προσῆλθέ μοι ἄλλη προσωπιδοφόρος, εἰς πλούσιον ἐρυθρὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατιὸν κάλυμμα (domino) ἐνειλιγμένη, καὶ πολλά μοὶ εἶπεν ἀστεῖα καὶ κοῦφα, οἷα φιλοῦσι λέγειν οἱ προσωπιδοφόροι· ἀλλὰ ταύτην δὲν ἀνεγνώρισα· ἡτοιμαζόμην δὲ ν᾽ ἀπέλθω, ὅτε ὁ κ. Houssay ἐπέμεινε νὰ μείνω διὰ τὸ δεῖπνον κατὰ τὰς 2 μετὰ μεσονύκτιον, καί, ἵνα νικήσῃ τὴν ἀντίστασίν μου, μὲ παρουσίασεν εἰς μίαν τῶν προσωπιδοφόρων, καὶ μοὶ τὴν ἐσύστησεν, ἵνα ὁδηγήσω αὐτὴν εἰς τὴν τράπεζαν. Οὕτω, μείνας δεδεμένος, ἀνέβην μετ᾽ αὐτῆς εἰς τὸν ἀνώτερον δόμον, κατεχόμενον πάντα ὑπὸ μακρῶν καὶ πολυτελῶς διεσκευασμένων τραπεζῶν, καὶ ἐκάθησα μεταξὺ τοῦ ἀπείρου ὁμίλου τῶν συνδαιτυμόνων, ἕνεκα τῆς στενοχωρίας ἴσως ἀμελοῦντος ἐνίοτε τοὺς κανόνας τῆς αἰσχημοσύνης, ὥστε καὶ συνέβαινε κυρίαι, δι᾽ ἔλλειψιν θέσεως, νὰ κάθηνται εἰς τὰ γόνατα τῶν συνοδευόντων αὐτάς. Ἡ ἐδική μου κυρία εὐτυχῶς τοιαύτας ἀξιώσεις δὲν εἶχεν. Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον, ὡς καὶ ἄλλαι πολλαί, ἀφήρεσε τὴν προσωπίδα της, καὶ εἶδον κυρίαν ἄγνωστόν μοι, ἀλλ᾽ εὐειδῆ, ἥτις μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ἀοιδὸς τοῦ μεγάλου μελοδράματος. Ἀπέναντι δ᾽ ἡμῶν εἶδον καθημένην τὴν τὸ ἐρυθρὸν δόμινον φέρουσαν, ἥτις μοὶ εἶχεν ὁμιλήσει εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, ἤδη δὲ γυμνώσασαν καὶ αὐτὴν τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὤμους της, καὶ μετὰ πολλῆς οἰκειότητος ἀποτεινομένην πρὸς τὰς παρακαθημένας αὐτῇ. Ἐρωτήσας δὲ τὴν σύντροφόν μου, ἂν τὴν γνωρίζῃ, ἔμαθον, μετά τινος ἐκπλήξεως, ὅτι ἦν ἡ κυρία Ῥατάτση, σύζυγος τοῦ ποτὲ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας. Ἐγερθείς, ἐπομένως, ἐπορεύθην πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ηὐχαρίστησα, διότι εἶχε πρώτη προσέλθει πρὸς ἐμέ, καὶ τῇ ἐπαύριον τὴν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν οἰκίαν της· τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ μοὶ ἔπεμψε τόμον τῶν τελευταίων γαλλικῶν στίχων της, διότι, γνωρίζων ὅτι ἦτο συγγραφεύς, εἶχον ὁμιλήσει μετ᾽ αὐτῆς περὶ τῶν ποιημάτων της. Ἀλλὰ δὲν ἐξηκολούθησα περαιτέρω τὴν μετ᾽ αὐτῆς σχέσιν. Ἦν δὲ θυγάτηρ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις χρηματίσαντος Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας κ. Wyse καὶ ἡ μήτηρ της ἦν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ἀνεψιά.

Μετά τινας δ᾽ ἡμέρας ἐπανῆλθον αὖθις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Houssay, ἀλλὰ προσκεκλημένος εἰς μουσικὴν συναυλίαν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανίδος κυρίας Stebbins, ἥτις εἶχεν ἐνοικιάσει τὸ ἥμισυ τῆς οἰκίας, ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὁσάκις, ἢ αὐτή, ἢ ὁ οἰκοδεσπότης ἔδιδε μεγάλην συναναστροφήν, ἡ πᾶσα οἰκία νὰ τίθηται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποδεχομένου. Εἰς τὴν συναυλίαν δὲ ταύτην, ὡς πρώτην ἀοιδόν, ἀνεγνώρισα τὴν κυρίαν, ἣν εἶχον φέρει εἰς τὸ δεῖπνον τὴν ἑσπέραν τοῦ μεγάλου χοροῦ. Εἰς τὸν χορὸν δ᾽ ἐκεῖνον καὶ ἄλλη τις τῶν μετημφιεσμένων μ᾽ ἐπλησίασε καὶ πολλὰ μοὶ εἶπεν ἀστεῖα· τῇ δ᾽ ἐπαύριον ἔλαβον ἐπιστολὴν λέγουσαν ὅτι ἡ κυρία ἐκείνη, ἂν αἱ ἀνοησίαι ὅσας μοὶ εἶπε δὲν μὲ δυσηρέστησαν, μὲ παρακαλεῖ διὰ βραχεῖαν συνέντευξιν, διότι ἔχει νὰ μὲ παρακαλέσῃ διά τι ἀφορῶν τὴν ὑπηρεσίαν μου. Ἀπελθὼν δὲ πρὸς αὐτήν, εὗρον νέαν ὡραίαν, ἀδελφήν, ὡς μοὶ εἶπε, τῆς συζύγου ἑνὸς τῶν Γραμματέων τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας. Μοὶ διηγήθη δ᾽ ὅτι ὁ σύζυγός της πρὸ καιροῦ εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ τελευταῖον τῇ εἶχε γράψει ἐκ Μήλου, καὶ ἔκτοτε πλέον οὐδὲν ἔμαθε περὶ αὐτοῦ, καὶ μὲ παρεκάλεσεν, εἰ δυνατόν, νὰ προκαλέσω ἐρεύνας. Καὶ περὶ τούτου μὲν ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἀλλ᾽ ἐνόμισα περιττὴν τὴν ἰδιωτικὴν σχέσιν μετὰ τῆς κυρίας ταύτης, ὡς ἐν γένει λίαν ἀξιοσύστατος δὲν ἐφαίνετο ἡ πασῶν τῶν κυριῶν, ὅσαι ἐκόσμουν τοὺς χοροὺς τοῦ κ. Houssay, πλὴν τῶν ἐκ περιεργείας ἐκεῖ μεταβαινουσῶν.

Τότε περίπου ὁ ἐπὶ τῶν Ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Feuillet de Conche μοὶ ἔδειξεν, εἰς δύω ἐπανειλημμένας ἡμέρας, τὴν ἀπαράμιλλον συλλογήν, ἣν ἐκέκτητο 30.000 αὐτογράφων, ἐν οἷς εἶδον ἐπιστολὰς τοῦ Ἀμερίκου, παμπόλλους τῶν ἐπισημοτέρων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν, ἄλλας τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἀπὸ Ἐρρίκου Β΄., οὐκ ὀλίγας ἐρωτικὰς τοῦ Ῥισελιὲ κτλ., ἀλλὰ μόνον περὶ τὰς 5.000 ἐπρόφθασα νὰ φυλλολογήσω.

Μεταξὺ δὲ τῶν ξένων, μὴ Γάλλων, μεθ᾽ ὧν ἐσχετίσθην κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναφέρω τὸν γνωστὸν ἐν τοῖς πολιτικοῖς λόγοις Milner Gibson, καὶ τὴν Ἀγγλίδα κυρίαν Webster, ποιήτριαν,

συγγραφέα, ζωγράφον, καὶ εἰς τὰ περὶ πνευματισμοῦ βαθέως ἀσχολουμένην.

Παρὰ τῷ Πρέσβει δὲ τοῦ Βελγίου Βαρ. Bayens, ἐδείπνησα μετὰ Μαρκησίας τινὸς Χριστίνης, θυγατρὸς τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἱσπανίας Χριστίνης· καὶ παρὰ τῷ τῆς Ὀλλανδίας ἀπήντησα τὸν νέον Δοῦκα Hamilton, καὶ τὸν σύζυγον τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, Πρίγκηπα τοῦ Μονάκου, περὶ οὗ πολλὰ ἐκακολογοῦντο, καὶ ὃν μέχρι τέλους διεζεύχθη ἡ ὡραία του σύζυγος.

Τὴν ποτὲ ἐπιστήθιον φίλην τῆς Αὐτοκρατορίσσης, τὴν ἐξ Ἀβάνης κόμησσαν Φερνανδίνην, ἥτις ἦν γείτων μου, πολλάκις ἐπεσκεπτόμην, καὶ εἰς ἓν τῶν γευμάτων αὐτῆς συνηντήθην μετὰ τοῦ ἐπὶ Ἀρμανσπέργου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδημήσαντος Ἱσπανοῦ Bethnar, ὅστις εἶχε τότε νυμφευθῆ Ἑλληνοῤῥωμανίδα, τὴν κυρίαν Καντακουζηνοῦ. Ἐκεῖ ἐγνώρισα καὶ τὸν Ἰταλὸν Μαρκήσιον καὶ τὴν Μαρκησίαν Arcicoglia, καὶ προσέτι τὴν ὡραίαν κυρίαν Βιλλνέβ, σύζυγον τοῦ ἐν Ἑλβετίᾳ Πρέσβεως τῆς Βρασιλίας, παρ' ᾗ τῇ 30 Μαΐου (11 Ἰουνίου) προσεκλήθημεν εἰς πρωϊνὴν συναναστροφήν, δοθεῖσαν εἰς τιμὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας καὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ, Κόμητος d'Eu, μεθ' οὗ πολλὰ περὶ τοῦ σεβαστοῦ πενθεροῦ του συνδιελέχθην. Παρῆσαν δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν Παρισίοις Ὀρλεανίδαι.

Ἔφθασαν δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ μ' ἐπεσκέφθησαν εἰς Παρισίους, ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γνώριμός μου ὡραία Ἀρμενία κυρία Ἀλλαβερδῆ, ὁ χρηστὸς πατριάρχης Ζηνόπουλος, καὶ ὁ Σάθας, ὅστις καὶ ἔκτοτε διέμεινεν αὐτόθι, ἐξόχως ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐκτιμηθεὶς διὰ τὰς μεσαιωνικὰς ἐργασίας του.

Μετὰ μεγάλης δὲ χαρᾶς ἔβλεπον πάντοτε τὸν σοφὸν συνάδελφόν μου Βράϊλαν ὁσάκις ἤρχετο εἰς Παρισίους, ὡς καὶ τότε, παρασκευάζων, ὡς μοὶ εἶπε, γαλλιστὶ φιλοσοφικὸν σύγγραμμα εἰς ἔκδοσιν. Τὸν συνώδευσα δ' εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, τήν τε τῶν Ἱστορικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, καὶ τὸν παρουσίασα εἰς τὰ ἐξοχώτερα τῶν μελῶν, ὧν τινὰ ἐγνώριζον καὶ ἐξετίμων τὰ ἔργα του. Μοὶ ἀνέγνω δ' εἰς τὴν οἰκίαν του καί τινα ἴδια ἰταλικὰ

ποιήματα, ἄξια τῶν ἀρίστων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας. Προσέτι μοὶ ἀνέγνω καὶ τὰς ἓξ πρώτας στροφὰς τῆς Ἰερουσαλὴμ τοῦ Τάσσου, μεταφρασθείσας ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας κ. Μουσούρου, ἀνομοιοκαταλήκτως, πλὴν τοῦ τελευταίου στίχου ἑκάστης στροφῆς, εἰς γλῶσσαν ἀκριβεστάτην μέν, ἀλλὰ καὶ τραχυτάτην. Ἔμαθον δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι, ὅτε ὁ ἔξοχος ἀνὴρ ἤκουσε παρὰ τοῦ κ. Βραΐλα ὅτι ἐγὼ ἤμην σχεδὸν περὶ τὰ τέλη πάσης τῆς μεταφράσεως, ἀνέστειλε τὴν ἐδικήν του, ἀναλαβὼν τὴν τοῦ Δάντου, ἣν καὶ ἐπεράτωσε. Καὶ ἕτερος δ᾽ ὁμογενής, ὁ πεπαιδευμένος καὶ ὡς ποιητὴς γνωστὸς Κεφαλλὴν κ. Ἰουλ. Τυπάλδος, ἐπισκεφθείς με κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, μοὶ εἶπεν ὅτι μετέφρασε τὰ πέντε πρῶτα ᾄσματα τῆς Ἰερουσαλήμ· ἀλλ᾽ ὅτε ἤκουσεν ὅτι ἐγὼ εἶχον ἤδη περατώσει τὸ ιη´, ἀπέστη καὶ οὗτος, καὶ λυποῦμαι ὅτι οὕτως, ἐξ αἰτίας μου, ἡ ἡμετέρα φιλολογία ἐστερήθη δύω ἔτι μεταφράσεων τοῦ Ἰταλικοῦ ἀριστουργήματος.

Ἕλλην προσέτι, μᾶλλον Ἑλληνοβλάχος ἦν ὁ λαμπρὸς ὀξύφωνος ***Οὔριος,*** ὅστις ἐν Λονδίνῳ εἶχε γίνει γνωστός, ψάλλων ἐν συναυλίαις, καὶ ὅν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους, ἤκουσα καὶ ἐθαύμασα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπισήμου ἰατροῦ καὶ καθηγητοῦ, τοῦ ὁμογενοῦς κ. Πανᾶ.

Τότε δὲ περίπου προσῆλθέ μοι ὁ συντάκτης ἐφημερίδος τινός, τῆς Tradition nationale, ἧς κατὰ πρῶτον ἐγὼ ἤκουον τὸ ὄνομα, καὶ προσέφερε τὰς στήλας αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ μόναις 50.000 φράγκων. Ἀλλ᾽ ἠναγκάσθην νὰ τῷ ἀποκριθῶ ὅτι, ὑπέρ ποτε λυποῦμαι διὰ τὴν πτωχείαν τῆς πατρίδος μου, ἀδυνατούσης ν᾽ ἀγοράσῃ τὴν πολύτιμον προσφερομμένην αὐτῇ ὑπηρεσίαν. Προέβλεπε δ᾽ ὁ κύριος οὗτος ταχίστην τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς νομίμου βασιλείας ἐν Γαλλίᾳ.

Ἐκ τῶν ἐπισήμων δὲ φίλων καὶ γνωρίμων μου ἀνήρπασεν ὁ θάνατος κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἔτους τούτου τὸν ἔξοχον πολιτικὸν καὶ φιλέλληνα St Marc Girardin, καὶ τῇ 3)15 Ἀπριλίου παρέστην εἰς τὴν πολυτελεστάτην κηδείαν του ἐν St Germain, ἣν καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Ὠμάλης καὶ πᾶσα ἡ Ἀκαδημία ἐτίμησε, καὶ

δι᾽ ἣν, κατὰ προτροπὴν καὶ ὁδηγίαν μου, οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες φοιτηταὶ ἔπεμψαν στέφανον εἰς τὴν χήραν του.

Τῇ 20 Μαΐου ἀπεβίωσεν ὁ ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ποιητὴς Lebrun, ἀφ᾽ οὗ ὀλίγας ἡμέρας πρὶν μοὶ προσέφερε τὰ ποιήματά του, καὶ τῇ 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνώδευσα εἰς τὸ κοιμητήριον τὸν νεκρὸν τοῦ ποτὲ γνωρίμου μου Ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Βιβέσκου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δ᾽ Ἰουνίου, ἐλθὼν πρὸς ἐμὲ ὁ τελευταῖος πρὸ τοῦ πολέμου Πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Πρωσσίᾳ κ. Βενεδέτης, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ σύζυγός του ἔπνεε τὰ λοίσθια καὶ τὸν ὡδήγησα, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν πνευματικὴν ἀρρωγὴν τοῦ Ῥώσσου ἱερέως, διότι ἡ κυρία Βενεδέτη ἦν Ἑλληνὶς ὀρθόδοξος· τῇ δὲ 6 τοῦ μηνὸς παρευρέθην εἰς τὸν ἐνταφιασμόν της.

Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Ἰουλίου, θλιβερωτάτη μὲ προσέβαλεν ἀγγελία. Ἡ νέα Δώρα, θυγάτηρ της κυρίας Schultze, ἀνεψιᾶς τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Φιλαρέτου Châles, εἶχε πεμφθῇ εἰς Ἰταλίαν, ἵνα τελειοποιηθῇ εἰς τὴν φωνητικὴν μουσικήν. Πρό τινος δ᾽ εἶχον μεταβῇ ἐκεῖσε, ἵνα τὴν ἐπισκεφθῶσι, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς μετὰ τοῦ θείου, καὶ διέτριβον ἐν Βενετίᾳ, ὅπου, ὑπὸ χολέρας προσβληθείς, ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἀπεβίωσεν ὁ διάσημος συγγραφεὺς καὶ στενώτατος φίλος μου, ὡς μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας μοὶ διηγήθησαν ἐν δακρύοις καὶ αἱ δύω κυρίαι, ἐν βαθεῖ πένθει ἐπανελθοῦσαι.

Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ μοὶ ἦλθε, περὶ τὰ τέλη Μαρτίου, ἡ θλιβερὰ ἀγγελία τῆς ἀποβιώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ φίλου μου Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου, τοῦ Δημητρίου, ὅστις, ἂν δὲν ἀνηρπάζετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὑπέσχετο ν᾽ ἀναπτυχθῇ εἰς ποιητὴν διακεκριμένον.

Εἰς ἐπισημοτάτην δ᾽ Ἀκαδημαϊκὴν τελετὴν παρευρέθην τῇ 22 Μαρτίου (3 Ἀπριλίου), τὴν τῆς παραδοχῆς τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, ἥτις, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, πιθανῶς θὰ ἦτον ἀνέφικτος, ἀλλὰ καὶ τότε ἐτίμα τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ σοφοῦ σώματος, τολμῶντος, ἐν μέσῃ δημοκρατίᾳ, νὰ δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους του βασιλικὸν γόνον. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ἦσαν μέχρις ἀποπνιγμοῦ πυκνοὶ οἱ ἀκροαταί, διότι τὰ εἰσιτήρια ἀπὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους ἐπεζη-

τοῦντο· ἐγὼ δ' ἔλαβον θέσιν ἀμέσως ὀπίσω τοῦ Δουκός, μεταξὺ τῶν κ. κ. Casimir Perrier καὶ Vilet, καὶ τοῦτο μεγάλην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς παρόντας τῶν συναδέλφων μου καὶ ἄλλων ἐπισήμων Γάλλων, ἀγνοοῦντας ὅτι ἀπετέλουν μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ αὐτοδικαίως ἐκεῖ ἐκαθήμην. Ὅτε δὲ τοῦτο ἐγένετο γνωστόν, ἡ Πριγκήπισσα Τρουβετσκόη μὲ παρεκάλει νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λαγηρυνιέρου, ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ. Τοῦ Δουκὸς δ' ἀνάδοχοι ἦσαν οἱ κύριοι Θιέρσος καὶ Γυζότος, ἀμφότεροι ἐν μεγάλῃ στολῇ, καὶ ὁ δεύτερος ἀνέγνω αὐτοῦ τὸν πανηγυρικόν, θαυμασίως συντεταγμένον, ὁ δὲ Δούξ, κατὰ τὰ εἰθισμένα, ἀνέγνω τὸν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, τοῦ Μοντελαμβέρτου, λαμπρὸν καὶ διὰ τὴν τέχνην τοῦ λόγου καὶ διὰ τὰς ἐννοίας, καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ κ. Γυζότος τὸ ἑσπέρας, ὅτε τὸν ἐπεσκέφθην, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔβλεπέ τις ἐν αὐτῷ τὸν στρατιώτην, τὸν λόγιον καὶ τὸν ἡγεμόνα· ἐγὼ δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι ἠδύνανο νὰ προσθέσῃ καὶ τὸν πολιτικόν, τὸν πολίτην, τὸν Γάλλον, τὸν ἄνθρωπον.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν Παρισίοις ἰδιωτικῶν μου περιπετειῶν θέλω ἀναφέρει, ὅτι παρευρέθην καὶ εἰς τοὺς γάμους τῆς χαριεστάτης κυρίας Δελαπόρτ, ὁμοπατρίου ἀδελφῆς τῆς κυρίας Casimir Perrier, νυμφευθείσης τὸν υἱὸν αὐτῆς· παρέστην δ' ὡς παράνυμφος, καὶ εἰς τοὺς γάμους τῆς Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ Δημητρίου Ῥίζου, καὶ ἐγγόνου τοῦ ποιητοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀνδρὸς Ἰακώβου Ῥίζου, μετὰ τοῦ Φωκ. Νέγρη, υἱοῦ τοῦ μαθηματικοῦ Κωνσταντίνου.

Πλήρης χαρίτων ἦν ἡ γνώριμός μου κυρία Μαρσιλλιάκ, εἰς ἧς τὸ ῥιπίδιον, παρακληθείς, ἔγραψα στίχους.

Τῇ 30 Ἀπριλίου παρευρέθην, μετὰ τῆς συζύγου μου, εἰς λαμπρὰν πρωϊνὴν συναναστροφὴν (matinée) τῆς Μαρκησίας Γαλλουέρα, καθ' ἣν ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζεν εἰς τὸν ἀπέραντον κῆπον τῆς μεγαλοπρεποῦς οἰκίας, ἔψαλλε δ' εἰς τὴν αἴθουσαν ἡ ἀπαράμιλλος ἀοιδὸς τῶν μικρῶν ἀσμάτων Judic, καὶ πολλὰς ἀπήντησα ἐκεῖ ἐπισημότητας, ἐν ἄλλοις τὸν συγγραφέα καὶ πολιτικὸν ἄνδρα κ. d'Haussonville, ἀδελφὸν τῆς κ. Casimir Perrier.

Ἐν τούτοις, τῆς πρὸ δύω ἐτῶν ἀρξαμένης ὑποθέσεως τοῦ Λαυρίου ἐβράδυνεν ἡ λύσις εἰσέτι, εἰ καὶ ἐπέμενον μὲν ἡ Γαλ-

λία καὶ ἡ Ἰταλία ὑποστηρίζουσαι τὰς ἀξιώσεις τῶν ξένων ἀπαιτητῶν καὶ ὁσημέραι ἐγίνοντο ἀπειλητικώτεραι, οὐχ᾽ ἧττον ὅμως ἀπέφευγον ἔτι νὰ προβῶσιν εἰς τὴν διὰ βίας αὐτοδικίαν, ἴσως, καθ᾽ ὃ ἐνορῶσαι ὅτι, ἀληθῶς, δὲν ὑπερεμάχουν ὑπὲρ τοῦ δικαίου. Ἰδίως ἐναντίος ἡμῶν ἐδείκνυτο ὁ Ὑπουργὸς Ρεμυζά, ὅστις μοὶ ἐφάνη πάντοτε ἔχων ὀλιγωτέραν κρίσιν περὶ τὰ πολιτικὰ ἢ ὅτι ἐθεωρεῖτο κεκτημένος εἰς τὴν φιλολογίαν.

Βλέπων δ᾽ ἐγὼ μετ᾽ ἀνησυχίας τὴν παράτασιν ταύτην τῆς ὑποθέσεως, ἥτις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξηρέθιζε τὰς δύω Δυνάμεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπορεύθην μίαν ἑσπέραν εἰς Βερσαλίαν καὶ παρεκάλεσα τὸν κ. Θιέρσον νὰ μοὶ δώσῃ ὀλίγων στιγμῶν ἀκρόασιν, ὅπερ προθύμως ἐδέχθη, καὶ μ᾽ ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός ἵνα μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἐξωτέραν κενὴν αἴθουσαν, ἔνθα ἐδυνάμεθα ἡσυχώτερον νὰ συνομιλήσωμεν.

Ἀλλ᾽, ἐξερχομένους, μᾶς ἀπήντησαν, εἰσερχόμενοι, δύω ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Βουλευτῶν, καὶ ὁ κ. Πρόεδρος, κρατῶν με πάντοτε ἀπὸ τῆς χειρός, τοὺς ἐδεξιώθη, εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς, καὶ πολλὰ μετ᾽ αὐτῶν συνδιελέγη περὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας. Ὅτε δὲ, μεθ᾽ ἱκανὴν ὥραν, τῷ παρετήρησα κρυφίως, ὅτι ἐλησμόνησε τὴν παράκλησίν μου περὶ βραχείας ἀκροάσεως,

— «Ἔχετε δίκαιον, φίλτατε» μοὶ εἶπεν. «Ἔλθετε, ὑπάγωμεν ἔξω νὰ καθήσωμεν ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν καὶ νὰ τὰ εἴπωμεν».

Ἀλλὰ μόλις ἐξήλθομεν, καὶ ἰδοὺ ἀπηντήσαμεν ἄλλον κύριον εἰσερχόμενον.

— «Ὢ, ἀγαπητέ», ἀνέκραξεν ὁ κ. Θιέρσος. Ἐπανῆλθες λοιπόν! Ἀπὸ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς! Πόσον χαίρω ἐπαναβλέπων σε σῶον. Ἐλθέ, διηγήθητι τὰ τῆς περιέργου καὶ ἐπικινδύνου ὁδοιπορίας σου, ἥτις ἦτο καὶ πλήρης κινδύνων».

Καὶ οὕτω, πάντοτε κρατούμενος ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τοῦ Προέδρου, ἠναγκάσθην ν᾽ ἀκούσω πάντα τὰ τῆς περιέργου καὶ ἐπικινδύνου ὁδοιπορίας τοῦ περιηγητοῦ τούτου, οὗ δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα.

Ὅτε δ᾿ αὐτὸς εἰσῆλθε τέλος, ἵνα προσφέρῃ τὰ σεβάσματά του καὶ εἰς τὴν κ. Θιέρσου, ἠρώτησα μειδιῶν τὸν κ. Πρόεδρον ἂν ὑπῆρχον ἴσως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς γῆς περιηγηταί, οἵτινες νὰ μὴ εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐπανέλθωσιν ἐπίσης ἀπροσδοκήτως. Ὁ δὲ γελάσας,

— «Ἀληθές, ἀληθές», εἶπε. «Καθήσωμεν εἰς τὸ ἀνακλιντήριον τοῦτο. Σᾶς ἀκούω».

— «Θέλω, Κύριε Πρόεδρε, τῷ ἀπήντησα, νὰ σᾶς εἰπῶ τινας λέξεις περὶ Λαυρίου καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ᾿ ὃν, ὡς ἐγὼ φρονῶ, δύναται τέλος νὰ λάβῃ πέρας ἡ ἀτελεύτητος αὕτη ὑπόθεσις».

Τότε ἠνεώχθη πάλιν ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθεν ὁ κ. Ρεμυζὰ.

— «Ἰδού», μοὶ εἶπεν «ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐπιτρέπετε νὰ παρευρεθῇ καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν συνδιάλεξιν;»

— «Εὐτυχεστάτη σύμπτωσις», εἶπον, «καὶ παρακαλῶ διὰ τοῦτο».

Οὕτω προελθών, ἐκάθησεν ἀπέναντι ἡμῶν καὶ ὁ κ. Ρεμυζά, μὴ εἰπὼν οὐδὲ μίαν λέξιν κατὰ πᾶσαν τὴν συνδιάλεξιν. Ἐγὼ δέ, ἀφ᾿ οὗ βραχυλόγως συνεκεφαλαίωσα τοὺς δικαίους λόγους, οὓς ἐπρότεινεν ὑπὲρ ἑαυτῆς ἡ Ἑλλάς,

— «Ἠξεύρω», προσέθηκα, «ὅτι δὲν θέλετε ν᾿ ἀναγνωρίσητε τὴν ὀρθότητα τῶν διϊσχυρισμῶν ἡμῶν. Ἀλλ᾿ ἡ ἐπ᾿ ἄπειρον παράτασις τῆς ὑποθέσεως εἰς οὐδένα συμφέρει. Θέλετε τὴν λύσιν αὐτῆς; Κατ᾿ ἐμέ, εἷς τρόπος ὑπάρχει πρὸς τοῦτο. Διατάξατε τὴν ἐν Ἀθήναις Πρεσβείαν ὑμῶν ν᾿ ἀρνηθῇ πᾶσαν περαιτέρω ὑποστήριξιν εἰς τόν κ. Ροῦ, καὶ ζητήσατε παρὰ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὸν κ. Σερπιέρην. Ἐν ὅσῳ οἱ κύριοι οὗτοι νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἔχοντας τὴν ὑποστήριξιν δύω Μεγάλων Δυνάμεων, προτείνουσιν ἀξιώσεις γελοίως ὑπερβολικάς, ἃς ἐπὶ μᾶλλον αὐξάνουσι, καὶ εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε θέλει ἐνδώσει, πλὴν ἂν μεταχειρισθῆτε τὴν βίαν. Ἀλλὰ ταύτην δὲν θὰ μεταχειρισθῆτε, διότι, καὶ ἂν δὲν τὸ λέγητε, ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ προστατευόμενοι ὑμῶν δὲν ἔχουσι τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτῶν. Εἰπέτε τοις ὅτι τοὺς ἐγκαταλείπετε καὶ θὰ γίνωσιν ἐνδοτικώτεροι, καὶ ἡ ὑπόθεσις ταχέως θὰ λήξῃ εἰς συμβιβασμόν.

Μετά τινας δ᾿ ἀντιπαρατηρήσεις, ἃς ἐπολέμησα, ὁ κ. Θιέρσος,

— «Ἔστω», εἶπε, θὰ ἐνεργήσω κατὰ τὴν συμβουλὴν ὑμῶν.

Εἴθε τὸ ἀποτέλεσμα ν᾿ ἀποβῇ ὅσον αἴσιον τὸ ἐλπίζετε».

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἰδὼν τὸν κ. Ῥεμυζά, τὸν ἠρώτησα ἂν ἐγένετό τις ἐνέργεια κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κ. Προέδρου· ὁ δὲ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ποτὲ εἴτι ὁ κ. Πρόεδρος ὑποσχεθῇ δὲν μένει ἀνενέργητον.

Καὶ τῷ ὄντι δὲ τοιαύτην ἔλαβεν ἔκτοτε στροφὴν ἡ ὑπόθεσις ἐν Ἀθήναις, καὶ μετ᾿ ἐλάχιστον χρόνον ἐπῆλθεν ἡ ποθητὴ λύσις διὰ συμβιβασμοῦ, εἰς οὗ τὴν ἐκτέλεσιν μετέσχεν ὁ κ. Συγγρός. Ἐπανελθὼν δ᾿ ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Πρέσβυς κ Φαῤῥὴ κατ᾿ ἀρχὰς Ἀπριλίου εἶπε τῷ κ. Ῥεμυζὰ ὅτι γενικὴν προὐξένησεν εὐχαρίστησιν ἐν Ἀθήναις ἡ λύσις, καὶ δημοτικὸν κατέστησε τὸν πρὶν ὑποβλεπόμενον Σερπιέρην.

Ὅτε ὅμως, μετά τινα χρόνον, τὸ Ὑπουργεῖον ἐξέδωκε τὴν ***Κυανὴν Βίβλον,*** ἤτοι τὴν συλλογὴν τῶν ἀφορώντων τὴν ὑπόθεσιν ἐπισήμων ἐγγράφων, ὁ Δελιγεώργης ἐλησμόνησε νὰ συνεκδώσῃ καὶ τὴν ἐμὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς συνδιαλέξεώς μου μετὰ τοῦ κ. Θιέρσου, εἰς ἣν ὅμως καὶ μόνην ἡ ἐπὶ δύω ἔτη μάτην ἐπιδιωκομένη λύσις ὠφείλετο.

Κατὰ νοῦν δὲ πάντοτε ἔχων τὴν ἀνάγκην μορφώσεως ἐθνικοῦ θεάτρου, ἱκανοῦ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπεδίωξα τὴν γνωριμίαν καὶ σχέσιν τοῦ κ. Ambroise Thomas, Διευθυντοῦ τοῦ Θεατρικοῦ Διδασκαλείου (Conservatoire) ἐν Παρισίοις, καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἐπεσκέφθην τὰς κλάσεις τοῦ ᾄσματος, τῆς ἀπαγγελίας καὶ τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ καταστήματος, καὶ μοὶ ἐβεβαίωσεν ὁ Διευθυντὴς ὅτι νέοι καὶ νέαι ἐξ Ἑλλάδος, ἂν μόνον ὁπωσοῦν γνωρίζωσι τὴν Γαλλικήν, δύνανται ἄριστα ἐντὸς δύω ἐτῶν εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦτο νὰ μορφῶνται εἰς ἀρτίους ἠθοποιούς.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους τούτου (1873) ὁ ὑπὲρ τοῦ Θιέρσου ἐνθουσιασμὸς τῶν Γάλλων εἶχεν ἤδη ἀρχίσει κοπάζων, καὶ τ᾿ ἀντιδημοκρατικὰ κόμματα, ἂν δὲν ἤγειρον τὴν κεφαλήν, τοὐλάχιστον ἐμεμψιμοίρουν μεγαλοφώνως. Ἡ Δούκισσα de Grammont, διϊσχυριζομένη πρὸς ἐμὲ ὅτι ἐψεύσθη ὁ Πρόεδρος πρὸς

τὸν υἱόν της, τελευταῖον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, μοὶ τὸν ἔλεγε «petit bourgeois», ἀνατροπέα πάσης κυβερνήσεως, καὶ κατ᾽ αὐτὴν ἦσαν καὶ οἱ Ὀρλεανίδαι παράνομοι τῆς Βασιλείας σφετερισταί, ὁ δὲ θρόνος ἀνῆκεν εἰς τὸν κόμητα de Chambord, καί, τούτου ἐκλιπόντος, εἰς τοὺς Ναπολεονίδας. Καὶ πολλῶν ἦν ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Γαλλικὸς λαὸς ἐπεθύμει τὴν βασιλείαν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ δημοκράται αὐτοί, κατὰ τὴν φύσιν τοῦ πολιτεύματος τούτου, εἶχον διασπασθῇ εἰς μερίδας, ὧν ἑκάστη ἐθήρευε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν· καί, ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἡμερῶν τῆς εἰς τὴν Γαλλίαν ἀφίξεώς μου, ἤκουον, οὐ σπανίως, τὴν κρίσιν, ὅτι ἐν τῇ Βουλῇ ἡ Δεξιὰ θὰ ἐπολέμει τὸν Θιέρσον μέχρι παραιτήσεως ἢ μέχρι διαλύσεως, ἃ ἀμφότερα πολλοὶ ἐθεώρουν, ὡς συνθήματα ἐμφυλίου πολέμου. Ὑπὲρ τοῦ Θιέρσου δ᾽ ἔγραψε φυλλάδιον ὁ Καζιμὶρ Περιέρος. Περὶ τούτων δὲ συνδιαλεγόμενος ἑσπέραν τινα μετὰ τοῦ Προέδρου ἐν Βερσαλίαις, τῷ ἔλεγον, ὅτι δὲν ἐννοῶ διατὶ ἀπεξενώθη τὴν Δεξιὰν καὶ ἐῤῥίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἀριστερᾶς, ἥτις ἦν ἡ φυσική του ἀντίπαλος· μοὶ ἀπήντησε δ᾽ ὅτι τοιαύτη ἐστὶν ἡ δυσχερής, ἀλλ᾽ ἀναγκαία τέχνη τοῦ κυβερνήτου· ἔχων δύω ἐπίσης δυσπειθεῖς ἵππους εἰς τὸ ἅρμά του, ὀφείλει νὰ ὑπενδίδῃ νῦν εἰς τὸν ἕνα, νῦν εἰς τὸν ἕτερον, φέρων ἀλληλοδιαδόχως τὴν μάστιγα ἐφ᾽ ἑκάτερον. Καὶ ὡμολόγει μὲν τὰ περὶ τῶν διαθέσεων τῆς Ἀριστερᾶς, ἀλλ᾽ ἦν ἠναγκασμένος νὰ κλίνῃ πρὸς αὐτήν, ἵνα περιστέλλῃ τῶν Ἐρυθρῶν τὴν ὁρμήν· ἀνεγνώριζε δ' ὅτι δυσχερεῖς εἰσὶν οἱ καιροί, ἀλλὰ μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἐστὶ τεθωρακισμένος.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873 ἤρατο βουλευτικὴν νίκην, καὶ εἰς ἔνδειξιν χαρᾶς, ἥτις ὅμως ὑπὸ πολλῶν ἐκρίνετο, ὡς οὐχὶ ἀξιοπρεπής, μᾶς ἔδωκε πολυτελὲς διπλωματικὸν δεῖπνον, εἰς ὃ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ παρὰ τῇ συζύγῳ μου παρακαθήμενος, δὲν ἠξεύρω πλέον τὶς Πρέσβυς, προκαλέσας τὴν προσοχήν της εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ἀργυρωμάτων ἐγκεχαραγμένα γράμματα P. P., οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ξενίζοντος, τῇ εἶπεν ὅτι εἰσὶ τὰ ἀρχικὰ ξενοδόχου τινὸς τῶν Βερσαλιῶν, Pierre Pennel νομίζω καλου-

μένου, παρ᾽ οὗ βεβαίως ἐνῳκιάσθη ὁ κόσμος τῆς Τραπέζης. Ἀλλ᾽ ἡ Καρολίνα τῷ ἀπήντησεν ὅτι ἀπατᾶται καὶ συκοφαντεῖ τὴν τράπεζαν, τὰ δὲ γράμματα ὅτι βεβαίως σημαίνουσι «Pater Patriae.»

Εἰς τὸ αὐτὸ δεῖπνον συνέβη ἐπεισόδιόν τι δυσάρεστον, οὗ μόνος ἐγὼ ὑπῆρξα μάρτυς. Ἀπέναντί μου ἐκάθητο ἡ πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ κ. Σέϊσαλ, Πρέσβεως τῆς Πορτογαλλίας, παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Ἑλβετίας κ. Kern. Περὶ τὰ τέλη τοῦ δείπνου, εἶδον αἴφνης τὴν νέαν ὠχριάσασαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς της σχεδὸν πληρουμένας δακρύων. Ὅτε δέ, μετ᾽ ὀλίγον, ἠγέρθην, ἦλθεν ἀμέσως πρὸς ἐμὲ ἐν βαθείᾳ συγκινήσει, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι συνδιαλεγομένη μετὰ τοῦ γείτονός της, τῷ ἀνέφερε, χαριεντιζομένη, περὶ τῶν τότε θρυλλουμένων καταδιώξεων τῶν ὁμοδόξων της καθολικῶν ἐν Ἑλβετίᾳ· ἀλλ᾽ ὁ κ. Πρέσβυς ἐν ὀργῇ τῇ ἀπήντησεν, ὅτι εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει παρατηρήσεις κατὰ τῆς κυβερνήσεώς του. Τοῦτο δεινῶς ἔπληξε τὴν εἰς τοιαύτην συμπεριφορὰν μὴ εἰθισμένην σεμνὴν κόρην, ἐγὼ δὲ τὴν παρεμύθησα εἰπὼν αὐτῇ, ὅτι εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Τέλλου ὑπῆρχον εἰσέτι καὶ ἀπόγονοι τοῦ Γεσλέρου, καὶ ὡς τοιοῦτος, διὰ τῶν τρόπων του τὴν τραχύτητα, ἦν γνωστὸς καὶ ὁ τότε Πρέσβυς τῆς Ἑλβετίας.

Ἀλλά, κατὰ Μάϊον, ἑσπέραν τινὰ παρὰ τῇ Πριγκηπίσσῃ Ἐλίζᾳ Τρουβέτσκοϊ, ἥτις πάντοτε ὀλίγους τινὰς ἐπισήμους πολιτικοὺς συνῆγε περὶ ἑαυτήν, πάντες ἐκηρύττοντο ἤδη κατὰ τοῦ Θιέρσου, συγκατανεύοντες ν᾽ ἀνεχθῶσιν αὐτὸν μόνον, ἂν ἤθελεν ἀποτραπῇ τῆς ὁδοῦ του καὶ ἀποκλίνει πρὸς τὴν Δεξιάν· καὶ ἐγίνετο ἤδη σκέψις περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ, ὡς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, εἰς ὃ ἐλέγετο ὅτι καὶ ὁ Chambord συγκατένευε.

Τῇ 12 δὲ τοῦ μηνὸς τούτου ἔμεινεν ὁ Θιέρσος μειονοψηφῶν ἐν τῇ Συνελεύσει, καὶ τῇ ἐπιούσῃ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν προεδρείαν ὁ Στρατηγὸς Mac Mahon.

Ἅμα δὲ τῇ παραιτήσει του, ἐγκατέλιπεν ὁ Θιέρσος τὰ τῶν Βερσαλιῶν ἀνάκτορα, καὶ μετῴκησεν, οὐ μακράν μου, εἰς ὀλίγα τινὰ δωμάτια τῆς ἐν Boulevard Malesherbes κειμένης ὡραίας

οἰκίας τῆς ἠθοποιοῦ κυρίας Ῥιστόρη, διότι ἡ ἀρχαία ἰδιόκτητός του οἰκία, κατὰ τὴν Πλατεῖαν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, πυρποληθεῖσα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀνῳκοδομεῖτο τότε δι᾿ ἐθνικῆς δωρεᾶς. Μᾶς διηγεῖτο δ᾿ ἡ κ. Θιέρσου, ὅτε ἐπεσκέπτετό ποτε τὴν Καρολίναν, ὅτι, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός της, ἡ νέα οἰκία ᾠκοδομεῖτο ἀκριβῶς ὁμοία τῇ παλαιᾷ· ἀλλ᾿ αὕτη κατώρθωσε νὰ προσθέσῃ ἔτι μίαν μεγάλην αἴθουσαν. Εἰς τὴν νέαν του δὲ κατοικίαν πολλάκις τὸ ἑσπέρας τὸν ἐπεσκεπτόμην, καὶ ὅτε ποτε τὸν παρεκίνουν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, καλέσασά με πλησίον της ἡ κυρία Θιέρσου, μὲ παρεκάλεσε νὰ ἐπιμείνω εἰς τὰς προτροπάς μου, ἐλπίζουσα ὅτι ἡ ὁδοιπορία αὕτη θὰ διεσκέδαζε τὰς μερίμνας του. Τὰ δωμάτιά του ὅμως ἔβλεπον πληρούμενα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑπὸ μελῶν τῆς Συνελεύσεως, ὀλίγον γνωστῶν εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐκ τῶν ἀποκλινόντων πρὸς τὴν ἄκραν ἀριστεράν, ἐν ἄλλοις καὶ τὸν πρῴην ἄντικρυς τῷ Θιέρσῳ ἀντιφρονοῦντα Γαμβέτταν. Ἡ τοιαύτη ἀποσκίρτησις τοῦ Θιέρσου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἃς ἐπρέσβευεν ἄλλοτε, μοὶ προὐξένησε κακὴν ἐντύπωσιν, καθ᾿ ὅσον ἐνόμισα αὐτὴν ἐξ ἰδιοτελοῦς φιλοδοξίας προερχομένην καὶ κατ᾿ ὀλίγον κατέστησα ἀραιοτέρας τὰς ἐπισκέψεις μου.

Ἐπίσημος ξένος κατὰ τὸ θέρος τοῦτο εἰς Παρισίους ἐπιδημήσας ἦν ὁ Σάχης τῆς Περσίας, μετὰ μεγάλων δεξιώσεων δεκτὸς γενόμενος τῇ 24 Ἰουνίου. Πᾶς σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως, ἐν ἄλλοις καὶ ἡμεῖς, ἄδειαν ἔχοντες παρὰ τοῦ Νομάρχου, ἐπλήρου τὰ Ἠλύσια Πεδία καὶ τὰ περὶ τὴν Θριαμβευτικὴν Ἁψίδα, δι᾿ ἧς διῆλθεν ἔφιππος, ὑπὸ τιμητικῆς φρουρᾶς προπεμπόμενος, ὁ ξένος ἡγεμών, νέος μελανόφθαλμος, μελανόθριξ, ἀγένειος, ἡμιπροέχοντα χείλη, καὶ νοήμονα μᾶλλον τὴν ἔκφρασιν.

Τῇ δὲ 28 τοῦ μηνὸς ἐπορεύθην, μετὰ τῶν παιδίων, εἰς Longchamp, ὅπου ὁ Σάχης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Στρατηγοῦ Μακ Μαῶνος, καὶ ὑπὸ παντὸς τοῦ ἐπιτελείου του προπεμπόμενος, ἦλθεν ἐν ἀδαμαντοκολλήτῳ ἀναβολῇ καὶ ἐπ᾿ ἀδαμαντοστολίστῳ ἵππῳ ὠχούμενος, νὰ παραστῇ εἰς ἐπιθεώρησιν στρατοῦ ἐξ 80 χιλιάδων.

Συνωδεύετο δ' ὁ Μέγας Βασιλεὺς τῆς Περσίας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου αὐτοῦ Βεζίρου, τοῦ Μίζρα Χουσεῒν Χάν, αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἦν ἄλλοτε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάδελφός μου, καί, ὅτε συνηντήθημεν, μοὶ ἐξέφρασεν ἐν ἄλλοις τὴν ἔκπληξίν του ὅτι, μεθ' ἣν ἤξευρεν ὅτι ἀπελάμβανον ἐκεῖ εὔνοιαν παρὰ τῇ Κυβερνήσει, δὲν εἶχον τὸ Ὀθωνανικὸν παράσημον. Συνδιελέγημεν δὲ πολλὰ περὶ Περσίας, ἣν μοὶ ἔλεγεν εὐδαιμονοῦσαν· εἰς δὲ τὴν ἐρώτησίν μου περὶ τοῦ τὴν χώραν ἐκείνην κατατρύχοντος τότε λιμοῦ, μοὶ ἀπεκρίθη, ὅτι αὐτὸς ἦν τυχαῖον ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἀνομβρίας, ἥτις ὅμως ἤδη παρῆλθεν. Ὅτι ὅμως τὰ πάντα δὲν ἦσαν ἐκεῖ ῥόδινα μοὶ ἀπεδείχθη καὶ ἔκ τινος ὑποθέσεως, περὶ ἧς συνωμίλησα μετὰ τοῦ Βεζίρου ἐν ἄλλῃ ἐπισκέψει, καὶ μετὰ Γάλλων τινῶν ἐκ τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἐπρόκειτο δὲ περὶ κοπῆς νομισμάτων, καὶ διαπραγματεύσεις ἐγίνοντο, ἵνα $2\,{}^1/_2$ μὲν ἑκατομμύρια δοθῶσιν εἰς τὴν Περσίαν, $3\,{}^1/_2$ δὲ εἰς τοὺς ἐν Γαλλίᾳ ἐργολάβους καὶ 1)2.... εἰς τὸν Μ. Βεζίρην!

Τῇ 29 Ἰουνίου ὁ Διευθυντὴς τῶν Μουσείων μοὶ ἐμήνυσεν, ἂν θέλω νὰ παρευρεθῶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Λούβρ, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὸ ὁ Σάχης. Ἐννοεῖται ὅτι ἔσπευσα, καί, κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον δυσκολίας νὰ εἰσέλθω· ὅτε δ' ἐξήγησα τίς ἤμην καὶ ὅτι εἶχον πρόσκλησιν τοῦ Διευθυντοῦ, τὰ προσκόμματα ἤρθησαν, καὶ εὗρον ἐντὸς οὐ μέγαν ἀριθμὸν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλων ἀρχαιολόγων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δ' ἦλθε καὶ ὁ Σάχης μετὰ πάσης τῆς συνοδείας του, καὶ ἤρχισεν ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἀγαλμάτων εἰς τὸ φῶς προπορευομένων λαμπάδων, τῶν κ.κ. Batlie, Heuzée καὶ Oppert ὁδηγούντων, ὡς ἐξηγητῶν. Ἐξήγουν δ', ἐννοεῖται, γαλλιστί, καὶ ὁ Μέγας Βεζίρης μεθηρμήνευεν αὐτὰ εἰς τὸν Βασιλέα. Τὰ πλεῖστα παρήρχετο αὐτὸς μετὰ ψυχρᾶς ἀδιαφορίας· ἀλλ' ἐνίοτε πρό τινος ἥκιστα ἐνδιαφερούσης προτομῆς ἢ ἀναγλύφου, ἵστατο καὶ ἠρώτα γαλλιστί: «Acheté?» (ἠγορασμένον;), καὶ ἀκούσας ἢ μὴ τὴν ἀπάντησιν, προσέθετε «anciennement?» (πρὸ πολλοῦ;). Πρὸ μιᾶς ὅλως ἀσήμου προτομῆς παρερχόμενος, ἠρώτησε τίνα παριστᾷ· καὶ ἀκούσας παρὰ τοῦ ἐξηγητοῦ ὅτι ἦν νέος Ἡρακλῆς,

ἔλαβον αὐτὸν ἐκ τῆς ρινὸς καὶ τὸν ἐκίνησε, λέγων γαλλιστὶ καὶ τοῦτο «ah coquin!» (κατεργάρη). Ὅτε δὲ διῆλθε πρὸ τοῦ μεγάλου ἀγάλματος τοῦ Νείλου, ἐπειδὴ τινὲς κυρίαι περιεστοίχιζον αὐτό, ταῖς ἔνευσε διὰ κινήσεως τῆς χειρὸς ἀποτόμου, ὡς ἂν ἦσαν δοῦλαι, ν' ἀποσυρθῶσιν, ἵνα ἰδῇ αὐτός.

Τῇ δὲ 1η Ἰουλίου παρευρέθην εἰς μεγάλην φωτοχυσίαν, μετὰ πυροτεχνημάτων, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ διδομένην, καὶ ἐκεῖ ἓν τῶν θαυμαστοτέρων ἦν τὸ ἔτι τότε σπανιώτατον ἠλεκτρικὸν φῶς, ἀπὸ τοῦ παρακειμένου πύργου μακρὰς ρίπτον ἀκτῖνας διὰ τῆς σκοτεινῆς ἀτμοσφαίρας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔλαβον ἐπιστολὴν φέρουσαν ὑπογραφὴν P. d'Alcantara, ἐν ᾗ μὲ ηὐχαρίστει ὁ γράφων, διότι πρό τινος τῷ εἶχον πέμψει τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Αὐθέντου τοῦ Μωρέως, καὶ μοὶ προσέθετεν ὅτι, πλεύσας διὰ τοῦ Αἰγαίου, εἶδε μακρόθεν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐδυνήθη ὅμως νὰ προσορμισθῇ εἰς αὐτάς, ὅπερ ἐπεφυλάττετο νὰ πράξῃ ἄλλοτε. Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ ἤξευρον, τὶς ἦν ὁ εἰς ὃν εἶχον πέμψῃ τὸ βιβλίον μου, οὐδ' ἡ Καρολίνα ἐδύνατο νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν φίλον ἢ γνώριμον ἡμῶν, τὸν φέροντα τοῦτο τὸ ὄνομα. Μετὰ δύω δὲ ἢ τρεῖς ἡμέρας, λαβὼν τὴν ἐπιστολήν, ἵνα τὴν σχίσω, ὡς ἄχρηστον, καὶ ἀναγνοὺς αὐτὴν ἐκ νέου, ἐνεθυμήθην αἰφνιδίως ὅτι ὁ P. d'Alcantara ἦν, οὐδεὶς ἄλλος, ἢ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας, ὅστις πρό τινων μηνῶν ἤδη, μὲ εἶχε τιμήσῃ καὶ διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Ρόδου.

Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Ἰουλίου προσεκλήθην εἰς Ὀρλεάνην ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως ἐκείνης, τοῦ καὶ διὰ τὰς ἐκκλησιαστικάς του ἀρχὰς καὶ διὰ τὴν εὐρεῖαν παιδείαν του, καὶ ὡς ἱερέως, καὶ ὡς συγγραφέως, περιπύστου Dupanloup, ὃν εἶχον ἐνίοτε ἀπαντήσει εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Τελουμένων δὲ τότε τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων εἰς τὸ ἀξιόλογον ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα, μικρὸν Ἱεροδιδασκαλεῖον (petit séminaire), ὡς ἐκαλεῖτο, ὃ αὐτὸς εἶχε συστήσει καὶ ὑπερτάτως διηύθυνε, μὲ παρεκάλεσε νὰ παρευρεθῶ εἰς αὐτὰς καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων μέλλουσαν Ἑλληνιστὶ νὰ παρασταθῇ τραγῳδίαν, τὸν Οἰδίπουν

Παραλαβών με, κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ ἐπισκόπου, ἐκ τῆς οἰκίας μου τὴν αὐγὴν τῆς 15)27 Ἰουλίου ὁ κ. Godefroi, λόγιος νέος λεξικογράφος, μὲ συνώδευσε κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ εἰς τὴν 1 1/2 μ. μ. ἀφίχθημεν εἰς Ὀρλεάνην, εἰς ἧς τὸν σταθμὸν περιέμενεν ἡμᾶς ἡ ἐπισκοπικὴ ἅμαξα, καὶ μᾶς ἔφερε, μετὰ καὶ ἄλλων προσκεκλημένων, εἰς τὴν Chapelle St Mesnin. Εἰς ταύτης τὴν περιοχὴν κεῖται ἡ ἐπισκοπή, οἰκία εὐρύχωρος ἀλλ᾽ οὐχὶ λίαν ἐπιφανής, οἰκοδομηθεῖσα δὲ ἐπὶ Καρόλου Θ΄. διά τινα ἐρωμένην του. Ἐκεῖ, φιλοφρονέστατα ὑποδεχθείς με ὁ κ. Δυπανλού, μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ δι᾽ ἐμὲ προσδιορισθὲν δωμάτιον, καὶ μετὰ τὸ πρόγευμα, εἰς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ περιλαμβανόμενον εὐρύχωρον διδακτικὸν κατάστημα. Μετὰ ταῦτα δὲ συμπεριδιεβάσαμεν ἐν τῷ ἀπεράντῳ καὶ σκιώδει παραδείσῳ τῆς ἐπισκοπῆς, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Loire ἐκτεινομένῳ, καὶ ἐκεῖ μακρὰς εἴχομεν συνδιαλέξεις, περὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ προφορᾶς, περὶ ἀγωγῆς τῶν νέων καὶ περὶ ἀρχῶν θρησκείας καὶ εὐσεβείας, ἐπὶ βάσεων φιλοσοφικῶν καὶ κοινωνικῶν.

Ὑπὸ τὰ δένδρα δὲ τοῦ παραδείσου τούτου, ὅτε ἐπλησιάσαμεν πάλιν εἰς τὴν ἐπισκοπήν, περὶ τὰς 6 1/2 μ. μ. εὕρομεν πολλὰς τραπέζας ἐστρωμένας, καὶ εἰς αὐτὰς ἐκάθησαν πάντες οἱ ἔνοικοι μαθηταὶ τοῦ καταστήματος, εἰς μίαν δέ, τὴν κεντρικωτέραν, τὴν τοῦ Ἐπισκόπου, συνεκάθησε, μετὰ πολλῶν ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἄλλων πεπαιδευμένων, ὁ Δοὺξ Μονπανσιέρος, οὗ ὁ 13ετὴς υἱὸς Φρειδερίκος ἦν ἐκ τῶν ἐνοίκων τοῦ καταστήματος, καὶ συνεστιᾶτο εἰς ἄλλην τράπεζαν μετὰ τῶν μαθητῶν. Ἐγὼ δ᾽ ἐκαθήμην παρὰ τῷ Δουκί, καὶ πολλὰ μετ᾽ αὐτοῦ περὶ Ἑλλάδος συνδιελέχθην.

Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα, μετέβημεν εἰς εὐρεῖαν πρόσγαιον αἴθουσαν τοῦ διδασκαλείου, μετακοσμηθεῖσαν εἰς θέατρον, καὶ κατεχομένην ἤδη ὑπὸ πολυαρίθμων θεατῶν. Εὐτυχῶς ὁ Ἐπίσκοπος εἶχε προνοήσῃ νὰ μοὶ δανείσῃ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ Σοφοκλέους, καὶ οὕτω κατώρθουν πῶς νὰ παρακολουθῶ τὴν ἄλλως καλήν, ἀλλ᾽ ἐντελῶς βαρβαρόφωνον, δηλαδὴ Ἐρασμιόφωνον, παράστασιν. Μετ᾽ αὐτὴν δ᾽ ἠγωνίσθην, δὲν ἠξεύρω ὅμως καὶ ἂν κατώρθωσα, νὰ πείσω τὸν σοφὸν ἐπίσκοπον περὶ τοῦ κατ᾽ ἀρχὴν

ὅλως ἐσφαλμένου της τραχείας, οὐδ᾽ ἱστορικῶς, οὐδὲ λογικῶς ἀποδεδειγμένης καὶ ἀειδοῦς προφορᾶς ταύτης.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, ἀφ᾽ οὗ μόνος περιῆλθον αὖθις τὰ ὡραῖα ἄλση τοῦ παραδείσου, μετὰ τὸ πρόγευμα, εἰς ὃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου συμπαρεκάθηντο μόνον τινες ἐκκλησιαστικοί, περὶ τὴν 1 μετέβημεν εἰς τὸ Γυμνάσιον, καὶ παρέστημεν εἰς τὴν διανομὴν τῶν βραβείων, διαρκέσασαν δύω ὥρας καὶ ἡμίσειαν. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήγγειλεν ὡραῖον λόγον, ἐν ᾧ ἐμνημόνευσε καὶ τῆς παρουσίας μου, καὶ ηὐχήθη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ δὲ βραβεῖα ἐνεχειρίσθησαν τοῖς τυχοῦσιν αὐτῶν μαθηταῖς, μέρος μὲν ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Μονπανσιέρου, μέρος δ' ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ ἐγὼ ἔδωκα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Δουκὸς τὰ δύω εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθέντα.

Εἶτα δ᾽ ἀποχαιρετήσας τὸν φιλέλληνα καὶ φιλόξενον Ἐπίσκοπον, ἀπῆλθον περὶ τὰς 4 ἐπὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἁμάξης εἰς Ὀρλεάνην, καὶ μέχρι τῆς 7,30 περιῆλθον τὴν πόλιν τῆς περιβοήτου ***Παρθένου,*** καὶ τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, ᾠκοδομημένην κατὰ τὴν ιδ΄ ἑκατονταετηρίδα, καὶ περὶ τὰς 11 τῆς νυκτὸς ἤμην πάλιν ἐν Παρισίοις. Τὰ περὶ τῆς ἐπιδημίας ταύτης ἐν Ὀρλεάνῃ ἐξέθηκα ἐκτενέστερον εἰς τοῦ ἔτους τούτου τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Ἀσωπίου.

Ὁ νέος Πρόεδρος (12)24 Μαΐου) προσέλαβεν ὡς Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν Δοῦκα de Broglie, ἐγγονὸν τῆς κ. Staël, μεθ᾽ οὗ ἤδη πρὶν εἶχον ἀνταλλάξῃ ἐπισκέψεις. Καὶ τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνιδρύσεως τῆς νέας κυβερνήσεως, οὐδεμίαν παρ᾽ αὐτῆς λαβόντες ἐπίσημον τῆς μεταβολῆς γνωστοποίησιν, ὅπερ ἀπεδείκνυε τὴν ἐπὶ Δημοκρατίας ἐπικρατοῦσαν ἀταξίαν ἐν τοῖς Ὑπουργείοις, ἠμηχανοῦμεν περὶ τοῦ πρακτέου, καί, ἀπελθὼν ἐγὼ εἰς τοῦ κ. Λύονς, ὡς τοῦ Πρεσβυτέρου τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος, εὗρον ἐκεῖ καὶ τὸν Πρίγκηπα Ὀρλὼφ καὶ ἑτέρους συναδέλφους, ἐλθόντας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Τέλος τὰ τῆς ἐθιμοταξίας, εἰ καὶ βραδέως, ἐξετελέσθησαν, καὶ μετά τινα χρόνον ἔλαβον τοῦ Ὑπουργείου εὐγενεστάτην ἐπιστολήν, καὶ τῇ 28 Μαΐου (9 Ἰουνίου) εἰς ἑσπερινὴν συναναστροφὴν μὲ παρουσίασεν ἰδίως εἰς τὸν Πρόεδρον ἐν Βερσαλίαις ὁ Πρέσβυς τῆς Βρασιλίας κ. Ἰταιούβας, ὢν

ἀρχαῖός του γνώριμος. Τῶν Ἐσωτερικῶν δ' Ὑπουργὸς ἔμεινεν ὁ Beulé, ὅπερ κατέκρινε, μετ' ἐμοῦ διαλεγόμενος εἰς τὴν συναναστροφὴν τῆς κυρίας Villeneuve, ὁ Κόμης τῶν Παρισίων. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀνήρπασεν αὐτόν, ἔτι ὑπουργεύοντα, πρόωρος θάνατος.

Ἐν Cannes δὲ παρὰ τῆς οἰκογενείας ἐλάμβανον ἐπιστολὰς περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Αἰμυλίου, ἐνίοτε μὲν παρηγόρους, ἄλλοτε δὲ κακὰ οἰωνιζούσας, ὥστε καὶ σκεφθείς, ὅτι μόνη ἐλπὶς σωτηρίας θὰ ὑπῆρχεν ἂν τῷ ἦν δυνατὸν νὰ διατρίψῃ ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ ἰαματικῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς Αἰγύπτου, διελέχθην περὶ τούτου μετὰ τοῦ κ. Ὀππεγχάϊμ, ὅστις προθυμώτατα μοὶ προσέφερε νὰ τὸν προσλάβῃ εἰς τὸ ἐν Καΐρῳ γραφεῖόν του, ἵνα μὴ μένῃ ἀργός. καὶ ἵνα παρασκευασθῇ εἰς ἕτερον στάδιον, ἀφ' οὗ ἠναγκάζετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στρατιωτικόν.

Τέλος δ' ἐπανῆλθεν ἡ οἰκογένεια τῇ 27 Ἀπριλίου (9 Μαΐου), καὶ ὁ Αἰμύλιος ἐθεωρεῖτο, ὡς ἐν ὁδῷ ἀναῤῥώσεως, ἀλλ' ἐγώ, καθ' ὃ ἐπί τινα καιρὸν μὴ ἰδὼν αὐτόν, ἐδυνάμην μᾶλλον ἢ ἡ μήτηρ του νὰ διακρίνω, ὅτι ἦν ἰσχνότερος καὶ ἀσθενέστερος, ἢ ὅτε εἶχεν ἀπέλθῃ, καὶ ἔσπευσα νὰ τὸν παρουσιάσω εἰς τὸν κ. Ὀππεγχάϊμ, φιλοφρονέστατα ἐπαναλαβόντα τὴν ὑπόσχεσίν του νὰ τὸν δεχθῇ εἰς Κάϊρον. Συγχρόνως δὲ τῷ παρουσίασα καὶ τὸν Ἀλέξην, μέλλοντα νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἀδελφόν του. Οἱ ἰατροὶ ἐπέμειναν οὐδὲ στιγμὴν περαιτέρω νὰ διαμείνῃ ἐν Παρισίοις, ἀλλ' ἀμέσως ν' ἀπέλθῃ εἰς Cauterets, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμείνῃ τὴν ὥραν τῆς δι' Ἀθήνας καὶ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Αἴγυπτον μεταβάσεως. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων παιδίων μετ' εὐχαριστήσεως εἶδον ὅτι ἡ Ζωὴ εἶχεν ἀσχοληθῇ καὶ προοδεύσῃ εἰς τὴν ζωγραφίαν, καὶ πρὸ πάντων ἐχάρην ἀκούσας τὰς τρεῖς μικροτέρας της ἀδελφὰς νὰ μοὶ ἀπαγγείλωσιν ἐκ στήθους τοὺς πρώτους στίχους τῆς Ἰλιάδος.

Εὐάρεστος δ' ἀγγελία μοὶ ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 12)24 Ἰουνίου, ὅτι ἐγεννήθη τὸ πρῶτον τέκνον τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου, ἡ εἰς κάλλος καὶ εὐφυΐαν ἔπειτα αὐξήσασα Σοφία.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς μου ἔλαβον πολλάκις ἀφορμὴν νὰ παρευρεθῶ εἰς πειράματα ἐκ τῶν λε-

γομένων πνευματιστικῶν. Μίαν ἑσπέραν παρὰ τῇ Κομίσσῃ Montmorency, παρόντος Γάλλου μεσάζοντος, εἶδον μεγάλην καὶ βαρεῖαν τράπεζαν, περὶ ἣν πολλοὶ τῆς συναναστροφῆς περιεκάθηντο, οὐ μόνον παντοίως κινουμένην καὶ στρεφομένην, ἀλλὰ καὶ ὅλην τρέμουσαν, ὡς ἂν ἀπὸ πυρεττοῦ ἐτινάσσετο. Ἐκεῖ δὲ παρῆν καὶ ἡ κυρία Webster, Ἀγγλὶς ποιήτρια, ἣν εἶχον γνωρίσῃ ἄγαμον ἐν Ἀθήναις ὡς Miss Crowlay, καὶ αὕτη μοὶ ἔδωκεν εἰς ἀνάγνωσιν βιβλίον ὑπ᾿ αὐτῆς γραφέν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκεπτικισμὸς καὶ πνευματισμός» (Sceptisism and Spiritism), πολλὰ παράδοξα καὶ δυσκόλως πιστευτά, ὡς ἴδια αὐτῇ συμβάντα, διηγούμενον. Μετὰ δύω δ᾿ ἡμέρας ἡ αὐτὴ κυρία μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τῆς κυρίας Des Landes, ὅπου ἀπήντησα τὸν κ. Milner Gibson, τὸν πνευματιστὴν Home, πολλὰς οἰκογενείας τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας, ἐν ἄλλοις καὶ ῥωσσικάς, πάντας περὶ πνευματιστικὰ φαινόμενα ἀσχολουμένους. Ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ τῆς οἰκοδεσποίνης, ἐκάθησα καὶ ἐγὼ πρὸ μικροῦ τραπεζίου, ἐφ᾿ οὗ εἶχε τὰς χεῖρας ὡραιοτάτη νέα, ἡ ὅλως ἀγνωστός μοι κυρία Rohart Lesueur. Μοὶ εἶπε δ᾿ αὕτη ν᾿ ἀναμνησθῶ, οἵου ἂν θέλω προσώπου, ἢ ζῶντος ἢ ἀποθανόντος, ἵνα τοῦτο, εἰπόν μοι τὸ ὄνομά του, συνομιλήσῃ ἔπειτα μετ᾿ ἐμοῦ· ἅμα δὲ τῇ ἀπήντησα ὅτι ἔπραξα τοῦτο, ἤρξατο ἡ τράπεζα κινουμένη καὶ κτυπῶσα τὰ γράμματα διὰ τοῦ ποδός, ὅπερ οὐδὲν μοὶ ἐφάνη ἔχων τὸ δυσεξήγητον, καθ᾿ ὅσον ἡ τράπεζα ἦν μικρὰ καὶ εὐκόλως κινουμένη ὑπὸ τῶν δακτύλων, ὅσον μικροὶ καὶ ἂν ἦσαν καὶ οὗτοι, τῆς κυρίας Lesuenr. Ἀλλ᾿ εἴς τινα ἀπόστασιν καθήμενος ὁ σύζυγος αὐτῆς, ἔγραφεν ἐπὶ χάρτου ὅ,τι ὑπηγόρευε τὸ τετράπουν σκεῦος· ὅτε δ᾿ αὐτὸ ἐσίγησεν, ἤτοι ἔμεινεν ἀκίνητον, ἐγερθεὶς ὁ κ. Lesueur εἶπεν ὅτι λυπεῖται διότι τὸ ***πνεῦμα*** (ὡς ἔλεγε) δι᾿ οἷόν δήποτε λόγον, δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τ᾿ ὄνομά του, καθ᾿ ὅσον τὰ ὑπαγορευθέντα γράμματα ὄνομα κύριον δὲν ἀπετέλουν· καὶ ταῦτα λέγων μοὶ ἔδωκε τὸ χαρτίον. Ἐγὼ δὲ μετὰ πλείστης ἐκπλήξεως εὗρον ἐπ᾿ αὐτοῦ γεγραμμένον, οὐ μόνον ὄνομα κύριον, ἀλλ᾿ αὐτὸ ἐκεῖνο, ὃ εἶχον ἀναλογισθῇ, ἤτοι Ralou, τὸ τῆς ἀγαπητῆς μάμμης μου, ἐντελῶς ἄγνωστον ἐν Παρισίοις, ὥστε ἡ κυρία Lesueur

ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἦν ὄνομα. Καὶ ἡ αὐτὸ δ᾽ ἄλλοτε φέρουσα καὶ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀποθανοῦσα, ἦν ὅλως ἄγνωστος ἐν Παρισίοις. Καὶ τοῦτο μὲν ἦν ἀληθῶς θαυμάσιον ἀποτέλεσμα· τὰ δὲ λοιπὰ πειράματα, εἰς ὅσα ἐκεῖ παρέστην, δὲν μοὶ ἐφάνησαν ἔχοντα μεγάλην δύναμιν ἀποδεικτικήν. Τῇ δ᾽ἐπιούσῃ ἐπεσκέφθην τὸν Home, ὅστις μοὶ διηγήθη ὅτι προεῖπε τῷ Milner Gibson τὴν δολοφονίαν τοῦ Λίγκολν. Τοῦτο δὲ μοὶ ἐπεκύρωσεν ἔπειτα καὶ ὁ κ. Gibson, εἰπών μοι ὅτι δύω ἔτη πρὸ τοῦ κακουργήματος, ὁ Home τῷ προεῖπεν ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας θὰ ἐφονεύετο ἐν τῷ Θεάτρῳ, παρουσίᾳ τῆς γυναικός του. Ἡ κυρία Ὑψηλάντη, μήτηρ τοῦ ἐν Βιέννῃ Πρέσβεως ἡμῶν, παρ᾽ ᾗ, δειπνῶν, ἀφηγήθην τὰ τῆς προῤῥήσεως ταύτης, μᾶς διηγήθη ὅτι ἡ θεία της, κυρία Ἑλένη Σουλουτζιάρογλου, μικρὸν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἶδε καθ᾽ ὕπνους ἐν Βουκουρεστίῳ ὅτι ἀπέθνησκεν ὁ τότε ἡγεμονεύων Ἀλέξανδρος Σοῦτσος (ὁ θεῖος τοῦ πατρός μου), καὶ αὐτὸν διεδέχετο ἐπὶ τοῦ θρόνου μονόχειρ. Καὶ ὁ μὲν θάνατος συνέβη τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁ δὲ μονόχειρ ἦν ὁ ἄρξας ἐν Βλαχίᾳ μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ Δραγατσανίου Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Εἰς κυρίας τινὸς Blackwall, Ἀγγλίδος, ἑτέραν ἑσπέραν εἶδον τὴν τράπεζαν, οὐ μόνον κινουμένην καὶ στρεφομένην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὕψος αἰρουμένην. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ συνέπραττεν ἐκεῖ Γάλλος τις μεσάζων, Camil καλούμενος, ὃν δὲν ἐγνώριζον καὶ εἰς ὃν δὲν εἶχον δώσει τὴν δέουσαν προσοχήν, ἔμεινα διστάζων περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ παραδόξου φαινομένου. Ὅτε δ᾽ ἐξέφρασα τὰς ἀμφιβολίας μου εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔχω δίκαιον, μὴ πιστεύων ὅ,τι ὁ ἴδιος δὲν ἰδῶ καὶ ἐξιχνιάσω, ἀλλ᾽ ἄλλως θὰ σκεφθῶ, ὅταν λάβω πεῖραν, ἣν ἡ ἰδία ἔλαβε, καὶ εἰς ἓν τῶν πειραμάτων ἰδῶ αὐτὴν τὴν μητέρα μου.

Παρὰ δὲ Σουηδικῇ τινι οἰκογενείᾳ, Friedländer, στρεφομένης μεγάλης τραπέζης ἐν αἰθούσῃ σκοτεινῇ, εἶδον εἰς τὴν κόμην τῆς παρακαθημένης μοι Κομίσσης Montmorency διὰ μιᾶς λάμψαντας σπινθῆρας, οἵτινες, ὡς στέμμα, τὴν περιέβαλον, καὶ ἔμειναν ἐπί τινα χρόνον, ὥστε πάντες οἱ παρόντες τοὺς εἶδον.

Τὸν Ἄγγλον Home, ὑπὸ τῶν μὲν θεωρούμενον, ὡς ἐπίσημον πνευματιστὴν καὶ μεσάζοντα, ὑπὸ τῶν δὲ ὡς μέγαν ἀγύρτην, ἀπήντησα πολλάκις, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ Κομίσσῃ Montmorency, καὶ εἰς τὰς μετ᾿ ἐμοῦ συνδιαλέξεις του ἐφαίνετο πνέουσα εἰλικρίνεια καὶ πεποίθησις, εἰ καὶ παραδοξότατα ἀφηγεῖτο. Οὕτω μοὶ ἔλεγέ ποτε ὅτι, ὅταν διατελῇ ἐκ ἐκστάσει, δύναται νὰ λαμβάνῃ ἄνθρακας πεπυρακτωμένους καὶ νὰ τοὺς θέτῃ εἰς τὰς χεῖρας ἄλλων χωρὶς νὰ καίωσιν· ὅμως ἅπαξ, λαβὼν τοιούτους, ἀφ οὗ ἡ ἔκστασις ἔπαυσεν, ὅτι ἐκάει δεινῶς. Εἰς τὴν περίεργον ταύτην δοκιμασίαν ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἠθέλησα νὰ ἐκτεθῶ. Προσέτι δ᾿ ὅτι ἡμέραν τινα, πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, τῆς Αὐτοκρατορίσσης καὶ τῆς Αὐλῆς των, ἤρθη εἰς τὸν ἀέρα μέχρι τῆς ὀροφῆς, ὁ δὲ Ναπολέων ὅτι ἔκθαμβος ἐγονάτισε καὶ ἔφερε τὴν χεῖρα ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἵνα ἰδῇ μή τι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀφανὲς ἐλατήριον· τὸ αὐτὸ δ᾿ ὅτι τῷ συνέβη (διότι τοῦτο ἐγίνετο οὐχὶ κατὰ θέλησίν του) καὶ ἄλλοτε πάλιν εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ πρώην Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. Ducos, ἐνώπιον αὐτοῦ, τῆς κυρίας του καὶ τῶν ὑπασπιστῶν του. Τέλος δ᾿ ὅτι ἡμέραν τινὰ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ παραθύρου πέμπτου δόμου τῆς οἰκίας, καὶ φερόμενος διὰ τῶν ἀέρων, εἰσῆλθε δι᾿ ἄλλου παραθύρου, $11^1/_2$ μ. ἀπέχοντος, ταῦτα δὲ πάντα ὅτι ἐγίνοντο χωρὶς παντάπασι νὰ αἰσθανθῇ αὐτὰ ὁ ἴδιος, καὶ ὅτι μόνον μετὰ τέσσαρας ἡμέρας παρ᾿ ἄλλων τὰ ἔμαθε. Καὶ ἐγὼ μέν, ἀκούων ταῦτα, ἐσκεπτόμην κατ᾿ ἐμαυτόν, ὅτι οὐδόλως ἤμην ὑπόχρεως καὶ νὰ τὰ πιστεύσω. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἑσπέρας, προσκεκλημένος εἰς χορὸν πλουσίου τραπεζίτου κατὰ τὴν Λεωφόρον (Avenue) τῆς Αὐτοκρατορίσσης καὶ μετὰ τῆς οἰκοδεσποίνης συνδιαλεγόμενος παρὰ τὴν θύραν τῆς αἰθούσης, ἤκουσα ἀναγγελλομένην ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου τὴν «Αὐτῆς Ἐξοχότητα κυρίαν Ducos». Ἐρωτήσας δὲ καὶ μαθὼν ὅτι ἦν ἡ χήρα τοῦ πρὶν Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, παρεκάλεσα τὴν οἰκοδέσποιναν νὰ μὲ παρουσιάσῃ εἰς αὐτήν, καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑσπέρας, εὑρὼν ἀφορμὴν νὰ τῇ ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Home, τὴν ἠρώτησα, ἂν τὸν γνωρίζῃ ἢ ἤκουσέ ποτέ τι περὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ κυρία μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι βεβαίως τὸν γνωρίζει, καὶ εἶδε θαυμάσια παρ᾿ αὐ-

τοῦ. Ρητῶς δὲ μοὶ ἐπανέλαβεν ὅ,τι ὁ ἴδιος μοὶ εἶχε διηγηθῇ, ὅτι εἰς τὴν ἔπαυλιν αὐτῆς ἤρθη εἰς τὸν ἀέρα μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ δωματίου. Ὀλίγας δ' ἡμέρας ἔπειτα, ἐν ᾧ ἤμην εἰς ἐπίσκεψιν παρὰ τῇ κυρίᾳ Montmorency, ἐπῆλθε καὶ ὁ κ. Home, σχετικὸς ὢν τῆς οἰκίας. Τυχοῦσα δ' ἐκεῖ καί τις κυρία Maffrey, Ἰρλανδὶς τὸ γένος, σύζυγος δὲ Γάλλου Συνταγματάρχου, εἰς ἣν εἶχον διηγηθῇ τινα τῶν ὅσων εἶχον ἴδῃ καὶ ἀκούσῃ τοῦ περιέργου ἀνθρώπου, μ' ἠρώτησε μυστικῶς, ἂν νομίζω ὅτι δύναται νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἔλθῃ τὸ προσεχὲς ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν της, διότι εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῇ τι τῶν πειραμάτων του. Προτραπεῖσα δ' ὑπ' ἐμοῦ, παρεκάλεσε νὰ τῇ τὸν παρουσιάσωσι, καὶ τὸν προσεκάλεσεν, ὡς καὶ ἐμὲ καὶ ἄλλην τινὰ κυρίαν γνώριμον καὶ μεμακρυσμένην συγγενῆ μου, τὴν κυρίαν Βεντούρα, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. Τὴν ἐπιοῦσαν λοιπὸν ἀπῆλθον εἰς τῆς κυρίας Maffrey, πρῶτος ἐγώ, μετ' ἐμὲ ἡ κυρία Βεντούρα μετὰ τοῦ υἱοῦ της, (τοῦ μετὰ ταῦτα γαμβροῦ τοῦ κ. Γκίρς), καὶ τελευταῖος ὁ κ. Home μετὰ τῆς συζύγου του. Μακρολογῶ δὲ περὶ τῶν λεπτομερειῶν τούτων, διότι ἐπιδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Home οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν μετὰ τῆς οἰκίας, οὐδ' ἦν πρὸ ἐμοῦ ἐν αὐτῇ, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τι παρεσκεύασεν, ἵνα μὲ ἀπατήσῃ. Ὅτε δ' ἐκαθήσαμεν περὶ τὴν τράπεζαν κατὰ παράκλησιν τῆς οἰκοδεσποίνης, ὁ κ. Home, παρατηρήσας ἡμῖν ὅτι ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι οἱ ἀποδίδοντες τὴν κίνησιν τῶν τραπεζῶν εἰς ὦσιν, ἑκουσίαν ἢ μή, τῶν περικαθημένων, μᾶς ἐπρότεινε, πρὸς ἄρσιν πάσης τοιαύτης ἀμφιβολίας, νὰ καλύψωμεν τὴν τράπεζαν δι' ὑφάσματος, ὅ, ἂν ὦσις ὑπῆρχεν, αὐτὸ θὰ ὠθεῖτο, καὶ θὰ ἐκώλυε πᾶσαν κίνησιν τῆς τραπέζης. Τοῦτο καὶ ἐπράξαμεν, καὶ ἡ τράπεζα ἐκινεῖτο, ὡς ἂν ἦν ἀκάλυπτος. Πρὶν δ' ἢ ἀρχίσῃ τὰς κινήσεις της, ᾐσθάνθην ἐγώ, ὡς ψυχρὸν ἄνεμον, φερόμενον ἐπὶ τῶν χειρῶν μου, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ κ. Home ἠρώτησεν, ἂν δὲν αἰσθανώμεθα τὸ ῥεῦμα τοῦτο, καὶ πάντες τὸ ὡμολόγησαν· ὁ δὲ μᾶς εἶπεν ὅτι τοῦτο ἐστὶ σύνηθες φαινόμενον, πολλάκις προηγούμενον τῶν κινήσεων.

Διὰ μνήμης δ' ἔχων ἐγὼ τὴν ἄρσιν τῆς τραπέζης, ἣν εἶχον ἰδῇ παρὰ τῇ κυρίᾳ Blackwall, ἠρώτησα τὸν κ. Home, ἂν νο-

μίζῃ ὅτι, ὡς κινεῖται ἡ τράπεζα ἐπὶ θάτερα, δύναται καὶ ν' ἀρθῇ ἐντελῶς εἰς τὸ ὕψος διὰ τῶν τεσσάρων ποδῶν της, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν μοὶ εἶχε διηγηθῇ ὅτι ὑψοῦτο ὁ ἴδιος. Ὁ δὲ μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ δυνατοῦ, ἀρκεῖ νὰ τὸ θέλωσι πάντες οἱ περικαθήμενοι. Πάντες λοιπὸν τὸ ἠθελήσαμεν, καί, μετ' οὐ πολύ, ἡ τράπεζα ἠγέρθη ὑπὲρ τὸ ἔδαφος περὶ τὸν ἕνα πόδα, καὶ ἔπειτα βραδέως καταβᾶσα, ἠγέρθη καὶ ἐκ δευτέρου. Ἐγὼ δέ, ἵνα μή τις μοὶ μένῃ ἀμφιβολία, τελουμένου τοῦ πειράματος, ἔθηκα τὸν πόδα μου ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ κ. Home. Γελῶντος δ' ἐκείνου διὰ τὴν δυσπιστίαν μου, τῷ εἶπον ὅτι δὲν δυσπιστῶ, ἀλλὰ θέλω, ἄν ποτε θὰ διηγούμην τὸ πείραμα, νὰ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ διαβεβαιῶ, οὐ μόνον ἐκ πεποιθήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀντιλήψεως, ὅτι ὁ κ. Home δὲν ὑπεβοήθησεν αὐτὸ διὰ τῶν ποδῶν. Εἰς ταῦτα μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἔχω πληρέστατα δίκαιον, καὶ μὲ παρεκάλεσε ν' ἀφήσω τὸν πόδα μου ἐπὶ τῶν ποδῶν του, ὅπερ καὶ ἔπραξα μέχρι τέλους τοῦ πειράματος.

Εἰς λεπτὸν χαρτίον, ὃ ἐζήτησε παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης, καὶ οὗ ἐκράτει δι' ἄκρων τῶν δακτύλων ὑψηλῶς τὰς δύω γωνίας, ἐν ᾧ ἐγὼ τὰς δύω ἄλλας, ἠκούσαμεν ἐλαφροὺς κτύπους, τόσους τὸν ἀριθμόν, ὅσους προσδιωρίζομεν. Μεταβὰς δ' εἶτα μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν θύραν τοῦ κενοῦ ἑστιατορίου, εἶδον αἴφνης, ἐν ᾧ εἴμεθα ἔτι ἐπὶ τῆς φλιᾶς, πάντα τὰ ἔπιπλα τρέμοντα ἰσχυρῶς, ὃ ὁ κ. Home μοὶ εἶπε σύνηθες φαινόμενον, ὅταν αὐτὸς ἐνεφανίζετο, καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς εἶχον ἴδῃ καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἄλλους εἰς τὰ πειράματα ταῦτα ἐπιδιδομένους. Εἶτα δ', ὅτε ἐκαθήσαμεν μόνοι οἱ δύω περὶ τὴν μεγάλην τράπεζαν τοῦ ἑστιατορίου, μία τῶν πολυτελῶν ἑδρῶν τῆς αἰθούσης, κινηθεῖσα ἀπὸ τῆς γωνίας, ὅπου ἵστατο, ἦλθε καὶ ἔστη πλησίον τοῦ κ. Home.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ὑφ' ἃς περιστάσεις τὰ εἶδον, ἦσαν ἀναμφισβήτητα δι' ἐμέ, εἰ καὶ πολλάκις ἀκατανόητα· ἀλλὰ τοιαῦτα εἰσὶ τὰ πλεῖστα τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, ἃ νομίζομεν ὅτι ἐννοοῦμεν, διότι εὕρομεν ἀνὰ ἓν ὄνομα, ὃ εἰς ἕκαστον ἐφαρμόζομεν, καὶ ἃ παραδεχόμεθα, ὡς οὐδὲν ἔχοντα τὸ ἀνεξήγητον, διότι συνηθίσαμεν νὰ τὰ βλέπωμεν συνεχῶς.

᾿Αλλ᾿ ὅτι ἀγύρται ἐποιοῦντο αὐτῶν κατάχρησιν ἐξ αἰσχροκερδείας, ἀποτρέποντες διὰ τούτου πολλοὺς τῆς σπουδαίας αὐτῶν μελέτης, μοὶ ἦν ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ἐξ ἰδίας συνεχοῦς πείρας, οὐχὶ ἄγνωστον. Οὕτως, ἑσπέραν τινὰ ἡ κυρία Webster μὲ εἰσήγαγεν εἰς οἰκίαν, εἰς ἣν γυνή, μαία τὸ ἐπάγγελμα, ἐξ ᾿Αγγλίας ἐλθοῦσα μετὰ τοῦ υἱοῦ της, ἐπηγγέλλετο ὅτι ἐπεκαλεῖτο καὶ ἔφερεν εἰς τὸ προφανὲς πνεύματα. Εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον, ἐν ᾧ παρεκαθήμεθα ἐκ τῶν χειρῶν κρατούμενοι καὶ κατὰ παραγγελίαν μονότονον ὕμνον ψάλλοντες, τοῦ υἱοῦ τῆς μαίας ἐδέθησαν αἱ χεῖρες καὶ τὰ ἄκρα τῶν δεσμῶν ἐκρατοῦντο ὑπό τινος, ὃν δὲν ἐγνώριζον· αἴφνης δ᾿, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αἰθούσης, ἠκούσθη τις δοῦπος πίπτοντος σώματος, καὶ φωτὸς προσαχθέντος, εἴδομεν ὅτι ἦν ὁ ὑπενδύτης (gilet) τοῦ δεσμίου, μένοντος ἔτι ἐν τοῖς δεσμοῖς του, καὶ ἔχοντος τὸν ἐπενδύτην, ὡς πρίν, κεκομβωμένον· Ἔπειτα δὲ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν ἠκούσθη, ὡς φερομένη εἰς τοὺς ἀέρας καὶ κρουομένη, ἡ κιθάρα, ἥτις ἀπ᾿ ἀρχῆς ἔκειτο εἰς τὴν τράπεζαν κατὰ τὸ ἄλλο πέρας τῆς αἰθούσης. ᾿Αλλ᾿ ἐγώ, ἐκτείνας τοὺς πόδας ἐν τῷ σκότει, ᾐσθάνθην προσκροῦσαν εἰς αὐτοὺς σῶμα, τὸ τοῦ ἀγύρτου τοῦ περιφέροντος τὴν κιθάραν. Τέλος δ᾿ εἰς παράθυρον, κοινωνοῦν μετὰ τοῦ σκοτεινοῦ ἑστιατορίου, ὅπου ἡ μαία εἶχεν ἀποσυρθῇ, ἐφάνησαν δῆθεν τα πνεύματα, γελοῖα νευρόσπαστα ἐκ τῶν ἐκτιθεμένων εἰς τὰ παράθυρα τῶν κουρέων.

᾿Εκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων βαναύσων καὶ αὐταποδείκτων ἀγυρτιῶν οὐδαμῶς ἐξάγεται, ὅμως, ὅτι πρέπει ν᾿ ἀποθαρρύνωνται οἱ εἰλικρινῶς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐπιδιώκοντες.

᾿Εν ᾿Αθήναις εἶχον διαθέση τὰ περὶ ἐκδόσεως πάντων τῶν καθαρῶς τῇ καλλιλογίᾳ ἀνηκόντων ἔργων μου, εἰς σειράν τινα τόμων ὑπὸ τὸν τίτλον ***᾿Απάντων***, καὶ κατὰ τὸν ᾿Απρίλιον παρεσκεύασα καὶ κατέταξα πᾶσαν τὴν ὕλην διὰ τὸν πρῶτον τόμον.

Τῇ 4)16 δ᾿ ᾿Ιουνίου ἐτελείωσα τὴν ὅλην μετάφρασιν τῆς ᾿Ιερουσαλὴμ τοῦ Τάσσου καὶ ὁ ἰταλὸς συνάδελφός μου κ. Νίγρα, μὲ προέτρεψεν, ὅταν ἐκδώσω, νὰ τὴν προσφωνήσω τῷ Βασιλεῖ τῆς ᾿Ιταλίας Βίκτορι ᾿Εμμανουήλ.

Εἰς συμπλήρωσιν δ' ἑνὸς τῶν ἔργων μου συνετέλεσεν ὁ διακεκριμένος διευθυντὴς τῆς μουσικῆς διδασκαλείας τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν Παρισίων κ. A. Danhauser, ὅστις, πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ***Κουτρούλη***, ὅτι ἡ σύνθεσις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὴν μορφὴν τῶν ἀρχαίων κωμῳδιῶν, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν μελοποίησιν τῶν χορῶν αὐτοῦ, καὶ ἔπραξε τοῦτο ἐπιτυχέστατα, ὡς οἱ εἰδότες ἔκριναν. Ἵνα δὲ καταστήσω αὐτῷ τὴν ἐργασίαν δυνατήν, ἠναγκάσθην νὰ μεταφράσω τοὺς χορούς, πρῶτον κατ' ἔνοιαν, δεύτερον κατὰ λέξιν, καὶ τρίτον νὰ γράψω αὐτοὺς κατὰ προσῳδίαν, ὥστε ἡ μελῳδία ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὸ κείμενον ἐντελῶς.

Ἀφορῶν δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἰς τὴν μουσικὴν διαμόρφωσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ταύτην, ὡς ἀναγκαιότατον στοιχεῖον τοῦ ἐκπολιτισμοῦ θεωρῶν, ἐξηκολούθησα, ἣν εἶχον ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχίσῃ σύνταξιν Ἑλληνικῶν ᾀσμάτων ἐπὶ γνωστῶν εὐρωπαϊκῶν μελῳδιῶν, καὶ ἐπαφῆκα τῷ κ. Φλάξλανδ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, γενομένην δαπάνῃ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ ὁμογενῶν. Ἐγὼ δ' ἔλαβον εἰς ἀμοιβήν, ὡς καὶ ἐκ πάντων τῶν φιλολογικῶν ἔργων μου, 4 ἢ 5 ἀντίτυπα δωρεάν. Τὸ ἔργον τοῦτο, ***Μουσικὴ ἀνθοδέσμη*** ἐπικληθέν, καὶ μετὰ τοῦ κειμένου καὶ τὴν μουσικὴν περιέχον, συνεπλήρωσα εἶτα ἐν Βερολίνῳ διὰ δευτέρου τεύχους.

Πρό τινος χρόνου εἶχεν ἐπιχειρήσῃ Ἄγγλος τις κ. Wigam, νὰ μεταφράσῃ εἰς γαλλικὸν πεζὸν λόγον τὴν ἐμὴν τραγῳδίαν, τοὺς ***Τριάκοντα,*** ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἀνέλαβον τότε ἐγὼ αὐτὸς τὸ ἔργον, ἐπιθεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ph. Châles, ὅστις ἐπέμενεν ὅτι τὸ δρᾶμα πρέπει νὰ παρασταθῇ ἐν Παρισίοις, καὶ ὑπ' ἀλόγου, εἰ καὶ λίαν δι' ἐμὲ κολακευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ παραφερόμενος, ἠθέλησε, συντέμνων αὐτὸ ὁ ἴδιος, νὰ τὸ μεταφράσῃ ἐμμέτρως διὰ τὸ Γαλλικὸν θέατρον. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λίαν δυσεκτελέστου τούτου σχεδίου ἀποστάς, συναπῆλθε μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τότε πρῶτον ἱδρυόμενον θέατρον «la Renaissance» καὶ ἔδωκε τὴν ἐμὴν μετάφρασιν εἰς τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ, ὅστις, ὅμως, τὸ ἐπέστρεψε μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας, ὅτε, πάλιν κατὰ προτροπὴν τοῦ κ. Ph. Châles, ἔπεμψα αὐτὸ εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ θεά-

τρου Porte St. Martin. Ἀκούσας δὲ παρ᾽ αὐτοῦ ὅτι μόνον μετὰ τρεῖς μῆνας, ἐπὶ τῆς νέας ἐνάρξεως τοῦ Θεάτρου, θ᾽ ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἐκλαβὼν τοῦτο ὡς ἄρνησιν, ἠθέλησα ν᾽ ἀποσύρω τὸ ἀνεπιτυχὲς ἔργον μου. Ἀλλ᾽ ὁ διευθυντής, κ. La Pommeray, ἐπέμεινε νὰ τὸ ἀναγνώσῃ ὁ ἴδιος, καὶ μοὶ τὸ ἐπέστρεψε μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, πολλοὺς εὐαρεστηθεὶς νὰ μ᾽ εἴπῃ ἐπαίνους, ἀλλὰ προσθεὶς ὅτι, καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ διὰ τὸν τρόπον, καθ᾽ ὃν αὐτὴν πραγματεύεται, θὰ ἦν δυνατὸν νὰ παρασταθῶσι μόνον, ἂν ἡ μετάφρασις ἦν ἔμμετρος, εἰς ὃ καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον.

Τοῦ ὑπουργείου ἐν Ἑλλάδι προήδρευε, κατὰ πᾶν τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, ὁ κ. Δελιγεώργης, υἱὸς Συνταγματάρχου τινὸς ἐξ Ἀκαρνανίας, τραφέντος εἰς τὰ στρατόπεδα, ὀπαδοῦ δὲ τοῦ Κωλέτη, καὶ ὅστις, καὶ εἰς τὴν μικρὰν πολιτικὴν ἀναμιγείς, εἶχεν ἔλθῃ ποτέ, ἐπὶ Βασιλέως Ὄθωνος, εἰς ἐμέ, καὶ ἤθελε νὰ μὲ πείσῃ νὰ συντελέσω εἰς καταρτισμὸν Ὑπουργείου, οὗ μέλη ν᾽ ἀποτελέσωμεν καὶ αὐτὸς καὶ ἐγώ.

Ὁ υἱός του τότε ἔτι ἐσπούδαζεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Μετά τινα δ᾽ ἔτη, ὅτε ἐνήρχετο μόλις τοῦ δικηγορικοῦ σταδίου, εἶδον αὐτὸν μετ᾽ ἐκπλήξεως συγκαταριθμούμενον μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀπῆλθεν εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα, ἵνα συγχαρῇ τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἀπονενοημένου κακουργήματος τοῦ Δοσίου. Διετείνοντο δὲ τότε πολλοὶ ὅτι ἐκ μικροκενοδοξίας ἐπεδίωξεν ὁ ἴδιος τὴν κατάταξιν εἰς τὴν ἐπιτροπήν, καὶ οὐχί, ὡς ἀποδοκιμάζων τὸ ἔγκλημα, εἰς ὃ δὲν ἦν ξένος καὶ ὁ ἀδελφός του. Τοῦτο δὲν μοὶ ἐφάνη αἴσια ὑποσχόμενον διὰ τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τοῦ νέου δικηγόρου, ὃν, ἰσχυρῶς ἀναμεμιγμένον ἔκτοτε εἰς τὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως σκευωρίας, ἀνέδειξε κατὰ τὸ 1862 Ὑπουργὸν ἡ θριαμβεύσασα ἐπανάστασις.

Ἔκτοτε περὶ τῆς πολιτικῆς του ὀξυδερκείας δὲν συνέλαβον πολὺ καλητέραν ἰδέαν, ὅτε τὸν εἶδον κατὰ τῶν ἐν Τουρκίᾳ σλαυικῶν λαῶν κυρύττοντα ἀντιπάθειαν, καὶ μὴ κατανοοῦντα, ὅτι ἐν ταῖς χώραις, ἃς, ἐκ περιπετειῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωμένων Σλαῦοι κατέλαβον καὶ οἰκοῦσι, τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν βα-

ναύσῳ ὑλικῇ συγκρούσει θέλει προφανῶς ἡττᾶσθαι ὑπὸ τοῦ μεγάλως ὑπερέχοντος ἀριθμοῦ, ἐν ὅσον ἐνδέχεται ὅμως φιλικῇ συμβιώσει, θέλει διατηρῇ ἀναμφισβήτητον τὴν αὐτῷ ἀνήκουσαν ἠθικὴν ὑπεροχήν. Τῶν δ' ἀδεξίων ἐκείνων ἐνεργειῶν προϊὸν ἦν καὶ τὸ οὕτω κληθὲν ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα, τὸ ἐν γένει κινδυνῶδες διὰ τὸ μέλλον τῶν χριστιανῶν, τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐξ οὗ οὐδὲν καλὸν προέκυψε διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Τῆς μὴ ὀρθῆς δὲ κρίσεώς του καὶ τῆς ἀπειρίας του περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων νέον ἔδωκε δεῖγμα ἐν τῇ ὑπουργείᾳ του ταύτῃ, μὴ ἠξεύρων νὰ ἐκτιμήσῃ τίνα σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὰ ἔθνη, καὶ μάλιστα διὰ τὰ μικρά, ἡ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων ἐπιμέλεια. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου ἤδη, εἴδησις, ὀλίγον κατ' ἀρχὰς πιστευθεῖσα, ἦλθεν εἰς Παρισίους, ὅτι ὁ κ. Δεληγεώργης ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ τὰς πρεσβείας. Πολλοὶ Γάλλοι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ξένων διπλωματῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὑπέλαβον ὅτι τοιαύτη παράβολος πρόθεσις τῷ ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ, ἵνα τὸν συκοφαντήσωσι.

Περὶ τοῦ μέτρου τούτου ἐπέστειλα ἀμέσως πρὸς τὸν Βασιλέα, καταδεικνύων πόσον ὀλέθριον θὰ ἦν διὰ τὴν Ἑλλάδα, προσθέτων δέ, εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι δὲν ἔγραφον οὕτως ἐξ ἰδιοτελείας, ὅτι, ἂν ἀπῃτεῖτο, ἤμην πρόθυμος νὰ δώσω τὴν παραίτησίν μου. Διεδίδετο δ' ὅτι καὶ ὁ Βασιλεὺς ἦν ἀντιφρονῶν εἰς αὐτό, καὶ ἐπιστεύετο ὅτι καὶ ἡ Βουλὴ δὲν θὰ τὸ ἐψήφιζεν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον γνωστὸν ἐγένετο ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἔλαβε τὸ διάταγμα τῆς καταργήσεως, ὑπογραφὲν τῇ 21 Ἀπριλίου (3 Μαΐου), καὶ γενικὴ ἦν ἐν Παρισίοις ἡ ἀποδοκιμασία. Πρὸς ἐμὲ δ' ἦλθον οἱ ἐκδόται τῆς Illustration καὶ οἱ τοῦ Monde illustré, ζητοῦντες τὴν φωτογραφίαν μου, ἵνα τὴν ἐκδώσωσι, καὶ ἡ Correspondance Universelle ἐδημοσίευσεν ἄρθρον περὶ πρεσβειῶν καὶ ἐμοῦ. Μοὶ ἦλθε δ' ἡ διαταγὴ τῆς ἀνακλήσεώς μου τῇ 6)18 Μαΐου, φέρουσα, ὡς δικαιολόγησιν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἤθελε νὰ κατασκευάσῃ ὁδοὺς χωρὶς νὰ προσφύγῃ εἰς δάνειον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐλάμβανε τῶν πρεσβειῶν τὰς δαπάνας, μοὶ ἐχορήγει δὲ 2500 φρ. διὰ δαπάνας τῆς ἐπιστροφῆς μου· μετά τινας ἡμέρας ἔλαβον καὶ ἰδιωτικὴν

ἐπιστολὴν τοῦ Δελιγεώργη, ἥτις ἦτό πως φιλοφρονεστέρα. Διεταττόμην δὲ ν' ἀναγγείλω ἁπλῶς καὶ ξηρῶς εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τὴν παῦσίν των. Ἀλλ' ἐνταῦθα παρεξέβην τῆς κατὰ γράμμα ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἐργασθέντας, μετὰ τῆς δηλώσεως τῆς καταργήσεως τῶν θέσεων αὐτῶν, ἀπηύθυνα συγχρόνως τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν μετὰ ζήλου καὶ πιστήν των ὑπηρεσίαν, εἰς ὃ καὶ μοὶ ἀπήντησαν διὰ θερμοῦ εὐχαριστηρίου.

Τῇ δὲ 10)22 Μαΐου, ἀπῆλθον εἰς Βερσαλίας, ἵν' ἀναγγείλω καὶ τῷ κ. Rémusat τὴν κατάργησιν. Ἐξεπλάγη δὲ μεγάλως εἰς τὸ ἄκουσμα, τὸ μέτρον, ὡς ἐπιβλαβέστατον διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ καταβιβάζον αὐτὴν εἰς τὴν ὑπόληψιν τῆς Εὐρώπης χαρακτηρίσας καὶ καλέσας καὶ τὴν κυρίαν Rémusat, τῇ ἔδωκεν, ἣν ἐκάλεσε λυπηρὰν ἀγγελίαν, καὶ ἀμφότεροι ἐπέμειναν νὰ μείνω παρ' αὐτοῖς εἰς τὸ πρόγευμα, καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διάρκειαν τὴν κατάργησιν αὐστηρότατα κατακρίνοντες.

Καὶ ἐν Ἀθήναις, οὐ μικρὰν ἔκπληξιν φαίνεται ὅτι ἐνεποίησεν ἡ τοιαύτη τῆς Κυβερνήσεως ἀπόφασις, δι' ὃ καὶ πολλαὶ καὶ ἀντιφατικαὶ μᾶς ἤρχοντο ἐκεῖθεν περὶ αὐτῆς ἀγγελίαι. Κατά τινας θὰ ἦτο προσωρινή, κατ' ἄλλους ἡ Βουλὴ θὰ τὴν ἀπέκρουε. Τὸ Ὑπουργεῖον, ἔγραφον ἄλλοι, δὲν θέλει διατηρηθῇ, πλὴν ἴσως, ἂν συνδυασθῇ μετὰ τῆς μερίδος Ζαΐμη, ἥτις θ' ἀπήτει τῶν πρεσβειῶν τὴν διατήρησιν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 13)25 Μαΐου, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπεσύρετο τῆς ἐξουσίας ἐν Γαλλίᾳ ὁ Θιέρσος, ἐπλειονοψήφει ἐν Ἑλλάδι τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Δελιγεώργη, ὥστε τὸ μέτρον τῆς καταργήσεως ἔμεινεν ἔγκυρον. Ἐν Παρισίοις δ' ἐπιστεύετο ὅτι εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Γαλλία ἀνταποκρινομένη, θὰ κατήργει ἐπίσης τὴν ἐν Ἀθήναις πρεσβείαν της, ὅπερ ὅμως, καὶ ἂν ἐσχεδιάσθη ἐπὶ στιγμήν, δὲν ἐξετελέσθη, καὶ τῇ 23 Μαΐου (4 Ἰουνίου) ἔλαβε καὶ τὸ Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον τὴν ἐπίσημον τῆς καταργήσεως κοινοποίησιν, καὶ μοὶ ἐδήλωσε, δι' ἐγγράφου ἁβροφρονεστάτου ὁ τὸν Rémusat διαδεχθεὶς Δοὺξ de Broglie, ὅτι θέλει ἐξακολουθῇ ἀναγνωρίζον με μέχρις οὗ παρουσιάσω τ' ἀνακλητήρια· δι' ὃ καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίαν παρουσίασιν εἰς τὸν Πρόεδρον ζητήσας ἀμέσως τὴν ἐπιοῦσαν, ἀπῆλθον τῇ 31 Μαΐου (12 Ἰουνίου)

εἰς Βερσαλίας, ἵνα τοῦτο ἀναγγείλω εἰς τὸν Ὑπουργόν, καὶ πολλὰ συνδιελέγην μετ' αὐτοῦ καὶ ὑποσχέσεις ἔλαβον περὶ διεκπεραιώσεως ὅλων τῶν ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων. Περὶ τῆς Ἀνατολῆς δὲ μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι, τὸ ἐν αὐτῇ κράτιστον στοιχεῖον ἦν τὸ Ἑλληνικόν, ὡς καὶ τὴν προτεραίαν εἶχεν ἀναγνωρίσῃ καὶ ὁ κ. Λέων Σαΐη, μεθ' οὗ εἶχον συνδιαλεχθῇ τὸ ἑσπέρας παρὰ τῷ κ. Θιέρσῳ.

Τῇ αὐτῇ δ' ἡμέρᾳ παρέδωκα τ' ἀρχεῖα τῆς Πρεσβείας τῷ Γενικῷ Προξένῳ κ. Erlanger.

Καὶ ἔλαβον μὲν τὴν μετὰ ταῦτα ἡμέραν ἐπιστολὴν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Δ. Μελετοπούλου, λέγοντος ὅτι τὸ μέτρον ἦν μόνον προσωρινόν, καὶ εἰς τὸν Γραμματέα μου κ. Δραγούμην ἀνηγγέλλετο ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον μετεμελεῖτο, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν κενοὶ λόγοι, καί, οὐδεμίαν εἰς αὐτοὺς δοὺς προσοχήν, μετέβην τῇ 4)16 Ἰουνίου αὖθις εἰς Βερσαλίας, καὶ ἔδωκα τ' Ἀνακλητήρια εἰς τὸν Πρόεδρον Στρατηγὸν Mac Mahon, δεχθέντα με εἰς τὸ ἰδιαίτερον του γραφεῖον. Ἡ τράπεζα, περὶ ἣν ἐκαθήσαμεν, ἦν κατ' οὐδὲν πολυτελεστέρα τῆς τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, καὶ συνδιελέγημεν ἐπί τινα χρόνον ὅλως ἀφελῶς, οὐχὶ ὅμως μετὰ τῆς ἐγκαρδίου ἐκείνης ἐκχύσεως, μεθ' ἧς μὲ εἶχε δεξιωθῇ ὁ κ. Θιέρσος κατὰ τὴν πρώτην ὑποδοχήν, πρῶτον, διότι τὸν Στρατηγὸν κατὰ πρῶτον ἔβλεπον εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην, καὶ δεύτερον διότι, καθ' ἣν ἔλαβον ἀφορμὴν μετὰ ταῦτα νὰ ἐννοήσω, ἔβλεπεν ἐν ἐμοὶ τὸν πατέρα υἱῶν πολεμησάντων κατὰ τῆς Γαλλίας, ἧς αὐτὸς ὑπερεμάχει. Καὶ τῷ ὄντι δὲ μία τῶν ἐφημερίδων, ἡ Correspondance universelle, ταύτης τῆς ἀπόψεως ἠχὼ γινομένη, ἐδημοσίευσεν ὅτι ἤμην τῇ Πρωσσίᾳ ἀφιερωμένος, ὃ ὅμως διέψευσεν ὁ φίλος μου κ. Eichthal ἐν τῇ Opinion nationale.

Ἀλλ' ἐκ τῶν πρεσβειῶν μία διετηρήθη, ἡ τῆς Βιέννης, διότι ἦτον ἄμισθος τότε. Τοσοῦτον ὅμως ἀναξιοπρεπὴς ἦν οὗτος ὁ λόγος, ὥστε ὑπὸ πολλῶν ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἐπιστεύετο, καὶ ἡ ἐφημερὶς «Ἐθνοσυνέλευσις» παρεξήγησε τὸ μέτρον, ὡς ἐμφαῖνον ἀφοσίωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας. Τὴν τοιαύτην ἐσφαλμένην ἄποψιν, ὡς ἐπιβλαβῆ θεωρήσας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα, ἔσπευσα νὰ γράψω ἀναίρεσιν, ἣν ἐπέδωκα τῷ

τυφλῷ φιλέλληνι καὶ δημοσιογράφῳ Ἰουλίῳ Ρουσσῇ εἰς δημοσίευσιν.

Παρὰ τῷ Δουκὶ τῆς Ὠμάλης γευματίσας τῇ 13)25 Ἰουνίου, ἀπήντησα ἐκεῖ τοὺς Κόμητας τῶν Παρισίων καὶ Joinville, τὸν Cuvilier Fleury, τὸν Lamiraud, τὸν Roger de Beauvoir, τὸν Meffray, τὸν Petit-Jean, καὶ ἄλλους τῶν ἐπισήμων, πάντας αὐστηρῶς καταδικάζοντας τὴν κατάργησιν, καὶ συνομολογοῦνταςὅτι ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ ἔχῃ ἔνδοξον μέλλον, ἂν ἡ ἰδία δὲν τὸ προκαταστρέψῃ.

Κατὰ τὰς τελευταίας δ᾽ ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, αὐθορμήτως, καὶ ἄνευ τινὸς ὁδηγίας, ἐμερίμνησα καὶ περί τινος ὑποθέσεως, ἥτις ἐνόμισα ὅτι δύναται νὰ φέρῃ καρποὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Βλέπων τοῦ κ. Hausmann, Διοικητοῦ τῶν Παρισίων, τὸ θετικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα, τῷ ὡμίλησα περὶ τῆς ἀποξηράνσεως τῆς Κωπαΐδος, ὡς περὶ ἀρίστης ἐπιχειρήσεως, καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ συνεργήσῃ εἰς αὐτήν. Ὁ δὲ μοὶ ὑπεσχέθη, ἂν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἐν Ἑλλάδι εταιρεία σκοπίμως ὠργανισμένη. Διὰ τοῦτο ἀμέσως ἐπέστειλα τῷ κ. Ρενιέρῃ, προτρέπων αὐτὸν νὰ λάβῃ τοῦ ὀργανισμοῦ τὴν πρωτοβουλίαν.

Εἰς τὰς τελευταίας δὲ συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, εἰς ἃς παρευρέθην πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἀποχαιρετῶν τοὺς συναδέλφους μου, ἐπωφελήθην τὴν περίστασιν, ἵνα διὰ μακρῶν πραγματευθῶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς. Εἰς ἐμὲ δ᾽ ἀπαντῶν ὁ κ. Egger, παρεδέχθη μὲν κατ᾽ ἀρχὴν τὰς δοξασίας μου, ἀλλ᾽ ἐπρότεινε συμβιβασμόν τινα, ἤτοι νὰ προφέρωσιν, ὡς ἡμεῖς, τὰ σύμφωνα Δ. Θ. Χ. οὐχὶ δὲ καὶ τὰ φωνήεντα. Ἀλλ᾽ ὁ γέρων Ἀμβρόσιος Διδότος ἀντέστη ἀποτόμως, εἰπὼν ὅτι συμβιβασμὸς ἦν ἀνέφικτος μεταξὺ τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθῶσιν ἄδολον τὴν προφοράν, οἵαν ἡμεῖς τὴν διετηρήσαμεν. Τὴν αὐτοσχέδιον ἀγόρευσίν μου ἐκείνην ἐξέδωκεν ὁ Σύλλογος εἰς τὰ πρακτικά του.

Καὶ ὁ συνάδελφός μου δὲ Βραΐλας, ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Ἑλλάδα διελθὼν διὰ Παρισίων, μοὶ διηγήθη ὅτι ἡ κατάργησις αἰσχρὰν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ βαθέως ἐλύπησε τῆς Ἑλλάδος τὺς φίλους.

Ἐγὼ δ᾿ ἂν ἐπίσης ταχέως δὲν ἀνεχώρησα, προῆλθε τοῦτο... ἐξ ἀνεχείας. Τὸ ὑπουργεῖον μοὶ ὤφειλεν ὀκτὼ μηνῶν μισθούς, καὶ ἔζων ἐκ δανείων τῆς Τραπέζης, ἅτινα, ἕνεκα τῆς ἐπισήμου μου θέσεως καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας μου, ὑπερέβαινον τὰ ὀφειλόμενά μοι, ἀνιόντα εἰς 58.000 δρ. Καὶ ἡ μὲν ἀγαθὴ ἀδελφή μου Εὐφροσύνη (Κόμησσα Ῥόζεν), γνωρίζουσα τὴν θέσιν μου, μοὶ ἔγραψε προσφέρουσά μοι ἑπτὰ χιλιάδας φράγκων, ἀλλ᾿ ἠρνήθην, καὶ ἵνα πορισθῶ τ᾿ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, ἔγραψα εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπωλήθη ὁ κῆπος ἡμῶν ἐν Σεπολίοις, καὶ προσέτι ἐζήτησα δάνειον ἑπτὰ χιλιάδων φράγκων παρὰ τοῦ κ. Erlanger, ὅστις εὐγενῶς μοὶ τὸ ἐχορήγησε, εἰ καὶ οὐδεμίαν ἔδιδον ὑλικὴν ἐγγύησιν, καὶ ἃ κατόπιν ἐξ Ἀθηνῶν ἐξώφλησα βαθμηδόν, πωλήσας τὰς πατρικάς μου ἰδιοκτησίας. Ἐκ προγενεστέρας ὅμως πείρας θὰ ἐδικαιοῦτο ὁ ἀγαθὸς κ. Erlanger εἰς μείζονα καὶ ὡς πρὸς ἐμὲ ἐπιφύλαξιν· διότι, ὡς ἡ σύζυγός του μοὶ εἶχε διηγηθῆ, εἷς τῶν προκατόχων μου, ἐπὶ τῆς διαμονῆς του ἐν Παρισίοις, εἶχε προσφύγει εἰς τὸν Γενικὸν ἡμῶν Πρόξενον, καὶ βαθμηδὸν ἐδανείσθη παρ᾿ αὐτοῦ ὡς 30.000 φράγκων· ὅτε δ᾿ ἀνεχώρησεν, ἐλθὼν τῷ εἶπεν ὅτι χρήματα μὲν δὲν ἔχει, ἵν᾿ ἀποτίσῃ τὸ χρέος του, τῷ δωρεῖ ὅμως, εἰς ἐξόφλησιν καὶ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, ἀντικείμενον πολύτιμον, τὸ ξίφος, ὃ ἔφερεν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.

Ἠρχίσαμεν δὲ τῇ 20 Ἰουλίου (11 Αὐγούστου) τὴν συσκευὴν τῆς οἰκίας, δι᾿ ἣν ὁ οἰκοδεσπότης ἀπῄτησε παρ᾿ ἡμῶν 500 φράγκα εἰς ἀποζημίωσιν ὑποτιθεμένων φθορῶν, καί, ἀφ᾿ οὗ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Αἰμύλιον εἰς Cauteret νὰ ἐπιβιβασθῶσιν ἐκεῖθεν δι᾿ Ἀθήνας, ἀπήλθομεν, συμπαραλαβόντες καὶ πάντα τὰ ἔπιπλα, τῇ 27 Ἰουλίου (6 Αὐγούστου), ἡμέραν Παρασκευήν.

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς τελευταίας ταύτης ἡμέρας μοὶ ἔπεμψεν ὁ κ. Danhauser τὸν τελευταῖον τῶν ὑπ᾿ αὐτοῦ μελοποιηθέντων χορῶν τοῦ Κουτρούλη. Εἶτα δ᾿ ἀπήλθομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου καὶ ἐκοινώνησεν ἡ Αἰμυλία, καὶ μετὰ ταῦτα, πορευθείς, ἀπεχαιρέτισα τὴν φίλην οἰκογένειαν Bornemann. Ἐπορεύθην δὲ καὶ πρὸς τὸν συνάδελφόν μου τοῦ Βελγίου, τὸν κ. Bayens,

ὃν εἶχον παρακαλέσει νὰ ἐρευνήσῃ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ, εἰς ὃ πλέον ἐγὼ ἀπέφευγον νὰ προσέλθω, τί ἀπέγινε τὸ περὶ παρασήμων τινῶν γαλλικῶν, ἅ, ζητούμενα παρά τινων ἐν Ἀθήναις, εἶχον ἄλλοτε συστήσῃ εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἔλαβον ὑποσχέσεις πάντοτε, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Δουκὸς τοῦ Broglie, ὅτε εἶχον τὴν τελευταίαν συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ. Ἐπεθύμουν ὅμως, πρὶν ἀπέλθω, νὰ γνωρίζω, ἂν αἱ ὑποσχέσεις ἐξετελέσθησαν ἴσως, ἢ πότε ἔμελλον νὰ ἐκτελεσθῶσιν. Ἀλλ' ὁ κ. Bayens μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐρωτήσας εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπουργείου, ἔμαθεν ὅτι ἡ διαταγὴ εἶχε δοθῇ νὰ τεθῇ κατὰ μέρος ἡ ὑπόθεσις τῶν παρασήμων. Καὶ τὸ ν' ἀποῤῥίψωσι μὲν τὴν σύστασιν τοῦ πατρὸς τῶν πολεμησάντων κατὰ τῆς Γαλλίας, θὰ τὸ ἐνόουν, ὅτε προΐστατο τῆς Γαλλίας, οὐχὶ ὁ ἔμφρων πολιτικὸς Θιέρσος, ἀλλ' ὁ τραχὺς υἱὸς τῶν στρατοπέδων. Νὰ διατάττῃ ὅμως ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ ὃ ὑπόσχεται, δὲν νομίζω ἐπιτετραμμένον εἰς οὐδένα ἑαυτὸν σεβόμενον.

Εἶτα δ' ἐπορεύθην εἰς τὸν κ. Ὀππεγχάϊμ, ὅστις μοὶ ἔδωκε τὴν σύστασιν διὰ τὸν Αἰμύλιον, καὶ περὶ τὰς 5 τὸ ἑσπέρας μᾶς ἔπεμψε δύω ἁμάξας του, δι' ὧν μετέβημεν εἰς τὸν σταθμὸν καὶ εἰσήλθομεν, πᾶσα ἡ οἰκογένεια, εἰς μίαν διαίρεσιν τῆς ἀτμαμάξης, ἐγὼ δέ, μετὰ τοῦ Ὄθωνος, εἰς ἄλλην. Οὕτως ἀφίχθημεν τὴν ἐπαύριον, εἰς τὰς 11 $^1/_2$ πρὸ μεσημβρίας, εἰς Μασσαλίαν, ὅπου μᾶς συνήντησαν καὶ ὁ Ἀλέξης μετὰ τοῦ Αἰμυλίου, καὶ ὅθεν ἀπεπλεύσαμεν περὶ τὰς 5, ἀποχαιρετήσαντες τὸ ὕστατον τὴν Γαλλίαν, καὶ τοὺς ἐπισκεφθέντας ἡμᾶς εἰς τὸ κατάστρωμα Κυρίους καὶ Κυρίας Ἀναργύρου, Μεταξᾶ, Βαλτατζῆ καὶ Ψυχάρη.

Κατὰ τὴν πρώτην νύκτα καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, καθ' ἣν διεπλεύσαμεν τὸν πορθμὸν τοῦ Βονιφατίου, εἴχομεν θάλασσαν, οὐκ ὀλίγον τεταραγμένην. Τῇ μετ' αὐτὴν δὲ 30 Ἰουλίου (11 Αὐγούστου), ὡρμήθημεν διὰ τρεῖς ὥρας εἰς Νεάπολιν. Ὅτε δ' εἰσεπλέομεν, ἐβλέπομεν δεξιῶς τὸ Βεσούβιον ἐκπέμπον ὀλίγον καπνόν. Ἅμα δ' ἐῤῥίφθη ἡ ἄγκυρα, ἔσπευσα ν' ἀποβῶ, καὶ ἔτρεξα κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Βουρβονικὸν Μουσεῖον, οὗ πολὺ ταχύτερον ἢ ὅτι ἐπεθύμουν διέτρεξα τὰς λαμπρὰς αἰθούσας, ἐπιπολαίως μό-

νον ἰδὼν τ᾽ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαιότητος, ἃ ἐγκλείει, τὰ χαλκᾶ ἀγάλματα, τὰ κατάγραφα ἀγγεῖα, τὰ διάφορα ἐκ Πομπηΐας ἐνταῦθα μετενεχθέντα περιεργότατα ἀντικείμενα· εἶτα δέ, μετὰ τῆς οἰκογενείας, ἐφ᾽ ἁμάξης ἐξέδραμον μέχρι τοῦ Παυσιλύπου, ὅπου λέγεται ὢν ὁ τάφος τοῦ Βιργιλίου, καὶ ὀλίγα λεπτὰ ἀφ᾽ οὗ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ πλοῖον, ὃ εὕρομεν πλῆρες πωλητῶν κοραλίων, ὀπωρῶν κτλ., ἤρθη πάλιν ἡ ἄγκυρα καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὸν πλοῦν.

Τῇ ἐπιούσῃ δέ, ἐν ἄκρᾳ γαλήνῃ, διεπλεύσαμτν μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύβδεως, καί, χωρὶς νὰ ἴδωμεν τὴν Αἴτναν, παρεπλεύσασαμεν τὴν Μεσσήνην καὶ τὸ Ῥήγιον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, παράδοξα νέφη εἰς τὸν ὁρίζοντα ἐφάνησαν· ἀπειλοῦντα ἡμῖν τρικυμίαν. Καὶ αὕτη μὲν δὲν ἐπῆλθεν, οὔτε τὴν νύκτα ἐκείνην, οὔτε τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν εἴδομεν καὶ παραπλέομεν τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτάς, ἐγγύτατα διελθόντες τοῦ Ταινάρου. Νὺξ δ᾽ ἦν ἤδη ὅτε, παραπλέοντες τὸν Μαλέαν, εἴδομεν μακρόθεν τὴν πυρὰν τοῦ ἐκεῖ μονάζοντος ἐρημίτου, καὶ διὰ φανῶν ἀνταποκριθέντες μετ᾽ αὐτοῦ, τῷ ἀνηγγείλαμεν ὅτι διὰ τῆς λέμβου τῷ ἀφήκαμεν ζωοτροφίας εἰς τὴν ἀκτήν, ὡς τοῦτο, κατ᾽ εὐσεβὲς καθῆκον, ἔπραττον συνήθως τὰ πλεῖστα τῶν ἐκεῖ διερχομένων πλοίων. Τὴν νύκτα ὅμως ἐπῆλθεν ἡ προαγγελθεῖσα τρικυμία, μετ᾽ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, καὶ τοσοῦτο βιαία, ὥστε ὁ πλοίαρχος ἠλλάττωσε πολὺ τοῦ πλοῦ τὴν ταχύτητα, εἰπών μοι ὅτι τοῦτο πράττει, διότι ἡ ταχυπορία ἐδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὸν κεραυνὸν ἐφ᾽ ἡμῶν.

Ἀλλ᾽ ἄνευ συμβάντος, τὴν αὐγὴν τῆς 2)14 Αὐγούστου, ἡμέραν Πέμπτην, εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Ἐν Ἑλλάδι (1873 Αὐγ.)

Ἐν Ἀθήναις κατελύσαμεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῶν Ξένων, πρὸς 120 δραχμὰς τὴν ἡμέραν, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐνῳκιάσαμεν τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Σκουζὲ εἰς τὴν ὁδὸν Ἁγ. Κωνσταντίνου. Εἰς τὴν πόλιν, πλήν τινων νέων κτιρίων, ἄλλην δὲν εὗρον μεταβολήν,

καί, σπεύσας νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, εἰς τοῦ Πρωθυπουργοῦ Δεληγεώργη περιωρίσθην ν' ἀφήσω ἐπισκεπτήριον, καὶ ὅτε, μετά τινας ἡμέρας, τὸν ἀπήντησα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κηδευομένης κυρίας Μακᾶ, οὐδὲ λέξιν μοὶ εἶπε περὶ πολιτικῆς, ὡς οὐδ' ὁ ἐκεῖ παρὼν Τρικούπης, τὸν δὲ Κουμουνδοῦρον καὶ τὸν Ζαΐμην ἤκουσα κατακρίνοντας αὐστηρότατα, τήν τε ἀνάκλησιν τῶν Πρεσβειῶν καὶ πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἦν, ὡς συνήθως, διεσπασμένη εἰς δύω κόμματα· καὶ ἐγένοντο μὲν προσπάθειαι ἵνα, συνεννοηθέντα αὐτά, προκαλέσωσι τῆς βουλῆς διάλυσιν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἐγὼ δὲ προσεπάθουν εἰς πάντας, ἰδίως εἰς τὸν Βούλγαρην, ν' ἀποδείξω τὴν ἀνάγκην συντηρητικῆς καὶ φιλοβασιλικῆς πολιτικῆς, καθ' ὅσον παρετήρουν πολλοὺς δυσμενῶς διακειμένους κατὰ τοῦ ἀτόμου τοῦ Βασιλέως.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς μου ἐδαπάνησα, σχεδὸν πάσας, εἰς τὴν ἀτελεύτητον ἐργασίαν τῆς κατατάξεως τῶν βιβλίων μου.

Ἔλαβον δὲ τότε ἐπιστολὴν τοῦ τέως Γραμματέως μου Μ. Δραγούμη ὑπενθυμίζοντός μοι, ὅπερ ἐγὼ ἐντελῶς εἶχον λησμονήσῃ, ὅτι, ἀπελθὼν ἐκ Γαλλίας, δὲν ἔλαβον τὸ ὀφειλόμενόν μοι παράσημον, ἐπὶ διαδοθέντι παρὰ τῇ Γαλλικῇ κυβερνήσει λόγῳ, ὅτι δῆθεν εἶχον γράψῃ κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ εἶχον πέμψῃ τοὺς υἱούς μου ἐθελοντὰς κατ' αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἐστέρει καὶ αὐτὸν ἀδίκως παρασημοφορίας, μὲ παρεκάλει νὰ γράψω πρὸς τὸν Δοῦκα de Broglie. Τοῦτο καὶ ἔπραξα, οὐδὲ μέχρι νύξεως περὶ παρασήμου τι λέγων, ἀλλ' ἵνα μὴ μείνῃ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἴχνος ἀδίκου παρεξηγήσεως, δυναμένης καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ βλάπτῃ, τῷ ἐξέθετον αὖθις ὑπὸ τίνας περιστάσεις ἠναγκάσθησαν οἱ υἱοί μου νὰ εὑρεθῶσιν εἰς τῶν πολεμίων τῆς Γαλλίας τὰς τάξεις, καὶ τάχιστα ἔλαβον εὐγενεστάτην ἀπάντησιν, δι' ἧς ὁ Ὑπουργὸς ἀνεγνώριζεν ὡς ὀρθοὺς καὶ δικαίους τοὺς λόγους, οὓς ἀνέπτυξα. Καὶ εἰς ἐμὲ μὲν παράσημον οὐχ' ἧττον δὲν ἐπέμφθη, εἰς τὸν κ. Δραγούμην ὅμως ἐδόθη, ἐνεργείᾳ τῶν αὐτόθι φίλων του.

῞Αμα φθάς, ἐκλήθην ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ζαππείου νὰ ἴδω τὴν θέσιν, ἣν ἐπρότεινε διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ καταστήματος. Καὶ κατάλληλον μὲν δὲν εὗρον αὐτήν, οὐχὶ ἕνεκα τῶν ἐνστάσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τὰ παρακείμενα ἄσημα λείψανα λουτρῶνος ῥωμαϊκοῦ, ἀλλὰ καθ᾽ ὅσον, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἦν πλησίον τοῦ Ὀλυμπιείου, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ σχεδὸν συνείχετο μετὰ τοῦ βασιλικοῦ κήπου, ἀποκλείοντος τὴν κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον μεταγενεστέρως ἐνδεχομένην αὐτοῦ ἐπέκτασιν. Κατὰ πολὺ θὰ προέκρινον τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἀρχὰς ὑποδειχθεῖσαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σταδίου· ἀλλ᾽ ἀναλογιζόμενος, ὅτι δεκαεπτὰ ἔτη εἶχον ματαίως παρέλθῃ ἀπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δωρεᾶς τοῦ Ζάππα, καὶ οὐδ᾽ ὁ τόπος κἂν εἶχεν ἔτι ἐκλεχθῇ διὰ τὸ μέγαρον τῶν ἐκθέσεων, ἵνα μὴ διὰ νέων ἐνστάσεων παραταθῇ ἡ ἀναβολή, συνῄνεσα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἤδη ἐντελῶς ἀποδοθείς, ἠθέλησα, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου, νὰ φροντίσω περὶ τῶν βιβλίων, ἃ εἶχον ἐκδώσῃ κατὰ καιρούς, καὶ ἅτινα, μετὰ τῆς βιβλιοθήκης μου, ἔκειντο, ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας μου, ἐν ἀποθήκῃ τῆς εἰς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐνοικιασθείσης πατρικῆς μου οἰκίας, ἄχρηστα καὶ σηπόμενα. Συνεφώνησα, ἑπομένως, μετὰ τοῦ βιβλιοπώλου Μιχαλοπούλου, ἵν᾽ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν παρακαταθήκην αὐτῶν καὶ τὴν πώλησιν, διανεμόμενος τὸ προϊὸν αὐτῆς μετ᾽ ἐμοῦ· ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας μοὶ ἀνήγγειλεν οὗτος ὅτι τὴν πώλησιν ἐματαίου διαγωνισμὸς ἐκ μέρους τοῦ ἐκδότου αὐτῶν Δ. Κορομηλᾶ, ὅστις εἶχε τυπώσῃ πολλὰ ἀντίτυπα ὑπὲρ τὰ συμπεφωνημένα, καὶ εἶχε προτείνῃ νὰ πωλήσῃ, ὅτε ἤμην ἐν Γαλλίᾳ, αὐτῷ τῷ Κῳ Μιχαλοπούλῳ 150 σώματα, ἢ καὶ ὅσα ἄλλα ἤθελε, τῶν Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου· τινὰ δὲ τῆς Καλλιτεχνίας τῷ ἐπρότεινεν ἄλλος τις, ὅστις εἶχε τῶν ἀποθηκῶν μου τὴν ἐπιτήρησιν. Διὰ τοῦ Πλουτάρχου τὴν ἔκδοσιν ἀπετάθην τότε εἰς τὸ Δικαστήριον, καὶ διετάχθη κατ᾽ οἶκον ἔρευνα. Ἀλλ᾽ ὁ ἐκδότης, ὑπό τινος φίλου του ἐκ τῶν παρὰ τῇ εἰσαγγελίᾳ λαβὼν τοῦ πράγματος γνῶσιν, ἔκρυψε τὰ βιβλία, καὶ ἐγὼ ἀπέσχον τῆς περαιτέρω δίκης, καὶ ταύτης τὰς δαπάνας, μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑλικῶν ζημιῶν τῆς διπλωματικῆς

μου ὑπηρεσίας, καταλογίσας. Ἐπερατώθη δ' ἐπὶ τῆς διαμονῆς μου ἐν Ἀθήναις ἡ ἔκδοσις τοῦ τε Α'. καὶ τοῦ Β'. τόμου τῶν ***Ἁπάντων***, καὶ εἰς ἀγορὰν τοῦ χάρτου δι' αὐτοὺς μοὶ ἐχρησίμευσεν εἴσπραξις, ἣν ἐπορίσθην ἐκ τῆς ἑπομένης φιλολογικῆς ἐργασίας μου.

Ἐν Παρισίοις εἶχον, μετὰ πλείστου ἐνδιαφέροντος ἀναγνώση ὅσα αἱ ἐφημερίδες διηγοῦντο περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Schlieman, δι' ὃ καί, ἅμα φθὰς εἰς Ἀθήνας, ἔσπευσα εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ περιέργου ἀνδρός, καὶ μετ' ἐνθουσιώδους θαυμασμοῦ, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων συντριμμάτων ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀρχαίων ἀντικειμένων, κατ' ἐμὲ ἀναμφισβητήτως τῶν πρώτων λειψάνων τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, δι' ὧν τὴν συγκόλλησιν καὶ τὴν ἀνακαίνησιν εἶχε συστήσῃ ὁλόκληρον ἐργοστάσιον, καὶ διηύθυνεν αὐτὸ μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ ὀρθῆς κρίσεως, ὥστε κατήρτισε μουσεῖον αὐτῶν ὁλόκληρον.

Τὰς περιπετείας τῶν ἀνασκαφῶν, εἰς ἃς ἀφειδῶς ἐδαπάνησε μέρος τῆς μεγάλης περιουσίας του, ἐξέθηκεν ὁ ἴδιος εἰς σύγγραμμα γερμανιστὶ ἐκδοθέν, καὶ τούτου μοὶ ἐπρότεινε τὴν μετάφρασιν εἰς τὸ γαλλικόν, ἐπὶ 50 δρ. τὸ φύλλον. Τὴν πρότασιν ἐδέχθην, τόσῳ προθυμότερον, καθ' ὅσον τὸ σύγγραμμα διηυκρίνιζε τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς Τρωάδος, ἧς κατ' αὐτὴ ἡ ὕπαρξις ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῆς ἐφεκτικῆς τῶν φιλολόγων σχολῆς. Ἠρξάμην, ἑπομένως, τοῦ ἔργου αὐθημερόν, καὶ ἀνὰ ἓν συνήθως φύλλον τὴν ἡμέραν μεταφράζων, ἐπεράτωσα τὸ ἔργον τῇ 7ῃ Νοεμβρίου καὶ ταύτης τὸ εἰσόδημα ἔπεμψα τῷ Διδότῳ διὰ τῶν Ἁπάντων τὸν χάρτην.

Εἵλκυον δ' ὑπερτάτως τὸ ἐνδιαφέρον μου τά τε περιεχόμενα τοῦ βιβλίου καὶ τὰ πρωτοφανῆ ὑλικὰ σχόλια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἃ εἶχε συγκομίσῃ ὁ λάτρης τῆς ἀρχαιότητος κ. Σλείμανν, πολύτιμα μὲν διὰ πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, διὰ τὴν Ἑλλάδα δέ, τὴν μητέρα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, ἀνεκτίμητος θησαυρός, καὶ εὐτύχημα δι' αὐτὴν ἀνέλπιστον ὅτι, αὐτὴν ὁ φιλόμουσος εὑρέτης ἐκλέξας, ὡς νέαν πατρίδα καὶ κατοικίαν του, ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν στερήσῃ τῆς μεγάλης κληρονομίας της. Ἀλλὰ μόλις ἐκόμισεν εἰς Αθήνας τὴν ἀπροσδόκητον λείαν του καὶ ἐπίτροποι

Ὀθωμανοὶ ἦλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπαιτοῦντες τὸ ἥμισυ αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ φιρμανίου, δι' οὗ εἶχεν ἐπιτραπῇ ἡ ἀνασκαφή. Μοὶ διηγήθη δ' ὁ κ. Σλείμαν ὅτι ἡ Πύλη, ἅμα λαβοῦσα γνῶσιν ὅτι, μεταξὺ τῶν εὑρημάτων, ἦσαν καὶ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ βαρύτιμα, ὡς διεδόθη, δι' ἑτέρου φιρμανίου, εἰς ὃ ἔδωκεν ὀπισθενεργὸν δύναμιν, ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐξαγωγὴν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ Κράτους, δημεύσασα οὕτω τὰ προϊόντα τῆς ὑπὸ τὸ κράτος ἄλλου νόμου γενομένης μεγάλης δαπάνης. Οὕτως ὁ κ. Σλείμαν, ὁρῶν ἑαυτὸν καταδεδολιευμένον, ἀντέταξε δόλον εἰς δόλον, καί, μετὰ τὸ τέλος τῶν ἀνασκαφῶν, εἰς μὲν τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ἔπεμψε, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του, πολυπληθεῖς, ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς εὑρεθέντας, μεγάλους καὶ ἀκεραίους πίθους, τοὺς φύλακας δὲ διαφεύγων, ἢ δωροδοκῶν, κατώρθωσε ν' ἀποκομίσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πάντα τὰ λοιπὰ εὑρήματα. Μοὶ ἐδικαιολόγει δὲ καὶ οὕτω τὴν πρᾶξίν του, ὅτι, εἰς τοὺς Τούρκους, ἂν μὲν ἔδιδεν ὅλον φορτίον, ὃ ἐστὶ τὸ ἥμισυ, τῶν συντριμμάτων ἀρχαίων ἀγγείων, ἅτινα, οὐδεμίαν γραφὴν ἢ κόσμημα περιέχοντα, ἀπετέλουν τὸ ἀσυγκρίτως πλεῖστον μέρος τῶν θησαυρῶν του, θὰ ὑπελάμβανον ὅτι τοὺς χλευάζεται, καὶ θὰ τὰ ἔρριπτον εἰς τὸν Βόσπορον, ἂν δὲν τῷ τὰ ἔῤῥιπτον εἰς τὴν κεφαλήν· ἂν δὲ τοῖς ἔδιδε τὸ ἥμισυ τῶν εὑρεθέντων ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν σκευῶν καὶ κοσμημάτων, ἤθελον, ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος, τὰ ἀναλύσῃ εἰς τὰ χωνευτήρια, ὡς καὶ ἐγένετο διά τινα ἀντικείμενα, ἃ οἱ ἐργάται, ὑπεξαιρέσαντες αὐτῷ, ἔπεμψαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἡ Ὀθωμανικὴ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη ν' ἀποταθῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἅτινα, εἰς τὸ γράμμα τοῦ ὀθωμανικοῦ φιρμανίου ἀποβλέψαντα, κατεδίκασαν τὸν κ. Σλείμαν νὰ δώσῃ αὐτοῖς τὰ ἡμίση τῶν ὅσων εὗρεν· ὅτε ὅμως, τὴν ἐπαύριον, ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ δικαστικῶν κλητήρων πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, οὐδὲν εὗρον ἐν αὐτῇ, καὶ ἀνακριθεὶς ὁ κ. Σλείμαν, ἀπήντησεν ἀφελῶς ὅτι ἀπορεῖ καὶ ὁ ἴδιος τί ἔγιναν ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἀρχαιότητες, καὶ πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι, ἐπειδὴ ἦσαν κτήματα τοῦ Πριάμου, πιθανῶς ὁ Πρίαμος, ἐπελθὼν, τὰς ἀπεκόμισε διὰ

νυκτός, ἐκεῖνος μόνος οἶδε ποῦ. Ἄλλην ἐξήγησιν ἡ ἀστυνομία καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπίτροποι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ. Τότε ἀπετάθησαν καὶ αὖθις εἰς τὸ δικαστήριον, ζητοῦντες νὰ τοῖς ἀποτιθῇ ἡ τιμὴ τῶν ἐκλιπόντων ἀντικειμένων, καὶ οἱ δικασταὶ κατεδίκασαν αὖθις τὸν κ. Σλεῖμαν· ἀλλ' ἡ ὑπ' αὐτῶν διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς προσδιορισμὸν τῶν τιμῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιγράφοντος αὐτὰ συγγράμματος τοῦ ἀνασκαφέως, ἐδείχθη ἐπιεικὴς εἰς τὰς ἐκτιμήσεις της, καθ' ὅσον τὰ συντρίμματα τῶν ἀγγείων κυρίως ὑλικὴν ἀξίαν τινὰ δὲν εἶχον· τὴν δὲ καταγνωσθεῖσαν αὐτῷ ποσότητα ἀποτίσας ὁ κ. Σλεῖμαν, ἔμεινε κύριος τῆς συλλογῆς του, καὶ ἐξέθηκεν αὖθις αὐτήν, ἐπαναλαβὼν τὰς ἐπιμόνους καὶ ἐπιδεξίους του ἐργασίας, δι' ὧν κατώρθωσεν, ἐξ ἀμόρφων σωρῶν συντριμμάτων, νὰ καταρτίσῃ πλουσιωτάτην καὶ μοναδικὴν συλλογὴν τῆς παναρχαίου Ἑλληνικῆς κεραμευτικῆς.

Προσέφερε δ' αὐτήν, ὡς μοὶ εἶπεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀναλαμβάνων νὰ οἰκοδομήσῃ δι' αὐτὴν καὶ Μουσεῖον ἰδίᾳ δαπάνῃ, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐφορεύῃ αὐτοῦ ἐφ' ὅρου ζωῆς του, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του νὰ μείνῃ καὶ τοῦτο κτῆμα δημόσιον. Ἀλλ' ἐξ αἰσθήματος, ἐντίμου μὲν καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ μέχρις ἀδικίας ὑπερβολικοῦ, ἡ εὐγενὴς αὕτη προσφορὰ ἀπερρίφθη, διότι, ὡς ἤκουσα παρ' αὐτοῦ τοῦ δωρητοῦ, ὁ Βασιλεὺς οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ παρὰ τοῦ καταδολιευθέντος, ὡς ἐνόμιζε, τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, μεθ' ἧς εἶχε συμβληθῇ· οὐδὲ κἂν ἐπετράπη νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἄλλη τοῦ κ. Σλεῖμαν μεγαλοδωρία 30,000 δρ. πρὸς κατεδάφισιν τοῦ ὑβρίζοντος τὰ προπύλαια ἐνετικοῦ πύργου, ὃ ἔργον, ἕνεκα τούτου, ὁ φιλέλλην ἀρχαιοδίφης, ἀντὶ διὰ τῆς κυβερνήσεως, ἐνήργησε διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἥτις δὲν ἀπηξίωσε τὴν προσφοράν του.

Οὕτω, μετὰ ἔτη τινά, ἀφ' οὗ τοὺς ὁμηρικοὺς θησαυρούς του ἐξέθηκεν ὁ κ. Σλεῖμαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Λονδίνου, ὅτε ἔφερεν αὐτοὺς εἰς Βερολῖνον, ἰδίως δεξιωθεὶς καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς Πρωσσικῆς κυβερνήσεως, ἀπεφάσισε καὶ ἐδωρήσατο αὐτοὺς εἰς αὐτῆς τὸ Μουσεῖον, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐστερήθη τοῦ ἐξαιρέτου τούτου αὐτῆς ἐγκαλλωπίσματος, ὃ ἐκ καταγωγῆς αὐτῇ

ἀνῆκον, ἐφαίνετο, ὡς μοιραίως αὐτῇ ἐκ νέου πεμφθέν. Εἶδον δὲ διὰ τοῦτο κλαίουσαν τὴν κυρίαν Σλείμαν, εἰ καὶ ἐνόει ὅτι ἄδικον δὲν εἶχεν, οὕτω πράξας, ὁ σύζυγός της.

Οὐχ' ἧττον, πλεῖστα τῶν πηλίνων σκευῶν, σχήματα ἔχοντα περίεργα καὶ ποικίλα, καί τινα ἐκ τῶν ἀργυρῶν, διετήρησε παρ' ἑαυτῷ ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Σλείμαν, μὴ ἀνεχόμενος νὰ χωρισθῇ ἐντελῶς τῶν ἀγαπητῶν εὑρημάτων του. Εἴθε νὰ μὴ ἀποξενωθῇ μέχρι τέλους, δι' ἰδίου σφάλματος, καὶ τούτων ἡ πατρὶς τοῦ Ὁμήρου, καί, ἂν δὲν δύναται νὰ κομπάζῃ, ὡς μόνη κεκτημένη αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν, τοὐλάχιστον νὰ μὴ ἀπορφανευθῇ αὐτῆς ἐντελῶς.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς κυρίας Σλείμαν ἐμνήσθην, μικρὸν παρεκβαίνω, ἵνα ἐπαναλάβω ὅ,τι ἡ ἰδία μοὶ διηγήθη περὶ τοῦ γάμου της. Θυγάτηρ τοῦ κ. Καστρωμένου, ἐμπόρου Ἀθηναίου, ἤκουσέ ποτε ὅτι ξένος πλούσιος καὶ εὐάρεστος, ἐπιδημήσας εἰς Ἀθήνας, παρεκάλει τὰς νεάνιδας τῶν οἰκογενειῶν, ὅσας ἐπεσκέπτετο, νὰ τῷ ἀπαγγείλωσιν ἐκ στήθους στίχους τινὰς τοῦ Ὁμήρου, ὅπερ αἱ πλεῖσται ἀπέφευγον, διότι δὲν ἤξευρον ἢ δὲν εἶχον αὐτοὺς διὰ μνήμης. Τότε, λαβοῦσα ἡ ἰδία τὸν Ὅμηρόν της, ἀπεστήθησε τοὺς πρώτους εἴκοσι στίχους τῆς Ἰλιάδος· καὶ ἰδοὺ ὁ κ. Σλείμαν τῇ ἐπαύριον ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πατρός της, καὶ ἐπὶ τῇ παρακλήσει του, ἡ νεάνις, μετά τινας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσποιητοὺς δισταγμούς, ἀπήγγειλε τοὺς στίχους, οὓς εἶχε μάθῃ· ὁ δὲ κ. Σλείμαν τοσοῦτο κατεθέλχθη, ὥστε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἐπανελθών, τὴν ἐζήτησεν εἰς γάμον. Δίκαιον ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι τὴν σπουδήν του ἐξηγοῦσι, πλὴν τοῦ ποιητικοῦ του ἐνθουσιασμοῦ, καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος καὶ τὰ πνευματικὰ δῶρα τῆς νεάνιδος, ἥτις, ἀπὸ τοῦ γάμου της, ἰδιαιτέραν σπουδὴν ἐποιήσατο τοῦ Ὁμήρου, καὶ γνωρίζει αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς πλείστους τῶν φιλολόγων, ἄριστα προσέτι καὶ ἐξ ἰδίας μελέτης ἐκμαθοῦσα τὰς ἐπισημοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ὥστε καὶ ἀγγλιστὶ ὡμίλησε πρὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου περὶ τῶν ἐν Ἰλίῳ ἀνασκαφῶν, εἰς ἃς καὶ αὕτη, μετὰ τὸν γάμον της, εἶχε παραστῇ καὶ συμπράξῃ.

Ἐν Ἀθήναις ἐπανεῦρον τὸν ἀρχαῖον φίλον καὶ συνεργάτην μου Ν. Δραγούμην, ὅστις, ἐπὶ μικρὸν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διατελέσας, μοὶ διηγήθη ἤδη κατὰ πρῶτον, ὅτι, κατ' ἀρχάς, ἤθελε ν' ἀποποιηθῇ ν' ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ Ὑπουργείου, εἶτα δὲ ματαίως προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸν Βασιλέα ν' ἀπομακρυνθῇ τῶν Ἀθηνῶν· ὅτι δέ, πρὸ τῆς ἀποστασίας, ἑπτά, ἐν οἷς καὶ ὁ Τάτσης Μαγκίνας καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἔτι ζώντων, εἶχον ἀποφασίσῃ τὴν δολοφονίαν του Βασιλέως, ὅστις ἦν ἐν γνώσει, καὶ ἤξευρεν ὅτι 42 συνωμόται ἐγυμνάζοντο πρὸς τοῦτο εἰς τὸ πιστόλιον· ἔτι δὲ ἤξευρεν ὁ κ. Δραγούμης καὶ μοὶ ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι, κατὰ τὰ 1843, ὁ Κατακάζης ἐσχεδίαζε τὴν ἀποβολὴν τοῦ Ὄθωνος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ δι' ἡγεμόνος ὀρθοδόξου.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου, οἰκιακόν τι συμβὰν βαθέως μᾶς συνετάραξειν. Ὁ υἱός μου Αἰμύλιος, οὗ ἡ ὑγεία εἶχεν ἐπαισθητῶς βελτιωθῇ, καὶ ὅστις εἶχε συνδέσει σχέσεις φιλίας μετὰ τῶν νεωτέρων υἱῶν τοῦ Κανάρη, ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς εἰς τὴν ἐν Πατησίοις ἀγροικίαν, ὅπου, τῶν δημοσίων ἀποσυρθείς, ἰδιώτευεν ὁ ἔνδοξος ναύαρχος. Μετ' αὐτῶν δ' ἀναβὰς ὁ Αἰμύλιος εἰς τὸν τοῖχον ἐκκλησίας, ἥτις τότε ᾠκοδομεῖτο ἐκεῖ, ἔπεσε κατὰ γῆς ἐξ ὅλου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, καὶ μᾶς ἐκομίσθη φοράδην εἰς τὴν οἰκίαν. Ἔμεινεν ὅμως τρεῖς μόνας ἡμέρας κατάκοιτος, καὶ εἶτα ἠγέρθη πάλιν ἐντελῶς ἰαθείς.

Ὀλίγας δὲ μετὰ τοῦτο ἡμέρας, ἀφίχθη ὁ Κλέων μετὰ τῆς οἰκογενείας του, καὶ μοὶ διηγήθη, ὅτι, ἐν Κερκύρᾳ, ὁ κ. Βράϊλας τῷ εἶπεν, ὅτι ἀποκαθίστανται αἱ Πρεσβεῖαι καὶ ἐγὼ ὅτι πέμπομαι εἰς Βερολῖνον. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Δεκεμβρίου ἀπῆλθε, κατ' ἀρχὰς μόνος, εἰς Βουκουρέστιον, διορισθεὶς ἐκεῖ Γενικὸς Πρόξενος καὶ Ἐπιτετραμμένος.

Ἐπὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου, μὴ ἔχων δημόσιον ἐνασχόλησιν, ἤλπισα νὰ φέρω εἰς ἀναβίωσιν ἐπιχείρησιν, ἣν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἀναλογισθῇ καὶ ἧς ἔκτοτε εἶχον συντάξῃ, δημοσιεύσῃ, πολλοῖς προτείνῃ τὸν ὀργανισμόν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἦν δ' αὕτη ἡ ***Ἑταιρεία τῶν Φιλοβίβλων,*** ἐν ᾗ ἕκαστον μέλος, ἀντὶ

συνδρομῶν εἰς πολλάκις ἄχρηστα βιβλία, αἵτινες τότε ἔτι εἰς πάντας σχεδὸν ἐπεβάλλοντο, θ᾽ ἀνελάμβανεν ἁπλῶς τὴν ὑποχρέωσιν συνδρομῆς κατ᾽ ἔτος μέχρις ὡρισμένης ποσότητος (30 Δρ.) εἰς μόνα τὰ συγγράμματα, ἃ ἡ ἑταιρεία θὰ παρεδέχετο. Οὕτω θὰ καθίστατο δυνατὴ καὶ βεβαία ἡ ἔκδοσις ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων Ἀνεδημοσίευσα λοιπὸν καὶ ἤδη τὸν ὀργανισμὸν διὰ τοῦ ***Αἰῶνος***. καὶ ἤλπισα νὰ καλέσω ἐπ᾽ αὐτοῦ τὴν κοινὴν προσοχήν, ἀλλ᾽ ἂν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἤκουσα ἐπαινουμένην τὴν ἐπιβολήν, ἡ μετ᾽ ὀλίγον ἐκ νέου ἀναχώρησίς μου ἐματαίωσεν αὖθις τὴν ἐλπίδα μου.

Τῇ 5 Ὀκτωβρίου συνεπληρώθη ἡ οἰκογένειά μου διὰ τῆς ἀφίξεως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου μετὰ τῆς νέας συζύγου του, δύω βρεφῶν καὶ τῆς πενθερᾶς του κυρίας Σμαράγδας Βαλτατζῆ. Εἶχον δὲ καὶ γερμανίδα παιδαγωγόν, ἣν μετὰ ταῦτα ἀπήντησαν ἐν Γερμανίᾳ νυμφευθεῖσαν τὸν νέον Bedecker. Παραιτηθεὶς δ᾽ ὁ Ἀριστείδης τῆς Γερμανικῆς ὑπηρεσίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, δι᾽ ὃν καὶ ἀνέκαθεν ἑαυτὸν προσδιώριζε, καὶ ἀπὸ Ὑπολοχαγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ, μέλλοντος τάχιστα νὰ προβιβασθῇ εἰς Λοχαγὸν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ τοσοῦτον διακεκριμένου, ὥστε τὸ Σύνταγμα εἰς ὃ ἀνῆκε, αὐτὸν ἐξελέξατο, ὡς ἀντιπρόσωπόν του, εἰς τὴν στέψιν τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Βερσαλίας, κατεβιβάσθη εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, κατὰ τὸν παρ᾽ ἡμῖν τότε ἐπικρατοῦντα νόμον, ἀπαιτοῦντα ν᾽ ἄρχηται ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀξιωματικῶν ἀπὸ τοῦ κατωτάτου βαθμοῦ, καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Λόχον τῶν Πυροσβεστῶν. Μετ᾽ ὀλίγον δ᾽ ἦλθε καὶ ἡ κυρία Ζωὴ Βαλτατζῆ καὶ ἀποκατέστη εἰς Ἀθήνας, τοῦ Εὐαγγέλη ἐγκαταλείψαντος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζιτικὴν οἰκίαν του, ὥστε μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἦλθε πρὸς ἡμᾶς καὶ ὁ ἐκεῖ οὐδὲν πλέον ἔργον ἔχων Εὐγένιος.

Ἡ Γερμανικὴ Allgemeine Zeitung ἐδημοσίευσε, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου, ἄρθρα κατά τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου, ὃ ἡ Ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ***Ἀλήθεια*** ἐξέλαβεν ὡς γραφέντα ὑπ᾽ ἐμοῦ, δῆθεν δυσηρεστημένου διὰ τὴν παῦσίν μου, τόσον ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπόθεσίν της, ὥστε μὲ ὕβρισεν. Ἐγὼ ὅμως ἤμην ἐντελῶς ξένος εἰς αὐτά, καὶ οὐδὲ κἂν ἤξευρον τὶ περιεῖχον τὰ Γερμανικὰ

ἄρθρα, δι᾿ ὃ καὶ βραχεῖαν διάψευσιν ἔπεμψα εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τότε δι᾿ ἡ ὑπόνοια ἐπέπεσε κατὰ τοῦ κ. Καλλιγᾶ, ἴσως ὅμως ὄχι δικαιότερον. Ἡ Ἀλήθεια δ᾿ ἐπανέλαβε τὸν διϊσχυρισμὸν καὶ τὰς ὕβρεις της, καὶ ἐγὼ τὴν διάψευσίν μου.

Ἐν γένει δ᾿ ἀπελάμβανε τὸ Ὑπουργεῖον Δεληγεώργη οὐχὶ καλῆς ὑπολήψεως παρά τε τοῖς ἐγχωρίοις καὶ τῆς ξένοις, καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ τῶν Πρεσβειῶν κατάργησις, ἣν ὁ Πρέσβης τῆς Αὐστρίας κ. Ποττεμβούγ, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν εἶχον ἄλλοτε ἀπαντήσῃ ἐπιστρέφων ἐκ Προύσης, μοὶ ἔλεγεν ἄφρον καὶ ἀναξιοπρεπές, ὁ δὲ Κουμουνδοῦρος, εἰς τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν εἰς ἐμέ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦλθε νὰ μοὶ εὐχηθῇ νὰ χαρῶ τὴν νέαν μου κατοικίαν (τὴν παρὰ τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας) ἢ μᾶλνον νὰ τὴν ἀφήσω ταχέως. Ὁ Χρηστίδης, ὃν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν ἑορτήν του, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μοὶ ἐφάνη γηράσας, καὶ ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῆς νεότητός του διατηρήσας μόνην, κορυφωθεῖσαν ἔτι, τὴν περιαυτολογίαν. Περὶ δὲ τοῦ Βούλγαρη μοὶ διεβεβαίου ὁ γαμβρός του κ. Νικολόπουλος, ἴσως εὐπιστίᾳ γαμβροῦ, πιστεύων ὃ ἔλεγεν, ὅτι φιλοδοξίαν οὐδεμίαν ἔχει πλέον, ὅτι τὸν Βασιλέα θεωρεῖ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν σύμπραξίν μου ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος.

Εὐτυχὴς ἤμην, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ φοιτῶ αὖθις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀνετράφην, ν᾿ ἀκούω τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἣν ἐθεώρουν ὡς τὴν γνησίαν ἀπόγονον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἂν καὶ πολλοὶ τὴν παρεγνώριζον καὶ τὴν ἐκακολόγουν, ὡς βάρβαρον καὶ ῥινόφωνον, καὶ ν᾿ ἀκροῶμαι τοῦ μεγάλην ἔχοντος φήμην καὶ ἄπειρον ἑλκύοντος ἀκροατήριον Λάττα. Καὶ ἀληθῶς, εἰς τὰ κηρύγματα αὐτοῦ ἐθαύμασα τὴν εὐχέρειαν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον μνήμην του· ἀλλὰ τὴν εὐγλωττίαν του εὗρον ἐξωτερικὴν μᾶλλον καὶ καταπλήττουσαν, ἢ ἐκ τῆς καρδίας ἀποῤῥέουσαν καὶ συγκινοῦσαν ἢ πείθουσαν. Εἰς δὲ μίαν τῶν δημηγοριῶν του, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου, εἰς ἣν παρευρέθην, φαίνεται ὅτι ἀκρίτως ἐξετράπη, ἐφαρμόσας εἰς τοὺς νῦν Κρῆτας, ὅσα ὁ Ἀπόστολος κατηγόρει τῶν ἀρχαίων. Διέτριβον δὲ τότε ἐν Ἀθήναις πρόσφυγες τῆς ἐκ τοῦ δεινοῦ καὶ

ματαιωθέντος ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἄρτι ἐξελθούσης νήσου, καί τινες τῶν ἀγροικοτέρων ἐξ αὐτῶν, συναντήσαντες τὸν ἱεροκήρυκα, βαναύσως τὸν ἐῤῥάβδισαν, ὥστε καὶ ἐπί τινας ἡμέρας ἔμεινε κλινήρης.

Τοῦ Βασιλέως δ' ἐπανελθόντος ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τῇ 27 Ὀκτωβρίου, παρουσιάσθην εἰς τὰς ΑΑ. ΜΜ. τῇ 1 Νοεμβρίου μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν μου, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Αἰμυλίου. Τῇ δὲ 17 Νοεμβρίου μοὶ ἔπεμψεν ὁ κ. Ὀππεγχάϊμ ἐκ Παρισίων τὰ ὑποσχεθέντα μοι συστατικὰ διὰ τὸν Αἰμύλιον, εἰς ἃ φιλοφρόνως προσέθηκε καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ αὐτοῦ, καὶ τότε ἀμέσως συναπῆλθεν ὁ Αἰμύλιος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλέξη, καὶ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ἐλαμβάνομεν ἀρίστας εἰδήσεις περὶ τῆς ὑγείας του.

Ἠθέλησα δὲ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ πάλιν τινὰ τῶν καταστημάτων, ὅσα ἔδιδον τὸ μέτρον τῶν πνευματικῶν τῆς Ἑλλάδος προόδων, καὶ εἰς ἑσπερινὴν συνεδρίασιν τοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἤκουσα τοῦ κ. Κοκκίδου ὁμιλοῦντος περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, οὕς, τοὺς τῆς πρώτης τάξεως, ἔλεγε ἀπέχοντας 200,000 × 33 ἑκατομμύρια λευγῶν ἀπὸ τῆς γῆς· περὶ δὲ τῆς σελήνης εἶπεν, ὅτι οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχει ἀνμοσφαῖραν ἐπὶ τῆς ἑτέρας αὐτῆς ἐπιφανείας, ἣν πάντοτε ἀποστρέφει ἀφ' ἡμῶν, στρεφομένη περὶ ἑαυτὴν εἰς ὅσον χρόνον καὶ περὶ τὴν γῆν.

Ἄλλοτε ἤκουσα αὐτόθι τοῦ Δέφνερ, ὑπερμαχοῦντος ὑπὲρ τῆς χυδαίας μορφῆς τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῷ εἶπον ὅτι ποτὲ δὲν ἐπείσθην τόσον κατὰ τῆς ἀρχῆς, ὑπὲρ ἧς συνηγόρει, ὅσον διὰ τῆς ἀγορεύσεώς του, τῆς διὰ .τὸ κομψὸν καὶ ἀκριβὲς τῆς φράσεως λίαν διακρινομένην. Ἐν ἑτέρῳ δὲ συλλόγῳ ἠκροάσθην ἀγορευούσης τῆς κ. Καλλιόπης Κεχαγιᾶ, περὶ Ἀσιανῆς φιλοσοφίας, μετὰ μεγίστης εὐχερείας λόγου καὶ εὐγενείας ἐκφράσεως.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοί, εἰς τὴν παρουσίαν μου χαριζόμενοι, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ παραστήσωσι τὴν Παραμονὴν εἰς τὸ Θέατρον, εἰς ὃ ξένος τότε ἐδίδασκε μελοδράματα καὶ γαλλικὰς κωμωδίας. Ἡ ἄδεια ὅμως δὲν τοῖς ἐδόθη, διότι τὸ δρᾶμα ἦτον ἐδικόν μου, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς ἐπὶ τοῦ Θεάτρου ἐπιτροπῆς εἶχε ποιητικὰς ἀξιώσεις.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἐπισκέψεών μου πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας κ. Σαβούρωφ, μοὶ ἀνέγνω οὗτος ἔκθεσιν τοῦ Στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ, κατηγοροῦντος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτείαν τοῦ διαδόχου μου Σίμου, ὑφ᾽ ὃν ἔλεγεν, ὅτι ἐναύαγησε τὸ περὶ ἐθνικότητος ζήτημα, ὃ εἶχον φέρει ἐγὼ εἰς τὴν λύσιν του.

Ἀπεβίωσαν δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας μου εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τέλους τοῦ ἔτους διάφοροι τῶν ἐγγυτέρων φίλων μου, ὧν τινες καὶ χρησιμότατοι εἶχον ἀναδειχθῇ πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ ἀμέσως μὲν μετὰ τὴν ἄφιξίν μου ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ ἡλικίας ὁ Γ. Σκοῦφος, οὗ ἀπήγγειλα ἐπιτάφιον λόγον, ἀναμιμνήσκων ὅτι πρῶτος ὠργάνωσε μετὰ ζήλου καὶ νοημοσύνης τὴν ταχυδρομικὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν, καί, ὡς Δήμαρχος Ἀθηνῶν, ἰσχυρῶς ὑπηρέτησε τῆς πόλεως τὰ συμφέροντα. Ὁμοίως ἠγόρευσα καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σπ. Ἀθωνιάδου, δημοσίου λειτουργοῦ ἐντίμου καὶ ἀκαμάτου, ὅστις καὶ Ὑπουργὸς ἐχρημάτισεν ἐπ᾽ ὀλίγον. Ἀπεβίωσε δέ, νέος καὶ αὐτός, ἀλλ᾽ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἤδη ἀσθενῶν, ὁ Ν. Σιλήβεργος, οὗ πολύτιμοι ὑπῆρξαν αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι καὶ διὰ τοῦ χαρακτῆρός του τὸ αὐστηρῶς ἔντιμον καὶ διὰ τὰς οἰκονομικὰς γνώσεις, ἃς αὐτοδιδάκτως ἐκτήσατο, τοσούτῳ δ᾽ ἐξόχους, ὥστε, ὅτε ἤμην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὁ ἴδιος, αὐτὸν μόνον, εἰ καὶ ἤδη πάσχοντα, καὶ τὸν Ἰ. Σοῦτσον εὗρον νὰ συστήσω εἰς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα, ὡς Ὑπουργοὺς τῶν Οἰκονομικῶν, ἂν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ αὐτὸ εἰς πεπαιδευμένους οἰκονομολόγους. Προσέτι δ᾽ ἀπέθανον καὶ ὁ Γρ. Παπαδόπουλος, τέως Τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, πεπαιδευμένος μέν, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντοτε ἐπ᾽ εὐθυκρισίᾳ διακρινόμενος, καὶ ἡ κυρία Ἀλμεΐδα, τὸ γένος Μαυροκορδάτου, ἀδελφὴ τῆς κυρίας Καραθεοδωρῆ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐτελεύτησε καὶ ὁ Ι. Φιλήμων, ἀρχαίος γραμματεὺς τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου, ἔνθερμος πατριώτης, ἱδρυτὴς καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος Αἰῶνος, ἐνθουσιωδῶς συνηγορούσης ὑπὲρ τῶν Ῥωσσικῶν συμπαθειῶν, καὶ εἰς τὴν σύνταξιν διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱός του Τιμολέων, ἐντελῶς τὴν ἀντίθετον βαίνων γραμμήν.

1874.

Τὴν ἑσπέραν τοῦ νέου ἔτους ἦν χορὸς εἰς τ' Ἀνάκτορα, εἰς ὃν παρευρέθην. Ἐκεῖ δ' ὁ Βασιλεύς, πλησιάσας με, μὲ ἠρώτησεν εὐθύμως, διατὶ δὲν τῷ λέγω εὐτυχὲς νέον ἔτος, ὅπερ ἔσπευσα, ἐννοεῖται, νὰ τῷ εἰπῶ. Ἀπέσχον δ', ὡς ἐκ συνθήματος, τοῦ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν χορὸν πάντες οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὃ εὗρον ἀσεβὲς καὶ ἀντίθετον εἰς τὸ πνεῦμα του πολιτεύματος, ὅσον καὶ ἂν ἐγὼ αὐτὸς κατέκρινον τὴν πολιτείαν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Δελιγεώργη.

Μετὰ τῆς κυρίας Ζωῆς Βαλτατζῆ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς κυρίας Μαρίας Παπαῤῥηγοπούλου ἐπεσκέφθην, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, τὸν Γερμανὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἀστεροσκοπείου κ. Σμίθ, ὅστις μᾶς ἐπέδειξε τὸν μέγιστον σεληνογραφικὸν πίνακα, ὃν ἐξειργάζετο ἐπὶ 34½ ἔτη ἤδη, ἀρξάμενος τῆς ἰχνογραφήσεως αὐτοῦ ἀπὸ 7 ἐτῶν. Μᾶς εἶπε δ' ὅτι, παρὰ χαλκογραφικοῦ καταστήματος, εἰς ὅ, διὰ δημοσίευσιν αὐτοῦ, ἀπετάθη, ἔλαβε τὴν πληροφορίαν ὅτι, πρὸς χάραξιν τοῦ πίνακος θ' ἀπῃτοῦντο 125 ἔτη καὶ δαπάνη ἑκατομμυρίων, ὁ μόνος δὲ δυνατὸς τρόπος τυπώσεως θὰ ἦν ὁ τῆς λεγομένης ***Ἀλβερτοτυπίας.*** Ἐπιδείξας δ' ἡμῖν τῆς ἐργασίας πάντα τὰ καθέκαστα, μᾶς ἐξήγησεν, ὅτι μυριάδες κρατήρων διορῶνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἡμετέρας δορυφόρου, οὓς ἐπιμελῶς ἐχάραξε, καὶ πολλαὶ ὅτι ἀνακαλύπτονται ἐκεῖ μεταβληταὶ σκιαί, ὡς καί τινα μέρη τοῦ ἐδάφους, ἃ παραδόξως ἀκτινοβολοῦσιν.

Ὁ υἱός μου Ἀριστείδης, καὶ ἀφοῦ, ἕνεκα τοῦ παραλόγου ἡμῶν νόμου, ὑπεβιβάσθη εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, ἐξειργάσθη μακρὰν πραγματείαν, ἄριστα ἐσκεμμένην καὶ γεγραμμένην, ἐμβριθεῖς δὲ γνώσεις ἀποδεικνύουσαν περὶ τοῦ σκοπιμωτάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ· ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον δὲν τῷ ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν. Τότε, κατ' ἐμὴν προτροπήν, ὑπέβαλεν αὐτὴν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς πειθαρχικῆς ὁδοῦ, καὶ δι' ἀναφορᾶς του, ἐν ᾗ ἐξητεῖτο τὴν ἐγκατάστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν προτάσεών του· καὶ τοῦ ἐδόθη μὲν τούτου ἡ

ὑπόσχεσις, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐξεπληρώθη. Μόνον δ' ὅτε, μετὰ καιρόν, παρῃτήθη τῆς ὑπηρεσίας, εἰς ἣν ἔβλεπεν ὅτι ἐματαιοπόνει, εἰς οὐδὲν γινόμενος χρήσιμος, ἐξέδωκεν εἰς φυλλάδιον τὸ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξαίρετον τοῦτο ἔργον. Ὁ αὐτὸς δ' ἔγραψε καὶ πραγματείαν περὶ συστάσεως γενικῆς Τραπέζης.

Τῇ 20 Ἰανουαρίου παρευρέθην εἰς τὴν ἑορτάσιμον θέσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ Ζαππαίου, καθ' ἥν, ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ σχεδὸν πάντων τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης, ἀπήγγηλε πανηγυρικὸν λόγον ὁ καθηγητὴς κ. Ἰω. Σοῦτσος, λησμονήσας ὅμως, ἢ ἀμελήσας, ν' ἀναφέρῃ, ὅτι εἰς ἐμὲ ὠφείλετο καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ πᾶς αὐτῆς ὁ ὀργανισμός. Καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς δὲν προέβλεπον τότε, ὅτι δεκαπέντε θὰ παρέλθωσιν ἔτη, χωρὶς νὰ περατωθῇ ἡ οἰκοδομή, ὅτι θὰ ἐσπαταλᾶτο εἰς αὐτὴν ματαία δαπάνη πενταπλασία, νομίζω, ἐκείνης ἣν ἐδίσταζον κατ' ἀρχὰς νὰ ὁμολογήσω τῷ ἱδρυτῇ, ὡς προϋπολογισθεῖσαν, καὶ ὅτι θὰ κατεστρέφετο δι' ἀκρίτων μεταῤῥυθμίσεων τὸ σκόπιμον αὐτῆς ἀρχικὸν σχέδιον, ὡς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῶν εὐγενῶν τοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα προθέσεων.

Τούτου δ' ἀποθανόντος, ἐπειδὴ κληρονόμος τῆς μεγάλης περιουσίας καὶ τῶν πατριωτικῶν αὐτοῦ διαθέσεων ἔμεινεν ὁ ἀνεψιός του Κωνσταντῖνος, ἐν Βουκουρεστίῳ οἰκῶν, εἰς τοῦτον ἀπηύθυνα ἐκτενῆ ἔκθεσιν καὶ λεπτομερῆ ὀργανισμὸν σχεδίου περὶ ἄλλης τινὸς ἐπιχειρήσεως, ἣν ἐθεώρουν συντελεστικωτάτην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ εἰς τῆς ἐθνικῆς διανοίας τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸν ἐξευγενισμόν· τῷ ἐπρότεινα, δηλαδή, ν' ἀναλάβῃ καὶ περατώσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀρξαμένου καὶ ἀτελοῦς μένοντος μεγάλου ἐν Ἀθήναις θεάτρου, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἀνεξάρτητον, διατηρούμενον ἐκ τῶν ἰδίων εἰσοδημάτων, καὶ νὰ τὸ προσδιορίσῃ κυρίως διὰ τὰ προϊόντα τῆς ἐθνικῆς μούσης, φροντίδος γινομένης καὶ περὶ τῆς μορφώσεως τῶν πρώτων ἠθοποιῶν ἐν Εὐρώπῃ.

Ἐν Μαρτίῳ δ' ἡ Κυβέρνησις συνέστησεν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν μὲ περιέλαβε, δοῦσα αὐτῇ ἐντολὴν νὰ μελετήσῃ πρότασιν πατριώτου τινός, ἔχοντος τὴν μετριοφροσύνην νὰ μείνῃ ἀνώνυμος,

προσφέροντος δὲ 150,000 Δρ. κατ᾽ ἔτος πρὸς ἐθνικόν τινα σκοπόν, προσδιοριστέον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα ἐπρότειναν· ὁ δὲ ἐμὸς υἱὸς Ἀριστείδης, ὡς καὶ ἕτερός τις ἀνώνυμος, ἐπρότεινε διανομὴν τῆς δωρεᾶς κατὰ νομοὺς πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν· ἀλλ᾽ ἡ πρότασις ἀπεῤῥίφθη ὑπὸ πάντων. Ἐγὼ δ᾽ ἐπέμεινα εἰς τὴν περὶ θεάτρου ἰδέαν μου, νὰ δοθῇ ἡ ποσότης πρὸς συντήρησιν Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀλλὰ πᾶσαι ἡμῶν αἱ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου συνεχεῖς καὶ μακραὶ συνδιασκέψεις ἀπέβησαν φροῦδαι, διότι ὁ ἀνώνυμος δωρητής, οὔτε ποτε ἀπεκαλύφθη, οὔτε ὑπὲρ οἵας δήποτε τῶν προτάσεων ἐκηρύχθη. Ἐπιστεύθη δ᾽ ὅτι ἦν αὐτὸς ὁ κ. Κωνστ. Ζάππας, ὅστις, ὑπ᾽ ἀλλοτρίων παραχθεὶς συμβουλῶν, ἵδρυσε διὰ τῆς χορηγίας ἐκείνης τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Παρθεναγωγεῖον, περὶ οὗ ὅμως πολλοὶ ἐφρόνουν ὅτι οὐδεμιᾶς ἢ ἐλαχίστης ἐδεῖτο χορηγίας, καθ᾽ ὅσον διετηρεῖτο καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ οὐδὲ κενόν τι κυρίως ἐπλήρου, οὐδ᾽ εἰς σπουδαίαν τινὰ ἀνάγκην ἀνταποκρίνεται, προωρισμένον ὂν διὰ τὰς ἀνωτέρας καὶ εὐπόρους τάξεις τοῦ Βυζαντίου.

Περὶ δὲ τῆς ἐμῆς προτάσεως μοὶ ἔγραψεν ὁ γραμματεὺς τοῦ κ. Ζάππα, κ. Δεϊμέζης, ὅτι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θέλει γίνει δεκτή. Μετά τινα ὅμως χρόνον, ὅτε ἀπεφασίζοντο τὰ περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζαππείου, μοὶ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι ἐδέχετο ὁ κ. Ζάππας νὰ περατώσῃ καὶ ὀργανώσῃ τὸ Θέατρον, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τῷ ἠγγυᾶτο 8 τοῖς ἑκατὸν εἰσόδημα ἐξ αὐτοῦ. Τοῦτο ἀπεδείκνυεν ὅτι εἶχεν ἐντελῶς παρεννοηθῇ ἡ ἐμὴ πρότασις, διότι, ὑπὸ τοιαύτην ἐγγύησιν, οὐχὶ ἐθνικὸς εὐεργέτης, ἀλλ᾽ οἷος δήποτε, καὶ ὁ πενέστερος, ἐδύνατο ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Ὃ δ᾽ ἐγὼ ἤθελον ἦν, σπουδαῖος καὶ μεγαλόδωρός τις ἐκτιμητὴς τῶν εὐγενεστέρων ἐθνικῶν συμφερόντων, νὰ προδαπανήσῃ ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τούτου τῶν Μουσῶν ἁδρῶς, καὶ εἰς τὸ Θέατρον νὰ ἐπαφήσῃ τὸ καταβληθὲν κεφάλαιον, ὥστε πάντα τὰ ἐκ τῶν παραστάσεων εἰσοδήματα νὰ συντελῶσιν εἰς αὐτοῦ τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν.

Ἐξελέγην δὲ καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ὠδείου, καταστήματος ὑπὸ ἑταιρείας συντηρουμένου καὶ ὀργανισθέντος ὑπὸ τοῦ

πρὸ μικροῦ ἀποβιώσαντος Γρ. Παππαδοπούλου, εἰς ἐφαρμογὴν δῆθεν ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ παρεξήγησιν τῶν ἰδεῶν, ἃς εἶχον ἐγὼ ἄλλοτε ἐκθέσῃ περὶ ἐθνικοῦ θεάτρου, καὶ ἀπέβλεπε μὲν εἰς μόρφωσιν ἠθοποιῶν καὶ ἀοιδῶν· ἀλλ' ἐλλείποντος Θεάτρου, ἐλλειπόντων εἰσοδημάτων, ἐλλειπούσης διδασκαλίας τῆς ἀπαγγελίας, τῆς δὲ μουσικῆς διδασκαλίας οὔσης ἀτελεστάτης, τὸ κατάστημα, ὡς ἦν ἑπόμενον, οὐδαμῶς ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν σκοπόν του, καὶ ὀλίγον τελεσφόροι ἀπέβησαν αἱ ὑπὲρ βελτιώσεως αὐτοῦ προσπάθειαι. Καὶ κατώρθωσα μέν, ἐπί τινα χρόνον, νὰ προσληφθῇ, ὡς τῆς ἀπαγγελίας διδάσκαλος ὁ κ. Ἠλιάδης, ὅστις καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν μοὶ ἐφάνη ἔχων καὶ περὶ τὰ θεατρικὰ ἦν ἐντριβής, γράφων ἐπιτυχῶς καὶ μικρὰς κωμῳδίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἄμεσον σκοπὸν δὲν εἶχεν ἡ διδασκαλία, ἔμεινεν ἄκαρπος καὶ ἔπαυσε μετ' ὀλίγον. Γνωρίζων δ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη τις ἰδιωτικὴ μουσικὴ Ἑταιρεία ἐν Ἀθήναις, ἡ «Εὐτέρπη», περιέχουσα μάλιστα καὶ μέλη διακεκριμένα διὰ τὴν πεῖραν καὶ τὴν ἱκανότητά των, ἔκρινα ὅτι τοὐλάχιστον ἔπρεπε τὰ δύω καταστήματα νὰ συγχωνευθῶσιν, ἵνα ἑνώσωσι τὰς ὀλίγας δυνάμεις των, εἰς ὃ ἡ Εὐτέρπη συνήνει· ἀλλὰ τινὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ὠδείου ἀντέστησαν ἐπιμόνως ἐκ φόβου μὴ διαφύγῃ τῶν χειρῶν των ἡ ἐξουσία, καὶ οὕτως ἐματαιώθη καὶ τοῦτο τὸ μετρίαν κἄν τινα ἐπιτυχίαν ὑποσχόμενον σχέδιον.

Ἄλλου μουσικοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἐποχῆς ταύτης πρέπει νὰ μνημονεύσω, ὅτι ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα, ᾗ εἶχον προσφέρῃ ἓν ἀντίτυπον τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδοθείσης «Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης» μου, μοὶ εἶπεν, εὐμενέστατα, ὅτε ἑσπέραν τινὰ ἐδείπνουν εἰς τ' Ἀνάκτορα, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποταθῶ, ἵνα μελοποιήσῃ τὸ ἐν τῷ ***Συμβολαιογράφῳ*** μου ᾆσμα, εἰς τὸν ἐν Πάτραις οἰκοῦντα Ἕλληνα μουσουργὸν κ. Ἀλβάνην. Εἰς τοῦτον καὶ ἔγραψα, μνείαν ποιούμενος τῆς ὑψηλῆς συστάσεως, καὶ τῷ ὄντι ἔλαβον παρ' αὐτοῦ μετ' ὀλίγον ἀρίστην σύνθεσιν, ἣν καὶ ἐξέδωκα εἰς τὸ Β'. μέρος τῆς Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης.

Κληθεὶς δὲ καὶ δεχθεὶς περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ν' ἀποτελέσω μέρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἐν τῷ Πανεπι-

στημίῳ, συνηγόρησα ὑπὲρ τοῦ ποιήματος «Κόδρου» τοῦ κ. Βυζιηνοῦ, καί, εἰ καὶ εἶχον τοὺς ἀντιλέγοντας, ὑπερίσχυσεν ὅμως ἡ γνώμη μου, καὶ συνέταξα τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἔκθεσιν, ὡς εἰσηγητής.

Ἐν Ἀθήναις διέτριβον τότε ὁ πολὺς ἀρχαιολόγος Ἐρνέστος Κούρτιος, γνωστός μοι, ἀφ᾿ ὅτου ἦν παιδαγωγὸς παρὰ τῷ κ. Βράνδις, καὶ ὁ κ. Ἄδλερ, οὓς ἀμφοτέρους παρουσίασα τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ῥωσσίας κ. Σαβούρωφ, ἵνα ἴδωσι τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, αὐτοὺς ἐκείνους, ὧν μέρος ἠγόρασε μετὰ ταῦτα τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Ἦλθον δ᾿ οἱ σοφοὶ οὗτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἐπισκεφθῶσι τὴν Ὀλυμπίαν καὶ προτείνωσι τὴν ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἀνασκαφὴν τοῦ περιβοήτου αὐτῆς ναοῦ. Παραδόξως, ὅμως, ἡ πρότασις αὕτη ἀπήντησεν ἀντιστάσεις παρά τισιν, ἰδίως ἐκ τῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας· ἐγὼ δὲ θερμῶς συνηγόρησα ὑπὲρ αὐτῆς παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ, καταδείξας ὅτι, ἂν ἐξετελεῖτο ἐντὸς τῶν ὅρων τοῦ Ἑλληνικοῦ νόμου, ἦν μάλιστα εὐεργεσία διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶχον τὴν χαρὰν νὰ ἰδῶ τὴν γνώμην μου ἐκνικήσασαν καὶ τὴν Ἑλλάδα προικισθεῖσαν δι᾿ ἀνεκτιμήτων καλλιτεχνικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἀριστουργημάτων.

Ἕτερος δ᾿ ἐπίσημος Γερμανός, προερχόμενος ἐκ τῆς ἔνδον Ἀσίας καὶ διαμείνας τότε ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἑλλάδι, ἦν ὁ ζωγράφος Bergk, ὁ μόνος ὅστις σπουδαίως ἠσχολήθη περὶ τὴν Ἑλληνικὴν τοπογραφίαν, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ, τὰς παριστώσας τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος, ἀφ᾿ οὗ ἀπεθαύμασα ἐν Ἀθήναις, εἶδον μετὰ ταῦτα πάλιν γενικῶς ἐν Γερμανίᾳ ἐκτιμωμένας.

Ἦλθε δ᾿ εἰς Ἀθήνας κατὰ Φεβρουάριον καὶ ὁ Πολωνὸς Βολόβσκης, ὃν ὁ Κλέων μοὶ συνίστα, ὡς φιλέλληνα, θέλοντα νὰ συστήσῃ ἐφημερίδα. Καὶ τότε μὲν τοῦτο δὲν κατώρθωσεν ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Παρισίοις.

Δύο ἐπίσημα γνωστά μοι καὶ φίλα πρόσωπα ἀπεβίωσαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἔτους τούτου ἐν Ἑλλάδι, τὸ μὲν ὁ κ. Μεταξᾶς, ἄλλοτε ὑπ᾿ ἐμὲ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὑπηρετήσας, ἔπειτα δὲ Πρέσβυς ἐν Ῥωσσίᾳ διατελέσας καὶ μετακληθεὶς καὶ αὐτός, ὅτε

καὶ ἐγώ· τὸ δὲ ἡ κυρία Σούτσου, τὸ γένος Ὀβρέσκοφ, σύζυγος τοῦ προκατόχου τοῦ κ. Μεταξᾶ εἰς τὴν ἐν Πετρουπόλει Πρεσβείαν, κενὸν ἀφεῖσα εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν.

Εἶχον δὲ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ὑποδεχθῶ ἐν Πειραιεῖ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἄριστον φίλον μου (ἀδελφὸν τῶν κυριῶν Βαλτατζῆ) κ. Ἀλέξανδρον Καραθεοδωρῆν, ἀπερχόμενον, ὡς Πρέσβυν τῆς Τουρκίας εἰς Ῥώμην.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ἡ γαλλικὴ ἐφημερὶς Gaulois ἐδημοσίευσε δὲν ἠξεύρω τίνα ἐπιστολὴν περὶ τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος πρός τινα L... Professeur des langues orientales au Collège de France, ἣν ἀνετύπωσεν ἡ Union καὶ τὸ Journal de Marseille, αἱ δ' Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες Courrier d'Orient καὶ Θράκη ἀπέδωκαν θετικώτατα εἰς ἐμέ, ὡς ἐπισταλεῖσαν τῷ κ. Brunnet de Presle, προσθεῖσαι καὶ παντοῖα σχόλια. Ἐπέστειλα ἑπομένως πρὸς τὸν κ. Brunnet de Presle, παρακαλῶν νὰ καταστήσῃ διὰ τῶν ἐφημερίδων γνωστόν, ὅτι παρ' ἐμοῦ τοιαύτην ἐπιστολὴν δὲν ἔλαβεν, ἢ ἂν ποτέ τι ἔγραψα, νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ ἢ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἔννοιαν, καὶ εἰς τὴν Indépendance Belge ἔγραψα, διαψεύδων τὴν εἰς ἐμὲ ἀπόδοσιν τοῦ ἐγγράφου, ὡς προφορικῶς τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Πρέσβυν τῆς Τουρκίας, Ἐσσὰδ πασᾶν, καὶ τὸν τῆς Γαλλίας κ. Gabriot, εἰς ὃν καὶ ἐξήγησα τοὺς λόγους τῆς κατατάξεως τῶν υἱῶν μου εἰς τὸν γερμανικὸν στρατόν, ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιμηθέντας πληρέστατα.

Κατ' ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου συνηντήθην που ἑσπέραν τινὰ μετὰ τοῦ ποτὲ συναδέλφου μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Σαριπόλου, καί, ἠξεύρων ὅτι τὰ πολιτικοφιλοσοφικὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ περὶ Συνταγματικοῦ Δικαίου καὶ παρὰ τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ἐξετιμῶντο, μετ' ἐνδιαφέροντος ἤκουσα αὐτοῦ ἀναπτύσσοντος τὴν θεωρίαν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔχει ἐντολήν, οὐ μόνον νὰ βασιλεύῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνᾷ, ἡ δ' ἀντιπολίτευσις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ν' ἀρνῆται τὸν προϋπολογισμόν. Ἦν δ' αἰσιόδοξος, ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν κομματαρχῶν, καὶ ἐχαρακτήριζε, τὸν μὲν τότε Πρωθυπουργεύοντα Δελιγεώργην ὡς τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν εὐ-

φυΐαν, τὸν Ζαΐμην, ὡς τὴν σκέψιν, τὸν Κουμουνδοῦρον, ὡς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸν Βούλγαρην, ὡς τὴν θέλησιν ἀντιπροσωπεύοντα.

Παρὰ πολλῶν δέ, καὶ ἐγχωρίων, καὶ ξένων, τῶν μελῶν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος, ἤκουσα αὐστηρὰς κατακρίσεις καὶ κατὰ τοῦ Δελιγεώργη, ὡς προτείναντος, καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως, ὡς δεχθέντος, τῶν Πρεσβειῶν τὴν κατάργησιν.

Ἐν γένει δ᾽ ἡ θέσις τοῦ Ὑπουργείου, καίτοι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εὐνοουμένου, ἤρχισεν οὖσα ἧττον ἑδραία. Μὴ ὂν δὲ βέβαιον τῆς πλειονοψηφίας ἐν τῇ Βουλῇ, ἀνέβαλλε τὴν συγκάλεσιν αὐτῆς, ὥστε καὶ 130 Βουλευταὶ παρόντες τῇ 28 Ἰανουαρίου, ἐλέγοντο ἀποφασίσαντες, συνῳδὰ πρὸς τὸ Σύνταγμα, νὰ συνέλθωσιν αὐτογνωμόνως, ἂν δὲν συνεκαλοῦντο, καὶ 69 ἐξ αὐτῶν ὑπέγραψαν διαμαρτύρησιν· οἱ δ᾽ ὑπουργικοί, πρὸς καταπραΰνσιν τῆς κοινῆς γνώμης, διέδιδον τὸ φαντασιῶδες, ὅτι ἡ κυβέρνησις διεπραγματεύετο τὴν ἀγορὰν τῆς νήσου Κρήτης.

Μετ᾽ ὀλίγον δέ, τῇ 1η Φεβρουαρίου, εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα δειπνήσας, ἔσχον μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Βασιλέως, ὅστις μοὶ ἐφάνη λίαν ἠρεθισμένος διὰ τὸν κατὰ τοῦ Ὑπουργείου συνασπισμὸν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ἐγκρίνων τῶν Ὑπουργῶν τὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικήν, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιστάσει μοὶ εἶπεν ὅτι θὰ συγκατένευε ν᾽ ἀποστῇ αὐτῆς, ἂν δὲν τὸν ἠνάγκαζον, ***ὅτε ἤξευρε τί θὰ ἔπραττεν.*** Ἐγὼ δέ, ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ἠνίττετο διὰ τῶν λέξεων τούτων, καθῆκόν μου ἐνόμισα, οὐδενὸς ἐπιχειρήματος νὰ φεισθῶ, ἵνα ψέξω τοῦ Ὑπουργείου τὴν τάσιν κατὰ τῶν ὁμοδόξων ἐν Ἀνατολῇ, καὶ θερμῶς συστήσω τήν, ὡς πρὸς τοῦτο, μετριοπάθειαν. Τὸ γεῦμα τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον, εἰς ὃ παρεκάθησαν καὶ οἱ ἡγεμονόπαιδες.

Τῇ δ᾽ ἐπαύριον, ἐπισκεφθεὶς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως τὸν Βούλγαρην καὶ τὸν Κουμουνδοῦρον, εἶπον αὐτοῖς ὅτι τὸν Βασιλέα εὗρον καλῶς πρὸς αὐτοὺς διατεθειμένον, ἀλλὰ μόνον ἂν ὡμοφώνουν, ὥστε ἡ ἀντιπολίτευσις νὰ δύναται, οὐ μόνον ν᾽ ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ καὶ ν᾽ ἀνοικοδομήσῃ. Τοῖς ἐσυμβούλευσα δὲ νὰ μὴ ἀπαιτήσωσιν ἄμεσον καὶ ἀπότομον τὴν μεταβολὴν τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικῆς, οὐδ᾽ ἀλλαγὴν τῶν προσώπων

ἀλλὰ νὰ χωρήσωσιν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν βαθμηδόν, καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὁδηγούμενοι.

Τέλος ἡ Βουλὴ συνεκλήθη, καὶ διὰ πλειονοψηφίας 15 ψήφων ἐξελέγη Πρόεδρος ὁ Ζαΐμης, ἀνήκων εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ἀπεδέξατο δὲ τὴν ἐκλογὴν μετὰ ζωηροτάτων ζητωκραυγῶν τὸ περὶ τὸ βουλευτήριον περικεχυμένον πλῆθος· ἀλλ᾽ ἡ ἔφιππος χωροφυλακὴ ἐπετέθη καὶ ἐπυροβόλησε κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐῤῥέθη, ἴσως ὅμως καθ᾽ ὑπερβολήν, ὅτι παιδία ἐφονεύθησαν. Ἀπήντησε δὲ τὸ πλῆθος διὰ λιθοβολισμῶν, ἐξ ὧν ἐτραυματίσθη εἷς ὑπαξιωματικός.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ἐκλογῆς ταύτης ὁ Βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Βούλγαρην, ὅστις ἀνέλαβε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Κουμουνδούρου, ἀλλ᾽ ἐῤῥέθη ὅτι, μὴ θελήσας νὰ διανείμῃ μετ᾽ αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἐπροτίμησε, συνδυαζόμενος μετὰ τοῦ Δελιγεώργη, νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλήν. Οὐχ᾽ ἧττον, τῇ 9 Φεβρουαρίου, ἀνέλαβεν ὁ Βούλγαρης μόνος τὴν κυβέρνησιν, διϊσχυριζόμενος ὅτι ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ Κουμουνδούρου καὶ τοῦ Ζαΐμη. Ἐγὼ ὅμως, δισταγμοὺς ἔχων περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ διϊσχυρισμοῦ, ἔγραψα τὴν περὶ αὐτῶν πεποίθησίν μου εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις ηὐδόκησε νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ ὅτι σφάλλομαι εἰς τὴν γνώμην μου. Εἰς τοῦτο δ᾽ ἀπήντησα ἐκδηλῶν τὴν χαράν μου διότι ἐμάνθανον ὅτι διετέλουν ἐν ἀπάτῃ, καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀληθῶς ἠπατώμην. Ἀλλὰ μόλις μετὰ δύω ἡμέρας ἠναγκάσθη ὁ Βασιλεὺς νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὸν συνάδελφόν μου κ. Βράϊλαν, ὅτι τὸν δυσηρέστη πολὺ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις.

Ἐν τῇ Βουλῇ, τῷ ὄντι, δι᾽ ἣν εἰσιτήριον εἰς τὸ διπλωματικὸν θεωρεῖον μοὶ ἔπεμψεν ὁ κ. Ζαΐμης, συνέβαινον σκηναὶ ταραχώδεις καὶ δυσάρεστοι. Εἰς τὸ προαύλιον αὐτῆς προσηνέχθησαν, κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Δελιγεώργη ἀπρεπῶς πρὸς τὴν κυρίαν Ῥουζοῦ, ἥτις ἐπεδείκνυε ζῆλον ὑπερβαίνοντά πως τὰ εἰς κυρίαν πρέποντα ὅρια, καὶ εἶτα συνώδευσαν θριαμβευτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν του τὸν ἔκπτωτον ὑπουργόν. Τῇ δὲ 18 Φεβρουαρίου παρευρέθην εἰς συζήτησιν ἀντεγκλήσεων τοῦ Θεοδώρου Δεληγιάννη καὶ τοῦ Δελιγιώργη, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰς τὸν προσβάλλοντα, οὐδ᾽ εἰς τὸν ἀμυνόμενον εὗρον ἀληθῆ εὐγλωττίαν. Πολὺ

δ᾽ ἀνδρικώτερον ἔκρινα τὸν λόγον τοῦ Κουμουνδούρου, τῇ 23 Φεβρουαρίου, κατακρίναντος τὴν πρὸς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς καὶ ὁμοδόξους πολιτείαν τοῦ πρῴην ὑπουργείου. Καὶ ἡ Αὐλὴ δ᾽ ὁσημέραι ἔβλεπεν, ὅτι ἀληθῶς τὰ πράγματα δὲν ἐβάδιζον, ὡς εἶχε νομίσῃ, κατ᾽ εὐχήν, ὅτε ὁ Κουμουνδοῦρος ἔλεγεν ἐν τῇ Βουλῇ, ὅτι ἡ Βασιλεία ἦν ὑπὸ κηδεμονίαν, ὁ δὲ Θ. Δελιγιάννης, ὅτι ἡ νόμιμος δύναμις τῆς Βουλῆς ἐστὶν ἀνωτέρα τῆς τοῦ Βασιλέως. Εἰς τοῦτον δέ, ἐρωτήσαντά με «πῶς ἔχει ὁ ἀσθενής», αἰνιττόμενος τὸν Βασιλέα, ὃν μοὶ ἔλεγε τυφλώττοντα, ἀπήντησα ὅτι τοῦ πάσχοντος ἐκ καταῤῥάκτου ὁ ἰατρὸς δὲν ὀξορύττει, ἀλλὰ βαθμηδὸν θεραπεύει τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐκορυφώθη δ᾽ ἡ τῶν πραγμάτων περιπλοκή, ὅτε ὁ κ. Λομβάρδος, μέλος τοῦ Ὑπουργείου, ὁμιλῶν ἐν τῇ Βουλῇ (τῇ 26 Φεβρουαρίου), ἐξεφράσθη ἀπερισκέπτως πως, εἰς τρόπον δόντα ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους νὰ τῷ προσάψωσιν ὅτι ἠγόρευσεν ὑπὲρ δημοκρατίας, καὶ νὰ τὸν διαβάλωσιν ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅστις ἀπῄτησε νὰ προκληθῇ ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἀποδοκιμασία τῶν λόγων του. Καὶ ὁ μὲν κ. Λομβάρδος ἔσπευσεν εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν νὰ διϊσχυρισθῇ ὅτι παρεξηγήθη. Ἀλλὰ τῆς ἀφορμῆς δραξάμενοι καὶ οἱ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων ἀφεθέντες κομματάρχαι, μετὰ βασιλοφρόνου ἐπιδείξεως, κατεδίκασαν τὸν Ὑπουργόν, ὅστις, τῆς Βουλῆς κηρυχθείσης κατ᾽ αὐτοῦ, διὰ ψήφων 125 κατὰ 13 καὶ 11 λευκῶν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Οἱ αὐτοὶ δ᾽ ἐστράφησαν κατ᾽ ἐναντίαν διεύθυνσιν καὶ κατὰ τοῦ Βούλγαρη, προσάπτοντες αὐτῷ ὅτι, ἐνδοὺς καὶ χαριζόμενος εἰς τὸν Βασιλέα, δὲν προὐκάλεσε τὴν πρὸ τῆς Βουλῆς κατηγορίαν τοῦ Ὑπουργείου Δελιγεώργη. Οὕτω, διασπασθεῖσα ἡ ὑπουργικὴ πλειονοψηφία, περιωρίσθη τῇ 13 Μαρτίου εἰς 2 ψήφους. Ἡ κατάστασις αὕτη ἠνάγκασε τὸ Ὑπουργεῖον ν᾽ ἀποσυρθῇ μετὰ δύω ἡμέρας. Τότε δ᾽ ἀπαντήσας με ὁ Θ. Δελιγιάννης, μοὶ εἶπεν ὅτι, οὐδεμίαν ἀναλαβὼν ὑποχρέωσιν πρὸς οὐδέτερον τῶν κομμάτων, ἦν ἐλεύθερος, ἂν ἐθεώρει τοῦτο συμφέρον, νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Δελιγεώργην, ὃ καὶ ἔπραξε, δι᾽ ὃ ὁ Βασιλεὺς ἀνεκάλεσε πάλιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἴσως μὴ δυσαρεστούμενος διὰ τοῦτο, τὸν Δελιγεώργην, ἐν μέσῳ

τοσαύτης ταραχῆς καὶ ἐρεθισμοῦ πνευμάτων, ὥστε οἱ φίλοι τοῦ ἐπανελθόντος Ὑπουργοῦ, πληροῦντες τὰς ὁδοὺς διὰ τῶν κραυγῶν των, προέβησαν καὶ μέχρι φόνου ἑνὸς κλητῆρος. Ὁ Δεληγεώργης δέ, συνυπουργοὺς προτείνας τὸν Γρίβαν, καὶ τοὺς πάσης ἐπιρροῆς στερουμένους Δημητριάδην, Ροῦφον καὶ Παραμυθιώτην, οὐδαμόθεν δὲ σπουδαίαν ἔχων ὑποστήριξιν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἄπρακτος, καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀνεκλήθη ὁ Βούλγαρης.

Ἐγὼ δέ, βαθέως θλιβόμενος, διότι οὐδόλως εἶχον ἀπατηθῆ, ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Κουμουνδοῦρον, παρ᾽ ᾧ ἀπήντησα καὶ τὸν Πετμεζᾶν, τὸν ἐπιλεγόμενον Κυβερνήτην, ὡς καὶ τὸν Γριζιώτην, καὶ αὐτοῖς, ὡς καὶ τῷ Λομβάρδῳ, ὃν ἰδίως ἐπεσκέφθην, συνέστησα, ὅσον ἐδυνάμην θερμότερον, ὅτι ὤφειλον, παντὸς ἐγωϊσμοῦ ἀφιστάμενοι, νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Βούλγαρην, (αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅστις διενήργησε τὴν παράνομον ἔξωσίν μου ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως), διότι ἡ Ἑλλὰς κατεστρέφετο, μένουσα ἀκυβέρνητος, προσθεὶς ὅτι, διὰ τῆς ἀποχῆς των, οὐδὲν ἄλλο κατώρθουν ἢ αὐτὴν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Δεληγεώργη εἰς τὴν ἀρχήν· ἀλλ᾽ ὁ Λομβάρδος, ὅστις ἐμνησικάκει κατὰ τοῦ Βούλγαρη, ὡς μὴ ὑποστηρίξαντος αὐτὸν κατὰ τὴν ἐσχάτην κρίσιν, μοὶ εἶπεν ὅτι εὐκταῖον ἦν νὰ ἔλθῃ ὁ Δεληγεώργης, ἵνα πέσῃ ἀνεπιστρεπτί, ἤδη ὅτε ἦν διόλου εὐυποστήρικτος. Τῷ ὑπέμνησα ὅμως, ἐπικαλούμενος τὸν πατριωτισμόν του, ὅτι μεγάλους κινδύνους ἐδύναντο νὰ συνεπιφέρωσιν οἱ τοιοῦτοι διηνεκεῖς κλονισμοί, ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν θεσιν θὰ διετέλει καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Βούλγαρη καὶ πᾶν ἄλλο, ἂν δὲν ἀπεφάσιζεν ἡ πλειονοψηφία νὰ συνασπισθῇ περὶ αὐτό, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου ἐκορυφοῦντο, ὑποθαλπόμενοι, ἀναρχικοὶ ἐρεθισμοί, καὶ βλασφημίαι κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως ἠκούοντο ἤδη ἐκτοξευόμεναι. Οὕτως, εἰς συνεδρίασιν φιλολογικοῦ τινος συλλόγου, ἓν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀνέγνω ποίημα, ἐν ᾧ περιείχετο ὁ στίχος: «**Ὅστις πιστεύ᾽ εἰς Βασιλέα καὶ ξένο διπλωμάτη.**» Οὐδ᾽ ὁ Βασιλεὺς ἐφρόνει πλέον ὅτι ἠπατώμην, νομίζων οὐχὶ εὐάρεστον τῶν πραγμάτων τὴν θέσιν, καὶ ἐλέγετο ὑπό τινων τότε ὅτι εἶχεν ἀπελπισθῇ μέχρι σκοπῶν παραιτήσεως.

Ἤρχισαν δὲ καὶ πολλὰ διαδιδόμενα περὶ σχηματισμοῦ ἄχρου Ὑπουργείου, συγκειμένου ἐκ τῶν τέως Πρέσβεων, καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔγραφον φίλοι τοῦ ἐκεῖ Πρέσβεως κ. Σίμου, οὗ ἡ θέσις ἀπέβαινε δυσχερεστάτη, διότι εἶχεν ἔλθη εἰς διάστασιν μετὰ τοῦ κ. Ἰγνάτιεφ καὶ δὲν ἐβλέποντο, ὅτι αὐτὸς καὶ ἐγὼ θὰ ἐσχηματίζομεν Ὑπουργεῖον. Εὐτυχῶς ὅμως πᾶσαι αὗται αἱ φῆμαι ἀπεδείχθησαν ἢ ἀπέβησαν φροῦδαι, διότι οἱ περὶ τὸν Κουμουνδοῦρον καὶ Ζαΐμην, καίτοι μὴ συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ Βούλγαρη, ἀπεφάσισαν ὅμως νὰ μὴ τὸν πολεμήσωσιν.

Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Βούλγαρη τὴν θέσιν Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κατεῖχεν ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης, ὃν εἶχον προσλάβη ἄλλοτε ὡς Γενικὸν Γραμματέα, ὅτε ἤμην ὁ ἴδιος Ὑπουργός. Ἀρχαῖος καὶ σπουδαῖος λειτουργὸς τῆς ὑπηρεσίας, διέβλεπεν οὗτος, οἵαν ταπείνωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἵαν βλάβην εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς, ἐπέφερεν ἡ ἄφρων τῶν Πρεσβειῶν κατάργησις. Ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνιδρύσεως αὐτῶν ἐδημοσίευσα ἐγὼ μακρὸν ἄρθρον εἰς τὰς ἐφημερίδας. Καίτοι δ᾽ εἰπόντος τοῦ Βασιλέως τῷ κ. Βράϊλα ὅτι δύω ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ἀπέκρουσαν τὴν ἰδέαν ταύτην, διεδίδετο ὅμως ὅτι ὁ κ. Δεληγιάννης περιέλαβε 320 χιλιάδας δραχμῶν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῶν. Καὶ λέγω ὅτι **διεδίδετο,** διότι, ὑποτιθεμένου ὅτι καὶ ἀτομικῶς ἴσως ἐνδιεφερόμην εἰς τὴν ὑπόθεσιν, δι᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ διότι ὁ Ὑπουργὸς ἦν ἀτομικὸς φίλος μου, δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῆς μετ᾽ αὐτοῦ. Πολλοὶ δ᾽ ἐπίστευον, ὅτι ἡ Βουλὴ θ᾽ ἀπέκρουε καὶ ταύτην καὶ ἄλλας δαπάνας, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον, τῷ ὄντι, τούτου ἕνεκα, κατ᾽ Ἀπρίλιον, παρῃτήθη· ἀλλ᾽ ὁ κληθεὶς Κουμουνδοῦρος δὲν ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν νέου, καὶ ὑπεσχέθη νὰ συνδράμῃ τὸν Βούλγαρην.

Φῆμαι δὲ παντοῖαι διέτρεχον περὶ τῶν μελετωμένων διορισμῶν Πρέσβεων, καὶ ἀπηρχόμην ἐγώ, κατὰ τοὺς μὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ βουλευτὴς Ζηνόπουλος μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ἀπῄτει ἀφεύκτως νὰ πεμφθῶ, κατὰ τοὺς δὲ εἰς Παρισίους· καὶ κατ᾽ ἄλλους συνιστᾶτο εἰς Βερολῖνον αὐτοτε-

λὴς Πρεσβεία, ἢ ἄλλοτε ἐκ τῆς ἐν Βιέννῃ ἐξαρτωμένη, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπεμπόμην.

Ἐν τούτοις αἱ ἐξ Αἰγύπτου εἰδήσεις περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Αἰμυλίου ἦσαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐάρεστοι, καὶ τῇ 8 Ἀπριλίου ἐλάβομεν ἐπιστολήν του, ἐν ᾗ μᾶς ἀνήγγελεν ὅτι, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἀναλαβόντα, ἐπανήρχετο μετὰ τοῦ Ἀλέξη. Τοῦτο μᾶς ἐπλήρωσε χαρᾶς, καὶ ἔσπευσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ παραστήσω, ποῖον ἄδικον ἐγίνετο τῷ Ἀλέξῃ, ὅστις ἐπὶ τόσα ἔτη ἀμίσθως καὶ ἱκανότατα ὑπηρετήσας, ὡς Ἀκόλουθος, ἤδη, διὰ τὴν παῦσιν τῶν Πρεσβειῶν, ἔβλεπε τὸ στάδιόν του διακοπέν, καὶ νὰ ζητήσω νὰ προσληφθῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἅμα ἐπιστρέψας, ὃ μοὶ ὑπεσχέθη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Μελετόπουλος.

Ἀλλ' ἐννέα παρῆλθον ἡμέραι ἔκτοτε, καὶ τῇ 17 Ἀπριλίου, ὡς κεραυνὸς ἐνέσκηψεν ἐφ' ἡμῶν, τηλεγράφημα τοῦ Ἀλέξη λέγοντος, ὅτι, ἅμα ἔφθασε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐκ Καΐρου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα ἐπιβιβασθῶσι δι' Ἀθήνας, αἴφνης ἐχειροτέρευσεν ἡ κατάστασις τοῦ Αἰμυλίου, μὴ δυναμένου νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ ὅτι κατεπείγουσα ἀνάγκη ἦν ἡμεῖς νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἔξαλλοι ἐκ τῆς ἀπαισίου ταύτης εἰδήσεως, ἀπεφασίσαμεν, ἡ Καρολίνη καὶ ἐγώ, ν' ἀπέλθωμεν εὐθὺς μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Σπεύσας δ' ἀμέσως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἵνα ἀντιτηλεγραφήσω, ἔμαθον ὅτι ἡ τηλεγραφικὴ γραμμὴ εἶχε διακοπῇ. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον δεύτερον μᾶς ἦλθε τηλεγράφημα τοῦ κ. Ὀππεγχάϊμ, λέγον ὅτι «δεινὴ ἡ θέσεις τοῦ φιλτάτου Αἰμυλίου» καὶ οἱ ἰατροὶ φοβοῦνται ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ ἄλλο τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου κ. Μάνου, καθ' ὃ ἡ διάγνωσις ἦν ὅτι φύματα εἶχεν εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Τότε, οὐδὲ στιγμὴν πλέον ἀναβαλών, ἐπιστρέψας δ' εἰς τὴν ἑταιρείαν τὸν Παρνασσὸν τὴν ὕλην τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ διαγωνισμοῦ, οὗ εἶχον δεχθῇ νὰ γίνω κριτής, ἀμέσως τὴν ἐπιοῦσαν, 19 Ἀπριλίου, ἔσπευσα ν' ἀπέλθω μόνος, διότι ἡ συνοδοιπορία καὶ τῆς Καρολίνης θὰ ἐπέφερε δυσκολίας καὶ χρονοτριβάς. Ἂν εἶχον

τὴν εὐτυχίαν νὰ εὕρω τὸν υἱὸν ἡμῶν εἰς κρείττονα κατάστασιν, θὰ τὸν ἔφερον εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἢ θὰ ἦν τότε καιρὸς νὰ ἔλθῃ ἡ ἰδία κατόπιν ἐμοῦ. Ἦν δ᾽ ἡ ἀναχώρησίς μου καὶ κατὰ τοῦτο θλιβερά, ὅτι ἀπεχαιρέτησα καὶ τὴν Αἰμυλίαν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας συνοδεύουσαν τὴν Δώραν εἰς Βουκουρέστιον, ἔντρομος ὢν ἐκ φόβου, μὴ ἐπερχόμην ἴσως εἰς ἄλλον τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν.

Ὑπὸ πενθίμους ἰδέας καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας ἄϋπνος διελθὼν τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀτμοπλοίου, τῆς ***Ἴριδος,*** ἀφίχθην κατὰ τὰς 5 τὸ πρωῒ εἰς Σύρον, ὅπου, δεξιωθείς με ὁ Πρόξενος τῆς Τουρκίας Ἀξελός, μοὶ διηυκόλυνε τὰ τῆς περαιτέρω ὁδοιπορίας. Περὶ τὰς 11 δ᾽ ἀπέπλευσα ἐπὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἀτμοκινήτου Shavrié, καί, ἅμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τοῦ λιμένος, ἀπηντήσαμεν σφοδρότατον ἄνεμον καὶ τρικυμιώδη θάλασσαν, σφοδρῶς τὸ πλοῖον ἡμῶν παραῤῥίπτουσαν. Ἀλλ᾽ εἶχον τὴν παρηγορίαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος νὰ εὕρω τον ἀρχαῖόν μου γνώριμον καὶ φίλον ἐν Ἀμερικῇ κ. Κινδυνέκον, καὶ μετ᾽ ὀλίγον νὰ ἰδῶ καὶ τὸν ἐξ Ἀλεξανδρείας τὴν προτεραίαν ἐλθόντα καὶ ἐκεῖ πάλιν ἐπιστρέφοντα κ. Ἀντωνιάδην, ὅστις μ᾽ ἐπλήρωσεν ἀγαλλιάσεως, εἰπών μοι ὅτι ὁ Αἰμύλιος ἦν καλλίτερα, καὶ μοὶ ἔδωκε καὶ ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ κ. Μάνου, τὰ αὐτὰ φερούσας χαρᾶς εὐαγγέλια. Ταῦτα μ᾽ ἐπέῤῥωσαν κατὰ τῆς ναυτίας μέχρι τῆς Δευτέρας, 1 μ. μ., ὅτε εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς Ἀλεξανδρείας, διεγείραντα ἐν ἐμοὶ τὴν μνήμην τοῦ τολμήματος τοῦ Κανάρη, ὅστις εἶχεν εἰσπλεύσει ἐκεῖ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐπὶ τῇ προθέσει τοῦ νὰ πυρπολήσῃ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον.

Ὅτε δ᾽ ἠγκυροβολοῦμεν, εἶδον λέμβον προσερχομένην, ἵνα μὲ παραλάβῃ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνεγνώρισα τὸν Γενικὸν Πρόξενον Γ. Μάνον, τὸν Γραμματέα αὐτοῦ Σκοῦφον, υἱὸν τοῦ Γεωργίου, καὶ τὸν Ἰσιδωρίδην Σκυλίσσην. Πάντων δ᾽ ἡ φυσιογνωμία οὐδὲν μοὶ ἐφάνη αἴσιον οἰωνίζον, καὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου ἀπήντησαν ὅτι οὐδεμία ἔμεινεν ἐλπὶς δυστυχῶς. Ἀλλ᾽ ὅτε ἐφ᾽ ἁμάξης ἀφίχθημεν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Μάνου, ὅστις μ᾽ ἐφιλοξένησεν, ἐκεῖ μοὶ ἐῤῥέθη ἡ φοβερὰ ἀλήθεια, ἣν ἤδη εἶχον ὑπονοήσῃ, ὅτι

τετέλεσται: ὅτι ἀπέστη ἀφ᾽ ἡμῶν ἐσαεὶ ὁ παμφίλτατός μοι Αἰμύλιος, παραδοὺς τὸ πνεῦμα, καὶ ἡσύχως ἀποκοιμηθεὶς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ θανάτου περὶ τὴν μίαν μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Εἰ καὶ ἤμην παρεσκευασμένος, ὡς κεραυνὸς ὅμως ἐνέσκυψεν ἡ ἀγγελία ἐπ᾽ ἐμέ, καὶ ἔμεινα ἐπί τινα χρόνον ὡς ἐννεός, μεθ᾽ ὃν ἐζήτησα νὰ μὲ ὁδηγήσωσιν εἰς τὸ κατάστημα τῶν φιλανθρώπων μοναζουσῶν, ἔνθα εἶχε, κατὰ τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς του, μετακομισθῆ ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου, πρὸς συντονωτέραν θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν. Ἐκεῖ τὸν εὗρον κείμενον εἰς τὸ φέρετρον, ἐν τῇ στρατιωτικῇ του στολῇ, ὡραῖον καὶ γαληνιαῖον, ὁποῖος ἦτον, ὅτε ἐκοιμᾶτο ὑπὸ τὰς ὄψεις ἐμοῦ καὶ τῆς μητρός του ἐν Ἀθήναις ἢ Παρισίοις, καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἵστατο κλαίων ὁ ἀδελφός του Ἀλέξης.

Ἐπ᾽ αὐτοῦ μετ᾽ ὀλοφυρμῶν ῥιφθείς, τὸν κατεκάλυψα διὰ φιλημάτων. Ὁ ἐν ἀκμῇ νεώτατος, ὁ πλήρης ἐλπίδων τὴν ζωὴν προσβλέπων, ὁ διὰ σπανίας εὐφυΐας καὶ δι᾽ ἐμβριθῶν σπουδῶν μεγάλα τῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ δι᾽ ὧν ἔδωκε προώρων δειγμάτων διάσημον συγγραφέα καὶ ποιητὴν ὑποσχόμενος τῇ Ἑλλάδι, ἀνηρπάγη, μόλις εἰσιὼν εἰς τὸ στάδιον, καὶ ἐγὼ τῷ ἐπέζων!

Τὸ ἑσπέρας τὸν συνώδευσα εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου τὸ φέρετρον ἐναπετέθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τῇ δ᾽ ἐπαύριον (ἡμέρᾳ Τρίτῃ, τῇ 23 Ἀπριλίου, ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) μετὰ μεσημβρίαν ἐτελέσθη ἡ ἐπίσημος κηδεία, παρόντων πάντων τῶν ὁμογενῶν, ὧν πλεῖστοι εἶχον ἐνδάκρυς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ὁ φίλος κ. Σκυλίσσης Ἰσιδωρίδης ἀπήγγειλεν εὔγλωττον, δίκαιον καὶ συγκινητικὸν ἐπιτάφιον. Κατετέθη δ᾽ ὁ παμφίλτατος νεκρὸς ἐντὸς μιᾶς τῶν πυλῶν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ σύσκιον δένδρον, ὅπου συνεχῶς ἐπιφοιτῶσιν ἡ φαντασία καὶ ἡ καρδία μου.

Τὴν αὐτὴν δ᾽ ἑσπέραν, πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῆς σπαραξικαρδίου μου θλίψεως, ὁ κ. Μάνος μετὰ τοῦ Ἀλέξη μὲ μετέφερον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Κάϊρον, ὅπου κατέλυσα εἰς New Hotel, ἀλλ᾽ ὕπνον δὲν εὗρον δι᾽ ὅλης τῆς νυκτός.

Ἦν δ᾽ ἀληθῶς πάσης εὐγνωμοσύνης ἀξία ἡ πρόνοια τοῦ κ. Μάνου, διότι ἀνεῦρε τὸν μόνον δυνατὸν τρόπον τοῦ ν᾽ ἀσχολήσῃ τὴν προσοχήν μου, ἀμβλύνων πως τὴν ἀκμὴν τῶν τελευταίων

μου ἐντυπώσεων. Ἅμα ἠγέρθημεν τῇ ἐπαύριον τῆς εἰς Κάϊρον ἀφίξεως, κατὰ τὰς 5 $^1/_2$ τῆς πρωΐας, μὲ συνώδευσαν ἐφ' ἁμάξης εἰς τὰς Πυραμίδας. Ὅση δὲ καὶ ἂν ἦν ἡ ψυχική μου κατάπτωσις, δὲν ἔμεινα ἀσυγκίνητος εἰς τὴν θέαν τῶν μοναδικῶν ἐκείνων μεγαλουργημάτων τῆς παναρχαίας ἀνθρωπίνης τέχνης, ἃ ἄλλοτε εἶχον πολλάκις ἀσχολήσῃ τὰς μελέτας καὶ τὴν φαντασίαν μου. Ἐν ἐκστάσει ἔμενον πρὸ τῆς 470 π. ὑψηλῆς πυραμίδος Χέοπος· ν' ἀναβῶ ὅμως εἰς αὐτὴν δὲν ᾐσθανόμην ἐν ἐμαυτῷ τὴν ψυχικὴν δραστηριότητα, καὶ ὀλίγον ἐνθαῤῥυντικὸν ἦν τὸ παράδειγμα, ὃ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν, γηραιᾶς Ἀγγλίδος, ἣν δύω Ἄραβες εἷλκον ἄνω ἐκ τῶν χειρῶν, δύω δ' ἕτεροι ὤθουν κάτωθεν ἐπὶ τῶν ἀνωμάλων καὶ ὑψηλῶν λίθων, διότι, αἱ ἄλλοτε ἀποτελοῦσαι τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν 240 βαθμίδες, δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Εἶδον δὲ καὶ τὴν εἴσοδον εἰς τὰ ἔγκατα αὐτῆς, ὑψουμένην περὶ τοὺς 30 π. ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ αὐτὴ ἐπικάθηται ἐπὶ ὁριζοντίως λελαξευμένου τοῦ βράχου. Εἰς τὴν κολοσσιαίαν Σφίγγα παρετήρησα ἴχνη χρίσματος, ἐπικεχρισμένα. Ταύτην δέ, μετὰ τῆς δευτέρας πυραμίδος, ἥτις ἔχει 400 π. ὕψος, καὶ ἐπὶ κορυφῆς σώζει τὸ ἐπικάλυμμα, συνδέει ὑπόγειος σῦριγξ, ὑπ' ἄμμου συγκεχωσμένη, ἥτις δὲν φαίνεται νέα, ὥστε εἰκάζεται, ὅτι ἡ Σφὶγξ ἦν ἰδιότροπος καὶ καλλίτεχνος εἴσοδος τοῦ τάφου, ἐφ' οὗ ἡ πυραμὶς ἐπεκάθητο.

Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους τάφους, ἄνευ πυραμίδων, μεγαλοπρεπεῖς καὶ εὐρυχώρους, καὶ εἴς τινας αὐτῶν, καίτοι ἀμμοχώστους, εἰσέδυν, ἵνα ἰδῶ τὰς ἀλαβαστρίνας αὐτῶν κοσμήσεις ἢ τὰς ἐν αὐτοῖς δι' αἰώνων ἐγκεκρυμμένας περιγλύφους λάρνακας, καὶ ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πᾶσα ἐκείνη ἡ μεγάλη ἔρημος, μέχρι τῶν ἄλλων πυραμίδων, τῶν ἀμυδρῶς διακρινομένων πρὸς μεσημβρίαν, ἦν ἴσως τὸ ἀπέραντον νεκροταφεῖον τῆς Μέμφιδος, διὰ τῶν αἰώνων κατακλυσθὲν ὑπὸ τῆς ῥευστῆς ἄμμου, ὑπὲρ ἣν προέχουσι μόνον αἱ οὐρανομήκεις πυραμίδες. Ἐντὸς δὲ τῆς ἄμμου ἔκοψα καὶ ἔλαβον μετ' ἐμοῦ ἀνθύλλιον ὑδροφόρον, οὗ ἡ θέα εἰς βαθείας μ' ἐνέβαλε σκέψεις διὰ τῆς φύσεως τὴν καταπληκτικὴν καὶ ἀνεξάντλητον πρόνοιαν.

Ἐπιστρέψας δ᾽ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Καΐρου, ἔσπευσα ἀμέσως νὰ ἐπισκεφθῶ ἄλλο προσκύνημα, τὴν καρδίαν μου μᾶλλον ἐνδιαφέρον, τὸ γραφεῖον τοῦ Ὀππεγχάΐμ, ἐν ᾧ εἰργάζετο ὁ προσφιλής μου Αἰμύλιος, τὸ σκοτεινόν δωμάτιον, ἐν ᾧ διῆλθε τοὺς πέντε τελευταίους πενθίμους μῆνας τοῦ βίου του, τὸν κῆπον εἰς ὃν ἐγευμάτιζε, τὴν κατοικίαν, εἰς ἣν καθ᾽ ἑκάστην ἐφοίτα, τὴν οἰκίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις, μετ᾽ ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως, ἐφαίδρυνε τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς μονώσεως καὶ ἐσχάτης δοκιμασίας, καὶ τοὺς συνεργάτας καὶ φίλους του, ἀναζητῶν καὶ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος, ὃ ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ πολυτιμότατα δὲ τούτων ἦσαν τὰ βιβλία, ἃ ἀνεγίνωσκε καὶ αἱ ἰδιόχειροι σημειώσεις του, ἃς ὡς θησαυροὺς συμπαρέλαβον.

Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, οἱ περὶ ἐμέ, βλέποντές με πάντοτε καταβεβλημένον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ πρὶν μετὰ τὰς τελευταίας ἐντυπώσεις, ἵνα δώσωσι νέαν τροφὴν εἰς τὸ πνεῦμά μου, μὲ ὡδήγησαν εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, τὸ πάσης σπουδῆς ἄξιον διὰ τὰς ἀνεκτιμήτους ἀρχαιότητας, ἃς περιέχει, ἄριστα διατεταγμένας, διότι διηυθύνετο ὑπὸ ἐπισήμου Εὐρωπαίου αἰγυπτιολόγου πάντοτε. Ἀλλὰ μετ᾽ ἀτόνων καὶ περισπωμένων ὀφθαλμῶν εἶδον τὰς πολυτίμους ἐκείνας συλλογάς, αἵτινες, ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει, ἤθελον μὲ ἐνθουσιάσῃ, τὰ πλουσιώτατα καὶ πρωτοτύπως καλλίτεχνα χρυσᾶ κοσμήματα τῶν βασιλισσῶν, τὰ ἐκ γῆς ὀπτῆς ἢ ἐκ μαλακοῦ λίθου (τινὰ δὲ καὶ ξύλινα) ὁμοιογραφικὰ καὶ πλήρη ἐκφράσεως ἀγάλματα, ὧν αἱ ὀφθαλμοί, ὑέλινοι, εἶχον ἐνειργασμένον καὶ χρυσοῦν ἔλασμα, παριστῶν καὶ ἐκφράζον τοῦ φωτὸς τὴν ἀκτίνα, τὰ πολυπληθέστατα ἄλλα μονοτόνου ῥυθμοῦ ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφάς, τὰ παντοῖα εἴδη πρὸς κοινὴν χρῆσιν τοῦ βίου, ὡς ἐδώδιμα, ὑφάσματα, ὑποδήματα, ἐν οἷς καὶ ὑποδέσεις μικρῶν παιδίων ἀπαραλλάκτους πρὸς τὰ σημερινὰ αὐτῶν πέδιλα ἢ ***παπούτσια.***

Ἐπανελθόντα δ᾽ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, μ᾽ ἐπεσκέφθη ὁ Πρωθυπουργὸς τοῦ Ἀντιβασιλέως Νουβὰρ Πασᾶς, ὃν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν, ὡς οἱ κ. κ. Ζάνος, Μίχος, Μωραΐτης, ὅστις καὶ ἠθέλησε νὰ μείνω ἐκεῖ παρ᾽ αὐτῷ

ἐπὶ 2 ἢ 3 ἡμέρας. Ἀλλὰ δὲν ᾐσθάνθην ἐν ἐμοὶ τὴν δύναμιν νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι, ἀφ᾿ οὗ ἅπαξ εἶδον τὰ μέρη τῆς διατριβῆς του, ἔπρεπε νὰ σπεύσω ὀπίσω παρὰ τὸν τάφον του. Ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐποχῇ καὶ περιστάσει ἡ θέα τοῦ Νείλου διαῤῥέοντος τὴν ἀχανῆ ἔρημον, ἐν ᾗ μονήρεις ὑψοῦντο αἱ πυραμίδες, θὰ ἔπληττε τὴν φαντασίαν μου ἰσχυρῶς, καὶ θὰ μ᾿ εἵλκυεν ἐπὶ μακρὸν νὰ παραμείνω παρὰ τὴν ἕδραν ταύτην τοῦ παναρχαίου πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ τότε ἡ φαντασία καὶ ἡ καρδία μου ἦσαν ἀμβλεῖαι πρὸς τοιαύτας ἐντυπώσεις, ἃς μετὰ χρόνον μόνον ἀνεῦρον ἐν τῇ μνήμῃ μου διατηρουμένας.

Ἀπήλθομεν λοιπὸν περὶ τὰς 6 τὸ ἑσπέρας. Καθ᾿ ὁδὸν ἀπηντῶμεν, εἰς μακρὰς ἀποστάσεις ἐνίοτε, λόφους τινὰς ἄμμου, εἰς ὧν τὰ πλευρὰ ἠνοίγοντο σκοτειναὶ ὀπαί, καὶ ἠρώτησα, ἂν θῶες ἢ τίνα εἴδη ζώων ἀνώρυττον καὶ κατῴκουν αὐτάς· ἀλλ᾿ ἔμαθον, πρὸς ἔκπληξίν μου, ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἦσαν ἄνθρωποι, οἱ δυστυχεῖς δουλοπάροικοι Φελλάχαι, οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἵτινες, πρὸ χιλιάδων ἐτῶν, ἀνήγειραν τὰ ἔτι σωζόμενα καὶ ἀπαράμιλλα μείναντα ἀρχιτεκτονικὰ μεγαλουργήματα. Πολλάκις δέ, παρά τινα τῶν σπανίων διωρύγων τοῦ Νείλου, δι᾿ ὧν πόσιμον ὕδωρ προμηθεύεται τοῖς ἀθλίοις τούτοις κατοίκοις, ἐβλέπομεν, ὡς ἀρχαῖον ἄγαλμα ἱσταμένην, ἵνα διερχομένους μᾶς ἴδῃ, νέαν τινὰ χωρικήν, τὸν ἀμφορέα φέρουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ θέσις αὐτῆς εἶχε τὶ τὸ εὐγενὲς καί, ὡς μαρτυροῦν, ὅτι οὐχὶ ἡ φύσις, ἀλλ᾿ ἡ ἀποκτηνοῦσα τυραννία εἶχε καταῤῥίψει εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἐπὶ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος εἶχε διανοίξῃ εἰς τοὺς λοιποὺς πάντας τὸ στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς Ἀλεξάνδρειαν δ᾿ ἀφίχθημεν κατὰ τὰς 10 $^{1}/_{2}$.

Ἐνταῦθα, ἀφ᾿ οὗ ἀνέγνων ὅ,τι ὁ Ἡρόδοτος γράφει περὶ Αἰγύπτου καὶ ἔκ τῶν νεωτέρων τινά, συνεπεσκέφθην μετὰ τοῦ πεπαιδευμένου αἰγυπτιολόγου, τοῦ ἐξ Ἀμαρουσίου τῆς Ἀττικῆς καταγομένου κ. Νερούτσου, τ᾿ ἀρχαῖα ἴχνη σώζοντα μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸν ὀβελίσκον τῆς Κλεοπάτρας, κείμενον κατὰ γῆς εἰς τὸ παράλιον, ἐντὸς κτήματος τοῦ ὁμογενοῦς Δημητρίου Ἰωάννου, ἔχοντα δὲ καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς ἱερογλυφικῶς ἐπιγε-

γραμμένας. Ἐξ αὐτῶν, τὰς δύω πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένας, εἶδον ἐντελῶς διατετηρημένας, τὰς δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν ὑπὸ τῆς ἄμμου καταστραφείσας. Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν ὁμογενῶν, χάριτας ἀποδιδούς, δι᾿ ἣν μοὶ ἐπεδείξαντο συμπάθειαν, καὶ ἐν Ῥαμλὲ (τὴν ἀρχαίαν Νικόπολιν), κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Ἀλεξανδρείας, κεκοσμημένην ὑπὸ πλουσίων ἐπαύλεων, ὁ κ. Ἰωάννης Δημητρίου μοὶ ἔδειξε τὴν πολύτιμον αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων συλλογήν του, ἣν συνήθροιζεν ἐπὶ τῇ γενναίᾳ προθέσει τοῦ νὰ πλουτίσῃ δι᾿ αὐτῆς τὴν Ἑλλάδα. Ἐδωρήσατο δὲ καὶ εἰς ἐμὲ ἀρχαῖον κάνθαρον ἐξ αὐτῆς. Καὶ παρὰ τῷ κ. Τσιτσίνιᾳ δὲ εἶδον πλουσίαν συλλογήν, ἐν ᾗ καὶ σπάνιον Ἑλληνικὸν ἀγγεῖον, παριστῶν τὸν Αἴαντα καὶ Ἀχιλλέα κυβεύοντας, καὶ ἑτέραν ἀξιόλογον αἰγυπτιακὴν συλλογὴν παρὰ τῷ κ. Συνοδινῷ.

Τῇ Κυριακῇ β᾿ ἀπῆλθον ἀπὸ πρωΐας μετὰ τοῦ Ἀλέξη, κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ὡραίαν πλατείαν τῆς πόλεως, διότι ἐκεῖ, ὁ ἀκριβῶς πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος ἀφιχθεὶς ἐκ Καΐρου ἀγαπητός μου Αἰμύλιος, εἶχε καταβῇ ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου, ἐν ᾧ κατέλυσε, ἵνα περιπατήσῃ, ἀλλὰ διὰ μιᾶς, αἰσθανθεὶς ἑαυτὸν ἐνοχλούμενον, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ κατεκλίνθη· τῆς καταστάσεώς του δὲ ταχέως ἐπὶ τὰ χείρω βαινούσης καὶ ἀπαιτούσης συνεχῆ ἐπιτήρησιν, μετηνέχθη εἰς τὸ κατάστημα τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους, ὅπου καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἐκεῖθεν δὲ μετέβην εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ πάσης τῆς ἀκολουθίας ἡ καρδία μου διεῤῥήγνυτο κλαίουσα καὶ προσευχομένη, εἰ καὶ μ᾿ ἐτάραττεν ἡ ξενικὴ μουσική, ἣν, διορθῶν δῆθεν τὴν ἀρχαίαν καὶ πατροπαράδοτον, εἶχεν εἰσαγάγει ἐκεῖ κύριός τις Μινότας καλούμενος. Περὶ τούτου δὲ δὲν τῷ ἀπέκρυψα τὴν γνώμην μου, ἀφ᾿ οὗ ἐξήλθομεν τῆς ἐκκλησίας.

Μετ᾿ εὐχαριστήσεως ἀπήντησα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν οἰκογένειαν Π. Ῥάλλη, μεθ᾿ ἧς πολλὴ οἰκειότης μὲ συνέδεεν ἐν Παρισίοις, καὶ ὅτε εἰς πρόγευμα προσεκλήθην παρ᾿ αὐτῇ, ἡ θυγάτηρ τῆς κυρίας Ῥάλλη, Ἀσπασία, μοὶ ἔδωκεν εἰς ἐνθύμημα, Ἰνδικόν τι βραχιόλιον. Ἄλλα δὲ δῶρα ἔλαβον παρὰ τῆς κυρίας Καρυδιᾶ, τοὺς χάρτας καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ

Μαχμοὺτ βέη· ὁ κ. Τσιτσίνιας δὲ μοὶ ἐχάρισεν ἓν νόμισμα, ἔχον κεφαλὴν τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἡ κυρία Σουλτάνη ἕτερον Πτολεμαίου καὶ τρεῖς ἀρχαίους κανθάρους. Πλεῖστοι δὲ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν, παρὰ τοῦ κ. Σκυλίσση μαθόντες, ὅτι εἶχον ἐπιχειρίσει τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἁπάντων, κατεγράφησαν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ μου συνδρομηταὶ εἰς αὐτά, καὶ τῇ Τετάρτῃ τὸ ἑσπέρας, ἐλθόντες πρὸς ἐμὲ οἱ κ. κ. Νικολόπουλος καὶ Ζερβουδάκης, μοὶ ἐνεχείρισαν τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν, καὶ συγχρόνως 26 χιλιάδας δραχμῶν, ἐκ προκαταβολῆς τὸ ὅλον τῆς συνδρομῆς διὰ τοὺς 12 τόμους, οὓς εἶχον τότε ἀναγγείλλει. Ἡ τοιαύτη εὐγενὴς αὐτῶν προθυμία βαθέως μὲ συνεκίνησε καὶ ἔσπευσα νὰ τοῖς ἀπευθύνω ἐπιστολὴν ἐκφράζουσαν τὸν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου, διότι ἡ πρὸς ἐμὲ εὐμένειά των ἦν βάλσαμον εἰς τὴν τετρωμένην καρδίαν μου, καὶ μοὶ καθίστα δυνατὴν καὶ τὴν τῶν ἔργων μου ἔκδοσιν.

Τῇ δὲ Πέμπτῃ (2 Μαΐου), εὐθὺς ἀπὸ πρωΐας ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Ἀλέξη εἰς τὸ κοιμητήριον, ὅπου ἄφηνον διὰ πάντοτε μακρὰν ἡμῶν κείμενον τὸν φίλτατόν μου Αἰμύλιον, ἓν τῶν ἐγκαυχημάτων τῆς οἰκογενείας μου, καὶ τὸν ἐμοὶ ἀγαπητότατον, ἄφηνον ὅμως καὶ πάντοτε παρ᾿ αὐτῷ τὴν μνήμην καὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ τὴν εὐλογίαν μου ἐπ᾿ αὐτοῦ. καὶ ἀφ᾿ οὗ ἐδέχθην πλείστων ὁμογενῶν κατ᾿ οἶκον τοὺς ἀποχαιρετισμούς, ὑπὸ πολλῶν ἄλλων συνοδευόμενος, ἐπεβιβάσθην κατὰ τὰς $4^1/_2$, καὶ ἀπεπλεύσαμεν. Ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας δὲ θλιβερά τις μοὶ παρέστη παρηγορία, εἷς φθισικός, βαρέως πάσχων καὶ βασανιζόμενος, ὅστις μοὶ ἐνέβαλλε τὴν ἰδέαν, ὅτι τοιαύτη οἰκτρὰ θὰ ἦτον ἴσως καὶ τοῦ φιλτάτου υἱοῦ μου ἡ ὕπαρξις, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀνέπαυεν εἰς τοὺς κόλπους του.

Εἰς Σύρον ἐφθάσαμεν μετὰ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας, καὶ τὸ πρωΐ, τῆς 5 Μαΐου, δι᾿ Ἑλληνικοῦ πλοίου, τῆς «Ἴριδος», μετ᾿ ἀνήσυχον νύκτα, εἰς Πειραιᾶ. Τὴν οἰκογένειαν, ἐξ ἐπιστολῶν μου γνωρίζουσαν ἤδη τὸ δυστύχημα, εὗρον εἰς ἀπαρηγόρητον θλίψιν βεβυθισμένην· δι᾿ ἐμὲ δ᾿ ὁ θόρυβος εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ εὔθυμον καὶ ἀδιάφορον πλῆθος, ὃ ἀπήντων, διήγειρεν ἀλγεινὰ

αἰσθήματα καὶ συνέθλιβε τὴν καρδίαν μου. Τὸ πρῶτον δὲ πένθιμον καθῆκον, ὃ ἐξετελέσαμεν, ἦν ἐκκλησιαστικὸν μνημόσυνον, εἰς ὃ αἱ καταβεβλημέναι ἡμῶν ψυχαὶ ὑψώθησαν πρὸς τὰς μονάς, εἰς ἃς μετέβη καταλιπὼν ἡμᾶς ὁ παμφίλτατος.

Ἐθεώρησα δ᾽ ἐκ τῶν πρώτων μου καθηκόντων νὰ ἐπισκεφθῶ, ἅμα ἀφιχθείς, τὴν μητέρα τοῦ κ. Μάνου, πρὸς ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου διὰ τὴν φιλόξενον ὑποδοχὴν καὶ διὰ τὴν παραμυθίαν, ἣν εὗρον παρὰ τῷ υἱῷ της, καὶ ὁμοίως καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Δελιγιάννην, ἵνα πολεμήσω παρ᾽ αὐτῷ τὴν πρόληψιν, ὅτι ὁ Πρόξενος ἡμῶν ἦν ἀφωσιωμένος εἰς τὸν κ. Δελιγεώργην μᾶλλον ἢ εἰς τὸ καθῆκόν του.

Τὸ πρῶτον δ᾽ ἔργον, εἰς ὃ ἐκθύμως ἠσχολήθην ἀπὸ τῆς ἐπανόδου μου, ἦν νὰ διατάξω καὶ ἐκδώσω τ᾽ ἀπομνημονεύματα, ἃ ὁ Αἰμύλιος εἶχε συντάξῃ ἐπὶ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου, διηγούμενος τὴν εἰς αὐτὸν μετοχήν του. Διεφαίνετο δ᾽ ἐν αὐτοῖς σπανία χάρις καὶ πρωτοτυπία, καὶ πρώϊμος συγγραφικὴ ἱκανότης, καὶ τὰ ἀφιέρου εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας ἀξιωματικούς, μεθ᾽ ὧν ἤλπιζεν, ἀλλὰ σκληρὰ εἱμαρμένη δὲν τῷ ἐπέτρεψε, νὰ συνυπηρετήσῃ. Ἡ δ᾽ ἔκδοσις ὡρίσθη νὰ πωλῆται ὑπὲρ τοῦ Πτωχοκομείου.

Τῇ 19 Μαΐου ἡ κυρία Ζωὴ Βαλτατζῆ, ἀπερχομένη μετὰ τοῦ Λεάνδρου Δοσίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, μᾶς ἔδωσε γεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ ἐπὶ τὸν λόφων τῆς Φρεαττύος. Καὶ ἦν μὲν ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος τῆς φύσεως, οἱ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου ἀνθόστρωτοι λόφοι ὑπερκείμενοι τῆς στιλπνῆς καὶ μειδιώσης θαλάσσης. Ἀλλ᾽ ἡ ἐξαφθεῖσα εὐθυμία τινῶν τῶν συνδαιτυμόνων μὲ κατέβαλλε καὶ μοὶ συνέτριβε τὴν καρδίαν. Συναπήρχετο δὲ καὶ ὁ Εὐγένιος.

Ἐν τούτοις ἡ κυβέρνησις εἶχεν ὁριστικῶς ἀποφασίσῃ τῶν Πρεσβειῶν τὴν ἀνίδρυσιν, καὶ ὁ Πρέσβυς τῆς Αὐστρίας κ. Ποττεμβοῦργ, μοὶ εἶπεν ὅτι πέμπομαι εἰς Βερολῖνον. Τοῦτο δὲ μαθών, ἐπεσκέφθην τὸν Ὑπουργὸν Ἰ. Δεληγιάννην, καὶ τῷ εἶπον ὅτι, ἂν ἀληθῶς πρόκηται νὰ διορισθῶ που Πρέσβυς, τῷ ζητῶ ὡς Γραμματέα τὸν υἱόν μου Ἀλέξην, καὶ διότι γνωρίζω τὴν ἱκανοτητά του, καὶ διότι δίκαιος εἶναι ὁ προβιβασμός του,

μετὰ τόσων ἐτῶν ἄμισθον καὶ ἀμοιβῆς ἀξίαν ὑπηρεσίαν. Ὁ κ. Δεληγιάννης ὅμως μοὶ ἀπήντησεν ὅτι, ἐγὼ μὲν πέμπομαι εἰς Βερολῖνον, γνωρίζει δὲ πόσον ἀξιεπαίνως ὑπηρέτησεν ὁ υἱός μου, καὶ ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκεῖνος σχεδὸν πάντοτε ἀνεπλήρου τὸν ὀλίγον ἐργαζόμενον καὶ μακράν μου οἰκούντα Πρῶτον Γραμματέα, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν οὐδὲν ἦν δυνατὸν νὰ γίνῃ δι᾽ αὐτὸν, διὰ λόγον ὃν δὲν ἐδύνατο εἰσέτι νὰ μ᾽ εἰπῇ, ὃν ὅμως θὰ ἐγκρίνω, ὅταν τὸν μάθω. Μετὰ ταῦτα δὲ, εἰς ἄλλην συνέντευξιν, καὶ μοὶ ἐδήλωσεν ἐμπιστευτικῶς τὸν λόγον τοῦτον, ὃν ὅμως οὐδόλως ἐνέκρινα, ἐξ ἐναντίας εὗρον πολὺ κατακριτέον καὶ πάσης τάξεως περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀνατρεπτικόν. Ἦν δ᾽ οὗτος, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς κ. Βούλγαρης ἐζήτησε νὰ διορισθῇ Πρῶτος Γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίνῳ Πρεσβείας ὁ οὐδαμοῦ, οὐδέποτε, οὐδ᾽ ὡς γραφεὺς ὑπηρετήσας, καὶ ἐκεῖ τὰς σπουδάς του ἔτι μὴ περατώσας, υἱός του. Οὐχ ἧττον ὁ κ. Δεληγιάννης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἐδύνατο ν᾽ ἀρνηθῇ τὸ αἰτούμενον ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, καὶ τὸν υἱόν μου διώρισε διὰ Β. Διατάγματος ἄμισθον Γραμματέα τῆς πρεσβείας τοῦ Βερολίνου, εἰπών μοι ὅτι θέλει διαδεχθῇ ὡς Γραμματεὺς τὸν Βούλγαρην, ὅστις δὲν πρόκειται νὰ μείνῃ ἐπὶ πολύ. Περὶ τούτου δὲ μ᾽ ἐβεβαίωσε καὶ ὁ πατήρ του, εἰπών μοι ὅτι τὴν θέσιν τοῦ Γραμματέως ἐπεζήτησε δι᾽ αὐτὸν πρὸς διευκόλυνσιν καὶ προπαρασκευὴν βουλευτικῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ὥστε καὶ ὑπὲρ δύω μῆνας δὲν θὰ ἔμενεν ἐν Βερολίνῳ, μεθ᾽ οὓς ἡ θέσις θὰ ἐδίδετο δικαιωματικῶς εἰς τὸν Ἀλέξην.

Συγχρόνως ἐπροσπάθησα νὰ ἐπιφέρω τινὰ βελτίωσιν καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀριστείδου, ὅστις, ὡς ἀξιωματικὸς τῶν Πυροσβεστῶν, δὲν ἐδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας ἀνταξίας τῶν γνώσεών του, οὐδὲ τῆς πείρας, ἣν προσεκτήσατο εἰς δύω τῶν μεγαλητέρων πολέμων τῶν παρόντων χρόνων. Ἐζήτησα, ἑπομένως, νὰ μετατεθῇ εἰς τοὺς Ἐπιτελεῖς· καὶ μ᾽ ὑπεσχέθησαν μὲν νὰ γίνῃ περὶ τούτου προσπάθεια, ἀλλ᾽ ἢ δὲν ἔγεινεν, ἢ ἀπέτυχεν. Ὑπὸ φίλων μου δὲ τῷ ἐγένετο πρότασις νὰ ἐκλεχθῇ Βουλευτής, καί, συναινέσας, ἔλαβε πρὸς τοῦτο 5 ½ μηνῶν ἄδειαν

παρὰ τοῦ Ὑπουργείου. Πολλὰ δὲ κ᾽ ἐγὼ παρὰ πολλοῖς ἐνήργησα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἐδαπάνησε· καὶ εἰς τὰς ἐκλογὰς γενομένας τῇ 23—25 Ἰουνίου, ἔλαβε μὲν τῷ ὄντι ψήφους πολλάς, καὶ ἡ ἐν Ἀμαρουσίῳ κάλπη του ἦν ἡ μία τῶν στεφανωθεισῶν καὶ πανηγυρικῶς κομισθεισῶν εἰς Ἀθήνας, ἀλλ᾽ εἰς τὴν διαλογὴν ἦν μόνον ὁ προτελευταῖος τῶν ὑποψηφίων, καὶ οὕτως ἀπέτυχε.

Τῇ 9ῃ Ἰουνίου, παρευρεθεὶς εἰς συνεδρίασιν τοῦ Συλλόγου Βύρωνος, καθ᾽ ἣν ὁ φίλος μου Σκυλίσσης Ἰσιδωρίδης, ὁμιλήσας περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐκήρυξεν αὐτὴν ἑβραϊκὴν τὴν καταγωγὴν καὶ βάρβαρον, ὡς ἀρχαίαν δ᾽ Ἑλληνικὴν ἐθεώρησε τὴν Ἰταλικήν, τῷ εἶπον μὲν ἰδιαιτέρως ὅτι, κατ᾽ ἐμὴν γνώμην, αἱ θεωρίαι του ἦσαν ἱστορικῶς ἐσφαλμέναι, ἔγραψα δὲ τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν «Ἐφημερίδα», ἐπαινῶν τὴν εὐγλωττίαν τοῦ λόγου του, ἀλλ᾽ ἀναιρῶν αὐτόν, καί, πορευθείς εἰς τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἐξήγησα αὐτῷ τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωρίας μου, καὶ τὸν παρεκάλεσα ν᾽ ἀντιστῇ πάντοτε ἐπιμόνως εἰς πᾶσαν πρότασιν ἢ ἐπιχείρησιν μεταβολῆς τῆς πατροπαρόδου ταύτης Μουσικῆς. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, εἰς οἰκίαν τινά, εἰς ἣν ἐνόμιζον ὅτι γνώριμός τις κατῴκει, εἰσελθὼν εἰς τὸ πρόσγαιον δωμάτιον, ἵνα ἐρωτήσω περὶ αὐτοῦ, εὑρέθην ἐντὸς πλήρους συνεδριάσεως ἑταιρείας τινός, ἥτις, ἔμαθον παρὰ τοῦ προέδρου, ὅτι σκοπὸν εἶχε τὴν ἐκκλησιαστικὴν Μουσικήν, καί, παρακληθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ, παρεκάθησα· ἐπειδὴ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἔμελλον ν᾽ ἀποδημήσω, λαβὼν τὸν λόγον, ἀπεχαιρέτισα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐνεψύχωσα τὴν ἑταιρείαν νὰ ἐπιμείνῃ ἀπαρεγκλίτως εἰς τὸ ἔργον της, ἀναπτύξας αὐτῇ τὴν ἐμὴν ἔποψιν καὶ τοὺς λόγους, δι᾽ οὓς τὴν ἱερὰν ἡμῶν μουσικὴν ἐθεώρουν οὖσαν ἀκριβῶς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, μεταβᾶσαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Πρῶτοι Πρέσβεις διωρίσθησαν ὁ κ. Βαλαωρίτης εἰς Λονδῖνον καὶ ὁ κ. Βράϊλας εἰς Πετρούπολιν. Μετὰ τούτου δέ, ἀπερχομένου εἰς τὴν θέσιν του, συνδιελέχθην διὰ μακρῶν τῇ 13 Ἰουνίου, ἐξηγήσας αὐτῷ τὴν γνώμην μου, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν εὔνοιαν καὶ τῆς Ῥωσσίας, ἵνα μὴ τὴν ἔχωμεν ἐκ συστήματος

ἐχθρικὴν εἰς τὴν ἐν Ἀνατολῇ αὔξησιν ἡμῶν, ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ἐκ τῆς ὀρθοδοξίας ἐλπίζουσαν ὠφελήματα, καὶ τὸν εὗρον τὰ αὐτὰ μετ᾿ ἐμοῦ φρονοῦντα.

Τὴν δ᾿ ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης παρουσιάσθην εἰς τὸν Βασιλέα, ἄρτι ἐπιστρέψαντα εἰς Ἀθήνας, καὶ παρουσίασα καὶ τὸν Ἀλέξην, ὃν καὶ ἐσύστησα εἰς τὴν Α. Μ Ἐξέφρασε δ᾿ ὁ Βασιλεὺς ἐγκάρδια συλλυπητήρια διὰ τὴν συμβᾶσαν ἡμῖν συμφοράν, καὶ πολλὰ συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Ἀλέξη περὶ Αἰγύπτου, καὶ τὸν ἐπῄνεσε διὰ τὴν μακρὰν καὶ πρόθυμόν του ὑπηρεσίαν.Κατὰ τὴν παρουσίασιν δὲ ταύτην ὡμίλησα καὶ περὶ τοῦ συστηθέντος μοι Ἄνσεν, ὡς προτιθεμένου νὰ ἐκδώσῃ φιλελληνικὴν ἐφημερίδα, καὶ δυναμένου ν᾿ ἀναδειχθῇ οὐκ ὀλίγον χρήσιμος, ἀλλ᾿ εἰς τὸν Βασιλέα ἀγνοῶ τίς ἐπέβαλε τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Δανὸς οὗτος ἦν κατάσκοπος, παρεξηγουμένου πιθανῶς οὕτω τοῦ φιλοπράγμονος αὐτοῦ χαρακτῆρος.

Τῇ 21 Ἰουνίου περίεργον εἶχον συνάντησιν. Διερχόμενος ἔμπρὸς τοῦ Ξενοδοχείου τῶν Ξένων, εἶδον κυρίαν ἐξερχομένην αὐτοῦ καὶ ἀναβᾶσαν εἰς ἅμαξαν· ἡ φυσιογνωμία δ᾿ αὐτῆς διήγειρεν ἐν ἐμοὶ ἀόριστόν τινα ἀνάμνησιν, δι᾿ ὃ καί, ἐρωτήσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔμαθον ὅτι ἦν ἡ κυρία Φρέβελ, καί, ἐνθυμηθεὶς ὅτι οὕτω ἐκαλεῖτο, ἀφ᾿ οὗ ἐνυμφεύθη, ἡ Καρολίνα, τρίτη θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Ἀντιβασιλέως ἡμῶν Ἀρμενσπέργ, προσῆλθον εἰς τὴν ἅμαξαν, καὶ μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἀνεγνωρίσθην ὑπ᾿ αὐτῆς. Προσελθόντος δὲ μετά τινας στιγμὰς καὶ τοῦ ἀνδρός της μετὰ τοῦ υἱοῦ των, μὲ παρουσίασεν εἰς αὐτόν, Πρόξενον ὄντα τῆς Γερμανίας ἐν Σμύρνῃ καί, μετὰ τοῦτο, προσκληθείς, ἀνέβην εἰς τὴν ἅμαξάν των, συμπεριήλθομεν τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἔδειξα τὰς οἰκίας, ἃς ἡ κυρία εἶχε κατοικήσῃ, ὡς θυγάτηρ τοῦ Ἀντιβασιλέως, καὶ συνεπεσκέφθημεν τὸν Βοτανικὸν Κῆπον.

Παρεκλήθην δ᾿ ὑπὸ τοῦ κ. καὶ τῆς κυρίας Φρέβελ νὰ μεσιτεύσω ὑπὲρ τῆς ἀλλαχόσε μεταθέσεως αὐτῶν, ὃ καὶ ἔπραξα ἐπιτυχῶς, ἀφ᾿ οὗ μετέβην εἰς Πρωσσίαν. Οὐχὶ δ᾿ εὐχαρίστους πληροφορίας μοὶ ἔδωκεν ἡ Καρολίνα περὶ τῆς ἀδελφῆς της Σοφίας, διαζευχθείσης ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της Καντακουζηνοῦ καὶ μόνης ζώσης ἐν Γερμανίᾳ, μετὰ τῶν παιδίων της.

Λυπηρὰ εἴδησις ἔφθασε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκ Κερκύρας, ὅπου, ἕνεκά τινος ὑφ᾽ ἁμάξης καταπατηθέντος κυνός, ἐξ ἀμελείας τῶν ἀρχῶν, συνέβη σύγκρουσις, ἐν ᾗ εἴκοσι ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ μία κυρία, ἡ κυρία Μιλιαρέση, καὶ εἷς ὑπήκοος Ἄγγλος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου δύω μᾶς ἐγένοντο προτάσεις συνοικεσίων, ἡ μὲν διὰ τὴν θυγατέρα μου Ζωὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ ἢ ἐγγόνου τοῦ ἐν τῇ Φιλικῇ Ἑταιρείᾳ ὀνομαστοῦ γενομένου Φωτίλα. Ἀλλὰ τὸν νέον δὲν ἐγνώριζον, οὐδέ τι ἐνθαῤῥυντικὸν ἐδυνήθην νὰ μάθω περὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως ἢ τῶν προτερημάτων του, ὥστε ἐματαιώθη ἡ πρότασις, ἡ δὲ προῆλθεν ἐκ τῆς κυρίας Τομπάζη, ἥτις ἐζήτησε τὸν Ἀλέξην διὰ τὴν θυγατέρα της. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐγὼ ἀρχὴν εἶχον νὰ μὴ ἐπεμβαίνω εἰς τῶν υἱῶν μου τὴν ἐκλογήν, ὁ Ἀλέξης, θεωρῶν ἑαυτὸν πολὺ νέον καὶ εἰσέτι στερούμενον σταδίου, ἠρνήθη.

Ἐν τούτοις ὁ πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος ὁρίζων δὲν ἦν ἐντελῶς αἴθριος. Ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου του Ὑπουργείου ὁ Βασιλεύς, ὡς ὤφειλεν, εἶχε μεταβιβάσῃ πᾶσάν του τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ νέον, τὸ ἐπιβληθὲν ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας. Ἀλλὰ τοῦτο δυσηρέστη τὴν ἀντιπολίτευσιν, καὶ ἓν μέλος αὐτῆς, ὁ Χ. Τρικούπης, ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τίς πταίει;» ἄρθρον ἀσεβὲς καὶ ἀντισυνταγματικόν, τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ζοφερὰ χρώματα παριστῶν, καὶ τὴν εὐθύνην αὐτῆς ἀποδίδων εἰς τὸν Βασιλέα, δι᾽ ὃ καὶ παρεπέμφθη εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἐφυλακίσθη. Πολλὰ δὲ καὶ ἄτοπα διεδίδοντο ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐξημμένων ἀρχολιπάρων, καί, ἐν ἄλλοις, ὅτι ἡ Ἤπειρος ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ ἀνεξάρτητος ὑπὸ τὸν Ἀλφρέδον, ὡς Βασιλέα, καὶ ἄλλαι, οὐχὶ φρονιμώτεραι, φαντασιοκοπίαι. Ηὔξησε δὲ τὸν θόρυβον καὶ ὁ Γρίβας, προκαλέσας διὰ τῶν ὑπασπιστῶν του τὸν Φιλήμονα εἰς μονομαχίαν, ἣν 15 νέοι παρουσιάσθησαν νὰ δεχθῶσιν ἀντ᾽ ἐκείνου.

Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, κενουμένης τότε τῆς θέσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, οἱ περὶ τὸν Ὑπουργὸν μὲ προὐκάλεσαν νὰ γράψω εἰς τὸν υἱόν μου Κλέωνα, ὅτι εἰς αὐτὸν θὰ ἐδίδετο, ἀλλ᾽ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἐδόθη εἰς τὸν κ. Ῥαζῆν, τὸν πρώην Διερ-

μηνέα μου ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ φίλον ἐπιστήθιον τοῦ Τρικούπη.

Κατὰ παράκλησιν τοῦ νέου Ἀσωπίου, ἔγραψα κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διὰ τὸ Ἡμερολόγιόν του ἄρθρον περὶ πνευματισμοῦ.

Προσεκλήθην δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων νὰ συνεργασθῶ μετ᾽ αὐτοῦ καὶ μετ᾽ ἐπιτροπῆς, ἣν τὸ Ὑπουργεῖον διώρισε, πρὸς γνωμοδότησιν περὶ τῆς ἐν τῷ Μουσείῳ κατατάξεως τῶν ἀρχαίων ἀντικειμένων· ἀλλ᾽ ἀντὶ τούτου, πορευθεὶς μόνος, καὶ μελετήσας τὰς θέσεις, ἀπηύθυνα πρὸς τὴν Ἐφορείαν ἰδιαιτέραν ἔκθεσιν, ἐν ᾗ ἔλεγον, ὅτι ἀνέκαθεν ἀποδοκιμάζω τὴν διὰ τὸ Μουσεῖον ἐκλεχθεῖσαν θέσιν, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ σχέδιον αὐτοῦ, μὴ συνᾷδον πρὸς τὸ ἄλλοτε ἐγκριθὲν καὶ εἰς διεθνῆ διαγωνισμὸν ἐκτεθὲν σχέδιον, ὡς δὲν εἶχον ἄλλοτε δεχθῆ τὴν προταθεῖσάν μοι συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν τῆς οἰκοδομῆς, οὕτως ἀπέχω καὶ τῆς ἤδη συστάσης. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐπρότεινον ἰδιωτικῶς, ἣν ἐνόμιζον σκοπιμωτέραν διάταξιν, ὅπως τότε εἶχον τὰ τοῦ Μουσείου.

Τέλος δὲ τῇ 16ῃ Ἰουλίου μοὶ ἐκοινοποιήθη ὁ διορισμός μου εἰς τὴν Πρεσβείαν τοῦ Βερολίνου, μετὰ τοῦ Κουντουριώτου ἀπερχομένου εἰς Κωνταντινούπολιν καὶ τοῦ Μελετοπούλου ἀπερχομένου εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν ὅρκον μου ἔδωκα ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὴν συνέντευξιν δὲ ταύτην ὁ Βασιλεὺς πολλοὺς εὐηρεστήθη νὰ μοὶ εἰπῇ ἐπαίνους διὰ τοῦ Αἰμυλίου μου τ᾽ Ἀπομνημονεύματα, καὶ προσέτι νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ ὅτι ἀπένειμεν ἑλληνικὸν παράσημον εἰς τὸν Ἄνσεν, τὸν ἄλλοτε διαβληθέντα αὐτῷ καὶ ὑπὲρ οὗ εἶχον ἐγὼ μεσιτεύση, δι᾽ ὅσα εἶχε γράψῃ ὑπὲρ Ἑλλάδος, καὶ προσέτι εἰς τὸν Danhauser, τὸν συντάξαντα τὴν μουσικὴν τῶν χορῶν τοῦ Κουτρούλη.

Μετὰ τὴν ὁρκοδοσίαν δ᾽ ἀποχαιρετῶν τὸν κ. Βούλγαρην, τῷ συνέστησα αὖθις τὸν Ἀλέξην, καὶ μοὶ εἶπε νὰ μένω ἥσυχος, διότι ἀφεύκτως θὰ διαδεχθῇ τὸν υἱόν του, ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Δεκέμβριον. Τῷ παρέστησα δ᾽ εἰς τὰς τότε συνεντεύξεις, ὅτι ἀδύνατον μοὶ φαίνεται νὰ εὐοδωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἄνευ μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος, καὶ συνωμολόγησε τοῦτο

πληρέστατα, μοὶ εἶπεν ὅμως ὅτι συνταγματικῶς τοῦτο ἐστὶν ἀνέφικτον καὶ δύναται νὰ γίνῃ μόνον δι᾿ ὑπουργικοῦ πραξικοπήματος καὶ κλήσεως πρὸς τὸν λαόν.

Μετέβην δὲ καὶ εἰς τὸ Φάληρον, ἵν᾿ ἀποχαιρετίσω τὸν Κουμουνδοῦρον, καί, εὑρὼν μόνον τὴν Κυρίαν, προέτρεψα αὐτὴν νὰ τὸν παρακινῇ νὰ ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως καὶ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ δὲ Κυρία Κουμουνδούρου μ᾿ ὑπεσχέθη τοῦτο, εἰποῦσά μοι, ὅτι ὁ σύζυγός της ἔχει διαθέσεις ὅλως συντηρητικάς.

Τῇ δὲ 28ῃ Ἰουλίου, προσκληθεὶς εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Βασιλεῖ, ἀπῆλθον εἰς τὰς 2 ½ εἰς Δεκέλειαν, καὶ ἔτυχον προσηνεστάτης δεξιώσεως. Μετὰ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, πολλὰ διαλεχθεὶς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τῇ ἐξέθηκα τὴν περὶ αὐτῆς γνώμην μου. Εἰς δὲ τὸν Βασιλέα ὑπέβαλα τὰς ἰδέας μου περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι αὗται πρέπει νὰ μὴ ἔχωσιν οὐδὲν τὸ δεσποτικόν, ἀλλὰ ν᾿ ἀφορῶσι τὴν σύστασιν Γερουσίας, τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ τὰ τοιαῦτα. Περὶ δὲ Κουμουνδούρου, ὃν τῷ συνίστων, ὡς ἕνα τῶν μᾶλλον ἱκανῶν διὰ τὴν κυβέρνησιν, μοὶ εἶπεν, ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ, ἀλλ᾿ ὅτι πολὺ τὸν παρώργιζον αἱ τελευταῖαι προτάσεις του. Ὅτε δ᾿ ὑπέβαλα καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν πρὸς τοὺς ὁμοδόξους τῆς Ἀνατολῆς σχέσεων ἡμῶν, εἰπὼν ὅτι δὲν συμφέρει ν᾿ ἀκολουθῶμεν τὸ σύστημα τῆς ἐχθρότητος, ὃ καθιέρωσεν ὁ Δελιγεώργης, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἑλκύσωμεν τὰς συμπαθείας αὐτῶν, μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἀναγνωρίζει ἤδη τοῦτο, ὡς τῷ ὄντι ὀρθότερον, ἀλλ᾿ ὅτι ἐν τῇ ἀξιοπρεπείᾳ της πρέπει ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ ἀποτείνηται αὐτὴ πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ ἐκεῖνοι νὰ ἔρχωνται πρὸς αὐτήν.

Μετὰ ταῦτα δὲ μὲ περιέφερεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ κτήματος, ἰδίως ὅπου ἐνήργησεν ἀνασκαφάς, καὶ μοὶ ἔδειξεν ἀνάγλυφα, ἐπιγραφὰς καὶ ἀγγεῖα, ἃ ἀνεῦρε καὶ ἐφύλαττεν ἐντὸς ἀνεμομύλου τινός, ὃν εἶχε μεταβάλει εἰς προσωρινὸν Μουσεῖον.

Τῇ δ᾿ ἐπιούσῃ 29ῃ Ἰουλίου, ἐπεσκέφθην εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῶν Ξένων τὸν ἄρτι ἀφιχθέντα νέον Πρέσβυν τῆς Πρωσσίας κ.

Ράδοβιτς, ὅστις διαφόρους μοὶ ἔδωκεν ὁδηγίας περὶ τοῦ ἐν Βερολίνῳ βίου μου.

Τέλος δέ, τῇ 30 τοῦ μηνὸς ἐπεσκέφθην τὸ τελευταῖον τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Βούλγαρην, ὅστις, λόγου αὖθις γενομένου περὶ τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων, μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἐδικήν του γνώμην ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις πρέπει ν' ἀποβλέψωσιν εἰς σύστασιν Γερουσίας, τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Βουλευτῶν, τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ νόμου περὶ τύπου καὶ δημοσίων συναθροίσεων, κατὰ τὸ πλεῖστον σχεδὸν τὰ αὐτὰ φρονῶν, ἃ ἤκουσα καὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ ἃ καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐπρέσβευον. Ἐν τέλει δ' ἀπερχόμενος, τῷ εἶπον ὅτι τὸ μέλλον, ὃ ὀνειρεύομαι καὶ ὑπὲρ οὗ θέλω πάντοτε ὑπερμαχήσῃ τὸ κατὰ δύναμιν, ἐστὶν «Ἀνατολὴ ἐλευθέρα, ἀναγνωρίζουσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἑλλάδος, στηριζομένην ἐπὶ τῆς εὐνομίας καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως», καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι δέχεται πληρέστατα τὴν ἰδέαν μου.

Τῇ δὲ 31ῃ ἀπεχαιρέτισα καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸν φίλον Ἰ. Δεληγιάννην, ὅστις μοὶ ἐπανέλαβεν, ὅτι μετὰ 1 ἢ 2 μῆνας ὁ Ἀλέξης θὰ διορισθῇ Γραμματεύς, καὶ μοὶ ἐνεπιστεύθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ μοὶ δοθῶσι διαπιστευτήρια καὶ διὰ τὴν Δανίαν, πρὸς ἀποφυγὴν διπλωματικῆς ἀναμίξεως τῆς Δανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, δυναμένης νὰ προκαλέσῃ δυσχερείας καὶ δυσαρεσκείας.

Μετὰ μεσημβρίαν, χωρισθεὶς ἀπὸ τῆς οἰκογενείας, ἥτις ἔμελλε, διαθεῖσα τὰ κατὰ τὸν οἶκον, νὰ μὲ παρακολουθήσῃ βραδύτερον, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀλέξη, ἀπῆλθον ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἐπειδὴ οὐδεμία κατεπείγουσα ὑπόθεσις μ' ἐκάλει εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον μου, ἡ δὲ μισθοδοσία μου ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς μου, ὥστε, χρονοτριβῶν, οὐδενὸς κατεχρώμην, ἀπεφάσισα νὰ ὁδοιπορήσω διὰ Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἐπανίδω τὴν γεννήσασάν με καὶ τοὺς ἐκεῖ φίλους, καὶ εἰς Πειραιᾶ τὸ ἑσπέρας καταβὰς μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ Ὄθωνος, ἐφιλοξενήθην μετ' αὐτῶν τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου ***Ὄλγας*** ὑπὸ τοῦ φίλου καὶ πεπαιδευμένου πλοιάρχου αὐτῆς, τοῦ κ. Παλάσκα. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, Αὐγούστου 1, μετέβην μόνος εἰς τῶν

Γαλλικῶν Διαπορθμεύσεων τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ἀτμόπλοιον Cambodge, καὶ μετὰ 48 ὡρῶν, οὐχὶ μὲν γαληνιαῖον, ἀλλὰ διὰ τὰς διαστάσεις τοῦ πλοίου ἀτάραχον πλοῦν, ἀφίχθην τῇ 3 Αὐγούστου (Σαββάτῳ) εἰς τὰς 5 τὸ πρωῒ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Εὐγένιος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑποδιερμηνέως κ. Ζήνωνος καὶ τοῦ ἀρχικλητῆρος τοῦ Προξενείου, Ἀνδρέα, μὲ παρέλαβε καὶ μ' ἔφερεν εἰς Νεοχώριον παρὰ τῇ Κυρίᾳ Ζωῇ Βαλτατζῇ, διότι ἐκεῖ ἤμην προσκεκλημένος νὰ καταλύσω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς μου.

Ἀναρίθμητοι ἦσαν οἱ σχετικοί, οἱ φίλοι, οἱ ἀρχαῖοί μου συνεργάται, οὓς ἐπόθουν νὰ ἰδῶ, καί ἅμα ἀφιχθείς, ἤρχισα τὰς εἰς αὐτοὺς ἐπισκέψεις, μέχρις οὗ, μαθόντες περὶ τῆς παρουσίας μου, ἤρχισαν ἐκεῖνοι συρρέοντες παρὰ τῇ Κυρίᾳ Βαλτατζῇ. Παρὰ πάντων ἤκουον, δὲν ἠξεύρω ἂν δικαίως λεγόμενα, ὅτι ὁ διάδοχός μου κ. Σῖμος ἐντελῶς ἀπέτυχε καὶ παρὰ τοῖς ὁμογενέσι καὶ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ κυβερνήσει καὶ παρὰ τοῖς συναδέλφοις του, ἐξ ὧν ἕνα, τὸν σπουδαιότερον διὰ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα, τὸν Ἰγνάτιεφ, οὐδέποτε ἔβλεπε, καὶ εἶχε παύσῃ πᾶσαν σχέσιν μετ' αὐτοῦ. Ταῦτα μοὶ εἶπε, πλὴν ἄλλων πολλῶν, καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας κ. Καλλέργης.

Ἀλλὰ τὶς ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς μου, ὅτε, τῇ 5 Αὐγούστου, ἐπισκεφθεὶς τὸν κ. Σίμον, (διότι ὁ διάδοχός του κ. Κουντουριώτης δὲν εἶχε φθάσῃ, οὐδ' ἔμελλε νὰ φθάσῃ λίαν προσεχῶς), τίνα εὗρον ἐκεῖ; Τὸν Στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ! Ἀπῆλθε δ' οὗτος ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τὴν ἄφιξίν μου, καὶ ὁ κ. Σῖμος, ὁμιλῶν μοι περὶ τῶν ἐνεργειῶν του, μοὶ εἶπεν ὅτι αἱ προσπάθειαί του, ὡς πρὸς τὰ Βουλγαρικά, ἀπέβλεψαν εἰς τὸ νὰ θεωρηθῶσιν οἱ Βούλγαροι ὡς ἑτερόδοξοι, καὶ νὰ ἔχωσι, ὡς τοιοῦτοι τοὺς ἰδίους ἀρχιερεῖς.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Σῖμος δὲν ἔμενεν, ἵνα ἐξακολουθήσῃ κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην τὰς ἐνεργείας του, εἰς οὐδεμίαν προέβην συζήτησιν μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐσκέφθην κατ' ἐμέ, τί ἄρα ἐκερδίζομεν ἀποξενούμενοι οὕτως λαὸν ὁμόδοξον ἐν Ἀνατολῇ, καὶ ἂν ἡμετέρα θὰ ἦτον ἡ νίκη ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν πάντες οἱ ἄλλοι Σλαῦοι, καὶ ἡ Ρωσσικὴ ἐκκλησία, ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα ἑκατομμύρια ὀρ-

θοδόξων, ἐτάττοντο ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἑπομένως τὴν ἡμετέραν ἔποψιν ἐθεώρουν ὡς αἱρετικήν. Μετὰ δύω δ' ἡμέρας, ὅτε ἐπεσκέφθην τὸν Ἰγνάτιεφ, πολλὰ μοὶ εἶπεν οὗτος κατὰ τοῦ διαδόχου μου, καὶ ὅτι ἀληθῶς αἱ σχέσεις των ἦσαν διακεκομμέναι, κατὰ πρῶτον δὲ τότε μετὰ μακρὸν χρόνον τὸν ἐπεσκέφθη, διότι ἔμαθεν ὅτι ἀνεκαλεῖτο.

Τὴν δ' αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸν κ. Σῖμον, ἠθέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀριφῆ πασᾶν, διάδοχον τοῦ Σερβέρ, εἰς Βεβέκιον. Ἀλλά, ἐν ᾧ τῷ ἔπεμψα τὸ ἐπισκεπτήριόν μου καὶ μοὶ ἐῤῥέθη ὅτι ἦτον κατ' οἶκον καὶ νὰ περιμένω, δύω ὥρας ὅλας περιμείνας ματαίως, ἅμα εἶδον καταπλέον τὸ δεύτερον ἀτμόπλοιον τοῦ Βοσπόρου, ἀπῆλθον, εἰπὼν ὅτι καιρὸν δὲν ἔχω νὰ τὸν περιμένω μακρότερον. Ἄλλοι ὅμως Ὀθωμανοὶ μεγιστάνες δὲν ἐδείχθησαν τοσοῦτον σκαιοί, καὶ φιλοφρονέστατα μ' ἐδέχθησαν ὁ Σερβὲρ πασσᾶς, ὃν παρεκίνησα νὰ συντελέσῃ εἰς τὴτ ταχεῖαν περάτωσιν τῆς μετ' ἐμὲ οὐδὲ βῆμα προβάσης συνθήκης περὶ ἐθνικότητος, ἵνα μή, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀποβῇ ἔτι δυσκολωτέρα· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Μέγας Βεζίρης, ὅστις, ὅτε ἐγὼ ἐπεδήμουν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μ' ἐδέχθη εὐγενέστατα Μὴ ὁμιλῶν δὲ εὐρωπαϊκήν τινα γλῶσσαν, ἐκάλεσεν οὗτος τὸν ἐν τῷ προθαλάμῳ του ἱστάμενον Ἀδοσίδην, ὅστις ἐλθών, καὶ ὄρθιος μετ' ἐσταυρωμένων χειρῶν, μᾶς ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεύς. Φιλικώτατα δέ, πρὸ πάντων, μ' ἐδέχθη ὁ ποτὲ ἐν Ἀθήναις, ἔπειτα δ' ἐν Παρισίοις χρηματίσας Πρέσβυς, ὁ Γάλλος μᾶλλον ἢ Τοῦρκος τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὸ πνεῦμα Χαλὶλ πασᾶς, ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν εἰκοσαετῆ ὡραίαν κόρην τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Μοὶ εἶπε δ' ὅτι ἐλυπεῖτο μὴ δυνάμενος νὰ μὲ παρουσιάσῃ εἰς αὐτήν, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἶχε φίλας της προσκεκλημένας. Καὶ ἐκ πεποιθήσεως μὲν ἐκεῖνος οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἔνστασιν νὰ μὲ παρουσιάσῃ, ὡς οὐδ' ἡ νέα ἡγεμονὶς νὰ μὲ δεχθῇ, καθ' ὅσον καὶ αὐτὴ εἶχεν εὐρωπαϊκῶς ἀνατραφῇ ὑπ' Ἀγγλίδος, καὶ αἱ κυρίαι ἡμῶν, αἵτινες πρὸ τῆς νυμφεύσεώς της τὴν ἐπεσκέπτοντο, μοὶ ἔλεγον ὅτι πολλάκις τὰς ἐμακάριζε, διότι ἦσαν ἐλεύθεραι νὰ νυμφευθῶσιν, ὃν ἤθελον, ἐν ᾧ ἐκείνη, ἔλεγε, θὰ

ἠναγκάζετο νὰ νυμφευθῇ βάναυσόν τινα Ὀθωμανόν, μεθ᾽ οὗ ὁ βίος θὰ τῇ ἦν βάσανος. Ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον ἤξευρον ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Χαλὶλ πασᾶ ἦσαν ἁπλῆ μόνον φιλοφροσύνη, διότι δὲν θὰ τῷ ἦν ἐπιτετραμμένον καὶ δυνατὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ παραβῇ ἀψηφῶς τὰ ἔθιμα τῆς κοινωνίας, εἰς ἣν ἀνῆκεν. Ὅτε μάλιστα τὸν ἠρώτησα, ἂν δὲν θὰ ἐπαναλάβῃ θέσιν διπλωματικήν, μοὶ εἶπεν ὅτι τοῦτο δὲν τῷ ἦτο πλέον ἐφικτόν, διότι δὲν ἤθελε νὰ μακρυνθῇ ἀπὸ τῆς συζύγου του· νὰ τὴν συμπαραλάβῃ δ᾽ εἰς τὴν Εὐρώπην αὐτὸς μέν, οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἔνστασιν, ἀλλὰ τοῦ Σουλτάνου αἱ γυναῖκες καὶ ἰδίως ἡ μήτηρ, οὐδέποτε θὰ τῷ ἐπέτρεπον, ἢ θὰ τὸ προσῆπτον αὐτῷ ὡς ἔγκλημα. Ἦν δὲ τουρκικῶν προλήψεων ἀπηλλαγμένος, καί, προκειμένου περὶ τῶν οἰκιῶν, αἵτινες πολλαχοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵστανται καταῤῥέουσαι, μοὶ ἔλεγεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἰσὶ Μογγόλοι τὴν καταγωγήν, καὶ ὅτι εἰς τὴν γλῶσσάν των δὲν ὑπάρχει λέξις ἔχουσα τὴν σημασίαν τῆς **διατηρήσεως**. Ὡμολόγει δὲ καὶ ὅτι ὁ δεσποτισμὸς ἐστὶ τὸ χείριστον τῶν πολιτευμάτων.

Ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας κ. Vogué, ὃν ἐπεσκέφθην ἐπίσης, μοὶ εἶπεν ὅτι αἱ διαιρέσεις τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς εἰσὶν αἱ διατηροῦσαι ἐν Εὐρώπῃ τὴν Τουρκοκρατίαν. Παρὰ δὲ τῷ Πρέσβει τῆς Ἀγγλίας, Ἔλλιοτ, συνεγευμάτισα μετὰ τοῦ Μιδάτ, τοῦ Σερβέρ, τοῦ Κιανῆ, Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ Σαλίχ, ὁμιλοῦντος ἄριστα τὴν Ἑλληνικήν, καὶ προσέτι τῶν Ἑλλήνων Μουσούρου, ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Πρέσβεως, τοῦ Σάβα καὶ τοῦ Μάρκου πασᾶ.

Ἐξ οἴκτου δὲ μετέβην νὰ ἰδῶ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πεπαιδευμένου Μεγάλου Λογοθέτου Σταυράκη Ἀρ σάτρχη, Δημήτριον, οὗ δεινοτάτη ἦν ἡ θέσις, τυφλωθέντος ὑπ᾽ ἐκρήξεως κιβωτίου, ὃ καινούργιον τῷ εἶχε πεμφθῇ ὑπό τινος Ὀθωμανοῦ διὰ λόγους, οὓς δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ νὰ ἐξετάσω ἢ ν᾽ ἀπομνημονεύσω.

Παρευρέθην δὲ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Νεοχωρίου, κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βραβείων, καί τινα ὡμίλησα πρὸς ἐμψύχωσιν, καὶ εἶχον τὴν χαρὰν νὰ ἰδῶ τὸ δρᾶμα τοῦ πατρός μου, «Τὴν ἐπάνοδον τῶν Μουσῶν», παρασταθὲν ὑπὸ τῶν διδασκομένων, μετά

τινων μεταῤῥυθμίσεων, ὑπηγορευμένων ὑπὸ τοῦ τόπου καὶ τῶν περιστάσεων.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀπῆλθον δ' ἐκ Κωνταντινουπόλεως τῇ Τρίτῃ, 13 Αὐγούστου, περὶ τὰς 6½ τὸ ἑσπέρας, κατὰ φιλόφρονα παραγγελίαν τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας, ἀνακωχήσαντος πρὸ τοῦ Νεοχωρίου τοῦ αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου, ἵνα μὲ παραλάβῃ. Μὲ συνώδευσαν δὲ μέχρις αὐτοῦ ὁ Εὐγένιος καὶ ὁ Εὐαγγέλης, καὶ ἐκεῖ, περιμένουσά με ἡ κυρία Βερνουδάκη, μοὶ προσέφερεν εὐγενέστατα ἀνθοδέσμην εἰς ἀποχαιρετισμόν.

Συνοδοιπόρους εἶχον, ἐν ἄλλοις, τὸν τραπεζίτην κ. Σκουλούδην, καὶ Ἄγγλον τινά, εἰπόντα μοι ὅτι ἀπήρχετο εἰς Βιέννην, ἀναλαβὼν νὰ διοχετεύσῃ ὕδωρ εἰς τὴν μεγαλούπολιν ταύτην ἀπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Σέμεριγγ, καὶ γνωστὸν πόσον λαμπρῶς ἐπέτυχε τὸ μεγαλούργημα τοῦτο.

Εἰς Βάρναν δ' ἀφίχθημεν τὴν πρωΐαν περὶ τὰς 10, ὅτε τὸ αὐστριακὸν πλοῖον, ἆραν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, μὲ ἀπεβίβασε διὰ λέμβου του ἐπίσης σημαιοστολίστου, καὶ παραλαβών με ὁ εἰς προϋπάντησίν μου ἐλθὼν ἡμέτερος Πρόξενος Γ. Χρηστίδης εἰς τὴν οἰκίαν του, μοὶ παρέθηκε πρόγευμα, εἰς ὃ συνεκάθησε καὶ ἡ ἀδελφή του, κυρία Ἀργυροπούλου. Εἶτα δέ, προπεμπόμενος ὑπὸ φρουρᾶς 6 ἱππέων, οὓς ὁ Διοικητὴς τῆς πόλεως πρὸς τοῦτο μοὶ ἔπεμψεν, ἀφίχθην περὶ τὰς 12 εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, οὗ ἡ ἁμαξοστοιχία μὲ περιέμεινεν ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, διότι ὁ Πρόξενος εἶχεν ἀπατηθῇ, ὡς πρὸς τὸν καιρὸν τῆς ἀναχωρήσεως.

Εἰς ἕνα τὸν σταθμῶν, ἐνῷ ἡ ἡμετέρα ἁμαξοστοιχία ἀνεχώρει, ἔφθασεν ἄλλη κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν, καὶ εἰς αὐτὴν εἶδον τινὰ κύπτοντα ἐκτὸς τοῦ παραθύρου. Προσέξας δέ, ἀνεγνώρισα τὸν κ. Βουδούρην, τὸν ἡμέτερον ἐν Πετρουπόλει Πρέσβυν, ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗ, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ κ. Βράϊλα,

ἐπείσθη ὅτι ἡ παῦσίς του ἦν ἀμετάκλητος. Ἀλλ᾽ ἡ ὄψις αὕτη διῆλθεν ὡς σκιά.

Εἰς Ῥουστσούκι ἐφθάσαμεν κατὰ τὰς $7^1/_4$, καὶ ἐκεῖ ὑποδεχθείς με ὁ κ. Νικολόπουλος, μὲ ἔφερε, μετὰ πολλῶν ἄλλων ὁμογενῶν, εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὃν ἔπρεπε νὰ διαπλεύσω, προτιθέμενος νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Κλέωνα ἐν Βουκουρεστίῳ. Μεθ᾽ἱκανὴν ὥραν καὶ οὐκ ὀλίγας δυσκολίας, ὁ κ. Νικολόπουλος μ᾽ ἐπεβίβασεν εἰς λέμβον ἐλαυνομένην ὑπὸ τριῶν Βουλγάρων κωπηλατῶν, ὧν ὁ εἷς εὐτυχῶς ἐνόει καὶ ἔλεγέ τινας λέξεις ἰταλικάς. Οὕτως, ἐντὸς ὀλίγου, μακρυνθεὶς τῆς ἀκτῆς, ἔπλεον ἐπὶ τῆς ἀκυμάτου ἐπιφανείας τοῦ μεγάλου ποταμοῦ, ἥτις, ἐκ τοῦ ταπεινοῦ ἀκατίου μου, ἐφαίνετο ὡς εὐρεῖα θάλασσα, καί, περιπλεύσαντες ἔρημα καὶ βαλτώδη νησίδια, εὑρέθημεν, μετὰ ἓν τέταρτον, μακρὰν πάσης οἰκουμένης χώρας καὶ παντὸς βλέμματος, ὥστε καὶ ἀπορία τις μοὶ ὑπήρχετο, διατὶ οἱ τρεῖς Βούλγαροί μου δὲν μ᾽ ἔῤῥιπτον ἐκεῖ που εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα γένωνται κύριοι τῶν σκευῶν μου, βέβαιοι ὄντες νὰ μείνωσιν ἀτιμώρητοι καὶ ἀφώρατοι.

Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον, ἀπὸ τῶν οὐχὶ ἐνθαῤῥυντικῶν τούτων σκέψεων μ᾽ ἀπέτρεψεν ἡ μεγαλοπρεπὴς ὑπὲρ τὸν ποταμὸν αἰρομένη σελήνη, καὶ ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸν ἀπόπλουν ὡρμίσθημεν εἰς ἔρημον ἀκτήν, καταλληλοτάτην διὰ τὸ ἔγκλημα, ὃ κατ᾽ ἐμαυτοῦ ἐσχεδίαζον, καὶ ἐκεῖ, διὰ στενῆς σανίδος ἐν τῷ σκότει ἀποβάς, ἱκανὴν δ᾽ ὥραν περιμείνας, ἵνα εὕρωσι καὶ μοὶ φέρωσιν ἅμαξαν, ἦλθον τέλος εἰς τὸ Τελωνεῖον τοῦ Γιουργιόβου. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ σπουδαῖα προσκόμματα. Οἱ τελωνοφύλακες δὲν ἤθελον νὰ μοὶ ἐπιτρέψωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον, καὶ θὰ διενυκτέρευον εἰς τὸ ὕπαιθρον ἴσως, ἂν δὲν ἔφθανεν ὁ Τελώνης, ὅστις εὐτυχῶς ὡμίλει ὀλίγα Γερμανικά, καὶ μοὶ προσηνέχθη φιλοφρονέστατα. Μετέβην λοιπὸν ἐφ᾽ ἁμάξης εἰς τοῦ ἡμετέρου Προξένου, τοῦ φίλου μου κ. Λεονάρδου. Καὶ ἐκεῖ ὅμως ἄλλη πάλιν δυσκολία. Ὁ κ. Λεονάρδος ἀπεδήμει πρὸ 30 ἡμερῶν, ὥστε, ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁμαξηλάτου, κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἢ ἓν τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως, εἰς ὃ πολλοὶ ὁμογενεῖς, μαθόντες, ἀγνοῶ πῶς τὴν ἄφιξίν μου, ἦλθον νὰ μ᾽ ἐπισκεφθῶσιν. Ἀλλ᾽ ἐγώ, κεκμηκὼς ἐκ τῆς

ἐπιπόνου ὁδοιπορίας, εἶχον ἤδη κατακλιθῇ, ὥστε ἐστερήθην τῆς εὐχαριστήσεως τοῦ νὰ τοὺς ἰδῶ. Τῇ ἐπαύριον, 15 Αὐγούστου, εἰς τὰς 6½ ἀναχθείς, ἀφίχθην περὶ τὰς 9 εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου, μετ' ὀλίγον, ἐῤῥίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Κλέωνος, τῆς Δώρας καὶ τῆς μικρᾶς Ἕλλης, ὡς καὶ τῆς θυγατρός μου Αἰμυλίας.

Μᾶς ἐπεσκέφθη δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ κ. Φραγκούδης, Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Βουκουρεστίου, ἔχον, ὡς παρ' αὐτοῦ ἔμαθον, 31 καθηγητὰς καὶ 350 φοιτητάς. Μεταβὰς δ' εἰς αὐτὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἐθαύμασα τὸ μεγαλοπρεπὲς κατάστημα, περιέχον καὶ πλούσιον χημεῖον, συλλογὴν φυσικοϊστορικήν, μουσεῖον καὶ πινακοθήκην· καὶ ἐν γένει ἀρίστην μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἡ πόλις αὕτη, σχεδὸν πᾶσα ἀνακαινισθεῖσα μεθ' ὡραίων καὶ κανονικῶν οἰκοδομῶν, ὁδῶν καθαρίων καὶ λιθοστρώτων. Καθ' ἃς δὲ ζητήσας, ἔλαβον πληροφορίας, ἡ διοικητικὴ μηχανὴ ἐλειτούργει ἀπταίστως, ὁ στρατός, προϊὸν γενικῆς στρατολογίας, ἦν πολυάριθμος, πειθαρχῶν καὶ καλῶς γεγυμνασμένος, τῶν γυμνασίων ἀρχομένων ἀπ' αὐτῶν τῶν κατωτέρων δημοτικῶν σχολείων· καὶ πανταχοῦ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐπιῤῥοὴ κυβερνήσεως προνοητικῆς καὶ μονίμου, διότι ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ἔμενε τὸ Ὑπουργεῖον ἀκλόνητον, καὶ εἶχεν ἔτι μεγάλην πλειονοψηφίαν. Οὕτως, εὐοδούμενον, δὲν ἦν ἀδικαιολόγητον τὸ νέον κράτος ἂν ἔτρεφε φιλοδόξους ἰδέας.

Ὁ Κλέων ἠγαπᾶτο λίαν καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, πλὴν ἑνὸς βλακὸς ἐφημεριδογράφου, ὅστις ἐκ συστήματος τὸν ὕβριζε καὶ τὸν ἐσυκοφάντει. Καὶ ἠθέλησε μὲν ἡ ἀστυνομία νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, ἀλλ' ὁ Κλέων δὲν συγκατένευσε.

Ἀπουσιάζοντος δὲ τοῦ Ἡγεμόνος τότε καὶ τῶν Ὑπουργῶν, ἐπεσκέφθην μόνον τινας συγγενεῖς ἐν τῇ πόλει, καὶ μετὰ δύω ἡμέρας μετέβην μετὰ τοῦ Κλέωνος εἰς Καλλινέστι, τὸ ὑπὸ τὰ Καρπάθια τερπνῶς κείμενον κτῆμα τῆς ἐξαδέλφης μου Κυρίας Μαύρου. Ὁ σιδηρόδρομος, ὅστις εἰς τρεῖς ὥρας μᾶς ἔφερεν εἰς Πλοέστιον, ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος, δι' ὃν οἱ Ρωμοῦνοι ᾐτιῶντο τὸν Στρουσβὲργ, ὅτι ἑκατομμύρια τοῖς κατεχράσθη. Καὶ τουτο μὲν ἀγνοῶ

πῶς ἔχει, ἀλλ᾿ ἠξεύρω ὅτι αἱ ἅμαξαι αὐτοῦ ἦσαν ἄρισται. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνωδοιπόρησα, ἐν ἄλλοις, καὶ μετὰ τῆς κυρίας Λαχοβάρη, θυγατρὸς τοῦ φιλοπάτριδος Ἀρσάκη, ἥτις, πολλὰ περὶ τοῦ πατρός της διηγουμένη μοι, ἔκλαιεν ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ.

Εἰς Πλοέστιον δέ, προγευθέντες μετὰ τοῦ Ἕλληνος Προξενικοῦ Πράκτορος, ἀρχαίου ἀγωνιστοῦ καὶ ἀξιωματικοῦ τοῦ ἱππικοῦ, ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν ἐπὶ τεθρίππου, ὃ ἡ κυρία Μαύρου μᾶς ἔπεμψε, καὶ διὰ Φλωρεστίου καὶ τοῦ Φιλιππεστίου, ἀφίχθημεν εἰς τὰς 1$^1/_2$ εἰς τὸ παρὰ τὴν Πράοβαν Καλλινέστι, τὴν θερινήν της διαμονήν, ἔνθα τὴν εὕρομεν περιστοιχισμένην ὑπὸ τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας τῆς χηρευσάσης θυγατρός της κυρίας Καντακουζηνοῦ. Εἰς τῆς ἐξοχῆς ταύτης τὸ ἐκκλησίδιον ἐστὶν ὁ τάφος τοῦ κ. Μαύρου, φέρων τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα, ὃ πρὸ χρόνων εἶχον συντάξῃ ἐγώ. Τῆς κυρίας Καντακουζηνοῦ ὁ υἱός, δεκαετὲς τότε παιδίον, νοημονέστατον, παιδαγωγὸν ἔχον Γερμανόν, τὸν κ. Opitz, ὅστις τῷ ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ τὴν ἐράσμιον προφοράν, εἶχεν ἤδη ποικίλας γνώσεις ἐντομολογίας, καὶ ἐξέφραζε λύπην ὅτι ἡ μήτηρ του ἦν Ἑλληνίς, λησμονῶν ἢ ἀγνοῶν ὅτι καὶ ὁ πατήρ του ἦν Ἕλλην καὶ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν καρδίαν. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἀλλοίωσις τῶν αἰσθημάτων, ἣν ὑφίσταντο, τότε κἄν, οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων ἐν Ρωμανίᾳ. Ἀκρεφνέστατα ὅμως διετήρει αὐτὰ ἡ κυρία Μαύρου, ἣν εὗρον καὶ ἀγχινουστάτην, ὡς πάντοτε, καὶ ζωηροτάτην διὰ τὴν ἡλικίαν της.

Τῇ 19ῃ δὲ διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου, μεθ᾿ οὗ συνῴκει ὁ πατήρ του καὶ ἐξάδελφος μου (ἀδελφὸς δὲ τῆς κυρίας Μαύρου) Κωνσταντῖνος, ἀνὴρ σπανίας εὐφυΐας, δραστηριώτατα καινουργήσας εἰς τὸν νέον πολιτικὸν ὀργανισμὸν τῆς Ῥωμανίας ἀπὸ τῆς Ῥωσσικῆς εἰσβολῆς, εἰς χαρτοπαικτίαν ἀπολέσας πᾶσαν τὴν οὐ μικράν του περιουσίαν, ἐντελῶς τῆς ἀκοῆς στερηθείς, καὶ παρὰ τῷ υἱῷ του τρεφόμενος τότε. Εἶχε δὲ νυμφευθῇ ὁ υἱός του τὴν Μαρίαν, κόρην τῆς ἐξαδέλφης του κυρίας Καντακουζηνοῦ, εὐάρεστον μέν, ἀλλὰ καί, ὡς μοὶ ἐφάνη, φιλάρεσκον.

Τῇ ἐπιούσῃ δ', ἐπιστρέφων εἰς Βουκουρέστιον, ἐγνωρίσθην ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡγεμόνος Στίρβεη. Ὁ Κλέων μὲ συνώδευσεν εἰς τὸ Μοναστήριον, εἰς ὃ ἐτάφη ἡ κόρη τοῦ Ἡγεμόνος Καρόλου, εἰς ἧς τὴν μνήμην ἱδρύθη ἐκεῖ κορασίων ὀρφανοτροφεῖον, περὶ οὗ πολλοὶ ἐφρόνουν, ὅτι ἡ διδομένη ἐν αὐτῷ ἀγωγὴ ἦν ἀνωτέρα, ἀφ' ὅτι ἔπρεπεν εἰς τὴν τάξιν τῶν τροφίμων αὐτοῦ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ ἔλαβον ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μετὰ τοῦ κ. Ζάππα, ὅστις, ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ Κλέωνος, εἶχε μάθῃ τὴν ἔλευσίν μου. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρθεναγωγείου, τοῦ ἱδρυθέντος δαπάνῃ αὐτοῦ, δὲν ἐφαίνετο ὢν πολὺ εὐχαριστημένος· περὶ δὲ τοῦ θεάτρου, τὰς διαφόρους μου ἀναπτύξεις ἀκούσας, εἶπε, μέχρι τέλους, ὅτι ἐπείσθη ν' ἀναλάβῃ αὐτό, ἂν ἐπετύγχανεν, εἶπεν, εὐθυνὰς τὰς μετοχὰς πρὸς ἐξαγορὰν τοῦ ἐδάφους μετὰ τῶν θεμελίων, δι' ὃ καὶ ἔγραψα περὶ τούτου τῷ Ἀριστείδῃ εἰς Ἀθήνας, καὶ ὁ Ζάππας, ἰδών, ἐνέκρινε τὴν ἐπιστολήν μου. Πιθανῶς ὅμως ἐναντίαι ἐπιῤῥοαὶ ἐπενήργουν ἐπ' αὐτοῦ, διότι, εἰ καὶ ὁ κ. Εὐαγγέλης Βαλτατζῆς ἐπρότεινε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐξαγορὰν τῶν μετοχῶν πρὸς 20 ἢ 30 %, ὁ κ. Ζάππας οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκε περαιτέρω εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

Προκειμένης δὲ τότε μεγάλης ἐπιθεωρήσεως τοῦ Ῥωμανικοῦ Στρατοῦ, εἰς ἣν καὶ πολλαχόθεν τῆς Εὐρώπης ἔμελον νὰ πεμφθῶσιν ἀπεσταλμένοι, ἔγραψα εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἔλθωσι καὶ ἐκεῖθεν, πρῶτον, ἵνα φαίνηται ἡ Ἑλλὰς ἐνδιαφερομένη εἰς πᾶν, εἴ τι ἀφορᾷ τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Ἀνατολῆς, καὶ δεύτερον, διότι ἀληθὲς καὶ σπουδαῖον συμφέρον εἶχε καὶ ἔχει νὰ γνωρίζῃ τίνες καὶ ὁποῖαι εἰσὶν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις αὐτῶν, οὐχ' ἧττον δ' ὅμως καὶ ἵνα τι ὠφεληθῇ ἐκ τῶν παραδειγμάτων τοῦ Ῥωμανικοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιθεώρησις ἔγινε, πανταχόθεν τὰς Εὐρώπης ἦλθον ἀξιωματικοὶ εἰς αὐτήν, ἐξ Ἑλλάδος ὅμως οὐδείς.

Λαβὼν δ' ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολάς, ὅτι ἡ οἰκογένεια, διαθεῖσα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν, ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Βερολῖνον τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου, ἀπῆλθον ἐγὼ τῇ 24ῃ Αὐγούστου κατὰ τὰς 1½, ἵνα

διὰ Βιέννης διευθυνθῶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πρωσσίας, καὶ ἐπανῆλθον εἰς Γιούργεβον, ἀλλ' ὑπ' οἰωνοὺς ἄλλους καὶ κρείττονας τῶν τῆς πρώτης ἀφίξεώς μου· διότι ἤδη, προειδοποιηθεὶς ὁ Πρόξενος κ. Λεονάρδος, μὲ προϋπάντησε μετ' ἄλλων ὁμογενῶν, καὶ μὲ συνώδευσεν, ὑπερβάντα αὖθις τὸν Δούναβιν, μέχρι Ῥουστσουκίου. Ἐνταῦθα δέ, προστεθέντος εἰς ἡμᾶς καὶ τοῦ Προξένου τῆς Γερμανίας Calisch, πρεσβύτου φιλέλληνος, ἀνέβημεν δι' ἐρήμων, σκολιῶν καὶ παρημελημένων ὁδῶν εἰς τὴν πόλιν, ἧς ἀθλιέστερον οὐδὲν εἶχον ἰδῇ χωρίον, οὔτε εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὔτε εἰς τὴν Ῥωμανίαν, καὶ ἐπεσκέφθημεν τὸν Ὀθωμανὸν Διοικητήν, νέον, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ὑπηρετοῦντα καὶ χρηματίσαντά ποτε καὶ Τοπάρχην τῆς Βαβυλῶνος. Ὡμίλει δὲ τὴν Γαλλικὴν μετὰ προφορᾶς μᾶλλον ἀσιανῆς, καὶ ἀγροῖκον μὲν οὐχί, ἀλλ' ἄξεστον τοὺς τρόπους. Περὶ τὰς 9 δέ, ἀποχαιρετίσας τοὺς συνοδεύσαντάς με, ἐπεβιβάσθην εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ ἀναπλέον τὸν Δούναβιν, καί ὡς συνοδοιπόρον εἶχον τὸν κ. Γκίκαν, ἀδελφὸν τῆς κυρίας Δώρας Ἰστρίας, μυριόπλουτον ἄλλοτε, ἀλλ' ὡς εἰς πλείστους Ῥωμάνους συνέβη, ἀπολέσαντα πᾶσαν τὴν περιουσίαν του, μέχρις ὀβολοῦ, εἰς χαρτοπαιξίαν. Εὐαρεστοτάτη δὲ συνοδοιπόρος, διὰ τὴν εὐφυΐαν της, ἦν καὶ ἡ Γαλλὶς κυρία Bastien, ἀπερχομένη εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ συζύγου της.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, ἀφ' οὗ, ὀλίγον μετὰ μεσημβρίαν, διήλθομεν πρὸ τοῦ Καλαφατίου, ἐπὶ τῆς ῥουμανικῆς ἀκτῆς κειμένου πολιχνίου διαπρεποῦς ἐπὶ καθαριότητι, τάξει καὶ περιποιήσει, καὶ κοσμουμένου δι' εὐαρέστων δενδροστοιχιῶν. Περὶ δὲ τὰς 9 τὸ ἑσπέρας διήλθομεν, κατὰ τὸ Τοῦρνον Σεβερὶν, τὴν θέσιν τῆς γεφύρας τοῦ Τραϊανοῦ, ἧς 18 βάσεις εἰσὶν ἔτι, ἐπὶ ταπεινοῦ ὕδατος, καταφανεῖς, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐμελετᾶτο τότε νὰ στηριχθῇ ἡ μέλλουσα σιδηροδρομικὴ γέφυρα.

Ἐνταῦθα, ἀγκυροβολήσαντες, διενυκτερεύσαμεν, καὶ τῇ ἐπιούσῃ εἰς τὰς 5 ἀναχθέντες, ἀφίχθημεν περὶ τὰς 6 εἰς τὰς Σιδηρᾶς λεγομένας Πύλας, καὶ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν εἰς Ὄρσοβον, τὴν μεθόριον πόλιν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ῥωμανίας, ὅπου διεμείναμεν μέχρι τῶν 7 πρὸς τελωνιακὴν ἐπιθεώρησιν, ἧς ὅμως ἐγὼ

ἔμεινα ἀπηλλαγμένος. Αἱ Πύλαι λεγόμεναι ἐκεῖναι, καθ' ἃς ὁ Δούναβις, εἰς δίωρον ἔκτασιν, διασχίζει τὰ ὄρη ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν Stierbetz, εἰσὶν ἴσως τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ γραφικώτερον τῶν τοπίων, ἃ διατρέχει ὁ μέγιστυς οὗτος τῶν Εὐρωπαϊκῶν ποταμῶν. Ἀριστερῶς ἡμῶν, σκοτεινὸν εἰς τὴν πλευρὰν του ὄρους εἴδομεν τὸ βαθὺ σπήλαιον τοῦ Βετερανοῦ, οὕτω κληθὲν κατὰ τὸν στρατηγόν, ὅστις ἐπὶ τοῦ οὐγγροτουρκικοῦ πολέμου εἰς αὐτό, μετὰ τριακοσίων ἀνδρείων, κρυβείς, ἐπολέμησεν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἔτος ὁλόκληρον. Μετ' αὐτὸ δ' εἴδομεν ἄλλο σπήλαιον, πλῆρες, ὥς μοὶ εἶπον, ***γουάνου***, ἢ λιπάσματος τῶν ὀρνέων. Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ ἄνω τῶν Πυλῶν ἐκτείνεται εἰς 1800 μέτρα, εἰς τὸ στενώτερον αὐτοῦ μέρος, περὶ Βραγκοβάν, συστέλλεται εἰς μόλις 156, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁρμητικοῦ ῥεύματος, ἔχοντος βάθος 370 π., αἴρεται ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος ὁ σκόπελος Σεζάν.

Κατὰ τὰς 11 ἀνεκωχήσαμεν εἰς τὸν μικρὸν σταθμὸν Βράγκοβαν, ὅθεν ἕλκει βεβαίως γένος καὶ ὄνομα ἡ ἀρχαία ἰθαγενὴς οἰκογένεια τῶν Βραγκοβάνων, καὶ μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν διήλθομεν πρὸ τῆς Κολουμβίτσας, ὅπου, ἐφ' ὑψηλοῦ βράχου, ὑπάρχουσιν ἐρείπια τριῶν πύργων Ῥωμαϊκῶν, περὶ οὓς εὑρίσκονται πολλάκις βέλη οὐγγρικά. Ἀπέναντι δ' αὐτῶν σώζεται ὁ Οὐγγρικὸς πύργος, ἀφ' οὗ ὁ Σιγισμοῦνδος ἐξώρμα κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ ἐνταῦθα δὲ σκόπελος, ὁ Βαβακάϊ καλούμενος, αἴρεται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς τὸ ὅριον μεταξὺ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ποταμοῦ, ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰδίως Δούναβις (Danubia), καὶ τοῦ κάτω, ὃ Ἴστρος (Istor) ἐλέγετο.

Εἰς τὰς 2 ½ μετὰ μεσημβρίαν ἀπεβιβάσθημεν εἰς Basiasch, ὅπου, γευματίσαντες περὶ τὰς 6 τὸ ἑσπέρας, ἀπήλθομεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἐξημερώθημεν δ' οὐ μακρὰν τῆς Πέστης, καὶ εἰς τὰς 2½ ἤμεθα εἰς Βιέννην. Κατέλυσα δ' εἰς τὸ Grand Hotel, ὅπου ηὗρον οἰκοῦσαν τὴν ἀνεψιάν μου κυρίαν Δημ. Στούρτζα, σύζυγον τοῦ ποτὲ Ῥωμάνου συναδέλφου μου ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλ' εἶχε τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας ἤδη ἀναχωρήσῃ.

Ἕτερον δ᾽ ἀνεκάλυψα λίαν δυσάρεστόν μοι συμβάν, ὅτε μοὶ ἐκομίσθησαν τὰ σκεύη μου ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅτι τὸ δοθέν μοι κιβώτιον δὲν ἦν τὸ ἐδικόν μου, ἀλλ᾽ ἀντηλλάγη πρὸς τὸ τῆς κυρίας Bastien, καὶ περιεῖχεν ὡραῖα μὲν καὶ πολύτιμα, ἀλλ᾽ εἰς ἐμὲ ὅλως ἄχρηστα κομψῆς κυρίας ἐνδύματα, ἐν ᾧ τὸ ἐμὸν ἐνέκλειε τὴν διὰ τὰς πρώτας μάλιστα ἡμέρας τῆς εἰς Βερολῖνον ἀφίξεώς μου ἀναπόφευκτόν μοι στολήν μου, οὐδεμίαν ἔχουσαν ἀξίαν διὰ τὴν κυρίαν Bastien. Τὸ δὲ χείριστον, ἡ κυρία αὕτη, ὡς μοὶ εἶχεν εἰπῆ, ἔμελλε νὰ μὴ διαμείνῃ οὐδόλως ἐν Βιέννῃ, ἀλλ᾽ ἀμέσως νὰ διευθυνθῇ, διὰ τῆς πρώτης ἁμαξοστοιχίας, εἰς Ἰταλίαν, ἀορίστως οὕτως, χωρὶς νὰ γνωρίζω εἰς τίνα πόλιν. Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἐφαίνετο ἀπελπιστική, διότι εἰς Βερολῖνον, οὐ μόνον πῶς νὰ ἐμφανισθῶ εἰς τὰς ἐπισήμους παρουσιάσεις, ἀλλ᾽ οὐδὲ κἂν θὰ εἶχον πῶς νὰ φανῶ κοσμίως ἐνδεδυμένος εἰς τὰ ὁδούς· πιθανότης δ᾽ ἐλαχίστη ὑπῆρχε ν᾽ ἀνεύρω τ᾽ ἀπολεσθέντα. Οὐχ ἧττον μετέβην εὐθὺς ἐφ᾽ ἁμάξης εἰς τὸν λίαν ἀπέχοντα βόρειον σταθμόν, δι᾽ οὗ εἴχομεν ἀφιχθῇ, ἀλλ᾽ εὗρον αὐτὸν ἤδη ἐντελῶς ἔρημον, καὶ ὁ σταθμάρχης, ὃν τέλος ἀνεκάλυψα, μοὶ εἶπεν ὅτι οὐδὲν ἠξεύρει καὶ οὐδὲν δύναται περὶ τῆς συμβάσης ἀνταλλαγῆς. Ἐν ἀπελπισίᾳ λοιπὸν ἐπέστρεφον διὰ τῶν ἀχανῶν ἐκείνων στοῶν, ἐν αἷς ἴχνος ἀνθρώπινον δὲν ἐφαίνετο, ὅτε, μεταξὺ τῶν κιόνων, εἶδον πλανωμένην, ὡς γυναικεῖάν τινα μορφήν. Ἔσπευσα λοιπὸν πρὸς αὐτήν, ἐπ᾽ ἐλπίδι ν᾽ ἀρυσθῶ πληροφορίαν τινά, καί... ἀνεγνώρισα τὴν κυρίαν Bastien, ἥτις, ἐν ἴσῃ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀπελπισίᾳ, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν ἀφορμήν, εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὸν σταθμόν. Εὐνόητος ἐστὶν ἡ ἀμοιβαία χαρὰ ἡμῶν, καὶ τὰ κιβώτια εὐτυχῶς ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς νομίμους ἰδιοκτήτας των.

Ὁ συνάδελφος καὶ συγγενής μου Ὑψηλάντης δὲν ἦτο τότε εἰς Βιένναν· ἀνέθετο ὅμως εἰς τὸν Γραμματέα του, Γ. Ἀργυρόπουλον, νὰ μ᾽ εἰπῇ ὅτι μὲ περιμένει εἰς τὸ κτῆμά του Eichhorn, ἔνθα διέμενεν οἰκογενειακῶς. Τούτου ἕνεκα, ἀφ᾽ οὗ συνεγευμάτισα μετὰ τοῦ κ. Ἀργυροπούλαυ εἰς τὴν Maison Dorée, καὶ τὸ ἑσπέρας ἠκούσαμεν τὴν Madame Angot γερμανιστὶ εἰς τὸ Karlstheater, τὴν ἐπιοῦσαν, εἰς τὰς 7 τὸ πρωΐ, ἀπῆλθον διὰ τοῦ

σιδηροδρόμου καὶ κατὰ τὰς 11 ½ ἀφίχθην εἰς Brün, ὅθεν λαμπρὰ ἅμαξα τοῦ Ὑψηλάντου μ' ἔφερε δι' ὡραίων κοιλάδων εἰς τὸ 1 ½ ὥραν ἀπέχον κτῆμά του.

Τὸ Eichhorn, πυργώδης κατοικία, château, ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου λόφου, καὶ ὑπὲρ καθέτους κρημνοὺς κείμενον, ἔχει ἄνωθεν ἄποψιν ἐπὶ στενῶν, δασωδῶν καὶ καταῤῥύτων κοιλάδων, καὶ περιβάλλεται ὑπὸ κήπου εὐπρεπεστάτου καὶ μεγάλην ἔκτασιν ἔχοντος. Ἐκεῖ ἐγνώρισα κατὰ πρῶτον τὴν κυρίαν Ὑψηλάντη (τὸ γένος Σίνα), κυρίαν εὐαρεστοτάτην καὶ νουνεχῆ, περιστοιχιζομένην ὑπὸ τῶν δύω θυγατέρων της, τῆς θετοῦς Χαρικλείας, καὶ τῆς ἑξαετοῦς ὡραίας Ἰφιγενείας, ἃς ἀνέτρεφεν, ὡς παιδαγωγός, μᾶλλον δ' ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας, ἡ ἀξιόλογος καὶ ἄριστα ἀνατεθραμμένη κυρία Καλλιόπη Νάκου, θυγάτηρ τοῦ ἐν κακοῖς βιώσαντος καὶ ἀποθανόντος Νάκου, καὶ τῆς Εὐφροσύνης νεωτέρας θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου Ρίζου.

Καὶ ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Βιέννῃ ὢν τέως διαπεπιστευμένος ὁ Ὑψηλάντης, ἐγνώριζε τὰ κατὰ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πρωσσίας, καὶ πολλὰς περὶ αὐτῆς μοὶ ἔδωκε χρησίμους πληροφορίας καὶ παραινέσεις. Οὕτω μοὶ εἶπεν, ὅτι μετὰ τοῦ Βίσμαρκ, πρέπει ὅσον ἐνδέχεται, ν' ἀποφεύγω πολιτικὰς συζητήσεις, καὶ μάλιστα ἐν συναναστροφαῖς, νὰ μὴ ζητῶ συνεντεύξεις μετ' αὐτοῦ, εἰ μή τι σπουδαιότατον πρόκηται, πρὸς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ εἶμαι ἀπαιτητικός· ὡς δὲ πρὸς τοὺς συναδέλφους μου, μοὶ ἐχαρακτήρισεν ὀρθότατα τὸν τοῦ Βελγίου (Νοθὼν), ὡς πολύπειρον καὶ δυνάμενον νὰ δίδῃ καλὰς συμβουλάς, τὸν τῆς Ἰταλίας (Δελωναί), ὡς ἄξιον ἀκροάσεως, ἰδίως δ' ὡς σπουδαῖον τὸν σιωπηλὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Αὐστρίας Κάρολυν.

Διανυκτερεύσας δέ, καὶ τὴν ἐπαύριον μέχρι 2 ½ διαμείνας ἐν Ἔϊχόρν, ἀπῆλθον αὖθις διὰ τῆς ἁμάξης τοῦ κ. Ὑψηλάντου, καὶ εἰς τὰς 3 ¾ ἐν Βιέννῃ εἰς τὸν σιδηρόδρομον ἐπιβιβασθείς, ἀνεχώρησα, κατὰ τὰς 5, κατ' εὐθεῖαν εἰς Βερολῖνον, καὶ μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ νύξ, ἐτερπόμην διερχόμενος διὰ τῶν ὡραίων καταφύτων λόφων, οὓς συχναὶ διασχίζουσι σύριγγες, τὰς ἄριστα καλλιεργουμένας κοιλάδας, ἃς ρύακες διαῤῥέουσι, καὶ διέτρεχον χωρικαὶ

Μοραυαί, καταγωγῆς σλαυικῆς, καὶ γραφικὴν ἔχουσαι τὴν ἐνδυμασίαν. Τῇ δ' ἐπαύριον, 30 Αὐγούστου, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου, εἰς τὰς 11 ½ τὸ πρωῒ ἀφίχθην εἰς Βερολῖνον.

Εἰς Βερολῖνον

Ἐν Βερολίνῳ κατέλυσα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ρώμης, συστηθέν μοι ὑπὸ τοῦ κ. Ῥάδοβιτς. Ἡ πόλις, ὅμως, μοὶ ἦτον ἄγνωστος, πλὴν τῆς Köthnerstrasse, ὅπου ἄλλοτε εἶχον εὕρῃ τὴν οἰκογένειαν· διὰ τοῦτο, ἅμα ἀφιχθείς, ἐμήνυσα τὸν κ. Βούλγαρην, παρὰ τοῦ πατρός του λαβὼν τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἶδον εἰσελθόντα παρ' ἐμοὶ νεανίαν, σχεδὸν παιδίον φαινόμενον, νομίσαντα δ' ἀναγκαῖον διὰ τὴν πρώτην ταύτην παρουσίασιν νὰ φορέσῃ φράκον καὶ λευκὸν λαιμοδέτην. Οὗτος ἦν ὁ Πρῶτος Γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας, συνοδευόμενος καὶ ὑφ' ἑτέρου σπουδαστοῦ, ἐμπειροτέρου τῶν κατὰ τὴν πόλιν, τοῦ κ. Μάνου. Μετ' αὐτῶν δὲ περιῆλθον ζητῶν κατοικίαν, καί, ἐπισκεφθεὶς καὶ τὴν κ. Κοτσεβού, γυναῖκα τοῦ Γραμματέως τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας, νεωτέραν δὲ θυγατέρα τῆς ἐξαδέλφης μου κ. Μαύρου, ἐδεξιώθην φιλοφρονέστατα παρ' αὐτῇ καὶ ἐγεύθην ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ρώσσου Στρατηγοῦ Κωνσταντᾶ, μεθ' οὗ ἄλλοτε ἐπὶ βραχὺν χρόνον εἶχον συμμαθητεύσῃ εἰς τὸ Λύκειον ἐν Ὀδησσῷ, καί, μετὰ τὸ γεῦμα, ἦλθον ἐκεῖ ἡ ἀρχαία ἐκ Παρισίων φίλη μου Ἀμερικανὶς κ. Βερδάν, καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ Ἀκόλουθοι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἰταλίας, καὶ ἡ οἰκοδέσποινα, ἐν μεγάλῃ οἰκειότητι πρὸς αὐτοὺς διατελοῦσα, μοὶ ἐφάνη ἐξόχως ἀγχίνους, περισσότερα ἴσως λέγουσα ἢ ἀκούουσα.

Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον δὲ τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου μεταβάς, εἶδον τοὺς ἀνωτέρους αὐτοῦ ὑπαλλήλους, τὸν Ράδοβιτς, ἐπανελθόντα προσωρινῶς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τὸν Φιλιψβόρν, καὶ ἔτυχον παρ' αὐτῶν ἐγκαρδίου ὑποδοχῆς.

Τῇ μετ' αὐτὴν δ' ἡμέρᾳ ἔλαβον ἐπιστολὴν γαλλιστὶ γεγραμμένην παρὰ κυρίας τινός, ἥτις μοὶ προσέφερεν εἰς ἐνοικίασιν

τὴν οἰκίαν της, καὶ πορευθεὶς ἐκεῖ μετὰ τῶν δύω συνοδῶν μου, τοῦ Βούλγαρη καὶ τοῦ Μάνου, εὗρον μὲν τὴν οἰκίαν λίαν ἀπόκεντρον, κειμένην εἰς τὴν Rauchstrasse, ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὡς εἶχε τότε ἡ πόλις, καὶ εἰς 25 λεπτῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Βρανδεβούργου Πύλης, ἀλλὰ μ' ἐδελέασαν, κατὰ πρῶτον λόγον, οἱ περιποιητικοὶ τρόποι τῆς γραίας οἰκοδεσποίνης, ἥτις ἦν λογία καὶ συγγραφεύς, ἡ κυρία Hohenhausen˙ δεύτερον δέ, ἔτι μᾶλλον μὲ εἵλκυσαν αἱ ἐν τῇ αἰθούσῃ τρεῖς πλούσιαι βιβλιοθῆκαι τῆς κυρίας, ὧν ἡ ἐλευθέρα χρῆσις μοὶ συνενοικιάζετο μετὰ τῶν δωματίων. Οὕτω, πεισθεὶς, ἐνταῦθα μετῴκησα ἐκ τοῦ ξενοδοχείου.

Μόλις δ' ἀφιχθεὶς εἰς Βερολῖνον, ἐδέχθην ἐπίσκεψιν τῆς ἀνεψιᾶς μου Μαρίκας Δίξον, θυγατρὸς τῆς ἀδελφῆς μου Εὐφροσύνης, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν θυγατέρων της, ἐκ τῶν λουτρῶν τῆς Γερμανίας εἰς Στοκχόλμην ἀπερχομένης. Μετ' ἀγαλλιάσεως δ' ἐπανεῖδον αὐτὴν ὡραίαν, ὡς ὅτε ἐχωρίσθη ἀφ' ἡμῶν ἐν Ἀθήναις. Ἐπὶ τῶν δύω δ' ἡμερῶν τῆς διαμονῆς της, συνεπεσκέφθημεν τὴν τότε ἀνοικτὴν ἔκθεσιν τῶν εἰκόνων, καὶ ἐθαύμασα ἐν αὐτῇ, ἃ τότε πρῶτον ἔβλεπον ἔργα τοῦ Kaulbach καὶ τοῦRichter, ἰδίως τούτου τὴν λαμπρὰν καὶ περίφημον μείνασαν ὁμοιογραφίαν τῆς νέας καὶ περικαλλεστάτης Πριγκηπίσσης Κάρολατ.

Ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ὑπηρεσίαν, ἔσπευσα ν' ἀναγγείλω τοῦτο ἐπισήμως εἰς τὰ ἐκ τῆς Πρεσβείας ἐξαρτώμενα Προξενεῖα˙ καί εἶτα ἠθέλησα νὰ πληροφορηθῶ, καθ' ἃς εἶχον ὁδηγίας, ἂν οἱ λοιποί μου συνάδελφοι ἦσαν ἐμπεπιστευμένοι καὶ εἰς ἄλλας αὐλὰς τῆς Γερμανίας καί τίνας, ἢ μόνον εἰς τὴν τοῦ Βερολίνου, καὶ παρὰ τοῦ κ. Κοτσεβοὺ ἔμαθον ἀμέσως τὴν πρώτην ἡμέραν, καὶ ἔγραψα εἰς Ἀθήνας, ὅτι ἡ ἐνταῦθα Κυβέρνησις δυσαρεστεῖται ὅταν οἱ Πρέσβεις διορίζονται καὶ εἰς ἄλλα γερμανικὰ κράτη, καθ' ὃ μὴ ἀναγνωρίζοντες τὴν Πρωσσίαν, ὡς τὸ πολιτικὸν κέντρον τῆς Γερμανίας.

Παρὰ δὲ τοῦ Γερμανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐζήτησα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἵνα ἐγχειρίσω τὰ διαπιστευτήριά μου, καί, τοῦ Ὑπουργοῦ ἀπόντος, ἦλθε πρὸς ἐμέ τῇ 10)22 Σεπτεμβρίου ὁ Πρῶτος Ὑπουργικὸς Σύμβουλος

κ. Φιλιψβὸρν, καὶ μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Α. Μ. θὰ μ᾿ ἐδέχετο τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εἰς τὰς 4 μ.μ. Ἀπελθόντα λοιπὸν εἰς τ᾿ Ἀνάκτορα ἐν στολῇ, μὲ ὑπεδέχθη ὁ αὐτὸς Φιλιψβόρν, ἐν στολῇ ἐπίσης, καὶ εἷς Ὑπασπιστὴς καὶ εὐθὺς εἰσήχθην εἰς τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις μοὶ ἐνεποίησε τὴν ἐντύπωσιν νεαροῦ καὶ εὐαρέστου γέροντος, καὶ μ᾿ ἐδέχθη φιλοφρονέστατα, συγχέων ὅμως, δὲν ἠξεύρω πῶς καὶ διατί, τὸν πατέρα μου μετὰ τοῦ Καποδιστρίου. Μοὶ ὡμίλησε δὲ περὶ τοῦ Βασιλέως, μετ᾿ ἐνδιαφέροντος, εἰ καὶ μοὶ διηγήθη ὅτι, ὅτε ὁ Διάδοχος τῆς Γερμανίας ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, ὁ Βασιλεὺς δὲν τῷ ἐφάνη εἰσέτι ἐντελῶς ἐνήμερος τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων μνημείων. Μοὶ ἀνέφερε δὲ καὶ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ προκατόχου μου Ὑψηλάντου, εἰπών μοι ὅτι τῷ ἦτο γνωστὴ ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἐμνήσθη δὲ καὶ τῆς ἐν τῷ Γερμανικῷ στρατῷ ὑπηρεσίας τῶν υἱῶν μου, καὶ μ᾿ ἠρώτησεν ἂν ὁ Ἀριστείδης κατέλαβεν ἐν Ἑλλάδι τὸν αὐτὸν βαθμὸν, ὃν εἶχεν ἐνταῦθα ἢ ἀνώτερον, καὶ μετ᾿ ἐκπλήξεως, δὲν ἀμφιβάλλω δ᾿ ὅτι καὶ μετ᾿ ἐσωτερικῆς δυσαρεσκείας, ἤκουσεν ὅτι ὑπεβιβάσθη. Ἐρωτήσας με δὲ προσέτι καὶ μαθὼν ποῦ κατῴκησα, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ οἰκία τῷ ἦν γνωστή.

Τῇ δὲ 7)19, μεταβὰς εἰς Ποτσδάμ, παρουσιάσθην εἰς τοὺς Διαδόχους, εὐμενέστατα δεξαμένους με, καὶ πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ Βασιλέως μετ᾿ ἐμοῦ διαλεχθέντας. Ἐν ἄλλοις, ὁ Διάδοχος μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ περὶ τὸ Βερολῖνον φύσις πρέπει νὰ μοὶ φαίνηται οἰκτρά, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ τῷ εἶπον, ὅτι κινεῖ τὸν θαυμασμόν μου, ἐξ ἐναντίας, καθ᾿ ὅσον τὴν μὲν τῆς Ἑλλάδος ἐκόσμησεν ὁ Θεός, τὴν δὲ περὶ τὸ Βερολῖνον ἡ ἀνθρωπίνη πρόνοια καὶ ἐπιμέλεια.

Ἐπισκεφθεὶς δὲ τοὺς συναδέλφους μου καὶ τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν αὐλικῶν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κοινωνίας πέμψας ἐπισκεπτήρια διὰ τοῦ κλητῆρος τῆς Πρεσβείας, ὃν ὁ κ. Κοτσεβοὺ εἶχε θέση εἰς τὴν διάθεσίν μου, περιέτρεχον τὴν πόλιν μετὰ τῆς κυρίας Κοτσεβοῦ πρὸς εὕρεσιν σταθερᾶς κατοικίας διὰ τὴν οἰκογένειαν, ἥτις μοὶ εἶχεν ἀναγγείλει, ὅτι μετ᾿ ὀλίγας ἡμέρας θὰ ἔφθανε, ἀναχωροῦσα τῷ 15)27 ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ προτιθεμένη νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ῥώμην καὶ ἄλλα τινα τῆς Ἰταλίας.

Μεταξὺ δὲ τῶν μελῶν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν ν᾽ ἀπαντήσω καὶ τὸν Πρέσβυν τῆς Βαυαρίας, κ. Περγλὲς, τὸν ποτὲ καὶ ἐν Ἀθήναις διατελέσαντα Πρέσβυν, καὶ ἐξεπλάγην νέαν ἔτι καὶ ὡραίαν εὑρὼν τὴν ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις ἐπὶ κάλλει διαπρέπουσαν σύζυγόν του, καίτοι ἤδη χρονίως πάσχουσαν τὸν πόδα.

Ἐπεσκέφθην δὲ καί τινας τῶν ἐπισημοτέρων σοφῶν τοῦ Βερολίνου, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς νεοελληνικῆς γραμματικῆς Mullbach, εἰς ὃν καὶ ἐπρομήθευσα τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον. Ὁμοίως δ᾽ ἀνεζήτησα καὶ τὸν τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐπιγραφικοῦ συγγράμματος τοῦ Boeckh ἐξακολουθοῦντα Kirchhoff, τὸν ἔξοχον φυσιοδίφην Helmholtz, τὸν φιλέλληνα καὶ πολλὰ περὶ Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων γράψαντα Bötticher, τὸν Mommsen, τὸν ἑρμηνευτὴν τοῦ Ἀριστοτέλους Zeller, τὸν ἱστορικὸν Droysen κτλ. τινὰς δὲ τούτων ἀπήντησα κατὰ πρῶτον καὶ ἔβλεπον ἐπανειλημμένως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, φοιτῶν κατ᾽ ἀρχὰς τακτικῶς εἰς τὰς ἑβδομαδιαίας συνεδριάσεις αὐτῆς, διότι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶχον, ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον αὐτῆς. Ἀλλ᾽ ἔπαυσα μετὰ ταῦτα, διότι, κατὰ παράδοξον κανονισμόν, πάντων τῶν τμημάτων ὁμοῦ συνεδριαζόντων, ἠναγκαζόμην καὶ ἔμενον, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐπὶ μακρὰς ὥρας περὶ ζητημάτων ἀκροώμενος, εἰς ἃ ἤμην ἀμύητος. Ἐπεσκεπτόμην λοιπὸν μόνον τὰς γενικὰς συνεδριάσεις.

Ὁ δὲ Κούρτιος μὲ παρουσίασε καὶ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν, συνεδριάζουσαν τὴν ἑσπέραν τῆς πρώτης Τρίτης ἑκάστου μηνός, καὶ μ᾽ ἐνέγραψε μέλος αὐτῆς. Ἦν δὲ αὕτη ἰδιωτικὴ μέν, ἀλλ᾽ ἡ παραδοχὴ τῶν μελῶν ἐγένετο διὰ ψηφοφορίας καὶ ὑπὲρ μόνον μελῶν ἐπιστημονικὰ κεκτημένων προσόντα, ὥστε ἦν καὶ αὐτὴ τμῆμα τῆς Ἀκαδημίας. Ἐγνώρισα δέ, παρὰ τῷ φίλῳ μου κ. Thiele, καὶ τὸν Heckel, ὀπαδὸν τοῦ Δαρβενίου καὶ ἐκεῖνον ὑπερακοντίσαντα.

Δὲν ἠμέλησα δὲ ν᾽ ἀπαντήσω καὶ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἤδη γνωστήν μοι κυρίαν Τρεσκώ, ἥτις, ἐνθυμουμένη τὰς περιποιήσεις, ὧν ἔτυχε ἄλλοτε παρ᾽ ἡμῖν, μὲ ὑπεδέχθη περιχαρῶς, περὶ δὲ τῆς θυγατρός της, τῆς ποιητρίας, μοὶ διηγήθη ὅτι ἐνυμφεύθη Ἰταλόν

τινα κ. Πινέλλην, ὅστις, ἐκ ζηλοτυπίας, ἠνάγκασε τὴν μητέρα νὰ μακρυνθῇ τῆς θυγατρός της. Μετά τινα δ' ἔτη ἠναγκάσθη καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγός του νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς μου, ἀναλογισθείς, ὅτι ἐδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος συμπαθείας τῆς Γερμανίας ἡ δημοσίευσις τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ ἐσαεὶ φιλτάτου μοι Αἰμυλίου, ἐπρότεινα εἰς τοὺς περὶ ἐμὲ νέους Ἕλληνας, οἵτινες, ὡς τρόφιμοι τῶν Γερμανικῶν Πανεπιστημίων, ἦσαν βεβαίως τῆς γερμανικῆς ἐγκρατέστεροι ἢ ἐγώ, νὰ διανεμηθῶσι τὸ ἔργον τῆς μεταφράσεως τοῦ βιβλιαρίου, ὃ καὶ προθυμώτατα ἀνεδέχθησαν, ὁ κ. Βούλγαρης, ὁ Λάμπρος, ὁ Δραγούμης, ὁ Ζυμπουλίδης καὶ ὁ Μάνος· εἰ δὲ καὶ ἡ μετάφρασις, τοῦ πρώτου μάλιστα, ἀπεδείκνυεν ὅτι αὐτὸς πολὺ ὀλιγώτερον ἠσχολήθη περὶ τὴν γλῶσσαν ἢ περὶ τὰς ἐπιστήμας ἴσως, ἔπεμψα ὅμως τὴν ὅλην ἐργασίαν, ὡς εἶχεν εἰς τὸν ποτὲ μεταφραστὴν τοῦ Κουτρούλη, τὸν Δαν. Σάνδερς, παρακαλῶν αὐτόν, ἂν ἔκρινε τοῦτο δυνατὸν καὶ εὔλογον, νὰ διορθώσῃ καὶ ἐκδώσῃ αὐτήν. Τοῦτο ὅμως ὁ κ. Σάνδερς ἔπραξε μόνον διὰ μέρη τινά. Ἡ δὲ ὅλη μετάφρασις μόνον μετὰ 3 ἔτη ἐγένετο καὶ ἐξεδόθη ἄνευ τῆς ἐμῆς συμπράξεως.

Τῇ δὲ 27 Σεπτεμβρίου (9 Ὀκτωβρίου), πορευθεὶς εἰς τὸν Anhalter σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἐδέχθην, περὶ τὴν 1 μ. μ., πάντας τοὺς ἐμοὺς ὑγιεῖς ἀφιχθέντας, καὶ τόσῳ βαθυτέραν ᾐσθάνθην κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας, ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων δὲν ἦν, ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ ἦν μεθ' ἡμῶν ὁ ἀγαπητός μοι Αἰμύλιος, ἴσως τῶν ἐπιζώντων ἡμῶν εὐτυχέστερος. Περὶ δὲ τῆς Ζωῆς, ἥτις ἦν ἐν πλήρει ὑγείᾳ, καὶ ὡραιοτάτη, μοὶ εἶπεν ἡ Καρολίνα ὅτι ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ τὴν εἶχε ζητήσῃ εἰς γάμον, ἀλλ' ἀπόφασις οὐδεμία περὶ τούτου εἶχε ληφθῇ, ὃ ἐγὼ μετ' εὐχαριστήεεως ἤκουσα, διότι ἤλπιζον πάντοτε Ἕλληνας νὰ νυμφευθῶσιν αἱ θυγατέρες μου. Κατέλυσε δὲ προσωρινῶς ἡ οἰκεγένεια εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Hohenhausen, προσθείσης ἓν δωμάτιον, καί, ἐπιδοθέντες ἀμέσως εἰς ζήτησιν κατοικίας, εἰς ἣν καὶ ἡ κυρία Hohenhausen μᾶς συνέδραμεν,

ἐνῳκιάσαμεν ἐν τῇ Regentenstassse τὸν ἀρ. 20 II, καὶ μετῳκήσαμεν ἐκεῖ τὴν 1ην Νοεμβρίου.

Ἦν δὲ διὰ τὴν οἰκογένειαν λίαν χαρμόσυνος συνέντευξις ἡ μετὰ τῆς ἀρχαίας φίλης κυρίας Μ. Γ. Μαυροκορδάτου, ἐν Πότσδαμ οἰκούσης παρὰ τῇ θυγατρί της Ἑλένῃ, ἥτις εἶχε νυμφευθῇ τὸν ἀξιωματικὸν Κόμητα Δόνναν, καὶ συνεχεῖς ἦσαν αἱ μετὰ τῶν κυριῶν τούτων ἡμέτεραι σχέσεις. Ἀπήντησα δὲ τότε ἐν Βερολίνῳ καί τινα Σαμουρκάσην, ἀνεψιὸν τοῦ ποτὲ ἰσαδέλφου καὶ συνεργάτου μου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ τοῦτον ἐντελῶς ἐκρωμανισθέντα.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τὴν προσοχὴν τῆς κοινωνίας τοῦ Βερολίνου εἵλκυε συμβὰν πολιτικόν, εἰς ἐμὲ οὐχὶ ἀδιάφορον, διότι ἐγνώριζον τὸν πρωταγωνιστήν, τὸν τέως ἐν Παρισίοις συνάδελφόν μου, τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Γερμανίας Κόμητα Ἄρνιμ. Οὗτος, παυθεὶς ἐπί τοῦ πολέμου καὶ ἀρνηθεὶς ν᾽ ἀποδώσῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχείων, καί τινα ἐπίσημα ἔγγραφα, εις ἃ αὐτὸς ἰδίως ἐνδιεφέρετο, ἐφυλακίσθη διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα ὑπέστη δίκην μακρὰν καὶ ἐπίσημον ἀποβᾶσαν εἰς τὰ διπλωματικὰ χρονικά. Τοσαύτην δ᾽ ἐπιμονὴν ἀνέπτυξε κατ᾽ αὐτοῦ ὁ Πρ. Βίσμαρκ, ὥστε δὶς ἠπείλησεν, ὅτι θὰ παρῃτεῖτο, ἂν ἡ Βουλὴ ἐψήφιζεν ὑπὲρ τοῦ Ἄρνιμ.

Τῇ 12)24 Σεπτεμβρίου προσεκλήθην νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Πρίγκηπα Γεώργιον, ἐξάδελφον τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀλλά, γνωρίζων ὅτι οὗτος ἐκαλλιέργει τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν δραματικήν, καὶ προσέτι ὅτι ἦν φίλος τῆς οἰκοδεσποίνης μου, ἐδανείσθην παρ᾽ αὐτῆς καὶ ἀνέγνων ταχέως, ἵνα ὁπλισθῶ πρὸ τῆς παρουσιάσεως, τὸ τελευταῖον αὐτοῦ δρᾶμα, τὴν Ἐλφρίδαν, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς στιχουργίας ἔποψιν εὗρον αὐτὸ εὐδόκιμον, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπὸ τὴν τῆς δραματικῆς τέχνης. Ἐγένετο δ᾽ ἐπὶ τῆς συνεντεύξεως πολὺς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ τούτου καὶ περὶ της τέχνης τῆς ποιήσεως ἐν γένει, καὶ εἰς τὸν δαφνοστεφῆ ἡγεμόνα, ἐξαίροντά μοι τὴν σύγχρονον τῶν Γάλλων φιλολογίαν, ἧς ὅμως ἐν ἐμοὶ ἀνεγνώριζον ὅτι πολὺ ὑπελείπετο, δὲν τῷ ἀπέκρυψα τὴν ἀντίθετόν μου ἐκτίμησιν. Ὅτε δέ καὶ συνηντήθημεν ἑσπέραν

τινα εἰς τῆς κυρίας Hohenhausen, πρὸς ἣν ἰδιαιτέραν ἔτρεφε φιλίαν, πολλὰ πάλιν περὶ θεάτρου συνδιελέχθημεν, ἐξ ὧν ἐσυμπέρανα, ὅτι ἐστίν ἔμπειρος τῶν περὶ τὸ θέατρον, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ γράφειν δράματα. Ἴσως δὲ διεῖδε μέχρι τινὸς τὰς σκέψεις μου, διότι ἔκτοτε οὐδὲ μ᾽ ἐκάλεσε πλέον ποτὲ παρ᾽ αὐτῷ, οὐδὲ σχεδὸν τὸν λόγον μοὶ ἀπέτεινεν, ὅ καὶ ἐν γένει τὰς σχέσεις καὶ συναναστροφὰς ἀποφεύγων, καὶ οὐδέποτε εἰς τὴν αὐλὴν ἐμφανιζόμενος ἰδιότροπος οὗτος καὶ προβεβηκὸς μᾶλλον ἡγεμονόπαις.

Ἡ πρόθεσις τῆς συζύγου μου, περὶ ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Ὄθωνος, ἦν νὰ τὸν πέμψῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα παρά τινι ἐκεῖ συνιστωμένῳ διδασκάλῳ ἐκμάθῃ τὴν μηχανικήν. Εὐτυχῶς ὅμως ἐλάβομεν ἐγκαίρως πληροφορίας, ὅτι κακὸν ἦν τὸ σχέδιον καὶ ὁ διδάσκαλος μικροῦ λόγου ἄξιος, δι᾽ ὃ καὶ ἐνέγραψα αὐτόν, ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξίν του, εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου, ὅθεν ὅμως, μετ᾽ ἀκριβεστέρας ἐρεύνας, τὸν ἐπέμψαμεν εἰς Καρλσρούην πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον τῆς πόλεως ἐκείνης, ἓν τῶν ἐντελεστάτων τῆς Γερμανίας. Αἱ δὲ δύω νεώτεραι θυγατέρες μου ἐφοίτων εἰς τὸ οὐ μακρὰν ἡμῶν κείμενον Παρθεναγωγεῖον, ἐν ᾧ καὶ αἱ κόραι τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἄλλαι νέαι γνωστῶν οἴκων ἐξεπαιδεύοντο. Ἑλληνικὰ δὲ μαθήματα ἐλάμβανον παρ᾽ ἐμοῦ.

Ὅτε ἀνεχώρησα ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Βασιλεὺς μοὶ παρήγγειλε νὰ προσφέρω ῥητῶς τὰς προσρήσεις του τῷ Πρ. Βίσμαρκ. Τοῦτο εἰπὼν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, κ. Bülow, τὸν ἠρώτησα, ἂν καὶ πῶς ἐδυνάμην νὰ ἰδῶ τὸν Ἀρχικαγγελάριον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς διαταγῆς ταύτης· ὁ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι ἀρκεῖ νὰ γράψω δύω λέξεις, καὶ ἦν βέβαιος ὅτι ὁ Πρ. Βίσμαρκ προθύμως θὰ μὲ δεχθῇ. Καὶ ἐγὼ μὲν ἔσπευσα νὰ γράψω, ἀλλ᾽ ὁ Πρ. Βίσμαρκ τότε κἂν δὲν μ᾽ ἐδέχθη, οὐδὲ μοὶ ἀπήντησεν. Αὐτὸς δ᾽ ὁ κ. Bulow, περιποιητικώτατος ὢν καὶ τὰ ἄριστα περὶ Ἑλλάδος φρονῶν, μοὶ ἔλεγεν, ὀρθῶς, ὅτι σπουδαῖον δύναται νὰ εἶναι τὸ μέλλον αὐτῆς, ἂν ἠξεύρωμεν νὰ τὸ περιμένωμεν.

Τῇ 5)17 Νοεμβρίου διῆλθε διὰ Βερολίνου, ἐπιστρέφων ἐκ τῶν λουτρῶν, καὶ κατέλυσεν εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Πρεσβείαν, ὁ Ῥῶσσος

Πρωθυπουργὸς Πρίγκηψ Γορτσακὸφ, μεθ' οὗ, παρουσιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Πρέσβεως κ. Οὐβρὶλ, εἶχον μακρὰν συνέντευξιν, θαυμάσας αὐτοῦ τὴν εὐφυΐαν καὶ ὀξύνοιαν, καὶ πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς συνεζητήσαμεν. Ἐν ἄλλοις τῷ εἶπον ὅτι κοινὴ μὲν ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῃ πεποίθησις περὶ φιλοδόξων σχεδίων τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐγώ, ὅτι εἰς τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν δὲν πιστεύω, διότι γνωρίζω, καὶ ἡ Ῥωσσία γνωρίζει ἐπίσης, κράτος, ὃ ἦν μεῖζον, καὶ, ἀναλόγως τῶν καιρῶν, ἰσχυρότερον τοῦ Ῥωσσικοῦ, ὅπερ δὲ, κύριον γενόμενον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μεταμεληθῇ. Ἦν δὲ τοῦτο ἡ Ῥώμη, ἥτις, ὡς θὰ ἠναγκάζετο ἀφεύκτως νὰ πράξῃ καὶ ἡ Ῥωσσία, τὴν πρωτεύουσάν της ἐκεῖ μεταθεῖσα, ἀντὶ νὰ ἐκρωμαΐσῃ τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν, ἐξελληνίσθη αὐτὴ, καὶ ἐξέπεσεν εἰς μέρος δευτερεύοντος κράτους. Τὸ αὐτὸ περίπου θὰ κινδυνεύσῃ καὶ ἡ Ῥωσσία, ἂν τὴν Πετρούπολιν ἀντικαταστήσῃ ἡ Κωνσταντινούπολις. Εἰς τὴν θεωρίαν μου ταύτην ἔδωκεν ὁ Πρίκγηψ τὴν εἰλικρινῆ, ἐλπίζω, πλήρη ἐπιδοκιμασίαν του. Εἶτα δὲ μοὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν διώρισεν ἐκ νέου εἰς Πετρούπολιν τὸν πρώην Πρέσβυν της κ. Βουδούρην, ὅστις ἦν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐκεῖ κοινωνίαν ἀγαπητός· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι ἡ λύπη του βεβαίως θὰ μετριασθῇ, ὅτε, ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν, γνωρίσῃ τὸν τοῦ ἀνακληθέντος διάδοχον κ. Βράϊλαν· καὶ, ὡς τῷ προεῖπον, οὕτω καὶ ἐγένετο. Τέλος δ',ότε ἀνεχώρουν, μοὶ εἶπε, χαριεντιζόμενες, ὅτι ἂν ἀκούσῃ ὅτι διωρίσθην Ὑπουργὸς ἐν Ἑλλάδι, ἐκεῖνος κἂν δὲν θὰ διαμαρτυρηθῇ, οὐδὲ θ' ἀντιπράξῃ. Εἶπε δὲ, μετὰ ταῦτα, εἰς τὸν κ. Οὐβρὶλ, ὡς οὗτος μοὶ διηγήθη, ὅτι πολὺ ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς γνωριμίας μου, ἀλλὰ τὸν ἠρώτησεν, ἂν εἶμαι εἰλικρινής.

Τ' ἀξιοθέατα τοῦ Βερολίνου περιερχόμενος, ἐπεσκέφθην καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κ. Κουρτίου. Ἐν ἄλλοις δ' εἵλκυσαν τὴν προσοχήν μου, εἰς γωνίαν τινά, δύω ἀνάγλυφα, μάχην παριστῶντα, ἃ ὁ ὁδηγός μου παρήρχετο, εἰς ἐμὲ δ' ἐφάνησαν ἄξια πολλοῦ λόγου, καὶ ὡς ἀνήκοντα εἰς τοῦ Σκόπα τὴν ἐποχήν. Ἐρωτήσας δὲ καὶ μαθών, ὅτι προήρχοντο

ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκ τῶν μερῶν τῶν περὶ τὴν Πέργαμον, μετὰ θαυμασμοῦ ἔδειξα εἰς τὸν κ. Κούρτιον τὴν κεφαλὴν ἑνὸς τῶν νέων μαχητῶν, ἥτις, κατ' ἐμέ, εἶχε τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀμφιβάλλοντα δέ, τὸν ἔφερον εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Μουσείου, ὃ εἴχομεν ἤδη συνεπισκεφθῆ, καὶ τῷ ἔδειξα τὴν προτομὴν τσῦ θνήσκοντος Ἀλεξάνδρου, ἐξ ἧς ἐπείσθη. Τὰ δύω ταῦτα τεμάχια εἰσὶ τὰ δόντα ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀναζήτησιν καὶ εὕρεσιν τοῦ ἀνεκτιμήτου θησαυροῦ τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῆς Περγάμου, τοῦ κατατάξαντος, μετ' ὀλίγον, τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου μεταξὺ τῶν δύω ἢ τριῶν πρώτων τῆς οἰκουμένης.

Τὴν 9)21 Νοεμβρίου ὁ Mommsen, πανηγυρίζων τὴν μνήμην τοῦ πρώτου διορισμοῦ του, ὡς Καθηγητοῦ, προσεκάλεσε τὸ ἑσπέρας τοὺς φίλους του, δεκατρεῖς τὸν ἀριθμόν, ἐν οἷς καὶ ἐμέ, εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ἄρκτου, εἰς δεῖπνον. Αἱ διαλέξεις του ἐμαρτύρουν πάντοτε τὴν εὐρύτητα τῶν ἱστορικῶν γνώσεων, τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τὴν στρυφνότητα μᾶλλον τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐπειδή, ὡς καὶ ἔκτοτε πάντοτε παρετήρησα, ἔθυεν τῷ Βάκχῳ ἀφθονώτερον τοῦ δέοντος, τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἀπερχόμενος, ἔπεσε λιπόθυμος εἰς τὴν κλίμακα, καὶ ἀναίσθητον τὸν ἐπεβιβάσαμεν εἰς ἅμαξαν καὶ τὸν ἐπέμψαμεν εἰς τὸν οἶκόν του.

Τῇ, 12)24 Νοεμβρίου παρουσιάσθην εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Αὐτοκράτορος, τὸν Πρίγκηπα Κάρολον, καὶ εἰς τὴν Ἡγεμονίδα, ἥτις ἦν καὶ ἀδελφὴ τῆς Αὐτοκρατείρας, ἀμφοτέρους εὐμενεστάτους δειχθέντας. Εἶχον δὲ τὴν τύχην νὰ παρουσιασθῶ μετὰ τοῦ συναδέλφου μου τῆς Ἱσπανίας, κ. Ρασκῶνος, ὅστις, πολυλογώτατος ὢν (οἱ μὴ ἀγαπῶντες αὐτὸν τὸν ἔλεγον φλύαρον), μὲ ἀπήλλαξε μεγάλου μέρους τῶν καθηκόντων τῆς πρώτης παρουσιάσεως, ἀκενώτως ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀτυχιῶν τῆς Ἱσπανίας, παραβαλλομένης πρὸς τὴν Γερμανίαν. Κατόπιν δὲ παρουσιάσθην εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πρ. Καρόλου, τὸν Πρ. Φρειδερῖκον Κάρολον, διακεκριμένον στρατιωτικόν, καὶ ἔχοντα τὴν συμπεριφορὰν οὐχὶ ἀπηλλαγμένην τῆς εἰς αὐτόν, ἄλλως τε, ὡς ὑπερβολικῆς ἀποδιδομένης τραχύτητος τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ὡραιοτάτην καὶ φιλόφρονα, ἀλλὰ βαρυηκοοῦσαν, καὶ διὰ

τοῦτο ὀλίγον ὁμιλητικήν. Ἐπεσκέφθην δὲ τέλος καὶ τὸν Πρ. Ἀλέξανδρον, ἀδελφὸν τοῦ Πρ. Γεωργίου, οὗ τὸ μόνον χαρακτηριστικὸν ἦν πολλὴ ἀγαθότης καὶ εὐπροσηγορία. Τῇ δὲ 3)15 Δεκεμβρίου μ' ἐδέχθη εὐγενέστατα ἡ Αὐτοκράτειρα, ἐπιστρέψασα, ἐξ ὁδοιπορίας, καὶ μετ' ἐμὲ παρουσιάσθη καὶ ἡ Καρολίνα.

Παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ταχυδρομείων, τοῦ διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὰς παντοίας γνώσεις του λίαν διακεκριμένου κ. Στεφάν, ἠθέλησα νὰ πληροφορηθῶ ἂν διά τινος συμβάσεως, δὲν ἐδυνάμεθα ν' αὐξήσωμεν τὰς εὐκολίας τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας, καὶ λαβὼν πάσας τὰς ἀναγκαίας σημειώσεις, ἰδίως περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἀποστολῆς δεμάτων, ἔπεμψα ταύτας εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Εἰς τὴν ἔκθεσίν μου ἀπάντησις δὲν ἐδόθη.

Τῇ 26 Νοεμβρίου (7 Δεκεμβρίου) εἰσῆλθον ἵνα παρευρεθῶ τὸ ἑσπέρας εἰς δημόσιόν τι κατάστημα, ἔνθα ἐτελεῖτο τὸ ἐτήσιον ἀρχαιολογικὸν μνημόσυνον τοῦ Βιγκελμάνν, θέσιν δὲ λαβὼν μεταξὺ τῶν ἀπειραρίθμων ἀκροατῶν, μετ' ἐκπλήξεως ἤκουσα τοῦ ἀγορεύοντος πολλά, καὶ δι' ἐμὲ ἐντελῶς ἀδιάφορα, λέγοντος περὶ τῆς ἀγοραίας τιμῆς τοῦ κρέατος. Ἐκφράσας δὲ τινι τὴν ἔκπληξίν μου, ἔμαθον ὅτι εἶχον ἀπατηθῆ ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν, καὶ ἡ μὲν συνεδρίασις ἐκείνη ὅτι ἀπέβλεπε τὰ τοῦ δήμου οἰκονομικά, ἡ δ' ἀρχαιολογικὴ ὅτι ἦν τὴν ἐπαύριον, ὅτε καὶ αὖθις ἐπανελθών, παρευρέθην εἰς συζητήσεις δι' ἐμὲ κἂν πολὺ σπουδαιοτέρας, καὶ μετὰ ταῦτα παρεκάθησα καὶ εἰς δεῖπνον ἐκ συμβολῆς, εἰς ὃν ἠναγκάσθην ὀλίγα τινὰ ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ γενομένας προπόσεις.

Ἀρχαῖον πολύτιμον φίλον ἀνεῦρον ἐν Βερολίνῳ, τὸν ποτὲ Πρέσβυν τῆς Πρωσσίας ἐν Ἀθήναις, εἶτα δ' Ὑφυπουργὸν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τέλος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἀποσυρθέντα κ de Thiele, ἄνδρα λόγιον καὶ φιλόκαλον. Παρ' αὐτῷ, κατὰ δεκαπενθημερίαν, συνηρχόμεθα εἰς μικρὰς ἑσπερινὰς συναναστροφὰς ἐπὶ σκοπῷ ἀναγνώσεως ὁλοκλήρου τῆς «Θείας Κωμωδίας» τοῦ Δάντου. Συνέκειτο δ' αὕτη ἡ ἑταιρεία ἐκ τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Thiele, πεπαιδευμένης θυγατρὸς τοῦ περιφήμου ὀφθαλμιατροῦ

Graefe, τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, κυρίας Dalwitch, ἥτις ἄλλοτε τὴν εἶχε συνοδεύση εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤδη δὲ, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Schwarz, πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἔγραψε διηγήματα, οἷον τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Erlebt und ersonnen», τῆς κυρίας Olfens, χήρας τοῦ ποτὲ Διευθυντοῦ τῶν Μουσείων, μετὰ τῆς ἀγάμου θυγατρός της, ἀμφοτέρων συγγραφέων πολλοῦ λόγου ἀξίων, τοῦ κ. Wieseler, πρώην Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας καὶ βαθεῖαν ἔχοντος γνῶσιν τῆς περὶ τοῦ Δάντου φιλολογίας, καὶ ἄλλων τινῶν. Ὁ ἀναγινώσκων καὶ εἰς τὸ γερμανικὸν μεταφράζων τὸ κείμενον ἦν συνήθως ὁ κ. Βείσελερ, ἕκαστος δ᾽ ἡμῶν ἐδύνατο ν᾽ ἀποτείνῃ ἀπορίας καὶ ἐρωτήσεις ἢ παρατηρήσεις, καὶ εἴχομεν προχείρους παντοίας μεταφράσεις, ἐν αἷς προεῖχεν ἡ τοῦ πρώην Βασιλέως τῆς Σαξωνίας, καὶ παντὸς εἴδους σημειώσεις καὶ σχόλια. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν δ᾽ εἵπετο δεῖπνον, ὡς ἔθος ἐν Γερμανίᾳ. Ἐγὼ δέ, μὴ ὢν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μελῶν τοῦ συλλόγου, εἶχον στερηθῇ τῆς ἀκροάσεως τῶν πρώτων εἴκοσι ᾀσμάτων τῆς Κολάσεως, ἐκεῖθεν δὲ παρηκολούθησα πᾶσαν τὴν μεγάλην ἐποποιΐαν μέχρι τέλους, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν μετὰ μακρὸν χρόνου διάστημα, ὅτε πάντα τὰ μέλη προσεφέραμεν τῷ κ. Thiele εἰκόνας ἐκ τῆς θείας Κωμῳδίας καὶ στίχους τινὲς ἐξ ἡμῶν, ἐκεῖνος δ᾽ ἡμῖν μικρὰς τοῦ ποιητοῦ προτομάς.

Ἄλλος δὲ σύλλογος συνέστη κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν Βερολίνῳ ὑπ᾽ Ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἄλλων σοφῶν, εἰκοσιτεσσάρων περίπου τὸν ἀριθμόν, οἵτινες μ᾽ ἐτίμησαν εἰς τὰς τάξεις των συμπεριλαβόντες με. Ἐκαλεῖτο δ᾽ ὁ σύλλογος Greca, καί συνήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν ἑκάστου ἐξ ἡμῶν ἀνὰ πᾶν Σάββατον τὸ ἑσπέρας, ὅτε, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ μίαν ὥραν ἀνεγινώσκομεν Ἕλληνα, ἐνίοτε καὶ Λατῖνον τινα συγγραφέα, ἐξηγοῦμεν αὐτὸν καὶ ἐσυζητοῦμεν τὰ τοῦ κειμένου καὶ τῆς ἐξηγήσεως, ἐκαθήμεθα εἰς δεῖπνον, παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ φιλοξενοῦντος οἰκοδεσπότου, ὅστις καὶ ἦν ὁ συνήθως ἀναγινώσκων. Ἐγὼ δ᾽ ἔλεγον τοῖς συναδέλφοις μου, ὅτι προτιμῶ ν᾽ ἀπέχω τῆς ἀναγνώσεως, διότι ἔχω τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ προφέρω ἑλληνιστὶ τὰ Ἑλληνικὰ (δηλαδὴ οὐχὶ κατ᾽ Ἔρασμον).

Πολιτικὰς δὲ συνδιαλέξεις ἐπεδιώκων συνεχῶς μετὰ τῶν συμπρέσβεών μου, καὶ μάλιστα μεθ᾽ ἑνὸς τῶν νοημονεστέρων, τοῦ τῆς Αὐστρίας Κόμητος Κάρολη, εἰς ὃν ἐξέφραζον τὴν γνώμην, ὅτι, καταῤῥεούσης τῆς Τουρκοκρατίας, ἔπρεπε νὰ διανεμηθῶμεν τὴν Ἀνατολὴν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ νὰ προσαρτηθῶσιν, ἐκείνη μὲν τὰς σλαυικάς, ἡμεῖς δὲ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Τοῦ σχεδίου τούτου τὸ πρῶτον ἥμισυ κατὰ μέρος ἐξετελέσθη· περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἡμεῖς ἐντελῶς ἠμελήσαμεν.

Τῆς Τουρκίας δὲ Πρέσβυς ἦν ὁ ὁμογενὴς κ. Ἀριστάρχης, νυμφευθεὶς τὴν κυρίαν Βονίν, θυγατέρα τοῦ ποτὲ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Πρωσσίας. Μετ᾽ αὐτοῦ συνέδεσα φιλικὰς σχέσεις. Εἰς μίαν δὲ τῶν πολυτελῶν συναναστροφῶν, ἃς ἔδιδε συνεχῶς, ἡ θυγάτηρ μου Ζωὴ μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν κυρίαν Schleinitz, σύζυγον τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, γυναῖκα γενικῶς θαυμαζομένην διὰ τὰς πολλὰς καὶ σπουδαίας αὐτῆς γνώσεις, ὡς προστάτιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐνθουσιῶσαν διὰ τοῦ Βάγνερ τὴν μουσικήν.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἀνήγγελλον, ὅτι ὁ ἐκεῖ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας Σαβούρωφ, τῇ 29 Δεκεμβρίου (π.) ἐμονομάχησε μετὰ τοῦ Προξένου τῆς Ἰταλίας Gaglian καὶ ἐπληγώθη. Τηλεγραφικῶς δὲ μοὶ ἀννηγγέλθη, ὅτι τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐδιδάχθη τοῦ Κουτρούλη ὁ Γάμος μετὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Danhauser εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Σμαράγδας Βαλτατζῆ καὶ ὅτι ἐπέτυχε.

1875.

Τὸ ἔτος τοῦτο ἤρξατο διὰ δύω εὐτυχῶν γάμων εἰς φίλας οἰκογενείας, τοῦ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πρέσβεως τῆς Βρασιλίας κ. Jauru, νυμφευθείσης τὸν Σύμβουλον τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας καὶ εἶτα Πρέσβυν εἰς Βρασιλίαν κ. Σάϊλερ, καὶ τοῦ τῆς θυγατρὸς τῆς κυρίας Βερδάν, νυμφευθείσης τὸν Σύμβουλον τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας κ. Donnay.

Ἐν τῇ πολιτικῇ δέ, μία τῶν πρωτίστων προσπαθειῶν μου ἦν νὰ προτρέψω τοὺς βαθυπλούτους τοῦ Βερολίνου, ἰδίως τὸν Ἰουδαῖον τραπεζίτην Bleichröder, ν' ἀναδεχθῶσι τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ δανείου, ὃ ἤθελε νὰ συνομολογήσῃ ἡ Κυβέρνησις, ἀλλ' οὐδόλως ἐδείχθησαν εἰς τοῦτο πρόθυμοι, προφασιζόμενοι χρηματικὴν κρίσιν ἐν Γερμανίᾳ.

Σκεφθεὶς δὲ καὶ γνωρίζων ὅτι, μετὰ τὸν γαλλικὸν πόλεμον, πολλὰ ὅπλα, σχεδόν, ἢ καὶ ὅλως ἄθικτα, θὰ ἐπωλοῦντο εὐθυνότατα, ἔγραψα περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, προτρέψας νὰ ἐρωτηθῇ περὶ αὐτῶν ἰδίως ὁ Ἀριστείδης, ὡς πάντων εἰδημονέστατος. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἔγινεν. Ἰδιαιτέρως δὲ καὶ αὐτοβούλως συνδιαλεχθεὶς ἐγὼ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, μεθ' οὗ εἰς ἀρίστας διετέλουν σχέσεις, ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ὅτι, νέου συστήματος ὅπλων εἰσαχθέντος εἰς Πρωσσίαν, τὰ παλαιά, αὐτὰ τὰ ἀμεταχείριστα, ἐδύναντο νὰ μᾶς δοθῶσιν εἰς τιμὰς μηδαμινάς. Καὶ περὶ τούτου ἐπίσης ἔγραψα, καὶ τότε ἐπέμφθη εἰς Πρωσσίαν ὁ Γρ. Μάνος, μετ' ἄλλων τινῶν, καί, παρὰ τὴν γνώμην μου, ἀντὶ νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, συνεννοήθησαν μετά τινος Ἰουδαίου μεσίτου, ὅστις τοὺς ἠπάτησε, πωλήσας αὐτοῖς, εἰς πολὺ ἀνωτέρας τιμάς, ὅπλα, ὧν τὰ ἡμίση ἐφάνησαν ἄχρηστα.

Ἀμέσως δέ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου, ἀπῆλθεν ὁ Γραμματεύς μου Δ. Βούλγαρης, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἵνα ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν καὶ ἐπέτυχε, καθ' ὃ υἱὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ, καὶ εἶτα καὶ διωρίσθη ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Καὶ πόσον μὲν ἡ Ἑλλὰς διὰ τούτου ναυτικῶς ἐπεῤῥώσθη, δὲν ἐδυνάμην μακρόθεν νὰ κρίνω. Ἀλλ' ἡ θέσις γραμματέως παρὰ τῇ ἐμῇ Πρεσβείᾳ ἔμενε κενή, καὶ ἔσπευσα νὰ ὑπενθυμίσω, εἴς τε τὸν Ι. Δεληγιάννην καὶ εἰς τὸν Βούλγαρην, ὅτι ὤφειλον ν' ἀποδώσωσι δικαιοσύνην εἰς τὸν υἱόν μου Ἀλέξην, διορίζοντες τέλος αὐτὸν Γραμματέα, ὡς καὶ εἶχον ὑποσχεθῆ. Ἤμην δὲ βέβαιος ὅτι ἄλλως δὲν ἤθελε γίνει, ὅτε ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δεληγιάννη λέγοντος, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν ἀξιωμα-

τικὸν τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ Ν. Παπαῤῥηγόπουλον, υἱὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις Γενικοῦ Προξένου τῆς Ρωσσίας, τὴν μετάθεσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαὴλ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, ἠναγκάζοντο νὰ πέμψωσι τοῦτον, ὡς Γραμματέα, εἰς Ῥώμην, τὸν δ᾽ ἐκεῖ Γραμματέα Ἀργυρόπουλον νὰ μεταθέσωσι παρ᾽ ἐμοί. Προσέθετε δ᾽ ὁ Ὑπουργός, ὅτι ἀνεγνώριζε τ᾽ ἀναμφισβήτητα δικαιώματα τοῦ Ἀλέξη καὶ θὰ διώρθου ταχέως τὴν ἀδικίαν· ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἐξόδου του ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου προὐκάλεσε καὶ μοὶ ἐκοινοποίησε τὸν προβιβασμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν θέσιν ἀμίσθου δευτέρου γραμματέως. Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ μοὶ ἔγραψεν ὁ Εὐγένιος, ὅτι τὸν Ἀλέξην ἔθεντο κατὰ μέρος, διότι δῆθεν ἤμην Κουμουνδουριστής (!) καὶ διότι διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ὅπλων εἶχον συστήσῃ τὸν Ἀριστείδην (!!), ὅπερ δὲν ἦν ἀληθές.

Ἀναχωρῶν δ᾽ ὁ κ. Βούλγαρης ἐκ Βερολίνου, μὲ παρεκάλεσε νὰ ζητήσω δι᾽ αὐτὸν δάνειον 1000 μαρκῶν παρὰ τοῦ Bleichröder, διότι δὲν τῷ ἐστάλησαν ἐν καιρῷ τὰ ὁδοιπορικά του, ὅπερ καὶ ἔπραξα. Ἀλλὰ μέχρι Μαΐου, ὡς μοὶ ἔγινεν ἡ παρατήρησις εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζίτου, τὰ χρήματα δὲν εἶχον ἐπιστραφῇ. Ἔγραψα λοιπὸν τῷ υἱῷ μου Ἀριστείδῃ νὰ τὰ ζητήσῃ, ὅτε καὶ πέμψας αὐτὰ ὁ Βούλγαρης, εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν Ἀριστείδην, γράψας αὐτῷ νὰ μοὶ εἴπῃ «νὰ εἶμαι ἄλλοτε προσεκτικώτερος»· ὁ δὲ τῷ ἀπήντησεν, ὅτι μοὶ ἔγραψε νὰ εἶμαι ἄλλοτε προσεκτικώτερος εἰς τίνα δίδω τὰς συστάσεις μου.

Καὶ ἐν Βερολίνῳ διατρίβων, δὲν ἔπαυσα μεριμνῶν περὶ ἐθνικοῦ Θεάτρου, καθότι ἐθεώρουν αὐτὸ ὡς μίαν τῶν εὐγενεστέρων ἀφορμῶν τῆς ἠθικῆς προόδου τοῦ ἔθους. Διὰ τοῦτο ἔγραψα ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Βασιλέα, διὰ μακρῶν ἀναπτύσσων τὴν περὶ τούτου γνώμην μου. Ἀλλ᾽ ἡ Α. Μ. ἰδιαιτέρως μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι τὴν πρόοδον ταύτην θὰ ἐξυπηρέτει τὸ Ὠδεῖον, διότι τοῦ Θεάτρου ἀδιαίρετον μέρος ἐστὶ τὸ μελόδραμα. Κατιδὼν λοιπὸν πόσον ἀνέφικτον ἦν νὰ ἐννοηθῶ, δι᾽ ἀτελῶν μακρόθεν ἀλληλογραφιῶν, παρῃτήθην πάσης περὶ τοῦ ἀντικειμένου περαιτέρω ἐνεργείας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μοὶ ἐδόθη λυπηρὰ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατοῦσα αἰσθημάτων εὐγένεια, ἔχει καὶ ἐνταῦθα ἐξαιρέσεις ἐνίοτε. Ὁ κ. Μάνος, ὁ ποτὲ ἐν Αἰγύπτῳ φιλοξενήσας καὶ παραμυθήσας με Πρόξενος ἡμῶν, μοὶ ἔγραψε νὰ τῷ προμηθεύσω παιδαγωγὸν διὰ τὸν υἱόν του. Πρὸς τοῦτο ἀπετάθην εἰς τοὺς ἐπισήμους Καθηγητὰς Λέψιον καὶ Μόμσεν, καὶ εὗρον δι᾽ αὐτῶν τινα Liepe καλούμενον, μεθ᾽ οὗ καὶ ὑπέγραψα συμβόλαιον κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ κ. Μάνου. Ἀλλὰ δύω ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἔλαβον τηλεγράφημα τοῦ κ. Μάνου, λέγοντος ὅτι ᾠκονομήθη ἄλλως καὶ νὰ μὴ ἐκτελέσω τὴν πρώτην του ἐντολήν. Ἔσπευσα λοιπὸν νὰ γράψω τοῦτο τῷ ῥηθέντι Liepe, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ θεωρήσῃ τὸ μόλις ὑπογραφὲν συμβόλαιον, ὡς μὴ γενόμενον. Ἀλλ᾽ ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ ἦν ὅτι ἀπῄτει, ἵνα ἀποσύρῃ τὴν ὑπογραφήν του, τὴν ποσότητα 330 ταλήρων. Τὴν τοιαύτην ἀγενῆ διαγωγήν, ἀναξίαν ἀνδρὸς λογίου, ἔσπευσα νὰ καταγγείλω τῷ κ. Μόμσεν, καὶ μόλις τῇ παρεμβάσει αὐτοῦ κατωρθώθη ν᾽ ἀπαλλαγῇ ὁ κ. Μάνος τοῦ φιλοκερδοῦς παιδαγωγοῦ διὰ ζημίας μόνον 100 ταλήρων.

Μεταξὺ τῶν οἰκιῶν, εἰς ἃς συνήθως ἐφοίτων, ἦν καὶ ἡ τοῦ ἀξιολόγου καὶ λίαν εὐγενοῦς Ὑπουργοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου κ. Schleinitz, οὗ ἡ πεπαιδευμένη σύζυγος συνῆγε περὶ ἑαυτὴν πολλοὺς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀνδρῶν. Εἰς τὰς συναναστροφὰς αὐτῆς, ἃς πολλάκις ἐτίμα καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια, ἐγνώρισα τὸν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀποθεωθέντα μουσουργὸν Βάγνερ, μεθ᾽ οὗ πολλὰ συνδιελέχθην περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν συνθέσεων αὐτοῦ, αἵτινες, τείνουσαι τὴν ψυχὴν νὰ κυριεύωσι μᾶλλον καὶ νὰ συγκινῶσι, παρὰ νὰ τέρπωσι διὰ μελῳδιῶν, μοὶ ἐφαίνοντο σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικήν, ὃ καὶ συνωμολόγει. Ἐκεῖ ἀπήντησα καὶ τὸν εἰς τὰ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἐγκύψαντα Westermann, καὶ τὸν Dohm, εὐφυέστατον ποιητὴν τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος Kladeradatsch, πολὺ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐνδιαφερόμενον, καὶ τοὺς ζωγράφους Ῥίχτερ καὶ Λέμβαχ. Ἐφιλοξένει δ᾽ ἡ κυρία Schleinitz πολλάκις καὶ τὸν

ἐκ Πετρουπόλεως ἐρχόμενον Ῥῶσσον μουσικὸν Ῥουβενστέϊν, εἰ καὶ εἰς ἥκιστα φιλικὰς σχέσεις διατελοῦντα μετὰ τοῦ Βάγνερ, ὥστε ἡ οἰκοδέσποινα μοὶ διηγεῖτο ὅτι, ὅτε ἀμφότεροι παρῆσαν, ἠναγκάζετο νὰ κάθηται μεταξύ των, ἵνα τοὺς χωρίζῃ.

Εἰς χορὸν λογίων προσεκλήθην τῇ 1)13 Φεβρουαρίου. Χορὸς δὲ μετεμφιεσμένων ἐδόθη εἰς τ᾿ Ἀνάκτορα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀπόκρεω, καὶ μνημονεύω αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπίσημον πομπὴν μεγαλοπρεποῦς ὀθωμανοῦ Σατράπου, ὅστις ἦν ὁ Συνταγματάρχης Βίντερφελδ, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πλήθους ὀπαδῶν, συρόντων τρεῖς ἀλυσσοδέτους Ἑλληνίδας αἰχμαλώτους, ἤτοι αὐτὴν τὴν σύζυγόν του, σπανίας ὡραιότητος οὖσαν, καὶ ἧς ὁ ἡμέτερος Δρόσης εἶχε ποιήσῃ τὴν προτομὴν ἐν Βιέννῃ, ἡ νέα καὶ εὐειδεστάτη κυρία Fabre Dufaure, θυγάτηρ τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἐπιτετραμμένου τῆς Σαξωνίας, καὶ ἄλλη τρίτη, σύζυγος ὑπαλλήλου τινος, ἐξόχου καλλονῆς καὶ αὐτή. Ταύτας κομίσας ὁ Σατράπης, προσέφερε μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις ἀπεκρίθη, χαριεντιζόμενος καὶ μειδιῶν, «Ὦ, ὡραῖαι εἰσὶν αἱ Ἑλληνίδες σας. Σᾶς εὐχαριστῶ δι᾿ αὐτάς. Φέρετέ τας εἰς Βαβελσβὲργ (τὴν θερεινὴν κατοικίαν του ἐν Ποτσδάμῃ)· ἀλλὰ περιττὸν νὰ μάθῃ τοῦτο...» καὶ ἔδειξε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν Αὐτοκράτειραν, πλησίον του καθημένην. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀστειότης αὕτη γενικὸν προὐκάλεσε γέλωτα.

Τῇ 6)18 Φεβρουαρίου ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν 80 τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν εἶχον κατὰ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ ἰδῶ τὸν Βίσμαρκ, καλέσαντα τοὺς διπλωμάτας, ὡς πράττει κατ᾿ ἔτος, εἰς μέγα γεῦμα. Εὗρον δ᾿ αὐτὸν ὑπὲρ προσδοκίαν ὁμιλητικὸν καὶ εὔθυμον, καὶ πολλὰ μετὰ τὸ γεῦμα μᾶς διηγήθη περὶ τῶν νεανικῶν ἡμερῶν του, ἐν ἄλλοις πῶς ἠγάπα τὸν χορόν, ἀλλ᾿ ὁ Αὐτοκράτωρ τῷ τὸν ἀπηγόρευσε, διότι ἦτο πολὺ νέος Ὑπουργός. Μᾶς ἐξωμολογήθη ὅμως ὅτι, οὐχ᾿ ἧττον, κατώρθωσε νὰ χορεύσῃ μετὰ τῆς κομίσσης Βεγκενδόρφ. Ἄλλοτε δ᾿ ὅτι καθ᾿ ὁδὸν περιεστοιχίσθη ποτε ὑπὸ ὁμίλου κοινῶν γυναικῶν, καὶ ὁ Αὐτρκράτωρ τὸ ἔμαθεν.

Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ἀπεβίωσεν ἐν Βερολίνῳ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, ὁ, ὃν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Παρισίοις, Γραμματεὺς τῆς Ὀλλανδικῆς Πρεσβείας καὶ ἀδελφὸς τοῦ φίλου μου, Πρέσβεως Ῥοχοῦσεν, καὶ ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ, ἦλθε διὰ δύω ἡμέρας ἐκ Παρισίων ἡ ἀδελφή του, σύζυγος τοῦ ἐκεῖ Ὀλλανδοῦ Πρέσβεως κ. Zuylen, πρὸς ἣν ἔτρεφον ἐγκάρδιον σέβας καὶ ἀγάπην, καὶ μόνος ἐγὼ μηνυθεὶς ὑπ' αὐτῆς περὶ τῆς ἀφίξεώς της, εἶχον τὴν μεγίστην χαρὰν τοῦ νὰ τὴν ἐπανίδω, εἰ καὶ ὑπὸ τόσον θλιβερὰς περιστάσεις.

Ὑπόθεσις εἰς ἣν, ἅμα φθὰς εἰς Βερολῖνον, ἠσχολήθην ἐπιμόνως καὶ δραστηρίως ἦν καὶ ἡ ἀφορῶσα τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφήν. Κατ' εἰσήγησιν τοῦ Κουρτίου, ἡ Γερμανία εἶχε πρό τινος ζητήσῃ τὴν ἄδειαν ν' ἀνασκάψῃ, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλυμπίας, καὶ πάντα τ' ἀνευρεθησόμενα νὰ λάβῃ ἡ Ἑλλάς, αὕτη δὲ μόνον ἔκτυπα ἐκ γύψου, καί τινα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων ἢ ἄλλων διπλῶν ἢ πολλαπλῶν ἀντικειμένων, ὧν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελεν ἐγκρίνῃ τὴν παραχώρησιν. Καὶ ὅμως, παρ' ἡμῖν εὑρέθησαν τινὲς τῶν ἀρχαιολογούντων, οἵτινες, ἴσως οὐχὶ ἐκ ζηλοτυπίας, ἀλλὰ βεβαίως ἐκ λίαν ἀκρίτου πατριωτισμοῦ, ἐκάκισαν τὴν γενναίαν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὠφελιμωτάτην ταύτην πρότασιν, καὶ ἠθέλησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτῆς τὴν παραδοχήν, ἐν ᾧ ἐγώ, καὶ ἐν Ἀθήναις ὅτε ἤμην, καὶ ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς Βερολῖνον, ἐσύστησα αὐτὴν θερμότατα καὶ συνετέλεσα ἰσχυρῶς εἰς αὐτῆς τὴν παραδοχήν. Αὕτη δὲ δυσηρέστησε μᾶλλον τῶν Γερμανῶν πολλούς, ὡς πολλὰ δαπανήσαντας καὶ οὐδὲν ἀπολαυόντας, καὶ πολλάκις εὑρέθην εἰς θέσιν ν' ἀπαντήσω εἰς τούτους, ὅτι, ἐξ ἐναντίας, ἀπήλαυσάν τι τιμαλφέστατον, δηλαδὴ τὴν δόξαν ὅτι εἰργάσθησαν καὶ ἐδαπάνησαν ἀνιδιοτελῶς ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης. Ηὐχαριστήθη δ', ὅπως δήποτε, ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις τόσον διὰ τὴν συνομολόγησιν, ὥστε εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἰ. Δελιγιάννην ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ χρυσοῦ στέμματος. Νομίζων, ὅμως, ἐκεῖνος ὅτι τὸ τοῦ ἐρυθροῦ ἀετοῦ ἦν ἀνώτερον, μοὶ ἐπέστειλε νὰ ἐνεργήσω ὅπως τῷ δοθῇ τοῦτο ἀντ' ἐκείνου, ὅπερ καὶ κατώρθωσα, εἰ καὶ νομίζων αὐτὸ περιττόν, διότι σπουδαία διαφορὰ

δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύω παρασήμων, οὐδ᾿ ἦν κατ᾿ ἐμὲ ἡ ἐνέργεια λίαν ἀξιοπρεπής.

Τῇ 26 Μαρτίου (7 Ἀπριλίου), ἐξελθὼν ἀπὸ πρωΐας, καὶ διερχόμενος τὸν «Παράδεισον τῶν Θηρίων», (Thiergarten), εἶδον προσερχομένην κυρίαν μετὰ δύω παιδίων, καί, ὅτε πλησιάσασα, μὲ προσωμίλησεν, ἀνεγνώρισα τὴν Διάδοχον (θυγατέρα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας). Μοὶ εἶπε δέ τινα μετὰ πάσης ἀφελείας, περὶ τοῦ καιροῦ, καὶ ἔπειτα μὲ ἠρώτησε περὶ τῶν φιλολογικῶν ἔργων, εἰς ἃ ἀσχολοῦμαι.

Τὴν αὐτὴν δ᾿ ἡμέραν μετέβην εἰς τὴν λαμπρὰν οἰκίαν (ἐπὶ Thiergartenstrasse) τοῦ Ἰουδαίου κ. Λειβερμάνν, καὶ ἔλαβον παρ᾿ αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν λαμπρὰν συλλογὴν εἰκόνων, ἣν ἐκέκτητο, καὶ ἣν, ὡς ἀξιοθέατον, δικαίως μοὶ ἐσύστησεν ἡ Κόμισσα Ὀριόλα, Κυρία τῆς Αὐλῆς τῆς Διαδόχου.

Τῇ 1)13 Ἀπριλίου παρέστην ἐν τῇ Ὠδικῇ Ἀκαδημίᾳ εἰς μουσικὴν συμφωνίαν, ἥτις, κατὰ πάντα λόγον, ἦν ἀξιόλογος. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς αὐτῆς ἦν ἡ βοήθεια τέκνων πτωχῶν στρατιωτικῶν, λαμπρὰ δ᾿ ἦν καὶ ἡ ἐκτέλεσις, τοῦ προσωπικοῦ συγκειμένου ἐκ πεντήκοντα ἀξιωματικῶν, ἀποτελούντων τὴν ὀρχήστραν, διευθυνομένην ὑφ᾿ ἑνὸς στρατηγοῦ, καὶ ἐκ νέων μουσουργῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων διὰ τὰ μόνα ὄργανα καὶ διὰ τὸ ᾆσμα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς δὲ τῆς ἀνέσεως, αἵτινες, κατ᾿ ἀρχάς, ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς οἰκίας μου, ἦσαν ἀναγκαίως πολλαί, ἐπεδόθην εἰς τὴν σύνταξιν ἐμμέτρου τινὸς κωμῳδίας, ἣν ἐκάλεσα τοῦ «Διὸς ἐπάνοδον», περατώσας αὐτὴν τῇ 1)13 Νοεμβρίου 1874· εἶτα δ᾿ ἤρχισα διαῤῥυθμίζων τὰς περὶ Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ περὶ Ἐπιγραφικῆς σημειώσεις μου διὰ τὴν ἔκδοσιν εἰς τὰ Ἅπαντα, ἐξακολουθοῦσαν ἐν Ἀθήναις, καὶ φθάσασαν εἰς τὸν ΣΤ΄. τόμον. Κατήρτισα δὲ καὶ δεύτερον μέρος τῆς Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης, εἰς ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδοθείσης ἐν Παρισίοις· ἀνέβαλον ὅμως τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ, διότι ἀπήτει δαπάνην, ἧς ἐστερούμην. Τοῦτο μαθὼν ὁ κ. Κωνστ. Ζάππας παρὰ τοῦ υἱοῦ μου, ἀπρόκλητος ἀπεφάσισε ν᾿ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν δαπάνην, ἢ μᾶλλον νὰ

γραφῇ συνδρομητὴς διὰ 400 σώματα, ἃ διένειμε δωρεὰν εἰς σχολεῖα καὶ ἄλλα καταστήματα ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Fürstner ἐν Λειψίᾳ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ ὁ Ἀ. Βολόβσκης, Πολωνός, ἐκδίδων φιλελληνικὴν ἐφημερίδα (τὸν Messager d' Orient) ἐν Βιέννῃ, μοὶ ἐζήτησε γαλλικὴν μετάφρασιν τινῶν διηγημάτων μου, καὶ τῷ ἔπεμψα τριῶν, ἃ ἐδημοσίευσε πρῶτον εἰς ἐπιφυλλίδας, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τομίδιον, ἀναθεὶς τοῦτο τῷ Κωνστ. Ζάππα, παρ' οὗ εἶχεν ὑποστηριχθῇ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου, οὐχὶ ἀβάσιμοι ὑπῆρχον φόβοι ἐπαναλήψεως τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, διότι σπουδαία μερὶς ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ Μόλτκε, ἤθελεν αὐτήν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ καταβάλῃ ἐντελῶς τὴν Γαλλίαν, ἔτι οὖσαν ἐξησθενημένην, καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἐντελῶς ἀνίσχυρον πρὸς ἀντεκδικήσεις. Ἀλλὰ κατὰ Μάϊον, ἐλθὼν εἰς Βερολῖνον ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, κατώρθωσε νὰ μετατρέψῃ ἐπὶ τὸ εἰρηνικώτερον τὰς διαθέσεις τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως. Τὴν παρουσίασιν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος δὲν ἐδέχθη ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ μόνον τὸν εἶδον καθ' ὁδὸν παρερχόμενον.

Τῇ 9)21 Μαΐου μὲ κατέθλιψεν ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἧς τοσαύτας εἶχον ἀφορμὰς νὰ ἐκτιμήσω τὰς βασιλικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν φιλελληνικωτάτην καρδίαν.

Τὰ δ' ἐν Ἑλλάδι, ἐν τούτοις, καλῶς δὲν ἐχώρουν. Ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις περὶ τὸν Τρικούπην συνησπίζετο κατὰ τοῦ Ὑπουργείου, ὃ κατ' ἐμέ, ἀδεξίως ἐφέρετο, καὶ τὴν γνώμην μου ἔγραψα ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ἀπερικαλύπτως τῷ Βούλγαρῃ, οὗτος δὲ μοὶ ἀπήντησε κατὰ τρόπον οὐδόλως ἀποδεικνύοντά μοι, ὅτι ἐξετίμα τὴν δυσκολίαν τῶν περιστάσεων, καὶ προέβη εἰς εἶδος πραξικοπήματος, στηρίξας τὴν πλειονοψηφίαν του ἐπὶ ψευδοῦς ἀπαρτίας. Ταῦτα καὶ ἐπέφεραν τὴν πτῶσίν του, καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου ἐκλήθη ὁ Τρικούπης Πρωθυπουργός. Οἱ δὲ συνυπουργοὶ τοῦ Βούλγαρη, ὁ γαμβρός του Νικολόπουλος καὶ ὁ Γρίβας, αὐθαδῶς καὶ βλασφήμως ἐξεφράζοντο κατὰ τοῦ Βασιλέως, εἰς ὃν ὡς συνήθως, ἀπέδιδον τὴν ἀποτυχίαν των.

῾Ο νέος Πρωθυπουργὸς ἐγένετο, ὡς πάντοτε, εἰς πᾶσαν ἀλλαγήν, δεκτὸς μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ· ἡ δ᾽ ἀρχὴ ἣν ἐπρέσβευεν ἦν, ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῆς προλαβούσης Βουλῆς ἦν παράνομος, καὶ ἑπομένως ἄκυρος ὁ ὑπ᾽ αὐτῆς ψηφισθεὶς προϋπολογισμός. ᾽Επὶ ταύτῃ δὲ τῇ προφάσει ἐκήρυξε τῇ 30 ᾽Απριλίου (12 Μαΐου) τὰς Πρεσβείας κατηργημένας, καθ᾽ ὃ μὴ διὰ νόμου, ἀλλὰ δυνάμει μόνου τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπαρχούσας, καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἀνατεθειμένην εἰς τοὺς Γραμματεῖς. ῾Υπὸ πάντα ἄλλον ῾Υπουργὸν θὰ ἐπρότεινον νὰ ἐξακολουθήσω ἄμισθον τὴν ὑπηρεσίαν· ἀλλ᾽ ἤξευρον ὅτι μάταιον θὰ ἦν τὸ διάβημα τοῦτο παρὰ τῷ Τρικούπῃ, οὗ ἡ ἀληθὴς πρόθεσις ἦν, ἐκ ταύτης τῆς ἀφορμῆς ὠφελούμενος, ν᾽ ἀπομακρύνῃ τῆς ὑπηρεσίας τοὺς Πρέσβεις, ὅσοι δὲν ἦσαν τοῦ κόμματος ἢ τῆς ἀρεσκείας του, καί πρὸ πάντων ἐμέ, διότι πάντοτε διετήρει τὴν ἄκριτον ἰδέαν, ὅτι εἶχον συνεννοηθῆ μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ἀντέπραξα εἰς τὸν διορισμόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ 16)28 Μαΐου ἀφίχθη εἰς Βερολῖνον ὁ Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ τῇ ἐπαύριον, μετὰ τοῦ ᾽Αλέξη καὶ τῶν θυγατέρων μου, παρευρέθην ἀπὸ τῆς 10ης ὥρας μέχρι τῆς 1½ εἰς τὴν πρὸς τιμήν του ἐκτὸς τῆς πόλεως τελεσθεῖσαν παράταξιν 28 χιλιάδων στρατιωτῶν. ῞Οτε δ᾽ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν οἰκίαν, μοὶ ἔδωκεν ἡ σύζυγός μου τὰς ἐξ ᾽Αθηνῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀφιχθείσας ἐπιστολάς, αἵτινες περιεῖχον τὴν παῦσιν μου. Τοῦτο ὅμως δὲν μ᾽ ἐκώλυσεν ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμα, ν᾽ ἀπέλθω ἐν στολῇ εἰς τ᾽ ᾽Ανάκτορα, εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος ὑπὸ τοῦ ξένου ῾Ηγεμόνος. Τοῦτο ὤφειλον μάλιστα, διότι διεταττόμην, οὐχὶ ὡς παυθείς, ἀλλ᾽ ὡς ἀπουσιάζων νὰ παρουσιάσω τὸν Γραμματέα εἰς τὸ ῾Υπουργεῖον. Μετὰ ταῦτα δ᾽ ἔμαθον ὅτι πεντήκοντα τεσσάρων τῶν Γραμματέων τὸν μισθὸν εἶχεν ἀναλάβῃ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου. ᾽Εγὼ δὲ καὶ ἐν γένει δὲν ἤθελον, ὑπὲρ τὰ διατεταγμένα, ν᾽ ἀναγγείλω τὴν προσβάλλουσαν τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν παῦσιν τῶν Πρεσβειῶν, εἴτε μόνιμον, εἴτε προσωρινήν.

῾Ο Βασιλεύς, ὅτε τῷ παρουσιάσθην, μοὶ ἀπέτεινεν ἕνα τῶν συνήθων κοινῶν τόπων εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις· ὅτε δὲ τῷ

εἶπον, ὅτι δεσμὸς μὲ συνδέει μετὰ τῆς Σουηδίας, διότι ἡ ἀδελφή μου ἐστὶν ὑπήκοος του.

— «Καὶ τὶς ἐστὶν ἡ ἀδελφή σας;» μ' ἠρώτησε.

— «Ἡ Κόμισσα Ροζέν», ἀπεκρίθην.

— «Λοιπόν», εἶπεν «εἶσθε ὁ κ. Ραγκαβῆς;

Καὶ λαβὼν με ἐκ τῆς χειρός, μ' ἐκράτει καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνεντεύξεως.

— «Ἔχετε ἐδῶ τώρα τὴν ἀνεψιάν σας, τὴν κυρίαν Δίξων», μοὶ εἶπεν ἐν ἄλλοις.

— «Δυστυχῶς ὄχι, Μεγαλειότατε», ἀπήντησα. «Εἶναι εἰς Στοκχόλμην».

— «Ἀπατᾶσθε», μοὶ εἶπεν, «εἶναι ἐδῶ. Εἰμὶ βέβαιος ὅτι τὴν ἀπήντησα σήμερον».

Λίαν διστάζων διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐκεῖ εὗρον τὴν φιλτάτην Μαρίκαν Δίξων μετὰ τοῦ ἀνδρός της, ἀφιχθεῖσαν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, καὶ μεταβᾶσαν κατ' ἀρχὰς ἀμέσως εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, ὅπου ὁ Βασιλεὺς τὴν εἶχεν ἰδῆ.

Τὸ δ' ἑσπέρας, ἐν στολῇ αὖθις, παρευρέθην εἰς τὸ θέατρον εἰς τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Βασιλικοῦ ζεύγους παράστασιν τοῦ Tannhäuser τοῦ Βάγνερ, καὶ μεταξὺ τῶν δύω πράξεων, ἐν παρατεταμένῃ διακοπῇ, εἰς τὸ μέγιστον ἑστιατόριον τοῦ θεάτρου, οἱ Βασιλεῖς συνωμίλησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ παρευρισκομένων. Καὶ ἡ μὲν Βασίλισσα τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν τότε παρουσιάσθην, εὐμενέστατα μοὶ ἐξεφράσθη περὶ τῆς ἀδελφῆς μου καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ της, ὃν μοὶ εἶπεν ἔξοχον καλλιτέχνην, ζωγραφήσαντα ἐσχάτως τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλέως, ἥτις ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀριστούργημα, καὶ κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῆς Στοκχόλμης.

Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας μοὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην του διὰ τὰς συνεχεῖς ἐν Ἑλλάδι μεταβολάς, αἵτινες καιρίως τὴν βλάπτουσι. Μετὰ τοῦτο δ' ἐντυχὼν τῷ κ. Ράδοβιτς, ἐκπληροῦντι χρέη Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ ἀνήγγειλα προφορικῶς τὴν ἀποχώρησιν καὶ ὑποτιθεμένην ἀπουσίαν μου.

Ἐν Ἀθήναις ὅμως ὁ πατὴρ τοῦ Γραμματέως μου, Ἀλκιβιάδης Ἀργυρόπουλας, ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸν υἱόν του Ἐπιτετραμμένον, ἀπῆλθεν, ὡς μοὶ ἔγραψαν ἐκεῖθεν, πρὸς τὸν Τριπούπην, ἵνα μάθῃ ἂν εἰσέτι ὁριστικῶς δὲν ἐπαύθην, καὶ ἔλαβε τὴν παρήγορον ἀπάντησιν ὅτι ὁριστικώτατα, καί ὅτι, ἂν δὲν ἀνεχώρησα ἐκ Βερολίνου, μένω ἐκεῖ ὡς ἁπλοῦς ἰδιώτης. Συγχρόνως δ' ἐτηλεγράφησε καὶ εἰς ἐμὲ (τῇ 29 Μαΐου, 10 Ἰουνίου) νὰ παραδώσω ἀνυπερθέτως τὴν Πρεσβείαν εἰς τὸν κ. Ἀργυρόπουλον, ἐγὼ δ' ἀπήντησα ὅτι εἶχον ἤδη πράξῃ τοῦτο δεκαπέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ τηλεγραφήματός του, καὶ παρουσίασα τὸν Γραμματέα εἰς τὸν κ, Φιλιψβόρν, ἀντικαθιστῶντα τότε τὸν Ὑπουργόν, δοὺς ὡς πρόφασιν, ὅτι ἀπέρχομαι εἰς Ἑλβετίαν.

Δὲν ἀπῆλθον ὅμως οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἔμεινα ἰδιωτεύων ἐν Βερολίνῳ, καθ' ὃ ἔχων ἐκεῖ πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν, καὶ οἰκίαν διὰ μακρὸν χρόνον ἐνῳκιασμένην, καὶ δι' ἐπίπλων δαπανηρῶς ἀγορασθέντων κατηρτισμένην, οὐδένα δὲ λόγον εἶχον ν' ἀναχωρήσω, οὐδ' ἐδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο ἄνευ μεγάλων δαπανῶν,

Ἡ θέσις μου βεβαίως εἶχε τὰς δυσκολίας της, διότι, ὑπὸ μὲν τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἐθεωρούμην ὡς ἀπών, καθ' ἃ τῇ εἶχον ἀναγγείλῃ, ἡ κοινωνία ὅμως καὶ οἱ συνάδελφοί μου, πρὸς οὐ μικρὰν καὶ ἴσως δικαίαν δυσαρέσκειαν τοῦ Ἐπιτετραμμένου Γραμματέως, προσεφέροντο πρὸς ἐμὲ ὡς πρίν, ἅτε μὴ δόντα ἀνακλητήρια, καὶ μετὰ πολλῆς συμπαθείας μὲ συνανεστρέφοντο, καὶ μοὶ ὡμίλουν περὶ πολιτικῶν, καίτοι ἀποφεύγοντα νὰ ἐπεμβαίνω εἰς ὅ,τι δὲν ἐδικαιούμην, καὶ μὲ προσεκάλουν εἰς τὰς συναναστροφάς των.

Μετ' ὀλίγον ὅμως καὶ ἀνεχώρησα τοῦ Βερολίνου τῇ 6)17 Ἰουνίου, ἀπελθὼν εἰς Λειψίαν, ἵνα διατάξω τὰ τοῦ ἐκεῖ παρὰ τῷ Röder ἐκδιδομένου δευτέρου μέρους τῆς Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης, κυρίως ὅμως, ἵνα φανῶ ὡς τῷ ὄντι ἀποδημήσας, καὶ διευκολύνω οὕτω τὴν θέσιν τοῦ κ. Ἀργυροπούλου. Μ' ἐξένισε δὲ περιποιητικώτατα παρ' ἑαυτῷ ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ναούμ.

Τὸ πρῶτον κατάστημα, ὃ ἐπεσκέφθην ἐν Λειψίᾳ, ἦν τὸ Μουσεῖον, ἱδρυθὲν ὑπό τινος κ. Scheller, ὅστις προσέφερεν εἰς τὴν πόλιν, ἣν ἐκέκτητο συλλογὴν πολυτίμων εἰκόνων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θὰ ᾠκοδομεῖτο ἀνυπερθέτως τὸ δι᾽ αὐτὰς ἀναγκαῖον κατάστημα, ἄλλως θὰ ἐδώρει τὴν συλλογήν του εἰς τὴν Δρέσδην, καί, μαθὼν τοῦτο, ἀνελογίσθην πόσον φρονιμώτερος ἦν ὁ Scheller, τῶν ἡμετέρων δωρητῶν Σίνα, Βαρβάκη καὶ ἄλλων, δωρησάντων ἑκατομμύρια ἄνευ ὅρων, ὥστε ἀμέλεια ἢ ἀβελτηρία τῶν ἡμετέρων πολιτευομένων ἐματαίου τὰς δωρεάς των. Εἰς αὐτοῦ δὲ τὰ δωρήματα προσετέθησαν καὶ ἄλλα, καὶ ἀγοραὶ ἐξοχωτάτων ἔργων, ἐν οἷς παρετήρησα διαπρέποντα μέγιστα καὶ θαυμάσια τοπία γῆς καὶ θαλάσσης τοῦ ἑλβετοῦ Calames, καὶ τοῦ Paul de la Roche τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος.

Εἶτα δὲ μετέβην εἰς τοῦ Röder τὸ ἀπέραντον μουσικοτυπεῖον, 300 ἔχον ἐργάτας καὶ ἐκδίδον 500.000 φύλλα κατ᾽ ἔτος, περιέχον καὶ λιθογραφεῖον καὶ βιβλιοδετεῖον, μισθοῦν ἴδιον ζωγράφον, παρασκευάζον τὰς λιθίνας καὶ μεταλλίνας πλάκας, καὶ πάσας τὸς ὑλικὰς ἐργασίας ἐκτελοῦν δι᾽ ἀτμομηχανῆς 30 ἵππων, ἧς μέρος τῆς δυνάμεως μετὰ μιᾶς πτέρυγος τῆς οἰκίας ἐνῳκιάζετο εἰς ἄλλο κατάστημα. Ὁσάκις δ᾽ ἐπρόκειτο τύπωσις διὰ ταχυπιεστηρίου, τὸ συντεθὲν μετεβιβάζετο εἰς λίθον διὰ χάρτου, ὃν ἔφερον ἐκ Κίνας. Λαβὼν δὲ τὰς ὁδηγίας μου ὁ κ. Röder, μοὶ ὑπεσχέθη ἐντὸς 4—6 ἑβδομάδων νὰ μοὶ πέμψῃ ὁμοῦ τὰς διορθώσεις τοῦ ὅλου βιβλίου μου.

Μετ᾽ αὐτὸ δ᾽ ἀπῆλθον εἰς τὸ πάσης μνείας ἄξιον Γηροκομεῖον, μέγιστον οἰκοδόμημα, οὗ ὁ φύλαξ μᾶς διηγεῖτο, ὅτι ἱδρύθη δῆθεν κατὰ τὴν 11ην ἑκατονταετηρίδα. Σύγκειται δ᾽ ἐκ καθαρῶν καὶ εὐαέρων δωματίων, ἐν μέσῳ ἀπεράντου κήπου, καὶ ἐν αὐτῷ 200 τάλληρα (750 δρ.) ἐφάπαξ πληρώνοντες, ἐγκαταβιοῦσι, καλὴν τροφὴν ἔχοντες, καὶ ὑπηρεσίαν, φωτισμόν, θέρμανσιν, ἐκκλησίαν κτλ. γέροντες τὸ 60ον ἔτος συμπληρώσαντες, ἂν δὲ ὦσι ζεῦγος συζύγων, ἀπαιτεῖται οἱ δύω ὁμοῦ νὰ ἔχωσι τοὐλάχιστον 120 ἐτῶν ἡλικίαν. Εἶδον δ᾽ ἐν αὐτῷ γραίαν, ἥτις 60 ἐτῶν εἰσελθοῦσα, ἦν τότε 93 ἐτῶν, ἤτοι ἐπὶ 33 ἔτη ἀνέτως ἔζη-

σεν ἐπὶ τῇ ὁλικῇ δαπάνῃ 750 δραχμῶν! Κέκτηται δὲ τὸ κατάστημα τοῦτο σήμερον περιουσίαν ἓξ ἑκατομμυρίων ταλλήρων, (22 ½ ἑκατομμυρίων δραχμῶν).

Περιῆλθον δὲ καὶ τὸ Πανεπιστημεῖον, ἔχον 3000 φοιτητάς, ἐν οἷς τότε ἠριθμοῦντο 30 Ἕλληνες, καὶ ὑπὲρ τοὺς 100 Καθηγητάς, ἰδίως δὲ προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις φιλοτιμεῖται ν' ἀναδείξῃ αὐτὸ ἓν τῶν πρωτίστων τῆς Γερμανίας, κεκτημένον περιουσίαν πολλῶν ἑκατομμυρίων.

Τὸ δ' ἑσπέρας ὡδηγήθην εἰς τὸ μεγαλοπρεπέστατον Θέατρον, καὶ εἶδον τὸ ἀγχινούστατον δρᾶμα «die Journalisten» τοῦ Freitag.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἐπεσκέφθην τὸν ἀξιοσέβαστον ἐφημέριον κ. Καλογερᾶν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, κειμένην ἐντὸς παναρχαίου οἴκου, ὅστις «οἶκος Ἑλληνικὸς» ὀνομάζεται, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ περιβόητον καὶ ἀπέραντον τυπογραφεῖον Brockhaus, ἔχον 600 ἐργάτας, καὶ 320.000 ταλλήρων δαπανῶν κατὰ μῆνα. Εἰς δὲ τὸ δημόσιον Νοσοκομεῖον, ὁ καθηγητὴς κ. Wagner μᾶς ἐπέδειξε τὰς λεγομένας **καλύβας** (barraques), ἀρτίως τότε ἐφευρεθείσας καὶ οὔσας δωμάτια κινητά, ἔχοντα ἀνὰ 30 κλίνας, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἀεριζομένας, εἰς ἃ ἐκρίθη πολὺ σκοπιμώτερον νὰ θεραπεύωνται πάντες οἱ ἀσθενεῖς, πλὴν τῶν ῥευματικῶν.

Ἐκ Λειψίας δὲ μετέβην εἰς Δρέσδην. Ἐκεῖ δὲ καὶ εἰς τὸ ὡραῖον χωρίον Schandau τὰς φίλας οἰκογενείας κ. Καρατζᾶ, κ. Σούτσου, Κλάδου καὶ ἄλλων ὁμογενῶν ἐπισκεφθεὶς καὶ τὴν περίφημον πινακοθήκην ἀποθαυμάσας, τῇ 11)23 Ἰουνίου ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον, ἀφ' οὗ οὕτω ἀλήθειαν κατέστησα τὴν ὑποτιθεμένην ἀποδημίαν μου.

Κατ' οἶκον εὗρον Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, ἐν αἷς ἐλέγετο ὅτι, πορευθεὶς ἐγὼ παρὰ τῷ Πρωσσικῷ Ὑπουργείῳ, ἠρώτων νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ, ἂν ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦν ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου του. Ἔγραψα δ' εἰς τὴν Ἡμέραν ἀναιρῶν τὴν κακόβουλον καὶ γελοίαν ταύτην ἐπίνοιαν, ὡς καὶ ἕτερον ἄρθρον ἀναιροῦν τὰ τοῦ Τρικούπη, διϊσχυριζομένου, ὅτι οἱ πρέσβεις παρενόμησαν δεχθέντες τοὺς διορισμοὺς αὐτῶν, ὅταν ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς ἦν

παράνομος, ἀπαιτοῦντος ἑπομένως νὰ παρεμβαίνωσιν οἱ Πρέσβεις, δικάζοντες μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Βουλῆς.

Ἄλλαι δ' ἐφημερίδες (Στοά, Καιροὶ) μὲ ἤλεγχον, ὅτι δὲν διέψευσα, ὅσα ἐδημοσίευον περὶ Ἑλλάδος αἱ Γερμανικαὶ ἐφημερίδες, λησμονοῦσαι ὅτι ἤμην ἤδη ἰδιώτης, καὶ ἀγνοοῦσαι ὅτι ὅμως διέψευσα ὅτι ἦν διαψεύσιμον. Οἱ Καιροὶ δέ, ἐφημερὶς τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἔγραφεν ὅτι οἱ Πρέσβεις ἐστάλησαν ὑπὸ τῆς Αὐλῆς, νὰ ῥαδιουργῶσι κατὰ τοῦ ἔθνους! Ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἐξέδιδον ἐγὼ ἀνώνυμα ἄρθρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Γερμανίᾳ διέφθειρα τὸν τύπον κατ' αὐτῆς, δι' ὃ πρέπει σκληρῶς νὰ τιμωρηθῶσι καὶ οὐδέποτε πλέον νὰ διορισθῶσιν οἱ προδόται. Εἰς ταύτας πάσας τὰς ἐρεσχελίας ἀπήντησα, πέμψας τῷ Ἀριστείδῃ ἄρθρα.

Συγχρόνως δὲ μ' ἐζήτει καὶ ὁ κ. Τρικούπης λόγον τῆς χρήσεως τῶν 600 δραχμῶν, αἵτινες μοὶ εἶχον δοθῇ διὰ τὴν πρώτην ἀποκατάστασιν τῆς πρότερον μὴ ὑπαρχούσης Πρεσβείας ἐν Βερολίνῳ. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀφῆκα ν' ἀπαντήσῃ ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, εἰς ὃν εἶχον παραδώσῃ τὰ σκεύη, σφραγίδας, βιβλία, κτλ.

Καίτοι δ' ἀπηλλαγμένος παντὸς δημοσίου καθήκοντος, οὐχ ἧττον, ζητήσας, ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Pindter, τοῦ φίλου μου συντάκτου τῆς Βορειογερμανικῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος (Norddeutsche Allgemeine Zeitung), τὴν ὑπόσχεσιν νὰ διαψεύσῃ, ὅσα ἄλλαι ἐφημερίδες ἔγραφον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Τρικούπη, ὡς δημοκράτου.

Ὁ δ' Ἀριστείδης, συνορῶν ὅτι εἰς τὰς γνώσεις, ἃς ἐν ξένῳ στρατῷ ἠρύσατο καὶ εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον, ὃ εἶχε διανύσῃ, οὐδεμία ἐδίδετο προσοχή, καὶ μάτην κατεδαπάνα τὸν καιρόν του παρὰ τοῖς Πυροσβέσταις, ἀχρήστως, ἐν ταπεινῷ βαθμῷ, παρῃτήθη τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἀνέλαβε προθύμως, ἣν ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τῷ ἀνέθηκεν ἐντολὴν τοῦ νὰ καταρτήσῃ τὸν χάρτην τοῦ Πειραιῶς.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον ὁ κ. Κούρτιος μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ μοὶ ἔδειξε δύω ἐξαίσια μικρὰ ἀετώματα ἐκ Τανάγρας, παριστῶντα τὸ μὲν τῆς Περσεφόνης, τὸ δὲ τῆς Ἑλένης τὴν ἁρπαγήν, καὶ πωληθέντα εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ Ἕλληνός

τινος, ἀθετοῦντος καὶ κατορθοῦντος νὰ ὑπεκφεύγῃ τὸν Ἑλληνικὸν νόμον, παρ᾽ ὃν καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα ἀρχαίας τέχνης εἶδον εἰς ἄλλους, δι᾽ ἁδρὰς τιμάς, ὑπ᾽ αὐτοῦ πωληθέντα.

Θέλων δὲ νὰ δράττωμαι πάσης εὐκαιρίας, ἵνα μὴ μένω ἐν Βερολίνῳ, καὶ ἐκ δευτέρου ἀπουσίασα, τῇ 10)22 Ἰουλίου, μεταβὰς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ, Nothomb, Πρέσβεως τοῦ Βελγίου, εἰς τὴν παρὰ τῇ $5^{1}/_{2}$ ὥρας τῆς πρωτευούσης ἀπεχούσῃ πόλει Görlitz, κειμένην ἀγροικίαν του. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ἡμισείᾳ ὥρᾳ ἅμαξα μᾶς ἔφερε, διὰ κερασσοφύτου ὁδοῦ, εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἔνθα διέμεινα πέντε ἡμέρας, εἰς εὐαρεστοτάτην συναναστροφὴν τοῦ συναδέλφου μου, ἀνδρὸς πολυπείρου, εἰς πολλὰς περιηγήσεις πλοῦτον γνώσεων ἀρυομένου. Οὗτος κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς ἐκεῖ μόνοι συνδιητώμεθα, μοὶ ἔδειξε τα περιεργότατα καὶ πλουσιώτατα ἡμερολόγιά του, ἐν οἷς οὐδεμία τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν ἔλειπε, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἐδεσματολογίων τῶν ξενοδοχείων. Εἰς πολλὰς δὲ συζητήσεις ἐπιδιδόμεθα περὶ φιλοσοφίας καὶ περὶ πολιτικῆς, καὶ μοὶ διηγεῖτο περὶ τοῦ Βασιλέως Λεοπόλδου, ὑφ᾽ ὃν εἶχεν ὑπηρετήσῃ ὡς Ὑπουργός, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι εὐαρεστοτέρα μὲν ἦν ἡ ὕπαρξις ἐν Βελγίῳ, ἀλλ᾽ ἐν Ἑλλάδι θὰ ἦν ἐνδοξοτέρα, καὶ ὅτι ἡ προσδοκία του, ἂν ἐδέχετο τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον, θὰ ἦν ν᾽ἀναστήσῃ τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Τῶν συνδιαλέξεων δ᾽ἡμῶν συμμετεῖχε, καὶ ἐκόσμει αὐτὰς καὶ ἡ συνετὴ σύζυγός του.

Μὲ περιέφερε δὲ καὶ εἰς τὸ ὡραῖον του κτῆμα, ἔχον λόφους, σπάνιον σύμπτωμα γῆς εἰς μακρὰν ἔκτασιν περὶ τὸ Βερολῖνον, δάση καὶ λίμνας, καὶ εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Cunesdorf, οὗ ἡ ἐκκλησία περιβάλλεται ὑπ᾽ ὀχυρώσεων τῶν Οὑσσιτῶν, εἰς τὸν κῆπον τοῦ Furstenberg, παράγοντα, πλὴν ἄλλων, καὶ χιλίας ἀνάνας κατ᾽ἔτος, φερούσας αὐτὰς μόνας εἰσόδημα τετρακισχιλίων μαρκῶν. Ὑπερβάντες δὲ τὸν ὡραῖον καὶ ὁρμητικὸν ποταμὸν Neiss, ἐπεσκέφθημεν, ἐν τῇ ἀρχαιοπρεπεῖ πόλει Görlitz, τὸν λεγόμενον «Ἅγιον Τάφον», ὑποτιθεμένην μίμησιν, μᾶλλον γελοίαν παρῳδίαν τῶν ἱερῶν τόπων, τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος, τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν κτλ., γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1470 ὑπό

τινος εὐσεβοῦς, ἐπισκεφθέντος τὴν Παλαιστίνην· εἴδομεν δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀρχῆς τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος, καὶ τὸ σύγχρονον Δημαρχεῖον, οὗ ἐσχάτως ἀνευρέθη, ὑπὸ τὸν ἐπικεχρισμένον γύψον, κατάγραφος ἡ ὀροφή. Περιήλθομεν δὲ καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ Παράδεισον τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἐθαυμάσαμεν δρῦν, ἔχουσαν χιλίων ἐτῶν ἡλικίαν, καί, διελθόντες πρὸ τοῦ μνημείου τῶν Duroc καὶ Kirchner, φονευθέντων τῇ 22 Μαΐου 1833, ἀνέβημεν εἰς τὸν ἐν τῷ πεδίῳ μεμονωμένον καὶ εἰς ἱκανὸν ὕψος αἰρόμενον κατάφυτον λόφον, τὸν καλούμενον «χωρόστεμμα» (Landeskronne), τὸν λαμπρὰν καί εὐρυτάτην πέριξ τὴν ἄποψιν ἔχοντα. Εἰς τοῦ ἐπιστέφοντος δ' αὐτὸν ξενοδοχείου τὸ βιβλίον ἐνέγραψα Ἑλληνιστὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Nothomb καὶ τὸ ἐμόν.

Ἐν τῇ ἐξοχῇ του ὁ κ. Nothomb εἶχε καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἐξ ἧς διάφορα ἐπὶ τῆς βραχείας διαμονῆς μου ἀνέγνων, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ τὸ «Dieu selon la science» τοῦ Poulin, ἐν ᾧ ὁ φιλόσοφος οὗτος (;) διϊσχυρίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ἡ ψυχή! Ἐκεῖ δ' ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων ἀνέγνων ἔκθεσιν περὶ συγγράμματος τοῦ κ. Gevaërt, Διευθυντοῦ τοῦ Ὠδείου τῶν Βρυξελῶν, πραγματευομένου περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, καί, ἐπειδὴ ἐλέγετο, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ συγγραφεὺς προὐτίθετο νὰ ἐκδώσῃ καὶ δεύτερον τόμον, ἔγραψα, ἀφ' οὗ ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον, ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἐκθέτων καὶ δικαιολογῶν τὴν γνώμην μου περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικήν. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι ὁ κ. Gevaërt μοὶ ἔπεμψε τὸ βιβλίον του, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν δεύτερον τόμον αὐτοῦ.

Πεπαυμένος καὶ ὁ Κλέων, ὡς καὶ ἐγώ, μετέβη εἰς Στουτγὰρδ πρὸς θεραπείαν τῆς συζύγου του, καὶ κατ' ἀρχὰς Αὐγούστου ἐπεσκέφθη ἡμᾶς.

Ἐγὼ δέ, ἐπειδὴ νέαι ἐκλογαὶ ἐνηργοῦντο ἐν Ἑλλάδι, καὶ δὲν ἦν ἀπίθανον νὰ ὑπερισχύσῃ ὁ Κουμουνδοῦρος, ἔγραψα πρὸς αὐτόν, προτρέπων, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἰς ἀρχὰς φιλοβασιλικάς, εἰς σύμπραξιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας ἐν Ἀνατολῇ, ἐν ὅσῳ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπεδοκίμαζον τὰς ἀνατροπάς, εἰς ἐνέρ-

γειαν πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τοῦ τόπου ἀνάπτυξιν, ἥτις θὰ ἦν δι᾿ αὐτὴν τοῦ μέλλοντος ἡ ἐγγύησις, καὶ εἰς πολιτικὴν ἀμερόληπτον καὶ ἰσόῤῥοπον πρὸς πάσας τὰς ξένας Δυνάμεις. Προσέτι δὲ τὸν παρεκίνησα νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ἰδέαν ὑπὲρ ἱδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, ὡς φαεινῆς σημαίας καὶ ὡς ἰσχυροῦ ὀργάνου τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως. Ἵνα δὲ διευκολύνω τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σπουδαίου τούτου ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἔγραψα καὶ τῷ συναδέλφῳ μου Ὑψηλάντῃ νὰ προτρέψῃ τὸν πενθερόν του κ. Σίναν, ἀφ᾿ οὗ γενναιοφρόνως ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάρου αὐτῆς πολλαπλάσια τῶν ὅσα κατ᾿ ἀρχὰς προὐτίθετο, καὶ τὸ δοθὲν πρὸς προίκισιν ποσὸν κατεχωνεύθη καὶ ἐκεῖνο εἰς τὴν οἰκοδομήν, κορυφῶν τὴν ἐλευθεριότητα αὐτοῦ, καὶ νὰ τὴν προικίσῃ ἐκ νέου· ὁ δ᾿ Ὑψηλάντης μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ εἶχε τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ ἐπεθύμει νὰ μετάσχῃ καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ καταστήματος, δι᾿ ὃ καὶ παραχρῆμα τῷ ἔπεμψα ἀντίγραφον τοῦ σχεδίου, ὃ εἶχον συντάξῃ, βελτιώσας αὐτό, ἀφ᾿ οὗ ἐγνώρισα καὶ τὴν μεταῤῥύθμισιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας.

Προσέτι δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, καθ᾿ ὃν ἤμην ἀπηλλαγμένος μεριμνῶν τῆς ὑπηρεσίας, ἐφρόντισα νὰ γνωρίσω τινὰ τῶν καταστημάτων δημοσίας ὠφελείας, ὧν τὰ πλεῖστα διετέλουν ὑπὸ τὴν φιλάνθρωπον προστασίαν καὶ μέριμναν τῆς Αὐτοκρατορίσσης. Οὕτως ἐπεσκέφθην τ᾿ «Ἄσυλα τῶν Ἀστέγων,» ἐν οἷς ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἐὰν στερῶνται καταγωγίου, εὑρίσκουσιν, εἰς χωριστὰ διαμερίσματα, διὰ τρεῖς νύκτας τὸ πολύ, κλίνην μετὰ σινδόνης, ἐφαπλώματος καὶ προσκεφαλαίου, προσέτι θέρμανσιν μέχρι 15^{0}, φῶς μέχρις ὥρας ῥητῆς, λουτρόν, ζωμὸν πυκτόν, καὶ τὸ πρωῒ καφφέν· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦτο πρέπει νὰ φροντίζωσιν, οἱ ἄποροι οὗτοι, νὰ εὕρωσιν ἐργασίαν, διότι εἰς τὸ ἄσυλον περαιτέρω εἰσὶν ἀπαράδεκτοι.

Κατέβην δὲ καὶ εἰς δύω τῶν δημοτικῶν μαγειρείων, μετὰ πλείστης διατηρουμένων καθαριότητος ἐν ὑπογείοις, καὶ χορηγούντων εἰς τὸν βουλόμενον, ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἀπὸ ὥρας 11 $^1/_2$ —1 $^1/_2$, ἀντὶ 18 λεπτῶν, ἓν βαθὺ ἀγγεῖον ζωμοῦ πηκτοῦ καὶ

καθαρωτάτου, μετὰ κρέατος καὶ ὀσπρίων, καὶ προσέτι ἄρτον. Εἰς ἕκαστον τῶν μαγειρείων τούτων φοιτῶσι, τὸ μὲν θέρος, περὶ τοὺς 600, τὸν δὲ χειμῶνα περὶ τοὺς 1000, καὶ αἱ γυναῖκες γεύονται κεχωρισμέναι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν. Οὐ σπανίως δὲ κατήρχετο εἰς τὰ μαγειρεῖα ταῦτα αὐτὴ ἡ Αὐτοκράτειρα, καὶ ἀπεγεύετο τοῦ ζωμοῦ, ἵνα ᾖ βεβαία περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ ποιότητος, Ὅτε ἐπεσκέφθην τὰ καταστήματα ταῦτα, ἐπληροφορήθην ὅτι εἶχον ἔλλειμα περίπου ἐκ 4500 δρ. κατὰ μῆνα, ἐπιβαρύνον, ἐννοεῖται, τὸ Δημόσιον. Εἶδον δὲ πτωχοτροφεῖα, δίδοντα ὅλως δωρεὰν τροφὴν εἰς ἐντελῶς ἀπόρους, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα.

Καὶ εἰς παιδοτροφεῖα δ᾽ εἰσῆλθον, διατηρούμενα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Αὐτοκρατορίσσης, ἐν οἷς περισυνάγονται καὶ διδάσκονται, εἴτι ἀνάλογον τῆς ἡλικίας των, βρέφη ἀπόρων οἰκογενειῶν, ὡς δίδακτρα ἀποτίνοντα ἀνὰ 6 λεπτὰ κατὰ μῆνα· καὶ ἄλλα παιδαγωγεῖα διὰ παιδία ἐκδεδιῃτημένων γονέων, ἢ εἰς τὰς ὁδοὺς ἐγκαταλελειμμένα, ἀνατρεφόμενα, τὰ μὲν ἄρρενα διὰ τὴν βιομηχανίαν, τὰ δὲ κοράσια δι᾽ ὑπηρετρίας.

Ἐπεσκέφθην δ᾽ ἐπίσης καὶ τὰς βιβλιοθήκας τοῦ λαοῦ, περιεχούσας χρησίμου καὶ εὐαρέστου, οὐχὶ δι᾽ ἐπιβλαβοῦς ἀναγνώσεως βιβλία, δωρεὰν εἰς τὸν λαὸν δανειζόμενα,

Ἐν ἄλλαις δ᾽ ἐκδρομαῖς περιῆλθον καί τινα τῶν ἀποκέντρων μερῶν τοῦ Βερολίνου, ἃ ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Tissot, ἐν βιβλίῳ ἐκδοθέντι μικρὸν μετὰ τὸν πόλεμον, παρίστησιν, ὡς ἀποτρόπαια ἀνθρωποσφαγεῖα, καὶ ἔκρινα ἐξ αὐτοψίας εἰς τίνας ἀναξιοπρεπεῖς ἐπινοίας παρέσυρεν αὐτὸν μνησίκακος πατριωτισμὸς κατὰ τοῦ νικήσαντος πολεμίου.

Μετὰ τοῦ Βολόφσκη δέ, παρασκευάζοντος τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος του ἐν Βιέννῃ, ἐξηκολούθησα τὰς συνεννοήσεις μου, ἵνα αὕτη λάβῃ χρωματισμὸν ὅλως φιλελληνικόν, καὶ ὡς ἀνταποκριτὴν τῷ ἐπρομήθευσα τὸν λόγιον καὶ ἀγχίνουν καὶ φιλόπατριν Κωνσταντῖνον Πώπ, δυστυχῶς μικρὸν μετὰ ταῦτα πρωΐμως ἀποβιώσαντα.

Βάδεν.

Δραττόμενος πάσης εὐκαιρίας, ἵν᾽ ἀπέρχωμαι ἐκ Βερολίνου, ἐδέχθην προθύμως τὴν πρόσκλησιν τοῦ εἰς Βάδεν λαμπρὰν κεκτημένου οἰκίαν Αὐθέντου Μιχ. Στούρτζα, αὐτοῦ ἐκείνου, ὃν εἶχον ἐπισκεφθῇ ἐν Ἰασίῳ ἄλλοτε, ἡγεμονεύοντα τῆς Μολδαυΐας. Ἦν δ᾽ ἐκ τῶν ἀνατραφέντων ἐν ταῖς Αὐλαῖς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν ἀρχαίων Φαναριωτῶν, ἀνὴρ τρόπων εὐγενεστάτων, εὐφυής, τῆς Ἑλληνικῆς κάτοχος, ὡς εἴ τις καὶ ἄλλος, φιλέλλην καὶ τοσούτῳ μισότουρκος, ὥστε οὐδὲ τ᾽ ὄνομα ἤθελε ν᾽ ἀκούσῃ ἑνὸς τῶν υἱῶν του, ὅστις, δεχθεὶς τουρκικὴν ὑπηρεσίαν, εἶχεν ἐκτουρκισθῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονὶς (Δόμνα) ἦν θυγάτηρ τοῦ Βογορίδου, ὅστις ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο, ὡς εἷς τῶν λογιωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων, μετὰ ταῦτα ὅμως κατετάχθη μετὰ τῶν Βουλγάρων, ἀφ᾽ ὅτου τινὲς τῶν ἡμετέρων ἀκρίτως καὶ ἀβελτέρως ἐξῆψαν μεταξὺ τῶν δύω ἐθνικοτήτων ἐχθρικὴν ἀντιπάθειαν.

Τῇ 4)16 Σεπτεμβρίου, ἐκ Βερολίνου ἀπελθών, κατέλυσα τὴν πρώτην νύκτα εἰς Φραγκφόρτην, καὶ τὴν ἐπαύριον περιῆλθον τὴν πόλιν, ἐπισκεφθεὶς τὰ μνημεῖα τοῦ Γαίτου καὶ Γουτεμβέργου, καὶ παρετήρησα, εἰς τὸ δημόσιον ἀτμοσφαιρόμετρον, ὅτι μέσος ὅρος θερμότητος διὰ τὴν πόλιν ἐκείνην ἐκλαμβάνεται ἡ $+ 14^{\circ}$ Ῥεωμύρου, μέσος δ᾽ ὅρος ψύχους—5^{0}. Εἰς τὸν σταθμὸν δὲ τῆς Ἑϊδελβέργης ἀπήντησα τὸν ἐν τῇ Greca συνάδελφόν μου, τὸν Ἀριστοτελικὸν Zeller, ὅστις μὲ παρουσίασε καὶ εἰς ἄλλους συγκαθηγητάς του, τὸν χημικὸν Bunsen, τὸν φιλόσοφον Fischer.

Ἐκεῖθεν τέλος ἔφθασα εἰς τὴν ἐντὸς συμφύτου καὶ χαριεστάτης κοιλάδος κειμένην κωμόπολιν Baden, οὕτω καλουμένην ἕνεκα ἐκεῖ ὑπάρχοντος θερμοῦ λουτροῦ, οὗ ὅμως πολὺ ὀλιγωτέρα χρῆσις γίνεται νῦν ἢ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Σώζεται δ᾽ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῖχος ἐκ μεγάλων λίθων περὶ τὸ ἀναβρύον θερμὸν καὶ ἀχνίζον ὕδωρ.

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ ἡγεμονικοῦ ζεύγους ἦν φιλοφρονεστάτη, καὶ ἐπὶ τῶν 23 ἡμερῶν, καθ᾽ ἃς ἐκεῖ διέμεινα,—διότι, ὅτε ἠθέλησα ν᾽ ἀναχωρήσω, μετὰ 10 ἡμέρας, δὲν μοὶ ἐπετράπη,—εἶδον, εἴτε μετὰ

τοῦ κ. Στούρτζα, εἴτε μόνος, πάσας τὰς ὡραίας θέσεις τῆς μαγευτικῆς ἐκείνης κοιλάδος, καὶ συνηντήθην μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων γνωρίμων μου ἢ ἐγνωρίσθην μετ᾽ ἐπισήμων προσώπων ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ ταύτῃ θερεινῇ διαίτῃ διατριβόντων. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἦν ὁ πρῴην ἐν Ἀθήναις Ἐπιτετραμμένος τῆς Ῥωσσίας κ. Περσιάνης μετὰ τῆς συζύγου του, τὸ γένος Καλλιμάχη, οἷς προσῆλθε καὶ ὁ υἱός του, τότε μὲν Γραμματεὺς τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας ἐν Ἀθήναις, εἶτα δ᾽ ἐν Σερβίᾳ Ἐπιτετραμμένος, καὶ ἡ τούτου σύζυγος, χαριεστάτη θυγάτηρ τοῦ ποτὲ συναδέλφου μου Γ. Ῥάλλη. Ἐκεῖ δ᾽ εὗρον ἐπίσης καὶ τὴν κ. Ζωγράφου, θυγατέρα τοῦ ποτὲ ἡγεμόνος Μιχ. Σούτσου, χήραν δὲ τοῦ χρηματίσαντος ἐν Πετρουπόλει Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, ἣν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της, ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας ὑπεχρέωσε νὰ δεχθῇ ρωσσικὴν σύνταξιν. Ἐκεῖ διέτριβε προσέτι καὶ ὁ ἐν Παρισίοις ποτὲ συνάδελφός μου, ὁ γέρων Πρέσβυς τῆς Βρασιλίας Ἰταγιούβαν.

Ἐκ δὲ τῶν νέων γνωριμιῶν ἀρκέσει μοι νὰ μνημονεύσω τῆς Λαίδης Ἁμιλτῶνος, συγγενοῦς τοῦ Αὐτοκράτορος, μετὰ τῆς ὡραίας θυγατρός της, Ἡγεμονίδος τοῦ Μονάκου, τῆς Ῥωσσίδος Πριγκηπίσσης Βελασέλσκης, ἀδελφῆς τοῦ Στρατηγοῦ Σκόβελεφ, ἥτις ἦν ἐξαισίου καλλονῆς, τῶν Ἡγεμονίδων Γαγάριν καὶ Μεντσικόφ, τῆς κ. Βαρατίνσκη, ποτὲ Κυρίας τῆς Ρωσσικῆς Αὐλῆς, αὐτοδιδάκτου τὴν Ἑλληνικήν, καὶ ἀγγλιστὶ στιχουργούσης. Ὑπὸ τῆς εὐφυεστάτης ταύτης Κυρίας προσεκαλούμην πάντοτε εἰς τὰς μικρὰς ἑσπερίδας της, ἃς ἐτίμα πολλάκις καὶ ἡ παρουσία τῆς Αὐτοκρατορίσσης, ὅτε ἐπεδήμει εἰς Βάδεν. Ἐκεῖ ἦν τότε καὶ ὁ Βέλγος Πρόξενος κ. Lejeune μετὰ τῶν χαριεστάτων θυγατέρων του, καὶ ὁ διάσημος Γάλλος συγγραφεὺς κ. Camille Decamp, ἐξάδελφος τοῦ ποτὲ Πρέσβεως καὶ Ὑπουργοῦ κ. Θουβενέλ, καὶ ἰδιαίτερος φίλος τοῦ Πρίγκηπος Ναπολέοντος. Εἰς αὐτόν, ὡς μοὶ εἶπε, διηγήθη ποτὲ ὁ Γορτσακόφ, μεθ᾽ οὗ ἦν στενῶς συνδεδεμένος, ὅτι, ὅτε ὁ Ναπολέων ἦν Πρόεδρος, εἶπεν ἐν χορῷ τῶν Ἀνακτόρων εἰς τὸν τότε Πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας Βουδβέργ, νὰ προτείνῃ εἰς τὸ Αὐτοκράτορα Νικόλαον συμμαχίαν, ἀλλ᾽ ἐπὶ πολὺ οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔλαβεν. Ἐλθὼν δὲ μετὰ ταῦτα εἰς Βάδεν, μετεπέμψατο

τὸν Γορτσακὸφ ἐκ Βυρτεμβέργης, ἔνθα τότε διέτριβε, καὶ εἰς τὸν περίπατον ἐν τῇ μεγάλῃ δενδροστοιχίᾳ, τῇ καλουμένῃ Lichtenthal, ἐπανέλαβεν αὐτῷ τὴν πρότασιν, ἣν ὁ Γορτσακὸφ ἐδέχθη μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ· ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως, πρὸς ὃν περὶ αὐτῆς ἐπέστειλεν, ἀπεκρίθη ὅτι Ῥομανὼφ καὶ Ναπολέων δὲν δύνανται νὰ συνδεθῶσι· καὶ τότε συνωμολογήθη ἡ Ἀγγλογαλλικὴ συμμαχία.

Προσέτι ἐνέτυχον καὶ τῇ διὰ Βάδεν διαβάσῃ κυρίᾳ Γαγάριν, θυγατρὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρζα, μεθ᾽ ἧς ἐν Ὀδησσῷ συνέπαιζον ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ μου. Ἀκούσας δὲ παρ᾽ αὐτῆς, ὅτι θεία της (ἀδελφὴ τοῦ Στούρζα), ἡ λογία κυρία Ἔτλιγγ, ἣν ἐπίσης ἐν Ὀδησσῷ ἐγνώριζον, παῖς ἐγώ, σεβαστὴν κυρίαν ἐκείνην, εἶχεν ἀφήσει ἀνέκδοτον φιλελληνικώτατον μυθιστόρημα, «Ζωὴ» ἐπιγραφόμενον, καὶ προσέτι ἀπομνημονεύματα τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης, ἀμφότερα γαλλιστὶ γεγραμμένα, τὴν παρεκάλεσα νὰ μοὶ πέμψῃ τὰ χειρόγραφα, ἀναλαμβάνων νὰ φροντίσω περὶ ἐκδόσεως αὐτῶν, καὶ μοὶ τὸ ὑπεσχέθη, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξεν.

Ἀπροσδόκητος δὲ συνάντησις ἦν δι᾽ ἐμὲ καὶ ἡ Ρωσσίδος τινός, κυρίας Κουδριάτσεφ, ἐν ᾗ ἀνελπίστως ἀνεγνώρισα τὴν κυρίαν Wieszathan, τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Κυριῶν τῆς Αὐλῆς τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν Ἀμαλίας, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ τὸν ἰατρὸν Δημ. Μαυροκορδάτον, ἀλλ᾽ ὁ δεσμὸς διελύθη, διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, πρὶν ἢ δεθῇ.

Ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω τῆς Αὐτοκρατείρας, διότι ἐνταῦθα κατῴκει ἐπί τινας ἑβδομάδας τοῦ θέρους, ἐν ξενοδοχείῳ, οὗ ἁπλῶς ἐλάμβανεν εἰς ἐνοίκιον ἓν μέρος, καὶ ἐπανειλημμένως ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ παρευρεθῶ καὶ εἰς τὰς ἑσπερινὰς συναναστροφὰς καὶ εἰς τὸ γεῦμα Αὐτῆς, καὶ τοῦτο ἁπλῶς, ὡς εἰς πᾶσαν ἰδιῶτιν, ἐκ τοῦ ξενοδοχείου προμηθευόμενον. Ἤρχετο δὲ προσέτι καὶ κατῴκει ἐκεῖ, ἐπί τινας ἡμέρας, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἀπήντησα δὲ τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος καὶ παρὰ τῇ Lady Hamilton, καὶ προσέτι παρουσιάσθην καὶ εἰς τὸν Ἀρχιδούκα καὶ τὴν Ἀρχιδούκισσαν τοῦ Βάδεν, θυγατέρα τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐκ Καρλσρούης τὸν Αὐτοκράτορα συνοδεύσαντας. Καὶ ἡ μὲν Ἀχριδούκισσα, ἧς σπανία ἐστὶν ἡ προσήνεια καὶ ἡ τῶν τρόπων εὐγένεια, μοὶ εἶπεν ὅτι μὲ

εἶχεν ἤδη ἰδῇ παρὰ τῷ πατρί της ἐν Βερολίνῳ. Μετὰ δὲ τοῦ Ἀρχιδουκὸς διὰ μακρῶν περὶ διαφόρων ὡμίλησα, καὶ ἐν ἄλλοις τῷ εἶπον, ὅτι, καθ' ἃ ἤκουσα, εἶχε προσπαθήση νὰ ἐξορίσῃ ἐκ Βάδεν τὸν πράσινον τάπητα (le tapis vert), ἤτοι τὸ χαρτοπαίγνιον, βλέπω ὅμως ὅτι δὲν τὸ κατώρθωσεν ἐντελῶς, διότι ἡ φύσις ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ ἐφαπλῇ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς κοιλάδας τῆς χαριεστάτης ταύτης χώρας.

Παρῴκει δὲ τότε ἐν Βάδεν καὶ ὁ ἐν Παρισίοις πρὶν συνάδελφός μου τῆς Βρασιλίας. Ἐπὶ τυχαίᾳ του δὲ παρατηρήσει ὅτι δὲν μὲ εἶδε ποτὲ φέροντα τὸ Βρασιλιανὸν παράσημον, τῷ εἶπον ὅτι εἶχον μὲν τὸ δικαίωμα αὐτό, ἀλλὰ δὲν ἐνόμιζον ἀξιοπρεπὲς νὰ φέρω ἠγορασμένον παράσημον, καὶ τότε μετ' οὐ πολὺ μοὶ ἐπέμφθη καὶ ἡ ὡραία ταινία τοῦ Ῥόδου.

Ἐν ἄλλοις ἐγνώρισα ἐνταῦθα καί τινα κυρίαν ἐκ Πολωνίας, ἥτις, ἕνεκα ἐγχειρίσεως, ἣν εἶχεν ὑποστῇ εἰς τὸν τράχηλον, ὡμίλει μὲν ὁπωσοῦν δυσνοήτως, ἀλλ' ὅσα ἔλεγεν ἔφερον τὸν τύπον ὑψηλῆς ἀγωγῆς καὶ πολλῶν γνώσεων. Ἡ πολυτελὴς οἰκία αὐτῆς ἦν ὡς Μουσεῖον διακεκοσμημένη, καὶ ἀφηγήσεως ἐστὶν ἄξιον τὸ κυριώτερον τῶν συμβάντων τοῦ βίου της. Ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς κυρίας ταύτης ἦν Πολωνός, διὰ πολιτικοὺς λόγους ἐξορισθεὶς εἰς Σιβηρίαν, καὶ ἡ τεθλιμμένη του σύζυγος οὐδὲ τὴν παρηγορίαν κἂν εἶχε ν' ἀκούῃ ποτὲ προφερόμενον τ' ὄνομά του, διότι οἱ ἐν Σιβηρίᾳ κατάδικοι διακρίνονται, διεκρίνοντο κἂν τότε, οὐχὶ δι' ὀνόματος κυρίου, ἀλλὰ δι' ἀριθμοῦ. Μετά τινα χρόνον λοιπὸν ἀνέγνω μετ' ἀπελπισίας εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι ὁ φέρων τὸν προσφιλῆ αὐτῇ ἀριθμὸν ἀπεβίωσεν. Ἐπειδὴ δὲ νέος καὶ ὡραῖός τις ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν γνωρίμων της ἐπεχείρισε καὶ κατώρθωσε νὰ τὴν παρηγορήσῃ εἰς τὴν θλίψιν της, ἐξ εὐγνωμοσύνης τῷ ἔδωκε καὶ τὴν χεῖρά της, ἣν τῇ εἶχε ζητήσῃ, καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν μεγάλην περιουσίαν της. Ἐν μιᾷ ἐν τούτοις τῶν ἡμερῶν αἴφνης ἡ θύρα ἀνοίγεται καὶ τίς εἰσέρχεται; ὁ πρῶτος σύζυγος! καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἐκπλήξεως μᾶλλον ἢ χαρᾶς ἔξαλλον κυρίαν ἐξηγεῖ ὅτι ἀπέθανεν, οὐχὶ αὐτός, ἀλλ' ὁ ἀριθμός του, ἤτοι ἕτερός τις, εἰς ὃν εἶχε δοθῇ ὁ αὐτὸς ἀριθμός, ὅταν οὗτος εἶχε μετακομισθῇ

ἀλλαχοῦ τῆς γῆς τῆς ἐξορίας. Τί ποιητέον ; Ἡ δυστυχής, ἥτις ἔκλαιε τὸν ἕνα της σύζυγον, εἶχεν ἤδη δύω. Ἀλλ' ὁ πρῶτος διηυκόλυνε τὰ πράγματα, εἰς ὀλιγάρκειαν ἴσως ἐθισθεὶς ἐν τῇ ἐξορίᾳ, διότι συγκατένευσε νὰ μὴ ταράξῃ τὴν νέαν εὐτυχίαν τῆς γυναικός του διὰ δικῶν διγαμίας, ἂν μόνον αὕτη συγκατένευε νὰ τῷ δώσῃ τινὰ ἐκ τῶν χρημάτων, ἃ εἶχεν ἄφθονα. Ἔκτοτε δ' ἔμαθον ὅτι ἐπανελάμβανε συνεχῶς τὰς τοιαύτας ἐπισκέψεις του, ὅπερ ἐφαίνετο ἀποδεικνύον ὅτι ἡ Σιβηρία δὲν ἦν ἴσως ὅλως ἀνοίκειος διαμονή του.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Βάδεν ἐπεσκέφθην ἔκθεσιν τριακοσίων κυνῶν παντὸς εἴδους καὶ παντὸς μεγέθους, ἐν οἷς κατάκλειστος, ὡς θηρίον, ἦν καὶ εἷς, νόθον προϊὸν κυνὸς καὶ λύκου·

Τῇ δ' ἐπαύριον, Κυριακῇ, ἀπῆλθον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Αὐθέντου Στούρζα ἀνεγερθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑλληνικὸν παρεκκλήσιον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὡραίου λόφου, ὅστις κατ' αὐτὸν «Λόφος Μιχαὴλ» (Michaelshügel) ἐκλήθη. Ἐστὶ δ' ἡ οἰκοδομὴ ἔργον τοῦ διασήμου Βαυαροῦ ἀρχιτέκτονος Klenze, τετράστυλος, πρόστυλος Ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, ἐν ὑπογείῳ τὸν τάφον περιέχουσα, ἐντὸς δὲ τοῦ σηκοῦ, διὰ δύω μεγάλων καὶ καλλιτέχνων μᾶλλον ἢ ὀρθοδόξων ἀναγλύφων, κεκοσμημένη, ὧν τὸ μὲν παριστᾷ τὸ Ἡγεμόνα ἐπὶ θρόνου καθήμενον καὶ διὰ χειρῶν ἔχοντα τὰ συγγράμματά του, παρ' αὐτῷ δὲ τὴν Ἡγεμονίδα, ἐκ λύπης ὀφῆσαν νὰ τῇ ἐκπέσῃ τὸ στέμμα, μεταξὺ δὲ τῶν δύω τὴν θρησκείαν, δεικνύουσαν αὐτοῖς τὸ ἀντιπέραν ἀνάγλυφον, ἐφ' οὗ ὁ υἱὸς φαίνεται παρὰ τῇ θρησκείᾳ ἀναπαυόμενος· παρ' αὐτῷ δὲ χαλκοῦς πίναξ φέρει ἐπιγεγραμμένην τὴν ἐπιστολήν, ἣν ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου, ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύετο, ἔγραψε πρὸς τὸν Ἡγεμόνα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του.

Εἴδησιν δὲ λυπηρὰν καὶ δι' ἐμέ, καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν ἔλαβον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, τὴν τοῦ θανάτου τοῦ φίλου μου, φιλέλληνος καὶ διασήμου ἀρχαιομαθοῦς Brunnet de Presle.

Ἐλθὼν δὲ πρὸς ἐμὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὁ Ὑπασπιστὴς τῆς Αὐλῆς, μοὶ εἶπεν ὅτι μία τῶν ἀνεψιῶν του Ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας ἔμελλε νὰ φθάσῃ μετ' ὀλίγον εἰς Βερολῖνον, ὡς ὑπότρο-

φος τῆς Αὐτοκρατορίσσης, καὶ ὅτι ἡ Α. Μ. τὴν συνίστα εἰς τὴν προστασίαν μου.

Προὐτιθέμην δὲ τότε ν' ἀπέλθω εἰς Καρλσρούην, εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐκεῖ τὴν μηχανικὴν σπουδάζοντος υἱοῦ μου Ὄθωνος, ἀλλ' ὁ Αὐθέντης εἶχε τὴν εὐγένειαν, ἀντὶ τούτου, νὰ προσκαλέσῃ παρ' ἑαυτῷ τὸν Ὄθωνα, ὅστις καὶ ἐλθών, ἔμεινε μεθ' ἡμῶν μίαν ὅλην ἑβδομάδα.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ καὶ ἑτέρας ἑβδομάδος, ἐγκατέλιπον καὶ τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον, πλήρης εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν εὐρεῖαν φιλοξενίαν, ἧς ἔτυχον, καὶ ἀπῆλθον ἐπίσης εἰς τὴν πέντε τέταρτα τῆς ὥρας ἀπέχουσαν Καρλσρούην, ὅπου μετὰ συνοχῆς καρδίας ἀνελογιζόμην, ὅτι ὁ Ὄθων εἶχε νὰ διαμείνῃ ἔτι 4 ½ ἔτη. Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὴν κατοικίαν του, τὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐφοίτα, καί τινα τῆς πόλεως, καὶ συγγευθεὶς μετ' αὐτοῦ καὶ ἑνὸς τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἑσπέρας ἀπῆλθον εἰς Manheim, ὅθεν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Μαγεντίαν, καὶ διαμείνας ἐκεῖ ἐπί τινα χρόνον, εἶδον τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς ἐκκλησίαν (Dom) καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Γουττεμβέργου. Μετὰ μεσημβρίαν δὲ διέπλευσα τὸν Ῥῆνον κατὰ τὰς γραφικὰς ἀκτὰς τῆς Κοβλεντίας, καὶ μετέβην εἰς τὴν παραποτάμιον πόλιν Λίντς, ἔνθα ὁ ποτὲ συνάδελφός μου ἐν Οὐασιγκτῶνι, καὶ πενθερὸς τοῦ Κλέωνος, Βαρῶνος Γερόλδ, εἶχε τὰ κτήματά του ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, δι' ὃ καὶ εἷς ὑψηλὸς παραῤῥήνιος λόφος, ἔχων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐρείπιον φρουρίου, καλεῖται Ὄρος τοῦ Γερόλδ (Gerolds berg). Ἐκεῖ, δυσαρεστηθεὶς ἔκ τινος αὐθαιρέτου ἀδικίας τοῦ Βίσμαρκ, εἶχεν ἀποσυρθῆ καὶ ἰδιώτευεν ὁ ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν εἰς διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του διατελέσας Βαρῶνος Γερόλδ, καὶ ἐκεῖ ἀπῆλθον, ἵνα τὸν ἐπισκεφθῶ. Ἐγενόμην δὲ περιχαρῶς δεκτὸς ὑπ' αὐτοῦ, τῆς Βαρωνίδος, καὶ τῆς θυγατρός των, κυρίας Καρλόττας Ward, ἥτις, χήρα Ἄγγλου ἐν Ἰνδίαις ἀποβιώσαντος, χαριεστάτη δὲ καὶ φιλοφρονεστάτη, ἔμενε παρὰ τοῖς γονεῦσι μετὰ τοῦ ὡραίου μικροῦ κορασίου της. Παραμείνας δ' ἐνταῦθα δύω ἡμέρας, περιῆλθον τὰς ἀμπέλους των, κρεμαμένας εἰς τὰς ἀπο-

τόμους πλευρὰς τῶν λόφων, εἰς ἃ ὁ γέρων ξενοδόχος μου μετὰ νεαρᾶς ζωηρότητος ἀνεῤῥιχᾶτο.

Τέλος δ᾽ ἀπῆλθον τῇ 1)13 Ὀκτωβρίου διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καί, δι᾽ Ἁμβούργου διαβάς, ἐπανῆλθον τὴν ἐπαύριον (Πέμπτην) εἰς Βερολῖνον.

Βερολῖνον.

Ἐνταῦθα ἐξηκολούθησα ἰδιωτεύων, εἰ καὶ τοῦτο ἐφαίνετό πως ἐνοχλοῦν τὸν Ἐπιτετραμμένον, ἀλλ᾽ εἰς τοῦτο δὲν ἔπταιον. Ἔχων οἰκίαν ἐπὶ μακρὸν ἐνῳκιασμένην, καὶ ἤδη πάσχουσαν τὴν φιλτάτην μου σύζυγον δὲν ἐδυνάμην ν᾽ ἀναχωρήσω· ἐπροσπάθουν ὅμως ν᾽ ἀποφεύγω τὰς τῶν ἐπισήμων συναναστροφάς, καὶ ἔβλεπον κυρίως μόνον ἰδιωτικοὺς φίλους.

Ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐπισημότατος τῶν γλυπτῶν Βεγάζ μοὶ ἐπρότεινε νὰ γλύψῃ τὴν προτομήν μου, ὅπερ μετὰ χαρᾶς ἐδέχθην. Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον συνέπεσε νὰ κείρω τὴν κόμην μου, καὶ κατὰ τούτου ἐξανέστη ἡ καλλαισθησία τοῦ κ. Βεγάζ, δι᾽ ὃ ἀνέβαλε τὸ ἔργον καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἐλησμόνησεν.

Ἐν Ἑλλάδι δὲ δὲν ἐλησμονούμην ἐντελῶς, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἔλαβον ἐκεῖθεν φυλλάδιον, ἐν ᾧ ὁ ἀρχιτέκτων κ. Καυταντζόγλους καὶ ὁ Καθηγητὴς Καστόρχης αὐστηρότατα, ἵνα μὴ εἴπω ὑβριστικῶς, ἐξεφράζοντο κατ᾽ ἐμοῦ, διότι ἐτόλμων νὰ ἔχω ἄλλην γνώμην, ὡς πρὸς τὸ ἀνάγλυφον, ὃ ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ σαρκοφάγου τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Καὶ τοῦτο μὲν παριστᾷ πλοῖον εἰς τὴν θάλασσαν, ἐγὼ δ᾽ ἤθελον παράστασιν αἰνιττομένην τὸν μαρτυρικὸν τοῦ ἱεράρχου θάνατον, ἤτοι τοῦτον ὑπὸ τῶν δημίων του καὶ ὑπὸ πιστῶν ἀκολουθούμενον, καὶ εὐλογοῦντα τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης του. Ἤθελον δὲ προσέτι ὁ σαρκοφάγος νὰ στηθῇ ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ Γοργοπίκῳ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, ὃ νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἐντάφιον αὐτοῦ μνημεῖον, καὶ ἐθεώρουν τότε καὶ πάντοτε, ὡς ἐσχάτην ἀβελτηρίαν, τὸ νὰ τεθῇ ἀφανής, σχεδὸν ἀγνοούμενος, εἰς ἕνα τῶν διαδρόμων τῆς Μητροπόλεως

Οἱ ἀρχαῖοί μου ὅμως συνάδελφοι δὲν ἔπαυσαν προσφερόμενοι πρός με, ὡς ἂν ἤμην εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν μετ᾿ ἐμοῦ συνδιαλεγόμενοι. Οὕτως, μετὰ τοῦ ἐμπείρου καὶ νοήμονος Πρέσβεως τῆς Δανίας κ. Quaade, πολλάκις συνδιαλεγόμην περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ μοὶ ἔλεγεν, ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν δύναται ἢ νὰ θεωρῇ ὡς ἴδιον κίνδυνον τὴν παρ᾿ ἑαυτῇ ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτου σλαυικοῦ κράτους ἐν Τουρκίᾳ. Συνεφώνουν δὲ πληρέστατα μετ᾿ αὐτοῦ καὶ ἐγώ, ὁ πάντοτε φρονήσας ὅτι, ἂν ποτε ἡ Τουρκία διαλυθῇ, συμφέρει ἡμῖν ἡ Αὐστρία ν᾿ ἀποῤῥοφήσῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, ἢ κἂν ἐπιῤῥοήν, πάντα τὰ σλαυικὰ στοιχεῖα, καὶ οὕτω νὰ μείνῃ αὐτῶν ἀπηλλαγμένον τὸ Ἑλληνικόν.

Εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου προσετέθη τότε νέα κυρία εὐαρέστου μορφῆς, εἰ καὶ οὐχὶ ὡραία, καὶ εὐφυής, ἀλλὰ παραδόξων τρόπων καὶ ἀγωγῆς, ἢ μᾶλλον ἄνευ τοιαύτης, τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς τοὐλάχιστον, διότι ἐκκεδεκαέτις ἐνυμφεύθη, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς, Γραμματεὺς τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας, δὲν ἐφρόντισε ν᾿ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις της. Αὕτη ἡ κυρία ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς γνωριμίας ἡμῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι μόνον εἰς σπουδαίαν κοινωνίαν ἀρέσκεται, ὅτι θέλει νὰ συλλέξῃ περὶ ἑαυτὴν κύκλον κυριῶν καὶ κυρίων περὶ ἐμβριθῆ φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα ἀσχολουμένων, καὶ ν᾿ ἀναθέσῃ εἰς ἐμὲ τοῦ συλλόγου τούτου τὴν προεδρείαν. Καὶ τὴν τιμὴν μὲν ταύτην ἀπέκλινα· μοὶ ἐφάνη δὲ καί πως παράδοξος ἡ τοιαύτη ἀξίωσις γυναικός, οὕτω νέας, σχεδὸν παιδίου· ἀλλὰ καὶ μετ᾿ ὀλίγον εἶδον ὅτι καὶ εἰλικρινὴς ἂν ἦν ἡ τοιαύτη πρόθεσις αὐτῆς, ὅτε τὴν συνελάμβανεν, ἀπέβη ὠκυμορωτάτη, καὶ οὐδαμῶς δικαιολογουμένη ὑπὸ τῆς ἐπιλοίπου διαγωγῆς τῆς Κυρίας. Καὶ μοὶ ἐδαψίλευσε μὲν αὕτη ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην, ἀλλ᾿ ἐξ αὐτῆς ταύτης διέβλεπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅτι ὑπῆρχέ τι τὸ οὐχὶ λίαν εὐθὺ καὶ ὑγιὲς ἐν αὐτῇ, δι᾿ ὃ καὶ βαθμηδὸν ἀπέσχον τῆς πολλῆς μετ᾿ αὐτῆς οἰκειότητος. Τὸ δὲ τραγικὸν τέλος της, αὐτοκτονησάσης ἐν Γαλλίᾳ δι᾿ ἀγχεβόλου, ἀπέδειξε δυστυχῶς ὅτι ἡ περὶ αὐτῆς κρίσις μου δὲν ἦτο ἀδίκως αὐστηρά.

Ἐξ Ἀθηνῶν παρὰ τῆς κ. Ζωῆς Βαλτατζῆ παρακληθεὶς νὰ τῇ εὕρω καλὴν Γερμανίδα παιδαγωγὸν διὰ τὰς θυγατέρας της, ἐπορεύθην πρὸς τὴν κ. Schepeler-Lette, ἧς ὁ πατὴρ ἀφιέρωσε μεγάλην περιουσίαν εἰς ἵδρυσιν τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Διαδόχου διατελοῦντος καταστήματος «Lette Verein», κύριον σκοπὸν ἔχοντος τὴν ἐκπαίδευσιν θυγατέρων πτωχῶν ὑπαλλήλων διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ χειροτεχνήματα κτλ. καὶ προσέτι τὴν προσωρινὴν ἐνοίκησιν διαθεσίμων διδασκαλισσῶν καὶ παιδαγωγῶν. Ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς Κυρίας ταύτης εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς λεπτομερίας αὐτὸ ἐξετάσας, εὗρον εὐκόλως ἐν αὐτῷ τὸ ποθούμενον, καὶ ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας, παιδαγωγὸν ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς κ. Βαλτατζῆ διαμείνασαν, πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀμοιβαίαν.

Μεταβὰς δ᾽ εἰς τὸ θέατρον μετὰ τῆς θυγατρός μου Αἰμυλίας, εἶδον τὸ μονόπρακτον δρᾶμα «Κλεοπάτραν» τοῦ ἡγεμόνος Γεωργίου, ἀνεψιοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, οἷον μόνον εἰς ἡγεμόνα δύναται νὰ συγχωρηθῇ.

1875

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ἐν Ἑλλάδι εἶχον περατωθῇ αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί, καὶ τῇ 8|20 Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἐξελέγη ὁ Κουμουνδοῦρος, διὰ ψήφων 136 πρὸς 17, καὶ ἀμέσως ἐκλήθη καὶ ν᾽ ἀναλάβῃ τὸ Ὑπουργεῖον. Τίνες δ᾽ ἦσαν αἱ τότε περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καὶ αἱ περὶ τῆς διπλωματικῆς ἀντιπροσωπίας ἰδέαι του, μοὶ ἦτο ἄγνωστον. Ἐξηκολούθουν ἑπομένως ἀταράχως, ὡς πρὶν τὸν ἡμιϊδιωτικὸν βίον μου.

Ἐξηκολούθησα καὶ ἐπεράτωσα τὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τῆς Ἰερουσαλὴμ τοῦ Τάσσου, καί, ὡς εἶχον προτραπῆ ἄλλοτε ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ κ. Νίγρα καὶ ὑποσχεθῆ αὐτῷ, ἐζήτησα τὴν ἄδειαν τοῦ ν᾽ ἀφιερώσω αὐτὴν εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἰταλίας. Εἰς ἀπάντησιν δ᾽ ἔλαβον, οὐ μόνον τὴν Βασιλικὴν ἔγκρισιν, ἀλλὰ καὶ τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Ἰταλικοῦ Στέμματος.

Τῇ 20 Ὀκτωβρίου (6 Νοεμβρίου) ἔλαβον εἴδησιν ἐξ Ἀθηνῶν βαρέως προσβαλλοῦσάν με, ὅτι ὁ Γερμανικὸς πόλεμος καὶ ἄλλην φοβερὰν ἠπείλει νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ θυσίαν, ὡς τοῦ ἀνεπιλήστου μου Αἰμυλίου, οὕτω καὶ τοῦ Ἀριστείδου ἀνεγνωρίσθησαν ἐκ τῶν ὀλεθρίων ἐκείνων χρόνων προσβεβλημένοι οἱ πνεύμονες, δι' ὃ καὶ ἐκεῖνος ἀπεφάσισεν ἐπίσης νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον, ἀλλά, μετὰ ταῦτα, τῆς διαγνώσεως ἐκείνης θεωρηθείσης ἀνακριβοῦς, ἐνεθάῤῥησε καὶ μετεμελήθη. Μικρὸν δ' ἔπειτα τῷ ἐγεννήθη θυγάτριον, ἡ Αἰμυλία.

Καθ' ἣν δ' ἡμέραν μᾶς εἶχε καταβάλει ἡ πρώτη ὀδυνηρὰ εἴδησις ἐξ Ἑλλάδος, ὡς εἰς ἀντιπερισπασμόν, ἡ Κυρία Κοτσεβοῦ, ἐλθοῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἐπανέλαβεν ὁριστικώτερον τὴν πρότασιν γάμου τῆς θυγατρός της Λίζας μετὰ τοῦ Ἀλέξη. Συναινέσαντος δὲ καὶ τούτου, μετ' οὐ πολύ, τῇ 12|24 Νοεμβρίου, ἐπισήμως ἐτελέσθη ὁ γάμος ἐν τῇ Ῥωσσικῇ πρεσβείᾳ, ὡς παρανύμφων παραστάντων τοῦ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ κ. Οὐβρὶλ καὶ τῆς κ. Μαρίας Μαυροκορδάτου. Ἀπῆλθε δὲ μετὰ τῆς συζύγου του ἀμέσως μετὰ τὸν γάμον, ἀπονεμηθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ παρασήμου.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ χηρεύσασα γυναικαδέλφη μου, κ Καίτη Γρείρσων, μᾶς ἔγραψε, προτείνουσα νὰ λάβῃ παρ' ἑαυτῇ τὴν θυγατέρα μου Αἰμυλίαν, ἀλλ' ἀπεκλίναμεν τὴν προσφοράν, μὴ θέλοντες νὰ λάβῃ ἡ θυγάτηρ ἡμῶν ἀγωγὴν ξενικήν.

Ὁ δὲ ἀνεψιός μου Ὀσκὰρ Ἔϊδενσταμ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγγλίδα Λέϊλαν Βόϋδ, στενὴν φίλην τῆς νύμφης μου Λουκίας, καὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας, ἣν εἴχον στενῶς γνωρίσει ἐν Παρισίοις.

Ὁ μέχρις ἐκείνου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὡς Ὑφυπουργὸς ἐργαζόμενος κ. Ῥάδοβιτς, φιλικώτατος δὲ πρός με διατελέσας, ἐπανῆλθε τότε εἰς τὴν θέσιν του εἰς Ἀθήνας, καὶ μοὶ ἐζήτησε ν' ἀλληλογραφῶμεν. Περιγράψας δ' αὐτῷ τοὺς τότε τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον ἀποτελοῦντας, τῷ ἐβεβαίωσα κυρίως ὅτι τοῦ Κουμουνδούρου τὸν χαρακτῆρα ἐδύνατο νὰ θεωρήσῃ ὡς ἄξιον πάσης ἐμπιστοσύνης. Καὶ ὁ Ὑπουργὸς κ. Bülow μοὶ ἦτο ὅμως οὐχ ἧττον περιποιητικός, καίτοι δημόσια μὴ ἐκτελοῦντα καθήκοντα, προθύμως, ἐπὶ τῇ παρακλήσει μου, ἔδωκε διαταγὴν πρὸς

διάβασιν διὰ Γερμανίας ἵππων τοῦ ἡγεμόνος Στούρζα, ἐπικαλεσθέντος τὴν ἐπὶ τούτῳ μεσιτείαν μου. Καὶ ἐξ Ἀθηνῶν δ' ἐπέτυχον νὰ προβιβασθῇ ὁ σοφὸς Κούρτιος εἰς τὸ παράσημον τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν.

Ἰδιωτεύων δ' ἐν Βερολίνῳ, ἠσχολούμην, οὐχ ἧττον, τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, καὶ ἰδίως σχετισθεὶς μετὰ τοῦ κ. Pinder, διευθυντοῦ τῆς Βορειογερμανικῆς Ἐφημερίδος, ἐπετύγχανον τὴν ἐν αὐτῇ καταχώρισιν ἄρθρων φιλελληνικῶν, ὅπερ, διὰ τὸν ἡμιεπίσημον αὐτῆς χαρακτῆρα, εἶχεν οὐ μικρὰν σπουδαιότητα.

Εἷς τῶν σοφωτέρων γνωρίμων μου ἦν τότε ὁ Ἐπίσημος Γεωγράφος Κεῖπερτ, ὅστις μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὰς ἑσπερινὰς συναναστροφὰς τῶν Ἀκαδημαϊκῶν καὶ Καθηγητῶν (Akademischer Cirkel), ἅπαξ καθ' ἑβδομάδα μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς ξενοδοχεῖον (Friedrichstrasse 231), καὶ ἐπορεύθην ἐκεῖ ἐνίοτε, ἀλλ' οὐχὶ λίαν συνεχῶς, διότι εὗρον τὰς συνεντεύξεις ἧττον διανοητικὰς ἢ ὅ, τι ἤλπιζον, καὶ ἀφορώσας μᾶλλον τὸ δεῖπνον, εἰς ὃ προεξῆρχεν ὁ ζύθος.

Περὶ τῆς πορείας δὲ τοῦ νέου Ὑπουργείου καὶ περὶ τῶν προθέσεων αὐτοῦ, ὡς πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν Πρεσβειῶν, ἐξηκολούθουν αἱ ἐξ Ἀθηνῶν εἰδήσεις οὖσαι ἀντιφατικαί. Μία τῶν τότε γνωστοτέρων ἐφημερίδων, ἡ Παλιγγενεσία, ἔγραφεν, ὅτι Πρεσβεῖαι εἰσὶ περιτταί, καὶ ἀρκοῦσιν οἱ Ἐπιτετραμμένοι, καθὼς ἐν Ἀθήναις τινὲς ἐπρέσβευον, ὅτι περιττὴ ἦν ἡ Ἀκαδημία, ὑπάρχοντος Συλλόγου Παρνασσοῦ, περιττὴ ἡ ἵδρυσις Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ὅτε ἑταιρεῖαι ᾀδόντων καφενείων ἤρχοντο ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐκ Γαλλίας, καί, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἀρμανσπέργης καὶ ὁ Μανούσης ἀπέκρουον τὰς προτάσεις μου, περὶ ἱδρύσεως Πανεπιστημίου, ἀφ' οὗ εἴχομεν δημοτικὰ σχολεῖα. Εἰς ἄτοπον δὲ καὶ ἀπαίσιον διάβημα ὤθησε τὸ νέον Ὑπουργεῖον ἡ αὐτὸ ὑποστηρίζουσα καὶ ἐπ' αὐτοῦ πιέζουσα ἀρχαία ἀντιπολίτευσις, εἰς τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν τοῦ πρώην Ὑπουργείου Βούλγαρη, ὅστις, μετὰ τὸ οἰκτρὸν τοῦτο πέρας τοῦ μακροῦ πολιτικοῦ του σταδίου, ὀφειλόμενον ὅμως ἐν μέρει καὶ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ σφάλματα, μὴ ἀνακύψας

πλέον, μετ᾽ οὐ πολὺ καὶ ἀπέθανε. Περὶ τῆς δίκης δὲ ταύτης ὁμιλῶν μοι ὁ πολὺς περὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην Γνέϊστ, εἰς ὃν εἶχε γράψῃ ἐξ Ἀθηνῶν ὁ υἱὸς τοῦ Βούλγαρη, μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἐστὶ μὲν σύμφωνος πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἀρχάς, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ τοιοῦτο Σύνταγμα καταστρέφει τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ πάντα τὰ μικρὰ κράτη. Ἡ ἀπαίσιος δι᾽ αὕτη δίκη, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας, ἐξῆπτε καὶ διηρέθιζε τὰ πάθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ Βουλὴ πᾶσα ἐξανέστη κατὰ τοῦ Τρικούπη, ἐν τοῖς ἀτόποις διαπληκτισμοῖς, ὑβρίσαντος τὸν Κουμουνδοῦρον ***βάναυσον.***

Κατὰ τὴν 12)24 Νοεμβρίου μᾶς κατεθορύβησε τὴν νύκτα βαρὺς ἐφιάλτης καταλαβὼν τὴν Καρολίναν, ἴσως προάγγελος τῆς ὀλεθρίας νόσου, ἥτις μᾶς ἐπεφυλάττετο.

Ἦν δὲ τότε ἐν Βερολίνῳ ἡ ἀνεψιά μου Ζωὴ μετὰ τοῦ συζύγου της, τοῦ Ἐπισκόπου ἐν Ὀξωνίᾳ Θόμψωνος, ὅστις ἡμέραν τινὰ (τῇ 13)25 Νοεμβρίου) εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν τὸν συνωδεύσαμεν, ἠγόρευσε διὰ μακρῶν καὶ θαυμασίως περὶ τοῦ ὑλισμοῦ τοῦ Λουκρητίου καὶ τοῦ θεϊσμοῦ τοῦ Παύλου.

Μίαν δ᾽ ἑβδομάδα μετὰ ταῦτα ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας, ἐπιστέλλοντός μοι, ὅτι ἐμελέτα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα. Συγχρόνως ἐμηνύθην ὑπὸ τοῦ Κουμουνδούρου, ὅτι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἔμελλε νὰ περιλάβῃ τὰς πρεσβείας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου κατέπληξε πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Bremenhaven, ἡ αὐτοκτονία τοῦ ἀπαισίου κακούργου, ὅστις τὰ τὸν Ὠκεανὸν διαπλέοντα πλοῖα κατεπόντιζε δι᾽ ἐκπυρσοκροτικῆς μηχανῆς, ἥτις ἦν ὁμοιοτάτη πρὸς ἣν ὁ Fay, ἐφευρών, μοὶ εἶχε δείξει ἐν Ἀμερικῇ.

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ἔτους ἐπανεῖδον ἐν Βερολίνῳ πρεσβύτιδα, ἥν, ὡς παιδίον ἄλλοτε, καὶ αὐτὸς παιδίον, περιπαθῶς ἠγάπων, τὴν κυρίαν Ὀδοβέσκου, τὸ γένος Καρακάση, Ἑλληνίδα τὴν καταγωγήν, ἐν Ρωμανίᾳ νυμφευθεῖσαν, μεταβαίνουσαν δ᾽ εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ἀμερικήν, ὅπου ὁ γαμβρός της, κ. d'Avril, ἦν Πρέσβυς τῆς Γαλλίας.

Αἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἄρθρον τοῦ Τρικούπη, λέγοντος ὅτι ***ἐτιμώρησε*** τοὺς

πρέσβεις, ὡς δεχθέντας διορισμοὺς παρανόμως γενομένους, διότι ὁ μισθὸς αὐτῶν δὲν εἶχε κυρωθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀπήντησα διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ ἐγώ, τὰ γραφέντα λέγων ἀνατροπὴν πάσης ὀρθῆς πολιτικῆς θεωρίας, ἀποκρούων τὴν τιμωρίαν, καθ' ὅσον τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών της ἔχει μόνη ἡ Κυβέρνησις, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ πολῖται, ὧν ὑπακοὴ ἐστὶ τὸ καθῆκον.

Ἄλλη δ' ἐφημερὶς καθήπτετο ἀξιολόγου ἔργου ὃ ἐδημοσίευσεν ὁ υἱός μου Ἀριστείδης, περὶ στρατολογίας καὶ ὀργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ, διϊσχυριζομένη ὅτι τὸ ἔργον ἦν ἡ ἁπλῆ ἀντιγραφὴ νόμου, ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Δεληγεώργη· ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης ἀπήντησεν εἰς ταῦτα θριαμβευτικῶς.

Χαρμόσυνοι δ' ἀγγελίαι ἤρξαντο ἀφικόμεναι ἐξ Ὀλυμπίας περὶ τῶν πρώτων πολυτίμων εὑρημάτων αὐτόθι ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ θερμῶς εἶχον συνηγορήσῃ.

Μίαν τῶν ἑσπερῶν, εἰς πολυάνθρωπον συναναστροφὴν τοῦ Καθηγηγοῦ κ. Γνέϊστ, παρετήρησα ἄνδρα μικρόσωμον, ἔχοντα μεγίστην τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκφραστικωτάτην τὴν φυσιογνωμίαν. Ἐρωτήσας δ' ἔμαθον ὅτι ἦν ὁ ἐπίσημος μυθιστοριογράφος Ἄουερβάχ. Ὅτε δ' ἐγνωρίσθην μετ' αὐτοῦ, μοὶ ἐπρότεινε νὰ πέμψῃ τὰ βιβλία του εἰς τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ μοὶ προσέθηκεν, ὅτι ἔχει ἀξίωσιν νὰ τῷ δοθῇ, εἰς ἀμοιβήν, τὸ παράσημον, καὶ τοῦτο οὐχὶ μικρότερον τοῦ Μεγαλοσταύρου. Τῷ ἀπήντησα δέ, ἐννοεῖται, ὅτι ἐντολήν ἔχω νὰ μὴ προτείνω ἐν γένει περὶ ἀποστολῆς βιβλίων εἰς τὸν Βασιλέα. Τοῦτο, ὅμως, δὲν μ' ἐκώλυσε νὰ συνδεθῶ μετὰ ταῦτα εἰς στενὰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ.

Τέλος δέ, κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου, ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς ὁ προϋπολογισμός, περιέχων καὶ τὴν δαπάνην διὰ τὰς πρεσβείας, καὶ μοὶ ἀνηγγέλθη ἰδιωτικῶς ἐξ Ἀθηνῶν, ὅτι πρόκειται νὰ μείνω ἐν Βερολίνῳ.

1876

Τὸ Ὑπουργεῖον, καίτοι λαβὸν τὸν προϋπολογισμόν, περιέχοντα τοὺς μισθοὺς τῶν πρέσβεων, ἀνέβαλλεν ὅμως, διὰ λόγους ὑπηρεσίας, ἢ ἀγνοῶ διὰ τίνας, τὸν διορισμὸν αὐτῶν, καὶ λίαν ἀνώμαλος ἦν ἡ θέσις μου ἐν Βερολίνῳ, διότι,μὴ λαβὼν καὶ μὴ δοὺς ἀνακλητήρια, ἐθεωρούμην ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐν ἐνεργείᾳ Πρέσβυς διατελῶν, κατὰ δὲ τὰς πρὸς ἐμὲ διαταγὰς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἤμην πεπαυμένος, δι᾽ ὃ καί, οὐ μόνον ἀπουσίαζον, ὅσον ἐδυνάμην περισσότερον, τοῦ Βερολίνου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπισήμους συναναστροφὰς οὐδόλως ἐνεφανιζόμην, καὶ αὐτὰς ἀπέφευγον τὰς ἰδιωτικάς, ἵνα μὴ ἔχω ν᾽ ἀπαντῶ εἰς στενοχωρούσας με ἐρωτήσεις.

Οὕτω τῇ 7)19 Φεβρουαρίου, ἑορτάζουσα ἡ Πριγκίπισσα Ἀντωνίου Ράδζιβιλ, ἔδιδε χορὸν παιδίων, καί, ἀσθενούσης τῆς συζύγου μου, προσεκάλεσεν ἐμὲ μετὰ τῶν θυγατέρων μου. Μὴ θελήσας δ᾽ ἐγὼ νὰ τὰς στερήσω τῆς ἐκτάκτου ταύτης διασκεδάσεως, καὶ φρονῶν ὅτι θὰ ἦτο παιδίων μόνον συναναστροφή, ἐπῆγα, ἀλλ᾽ εὗρον πλῆθος προσκεκλημένων, οἵτινες, μετὰ τὰ παιδία, αὐτοὶ ἐχόρευσαν, καὶ τοῦτο μὲ ἠνάγκασε νὰ κρύπτωμαι ἐν γωνίαις καὶ παραβύστοις, καὶ ὥς τις ὑπηρέτης νὰ μένω μακράν τῆς συναναστροφῆς. Ἐκορύφωσε δὲ τὴν δυσχέρειαν τῆς θέσεως μου ἡ αἰφνιδία ἄφιξις τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἅμα τὸν εἶδον εἰσερχόμενον, ἐκρύβην ὀπίσω τῆς θύρας· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μὲ ἀνεκάλυψε καὶ ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, μὲ ἠρώτησεν, ἂν διαμένω ἔτι ἄγνωστος (incognito) ἐν Βερολίνῳ, καὶ τῷ ὡμολόγησα ὅτι οὕτως ἔχει, δι᾽ ὃ καὶ παρεκάλουν τὴν Α. Μ. νὰ μὴ εἴπῃ εἴς τινα ὅτι μὲ εἶδεν, ὃ καὶ μοὶ ὑπεσχέθη γελῶν.

Ὁμοίως ἀπέσχον καὶ τῆς ἐτησίας τελετῆς τῶν παρασήμων, εἰς ἣν ἐδικαιούμην νὰ παρευρεθῶ, ὡς ἔχων Πρωσσικόν παράσημον, καὶ καθ᾽ ἣν 1500 παράσημα ἀπένειμεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Ἔγραψα δὲ καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον, ἀπαντῶν, καὶ λέγων ὅτι, ἂν ᾖ ἀνάγκη, καὶ δικαστικῶς θ᾽ ἀπαιτήσω τοὺς μισθούς μου

μέχρι τῆς ἡμέρας καθ᾽ ἣν ἐπαύθην, ἀποκρούων δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ κ. Τρικούπη, καθ᾽ ἣν δὲν ἐδικαιούμεθα εἰς μισθοδοσίαν, ὡς δεχθέντες θέσιν, εἰς ἣν ἡ κυβέρνησις δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ μᾶς διορίσῃ. Φυσικῷ τῷ λόγῳ ἡ ἔποψίς μου ἐθεωρήθη ὡς μόνη ὀρθὴ καὶ ἐνεκρίθη. Καὶ εἰς τὸν υἱόν μου δ᾽ ἔγραψα νὰ εἰπῇ τῷ Κουμουνδούρῳ ὅτι ἔπρεπεν ἢ νὰ μὲ διορίσῃ ἢ νὰ μὲ παύσῃ ὁριστικῶς, διότι ἡ ἐκκρεμὴς αὕτη θέσις, ἀνυπόφορος δι᾽ ἐμέ, ἦν καὶ εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἐπιβλαβεστάτη. Παρετάθη ὅμως αὕτη, οὐχ ἧττον, μέχρις Ἀπριλίου.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους μ᾽ ἐπεσκέφθη ὁ Δανιὴλ Σάνδερς, ὁ ἰδίως περὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ ὀρθογραφίαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ἀσχολούμενος, καὶ τὸν ἐμὸν Κουτρούλην πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἄλλα διάφορα μεταφράσας. Μοὶ ἐφάνη δὲ συμπαθέστατος, ἡμῖν τοὐλάχιστον, διὰ τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα μᾶλλον, ἢ διὰ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν εὐθυκρισίαν του.

Τῇ 10)22 Ἰανουαρίου, μετὰ τοῦ ἐν Βερολίνῳ σπουδάζοντος νέου ἰατροῦ Παγόνη, ἐπεσκέφθην τὸ Νοσοκομεῖον, οὗ προΐστατο ὁ ἐπισημότατος ἐν τοῖς ἰατροῖς Λαγγεβέκ, καὶ ἰδίως μοὶ ἐσυστήθησαν ἐκεῖ τὰ κινητὰ νοσοκομεῖα (barraks), τὰ ὑπὸ διαφόρους ἀπόψεις λίαν ἀξιοσύστατα, καὶ ὡς εὔχρηστα καὶ εὐκόλως ἱδρυόμενα πανταχοῦ, καὶ ὡς ὀλιγοδάπανα, καὶ ὡς ὑγιεινά, διότι διαπνέονται πανταχόθεν. Εἶχον δ᾽ αὖθις ἀφορμὴν νὰ ἰδῶ αὐτά, ἔτι μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως, καὶ ἐν Λειψίᾳ.

Μετ᾽ οὐ πολὺ αἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολαὶ καὶ ἐφημερίδες ἤρξαντο λέγουσαι, ὅτι αἱ Πρεσβεῖαι ἀνιδρύθησαν, καὶ ὅτι ὁ ἀναδιορισμός μου προσεχέστατα θὰ μοὶ σταλῇ, ἀλλὰ δὲν μοὶ ἐστέλλετο πάντοτε, ἴσως καὶ διότι ὁ Βασιλεύς, ὡς εἶπεν εἰς τὸν υἱόν μου Ἀλέξην, μ᾽ ἐνόμιζε πλούσιον. Μεταξὺ δὲ τῶν πεμπομένων μοι τότε ἐφημερίδων διεκρίνετο ἐπὶ ἀκρατεστάτῳ δημοκρατισμῷ ὁ Αἰών, ὅστις ἐκήρυττεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ***οὐδενὸς*** (ἐννοῶν τὸν Βασιλέα) ἔχει ἀνάγκην.

Θλιβερὰ εἴδησις δι᾽ ἐμὲ ἦλθε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἰανουαρίου, ἡ τοῦ θανάτου τοῦ πρῴην Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, Ἰωάν-

νου Δεληγιάννη, ὅστις ἦν, μετὰ τοῦ προαποθανόντος ἀδελφοῦ του Πέτρου, ὁ ἀρχαιότερος καὶ πλησιέστερος φίλος μου ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὅν, ὅτ' εἶχον ἔλθῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, εἶχον προσλάβῃ ὡς Γενικὸν Γραμματέα. Καὶ ἀληθῶς μὲν δὲν μοὶ ἀπέδωκε τὰ ἴσα, ὡς Ὑπουργός, προβιβάζων τὸν υἱόν μου Ἀλέξην κατὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ χαρακτῆρός του καὶ εἰς τὰς περιστάσεις, αἵτινες τὸν ἐπίεσαν.

Τῇ 9)21 Φεβρουαρίου τηλεγράφημα τοῦ Ὑψηλάντου μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ ἦν εἰς Βιέννην τὴν ἐπαύριον, καὶ μὲ προσεκάλει νὰ ἔλθω εἰς ἀπάντησίν του. Ἀπῆλθον λοιπὸν αὐθημερόν. Τῇ ἐπιούσῃ δέ, περὶ τὰς 3 ½, ἤμην εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐστρίας, ἔνθα ἅμαξα τοῦ Ὑψηλάντη, παραλαβοῦσά με εἰς τὸν σταθμόν, μ' ἔφερεν εἰς τὸ οὐ πολὺ τῆς Πρεσβείας ἀπέχον ξενοδοχεῖον Tegethof, καὶ ἔφθασε συγχρόνως καὶ ὁ Βράϊλας, ἀπερχόμενος εἰς ἣν αὐτὸς εἶχεν ἤδη διορισθῇ νέαν θέσιν εἰς Λονδῖνον. Εἰς δὲ τὸ γεῦμα παρ' Ὑψηλάντη, εἰ καὶ ἡ κυρία δὲν παρεκάθησεν, οὖσα ἀσθενὴς καὶ κλινήρης, παρέστην ὅμως, ὡς ἡ ἐθιμοταξία τοῦ οἴκου ἀπήτει, βραχυχίτων (en frac)! Τὴν ἐπαύριον δὲ πρωΐ, ἐπανελθὼν εἰς τοῦ Ὑψηλάντου, εὗρον αὐτὸν περιστοιχισμένον ὑπὸ ὑπηρετῶν βοηθούντων εἰς τὴν ἐνδυμασίαν του. Ἐγνωρίσθην δὲ παρ' αὐτῷ καὶ μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Σβεκίας, κ. Πίπερ, συγγενοῦς τοῦ Ῥόζεν, καὶ τῇ 12)24 συνεγευμάτισα ἐκεῖ καὶ μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας, κ. Νοβικόφ, καὶ τῆς κυρίας του, ἥτις μοὶ εἶπεν ὅτι ἄλλοτε, ὅτε ἦν ἐπὶ βραχὺν χρόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, μ' ἐνόμιζε, δὲν ἠξεύρω διατί, κακόν.

Εἶχον δὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μακρὰς συνδιαλέξεις καὶ μετὰ τοῦ Βράϊλα καὶ μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ αἱ κυριώτεραι πληροφορίαι, ἃς ἐξ αὐτῶν ἐπορίσθην, ἦσαν ὅτι, ὁ τὴν ἀντιρωσικὴν καὶ ἀντισλαυϊκὴν πολιτικὴν πρὸ πάντων ὑποστηρίζων παρὰ τῷ Βασιλεῖ, ἦν ὁ Βαλαωρίτης, ὅστις, ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπρότεινε συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν τῷ Χαλὶλ ἐπὶ ὅρῳ παραχωρήσεως μέρους τῆς Θεσσαλίας, ἐφ' ᾧ ἐγέλασεν ὁ Χαλίλ. Ὅτι, κατὰ τὸ 1867, συνωμολογήθη, διὰ τοῦ Ζάνου, συμμαχία μετὰ Σερβίας, ὑπογραφεῖσα ὅτε ὁ Βασιλεὺς ἦν ἐν Βερο-

λίνῳ, μετὰ ταῦτα δ', ὅτι, αὐτὸς ὁ Ὑψηλάντης ἠθέλησε νὰ διενεργήσῃ συνθήκην μετὰ τοῦ Καρόλου τῆς Ρωμανίας, ἀλλ' οὗτος, στέρξας τὸ πρῶτον, μετεμελήθη κατόπιν, καὶ ἡ ἐνέργεια ἐγένετο τοῖς Τούρκοις γνωστή, δι' ὃ καὶ ὁ Βαλαωρίτης, τότε Ὑπουργός, ἀπῄτησε νὰ ζητήσῃ ὁ Ὑψηλάντης συγγνώμην, ὡς ἐνεργήσας αὐτογνωμόνως· οὗτος ὅμως ἠρνήθη καὶ ἐζήτησε τὴν παραίτησίν του, ἣν ὅμως ὁ Βασιλεὺς δὲν τῷ ἔδωκεν. Ἡ Σερβία δέ, σύμφωνος πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ὡς μ' ἐπληροφόρησαν, ἔπεμψέ τινα εἰς Ἀθήνας νὰ προτείνῃ νέαν συνθήκην, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπεποιήθη νὰ προσδεθῇ εἰς εἰρηνικὴν πολιτικήν. Ὡς δ' ἀντελήφθην, τῶν συνδιαλέξεων τούτων μοὶ ἐφάνη καλῶς μὲν πεπληροφορημένος ὁ Ὑψηλάντης, καὶ ἐκ πηγῶν ἀρυόμενος, ἀλλὰ συγχρόνως μεγαλοποιῶν μᾶλλον καί πως ἐξογκῶν καὶ φαντασιωδῶς συναρμολογῶν τὰ συμπεράσματα.

Τῇ 13)25 ἐπεσκέφθην τὸν πρέσβυν τῆς Βαυαρίας, ποτὲ ἐν Ἑλλάδι χρηματίσαντα κ. Bray, ὅστις, ὡς καὶ ἡ σύζυγός του, μετὰ πολλῆς χαρᾶς μ' ἐπανέβλεπον μετὰ 32 ὅλα ἔτη, ἐφ' ὧν δὲν εἶνε παράδοξον ὅτι ἀμφότεροι εἶχον γηράσῃ. Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Ἀκολούθου τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, τῆς χαριεστάτης κυρίας Σκουζέ, ἐπεσκέφθην τὸ ζωγραφικὸν Μουσεῖον τῆς Βελβεδέρης, καὶ τὸ ἑσπέρας, εἰς τὸ Θέατρον τῶν μελοδραμάτων, εἶδον, ἐν ἄλλοις, τὸ «Στρατόπεδον τοῦ Βαλλενστέϊν» τοῦ Σίλλερ, λαμπρότατα καὶ χαρακτηριστικώτατα παριστώμενον. Ἐγεύθην δὲ καὶ παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Ὀλλανδίας, Zuylen, ἀδελφῷ τοῦ ἐν Παρισίοις ποτὲ συναδέλφου καὶ φίλου μου.

Νεώτεραι δὲ πάλιν ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν, πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Πρεσβείας, ἀνήγγελλον, ὅτι ὁ Ζαΐμης, φοβούμενος μὴ ὁ Κουμουνδοῦρος ἐκλέξῃ πάντας τοὺς Πρέσβεις ἐκ τῶν φίλων του, ἀπῄτησε νὰ μὴ διορισθῶσιν ἀλλαχοῦ τοιοῦτοι, ἀλλὰ νὰ μείνωσιν ὡς Ἐπιτετραμμένοι οἱ γραμματεῖς.

Τῇ 16)28 Φεβρουαρίου, κατὰ τὴν ὁδὸν Ῥίγγ, εἰσῆλθον εἰς καφφενεῖον ἵν' ἀναγνώσω ἐφημερίδας, καὶ ἡ προκαθημένη τοῦ γραφείου, εἰς ἣν ἀπετάθην ἐρωτήσας, ἂν ἦν διαθέσιμος ἢ ἣν ἤθελον νὰ ἰδῶ, μοὶ εἶπεν ὅτι θέλει ἀμέσως πληροφορηθῇ, καὶ

εἶτα, εἰς κύριον ἐκεῖ που περιφερόμενον, παρήγγειλεν, ἀλλά, πρὸς μεγάλην μου ἔκπληξιν, ἑλληνιστί, νὰ εὕρῃ καὶ μοὶ φέρῃ τὸ φύλλον. Ἐρωτήσας δ᾽ αὐτήν, ἔμαθον ὅτι ἦτον Ἑλληνίς, ἀδελφὴ τοῦ εἰς ὃν ἀπετάθη, κ. Κουφοξύλου, ἰδιοκτήτου τοῦ Καφφενείου.

Μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου δ᾽ ἐπεσκέφθην τὸν Ὑπουργὸν κ. Ἀνδράσην, ὅστις μοὶ ἐφάνη ἔχων ἀετοῦ πως ἔκφρασιν εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐδείχθη δὲ φιλοφρονέστατος πρὸς ἐμέ, καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως μοὶ εἶπεν, ὅτι ἀκολουθεῖ ὁδὸν φρόνιμον καὶ ὀρθήν, περὶ τῶν Σλαύων δ᾽ ὅτι εἰσὶ φιλόδοξοι, ἀξιώσεις ἔχοντες ἐπεκτάσεως, ἀλλ᾽ οὐδὲ δύναμιν κέκτηνται, ἵνα ὑπερισχήσωσι τῆς θελήσεως τῶν Δυνάμεων, οὐδ᾽ ὁμόνοιαν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργήσωσι, καὶ ὅταν εἷς λέγει καφφέν, ὁ ἄλλος λέγει γάλα. «Καὶ ἑκάτερος», τῷ ἀπεκρίθην, «ἐλπίζει νὰ πίῃ τὸν καφφὲν ὁμοῦ μὲ τὸ γάλα». Κατῆλθον δὲ μετὰ ταῦτα παρὰ τῷ Συμβούλῳ τοῦ Ὑπουργείῳ κ. Hofmann, ὅστις μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ μόνη δυνατὴ πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης ἐν Ἀνατολῇ ἐστὶ τὸ νὰ ὑποστηρίζῃ τὰς ἐκεῖ χριστιανικὰς φυλάς, ἀφ᾽ οὗ ἀπεδείχθη ἤδη, ὅτι ἡ Τουρκία ἀπέθανε. Μοὶ προσέθηκε δ᾽ ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν ἔδωκε τῷ Μιδὰτ πασᾶ, ὅστις τὸν ἐπεσκέφθη, εἰρηνικωτάτας διαβεβαιώσεις. Ἐν τῷ Ὑπουργείῳ δ᾽ ἐγνωρίσθην καὶ μετὰ τοῦ Λ. Βούχιναμ, Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Πρωσσίας Κόμητος Δένχοφ, τοῦ πρέσβεως τῆς Τουρκίας, ὅστις πρῶτος ἦλθε πρὸς ἐμέ, τοῦ τῆς Ἰσπανίας Marquis de Tetouen, καὶ τῶν τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ δ᾽ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπῆλθον ἐν Μεγαλοσταύρῳ αὐστριακῷ εἰς μέγαν χορὸν τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας, ὅπου ἐν ἄλλοις εἶδον τὸν Ἀνδράσην λίαν ἠσχολημένον περὶ τὴν κυρίαν Δενχόφ, καὶ ἀπήντησα τοὺς ποτὲ ἐν Παρισίοις συναδέλφους μου Μέττερνιχ.

Τῇ 18 δ᾽ ἐγευμάτισα εἰς τοῦ Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας Νοβικόφ, ὅστις μοὶ ἔλεγεν ὅτι ὁ πανσλαυισμὸς ἐστὶν ἐπιβλαβὴς τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ ὅτι αἱ δύω Σλαυικαὶ ἡγεμονίαι, ἡ Σερβία καὶ ἡ Βουλγαρία, θ᾽ ἀναγκασθῶσι νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν θέλησιν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν τράπεζαν δ᾽ ἔχων παρακαθήμενον τὸν εὐμαθῆ Ρῶσσον ἱερέα Ῥάγεβιτς, πολλὰ συνδιελέχθην περὶ ἐκκλησιαστι-

κῆς μουσικῆς μετ' αὐτοῦ, εἰπόντος μοι, ἐν ἄλλοις, ὅτι εἰς τὸ Κιέβου μοναστήριον διατηρεῖται θρησκευτικῶς ἡ ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ ὅτι περὶ αὐτῆς ἔγραψεν ὁ Ῥαζουμόφσκης, ὅστις ἦν προϊστάμενος τοῦ ἐν Μόσχᾳ συλλόγου· καὶ περὶ τούτου ἔσπευσα νὰ γράψω εἰς Ἀθήνας, προτείνων νὰ σταλῇ ἐπιτροπὴ εἰς Κίεβον, ἥτις ν' ἀσχοληθῇ περὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν χειρογράφων. Εἰς τὴν τράπεζαν δὲ παρεκάθηντο καὶ τὰ παιδία τῆς εἰς ἐμὲ περιποιητικωτάτης ἀποβάσης κυρίας Νοβικόφ, ἓν ὡραῖον κοράσιον καὶ εἷς μικρὸς υἱός, καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένεια ὡμίλει Ἑλληνιστὶ καὶ εἶχε καὶ Ἕλληνα ὑπηρέτην.

Τῇ ἐπαύριον δὲ μετέβην εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον, καὶ ἐκεῖ ἐζήτησα καὶ συνετάχθη ἐπίσημον ἐπιτροπικὸν εἰς τὸ υἱόν μου, ἵνα λαμβάνῃ τὴν σύνταξίν μου· καὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ μελόδραμα παρευρέθην εἰς τὴν παράστασιν τοῦ Λοεγγρὶν, τῆς ὀρχήστρας διευθυνομένης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βάγνερ, ὅστις, θερμῶς χειροκροτηθεὶς καὶ τρὶς κληθείς, ὡμίλησέ τινα πρὸς τὸ ἀκροατήριον. Τῇ δ' ἐπαύριον ἐπεσκέφθην αὐτὸν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον του, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρον.

Τῇ 21 δὲ ἦλθε πρός με ὁ νέος Σπ. Λάμπρος, ὅστις σπουδαιότατα εἰργάζετο εἰς τὰς βιβλιοθήκας, εἰς ἔρευναν καὶ σπουδὴν μεσαιωνικὴν Ἑλληνικῶν ποιημάτων καὶ ἐπιστολῶν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦλθε καὶ ἔμαθον ὅτι οὐδ' ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς Βιέννην, ἀπῆλθον ἐπομένως καὶ ἐγὼ καὶ ἐπανῆλθον εἰς Βερολῖνον τῇ 22 Φεβρουαρίου (5 Μαρτίου) καὶ ἐκεῖ μὲ ὑπεδέχθη ἡ πένθιμος ἀγγελία, ὅτι ἀπεβίωσεν ἡ νεογέννητος τρίτη θυγάτηρ τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου, Ἀλεξάνδρα. Ὁ ἴδιος δὲ ἀσθενής, ἐξ ἀναιμίας κατὰ Γερμανὸν ἰατρόν, ἀλλ' ὡς ὁ Εὐγένιος μετά τινας ἡμέρας τὸ ἀπαίσιον ἀνήγγειλε, βεβλαμμένους ἔχων ἀμφοτέρους τοὺς πνεύμονας, ἀπῆλθεν εἰς Νεάπολιν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐπεράτωσε τὴν συνεργασίαν του εἰς τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Kaupert καὶ τῶν Γερμανῶν ἀξιωματικῶν, τῶν πεμφθέντων διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας.

Μία δὲ τῶν πρώτων φροντίδων μου, ἅμα ἐπανῆλθον εἰς Βε-

ρολῖνον, ἣν νὰ πέμψω τῷ Ὑψηλάντῃ διὰ τὸν κ. Σίναν, ἀντίγραφον τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς, ἃ εἶχον συνθέσῃ καὶ πέμψῃ ἄλλοτε εἰς αὐτόν, ἀλλ᾿ ἅ, παραῤῥιφθέντα, εἶχον ἀπολεσθῆ.

Ἔλαβον δὲ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας εὐχαριστοῦντός με διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ζ΄. τόμου τῶν Ἀπάντων μου, καὶ ποίημα ἐξαίρετον μᾶλλον διὰ τὴν ἔμπνευσιν παρὰ τὴν γλῶσσαν, ὃ ἐκ Κερκύρας μοὶ ἔπεμψεν ὁ κ. Μαρκορᾶς, ᾧ ἔσπευσα νὰ εὐχαριστήσω.

Τῇ 1)13 Μαρτίου τὸ ἑσπέρας παρευρέθην παρὰ τῇ Κομίσσῃ Ὀριόλλᾳ, εἰς κατ᾿ οἶκον παράστασιν, ἧς μετέσχε καὶ ἡ θυγάτηρ μου Αἰμυλία, συνοδευομένη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, ἐλθόντος ἐκ Καρλσρούης, ὅπου ἐσπούδαζεν ἤδη ὑψηλὰ μαθηματικά, ἀλλ᾿ ἔπρεπε νὰ διαμείνῃ ἔτι πέντε ἔτη. Ἡ δ᾿ ἐκεῖ παροῦσα κόρη τοῦ συγγραφέως Ἀουερβὰχ μοὶ ἐζήτησε νὰ ζωγραφήσῃ τὴν Χαρίκλειαν, ὅπερ ὅμως, ἴσως οὐχὶ ἀτυχῶς, δὲν ἔγινε.

Τῇ δὲ 2)14, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου κ. Busch, ἂν ἔπρεπε νὰ προσκληθῶ εἰς τὸ διὰ τὰ γενέθλια τοῦ Αὐτοκράτορος τῇ 10)22 παρὰ τῷ πρ. Βίσμαρκ διδόμενον ἐπίσημον γεῦμα, τῷ εἶπον ὅτι οὐδὲν εἶχον εἰς τοῦτο δικαίωμα πρὸς τὸ παρόν, μ᾿ ἀπήντησε δ᾿ ὅτι θ᾿ ἀφήσουν ἀνώνυμον τὴν πρόσκλησιν μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας, καὶ ἐτηλεγράφησα περὶ τούτου τῷ Κουμουνδούρῳ, ζητήσας ὁδηγίας· ὁ δὲ Γραμματεύς μου ἦν λίαν ὠργισμένος, βεβαίως οὐχὶ κατ᾿ ἐμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Πρωσσικοῦ Ὑπουργείου, ἀξιῶν ὅτι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ μὴ τὸν προσκαλέσωσι.

Τῇ δὲ 8)20 Μαρτίου, ἐρωτηθεὶς αὖθις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Βυλώ, ἂν πρέπῃ νὰ προσκληθῶ, διότι ἐμέ, καθ᾿ ὃ μὴ ἀνακληθέντα, πάντοτε ἐθεώρουν ὡς Πρέσβυν, τὸν παρεκάλεσα νὰ προσκαλέσῃ τὸν Ἀργυρόπουλον, γράψας συγχρόνως τῷ Κουμουνδούρῳ εἰς τίνα ψευδῆ θέσιν ἐκθέτουν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀκατανοήτου σιωπῆς των καὶ τῆς ἐπιμονῆς νὰ μὴ ἀποφασίζωσι κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἕτερον τρόπον. Ἤρχοντο δ᾿ ἰδιωτικαὶ ἐξ Ἀθηνῶν εἰδήσεις, καθ᾿ ἃς νῦν μὲν ὑποψήφιοι

μέλλοντες πρέσβεις ἦσαν οἱ Ρικάκης, Ζηνόπουλος, Σπάρταλης· νῦν δ᾽ ὁ διορισμός μου κατὰ θετικωτάτας ὑποσχέσεις θὰ ἤρχετο μετὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ 10 καὶ 15 ἡμέραι παρήρχοντο καὶ τὰ πράγματα ἔμενον ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὸν δὲ κ. ᾽Αργυρόπουλον προσκληθέντα εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα, ἠρώτησεν ὁ Βίσμαρκ, ἂν εἶμαι πάντοτε εἰς ἄδειαν ἢ ἂν ἀσθενῶ. Μετὰ δύω δ᾽ ἡμέρας, εἰς γεῦμα τοῦ Πρέσβεως τοῦ Βελγίου κ. Nothomb, ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Οὐβρὶλ μοὶ εἶπεν ὅτι ἔγραψεν εἰς Πετρούπολιν περὶ τῆς ἀπουσίας μου ἐκ τοῦ ἐπισήμου γεύματος τοῦ Βίσμαρκ, προσθεὶς ὅτι θαυμάζει, ὡς πότε θὰ ἐξακολουθήσῃ γελοία γενομένη ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ἡμεῖς δέ, ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ πρακτέου, ἐμηνύσαμεν εἰς τὸν οἰκοδεσπότην ἡμῶν, ὅτι τῆς ἐνοικιάσεως παραιτούμεθα ἀπὸ 1ης ᾽Οκτωβρίου.

Τῇ 14)27 Μαρτίου μετέβην μετὰ τῆς Ζωῆς, εἰς τὴν δειλινὴν (ἀπὸ τῶν 6) συναναστροφὴν τοῦ περιφήμου αἰγυπτιολόγου Λεψίου (ἐν τῇ παραλλήλῳ τῇ ἡμετέρᾳ ὁδῷ Bendler), καὶ λίαν ἐνδιαφέροντας καὶ διακεκριμένους ἀπηντήσαμεν προσκεκλημένους ἐκεῖ, οἷον, ἐκ τῶν ἀρχαιολόγων, τὸν Μιχαέλην, τὸν Brunan, ἐν Μονάχῳ συγγραφέα τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας· ἐκ καλλιτεχνῶν τὸν Βέρνερ, τὸν ᾽Ιορδάν,Διευθυντὴν τοῦ ᾽Εθνικοῦ Μουσείου, τὸν Κολέν, λαμπρὰς ἀντιγράψαντα εἰκόνας τῶν Ταναραίων ἀγαλματίων, προσέτι τὴν οἰκογένειαν Thiele κτλ. ᾽Εκεῖθεν δὲ μετέβημεν εἰς τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, κ. Gonteau Biron, ἵνα συγχαρῶμεν αὐτῷ διὰ τοὺς ἀρραβῶνας τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ νέου Achambeau de Talleyrand καὶ πολὺ πλῆθος εὕρομεν καὶ ἐκεῖ συνηγμένον.

Τὴν δ᾽ ἐπαύριον ἠναγκαζόμην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Πρίγκηπα ᾽Αντώνιον Ραδζιβίλλ, ἵνα συλλυπηθῶ αὐτὸν διὰ τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς του Λουΐζης ἐν Καΐρῳ, ἔνθα εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς ὁδοιπορίαν. Λίαν ἐνδιαφέρουσα ἐπίσκεψις δι᾽ ἐμὲ ἦν ἡ παρὰ τῷ Κόμητι ᾽Αῤῥὰχ, διακεκριμένῳ ζωγράφῳ, οὗ ἐθαύμασα τὰ ἔργα ἐν ἄλλαις τὴν εἰκόνα τῆς οἰκογενείας του, καὶ τὴν τοῦ ᾽Αδὰμ καὶ τῆς Εὔας ἐν τῷ παραδείσῳ. Τῇ αὐτῇ δ᾽ ἑσπέρᾳ εἰς συναναστροφὴν τοῦ ᾽Αουερβάχ, ἀπήντησα ἄνδρας ἐν τοῖς γράμμασι

λίαν διακεκριμένους, ὡς τὸν λίαν πεπαιδευμένον λοχαγὸν Gente, γράψαντα περὶ Μακιαβέλου, τὸν ποιητὴν Βοδενστέττ, πολλὰς ἔχοντα γνώσεις τῶν ἀνατολικῶν καὶ σλαυικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς φιλολογίας αὐτῶν, ἰδίως δ' ἐξέχοντα εἰς τὴν στιχουργίαν καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καὶ ἀμίμητον μεταφραστὴν τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Ποῦσκιν. Αὐτοῦ τὸ γνωστότατον ἔργον ἐστὶν ὁ Μίρζα Σαφής, ὑποτιθεμένη μετάφρασις ἐκ τοῦ Περσικοῦ, ἀληθῶς ὅμως συλλογὴ περσικῶν γνωμικῶν, εἰς στίχους σπανίας ὡραιότητος γερμανιστὶ ἐκπεφρασμένων. Οὗτος μᾶς ἀπήγγειλε δύω ἐκ τῶν ἀνεκδότων του ποιημάτων, εἰς ὃ ἦν προθυμώτατος πάντοτε, καὶ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν, εἰς ἀπόκρουσιν τῶν φιλοσοφικῶν θεωρειῶν τοῦ Σοπεγχάουερ συντεταγμένον, μοὶ ἐφάνη ἀληθὲς ἀριστούργημα. Καὶ ὁ οἰκοδεσπότης δ' ἀνέγνω ἐπίσης ἓν τῶν μικρῶν χαριεστάτων διηγημάτων του, Ἀδὰμ καὶ Εὔα καὶ τοῦτο καλούμενον, ὡς ἡ εἰκών, ἣν εἶχον ἰδῆ τὸ πρωΐ, καὶ εἷς ἠθοποιὸς ἀπήγγειλε τεχνικώτατα δύο τεμάχια ποιητῶν, καὶ ἄλλοι ἔψαλον, ἐν οἷς καὶ εἷς Δανὸς ζωγράφος Δανιστί.

Μεριμνῶν δὲ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς πρωτοτόκου θυγατρός μου Ζωῆς, τὴν ὡδήγησα τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, ἵνα γυμνάσῃ τὸν ὀφθαλμόν της εἰς τὰ ἔργα τῆς καλλιτεχνίας, καὶ ἐκεῖ ἀπηντήσαμεν τὸν Πρίγκηπα Μεΐνιγγεν καὶ ἄλλους γνωστούς· τὴν δ' ἑσπέραν τὴν ἔφερα εἰς συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας Κόμητος Κάρολη. Ἐκεῖ διὰ μακρῶν συνδιελέγην μετὰ τῆς Κομίσσης Schleinitz περὶ μουσικῆς, εἰς ἧς τὴν γνῶσιν, ὡς οὐδεμία ἄλλη τῶν ἐν Γερμανίᾳ Κυριῶν, διέπρεπε καὶ μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἀγαπᾷ μὲν καὶ τοῦ Beethoven τὰς συνθέσεις, τὸν Μενδελσῶνα δ' ὅτι κρίνει ὡς ἐστερημένον μεγαλοφυΐας, ἀλλ' ὅτι τον Βάγνερ θεωρεῖ ὡς τὸν μόνον πραγματοποιοῦντα τὸ ἰδανικὸν τῶν ἀρχαίων. Ἡ οἰκοδέσποινα δὲ κυρία Κάρολη, εἰποῦσά μοι ὅτι τὴν ἐζωγράφει ὁ ἐπισημότατος καλλιτέχνης Ριχτερ (ὁ γαμβρὸς τοῦ Meierbeer), μὲ προσεκάλεσε νὰ μεταβῶ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ ἐργοστάσιον κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας, ὅπερ καὶ προθυμότατα ἔπραξα. Κατὰ τὴν ἑσπέραν δὲ μετέβην εἰς τὸ Θέατρον μετὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ τοῦ φίλου καὶ

συμμαθητοῦ του Arthur Lima, τοῦ υἱοῦ τοῦ Πρέσβεως τῆς Βρασιλίας, καὶ εἴδομεν τὴν Μεσσαλίναν, ὡραίαν τραγῳδίαν τοῦ Βιλβράνδ, λαμπρῶς παρασταθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐκ Βιέννης ἐπιδημούσης ἠθοποιοῦ Walter, καὶ ἔλαβον ταύτην τὴν ἀφορμὴν ἵνα πέμψω εἰς Ἀθήνας πραγματείαν περὶ Θεάτρου εἰς τὸ περιοδικόν, τὸν Βύρωνα. Τῇ ἐπιούσῃ δ' ἔφερα τὴν Ζωὴν μετὰ τῆς κυρίας Walfen, καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, φίλης δὲ τῆς Ζωῆς, εἰς τό μέγα κεντρικὸν Μουσεῖον, καὶ τὸ ἑσπέρας, εἰς συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Τουρκίας Ἀριστάρχου, διότι ἠναγκάσθην νὰ ἐκπληρῶ συγχρόνως καθήκοντα πατρὸς καὶ μητρός, τῆς Καρολίνης ἀπό τινος χρόνου, ἕνεκα ἐσωτερικοῦ τινος νοσήματος, κωλυομένης ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ τῆς ἰδίας μὴ αἰσθανομένης δυνάμεις, οὐ μόνον ἵν' ἀπέρχηται εἰς συναναστροφάς, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ἐξέρχηται τῆς οἰκίας, ἔνθα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔμενεν ἐπ' ἀνακλίντρου κατακειμένη.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου ὁ Ἰουδαῖος βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης Καλβέρης μοὶ ἐπρότεινε νὰ συγγράψω δι' αὐτὸν δίτομον ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς Φιλολογίας, καί, συνταχθέντος συμβολαίου μεταξὺ ἡμῶν, ἤρχισα τὴν ἐργασίαν τῇ 25 Μαρτίου (6 Ἀπριλίου). Καὶ εἶχον μὲν κατὰ πλείστων νὰ παλαίσω δυσχερειῶν, ἰδίως κατὰ τῆς ἐλλείψεως τῶν πλείστων συγγραμμάτων, περὶ ὧν ὤφειλον νὰ διαλάβω, καὶ προσέτι τῶν εἰδήσεων περὶ τῶν νεωτάτων φιλολογικῶν προϊόντων· ἀλλὰ καθῆκον ἐθεώρησα νὰ μὴ ὀπισθοδρομήσω, ἵνα, ὅπως δήποτε, γνωστὸν τῇ Εὐρώπῃ καταστήσω, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὐ μόνον πολιτικῶς, ἀλλὰ καὶ διανοητικῶς ἀνεγεννήθη.

Τῇ δὲ 1)13 Ἀπριλίου, Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν μᾶς ἀνήγγειλαν τὸ ἀποτέλεσμα ἀπαισίου δίκης τῶν ὑπουργῶν, καθ' ὃ ὁ Βαλασόπουλος κατεδικάσθη εἰς 12, ὁ Νικολόπουλος εἰς 10 μηνῶν φυλάκισιν, εἰς 3 ἐτῶν ἀτιμίαν καὶ εἰς 32000 Δραχμῶν πρόστιμον· οἱ δ' ἀρχιερεῖς, οἱ κριθέντες ὅτι διωρίσθησαν δωροδοκήσαντες, εἰς ἀπόδοσιν εἰς τὸ ταμεῖον τῶν πτωχῶν τοῦ διπλοῦ τῆς δωροδοκίας. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ εἰς Δανίαν τῇ 22 τοῦ μηνός. Δύω δὲ μετὰ ταῦτα ἡμέρας μᾶς

ἀνηγγέλθη τὸ φοβερὸν ναυάγιον τοῦ ἀτμοπλοίου Τρινακρίας κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, καθ' ὃ ἀπωλέσθησαν ἡ κυρία Οἰκονόμου ἐκ Σπετζῶν μετά τοῦ υἱοῦ της, ἄλλη κυρία μετὰ δύω της τέκνων, ἕτεροι δύω ἀδελφοί, ἐν ὅλῳ τριάκοντα θύματα.

Συγχρόνως δὲ μοὶ ἦλθεν ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ Σίνα, εἴδησις ἀπροσδόκητος καὶ τόσῳ μᾶλλον λυπήσασά με, καθ' ὅσον ἠγνόουν, ἂν ὁ μέγας τοῦ ἔθνους εὐεργέτης καὶ ἱδρυτὴς τῆς Ἀκαδημίας, ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον του συντελεσθέν, εἶχε δ' ἀφήσῃ ἐν τῇ διαθήκῃ, τὰ πρὸς ἐξασφάλησιν αὐτοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Ἀριστείδου εἰδήσεις ἦσαν μᾶλλον ἡσυχαστικαί.

Τὴν νύκτα ἐκείνην (τὴν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου) ἀπέφυγα νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἀνάστασιν, ἵνα μὴ προσκληθῶ, ὡς συνήθως, εἰς τὸ ἐπίσημον πρόγευμα τοῦ Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας. Τῇ Δευτέρᾳ ὅμως τοῦ Πάσχα παρεκάθησα εἰς τὸ γεῦμα τοῦ Πρέσβεως τῆς Τουρκίας κ. Ἀριστάρχου, καθ' ὃ μὴ ἐπίσημον, καὶ ἀπήντησα τὸν γυναικάδελφόν του, συστρατιώτην καὶ φίλον τοῦ Ἀριστείδου, ὅστις μοὶ διηγήθη, ὡς μόνον ἀνδραγάθημα τοῦ Πρίγκηπος Φρειδ. Καρόλου, ὅτι ἔδωκέ ποτε διαταγὴν ἴλῃ ἱππικοῦ νὰ προσβάλῃ ὠχυρωμένον τινὰ λόφον. Ὅτε δ' ὁ λοχαγὸς τῆς ἴλης τῷ παρέστησε, μετὰ σεβασμοῦ, ὅτι ἡ τοιαύτη προσβολὴ θὰ ἦτον ἡ ἀναπόφευκτος καταστροφὴ πάσης τῆς ἴλης, ὁ Ἡγεμὼν Στρατηγὸς ἀπήντησε· Das hab' ich mir gedacht, Bitte (Τὸ ἐσκέφθην κ' ἐγώ, παρακαλῶ) [Ἐμπρὸς!]. Καὶ ἡ προσβολὴ ἐξετελέσθη, καὶ οὐδεὶς τῶν ἱππέων ἐπέστρεψε.

Μετὰ τοῦ συντάκτου τῆς Βορειογερμανικῆς ἡμιεπισήμου ἐφημερίδος, ὅστις τὰς ἐμπνεύσεις του ἠρύετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παρὰ τῷ ὑπουργείῳ, συχνὰς εἶχον συνδιαλέξεις, καὶ ὅτε τὸν ἐπεσκέφθην κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἵνα τὸν παρακαλέσω νὰ μνημονεύσῃ τῆς δίκης τῶν ὑπουργῶν, ὡς ἀποδείξεως τῆς μεγάλης ἐπικρατούσης ἠθικότητος ἐν Ἑλλάδι, μοὶ ἐξέφραζε τὴν ἰδίαν πεποίθησίν του, ὅτι ἀφεύκτως ἡ Τουρκία τάχιστα καταῤῥέει· τ' αὐτὰ δὲ μοὶ διετείνετο καὶ ὁ ἐπισκεφθείς με ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας, ὁ μετὰ ταῦτα Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης γενό-

μενος. Ἀλλ᾽ ἐγώ, εἰ καὶ μὴ ἀντιλέγων αὐτοῖς, ἐφρόνουν ὅμως ἐνδομύχως, ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἐξηκολούθει, πρὸς διατήρησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσοῤῥοπίας, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, ἐν ὅσῳ ἡμεῖς παντοίως δὲν ἀπεδεικνύομεν ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν, ἐν ἀσφαλεῖ τεθέντος τοῦ μήλου τῆς ἔριδος.

Τῇ 8)20 Ἀπριλίου ὁ κ. Οὐβρὶλ μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ μετά τινας ἡμέρας διδόμενον ἐπίσημον γεῦμά του διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος· ἀλλ᾽ εὐχαριστήσας, τῷ εἶπον ὅτι δὲν δικαιοῦμαι νὰ ἐμφανισθῶ εἰς αὐτό. Τὸ δ᾽ ἑσπέρας, εἰς τὸ θέατρον, εἶδον διδασκομένην τὴν Φαῖδραν τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου μετὰ μεγίστης σκηνικῆς μεγαλοπρεπείας, ἥτις, ὅμως, ἠδυνάτη νὰ συγκαλύψῃ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν δραματικῆς τέχνης καὶ τὴν ἀφόρητον μονοτονίαν.

Πρεσβεία

Τέλος τῇ 10)22 Ἀπριλίου, ἡμέρᾳ καθ᾽ ἣν ὁ Βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Δανίαν, ἦλθε τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὴν Πρεσβείαν, ἀναγγέλλον τὸν ἀναδιορισμόν μου, καὶ μοὶ ἐπεδόθη εἰς τὰς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Τότε ἔσπευσα τὴν ἐπαύριον ν᾽ ἀναγγείλῳ τῷ κ. Oubril, ὅτι δέχομαι τὴν πρόσκλησίν του, καὶ τῇ 18)30 Ἀπριλίου παρευρέθην εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς γεῦμα ἑξήκοντα συνδαιτυμόνων. Καὶ διάφοροι δ᾽ ἐπιστολαὶ μοὶ ἦλθον ἐξ Ἀθηνῶν, συγχαίρουσαι διὰ τὸ συμβάν, ὃ ἐκεῖ ἦν, φαίνεται, γνωστὸν καὶ πρὶν ἢ γίνῃ, ἡ δὲ ὑπὲρ πάσας δι᾽ ἐμὲ χαρμόσυνος ἦν ἡ λέγουσά μοι (ὢ! ἂν ἔλεγε τ᾽ ἀληθῆ) ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἀναλαμβάνει.

Τῇ 14)26 δέ, ἡμέρᾳ καθ᾽ ἣν ἐδέχετο ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπελθὼν εἰς αὐτόν, τῷ ἀνήγγειλα, ὅτι ἀνέλαβον τὰ καθήκοντά μου, ὅ μοὶ εἶπεν ὅτι θὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐπὶ τῆς συνεντεύξεως ταύτης, λαβὼν ἀφορμήν, τῷ ἐξέφρασα τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ᾽ ἣν ἡ Εὐρώπη θὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἡμῶν. Οἱ δὲ περὶ τὴν Αὐλήν, ὅσοι

μ᾽ ἔβλεπον, μοὶ ἐξέφραζον τὴν χαράν των διὰ τὴν ἐπάνοδόν μου.

Μοὶ ἔμενε δ᾽ ἔτι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὁρκοδοσίας, διότι, ἂν οὐχὶ ἀπέναντι τῆς Πρωσσικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ᾽ ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς, ἤμην πεπαυμένος. Ἔπρεπε δ᾽ αὕτη νὰ γίνῃ ἐνώπιον ἑνὸς τῶν ἀνεγνωρισμένων συναδέλφων μου, ὡς δ᾽ ἰδιωτικῶς μοὶ ἔγραφον ἐξ Ἀθηνῶν, ἐνώπιον τοῦ Ὑψηλάντου, διότι δὲν εἶχε παυθῇ, καθ᾽ ὃ ὢν ἄμισθος τότε. Ἑπομένως ἠναγκάσθην αὖθις, τῇ 21 Ἀπριλίου / 13 Μαΐου, νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βιένναν, ὅπου κατέλυσα εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον Tegethof, ἔνθα συνήντησα καὶ τὸν ἄρτι ἀφιχθέντα Γραμματέα τῆς ἐν Βιέννῃ Πρεσβείας, τὸν ποτὲ ἐν Παρισίοις Γραμματέα μου Μάρκον Δραγούμην.

Τῇ δ᾽ ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου, ἡμέρᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κατὰ πρῶτον ἐπεσκέφθην τὴν κ. Σκαραμαγκᾶ, ἣν ὑπώπτευον, ὡς τὴν πέμψασάν μοι τὸ ἀνώνυμον δρᾶμα καὶ τὸ μυστηριῶδες δῶρον εἰς Παρισίους, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐγκαρδίου ὑποδοχῆς, ἣν παρ᾽ αὐτῇ εὗρον, ἐνόησα ὅτι ἦν ἀληθὴς ἡ ὑπόνοιά μου. Εἰς δὲ τὰς 5 $^1/_2$ ἀπῆλθον, μετὰ τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Δραγούμη, ἐν στολῇ εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἀφικνουμένου Βασιλέως ἡμῶν. Ἦν δ᾽ ἐκεῖ, περιμένων, ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Νομικόφ, ὡς διατελέσας πρὶν ἐν Ἀθήναις, ὁ τῆς Δανίας καὶ ὁ τῆς Ἀγγλίας, διάφοροι τῶν ἐπισήμων ὁμογενῶν καὶ ἄλλο πλῆθος πολύ. Ἀφίχθησαν δ᾽ αἱ Α. Α. Μ. Μ. κατὰ τὰς 6, συνοδευόμεναι ὑπὸ τοῦ Πρίγκηπος Γουλιέλμου, θείου τοῦ Βασιλέως, τῶν κ. κ. Σακτούρη καὶ Γυλδεγκρόνε, καὶ τῶν κυριῶν Κολοκοτρώνη καὶ Ἀναργύρου· καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, σφίξας φιλικώτατα τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλέως, ἐφίλησε τὴν τῆς Βασιλίσσης, καὶ τοὺς ὡδήγησεν εἰς τὴν ἅμαξαν.

Μὴ ἔχων ἐπίσημον θέσιν, ἐννοεῖται ὅτι ἀπεσύρθην μετὰ τὴν ὑποδοχήν. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ μοὶ ἐμήνυσεν ὁ Ὑψηλάντης ν᾽ ἀνέλθω εἰς τὰς 12 εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα, ἵνα παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα. Καὶ μετέβην μὲν ἐκεῖ εἰς τὰς 11 $^1/_2$ ἤδη, ἀλλὰ παρέμεινα ματαίως μέχρι τῶν 2, συνδιαλεγόμενος μετὰ τῆς Βασιλικῆς Ἀκολουθίας, καὶ εἶδον μὲν μακρόθεν καὶ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν καὶ τοὺς ἡγεμονόπαιδας, ἀλλὰ νὰ μὲ δεχθῶσιν ὑπῆρξεν

ἀδύνατον, διότι τὸν Βασιλέα ἐπεσκέφθη ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ μακρῶν, τὴν δὲ Βασίλισσαν ἡ Αὐτοκράτειρα, φέρουσα παραδόξως, καὶ βεβαίως οὐχὶ κατὰ τὴν συνήθη ἐθιμοταξίαν, ἱππικὸν ἀμαζώνιον, ὡς ἂν ἡ ἐπίσκεψις ἦν ἐν παρόδῳ καὶ ἐπεισοδίῳ τοῦ περιπάτου της.

Ἀπῆλθον δ᾿ ἐπὶ στιγμὴν εἰς τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως, τὸν ὅρκον ἔμελλον νὰ δώσω ἐνώπιον τοῦ Ἀργυροπούλου, λαβόντος τηλεγραφικῶς τὰς περὶ τούτου ὁδηγίας, καὶ ὤφειλον νὰ ἐπιστρέψω ἀμέσως εἰς Βερολῖνον, διότι καὶ ἡ Α. Μ. θὰ ἤρχετο ἐκεῖ, ἀλλ᾿ οὐχ᾿ ἧττον ὅτι, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Βιέννης, ἤθελεν ἀκόμη νὰ μὲ ἰδῇ.

Μετ᾿ αὐτὸν δὲ μ᾿ ἐπεσκεφθη ὁ ἐν Σερβίᾳ Γενικὸς ἡμῶν Πρόξενος Δόσκος, ὃν εἶχε μετακαλέση ὁ Ὑψηλάντης, διότι τότε εἶχον ἀρχίση αἱ κατὰ τὰς σλαυικὰς χώρας ἀνησυχίαι, ὧν ἓν τῶν φοβερῶν ἐπισοδίων ἦν ἡ μετὰ 2 ἡμέρας ἀγγελθεῖσα σφαγὴ τοῦ χρηστοῦ καὶ ἀξιαγαπήτου φίλου μου Abbot καὶ τῶν συναδέλφων του ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τελευταῖον ἀποτέλεσμα ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος. Εἰς τὸν Δόσκον ἀνέμνησα ὅτι, ὅτε, ὡς Ὑπουργός, τὸν εἶχον πέμψῃ τὸ πρῶτον Πρόξενον εἰς Θεσσαλονίκην, ὡς ὁδηγίαν τῷ εἶχον δώσῃ νὰ προσπαθήσῃ διὰ περιποιήσεως νὰ ἐξοικιῇ, ὅσον ἐνδέχεται, τοὺς Σλαύους μετὰ τῶν Ἑλλήνων· μοὶ ἀπήντησε δὲ ὅτι οὐδέποτε ἐπελάθετο τούτου καὶ θεωρῶν τὴν πορείαν ταύτην ὡς ἐθνωφελεστάτην, ἀπέφευγε καὶ ἤδη ἔτι νὰ ἐκτελῇ, ἃς συνεχῶς ἐλάμβανεν ὁδηγίας κατὰ τῶν Σέρβων.

Εἰς τ᾿ Ἀνάκτορα δὲ τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἀπελθὼν μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, παρουσιάσθην εἰς τὸν Βασιλέα κατὰ τὰς 10. Ἀλλ᾿ ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνδιαλέξεως ἀνηγγέλθη ἐπίσκεψις τοῦ Πρίγκηπος τῆς Βυρτεμβέργης, θείου τῆς Βασιλίσσης, καὶ ὁ Βασιλεύς, εἰπών μοι νὰ τὸν περιμένω εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἤμεθα, ἐξῆλθεν εἰς ὑποδοχήν τοῦ Ἡγεμόνος εἰς τὸ ἐξώτερον, εἰς ὃ ἦλθε καὶ ἡ Βασίλισσα, καὶ ἤκουον τὸν θεῖόν της προσαγορεύοντα αὐτὴν ἑνικῶς.

Ἐπανελθὼν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Βασιλεύς, συνδιελέχθη μετ᾿ ἐμοῦ μέχρι τῆς 12, μὴ ἀρνηθείς μοι ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Ὑπουργείου δίκη

ἦν ἐνέργεια ἀποτρόπαιος, καὶ ὁμολογήσας ὅτι ἀνεχώρησεν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἄλλοις, καὶ ἵνα μὴ παρευρεθῇ εἰς αὐτήν. Ἐπὶ μακρὸν δ᾽ ὁ λόγος περιεστράφη εἰς τὰ περὶ τῆς ἀναστατώσεως τῶν Βουλγάρων, καί, ἐπὶ ταῖς παρατηρήσεσί μου, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἴσως πταίομεν, ἀνεγνώριζε μὲν ὅτι πλεῖστα τῶν ἐν Ἑλλάδι καλῶς δὲν εἶχον, ἀλλὰ μοὶ ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ὅτι, ἐν δεδομένῃ ὥρᾳ, ἡ Εὐρώπη δὲν θ᾽ ἀμελήσῃ νὰ δώσῃ καί εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ὀφειλομένην αὐτῇ ἀμοιβήν. Ἡ δ᾽ ἐμὴ γνώμη ἦν, καὶ ἔμεινε πάντοτε, ὅτι, οὐχὶ εἰς ἀμοιβὴν πρέπει νὰ στηρίζωμεν τὰς ἡμετέρας ἐλπίδας, διότι αὐτὴ καὶ ἀμφίβολον ἦν ἂν ὠφείλετο, καί, ὀφειλομένη, δὲν δίδεται πάντοτε, ἀλλ᾽ εἰς αὐτὸ τῶν Δυνάμεων τὸ συμφέρον, ὃ πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν νὰ ἐκτιμῶμεν καὶ ἐξ οὗ νὰ ὠφελώμεθα.

Εἶτα δὲ ἐπεσκέφθην τὰς Κυρίας τῆς Αὐλῆς τῆς Βασιλίσσης, καὶ εἶδον καὶ τὸν κ. Τσεχάκην, ἀνεψιὸν τοῦ Σίνα, ἵνα πληροφορηθῶ παρ᾽ αὐτοῦ, εἴτι ὁ μεγαλόψυχος δωρητὴς ἀφῆκε πρὸς προικοδότησιν τῆς Ἀκαδημίας του· ὁ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι τὰ τῆς κληρονομίας εἰσέτι ἐντελῶς δὲν διευκρινήθησαν, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ χήρα συνενοήθη πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ συμβολαιογράφου, γενικὴ δ' ὅτι ἐπικρατεῖ δυσαρέσκεια μεταξὺ τῶν κληρονόμων καὶ πιστεύεται ὅτι μεγάλως περιορίζει ἡ διαθήκη τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν, ἐνεργείας τῶν γαμβρῶν μάλιστα.

Τὸ δ᾽ ἑσπέρας, δειπνήσας παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ μετὰ τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Βασιλέως, ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Ῥωσσία, ἀφιεῖσα τῇ Αὐστρίᾳ ἐλευθερίαν ἐνεργείας ἐπὶ τῶν σλαυικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας, πιθανὸν νὰ ζητήσῃ εἰς ἀντάλλαγμα ἀποζημιώσεις, αἵτινες καιρίως νὰ βλάψωσι τὰς μελλούσας ἀξιώσεις ἡμῶν.

Τῇ δ᾽ ἐπαύριον (26 Μαΐου π.) παρουσιάσθην εἰς τὴν Βασίλισσαν, ἥτις, ὑποδεχθεῖσά με μετὰ πάσης εὐγενείας, πολλὰ μὲ ἠρώτησε καὶ μοὶ εἶπε περὶ τῆς Καρολίνης καὶ περὶ τῶν δύω νυμφῶν μου, Λουκίας καὶ Ἐλίζης. Κατὰ τὰς 3 δὲ παρουσιάσθην εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις εὐμενέστατα μοὶ ὡμίλησεν, εἰπών μοι ὅτι τὸ συμφέρον ἡμῶν ταυτίζεται πρὸς τὸ τῆς Αὐστρίας, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή, ἄφευκτοι ἔσονται ἡμῶν αἱ ὠφέλειαι. Εἶτα δ᾽ ἐκά-

θησα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν γεῦμα, εἰς ὃ παρῆσαν οἱ ἡμέτεροι Βασιλεῖς, ἀλλά, παραδόξως καὶ πάλιν, ἡ Αὐτοκράτειρα δὲν παρευρέθη. Εἶχον δ᾽ ὡς γείτονα, τὴν εὐφυεστάτην καὶ εἰς ἱστορικὴν οἰκογένειαν τῆς Οὐγγαρίας ἀνήκουσαν κυρίαν Οὐνιάδι, μεθ᾽ ἧς πλεῖστα συνδιελέχθην. Τὸ δ᾽ ἑσπέρας ὁ Ὑψηλάντης, παρ᾽ ᾧ ἐδείπνησα, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἐκ Βερολίνου πέμπεται εἰς Βιέννην, εἰς ἐμὲ δ᾽ ὅτι ἔρχεται (ὅπερ δὲν ἦν ἀκριβὲς) ὁ Ν. Δεληγιάννης, καί, μετ᾽ ἐγκαρδίους ἀποχαιρετισμοὺς τῆς κυρίας Ὑψηλάντη, ἀπερχομένης εἰς τὸ κτῆμά των Eichhorn, εἰς ὃ καὶ μὲ προσεκάλεσεν, ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ εἰς Βερολῖνον.

Τῇ 27 Ἀπριλίου)9 Μαΐου λοιπόν, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἔφθασα κατὰ τὴν 1,35 εἰς Βερολῖνον, συνοδοιπορήσας ἀπὸ Δρέσδης μετὰ τοῦ Τουρχάν, Γραμματέως τῆς Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας. Εἰς τὸν σταθμὸν δ᾽ εὕρομεν πάντας τοὺς ὑπαλλήλους αὐτῆς, παρατεταγμένους ἐκεῖ, ἵνα δεχθῶσιν, ἀφικνούμενον, τὸν νέον Πρέσβυν των, Ἐτὲμ πασᾶν, Ὀθωμανόν, ἀντικαταστήσαντα τὸν Ἀριστάρχην· ἀλλ᾽ ἡ ὑποδοχὴ αὐτῶν ἐδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦν δι᾽ ἐμέ, διότι ὁ Πρέσβυς, εἴτε πλανηθεὶς εἰς Δρέσδην, εἴτε διά τινα ἄλλον λόγον, δὲν εἶχε φθάσῃ εἰς τὸν σταθμὸν ἐν καιρῷ.

Δοὺς δὲ τὴν ἑπομένην ἡμέραν τὸν ὅρκον παρὰ τῷ Γραμματεῖ, παρέλαβον παρ᾽ αὐτοῦ τ᾽ ἀρχεῖα καὶ αὐθημερὸν ἔγραψα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς τότε πολιτικῆς θέσεως τῆς Γερμανίας, ὅτι ἐπεκράτει μὲν γενικὴ ἡσυχία εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον πάντες παρεσκευάζοντο, ὡς τρικυμίας προμηνυομένης. Ἡ δ᾽ ἐμὴ κρίσις ἦν, σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς παραινέσεις κ. Bülow (Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν), ὅτι ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ ἐμμείνωμεν εἰς θέσιν εἰρηνικήν, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ὠφεληθῶμεν καταλλήλως ἐκ τῶν περιστάσεων.

Αὐθημερὸν δ᾽ ἀγγελθέντος μοι, ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ διήρχετο διὰ Λειψίας ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, συναπῆλθον τὸ ἑσπέρας ἐκεῖ μετὰ τοῦ γραμματέως Ἀργυροπούλου, καὶ ὑπεδέχθην τὴν ἑπομένην πρωΐαν μετὰ τῶν ἐπισημοτάτων ὁμογενῶν εἰς τὸν σταθμὸν τὴν Α. Μ. μετὰ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἐκεῖ δὲ παρετέθη πρόγευμα, εἰς ὃ παρεκάθησε, πλὴν ἐμοῦ, καὶ ὁ Γραμ-

ματεύς, προσέτι δὲ καὶ ἡ κυρία Πουσβὰλδ (τὸ γένος Καρπούνη), γυνὴ τοῦ ἐν Δρέσδῃ Γραμματέως τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας, ἥτις, μαθοῦσα περὶ τῆς διόδου τῆς Βασιλίσσης, εἶχεν ἔλθη εἰς ὑπάντησίν της, καὶ φθάση διὰ τῆς αὐτῆς ἁμαξοστοιχίας, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν σταθμὸν κατὰ τὴν ἀπόβασιν. Ἡ χαρά μου ἦν μεγίστη νὰ ἰδῶ αὖθις τὴν χαριεστάτην Βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἤδη εἰς ἀνάπτυξιν προϊοῦσαν. Οἱ ἡγεμονόπαιδες μᾶς διηγοῦντο, μετὰ παιδικῆς ἀφελείας καὶ ζωηρότητος, ὅτι, κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, εἶχον διέλθη δι᾽ Ἰταλίας καὶ ἐπισκεφθῆ τὴν Αὐλὴν τῆς Ρώμης, καὶ δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσωσι τὸν Ἀργυρόπουλον, λέγοντα ὅτι πρὸ μικροῦ ἦν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ρώμην. Ἐπειδὴ δ᾽ ἐπέμενεν, ὁ ἕτερος τῶν ἡγεμονοπαίδων, ὁ Γεώργιος, τὸν ἠρώτησε. «Λοιπόν, ἀφ᾽ οὗ λέγεις ὅτι εἶδες τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας, εἰπέ μοι πῶς φαίνεται; Εἶναι πολὺ ὡραῖος;— Ὄχι, Πολὺ ἄσχημος. εἶπεν ὁ Ἀργυρόπουλος. — Ἆ τότε τὸν εἶδες, ἀνέκραξε μετὰ πεποιθήσεως ὁ μικρὸς Γεώργιος.

Μετὰ ταῦτα δ᾽ ὁ Βασιλεὺς μοὶ ἐνεχείρισε κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα, ὃ ἔλαβε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἵνα τὸ ἀναγνώσω. Ἦν δὲ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ προτείνοντος μεταῤῥύθμισιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραμματέων τῶν Πρεσβειῶν, προσέτι δ᾽ ἐξαιτοῦντος ν᾽ ἀπαιτήσῃ ὁ Βασιλεύς, ὥστε τὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας ὑπὸ τῶν Δυνάμεων τοῖς ἄλλοις Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς παραχωρηθησόμενα ὠφελήματα, ἐπεκταθῶσι καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Συνέταξα δὲ τὴν ἀπάντησιν, ἀναβάλλουσαν τὴν πρώτην πρότασιν, ὡς δὲ πρὸς τὴν δευτέραν λέγουσαν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς φροντίζει, ἀλλ᾽ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν περὶ παραχωρήσεως ὠφελημάτων οὐδαμῶς πρόκειται.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἀνεχώρησαν οἱ Βασιλεῖς εἰς Ρουμπεγχάϊμ, τὸ μέρος, εἰς ὃ κατ᾽ ἔτος συνήρχοντο συνήθως πανταχόθεν πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἠθέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς δύω ἐπισήμους Καθηγηὰς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, τὸν Κάρολον Θείρσιον, ὃν πρὸ ἡμισείας ἑκαντοτετηρίδος ἐγνώριζον ξανθότριχον παιδίον, ὅτε κατῴκουν εἰς τοῦ πατρός του, καὶ τὸν βαθὺν γλωσσολόγον Κούρτιον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἐν Βερολίνῳ, ἀλλ᾽ ἀπέ-

τυχον δι᾽ ἀμφοτέρους. Εἶτα δ᾽ ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Προξένου κ. Ναοὺμ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τῶν ***τεσσάρων ἐθνῶν***, ὅπου ὑπάρχει καὶ μνημεῖον τοῦ Ναπολέοντος, εἰς τὴν ἔκτακτον κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου τελουμένην ἐμπορικὴν πανήγυριν καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ θέατρον, ἐπέστρεψα τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Βερολῖνον.

Ἐκεῖ, τὴν πρώτην ἡμέραν ἀφιερώσα εἰς διπλωματικὰς ἐπισκέψεις, τὴν δ᾽ ἐπιοῦσαν (1)13 Μαΐου) ἐζήτησα νὰ ἰδῶ τὸν Γορτσακόφ, ἐλθόντα καὶ καταλύσαντα εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Πρεσβείαν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσα, διότι κατ᾽ ἐκείνην τὴν ὥραν εἶχεν ἔλθῃ ὁ Αὐτοκράτωρ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Ἦν δ᾽ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πολυτάραχος δι᾽ ἐμέ, διότι, ἅμα ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν, ἔλαβον τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως, καλοῦντός με αὖθις πλησίον του εἰς Μαγδεβοῦργον κατὰ τὴν 12ην ὥραν, ὅτε ἡ Α. Μ. ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν. Ἀλλὰ τὸ τηλεγράφημα μοὶ ἐπεδόθη κατὰ τὰς 11 ½, ὥστε ἀδύνατον ἦν πλέον ν᾽ ἀφιχθῶ ἐγκαίρως· δι᾽ ὃ καὶ ἀμέσως ἔσπευσα νὰ τηλεγραφήσω εἰς τὸν ἐν Μαγδεβούργῳ σταθμάρχην, ἵνα μάθω ἂν καὶ πότε ὁ Βασιλεὺς διῆλθε καὶ ποῦ διηυθύνθη, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὸν κ. Γόῤῥισσεν, τὸν ἡμέτερον Γενικὸν Πρόξενον ἐν Ἀμβούργῳ, δι᾽ οὗ εἴκαζον ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ διέλθῃ, καὶ ἔλαβον μετ᾽ ὀλίγον ἀπαντήσεις παρ᾽ ἀμφοτέρων, ὅτι εἰς Ἀμβοῦργον φθάνει περὶ τὰς 4 ½ καὶ ἀναχωρεῖ ἀνυπερθέτως· ὥστε ἡ ἐκεῖ μετάβασίς μου ἀπέβαινεν ἐπίσης ἐντελῶς ἄσκοπος. Ἔχων δὲ πρόσκλησιν τοῦ Ἄγγλου Πρέσβεως διὰ τὸ ἑσπέρας, ἡτοιμαζόμην νὰ ὑπάγω εἰς τὴν συναναστροφήν του, ὅτε νέον τηλεγράφημα, αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως, μ᾽ ἐκάλεσεν οὐχ᾽ ἧττον εἰς Ἀμβοῦργον, δι᾽ ὃ καὶ ἀπῆλθον τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἡμίσειαν ὥραν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου.

Ἔφθασα δ᾽ εἰς τὰς 4 ¼· ἀλλ᾽ ἐντελῶς ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ ποῦ ὁ Βασιλεὺς κατέλυσεν, ἀδυνάτου δ᾽ ὄντος, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ν᾽ ἀπευθυνθῶ εἰς ἀρχὰς ἢ εἰς ἄλλον τινα, ἵνα πληροφορηθῶ, ἠρώτησα εἰς τὸν σταθμόν, καὶ ὁ μὲν σταθμάρχης μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπάρχει τις ἔπαυλις ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὡρισμένη κυρίως διὰ τοὺς ξένους ἡγεμόνας, ὅταν ἐπισκέπτωνται τὸ Ἀμβοῦργον.

Λαβὼν λοιπὸν ἅμαξαν μετέβην εἰς αὐτήν, οὐ μικρὸν ἀπέχουσαν τοῦ σταθμοῦ. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐκεῖ ἐνόει περὶ τίνος Βασιλέως ὡμίλουν καὶ τί ἐζήτουν. Ἠρώτησα κἂν νὰ πληροφορηθῶ ποῦ κατοικεῖ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πρόξενος, οὗ εἶπον τὸ ὄνομα, καὶ ὁ ὑπνηλὸς θυρωρός, ὅστις μᾶς ἠνέωξεν, ἔδωκε διεύθυνσίν τινα εἰς τὸν ἁμαξηλάτην. Οὕτω, μετὰ μακρὰν πορείαν, πάλιν εἰσήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἔστημεν τέλος ἐμπρὸς οἰκίας, ἥτις μοὶ ἐφάνη λίαν πενιχρά, καὶ δὴ ῥυπαρὰ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν Γενικοῦ Προξενείου. Οὐχ' ἧττον ἐκωδώνισα καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, μέχρις οὗ ἓν παράθυρον ἠνεώχθη εἰς τὸν δεύτερον δόμον, καὶ γέρων, φέρων τὸν νυκτικὸν πίλον, ἐφάνη εἰς αὐτὸ καὶ ὀργίλως ἠρώτησε, τίς εἶναι καὶ τί θέλει.

— Κατοικεῖ ἐδῶ ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Γόῤῥισσεν; ἠρώτησα.

— Αἴ! τί γνωρίζω ἐγὼ περὶ Γόῤῥισσεν καὶ περὶ Προξένου! ἔκραξεν ὁ εἰς τὸν ὕπνον του ταραχθεὶς γέρων, καὶ ἔκλεισε τὸ παράθυρον μετὰ βίας.

Εὐτυχῶς εἰς τὸ ὑπόγειον τῆς οἰκίας ὑπῆρχεν οἰνοπωλεῖον, ἤδη ἀνοῖξαν τὴν πύλην του, πρὶν ἢ ἀνοιχθῶσιν αἱ τῆς ἀνατολῆς, καὶ εἷς ἑωθινώτατος αὐτοῦ θαμών, ἀκούσας τὴν συνδιάλεξιν, προσέφερεν, ἐν τῇ τρυφερότητι τοῦ αἰσθήματος, ἣν ὁ οἶνος πολλάκις ἐμπνέει, νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ που, ὅπου δυνάμεθα ἴσως νὰ λάβωμεν τὴν ζητουμένην πληροφορίαν. Τῷ ὄντι δὲ μᾶς ἔφερεν εἰς ἄλλο τι, οὐ λίαν μακρὰν κείμενον κατάστημα, καὶ ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ εἶπεν εἰς τὸν ἁμαξηλάτην τὴν διεύθυνσιν τοῦ προξενείου.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡμεῖς κατευθυνόμενοι τέλος πρὸς τὸν λιμένα καί, μεθ' ἱκανὴν πορείαν, ἤλθομεν ἐμπρὸς οἰκίας, εἰς ἣν ἐκ νέου ἤρχισεν ἡ κωδωνοκρουσία. Ἐδῶ δ' ἠνεώχθη τέλος ἡ πρόσγειος θύρα, ἀλλ' ὀπίσω αὐτῆς ἐκρύβη ὁ ἀνοίξας, διότι, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ὡς πρὸς τὴν στολὴν ὀλίγον διέφερε τοῦ Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, φέρων, ἀντὶ τοῦ φύλλου συκῆς, ἓν ἁπλοῦν καὶ βραχὺ χιτώνιον. Ἐρωτηθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ κ. Προξένου, εἶπεν ὅτι ἐκεῖ ἦν μόνον τὸ Προξενεῖον, τοῦ δὲ κ. Προξένου τὴν διεύθυνσιν ἔδωκεν εἰς τὸν ἁμαξηλάτην.

Ἰδοὺ πάλιν νέαν πορείαν, ἀλλὰ ταύτην τὴν τελευταίαν τοὐλάχιστον. Ὅτε λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν, ἀξιοπρεπῆ ταύτην καὶ ὡραίαν, ἐκωδώνισα καὶ ἐνταῦθα πολλάκις, μέχρις οὗ ὑπηρέτης, ἐξυπνήσας, ἠνέωξε. Τὸν ἠρώτησα λοιπὸν ἂν κατοικῇ ἐκεῖ ὁ κ. Γόῤῥισσεν, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.
«Ὁ κ. Γόῤῥισσεν», ἀπεκρίθη «μάλιστα, καὶ Γενικὸς Πρόξενος· οὐχὶ ὅμως τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τῆς Τουρκίας».

— «Ἀπατᾶσαι», τῷ εἶπον, «ὁ κ. Γόῤῥισσεν...

— «Δὲν ἀπατῶμαι», ἀπήντησεν. Ὁ κ. Γόῤῥισσεν, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος εἶναι υἱὸς τοῦ αὐθέντου μου, Γενικοῦ Προξένου τῆς Τουρκίας· καὶ εἰς τὸν ἡνίοχον ἔδωκε καὶ τοῦ υἱοῦ τὴν διεύθυνσιν.

Τέλος ἀνεκαλύψαμεν τὴν οἰκίαν καὶ τούτου. Εἰς τὴν ἐνταῦθα δὲ κωδωνοκρουσίαν ἀπήντησεν ὑπηρέτρια, εἰποῦσά μοι ὅτι ὁ κ. Πρόξενος ἐκοιμᾶτο.

— «Εἶναι φυσικόν», τῇ εἶπον. «Ἀλλά, παρακαλῶ, ἐξύπνισόν τον καὶ δός τῳ τοῦτο τὸ γραμμάτιον». Καί, εἰς τὸ ἐπισκεπτήριόν μου, ἔγραψα τὴν παράκλησιν νὰ μ' εἰπῇ ποῦ κατέλυσεν ὁ Βασιλεύς.

Μετ' ὀλίγον δ' ἐπέστρεψεν ἡ ὑπηρέτρια φέρουσα ἐπὶ τεμαχίου χάρτου γεγραμμένον: «Ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης», καὶ οὕτω, μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους περιπετείας, εὗρον τὸ Βασιλικὸν κατάλυμα καὶ ἐπέζευσα εἰς αὐτὸ κατὰ τὰς 6, ὅτε μόλις ἐξύπνων οἱ Ὑπασπισταί, οἱ δὲ Βασιλεῖς ἐκοιμῶντο. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως μ' ἐδέχθη ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἦν καὶ ἡ Βασίλισσα καὶ πᾶσα ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια. Εἴχομεν δὲ μακρὰν συνδιάλεξιν, δι' ἥν, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκλήθην, καί, ἐπανελθὼν εἰς τὸ θέμα τοῦ τηλεγραφήματος, ὃ εἶχον ἀναγνώσῃ ἐν Λειψίᾳ, ἀνεγνώριζεν ἤδη ὁ Βασιλεύς, ὅτι, ὅταν ἡ Εὐρώπη πολλὰ προσπαθῇ ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Σλαύων, ἐστὶ βεβαίως δίκαιον ν' ἀπαιτῶμεν νὰ μὴ λησμονῇ καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Α. Μ. ἐφαίνετο ἀναγκαῖον νομίζουσα νὰ συμπληρώσῃ κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν τὰς ἐν Λειψίᾳ δοθείσας μοι ὁδηγίας.

Εὐθὺς δὲ σχεδὸν μετὰ ταῦτα συνώδευσα τοὺς Βασιλεῖς ἀπερχομένους εἰς Λυβέκην, κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, μετὰ

τῆς συνοδείας, εἶτα δ' ἐπλεύσαμεν ἐπὶ δύο ὥρας, καὶ ἐπὶ τοῦ πλοῦ παρετέθη τὸ πρόγευμα, εἰς ὃ ἐκάθησα παρὰ τῇ Βασιλίσσῃ, κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ Βασιλέως προσεκάλεσα καὶ τὸν συνοδεύσαντά με Πρόξενον κ. Γόῤῥισσεν νὰ καθήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν. Ἐκ Λυβέκης ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια ἀπῆλθεν εἰς Κοπενάγην, ἐγὼ δέ, μείνας ὀπίσω, συμπεριῆλθον μετὰ τοῦ Προξένου τὴν Ἀνσεατικὴν πόλιν, καὶ ἐπεσκέφθην τὰς ἀρχαιοφανεῖς αὐτῆς οἰκοδομάς, ἐν αἷς λίαν περίεργος ἐστὶν ἡ Πύλη, ἥτις, κατὰ τὸ 1477, ὠχυρώθη διὰ στρογγύλων πύργων, φαινομένων ὡς ἀνεμόμυλοι.

Ἐν Ἁμβούργῳ ἐπέστρεψα μετὰ τοῦ κ. Γόῤῥισσεν, ἐξενίσθην δὲ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ***Ὑπόγειον*** (Cave) τοῦ Walker, τὸ ἐπισημότερον τῶν ἑστιατορίων τῆς πόλεως, καὶ εἶτα εἰς τὸ θεωρεῖόν του εἰς τὸ θέατρον. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἀπῆλθον εἰς Βερολῖνον.

Ἅμα δ' ὡς ἀφίχθην, ἵνα μὴ ἀφήσω ἀνενέργητα τὰ ἐξ Ἀθηνῶν μοι ἐπιστελλόμενα, παρέστησα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὰς ἀξιώσεις ἡμῶν, τοῦ νὰ μὴ παραμεληθῶσιν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ δικαιώματα· ἀλλὰ καὶ ὁ Ὑπουργὸς Bülow καὶ ὁ Ὑφυπουργὸς Ῥάδοβιτς καὶ πάντες μεθ' ὧν συνδιελέχθην, μοὶ εἶπον τὸ αὐτό, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην, καὶ θὰ ἐβλάπτομεν καιρίως τὰ συμφέροντα ἡμῶν, εἴτι ἐπράττομεν πρὸς τὴν τάσιν ταύτην ἀπᾷδον.

Ἔλαβον δὲ τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργοῦ Κοντοσταύλου ἐπιπλῆττόν με, διότι δὲν ἐτηλεγράφησα εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰ συμβαίνοντα· ἀλλ' ἀπήντησα ἀμέσως ὅτι οὐδὲν ἐδυνάμην νὰ τηλεγραφήσω, ὅτε οὐδὲν συνέβαινε. Μετὰ δὲ ταῦτα διετάχθην αὖθις νὰ ζητήσω νὰ μετάσχῃ καὶ ἡ Ἑλλὰς τοῦ μελετωμένου Συνεδρίου διὰ τ' ἀφορῶντα τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ τοῦτο μὲν ἔπραξα· ἀλλ' ἡ ἀπάντησις, ἣν ἔλαβον πανταχόθεν, ἦν ὅτι, ἂν τοῦτο ἐχορηγεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐζητεῖτο ὑπὸ πάντων τῶν μικρῶν κρατῶν. Ἄλλως τε δ' ὅτι ἡ Γερμανία δὲν θ' ἀνθίστατο εἰς τὴν ἡμετέραν ἀξίωσιν, ἂν συγκατένευον εἰς αὐτὴν αἱ κυρίως ἐνδιαφερόμεναι Δυνάμεις, ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Αὐστρία. Ἔγραψα, ἑπομένως, τῷ Βραΐλᾳ καὶ τῷ Ὑψηλάντῃ νὰ ἐρευνήσωσι, τί φρονοῦσι περὶ

τούτου αἱ δύω αὐλαί: τῷ δὲ Βασιλεῖ, ὅτι καλὸν ἐστὶ νὰ μὴ εἴμεθα ἀνέτοιμοι, διότι, «ἂν ἡ Ῥωσσία ἐρεθισθῇ», ὁ πόλεμος ἐδύνατο νὰ προκύψῃ, μὴ ὢν τότε ἡμῖν ὠφέλιμος.

Ἐκ δὲ Κοπενάγης μοὶ ἐτηλεγράφησεν ὁ Ὑπασπιστὴς Γηλδεγκρόν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἠσθένει εἰς βαθμόν, ὥστε ἠδυνάτει ν᾽ ἀναγνώσῃ, ἃ τῷ ἔπεμπον ἔγγραφα. Μετ᾽ ὀλίγον ὅμως μοὶ ἐτηλεγραφήθη ἡ ἀνάῤῥωσίς του.

Δυσαρεστότατόν τι δὲ μοὶ συνέβη τῇ 7)19 Μαΐου, ὅτε, προσκληθεὶς εἰς Ποτσδάμην εἰς ἑσπερίδα τοῦ Διαδόχου, ἔφθασα εἰς τὸν σταθμὸν ἀκριβῶς, καθ᾽ ἣν στιγμὴν εἶδον ἤδη ἀναχωρήσασαν τὴν ἁμαξοστοιχίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθασα, καὶ ἠναγκάσθην νὰ τηλεγραφήσω ὅτι ἠσθένησα, ὡς τὸ αὐτὸ ἀπήντησα καὶ τῷ Βεγκενδόρφ, Γραμματεῖ τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας, παρ᾽ ᾧ ἐπίσης προσεκλήθην, ἵν᾽ ἀπαντήσω τὸν Πρίγκηπα Λεϋχτεμβέργ. Ἦσαν δὲ παρὰ τῷ Διαδόχῳ οἱ Ῥάδοβιτς, ὁ Φιλιψβόρν, ὁ Κούρτιος κτλ.

Ἦλθε δὲ τῇ 24 Μαΐου (5 Ἰουνίου) ἡ εἴδησις, ὅτι ὁ Σουλτάνος ἠνέωξε τὰς φλέβας του διὰ τῆς ψαλλίδος, ἢ ὀρθότερον ὅτι τῷ τὰς ἠνέωξαν, καὶ ἐγὼ ἐξηκολούθησα γνωμοδοτῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον νὰ μένωμεν μὲν ἥσυχοι, ἵνα οὐδεμίαν ἀναλάβωμεν εὐθύνην τῶν ἴσως συμβησομένων, ἀλλὰ δραστηρίως νὰ παρασκευαζώμεθα, ἵνα αἱ περιστάσεις μὴ μᾶς διαφύγωσιν.

Ἅμα ἀφιχθεὶς τὸ πρῶτον εἰς Βερολῖνον, ἐρευνήσας, εἶχον πληροφορηθῆ ὅτι, εἰς τὰς δημοσίας ἀποθήκας ὑπῆρχον πολλαὶ μυριάδες ὅπλων Chassepot ἀνεπάφων, ὧν οὐδεμία χρῆσις εἶχε γίνῃ ἐπὶ τοῦ πολέμου, οὐδ᾽ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τοῦ λοιποῦ, τῆς Γερμανίας παραδεχθείσης ἄλλο ἐντελέστερον ὅπλων σύστημα. Συνδιαλεχθεὶς ἐπομένως μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Κάνεκε, ἔγραψα εἰς Ἀθήνας, ὅτι δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὅσα ἠθέλομεν ἐκ τῶν ὅπλων τούτων, πρὸς δραχμὰς περίπου 20 τὸ ἕν. Ἐδύναντο δὲ νὰ χρησιμεύσωσι καὶ εἰς τὸν στρατὸν ἡμῶν, καὶ νὰ μείνωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Ἑλλάδος ἀποτεταμιευμένα δι᾽ ἐνδεχομένας περιπετείας. Καὶ ἐπὶ μακρὸν μὲν ἔμεινα ἄνευ ἀπαντήσεως καὶ ὁδηγιῶν. Τέλος δ᾽ ἐπέμφθη Ἐπιτροπή, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ κ. Μάνου, ἐντελῶς δ᾽ ἄσχετος μετ᾽ ἐμοῦ, ἥτις,

ἀγνοῶ διὰ τίνας λόγους, ἀποποιηθεῖσα τὴν ἄμεσον μετὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως διαπραγμάτευσιν, συνεβλήθη μετά τινος Ἰουδαίου μεσίτου Levinstam, ὅστις, ἐπὶ ἀνωτέραις τιμαῖς, τῇ ὑπεσχέθη ἄλλα ὅπλα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἡμίση αὐτῶν εὑρέθησαν εἰς κατάστασιν, ἵνα ὅπως δήποτε, χρησιμεύσωσιν. Οὐδ' ἐφρόντισε παντάπασιν ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ ἔλθῃ εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ τότε ἐν Βερολίνῳ οἰκοῦντος Στρατηγοῦ Βερδάν, μεθ' οὗ ἐγὼ ἐπίσης διετέλουν εἰς διαπραγματεύσεις.

Ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἄγγελος Βλάχος μοὶ ἔπεμψεν ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ Φειδίου του, διὰ νὰ τὴν δημοσιεύσω ἐν τῇ Rundschau τοῦ Ῥοδενβεργ· ἀλλ' οὗτος μοὶ εἶπε, πρῶτον μὲν ὅτι δὲν δημοσιεύει ποιήματα, εἶτα δ' ὅτι ἡ μετάφρασις ἦν κακίστη καὶ ἐκδόσεως ἀνεπίδεκτος. Τότε, κατὰ παράκλησίν μου, ἡ κυρία Hohenhausen ἀνέλαβε νὰ τὴν διορθώσῃ. Ἀλλὰ καὶ αὕτη, ἐπιχειρήσασα, ἀπέσχε τοῦ ἔργου. Ὁ δ' ἐκδότης Καλβάρης, εἰς ὃν τέλος κατέφυγον, ὑποσχεθεὶς ἐπίσης νὰ ἐπιφέρῃ τὰς δεούσας διορθώσεις, εὗρε καὶ αὐτὸς ἀκατόρθωτον πᾶσαν διόρθωσιν.

Τῇ 5)17 Ἰουνίου ἐδείπνησα μετὰ πολλῶν ἐπὶ ἐπιστήμῃ ἰδίως διακρινομένων παρὰ τῷ Πρίγκηπι Μέϊνιγγεν, ὅστις μᾶς ἔπαιξεν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου μέρη τινα μουσικῆς τῶν χορῶν τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου, ἣν συνέθεσε.

Μετ' ἄλλων πάλιν ἐνδόξων ἐπιστημόνων συνεστιάσθημεν, ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου, μετά τινας ἡμέρας παρὰ τῷ κ. Bunsen. Ἦσαν δ' οἱ γνωστότεροι τῶν συνδαιτυμόνων οἱ Max Müller, Dunken, Hübner, μετὰ τοῦ γλωσσολόγου Abel. Παρὰ δὲ τῷ μεγάλῳ Αἰγυπτιολόγῳ Λεψίῳ συνεστιάσθην μετὰ τῶν Treischke, Κουρτίου, Βαττενβάχ, Βέβερ καὶ ἄλλων,

Θλιβερώτατον συμβὰν ἐβύθισεν εἰς πένθος τὴν οἰκογένειαν τῆς ἀνεψιᾶς μου κυρίας Δίξονος. Ὁ 18ετὴς υἱός της Κάρολος, ῥιφθεὶς εἰς τὸν ποταμὸν, ἵνα σώσῃ τὸν κινδυνεύοντα ἐξάδελφόν του, ἐκεῖνον μὲν ἔφερεν εἰς τὴν ὄχθην, ἀλλ' αὐτὸς ἐπνίγη.

Τῇ 1η δὲ Ἰουλίου (ν) ἦλθεν ἡ εἴδησις, ὅτι οἱ Σέρβοι ἐκήρυξαν εἰς τὴν Τουρκίαν τὸν πόλεμον. Τότε, πορευθεὶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὑπέδειξα τῷ κ. Ῥαδοβίτς, πόσον ἀνοήτως πράττει

ἡ Πύλη μή, διὰ δικαίων παραχωρήσεων, ἐπιζητοῦσα ἡμῶν τὴν φιλίαν, διότι, ἂν ταχθῶμεν μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, αὐτὴ θὰ πταίῃ, τῆς δ᾽ Εὐρώπης τὸ συμφέρον ἔσται ἡμᾶς νὰ ὑποστηρίξῃ. Εἰς δὲ τὸν Κουμουνδοῦρον ἔγραψα ἐπανειλημμένως, ὅτι πρέπει ἀφεύκτως νὰ παρακινηθῶσι καὶ οἱ ἔξω Ἕλληνες νὰ ἐγείρωσιν ἀπαιτήσεις, ἡ δ᾽ Ἑλλὰς νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὰς διπλωματικῶς, ἐν ταυτῷ ἐπιταχύνουσα, ὅσον ἔνεστι, τὰς στρατιωτικάς της παρασκευάς, διότι ταύτην τὴν στιγμὴν ἐνόμιζον τὴν δι᾽ ἡμᾶς καταλληλοτάτην πρὸς λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, ὅτε πᾶσα ἡ Εὐρώπη θὰ ἦν ὑπὲρ ἡμῶν βεβαίως, μᾶλλον ἢ ὑπὲρ παντὸς ἄλλου ἀπαιτητοῦ τῆς ὀθωμανικῆς κληρονομίας. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ δὲ θυέλλῃ, ἂν ἐξεγερθῶσι καὶ οἱ ἔξω ὁμογενεῖς, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ μείνῃ κατ᾽ ἀρχὰς ἐν εἰρήνῃ, διπλωματικῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἐνεργοῦσα. Τὰς δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἀνατολῆς καὶ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδέας μου ἐπροσπάθουν νὰ μεταδώσω καὶ εἰς τὸ Γερμανικὸν Ὑπουργεῖον, καὶ ὁ κ. Bülow ἐφαίνετο πειθόμεμενος εἰς αὐτάς. Παρὰ Ῥώσσων δὲ διπλωματῶν, μεθ᾽ ὧν συνδιελεγόμην καὶ συνεζήτουν, ἐμάνθανον, ὅτι ἡ Ῥωσσία θέλει μεγάλην μὲν καὶ ἀνεξάρτητον Σλαβονίαν, μικρὰν δ᾽ ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ Κωνσταντινούπολιν ἀνεξάρτητον.

Ὁ συντάκτης δὲ τῆς Βορειογερμανικῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος μεθ᾽ οὗ πολλάκις περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Τουρκίας διελεγόμην, τοσοῦτον ἐπείθετο εἰς τὰς θεωρίας μου, ὥστε εἶπέ ποτε τῷ Ἀνδράσῃ καὶ τῷ Ἅμμερλέϋ, ὅτι οὐδείς, ὡς ἐγώ, γνωρίζει τὰ τῆς Ἀνατολῆς.

Εἰς ὡραίαν ἑσπερινὴν συναναστροφὴν μετὰ θεατρικῶν παραστάσεων παρέστην τῇ 4ῃ Ἰουλίου (ν.) εἰς τοῦ Ἀμερικανοῦ Πρέσβεως Bancroft Davis, πανηγυρίζοντος τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, ἐδέχθην τὴν ἐπίσκεψιν λίαν διακεκριμένου καὶ εὐπαιδεύτου νέου Ῥωμούνου, τοῦ μετὰ ταῦτα, ὡς Ὑπουργοῦ διαπρέψαντος, κ. Μαγιορέσκου.

Καὶ ἄλλην δ᾽ ἐδέχθην τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπίσκεψιν τῶν σοφῶν Hefter καὶ Greist, ὀλίγον ἐκπλήξασάν με, διότι ἦλθον νὰ μ᾽ εὐ-

χαριστήσωσι, δι' ὃ ἔλαβον Ἑλληνικὸν παράσημον, χωρὶς ἐγώ, οὔτε νὰ προτείνω αὐτό, οὔτε περὶ αὐτοῦ νὰ ἐρωτηθῶ. Ὁ κ. Γνάϊστ μάλιστα ἐξεπλήττετο, ὅτι ἔλαβε τὸ τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν, καὶ ἀπέδιδε τὴν ἔκτακτον ταύτην τιμὴν εἰς τὸ ὅτι ἦν γαμβρὸς τοῦ ἐξοχωτάτου τῶν Ἑλληνιστῶν A. Bodech. Τὸν ἀφῆκα δ' εἰς τὴν πεποίθησιν ταύτην, καίτοι ἐννοῶν ὅτι τὸ ἔλαβε διότι ὁ ἡμέτερος Ὑπουργός, κ. Κοντόσταυλος, εἶχέ ποτε φοιτήση παρ' αὐτῷ, διδάσκοντι τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν.

Ἤρξατο δὲ τότε ἡ ἔκδοσις ἐν Βιέννῃ τῆς ἐφημερίδος Messager de Vienne, συνταττομένης κατὰ τάσιν φιλελληνικὴν ὑπὸ Βολόφσκη, ὃν παντοίως, διὰ συστάσεων καὶ δι' ἀποστολῆς ἄρθρων καὶ πραγματειῶν ὑπεστήριξα, δι' ὃ καὶ οὗτος, ἐξ εὐγνωμοσύνης, οὐ μόνον μετάφρασιν (ὑπ' ἐμοῦ γενομένην) τριῶν διηγημάτων μου ἐξέδωκε τὸ πρῶτον εἰς ἐπιφυλλίδας καὶ εἶτα ὁμοῦ καὶ εἰς βιβλίον, ὃ ἀφιέρωσε τῷ κ. Ζάππᾳ, ζητήσας καὶ λαβὼν τὴν περὶ τούτου ἄδειάν μου, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ ἀριθμῷ του κατάχρησιν ἐποιήσατο τοῦ ὀνόματός μου, περὶ οὗ ἔσπευσα νὰ τῷ γράψω ἀμέσως, διαμαρτυρόμενος. Τῷ δ' ἐν Ὀδησσῷ ἡμετέρῳ Προξένῳ, ὅστις ἐδίσταζε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐφημερίδα, διότι, ὑπὸ Πολωνοῦ γραφομένη, ἑπόμενον ἦν νὰ πρεσβεύῃ ἀρχὰς ἀντιῤῥωσσικάς, ἔγραψα ὅτι τοῦτο οὕτω δὲν εἶχε, διότι ἡ ὑποστήριξις τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦν ἡ κλῆσις αὐτῆς.

Προσφιλέστατον δὲ καὶ θλιβερὸν δῶρον ἔλαβον τότε ἐξ Ἑλλάδος, τὴν φωτογραφίαν τοῦ τάφου τοῦ Αἰμυλίου μου, φεῦ, ὅ,τι μόνον ἐπὶ γῆς μᾶς μένει τοῦ παμφιλτάτου υἱοῦ μου, ὅστις, ἂν ἔζη, θὰ ἦν τὸ καύχημα ἡμῶν καὶ ἀγλάϊσμα τῆς Πατρίδος του.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ χαρᾶς ἐνεπλήσθην δεχθεὶς ἐν Βερολίνῳ τὸν φίλτατόν μοι Ἀριστείδην, ὑγιέστατον, κατὰ τὸ φαινόμενον, μετὰ τῆς συζύγου του, τὰ δὲ παιδία του εἶχαν μείνῃ εἰς Λιβόρνον, ἔνθα ἐπέμψαμεν τὸν Ὄθωνα νὰ τὰ παραλάβῃ. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἔφθασε καὶ ὁ Εὐγένιος παρ' ἡμῖν.

Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἔλαβον ἐξ Ἀγγλίας ἐπιστολὴν τοῦ σοφωτάτου τῶν ἰνδολόγων Max Müller, στενῶς συνιστῶντά

μοι τὸν Ἕλληνα Μυριανθέα (ὁμώνυμον τῷ ἐφημερίῳ τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας), ὡς ἐξόχως εἰδήμονα τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης καὶ ἀρχαιολογίας, καὶ ἔπεμψα ἀμέσως αὐτὴν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, παριστῶν ὅτι ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον νὰ συστηθῇ εἰς αὐτό, διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγους, ἕδρα τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ᾗ ἡ Σανσκριτικὴ τὴν πρώτην κατέχει θέσιν. Ἀλλ' αἱ παραστάσεις μου οὐδεμίαν εὗρον ἠχώ, καίτοι πολλάκις ἔκτοτε ἐπαναληφθεῖσαι, καθ' ὅσον καὶ τοῦ Max Müller αἱ πρὸς ἐμὲ καὶ ἔγγραφοι καὶ προφορικαὶ συστάσεις πολλάκις ἐπανελήφθησαν, καὶ εἰς ἀπόδειξιν μοὶ ἔπεμψε καὶ ἔργον τοῦ νέου Ἕλληνος περί τινος ἰνδοελληνικοῦ μυθολογικοῦ ζητήματος. Ὁ κ. Μυριανθεὺς ἀπῆλθε ζητήσας θέσιν εἰς Ἀμερικήν.

Τῇ 15)27 Ἰουλίου, μεταβάς, μετὰ τῆς νύμφης μου Λουκίας, εἰς Ποτσδάμ, ἐπεσκέφθην τὸν Πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας L. Oddo Russel, ὅστις, ἐν μακρᾷ συνδιαλέξει περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῶν πραγμάτων, μοὶ εἶπεν, ὅτι, κατὰ τάς θεωρίας τοῦ Δέρβυ, ὀρθοτέρας κατ' αὐτὸν τῶν τοῦ Δισραέλη, ἡ Τουρκία τάχιστα ἐχώρει πρὸς τὴν διάλυσίν της, ἡ δ' Ἀγγλία οὐδόλως ἐπιδιώκει αὐτῆς τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ μόνον οὐδετερότητα τηρεῖ ἐν τῇ παρούσῃ τῶν πραγμάτων θέσει. Περὶ τοῦ ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐδολοφονήθη, οὐδεμίαν εἶχεν ἀμφιβολίαν, τὸν δ' ἐν Βερολίνῳ Πρέσβυν τῆς Τουρκίας ἐξετίμα, ὡς λίαν ἁπλοϊκόν. Ἀλλ' ἐν τοῖς τότε πράγμασιν οὐδένα ἔβλεπε λόγον, ἵνα ἡ Ἑλλὰς περιμένῃ ἀμοιβὴν παρὰ τῆς Εὐρώπης, ἥτις οὐδὲ τοῖς ἔξω Ἕλλησί τι θὰ δώσῃ, ἐν ὅσῳ ἡ Τουρκία διατηρεῖται. Τούτων ὅμως ἀκριβῶς τ' ἀντίθετα μοὶ ἐπέστελλεν ὁ Ὑψηλάντης, ὅτι ἐν Βιέννῃ τῷ ὑπεσχέθησαν ἀμοιβὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ἂν ὑπεσχέθησαν, δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν, ἐγὼ δὲ δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐννοήσω ἀμοιβὴν τίνος ἢ διὰ τί. Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ ἡ γνώμη τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κοντοσταύλου ἦν, ὅτι τὰ πάντα ἔχομεν νὰ περιμένωμεν παρὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ μοὶ ἔγραφεν, ὡς ἀπαιτῶν νὰ τῷ εἴπω ὅτι ἡ Γερμανία συμπράττει μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐν ᾧ, ἐξ ἐναντίας, κατὰ πάσας τὰς παρατηρήσεις μου, ἐφαίνετο λίαν δυσηρεστημένη κατὰ

τῆς τότε Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἤρξατο δὲ τότε λόγος γινόμενος καὶ περὶ συγκροτήσεως εὐρωπαϊκοῦ Συνεδρίου πρὸς κανονισμὸν τῶν ἐν ταῖς Σλαυϊκαῖς χώραις τῆς Τουρκίας ἀνησυχιῶν, ἃς ἐξήγειραν αἱ ἐν Βουλγαρίᾳ ὠμότητες.

Ἐγὼ δέ, ἐν ὅσῳ ἔβλεπον τοὺς Σλαύους μαχομένους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, ἤθελον, καὶ ἐπισήμως τε καὶ ἰδιωτικῶς ἔγραφον πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Κοντόσταυλον καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν Κουμουνδοῦρον, νὰ μὴ ἵστανται ἀπαθεῖς οἱ ἔξω Ἕλληνες, νὰ ἐγερθῶσι καὶ αὐτοί, ἵνα μὴ μείνωσιν ἀμέτοχοι τῆς διανομῆς τῶν βραβείων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς νίκης, ἡ δ' ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἐν εἰρήνῃ διατελοῦσα, κατὰ τὴν ἀξίωσιν τῆς Εὐρώπης, νὰ ὑποστηρίζῃ μὲν ἐκείνους διὰ λόγου, διὰ διπλωματικῆς παρεμβάσεως καὶ διὰ παντὸς θεμιτοῦ τρόπου, νὰ χορηγῇ δ' ἐγγυήσεις εἰς τὴν Εὐρώπην, περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἔσται τὸ στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ, καὶ ἐν τέλει δ', ἂν ἡ ἀποχὴ αὐτῆς καταστῇ ἀδύνατος, νὰ κατέλθῃ ἐπίσης εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' αἱ γνῶμαι καὶ προτροπαί μου ὀλίγην ἤσκουν ἐπιῤῥοὴν ἐν Ἀθήναις.

Ἐν δὲ Κρήτῃ διεδόθη ἡ εἴδησις ὅτι ἐνέργειαι ἐγένοντο ὅπως ἡ νῆσος κηρυχθῇ ἡγεμονία ἀνεξάρτητος, καὶ ἐκλέξῃ, ὡς ἡγεμόνα αὐτῆς, τόν.... Ὑψηλάντην, περὶ οὗ ἐνομίζετο ὅτι πολλὰ ἑκατομμύρια εἶχεν ἀρτίως κληρονομήσῃ παρὰ τοῦ ἀποβιώσαντος πενθεροῦ του. Πολλοὶ μάλιστα ἐπίστευον ὅτι ταῦτα προήρχοντο ἐκ πρωτοβουλίας αὐτοῦ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐγὼ δέ, θεωρῶν τὴν τοιαύτην ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μόνωσιν τῆς Κρήτης ἐπιβλαβεστάτην, δὲν ἔλειψα νὰ γράψω περὶ τούτου εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ὅστις ἠρνήθη ὅτι τῷ ἔγιναν προτάσεις ἢ ὅτι τὰς δέχεται.

Τῇ 18)30 δέ, ἀναχωρήσαντος εἰς ἄδειαν τρίμηνον τοῦ Γραμματέως μου Ἀργυροπούλου, ἐζήτησα νὰ μοὶ πεμφθῇ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, ὡς ἀντικαταστάτης του, ὁ ἐν Βιέννῃ Ἀλ. Σκουζές, ὅπερ ὅμως δὲν ἔγινε.

Ἐπισκέψεις δ' ἔσχον ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ ζωγράφου Φ. Μαργαρίτου, ἐλθόντος πρὸς πώλησιν πλουσίας νομισματικῆς συλλογῆς, ἣν εἶχε καταρτίσῃ, καὶ συγχρόνως καὶ τοῦ πολλὰ περὶ γεωγραφίας τῆς Μακεδονίας γράψαντος Κ. Δήμιτσα.

῾Ο δὲ Πρίγκηψ Μέϊνιγγεν μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἀπήρχετο εἰς ῾Ελλάδα. Διατρίβοντος δὲ τότε τοῦ Βασιλέως εἰς Δανίαν, μοὶ ἐμήνυσεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅτι ἐπιθυμεῖ πολὺ νὰ τὸν ἴδῃ ἐν Βερολίνῳ, περὶ οὗ καὶ ἔσπευσα νὰ εἰδοποιήσω τὴν Α. Μ., καὶ τῇ 6)18 Αὐγούστου ἔλαβον τηλεγραφικὴν ἀπάντησιν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θέλει μὲν ἔλθῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται πρὸ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Περίεργος δ' ἦν ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, διότι, κατὰ τὴν 13)25 Αὐγούστου χιὼν πυκνὴ ἔπεσεν εἰς Γαστέϊν, καὶ τοσοῦτο ἦν τὸ ψῦχος, ὥστε ἀνηγγέλθη ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι ἀπέθανον ἐξ αὐτοῦ.

Κατ' αὐτὰς δὲ τὰς ἡμέρας ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθὼν Εὐγένιος, καὶ ἀντ' ἐκείνου ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, μετὰ δεκαπενθημέρου ἀδείας, ὁ Κλέων.

Κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐπεδιδόμην εἰς τὴν γαλλικὴν σύνταξιν τῆς ῾Ιστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας.

῾Υπὸ τῆς ῾Ηγεμονίδος Στούρζα προσκληθεὶς εἰς Βάδεν περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου, ἠναγκάσθην ν' ἀποποιηθῶ, πρῶτον διότι εἶχον τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ᾿Αριστείδου, καὶ δεύτερον διότι ἤμην ἄνευ Γραμματέως. ᾿Επαναληφθείσης δὲ τῆς προσκλήσεως μετὰ ἕνα μῆνα, ἡτοιμάσθην ν' ἀπέλθω, ὅτε, τηλεγραφικῶς ἀγγελθέντος μοι ὅτι ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς ἔρχεται εἰς Βερολῖνον, ἠναγκάσθην νὰ γράψω τῷ Αὐθέντῃ, ὅτι ἀναβάλλω τὴν ἔλευσίν μου. Προσεκάλεσε δ' ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν Βασιλέα νὰ κατοικήσῃ εἰς τὰ ᾿Ανάκτορα, καὶ ἠρώτησε, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὰ ἐπικείμενα Μεγάλα Γυμνάσια. Διετάχθην ὅμως ν' ἀπαντήσω, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ κατοικήσῃ εἰς ξενοδοχεῖον, καὶ περὶ τῶν Γυμνασίων, ὅτι θ' ἀποφασίσῃ ἀφ' οὗ ἔλθῃ. Εὗρε δὲ τὴν ἀπάντησιν ὁπωσοῦν ἀπότομον ὁ Αὐλάρχης Κόμης Pücklen, καὶ μὲ παρεκίνησε νὰ τὴν χρωματίσω πως, ὅταν τὴν κοινοποιήσω, ὅπερ καὶ ἔπραξα. ᾿Ενῳκίασα δὲ δωμάτιον εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ξενοδοχεῖον· ἀλλ' αἴφνης ἄλλο τηλεγράφημα μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀναβάλλει τὴν ἔλευσίν του, ὥστε ἔσπευσα ν' ἀκυρώσω τὴν ἐνοικίασιν, ὁ δ' Αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τοῦ Βασιλέως ἡ ἀπουσία ἤρχισε παρεξηγουμένη, καὶ ἐφημερίδες τινὲς διέδιδον,

ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἐπέστρεφεν, ἂν ἡ Κρήτη δὲν ἐδίδετο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τέλος τῇ 24 Σεπτεμβρίου (6 Ὀκτωβρίου), προσκληθεὶς τηλεγραφικῶς, ἀπῆλθον εἰς Ἀμβοῦργον, ὅπου, τῇ ἐπαύριον, ἀφίχθη καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῶν τριῶν Ἡγεμονοπαίδων καὶ τῆς μητρός του, τῆς Βασιλίσσης τῆς Δανίας, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι τὸν Αὐτοκράτορα, διατρίβοντα ἤδη ἐν Βάδεν, θέλει μεταβῇ νὰ συναντήσῃ ἐκεῖ. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ τῆς Βασιλικῆς συνοδείας ἐπεσκέφθην τοὺς λιμένας τοῦ Ἀμβούργου καὶ τὰς ὄχθας τῆς Ἔλβης, παρεκάθησα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν παρὰ τῇ φιλοφρονεστάτῃ καὶ ἐπιεικεστάτῃ Βασιλίσσῃ τῆς Δανίας· εἶτα δὲ τὴν νύκτα πᾶσαν ὁδοιπορήσαντες διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἐφθάσαμεν τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὰς 10 εἰς Φραγκφόρτην, ὅθεν ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια, μετὰ τοῦ Διαδόχου τῆς Δανίας, ὃν ἐκεῖ ἀπήντησεν, ἀπῆλθεν εἰς Ῥουμπεγχάϊμ, τὸ κοινὸν ἐτήσιον συνεντευκτήριον τῆς Δανικῆς οἰκογενείας, ἐγὼ δέ, μετὰ τὸ πρόγευμα, μετέβην εἰς Βάδεν. Καθ' ὁδὸν ἀπήντησα τὸν κ. Χατζῆ Λαζάρου μετὰ τῆς συζύγου του (τὸ γένος Ῥετσίνα), ἀπερχομένης εἰς Παρισίους πρὸς θεραπείαν τῶν πασχόντων της ὀφθαλμῶν. Φθὰς δὲ περὶ τὰς 5 $^{1}/_{2}$, ἐγενόμην περιχαρῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Αὐθέντου Στούρζα, καὶ διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ὑπασπιστοῦ, πρίγκηπος Ῥαδζιβὶλλ, ἀνήγγειλα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως, δι' ὃν ἐνῳκίασα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας δωμάτια.

Τῇ ἐπαύριον ὅμως (Δευτέραν), ἐλθὼν πρὸς ἐμὲ ὁ κ. Ῥάδοβιτς, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ περιέμενε τὸν Βασιλέα ἤδη τὴν Κυριακήν, ἀλλ' ἤδη, ἐξ αἰτίας τῶν γυμνασίων, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν δεχθῇ εἰμὴ τὴν Τετάρτην, καὶ τοῦτο ἔσπευσα καὶ νὰ γράψω καὶ νὰ τηλεγραφήσω, ὥστε ὁ Βασιλεὺς ἀφίχθη τῷ ὄντι μόνον τὴν Τετάρτην 29 Σεπτεμβρίου (11 Ὀκτωβρίου) περὶ μεσημβρίαν, καὶ ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὸν σταθμὸν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος.

Συνοδεύσας δὲ τὸν Βασιλέα εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν του, ἐκλήθην καὶ παρεκάθησα εἰς τὸ πρόγευμα. Ἐπ' αὐτοῦ τῷ ἔφερον ἐπισκεπτήριον, ὃ ἀναγνοὺς ὁ Βασιλεύς, ἀπήντησεν ὅτι εὐχαριστεῖ καὶ

θέλει ἐπιστρέψη ὁ ἴδιος τὴν ἐπίσκεψιν. Ἦν δὲ τῆς ὡραίας κυρίας Ῥοβερέδου, συζύγου τοῦ ποτὲ Πρέσβεως τῆς Πορτογαλλίας ἐν Δανίᾳ. Εἶτα δὲ παρηκολούθησα τὸν Βασιλέα, ἐπισκεφθέντα τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Μέγαν Δοῦκα καὶ τὴν Μεγάλην Δούκισσαν τοῦ Βάδεν (γαμβρὸν καὶ θυγατέρα τοῦ Αὐτοκράτορος), καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπισκέψεις, κατὰ τὴν ἐθιμοταξ,αν, ἐμείναμεν οἱ τὸν ἐπισκεπτόμενον συνοδεύοντες μετὰ τῆς συνοδείας τῶν πρὸς οὓς ἡ ἐπίσκεψις. Κατὰ τὰς 5 ½ δέ, προσκληθεὶς ἐκάθησα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν γεῦμα, μεταξὺ τοῦ Αὐλάρχου Πύκλερ καὶ τοῦ κ. Κρεπίβιτς, καί, ὅτε ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ Βασιλεὺς μοὶ ἔδωκε τὴν ἅμαξάν του, καὶ ἕνα Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος, ἵνα φέρω αὐτὸν εἰς τὸν Μέγαν Δοῦκα, ὅστις, μετὰ τὸ γεῦμα, εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ μέγαρόν του, κείμενον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑπερκειμένου τῇ πόλει καλοῦ λόφου.

Τὸν Μέγαν Δοῦκα εὗρον μόνον ἐν τῷ γραφείῳ του, καὶ ἡ ὑποδοχή του ὑπῆρξεν ἐγκαρδιωτάτη. Τὸ παράσημον ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης, καὶ εὗρον εὐκαιρίαν διὰ μακρῶν νὰ τῷ ὁμιλήσω ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος, ὃ εἶχεν ἡ Εὐρώπη νὰ μὴ παραβλέψῃ τὴν Ἑλληνικὴν φυλήν, ὅτε πᾶσα προσπάθεια κατεβάλλετο ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς Σλαυϊκῆς.

Ἐπιστρέψας δ᾽ ἐπορεύθην πρὸς τὸν κ. Ράδοβιτς καὶ ἀνήγγειλα καὶ αὐτῷ, ὅτι τῷ ἀπενεμήθη ὁ Μεγαλόσταυρος, ὃν καὶ τῷ ἐπέδωκα μετὰ δύω ἡμέρας. Ἔπειτα δ᾽ ἀμέσως μετὰ τοῦ Βασιλέως ἐπέστρεψα πάλιν εἰς τὸ Δουκικὸν μέγαρον, ὅπου ἐδίδετο μεγάλη μουσικὴ ἑσπερίς. Ἔλαβον δὲ τότε ἀφορμὴν νὰ ἐκτιμήσω τοῦ Βασιλέως ἡμῶν τὴν μεγάλην ἀφέλειαν τῶν τρόπων καὶ αἰσθημάτων. Ἀναβὰς δ᾽ εἰς τὴν ἅμαξαν πρῶτος, εὑρέθη πρὸς τ᾽ ἀριστερά. Ὅτε δ᾽ ἐγὼ ἠθέλησα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, «Κάθησον» μοὶ εἶπε, «τὶ σημαίνει; Εἶναι σκότος, κανεὶς δὲν μᾶς βλέπει». Καὶ οὕτως ἐμείναμεν.

Ἡ ἑσπερὶς ἦτο λαμπρά. Πᾶσαι αἱ ἐπισημότητες παρευρίσκοντο εἰς αὐτήν· μεταξὺ δὲ τῶν μουσουργῶν διεκρίνοντο δύο ἀδελφοί, πολλὰ παίξαντες ἐπὶ δύω κυμβάλλων ὁμοῦ, ἃ ἦσαν ἐναντίον ἀλλήλοις ἐστραμμένα. Ὅ,τι δὲ ὑπὲρ πάντα ἐθαύμασα,

ἦν ἡ τῶν τρόπων εὐγένεια τῆς Μεγάλης Δουκίσσης (τῆς θυγατρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος), ἥτις, ἐν ἄλλοις, παρατηρήσασα ὅτι δὲν ἐκαθήμην καταλλήλως, ἵνα βλέπω τοὺς παίζοντας, μοὶ προσέφερεν ἡ ἰδία ἕδραν καὶ μὲ παρεκάλεσε ν᾽ ἀλλάξω θέσιν.

Ἔληξε δ᾽ ἡ συναναστροφὴ περὶ τὰς 10½ καὶ τότε συναπῆλθον πάλιν μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἔμεινα πλησίον του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὅπου ἦλθε καὶ ἡ κυρία Ράδοβιτς, μέχρι τῆς 1 μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ἡ Α. Μ. ἀνεχώρησε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ ἔμαθον παρὰ τοῦ κ. Ράδοβιτς, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ μεγάλως ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης.

Πολλοὶ δὲ διῃτῶντο τότε ἐν Βάδεν ἐπίσημοι, ὡς ὁ πρίγκηψ Furstemberg μετὰ τῆς χαριεστάτης θυγατρός του, ὁ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Περσιάνης μετὰ τῆς συζύγου του, καὶ ὁ ποτὲ ἐν Ἀθήναις ἐπίσης Γραμματεὺς τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας Πρίγκηψ Γαγάριν μετὰ συγγενῶν, ἡ οἰκογένεια τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας Βαρώνου Τέστα, ὁ ἄλλοτε ἐν Παρισίοις συνάδελφός μου Πρέσβυς τῆς Βρασιλίας Ἰταγιούβας, ὁ τῆς Πρωσσίας κ. Φλέμιγγ, οὗ ἡ γυνὴ ἦν θυγάτηρ τῆς Βετίνας Ἄρνιμ, περιφήμου διὰ τὴν φιλίαν, ἥτις τὴν συνέδεε μετὰ τοῦ Γαίτου, ἡ ὡραιοτάτη κυρία Βαλασέλσκη, ἀδελφὴ τοῦ Σκοβελέφ, ἡ κυρία Μαλθσάν, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, ἡ καθ᾽ ἑσπέρας σχεδὸν φιλοξένως δεχομένη κυρία Mühlens, ὁ Πρόξενος τοῦ Βελγίου Lejeune μετὰ τῶν ὡραίων του θυγατέρων, ὁ εὐφυὴς καὶ πολύγλωττος Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Βάδεν κ. Koloszyn καὶ ἄλλοι διάφοροι. Συνεχῶς δ᾽ ἔβλεπον τὴν Ρωσσίδα κυρίαν Βερατίνσκη, ἐκ τῆς Καυκασίας οἰκογενείας Ἀβαμελέα, Κυρίαν τῆς Τιμῆς ἐπὶ Αὐτοκράτορος Νικολάου, ἀγχινουστάτην δὲ καὶ λογιωτάτην, μετὰ μεγίστης εὐχερείας ἀγγλιστὶ στιχουργοῦσαν. Παρ᾽ αὐτῇ ἐνίοτε τὸ ἑσπέρας ἤρχοντο εἰς στενώτατον κύκλον ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα, καὶ τότε πάντοτε, κατ᾽ ἄδειάν των, καὶ ἐγὼ προσεκαλούμην. Ἐγνωρίσθην δὲ παρ᾽ αὐτῇ καὶ μετὰ τῆς κυρίας Ριβέϊρα, χήρας Πορτογαλλίδος, ἀλλ᾽ ἐκ γενετῆς Ρωσσίδος, ἀνατρεφούσης παρ᾽ ἑαυτῇ τὴν ὡραίαν πρόσηβον ἀνεψιάν της, Πριγκήπισσαν Μίλαν Λαβάνοφ, πολὺ ἀπέχων τοῦ νὰ

προϊδῶ τότε ὅτι αὕτη θὰ ἐγίνετό ποτε ἡ ἀνδραδέλφη τῆς θυγατρός μου.

Μετὰ τῶν εἰς τὰ πολιτικὰ δὲ μᾶλλον μεμυημένων παροίκων τῆς Βάδεν, ἐπιρροήν τινα δυναμένων νὰ ἐξασκήσωσι, δὲν ἔπαυον συνδιαλεγόμενος περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ προσπαθῶν νὰ τοῖς ἀποδείξω πόσον ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης θὰ ἦν ἡ πολιτική, ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν εἰς ὑπερβολὴν αὔξησιν τῶν Σλαύων ἐν Ἀνατολῇ, ἄνευ ἀναλόγου ἀντισταθμίσεως ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Πολλὰ δ' ἰδίως συνδιελέγην περὶ Ἑλλάδος μετὰ τοῦ Πρίγκηπος τῆς Βεϊμάρης, πατρὸς τῆς μελλούσης Βασιλίσσης τῆς Βυρτεμβέργης, ᾧ ἐνέτυχον παρὰ τῇ κυρίᾳ Βαρατίνσκη. Ἀλλ' ἐκ τῶν πολλῶν, οὓς ἐπροσπάθουν νὰ πείσω, ὁ μὲν Πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Πρωσσίᾳ, Γοντὼ Βυρὼν (ὃν εἵλκυεν εἰς Βάδεν ἡ θερμή του φιλία πρὸς τὴν Ρωσσίδα Πριγκήπισσαν Ὀβολένσκαν), μοὶ ἔλεγεν ὅτι, ἂν, ἐκλιπούσης τῆς Τουρκίας ἐξ Εὐρώπης, διεδέχοντο αὐτὴν Σλαῦοι καὶ Ἕλληνες, θὰ ἐπέφερε τοῦτο γενικὴν ἀναστάτωσιν, διότι οἱ διάδοχοι τῶν Τούρκων δὲν ἦσαν ἔτι ἕτοιμοι, ὁ δὲ Ἰταγιούβας, λόγου γενομένου περὶ πτώσεως τῆς Τουρκίας, ἔλεγεν, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ συγκατένευον εἰς αὐτὴν οἱ Ἄγγλοι, φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τῶν ἐν Ἰνδίαις ὀθωμανῶν· ἡ Γερμανία δ' ὅτι δὲν θὰ ἐνεργήσῃ ἀνεξαρτήτως τῶν Ἄγγλων, ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς σχηματισμὸν τετραπλῆς συμμαχίας, ἐξ ἧς νὰ μένῃ ἀποκεκλεισμένη. Ἀλλ' ὅμως ἐπισημότατος ἀνὴρ ἐφρόνει ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα δὲν δύναται νὰ λυθῇ, εἰμὴ ἂν πάντες οἱ ἐκεῖ χριστιανοὶ ταχθῶσιν ὑπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν περίπατον, ἡμέραν τινα, ἀπήντησα τὴν κυρίαν Meyer, ἣν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Βερολίνῳ παρὰ τῇ κυρίᾳ Σουσμάνν, ἀγοράσασαν ὡραιοτάτην ἀγροικίαν εἰς τὰς δενδροστοιχίας περὶ τὸ Βάδεν, καὶ ἐκεῖ τὴν ἐπεσκέφθην, κατοικοῦσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν δύω θυγατέρων της. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη νὰ ἐκποιήσῃ αὐτήν, καθ' ὃ ἐκ θεμελίων φθειρομένην καὶ σηπομένην ὑπὸ τοῦ παρασίτου, τοῦ καλουμένου σπόγγος (Schwamm), ὃ πολλαχοῦ τῆς Γερμανίας παράγει ἡ ὑπόγειος ὑγρασία.

Ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερῶν (2)14 Ὀκτωβρίου) προσεκλήθην εἰς τῆς κυρίας Φλέμιγγ εἰς παράστασιν, ὑπὸ τῶν θυγατέρων της καὶ ἄλλων, μικρᾶς, λίαν ἐπιτυχούσης, κωμῳδίας, ἣν εἶχε γράψῃ ἡ ἀδελφή της, κυρία Grimm, γυνὴ τοῦ ἐπισήμου Ἀκαδημαϊκοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβην εἰς πολυάνθρωπον καὶ διακεκριμένην συναναστροφὴν τῆς Δουκίσσης Ἅμιλτων, ἧς ἡ ὡραιοτάτη θυγάτηρ ἦν ἡ σύζυγος τοῦ Πρίγκηπος τοῦ Μονάκου, ἀφ' οὗ ὅμως ἔζη κεχωρισμένη. Ἐλθόντα δ' ἐπὶ δύω ἡμέρας πρὸς ἐμὲ καὶ τὸν Ὄθωνα ἐκ Καρλσρούης, ἐδέχθη εὐμενέστατα ὁ Ἡγεμὼν Στούρζας, καὶ εἰς τὰς θυγατέρας μου ἔπεμψεν εἰς Βερολῖνον τὴν φωτογραφίαν του, καὶ ἓν κυτίον κουραβέων.

Τῇ 8)20 Ὀκτωβρίου ἀνεχώρησεν ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ τῇ 14)26 ἡ Αὐτοκράτειρα, ἥτις, εἰς τὸν σταθμὸν, μοὶ ἐσύστησε τὰς ἐρχομένας Χαριάτη, περὶ ὧν μοὶ εἶχεν ἤδη μηνύσῃ. Τῇ δὲ 16)28, ἀποχωρισθεὶς καὶ ἐγὼ τῆς φιλοξένου ἡγεμονικῆς οἰκογενείας, ἐπισκεφθεὶς πρῶτον τὸν Ὄθωνα ἐν Καρλσρούῃ, εἰς Βερολῖνον ἐπέστρεψα τῇ 19)31.

Συγχρόνως δὲ μετ' ἐμοῦ ἔφθασε καὶ ὁ κ. Χαριάτης, ἀδελφὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας, συνοδεύων ἄλλου ἀποθανόντος ἀδελφοῦ δύω θυγατέρας καὶ ἓν μικρὸν παιδίον.

Ὅτε ὁ Ἡγεμὼν Στούρζας ᾠκοδόμησεν ἐν Βάδεν εἰς τὴν κορυφὴν γραφικοῦ λόφου ὡραῖον ἐκκλησίδιον κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, εἰς ἐπικόσμησιν τοῦ τάφου τοῦ ἐκεῖ ἀποθανόντος υἱοῦ του, προσεκάλεσε τὸν τότε ἐφημέριον τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἵνα τὸ ἐγκαινιάσῃ. Παρευρεθεῖσα δ' εἰς τὴν θρησκευτικὴν ταύτην τελετὴν ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Γερμανίας, ἐγνώρισε τὸν ἐφημέριον, συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ διὰ μακρῶν καὶ τῷ ἔδωκε πολλὰ δείγματα εὐμενείας. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐτῶν, εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Κερκύρας προχειρισθεὶς ὁ ἐφημέριος, ἀνήγγειλε τοῦτο δι' ἐπιστολῆς του εἰς τὴν Ἡγεμονίδα, καὶ συγχρόνως τῇ ἀνέφερε τὴν συμφοράν, ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀφήσαντος ὀρφανὰ τέκνα πενόμενα. Τότε ἡ Αὐτοκράτειρα μεγαλοψύχως ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ, ὡς ὑπότροφον, εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς προστατευόμενον παρθεναγω-

γεῖον τῶν ἀπόρων ὑπαλλήλων ἐν Σαρλόττεμβουργ τὴν μίαν τῶν ὀρφανῶν, καὶ τὴν ἐπὶ ταύτης ἐπιτήρησιν μοὶ εἶχε συστήση, ὅτε ἤμην εἰς Βάδεν. Μετὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς δ' ὑποτρόφου ἔπεμψεν ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ τὴν πρεσβυτέραν αὐτῆς ἀδελφήν, ἵνα, ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ, καταταχθῇ εἰς τὸ αὐτὸ ἐκπαιδευτήριον, καὶ προσέτι καὶ τὸν μικρὸν ἀδελφόν των, ἵνα ταχθῇ εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον.

Καὶ τοῦτο μὲν τὸ τελευταῖον ἐγὼ παρεκώλυσα, καὶ ἔπεισα τὸν θεῖον νὰ φέρῃ τὸ παιδίον ὀπίσω εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι, μόλις ὀκταετές, καὶ ἀσθενικόν, οὐ μόνον τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐθνισμόν του, ἀλλὰ καὶ αὐτήν του τὴν ζωὴν θὰ διεκινδύνευεν. Αἱ δὲ νεάνιδες κατετάχθησαν εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ ἡ μὲν αὐτοκρατορικὴ ὑπότροφος ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τριετίαν, διὰ δὲ τὴν πρωτότοκον, ἀναγκασθεῖσαν νὰ ἐξέλθῃ μετὰ ἓν ἔτος, διότι εἶχεν ἡλικίαν ὑπὲρ τὴν κεκανονισμένην, ἐμερίμνησα, τὸ ἐπ' ἐμοί, νὰ παραληφθῇ εἰς ἰδιωτικὸν κατάστημα, ὅθεν εἶτα μετέβη εἰς οἰκογένειαν, ὡς οἰκότροφος. Μετέβαινον δ' εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς ἄλλης ἀδελφῆς, εἰς ἃς καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα παρευρίσκετο, καὶ κατὰ τὰς ἑορτάς, παρελαμβάνομεν καὶ αὐτὴν καὶ τὰς ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι τρεφομένας νέας Ῥωμουνίδας παρ' ἡμῖν καὶ ἐφέρομεν αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἐκ Βάδεν, ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ ἐφημεριδογράφου Βολόβσκη ἐκ Βιέννης, ζητοῦντός μοι τὴν ἄδειαν νὰ μεταφρασθῶσι τὰ διηγήματά μου Πολωνιστί· καὶ τῷ ἔδωκα μὲν προθύμως αὐτήν, ἂν ὅμως καὶ ἐξετελέσθη, οὐδ' ἠρεύνησά ποτε, οὐδ' ἠξεύρω.

Τῇ δὲ 28 Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου) ἐπιστολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Πρωσσίας μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ μοὶ ἀπένειμε τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, ὅστις καὶ μοὶ ἐπέμφθη ἐντὸς ὀλίγου.

Διατρίβουσα τότε ἐν Βερολίνῳ ἡ φίλη ἡμῶν Ἀμερικανὶς κυρία Βερδάν, ἔλαβε παρὰ τῆς τότε Ἡγεμονίδος, εἶτα δὲ Βασιλίσσης τῆς Ῥωμανίας, ποιημάτιον, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Ἀμερικανὸν ποιητὴν Λογγφέλω, μετὰ ῥητῆς παραγγελίας, ἥτις οὐκ

ὀλίγον μ' ἐξέπληξε, διότι δὲν ἐγνώριζον τὴν Ἡγεμονίδα, νὰ τὸ δείξῃ καὶ εἰς ἐμέ. Εὗρον δ' αὐτὸ χαριέστατον καὶ ὡραῖον, ὡς εἰσὶ πάντα τὰ λυρικὰ ἔργα τῆς μουσοτραφοῦς Ἀνάσσης.

Ἐν τούτοις, ἐν ᾧ αἱ σλαυικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας ἦσαν ἀνάστατοι καὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, οἱ δὲ Ῥωμοῦνοι ἀντεποιοῦντο πλήρη ἀνεξαρτησίαν, χωρὶς οἱ Τοῦρκοι σπουδαίως ν' ἀνθίστανται, τὰ ἐν Ἑλλάδι εἶχον κακῶς, ὡρισμένον σχέδιον φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε τὸ Ὑπουργεῖον, ὃ διεδέχθη τῇ 27 Νοεμβρίου ὁ Δεληγεώργης, ἀλλ' ἐπὶ μίαν μόνον ἡμέραν. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἔλαβον τηλεγράφημα, παραγγέλλον μοι νὰ μὴ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως ὑπόμνημα, ὃ μοὶ εἶχε πέμψῃ ὁ ὑπουργὸς κ. Κοντόσταυλος. Ἔλαβον δ' αὐτὸ μετά τινας ἡμέρας καὶ τότε ἀνεγνώρισα τὸ εὔλογον ταύτης τῆς διαταγῆς, διότι τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἄλλο, ἢ κατηγορητήριον κατὰ τῶν Σλαύων, παρὰ πολλοῖς νὰ μᾶς βλάψῃ δυνάμενον.

Ἐν τῇ ἰδιωτικῇ δ' ἐργασίᾳ μου ἐπεράτωσα τότε τὴν Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, καὶ ἔδωκα αὐτὴν τῷ Καλβάρει εἰς τύπωσιν, ἣν ὅμως μόνον κατὰ τὸν ἑπόμενον Μάρτιον ἤρχισε, καὶ δὴ ἀφ' οὗ ὁ Λεβὺ ἐν Παρισίοις τῷ ἠγόρασε 250 σώματα.

Μεγίστη οἰκιακὴ συμφορὰ ἐφαίνετο μακρόθεν ἀπειλοῦσα ἡμᾶς. Ἡ Καρολίνα ἀπότινος ᾐσθάνετο τὴν ὑγείαν της βαρέως προσβεβλημένην, καὶ ἔμενεν ἀκίνητος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, κατ' ἐντολὴν τῶν ἰατρῶν, ὧν ἥκιστα ἐνθαῤῥυντικαὶ ἦσαν αἱ διαγνώσεις, παραπεμπόντων ἡμᾶς εἰς ἀλλαγὴν ἀέρος κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ.

1877

Μεταξὺ τῶν τότε σπουδαζόντων ἐν Βερολίνῳ Ἑλλήνων ἦσαν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ζαΐμη καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλλιγᾶ. Τούτους ἐκαλέσαμεν τῇ 3 Ἰανουαρίου εἰς γεῦμα, καὶ ὠφελήθην τῆς περιστάσεως, ἵνα κατηχήσω τοὺς νέους τούτους, οἵτινες ἔμελλον νὰ ταχθῶσι μεταξὺ τῶν πολιτευτῶν, περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ πρεσβεύω-

σιν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄδολον καὶ ἀφιλοκερδῆ πατριωτισμόν. Μετὰ χαρᾶς δ᾽ εἶδον, μετὰ ἔτη ἱκανά, ἀμφοτέρους ἐν Ἑλλάδι τὴν ὁδὸν ταύτην ἐντίμως ἀκολουθοῦντας.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τούτων ὁ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, κ· Οὐβρίλ, μ᾽ ἔφερεν εἰς τὴν Ἔκθεσιν τῆς Commandanten Strasse, ἵνα ἰδῶ Ῥώσσου τινος καλλιτέχνου λίαν περιλάλητον εἰκόνα, «τὰς ζώσας δᾷδας τοῦ Νέρωνος», ἀπέραντον ἔργον, οὗ τὰ καθέκαστα εὗρον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡραῖα, πολλὰ δ᾽ ἐξ ἀρχαίων πρωτοτύπων, νομισμάτων, ἀναγλύφων, ἀντιγεγραμμένα, ἀλλ᾽ εἰς ὅ, κατ᾽ ἐμὴν κρίσιν, ἔλειπεν ἡ ἔκφρασις, καὶ προσέτι τὸ διοπτικὸν βάθος καὶ αἱ ἀναλογίαι.

Παρευρέθην δέ, μικρὸν μετὰ ταῦτα, εἰς μεγάλην ἐπικήδειον τελετήν, τὴν τῆς ἀδελφῆς τῆς Αὐτοκρατορίσσης, συζύγου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ Πρ. Καρόλου. Συγχρόνως δ᾽ εἰς Ἀθήνας ἐτηλεγράφησα τὸν θάνατον τοῦ ἐπ᾽ ἀδελφῇ γαμβροῦ τῆς Βασιλίσσης, Πρίγκηπος τῆς Βυρτεμβέργης.

Ἐξ Ἀθηνῶν δ᾽ ἔλαβον τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ Βούλγαρης ἠθωώθη ἐκ τῆς δίκης, εἰς ἣν ἀτόπως καὶ παραλόγως εἶχεν ὑποβληθῇ ὅτε ἐξῆλθε τοῦ Ὑπουργείου. Μοὶ ἦλθον δὲ καὶ ἃ εἶχον ζητήσῃ, παράσημα διὰ τοὺς Mulbach, E. Bötticher, Kirchow, Trieschke καὶ Kiepert. Ἀλλ᾽ ὁ Bötticher ἐπέστρεψεν αὐτό, διότι ἤδη τὸ εἶχεν.

Ἡ κατάστασις δὲ τῆς ὑγείας τῆς φιλτάτης μου συζύγου ἐξηκολούθει δυσάρεστος πάντοτε καὶ ἀνησυχίας ἐμπνέουσα. Κληθεὶς δὲ πρὸς τῷ ἰατρῷ Βάγνερ, ὃν ἤδη εἴχομεν, καὶ ὁ ἐπισημότατος τῶν γυναικιάτρων Schröder, ἀπεφήνατο μετὰ τοῦ συναδέλφου του, ὅτι ὑπῆρχεν οἴδημα ἐσωτερικὸν ἀνίατον, ἀλλ᾽ ὅτι τὰ καλὰ συμπτώματα παρατείνονται. Ἐλπίδος δ᾽ ἴχνη εὑρίσκομεν, ἢ κἂν ἐζητοῦμεν ἡμεῖς ἐν τῇ θλίψει παραμυθούμενοι, τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀσθενοῦς, ὅτι ὅμοιον οἴδημα εἶχε καὶ ἄλλοτε ἐξωτερικῶς. Καὶ ἡ θυγάτηρ μου δὲ Ζωὴ δὲν ἦν ἀπηλλαγμένη εἰσέτι τοῦ δερματικοῦ νοσήματος, εἰς ὃ ἀπὸ παιδίου ὑπέκειτο, καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ πέμψωμεν αὐτὴν εἰς Βιένvην εἰς τοῦ Ἕβρα τὸ Θεραπευτήριον. Συγχρόνως δὲ

μᾶς ἐγκατέλιπε καὶ ὁ Ἀριστείδης μετὰ τῆς Λουκίας, ἐπιστρέφοντες εἰς Ἀθήνας.

Ἐν τούτοις, τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ μᾶλλον περιεπλέκοντο, καὶ ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος ἐφαίνετο ἐπικείμενος. Τότε (περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου) ἦλθεν ὁ κ. Ἰγνάτιεφ εἰς Βερολῖνον, καὶ ἡ κυρία του μοὶ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Ῥωσσικὸς λαὸς ἦν λίαν φιλοπολέμως διατεθειμένος. Ταῦτα ἀνέφερον εἰς τὸ ἡμέτερον Ὑπουργεῖον, ἐκθέτων ὅτι, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἂν ὁ πόλεμος ἐξεῤῥήγνυτο, τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὤφειλε νὰ μὴ μείνῃ ἀδιαφόρως ἀπέχον, ὑποστηριζόμενον ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὑπὸ τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος, διότι τότε, ἂν συνέπεια τοῦ πολέμου ἦν ἡ κατάπτωσις τῆς Τουρκίας, τῆς Εὐρώπης συμφέρον θὰ ἦν ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶλλον, ἢ εἰς ἄλλην ἐπίφοβον αὐτῇ Δύναμιν, ἀπονομὴ τοῦ ἐπισημοτέρου μέρους τῶν λαφύρων.

Ἀλλ' ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κοντόσταυλος ἔγραφεν εἰς τὸν Γραμματέα μου, καταγγέλων με ὡς φιλοπόλεμον. Ἐν Ἀγγλίᾳ δέ, κατὰ τὸ Bluebook, ἔλεγε τῷ Lord Derby, ὅτι οἱ Ἕλληνες προτιμῶσι τοὺς Τούρκους, ὑπὲρ τοὺς Βουλγάρους. Καθ' ἃ δὲ μοὶ ἔλεγεν ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας, Gonteau Biron, ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἦν συμφέρον ἔχουσα καὶ προσπαθοῦσα παντὶ σθένει νὰ ὑποθάλπῃ διαίρεσιν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Σλαύων.

Ὅπως δήποτε ὅμως, ἐπέμφθη ἐξ Ἀθηνῶν ὁ ἀξιωματικὸς Φουντουκλῆς διὰ νέαν προμήθειαν ὅπλων, καί, συνεχῶς ξενίζων αὐτόν, τὸν παρουσίασα εἰς τὰς ἀρχάς, ἰδίως εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν· ἀλλ' ὅ,τι παρημελήσαμεν, ὅτε προθύμως μᾶς προσεφέρετο, μικρὸν μετὰ τὸν Γαλλικὸν πόλεμον, δὲν ἐδυνάμεθα τότε νὰ ἔχωμεν, ὅτε ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ ἐλεγχθῇ, ὡς, τὴν προτεραίαν ἴσως πολέμου, ὅπλα παρέχουσα εἰς Δύναμιν, μέλλουσαν ἴσως νὰ μετάσχῃ αὐτοῦ.

Ἔφερα δὲ τὸν κ. Φουντουκλῆν καὶ εἰς πολλὰς μεγάλας συναναστροφὰς τῶν συναδέλφων μου καὶ εἰς ἄλλους πολιτικοὺς κύκλους, καὶ ἐσύστησα τὰς ἐνεργείας του καὶ εἰς δημοσιογράφους, εἰ καὶ ἔμαθον ὅτι ὁ κ. Bülow δυσηρεστεῖτο κατ' ἐμοῦ διὰ τοῦτο.

Εἰς δὲ τὴν ἰδιαιτέραν συναναστροφὴν τῆς πεπαιδευμένης Κομίσσης Λυττιγγάου ἐγνώρισα τὴν κυρίαν Γυλδεγκρόν, χήραν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος Ὑπασπιστοῦ τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, ἀνεψιὸν δὲ τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἔπειτα Πρέσβεως κ. Φιλιψβόρν.

Ἐπανῆλθε δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ μου Ζωὴ ἐκ τοῦ ἐν Βιέννῃ καταστήματος τοῦ Ἕβρα, θεραπευθεῖσα, καὶ ἐν ταὐτῷ σχεδὸν ὁ υἱός μου Ὄθων ἐκ Καρλσρούης.

Τῇ 26 δὲ Φεβρουαρίου (10 Μαρτίου) ὁ τηλέγραφος ἀνήγγειλὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου, καὶ σχηματισμὸν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Δεληγεώργην, καί, μεταξὺ ἄλλων εἰδήσεων περὶ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, διεδίδετο καὶ ὅτι τὸ νέον Ὑπουργεῖον προὐτίθετο νὰ ἐνεργήσῃ μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ Διπλωματικὸν Σῶμα, καὶ ὁ κ. Ράδοβιτς, χρέη τότε ἐκτελῶν Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι προτίθεται νὰ ἐνεργήσῃ ἐν Ἀθήναις, ὅπως μὴ θίξωσι τὴν θέσιν μου· ἀλλὰ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὴ πράξῃ τοῦτο, προφασιζόμενος, ὅτι ματαίως θὰ δυσηρέστει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, μὴ ἔχουσαν πρόθεσιν νὰ μὲ μετακινήσῃ. Ἔλεγον δὲ τοῦτο, καίτοι ὢν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν προθέσεών της, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελον νὰ ὀφείλω τὴν θέσιν μου εἰς ξένην ἐπέμβασιν, καὶ μάλιστα τὴν τῆς Κυβερνήσεως, παρ᾽ ᾗ ἤμην διαπεπιστευμένος.

Κατ᾽ ἄλλους ὁ Θ. Δεληγιάννης, ἀναλαμβάνων τὸ Ὑπουργεῖον, ἔμελλε νὰ καταργήσῃ τὰς πρεσβείας. Ἑτέρα δ᾽ εἴδησις ἐξ Ἀθηνῶν διέδιδεν ὅτι προσλαμβάνομαι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὡς Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Παιδεύσεως, καὶ ὁ Ἀλεξ. Βυζάντιος μοὶ ἔγραψεν ἐκ Τεργέστης διὰ νὰ μ᾽ ἐρωτήσῃ, ἂν τοῦτο ἔχηται ἀληθείας, εἰς ὃ τῷ ἀπήντησα ὅτι ἐστὶν εὐτυχῶς ἀνυπόστατον, καὶ ὅτι, ἄλλως, δὲν θὰ ἐδεχόμην, ἠξεύρων ὅτι κατ᾽ οὐδὲν θὰ ὠφέλουν ἐν Ὑπουργείῳ οὕτω διατεθειμένῳ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν δημοσίων μου μεριμνῶν, τὸ μόνον τότε κατέχον καὶ καταβάλλον με αἴσθημα ἦν ἡ βαθεῖα θλίψις διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τῆς Καρολίνης, ἥτις ἐχώρει ἐπὶ τὰ χείρω. Ἐν ἀπελπισίᾳ, ἔγραψα περὶ αὐτῆς τῷ υἱῷ μου Ἀλέξῃ, ἐπεκα-

λέσθην δὲ τὴν βοήθειαν καὶ τοῦ ἰατροῦ Meyer, ὅστις ἐκήρυξε μὲν καὶ αὐτὸς τὸ ἀθεράπευτον τοῦ σαρκοβόρου καρκίνου, ἐξ οὗ κατετρύχετο, ἀλλ᾿ οὐχ᾿ ἧττον, ὑπεσχέθη νὰ ἐπιφέρῃ κἂν βελτίωσιν, ὃ καὶ δι᾿ ἀλλεπαλλήλων καυτηριάσεων κατώρθωσεν, ὥστε τῇ 11)23 Μαρτίου εἴχομεν τὴν χαρὰν νὰ τὴν ἴδωμεν ἐξελθοῦσαν κατὰ πρῶτον εἰς βραχὺν δι᾿ ἁμάξης περίπατον. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ πεζὴ ἀκόμη ἐξῆλθεν, εἰ καὶ ἀσθενεστάτη. Ὁ δὲ Meyer, τῇ 27 Μαρτίου (8 Ἀπριλίου) εἶπεν, ὅτι ἤδη πλέον ἦν σχεδὸν βέβαιος περὶ τῆς θεραπείας. Ἐλθοῦσα δ᾿ εἰς ἐπίσκεψιν ἡμέραν τινα ἡ κυρία Ἀράποφ, σύζυγος τοῦ Συμβούλου τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας, ὡμίλησε περὶ ἠλεκτρομονοπαθητικῆς μεθόδου τοῦ Ἰταλοῦ Ματτέν, καὶ θερμῶς αὕτη μᾶς ἐσύστσσε. Κατ᾿ ἀρχὰς ἡ Καρολίνα ἀπέκρουσε πᾶσαν ἰδέαν προσφυγῆς εἰς τοιαῦτα μέσα, ἃ ἐθεώρει ἀγυρτικά· ἀλλά, μετὰ ταῦτα, βλέπουσα πάσας τὰς λοιπὰς προσπαθείας ἀποτυγχανούσας, ἠθέλησε καὶ ταύτης ν᾿ ἀποπειραθῇ, δι᾿ ὅ, λαβών, ἀνέγνων τὸ βιβλίον τοῦ Ματτέν, διϊσχυριζομένου ὅτι πασῶν τῶν ἀσθενειῶν ἕδρα ἦν τὸ αἷμα, καὶ ὅτι, εὑρὼν μέσα ἰαματικὰ δι᾿ αὐτό, δύναται πασῶν τὴν ἴασιν νὰ ἐγγυηθῇ· ἀλλ ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ βιβλίου ὡμολόγει, ὅτι τὴν θεραπείαν του ὑπεκφεύγει ὁ καρκῖνος, ὅταν διατελῇ εἰς προκεχωρημένην βαθμίδα. Ἀφαιρέσας λοιπὸν τὸ φῦλλον τοῦτο, ἔδωκα τῇ φιλτάτῃ μοι συζύγῳ, κατ᾿ ἀπαίτησιν της, τὸ σύγγραμμα εἰς ἀνάγνωσιν, ἐπιθυμῶν νὰ μὴ σβεσθῇ ἐντός της πᾶσα ἐλπίς, ἥτις ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς θὰ τὴν ὑπεστήριζε. Μαθὼν δ᾿ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Βερολίνῳ καί τις ἰατρός, ἐπαγγελλόμενος τὴν θεραπευτικὴν ταύτην μέθοδον, ἐπεσκέφθην αὐτόν, ἀλλὰ μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐπὶ τοῦ πολέμου, εἶχε μὲν διατελέσῃ εἰς σχέσεις ἀλληλογραφίας μετά τινος Ματτεΐστου, ἀλλ᾿ ὁ ἴδιος δὲν δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὁποῖα καὶ κατὰ πόσον βέβαια εἰσὶ τ᾿ ἀποτελέσματα τῆς μεθόδου.

Μετὰ τοῦ Γραμματέως μου Ἀργυροπούλου εὑρέθην τότε εἰς δυσάρεστόν τινα σχέσιν. Τὸ Ὑπουργεῖον, κατὰ πρότασίν του, γενομένην ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου, μοὶ ἔστειλε παράσημον διὰ τὸν ὑπάλληλον τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας, Βεγκενδόρφ. Ἐγὼ δέ, γνωρίζων ὅτι, οὐ μόνον οὐδὲν εἶχεν οὗτος πράξῃ ἄξιον Ἑλληνικοῦ

παρασήμου, ἀλλ᾿ ὅτι καὶ ἡ κοινωνική του θέσις ἦν τότε τοιαύτη, ὥστε ἡ παρασημοφορία δὲν θὰ ἐτίμα πολὺ τὴν Ἑλλάδα, κρατήσας τὸ παράσημον παρ᾿ ἐμοί, προὐτιθέμην νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους τούτους εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Γραμματεύς μου, ὅμως, ὠργίσθη καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι θ᾿ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν, ὡς ἐπιτετραμμένον διατελέσαντα, τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιδόσεως. Γινώσκων δ᾿ ἐγὼ ὅτι πιθανῶς καὶ θὰ ἔπραττε τοῦτο ὁ Ὑπουργός, καὶ θέλων ν᾿ ἀποφύγω ἔριδας, ἐνέδωκα, ἴσως κακῶς ποιῶν, καὶ τὸ παράσημον ἐστάλη εἰς ὃν οὐκ ἔδει.

Ἐξ Ἑλλάδος δ᾿ ὁ υἱός μου μοὶ ἔγραψεν ὅτι ὁ Δῆμος τῆς Ἀνδριτσαίνης εἶχε θέσῃ κατάσχεσιν ἐπὶ τῶν κτημάτων μου. Καὶ ἀνεγνώρισαν μὲν οἱ συγγενεῖς τοῦ πρώην Ὑπουργοῦ Χριστοπούλου, ὅτι ἐκεῖνος εἶχε λάβῃ τὰ χρήματα τῆς βιβλιοθήκης τῆς πατρίδος του, οὐχὶ ἐγώ, ἀλλ᾿ ἐπειδὴ τὴν κληρονομίαν του ἐδέχθησαν μόνον κατ᾿ ἀπογραφήν, ἐδέησεν ἐγὼ ν᾿ ἀποτίσω τὰς 8000 δραχ., ὡς συνυπογράψας τὴν παραλαβήν των.

Τῇ 22 Μαρτίου (3 Ἀπριλίου) ἦλθεν εἰς Βερολῖνον ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας, καὶ τῇ 24)5 δεχθείς με εἰς μακρὰν ἀκρόασιν, μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν του, διατὶ δὲν τὸν ὑπεδέχθην ἐν Ἑλλάδι, ὅτε διῆλθεν ἐκεῖθεν· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι τούτου αἰτία ἦν, ὅτι δὲν ἤμην παντάπασιν ἐν Ἑλλάδι. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ περὶ τῆς ὁδοιπορίας του μοὶ εἶπε καὶ μ᾿ ἠρώτησε, τῷ ἔπεμψα τὸ περὶ Λαυρίου ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας δημοσιευθὲν ὑπόμνημά μου, ἀνθ᾿ οὗ, μετά τινας ἡμέρας, ὁ Αὐτοκράτωρ μοὶ ἔπεμψεν, ὡς ἀντίδωρον, στατιστικὸν σύγγραμμα περὶ Βρασιλίας. Τῇ δὲ 28 Μαρτίου (9 Ἀπριλίου) παρουσίασα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν τὸν Γραμματέα μου Ἀργυρόπουλον, καὶ τοὺς νέους Ζαΐμην καὶ Καλλιγᾶν. Τῇ αὐτῇ δ᾿ ἑσπέρᾳ, εἰς τῆς Κομίσσης Ὀριόλλα, ἐδιδάχθησαν γαλλικαὶ καὶ γερμανικαὶ κωμῳδίαι, εἰς ἃς ἐπιτυχέστατα συμπαρέστησε καὶ ἡ θυγάτηρ μου Αἰμυλία.

Τῇ δὲ 1)13 Ἀπριλίου, εἰς ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Βρασιλίας, Βαρώνου Θανίν, δοθεῖσαν εἰς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορός του καὶ τῆς Αὐτοκρατείρας, εἰς ἥν, πρὸς εὐχαρί-

στησιν τοῦ σοφοῦ Ἡγεμόνος, ἦσαν προσκεκλημένοι οἱ σοφώτεροι τῶν ἐν Βερολίνῳ ἐπιστημόνων καὶ συγγραφέων, ἀπήντησα, κατὰ πρῶτον, τὸν διάσημον ἱστορικὸν Ράγκε, ὅστις, χαριεντιζόμενος, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν τὸ ἥμισυ μόλις ἐμοῦ, διότι ἐγὼ μὲν εἶμαι Ραγκαβῆς, ἐκεῖνος δὲ μόνον Ράγκε.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἦν ὁ χορὸς παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐν αὐτῷ παρουσίασα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Βρασιλίας τὰς θυγατέρας μου Ζωὴν καὶ Αἰμυλίαν, ἃς καὶ τῇ 4)16 ἔφερα εἰς τὴν Αὐλήν, πανηγυρίζουσαν τοὺς ἀῤῥαβῶνας τῆς Λουΐζης, πρωτοτόκου θυγατρὸς τοῦ Διαδόχου, μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Μεΐνιγγεν.

Ἐν γένει ὅμως ἀπέφευγον, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, τὰς συναναστροφάς, ὅσας τὸ καθῆκον δὲν μοὶ ἐπέβαλλε, διότι εἶχον τὴν καρδίαν συντετριμμένην ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας τῆς Καρολίνης.

Καθ' ὅσον δὲ μᾶλλον ἤγγιζεν ὁ ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος, πάντες, οἱ ὀρθῶς κρίνοντες, ὡς ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, ὁ κ. Ράδοβιτς, αὐτὸς ὁ Ὑπουργὸς κ. Bülow, καὶ ἄλλοι, μοὶ ἐξέφραζον τὴν ἔκπληξίν των, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔμενον ἀμέτοχοι καὶ ἀδιάφοροι, τὸ στάδιον ἀφήνοντες ἀνοικτὸν εἰς μόνους τοὺς Σλαύους. καὶ ἀνεχόμενοι, ὑπὲρ αὐτῶν καὶ μόνων, ἡ Ρωσσία νὰ πολεμήσῃ. Ταῦτα δὲ διὰ μακρῶν ἔγραψα ἐπανειλημμένως τῷ τότε ὑπουργεύοντι Κ. Δελιγεώργῃ, ὅστις ἦν ἐκ τῶν φρονούντων, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὤφειλον θρησκευτικῶς ν' ἀπέχωσιν ἀγῶνος, ἐξ οὗ θὰ προέκυπτεν ὑπὲρ τῶν Σλαύων ὠφέλεια.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον (11)23 Ἀπριλίου) μοὶ ἐστάλη ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας ἡ νέα κυρία Ἑλένη Λουΐζου, ἵνα σπουδάσῃ τὴν Διδακτικήν, καί, κατ' ἀρχὰς μέν, τὴν εἰσήγαγον εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Διαδόχου προστατευόμενον Ἄσυλον τῶν Διδασκαλισσῶν, Lette Verein, εἶτα δὲ πολλὰ εἶχον νὰ φροντίσω, ἵνα ὅ,τι καταλληλότερον ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐπέμφθη.

Ἐν ἰδιωτικαῖς δὲ σχέσεσιν εἶχον νὰ συγχαρῶ τὴν κυρίαν Borchard, ποτὲ παιδαγωγὸν τῶν μικρῶν θυγατέρων τοῦ Ἀριστείδου μου, νυμφευθεῖσαν τὸν κ. Bedecker, ἀνεψιὸν καὶ διάδοχον τοῦ πασιγνώστου ἐκδότου τῶν συνεκδήμων πάντων τῶν

τοῦ κόσμου μερῶν· πένθιμον δὲ νὰ ἐκτελέσω καθῆκον εἰς τὸν τάφον του ὁδηγήσας τὸν ἐκ στηθικοῦ πάθους ἀποβιώσαντα νέον Μέϊμαρ, συγγενῆ τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαρζιλίων.

Τῇ 12)24 Ἀπριλίου τέλος ἀφίχθη ἡ εἴδησις τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Σλαϊκῶν φυλῶν, χωρὶς σημεῖον ζωῆς νὰ δώσῃ κἂν ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ῥωμανία, ἐξ ἐναντίας, φρονίμως τῆς περιστάσεως δραξαμένη, ἐκήρυξεν ἑαυτὴν (κατὰ Μάϊον) ἀνεξάρτητον, καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης.

Μετὰ δύω δ' ἡμέρας, καίτοι συντετριμμένην ἔχων τὴν καρδίαν, διότι, μετὰ διαφόρων περιπετειῶν, ἡ ἀσθένεια τῆς Καρολίνης ἐξηκολούθει οὖσα δεινή, καί, ὡς ἐφοβούμην, ἐλπίδας μικρὰς καταλείπουσα, ἀπῆλθον ὅμως, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, εἰς Καρλσρούην, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τοῦ γάμου τοῦΜεγάλου Δουκὸς τοῦ Βάδεν, τελουμένην τῇ 17)29, καὶ ἀφίχθην τῇ 15)27, περὶ τὰς 11. Εἰς τὸν σταθμὸν εὗρον ἅμαξαν, ἣν ὁ Μέγας Δοὺξ εἶχε θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν μου, καί, τὸ μὲν πρῶτον, κατέλυσα εἰς τοῦ Ὄθωνος, εἶτα δ' εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τοῦ Χρυσοῦ Ἀετοῦ, ὅπου ἦσαν καὶ ἄλλοι τῶν συναδέλφων μου· τὸ δ' ἑσπέρας μετέβην εἰς τὴν συναναστροφὴν καὶ τὸ δεῖπνον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Turban.

Τῇ δ' ἐπαύριον 16)28 παρουσιάσθην (κατὰ τὰς 11 $^1/_2$) εἰς τοῦ Μεγάλου Δουκός· περὶ τὰς 2 δὲ μέγα ἐδίδετο ἱπποδρόμιον εἰς θέσιν ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχουσαν, καὶ εἰς αὐτὸ παρέστην, προσκληθείς, ἐν τῷ ἡγεμονικῷ θεωρίῳ, εἰς ὅ, μετὰ τῶν γονέων των παρῆσαν καὶ τὰ παιδία τοῦ Μεγάλου Δουκός, Εἶτα δὲ παρεκάθησα εἰς τὸ Δουκικὸν γεῦμα μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ 82 συνδαιτυμόνων, καὶ μετ' αὐτὸ παρουσιάσθην εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μεγάλου Δουκός, καὶ τὴν σύζυγόν του, τὸ γένος Leuchtemberg, ζωηροτάτην καὶ εὐπροσήγορον.

Τῇ 17)29, ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς, ἀπὸ μὲν πρωΐας ἐπεσκέφθην, μετὰ τοῦ Ὄθωνος, τὸν ἀξιόλογον ποιητὴν Scheffel, ὅστις μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Μουσεῖον, περιέχον, πλὴν παντοίων ἀρχαιοτήτων, καὶ ὡραίας εἰκόνας, ἐν ἄλλοις καὶ τινας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου,

ζωγράφου ὄντος πρὶν ἢ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ποίησιν. Προγευματίσας δὲ μετὰ τοῦ Ὄθωνος ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, περὶ τὰς 4 1/2 παρεκάθησα εἰς τὸ ἐπίσημον Αὐτοκρατορικὸν γεῦμα μετ' ἄλλων 140. Ἐκεῖθεν δέ, δι' ἐσωτερικῶν διόδων τῶν Ἀνακτόρων, μετέβημεν εἰς τὸ Θέατρον, ὅπου παρεστάθη δραμάτιον ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Θεάτρου, τοῦ κ. Patlitz, ἐπίτηδες διὰ τὴν παράστασιν ποιηθέν, ἀλλ' εἰς μέγαν βαθμὸν πληκτικόν.

Τῇ δ' ἐπομένῃ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν τὸ σχολεῖον τοῦ Ὄθωνος ἔμελλε νὰ δώσῃ μέγαν χορὸν διὰ τὴν ἑορτήν, μὴ ἔχων διάθεσιν νὰ μείνω εἰς αὐτόν, ἀφ' οὗ ἔδωκα δῶρόν τι εἰς τὴν κόρην τῆς οἰκοδεσποίνης του, ἀπῆλθον καὶ ἐπέστρεψα τῇ 19)1 Μαΐου εἰς Βερολῖνον, ἔνθα αἱ ἐπιστολαί, ἃς εὗρον ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ τ' ἀσυνάρτητα καὶ ἀσύστατα τοῦ Δελιγεώργη γραφόμενα μοὶ ἀπεδείκνυον, ὅτι οὐδεμίαν εἶχον εὐκρινῆ ἰδέαν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἔνδειξις δὲ τῆς λυπηρᾶς τάσεως τῆς τότε κοινῆς γνώμης, ἣν ἡ κυβέρνησις, οὐδ' ἤξευρεν, οὐδ' ἐμερίμνα νὰ καθοδηγήσῃ, ἦν καὶ ὅτι, εἰς παράστασιν δοθεῖσαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ὑποτιθεμένου τινὸς δράματος τοῦ Ἀντωνιάδου, ἐπιγραφομένου «ἡ Κατάρα τῆς Μάνας», βαναύσους ὕβρεις ἐκτοξευομένας κατὰ τῆς Ρωσσίας ἐδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸ κοινὸν τῶν θεατῶν.

Τὴν Καρολίναν δ' εὗρον ἐγερθεῖσαν μὲν τῆς κλίνης, ἀλλὰ λίαν καταβεβλημένην. Ἡ κατάστασίς της ἐφαίνετο δεινουμένη, καὶ ἤμην ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, ὅτε, ἐρωτῶν τὸν ἰατρόν, ἤκουον, ὡς μόνην ἀπάντησιν, sehr traurig. Αἱ θλιβεραὶ ἐντυπώσεις, αἵτινες μὲ κατέβαλλον, εἶχον ἀνάγκην περισπασμοῦ, ἵνα δύναμαι νὰ ἐπιδίδωμαι εἰς τὰς ἀσχολίας τῆς ὑπηρεσίας μου· διὰ τοῦτο, ὅταν ἐβάδιζον καθ' ὁδόν, ἵν' ἀποσπῶ τὸ πνεῦμά μου ἀπὸ τὰς ἐξαντλούσας με σκέψεις, ἤρχισα μεταφράζων τοῦ Λέσιγγ τὸν Νάθαν, οὗ ἀντίτυπον ἔφερον ἐπίτηδες εἰς τὸν κόλπον μου· καί, ὅτε ἐτελείωσα αὐτόν, τῇ 29)11 Μαΐου, ἤρχισα ἀμέσως τὸν Τέλλον τοῦ Schiller, ὃν ἐπίσης ἐτελείωσα τῇ 26)7 Ἰουνίου.

Προχωροῦντος ὅμως τοῦ ἔαρος, ᾐσθάνθην αὖθις ἐλπίδας τινὰς περὶ βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῆς φιλτάτης συζύγου μου, ἥτις ἤρχισε δι' ἁμάξης ἐξερχομένη, καὶ εἰς παρήγορα ἐπεδιδόμην

ὄνειρα, ὅτε ἤκουον φημιζομένας τὰς ἐπιτυχεῖς θεραπείας τοῦ κ. Meyer, ὡς πολλὰ μοὶ εἶπεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ, παρ' ᾗ, κατ' ἀρχὰς Ἀπριλίου, ἐδείπνησα κυρίᾳ Αἰγίδι, γυνὴ ἐν πᾶσιν εὐάρεστος καὶ διακεκριμένη. Ἦν δὲ καὶ φίλη φίλων μου, οἷον τοῦ ποιητοῦ Scheffel καὶ τοῦ Πρέσβεως Kaiserling. Αὕτη καὶ τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν εἶχε γνωρίση καὶ μοὶ ἐξέφραζεν αὐτῆς τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀφοσίωσιν, διηγηθεῖσά μοι, ἐν ἄλλοις, ὅτι, ἔκπτωτος ἤδη, ἐθυμώθη ἰσχυρῶς μίαν ἡμέραν, ὅτε ἤκουσέ τινα προσάπτοντα ληστείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Κατ' ἀρχὰς Μαΐου μᾶς ἦλθε πάλιν μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὁ Ἀριστείδης, ὀπίσω ἐξ Ἑλβετίας, ἔνθα, κατ' ἐντολὴν τῶν ἐν Ἀθήναις ἰατρῶν, εἶχε μεταβῆ ἐπί τινα χρόνον πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ στήθους του.

Τῇ 14)26 δέ, περὶ τὰς 6 τὸ πρωΐ, ἅμα εἶχον ἐξυπνήσῃ, εἶδον εἰσαχθεῖσαν παρ' ἐμοί, τὴν νέαν Ματθίλδην Περδικάρη, θυγατέρα τοῦ ἐν Προύσῃ Προξένου ἡμῶν, ἀφιχθεῖσαν καὶ ἀναχωροῦσαν μετὰ μίαν ὥραν μετὰ τῆς κυρίας Ὀνού, τῆς γυναικὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Διερμηνέως τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας, ὑφ' ἧς ἠγαπᾶτο καὶ ἐπροστατεύετο. Τὴν συνώδευσα, ἑπομένως, εἰς τὸν σταθμὸν καὶ ἐκεῖ ἡ κυρία Ὀνοῦ μοὶ ἔδωκεν ὁμοιοπαθητικόν τι ἰατρικὸν διὰ τὴν Καρολίναν, ὃ ὅμως, πλὴν εἰς μικρὰν παρηγορίαν, οὐδὲν ἄλλο ὄφελος ἔφερεν εἰς τὴν ἀσθενῆ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρχισε τακτικῶς τοῦ Ματτέη τὴν θεραπείαν.

Τῇ 18)30 ἠγγέλθη ἡ παραίτησις τοῦ Δεληγεώργη καὶ ἐγκαθίδρυσις νέου Ὑπουργείου ὑπὸ Κουμουνδοῦρον, εἰς ὃν ἀμέσως ἔσπευσα νὰ διακοινώσω, διὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, τὰς ἐμὰς σκέψεις περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μὴ μείνῃ ἡ Ἑλλὰς ἀμέτοχος εἰς τὰ τότε συμβαίνοντα ἐν Ἀνατολῇ, εἰ καὶ οὐδόλως ἐπρέσβευον ὅτε ἔπρεπεν αὕτη ν' ἀποδοθῇ εἰς πόλεμον, προκαλοῦσα τὴν αὐστηρότητα τῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως δ' ἠγωνιζόμην παντὶ σθένει, ἵνα πείσω σπουδαῖα ὄργανα τῆς γερμανικῆς δημοσιογραφίας νὰ κηρύττωνται ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἰδίως κατώρθωσα πολλὰ ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ καταχωρισθῶσιν ἐν τῇ ἡμιεπισήμῳ Βορειογερμανικῇ. Ταύτης ὁ συντάκτης κ. Pindter, φιλικώτατα πρὸς ἐμὲ

διατεθειμένος, μ' ἐσύστησε πρὸς τὸν κ. Janke, ἐκδότην βιβλιοθήκης μυθιστορημάτων, ὅστις καὶ ἐξέδωκεν, ἐν τῇ συλλογῇ του, γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ Συμβολαιογράφου, χωρὶς ὅμως ἐγὼ τὸ ἐλάχιστον νὰ ἔχω ὄφελος ἐξ αὐτῆς.

Ἀλλ' ἀντὶ Ὑπουργείου Κουμουνδούρου, ἐγένετο τὸ ὅ, αὐτὸς οὗτος, ἐν αὐταπαρνήσει μέν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ πολλῆς διαγνώσεως τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, εἶχε προτείνῃ πρό τινος, τὸ μικτὸν Οἰκουμενικὸν κληθέν, τὸ πᾶσαν παραλῦσαν ἐνέργειαν, ὅτε ὑπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε, ἡ Ἑλλὰς ἐδεῖτο ἐνεργείας λελογισμένης. Ἐτάχθη δ' ὑπὸ τὸν Κανάρην, καὶ εἶχε τὸν Τρικούπην Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ὁρμῇ του ἠθέλησε νὰ ὁπλίσῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶτα νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας· ἀλλ' ἐγὼ ἐπανειλημμένως ἔγραψα τῷ Τρικούπῃ, ὅτι καιρὸν πλέον διὰ ταῦτα δὲν εἴχομεν, ὅτι διὰ τοιούτων μέτρων θὰ ἐκηρύττομεν ἡμεῖς τὸν πόλεμον, ὅτε, διὰ τῆς ἐπιμόνου ἐπεμβάσεως τῆς Εὐρώπης, ἡ Ρωσσία ἤδη θὰ ἔκλειεν εἰρήνην· τὸ μόνον δ' ὃ τότε ἐθεώρουν, ὡς ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐπιτακτικῶς ὑπαγορευόμενον, ἦν νὰ ἐξεγερθῶσιν ἀνυπερθέτως οἱ δοῦλοι Ἕλληνες, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑφ' ἡμῶν διπλωματικῶς ἢ ὅπως δήποτε, διότι τοῦτο, μεγάλη μὲν θὰ ἦν πρὸς τοὺς Ρώσσους ὑπηρεσία, τῶν Τούρκων κλειομένων μεταξὺ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν Ρωσσικῶν στρατευμάτων, καί, μετὰ τοῦ πολέμου τὴν λῆξιν, καὶ ἐξ εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐξ ἀνάγκης θὰ συνήνῃ ἡ Ρωσσία εἰς γενναίας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων παραχωρήσεις. Ἡ δ' Εὐρώπη εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπε παρὸν καὶ ἕτερον στοιχεῖον, πλὴν τοῦ Ρωσσικοῦ, ἀντιποιούμενον τὸ μέρος τῶν λαφύρων, ὃ δὲν θὰ τῇ ἐσύμφερε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Τὰς σκέψεις μου ταύτας, ὡς ἀτομικάς, οἷαι καὶ ἦσαν, ἀνεκοίνουν, ἐν ἄλλοις, καὶ τῷ Πρέσβει τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἐντελῶς τὰς ἐνέκρινεν. Ἀλλ' ἐξ Ἀθηνῶν οὐδ' ἀπάντησις περὶ αὐτῶν μοὶ ἐδίδετο, καὶ περὶ τοῦ Δελιγεώργη ἐμάνθανον, ἐξ ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν, ὅτι ἤθελε νὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τῶν Τούρκων, διὰ νὰ πολεμήσωμεν τοὺς Ρώσσους, καὶ τὸν Σλαυισμόν.

Τῇ δὲ 16)28 Ἰουνίου μοὶ ἐτηλεγραφήθη, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔμε_νεν ἀκίνητος, ἵνα εὐαρεστήσῃ τὰς Δυνάμεις. Καὶ ἐδημοσίευσε μὲν τοῦτο ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς Βορειογερμανικῆς κατὰ παράκλησιν μου, ἀλλὰ μοὶ εἶπεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν εἴδησιν, ὡς εἰλικρινῆ, ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι δι᾿ ἐγκυκλίου ἐτόλμων ν᾿ ἀντιποιηθῶσι τὴν ἐλευθερίαν των.

Τῇ δὲ 28 Μαΐου (9 Ἰουνίου) μοὶ ἀπενεμήθη τοῦ Βάδεν ὁ Μεγαλόσταυρος.

Τῇ 5)17 δ᾿ Ἰουνίου εὑρέθην εἰς ἑσπερινὴν συναναστροφὴν παρὰ τῇ κυρίᾳ Hohenhausen μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου, τοῦ δράματα ποιοῦντος ἀνεψιοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ μοὶ ἔδωκεν οὗτος τὸ τελευταῖον του ἔργον, Adonia καλούμενον, ἔχον δέ, ὡς καὶ τ᾿ ἄλλα, καλὴν τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δραματικὴν τέχνην ἐκείνων οὐχὶ προκριτώτερον. Μετά τινας δ᾿ ἡμέρας εἶδον, μετὰ τῆς Λουσῆς, τῆς Ζωῆς καὶ τῆς νέας Yasmund, παράστασιν τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, καὶ ἐκεῖ ἔτι μᾶλλον κατεφάνη αὐτοῦ τὸ παντάπασιν ἄτεχνον.

Κατὰ τύχην μαθών, ὅτι Βερολίνιον κατάστημα ἦν τὸ ἐκδοῦν ποτε τὴν μετάφρασιν τοῦ Κουτρούλη ὑπὸ Sanders, καὶ ἀνακαλύψας αὐτό, ἔλαβον ἓν σῶμα αὐτῆς, ὅ, περιτρέξας, εὗρον αὐτὴν τόσον ἀτελῆ, ὥστε ἐπροτίμησα ν᾿ ἀναλάβω ὁ ἴδιος τὴν διόρθωσιν ἢ μᾶλλον νέαν μετάφρασιν, βοηθείᾳ βεβαίως καὶ τῆς ἀρχαίας, καὶ ἡ νέα αὕτη, ἀδείᾳ καὶ τοῦ Σάνδερς, μετὰ ταῦτα ἐδημοσιεύθη.

Ἀπαιτηθείσης δ᾿ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀλλαγῆς ἀέρος διὰ τὴν Καρολίναν, ἀπελθὼν ὁ Ἀριστείδης εἰς Harzburg, ἐμίσθωσε κατοικίαν δι᾿ ὅλους ἡμᾶς, καὶ μετέβημεν ἐκεῖ πανοικὶ τῇ 20 Ἰουνίου (2 Ἰουλίου) διὰ σιδηροδρομικῆς ἁμάξης, ἐπίτηδες ὡρισμένης δι᾿ ἀσθενεῖς, ἣν ἡ Πρωσσικὴ Κυβέρνησις ἔθηκεν εἰς διάθεσιν τῆς Καρολίνης, καί, φθάντες εἰς τὰς 5 $^{3}/_{4}$ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Belveder, ἐφ᾿ ὑψηλοῦ κείμενον εἰς χεῖλος τοῦ δάσους ἐντὸς συμφύτου κήπου, εἰς οὗ τὸ βάθος ἰδιαίτερον μοὶ ἐδόθη δωμάτιον. Ἐν Βερολίνῳ δ᾿ ἀφῆκα τὴν Πρεσβείαν ἐμπεπιστευμένην εἰς τὸν Γραμματέα Ἀργυρόπουλον.

Ἐκεῖ εὐτυχῶς μᾶς ἦλθε καὶ ὁ Ὄθων ἐκ Καρλσρούης, καὶ αὐτὸς ἢ ἐγὼ συνωδεύομεν τὰς θυγατέρας μου (ἐγὼ ἰδιαιτέρως τὴν Ζωὴν) εἰς τοὺς μακροὺς περιπάτους κατὰ τὰ γραφικώτατα περίχωρα· ἅπαξ δὲ καί, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ὄθωνος, πεζαὶ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἱκανῶς ἀπέχοντος Βρίγκεν, τοῦ ὄρους, ὃ ὁ Γαίτης ἔψαλεν, ὡς μαγισσῶν κατοικίαν, καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ· ὁ δ' Ἀριστείδης συνώδευε καὶ ὑπεστήριζε τὴν μητέρα του ἐν τῷ κήπῳ εἰς μικροὺς περιπάτους, οὓς δὶς ἐξέτεινε καὶ μέχρι τῶν λεγομένων δρυῶν, ὅπου ἐπαιάνιζε πολλάκις ἡ μουσική.

Τῇ 29)11 Ἰουλίου προσῆλθεν εἰς ἡμᾶς καὶ παρ' ἡμῖν κατέλυσε ὁ κ. Κωνστ. Παπαῤῥηγόπουλος, ἀφιχθεὶς εἰς Γερμανίαν διὰ τὸν ἐντελῆ καταρτισμὸν τῶν παρὰ τῷ Ῥέϊμερ ἐκδιδομένων γεωγραφικῶν πινάκων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, δαπάνῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ὅστις καὶ πολιτικὴν σπουδαιότητα ἀπέδιδε τότε εἰς τὸ ἔργον. Εἶχον δὲ καὶ ἐγὼ ἐπιμεληθῆ ἤδη αὐτῆς, ἐντολῇ τοῦ Συλλόγου. Οὐχ ἧττον ὡμολόγησα εἰς τὸν φίλον μου, ὅτι, εἰ καὶ χρησιμώτατον θεωρῶ τὸ ἔργον, κατὰ τοὺς σπουδαιοτάτους ὅμως ἐκείνους χρόνους εἰς ἄλλα μᾶλλον κατεπείγοντα ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῇ ἡ προσοχὴ ἡμῶν, ἰδίως εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν τρόπων πρὸς ὑποστήριξιν, ἠθικὴν ἢ ὑλικήν, τῶν ὁμογενῶν, ἂν ἤθελον ἐγερθῆ, ἀντιποιούμενοι τὴν ἐλευθερίαν των. Ἐπαναλαβόντι μοι δὲ τὸ καὶ ἐπισήμως τηλεγραφηθέν μου, ὅτι οἱ δοῦλοι Ἕλληνες δὲν θὰ ἠγείροντο, ἂν δὲν ἐκήρυττε τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλάς, τῷ ἀπήντησα, ὅτι ἡ μὴ ἐξέγερσίς των ἦν πταῖσμα τῆς ἡμετέρας ἀδρανείας, διότι ἐδυνάμεθα καὶ ὠφείλομεν νὰ τοῖς εἴπωμεν ὅτι, ἂν εὐχαριστῶνται εἰς τὸν ζυγόν των, εἰσὶ κύριοι νὰ τὸν φέρωσι πάντοτε, ἡ Ἑλλὰς ὅμως, καὶ ἕτοιμος ὑποτιθεμένη, ἄφρων θὰ ἦν ἄν, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν πλείστων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, ἐκήρυττε πόλεμον· ἐξ ἐναντίας δ' ὅτι ἐκείνων ἡ ἐπανάστασις θὰ παρέσυρε καί αὐτὴν ἀναγκαίως καὶ δικαιολογουμένως Ἄλλη δὲ δόξα, ἣν μοὶ εἶπεν ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς ἰσχύουσιν ἐν Ἀθήναις, ἦν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ μὴ ἐκτεθῇ, πλὴν ἀφ' οὗ συνωμολόγει συνθήκην, οὕτως δὲ θὰ ἐξησφάλιζεν

ὠφελήματα. Ἐγὼ δὲ βαθέως ἐλυπούμην βλέπων, ἐν τοσούτῳ σπουδαίαις περιστάσεσι, τοσαύτην ἀκρισίαν καὶ ἀδεξιότητα ἐπικρατοῦσαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων.

Ἠσχολεῖτο δὲ τότε ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν (διὰ τοῦ Dumont, Burnouf, Max, Ducamp, Perrot καὶ ἄλλων) τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Ε´ τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας του, τοῦ πραγματευομένου περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Περιηγάγομεν δὲ τὸν φίλον ἡμῶν εἰς πάντα τὰ ὡραῖα καὶ περίεργα τοῦ Ἁρτσβούργ, καὶ ἐν ἄλλοις, συνεπεσκέφθημεν ἐν Goslar τὸ Μοναστήριον τῆς Παναγίας, σῶζον ἔτι Βυζαντινὰς τοιχογραφίας ζωγραφηθείσας ἐπὶ Θεοφανοῦς, τῆς συζύγου Ὄθωνος τοῦ Β΄. Ἀνεχώρησε δ᾽ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος τῇ 4)16 Ἰουλίου.

Τῇ δ᾽ ἐπαύριον, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι οἱ Ρῶσσοι διῆλθον τὸν Αἶμον, ἔγραψα αὐστηροτάτην ἔκθεσιν εἰς Ἀθήνας, διότι παρημελήσαμεν πολύτιμον καὶ μοναδικὴν εὐκαιρίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἶτα δέ, ἵνα διαμένω ἐν κέντρῳ ἐνεργειῶν καὶ εἰδήσεων, τῇ 17)29 ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον, μετ᾽ ἐσπαραγμένης καρδίας χωρισθεὶς ἀπὸ τῆς Καρολίνης, ἥτις μετὰ τῆς οἰκογενείας μετέβη εἰς τὸ παραρρήνιον Neuenaar.

Δύω ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν μου παρέστην εἰς περίεργον ἐπεισόδιον. Ἐν Ἁρτσβούργῳ ἀφιχθεῖσα, ἡμέραν τινά, ἐκ Βερολίνου ἡ κυρία Βεγκενδόρφ, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς εἰς ἐπίσκεψιν, καὶ μὴ ἐντυχοῦσά μοι, εἶπεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ μὲ ἴδῃ, ἔχουσά τι σπουδαῖον νὰ μοὶ εἴπῃ. Διὰ τοῦτο, ἅμα ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τοῦτο μαθών, ἐπορεύθην εἰς ἀντεπίσκεψίν της, ἀλλὰ μοὶ ἠγγέλθη ὅτι, λαβοῦσα τηλεγράφημα (τοῦ συζύγου της, ὡς ἐνόμιζον), εἶχεν αἰφνιδίως ἀναχωρήσῃ. Διὰ τοῦτο τὴν ἐπεσκέφθην ἐν Βερολίνῳ· ἀλλὰ τότε μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ τηλεγραφήσας αὐτῇ ἐν Ἁρτσβούργῳ ἦτον ὁ νέος Πρίγκηψ Ἅτσφελδ, μεθ᾽ οὗ μοὶ ὡμολόγει ὅτι στενὰς εἶχε σχέσεις, καὶ ἀπῆλθε κατεσπευσμένως πρὸς αὐτὸν εἰς ἔκθεσιν ἢ ἀγορὰν ἵππων. Μοὶ προσέθηκε δὲ τὸ ὅλως ἀπροσδόκητον δι᾽ ἐμέ, ὅτι διεζευγνύετο ἀπὸ τοῦ συζύγου της.

Κατ᾽ ἀρχὰς ἐνόμιζον ὅτι ἀστεΐζεται· ἀλλὰ μ᾽ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὡμίλει σπουδαίως καὶ τὴν ἐπαύριον θὰ ὑπεγράφετο τὸ διαζύγιον εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας. Συγχρόνως δὲ μὲ παρεκάλει νὰ μείνω νὰ παρακαθήσω εἰς τὸ γεῦμα των, εἰς ὃ εἶχε προσκαλέση καὶ τὸν Γραμματέα μου, κ. Ἀργυρόπουλον. Καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐδίστασα· ἀλλ᾽ εἶτα, σκεφθεὶς ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἡμέραν τοῦ συζυγικοῦ βίου ἤθελε ν᾽ ἀποφύγῃ τὴν στενοχωρίαν τοῦ νὰ συνδειπνήσῃ μόνη μετὰ τοῦ ἀνδρός της, ἐδέχθην. Τὶς ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς μου ὅτε, μετά τινα λεπτά, εἰσῆλθεν ὁ σύζυγος, καὶ ἡ κυρία Βεγκενδὸρφ εὔθυμος καὶ μετὰ πάσης οἰκειότητος τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησίν της εἰς τὸ γεῦμα, καὶ ἐκεῖνος ἐγκαρδίως μ᾽ ηὐχαρίστησε διὰ τοῦτο. Σχεδὸν δ᾽ εὐθὺς μετὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁ κόμης Ἄτσφελδ, αὐτὸς δὴ ἐκεῖνος, ὅστις ἦν, κατὰ τῆς ἰδίας τὴν ὁμολογίαν, ἡ αἰτία τοῦ διαζυγίου, παρακαλῶν νὰ τῷ ἐπιτρέψωσι νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζάν των, ὅπερ ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι περιχαρῶς ἐδέχθησαν.

Τοῦτο μοὶ ἐφάνη ὑπερβαῖνον πᾶν ὅριον, καὶ φρονῶν ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα, ἢ ἀλλ᾽ ἀντ᾽ ἄλλων μοὶ εἶπεν, ἢ ἀλλ᾽ ἀντ᾽ ἄλλων ἔπραττεν, ἐπροφασίσθην ὅτι ἐνεθυμήθην ὑπόσχεσιν, ἣν εἶχον δώσῃ εἰς ἄλλην τινὰ πρόσκλησιν καὶ ἀπῆλθον, καίτοι ἐπιμόνως παρακαλούμενος νὰ μείνω· τῇ δ᾽ ἐπαύριον ὑπεγράφη τὸ διαζύγιον, καὶ ἡ κυρία Βεγκενδὸρφ ἀπῆλθεν ἀμέσως πρὸς τὴν μητέρα της εἰς Πετρούπολιν. Ἀλλ᾽ ἐν ᾧ ἤλπιζον ὅτι ἐκεῖ ἔληξεν ἡ γνωριμία ἡμῶν, αἴφνης, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐπιστόλιόν της μοὶ ἀνήγγειλε τὴν ἐκ νέου ἄφιξίν της εἰς Βερολῖνον, καὶ μὲ παρεκάλει νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν της διὰ σπουδαίαν τινὰ ὑπόθεσιν. Ἐλπίσας, λοιπόν, ὅτι, μεταμεληθεῖσα, ἐπρόκειτο ἴσως νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ συζύγου της, ἀπῆλθον πρὸς αὐτήν· ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τούτου, οὐδὲ περὶ ἄλλου τινος σπουδαίου ἐπρόκειτο, καὶ ἐξ ὅσων μοὶ εἶπεν, ἤρχισα φοβούμενος μὴ δὲν εἶχε σῶας τὰς φρένας. Μοὶ διηγήθη, τῷ ὄντι, ἐν εὐθυμίᾳ, ὅτι ἀπήρχετο εἰς Παρισίους, ἵνα γνωρίσῃ τὸν βίον ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἀπόψεις, καὶ ζήσῃ, ὡς κοινὴ ἑταίρα, ἐπὶ δύω ἢ τρία ἔτη, μεθ᾽ ἃ

ὁ σύζυγός της, ἂν αὐτὴ ἤθελε, θὰ ἦν πρόθυμος νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ, ὡς καὶ ἄλλους ἐγνώριζεν, οἵτινες εὐτυχεῖς θὰ ἦσαν τότε νὰ τὴν νυμφευθῶσιν, ἂν τοὺς ἐδέχετο. Καὶ ἐγὼ μὲν ἀπῆλθον ἀειδιάσας, καὶ ἐκλαβὼν ταῦτα, ὡς ἀκουσίους ἀστεϊσμούς· ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα ἀπέδειξαν ὅτι ὅσα μοὶ ἔλεγεν ἦσαν αἱ ἀληθεῖς ἀπαίσιοί της προθέσεις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς αὐτοκτονίαν.

Κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους, πέμψας μοι ἐκ Λειψίας ὁ κ. Ἰ. Περβάνογλους δρᾶμα (Ἀλέξιον Κομνηνὸν ἢ der Weltverbesserer) εἰς γερμανικοὺς ἰάμβους ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένον, μοὶ ἐζήτησε νὰ τὸ συστήσω εἴς τι τῶν Θεάτρων πρὸς παράστασιν. Κατέβαλον δ᾽ ἐγὼ πρὸς τοῦτο προσπάθειαν, προσφυγών, διὰ τοῦ κ. Dohm, εἰς τὸν γυναικάδελφόν του, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ὃν παρεκάλεσα. Ὁ δέ, λαβὼν καὶ ἀναγνοὺς τὸ δρᾶμα, μοὶ ἐπήνεσε μὲν αὐτό, ὡς ποίημα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκρινε πρόσφορον διὰ τὴν σκηνήν,

Ἔλαβον δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Ἐπιτετραμμένου ἡμῶν Γενναδίου ἄρθρα περὶ Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας ὑπό τινος Sinclair καταχωρισθέντα, μετὰ τῆς προτροπῆς τοῦ νὰ δημοσιευθῇ μετάφρασις αὐτῶν διὰ τῶν γερμανικῶν. Ἀλλ᾽ εὗρον τὰ γραφόμενα τόσον ἄτακτα, ὑπερβολικά, ἀναληθῆ, καὶ ἄξια τῶν χειροτέρων ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ὥστε ἀπέσχον πολλάκις πάσης αὐτῶν ἀναδημοσιεύσεως. Τὰ ἔδωκα ὅμως, οὐχ ἧττον, εἰς τὴν Βορειογερμανικὴν ἐφημερίδα, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀρυσθῇ, εἴτι δύναται νὰ φανῇ χρήσιμον· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁμοίως ἐκρίθησαν.

Ἐν Ἑλλάδι, αἱ κατὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἀνασκαφαὶ εἶχον φέρῃ λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Εἰς τὸ Μουσεῖον μεταβὰς μετὰ τοῦ Κουρτίου, εἶδον τὰ ἐκμαγεῖα τῶν ἀνευρεθέντων ἀγαλμάτων τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου ναοῦ, ἔργων τοῦ Ἀλκαμένους, τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ πολλὰς κεφαλάς, ἐν αἷς διέβλεπον τάσιν πρὸς πραγματικὴν ὁμοιογραφίαν, οὐχὶ στερουμένην τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀναβιβασθεῖσαν εἰσέτι εἰς τὴν ἰδανικότητα τῆς Φειδαϊκῆς γλυφίδος.

Εἰς τὰ Μουσεῖα δέ, εἰς τ' Ἀνάκτορα καὶ εἰς εἴτι ἄλλο περίεργον ἐν Βερολίνῳ προθύμως περιήγαγον τὰς κυρίας Howe, τὴν γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀρχαίου φιλέλληνος, ὅστις ἤδη ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε συνοικίσῃ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, τὰς ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ τῆς ἐκεῖ ἐπιδημίας μου κατὰ παράκλησίν μου θερμῶς συντελεσάσας εἰς συλλογὴν βοηθημάτων ὑπὲρ τῶν Κρητῶν.

Τῇ 3)15 Σεπτεμβρίου ἔλαβον τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Κανάρη, ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ ἐκλιπόντος ἑνὸς τῶν τελευταίων ἀστέρων, ὅστις δὲν ἐθέρμαινε μὲν πλέον, ἀλλ' ἔλαμπε πάντοτε.

Τὸν Κωνστ. Παπαῤῥηγόπουλον, τὸν Κομανούδην, τὸν Φιλ. Ἰωάννου καὶ τὸν Βυζάντιον ὑπέδειξα τῷ Ὑπουργῷ, ὡς ἀξίους, ἵνα τιμηθῶσι διὰ τοῦ Γερμανικοῦ παρασήσου· ἀλλ' ἀντὶ τούτων, ἐδόθη εἰς τὸν Κόκκινον, κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Ῥάδοβιτς, ἐγὼ δ' ἔμεινα μεθ' ἁπλῆς ὑποσχέσεως διὰ τοὺς ἐμούς, μὴ πραγματοποιηθείσης.

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀφιχθεὶς καὶ ὁ Ἀλέξης μετὰ τῆς οἰκογενείας του, μοὶ ἀφηγήθη ὅτι, κατά τὰ μελετώμενα ἐν Ἑλλάδι, οἱ ἔξω Ἕλληνες θέλουσιν ἐξεγερθῇ, ἅμα νικηθῶσιν οἱ Τοῦρκοι, ἢ ὅτε πρόκειται νὰ συνομολογηθῇ ἡ εἰρήνη, δηλαδή, κατ' ἐμέ, ὅτε τῆς συνεργείας των οὐδεὶς θὰ εἶχε πλέον ἀνάγκην, καὶ πᾶν κίνημα αὐτῶν θὰ κατεδικάζετο ὑπὸ συμπάσης τῆς Εὐρώπης, ὡς ἔγκλημα.

Τότε δέ, ἀντὶ τοῦ Ἀργυροπούλου, ἀλλαχοῦ μετατεθέντος, μοὶ ἐστάλη Γραμματεὺς ὁ Κυργούσιος, χωρὶς τὸ Ὑπουργεῖον οὐδαμῶς ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὰ διὰ μακρυτάτης ὑπηρεσίας ἀποκτηθέντα δικαιώματα τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, ὃν καὶ ἕνεκα αὐτῶν ὁ κ. Ι. Δεληγιάννης εἶχε προβιβάσῃ εἰς Β΄ γραμματέα. Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἔμαθον ἐξ Ἀθηνῶν, ὅτι ὁ υἱός μου Εὐγένιος ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς τραπέζης, παρ' ᾗ εἰργάζετο, εἰς Μασσαλίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ ἐκεῖ κακῶς διευθυνομένου ὑποκαταστήματος.

Τῇ 14)26 Ὀκτωβρίου ὁ ἐκδότης τῆς ἐμῆς Ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας μοὶ ἔπεμψεν ἀντίτυπον τῆς ἐν Παρισίοις ἐκ-

διδομένης Revue Critique, περιέχον ἄρθρον τοῦ Emile Legrand, αὐστηρῶς κατακρῖνον τὸ ἔργον μου, καὶ μοὶ ἔγραψεν ὅτι δὲν θέλει μοὶ πληρώσῃ τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμὴν τῆς συντάξεως, διότι ὁ ἐν Παρισίοις βιβλιοπώλης Lévy ἀρνεῖται, μετὰ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο, νὰ δεχθῇ ἃ τῷ εἶχεν ὑποσχεθῇ ἀντίτυπα.

Καὶ τοῦτο μὲν ἦν καθαρὸν ψεῦδος, διότι ὁ Λεβύ, οὐ μόνον ἐδέχθη τ᾽ ἀντίτυπα, ἀλλὰ, καὶ μεταλλάξας τὴν ἐπιγραφήν, τὰ ἐπώλει, ὡς ἰδίαν ἔκδοσιν· ὁ δὲ κ. Λεγρὰνδ ἐκότει κατ᾽ ἐμοῦ, διότι, ἐν τῷ ἔργῳ μου, μικρὰν ἀπέδωκα φιλολογικὴν ἀξίαν εἰς τ᾽ ἀνώνυμα ἔργα τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς Βυζαντινῆς παρακμῆς, εἰς ὧν τὴν ἔκδοσιν αὐτὸς ἠσχολήθη ἰδίως, περὶ ὧν δ᾽ ὁ Κοραῆς ἔγραψε τὸ «δότε μοι λεκάνην».

Καὶ εἰς μὲν τὴν κρίσιν τοῦ κ. Λεγρὰνδ ἀπήντησα, ἀνασκευάζων αὐτήν, καθ᾽ ὅσον ἐθεώρησα τοῦτο ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον, εἰς δὲ τὸν κ. Καλβάρην ἀπεκρίθην, ὅτι, οὐχὶ ἐγὼ τῷ ἐπρότεινα, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος εἰς ἐμὲ νὰ γράψω τὴν προκειμένην ἱστορίαν, ὅτι οὐδέποτε τῷ ἐγγυήθην ὅτι θὰ τὴν γράψω οὕτως, ὥστε νὰ μὴ προκαλέσῃ τὴν μομφὴν τοῦ κ. Λεγράνδ, ὅτι δ᾽ αἱ δοσοληψίαι τοῦ κ. Καλβάρη μετὰ τοῦ κ. Λεβὺ οὐδόλως μ᾽ ἀπέβλεπον.

᾿Αλλ ᾿εὗρε καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα, εἰς ἃ ἐστηρίχθη. Ἕν τούτων ἦν ἄρθρον τι τοῦ καθηγητοῦ Wagner, κατακρίνοντος τὸ ἔργον μου, ἰδίως διότι ἔγραψα Elissen, ἀντὶ Ellissen, καὶ An, ἀντὶ Ann, ἐν ᾧ αὐτός, ἐν τῷ ἄρθρῳ του, τὸν Πλάτωνα ἔγραφεν ἐπανειλημμένως Plathon! Μὲ ἐκάκιζεν ἀληθῶς, διότι δὲν ἐνθουσίων ὑπὲρ τῆς μεσαιωνικῆς φιλολογίας, εἰς ἧς τὴν σπουδὴν ἐκεῖνος εἶχεν ἐπιδοθῇ.

Τὸ ἕτερον δὲ ὅπλον τοῦ κ. ἐκδότου ἦν ὅτι, διά τινος ἐφημερίδος τῶν ᾿Αθηνῶν, παρεκάλουν τοὺς λογίους, ὧν ἐξ ἀγνοίας δὲν κατέστησα τὰ ἔργα γνωστά, νὰ μοὶ πέμψωσι σημείωσιν αὐτῶν, ἥτις νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν. Κατὰ τὸν κ. Κάλβαρην ἡ ἀγγελία αὕτη τὸν ἀπήλλαττε τοῦ χρέους του διὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν, καὶ ἐγὼ ὤφειλον νὰ πληρώσω 567 Μάρκας εἰς τὸν κ. Gérard, τὸν γάλλον ἀναγνώστην τῆς Αὐτοκρατείρας, εἰς ὃν ὁ Κάλβαρης εἶχεν ἀναθέσῃ τὰς τυπογραφικὰς διορθώσεις.

Ἀλλ᾽ ὅτε τῷ ἐμήνυσα ὅτι ῥητῶς διὰ τῶν ἐφημερίδων διέψευσα πᾶσαν πρόθεσιν προσεχοῦς δευτέρας ἐκδόσεως, ὅτι πρὸς τὸν κ. Gérard οὐδεμίαν ἔχω σχέσιν ἢ ὑποχρέωσιν, καὶ πρὸ πάντων ὅτι ἀπετάθην εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα λύσῃ τὴν ἀμφισβήτησιν, τότε, σπεύσας, ἐπλήρωσε.

Τῇ 24 Ὀκτωβρίου (5 Νοεμβρίου) ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ φίλου καὶ συναδέλφου μου, τοῦ Πρέσβεως τῆς Πορτογαλλίας Κόμητος Ῥίλβα, εἶδον τὴν δημοτελεστάτην κηδείαν τοῦ δημοφιλοῦς Στρατηγοῦ Βράγγελ, ἀνδρὸς ἐξόχου διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν του, ἄλλως δ᾽ ἀγραμμάτου, παραδόξως ὁμιλοῦντος τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν. Ἰδιότροπος καὶ πρωτότυπος ἐν πολλοῖς, ἦν αὐστηρότατος πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀγαπητότατος δὲ τοῖς παιδίοις,διότι πάντοτε εἶχε γλυκίσματα εἰς τοὺς κόλπους του, καὶ ἐφιλοδώρει δι᾽ αὐτῶν τὰ νήπια καὶ τοὺς ἀγυιόπαιδας, ὅσους ἀπήντα.

Κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου εἰς ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τοῦ κ. Bunsen, ἤκουσα τὰς συναυλίας 12 μαύρων ἀοιδῶν, οἵτινες περιεργότατα ἔψαλλον ἐγχώρια αὐτῶν ἄσματα· ὁ δὲ προϊστάμενος αὐτῶν καὶ ἡ σύζυγός του ὡμίλουν καθαρῶς τὴν ἀγγλικήν, ἦσαν λίαν ἐξηυγενισμένοι, καὶ μοὶ ἐζήτησαν νὰ ἐγγράψω τὸ ὄνομά μου εἰς τὸ λεύκωμά των.

Προγευθεὶς δὲ παρ᾽ ἡμῖν ὁ τέως Γραμματεὺς κ. Ἀργυρόπουλος, ἀπῆλθεν εἰς τὴν νέαν του θέσιν, ἀφ᾽ οὗ τῷ ἔπεμψα τὸ γερμανικὸν παράσημον Β´ τάξεως Καὶ ἐπειδὴ μὲν δὲν ηὐχαριστήθη, ὡμίλησα τῷ κ. Ῥάδοβιτς, ἀλλ᾽ οὗτος μοὶ εἶπεν ὅτι ἄλλο κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν των δὲν ἐδύνατο νὰ δοθῇ. Παρασήμου δὲ προβιβασμὸν ἐζήτησα καὶ διὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κερκύρας, ὃν καὶ μοὶ ὑπησχέθησαν. Ἀναχωροῦντος δὲ τοῦ Ἀργυροπούλου, ἀφίχθη ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κυργούσιος.

Μ᾽ ἐπεσκέφθη δὲ καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Χριστομάνος, πεμφθείς, ἵνα ἐπισκεφθῇ τὰ ἄριστα τῶν ἐν Εὐρώπῃ χημείων, καὶ μελετήσῃ τὸν ὀργανισμὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ἐπιστήθιος φίλος τοῦ κ. Τρικούπη, καὶ μοὶ ἐφάνη ἀνὴρ συνετός, τῷ ἐξέθηκα πάσας τὰς περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἣν ὤφειλε ν᾽ ἀκολου-

θήση ἡ Ἑλλάς, ἰδέας μου, καὶ τὰς περὶ τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης τῆς ἱδρύσεως Ἀκαδημίας, ὡς καὶ τὰς περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς, καὶ ἐφάνη παραδεχθεὶς καὶ ἐγκρίνας τὰς γνώμας του.

Περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου, ἀγγελθέντος μοι παρὰ τοῦ Ὄθωνος, ὅτι σφοδρὰ ἐπῆλθεν αἱμοῤῥαγία εἰς τὴν μητέρα του, παρεσκευάσθην ἀμέσως νὰ ἐπιστρέψω ἐκεῖ. Ἀλλὰ διὰ δευτέρου τηλεγραφήματος μοὶ ἐδηλώθη ὅτι ἐπῆλθε βελτίωσις, καὶ προετράπην νὰ μὴ ὑπάγω, ἵνα μὴ φοβίσω τὴν ἀσθενῆ, καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν ἡ οἰκογένεια εἰς Βερολῖνον, κομίζουσα καὶ τὴν ἀγγελίαν, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου Ζωὴ εἶχε συγκατατεθῆ εἰς τὴν τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις, καὶ ἔπειτα ἐπανειλημμένως γενομένην αὐτῇ πρότασιν γάμου ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ κ. Russel Bateman. Ἀλλ᾽ αὐτὴν εὗρον ὁμιλοῦσαν περὶ τοῦ μέλλοντος γάμου της, οὐχὶ μετ᾽ ἐκτάκτου ἐνθουσιασμοῦ, μεθ᾽ ἡσυχίας μᾶλλον, προϊούσης ἐκ τῆς ἀφελείας αὐτῆς καὶ τῆς ἀθωότητος. Τῆς δὲ φιλτάτης συζύγου μου ἡ θέσις μοὶ συνέτριβε τὴν καρδίαν μου.

Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐπεσκέφθην ἔκθεσιν εἰκόνων, ἧς περίεργος ἦν πρὸ πάντων ἡ ἀφορμή. Ταύτην προὐκάλεσε φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθοεργός τις ἐπίοικος Γερμανίς, ἡ κ. Schwab, ἥτις, περιελθοῦσα τὴν Ἰταλίαν, συνεκινήθη ἐκ τῆς θέσεως τῶν μικρῶν Λαζαρόνων ἐν Νεαπόλει, καὶ ἀνέλαβε νὰ προμηθεύσῃ πόρους πρὸς σύστασιν σχολῆς διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν, νὰ πράξῃ δηλαδὴ ὅ,τι πράττει ἐν Ἀθήναις ὁ Παρνασσὸς ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ ἀγυιοπαίδων.

Μετὰ βαθείας δὲ λύπης, ἣν πολλοὶ τῶν φίλων μου καὶ φίλων τῆς Ἑλλάδος συνεμερίζοντο, ἔβλεπον τὰ τοῦ Ρωσσικοῦ πολέμου προχωροῦντα, τὴν ἅλωσιν τῆς Πλεύνης, τὴν καταστροφὴν τῆς Σίπκας προειδοποιήσασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ῥωμανίας, τὴν ἅλωσιν τῆς Σοφίας, παρασκευάζουσαν αὐτοτελῆ Βουλγαρίαν, τῆς Σερβίας τὴν ἀναγέννησιν ἤδη μαντευομένην, τὴν δ᾽ Ἑλλάδα ἀπρακτοῦσαν, καὶ ὡς ἀξιώσεως ἀφισταμένην, καὶ δὲν ἔπαυον περὶ τούτου γράφων καὶ ἐνίοτε αὐστηρῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Τότε ἔπεμψα εἰς τὸν Βασιλέα, ὡς μικρὸν δῶρον, προάγγελμα μεγάλης ἀνακαλύψεως, ἕνα τῶν τότε πρῶτον ἐφευρεθέντων τηλεφώνων, εἰς τὴν ἀρχικὴν ἀφελεστέραν αὐτοῦ κατάστασιν. Ὡς ἔμαθον ὅμως ἔπειτα, εἰς τὴν Αὐλήν, πειραθέντες, δὲν κατώρθωσαν νὰ κάμωσι χρῆσιν αὐτοῦ.

1878

Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν νεανική τις ἀπερισκεψία τοῦ υἱοῦ μου Κλέωνος παρ᾽ ὀλίγον νὰ καταστρέψῃ ἐντελῶς τὸ πολιτικόν του στάδιον, ὃ εἶχε μετὰ πλείστης ἱκανότητος διανύσῃ μέχρις ἐκείνου. Πρὸς τὴν ποίησιν λίαν εὐφυῶς διακείμενος, καὶ ἄλλως φιλόπονος, εἶχεν, ἐν ταῖς ὥραις τῆς ἀνέσεώς του, συνθέσῃ δραματικὸν ἔργον ὑπόθεσιν ἔχον Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην· καὶ μοὶ τὸ ἔπεμψε, ἵν᾽ ἀκούσῃ τὴν κρίσιν μου. Περιτρέξας δ᾽ αὐτό, τῷ ἔγραψα ὅτι τὸ εὑρίσκω πολλὴν ἔχον τὴν ποιητικὴν καὶ τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καλλιεπείας, ἀλλ᾽ ὅτι, ὑπὲρ πᾶν μέτρον μακρόν, προσέκρουε προσέτι καὶ εἰς τοὺς ἀναγκαίους κανόνας τῆς δραματικῆς οἰκονομίας. Οὐχ᾽ ἧττον ἐξέδωκεν αὐτό, ὡς εἶχε.

Καὶ μικρὸν μὲν θὰ ἦτο τὸ κακόν, ἂν ἦτο τοῦτο καὶ μόνον. Ἀλλά, δυστυχῶς, προσέθηκε καὶ σχόλια, ἃ δὲν μοὶ εἶχον ὑποβληθῆ. Τοσοῦτον δ᾽ ἦσαν ταῦτα μεροληπτικῶς κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος γεγραμμένα, ὥστε τινὰ ἀπέβαινον αὐτὸ τοῦτο βλάσφημα, ὅπερ βεβαίως μ᾽ ἐλύπησεν, ὅταν εἶδον αὐτά, καὶ δικαίαν προὐκάλεσαν μομφὴν ἐναντίον του.

Τινὲς δ᾽ ἐξηγέρθησαν εἰς ἐπίδειξιν ὑπερβολικοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, πρὸς δημοκοπίαν, καὶ ἐξ ἐπιθυμίας τοῦ νὰ τὸν ἀποβάλωσιν, ἵνα λάβωσι τὴν θέσιν του δι᾽ ἑαυτοὺς ἢ τοὺς φίλους των. Οὕτως, εἷς τῶν αὐθαδεστέρων Βουλευτῶν, Χριστόπουλος καλούμενος, εἶπεν, αὐταῖς λέξεσι, νὰ διώξῃ τὸν Κλέωνα ἡ Βουλή, ὡς ἡ Γερουσία εἶχε διώξῃ ἐμέ, ὅτε ὕβρισα τὸν ἀγῶνα. Ἦν δὲ τοῦτο συῤῥαφὴ ἀναιδείας καὶ ψεύδους, οὐ μόνον διότι ἐγὼ ποτὲ δὲν ὕβρισα τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ διότι ὑπὸ τῆς Γερουσίας, ὅτε ἡ συ-

κοφαντία ἐκείνη εἶχεν ἀρθῇ κατ᾽ ἐμοῦ, δὲν ἐδιώχθην, ἀλλ᾽ ἐξ ἐναντίας ἐπλειονοψήφισα ἐν αὐτῇ.

Καὶ τότε μὲν δὲν ἐδιώχθη οὐδ᾽ ὁ Κλέων ὑπὸ τῆς Βουλῆς· ἀλλ᾽ ἡ δικαίως ἀνήκουσα αὐτῷ πρόοδος ἀνεχαιτίσθη, εἰ καὶ ὁ ἴδιος, συνειδὼς τὸ ἄτοπον, ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ν᾽ἀφαιρέσῃ τὰ σχόλια·

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους τούτου ἡ ἀνυπομονησία μου διὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπραξίαν εἶχε κορυφωθῇ, καὶ δὲν ἔπαυσα πέμπων ἐκθέσεις ἐπ᾽ ἐκθέσεων, καὶ παριστῶν, ὅτι, ἐν ᾧ ἐθριάμβευον τὰ Ῥωσσικὰ ὅπλα ὑπὲρ τῶν σλαυικῶν φυλῶν, ἡ Ἑλληνική, μένουσα πάσης ἐνεργείας ἀμέτοχος, παρῃτεῖτο πασῶν τῶν ἀξιώσεων καὶ παντὸς δικαιώματος. Μοὶ ἀνηγγέλλετο δ᾽ ἐξ Ἀθηνῶν ὑπό τινων, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐκηρύττετο μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν Ἀγγλικῶν Βουλῶν, ὅπερ, κατ᾽ ἐμέ, ἦν αὐτόχρημα παραγνώρισις τῆς θέσεώς της, ὅτε καὶ οὐδὲ κἂν νὰ κηρυχθῇ εἶχεν ἀνάγκην, ἂν μόνον ἐνήργει ἐπιδεξίως καὶ ἐγκαίρως.

Τῇ 8)20 Ἰανουαρίου ἰδίως, ἐπὶ τῆς τελουμένης ἐν Βερολίνῳ ἑορτῆς τῶν παρασήμων, σπουδαίους ἀντήλλαξα λόγους μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰπόντος μοι, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὀλίγαι πλέον ἡμέραι μένουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἵνα διεκδικήσωσι τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἐν Ἀνατολῇ· ἐγὼ δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι, ἂν οἱ Τοῦρκοι ἀπέλθωσι τῆς Εὐρώπης, οὐδεὶς φόβος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, ὅτι αἱ χρηστιανικοὶ λαοί, οἵτινες οὕτω θέλουσι μείνῃ αὐτόνομοι, ἔσονται ἀνέτοιμοι εἰς τὸ νὰ διαδεχθῶσιν αὐτούς, διότι τοὺς λαοὺς ἀνατρέφει ἡ ἐλευθερία. Ταῦτα δ᾽ ὡς εἰκός, ἔσπευσα ν᾽ ἀναφέρω εἰς Ἀθήνας.

Τῇ 11)13 Ἰανουαρίου ὁ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, κ. Οὐβρίλ, ἔδιδε, μετὰ λαμπρὰν ἑσπερίδα, μέγα δεῖπνον, εἰς ὃ παρεκάθηντο πάντες οἱ διπλωμᾶται καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τῶν ἐπισήμων. Ὅτε δέ, καθήμενος ἀπέναντί του, φιλοφρόνως μ᾽ ἠρώτησε τί νὰ μοὶ προσφέρῃ ἐκ τῶν παρατεθειμένων ἐδεσμάτων, τῷ εἶπον ὅτι θέλω ἀρκεσθῇ ἂν εὐαρεστηθῇ νὰ μοὶ δώσῃ τὴν ***Μακεδονίαν*** (Macédoine), δείξας τὴν οὕτω, ἄλλως δὲ καὶ ***ἰταλικὴν σαλάταν*** καλουμένην, ὅπερ κοινὴν ἐξήγειρεν εὐθυμίαν.

Εἰς ἄλλο δὲ δεῖπνον του ἐπίσημον, τὸ τῆς 18)30 Ὀκτωβρίου, ἡμέρας τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος, τῷ ἐζήτησα a large

piece of turkey, δεικνύων τὸν ψητὸν κοῦρκον. Μοὶ εἶπε δ᾽ ἔπειτα ὁ Lord Russel ὅτι καὶ ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ὡς καὶ τὴν προγενεστέραν, ἐνέγραψε καὶ φυλάττει εἰς τ᾽ ἀπομνημονεύματά του.

Τὴν δὲ 14)26 τοῦ μηνὸς μετὰ λύπης βαθείας ἀνέγραψα, ὡς ἡμέραν πένθους διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι εἶχε διαδοθῇ ὅτι ὁ πόλεμος ἔληξε καὶ οἱ Ῥῶσσοι ἐπέβαλον συνθήκην εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐξ ἧς, ἐννοεῖται, ὅτι αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτοῖς συμπολεμήσαντες πολλὰ θ᾽ ἀπεκόμιζον ὠφελήματα, ἡ δ᾽ Ἑλλάς, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. Ἡ εἴδησις ὅμως ἦν πρόωρος, κ᾽ ἐξ ἐναντίας ἄλλη εὐχάριστος ἀφίχθη, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπηλλάγη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ὑπουργείου, καὶ διεδέχθη αὐτὸ ἄλλο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κουμουνδούρου.

Τέλος, τῇ 21 Ἰανουαρίου (2 Φεβρουαρίου), μοὶ ἐτηλεγραφήθη ἐξ Ἀθήνων ὅτι ὁ Κουμουνδοῦρος, ἀπαλλαγεὶς τῶν δεσμῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ὑπουργείου, προέβη εἰς ἐνέργειαν πατριωτικήν, καὶ 12 χιλιάδες Ἑλλήνων ὅτι ὑπερέβαινον τὰ σύνορα, εἴδησις ἥτις χαρᾶς μ᾽ ἐπλήρωσε, καίτοι μὴ ἐντελῶς ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς ἰδέας μου, πρῶτον μὲν διότι καὶ πολιτικῶς ἐπιδεξιώτερον καὶ ὀρθότερον, καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ἐπωφελέστερον θὰ ἦν ἂν ἠγείροντο οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν Ἕλληνες, ἡ δ᾽ Ἑλλὰς ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν αὐτῶν· δεύτερον, διότι ὁ εὔθετος χρόνος παντὸς κινήματος, ὅτε καὶ ἡ Ῥωσσία καὶ πᾶσα ἡ Εὐρώπη δι᾽ ἀντιθέτους λόγους θὰ ἐπεκρότει εἰς αὐτὸ μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ, εἶχε σχεδὸν παρέλθῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, ὅτε τῷ κατέστησα τὴν ἀγγελίαν γνωστήν, «ὢ μοὶ εἶπεν, ἂν εἴχετε πράξῃ τοῦτο πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν!»,.ὁ δ᾽ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, κ. Bülow, συνήνεσε μετ᾽ ἐμοῦ ὅτι, ὅπως δήποτε πρέπει νὰ ὠφεληθῶμεν τοῦ ἔτι ἐναπολειπομένου ἡμῖν ὀλίγου καιροῦ. Πάντες δ᾽ οἱ λοιποί, εἴτε διπλωμάται, εἴτε ἄλλοι, μεθ᾽ ὧν συνωμίλουν, μοὶ ἔλεγον ὅτι τὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἦν ἄκαιρον πλέον, ὅτι ἦλθε beaucoup trop tard, καὶ ἀκριβῶς ταύτας τὰς λέξεις μοὶ εἶπε καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων τῇ 26 Ἰανουαρίου (7 Φεβρ.). Δυστυχῶς, οὕτως εἶχεν. Ἂν, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πολέμου, τὸ Ἑλληνικόν, ἢ ἔστω καὶ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, τὶ ἔπραττεν, εὐγνωμόνως ἡ Ῥωσσία θὰ τὸ ἐδέχετο, ὡς

ἐπικουρίαν πολύτιμον, ἔτι δ᾽ εὐγνωμονέστερον μέχρι τέλους ἡ Εὐρώπη, ὡς χορηγοῦν αὐτῇ διέξοδον τοῦ πολέμου, χορηγοῦσαν εἰς ἄλλο στοιχεῖον, ἢ μόνον τὸ Ῥωσσικόν, τὸ κράτος ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἔσπευσα, ἑπομένως, νὰ ἐπιστείλω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅτι, κατ᾽ ἐμέ, καιρὸς ἐνεργείας δὲν μᾶς ἔμενε πλέον, ἀλλ᾽ ἂν, ὡς ἦν βέβαιον, ἡ Εὐρώπη, τῆς εἰρήνης προκειμένης, μᾶς προσεκάλει ν᾽ ἀποσύρωμεν τὸν στρατὸν ἡμῶν, ἔπρεπε νὰ ὠφεληθῶμεν κἂν ἐκ τῆς νέας ἡμῶν θέσεως καὶ ὑποσχεθῶμεν ὅτι θὰ ὑπακούσωμεν, ἀλλ᾽ ἂν μόνον μᾶς δοθῶσιν ὑποσχέσεις καὶ ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν· ἐν τούτοις, δ᾽ ὅσον ἐνεδέχετο, νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐπανάστασις. Αὐτὴν ταύτην τὴν γνώμην μοὶ ἐξέφρασεν ἔπειτα καὶ ὁ Σύμβουλος τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας κ. Ἀράποφ, εἰπών μοι ὅτι, κατ᾽ αὐτόν, ἡ ἐπιδρομὴ τῆς Ἑλλάδος οὐδένα θὰ φέρῃ καρπόν, ἂν ἡ ἐπανάστασις δέν ἐκταθῇ. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας, Κόμης Σαὶν Βαλλιέρος, μοὶ ἔλεγεν, ὅτι, ἐπὶ πολὺ βιώσιμος δὲν ἦν πλέον ἡ Τουρκία, τάχιστα δὲ θὰ ἔπιπτεν, ἂν ἤξευρον ἄλλως νὰ πολιτευθῶσιν οἱ Ἕλληνες.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου ἦλθε πρός με κύριός τις Στέγγελ, ὑπὸ τοῦ ἐφημεριδογράφου Βολόφοκη συνιστημένος, τραπεζίτης δὲ διατελέσας ἐν Βιέννῃ καὶ εἶτα πτωχεύσας, ἐλθὼν δ᾽ εἰς Βερολῖνον καὶ συνοικῶν μετὰ τῆς εὐπόρου πενθερᾶς του, κυρίας Sobernheim, καὶ ἔκτοτε ἰδιαιτέρως ἐγνώρισα ταύτην τὴν οἰκογένειαν, ἑβραϊκῆς οὖσαν καταγωγῆς, καὶ παρ᾽ αὐτῇ πολλάκις ἐφοίτων.

Μετ᾽ ἐνδιαφέροντος εἶδον τότε καὶ τὸν προσωρινὸν Πρέσβυν τῶν Ἁβαΐων νήσων, κ. Κάρτερ, ὅστις πρὶν ἦν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς 60,000 κατοίκων ἀριθμούσης πατρίδος του, καὶ μοὶ ἐδωρήσατο σύγγραμμα, περιέχον τὴν ἱστορίαν αὐτῆς.

Κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου, λόγου γενομένου περὶ συγκαλέσεως ἐν Βερολίνῳ εὐρωπαϊκοῦ Συνεδρίου πρὸς ῥύθμισιν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολήν, συνεπείᾳ τοῦ ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου, διετάχθην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ ζητήσω ἐπισήμως τὴν εἰς αὐτὸ συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐγὼ μὲν ἤμην τῆς γνώμης, ὅτι τοῦτο ἦν μᾶλλον ἐσφαλμένον διάβημα, διότι οὕτως ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠναγκάζετο, συνυπογράφουσα, νὰ συμπράξῃ εἰς ὅ,τι θ᾽ ἀπεφασί-

ζετο ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν θριάμβων τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν σλαυικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, προθυσιάζουσα πᾶν δικαίωμα μελλούσης διαμαρτυρήσεως, ἂν ἐλαχίστη ἐγένετο αὐτῇ μερίς, ἀναλόγως τῆς ἐλαχίστης συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὰ συμβάντα. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως ἦν ῥητή, ἔπραξα κατ᾽ αὐτήν. Τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ὅμως, κ. Bülow, εὗρον οὐχὶ λίαν εὐνοϊκῶς διατεθειμένον ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αἰτήσεως, καὶ φρονοῦντα ὅτι οὐδὲν εἴχομεν ἢ πως κατεκτήσαμεν ἀνώτερον τῶν ἄλλων χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς δικαίωμα, ἵνα παρακαθήσωμεν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, ἂν ἤθελε συγκληθῇ.

Κατὰ τὰ μέσα Φεβρουαρίου, τελουμένων τῶν γάμων τῆς ἐγγονῆς τοῦ Αὐτοκράτορος μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Μεϊνίγγεν, καὶ συγχρόνως τοῦ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πρίγκηπος Φρ. Καρόλου μετὰ τοῦ Διαδόχου τοῦ Ὀλδεμβούργου, ἔσχον ἀφορμὴν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν τοῦ Βελγίου, καὶ προσέτι εὐμενεστάτης ἔτυχον ὑποδοχῆς παρὰ τῷ γαμβρῷ καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, τῷ Μεγάλῳ Δουκὶ καὶ τῇ Μεγάλῃ Δουκίσσῃ τοῦ Βάδεν. Ὅτε δ᾽ ἐζήτησα νὰ ἐμφανισθῶ καὶ εἰς τὸν Πρίγκηπα τῆς Ὀλδεβουργίας, ἐξήγησα εἰς τὸν Ὑπασπιστήν του, ὃν μοὶ ἔπεμψεν, ἵνα μοὶ ἐκφράσῃ τὴν λύπην του, διότι δὲν τῷ ἔμενε καιρός, ἵνα μὲ δεχθῇ, ὅτι τὴν παρουσίασιν ἐζήτησα, ἵνα τῷ ἐπαναλάβω τὰ αἰσθήματα τοῦ βαθέως σεβασμοῦ μου εἰς τὴν μνήμην τῆς σεβαστῆς ἀδελφῆς του, τῆς ποτὲ Βασιλίσσης ἡμῶν Ἀμαλίας. Τοῦτο δ᾽ ἔπραξα τὸ ἑσπέρας, ἀπαντήσας τὸν Πρίγκηπα εἰς τὸν χορὸν τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας. Εἰς μακρὰν δὲ συνδιάλεξιν, ἣν ἔσχον μετ᾽ αὐτοῦ, μοὶ ἐπανέλαβεν, ὅ,τι παρὰ πάντων ἤκουον, ὅτι ἡ ἀνάμιξις τῆς Ἑλλάδος εἰς τ᾽ ἀνατολικὰ ἐπῆλθε πολὺ ἐξώρας. Τέλος δὲ τῇ 12)24 Φεβρουαρίου ὑπεγράφη καὶ ἡ ῥωσσοτουρκικὴ εἰρήνη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅλως ἄκαρπος δι᾽ ἡμᾶς, διότι, ἐξ ἐλεεινῶν φιλοπρωτιῶν, εἴχομεν ἀμελήσῃ τῆς ἐποχῆς, καθ᾽ ἣν καὶ οἱ Ῥῶσσοι θὰ μᾶς ἠσπάζοντο, ὡς βοηθούς, καὶ οἱ τῆς Ῥωσσίας φοβούμενοι τὴν ἐπέκτασιν, ὡς ἀντιζήλους.

Κατ᾽ ἐπιστολὰς δ᾽ ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου, οἱ ἐναντίοι παντὸς κινήματος τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Δελιγεώργης.

καὶ οἱ περὶ αὐτόν, μὲ κατηγόρουν, ὡς διὰ τῶν τηλεγραφημάτων μου αἴτιον γενόμενον τῆς ἀποστολῆς στρατοῦ ἐκτὸς τῶν συνόρων, δι᾽ ὃ ἤμην ἐγὼ ὑπερήφανος, διότι μόνην σωτηρίαν ἡμῶν ἔβλεπον τότε ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ κινήσει, ἔστω καὶ βραδύτατα προκαλουμένῃ. Ὁ δ᾽ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Δεληγιάννης μοὶ ἔγραψε διατάττων νὰ ὀνομάζω πάντοτε καὶ τὰ πρόσωπα, περὶ ὧν γράφω εἰς τὰς ἐκθέσεις μου, εἰς ὃ ἀμέσως ἀπήντησα ὅτι τοῦτο, οὐδ᾽ ἅπαξ ἔλειψα πράττων, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ χορηγίας πληροφοριῶν· ἀλλ᾽ ὅταν διεβίβαζον ἀτομικὰς κρίσεις, τοῦτο, οὔτε ἀναγκαῖον ἦτον, οὔτε μοὶ ἐπετρέπετο πάντοτε.

Τῇ 14)26 Φεβρουαρίου ἐπεσκέφθην ἀξιόλογον Ὀρφανοτροφεῖον κορασίων τῶν Ἰουδαίων, εἰς ὃ μία μόνη οἰκογένεια, Ρεϊχενέρ, εἶχε προσφέρῃ 250 χιλιάδας ταλήρων.

Τῇ 24 Φεβρουαρίου (8 Μαρτίου), ἐπισκεφθεὶς τὸν Lord Oddo, Πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, καὶ πολλὰ μετ᾽ αὐτοῦ συνδιαλεχθεὶς περὶ τῶν προκειμένων μεταῤῥυθμίσεων εἰς τὰς σλαυικὰς χώρας τῆς Τουρκίας, τῷ ἐξέθηκα τὴν γνώμην μου τοῦ ν᾽ ἀπαιτήσῃ ἡ Εὐρώπη, ἵνα ἡ Βουλγαρία, εἰς ἧς τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐπέμενεν ἡ Ρωσσία δικαιώματι τῶν θριάμβων της, περιορισθῇ μόνον μέχρι τοῦ Αἵμου, τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ, ἐγγυήσεις λαβόντα κρείττονος διοικήσεως, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ ἐπαρχίαι, νὰ μείνωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ρωμυλίας, εἰς ἣν καὶ οἱ Τοῦρκοι θὰ ηὐχαριστοῦντο, διότι αὐτὴν ταῖς ἀπέδιδον. Ἡ ἰδέα αὕτη, ἥτις ἐχαρακτήριζεν ὡς Ἑλληνικὰ (Ρωμαΐϊκα) τὰ μέρη ἐκεῖνα, ηὐχαρίστησε τὸν συνάδελφόν μου, ὅστις φαίνεται ὅτι τὴν συνέστησεν εἰς τὴν Κυβέρνησίν του, ὡς καὶ ἐγὼ ἔγραψα περὶ αὐτῆς εἰς Ἀθήνας, καί, ὡς γνωστόν, αὕτη καὶ ὑπεβλήθη καὶ ἐκυρώθη εἰς τὸ Συνέδριον.

Τῇ 10)22 Μαρτίου, ἡμέρᾳ τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀφ᾽ οὗ παρεκάθησα εἰς τὸ σύνηθες κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μέγα διπλωματικὸν γεῦμα τοῦ Πρίγκηπος Βίσμαρκ, εἰς τὴν εἰς αὐτὸ ἑπομένην μεγάλην συναναστροφὴν τῶν Ἀνακτόρων, ὁ Μέγας Δοὺξ τῆς Βάδης, πλησιάσας με, ἐλπίζει, μοὶ εἶπεν, ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρὸς τοῦ νὰ ἐκτελεσθῶσι τὰ σχέδια, περὶ ὧν εἴχομεν συν-

διαλεχθῇ ἐν Βάδεν. Ἦσαν δὲ τὰ σχέδια ταῦτα, οὐδὲν ἧττον ἢ ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλλήνων, ὡς διαδόχων τῶν Τούρκων, ἂν ἤθελον ἐξωσθῇ τῆς Εὐρώπης.

Διαταχθεὶς δ᾽ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἐνήργουν τὸ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ τῆς προσλήψεως καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἤδη πλέον ἀποφασισθὲν Εὐρωπαϊκὸν Συνέδριον, μέλλον νὰ συνέλθῃ ἐν Βερολίνῳ καὶ βαθμηδὸν ἠλαττοῦντο αἱ κατὰ τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἀντιστάσεις τῶν Δυνάμεων.

Τῇ 20 Μαρτίου (1 Ἀπριλίου) εἶχεν ἔλθῃ ἡ εἴδησις τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Σαλισβουρῆ εν Ἀγγλίᾳ, ἥτις ἄλλην τροπὴν ἔδωκεν εἰς τὴν διεθνῆ πολιτικὴν τῆς Εὐρώπης. Τὴν αὐτὴν δ᾽ ἡμέραν ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ τότε μὲν Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Σερβίᾳ, εἶτα δ᾽ ἐπισήμου διπλωμάτου κ. White, ὃν εὗρον ἐμβριθῆ καὶ καλῶς πληροφορημένον, ὅστις, δὲν ἠξεύρω ἂν ἐκ προλήψεως, μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξίν του, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀντεπροσωπεύετο ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ Ἐπιτετραμμένου, τοῦ κ. Γενναδίου·

Τῇ 12) 24 Μαρτίου δεινὴν ἐλάβομεν ἀγγελίαν ἐκ Καρλσρούης, ὅτι ὁ υἱός μου Ὄθων ἠσθένει καὶ ἔπτυεν αἷμα. Καθ᾽ ἣν ἡμέραν, ἀναχωρῶν ἐκ Βάδεν, τὸν εἶχον ἐπισκεφθῇ, μὲ εἶχεν ὁδηγήσῃ ἐν ἄλλοις καὶ εἰς μεγάλην καὶ λαμπρῶς κεκοσμημένην δημοσίαν αἴθουσαν, εἰς ἥν, τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἡ σχολή, εἰς ἣν ἐσπούδαζεν, ἔδιδε μέγαν χορὸν εἰς τὴν πόλιν. Εἰς αὐτὸν ἐγώ, εἰ καὶ προσκεκλημένος, ἕνεκα τῆς καταβαλούσης μὲ δυσθυμίας, δὲν ἔμεινα νὰ παρευρεθῶ, ὁ δὲ Ὄθων εἶχεν ἐκλεχθῆ εἷς τῶν διευθυντῶν καὶ διαῤῥυθμιστῶν τῆς συναναστροφῆς, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐκεῖνος ἐκοπίασε δι᾽ ὅλης τῆς νυκτός· ὅτε δέ, πρὸς τὸ πρωΐ, ἠθέλησε ν᾽ ἀναχωρήσῃ, δὲν εὗρε τὸν μανδύαν του, κλαπέντα, καὶ ἱδρῶν ἐξετέθη εἰς τῆς νυκτὸς τὸ ψύχος, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ἐκρυολόγησε τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε τῷ ἐπῆλθεν ἡ αἱμοπτυσία, ἥτις μᾶς κατεφόβισεν ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς μνήμης τῆς στερήσεως τοῦ προσφιλοῦς Αἰμυλίου. Ἐπειδὴ δὲ οὐδ᾽ ἐγώ, ὡς εἶχον τότε τὰ πολιτικά, ἐδυνάμην, ἐγκαταλείπων τὴν θέσιν μου, ν᾽ ἀπέλθω εἰς Καρλσρούην, οὐδ᾽ ἡ μήτηρ του, εἰς ἣν διετέλει οἰκτρὰν ὑγείας κατάστασιν, ἐπέμψαμεν αὐθημερὸν

τὴν θυγατέρα μου Αἰμυλίαν, ἥτις μητρικῶς τὸν ἐπεριποιήθη καὶ μᾶς καθησύχασε μέν, τηλεγραφήσασα ὅτι τὸν εὗρεν εἰς καλλητέραν κατάστασιν, τὸν μετέφερεν ὅμως ἀμέσως εἰς κατάστημα τῶν Διακονισσῶν, ὅπου εἶχε πᾶσαν περίθαλψιν.

Ἡ δὲ κατάστασις τῆς ὑγείας τῆς Καρολίνης, εἰ καὶ ἐνίοτε αἰθρίας ἔχουσα διαλείψεις, ἐν γένει δὲν ἐχώρει καλῶς, οἱ πόνοι συνεχῶς ἐπανήρχοντο καὶ αἱ δυνάμεις της ἠλαττοῦντο. Ἀναγνοῦσα δ' ἡ ἰδία τὸ βιβλίον τοῦ Ματταίη (πλὴν τῆς σελίδος ἣν εἶχον ἀφαιρέση) καὶ πολλὰ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ παρ' ἄλλων ἀκούσασα, ἔγραψεν εἰς Γενέβην εἰς ἰατρόν τινα ὅστις ἐκεῖ τὴν μέθοδον ταύτην ἐπηγγέλλετο, καὶ ἐνθαρρυντικὴν λαβοῦσα ἀπάντησιν, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε καὶ ὑπ' αὐτὸν νὰ νοσηλευθῇ. Καὶ τοῦτο μὲν μοὶ συνέτριβε τὴν καρδίαν, διότι θὰ ἐχωριζόμην οὕτω τῶν φιλτάτων μου, χωρὶς νὰ ἠξεύρω ποῖον θὰ μοὶ ἐπεφυλάττετο μέλλον, καὶ θὰ ἐμονούμην· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν ἤθελον νὰ καταστρέψω τὴν τελευταίαν ἐλπίδα, ἥτις τὴν προσεμειδία, καὶ ἥτις καὶ ἐμοῦ ἔθιγε τὸν μυχὸν τῆς καρδίας, τὸν πάντοτε διατηροῦντα σπέρμα ἐλπίδος καὶ ὅταν ὁ νοῦς ἀπηλπίζετο.

Ἐπωλήσαμεν, ἑπομένως, πάντα ἡμῶν τὰ ἔπιπλα μετ' οὐ μικρᾶς ζημίας, τὰ πλεῖστα διὰ δημοπρασίας, καὶ τῇ 27 Μαρτίου (8 Ἀπριλίου) ἀπῆλθε πᾶσα ἡ οἰκογένεια ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀλέξη, τῆς Καρολίνης ἀχθείσης εἰς τὸν σιδηρόδρομον ἐν χειραμάξῃ, καὶ ἐγώ, μόνος μείνας ἐν Βερολίνῳ, μετῴκησα εἰς τρία διεσκευασμένα (meublés) δωμάτια, ἃ ἐνοικίασα εἰς Schellingstrasse. 1, καὶ εἰς ἃ πρὶν εἶχεν οἴκησῃ, ὅτε τὸ πρῶτον ἀφίχθη, ὁ Πρέσβυς τῆς Ὁλλανδίας.

Τῇ δὲ 1)13 Ἀπριλίου ἐπεσκέφθην τὸν κ. Cruse, ἀνταποκριτὴν τῆς (ἀντιῤῥωσσικῆς) Ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας, καὶ δραματικὸν ποιητήν. Οὗτος δ', ἐν μὲν τῇ πρώτῃ του ἰδιότητι, μοὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι, ἐν τῇ παρούσῃ ἀναστατώσει τῆς Εὐρώπης, οἱ Τοῦρκοι θὰ προσέφευγον εἰς τοὺς Ἄγγλους, παρ' ὧν ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἔχει νὰ ἐλπίσῃ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, μοὶ προσέφερε τὰ ἔμμετρα ἱστορικὰ δράματά μου, διϊσχυριζόμενος ὅτι ἡ ποίησις πρέπει ν' ἀρύηται πιστῶς ἐκ τῆς ἱστορίας, εἰς ὃ τῷ ἀντέταξα τὴν γνώμην μου, ὅτι δὲν κεῖται ἐκτὸς τῶν ὁρίων της τὸ νὰ ἐφευρίσκῃ καὶ

μύθους, ἂν μόνον οὗτοι κατ᾽ οὐδὲν παραμορφῶσι τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ φυσιογνωμίαν.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ δ᾽, εἰς ἣν μετῴκησα, παρ᾽ ἐμοὶ κατῴκει ὁ ἰατρὸς Ebers, ἀδελφὸς τοῦ ἐπισήμου συγγραφέως αἰγυπτιακῶν μυθιστοριῶν, μετὰ τῆς ὡραίας καὶ χαριεστάτης συζύγου του καὶ τῶν τεκνίων του. Τοῦ τελευταίου τούτων, μῆνας τινὰς ἡλικίαν ἔχοντος, εἶχεν, ἴσως ἐξ ἀπροσεξίας τῆς τροφοῦ, θραυσθῇ τὸ ὀστοῦν τοῦ βραχίονος καὶ προσκολληθῇ ὑπὸ τῶν χειρούργων, ἀλλὰ τόσον ἀδεξίως, ὥστε τὸ δυστυχὲς βρέφος ὑπέφερε πόνους φρικτούς, καὶ ἐδέησε νὰ θραυσθῇ ὁ βραχίων καὶ νὰ συγκολληθῇ ἐκ νέου. Φανταζόμενος τὸ ἠθικὸν μαρτύριον τῆς μητρός, τὴν προέτρεψα νὰ μὴ μείνῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατ᾽ οἶκον, ἵνα μὴ παρευρεθῇ εἰς τὴν φοβερὰν ἐγχείρισιν. Ἀλλά, βλέπων αὐτὴν ἀμετάπειστον, ἐξῆλθον ἐγώ, εἰπὼν ὅτι τῇ ἀφήνω τὰ δωματιά μου ἀνοικτά, ἵνα εἰς αὐτὰ ἀποσυρθῇ, κατὰ τὴν ὀδυνηρὰν στιγμήν. Καὶ ἡ μὲν ἐγχείρισις ἐντελῶς ηὐδοκίμησε. Μετά τινα δὲ χρόνον ἡ οἰκογένεια ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐξοχήν, καὶ πρὶν ἢ μὴν παρέλθῃ ἐμάνθανον ὅτι ἡ κυρία Ebers ἀπέθανεν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας της.

Τῇ 12)24 Ἀπριλίου, ἐπισκεφθείς με ἀμερικανός τις, Dr Wood, ἂν καλῶς ἀπομνημονεύω τ᾽ ὄνομα, μοὶ εἶπεν ὅτι προὐτίθετο νὰ ἐκδώσῃ συλλογὴν φωτογραφιῶν μεγάλων ποιητῶν, καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου περὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων· ἐγὼ δὲ τῷ ἐσύστησα τοὺς Σούτσους, τὸν Ζαλακώσταν, τὸν Βαλαωρίτην καὶ τὸν Παράσχον. Ἀγνοῶ ὅμως ἂν ἐξετέλεσε τὴν πρόθεσίν του.

Λυπηρὰν δ᾽ ἀγγελίαν μ᾽ ἐκόμισαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τῆς 17)29 Ἀπριλίου, τὴν τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχαίου μου φίλου Σκαρλάτου Βυζαντίου, ὃν ἠγάπων καὶ ἐσεβόμην, ὡς πρεσβύτερον ἀδελφόν, καὶ ὅστις, διὰ τῆς εὐφυΐας, τῆς σπανίας παιδείας καὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ χαρακτῆρος του, ἦν ἐκ τῶν τὴν πατρίδα τὰ μάλιστα τιμησάντων καὶ εἰς αὐτὴν χρησίμων ἀναδειχθέντων.

Πρό τινος εἶχον γνωρίσῃ κύριόν τινα, Huppmann καλούμενον, καπνοπώλην μὲν κυρίως, ὡς ἔμαθον, ἀλλὰ πλουσιώτατον καὶ γνωστὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅστις μοὶ διηγήθη ὅτι ἐπὶ τοῦ πολέμου ἦν ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις τῷ ἐπρότεινε

ν' ἀποδεχθῇ τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ, συνεννοούμενος περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπεκρίθη ἀρνητικῶς, εἰπὼν ὅτι πάντες ἐκεῖ ἦσαν καταχρασταί, καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων ὁ Ὑπουργός. Τῇ δὲ 1ῃ Μαΐου, ἐπισκεφθεὶς αὐτόν, τὸν εὗρον κλινήρη, καὶ μοὶ ἀνέγνω ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας, ἐν ᾗ τῷ ἔλεγεν ὅτι ἡ πανσλαυιστικὴ τάσις ἦν ὀλεθρία εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ κατήγγελε τὸν Ἰγνάτιεφ, καὶ ἄλλην, δι' ἧς ἐζήτει παρὰ τοῦ Βίσμαρκ νὰ συστήσῃ τὴν πρώτην. Ἀλλ' ὁ κύριος οὗτος δὲν ἦτο παράφρων.

Κατὰ μίαν τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Μαΐου ἐγνωρίσθην εἰς γεῦμα τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας μετὰ τοῦ ἐν τῇ Ἄνω Βουλῇ φιλοτούρκου ῥήτορος Λόρδου Cambell, καὶ μετὰ τοῦ πρῴην ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. Goshin.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶχε φθάσῃ ἡ εἴδησις ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐφόνευσαν ἐν Θεσσαλίᾳ τὸν Ἄγγλον δημοσιογράφον Ogl, ὑπὲρ οὗ γενικὴ ἐκινήθη συμπάθεια. Καὶ ἡ μὲν Ὀθωμανικὴ Πρεσβεία ἐδημοσίευσε τηλεγράφημα, καθ' ὃ ὁ Ὄγλ ἐφονεύθη δῆθεν μαχόμενος. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν αὐτόχρημα ψευδὴς ἐπίνοια, καὶ κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησίν μου ἀνήρεσεν αὐτὸ ἡ ἡμιεπίσημος Βορειογερμανικὴ Ἐφημερίς.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ κ. Στέγγελ, ὅστις ἱκανῶς εἶχε σχετισθῇ μετ' ἐμοῦ διὰ προσκλήσεων, χορηγείας βιβλίων, καὶ διὰ τῆς οἰκογενείας του, μοὶ ἐζήτησε νὰ προτείνω τὸν γυναικάδελφόν του, Martin Sobernheim,, ὡς Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ· τῷ ἀπήντησα δὲ ὅτι ἔχω μὲν τὴν ἀρίστην ἰδέαν περὶ τοῦ γυναικαδέλφου του, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ προτείνω διορισμὸν εἰς θέσιν, ἣν θεωρῶ ἐντελῶς περιττήν.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν συνδιαλέξει μετ' ἐμοῦ, ὁ συνάδελφος καὶ φίλος μου Πρέσβυς τῆς Πορτογαλλίας, Κόμης Ῥίλβας, μοὶ διηγήθη, ὅτι ἐν τῷ Morning Chronicle εἶχεν ἄλλοτε ἀναγνώσῃ ἄρθρον γραφὲν ὑπὸ τοῦ Παλμερστῶνος αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραιτήσεως τοῦ Ὄθωνος, ἐν ᾧ, ὡς Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐπροτείνετο ὁ Φερδινάνδος τῆς Πορτογαλλίας, καὶ ἐξεθειάζοντο

αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ. Προσέτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸν Πασίφικον λόγου γενομένου, μοὶ εἶπεν ὅτι αὐτὸς ὁ κ. Ῥίλβας εἶχε λάβῃ ἐν Λισαβῶνι τὰ ἔγγραφα περὶ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ, ὄντος πολίτου Πορτογάλλου, ὡς καὶ τὰς αὐτῶν ἀναιρέσεις, καὶ παρέπεμψε πάντα εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ συστάσαν ἐπιτροπήν, ἥτις ἀπεφάνθη κατὰ τῶν ἀξιώσεων.

Τῇ 29 Ἀπριλίου (11 Μαΐου ἐγένετο ἡ εὐτυχῶς ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς οὗ πάντες ἐσπεύσαμεν νὰ ἐγγραφῶμεν συγχαίροντες διὰ τὴν σωτηρίαν του.

Τῇ 1)13 Μαΐου ἐπορεύθην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, πληροφορηθεὶς ὅτι ἔλαβε διαμαρτύρησιν τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας· ἀλλ᾽ ὁ κ. Ῥάδοβιτς μοὶ εἶπεν ὅτι αἱ ἐπαναστάσεις αὗται οὐδεμίαν θὰ εἶχον ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν λαῶν, καὶ ἔλεγεν ὀρθῶς, διότι ἐπῆλθον ἀκαίρως καὶ ἀνεπιτηδείως.

Ἐπανῆθε δὲ πάλιν ἐξ Ἑλλάδος τῇ 9)21 Μαΐου, ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν γεωγραφικῶν πινάκων, ὁ κ. Κ. Παπαρηγόπουλος, καὶ ὡδήγησα αὐτὸν παρὰ τῷ σοφῷ γεωγράφῳ Κεῖπερτ, ἀναλαβόντι τὴν ἀνωτάτην τῆς ἐκδόσεως ἐποπτείαν. Ἀλλὰ προσέκρουσα εἰς οὐ μικρὰς δυσκολίας, ἵνα συμβιβάσω τὰς ἀξιώσεις τοῦ φίλου μου, ἀπαιτοῦντος νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς αὐτὸ τὰς θεωρίας τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου, καὶ τοῦ κ. Κεῖπερτ, ἐπιμένοντος ὑπὲρ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἀπίστευτον δ᾽ ὅτι τὰ μέλη τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, εἰς ὃν ὁ Χρ. Ζωγράφος εἶχεν ἀναθέσῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς δαπάνῃ αὐτοῦ ἐκδόσεως τῶν χαρτῶν, εἶχον σπουδαίως συλλάβῃ τὴν κωμικὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ζητήσωσιν αὐτοὶ ν᾽ ἀντιπροσωπεύσωσι τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Συνέδριον.

Μοὶ ἐνεπιστεύθησαν δ᾽ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Πρωσσίας, ἀλλ᾽ ὑπὸ πᾶσαν ἐχεμύθειαν, ὅτι τῇ 11 Ἰουνίου (ν.) θὰ συνήρχετο τῷ ὄντι τὸ Συνέδριον, ἵνα συζητήσῃ καὶ κυρώσῃ τῆς ῥωσσοτουρκικῆς εἰρήνης τὰς βάσεις. Ὁ δ᾽ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μεθ᾽ οὗ συνδιελέχθην, διϊσχυρίζετο ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν ἔχει δυνάμεις, ἵνα ἀντιστῇ εἰς τὴν θέλησιν τῆς Εὐρώπης,

καὶ παρεδέχετο ὅτι ἡμέρα θὰ ἔλθῃ, καθ' ἣν ἡ Κωνσταντινούπολις πρέπει μέχρι τέλους νὰ γίνῃ Ἑλληνική.

Καίτοι ὑπὸ ἰσχυροῦ καὶ πυρετώδους κατάῤῥου κατεχόμενος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, δὲν ἔπαυον ὅμως, διὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν καιρῶν, ἐπισκεπτόμενος σχεδὸν καθ' ἑκάστην τὸν Ὑπουργὸν κ. Bülow ἢ τὸν Ὑφυπουργὸν κ. Ράδοβιτς, καὶ τοὺς διαφόρους μου συναδέλφους, παρ' ὧν ἐδυνάμην τι νὰ μάθω ἢ παρ' οἷς νὰ ἐνεργήσω πρὸς παραδοχὴν καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὁπωσοῦν ἀναρρώσας, παρεκάθησα παρὰ τῷ φιλολόγῳ κ. Λινδάου εἰς πρόγευμα μετὰ πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ φιλολογίᾳ, οἷον τοῦ Λάσκερ, τοῦ Ἀουερβὰχ καὶ ἄλλων, δραττόμενος πάσης ἀφορμῆς, ἵνα μεταδίδω αὐτοῖς τὰς περὶ Ἑλλάδος ἰδέας μου, καὶ πρότασις ἐγένετο τότε νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὸ Γερμανικὸν ἡ ἐμὴ Ἱστορία τῆς Ν. Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὡς ἀποδεικνύουσα τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ἀπέσεισε τὸν ζυγόν, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο πολὺ μετὰ ταῦτα καὶ ἀτελῶς.

Τῇ δὲ 21 Μαΐου (2 Ἰουνίου), ἐν ᾧ ἤμην εἰς ἐργαστήριόν τι τοῦ διαδρόμου (passage) πρὸς τῇ ὁδῷ τῇ **Ὑπὸ τὰς Φυλλίρας,** μικρὰ δῶρα ἀγοράζων διὰ τὰς θυγατέρας μου, ἄνθρωπος, εἰσελθών, ἀνήγγειλεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν νέα πάλιν ἐγένετο δολοφονίας ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, καταπυροβοληθέντος ἐξ ἑνὸς παραθύρου παρὰ τ' Ἀνάκτορα, ἐν ᾧ ἐπέστρεφεν ἐν ἀνοικτῇ ἁμάξῃ. Ἔσπευσα δ' εὐθὺς ἐκεῖ, καὶ εὗρον τὰ πάντα ἐν ταραχῇ καὶ συγχύσει, καὶ ἔμαθον ὅτι ὁ γεραρὸς Ἡγεμὼν κατέκειτο, ἀτρόμητος καὶ φαιδρός, τὸ στῆθος καὶ τοὺς βραχίονας κατάτρυτος ὑπὸ σφαιριδίων, σωθεὶς δ' ἀπ' ἀμέσου θανάνου διὰ μόνου τοῦ στρατιωτικοῦ κράνους, ὃ ἐκάλυπτε τὴν κεφαλήν του.

Ὑπέστη δὲ μεθ' ἡρωϊκῆς καρτερίας μακρὰν νοσηλείαν, ἀφ' ἧς ἠγέρθη τέλος μέχρις ἴχνους θεραπευθείς, ὁ δ' ἀπαίσιος δολοφόνος, Nobiling καλούμενος, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐθανατώθη, διότι εἰς τοιοῦτο ἔγκλημα ἐπιείκεια δὲν ἐνεχώρει, καὶ πᾶς

Γερμανός, μέχρι τοῦ τελευταίου, θὰ ἐξανίστατο κατ᾽ αὐτῆς. Οἱ συγγενεῖς δ' αὐτοῦ, τ᾽ ὄνομά του ἀποτροπιαζόμενοι, ἤλλαξαν τὸ τῆς οἰκογενείας των.

Παρὰ τοῦ κ. Fleischer ἐν Δρέσδῃ, συντάκτου τῆς Γερμανικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἔλαβον ἐπιστολήν, ἐν ᾗ μ᾽ ἠρώτα, τὶς ἦν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἐν τοῖς παροῦσι, καὶ τίς ἡ φιλολογία αὐτῆς. Τῷ ἀπήντησα δ᾽, ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς μίαν ἔχει πολιτικὴν διεθνῆ, τὴν ἐπιδιώκουσαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁμοφύλων της, αὕτη δὲ ποικίλεται κατὰ τὴν θέσιν, ἣν λαμβάνουσιν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις. Διὰ τὴν δευτέραν δ᾽ ἐρώτησιν, μὴ εὐκαιρῶν ν᾽ ἀπαντήσω διὰ μακρῶν, τὸν παρέπεμψα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μωραϊτίνη καὶ εἰς τὴν ἐμὴν ἱστορίαν.

Τῇ δὲ 27 Μαΐου (8 Ἰουνίου), ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγράφημα, ἀναγγέλλον μοι ὅτι ἤρχετο, ἵνα ζητήσῃ καὶ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Συνέδριον, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Δεληγιάννης, ὅπερ ἐγὼ ἐθεώρησα σφάλμα, διότι, ναὶ μέν, οἱ ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Δυνάμεων ἦσαν οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν μετὰ τῶν ἐν Βερολίνῳ Πρέσβεων αὐτῶν· ἀλλ᾽ἐπειδή, αἱ μὲν ἄλλαι ἀντιπροσωπευόμεναι Δυνάμεις, πλὴν τῶν διαμαχομένων, οὐδὲν ἄλλο ἐπεδίωκον πλὴν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης, χωρὶς ὑπερβολικῶν κερδῶν ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας, δυναμένων νὰ βλάψωσι τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν βέβαιον ἦν ὅτι, ἀναλόγως τῆς μικρᾶς αὐτῆς μετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον, μικρά, καὶ οὐχὶ πρὸς τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς ἀνταποκρινομένη, θὰ ἐδίδετο ὠφελημάτων μερίς, συμφέρον ἦν νὰ μὴ κυρώσῃ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν αὐτῆς τὴν περὶ αὐτῆς ἀπόφασιν διὰ τῆς παρουσίας του, ἐπιφυλαττόμενος τὸ δικαίωμα τοῦ παραπόνου καὶ τῆς διαμαρτυρήσεως.

Συγχρόνως δ᾽ ἐλάμβανε καὶ ὁ κ. Παπαῤῥηγόπουλος ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Βασιλείου, Ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, προσκαλοῦσαν αὐτόν, κατ᾽ ἐντολήν, ἢ ἴσως μόνον συναίνεσιν τοῦ Κουμουνδούρου, νὰ μείνῃ ἐν Βερολίνῳ, ἵνα, εἴτε ἐπισήμως, εἴτε μή, ἐνεργήσῃ παρὰ τῷ Συνεδρίῳ ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων. Προσέθετε δ᾽ ὁ κ. Γ. Βασιλείου

ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Τουρκίαν, ὑπὲρ δὲ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν θὰ ἐπρότεινε μόνον διοικητικὰς μεταῤῥυθμίσεις, ὃ ἐστίν, ὅτι τώρα πρῶτον ἐνόουν ἐν Ἑλλάδι, ὅ,τι ἐγὼ δὲν ἔπαυσα γράφων, ὅτι οἱ Ἕλληνες, μὴ μετασχόντες τοῦ ἀγῶνος, ὀλίγα ἀπ' αὐτοῦ θ' ἀπελάμβανον.

Ἀφίχθη, ἀπό τινος διατρίβων ἐν Δρέσδῃ, ὁ Λέανδρος Δόσιος, υἱὸς τοῦ ποτὲ φίλου μου Κωνσταντίνου, ἀδελφὸς δὲ τοῦ κατὰ τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας πυροβολήσαντος Ἀριστείδου, νέος χρηστὸς καὶ πολυμαθής. Προκειμένου δὲ νὰ νυμφευθῇ ἐκεῖ τὴν Ρωμανίδα κ. Ρωσέττη, συναπῆλθον μετὰ τῆς θείας του, κυρίας Μ. Μαυροκορδάτου εἰς Δρέσδην, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τὸν γάμον. Εὗρον δὲ αὐτὸν πυρέσσοντα καὶ κλινήρη, θεραπευόμενον ὑπὸ τῆς νύμφης, ἥτις ἐκείνη μᾶλλον ἐφαίνετο ἔχουσα ἀνδρικὸν χαρακτῆρα. Ἐτελέσθη δ' ὁ γάμος ἐν τῇ ὡραίᾳ Ρωσσικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἱερέως τῆς Λειψίας ἐνώπιον πολυπληθῶν Ρώσσων καὶ Ἑλλήνων, καὶ γεῦμα μέγα παρετέθη εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Βικτωρίας, εἰς ὅ, ὡς καὶ εἰς τὸ προηγηθὲν δεῖπνον παρὰ τῇ κυρίᾳ Ρωσέττῃ, παρεκάθηντο καὶ ἡ ὡραίᾳ ἐν Δρέσδῃ ἀνατρεφομένη Ἑλένη Ρώμα, ἡ λίαν διακεκριμένη Ρωσσὶς Danzas καὶ πολλοὶ διάσημοι Ἕλληνες, Ρωμοῦνοι καὶ Ρῶσσοι. Κατὰ δὲ τὰς διαλείψεις τῶν τελετῶν καὶ ἐπισκέψεων, ἐσχεδίασα ὑπόμνημα γαλλιστὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα, ἂν ἦν ἀνάγκη, ὑποβάλω εἰς τὸ Συνέδριον. Τῇ δὲ 29 Μαΐου (10 Ἰουνίου) ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον περὶ τὴν μεσημβρίαν.

Τὴν αὐτὴν δ' ἑσπέραν, μηνυθεὶς παρ' ἐμοῦ, ἔφθασε καὶ ὁ Ἀλέξης ἐκ Γενεύης, διότι, εἰς τὰς σπουδαίας ταύτας περιστάσεις, ὤφειλε νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν θέσιν του, ὡς Γραμματεύς. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐπεσκέφθην πάντα τὰ ἤδη ἀφιχθέντα μέλη τοῦ Συνεδρίου, καὶ τοὺς ἁπανταχόθεν Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὧν τινάς, ὡς τὸν Οὐασιγκτῶνα, ἐγνώριζον ἤδη, καὶ συνηγόρουν πάσῃ δυνάμει ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς παραδοχῆς αὐτῆς εἰς τὸ Συνέδριον.

Τῇ 2)24 Ἰουλίου ἀφίχθη ἐκ Λονδίνου ὁ Γεννάδιος, περὶ οὗ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς ἀνήγγελλεν ὅτι «ὁ ἔξοχος οὗτος διπλωμάτης

ἐκλήθη εἰς Βερολῖνον, ὡς δεύτερος πληρεξούσιος!». Μόλις δ᾿ ἀφιχθείς, ἔλαβε παρὰ τοῦ Δεληγιάννη μήκιστον τηλεγράφημα, δι᾿ οὗ παρεκαλεῖτο νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Σολσβουρῆ τὴν εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον ἐπὶ ὅρους ἴσους πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Τῇ δὲ μετὰ μεσημβρίαν, ἀπελθὼν εἰς τὸν σταθμὸν, ἐδέχθην καὶ αὐτὸν τὸν Ὑπουργὸν Δεληγιάννην, ἀφιχθέντα μετὰ συνοδείας, συγκειμένης ἐκ τῶν Βλάχου, Πανᾶ, Σκουζὲ καὶ Φαρμακοπούλου. Καὶ ὁ Κύριος δὲ Βραΐλας, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ κ. Δεληγιάννης, θὰ ἔφθανε καὶ αὐτὸς μεταβαίνων εἰς Πετρούπολιν, ἐν ᾧ, ἐξ ἐναντίας, ὁ Ὑπουργὸς κ. Bülow μοὶ ἐγνωστοποίησεν ὅτι, καθ᾿ ἃ τῷ ἔγραφον ἐξ Ἀθηνῶν, ἤρχετο, ἵνα παραστῇ ὡς πληρεξούσιος. Περὶ τοῦ Συνεδρίου δὲ οὔτε λέξιν μοὶ ἀνέφερεν ὁ Ὑπουργός, ἀλλὰ μόνον μοὶ παρήγγειλε νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. Bülow πότε θέλει νὰ τὸν δεχθῇ.

Τῇ ἐπαύριον, Σάββατον, συνώδευσα τὸν κ. Δεληγιάννην καὶ τὸν παρουσίασα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην πᾶσα ἡ συνδιάλεξις περιωρίσθη εἰς γενικότητας καὶ εἰς κοινοὺς τύπους, δι᾿ οὓς δὲν ἤξιζεν ὁ κόπος νὰ ἔλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν. Ἠγνόουν δὲ τὶ ἔπρεπε νὰ πιστεύσω, ἂν ἡ παρουσία μου τὸν ἠμπόδιζεν ἄλλως νὰ ὁμιλήσῃ, ἢ ἂν δὲν ἤξευρε καλήτερον νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ ὑπερασπίσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ ἐπιούσῃ ἀφιχθεὶς ὁ κ. Βραΐλας, ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου, καὶ τῷ ἀνέγνων τὸ ὑπόμνημα, ὃ εἶχον γράψῃ ἐν Δρέσδῃ, περιέχον τὴν ἐμὴν ἔποψιν τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ εὗρον αὐτὸν ἐντελῶς πειθόμενον· μοὶ εἶπε δ᾿ ὅτι ὁ Δεληγιάννης εἶχε μεθ᾿ ἑαυτοῦ τρία διατάγματα ὑπογεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἓν δι᾿ οὗ ἀνετίθετο αὐτῷ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Συνεδρίῳ, ἓν διορίζον καὶ ἕτερον μέλος τοῦ Συνεδρίου, ἀλλ᾿ ἄνευ ὀνόματος, ὃ ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ ἐγγράψῃ κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ἓν φέρον μόνον ὑπογραφήν, καὶ ἄλλως ἐντελῶς κενὸν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθον εἰς τοῦ κ. Δεληγιάννη, ἦν παρ᾿ αὐτῷ ὁ κ. Bülow, ἀποδίδων τὴν ἐπίσκεψιν, δι᾿ ὃ ἐγὼ προσεκλήθην νὰ περιμείνω εἰς τὸν ἀντιθάλαμον.

Καὶ πῶς μὲν ὁ ἡμέτερος Ὑπουργὸς θὰ ὑπερήσπιζε τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχον διδόμενα, ἵνα τὸ ἠξεύρω· ἔλαβον δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν ἐπίσκεψιν δύω θερμοτάτων καὶ λίαν πεφωτισμένων φίλων αὐτῆς. Ὁ εἷς ἦν ὁ υἱὸς τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Bülow, καὶ ὁ ἄλλος εἷς Πρέσβυς τῆς.... Τουρκίας (!), Ἕλλην τὸ γένος, τὴν μάθησιν καὶ τὴν καρδίαν, ὃν περιττὸν νὰ ὀνομάσω.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπεσκέφθην τὸν κ. Γορτσακόφ, καί, πολλὰ συνδιαλεχθεὶς μετ᾿ αὐτοῦ, τῷ εἶπον, ἐν ἄλλοις, ὅτι, ἂν ἡ Ῥωσσία ἤθελε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀνατολῇ, θὰ εἶχεν ἀρίστην ἤδη τὴν πρὸς τοῦτο περίστασιν, ὑπερασπιζομένη τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, τὴν μετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸ Συνέδριον, καὶ τὴν ὅσον ἐνῆν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων. Μ᾿ ὑπεσχέθη δ᾿ ὅτι, ὡς πρὸς τὴν πρόσληψιν ἡμῶν εἰς τὸ Συνέδριον, αὐτὸς θέλει συνηγορήσῃ, καὶ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ· περὶ δὲ τῶν ὑποδούλων ὁμογενῶν μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλει ληφθῇ πᾶσα πρόνοια, ἵνα βελτιωθῇ ἡ θέσις αὐτῶν σπουδαίως καὶ οὐχὶ μόνον κατὰ τὰς ὑποτιθεμένας μεταῤῥυθμίσεις, ἃς δῆθεν ὑπέσχετο ἡ Τουρκία, καὶ ἃς μοὶ ὠνόμασε Papier maché. Ἀλλὰ μοὶ προσέθηκε, ὅτι προσάρτησις Ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦν ἀδύνατος.

Ταῦτα δ᾿ ἀκούων, ἀνελογίσθην ὅτι, μείναντες ὅλως ἀμέτοχοι εἰς τὸν ἄρτι λήξαντα πόλεμον, ἐδικαιοῦμεν τὴν Ῥωσσίαν ταῦτα νὰ λέγῃ, καὶ τοὺς Σλαύους αἴρουσα εἰς αὐτονομίαν, ν᾿ ἀρνῆται νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ κ. Βράϊλας μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Δεληγιάνης, μεθ᾿ οὗ συγκατῴκει, παρεσκεύαζε μετὰ τοῦ κ. Βλάχου κρυφίως (ἀγνοῶ διατὶ κρυφίως, καὶ πρὸ πάντων διατὶ ἀπ᾿ ἐμοῦ) ὑπόμνημα πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τῷ Συνεδρίῳ, δι᾿ οὗ, ἀφηγούμενος τὰς δυσχερείας τῆς Ἑλλάδος, ἔμελλε νὰ ζητήσῃ αὐτῆς τὴν αὔξησιν. Ἐνόμισα ὅμως ἀνακριβῆ τὴν πληροφορίαν, διότι, οὔτε αἱ δυσχέρειαι τῆς Ἑλλάδος ἐδύναντο λογικῶς νὰ προταθῶσιν ὡς δικαιολογία πρὸς τῆς Τουρκίας τὴν κολόβωσιν, οὔτε ἦν ἡ διόρθωσις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου.

Τὴν αὐτὴν δ' ἑσπέραν ἦν μεγάλη συναναστροφὴ παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Ἀγγλίας, καί, εἰς αὐτὴν ἀπελθὼν μετὰ τοῦ κ. Δελιγιάννη καὶ τοῦ Γενναδίου, συνδιελέχθην μετὰ τῶν πρωτίστων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, μετὰ τοῦ Λόρδου Βείκονσφειλδ δὲ ἀγγλιστί, εἰ καὶ ἐδυσκολευόμην εἰς τοῦτο, διότι ἄλλην γλῶσσαν δὲν ὡμίλει. Ὁ δ' ἀπεσταλμένος τῆς Τουρκίας Μεχμὲτ Ἀλῆς, Γερμανὸς τὸ γένος, μοὶ ἀπήγγειλεν ἐκεῖ στίχους νεοελληνικούς, καὶ μοὶ ὡμίλησεν ἐν γένει περὶ τῆς φιλολογίας ἡμῶν. Εἰς τὴν συναναστροφὴν δὲ ταύτην παρετήρησα μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι ὁ κ Δελιγιάννης, ὅστις καὶ ἀνάστημα εἶχε καλὸν καὶ μορφὴν εὐειδῆ καὶ τὴν γαλλικὴν ὡμίλει, οὐχὶ μὲν ἀπταίστως, ἀλλ' εὐκόλως, ἀπετέλεσεν ἐν γένει καλὴν ἐντύπωσιν.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἀπῆλθον ἀπὸ πρωΐας εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Ὀθωμανῶν ἐπιτρόπων εἰς Hôtel d'Angleterre, καὶ τὸν μὲν Ἀλέξανδρον Καραθεοδωρῆν, θεῖον τῆς νύμφης μου, καὶ μεθ' οὗ εἶχον ἰσαδέλφους σχέσεις, ὅτε ἤμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὗρον βεβιασμένον, ὀλιγόλογον, ψυχρότητα ἐπιτηδευόμενον, καί, μετ' ὀλίγας στιγμάς, προφασισθεὶς ὅτι ἠναγκάζετο νὰ ἐξέλθῃ καὶ συγγνώμην ζητήσας μοι, μὲ ἀφῆκεν. Ἐνόουν δὲ καί ἐδικαιολόγουν πληρέστατα τὴν διαγωγήν του, διότι, Ὑπουργὸς ὢν τότε τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, Ἕλλην ὅμως τὸ γένος, ἦν εἰς δυσχερεστάτην θέσιν, καὶ εἰς παντοίας ὑπονοίας ἐκτεθειμένος ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεώς του, ἂν ἐφαίνετο τότε φιλικὰς σχέσεις καλλιεργῶν μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, Ἡ ἐσωτερικὴ δ' αὕτη πάλη τοσοῦτο τὸν ἐπίεζεν, ὥστε καὶ ἐξωτερικῶς τὸν ἔβλεπον ἀλλοιωμένον, καὶ τὸ μὲν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του (τὸ φέσιον) κατεβίβαζε μέχρι τῶν ὀφρύων του, ὡς ἂν ἤθελεν νὰ κρύψῃ τὸ ἀπαύγασμα τῶν ἐνδομύχων του αἰσθημάτων ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ἔκυπτε δὲ τὸ ἄλλως εὐπρεπὲς σῶμα του, σπανίως ὕψου τοὺς ὀφθαλμούς, καί, ὁ εὔγλωττος ἐκεῖνος, ὡμίλει βραχύλογος, ὥστε σχεδὸν δὲν θὰ τὸν ἐγνώριζον, ἂν δὲν ἐνόουν τὸ ἐσωτερικὸν ἐλατήριον τῆς διαγωγῆς του.

Τὸν δὲ Μεχμὲτ Ἀλῆν, ὃν κατόπιν ἐπεσκέφθην, εὗρον εὔθυμον, ζωηρόν, ὁμιλητικόν, οὐχὶ δὲ καὶ λίαν πεπαιδευμένον, ἢ κἂν

ἴσως ἐν Τουρκίᾳ λησμονήσαντα ὅ,τι εἶχε μάθῃ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τῆς Γερμανίας, διότι π. χ. δὲν ἐνθυμεῖτο τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου, τὸν Ἀλέξανδρον δ᾽ ἐκλαμβάνων ὡς Ἀλβανόν, ἔλεγεν ὅτι ἀπέθανον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ ἡμεῖς σήμερον πρέπει νὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τῶν Τούρκων. Ἄγγλος δέ τις, ὃν εὗρον συμπρογευόμενον μετ᾽ αὐτοῦ, ὑπεστήριζεν ἐπίσης ὅτι ἡ μόνη ὀρθὴ καὶ σωτήριος πολιτικὴ θὰ ἦν ἡ ἱδρυομένη ἐπὶ συμμαχίας Ἀγγλοτουρκικῆς, τῶν Ἑλλήνων συγχωνευομένων μετὰ τῶν Τούρκων. Ἐν ἀντεπισκέψει δὲ μοὶ ἔφερεν ὁ Ἀχμὲτ Ἀλῆς χειρόγραφον γερμανικῶν ποιημάτων του, ὁπωσοῦν καλῶν, εἰ καὶ οὐχὶ στιχολογικῶς ἀπταίστων, ἐν οἷς καὶ κατεφαίνετο ἡ χριστιανική του καταγωγή. Ἐξ αὐτῶν δ᾽ ἀντέγραψα καὶ διετήρησά τινα.

Ὁ δὲ πληρεξούσιος τῆς Περσίας, Μαλκὸλμ Χάν, ὃν ἐπεσκέφθην μετὰ ταῦτα, μὲ ὑπεδέχθη φιλικώτατα, καί, κατ᾽ ἐπίμονον πρόσκλησίν του, ἔμεινα καὶ συνεδείπνησα μετ᾽ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα μετέβην εἰς τοῦ κ. Δεληγιάννη (Hôtel du Nord), ὅστις ὅμως οὐδὲν εἶχε νὰ μ᾽ εἰπῇ· ὁ δὲ κ. Βραΐλας μοὶ ἐπανέλαβε συνδιάλεξιν, ἣν εἶχε μετὰ τοῦ Ρώσσου Συμβούλου κ. Jominy, ὑποστηρίζοντος ἀρχὰς ἐντελῶς συμφώνους πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ὅσα εἶχον εἰπῇ ἐγὼ τῷ Πρίγκηπι Γορτσακόφ, ἐξ οὗ εὐχαρίστως συνοῖδα ὅτι οἱ λόγοι μου εἶχον ἀποτελέσῃ τινὰ ἐντύπωσιν ἐπ᾽ αὐτοῦ.

Περὶ τῶν διατρεχόντων δ᾽ ἐν Βερολίνῳ, καὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς εἶχον, περὶ παραδοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον, καὶ πόθεν ἠρυόμην αὐτάς, ἐξηκολούθουν πέμπων ἐπισήμους ἐκθέσεις εἰς τὸ ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον, ὅπερ παρώργισε τὸν κ. Δεληγιάννην, ὅτε τὸ ἔμαθε, λησμονοῦντα ὅτι ἤμην ὑπάλληλος, οὐχὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Ὑπουργείου, ὅτι αὐτὸς ἦν ἐν Βερολίνῳ, ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ Συνέδριον, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος μοὶ εἶχε διακοινώσῃ ἐπισήμως, ὅτι, ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του, ἄλλος, ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Κουμουνδοῦρος, ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἄλλως τε, ὅσα ἔγραφον, ταῦτα καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἔλεγον· ὁ δὲ συνάδελφός μου τῆς Ἀγγλί-

ας, ὃν περὶ τούτου ἐσυμβουλεύθην, μοὶ εἶπεν ὅτι οὐδὲ ταχυδρομεῖον ἄφηνε νὰ παρέλθη χωρίς, κατὰ χρέος, νὰ πέμψη ἐκθέσεις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον εἰς Λονδῖνον, εἰ καὶ ἐν Βερολίνῳ, ὡς πληρεξούσιοι, ἐπεδήμουν, ὅ,τε Πρωθυπουργός (Βεικονσφεὶλδ) καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (Σαλισβουρής).

Κατὰ τὰς πρώτας συνεδριάσεις τοῦ Συνεδρίου ἡ Ἀγγλία ἐπρότεινε τὴν παραδοχὴν Ἑλλήνων πληρεξουσίων, ὁσάκις συνεζητοῦντο συμφέροντα τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ᾽ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τῆς Γαλλίας, καθ᾽ ἣν ἔμελλον μόνον νὰ καλῶνται ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῶν ὁμόρων τῇ Ἑλλάδι ἐπαρχιῶν, ἑπομένως καὶ περὶ τῆς ῥυθμίσεως τῶν ὁρίων.

Πρὸ τούτου ὁ κ. Κωνστ. Παπαῤῥηγόπουλος εἶχεν ἀναχωρήση εἰς Καρλσβάδ· ὁ δὲ κ. Δεληγιάννης τῷ ἐτηλεγράφησε νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι μετ᾽ ὀλίγον θὰ τὸν ἐκάλει εἰς τὸ Συνέδριον, κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Συλλόγου.

Αἱ συναναστροφαὶ κατὰ πᾶν τὸ διάστημα τοῦτο ἦσαν, ἐννοεῖται, ἀδιάκοποι παρὰ τῷ Διπλωματικῷ Σώματι, καὶ εἰς αὐτάς, πλὴν τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, εἴτε καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν, ἐγνώρισα καὶ πλείστους σπουδαίους ἄνδρας. Εἷς αὐτῶν ἦν καὶ ὁ κ. Πογενπώλ, πρώην ἐκδότης τῆς ***Ἄρκτου*** τῶν Βρυξελῶν· ἕτερος, ὁ κ. Blowitz, ἀνταποκριτὴς τῶν ***Καιρῶν*** τοῦ Λονδίνου, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτούς, ὡς ἰθύντορας τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Εὐρώπῃ, ἐξέθετον περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ 11)23 Ἰουνίου προσεκάλεσα εἰς γεῦμα, εἰς τὸ μέγα ξενοδοχεῖον Πόππεμβεργ, τὸν κ. Δεληγιάννην μετὰ τοῦ κ. Βραΐλα καὶ μετὰ πάσης τῆς συνοδείας του, καὶ εἶτα, ζητήσας τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ κ. Στέγγελ, ὡδήγησα τοὺς συνδαιτημόνας εἰς τούτου τὴν λαμπρὰν ἐξοχήν, τὸ Βιτσλέβεν, ὅπου πολυπληθὴς τοὺς περιέμενε διακεκριμένων λογίων καὶ πολιτικῶν ἔτι ἀνδρῶν συναναστροφή, καὶ δεῖπνον ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ λαμπρῶς πεφωτισμένου ἀπεράντου κήπου. Διήρκεσε δ᾽ ἡ συναναστροφὴ μέχρι μεσονυκτίου, καὶ ἐκεῖ δ᾽ ὁ κ. Ὑπουργός, θελχθεὶς ὑπὸ τῆς χαριεστάτης ὑποδοχῆς καὶ τῶν περιποιήσεων τῆς οἰκοδεσποίνης, ἐδέχθη προσηνῶς τὴν παράκλησιν αὐτῆς τοῦ νὰ διορίσῃ ἐν Βερολίνῳ

Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀδελφόν της, Μαρτῖνον Σοβερνχέϊμ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δ᾽ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ζητήσας καὶ τὴν γνώμην μου, καὶ λαβὼν παρ᾽ ἐμοῦ ἔκθεσιν, ἐν ᾗ ἐπιστοποίουν ὅτι ἦν ὁ Σοβερνχέϊμ νέος ἀξιοσύστατος καὶ ἀνήκων εἰς οἰκογένειαν εὐυπόληπτον, ἐνήργησε τὸν διορισμόν του. Τοῦτο δ᾽ ἐγένετο ἐπ᾽ ἀγαθῷ, διότι, εἰ καὶ πολλὴν ἐργασίαν Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔχει ἐν Βερολίνῳ, ἀλλ᾽ ὁ διορισθεὶς ἐδείχθη πάντοτε πρόθυμος εἰς πᾶσαν θυσίαν, προκειμένου περὶ τῶν ἐκεῖ ἐπιδημούντων Ἑλλήνων ἢ περὶ τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ 14)26 Ἰουνίου ὁ κ. Δεληγιάννης ἔλαβε τέλος ἐπίσημον κοινοποίησιν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Bülow περὶ τῶν ὅρων, ὑφ᾽ οὓς ὁ Ἕλλην Ἐπιτετραμμένος θὰ ἐγίνετο δεκτὸς εἰς τὸ Συνέδριον. Ἦσαν δ᾽ οὗτοι οἱ περιωρισμένοι, ὡς ἐπρότεινεν αὐτοὺς ἡ Γαλλία, δι᾽ ὃ καὶ ὁ κ. Δεληγιάννης μ᾽ ἐσυμβουλεύθη, ἂν δὲν πρέπῃ ἡ Ἑλλὰς ν᾽ ἀποποιηθῇ. Ἀλλὰ τὸν ἀπέτρεψα, εἰπὼν ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ ἐδέχετο μετ᾽ ἀδιαφορίας τὴν ἀποχὴν ἡμῶν, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἑαυτὴν μόνον θὰ ἔβλαπτε· τῷ ἐσυμβούλευσα δὲ νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς Ἀθήνας τὰ διατρέχοντα, καὶ προτείνῃ νὰ μὴ παρουσιασθῇ ὁ ἴδιος ὡς ἀντιπρόσωπος, ὅτε ἡ θέσις, ἥτις μᾶς ἐδίδετο ἦν κατωτέρα τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ βαθμοῦ του· ἀλλὰ μοὶ εἶπεν ὅτι τοῦτο ἦν ἀδύνατον πλέον, διότι εἶχεν ἤδη τηλεγραφήσῃ τὸ ἐναντίον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔγγραφον τοῦ κ. Bülow ἀνέφερε περὶ ***τοῦ πληρεξουσίου***, ἑνικῶς, μ᾽ ἀνέθετο νὰ ἐξετάσω, ἂν δὲν τῷ ἐπετρέπετο νὰ φέρῃ εἰς τὸ Συνέδριον πλείονας τοῦ ἑνός, εἰπών μοι ὅτι, ἂν τῷ ἐδίδετο νὰ ἔχῃ καὶ δεύτερον, οὗτος θὰ ἤμην ἐγώ, ἂν δὲ καὶ τρίτον, ὁ κ. Βράϊλας. Καὶ τῷ ὄντι σύνοιδε, καὶ παρὰ πολλῶν ἤκουσεν, ὅτι ἀδύνατον ἦν, ἂν ὑπῆρχε δεύτερος πληρεξούσιος, νὰ μὴ εἶμαι ἐγὼ αὐτός, καθ᾽ ὅσον ἄλλως θὰ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἀπολαμβάνω τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ὑπολήψεως τῆς Κυβερνήσεώς μου, εἰς ἣν περίστασιν θὰ ἦτον ἄτοπον καὶ ἀδύνατον νὰ μ᾽ ἀφήσῃ διαπεπιστευμένον ἐν Βερολίνῳ. Μοὶ ἐκοινοποίησεν, ἑπομένως, τὸ Διάταγμα περὶ διορισμοῦ μου, ὡς μέλους τοῦ Συνεδρίου, καὶ συγχρόνως μὲ παρήγγειλε νὰ γράψω τῷ κ. Παπαῤῥηγοπούλῳ ὅτι, ἐξετάσας τὸ πρᾶγμα, εὗρεν ὅτι ἦν ἀνέ-

φικτον νὰ τὸν προσλάβῃ ὡς σύνεδρον, καθ' ἃ εἶχεν ὑποσχεθῆ τῷ Συλλόγῳ. Προυτίθετο δὲ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Συνέδριον καὶ τὸν Γεννάδιον, ὡς Γραμματέα, ἀλλ' ἀποταθεὶς οὗτος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν, ἔμαθε παρ' αὐτῆς ὅτι γραμματεῖς ἦσαν ἀπαράδεκτοι.

Τῇ 16)28 Ἰουνίου μοὶ ἀνηγγέλθη τέλος ἐπισήμως ὅτι οἱ Ἕλληνες πληρεξούσιοι προσεκαλοῦντο νὰ προσέλθωσι τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν συνεδρίασιν. Ὁ Κ. Δεληγιάννης κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ ἐμφανισθῇ μόνος, καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς συνεδριάσεως, νὰ ἐρωτήσῃ τὸν πρίγκηπα Βίσμαρκ, ἂν τῷ ἦν εὐχάριστον νὰ προσληφθῇ καὶ δεύτερος πληρεξούσιος. Ἀλλὰ γενομένης αὐτῷ τῆς παρατηρήσεως, πρῶτον ὅτι εἰς τὸν πρίγκηπα Βίσμαρκ τοῦτο ἦν ἀδιάφορον, καὶ ἡμᾶς, οὐχὶ αὐτὸν ἐνδιέφερε, δεύτερον δ' ὅτι πιθανὸν ἦν, μετὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην, νὰ μὴ κληθῶμεν εἰς ἄλλην, ἀπεφάσισε τέλος νὰ μ' εἰπῇ νὰ τὸν συνοδεύσω.

Τὸ ἑσπέρας δέ, πρὸ τῆς συνεδριάσεως, ὁ κ. Βραΐλας, βλέπων μετ' ἀπορίας, ὅτι ὁ κ. Δεληγιάννης, περὶ τῶν αἰτήσεων, ἃς ἔμελλε τὴν ἐπαύριον νὰ προτείνῃ, οὐδὲν εἶχεν εἰπῆ, οὐδ' εἰς αὐτόν, ὄντα σύνοικόν του, οὐδ' εἰς ἐμέ, ὅστις ὤφειλον νὰ τὸν συνοδεύσω καὶ νὰ τὸν ὑποστηρίξω, τῷ παρετήρησε τοῦτο, ὅτε ἤμεθα μόνοι οἱ τρεῖς, καὶ τότε μᾶς εἶπε γενικότητάς τινας πασιγνώστους, αἵτινες μοὶ ἐνέβαλον τὴν ὑπόνοιαν ὅτι, ἀγνοῶ διατί, οὐδ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἤθελε νὰ μυήσῃ, εἰς ἃ προυτίθετο νὰ προτείνῃ.

Τῇ δὲ 17)29 εἰς τὰς 3 μ. μ. μετέβημεν, ὁ κ. Δεληγιάννης καὶ ἐγώ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πρ. Βίσμαρκ, ὅπου συνήρχετο τὸ Συνέδριον. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν εὕρομεν τοὺς πληρεξουσίους περικαθημένους περὶ μεγάλην τράπεζαν, ἀποτελοῦσαν τὰς τρεῖς πλευρὰς ἑνὸς παραλληλεπιπέδου, καί, προσκληθέντες, ἐκαθήσαμεν εἰς ἓν τῶν ἄκρων αὐτῆς, ἐγὼ παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ῥωσσίας κ. Οὐβρίλ, ὁ δὲ κ. Δεληγιάννης πρὸς τὰ δεξιά μου, μὴ ἔχων γείτονα.

Παρουσιάσας δ' ἡμᾶς ὁ Πρ. Βίσμαρκ εἰς τὴν ὁμήγυριν, ἠρώτησεν, εἴτι εἴχομεν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τὸ Συνέδριον, ὅτε, ἐγερθεὶς ὁ κ. Δεληγιάννης, ἔλαβε χάρτην ἐκ τοῦ κόλπου του, γαλλιστὶ

γεγραμμένον, καὶ ἀνέγνω αὐτόν. Καί τινες μὲν τῶν ἐφημερίδων εἶπον ὅτι, ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως, ἀπεκοιμήθησαν τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου· ἀλλὰ τοῦτο ἦν κακολογία ἥκιστα ἀληθής. Εἷς ὅμως τῶν ἐπιδημούντων τότε ξένων διπλωματῶν, ἀπαντήσας με μετὰ ταῦτα, μοὶ εἶπεν, ὅτι λυπηρὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ὑπολήψεως αὐτῆς προσβλητικὸν ἦν νὰ μὴ ὑπάρχῃ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τις ἱκανὸς νὰ γράφῃ καλήτερον τὴν Γαλλικήν, ὅταν ὁ Ὑπουργὸς ἤθελεν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ δὲ Πρ. Βίσμαρκ, ζητήσας καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ κ. Δεληγιάννη τὸ ἀναγνωσθέν, ἵνα καταχωρισθῇ εἰς τὸ πρωτόκολλον, ἠρώτησεν ἂν οἱ κ. κ. πληρεξούσιοι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχον ἄλλο τι νὰ προσθέσωσι. Τότε ἐγώ, εὑρίσκων ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα περιεῖχε τῷ ὄντι, ὡς τὴν προτεραίαν μᾶς εἶχεν εἰπῆ ὁ κ. Ὑπουργός, γενικότητας μόνον, ὀλίγον πειθούσας καὶ μὴ ἀγούσας εἰς σπουδαῖον συμπέρασμα, ἐθεώρησα, ὡς καθῆκον ἐπιβαλλόμενόν μοι, ἐξ ἧς εἶχον ἐθνικῆς ἐντολῆς, νὰ εἰπῶ ὅσα ἐφρόνουν ὅτι ἔπρεπε νὰ ῥηθῶσι πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συνεδρίου· δι᾽ ὃ, τὸν λόγον ζητήσας, ὡμίλησα περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν αὐτοσχεδίως, εἰ καὶ δυστυχῶς, διεκοπτόμην καὶ ἐταραττόμην ἀδιακόπως ὑπὸ τοῦ κ. Δεληγιάννη, ὅστις, δὲν ἠξεύρω διατί, ἀνυπομονῶν, μ᾽ ἔσπρωχνε συνεχῶς διὰ τοῦ βραχίονος, καὶ μοὶ ἔλεγε ταπεινῇ φωνῇ, ὅτι ἤρκουν ταῦτα καὶ νὰ παύσω. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀγόρευσίς μου καλὴν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, διότι, ὅτε ἔπαυσα, ὁ Πρ. Βίσμαρκ εἶπεν ἐπισήμως εἰς τὸ Συνέδριον· Ἠκούσατε, κύριοι, τ᾽ ἀναγνωσθέντα ὑμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Δεληγιάννη, καὶ τοὺς **εὐγλώττους** λόγους τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ».... Ὅτε δὲ μᾶς ἐῤῥέθη ὅτι ἐδυνάμεθα ν᾽ ἀποσυρθῶμεν καὶ ἀπηρχόμεθα, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, κ. Bülow, συνοδεύσας ἡμᾶς μέχρι τῆς θύρας, μοὶ εἶπε φιλοφρονέστατα. «Ἂν εἴχετε ὁμιλήσῃ Ἑλληνιστί, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἀνέζησεν ὁ Ἰσοκράτης ἢ ὁ Δημοσθένης». Τὸ δ᾽ ἑσπέρας εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, κ. Σαινβαλλιέρου, ὅλοι, ὡς, ἐν ἄλλοις, ὁ Ἀνδράσης, ὁ Ἅμερλιγκ, ὁ Τραουτεμβούργ, αὐτὸς ὁ Σαινβαλλιέρος, ὁ Βάδδιγγτον, ὁ Bülow, ὁ Σαλισβουρὺς κτλ. μὲ συνέχαιρον διὰ τήν, ὡς ἔλεγον, μεγάλην ἐπιτυχίαν μου. Δυστυχῶς, ὅμως, νομίζων ὅτι εἰς τὸ συνέδριον

ὑπῆρχον στενογράφοι, ἀκριβῶς χαράττοντες τὰ λεγόμενα, δὲν ἐφρόντισα νὰ δώσω τὰ ὑπ᾿ ἐμοῦ ῥηθέντα εἰς τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, καὶ μόνον ὅτε, μετὰ δύω ἡμέρας, εἶδον ὅτι ὀλίγας λέξεις, ὅλως ἀχρους, ἐκ τοῦ λόγου μου ἀπεμνημόνευσαν, ἔδωκα ἐπίτομον αὐτοῦ περίληψιν εἰς τὸν ζητήσαντά μοι αὐτὴν συντάκτην τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ Wolf, καὶ τὴν περίληψιν ταύτην ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα ὡς ἐδημοσιεύθη.

30 Jahrgang—Nr. 3037

WOLFF'S TELEGRAPHISCHES BUREAU

Eigenthum der Continental—Telegraphen—Compagnie

Actiengesellschaft

Berlin, Montag, 8 Juli.

Der wesentliche Inhalt der von dem zweiten Vertreter Griechenlands, Herrn Rangabé, in der Sitzung des Kongresses von 29 v. M. abgegebenen Erklärung lautet :

Je n'ai que peu d'observations à ajouter à celles que M. le Ministre vient d'exposer.

Nous avons été appelés pour formuler les voeux de la Grèce. Ces voeux se résument surtout en un seul : que la Grèce obtienne des conditions de vitalité.

On dira, peut-être, que je déplace la question, que je profite de l'occasion, qui nous est fournie, de nous présenter devant le Congrès, afin d'exprimer les voeux des populations voisines, et, qu'au lieu d'eux, j'exprime ceux que la Grèce forme pour elle-même. Ce reproche ne serait pas juste ; Les deux questions ne diffèrent en rien. Ce que la Grèce demande pour elle-même, les Grecs des provinces voisines le demandent dans leur propre intérêt ; car la nation hellénique est une, et lorsqu'en 1830 la diplomatie tira la ligne, qui la divisa, elle partagea en deux un corps vivant et un coeur, dont les deux moitiés bat-

tent des mêmes palpitations. Les Grecs de chaque côté de la frontière sont animés des mêmes desirs et ont les mêmes besoins; et lorsque la Grèce reclame pour elle-même des conditions de vitalité, ce n'est pas à l'égoisme qu'elle sacrifie; elle se fait l'interprête des exigences et des intérêts de toute la nation hellénique, dont les espérances et l'avenir reposent en elle.

Le Prince Metternich avait dit autrefois; «ou ne créez pas la Grèce, ou créez-la viable». S'il parlait aujourd'hui, il eut supprimé la première partie de sa phrase, car il aurait reconnu, avec tout le monde, que l'existence de la Grèce est une nécessité politique. À son émancipation de nobles coeurs saluèrent avec joie la résurrection de la patrie de Platon et de Periclès; mais en même temps beaucoup d'intelligences sérieuses y applaudirent, car elles virent en elle, non seulement la Grèce du passé, mais aussi celle de l'avenir, dont l'importance pour les destinées et pour l'équilibre de l'Orient va grandissant avec le progrès des temps.

Mais cette absence de conditions de vitalité dont la Grèce se plaint n' est-elle pas plutôt dûe à ses propres défauts, à sa négligence, à son incapacité? Je respecte les moments précieux du Congrès et ne veux pas m' étendre sur ce sujet. Plusieurs livres recemment publiés, des listes statistiques officielles - car la Grèce s' occupe de sa statistique - parlent de l' état actuel du pays. Quiconque consulte ces écrits, et compare son agriculture, sa marine, son industrie même, qui dresse déjà dans plusieurs villes ses hauts fournaux, son commerce et son instruction, à ce que la Grèce était en 1830, croit avoir sous les yeux deux contrées différentes.

Ces progrès, si rejouissants, sont dûs aux qualités innées au peuple Grec, non aux conditions sous lesquelles la Grèce a été constituée et qui contribuent, au contraire,

à les entraver, et à nui si souvent à leur effet salutaire Parmi ces conditions l' une des premières est l' exiguité du nouvel état, qui fut érigé en royaume, n' ayant que 700.000 sujets, dont le nombre a depuis augmenté au delà du double. La diplomatie, en le créant en 1830, a paru vouloir, moins élever un édifice complet, que poser une pierre d' attente. Ce petit état devait porter tout le poids des dépenses d' une administration complête; car son amour propre, aussi bien que les exigences de l' Europe, temoin de ses efforts, ne lui permettaient pas de s' en donner une qui laissât à désirer. La Grèce sentait, d' ailleurs, qu' elle s' organisait, non pas pour elle seule, mais au profit de l' Orient entier.

En outre la Grèce se voyait dans la nécessité d' entretenir une armée, à des frais peu en proportion à ses ressources. Ce qui lui en faisait un devoir, c' était le brigandage, auquel elle était en proie, et qui lui venait du pays voisin. Elle pouvait, d' autant moins aisément en avoir raison, qu' aucune barriere naturelle, aucune rivière profonde, aucune montagne difficile à franchir, ne sépare les deux contrées.

L' ardeur elle-même, que le peuple Grec temoigne pour l' instruction, produit aussi un embarras pour le royaume. Outre la population indigène, qui afflue aux différentes écoles, il y arrive aussi des milliers de jeunes gens des pays voisins, qui, ayant une fois goûté du calice de la liberté, ne veulent plus s' en détacher, s' installent dans le Royaume, et font que le nombre des hommes instruits y est hors de toute proportion avec la population, et que la Grèce présente l' apparence d' une tête privée de corps. J' ai dit que la nation Grecque continue à s' instruire et à s' éclairer. La Romélie Orientale et qui vient d'être constituée, contient seule, plus de 1200 écoles grecques, où plus de 70.000 élèves y reçoivent l' éducation. Or, de l' ins-

truction éclot le sentiment de la dignité humaine, qui est la sourèe de l' amour de la liberté. Un peuple aussi avide de l' instruction ne peut qu' être devoué â la liberté légale.

Enfin, ce pui constitue une de ses plus grandes difficultés, c' est la parenté même, ou plutôt l' identité du peuple Hellène avec les populations voisines. Chaque commotion, que se produit chez elles, secoue aussi la Grèce avec violence, et dans ces circonstances, qui ne cessent de se renouveler, le Gouvernement Hellénique subit de grandes dépenses, tant pour conserver la tranquillité intérieure, que pour se maintenir dans la ligne difficile, que lui traçent, d' un côté les ardentes sympathies de son peuple, de l' autre ses obligations internationales, pour venir enfin en aide aux victimes des insurrections incessantes.

Le seul remède qui puisse rendre à la Grèce la force et la vitalité, est celui que M. le Ministre à indiqué, l'annexion des provinces grecques, qui l'avoisinent. C'est un besoin pour ces provinces, non moins que pour elle ; car, afin d'avoir une existence nationale et de pouvoir faire face aux dangers, qui les entourent, elles doivent s'appuyer sur une Grèce robuste. Que ce soit là leur désir ardent, c'est prouvé par leurs révoltes réitérées, par celle de Crète, qui dure encore, et par celles de Thessalie et de l'Epire, qui n'ont été jusqu'ici désarmées que sur les exhortations de la Grèce.

Mais, dirait-on peut-être, que ce soit là l'intérêt de la Grèce et des provinces limitrophes, est-il juste que cet intérêt soit servi au détriment d'autrui. Qu'un homme ait besoin d'un vêtement, est-il permis d'en dépouiller un autre pour le lui donner? Non, sans doute; mais mon exemple a été mal choisi; Le droit privé diffère du droit public, et le tribunal ne peut imposer ce que l'intérêt public

et le patriotisme exigent souvent de d'individu. C'est d'au tant plus le cas, lorsqu'il s'agit de relations entre états, pour lesquels la nécessité politique d'un juste équilibre constitue souvent la loi suprême.

Il y a du reste une puissance, à qui ses récentes victoires donneraient, jusqu' à un certain point, le droit de se réfuser à des concessions. Mais par respect pour la voix de l'Europe, désireuse de ne pas s'aliéner les sympathies des Gouvernements, de ne pas s'isoler, et de concourir au retablissement de la paix européenne, cette puissance n' hesite pas à se soumettre à des sacrifices. On ne subit pas volontier une amputation; c' est facile à concevoir. Toute amputation est douloureuse, mais il y en a qui sont salutaires. Tel est le cas dans la question présente. Quel est l' avantage que la Turquie retire de contrées qui détruisent son prestige, en la montrant toujours en guerre avec ses propres sujets, qui ne lui rapportent rien et qui exigent d' elle de grandes dépenses de sang et d' argent?

Je conclus en disant que la seule mesure qni réponde aux besoins de la Gréce en mêmetemps qu'elle est chère aux populations voisines et non moins avantageuse á la Turqnie elle-même, est celle que M. le Ministre des Affaires Etrangères de Grèce a proposée, et qui consiste dans la délivrance des ces populations et dans leur annexion à la Grèce.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν, μετὰ τὴν συνεδρίασιν, ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγραφικὴ ἀπάντησις εἰς τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεληγιάννη, διορίζουσα καὶ τὸν κ. Βράϊλαν τρίτον πληρεξούσιον· ἀλλ' ὁ κ. Bülow, ὃν περὶ τούτου ἐσυμβουλεύθην τὸ ἑσπέρας, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν νομίζει τρίτος πληρεξούσιος νὰ δύναται νὰ γίνῃ δεκτός· ὁ δὲ Πρ. Βίσμαρκ, τὴν ἐπαύριον ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀπήντησεν ὅτι δυνατὸν μὲν εἶναι, ἀλλ' ὅτι θὰ ἦν ἄτοπον. Ἄλλως τε ἀφορμὴ δὲν παρέστη πλέον πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου τοῦ διορισμοῦ, διότι ἡ Ἑλλὰς εἰς ἄλλην συνεδρίασιν δὲν ἐκλήθη.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ οὕτως ἐξετέθησαν οἱ πόθοι καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἦν δυνατὸν νὰ ἐκτεθῶσιν ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἐναπολείπετο ἔτι τὸ σπουδαιότερον, ἡ ἰδιαιτέρα ἐνέργεια πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ποθουμένων.

Ἐν Βερολίνῳ ἐπεδήμουν τότε καὶ πολλοὶ ἐπίσημοι Ἕλληνες, ἰδίως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ πατριωτικῆς συνεχόμενοι ἀνυπομονησίας, ὡς οἱ κ. κ. Καραπάνος, Ἀντ. Ψυχάρης, Σαρακιώτης, Κριεκότσης, καὶ πάντων τὸ φρόνημα ἦν, ὅτι πρέπει νὰ μεγαλυνθῇ ἡ Ἑλλάς. Μοὶ ἐξέθετον δ᾽ ὅτι, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὑπερίσχυε τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον, καὶ ἐξεσλαυΐζοντο ταχέως τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Ἀνταποκριταὶ δὲ ξένων ἐφημερίδων συνέῤῥεον παρ᾽ ἐμοί, καὶ μοὶ ἐζήτουν τὴν ἔκθεσιν τῆς συνεργείας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον· ἀλλ᾽ ἐγὼ παρέπεμπον αὐτοὺς εἰς τὸν κ. Δεληγιάννην, διότι ἐκεῖνος ἦν ὁ πρῶτος πληρεξούσιος, καὶ εὔλογον ἐθεώρουν ἐκεῖνος ν᾽ ἀποφασίσῃ, ἂν ἤθελε νὰ δημοσιευθῶσι τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀναγνωσθέντα, ἅτινα ἦσαν καὶ πρὸς τύπωσιν ἕτοιμα.

Ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἰταλίας κ. Κόρτης, ἐπισκεφθείς με, μοὶ εἶπε διὰ μακρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶχε διαταχθῇ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ ζητήσῃ κανονισμὸν τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ τοῦτο, ταπεινῶν τὴν πατρίδα του, ἥτις, ἂν ἤθελεν ἐπέκτασιν, ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὴν ὁπλιζομένη. Ἦν δὲ τοῦτο πλάγιον μάθημα πρὸς ἡμᾶς, οὗ ὅμως ἐγὼ ἀνάγκην δὲν εἶχον, διότι ἀπ᾽ ἀρχῆς οὐδέποτε εἶχον παύσῃ τὰ αὐτὰ συνιστῶν τῇ Ἑλλάδι.

Πολλάκις δὲ ζητήσας καὶ μὴ ἐπιτυχὼν κατ᾽ ἰδίαν τὸν λίαν ἠσχολημένον Λόρδον Βεϊκονσφειλδ, συνδιελέχθην μετὰ τοῦ συμβούλου αὐτοῦ κ. Carry, καὶ τῷ παρέστησα τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχει ἡ Ἀνατολή, τοῦ νὰ γίνῃ λεία τῶν Σλαύων πρὸς βλάβην πάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅτι μόνῃ τῇ Ἑλλάδι δέδοται ν᾽ ἀντιταχθῇ αὐτοῖς, εἴτε ζήσῃ, εἴτε μὴ ἡ Τουρκία, δι᾽ ὃ καὶ εὐρωπαϊκὸν ἐστὶ συμφέρον ἡ αὐτῆς ἐπίῤῥωσις. Ὁ κ. Carry μοὶ εἶπεν ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν σπουδαιότητα τῶν λόγων τούτων, καὶ ὅτι θέλει ἐκθέσῃ καὶ ὑποβάλῃ αὐτοὺς ἐγγράφως τῷ Πρωθυπουργῷ τῆς

Ἀγγλίας. Ὁ ἀνταποκριτὴς ὅμως τοῦ ἀγγλικοῦ Χρόνου μοὶ ἐνεπιστεύθη ὅτι ὁ Βίσμαρκ, μεθ᾽ οὗ συνδιελέχθη, τῷ εἶπεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ποτὲ δὲν θὰ συγκατετίθεντο εἰς παραχωρήσεις ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ δὲ συντάκτης τῆς Βορειογερμανικῆς Ἐφημερίδος, μοὶ ἐπεκύρωσε καὶ αὐτός, ὅτι ὀλίγαι ὑπῆρχον ἐλπίδες περὶ αὐξήσεως τῆς Ἑλλάδος, διότι κυρίως οἱ Ἄγγλοι τοὺς τούρκους ὑπερησπίζοντο, ἴσως ἐξ ἀντιῤῥωσισμοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς μέγα γεῦμα παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Αὐστρίας κόμητι Κάρολη, παρὰ τῶν πλείστων μελῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ ἄλλων συναδέλφων μου ἤκουσα, ὅτι ἐλάχισται εἰσὶν αἱ ἐλπίδες ἡμῶν, καὶ ἰδίως, ὁμιλήσας μετὰ τῶν St Vallier καὶ Waddington περὶ παραχωρήσεως τῆς Κρήτης, ἤκουσα παρ᾽ ἀμφοτέρων, ὅτι δὲν ἦν πρόσφορος ὁ καιρὸς πρὸς τοιαύτην πρότασιν, εἰ καί, ὡς ἀλλαχόθεν ἔμαθον, κατ᾽ ἐπιμόνους καὶ πατριωτικὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ὁ Πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας δὶς ἔγραψε τῷ Βείκονσφειλδ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν συναναστροφὴν δὲ ταύτην τοῦ Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας, εἰς τὸν Λόρδον Βέικονσφειλδ, εἰπόντα μοι ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπομονήν, πιστεύουσα ὅτι ἔχει βέβαιον μέλλον, ἀπήντησα ὅτι ἐπίσης ἔχει καὶ λαμπρὸν παρελθόν, ἀλλ᾽ ὅ,τι εὔχεται ἐστὶ καὶ παρόν τι ὀλίγον προσέτι νὰ λάβῃ. Φαίνεται δ᾽ ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἀπετέλεσέ τινα ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ Λόρδου, διηγηθέντος αὐτὸν πιθανῶς τοῖς ὀπαδοῖς του, διότι, μετ᾽ ὀλίγον, τὸν ἐδημοσίευσεν ἡ ἐφημερὶς Punch διὰ στίχων, οὓς μοὶ ἔπεμψεν ἐξ Ἀθηνῶν ἡ κυρία Σμαράγδα Βαλτατζῆ, ἐν ἀγνοίᾳ οὖσα τῆς ἀφορμῆς αὐτῶν, ἐγὼ δ᾽ εἶτα μετέφρασα αὐτοὺς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ προτροπὴν τοῦ μετὰ ταῦτα ἐπί τινα χρόνον ἐπιδημήσαντος ἐν Βερολίνῳ κ. Νικολάου Μαυροκορδάτου, καὶ ἡ μετάφρασις ἐξεδόθη εἰς τὰ Ἅπαντα (Τομ. ΙΘ΄. Σελ. 313).

Μεταξὺ δ᾽ ἄλλων ὁμογενῶν, εἶχεν ἔλθῃ εἰς Βερολῖνον καὶ ὁ Ἅγιος Φιλαδελφείας, ἐντολὴν ἔχων νὰ μεριμνήσῃ ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῆς Ῥωμανίας κατεχομένων Μοναστηριακῶν κτημάτων, καὶ, ἐπισκεφθέντα με, τὸν συνέδραμον, ἵνα παρουσιάσῃ εἰς τὸ Συνέδριον τὰ δίκαια, ἃ ἦν ἐπιτετραμμένος νὰ ὑπερασπίσῃ, καί, οἷς ἔδει στενῶς συστήσας τὴν ὑπόθεσιν, κατώρθωσα, ἵνα ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν

ἐν τῷ Συνεδρίῳ, δι' ὃ καὶ μετὰ ταῦτα εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ μοὶ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου.

Τῇ δὲ 23 Ἰουνίου (5 Ἰουλίου) ἔμαθον παρὰ τοῦ κ. Villier, ὅτι ὁ πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Γαλλίας ἐζήτησε τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσάρτησιν τῆς ἡμισείας Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, ὡς πρὸς τὴν Κρήτην πρεσβεύων ὅτι ταύτης ἐλευθέρωσις ἐναπέκειτο εἰς τὸ μέλλον. Ταῦτα ἀκούσας, ἔσπευσα πρὸς τὸν κ. Οὐαδιγκτόνα, ἵνα τὸν εὐχαριστήσω, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῷ ἀναπτύξω τὴν ἐμὴν θεωρίαν, ὅτι τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπεν ἔτι ἀνωτέρω νὰ τεθῶσιν, ἀκολουθοῦντα τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὡς τὰ ὕδατα ῥέουσι, δυτικῶς δ' ἀναβαίνοντα ὑπὲρ τὴν ὅλην νῆσον τῆς Κερκύρας, ἵνα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὦσι μεμακρυσμένα ἀλλήλων τὰ δύω ἀντίπαλα κράτη, ἀφ' ἑτέρου δὲ μικρὸς ᾖ ὁ μέχρι Τάραντος (Otranto) διάπλους ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα δέ, πολλοὺς πείθοντα, ἔγραψα μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν χρόνον τῶν διαπραγματεύσεων, καὶ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἔτυχον προσοχῆς

Τῇ 26 Ἰουνίου (8 Ἰουλίου) δ' ἔλαβον τηλεγράφημα τοῦ Πρωθυπουργοῦ Κουμουνδούρου, συγχαίροντός μοι διὰ τὰς ἀτομικάς μου ἐνεργείας ἐν τῷ Συνεδρίῳ.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ υἱός μου Ἀλέξης, περατωθέντος ἤδη τοῦ σπουδαιοτέρου μέρους τῆς ὁλικῆς ἐργασίας ἡμῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ, μὲ ἀφῆκε καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν πάσχουσαν μητέρα του. Ἀνεχώρησε δὲ καὶ ὁ κ. Βραΐλας, θεωρῶν τὴν παρουσίαν του ἄσκοπον. Τὸ δ' ἑσπέρας παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας, παρουσιάσθην καὶ εἰς τὴν Λαίδυ Σαλισβουρῆ, ἥτις ἦν πρῴην παιδαγωγός.

Τὴν δ' ἐπαύριον εἰς τὸ γεῦμα τοῦ Πρέσβεως τοῦ Βελγίου, πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καταλήψεως τῆς Κύπρου, καὶ οἱ Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ πληρεξούσιοι, οὓς ἐκεῖ ἀπήντησα, πολλὴν ἐξέφραζον δυσαρέσκειαν δι' αὐτήν.

Τὴν 29)11 Ἰουλίου προσεκλήθησαν εἰς μέγα Βασιλικὸν γεῦμα οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Συνεδρίου, καὶ ἐν αὐτοῖς συμπεριελήφθημεν καὶ ὁ κ. Δεληγιάννης καὶ ἐγώ. Ἐκεῖ δέ τις τῶν συνδαιτυμόνων μοὶ εἶπεν, ὅτι ὁ Βίσμαρκ, ἀπαντῶν ἐν τῇ 18η συνεδριάσει εἰς

τοὺς Ὀθωμανοὺς πληρεξουσίους, ἐνισταμένους κατὰ τοῦ ὑπὲρ Ἑλλάδος ΚΕ΄. ἄρθρου τοῦ Πρωτοκόλλου, ἐχαρακτήρισεν αὐτό, ὡς «ἁπλῆν εὐχήν», καὶ οὐχὶ ὡς «ἀπόφασιν». Καὶ ὁ Γορτσακόφ, ὅτε, ἀπερχόμενον μετά τινας ἡμέρας (τῇ 3)15 Ἰουλίου), τὸν ἀπεχαιρέτισα, μοὶ εἶπε καὶ αὐτός, ὅτι ἰδανικὸν καὶ πλατωνικὸν μόνον ἦτο τὸ εἰς ἡμᾶς δῶρον τοῦ Συνεδρίου. Ἀλλὰ τῇ 5)17 Ἰουλίου ἐμάνθανον τηλεγραφικῶς ἐξ Ἀθηνῶν, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἡμῶν προσεκάλεσεν ἤδη τὴν Πύλην νὰ διορίσῃ τοὺς ὁροθέτας της πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ τὸν κανονισμὸν τῶν ὁρίων ἀφορῶντος ἄρθρου. Ἐζήτησα δ᾿ ἐγὼ παρὰ τοῦ Γερμανικοῦ Ὑπουργείου νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐνέργειαν ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐδηλώθη, ὅτι περὶ τούτου προὐκλήθη ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργεια τῶν Δυνάμεων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐπίσκεψιν παρὰ τῷ Πρίγκηπι Γορτσακόφ, μοὶ διηγήθη οὗτος ὅτι, ὅτε ὁ κόμης Καποδίστριας ἀνεχώρει διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ γεύματος ἐν Παρισίοις τοῖς προεῖπεν ὅτι θὰ τὸν φονεύσωσι, καὶ προσέθηκεν ὅτι εὔχεται μόνον ἡ βολὴ νὰ τὸν εὕρῃ εἰς τὴν καρδίαν, ὅπερ καὶ ἀληθῶς ἐγένετο, ὅτε κακούργως ἐθανατώθη. Προσέτι δὲ μοὶ προσέθηκεν ὅτι, εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον εἶχεν εἰπῇ ὁ πατήρ του, ὅτι, ὅταν ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, δὲν θὰ εὕρῃ πολλοὺς τοιούτους τιμίους ἄνδρας ὁποῖος ἦν ὁ Καποδίστριας

Μετ᾿ ὀλίγας δ᾿ ἡμέρας, ἀπερχομένου τοῦ Πρέσβεως κ. Οὐβρὶλ εἰς Πετρούπολιν, ἔπεμψα τῷ Πρίγκηπι Γορτσακὸφ ἀσπασμοὺς καὶ τῷ ἐμήνυσα ὅτι, ἂν ἀποδοθῇ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας πλήρης δικαιοσύνη, θέλουσι παύσῃ αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Σλαύων ἀντιζηλεῖαι.

Προκειμένου τότε νὰ συνομολογήσῃ ἡ Ἑλλὰς ἐξωτερικὸν δάνειον, ἀνέγνων εἰς ἐφημερίδας τῆς Βιέννης ἄρθρα κατ᾿ αὐτῆς, ἐν οἷς ἐλέγετο, ὅτι δὲν ἐπλήρωνεν ὅ,τι ὤφειλεν εἰς τὰς Δυνάμεις· ἔσπευσα δ᾿ ἀμέσως ν᾿ ἀναιρέσω ταῦτα διὰ τῶν ἐφημερίδων τοῦ Βερολίνου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον κακὴ μοὶ ἦλθεν εἴδησις ἐξ Ἀθηνῶν προοίμιον συμφορῶν, ὅτι ὁ υἱός μου Ἀριστείδης ἠσθένει, καὶ ἐφαίνετο ἔχων προσβεβλημένον τὸν πνεύμονα.

῞Αμα δὲ περατωθέντος τοῦ Συνεδρίου ἀνεχώρησε καὶ ὁ κ. Δελιγιάννης εἰς Παρίσια καὶ Λονδῖνον, καὶ εἶτα πάλιν, τῇ 17)29 Ἰουλίου, διῆλθε διὰ Βερολίνου, ἀπερχόμενος εἰς Πετρούπολιν, ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτοπροσώπως τὰς Μεγάλας Δυνάμεις διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδειχθεῖσαν αὐτῶν εὐμένειαν, ὅπερ ὅμως ὑπὸ πλείστων τῶν φίλων ἡμῶν ἐκρίθη ὡς ἄκαιρον καὶ ἀδέξιον, καθ᾽ ὅσον οὐδὲν ἔτι ὁριστικὸν εἶχε γίνῃ ὑπὲρ αὐτῆς.

Τὴν αὐτὴν δ᾽ ἑσπέραν τῆς πρώτης ἀναχωρήσεως τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργοῦ, ἀπῆλθε καὶ ὁ ἐν Λονδίνῳ Πρέσβυς τῆς Περσίας, Μαλκὸλμ Χάν, ὅστις παρῆν ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ τοῦ Συνεδρίου, καίτοι μὴ μετασχὼν αὐτοῦ. Ὅτε δὲ τὸν ἐπεσκέφθην πρὸς ἀποχαιρετισμόν, διότι ἐδείχθη πάντοτε φιλικώτατος πρὸς ἐμέ, ἀφ᾽ ὅτου εἴχομεν γνωρισθῇ ἐν Παρισίοις, μοὶ ὡμίλησεν, ἐν ἄλλοις, περὶ τῆς Ἑλληνοπερσικῆς συνθήκης, καί, ἀπορῶν, ὅτι, ἐν ᾧ αὐτὴ ἦν ἔργον ἐμόν δὲν εἶχον τὸ Περσικὸν παράσημον τοῦ Λέοντος καὶ Ἡλίου, μοὶ εἶπεν ὅτι, ἅμα ἐπιστρέψας εἰς Τεχεράν, θὰ φροντίσῃ νὰ μοὶ σταλῇ ἡ μεγάλη ταινία αὐτοῦ. Καὶ ἐγὼ μέν, θερμῶς εὐχαριστήσας διὰ τὴν ὅλως αὐτόματον φιλικήν του προαίρεσιν, τῷ εἶπον ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε διὰ τοιαύτην ἀπονομὴν τιμῆς εἰς ἐμὲ μετὰ τοσούτων ἐτῶν παρέλευσιν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἐπέμεινεν ὅτι ἡ τοῦ χρόνου παρέλευσις ἐστὶ πρόσθετος αἰτία, ἵνα ἡ Περσία διορθώσῃ σήμερον ὅ,τι ἄλλοτε εἶχεν ἀτόπως παραμελήσῃ, διότι εἰς αὐτὴν ἦν γνωστὸν πόσους κόπους εἶχον ἐγὼ τότε καταβάλῃ διὰ τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ συνταχθεῖσαν καὶ ἐπὶ ὅλα ἔτη διαπραγματευθεῖσαν συνθήκην.

Εἰς ταῦτα δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι, ἀφ᾽ οὗ ἔχει τὴν εὐγενῆ ταύτην προθυμίαν καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ σύστασίς του δὲν θὰ ἔμενεν ἀτελεσφόρητος, τὸν παρεκάλουν, ἀντ᾽ ἐμοῦ, νὰ συστήσῃ μᾶλλον τὸν ἐν Βερολίνῳ ἐπιδημοῦντα ἡμέτερον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ κ. Μάλκολμ Χὰν ὅμως μοὶ παρετήρησεν ὅτι ἡ Περσία δὲν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ δώσῃ παράσημα εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου, καὶ οὐδεμία ἀφορμὴ ὑπῆρχεν, ἵνα λάβῃ τοιοῦτο ὁ κ. Δελιγιάννης. Καὶ ἡ παρατήρησις μὲν αὕτη ἦτο λογικωτάτη, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐπέμεινα, εἰπὼν ὅτι τοῦτο ἤθελον ἐγὼ θεωρήσῃ, ὡς φιλικὴν ἔνδειξιν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεώς του πρὸς ἐμέ, διότι δὲν ἤθε-

λον νὰ ἐπέλθῃ τινὶ ἡ ὑπόνοια, ὅτι ἐπωφελήθην τῆς μετ' αὐτοῦ (τοῦ Πρέσβεως) σχέσεώς μου, ἵνα παρασημοφορηθῶ. Ἐνδοὺς τέλος εἰς τὰς παρακλήσεις μου ὁ Πέρσης μεγιστάν, ἐσημείωσεν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ὑπὸ τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ τοῦ κ. Δελιγιάννη, ὃ τῷ ἔδωκ' ἀκριβῶς, εἰπών μοι ὅτι, ἀφ' οὗ θέλω, θὰ ὑποβάλῃ καὶ αὐτό, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἐπιτυχίας.

Ἅμ' ἀποχαιρετίσας αὐτόν, ἀπῆλθον εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ ἐδικοῦ του κείμενον ξενοδοχεῖον, ἐν ᾧ κατῴκει ὁ ἡμέτερος, αὐθωρεὶ καὶ αὐτὸς ἀναχωρῶν, Ὑπουργός, καὶ τῷ εἶπον ὅτι, ὡς δῶρον διὰ τὴν ὁδοιπορίαν του, ἔρχομαι νὰ τῷ φέρω ἓν μέγα παράσημον ἢ κἂν τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, καὶ τῷ διηγήθην τὰς παρὰ τῷ Μαλκὸλμ Χὰν ἐνεργείας μου. Ὁ δὲ μὲ ηὐχαρίστησε, λυπούμενος διότι δι' αὐτὸν ἠνωχλήθην.

Καιρὸς ἱκανὸς παρῆλθε, καὶ εἶχον λησμονήσῃ τὴν ὑπόθεσιν, περὶ ἧς οὐδεὶς πλέον ἐγένετο λόγος, ὅτε, μίαν ἡμέραν, εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας ἀνέγνων, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐτιμήθη διὰ τῆς Μεγάλης Ταινίας τοῦ Ἡλίου καὶ Λέοντος. Μοὶ ἐξήγησε δέ τις, δὲν ἠξεύρω ἂν ὀρθῶς, ὅτι ὁ κ. Δελιγιάννης, μὴ λησμονήσας, ὡς ἐγώ, τὴν ὑπόσχεσιν, ἐνήργησε διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡμετέρας Πρεσβείας, ἵνα ἐκτελεσθῇ τὸ αὐτὸν ἀφορῶν μέρος.

Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας ὁ κ. Δελιγιάννης, ἐγένετο δεκτὸς ἐν θριάμβῳ καὶ ὁ Βασιλεὺς τῷ ἀπένειμε τὸ παράσημον τῶν Ταξιαρχῶν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ πάντων τῶν μετασχόντων τοῦ συνεδρίου, ἐπῆλθέ τις πολιτικὴ γαλήνη. Ἐπ' αὐτῆς δὲ, κατ' ἀρχὰς Αὐγούστου (ἓ. π.), ἐξέδραμον μετὰ τῆς ἀξιαγαπήτου οἰκογενείας τοῦ εὐφυοῦς ἀρχισυντάκτου τοῦ Kladeraddatsch καὶ φίλου μου Dohm, καὶ μετὰ διαφόρων ἄλλων τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διακρινομένων, ὡς τοῦ μυθιστοριογράφου Spielhagen, κτλ., εἰς τὸ περὶ τὴν 1 ½ ὥραν ἀπέχον δασῶδες χωρίον Schildhorn, οὕτω καλούμενον καθ' ὑψηλὸν ἀκρωτήριον (Horn), προκύπτον εἰς τὸν ποταμὸν Havel, καὶ φέρον μνημεῖον μετ' ἀσπίδος (Schild), νεώτερον μέν, ἀλλ' ἀνεγερθὲν κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ὅτι δῆθεν

ἱππότης ποτέ τις, ρίψας ἐκεῖ τὴν ἀσπίδα του, ἐπήδησεν ἔφιππος ὑπὲρ τὸν ποταμὸν εἰς καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν. Ἐκεῖ δ' ἐδειπνήσαμεν, καὶ αἱ κυρίαι καὶ οἱ νέοι τῆς συνοδείας ἐπεδόθησαν εἰς διάφορα παίγνια εἰς τὰ δάση, καὶ εἰς χορὸν ἐν τῷ πολυφοιτήτῳ ξενοδοχείῳ μέχρι τῆς 1ης μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Τῇ 11)23 Αὐγούστου παρευρέθην ἐν Ποτσδάμῃ εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς γάμους τῆς Ἡγεμονίδος Μαρίας, πρωτοτόκου τοῦ Πρίγκηπος Φρειδερίκου Καρόλου, ἀνεψιοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, μετὰ τοῦ ἤδη ὑπολεύκου ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας καὶ τούτου προσελθόντος εἰς τὴν τελετήν. Ἤμην δέ, ὡς πάντες οἱ συνάδελφοί μου, ἐν στολῇ, καὶ μοὶ συνέβη δ' ἐπὶ τοῦ δείπνου, ἐφ' οὗ παρεκαθήμην παρὰ τῇ κυρίᾳ Budhard, γυναικὸς τοῦ Πρέσβεως τῆς Βαυαρίας, τὸ ἑξῆς ἀστεῖον. Ὅτε ἠγέρθην καὶ ἐμακρύνθην τῆς τραπέζης, ἀνεκάλυψα ὅτι εἶχον ἀπολέσῃ τὴν θήκην τοῦ ξίφους μου, βεβαίως ἕνεκα τῆς πιέσεως τῶν παρακαθημένων μοι. Μάτην ἐπέστρεψα ζητῶν αὐτήν, διότι, ἐν τῷ θορύβῳ τῶν ἀπειραρίθμων συνδαιτυμόνων, οὐδεὶς ὑπηρέτης ἢ ἄλλος ἤξευρε νὰ μ' εἰπῇ ποῦ παρεῤῥίφθη· ὥστε, καταβὰς εἰς τὰ Βασιλικὰ δωμάτια, ἐκρυπτόμην ὀπίσω τῶν ἄλλων, ἵνα μὴ φανῶ γυμνὸν ξῖφος φέρων, ὡς ἂν ἐμελέτων ἔγκλημα, ἢ ἂν ἦλθον πόλεμον νὰ κηρύξω.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ κ. Hirschfeld, ἤδη καθηγητὴς ἐν Καινιγσβέργῃ, μοὶ ἔγραψεν ὅτι ἤρχισε τὴν εἰς Γερμανικοὺς στίχους μετάφρασιν τῶν Λ΄., ἢ κἂν ἀποσπασμάτων αὐτῶν, καὶ μοὶ ἔπεμψεν, ἐντὸς ὀλίγου, τὰ ἐκ τῆς πρώτης πράξεως, ἃ τάχιστα παρηκολούθησαν καὶ τὰ λοιπά. Ἀλλ' ἡ μετάφρασις πολὺ ἀπεῖχε τῆς ποθουμένης ἀκριβείας, καὶ ἔμεινεν ἀνέκδοτος, τὴν δὲ βραδύτερον ἐκδοθεῖσαν ἐξειργάσθην ἐγὼ αὐτός· μοὶ ἔγραψε δὲ καὶ ὁ κ. Αὔγ. Boltz, ὅτι μεταφράζει ἐμμέτρως τὸν Διονύσου πλοῦν, ὃν καὶ ἐξέδωκεν.

Ἐκ Βουκουρεστίου, λαβὼν ἐπιστολὴν παρά τινος κ. Δημητροπούλου, ζητοῦντος μοι ἄδειαν νὰ μεταφράσῃ τὸν Τάπαν εἰς τὸ Ρωμουνικόν, ἔδωκα προθύμως αὐτήν, καὶ μετά τινα χρόνον μοὶ ἐστάλη τὸ βιβλιάριον.

Ἐκ Καρλσρούης δ' ἔλαβον τὴν καθησυχαστικὴν εἴδησιν ὅτι ὁ Ὄθων ἀνέλαβε, καὶ ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ πάλιν τὰς διακοπείσας σπουδάς του.

Ἐν τούτοις καιρὸς ἦν πλέον ἡ περὶ Ἑλλάδος θεωρητικὴ μᾶλλον ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου νὰ ἐφαρμοσθῇ. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως, ἐπανειλημμένως προσκαλούμενοι, ἠρνοῦντο νὰ διορίσωσιν ὁροθέτας, δι' ὃ καὶ ἀδιάκοπος ἦν ἡ περὶ τούτου ἐνέργειά μου παρὰ τῷ Γερμανικῷ Ὑπουργείῳ, και, συνεννοηθεὶς μετ' αὐτοῦ, ἔγραψα εἰς Ἀθήνας ν' ἀποταθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰς Δυνάμεις.

Συγχρόνως δ' ἔπεμψα, ἀλλὰ τοῦτο ἰδιωτικῶς, ἐκ νέου ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ τρόπου ὀργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας προσέτι δὲ καὶ περὶ μεταῤῥυθμίσεως τοῦ ἀτόπους διατάξεις περιέχοντος ΧΝΖ΄ προξενικοῦ νόμου.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, διελθὼν διὰ τοῦ Schöneberg, λοφίσκου κειμένου κατὰ τὰ μεσημβρινὰ τῆς πόλεως, εἶδον ἐπ' αὐτοῦ ἐκτελουμένην ἐργασίαν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, περὶ ἧς εἶχον ἀναγνώσῃ ἄλλοτε ἐν Chicago τῆς Ἀμερικῆς. Μνημεῖον εἶχεν ἱδρυθῆ ἐκεῖ, ὡς τρόπαιον τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου· ἀλλά, διελθὼν ποτὲ πρὸ αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐξέφρασε τὴν λύπην του ὅτι αἱ περιοικοδομηθεῖσαι μεγάλαι οἰκίαι ἐκάλυπτον τὸ μνημεῖον, μὴ κείμενον ὅσον ἔπρεπεν ὑψηλῶς. Τοῦτο ἀκούσας εἷς ἀρχιτέκτων, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ὑψώσῃ αὐτό· καὶ τῷ ὄντι εἶδον τὸ ἔργον ἐν τῇ ἐκτελέσει του. Τρεῖς ὑδραυλικαὶ μηχαναί, ἐνεργοῦσαι ἐπὶ δοκῶν, αἵτινες ἐσύροντο ὑπὸ τὴν ἐπὶ ὑψηλῆς βάσεως καθημένην μαρμαρίνην πυραμίδα, τὴν ἔχουσαν βάρος 9 χιλιάδων κεντηναρίων, ὕψουν αὐτὴν βαθμηδόν, καὶ λίθοι παρενετίθεντο καὶ ᾠκοδομοῦντο εἰς τὸ ὑπ' αὐτὴν κενούμενον, μέχρις οὗ ὑψώθη κατὰ 27 πόδας ὑψηλότερον, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἠγέρθη, καὶ οὕτως ἤδη ἵσταται στερεά.

Ὁ Σεπτέμβριος τοῦ ἔτους τούτου μοὶ ἔφερεν ἀγγελίαν φοβεράν, ἥτις συνέτριψε τὴν καρδίαν μου, βυθίσασα τὸν βίον μου εἰς σκότος πένθους, ἀφ' οὗ δὲν προώρισται πλέον ν' ἀνακύψῃ. Τῇ 1)13 τοῦ μηνὸς ἡ φιλτάτη μου Ζωὴ ἀπέκτησε θυγατέρα, ἀλλὰ φεῦ! ἔδωκε ζωὴν εἰς αὐτὴν ἐπ' ἀπωλείᾳ τῆς ἐδικῆς της.

Ἡ ἀγγελόμορφος ἐκείνη, καθαρὰ ὡς ἄγγελος καὶ ἔχουσα ἀγγέλου καρδίαν, μετὰ φοβερὰν βάσανον, μετὰ συνεχῆ ἀγρυπνίαν, μετὰ παραφροσύνην προελθοῦσαν ἐκ πυρετοῦ τοῦ γάλακτος, ἀπεκοιμήθη τέλος τῇ 12)24, ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, τὸν ὕπνον ἐπὶ γῆς τὸν αἰώνιον, ἵνα ἀναστῇ εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἡ ἀπελπισία μου ἦν ἄνευ ὁρίων, καὶ μόνον πολὺ μετὰ ταῦτα ἠρώτησα ἐμαυτόν ἂν δὲν ἦν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ὅτι τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, εἰς ἣν λίαν πιθανῶς μόνον θλίψεις τῇ ἐπεφυλάττοντο. Ἔγραψα δὲ τῷ υἱῷ μου Ἀλέξῃ εἰς Γενεύην νὰ εὕρῃ τρόπον τοῦ νὰ παρασκευάσῃ τὴν βαρέως ἀσθενοῦσαν μητέρα του πρὶν τῇ διακοινώσῃ τὴν φοβερὰν ἀγγελίαν.

Τῇ δὲ 21)3 Ὀκτωβρίου μοὶ ἔγραψεν ὁ Ἀλέξης, ὅτι ἡ Καρολίνα, μαθοῦσα τὸ μέγα δυστύχημα, ἐπέρασεν ὀλεθρίαν νύκτα, ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ὅτι ἦτον ἥσυχος, καὶ τοῦτο μοὶ ἐφάνη κάκιστος οἰωνὸς διὰ τὴν ὑγείαν της. Ἀφ᾽ οὗ δὲ συνῆλθε, τότε βαθμηδὸν ἡ θλίψις της ηὔξησεν. Ἔπεμψα δὲ τῷ Ἀλέξῃ, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Bülow συλλυπητήριον ἐπιστολήν, διὰ νὰ τὴν δείξῃ εἰς τὴν μητέρα του. Κατὰ πάσας δὲ τὰς μετὰ ταῦτα ἡμέρας ἤμην ὅλως ἐκτὸς ἐμαυτοῦ. Καὶ ἀντιπερισπασμόν μέν τινα ἐζήτησε νὰ μοὶ φέρῃ ὁ κ. Hirschfeld, ἀναγινώσκων μοι τὴν μετάφρασιν τῶν Λ΄. Ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸν νοῦν ἱκανῶς ἐλεύθερον, ἵνα δυνηθῶ νὰ ἐκτιμήσω τὸν βαθμὸν τῆς ἀνακριβείας της.

Καθῆκον ὅμως ἔχων νὰ νικήσω ἐμαυτόν, διότι τὰς διανοητικὰς καὶ ὑλικὰς προσπαθείας μου ὤφειλον εἰς τῆς πατρίδος τὴν ὑπηρεσίαν, ἐζήτουν ἀντιπερισπασμούς, καὶ τῇ 24)6 Ὀκτωβρίου ἐπεσκέφθην ἐν τῷ ζωολογικῷ κήπῳ τινὰς ἐκεῖ ἐκτιθεμένους Νουβίους, οὓς εὗρον, οὐδὲ τόσον δυσμόρφους, οὐδὲ τόσον ἀγρίους ὅσον τοὺς ἐνόμιζον.

Τῇ 30 Σεπτ./12 Ὀκτ. ἦλθεν εἰς Βερολῖνον ὁ Βουλευτὴς κ. Ζηνόπουλος, ἀνὴρ νουνεχὴς καὶ λόγιος. Μοὶ ἐζήτησε δὲ νὰ ἴδῃ τὸν Βίσμαρκ καὶ συνδιαλεχθῇ μετ᾽ αὐτοῦ, ἀλλὰ παρ᾽ ἐμοῦ ἔμαθεν ὅτι ζητεῖ τ' ἀδύνατα. Ἰδὼν δὲ τὸ ἔγγραφον, δι᾽ οὗ ὁ Δελιγιάνννης μ᾽ ἐπέπληττεν, ὡς γράψαντα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅτε αὐτὸς ἦτον ἐν Βερολίνῳ, τὸ κατέκρινεν αὐστηρῶς.

Τῇ 3)15 Ὀκτωβρίου ἦλθε πρός με κυρία ἄγνωστός μοι, εἰ καὶ πρὶν κατῴκει, ὥς μοὶ εἶπεν, ἐν ἀγνοίᾳ μου, εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, εἰς ἣν καὶ ἐγώ, ἡ κυρία Nordenholz, Ἑλληνὶς, τὸ γένος Καλιγᾶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διατρίψασα δὲ πολλὰ ἔτη εἰς Μοντεβιδέον, ὅπου ὁ σύζυγός της ἦν Γεν. Πρόξενος τῆς Γερμανίας, καὶ ἐπανελθοῦσα πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν Εὐρώπην, ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγείας της, καὶ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ της. Δὲν εἶχε δὲ παντάπασι λησμονήση τὴν Ἑλληνικήν, τὴν ὡμίλει ἐξ ἐναντίας μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ ὡς γυνὴ λογία, καὶ ἦλθεν ἵνα μὲ παρακαλέσῃ νὰ τὴν ἐγγράψω συνδρομητὴν εἰς Ἑλληνικήν τινα ἐφημερίδα, ὅπερ καὶ προθύμως ἔπραξα. Μοὶ ἐφάνη δὲ λίαν συνετὴ κυρία, καὶ σπανίας ἀνατροφῆς, καὶ διὰ ζωγραφικῶν καὶ διὰ μουσικῶν προτερημάτων πλουσίως πεπροικισμένη.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἑσπερῶν τοῦ Ὀκτωβρίου, οἱ συνάδελφοί μου τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Πορτογαλλίας (ὁ κ. Nothomb καὶ ὁ κόμης Ρίλβας), ἵνα μὲ διασκεδάσωσιν ἐν τῇ θλίψει μου, μ᾽ ὡδήγησαν εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Μουσεῖον, ὃ πρὸ ὀλίγου εἶχε συστήσῃ ὁ ἀγχινούστατος Γεν. Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων κ. Στεφάν, καὶ ἐκεῖ, κατὰ πρῶτον εἶχον ἀφορμὴν νὰ γνωρίσω ἀκριβῶς, πλὴν τῶν τηλεφώνων, προσέτι καὶ τοὺς φωνογράφους, ὧν ὅμως ἡ ἐπιτυχία ἐφαίνετο προβληματική, καὶ τοὺς μικροφώνους, καταπλήξαντας ἡμᾶς, διότι εἷς τοιοῦτος, ἱστάμενος ἐν τῷ δωματίῳ, ἐν ᾧ ἤμεθα, ἤρκει, ἵνα ἀκούωμεν, χωρὶς οὐδόλως νὰ πλησιάζωμεν εἰς αὐτόν, ὅ,τι ἐλέγετο εἰς ἕτερον δωμάτιον, 170 μέτρα ἀπέχον, καὶ εἰς ἄλλον ὄροφον κείμενον. Τότε ἔτι εἶχεν ἡ Πρωσσία 270 τηλεφωνικοὺς σταθμούς, ὅπερ πολὺ ἐνομίζετο, ἐνῷ σήμερον μετροῦνται κατὰ χιλιάδας.

Τῇ 10)22 Ὀκτωβρίου ἠναγκάσθην νὰ μεταβῶ εἰς Ποτσδάμην, ἵνα ἐγκαταστήσω ἐκεῖ τὴν πρεσβυτέραν ἀνεψιὰν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας, διότι, ὑπερβᾶσα τὴν ὡρισμένην ἡλικίαν, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μένῃ περαιτέρω ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ σχολείῳ, εἰς ὅ, κατ᾽ ἀρχάς, εἶχε γίνῃ δεκτή. Ἐπέτυχον δὲ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Ἄσυλον, τὸ ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β΄. ἱδρυθὲν πρὸς ἀνατροφὴν 12 θυγατέρων ἐπισήμων ἀποθανόντων στρατιωτικῶν, διευθυνόμενον ὑπὸ

τῆς σεβασμίας κυρίας Κάμπε, ἐγγόνου τοῦ συγγραφέως τοῦ Ῥοβινσῶνος. Ἐλυπούμην δὲ βλέπων τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχον ἀμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ νὰ λησμονήσωσι τὴν γλῶσσάν των, καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα των. Εἶχον δὲ νὰ ὑπερνικήσωσι καὶ τὴν δυσκολίαν τοῦ ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν Ἑλληνικήν των ἀνατροφὴν διὰ Γερμανικῆς.

Κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐνέκυψα ἐπ' ὀλίγον, καὶ τοῦτο πρὸς διασκέδασιν τῶν κατατρυχόντων με αἰσθημάτων, εἰς τὴν μελέτην, τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης, ἀλλὰ διεκόπην, λαβὼν τῇ 16)28 διαταγὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου νὰ μεταβῶ εἰς Γλυκσβούργην, τὴν ὑπὸ τῆς Γερμανίας κατεχομένην πρὶν Δανικὴν πόλιν, ἵνα παραστῶ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Δουκός, θείου τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως. Συνεννοηθείς, ἑπομένως, τηλεγραφικῶς μετὰ τοῦ Αὐλάρχου αὐτοῦ κ. Buchwald, τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰς 11 τῆς νυκτὸς ἀπῆλθον, καὶ ἀφίχθην δι' Ἀμβούργου, Ἀλτόνης καὶ Ῥενσβουργ, μίαν ὥραν πρὸ τῆς μεσημβρίας εἰς τὴν παραθαλασσίαν πόλιν Φλενσβούργην. Ἐνταῦθα δ' ἔμεινα διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, ἀναγγείλας τηλεγραφικῶς τὴν ἄφιξίν μου εἰς τὸν Αὐλάρχην, καὶ τὴν ἑπομένην ἡμέραν, δι' ἀτμοπλοίου, ἔπλευσα ἐπὶ 10 λεπτὰ πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ κόλπου, ὅπου, πρὸς τὰ δεξία, αἴρονται οἱ λόφοι τοῦ Glücksburg. Περιβάλλεται δὲ πᾶς ὁ κόλπος ὑπὸ καταφύτων καὶ γραφικῶν ὑψωμάτων, καὶ ἡ θάλασσα ἦν, ὅτε τὴν διεπλέομεν, ἐντελῶς γαληνιαία καὶ γλαυκή, ὡς ἡ Ἑλληνική. Ἐπὶ τοῦ πλοῦ δὲ συνοδοιπόρον εἶχον τὸν Δήμαρχον τοῦ Elensburg, ὅστις, καίτοι Γερμανικῆς ἤδη πόλεως προστατῶν μοὶ διηγεῖτο, ὅμως, ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν πάντες εἰς τὴν Δανίαν ἀφωσιωμένοι, εἰ καὶ ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ ἐκγερμανίσῃ τὴν χώραν καὶ τὰ σχολεῖα. Δυσηρέστησε δι' οὐκ ὀλίγον προσέτι, τοὺς φόρους αὐξήσασα.

Εἰς τοῦ Glücksburg τὴν παραλίαν, ὅπου ἐγείρεται λαμπρὸν κατάστημα λουτρῶν καὶ ξενοδοχεῖον, μὲ περιέμενε δουκικὴ ἅμαξα, ἐφ' ἧς, ἐπὶ ἓν τέταρτον διὰ δασῶν διοχούμενος, ἀνέβην εἰς τὸ ἀρχαῖον μέγαρον, ἀποτελοῦν μέγα τετράγωνον, οὗ ἑκάστη πλευρὰ σύγκειται ἐκ τριῶν ἀλλήλαις συγκεκολλημένων οἰκιῶν ὀξυορόφων

αἱ δὲ τέσσαρες γωνίαι ἔχουσι τέσσαρας μεγάλους στρογγύλους πύργους προέχοντας. Ἵσταται δὲ πᾶσα ἡ περίεργος οἰκοδομὴ ἐπὶ ἀκρωτηρίου, προέχοντος εἰς τεχνητὴν λίμνην, εἰς ἣν καὶ καθέτως βυθίζεται ἡ μία τῶν πλευρῶν αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα, ὑποδεχθείς με ὁ Αὐλάρχης, μὲ ὡδήγησεν εἰς ἓν παράρτημα τοῦ Ἀνακτόρου, Cavalierhaus καλούμενον, τὸ εἰς κατοικίαν μου προσδιορισθέν. Ἐκεῖ ὁ πρῶτος τῶν δοθέντων μοι ὑπηρετῶν μοὶ διηγήθη ὅτι εἶχε τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζῃ τὸν ἡμέτερον Βασιλέα, καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐκλέξῃ τοὺς Δανοὺς ὑπηρέτας, οἵτινες ἠκολούθησαν τὴν Α. Μ., ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἅμα δ᾽ ἐνδυθεὶς καὶ ἐξελθὼν τῶν δωματίων μου, ἀπήντησα τὸν Πρίγκηπα Γουλιέλμον, ἀδελφὸν τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, ὅστις, περιποιητικώτατος, μὲ συμπαρέλαβεν εἰς τὸν κῆπον καὶ μὲ παρουσίασεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του, τὸν Ἰωάννην, ὅστις ὑπῆρξε ποτὲ καὶ Ἀντιβασιλεὺς ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸν Ἰούλιον, καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Φρειδερίκου, ἀνεψιοὺς πρὸς γυναικὸς τοῦ ἀποβιώσαντος.

Εἶτα δὲ μετενδυθεὶς ὡς πρὸς ἐπίσκεψιν, παρουσιάσθην ὑπὸ τοῦ Αὐλάρχου εἰς τὴν Μεγάλην Κυρίαν, κ. Λιβινσούν, καὶ εἶτα, ὑπὸ μιᾶς τῶν κυριῶν τῆς Τιμῆς εἰσήχθην εἰς τῆς χηρευσάσης Μεγάλης Δουκίσσης. Ἦν δ᾽ αὕτη γραία μικρόσωμος καὶ ξηρά, δυστυχῶς δὲ τοσοῦτον ἐντελῶς κωφή, ὥστε ὅτε ἐγὼ τῇ ὡμίλουν περὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Μεγάλου Δουκός, ἐνόμιζεν ὅτι ἔλεγόν τι περὶ τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, καὶ μοὶ ἀπεκρίνετο ὅτι τὸν ἐγνώρισε βρέφος καὶ τὸν ἔφερε πολλάκις εἰς τὰ γόνατά της, καὶ τ᾽ ἀνάπαλιν, ὅταν τῇ ὡμίλουν περὶ τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, ἐβεβαίου ὅτι ὁ θάνατός του ἦν αἰωνία θλίψις διὰ τὴν καρδίαν της, καὶ δυστύχημα μέγα δι᾽ ὅλον τὸν λαόν του, ὅστις πολὺ τὸν ἠγάπα. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐφοβήθην μὴ αἱ κωμικαὶ αὗται παρεννοήσεις μὲ παρασύρωσιν εἰς ἔκρηξιν γέλωτος, ἀτοπωτάτην ἐν γένει, μάλιστα δὲ κατ᾽ ἐκείνας τὰς ὥρας τοῦ πένθους. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ταχέως περιβλεψάμενος, εἶδον ὅτι οὐδ᾽ Ὑπασπιστής, οὐδὲ Κυρία τις τῆς Τιμῆς παρῆν, ὅπως μᾶς ἀκούῃ, καθυσήχασα, καὶ ἐπὶ πολὺ ἔτι

ἐξηκολούθησεν ὁ διάλογος, ἀδιάφορον πῶς. Μοὶ ἔδειξε δ' ἡ σεβαστὴ χήρα, καὶ τὴν φωτογραφίαν τοῦ ἀποβιώσαντος.

Πάντη δὲ διάφορος ἦν ἡ ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ παρουσίασίς μου εἰς τὴν Πριγκήπισαν Λουίζαν, ἀδελφὴν τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, ἡγεμονίδα νοημονεστάτην καὶ λίαν εὐάρεστον, ὡς ἦσαν καὶ αἱ ἐπίσης παροῦσαι θυγατέρες της, ὧν ἡ πρεσβυτέρα μοὶ εἶπεν ὅτι διέτριψεν ἐπὶ ἓξ μῆνας εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ δὲ δύω νεώτεραι ἦσαν ἐξόχως ὡραῖαι. Συνδιελέχθην δὲ διὰ μακρῶν μετὰ τῆς Πριγκηπίσσης, ἰδίως περὶ Ἄγγλων, ὧν ὡς Δανίς, κατηγόρει τὴν διπροσωπίαν. Μαθοῦσα δὲ τὸ δεινὸν τραῦμα, ὃ εἶχον ὑποστῆ διὰ τῆς στερήσεως τῆς φιλτάτης Ζωῆς μου, μοὶ ὡμίλησε μετὰ πλείστης συμπαθείας περὶ τούτου, καὶ ἰδοῦσα, ἣν πάντοτε ἔφερον ἐπ' ἐμοῦ φωτογραφίαν τῆς μακαρίτιδος, εὗρεν αὐτὴν ὡραιοτάτην.

Μετὰ τὰς παρουσιάσεις δέ, ἐξελθὼν μόνος εἰς περίπατον, ἵνα ἰδῶ τὴν ὡραίαν περιστοιχοῦσαν ἡμᾶς φύσιν, ἀπήντησα τοὺς Πρίγκηπας ἀδελφοὺς τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τοῦ ἐδικοῦ των περιπάτου, καὶ τότε ὁ Πρίγκηψ Ἰωάννης, ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τῶν λοιπῶν, μὲ συνώδευσε καὶ μὲ περιέφερεν εἰς τὰς μᾶλλον ἀξιοθεάτους τῶν θέσεων ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, ἐφ' ἧς μέγιστον μοὶ ἐξέφρασεν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, εἰπών μοι ὅτι καὶ ἀναγινώσκει τακτικῶς τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας διὰ τοῦ ἑλληνομαθοῦς καθηγητοῦ Πίου, τοῦ γαμβροῦ τοῦ Κόμητος Σποννέκ.

Ὅτε δ' ἐπέστρεψα εἰς τὰ δωμάτιά μου, ἦλθον εἰς ἐπίσκεψίν μου οἱ δύω ἕτεροι Πρίγκηπες, ὁ Γουλιέλμος καὶ ὁ Ἰούλιος, καὶ παρ' αὐτῶν ἤκουσα ὅτι ὁ Κουμουνδοῦρος, μειονοψηφίσας κατὰ 3 ψήφους εἰς τὸ ζήτημα τῶν Ἐφέδρων, ἔδωκε τὴν παραίτησίν του.

Εἰς δὲ τὸ γεῦμα, ὅπου παρουσιάσθην φέρων φράκον, ἡ Ἀρχιδούκισσα, ὡς πενθοῦσα, δὲν παρευρέθη, ἀλλὰ μόνον ἄνδρες παρεκάθησαν, πάντες οἱ Πρίγκηπες, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ τῆς Ἕσσης. Ἐκεῖ ὁ Πρίγκηψ Ἰωάννης, παρ' ᾧ ἐκαθήμην, μοὶ διηγήθη τὸ περίεργον, ὅτι ὁ γλύπτης Κόσσος ἐν

Ἀθήναις ἐπώλησέ ποτε τὴν προτομὴν Πρίγκηπος Εὐρωπαίου, ὡς παριστῶσαν τὸν ποτὲ ἡγεμόνα τῆς Μολδαυίας Μιχ. Σοῦτσον

Τῇ ἐπιούσῃ δέ, 20 Ὀκτ. (1 Νοεμβρίου), κατὰ τὴν μεσημβρίαν, παρεκαθήσαμεν, ἢ μᾶλλον ὄρθιοι παρέστημεν, πάντες ἐν στολῇ, εἰς τὸ πρόγευμα εἰς μεγίστην τράπεζαν ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τῶν μεγάρων. Ἦν δὲ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν, οὐχ ἧττον ἀρχαϊκῶς παράδοξον ἢ τὸ ἐξωτερικόν, ἔχον ταπεινοτάτας τὰς ὀροφάς, καὶ μάλιστα εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον, συνισταμένας ἐκ τόξων γοτθικῶς ὀξυτμήτων, καὶ κατιόντων οὕτως, ὥστε ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος σχεδὸν ἤγγιζεν αὐτὰ διὰ τῆς κεφαλῆς. Ἐπὶ τοῦ προγεύματος δὲ παρουσιάσθην εἰς τὸν Πρίγκηπα τῆς Ἔσσης, ἐξάδελφον τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, καὶ ἐγνώρισα τοὺς λοιποὺς ἀπεσταλμένους, ἐν ἄλλοις καί τινα κ. Johnson, γράφοντα καὶ ὁμιλοῦντα τὴν Ἑλληνικήν, διότι ἦν τρία ἔτη ἐν Σέῤῥαις διδάσκαλος ὑπὸ τὸν Μαρούλην, τὸν ἀγυρτικῶς θελήσαντα νὰ πείσῃ τινάς ὅτι τοὺς Ἕλληνας θὰ μετέπειθεν εἰς τὸ δόγμα τῶν Διαμαρτυρομένων.

Ἀπὸ τοῦ προγεύματος δὲ μετέβημεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν νεκρώσιμον τελετήν. Μοὶ ἐδόθη δ᾽ εἰς αὐτὴν θέσις ὀπίσω τῆς Μεγάλης Δουκίσσης, καὶ δύω ἀπηγγέλθησαν ἐπικήδειοι λόγοι, μεθ᾽ οὓς συνωδεύσαμεν τὸν νεκρὸν ἐπὶ μακρᾶς ὁδοῦ διὰ λόφων μέχρι τοῦ νεκροταφείου, ὅπου καὶ τρίτος ἐξεφωνήθη λόγος, οὗτος ἀληθῶς εὔγλωττος, καὶ μεγάλην ἐμποιήσας ἐντύπωσιν εἰς τὸν πολυάριθμον περιϊστάμενον λαόν, φαινόμενον ὅτι υἱϊκὴν ἔτρεφε ἀγάπην πρὸς τὸν ἀποβιώσαντα.

Ἅμα δ᾽ ἐπανελθὼν εἰς τὰ δωμάτιά μου, ἔσπευσα νὰ τηλεγραφήσω τῷ Βασιλεῖ περὶ τῆς τελετῆς, καὶ προὐτιθέμην ν᾽ ἀπέλθω ἀμέσως· ἀλλὰ προσεκλήθην νὰ μείνω καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ νὰ παρακαθήσω αὖθις εἰς τὸ ἡγεμονικὸν γεῦμα κατὰ τὰς 5. Εἰς τὴν τράπεζαν τότε διὰ μακρῶν συνδιελέχθην μετὰ τοῦ ἐν τῷ Πρωσσικῷ Στρατῷ ὑπηρετοῦντος πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Πρίγκηπος Φρειδερίκου. Παρεκάθητο δὲ ἀπέναντί μου καὶ εἷς χωρικός, δήμαρχος ἑνὸς τῶν παρακειμένων χωρίων, καὶ εἶδον τοὺς Πρίγ-

κηπας σχετικώτατα καὶ φιλοφρονέστατα μετ᾽ αὐτοῦ ὁμιλοῦντας. Ὡς δὲ μοὶ εἶπεν ὁ πρίγκηψ Ἰωάννης, ἦν ἀνὴρ νουνεχέστατος.

Μετὰ τὸ γεῦμα μ᾽ ἐδέχθησαν αὖθις ἡ Μεγάλη Δούκισσα καὶ ἡ Πριγκήπισσα Λουΐζα μετὰ τῶν θυγατέρων της, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, κατὰ τὰς 6 ½ τὸ πρωΐ, διὰ Δουκικῆς πάλιν ἁμάξης, ἀνεχώρησα διὰ ξηρᾶς εἰς Φλένσβουργ, ὅθεν ἐπανῆλθον εἰς Βερολῖνον.

Ἐκεῖ, κακῶς εὗρον ἔχοντα τὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐγὼ μὲν εἶχον προτείνῃ, συνεπείᾳ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου, νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου πάντα τὰ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πίνδου, ὡς τὰ ὕδατα ῥέουσιν· ἡ δ᾽ ἐγκαταστᾶσα ἐπιτροπὴ πρὸς ὁρισμὸν τῶν ὁρίων μᾶς ἐχορήγει καὶ τὰ Ἰωάννινα. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως, ὡς πάντες οἱ συνάδελφοί μου μοὶ εἶπον, ἠρνοῦντο ὅτι τὸ Συνέδριον ἐξέφρασεν ἄλλο τι ἢ ἁπλῆν εὐχήν, οὐδόλως ὑποχρεωτικήν, καὶ ὁ Barthélemy de St Hilaire ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ὡς πρὸς τὴν Ἤπειρον.

Συγχρόνως ἐπιστολαὶ ἐξ Ἑλβετίας μοὶ ἔλεγον ἐπίφοβον τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τῆς φιλτάτης συζύγου μου. Μᾶλλον δ᾽ ἐνθαῤῥυντικαὶ ἦσαν αἱ ἐξ Ἀθηνῶν περὶ τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου, οὗ, κατ᾽ ἰατρικὰς διαγνώσεις, ἔλεγον τὸν στόμαχον μόνον πάσχοντα. Ἀλλὰ τῇ 1/13 Νοεμβρίου νέος ἐπέσκηψε κεραυνὸς ἐπ᾽ ἐμέ, ὡς ἂν ἡ τύχη πᾶσαν ἤθελε νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν αὐστηρότητα αὐτῆς ἐπ᾽ ἐμέ. Ἡ κ. Κοτσεβοὺ, καλέσασά με παρ᾽ αὐτῇ, μοὶ εἶπεν ὅτι κακὰς εἶχεν εἰδήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας τοῦ Ἀριστείδου· μετὰ μεσημβρίαν δ᾽ ἐλθοῦσα πρός με, μοὶ ἀνήγγειλε τὸ φοβερὸν καὶ ἀπαίσιον, ὅτι ὁ ἀγαπητός μου υἱός, ὁ θάλλων εἰς νεότητα, ὁ διὰ τῶν γνώσεων, τῆς πείρας, τοῦ χαρακτῆρος του ἱκανὸς νὰ τιμήσῃ καὶ ὑπερτάτως ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπεβίωσεν ἐκ συνεπειῶν στηθικῆς ἀσθενείας, ἥτις τὸν εἶχε προσβάλῃ ἐπὶ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Οὕτως οἱ νεαροί, οἱ ἀνθοῦντες βλαστοί, ὁ Ἀριστείδης, ἡ Ζωή, ὁ Αἰμύλιος, καὶ πρὸ ἐκείνων τὰ πλήρη ἐλπίδων ἀναφυόμενα γλυκύτητα παιδία, ὁ Ἀριστίων καὶ ὁ Χαρικλῆς, ἔπεσαν ὑπὸ τὸ ἀπηνὲς δρέπανον τοῦ θανάτου, ἐν ᾧ ἔμενον ἐγώ, ὁ κορμός, ὁ ἐξαντλημένος

καὶ κατεσκληκώς. Ἐπιστολαὶ δὲ τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τοῦ ἐπωδύνου συμβάντος γεγραμμέναι, ἃς ὅμως ἔλαβον μετὰ τὴν ἀγγελίαν αὐτοῦ, ἦσαν γεγραμμέναι εἰς ὕφος παρήγορον, λέγουσαι αὐτὸν ἀπύρετον, καὶ πάντα τὰ συμπτώματα ὅτι ἦσαν εἰς ὕφεσιν· οὐχ ἧττον ὅμως ὅτι κακὴ ἦν ἡ κατάστασις τῶν πνευμόνων. Ἔλαβον συγχρόνως δὲ καὶ τηλεγράφημα συλλυπητήριον τοῦ Βασιλέως.

Ἐκ Γενεύης δὲ μοὶ ἀνηγγέλθη τῇ 5)17 ὅτι ἡ Καρολίνα, μαθοῦσα τὴν συμφοράν, τὴν ἤκουσε μετὰ γενναιότητος, ὡς μοὶ ἔγραφον, κατ᾽ ἐμὲ δὲ μετά τινος οὐδὲν καλὸν οἰωνιζομένης ἀμβλύτητος τοῦ ἰσχυρῶς προσβεβλημένου ζωϊκοῦ συστήματος, καὶ μετὰ τῆς φαιδρότητος, ἣν πιθανῶς τῇ ἐνέπνεεν ἡ ἐνδόμυχος πεποίθησις, ὅτι ὁ χωρισμός της ἀπὸ τοῦ φιλτάτου υἱοῦ μακρὸς δὲν θὰ ἦτον, εἰ καὶ ὁ ἰατρὸς διϊσχυρίζετο ὅτι εὕρισκε βελτίωσιν εἰς τὴν κατάστασίν της. Εἰς τὰς ἀπέλπιδας ταύτας στιγμὰς ἠθέλησα νὰ σπεύσω πλησίον της, ἵνα ἑνώσωμεν τὰ δάκρυα ἡμῶν, καὶ προσπαθήσω νὰ τῇ φέρω καὶ νὰ εὕρω παρηγορίαν, δι᾽ ὃ ἐζήτησα ἐπανειλημμένως καὶ τηλεγραφικῶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἄδειαν τριῶν ἑβδομάδων, ἀλλ᾽ ἔμεινα ἄνευ ἀπαντήσεως.

Τέλος μοὶ ἐτηλεγραφήθη ἡ ἄδεια, αὐθημερὸν δ᾽ ἀπῆλθον τῆς 10)22 Νοεμβρίου, καὶ τῇ ἐπιούσῃ, διαμείνας τινὰς ὥρας ἐν Καρλσρούῃ παρὰ τῷ Ὄθωνι, διενυκτέρευσα εἰς Βασιλείαν (ξενοδοχεῖον Schneider), διότι οἱ Ἐλβετικοὶ σιδηρόδρομοι τότε τὴν νύκτα ἐσχόλαζον, καὶ τῇ 12)24, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, περὶ τὰς 3 ἀφίχθην εἰς Γενεύην, ὅπου ὁ υἱός μου Ἀλέξης μ᾽ ἐδέχθη εἰς τὸν σταθμόν, ἐν βαθείᾳ, ὡς εἰκός, θλίψει καὶ κατηφείᾳ. Περὶ τὰς 4 ἐνηγκαλίσθην τὴν φιλτάτην μου Καρολίναν, ἁγίαν μάρτυρα σωματικῶν ἀλγηδόνων καὶ ψυχικῆς καρτερίας, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐξῆλθον τοῦ δωματίου, τότε ἔῤῥευσαν θερμὰ καὶ ἄφθονα τὰ δάκρυα, ἃ πλησίον της ἐπροσπάθουν νὰ συνέχω.

Ἡ καρδία μου ἦν βαθέως ἐσπαραγμένη. Τὴν Καρολίναν ἐδυνάμην σπανίως νὰ βλέπω, διότι, ἐξ ἀδυναμίας, διετέλει εἰς διαρκῆ σχεδὸν κατάστασιν ὑπνηλότητος μόνην τῶν πόνων της

ἀνακούφισιν. Ὁσάκις δ' εἰσηρχόμην ἡ ὄψις της, ὡς κηροῦ ὠχρά, μ' ἐβύθιζεν εἰς ἀπελπισίαν.

Ὁ υἱός μου Ἀλέξης, προσπαθῶν νὰ διασκεδάζῃ τὴν λύπην μου, μὲ περιέφερεν εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, παρὰ τὴν λίμνην καὶ τὸν Ῥοδανόν· τὰ δὲ κοράσια μὲ ὡδήγησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς ὅ, κείμενον ἀπέναντι τῆς οἰκίας ἡμῶν, ἐφοίτων, ὡς καὶ ἄλλαι νεάνιδες, καὶ ἤκουον μαθήματα Φυσικῆς καὶ ἄλλα. Ἐντὸς αὐτοῦ, ἐπὶ δύω ἑσπέρας, εἰς δημοσίας συνεδριάσεις, ὡμίλησεν ὁ κ. Jaillard, ὃν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὐγλώττως περὶ Τούρκων, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βυζαντινῶν μνημείων. Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τὸν ἐν Γενεύῃ τότε μετὰ τῆς οἰκογενείας του οἰκοῦντα κ. Ἰ. Περβάνογλουν, ὅστις ἔγραφε, καὶ ὡς μοὶ εἶπε, προὐτίθετο νὰ ἐξακολουθήσῃ γράφων γερμανιστὶ τραγῳδίας, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέστη τῆς ἐργασίας ταύτης. Προσέτι ὡδηγήθην καὶ πρὸς τὴν κ. Rapin, σύζυγον ἰατροῦ, καὶ κόρην της κυρίας Monnier, ἀδελφῆς τοῦ Κωνστ. Παπαῤῥηγοπούλου, τῆς φιλτάτης φίλης τῆς ἀδελφῆς μου Εὐφροσύνης. Ἐπανεῖδον δὲ καὶ τὸν κ. Bethan, ὅστις εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς γραμματεὺς ἰδιαίτερος τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου. Εἰς ἐπίσκεψιν δὲ τῶν θυγατέρων μου εἶδον ἐλθοῦσαν τὴν νέαν Ἀμερικανὴν φίλην των Σαρίτταν Hale, χωρὶς νὰ προϊδῶ πόσον μετὰ ταῦτα ἡ τύχη ἐπρόκειτο νὰ τὴν προσαρτίσῃ εἰς ἡμᾶς. Ἑτέραν δ' ἑσπέραν, τῇ 17)29, μὲ ὡδήγησαν εἰς συνεδρίασιν τοῦ Συλλόγου, ὅν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, συνεκρότουν οἱ ἐν Γενεύῃ σπουδάζοντες οὐκ εὐάριθμοι Ἕλληνες· καὶ εἰς αὐτὸν ἀνέγνω ὁ Περβάνογλους πραγματείαν περὶ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, καὶ ὁ Θεοφιλάτος ποιήματα τοῦ Ἀχιλ. Παράσχου. Ἠναγκάσθην δὲ καὶ ἐγώ, λαβὼν τὸν λόγον, νὰ προσφωνήσω τοὺς συνελθόντας καὶ νὰ τοῖς ἀποτείνω τινὰς παραινέσεις· μεθ' ὃ μ' ἐξελέξαντο καὶ ἐπίτιμον μέλος.

Μ' ἔφεραν δὲ τὰ τέκνα καὶ οἱ φίλοι μου, πρὸς διάχυσιν, καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸ Μουσεῖον, ἀλλὰ μόλις εἶχον δύναμιν νὰ ἰδῶ, καὶ ἐννοήσω ὅ,τι ἔβλεπον.

Ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς μου ἦσαν ἀλλαχοῦ, ἦσαν παρὰ τῇ φιλτάτῃ συζύγῳ μου, ἥτις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὑπνηλότητα βεβυθισμένη, ὅταν ἤνοιγε τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶς ἔλεγεν «Ἀφετέ με νὰ κοιμηθῶ. Δὲν θέλω νὰ φάγω». Καὶ τῷ ὄντι, σχεδὸν μόνον διὰ γάλακτος ἐτρέφετο, καὶ αὐτὸ κατὰ παράκλησιν μόνον ἡμῶν ἐλάμβανε. Μοὶ εἶπε δέ ποτε, ὅτι ὁ ἰατρὸς τῇ δίδει ἐλπίδας, λέγων ὅτι τὸ πάθος βαθμηδὸν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ προβαίνει εἰς τὰ ἔξω, ὅτε ἔσται θεραπεύσιμον· ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως τὴν ἔπειθεν. Ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν (15)27) τὴν εἶδον κατ᾿ ὄναρ ἐντελῶς ἰαθεῖσαν, καὶ ὅτε τῇ τὸ εἶπον τὴν ἐπαύριον, μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι τοῦτο δηλοῖ ἐγγίζουσαν τὴν μόνην δυνατὴν ἴασιν· εἰς τὸν Ἀλέξην δ᾿ εἶπεν, ὅταν ἔλθωσι τὰ χρήματα τὰ μηνιαίως στελλόμενα ἐξ Ἀθηνῶν, νὰ μὴ λησμονήσῃ ν᾿ ἀγοράσῃ διὰ τὰς ἀδελφάς του τὸ ὡρολόγιον, ὃ ταῖς εἶχεν ὑποσχεθῇ, διότι ἡ ἰδία δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν της. Παρ᾿ ἐμοὶ δέ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀκόμη, ἐπέμεινε ν᾿ ἀγοράσω νέον ἐπανωφόριον, ὃ καὶ παρήγγειλα, ἵνα τὴν εὐχαριστήσω, καὶ μοὶ ἔδωκεν ἀκριβῶς τὰς διευθύνσεις τῶν ἐργαστηρίων ἐν Βερολίνῳ, ἐν οἷς ἐδυνάμην μάλιστα νὰ πορίζωμαι τὸ ἐνδύματά μου. Τῇ δὲ 19)1 Δεκεμβρίου μοὶ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βερολῖνον, ἔνθα ἡ ὑπηρεσία μ᾿ ἐκάλει, διότι ἡ παρουσία μου εἰς οὐδὲν συμβάλλεται, τὸ δὲ νὰ μὲ βλέπῃ, οὕτω βεβυθισμένον εἰς λύπην, καὶ τὴν ἰδίαν λυπεῖ. Ἀλλ᾿ ἐννοεῖται ὅτι εἰς τοῦτο δὲν ἐνέδωκα.

Τῇ δ᾿ ἀποφράδι ἡμέρᾳ τῆς 23 Νοεμβρίου (5 Δεκεμβρίου), κατὰ τὰς 3 μετὰ τὸ μεσονύκτιόν της, ἤκουσα βαθεῖς γογγυσμοὺς καὶ κραυγάς. Ἀμφιβάλλων δ᾿ ἂν προήρχοντο ἀπὸ τοῦ δωματίου της, κειμένου ὑπὸ τὸ ἐδικόν μου, ἢ ἀπό τινος ἀπέναντι κειμένης οἰκίας, δὲν ἠγέρθην, ἵνα μὴ τὴν ταράξω, ὡς καὶ πάντας τοὺς λοιπούς, καὶ ἔμεινα ἐν σπαραγμοῖς καρδίας καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀγρυπνῶν μέχρι τῆς 6ης, ὅτε αἱ θυγατέρες μου, Αἰμυλία καὶ Ἑλένη, ἐλθοῦσαι μ᾿ ἐκάλεσαν. Κατελθὼν δέ, τὴν εὗρον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀγωνίᾳ κειμένην, καὶ τὴν 7ην ὥραν διὰ δύω ἐλαφρῶν πνοῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ὃ παρέλαβον εἰς τελευταῖον φίλημα. Ἐκεῖ ἔληξεν ἡ ἐπὶ γῆς εὐτυχία μας καὶ ἔδυσεν ἡ ἡμέρα μου, ἥτις εἶχεν ἀνατείλῃ

τῷ 1841: Ζῇ δ' ἡ ἀγαπητή μου σύζυγος πάντοτε ἔκτοτε ἐντὸς τῆς καρδίας μου.

Ὁ Περβάνογλους, ὁ Bethan καὶ ἄλλοι φίλοι ἦλθον νὰ μᾶς συνδράμωσιν εἰς τὰς ἐπωδύνους ἐκείνας στιγμάς. Ἐν ἀγνοίᾳ δὲ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς καὶ ὁ νέος Πρίγκηψ Glücksburg, ἐξάδελφος τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, ὃν μετὰ τοῦ Ἀλέξη εἶχον ἐπισκεφθῆ πρὸ δύω ἡμερῶν, καὶ ἐγένετο ἀκούσιος κοινωνὸς τοῦ πένθους ἡμῶν.

Τῇ 25)7 Δεκεμβρίου ἐγένετο ἡ ἐπικήδειος τελετὴ εἰς τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, Ἑλληνιστί, πλὴν τῶν ψαλμῳδιῶν, καὶ ὁ ἱερεὺς ἀπήγγειλε κατανυκτικώτατον λόγον γαλλιστί. Εἰς δὲ τὸ νεκροταφεῖον ὡμίλησαν μετὰ βαθέως αἰσθήματος ὁ κ. Περβάνογλους, ὁ κ. Βρατσάνος καὶ ὁ κ. Αὐθωνίδης, καὶ πάντες οἱ νέοι Ἕλληνες προσήνεγκον λαμπρὸν στέφανον. Ἐπὶ δὲ τοῦ λίθου, ὑφ' ὃν αἰωνίως κοιμᾶται, καὶ ὑφ' ὃν κεῖται καὶ ἡ καρδία μου τεθαμμένη, ἐπεγράφη τετράστιχον, ὃ συνέθεσα.

Δύω δ' ἔτι ἔμεινα ἡμέρας εἰς Γενεύην, ἵνα ἀσπασθῶ καὶ τὸν ἐκεῖ σπεύσαντα υἱόν μου Ὄθωνα. Ἦλθε δ' αὐτὸς καὶ ἐξ ἑτέρας θλίψεως συγχρόνως καταβεβλημένος, τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου τοῦ φίλου καὶ ἐπὶ μακρὸν συσπουδαστοῦ του νέου Βερδάν, ὅστις καί, ἀποθνήσκων, τῷ ἐκληροδότησε τὰ σχέδια καὶ τὰς ζωγραφίας του.

Βερολῖνον

Ληξάσης δὲ τῆς ἀδείας μου, καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀνάγκαι τῆς ὑπηρεσίας ἀπῄτουν τὴν εἰς Βερολῖνον ἐπιστροφήν μου, ἀπῆλθον τῇ 23)6 Δεκεμβρίου μόνος, διότι ἡ οἰκογένεια δὲν ἦν ἔτι ἑτοίμη νὰ μ' ἀκολουθήσῃ· καί, ὅτε ἀπηρχόμην, μοὶ ἐφαίνετο, ὡς ἂν ἡ καρδία μου ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τοῦ στήθους μου. Ἀναχωρήσας εἰς τὰς 7¼ τῆς πρωΐας, ἀφίχθην εἰς τὰς 9¾ εἰς Λωσάννην, ἵνα ἰδῶ τὴν πόλιν ταύτην, ἐξ ἧς πολλάκις εἶχον ἀπαντήσῃ φίλους καὶ συμμαθητάς, προσέτι ἐπειδὴ τότε ἐκεῖ διῃτᾶτο ἡ λίαν σχετική μου κυρία Γυλδεγκρόνε, ἀπεφάσισα ν' ἀνακωχήσω ἐκεῖ ἐπί τινας ὥρας

καὶ κατέλυσα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Faucon, ἐν ᾧ κατῴκει ἡ κυρία ἐκείνη, ἥτις, ἵνα περισπάσῃ τὴν θλῖψιν μου, μὲ περιέφερεν εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ διὰ τοῦ ὑδραυλικοῦ σιδηροδρόμου μὲ κατεβίβασεν εἰς Ouchy, τὸν ὡραῖον παραλίμνιον παράδεισον. Μετὰ τὸ πρόγευμα δ' ἀναχωρήσας καὶ διελθὼν διὰ Verdun καὶ τῆς ὡραίας λίμνης τοῦ Neuchatel, κατέλυσα αὖθις εἰς Βασιλείαν, ὅθεν, τὴν ἐπιοῦσαν, μετέβην εἰς Φραγκφούρτην. Διανυκτερεύσας δὲ καὶ ἐκεῖ, τῇ, 1)13 Δεκεμβρίου εἰς τὰς 9 τὸ ἑσπέρας ἐπανῆλθον εἰς Βερολῖνον. Ἐνταῦθα δ' εὗρον, ἐν ἄλλοις, καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Βαρώνου v. Edelsheim, αὐλάρχου ἐν Βάδεν, συλλυπουμένου με ἐν ὀνόματι τοῦ Μεγάλου Δουκός.

Τῇ 7)19 διῆλθε διὰ Βερολίνου, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῶ, ὁ συνάδελφός μου κ. Βράϊλας, πεμπόμενος ἐκ Πετρουπόλεως εἰς Κοπεγχάγην, ἵνα παρευρεθῇ εἰς τοὺς γάμους τῆς Θύρας, ἀδελφῆς τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως. Καὶ τὸ φυσικώτερον καὶ κανονικώτερον μὲν θὰ ἦν νὰ ἐπεμπόμην ἐγώ· ἀλλ' ἴσως ἐσεβάσθη ὁ τότε Ὑπουργὸς τὸ ἄρτιον πένθος μου, δι' ὃ ἐκ καρδίας τῷ εὐγνωμόνησα. Εἶδον δὲ τὸν κ. Βράϊλαν εἰς τὴν ἐπιστροφήν του, τῇ 13)25, ὅτε καὶ τῷ ὑπεσχέθην τὴν συνδρομήν μου, ἂν, ὡς ἐμελέτα, ἀπεφάσιζε νὰ ἐκδώσῃ ἐν Βερολίνῳ, ὃ εἶχεν ἄρτι περατώσῃ φιλοσοφικὸν σύγγραμμά του.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν (τῇ 10)22 Δεκ.) καὶ εἰς τὸ Διπλωματικὸν Σῶμα ἐπῆλθε πένθος, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀμερικανοῦ Πρέσβεως, Briand Taylor, εἰς οὗ τὸν τάφον, πλὴν τοῦ ἱερέως ἐδημηγόρησε καὶ ὁ μυθιστοριογράφος Auerbach.

Πρὸς ἐμὲ δ' ἦλθε τῇ 17)29 εἷς τῶν γνωρίμων μου, οὗ θέλω νὰ λησμονήσω τὸ ὄνομα, καὶ μοὶ ἐπρότεινε νὰ συμπράξω μετ' αὐτοῦ διὰ προμήθειαν ὅπλων καὶ κατασκευὴν σιδηροδρόμων διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔχων τὴν ἀναίδειαν νὰ μ' εἴπῃ, ὅτι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας θὰ ἐδυνάμην νὰ κερδήσω τὴν προῖκα τῶν θυγατέρων μου. Εἰς ἀπάντησιν δ' ἔλαβεν ὅτι διὰ παντὸς τοῦ βίου μου πᾶσά μου ἡ προσπάθεια ἦν καὶ ἔσεται νὰ κερδήσω τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους μου καὶ τῶν τιμίων ἀνθρώπων, ὡς ἀκριβὴς ἐκτελεστὴς τῶν καθηκόντων μου. Ἐκεῖ ἔπαυσεν ἡ ὁμιλία, εἰς ἣν οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθε.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς τούτου ἔπεμψα διὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας κ. St. Vallier, τὴν ἐμὴν Ἱστοριαν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τῷ κ. Οὐαδδιγκτῶνι, ὡς δῶρον εὐγνωμοσύνης διὰ τοὺς φιλελληνικοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ ἃς κατέβαλε προσπαθείας ὑπὲρ χορηγήσεως τῇ Ἑλλάδι τῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου απονεμηθέντων αὐτῇ μερῶν. Τῷ ἀνέπτυσσον δ᾽ ὅτι, εἰς τοὺς παρὰ πολλῶν δεκτοὺς γινομένους διϊσχυρισμοὺς τῶν Τούρκων, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἐκφρασθεῖσα εὐχὴ δὲν ἦν ὑποχρεωτική, ἡ Εὐρώπη, κατ᾽ ἰδίαν ἀποφανθεῖσα πεποίθησιν, ὤφειλε τῇ ἑαυτῆς ἀξιοπρεπείᾳ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς γνώμης, ὑπὲρ ἧς ἀπεφάνθη. Ἐν τῇ ἀπαντήσει δέ, δι᾽ ἧς μ᾽ ηὐχαρίστησεν ὁ κ. Οὐάδδιγκτον, μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι θέλει ἐνεργήσῃ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων.

Τὴν προτελευταίαν δ᾽ ἡμέραν τοῦ ἔτους ὁ κ. Von den Phondten, υἱὸς τοῦ ποτὲ Βαυαροῦ Πρωθυπουργοῦ, ὃν ἀπήντησα παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Βαυαρίας κ. Ρούδερτ, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ νέος ἀδελφός του, τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας σπουδαστής, ἡτοίμαζεν ἐργασίαν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, καὶ ἐμελέτα καὶ τὰς ἐμὰς Ἑλληνικὰς ἀρχαιότητας, ἐξ ὧν ἔμελλε νὰ μετατυπώσῃ μίαν τῶν ἐπιγραφῶν, ἴσως τὴν Ἀρκαδικήν.

Δύω δὲ λογίων Ἑλλήνων ἔλαβον τὴν ἐπίσκεψιν τότε. Ὁ εἷς ἦν ὁ κ. Παπαγεωργίου, ἐντριβὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, καὶ γράφων, ὡς μοὶ εἶπεν, Ἱστορίαν τῆς ἐν Μονάχῳ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πολλὰ διελέχθην μετ᾽ αὐτοῦ περὶ ἀναγκαίας ἱδρύσεως μουσείου χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἑλλάδι· ὁ δ᾽ ἕτερος ἦν ὁ κ. Βερναρδάκης, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ, ἐργαζόμενος εἰς σύνταξιν λατινιστὶ διορθώσεων τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ ἀσχολία του δ᾽ αὕτη μοὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην διϊσχυρισμὸν τοῦ ἀρχαίου φίλου μου Σκαρλάτου Βυζαντίου περὶ χωρίου τινὸς τῶν Ἠθικῶν τούτων, ἀνεξηγήτου μένοντος εἰς τοὺς κριτικούς, ὅτι, δηλαδή, ὡς ὁ ἴδιος ἀνεκάλυψεν, αἰτία τῆς συγχύσεως τοῦ κειμένου ἦν, ὅτι μία σελὶς ἀρχαιοτάτου τινος χειρογράφου, ἐξ οὗ τὰ μεταγενέστερα ἀντεγράφησαν, εἶχε κολληθῇ εἰς τὴν ἀπέναντι αὐτῆς, καὶ κατέλαβεν ἐκείνης τὴν θέσιν. Ἀλλὰ

δυστυχῶς δὲν εἶχον ἐρευνήσῃ μετά, ποῖον ἦν τὸ χωρίον ἐκεῖνο, οὔτε ὁ κ. Βυζάντιος ἀπεμνημόνευσε ποτέ τι ἐγγράφως περὶ αὐτοῦ.

1879

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους τούτου τὴν καρδίαν ἔχων βεβαρυμένην, ἀπέφυγον, ὅσον τὸ ἐπ᾽ ἐμοί, πᾶσαν πρόσκλησιν καὶ πᾶσαν συναναστροφήν, πλὴν ὅτι ἐνίοτε, διότι ἤμην μονώτατος, ἐδεχόμην φίλων γεύματα ἰδιωτικά. Οὕτω παρὰ τῷ Βέλγῳ συναδέλφῳ μου κ. Νοθὸμβ ἀπήντησα τὸν Λοχαγὸν κ. Πισκατόρην, ἀδελφὸν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Πρέσβεως, μετὰ τῆς ἀξιολόγου γυναικὸς αὐτοῦ· ἀλλαχοῦ δὲ τὴν κυρίαν Μοργενστέρ, ἥτις εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα πᾶσαν αὐτῆς τὴν ζωὴν ἀφιεροῦσα, εἰς βρεφοκομεῖα, τοῦ λαοῦ μαγειρεῖα κτλ. ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο διὰ τοῦτο διαφερόντως ὑπὸ τῆς ἐξόχως φιλελεήμονος Αὐτοκρατορίσσης, καὶ ἐπαρασημοφορήθη.

Τὴν αὐτὴν τάσιν, εἰ καὶ κατ᾽ ἄλλην διεύθυνσιν, καί πως ὑπερβολικῶς, ἠκολούθει ἄλλη ἡμῶν γνώριμος, ἡ κυρία (Stein) Sembrinski, ἥτις, ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της κεχωρισμένη, ἀλλὰ πλουσία, υἱοθέτει βρέφη ὀρφανὰ ἢ ὅλως ἄπορα, καὶ οὐ μόνον ἀνέτρεφεν αὐτὰ ἐν τῷ οἴκῳ της καὶ ἰδίαις δαπάναις κατὰ τὸ σύστημα τῆς χορτοφαγίας, οὗ ἦν φανατικὴ ὀπαδός, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτῆς ὄνομα τοῖς ἔδιδε, καὶ τῆς περιουσίας της τοῖς προώριζε τὸ ἀνάλογον μέρος. Καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν τέσσαρα, μέχρι τέλους δὲ δώδεκα καὶ περισσότερα ἀνεδέχθη, εἰ καὶ εἶχε κόρην ἡβῶσαν, χαριεστάτην καὶ ὡραιοτάτην, ἥτις ἦν ἔτι μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος τῆς μητρός, διότι, καίτοι ἠξεύρουσα ὅτι τὰ θετὰ ταῦτα παιδία ἀντικαθιστῶντο εἰς τὰ δικαιώματα αὐτῆς πρὸς βλάβην της, οὐχ ἧττον τὰ ἐπεμελεῖτο μετὰ πάσης στοργῆς, ὡς ἂν ἦν πρωτότοκος αὐτῶν ἀδελφή.

Ἄλλος δὲ φίλος, οὗ ἐπεδίωκκον τὴν σχέσιν, ὡς δυναμένην νὰ μᾶς ὠφελῇ, ἦν ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κολω-

νίας Dr Kruse, δραματικὸς ποιητὴς εὐφυής, ὀλίγον ὅμως ἔμπειρος τῆς δραματικῆς τέχνης. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ὀλίγον ἐξετιμήθησαν, οὐχὶ τόσον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ταύτης, ὅσον διότι ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον κλασικὰ καὶ μὴ ἱκανῶς ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν ἀπό τινος ἐκ Γαλλίας καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν εἰσφρύσασαν φιλολογικὴν τάσιν, ἔνθα ὅμως ἐλλείπει ἡ λεπτότης τῆς εὐφυΐας, ἡ ἐν Γαλλίᾳ τὰς λοιπὰς ἐλλείψεις ἐξαγοράζουσα.

Εἰς πάσας δὲ τὰς οἰκιακὰς θλίψεις μου, προσετέθη καὶ φιλικὴ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον, ἡ τοῦ θανάτου τῆς χαριεστάτης Δεσποίνης, συζύγου τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ἧς τὴν μνήμην διαιώνισε καὶ παρὰ τοῖς μὴ γνωρίζουσιν αὐτὴν τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ρίχτερ, ἡ οὕτως εἰπεῖν ζῶσα καὶ ὁμιλοῦσα εἰκὼν αὐτῆς, εἰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της καλλιτεχνηθεῖσα.

Τῇ 14)26 Ἰανουαρίου παρευρέθην εἰς τὴν Αὐλὴν εἰς τὴν τελετὴν τῶν παρασήμων. Ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐλθὼν πρός με, μοὶ ἐξέφρασε βαθείας συμπαθείας, εἰπών μοι ὅτι λίαν ηὐχαριστήθη ἰδών με ἐκεῖ, διότι ὑπώπτευεν, ὅτι ἴσως δὲν θὰ ἔλθω. Ἐπίσης δὲ συμπαθεστάτη μοὶ ἐδείχθη καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα, καὶ μοὶ ὡμίλησεν, ἐν ἄλλοις, καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν της ἀνατρεφομένων νέων Χαριάτη. Ἐλθὼν δὲ πρός με ὁ Πρίγκηψ Κάρολος, ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, μὲ ἠρώτησεν, ἂν γνωρίζω τὸν Πρίγκηπα Βάττεμβεργ, καὶ ὅτε τῷ ἀπήντησα ἀρνητικῶς, μοὶ εἶπεν, ὅτι καλὸν ἦν νὰ τὸν γνωρίσω, διότι πιθανὸν νὰ διαδραματίσῃ προσεχῶς ἐπίσημον πρόσωπον ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τότε δὲ μὲ ὡδήγησε πρὸς αὐτὸν καὶ μᾶς παρουσίασεν ἀμοιβαίως. Ἦν δ' ὁ Πρίγκηψ νέος ἀξιωματικὸς Οὐσάρος, εὐειδής, μελανόφθαλμος καὶ φανείς μοι, ὅτι εἶχεν ἔκφρασιν εὐσταθείας. Ἐρωτηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ, ἂν δὲν προὐτίθετο ποτέ τινα ἐκδρομὴν εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα, εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ πράξῃ τοῦτο. Τῇ δὲ 20 Ἀπριλίου (2 Μαΐου), μαθὼν παρὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας τὴν ἐκλογήν του εἰς τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας, πρῶτος ἔσπευσα νὰ τῷ πέμψω συγχαρητήριον τηλεγράφημα εἰς Ποτσδάμην, ἔνθα κατῴκει, καὶ ἔλαβον ἀμέσως εὐχαριστήριόν του ἀπάντησιν.

Ὡς πρὸς τοὺς χοροὺς ὅμως, καὶ τὰς συναναστροφὰς τῆς Αὐλῆς ἔγραψα τῷ Αὐλάρχῃ, ὅτι θ᾽ ἀποστῶ αὐτῶν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον.

Ἀδιάκοπον, εἰ καὶ οὐχὶ πάντοτε ἀναγκαίαν ἀσχολίαν μοὶ ἐπέβαλλεν ἡ τότε τηλεγραφικὴ ἀλληλογραφία τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου. Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπαγορεύσεως τοῦ εἴσπλου εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ὅτε ἡ Τουρκία ἔτι ἠμφισβήτει τὸ κῦρος τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, μοὶ ἤρχοντο ἀλλεπάλληλα κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα, τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐξ ὀγδοήκοντα καὶ περισσοτέρων στίχων, ὥστε ἠναγκαζόμην νὰ διανυκτερεύω διὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Ἐξ ἐναντίας δ᾽ ἐγὼ εἰς τὰς ἀπαντήσεις μου, λακωνικώτατος πάντοτε, ἐπ᾽ ἐλπίδι τοῦ νὰ διδάξω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον πῶς, τ᾽ ἀναγκαῖα νὰ ρηθῶσι, καὶ δι᾽ ὀλίγων στίχων ἐλέγοντο.

Τῇ Κυριακῇ 21 Ἰανουαρίου (2 Φεβρουαρίου), ἀναγνοὺς εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἐν ὁδῷ Königegrätzer, ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ διάσημος ἱεροκήρυξ, ὁ ἐκ καταγωγῆς ἰουδαῖος Kessel, (οὗ ὁ ἀδελφὸς ἐξηκολούθει ὢν Ραβῖνος), καὶ ὅτι, ὡς θέμα, εἶχε τὸ ρητόν, «Ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς», ἐπορεύθην ἐκεῖ, ἐπ᾽ ἐλπίδι ὅτι μεγάλας καὶ βαθείας θ᾽ ἀκούσω ἐννοίας, ἴσως καί τινα περὶ θανάτου καὶ τῶν τότε κατατρυχουσῶν με σκέψεων· ἀλλ᾽ ἐντελῶς ἠπατήθην, διότι ὁ λόγος ἦν οὐδὲν ἢ θόρυβος λέξεων ἐκ συνθήκης, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐσωτερικῆς ἀξίας.

Τῇ 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρ.) ἐτηλεγράφησα τῇ Βασιλίσσῃ, συγχαίρων, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας τὴν ὠνόμασεν Ἀρχηγὸν τοῦ Ῥωσσικοῦ Ναυτικοῦ Σώματος, ὃ ἦν ὑπὸ τὸν ἀρτίως ἀποθανόντα Πρίγκηπα Ἑρρῖκον τῆς Ὁλλανδίας, καὶ ἔλαβον τηλεγράφημα εὐχαριστήριον.

Κατ᾽ αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον εὗρον τὸν Δανὸν συνάδελφόν μου λίαν δυσηρεστημένον, διότι ἡ Αὐστρία, χαριζομένη τῇ Γερμανίᾳ, κατήργησε τὸ ἄρθρον τῆς ἐν Πράγῃ συνθήκης, τὸ ἐπαφιὲν τὴν κύρωσιν τῆς προσαρτήσεως τῆς Σλεσβίκης εἰς τὴν ψηφοφορίαν τῶν κατοίκων. Οὐχ ἧττον δ᾽ ἀνεγνώριζεν ὅτι, ὡς τὰ

πράγματα εἶχον, ἡ Δανία δὲν ἐδύνατο ἢ νὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν μεγάλων δυνάμεων, καὶ πᾶσα ἀντίστασις θὰ τὴν ἔβλαπτε.

Τῇ 23)4ῃ δὲ μοὶ ἐκοινοποιήθη ἐκ Πετρουπόλεως ἡ ἐκλογή μου ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, εἰς ἣν, μετὰ τὰς εὐχαριστίας μου, ἔπεμψα καὶ ἓν σῶμα τῆς ἐμῆς Ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Μετὰ δύω δ' ἡμέρας ἐνδιαφέρουσα εἴδησις μοὶ ἦλθεν ἐκ Γενεύης, ὅτι ὁ υἱός μου Ἀλέξης ἀπέκτησε δευτέραν θυγατέρα, ἥτις βαπτισθεῖσα, ἐκλήθη Ζωή.

Ὁμογενὴς τότε ἐπεδήμει, σπουδάζων ἐν Βερολίνῳ, ὁ κ. Βυζιηνός, ὁμότροφος τοῦ Γ. Ζαρίφη, ὅστις, εἰς τὴν ποίησιν ἐπιδιδόμενος, μοὶ ἀνέγνω, πολλὰς συνθέσεις του, εὐφυΐας προϊόντα καὶ ποιητικῆς ἐμπνεύσεως. Μάτην ὅμως ἐπροσπάθησα νὰ τὸν ἀποτρέψω τῆς χρήσεως ἢ μᾶλλον καταχρήσεως τῶν συνιζήσεων, ἐναντίας οὔσης εἰς τὸ πνεῦμα τῆς καθαρᾶς ἡμῶν γλώσσης. Τὸν ἐνεψύχωσα δὲ νὰ ἐξακολουθῇ γράφων, διότι ἀγλαοὺς προέβλεπον τῆς Μούσης του τοὺς καρπούς.

Ἐξηκολούθουν δὲ λαμβάνων ἀπέραντα κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα, περὶ τῆς ἀρνήσεως τῶν Τούρκων νὰ παραδεχθῶσιν, ὡς ἔγκυρα, τὰ περὶ Ἑλλάδος περιληφθέντα ἐν τῇ Βερολινείῳ συνθήκῃ, καὶ ὁ κ. Bülow, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, μεθ' οὗ περὶ τούτου δὲν ἔπαυον συνδιαλεγόμενος, μοὶ ἔλεγεν ὅτι ὑπάρχουσι Δυνάμεις δυσμενεῖς εἰς τὰς ἡμετέρας ἀξιώσεις, καὶ ἰδίως ὅτι ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Barthélémy de St Hilaire ἐπέμενεν εἰς τὴν μείωσιν τῶν ὁρίων, εἰς ἃ ἀπεβλέπομεν.

Ἀναμνησθεὶς δ' ὁ κ. Δελιγιάννης τῆς ὑποσχέσεως, ἣν εἶχε δώσῃ τῇ κυρίᾳ Στέγγελ, τοῦ νὰ διορίσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, Μαρτῖνον Σοβερνχάϊμ, Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ, καὶ πιθανῶς καὶ ὑπ' ἐπιστολῶν βοηθηθείσης τῆς μνήμης του, μοὶ παρήγγειλε νὰ ὑποβάλω ἔκθεσιν περὶ τούτου· δι' ὃ καί, κατὰ τὰ εἰθισμένα, ἐζήτησα περὶ τοῦ ὑποψηφίου πληροφορίας παρὰ τοῦ Γερμανικοῦ Ὑπουργείου, καὶ ἔλαβον τὰς ἀρίστας, ὥστε καὶ ὁ διορισμὸς μετ' ὀλίγον ἐγένετο.

Μεταξὺ τῶν λογίων, μεθ᾽ ὧν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγνωρίσθην, διακεκριμένος διὰ τὰς περὶ τὴν Κοπτικὴν γνώσεις καὶ ἐρεύνας του, ἦν ὁ Dr. Abel, ὅστις πολλὰς πολυτίμους περὶ αὐτῆς μοὶ ἐδωρήσατο πραγματείας.

Ἠσχολήθην δὲ περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς μεταῤῥυθμίσεις τῆς νεοελληνικῆς ἐπιτόμου γραμματικῆς μου, ἧς τὴν ἔκδοσιν ἀνεδέχθη ὁ Pédone Lauriel, ἀλλὰ πολὺ μετέπειτα μόνον ἐξετέλεσε.

Μίαν ἡμέραν τοῦ μηνὸς τούτου, ἐν ᾧ εἰργαζόμην μόνος, παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ Ἕλλην, εἰπών μοι ὅτι ὀνομάζεται Νικολαΐδης. Ἐρωτήσας δ᾽ αὐτόν, ἂν συγγενεύῃ μετὰ τοῦ ἐπισήμου Καθηγητοῦ τῆς Μαθηματικῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Πανεπιστημίῳ, οὗ τὰ ἔργα εἶχον ἐκτιμηθῆ καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἔμαθον ὅτι ἦν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ μεγάλως ἐχάρην διὰ τὴν ἀφορμήν, ἥτις μοὶ ἐδίδετο νὰ τὸν γνωρίσω. Ἀλλὰ τότε ἤρχισε νὰ μοὶ διηγῆται, ὅτι ἔχει νεώτερον ἀδελφὸν Γεώργιον, ὃν κακοῦργοι ἔκλεψαν, ἀντικαταστήσαντες αὐτῷ ξένον, ὅστις κατατρέχει αὐτόν, τὸν κ. Νικολαΐδην, καὶ ὅτι κατ᾽ εἰσήγησιν αὐτοῦ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν καταδιώκουσι διὰ μυστικῶν αὐτῶν ὀργάνων.

Ἐννοήσας ἐκ τούτων ὅτι τοῦ δυστυχοῦς ὁ νοῦς ἦν τεταραγμένος, ἠθέλησα νὰ τὸν καθησυχάσω, εἰπὼν ὅτι, ἐν ὅσῳ διέμενεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου, οὐδεμίαν καταδρομὴν εἶχε νὰ φοβῆται, ἀλλ᾽ ἵνα μᾶλλον πεισθῶ περὶ τῆς συμφορᾶς καὶ περὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτῆς, τὸν ἠρώτησα εἰς τί ἀπέδιδε τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του· ὁ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένειά του ἔχει ἔκτακτόν τι σύμπτωμα καὶ γνώρισμα, προέχον ὀστοῦν εἰς τὸ στῆθος, καὶ οἱ ἅρπαγες τοῦ ἀδελφοῦ του ἤθελον δι᾽ αὐτοῦ νὰ πολλαπλασιάσωσι τὸ φαινόμενον τοῦτο, καὶ διὰ τῶν ἀπογόνων του νὰ διαδώσωσιν αὐτὸ εἰς ἅπασαν τὴν γῆν. Ταῦτα μετὰ βαθείας λύπης ἀκούσας, ἀφ᾽ οὗ ἀπῆλθε, συνεννοήθην μετὰ τοῦ Βιζυηνοῦ, ἵνα τὸν ἐπιβλέπωμεν, καὶ δυσκόλως εὑρὼν τὸ ξενοδοχεῖον, ἐν ᾧ κατῴκει, διότι ἐκ φόβου τῆς καταδιώξεως ἤλλασσεν ἀδιακόπως κατοικίας, ἐσύστησα εἰς τὸν ξενοδόχον, παρ᾽ ᾧ τὸν εὕρωμεν, νὰ τὸν ἐπιμελῆται, καὶ ἐτηλεγράφησα περὶ τῆς κατα-

στάσεώς του αὐθωρεὶ εἰς Ἀθήνας, ὅθεν, πεμφθείς τις τῶν συγγενῶν του μετ᾿ ὀλίγας ἡμέρας, τὸν παρέλαβε.

Καὶ ἕτερον δ᾿ Ἕλληνα ἐγνώρισα τότε περίπου ὑπὸ περιστάσεις καὶ αὐτὰς οὐχὶ λίαν εὐχαρίστους. Γυνή τις, ἐλθοῦσα πρός με, μοὶ ἀνέφερεν ὅτι παρ᾿ αὐτῇ κατῴκει νέος Ἕλλην, ὅστις πρὸ μηνῶν δὲν τῇ ἐπλήρωνεν ἐνοίκιον, τῇ ὑπόσχεται δὲ τοῦτο ὅταν θέλωσι παρασταθῇ εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Θέατρον τὰ δράματα, ἃ συνέγραψε, καὶ ἃ ἤδη κατεγίνετο μεταφράζων· διότι, μοὶ εἶπεν ἡ κυρία, ὁ νέος οὗτος ἔχει ἔξοχον ποιητικὴν ἱκανότητα· μὲ ἠρώτησε δὲ ἂν τὸν γνωρίζω καὶ δέχωμαι νὰ ἐγγυηθῶ ὑπὲρ αὐτοῦ. Εἰς ἀμφότερα ἀπήντησα ἀποφατικῶς.

Μετὰ δύω δὲ ἢ τρεῖς ἡμέρας ἦλθεν ὁ κύριος οὗτος πρός με καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐκ Κρήτης καταγόμενος, εἶχε πεμφθῇ ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς Παρισίους ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν· ἀλλὰ πρὶν ἢ δώσῃ τὰς ἐξετάσεις του, ὑπὸ ποιητικοῦ οἴστρου παρασυρόμενος, ἐπεδόθη εἰς συγγραφὴν τραγῳδιῶν, ἃς καί, μεταφράσας εἰς τὸ Γαλλικὸν, ἔδωκεν εἰς τὰ ἐν Παρισίοις Θέατρα, ἅτινα ὅμως δὲν τὰ ἐδέχθησαν, εἴτε ἐξ ἐθνικῆς ζηλοτυπίας, εἴτε ἐκ φιλολογικῆς ἀβελτηρίας. Κατατρυχόμενος ἑπομένως ἐξ ἀνεχείας, ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς γονεῖς του, οἵτινες ἄποροι καὶ αὐτοί, κατώρθωσαν, οὐχ ἧττον, νὰ τῷ χορηγήσωσι τὰ πρὸς μετάβασίν του εἰς Γερμανίαν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ συμπληρώσῃ ἐκεῖ, ὅσον τάχιον, τὰς ἔτι ἐλλειπούσας ἰατρικὰς σπουδάς του καὶ νὰ δώσῃ τὰς ἐξετάσεις του· εἰς τοῦτο δὲ μοὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι καὶ ἤδη ἀσχολεῖται, ἀλλ᾿ οὐχ ἧττον καλὸν ἐνόμισε νὰ μεταφράσῃ καὶ εἰς τὸ γερμανικὸν τὰ δράματά του, ἵνα δοθῶσιν ἐν Βερολίνῳ κἂν εἰς παράστασιν, καὶ μοὶ ἀφῆκε τὸ καλήτερον ἐν πρωτοτύπῳ, ἵνα τὸ ἀναγνώσῳ.

Ἐγὼ δὲ θερμῶς τὸν προέτρεψα, πρὸ παντὸς νὰ περατώσῃ τὰς σπουδάς του, νὰ δώσῃ τὰς ἐξετάσεις του, καί, ὅταν ἐπιστρέψῃ παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, τὴν τέχνην του ἐξασκῶν καὶ ὑπεράνω βιωτικῶν στενοχωριῶν τιθέμενος, τότε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του ν᾿ ἀφιερῇ εἰς τὰ δράματα. Εἰς δὲ τὴν προσεχῆ του ἐπίσκεψιν, ἀφ᾿ οὗ ἀνέγνων τὸ ἔργον του, ὃ μοὶ ἀφῆκε, τῷ εἶπον εἰλικρινέστατα ὅτι, ἂν θέλῃ νὰ μὴ καταστραφῇ, πρέπει ν᾿ ἀποστῇ

πάσης ἰδέας δραματουργικῆς καὶ νὰ σπεύσῃ πάσαις δυνάμεσιν εἰς περάτωσιν τῶν σπουδῶν του, ὅπερ καὶ μ᾽ ὑπεσχέθη.

Ἵνα δὲ συνεχῶς ἀφηγηθῶ τὰ κατὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, προστίθημι, ὅτι, ἀφ᾽ οὗ καιρὸς ἱκανὸς παρῆλθε χωρὶς πλέον ν᾽ ἀκούσω περὶ αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐνόμιζον σπουδάσαντα, ἐξετασθέντα καὶ κατευοδοθέντα εἰς τὴν πατρίδα του, αἴφνης, μίαν ἡμέραν, τὸν εἶδον ἐπανελθόντα, ὅτε καὶ ἐν μεταμελείᾳ μοὶ διηγήθη ὅτι, ἐπιλαθόμενος τῶν δυνατῶν μου συμβουλῶν, ἀντὶ τῆς περατώσεως τῶν σπουδῶν του, ἐπεδόθη αὖθις εἰς τὴν δραματογραφίαν, καὶ ἤδη, ἐνορῶν πόσον δίκαιον εἶχον, μὲ καθικετεύει, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς του ἀδυνατοῦσι πλέον νὰ τῷ πέμπωσι τὰ πρὸς διατροφήν του, νὰ τῷ εὕρω προστάτην τινά, ὅστις νὰ τῷ χορηγήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν μόνον ἐπὶ ἓξ μῆνας, μεθ᾽ οὓς θέλει δώσῃ τὰς ἐξετάσεις του καὶ ἀπέλθῃ, ὡς ἰατρός, πρὸς τὴν οἰκογένειαν του.

Μετ᾽ οὐ πολύ, μεταβὰς ἐγὼ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διηγήθην τὰ περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰς πολλοὺς τῶν εὐπορωτέρων ὁμογενῶν καὶ ἐπροσπάθησα νὰ τοὺς κινήσω εἰς οἶκτον, ὥστε νὰ χορηγήσωσι τὸ μικρὸν ἀπαιτούμενον βοήθημα διὰ τὰς ἑξαμήνους σπουδάς του, ἀλλ᾽ ἀπέτυχον παρὰ πᾶσι, διϊσχυριζομένοις, ὅτι ἔχουσι καθ᾽ ἑκατοντάδας τοιαύτας αἰτήσεις ἢ συστάσεις, ἃς ἔπρεπεν, ἢ πάσας, ἢ οὐδεμίαν νὰ ἱκανοποιήσωσιν. Ὅτε δ᾽ ἐπέστρεψα εἰς Γερμανίαν, κατὰ νέαν παράκλησίν του, ἀπετάθην εἰς τὸν κ. Γ. Μαυροκορδάτον, γαμβρὸν τοῦ μακαρίτου Σίνα, καίτοι δ᾽ ὀλίγον γνωρίζων αὐτὸν προσωπικῶς, ὅστις εὐγενῶς, ἐπὶ τῇ συστάσει μου ταύτῃ, μοὶ ἀπήντησε μετ᾽ οὐ πολὺ ὅτι τῷ ἐχορήγησε τὴν ζητηθεῖσαν ὑποτροφίαν.

Ἀφ᾽ οὗ δὲ καὶ ταύτης ὁ χρόνος παρῆλθεν, ἐπανῆλθε πρὸς ἐμέ, οὐδ᾽ ἐξετάσεις δούς, οὐδὲ τὰ μαθήματά του περατώσας, καὶ προσέφυγεν αὖθις εἰς ὑποστήριξίν μου. Καίτοι δὲ βλέπων τὸ ἀδιόρθωτον αὐτοῦ, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον τὴν θέσιν του λυπηθεὶς τὸν ἐσύστησα καὶ τότε, ὡς διδάσκαλον τῆς καθ᾽ ἡμᾶς Ἑλληνικῆς, εἰς νέον Ἡγεμονόπαιδα, ὅστις μετὰ πλείστου ζήλου ἠσχολεῖτο εἰς αὐτῆς τὴν ἐκμάθησιν.

Καὶ αὖθις δέ, κατόπιν ἐλθών, μοὶ ἐζήτησεν, ὡς νέαν χάριν τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ Γερμανικὸν καὶ ἐκδώσῃ εἰς ἐφημερίδας τὰ ἐμὰ διηγήματα, ὑποσχόμενος νὰ μοὶ δίδῃ τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων. Τῷ ἀπήντησα δ᾽ ὅτι, δὲν πιστεύω μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ ἔχῃ τὸ ἐλάχιστον ὄφελος, ἀλλ᾽ ἂν νομίζῃ ὅτι δύνανται νὰ τῷ χρησιμεύσωσι, τῷ δίδω πλήρη τὴν ἄδειαν, ἥν ἐζήτει, χωρὶς οὐδ᾽ ὀβολὸν ν᾽ ἀπαιτῶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, ἐὰν ὑπάρξωσιν. Ἐπέμενεν ὅμως ὅτι, οὐδὲ δραχμὴν μίαν θὰ λάβῃ, χωρὶς τὸ ἥμισυ αὐτῆς νὰ ᾖ δι᾽ ἐμέ. Μετέφρασε δέ, βοηθείᾳ καὶ τῆς οἰκοδεσποίνης του, ὡς ἤκουσα, πολλὰ τῶν διηγημάτων, καί, δημοσιεύσας αὐτὰ εἰς διαφόρους ἐφημερίδας τῆς τε Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας, εἰσέπραξεν οὐκ ὀλίγα, ὡς παρ᾽ εἰδότων ἤκουσα. Ἐννοεῖται δ᾽ ὅτι ποτὲ οὐδὲν τῷ ἐζήτησα, ὡς οὐδὲν μοὶ ἔδωκε. Καὶ ἦσαν μὲν αἱ μεταφράσεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μᾶλλον ἢ μέτριαι, ἀλλὰ τὸ χείριστον ἦν τὸ ἑξῆς.

Γνώριμός μου μοὶ ἔγραψεν, ὅτι ἀνεγίνωσκεν ἔν τινι γερμανικῇ ἐφηρερίδι (Sonntagsblatt) τὸ διήγημά μου, τὸ ἐπιγραφόγενον ***Ζερλέντης***. Ἀλλὰ τῷ ἀπεκρίθην ὅτι ἐγὼ ποτὲ Ζερλέντην δὲν ἔγραψα. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅμως τοῦ ἐναντίου, μοὶ ἔστειλε τὴν ἐφημερίδα, καὶ εἶδον ὅτι τὸ οὕτως ἐπιγραφόμενον διήγημα ἀληθῶς εἰς ἐμὲ ἀπεδίδετο. Περιτρέξας ὅμως αὐτό, ἀνεκάλυψα ὅτι ἦν ὁ «Συμβολαιογράφος Τάπας», οὕτω μεταμφιεσθείς, ἀλλάξας ὄνομα καὶ πατρίδα, ἀπὸ Κερκύρας εἰς Σύρον, καὶ ὅτι πλεῖσται ἐν αὐτῷ ἐγένοντο αὐθαίρετοι καὶ λυπηρόταται ἀκρωτηριάσεις καὶ προσθαφαιρέσεις, πρὸς ἀποφυγὴν καταδιώξεως ἐκ μέρους τοῦ κ. Jahn, ὅστις πρό τινων ἐτῶν, ἐπιτρέψαντός μου, εἶχεν ἐκδώσῃ μετάφρασιν τοῦ μυθιστορήματος τούτου.

Τοῦτο εὗρον ὅτι ὑπερεπήδα τὰ ἐπιτετραμμένα ὅρια, καὶ ἀνέλαβον ἔκτοτε νὰ καταρτίσω ὁ ἴδιος μεταφράσεις τῶν διηγημάτων τούτων, ἃς παρέδωκα εἰς τὸν ἐν Βρεσλάου ἐκδότην Schottländer, τὸν προεκδόντα τὰς μετρικὰς μεταφράσεις τῶν δραμάτων τοῦ Δούκα, τῶν Τριάκοντα καὶ τοῦ Κουτρούλη. Τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ δευτέρου μετέφρασαν ὁ Ο. Α. El-

lissen, ἐγὼ δ᾿ αὐτὸς τὰ λοιπά, διὰ τὸν Κουτρούλην στηριχθεὶς ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν πρώτην μετάφρασιν τοῦ Δ. Σάνδερς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐτελέσθη ποιητικὸς διαγωνισμός, θέμα ἔχων τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν Γερμανικῶν δραμάτων. Εἰς αὐτὸν ἐδόθη καὶ ἡ ἐμὴ τοῦ Ναθὰν καὶ τοῦ Τέλλου, ἀλλ᾿ ὁ εἰσηγητὴς (᾿Αφεντούλης), τῆς μὲν δὲν ἐμνημόνευσε, διότι, ὡς εἶπεν ἔπειτα, ἔλαβεν αὐτὴν ὑπερήμερον, καὶ ἐβράβευσε τὴν τοῦ Βλάχου, τὴν δὲ κατέκρινε καὶ ἀπέκρουσεν, ἀδίκως, ὡς διϊσχυρίσθη ὅτε μετὰ ταῦτα τὴν περιέλαβον εἰς τὰ ***Ἅπαντα***. Πρὸ τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ Βλάχος μοὶ ἔγραψεν ἐρωτῶν εἰς τίνα τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων δύναται ν᾿ ἀφιερώσῃ τὴν μετάφρασίν του, ἵνα λάβῃ παράσημον. ᾿Αλλ᾿ ἀφ᾿ οὗ ἠρώτησα τὸν Αὐλάρχην ᾿Οϊλεμβοὺργ καὶ τοὺς ἐν Βερολίνῳ Πρέσβεις τῶν Γερμανικῶν Αὐλῶν, ἠναγκάσθην νὰ τῷ ἀπαντήσω ὅτι δυστυχῶς εἰς οὐδένα.

Τῇ 8)20 Μαρτίου, ἐπετείῳ τῆς γεννήσεως τοῦ Αὐτοκράτορος, παρέστην, ὡς συνήθως εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα, ὃ ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ ἔδιδε τότε εἰς τὸ Διπλωματικὸν Σῶμα. Μετὰ τὸ γεῦμα δ᾿ εἶχον μετ᾿ αὐτοῦ μακρὰν συνδιάλεξιν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Περὶ τῆς προφορᾶς δ᾿ ὁμιλῶν, καὶ τῶν πλείστων Γερμανῶν τὴν ἀσυζήτητον πρόληψιν συμμεριζόμενος ὑπὲρ τῆς ᾿Ερασμίας στραβλώσεως τῆς γλώσσης, μοὶ διηγεῖτο, ὅτι ὁ Καθηγητὴς αὐτῶν ἐν Δρέσδῃ, αἰνιττόμενος τὸν τρόπον, ὃν ἔχουσιν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης τοῦ νὰ προφέρωσι τινὰς διφθόγγους γερμανικάς, συστέλλοντες αὐτὰς εἰς i, τοῖς ἔλεγεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἦσαν Σάξωνες, δὲν εἶχον δηλαδὴ τὸν ἐπωνομασθέντα τευτωνισμόν, ὡς ἔχουσιν αὐτὸν δῆθεν οἱ νέοι Ἕλληνες καὶ ὁ Ρεϊχλίνιος· ἐγὼ δὲ παντοίους τῷ ἀνέφερα λόγους, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἐρασμία προφορὰ εἰς οὐδεμίαν ὀρθὴν βάσιν στηρίζεται, καὶ ἡ ὑποτιθεμένη κατάχρησις τῶν i παρ᾿ ἡμῖν δὲν ὑπάρχει.

Ὁ τότε ἐν Ἑλλάδι ὑπουργεύων τῶν ᾿Εξωτερικῶν Χ. Τρικούπης ἐξέδωκε νέον νόμον περὶ τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας, δι᾿ οὗ, ἵνα τις προβῇ εἰς ἔμμισθον θέσιν γραμματέως πρεσβείας, ὤφειλε νὰ εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ τριετίαν, ὡς γραμματεὺς προξε-

νείου ἐν Τουρκίᾳ. Ἡ διάταξις αὕτη, ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἄτοπος, πλὴν ἄλλων, ἐστέρει πάσης προόδου τοὺς ἀμίσθους Ἀκολούθους καὶ λοιποὺς ὑπαλλήλους τῶν Πρεσβειῶν, οἷος ἦν καὶ ὁ υἱός μου Ἀλέξης, ἐπὶ ἔτη πολλὰ ὑπηρετήσας καὶ ἔχων βαθμὸν Δευτέρου ἀμίσθου Γραμματέως. Κατέστρεφε δὲ καὶ τὸ μόνον δυνατὸν φυτώριον μελλόντων διπλωματῶν. Περὶ τούτου ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ τότε Ὑπουργείου, καὶ εἶπον προφορικῶς καὶ εἰς τὸν Τρικούπην, ὅτε μετὰ ἔτη τὸν εἶδον ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ πάντα εἰς μάτην καὶ πάντες οἱ Ἀκόλουθοι παρῃτήθησαν ἀπὸ πασῶν τῶν Πρεσβειῶν, ὥστε καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῶν Πρεσβειῶν κατεστράφη, καὶ οἱ εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐνασκούμενοι ἐξέλιπον.

Τῇ 24 Μαρτίου ἡ κυρία Meyer, ἧς ἡ θυγάτηρ ἦν ἄλλοτε φιλτάτη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Πρ. Βίσμαρκ, ἐνυμφεύθη δ' ἔκτοτε τὸν Βαυαρὸν καλλιτέχνην Κόμητα Καλκρέϋτ, ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομήν μου, διότι ὁ ὑπηρέτης αὐτῆς, κλέψας πάντα τὰ σκεύη τῆς ἐξοχικῆς της οἰκίας, εἶχε δραπετεύσῃ εἰς Χίον. Περὶ τούτου δ' ἐπεκαλέσθην τὴν βοήθειαν τοῦ φίλου μου Συμβούλου τῆς Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας τοῦ Ἀρμενίου Ohan Bugdalian, καὶ ὁ κλέπτης συνελήφθη καὶ τὰ πράγματα ἀπεδόθησαν.

Τέλος τῇ 4)16 Ἀπριλίου, ἐπανῆλθον μετὰ τοῦ Ὄθωνος αἱ τρεῖς θυγατέρες μου ἐξ Ἑλβετίας καὶ τὰς ἐδέχθην εἰς τὰς ἀγκάλας μου μετ' ἀγαλλιάσεως μικτῆς δακρύων διὰ τὰ φρικτὰ κενά ἃ ἀνηλεὴς θάνατος εἶχεν ἀρτίως ἀνοίξῃ μεταξὺ ἡμῶν. Κατῳκήσαμεν δέ, πρὸς ὥραν, ἐν ᾗ οἰκίᾳ ἐγὼ διέμενον, καὶ ἄλλα καλὰ δωμάτια προσλαβόντες, μετά τινας ἡμέρας δὲ μετέβημεν εἰς τὸν Β'. δόμον τοῦ ἰδιαιτέρου καὶ καλῶς κατηρτισμένου Ξενοδοχείου ***τῶν Ἡγεμόνων*** (Fürstenhof), ἔνθα πρὶν κατῴκει ἡ εὔπορος καὶ ὡραίας δίδουσα ἑσπερίδας Κόμησσα Λυτιχάου. Ἡ ἀξιόλογος καὶ πεπαιδευμένη αὕτη πρεσβῦτις, μεθ' ἧς πρὸ καιροῦ ἐγνωριζόμην, εἶχεν, ἐπὶ τῆς νεότητός της, διατρέξῃ μετὰ τοῦ συζύγου της τὰ ἐνδότερα τῆς Σικελίας, καὶ ἐκδώσῃ περιγραφὴν αὐτῆς ἐν ἐπιστολαῖς πρὸς τὴν μητέρα της, γαλλιστὶ γεγραμμέναις. Καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου συνεῖδον, ὃ καὶ ἀλλαχόθεν ἐγνώριζον, ὅτι

ἐν Σικελίᾳ ἀπεσβέσθη πᾶν ἴχνος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾧ ἡ Κορσικὴ καὶ ἡ κάτω Ἰταλία περιέχουσι χιλιάδας Ἑλλήνων, τήν τε καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν. Πολλάκις ἔγραψα εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν Ὑπουργούς, ἐπισήμως ἢ ἰδιωτικῶς, προτρέπων, ἵνα πέμψωσιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, λόγῳ συμφερόντων ἐμπορικῶν, Ἕλληνας Ὑποπροξένους καταλλήλους, ἵνα μεριμνῶσι, περὶ τῆς μὴ ἐντελοῦς ἐξαλείψεως ἐκεῖθεν τῆς ὁσημέραι ἐκλειπούσης Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλ᾿ αἱ ἐμαὶ παραστάσεις οὐδεμιᾶς καὶ οὐδέποτε ἠξιώθησαν ἀκροάσεως.

Ἐπὶ τὰ ἴχνη, δ᾿ ἐν τούτοις, πάντοτε βαίνων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐνεργειῶν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς Βερολινείου συνθήκης, καθ᾿ ὅσον ἀπέβλεπε τὴν Ἑλλάδα, πανταχόθεν ἐπληροφορούμην ἐμπιστευτικῶς, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦν κυρίως ἡ πεισματωδῶς ἐπιμένουσα εἰς τὴν μὴ προσάρτησιν τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ὁ φιλελληνικώτατα διατεθειμένος Ἰταλὸς συνάδελφός μου μὲ προέτρεπεν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιμένωμεν ἀπαιτοῦντες τ᾿ ἀδύνατα. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, Λόρδος Ῥοῦσσελ, μεθ᾿ οὗ φιλικώταται μὲ συνέδεον σχέσεις, συνεφώνει ἐντελῶς μετ᾿ ἐμοῦ, ὅτι ἐδικαιοῦτο καὶ ὤφειλε νὰ ὑποστηρίζῃ ἡ Ἑλλὰς τοὺς ἐν Ῥωμυλίᾳ Ἕλληνας· Πᾶσαν δὲ προσπάθειαν κατέβαλλον ἐγώ, ἵνα πείσω τοὺς τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείος, ὅτι συνέφερε τῇ Ἀγγλίᾳ νὰ μᾶς δοθῶσι τὰ Ἰωάννινα.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ κ. Νεγρεπόντης μοὶ ἔγραψε ζητῶν νὰ προμηθεύσω, διὰ τὴν ἐν Χάλκῃ ἐμπορικὴν σχολήν, ἱκανὸν Διευθυντήν. Ἀπετάθην, ἑπομένως, πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ Γυμνασιάρχην τοῦ Φρειδερικείου Γυμνασίου, ὅστις στενῶς μοὶ ἐσύστησε τὸν παρ᾿ αὐτῷ Καθηγητὴν κ. Föster. Ἀλλ᾿ ἐπειδή, διὰ δευτέρας ἐπιστολῆς, μοὶ ἠγγέλλετο ὅτι, μεταβαλόντες γνώμην, δὲν ἤθελον Διευθυντήν, ἀλλὰ Καθηγητὴν τῆς Γερμανικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν κλάδων, τοῖς ἐσύστησα καὶ ἔπεμψα τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Γυμνασιάρχου συστηθέντα μοι κ. Μοράλ, ὃν ἐγνώριζον ἤδη, ὡς κάτοχον καὶ τῆς νεοελληνικῆς, διότι εἶχε μεταφράσῃ γερμανιστὶ καὶ ἐκδώσῃ τὴν ἐμὴν Λεΐλαν.

Κατ᾽ ἀρχὰς Μαΐου, μαθὼν ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Ἀκαδημία ἐζήτει τὴν ἄδειαν ν᾽ ἀνασκάψῃ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως, ὅτι δ᾽ ἡ παρ᾽ ἡμῖν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐνίστατο εἰς τοῦτο, ἔγραψα πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, κ. Αὐγερινόν, ἐξηγῶν αὐτῷ πόσον ἄτοπος ἦν ἡ ἄρνησις καὶ πόσον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ν᾽ ἀναμιγῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, οὖσαν ἐντελῶς τῆς δικαιοδοσίας τῆς Κυβερνήσεως, καὶ συγχρόνως ἐσύστησα καὶ τότε θερμῶς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ᾽ οὐχὶ μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἢ πολλάκις ἐπανειλημμένως πρίν, ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Τότε που, ἑσπέραν τινὰ ὡδήγησα τὰς θυγατέρας μου εἰς κατάστημα, ἐν ᾧ εἶδον καὶ ἤκουσαν τὸν πρωτοφανῆ φωνογράφον, ἐπαναλαμβάνοντα σαλπίσματα καὶ μουσικοὺς ἤχους ἐξ Ἀμερικῆς.

Τὸν Καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ κ. Κοτζιᾶν, ἐπισκεπτόμενον τότε τὸ Βερολῖνον, ὡδήγησα πρὸς τὸν κ. Zeller, τὸν διάσημον ἐξηγητὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ εὐφυᾶ εὗρον τὴν σύγκρισιν, ἥν, ἐν τῇ συνδιαλέξει του, ἐποίησε τῶν ὑλιστῶν πρὸς τοὺς βλέποντας ἐν τῇ λέξει τὰ στοιχεῖα, καὶ οὐχὶ τὴν ἔννοιαν.

Τὸν Δημήτριον δὲ Μαῦρον, υἱὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ ἐξαδέλφου μου Ν. Μαύρου, νέον εὐφυέστατον καὶ πεπαιδευμένον, περιήγαγον εἰς τ᾽ ἀξιοπερίεργα τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰ κυριώτερα τῶν βιβλιοπωλείων.

Εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις δ᾽ ἐκδιδομένην ἔκτοτε Ἑστίαν, ἠρξάμην, κατ᾽ αἴτησιν τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, πέμπων ἀνωνύμως ἐπιστολὰς ἐκ Βερολίνου, ἃς μετὰ ταῦτα μετετύπωσα εἰς τὸν ΙΑ΄. τόμον τῶν Ἁπάντων. Συγχρόνως δ᾽ ἐξεδίδετο εἰς ἴδιον τεῦχος καὶ ἡ μετάφρασίς μου τοῦ Ναθάν.

Εἰς γεῦμα προσεκλήθην, ἐν μιᾷ τοῦ Ἰουνίου ἡμέρᾳ, παρὰ τῷ ἐπισημοτάτῳ φυσιολόγῳ κ. Helmholz, οὗ ἡ σύζυγος, ἀνεψιὰ τῆς γραίας κυρίας Mohl, ἣν ἐγνώριζον ἐν Παρισίοις, μοὶ ἐδωρήσατο τὴν ὑπ᾽ αὐτῆς καὶ τῆς κυρίας Hiddemann γερμανιστὶ μεταφρασθεῖσαν πραγματείαν τοῦ Tyndall περὶ θερμότητος. Σκοπὸς δὲ τῆς προσκλήσεως ἦν ν᾽ ἀπαντήσω τὴν κυρίαν v. den Gröben,

συγγενῆ τῆς κυρίας Helmholz, ἀπερχομένην εἰς Ἀθήνας, ὡς παιδαγωγὸν τῆς νέας Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας. Ὅτε δὲ παρετήρησα εἰς ταύτην, ὅτι ἀπέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς θερμὴν ὥραν τοῦ ἔτους, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἦν εἰθισμένη καὶ εἰς ἀνωτέραν θερμοκρασίαν, διότι, ἐπί τινα ἔτη, εἶχε διδάξῃ εἰς Ἀγγλικὸν σχολεῖον τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς.

Τῇ 30 Μαΐου/11 Ἰουνίου δὲν ἐδυνήθην ν᾽ ἀποφύγω νὰ παραστῶ, μετὰ τῶν θυγατέρων μου, εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Χρυσοῦ Γάμου (πεντηκονταετηρίδος) τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τὴν πρὸς τοῦτο δοθεῖσαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Ἀνακτόρων ἐπίσημον παράστασιν. Ἐκεῖ δέ, παρά τινων τῶν συναδέλφων μου ἤκουσα ὅτι, ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἡ μὲν Γερμανία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γαλλία ἐπέμενον, ἵνα μᾶς δοθῇ, ὡς μεθόριος γραμμή, ἡ ὑποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, ἀλλ᾽ ὅτι αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις ἀνθίσταντο.

Ἐκ Ῥωμανίας ὁ κ. Γεωργαντόπουλος, ἐξάδελφος τοῦ γνωστοῦ μοι ὁμωνύμου δικηγόρου, μοὶ ἔγραψε, ζητῶν μοι νὰ συστήσω τὸν υἱόν του, ἐν Βιέννῃ σπουδάσαντα, ἵνα διορισθῇ Ἀκόλουθος τῆς Πρεσβείας· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι, κατὰ τὸν ὑφιστάμενον νόμον, τοῦτο ἦν πάντι μάταιον, διότι οἱ Ἀκόλουθοι στάδιον οὐδὲν εἶχον. Ὁ νέος ἀπῆλθε τότε εἰς Ἀθήνας, καὶ μετ᾽ ὀλίγον μοὶ ἦλθεν, ὡς Γραμματεὺς τοῦ Γενικοῦ Προξενείου ἐν Βερολίνῳ, προσηρτημένος καὶ εἰς τὴν Πρεσβείαν. Τῷ εἶχον δὲ βεβαιώσῃ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ὅτι, διὰ τοῦ τοιούτου διορισμοῦ, καὶ ἀπέκτα τ᾽ ἀπαιτούμενα δικαιώματα ἐν τῷ διπλωματικῷ σταδίῳ. Καί, ὡς κόσμιον μὲν καὶ καλῆς τυχόντα ἀνατροφῆς, τὸν εἰσήγαγον εἰς τὴν μεγάλην κοινωνίαν, ὡς καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, Ῥωσσίδα τὴν καταγωγήν, ὡραίαν καὶ ἀξιαγάπητον. Ἀλλ᾽ ὅτε, μετὰ τρία καὶ ἐπέκεινα ἔτη, ἐζήτησε ν᾽ ἀναγνωρισθῇ ὡς δικαιούμενος εἰς προβιβασμόν, τότε πρῶτον ἔμαθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ὃ ἐγὼ ἀνέκαθεν εἶχον φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ πατρός του, ὅτι μόνον οἱ ἐν Τουρκίᾳ, ὡς γραμματεῖς Προξένων ὑπηρετήσαντες, εἶχον πρόοδον ἐν τῇ διπλωματίᾳ· ὥστε ἐβιάσθη καὶ αὐτός, ὡς πρὶν ὁ υἱός μου, μετὰ μακρὰν καὶ εὐσυνείδητον ὑπηρεσίαν, ν᾽ ἀποσυρθῇ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ἐν Ἰουλίῳ ἀπήντησα, παρὰ τῇ κυρίᾳ Κοτσεβοῦ, τὸν κ. Καλενδέρην, Πρόεδρον τοῦ Ῥωμανικοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ φίλον τοῦ Ἡγεμόνος. Οὗτος, ὡς ἐπικίνδυνον μοὶ παρίστα τὴν παρ' αὐτοῖς ὕπαρξιν 400.000 Ἰουδαίων, ἐν ᾧ ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀνήρχετο εἰς 4.600.000 κατοίκων, οὐχ ἧττον, ὅμως, ἀνεγνώριζε τὴν ἀνάγκην ἀνοχῆς ἀπέναντι αὐτῶν. Μέγα δὲ μοὶ ἐπέδειξεν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοὺ υἱοῦ μου Κλέωνος, λυπούμενος ὅτι, διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἰδίως τῶν σχολίων του, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς φθονεροὺς νὰ τὸν κατατρέξωσιν.

Ἡ θυγάτηρ μου Ἑλένη, πεπροικισμένη ὑπὸ ποιητικοῦ προτερήματος, ὃ ὅμως δὲν ἐκαλλιέργησε, διότι, δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς ἐν τῇ ξένῃ ἀνατροφῆς της, δὲν ἐδυνήθη ποτὲ νὰ ἐπιμεληθῇ τῆς γλώσσης της τὴν ἐκμάθησιν, ἔγραψε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον μικρὸν γερμανικὸν ποιημάτιον, ὃ, καλὸν εὑρών, ἔδειξα τῷ κ. Grosser, γνωστῷ δημοσιογράφῳ καὶ φιλολόγῳ. Οὗτος δ', ἀγνοῶν τίνος ἦν, ἐπέκρινε μὲν μικρά τινα ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν γένει τὸ εὗρε χαρίεν καὶ καλῶς ἐστιχουργημένον. Ἐπεράτωσε δὲ τότε καὶ ὁ κ. Hirschfeld καὶ μοὶ ἔπεμψε τὴν εἰς γερμανικοὺς στίχους. μετάφρασιν τῶν Λ΄. ἀποτεμὼν ὅμως αὐτῶν σχεδὸν τὸ ἥμισυ. Καὶ ἔδωκα μὲν τὴν μετάφρασιν εἰς μεγαλοπρεπῆ καὶ δαπανηρὰν ἀντιγραφήν, ἀλλ' ὅτε, μετὰ ταῦτα, ἀντιπαρέθηκα αὐτὴν πρὸς τὸ πρωτότυπον, μοὶ ἐφάνη ἀτελεστάτη. Οὐχ ἧττον τὴν ἔπεμψα εἰς Λειψίαν, ζητηθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ θεάτρου. Ἀλλὰ μοὶ τὴν ἐπέστρεψε καὶ αὐτός, γράψας μοι ὅτι ἦτο κακή. Τότε τὴν ἔδωκα εἰς ἀναθεώρησιν τῷ κ. Elissen, ὅστις προέβη εἰς ὅλως ἄλλην, ἐγὼ δ' αὐτὸς μετέφρασα ἔπειτα, ὅσα μέρη εἶχε παραλείπῃ ὁ κ. Hirschfeld, σχεδὸν τὸ ἥμισυ, καὶ οὕτω προέκυψεν ἡ ἀρτία μετάφρασις, ἥτις καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Schottländer.

Εἰς μεγάλην ἑσπερίδα παρὰ τῇ κυρίᾳ Βεγάζ, συζύγῳ τοῦ περιφήμου γλύπτου, ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις της, ἀπήντησα κύριον γερμανόν, ὅστις ὑπηρέτει ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ μοὶ ἐξεθείαζε τὰς προόδους ἐπὶ πολιτισμῷ τῆς χώρας ἐκείνης, ἥτις εἶχεν 20.000 σχολείων, Πανεπιστημεῖον, ἐν ᾧ καὶ ξένοι ἐδίδασκον, καὶ πληρεστάτην ἀσφάλειαν.

Αἱ προσπάθειαί μου ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἦσαν ἀδιάκοποι, καὶ συνεχῶς ἔγραφον ἄρθρα περὶ αὐτῶν, ἃ ἐδέχοντο αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες, καὶ ἰδίως ἡ ἡμιεπίσημος Γενικὴ Βορειογερμανική· ἠναγκαζόμην δὲ καὶ διὰ λόγων νὰ πείσω τοὺς λοιποὺς συναδέλφους μου καὶ τὸ Γερμανικὸν Ὑπουργεῖον περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ δοθῶσι τῇ Ἑλλάδι τὰ ἐν τῷ Συνεδρίῳ διαγραφέντα αὐτῆς ὅρια, εἰς ὃ πλεῖστοι συνήνουν· ὁ Ὑφυπουργὸς ὅμως κ. Ῥάδοβιτς μοὶ εἶπεν, ὅτι πολὺ ἔβλαψε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὁ Δεληγιάννης, ἀκρίτως ὁμιλήσας ἐν τῷ Συνεδρίῳ περὶ τῶν τάσεων καὶ τῶν προσδοκιῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐγὼ δὲν ἔλειψα νὰ καταστήσω γνωστὴν τῷ κ. Δεληγιάννη, διατελοῦντι ἔτι Ὑπουργῷ, τὴν αὐστηρὰν ταύτην κρίσιν τοῦ Ὑφυπουργοῦ. Ἔγραψα δὲ ἰδιαιτέραν ἐπιστολὴν καὶ τῷ Ὑπουργῷ Οὐαδεγκτῶνι, μεθ' οὗ διετέλουν εἰς ἀλληλογραφίαν, προτρέπων αὐτὸν νὰ ἐμμείνῃ, εἰς ὅ,τι εἶχε συστήσῃ εἰς τὸ Συνέδριον.

Μαθὼν δ' ἐξ ἐπιστολῶν, ὅτι ἡ χήρα τοῦ φιλτάτου μου Ἀριστείδου, Λουκία, μετὰ τῶν τέκνων της καὶ τῆς μητρός της, κυρίας Βαλτατζῆ, ἦλθεν εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Tölz, πλησίον τοῦ Μονάχου, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς ἐπίσκεψίν της, διότι δὲν τὴν εἶχον ἰδῇ ἀπὸ τῆς χηρείας της, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὰς 8 τὸ ἑσπέρας, ἔφθασα τῇ ἐπιούσῃ κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς Μόναχον, ὅπου ἐπεσκέφθην τινὰ δημόσια καταστήματα. Ἐπορεύθην δὲ καὶ πρὸς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, ποθῶν νὰ ἰδῶ, ἔστω καὶ ἔξωθεν, τὸ κατάστημα τῶν πρώτων σπουδῶν μου, καὶ εὗρον αὐτὸ ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ εἶχον ἀφήσῃ. Ἠθέλησα νὰ διέλθω καὶ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Θειρσίου, ἀλλὰ δὲν τὴν εὗρον, διότι, πωληθεῖσα, εἶχε κατεδαφισθῇ καὶ ἀντικαταστῇ ὑφ' ἑτέρας, μεγαλητέρας. Ἀναχωρήσας δ' εἰς τὰς 2 $^1/_2$, ἔφθασα εἰς Tölz εἰς τὰς 5.20, καί, πορευθεὶς πρὸς τὴν Λουκίαν, ὡδηγήθην ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ Cursaal, ὅπου καὶ ἡ ἰδία κατῴκει.

Ἔμεινα δ' εἰς Tölz μέχρι τῆς 20 Ἰουλίου (8 Αὐγ.), γνωρισθεὶς ἐκεῖ μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ v. d. Gröben, θείου τῆς παιδαγωγοῦ τῆς Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας, τοῦ κ. Gutschmied, Αὐλάρχου τοῦ Βασιλέως τῆς Σαξωνίας, καί, ἐν ἄλλοις, τοῦ ἰατροῦ

Schanzenbach, ὅστις εἶχεν ὄψιν καὶ ἔκφρασιν Ἰουδαίου προφήτου, ὡς προφήτης τῆς ἐπιστήμηςθεωρούμενος ὑπὸ τῆς Λουκίας, εἰς ἐμὲ δ᾽ οὐχὶ τόσον καλὴν ἐμπνεύσας ἐντύπωσιν. Μετ᾽ αὐτοῦ δὲ καὶ τῆς Λουκίας ἐπεσκέφθην τήν, ὡς μίαν ὥραν ἀπέχουσαν, ἔπαυλίν του, ὅπου καὶ διενυκτερεύσαμεν, καὶ τῇ ἐπιούσῃ μετέβημεν εἰς τὴν ὡραίαν λίμνην τοῦ Tegernsee.

Ἐν Μονάχῳ, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, ὅλην ἡμέραν διαμείνας, ἠθέλησα, ἐν ἄλλοις, νὰ πορευθῶ εἰς προσκύνησιν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας· ἀλλὰ τὰ ὑπόγεια τῆς Theatiner Kirche, ὅπου κεῖνται, ἦσαν κλειστά, καὶ δὲν ἐδυνήθην νὰ εἰσέλθω. Ἐπεσκέφθην δὲ τὴν ἐτησίαν ζωγραφικὴν Ἔκθεσιν, ἐν ᾗ μετὰ χαρᾶς εἶδον διαπρέποντα καὶ ἔργα Ἑλλήνων ζωγράφων, τοῦ Λίτρα καὶ τοῦ Γίζη. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εἰς τὴν Arcis Strasse, πρὸς τὴν οἰκίαν, ἣν εἶχον κατοικήσῃ μετὰ τοῦ κ. Σούτσου, πρὶν ἢ εἰσαχθῶμεν εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, καί, ζητήσας ἄδειαν, εἰσῆλθον καὶ ἐπεσκέφθην καὶ αὐτήν.

Τῇ δὲ 10)22 Αὐγούστου, δι᾽ Αὐγούστης, Οὔλμ καὶ Στουττγάρδης, ἀφίχθην εἰς Ἑϊδελβέργην, ἧς ἀπεθαύμασα τὴν ὡραίαν θέσιν καὶ τὸ γραφικὸν τοῦ ἀρχαίου ἡγεμονικοῦ οἴκου ἐρείπιον. Εἶτα δ᾽, ἐν Μαγχάϊμ τὸν Ῥῆνον ἐπὶ γεφύρας ὑπερβάς, εἰσῆλθον ὀλίγον μετὰ τὰς 5 εἰς Βόρμς, τὴν ἱστορικὴν πόλιν τοῦ Λουθήρου. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ σιδηροδρόμου, εἰς ὃν εἶπον ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν πόλιν καὶ ἐζήτησα νὰ μοὶ συστήσῃ εἰς καλόν τι ξενοδοχεῖον, μ᾽ ἔπεμψε, δι᾽ ἑνὸς τῶν ἀχθοφόρων, εἰς τοῦ γαμβροῦ του πενιχρὸν καὶ ἐλεεινὸν οἰνοπωλεῖον, εἰς ὃ θὰ μοὶ ἦτο δυσαρεστότατον νὰ διανυκτερεύσω, ἂν δὲν ἐμάνθανον, καὶ παρὰ τοῦ ξενοδόχου καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς, ἐντετοιχισμένης ὑπὲρ τὴν θύραν, ὅτι ἡ οἰκία ἐκαλεῖτο Convent, ᾠκοδομήθη τὸν ιζ´. αἰῶνα, καὶ κατῳκήθη ὑπὸ τοῦ Λουθήρου. Ταῦτα πάντα ὅμως δὲν κατέστησαν τὸ δεῖπνον, ὃ μοὶ παρετέθη, ἧττον ἐλεεινόν. Διανυκτερεύσας δ᾽ ἐκεῖ ὅπως ὅπως, τὴν ἐπιοῦσαν παρευρέθην εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς περιφήμου Μητροπολιτικῆς Ἐκκλησίας, μεγάλης, ἀρχαίας, ῥωμανικοῦ ῥυθμοῦ, καὶ εἰς αὐτῆς τὰ τείχη ἀνεκάλυψα ἴχνη βυζαντινῶν ἁγιογραφιῶν,

αἵτινες ἐξέλιπον ὑπὸ τὸ ἐπίχρισμα, δι᾽ οὗ τὸ οἰκοδόμημα ἀκριβῶς τότε ἀνεκαινίζετο καὶ ἐπεσκευάζετο. Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τὸ εἰς τὴν πρωτίστην Πλατεῖαν τῆς πόλεως νεωστὶ ἀνεγερθὲν ὡραῖον μαρμάρινον τοῦ Λουθήρου μνημεῖον, ἐγεύθην εἰς καλὸν ξενοδοχεῖον, Alten Kaiser. καὶ μετέβην εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ποτὲ ἐν Βερολίνῳ (Regentenstrasse) οἰκοδεσποίνης ἡμῶν, τῆς ἀρίστης κυρίας Gutschow, συνοικούσης μετὰ τοῦ πατρός της, τοῦ συμβολαιογράφου Kessler, ἀφ᾽ οὗ ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της, ἀπελθόντος εἰς Ἀμερικήν, καὶ δειπνήσας παρ᾽ αὐτοῖς, ἐπεκαλέσθην τοῦ κ. Kessler τὴν προστασίαν ὑπὲρ τῶν ἴχνῶν τῆς Βυζαντινῆς τοιχογραφίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των.

Τῇ δὲ 12)24 Αὐγούστου, ἀπελθών, διὰ Μαγεντίας, καὶ ἐπισκεφθεὶς καὶ ταύτης τὴν λαμπρὰν Μητρόπολιν, εὗρον ἐπίσης ἐν αὐτῇ Βυζαντινὰς τοιχογραφίας, αἵτινες μοὶ φαίνονται ἀποδεικνύουσαι, ὅτι, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, οἱ ἁγιογράφοι πρὸ πάντων μετεκαλοῦντο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐκεῖ δ᾽ ἅμα ἐπέβην εἰς τὸ μέγα ἀτμόπλουν (den Deutschen Kaiser), ἵνα καταβῶ τὸν Ῥῆνον, κύριός τις ἦλθε πρός με, μὲ προσεφώνησε φιλικώτατα καὶ μ᾽ ἔσφιξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του. Καὶ ἐγὼ μέν, τὶς ἦν ὁ αἰφνίδιος οὗτος φίλος, ἠγνόουν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος εὐθὺς μοὶ ἐξήγησεν ὅτι ἦν ὁ κ. Γοσράου, ποτὲ Ἐφημέριος τοῦ Βασιλέως ἐν Ἀθήναις, καὶ μοὶ διηγήθη πάντα τὰ καθ᾽ ἑαυτόν. Τὸ ἀτμόπλοιον ἦν πλῆρες ἐπιβατῶν, πάντων ἀγνώστων μοι. Ἦσαν δ᾽ οἱ πλεῖστοι κατὰ σύμπτωσιν ζεύγη μνηστήρων, ἥκιστα, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐνδιαφερομένων εἰς νέας γνωριμίας· διὰ τοῦτο ἔμενον ἐγὼ πάντων τούτων μακράν. Ἀλλ᾽ οὐχὶ οὕτω καὶ ὁ ζωηρὸς καὶ εὐτράπελος Ἐφημέριος, ὅστις, ἐντὸς ὀλίγου, μετὰ πάντων καὶ πασῶν ἐγνωρίσθη καὶ ἔγινεν οἰκειότατος.

Μετὰ μεσημβρίαν δ᾽ ἀπέβην εἰς Βόννην, ἵνα ἐπισκεφθῶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποβιώσαντος Βαρώνου Γερόλδ, πενθεροῦ τοῦ υἱοῦ μου Κλέωνος, ἤτοι τὴν χήραν του, ἥτις, καὶ ἐκείνη, μετὰ δύω ἔτη ἀπέθανε, καὶ τὴν θυγατέρα του Καρλότταν Ward, χήραν Ἄγγλου, ἀποβιώσαντος ἐν Ἰνδίαις. Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τὸν

τότε ἐκεῖ διαιτώμενον κ. Αὔγ. Boltz, τὸν πολὺ περὶ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ἀσχολούμενον, καί, ἐν ἄλλοις, ἐκδόντα ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ ἐμοῦ «Διονύσου Πλοῦ». Παρ᾽ αὐτῷ δ᾽ ἐγνώρισα νέον τινά, Σωτηριάδην ἐκ Σεῤῥῶν, ὃν ὑπώπτευσα, ἴσως ἀδίκως, ὡς σύντροφον τοῦ Μαρούλη, ἐκείνου, ὅστις ἀγυρτικῶς ὑπέσχετό τισιν ἐν Γερμανίᾳ νὰ μεταπείσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ δόγμα τῶν Διαμαρτυρουμένων, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἠξίου ν᾽ ἀργυρολογήσῃ.

Μετὰ διήμερον δ᾽ ἐκεῖ διατριβήν, μετέβην, ὑπερβὰς τόν Ῥῆνον κατὰ Bingenbrück, διὰ Kreuznach, εἰς τὸ 5 λεπτὰ ἀπέχον Münster am Stein, οὕτω καλούμενον ἐκ τῶν ὑπερκειμένων αὐτῷ δύω ἀποτόμων καὶ καθέτων βράχων, ὡς τῶν ἐν Δελφοῖς. Ἐπεσκέφθην δὲ τὸ μέρος τοῦτο, διότι ἐκεῖ ἐκ Βουκουρεστίου εἶχε πεμφθῇ διὰ τὴν ὑγείαν της ἡ νύμφη μου Δώρα, καὶ παρέμεινα παρ᾽ αὐτῇ πᾶσαν τὴν ἐπιοῦσαν, ὅτε μόνος ἀνέβην εἰς τὰ ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν δύω πετρῶν κείμενα ἐρείπια τοῦ φρουρίου Eberscastel, μέρους διασήμου, διότι ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐπροκηρύχθη ἐν Γερμανίᾳ ὁ Λουθερανισμός. Σώζονται δὲ πολλὰ ἐκεῖ ἴχνη ἀρχαῖα, καὶ λείψανα ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν τοῦ 1597. Ἐκεῖθεν δέ, θελήσας ν᾽ ἀναῤῥιχηθῶ καὶ εἰς τὴν ἄλλην κορυφήν, ἐπλανήθην, καὶ εὐτυχῶς συνηντήθην μετὰ συνοδείας περιηγητῶν Ὁλλανδῶν, οἵτινες εἶχον τὴν εὐγένειαν νὰ μὲ συμπαραλάβωσι καὶ μ᾽ ὁδηγήσωσι. Μετὰ μεσημβρίαν δ᾽ ἡ Δώρα μὲ συνώδευσεν εἰς Kreuznach, καὶ μοὶ ἔδειξε τήν, ἀνὰ πᾶν θέρος, διὰ τὰ ἰαματικά αὐτῆς ὕδατα πλήρη ξένων ταύτην πόλιν.

Τῇ 16)28 Αὐγούστου διῆλθον διὰ Wiesbaden, ὅπου ἤξευρον ὅτι θ᾽ ἀπήντων τὴν κυρίαν Κοτσεβοῦ, ἀλλ᾽ ἀγνοῶν τὴν διεύθυνσίν της, μάτην τὴν ἐζήτησα, ὥστε περιωρίσθην εἰς τὸ νὰ ἰδῶ μόνος ὅ,τι ἐδυνήθην τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ κήπων, καί, ἐπειδή, ὡς ἐν Βόρμς, οὕτω καὶ ἐδώ, ὁ φύλαξ τοῦ σιδηροδρόμου μ᾽ ἔφερεν εἰς ἄθλιον ξενοδοχεῖον, ἀνεχώρησα τὴν αὐτὴν ἑσπέραν καὶ διενυκτέρευσα εἰς Φραγκφόρτην. Ἐκεῖ, τὴν ἐπαύριον, διατρέχων τὴν πόλιν, ἀπήντησα πολὺν ὅμιλον, ἰδίως κυριῶν, διευθυνόμενον πρός τι σημεῖον. Παρηκολουθήσα δὲ καὶ ἐγὼ ἐξ ἀέργου περιεργείας τὸ πλῆθος, τὸ εἶδον ἀφιχθὲν εἰς μέρος καταστόλιστον ὑπὸ κλάδων·

προσελθὼν δέ, ἐγνώρισα ὅτι ἦν τάφος, εἰς ὃν πάντες οἱ προσερχόμενοι κατέθετον στεφάνους, καί, ἐρωτήσας, ἔμαθον ὅτι ἦν ὁ τῆς μητρός τοῦ Γαίτου, καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦν ἡ τῶν γενεθλίων τοῦ ποιητοῦ.

Ἀφιχθεὶς δ' εἰς Βερολῖνον, λήγοντος τοῦ Αὐγούστου, ἐνῳκιάσα καὶ διεσκεύασα διὰ τῶν ἐπίπλων τὴν οἰκίαν Φιλίππη εἰς Kronprinzenufer: Ἀλλ' ἐπίφοβοι μοὶ ἦλθον ἐκεῖ εἰδήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας τοῦ Ὄθωνος. Οἱ ἰατροί, κρίνοντες αὐτὴν πολὺ σπουδαιοτέραν ἢ τὸ κατ' ἀρχάς, συνεβούλευον ν' ἀπέλθῃ εἰς Μαδέραν ἢ Κολοράδον. Ὁ φίλος μου δὲ ἰατρὸς Ἔβερς, ὃν ἠρώτησα, μοὶ εἶπε τὸ ἄπελπι ὅτι, ἂν ἡ κατάστασις ἦν τῷ ὄντι σπουδαία, ἡ μετάβασις δὲν θὰ ἐχρησίμευε, πλὴν ἂν ἦτο πολυετής. Βελτιωθείσης ὅμως κατά τι τῆς καταστάσεώς του, μετέβη, μετὰ τῆς Αἰμυλίας, εἰς Aibling τῆς Βαυαρίας, πρὸς τὴν νύμφην μου Λουκίαν, ὅπου καὶ αἱ ἀδελφαί του πρὸς ὥραν διέτριβον, καὶ ἐκεῖθεν ἦλθον εἰς Βερολῖνον, ὅπου ἐγώ, ἐν τούτοις, εἶχον διασκευάσῃ τὴν οἰκίαν καὶ νέα ἔπιπλα ἀγοράσῃ. Ἐνταῦθα νέον ἰατρικὸν συμβούλιον ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως τὴν Καρλσρούην ὁ Ὄθων καὶ ἀπέλθῃ τοὐλάχιστον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ ἰατρὸς ὅμως τοῦ Πρ. Βίσμαρκ, Μ. Στράκ, στηθοσκοπήσας αὐτόν, ἀπεφήνατο, ὅτι τὸ πάθημα αὐτοῦ ἦν μόνον στηθικὸς κατάῤῥους, καὶ ὅτι θὰ ἤρκει, ἂν διέτριβεν ἐπί τινα χρόνον εἰς Βενετίαν.

Ἐπελθὼν λοιπὸν εἰς Καρλσρούην ὁ Ὄθων, ἐκόμισεν ἐκεῖθεν τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὰ βιβλία του, καὶ προσέτι, οὐχὶ μὲν ἀπολυτήριον, οὐδ' ἀπόδειξιν τελικῶν ἐξετάσεων, διότι δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὑποστῇ αὐτάς, ἀλλὰ τούτοις ἀντιστοιχοῦν ἀποδεικτικὸν πάντων ὁμοῦ τῶν καθηγητῶν, ὅτι ***ἄριστα*** ἐσπούδασε πάντα τὰ διδασκόμενα μαθήματα, καὶ ἦν ἐντελὴς ἐν αὐτοῖς.

Οὕτως ἀνεχώρησε διὰ Βενετίαν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Αἰμυλίας, ἥτις δὲν ἔστερξε νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ. Μὴ χωρούσης ὅμως κατ' εὐχὴν τῆς θεραπείας, τῷ ἐσυμβούλευσαν οἱ ἐκεῖ ἰατροὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις ὅμως μετ' ὀλίγον τὸν ἔπεμψαν εἰς Αἴγυπτον, συνοδευθέντα καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του.

Πολὺς δὲ δὲν παρῆλθε χρόνος, καί, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἱκανότητός του, τῷ ἐχορηγήθη θέσις λίαν ἱκανοποιοῦσα αὐτόν, Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐγχωρίων Σιδηροδρόμων, εἰς ἣν, μετὰ ταῦτα, καὶ ἀνωτέρω ἐπροβιβάσθη· ἡ δ᾿ ὑγεία του ἐντελῶς ἐπανῆλθε.

Τῇ 30ῇ Αὐγούστου ἐπορεύθην εἰς Lichterfelde, εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου, ὃ, ὡς ἓν τῶν ἀξιολογωτάτων τῆς Γερμανίας, ἠθέλησα νὰ γνωρίσω, διότι, περιέχον 800 μαθητάς, εἶχε λάβῃ, ἔνθα ἱδρύθη, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων του, σχεδὸν διαστάσεις πόλεως. Ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς μου δὲ ἀνέγνων, κατὰ τύχην, εἰς ἐφημερίδα, περὶ ἀγνώστου ἄλλως τε ἐπιπλοπωλείου, καί, ἐκεῖ διευθυνθείς, ἐπρομηθεύθην πάντα τὰ τῆς νέας μου ἀποκαταστάσεως, ὥστε, ὅτε ἐπανῆλθον αἱ θυγατέρες μου, εὗρον αὐτὴν ἐντελῶς κατηρτισμένην. Συνωδεύοντο δ᾿ ὑπὸ τῆς Λουκίας.

Ἐπιστρέφουσα δ᾿ εἰς Βουκουρέστιον, παρέμεινε τότε παρ᾿ ἡμῖν, ἐπ᾿ ὀλίγας ἡμέρας, ἡ νύμφη μου Δώρα μετὰ τῆς μικρᾶς, ἐννεαετοῦς τότε Ἕλλης, ἥτις, δι᾿ ὅλου τοῦ θέρους, εἶχε μείνῃ παρὰ τῇ μάμμῃ της, ἐν Βεισβάδεν, καὶ ἧς ἐθαύμασα τὴν παιδικὴν εὐφυΐαν. Πολλάκις τὸ πρωΐ, ὅταν ἤρχετο πρὸς ἐμέ, μ᾿ ἐχαιρέτα δι᾿ αὐτοσχεδίων στίχων γερμανικῶν (διότι τὴν γερμανικὴν τότε μόνον ὡμίλει), καί, ὁσάκις τὴν ἐπροκάλουν, ηὐτοσχεδίαζε, μετὰ τῆς μεγίστης εὐκολίας, ἐμμέτρως, ἢ μύθους, ἢ ἄλλα τινά.

Κατ᾿ ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν δίπλωμα Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνεργείᾳ, ὡς ὑπώπτευσα, τοῦ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐπισκεφθέντός με συναδέλφου μου κ. Χρηστομάνου, ὅστις εἶχεν ἐκπλαγῆ, ὅταν, ἐρωτήσας μέ, ἤκουσεν, ὅτι δὲν μοὶ ἐδόθη ποτὲ οὗτος ὁ τίτλος, ἐν ᾧ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ τὴν μακράν μου καθηγεσίαν, ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1867, ἀπερχόμενος τοῦ Πανεπιστημίου, αὐτοδικαίως ἔπρεπε νὰ τὸν ἔχω.

Ἡ ὑπόθεσις τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς τῆς Ἑλλάδος ἐχώρει βραδύτατα, καὶ διὰ τὴν μεγίστην μὲν δολιότητα καὶ τὰς ἐκ προθέσεως ἀναβολὰς τῶν Τούρκων, ἀλλ᾿, ὡς καὶ ὑπὸ πλείστων τῶν συναδέλφων μου, καὶ ἐν τῷ Γερμανικῷ Ὑπουργείῳ μοὶ παρετη-

ρεῖτο, προσέτι καὶ ἐξ ἀδεξιότητος ἡμῶν, βοηθούσης τὰ Τουρκικὰ τεχνάσματα. Οὕτω, μοὶ ἔλεγον, καὶ ἐγὼ δὲν ἔλειπον ἀναφέρων ταῦτα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι ἀφρόνως ἐπράξαμεν ἐπὶ μακρὸν ἐπιμένοντες, πρὶν ἢ ὁρισθῇ ἡ ὁριστικὴ γραμμή, νὰ λυθῇ πρῶτον τὸ ζήτημα τῆς ***ἀρχῆς,*** καθ᾽ ἣν θὰ ὡρίζετο, ἐν ᾧ, πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἴχομεν τὸ δίκαιον ἀναμφισβήτητον ὑπὲρ ἡμῶν· ἔπειτα δέ, ὅτε τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἀπέστημεν, ἐπεμένομεν νὰ μὴ προτείνωμεν τὰς ἡμετέρας ἀπαιτήσεις, ἀλλὰ νὰ θέλωμεν πρῶτοι νὰ προτείνωσιν οἱ Τοῦρκοι, ὥστε ὁ χρόνος παρήρχετο, καὶ πάντες διετίθεντο χλιαρώτεροι πρὸς ἡμᾶς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου ἀπεβίωσεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Εξωτερικῶν κ. Bulow, ὅστις, καὶ διὰ τὴν ἱκανότητά του γενικῶς ἐξετιμᾶτο, καὶ διὰ τὸν ἔντιμον χαρακτῆρά του ἦν πᾶσιν ἀγαπητός, εἰς ἐμέ, διὰ τὰς Ἑλληνικὰς συμπαθείας του καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ φιλοφροσύνην του, ἡ στέρησίς του ἦν λίαν ἐπαισθητή. Παρευρέθην δ᾽ εἰς τὴν κηδείαν του, εἰς ἣν παρῆσαν καὶ ἓξ αὐτοῦ υἱοί. Ὅτε δ᾽ ἐμέλλομεν νὰ ἐξέλθωμεν τῆς ἐκκλησίας, ὁ Αὐτοκράτωρ, προσελθὼν εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ, ἐφίλησε τὴν χεῖρά της.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὁ τὴν ***Ἑστίαν*** ἐκδίδων κ. Διομήδης ἐξ Ἀθηνῶν, μοὶ ἔγραψε προτείνων μοι νὰ μεταφράσω, διὰ τὸ περιοδικόν του, τὸ δίτομον Γαλλικὸν μυθιστόρημα «***Ἄνευ οἰκογενείας***» τοῦ Μαλέτου, ἀντὶ τῆς ἀντιμισθίας, ἥτις ἦν ὡρισμένη διὰ τὴν Ἑστίαν. Τοῦτο καὶ ἔπραξα. Ἀποσυρθέντος δ᾽ ἔπειτα τοῦ ἀρχισυντάκτου, μοὶ ἐδόθησαν, ὡς ἀμοιβή, σώματα τοῦ περιοδικοῦ, ἅτινα ἔμειναν ἀπώλητα.

Κατὰ προτροπὴν φίλων, ἔδωκα τὴν ἐκδοθεῖσαν μετάφρασιν τῶν Λ΄. εἰς τὸν διευθυντὴν τῶν ἐν Βερολίνῳ δημοσίων θεάτρων κ. Hülsen, ἵνα ἐξετάσῃ, ἂν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ εἰς παράστασιν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν θέατρον. Ἀλλ᾽, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐκράτησε, μοὶ τὴν ἐπέστρεψε, γράψας μοι ὅτι τὸ ἔργον ἐκτιμᾷ μέν, ὡς ἄριστον καθ᾽ ἑαυτό, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖ κατάλληλον διὰ τὸ κοινὸν τοῦ Βερολίνου, μοὶ ἀρεσκόμενον εἰς κλασικὰ ἀντικείμενα! Ἀκριβῶς δὲ τὸ αὐτὸ μοὶ ἔγραψε μετὰ 7 ἔτη καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ κόμης Hochberg. Παρεστάθη δὲ τὸ δρᾶμα ἐν Schwerin, ὅπου δὲν τὸ

εἶχον δώση ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος 1885.

Κατὰ τὸν Νοέμβριον ἐπεδήμησεν εἰς Βερολῖνον ἡ κυρία Ῥιστόρη, γενικὸν προκαλοῦσα ἐνθουσιασμόν. Καὶ μετὰ χαρᾶς μὲν τὴν ἐπανεῖδον καὶ τὴν ἐπεσκέφθην, καὶ ἐκείνης ἕνεκα ἐπορεύθην καὶ εἰς τὸ Θέατρον, ὃ ἄλλως δὲν ἔπραττον. Ἀλλ' ἴσως ἕνεκα τῆς ψυχικῆς διαθέσεως, εἰς ἣν διετέλουν, δὲν ἐδυνήθην, ὑποκρινομένην τὴν Μαρίαν Ἀντουανέτταν, νὰ τὴν ἐκτιμήσω, ὡς ἄλλοτε.

Ὁ ἐν Λειψίᾳ Φρειδ. Βιλχέλμ μοὶ ἔγραψε ζητήσας μοι πραγματείαν τινὰ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Εὑρὼν ὅμως, ἣν τῷ ἔπεμψα, λίαν ἐκτενῆ, ἐξέδοτο εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον, οὗ ἔπειτα καὶ δευτέραν ἐκτενεστέραν ἐδημοσίευσεν ἔκδοσιν, ἀμφοτέρας ἀπολύτως εἰς ὄφελός του. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πολὺ δὲν ἐμερίμνησε περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ ἔργου, τὸ μετά τινα ἔτη εὐφυέστατον μέν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἀπολύτως στηριζόμενον καὶ τριπλασίως ὀγκωδέστερον σύγγραμμα τοῦ Ἐδ. Ἔγγελ, ἐξελήφθη καὶ ἐξετιμήθη γενικῶς, ὡς πρωτότυπον.

Καιρίως ἐθλίβην ἀπολέσας ἐν Δεκεμβρίῳ καλὸν φίλον, τὸν ἄρτι διορισθέντα Πρέσβυν τῆς Γερμανίας εἰς Βουκουρέστιον, ἀλλὰ μὴ προφθάσαντα ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του, κ. Jarmund. Ἐν ταὐτῷ δὲ, διὰ λόγους ὑγείας, παραιτηθείς, ἀνεχώρει ἐκ Βερολίνου ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας, κ. St Vallier, οὗ τότε ἐγνώρισα καὶ τοὺς εἰς ἐπίσκεψίν του ἐλθόντας ἀξιολόγους γονεῖς του.

1880.

Ὁ χρόνος παρήρχετο καὶ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων τὸ ζήτημα ἔμενε στάσιμον, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαφεῦγον τῶν Δυνάμεων τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερινῶν συναναστροφῶν τοῦ Πρ. Ῥαδζιβίλ, πλησιάσας με ὁ Αὐτοκράτωρ, μοὶ εἶπεν ὅτι μετὰ λύπης βλέπει μὴ περατουμένην ἔτι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, εἰς ὃ τῷ ἀπεκρίθην ὅτι πταίει ὁ γείτων μου, δείξας τὸν παριστάμενόν μοι Ῥαδουλᾶν,

Πρέσβυν τῆς Τουρκίας. Ἐτηλεγράφησα δ' εἰς Ἀθήνας, προτροπῇ καὶ τοῦ Ἄγγλου Πρέσβεως, νὰ σπεύσωσιν εἰς τὸν διορισμὸν τῶν ἐκ μέρους ἡμῶν ὁροθετῶν. Ἀλλ' ἔλαβον εἰς ἀπάντησιν, ὅτι ὁ ὑπουργὸς κ. Δεληγιάννης, ἀπ' ἐναντίας πασῶν τούτων τῶν προτροπῶν, δὲν συγκατετίθετο εἰς τὸν διορισμόν.

Ἐκ Περγάμου, εἰς ἧς τὴν ἀνασκαφὴν ἴσως συνετέλεσε καὶ ἡ πρὸς τὸν Κούρτιον παρατήρησίς μου, ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐκεῖ εὑρεθὲν ἀνάγλυφον, εἶχον ἐν τούτοις πλεῖστα κομισθῇ γλυπτὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς πρώτης τῶν Διαδόχων ἐποχῆς, εἰς ἅ, πιθανὸν θεωρῶ ὅτι εἰργάσθη καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Πραξιτέλους. Ταῦτα ἐκίνουν τὸν γενικὸν θαυμασμὸν πάντων τῶν εἰδημόνων. Ἓν ἐκ τῶν μειζόνων αὐτῶν τεμαχίων, παριστῶν γυναῖκα ἐπὶ λέοντος ὠχουμένην, εἶχεν εὕρῃ, πρὸ ἐτῶν, ὁ ἐκεῖ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων κ. Humann, καὶ δωρήσῃ αὐτὸ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῷ Συλλόγῳ τῶν Γραμμάτων, πρὶν ἢ ὑποπτεύσῃ τίνας ἄλλους θησαυροὺς ἔκρυπτεν ἡ γῆ, ἐφ' ἧς ἦν ἐῤῥιμμένον ἐκεῖνο. Τοῦτο μαθών, ἔσπευσα, ἀπ' ἐμαυτοῦ καὶ ἄνευ τινὸς προτροπῆς, νὰ γράψω εἰς τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενῶν, ὡς εἰς τὴν Α. Π. τὸν Πατριάρχην, εἰς τὸν Ἀλ. Καραθεοδωρῆν, εἰς τὸν Καλλιάδην καὶ εἰς τὸν Στ. Ἀριστάρχην, ὅτι θ' ἀπεδείκνυον εὐγενῆ καὶ πεφωτισμένην ἐκτίμησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ συμφέροντος, ἂν ἐδώρουν καὶ τὸ αὐτοῖς ἀνῆκον τεμάχιον τοῦτο πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης σειρᾶς. Μεθ' ἱκανὰς δ' ἀντιλογίας, ὑπερίσχυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἄποψις αὕτη, ὡς ἀφορῶσα τὸ ὑπέρτατον τῆς τέχνης συμφέρον, καὶ τὸ καλλιτέχνημα ἐστάλη, πρὸς μεγάλην χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀρχῶν. Ὁ Πρ. Βίσμαρκ, εἰς διπλωματικὸν γεῦμά του διὰ τὰ γενέθλια τοῦ Αὐτοκράτορος, δὶς μὲ ηὐχαρίστησε διὰ τοῦτο.

Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἰς τοῦ Κόμητος Stolberg (Wenigerode) ἐδόθη ὡραία παράστασις δύω κωμῳδιῶν (Glückstein καὶ das Schwert von Damokles), ἐν αἷς ἰδίως διέπρεψεν ἡ γραία Pesse Hatzeld, ἡ ἐκ Βιέννης.

Ἐκ Παρισίων ὁ Ἰουδαῖος ἐκδότης Calman Lévy, ὃν μοὶ ἐσύστησαν τινὲς τῶν ἐν Βερολίνῳ ὁμογενῶν του, μοὶ ἔγραψεν,

ὅτι δέχεται νὰ ἐκδώσῃ ἕνα τόμον γαλλικῶν μεταφράσεων τῶν Διηγημάτων μου· καὶ ἔπραξε τοῦτο, χωρὶς ἐγώ, οὔτε τότε, οὔτε ἄλλοτε νὰ ζητήσω, ἢ λάβω, ὑλικόν τι ὄφελος τῆς ἐργασίας μου, διότι ποτὲ δὲν εἶχον τὴν οἴησιν, ὅτι οἱ ἐκδόται θὰ ἐκέρδιζόν τι ἐξ αὐτῆς. Μόνην δ' ἐξαίρεσιν ἀπετέλει ἡ ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, διότι καὶ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἀμοιβὴν αὐτῆς αὐτὸς ὁ π. Κάλβαρης μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ, συμβληθεὶς μετ' ἐμοῦ.

Ἐπιδημούντων τότε εἰς Βερολῖνον τοῦ Στρατηγοῦ Κορωναίου, τοῦ δικηγόρου Εὐκλείδου καὶ τῶν κυρίων Τσανετοπούλου καὶ Πολίτου, ἐζήτησα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἄδειαν καὶ συνεπεσκέφθην μετ' αὐτῶν λεπτομερῶς τὰς ἀξιολόγους Φυλακὰς τοῦ Pletzensplaz καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν ὀλιγοποίνων ἐν Mohabit, εὐχηθεὶς νὰ εὐτυχήσωμέν ποτε καὶ ἐν Ἑλλάδι νὰ ἔχωμεν τοιαύταις ὁμοίας, καὶ τοῦτο ἰδίως συστήσας εἰς τὸν κ. Ζηνόπουλον, εἰς οὗ τὴν νοημοσύνην καὶ τὸ πολιτικὸν μέλλον εἶχον μεγάλην ἐμπιστοσύνην.

Εἰς τὴν γενικὴν συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημίας, εἰς ἣν πάντοτε, καθ' ὃ ἀντεπιστέλλων, παρεκαθήμην, εἶχον τὴν φορὰν ταύτην τὴν εὐτυχίαν ν' ἀκούσω ὁμιλούντων τοῦ Δρόϋσεν καὶ τοῦ Μόμσεν.

Ἐπιμελήτριαν τῶν θυγατέρων μου εἴχομεν, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, συστάσει τῆς κυρίας Μοργενστέρν, τὴν κυρίαν Brause, κυρίαν ἐμβριθῆ καὶ λογίαν, ἣν ἠγαπῶμεν πολύ, αἱ θυγατέρες μου δ', οὐχ ἧττον καὶ τὸν ἄσχημον μέν, ἀλλὰ νοήμονα κύνα της Truwalk. Εἰς τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς, κ. Baur, Ταγματάρχου ἐν Φραγκοφόρτῃ ἐπὶ τοῦ Ὄδερ, προσκληθέντες, μετέβημεν καὶ διενυκτερεύσαμεν, καὶ ὑπὸ τὴν φιλόφρονα αὐτοῦ ὁδηγίαν ἐπεσκέφθημεν τοὺς περιπάτους καὶ τὸ Θέατρον· τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἅμα ἐξυπνήσαμεν, μᾶς ἐχαιρέτισεν ἐκ τῆς αὐλῆς ἡ στρατιωτικὴ μουσική, προσελθοῦσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ πολέμου διακριθέντος ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ διέκρινε καὶ ἠγάπα. Τοῦτον, μετὰ τὴν γενομένην ἡμῖν τιμήν, προσεκαλέσαμεν ἄνω καὶ ἔπιε, μεθ' ἡμῶν, τὸν καφέ του.

Εἷς δ' ἐκ τῶν συνδαιτυμόνων τοῦ δείπνου τῆς προτεραίας, ὁ κ. Kette, ἐπισκεφθείς με αὖθις, μοὶ ἔφερε καὶ μοὶ ἐδωρήσατο

ἓν ἔμμετρον δρᾶμά του, ἐπιγραφόμενον Caroline Proctli.

Τῇ 20 Μαρτίου (5 Ἀπριλίου) ἀπεβίωσεν ὁ πρὸ ἐτῶν ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου πάσχων ἀδελφὸς τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, Ἀδόλφος Σοβερνχάϊμ, οὗ ἡ σύζυγος, Ἄννα (θυγάτηρ Magnus, τοῦ προϊσταμένου τῶν Ἰουδαίων τοῦ Βερολίνου), ἐνυμφεύθη μετὰ ταῦτα τὸν Εὐγένιον Λάνδαου, ἀποτελέσασα οἰκίαν πρὸς ἐμὲ πάντοτε φιλοξενωτάτην.

Τότε ἦν, μεταξὺ τῶν ἐν Βερολίνῳ σπουδαζόντων, ὁ καὶ ἰατρὸς κ. Λάμπρος, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμερίμνησα τὸ κατὰ δύναμιν, συστήσας αὐτόν, ἐπὶ τῶν ἐξετάσεών του ἰδίως, εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Χημείας κ. Hofmann, καὶ εἰς τὸν κ. Ράδοβιτς, καὶ παρ᾽ ἀμφοτέρων ἔλαβον ὑποσχέσεις ὑπὲρ αὐτοῦ.

Τῇ δὲ 27)8 Ἀπριλίου ἐτηλεγράφησα εἰς Ἀθήνας, συγχαρεὶς τὴν Α. Μ. τὴν Βασίλισσαν, δι᾽ ἣν ἔτεκε θυγατέρα, ἥτις ὅμως ἀπεβίωσε μετὰ ταῦτα.

Εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Φρειδερίκου προσκληθείς, παρευρέθην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παράστασιν τοῦ Αἴαντος, ἧς ὅμως μικρὰ ἐνόησα, τῆς ἀπαγγελίας κατὰ τὴν ἐράσμιον προφορὰν γενομένης. Οἱ χοροὶ δ᾽ ἔψαλον κατὰ τὴν ἀξιόλογον μουσικὴν τοῦ Bellermann.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ ἡ Κόμησσα Schleinitz, ἣν ἐπεσκέφθην, μ᾽ ἔφερεν εἰς πρόσγειον εὐρεῖαν αἴθουσαν τῆς οἰκίας της, μεταβεβλημένην εἰς πλούσιον ζωγραφικῆς ἐργαστήριον, καὶ μοὶ ἐξήγησεν ὅτι, ὁσάκις ἔρχεται ἐκ Μονάχου ὁ ἐπίσημος καλλιτέχνης Λεμβάχ, τὸν φιλοξενεῖ παρ᾽ ἑαυτῇ, μέρος τῆς ὑπουργικῆς οἰκίας οὕτως μεταρρυθμίζουσα καὶ πολλὰ ἀριστουργήματα εἶδον ἐκεῖ.

Ὁ νέος ἑλληνομαθὴς Ὄθων Ἔλλισσεν, υἱὸς τοῦ ποτὲ μεταφράσαντος τὸν Αὐθέντην τοῦ Μωρέως, μ᾽ ἐπεσκέφθη κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἐδείπνησε παρ᾽ ἡμῖν. Οὗτος δέ, μετὰ ταῦτα, μετέφρασεν εἰς τὴν Γερμανικὴν πολλὰ τῶν ποιημάτων μου.

Ἐγνωρίσθην δὲ τότε καὶ μετὰ τοῦ Lhürsen, ὅστις ἐν Σμύρνῃ Πρόξενος ὢν τῆς Γερμανίας, ἔδωκε πρῶτος τῷ Hamann ἀφορμὴν νὰ εὕρῃ τὰς Περγαμινὰς γλυφάς. Ἡ δὲ κυρία Lhürsen διέπρεπεν ἐπὶ χάριτι καὶ εὐφυΐᾳ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ ἔαρ τοῦτο ἦν περίεργον καὶ χαρακτηριστικὸν διὰ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Γερμανίας ὑπὸ μετεωρολογικὴν ἔποψιν. Ἐν ᾧ τῇ 3)15 Ἀπριλίου τὸ θερμόμετρον εἶχεν ἀναβῇ εἰς 18° Ρεωμύρου, τῇ 17)29 ἔπεσε χιών.

Ἐπεσκέφθην δὲ δύω ἐκθέσεις, μίαν κυνῶν ὑπὲρ τοὺς χιλίους, ὧν τινες, κυνάρια μάλιστα, σπάνια διὰ τὴν τρίχωσιν καὶ τὸ χρῶμα, ἐτιμῶντο 20,000 Μαρκῶν, περίπου τρισμυρίων δραχμῶν ἕκαστον. Ἡ δ' ἑτέρα ἦν ἰχθυολογικὴ καὶ ἁλιευτική, καὶ εἰς αὐτήν, προσκληθεῖσα καὶ ἡ Ἑλλάς, δὲν μετέσχε, διότι ὀλίγοι παρ' ἡμῖν ἦσαν οἱ ἐννοοῦντες ὅτι, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μέλλοντος, ὃ ἐπιδιώκει, πρέπει νὰ δράττηται περιστάσεως, ἵνα ἑλκύῃ τῶν ἐθνῶν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν.

Ἐπί τινα χρόνον ἐδέχθημεν καὶ ἐφιλοξενήσαμεν παρ' ἡμῖν τὴν 15ετῆ ὡραίαν Ἔλμαν Bruce, θυγατέρα τῆς Jane, θυγατρὸς τῆς φιλτάτης ἀδελφῆς μου Ραλοῦς Σκήν, ἐν Δρέσδῃ σπουδάζουσαν.

Εἰς τῆς κυρίας Hohenhausen εἶχον γνωρίση, πρό τινος, τὴν νέαν Hackesthal, γράφουσαν πεζὰ δράματα. Ἓν τούτων, διδαχθὲν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν θέατρον, κατεκρίθη καὶ ἀπεῤῥίφθη, ἀλλ' ἀδίκως, ὡς ἐγὼ εὗρον, ὅτε ἀνέγνων αὐτά, δι' ὃ καί, ἵνα ἐκφράσω τὴν δικαιοσύνην, ἣν ἀπέδιδον εἰς τὴν φιλότιμον νέαν, ἐπεσκέφθην αὐτὴν ἐπανειλημμένως παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ της. Παραδόξως ὅμως ἡ προσπάθειά μου φαίνεται ὅτι παρεξηγήθη· δι' ὃ καὶ κατὰ τὸ Πάσχα, ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν αὖθις, ἠναγκάσθην νὰ τῇ ἐξηγήσω, ὅτι ὅλως φιλικὰ καὶ πεζικὰ ἔτρεφον πρὸς αὐτὴν αἰσθήματα, ὡς καὶ πατρός, ἢ καὶ πάππου εἶχον, ὡς πρὸς αὐτήν, ἡλικίαν. Ἔκτοτε δ' ἐνόμισα περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω τὰς ἐπισκέψεις μου.

Λήγοντος τοῦ Ἀπριλίου προσεκλήθην εἰς δεῖπνον τριάκοντα συνδαιτυμόνων ἐν τῷ Ζωολογικῷ Κήπῳ, εἰς τιμὴν διδόμενον τοῦ κ. Hamann, εὑρέτου τῶν Περγαμικῶν ἀρχαιοτήτων. Εἰς αὐτὸ δ' ἐν ἄλλοις, ὡμίλησεν εὐγλωττότατα ὁ μυθιστοριογράφος Ἀουερβάχ.

Τῇ 15)27 δὲ Μαΐου ἔφθασεν εἰς Βερολῖνον ἡ Βασίλισσα ἡμῶν μετὰ τῶν Ἡγεμονίδων Ἀλεξάνδρας καὶ Μαρίας καὶ τῶν

ἄλλων παιδίων, τοῦ Βασιλέως ὄντος ἐν Παρισίοις· καὶ εἰς τὸ Βασιλικὸν πρόγευμα προσεκλήθην μετὰ τῶν θυγατέρων μου, καὶ τοῦ Ῥώσσου Πρέσβεως Σαβούρωφ. Ἐν ᾧ δ' ἐπρογευόμεθα, ἀνηγγέλθη ἐπίσκεψις τῆς Ἡγεμονίδος τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου, καὶ ἡ Βασίλισσα ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν μακροτάτην ἐπίσκεψίν της. Μετὰ ταῦτα δ' εἰς τὴν Α. Μ. ἐξέθηκα τὰς θεωρίας μου περὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἣν ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐν ἄλλοις καὶ τῆς οἰκονομικῆς, ἥτις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσύμφερεν. Ἐθαύμαζον δ' ἀκούων τῆς Ἀνάσσης ἡμῶν ἐμβριθέστατα ἀντιλαμβανομένης τῶν σπουδαίων τούτων ζητημάτων.

Ἀπῆλθε δ' εἰς Πετρούπολιν ἡ Α. Μ. τῇ ἐπαύριον τὸ ἑσπέρας, ἀναθεῖσα εἰς ἐμὲ τὴν μέριμναν τοῦ νὰ πέμψω τὰς Ἡγεμονίδας μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ αὐτῶν, Κομήσσης v. den Gröben διὰ Κεὶλ εἰς Κοπεγχάγην.

Τῇ 17)29 Μαΐου λοιπὸν εἰς τὰς 9 τὸ πρωῒ μετέβην εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ξενοδοχεῖον (Kaïserhof), ὅπου διέμενον τὰ Βασιλικὰ παιδία. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦν ἡ τῆς μεγάλης ἐπιθεωρήσεως εἰς τὰ πέριξ τοῦ Βερολίνου, εἰς ἣν πάντες οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης μετὰ σπουδῆς συνέρρεον, ἠρώτησα τὴν Ἡγεμονόπαιδα Ἀλεξάνδραν, ἂν δὲν ἐπεθύμει καὶ ἐκείνη νὰ ἴδῃ τὴν ἀξιοθέατον τῷ ὄντι παράταξιν, καθ' ὅσον μόνον μετὰ μεσημβρίαν ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσωσι. Καὶ ἡ μὲν χαρίεσσα βασιλόπαις εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ παιδαγωγὸς αὐτῆς, κόμησσα Gröben, οὐδόλως ἀντέτεινε, διέταξα ἐγὼ νὰ προσέλθῃ μία τῶν εἰς διάθεσιν τῆς Βασιλίσσης τεθειμένων βασιλικῶν ἁμαξῶν, ἵνα μᾶς παραλάβῃ. Ὁ ὑπηρέτης ὅμως, ἐπανελθών, ἀνήγγειλεν ὅτι βασιλικαὶ ἅμαξαι δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, διότι, ἐπὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Βασιλίσσης εἶχε νομισθῇ ὅτι συναπῆλθε πᾶσα ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια. Τότε ἔπεμψα εἰς τὰ πέριξ ἁμαξοστάσια, δοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐνοικιασθῇ ἀμέσως μία τῶν εὐπρεπεστέρων ἁμαξῶν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν, μετ' οὐ πολύ, μοὶ ἀνηγγέλθη, ὅτι ἅμαξαι πρὸς ἐνοικίασιν πλέον δὲν ἔμενον, διότι πᾶσαι ἦσαν ἀπὸ τῆς αὐγῆς ἤδη εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως.

Τοῦτο ἦν δυσάρεστον. Ἐκ τοῦ ἐξώστου δὲ ἰδών, μεταξὺ τῶν ἀγοραίων ἁμαξῶν, μίαν ἔχουσαν κατ᾽ ἐξαίρεσιν δύω ἵππους, ἠρώτησα τὴν Βασιλόπαιδα, ἣν ἔβλεπον θλιβομένην, ἂν θὰ συγκατένευε νὰ ἐπιβῇ αὐτῆς. Μοὶ ἀπήντησε δ᾽ ὅτι ἦν προθυμωτάτη, ἂν τὸ ἐπέτρεπεν ἡ κυρία Gröben. Ἀπέτεινα λοιπὸν τὴν πρότασιν εἰς αὐτήν, εἰπὼν ὅτι, διὰ τῆς πόλεως, οὔσης ἤδη σχεδὸν ἐρήμου, θὰ διεβαίνομεν ἄγνωστοι καὶ ἀπαρατήρητοι· εἰς δὲ τὸ Πεδίον τῆς Ἐπιθεωρήσεως ὅτι εἰσὶν ἤδη αἱ θυγατέρες μου, καὶ ἡ Ἡγεμονὶς μετὰ τῆς κυρίας Gröben θέλει ἀμέσως ἐκεῖ μεταβῇ εἰς τὴν ἡμετέραν ἅμαξαν.

Οὕτως ἀπεφασίσθη καὶ οὕτως ἔγινε, τῆς μικρᾶς Ἡγεμονίδος Μαρίας, μὴ συμπαραληφθείσης. Εἰς τὸ Πεδίον τῆς Ἐπιθεωρήσεως ὅμως, ὅταν ἐφθάσαμεν, ἐκωλύθημεν ὑπὸ τῶν σκοπῶν νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω, διότι ἡ εἴσοδος ἀπηγορεύετο εἰς τὰς ἀγοραίας ἁμάξας. Τότε, καλέσας πλησίον ἕνα τῶν ὑπαστυνόμων· ἐκεῖ που ἱστάμενον, τῷ εἶπον τίς εἶμαι, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας, τὸν ἐν τῇ Κυβερνήσει σχεδὸν θέσιν ὑπουργοῦ κατέχοντα κ. Μαδάην, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ τῷ ὁμιλήσω. Εἰς αὐτὸν δ᾽ ἔφιππον προσελθόντα, εἶπον ὅτι ἔχω μετ᾽ ἐμοῦ τὴν θυγατέρα τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, καὶ τῷ ἐξήγησα τὴν περίστασιν· τότε αὐτὸς μᾶς ἔδωκεν ἕνα ἀξιωματικόν, ὅστις μᾶς συνώδευσε, καὶ εὑρὼν εὐκόλως τὴν ἡμετέραν ἅμαξαν, μετεβίβασα εἰς αὐτὴν τὴν Ἡγεμονίδα μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ της, ἐγὼ δ᾽ ἐκάθησα παρὰ τῷ ἁμαξηλάτῃ.

Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον, κατ᾽ ἐπιθυμίαν τῆς Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας, κατέβημεν, ἵνα πεζοὶ καὶ πλησίον ἴδωμεν καλήτερον τὰ καθέκαστα. Ἐπειδὴ δ᾽ ἐν ᾧ ἤμεθα ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους, μᾶς εἶδεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἔφιππος ὤν, καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς μετὰ πάσης τῆς συνοδείας του, προσωμίλησε τὴν Βασιλόπαιδα, καὶ μᾶς εἶπε νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν, καὶ νὰ ἴδωμεν καλήτερα· ὁ δὲ Διάδοχος μοὶ εἶπεν ὅτι, ἂν εἶχον εἰδοποιήσῃ ὅτι ἡ Βασιλόπαις ἔμεινε καὶ ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν, θὰ τῇ ἐστέλλετο ἅμαξα καὶ συνοδεία.

Ἀλλὰ τοσοῦτο πλῆθος εἶχε παρακολουθήση τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ἅμαξαι ἤρχισαν οὕτω νὰ μετακινῶνται κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, ὥστε ἡ θέσις ἡμῶν ἀπέβαινεν ἐπικίνδυνος, καὶ δύσκολος ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἁμάξης, ἀφ᾿ ἧς εἴχομεν μακρυνθῆ καὶ ἀποκοπῆ. Ἰδὼν λοιπὸν ἐκεῖ πλησίον τὴν ἅμαξαν τῆς Κομήσσης Brühl, Μεγάλης Κυρίας τοῦ Διαδόχου, ἔσπευσα πρὸς αὐτήν, καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ δεχθῆ τὴν μικρὰν Βασιλόπαιδα μετὰ τῆς κυρίας Gröben. Τούτου δὲ γενομένου, ἐπέστρεψα μετὰ τῶν θυγατέρων μου, ὅπως ἐδυνήθην, εἰς τὸ ἡμέτερον ὄχημα. Τῇ 2 δὲ μ. μ. πάλιν μετὰ τῶν θυγατέρων μου, παρέλαβον τὰς Βασιλόπαιδας μετὰ τῆς Παιδαγωγοῦ καὶ τῆς εἰς ἐπίσκεψιν αὐτῶν ἐλθούσης κυρίας Ῥάδοβιτς, καὶ μετέβημεν εἰς ἐργαστήρια παιγνιδίων. Τῇ δὲ 4η μ. μ. συναπῆλθον μετὰ τῶν Βασιλικῶν παιδίων διὰ σιδηροδρόμου. Ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας δ᾿ ἐνθυμοῦμαι ἀστεῖον παιδικὸν ἐπεισόδιον. Καθ᾿ ὁδὸν ἠθέλησα νὰ προσφέρω εἰς τὰς μικρὰς Βασιλόπαιδας, πρὸς ἀναψυχὴν τινὰ γλυκύσματα, ἃ εἶχον λάβῃ μετ᾿ ἐμοῦ, ἀλλ᾿ ἡ αὐστηρὰ παιδαγωγὸς ἀντέστη ἐπιμόνως, ἀγνοῶ διατί, καὶ μόνον ἐπέτρεψεν ἀνὰ ἓν νὰ λαμβάνη ἑκάστη, ὅτε ἀφικνούμεθα εἰς σταθμόν. Εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν διάταξιν ἐνεδώκαμεν· ἀλλ᾿ ἡ μικρὰ Ἡγεμονὶς συνεχῶς μὲ ἠρώτα, καὶ ἤνοιγε τὸ παράθυρον νὰ ἴδῃ, ἂν ἀπέχῃ ἔτι πολὺ ὁ Σταθμός. Τέλος δέ, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πρῶτον, τῇ προσήνεγκον πάλιν τὸ γλυκὺ κιβώτιον, καὶ δι᾿ ἄκρων τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ λιχανοῦ, ὑπ᾿ ὄψει τῆς παιδαγωγοῦ, ἔλαβεν ἓν ζαχαρικόν· ἀλλὰ διὰ τῶν τριῶν ἄλλων δακτύλων προσέλαβεν ἀφανῶς καὶ ἄλλα τρία ἢ τέσσαρα.

Κατὰ τὰς 8 τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν Σταθμὸν ἐν Ἀμβούργῳ, μᾶς ἐδέχθη ὁ Πρόξενος κ. Γόρισσεν, ὃν τηλεγραφικῶς εἶχον εἰδοποιήση, καὶ μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς ***Εὐρώπης,*** ὅπου καὶ προσκληθείς, συνεδείπνησε μεθ᾿ ἡμῶν· ἐγὼ δ᾿ ἐτηλεγράφησα περὶ τῆς ἀφίξεως εἴς τε τὸν Βασιλέα εἰς Παρισίους, καὶ εἰς τὴν Βασίλισσαν τῆς Δανίας εἰς Κοπεγχάγην.

Τὴν δ᾿ ἑπομένην ἡμέραν, μετ᾿ ἰδιαιτέρους μου περιπάτους καὶ ἀναγνώσεις, καὶ μετὰ τὸ πρόγευμα, δι᾿ ἁμάξης, εἰς ἣν παρεκάθησε καὶ ὁ Πρόξενος, περιεφέραμεν τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν εἰς τὸν

λιμένα καὶ τὸν ὡραῖον τοῦ Ἀμβούργου Βοτανικὸν καὶ Ζωολογικὸν Κῆπον, ὅπου ἰδίως μεγάλως διεσκέδαζον τὴν εὔθυμον Βασιλόπαιδα οἱ ἄλλως ἄγνωστοι αὐτῇ Λάμαι, καὶ μ' ἠρώτα διατὶ τὴν πτύουσι. Γευματίσαντες περὶ μεσημβρίαν καὶ μετὰ τοῦ Προξένου, συμπροσκληθέντος, περὶ τὰς 2 ἀπήλθομεν, καὶ εἰς τὰς 5 ἀφίχθημεν εἰς Κείλ, καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Germania, καὶ περιήλθομεν εἶτα, μέρη τῆς πόλεως πεζοί. Τὸ δ' ἑσπέρας, ὅτε ἀπεσύρθην εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἀνέγνων ἣν εἶχον φέρῃ μετ' ἐμοῦ ἀρτίαν μετάφρασιν τοῦ Ναθὰν ὑπὸ Ἀφεντούλη. Κρίσεως δ' ἀπέσχον ἐπ' αὐτῆς, διότι καὶ ἐγὼ εἶχον μεταφράσῃ τὸ ἴδιον δρᾶμα.

Τῇ ἐπιούσῃ δ', ἀπὸ τῆς αὐγῆς, ἐπεσκέφθην τὸ πλοῖον, δι' οὗ ἔμελον ν' ἀπέλθωσιν αἱ Ἡγεμονόπαιδες, καὶ εἶπον τὰ δέοντα εἰς τὸν πλοίαρχον. Εἶτα δέ, ἀδείᾳ τῆς παιδαγωγοῦ, συνώδευσα τὴν μικρὰν Ἡγεμονόπαιδα εἰς ἄλλον περίπατον, πρὸς μέρη περὶ ὧν εἶχον ἀκούσῃ, ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν περιέργων τῆς πόλεως, καὶ εἶτα εἰς ζαχαροπλαστεῖον, ἔνθα, ἀγοράσας, τῇ προσήνεγκον κίστην ζαχαρωτῶν.Ἐπέμεινεν ὅμως νὰ λάβω ἐγὼ τὴν ἀπαρχὴν αὐτῶν, διότι διϊσχυρίζετο ὅτι ὑπ'ἐμοῦ ἀγορασθέντα, ἦσαν κτῆμά μου.Τὰ ἐπίλοιπα δὲ ἐδέχθη εὐμενῶς, καὶ τὰ ἀπεκόμισε, νομίζω, ὡς λαθρεμπόριον.

Ὅτε δὲ περὶ τὰς 11 τὰς συνώδευσα εἰς τὴν ἐπιβίβασιν, βλέπων τινα σύννεφα εἰς τὸν οὐρανόν, ἠρώτησα τὸν πλοίαρχον, τὶ φρονεῖ περὶ τοῦ καιροῦ· μ' ἐβεβαίωσε δ' αὐτὸς ὅτι ἦτον εὔδιος ὁ ἄνεμος, καὶ ὅτι θὰ ἔχωσιν ἄριστον τὸν διάπλουν.

«Μὴ τὸν πιστεύῃς», μοὶ εἶπεν Ἑλληνιστὶ ἡ εἰς τὸν διάλογον τοῦτον παρευρισκομένη μικρὰ Ἀλεξάνδρα. «Αὐτοὶ οἱ θαλασσινοὶ πάντοτε αὐτὸ λέγουν. Τοὺς ἤκουσα πολλάκις, ὅταν ἤμουν μὲ τὸν πατέρα μου».

Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος εἶχε δίκαιον. Τῷ ὄντι ὁ διάπλους των ὑπῆρξεν ἥσυχος, ὡς μοὶ ἐτηλεγραφήθη τῇ ἐπαύριον. Ἐγὼ δ' αὐθημερὸν ἐπέστρεψα καὶ ἤμην ἐν Βερολίνῳ περὶ τὰς 8 τὸ ἑσπέρας, καὶ τὴν ἐπαύριον συνώδευσα τὰς θυγατέρας μου εἰς μέγα πρόγευμα μετὰ χοροῦ εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Bleichröder ἐν Charlottenburg.

Πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ κ. Κεῖπερτ ἐτύπου χάρτην δεικνύοντα τὰ διάφορα προτεινόμενα νέα ὅρια διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπῆλθον τῇ 21)2 Ἰουνίου πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν ἔπεισα νὰ προσθέσῃ καὶ ἄλλην γράμμην, τὴν τῆς διαιρέσεως κατά τὸν ῥοῦν τῶν ὑδάτων. Λαβὼν δὲ τὸ σχέδιον τοῦ οὕτω συμπληρωθέντος χάρτου, τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς ἣν πρότασιν, ὡς μέλος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συμβουλίου, εἶχον ὑποβάλῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς πολλὰ τῶν ἐπισήμων μελῶν αὐτοῦ, τὸ ἔδειξα διαφόροις τῶν συναδέλφων μου, οἷον τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας κ. St Vallier, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι ἐντελῶς ἐγκρίνει τὴν γνώμην μου, καὶ ἦν πρόθυμος νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ, ἂν ἤθελε συγκροτηθῇ Συνέδριον πρὸς κανονισμὸν τῆς ἡμετέρας ὁροθεσίας. Ἐντελῶς δ᾽ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπείσθη καὶ ὁ φιλέλλην Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, Λόρδος Od. Russel. Δὲν τὸ ἠρνήθην δὲ καὶ εἰς τὸν τῆς Ἰταλίας, εἰ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι καὶ ὑπὸ πολλῶν τῷ ἀπεδίδετο, ὃ καὶ ἐτηλεγράφησα εἰς Ἀθήνας, δυσμενὴς διάθεσις, ὡς πρὸς τὴν προσάρτησιν τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὑπετίθετο ὅτι αὐτὴ ἐπωφθαλμία εἰς τῶν μερῶν ἐκείνων τὴν κτῆσιν. Ὁ Πρέσβυς τῆς Αὐστρίας (Suzenyi) μοὶ ἔδειξεν ἐπίσης καλὰς διαθέσεις, εἰ καὶ μὴ ἔχων γνῶσιν τῆς ὑποθέσεως, διότι εἶχεν ἀφιχθῇ πρὸ ὀλίγου. Ἔφερα δὲ τὸ σχέδιόν μου εἰς γνῶσιν καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γερμανίας, πρ. Hohenlohe. Προσέτι δ᾽ ἔγραψα καὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ ζητήματος, ὃ ἀνέγνων εἰς πάντας τοὺς ἐπιῤῥοὴν ἐξασκουντας. Ταῦτα δὲ πάντα ἰδιωτικῶς, πρωτοβούλως καὶ ὑπ᾽ ἐμὴν εὐθύνην, διότι οὐδεμίαν εἶχον ὁδηγίαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Μόνον δὲ τῇ 31)12 Ἰουνίου ἔλαβον παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἔγγραφον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἐν ᾧ μοὶ ἐλέγετο ὅτι εἰς τὸ Συνέδριον, περὶ οὗ οὐδέν ποτε πρὶν μοὶ εἶχε γνωστοποιήσῃ, πέμπει, ἵν᾽ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, τὸν κ. Βραΐλαν.

Καὶ τῷ ὄντι δ᾽ ἔφθασεν ὁ κ. Βραΐλας τῇ 1)13 Ἰουνίου, ἔχων μακρὰς ὁδηγίας δι᾽ ἑαυτόν, οὐδὲν δὲ δι᾽ ἐμέ. Παρουσίασα δὲ τὴν ἐπιοῦσαν αὐτὸν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ εἰς τοὺς Πρέσβεις, οἵτι-

νες, ἂν συνεκροτεῖτο συνέδριον, θὰ ἦσαν τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ παρὰ πᾶσιν εἶπον ἐγὼ πολὺ περισσότερα καὶ ἐντονώτερα, ἢ ὁ ἐκτάκτως ἀποσταλεὶς ἀξιόλογος φίλος μου, ὡς ἦν ἑπόμενον, διότι ἐγὼ εἶχον πολὺ βαθύτερον καὶ μακρότερον μελετήση τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ ἑσπέρας δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας λαβών, ἀνέγνων τὲς ὁδηγίας, δι᾽ ὧν ἦν ἐφωδιασμένος, αἵτινες οὐδὲν περιεῖχον, ἤ, μετὰ μακρολογίας, ὅ,τι ἐγὼ εἶχον ἐπανειλημμένως γράψῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, καὶ προσέτι τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἔχομεν ἱκανὸν στρατὸν διὰ τὴν ἐν καιρῷ κατοχὴν τῶν προσαρτηθησομένων χωρῶν. Ἀδεξιον δ᾽ ἔκρινον ὅτι, ἐπὶ τέλους ἀπήτουν καὶ ὑλικὴν ἐπέμβασιν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν παραχωρήσεων τούτων, ὡς ἂν ἐξηρτᾶτο ἀφ᾽ ἡμῶν νὰ διαγράψωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, τίνα θέσιν ἔχει νὰ καταλάβῃ, καὶ τοῦτο πρὸς λύσιν τοῦ ἡμετέρου ὅλως δευτερεύοντος ἐπεισοδίου τοῦ μεγάλου πολέμου, εἰς ὃν ἡμεῖς εἴχομεν μείνῃ ἀμέτοχοι. Οὐδὲν δ᾽ ἐν αὐταῖς εὗρον τὸ δυνάμενον νὰ φωτίσῃ καὶ ὁδηγήσῃ Δυνάμεις εἰς τὴν ἀποφασίν των.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν παρεσκευάζετο συνδιάσκεψις, καίτοι αὐτῆς ἀμέτοχος, ἐπειδὴ ἀπέβλεπε μέγα ἐθνικὸν συμφέρον, δὲν ἔπαυσα συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν τὰ πλεῖστα δυναμένων, καὶ τηλεγραφῶν καὶ γράφων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ τὸν Βασιλέα. Πᾶσα ὅμως ἡ ἐνέργεια τῶν μελῶν περιωρίσθη εἰς μίαν μόνον συνεδρίασιν, ἐφ᾽ ἧς ὁ κ. Βραΐλας, συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας του, καὶ πρὸς ἃς ἐλάμβανε πανταχόθεν προτροπὰς ν᾽ ἀποστῇ ἐνστάσεων, ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ καὶ ὅ,τι μᾶς παρεχωρεῖτο, οὐδεμίαν ἐξήσκησεν ἐπιῤῥοήν, καὶ κατ᾽ οὐδὲν μετέβαλε τὰ ἤδη ἀποφασισθέντα, ὥστε καὶ ἐτηλεγράφησεν εἰς Ἀθήνας ὅτι ἡ Συνδιάσκεψις δὲν ὑφίστατο πλέον, καὶ ἡ ἐνταῦθα περαιτέρω διαμονή του ὅτι ματαία ἀπέβαινεν· οὐχ ἧττον ὅμως ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ μέχρι τῆς ὁριστικῆς συντάξεως τοῦ πρωτοκόλλου τῶν ἀποφασισθέντων. Τότε δὲ καὶ ἑσπέραν τινὰ τὸν ὡδήγησα καὶ παρουσίασα εἰς συνεδρίασιν τῆς ἡμετέρας Graeca.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τούτων, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας εἰς γεῦμα διὰ τὴν ἐπαύριον, τῷ εἶπον ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὀλιγοφάγος καὶ τὸ μόνον, ὃ θ᾽ ἀπαιτήσω θὰ εἶναι a large

piece of Turkey, ὃ ἐκεῖνος ἠσπάσθη μετὰ πλείστης εὐθυμίας, καὶ μοι εἶπεν ἔπειτα ὅτι τὸ ἐνέγραψεν εἰς τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις του· ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον, ὅτε ἐγευόμην παρ' αὐτόν, προσενεγκών μοι τεμάχιον Κούρκου, μ' ἐρώτησε γελῶν, ἂν μοὶ ἀρκεῖ τοῦτο· τὸν ηὐχαρίστησα δέ, ἀλλὰ παρακαλέσας νὰ προσθέσῃ καὶ de la Macédoine, ὡς ἄλλως καλεῖται ἡ λεγομένη Ἰταλικὴ σαλάτα, ἥτις ἦν ἐπίσης παρατεθειμένη.

Ἀφίχθη δ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἡ ἡμετέρα Βασιλικὴ οἰκογένεια εἰς Βερολῖνον, μεταβαίνουσα εἰς Δανίαν, καὶ ἅπαξ μέν, προσκληθείς, συμπαρεκάθησα μετὰ τῶν ΑΑ. ΜΜ. ἐν Ποτσδάμῃ εἰς τοῦ Διαδόχου τὸ πρόγευμα, ἅπαξ δὲ μετὰ τῶν θυγατέρων μου ἐπρογεύθην παρὰ τῷ Βασιλεῖ. Ἡ Α. Μ. μοὶ ὡμίλησε, ὡς ἐγκρίνων τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Βράϊλα· περὶ δὲ τῶν υἱῶν μου, μοὶ εἶπεν ὅτι διὰ τὸν Ἀλέξην θέσις δὲν ὑπῆρχεν, ὃ ἐγὼ ἤξευρον, ὅτε τῷ ἔγινεν ἡ παρὰ πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ παρὰ πᾶσαν ἀρχὴν δικαίου ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας· περὶ δὲ τοῦ Κλέωνος, ὅτι πρὸ πολλοῦ θὰ ἦν Πρέσβυς ἂν, διὰ τῶν δημοσιεύσεών του δὲν εἶχε καταστρέψῃ τὸ στάδιόν του. Κατὰ τὸν Αὔγουστον δὲ μετετέθη ὁ Κλέων ἐκ Βουκουρεστίου, ὡς Ἐπιτετραμμένος εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἀναχωρῶν δ' ὁ Βασιλεὺς μοὶ ἔπεμψε τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος, ἵνα ἐπιδώσω αὐτὸν εἰς τὸν Ἡγεμονόπαιδα Γουλιέλμον, τὸν πρωτότοκον τοῦ Διαδόχου, ὃ ἔπραξα τῇ 2 Ἰουλίου, μεταβὰς εἰς τὴν κατοικίαν του εἰς Ποτσδάμην. Ἐν δὲ τῇ συνδιαλέξει τῷ εἶπον τὴν ἐμὴν δόξαν, ὅτι, ἄν ποτε καταῤῥεύσῃ ἡ Τουρκία, τὴν Κωνσταντινούπολιν πρέπει νὰ λάβωσιν οἱ Ἕλληνες, διότι τοῦτο ἔσται τὸ συμφέρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας.

Τότε περίπου ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς μίαν συνέντευξιν, ἣν εἶχον μετ' αὐτοῦ, μοὶ ἔδωκεν ἐπιστολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βαυαρίας περὶ χρηματικοῦ ὀφλήματος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βαυαρικὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν, πηγάζοντος ἐκ δανείου, δοθέντος διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν Ἀνακτόρων. Ἀπεκρίθην δ' εἰς τὸν Πρίγκηπα Hohenlohe ὅτι θαυμάζω διὰ τοῦτο, διότι ἐπὶ ἔτη ὑπάρξας Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Ἑλλάδι,

οὐδέποτε ἔλαβον διακοίνωσιν ἢ ἤκουσά τι περὶ χρέους τοιούτου ἀνεξοφλήτου. Ἐπειδὴ δ᾽ ὁ Πρίγκηψ Ὅενλόε μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ Βαυαρικὴ Κυβέρνησις ἔπεμψε καὶ δικηγόρον ἐπίτηδες, ἵνα ἐπιμεληθῇ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοὶ πέμψῃ τὸν δικηγόρον, ἵνα μοὶ τὴν ἐξηγήσῃ. Ἐλθὼν δὲ πρός με, κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ, ὁ κ. Sicherer, μοὶ ἔδωκε καὶ βιβλίον ὅλον συγγραφὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀπαιτουμένου δανείου. Τοῦτο αὐθημερὸν διατρέξας ὁλόκληρον, ἀνέφερα ἀνυπερθέτως περὶ τῆς ὑποθέσεως εἰς Ἀθήνας, εἰπὼν ὅτι ἡ ὀφειλὴ ἡμῶν ἦν ἀναμφισβήτητος, καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια ἀπῄτει, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ν᾽ ἀναγνωρίσωμεν καὶ νὰ κανονίσωμεν αὐτήν, ἀφ᾽ οὗ, τὸ πολύ, ἐρευνηθῶσι τὰ εἰς αὐτὴν ἀναφερόμενα Βαυαρικὰ ἀρχεῖα, διότι τὰ ἡμέτερα εἶχον πρὸ πολλῶν ἐτῶν καταστραφῆ ἐκ πυρκαϊᾶς. Ταῦτα παραδεχθεῖσα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἔπεμψε πρὸς τοῦτο εἰς Μόναχον τὸν δικηγόρον κ. Στρέϊτ, οὗ ἡ ἔκθεσις ἐπεκύρου μὲν τοῦ χρέους τὴν ὕπαρξιν, ἀλλ᾽ ἐπροσπάθει ἐπὶ τὸ δικηγορικώτερον, νὰ κολάσῃ τὰ περὶ αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ἐγώ, λαβὼν γνῶσιν αὐτῆς, ἐγνωμοδότησα ὅτι πρέπει ν᾽ ἀποστῶμεν πάσης ὑπεκφυγῆς, καὶ ν᾽ ἀπαντήσωμεν, ὅ,τι ἡ ἐθνικὴ τιμὴ μᾶς ὑπέβαλλε. Τοῦτο δὲ καὶ παρεδέχθη ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὁ δὲ Βαυαρὸς Ἡγεμονόπαις, εἰς ὃν κληρονομικῶς περιήρχετο ἡ ὀφειλὴ αὕτη, εὐγνωμονῶν ἐζήτησεν οὐχὶ τὸ ὅλον, ἀλλὰ μέρος μόνον τῶν αὐτῷ ὀφειλομένων.

Ἡμέραν τινά, προσκληθείς, ἔμεινα παρὰ τῷ δραματουργῷ, πρῴην ἠθοποιῷ, Larronge καὶ τῇ οἰκογενείᾳ του εἰς τὴν ἀγροικίαν του ἐν Ostend. Ἀλλ᾽ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἔπαυσα πᾶσαν μετ᾽ αὐτοῦ σχέσιν, ὅτε, ἱδρύσας καὶ διευθύνων τὸ Deutsches Theater, ἔλαβε νὰ ἐξετάσῃ τοὺς Λ.′ διὰ τὴν σκηνήν του, καὶ μοὶ τοὺς ἐπέστρεψεν ἥκιστα ἁβρῶς, οὐδεμίαν λέξιν εἰπὼν ἢ γράψας μοι περὶ αὐτῶν.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου ἡ κυρία Βαλτατζῆ, μετὰ τῆς νύμφης μου, τῆς θυγατρός της Λουκίας, ἔγραψεν εἰς τὰς θυγατέρας μου νὰ ἔλθωσιν πρὸς αὐτὰς εἰς Μόναχον, ἵνα συναπέλθωσιν εἰς τὰ λουτρὰ εἰς Tölz τῆς Βαυαρίας, ἔνθα, ὡς καὶ πρὸ ἑνὸς ἔτους, ἀπήρχοντο. Τὰς συνώδευσα ἑπομένως, καὶ ἐν Μονάχῳ ἔσπευσα πρὸ

παντὸς νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἐπίσημον καθηγητὴν Bursian, αὐτὸν ἐκεῖνον, ὑφ᾽ οὗ, ὡς νέου σπουδαστοῦ πρὸ πλείστων ἐτῶν εἶχον συνοδευθῆ εἰς τὴν τοῦ Ἡραίου ἀνασκαφήν. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἀπό τινος εἰς Βιέννην διέτριβεν ἡ κυρία Ζωὴ Βαλτατζῆ μετὰ τῆς θυγατρός της Λουκίας, ἀπῆλθον τὴν αὐτὴν νύκτα ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψίν των, καὶ κατέλυσα εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον, τὸ ***Αὐτοκρατορικόν,*** εἰς ὃ ἤξευρον ὅτι κατῴκουν, ἀφιχθεὶς τὴν αὐγήν, ὅτε ἐκοιμῶντο ἀκόμη. Ὡς δ᾽ ἠγέρθησαν, μὲ εἶδον μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως, καὶ ἐγὼ μετ᾽ ἐκτάκτου χαρᾶς εἶδον τὴν ἀρχαίαν μου φίλην, πρότυπον πάσης χάριτος καὶ πάσης ἀρετῆς, καὶ τὴν θυγατέρα της, ἣν εἶχον ἀφήση παιδίον καὶ ἀνεύρισκον νεάνιδα σπανίας ὡραιότητος. Συνεπεσκέφθημεν δὲ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Θησαυροφυλάκιον, πολλὰ ἰδόντες ἐκεῖ ἀδαμαντοκόλλητα καὶ ἄλλα πολυτελέστατα κοσμήματα.

Ἀφ᾽ οὗ δὲ συνεγεύθην μετὰ τῶν κυριῶν, καὶ ἐδέχθησαν ἐκεῖναι τὰς ἐπισκέψεις τοῦ Ὑψηλάντου, τῆς μητρός του καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, ἀπῆλθον τῆς Βιέννης· ἐγὼ δέ, μείνας ἔτι μίαν ἡμέραν, ἐπεζήτησα, ἀλλὰ δὲν εὗρον τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας, πρῴην ἐν Βερολίνῳ συνάδελφόν μου κ. Οὐβρίλ. Ἀπελθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Hyermerley, συνδιελέχθην διὰ μακρῶν μετ᾽ αὐτοῦ περὶ τῶν συζητηθέντων ἐν τῇ Συνδιασκέψει· εἶτα δέ, μετὰ τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος κ. Stengel, περιῆλθον πολλὰ τῆς πόλεως, οἷον τὸν Volksgarten, ἔνθα ἐπανεῖδον, ὃν ὡς παιδίον εἶχον θαυμάσει, μετὰ τοῦ Θησέως τοῦ Καννόβα, τὴν ἐκκλησίαν ἣν κοσμεῖ σύμπλεγμα τοῦ αὐτοῦ, τὸ τότε νεωστὶ ἱδρυθὲν ἄγαλμα τοῦ Beethoven κτλ· Τὸ δ᾽ ἑσπέρας ἀπῆλθον, ἐπιστρέφων εἰς Μόναχον. Ἐκεῖ δέ, τὴν ἄφιξίν μου μαθών, ἦλθε μετὰ χαρᾶς πρὸς ἐμὲ ὁ Μ. Σίχερερ, πλήρης εὐγνωμοσύνης, διότι ἔδωκα πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Βαυαρικοῦ δανείου, καὶ μὲ περιέφερεν εἰς τὸν Βοτανικὸν Κῆπον, ἵνα μοὶ δείξῃ ἐκεῖ φοίνικα ἐκτάκτου καὶ γιγαντιαίου ὕψους. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ ἔφθασα εἰς Tölz, ὅπου μὲ εἶχον προλάβῃ ἡ κυρία Βαλτατζῆ μετὰ τῶν θυγατέρων μου, καὶ ἐκεῖ, ἐν ἄλλοις, ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ κ. Guodschmidt, Αὐλάρχου τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου τῆς Σαξωνίας.

Ἐν τῷ Βαυαρικῷ χωρίῳ Ὀβεραμεργάου παριστῶνται, ἀνὰ πᾶσαν δεκαετίαν κατ᾽ Αὔγουστον δραματικῶς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, κατ᾽ ἔθος ἀρχαῖον ἐξακολουθοῦν, οὐ μόνον ἀπαραμειώτως, ἀλλὰ καὶ μετὰ πασῶν τῶν βελτιώσεων, ὅσας παρέχει ἡ σκηνικὴ καὶ ἡ δραματικὴ τέχνη· αἱ παραστάσεις δ᾽ αὗται ἄπειρον πλῆθος θεατῶν προκαλοῦσαι ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξ Ἀμερικῆς, ἐπαναλαμβάνονται, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν, καθ᾽ ἑκάστην ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον, καὶ συντελοῦσιν, οὐκ ὀλίγον, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ χωρίου καὶ τῶν περιοίκων. Καὶ τῆς ἠθικῆς δ᾽ αὐτῶν διαμορφώσεως εἰσὶν ἰσχυρὰ ἀφορμή, ζωηρὸν διατηροῦσαι τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν κατοίκων.

Τῶν παραστάσεων τούτων ἐποχὴ ἦν τὸ ἔτος τοῦτο (1880). Ἵνα λοιπόν, μὴ στερηθῶμεν τοῦ σπανιωτάτου τούτου θεάματος, αἱ θυγατέρες μου καὶ ἐγώ, μετὰ τῆς φίλης Ἀμερικανικῆς οἰκογενείας Price καὶ ἄλλων τινῶν γνωρίμων, ἐπέβημεν ἁμάξης, ἐχούσης 12 θέσεις, διήλθομεν διὰ τῆς πόλεως Pattenkirchen, ἀνέβημεν πεζοὶ τὸ ἀποτομώτατον ὄρος Ettelberg, μέχρι τοῦ ἀρχαιοτάτου μοναστηρίου Etthal, ἀφ᾽ οὗ καὶ ἐν τῷ μεσαιῶνι προέκυψεν ἡ θρησκευτικὴ ἐκείνη παράστασις, καί, μετὰ 10 ½ ὥρας, ἐφθάσαμεν εἰς Oberamergau. Ἵνα εὕρωμέν που νὰ καταλύσωμεν, εἶχον γράψη ἐκ Tölz, πρὸς τὸν Δήμαρχον, διότι ξενοδοχεῖα, οἰκίαι, καλύβαι, πάντα ἤδη πρὸ πολλοῦ κατείχοντο. Μοὶ ἐπρομήθευσε δὲ καταγώγιον οἷον δήποτε, παρά τινι γραίᾳ χωρικῇ, ἥτις, ὅταν τὴν ἠρώτησεν εἷς τῶν Ἀμερικανῶν συνοδοιπόρων ἡμῶν, ἂν οἱ ξένοι δὲν γελῶσιν ἐνίοτε, χλευάζοντες τὰς παραστάσεις ταύτας, ἀπεκρίθη, ὀργιζομένη, ὅτι τοῦτο θὰ ἦτον ἡ ἐσχάτη ἀσέβεια, διότι ὁ λαὸς τοῦ χωρίου, ὡς σπουδαιότατον θρησκευτικὸν καθῆκον ἐκτελεῖ αὐτάς. Ἐμάθομεν δὲ καὶ παρ᾽ ἄλλων, ὅτι, οἱ διαδραματίζοντες τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πρωτίστων μαθητῶν, ἐκλέγονται πάντοτε μεταξὺ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κατὰ τὸν χαρακτῆρα ἐκ τῶν χωρικῶν, καὶ τοῦτο θεωρεῖται, ὡς τιμὴ ἔξοχος. Προσέτι μᾶς ἐῤῥέθη ὅτι, μεταξὺ τῶν παιδίων, τὰ ἐπιμελῆ καὶ τὰ εὔτακτα ἠμείβοντο, κατατατό-

μενα ἐν τῇ χορείᾳ τοῦ λαοῦ, τοῦ παρακολουθοῦντος τὸν Χριστόν, τὰ δὲ τιμωρίας κριθέντα ἄξια, κατηριθμοῦντο μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰούδα, καὶ τοῦτο πολὺ συνετέλει εἰς τὸ νὰ ἐξάπτῃ παρ᾽ αὐτοῖς τὴν φιλοτιμίαν πρὸς τὸ καλόν.

Τῇ 29 Ἰουλίου (8 Αὐγούστου), ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἀπὸ πρωΐας μὲν ἐγὼ ἐπεσκέφθην τό, ἐπὶ μεμονωμένου λόφου, ἀνεγερθὲν Ἑλληνοπρεπὲς μνημεῖον, εἰς τὸν οὐ πρὸ πολλοῦ ἀποβιώσαντα Βασιλέα Μαξιμιλιανόν. Εἶτα δ᾽ ἐπορεύθημεν εἰς τὸ ἀμέσως ἐκτὸς τοῦ χωρίου κείμενον Θέατρον, οὗ αἱ πρῶται θέσεις ἐτιμῶντο δραχμῶν 10... Τὸ Κοῖλον, δεκτικὸν μέχρις ἑξακισχιλίων θεατῶν, ἦν ὕπαιθρον, πλὴν τῶν ἀνωτάτων σειρῶν, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ θέα ἐξετείνετο εἰς τὰς κορυφὰς τῶν γραφικωτάτων ὀρέων, ἅτινα ἑκατέρωθεν τὴν ὑψηλὴν κοιλάδα τοῦ ὀροπεδίου ὁρίζοντα, ἐφαίνοντο ὡς μεγαλοπρεπέστατον μετασκήνιον.

Ἡ παράστασις, ἀρξαμένη, μετὰ κανονοβολισμοὺς καὶ μουσικήν, περιελθοῦσαν τὸ χωρίον, διήρκεσεν ἀπὸ τῆς ὀγδόης ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι τῆς πέμπτης μετὰ μεσημβρίαν, μετὰ διαλείψεως μιᾶς μόνον ὥρας κατὰ μεσημβρίαν, ὅτε ἄριστα ἐγεύθημεν μετὰ πολλῶν ἄλλων τῶν θεατῶν, εἰς τοῦ ξενοδόχου καὶ συγχρόνως Δημάρχου Λάγγε. Ἡ διασκευὴ τῆς σκηνῆς ἦν ἐξαίρετος, πολλάκις παριστῶσα βαθείας ὁδοὺς κατὰ παντοίας διευθύνσεις, ἐξ ὧν προήρχετο, ἢ δι᾽ ὧν ἐκυκλοφόρει, πολυπληθὴς ὄχλος Ἰουδαίων, χαρακτηριστικωτάτην ἔχων τὴν ἐνδυμασίαν. Οἱ ἠθοποιοί, πάντες χωρικοί, οἱ πλεῖστοι γεγυμνασμένοι ἀξίως τῶν ἐπισημοτέρων σκηνῶν· ἡ ὀρχήστρα, μᾶλλον ἀφελής, συνίστατο καὶ αὐτὴ πᾶσα ἐκ χωρικῶν, καὶ ὁμοίως ὁ χορός, ὅστις, ἐξ ὀκτὼ νέων καὶ ὀκτὼ νεανίδων συγκείμενος, ἐτάττετο, ὁσάκις ᾖδεν, εἰς τὸ προσκήνιον εἰς μίαν γραμμήν, μετ᾽ ἀποστάσεως τινῶν ποδῶν μεταξὺ ἑκάστου τῶν ἀποτελούντων αὐτόν. Ἦν δ᾽ ἡ ἐντύπωσις τῆς πάσης παραστάσεως τοσοῦτον ἐπιβλητικὴ καὶ κατανυκτική, ὥστε, εἰ καὶ διήρκει 8 ½ ὅλας ὥρας, πάντων τῶν ἑξακισχιλίων παρόντων θεατῶν ἡ προσοχὴ ἦν καθ᾽ ὅλον τὸ διάστημα ἀτενεστάτη, καὶ οὐδ᾽ ὁ ἐλάχιστος θόρυβος, οὐδὲ πνοὴ κἂν ἠκούετο μεταξὺ αὐτῶν. Ὅτε, εἰς τὸν ἱερὸν δεῖπνον, ὁ Χριστός, χωρὶς λέξιν νὰ λέγῃ, φέρῃ

καὶ εἰς τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον, τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, ἡ παρατεταμένη αὕτη σιγή, ἥτις εἰς πᾶν ἄλλο θέατρον μονότονος θὰ ἐφαίνετο, ἐκεῖ συνεῖχεν ἰσχυρῶς τὰς καρδίας, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων ἐπεφαίνετο ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον.

Εἶχε δὲ δι' ἐμὲ τὸ Ὀβεραμεργάου καὶ ἄλλο θέλγητρον, ὅτι μοὶ ἀνεπόλει καὶ τὴν ἐκεῖ ἐκδρομήν μου μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου, ὅτε ἀπεφοίτων αὐτοῦ, καὶ ζητήσας ἀνεῦρον καὶ ἀνεγνώρισα τὸ ξενοδοχεῖον Stern, εἰς ὃ εἴχομεν τότε καταλύσῃ.

Ἀπελθόντες δὲ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, διενυκτερεύσαμεν εἰς Πατενκίρχεν, ὅθεν, τὸ πρωΐ, ἀπεθαυμάσαμεν τὰς περιστοιχιζούσας ἡμᾶς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν Ἄλπεων, καί, πρὸ τῆς ὡραίας λίμνης Wachelsee διελθόντες, ἐπεστρέψαμεν τὸ ἑσπέρας εἰς Tölz. Ἀλλ' ἡ νύμφη μου, κατὰ συνταγὴν τῶν ἰατρῶν, ἰδίως τοῦ Schanzerbach, εἶχε μεταβῇ δι' εἰδικά τινα λουτρά, εἰς Aïbling. Ἐκεῖ λοιπὸν μετ' ὀλίγον τὴν παρηκολουθήσαμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐσχετίσθημεν μετὰ τοῦ Συνταγματάρχου Ῥάδοβιτς, ἀδελφοῦ τοῦ φίλου μου Ὑφυπουργοῦ, τῆς λαμπρῶς ᾀδούσης συζύγου του, καὶ τῶν γονέων αὐτῆς, Gerson, Ἰουδαίων ἐκ Φραγκφούρτης, ὡραίαν ἔπαυλιν παρὰ τὸ Aïbling κεκτημένων. Ὁμοίως ἐγνωρίσθην καὶ μετὰ τοῦ Hofrath Düffling, ὃν ἔπειτα ἐπανεῖδον καὶ ἐν Μονάχῳ, κατοικοῦντα εἰς τ' Ἀνάκτορα τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου. Κατὰ πᾶν δὲ τοῦτο τὸ διάστημα ἐξηκολούθουν τὴν μετάφρασιν τοῦ διά τὴν Ἑστίαν μυθιστορήματος.

Τὴν 6)18 διήλθομεν πᾶσαν, ὡς καὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Schanzenbach, νυμφεύοντος τὸν υἱόν του, καὶ ἔχοντος περὶ τοὺς 30 προσκεκλημένους εἰς δεῖπνον καὶ εἰς χορόν, εἰς ὃν συνεχόρευσαν, κατὰ τὸ ἐκεῖ ἐπικρατοῦν ἔθιμον, καὶ οἱ ὑπηρέται καὶ αἱ ὑπηρέτριαι.

Μίαν τῶν ἑσπερῶν ἐπεσκέφθην καὶ τὸ Θέατρον τοῦ πολυχνίου Ἄϊβλιγκ, μικρὸν μέν, ὡς ἦν ἑπόμενον, χωροῦν 100 θεατάς, ἀφελὲς καὶ ἄκοσμον, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐπαρκὲς διὰ τὸν ἐκεῖ πληθυσμόν.

Μετὰ τῆς νύμφης καὶ τῶν θυγατέρων μου μετέβην, ἐπὶ μίαν ἡμέραν, εἰς τὸ 3 ½ ὥρας ἀπέχον ὡραῖον κτῆμα τῆς εὐπόρου καὶ

εὐγενοῦς κυρίας Silcher, παρ᾽ ᾗ καὶ διενυκτερεύσαμεν. Τῇ δὲ 13)25 παρευρέθημεν εἰς δημοτελεστάτην ἑορτήν, τῆς 700ετηρίδος τῆς τῶν Βιττελσβάχων ἡγεμονίας.

Ὅτε δέ, μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἐπεστρέψαμεν εἰς Βερολῖνον, μᾶς ἐπεσκέφθη, ἐκ Σουηδίας, ἡ ἀνεψιά μου κυρία Dixon μετὰ τῶν θυγατέρων της. Λυπηρὰ δὲ μᾶς ἦλθεν ἀγγελία, ἡ τοῦ θανάτου τῆς ἐπ᾽ ἀδελφῇ ἀνεψιᾶς μου Τζένης. Καὶ τῆς ἐγγόνου μου δέ, τῆς θυρατρὸς τῆς φιλτάτης Ζωῆς μου, μᾶς ἐπέμφθη ἐλεεινὴ φωτογραφία, ἀνθ᾽ ἧς ἀντεπέμψαμεν μικρά τινα δῶρα· ἔκτοτε δ᾽ ἐπὶ μακρόν, οὐδὲν πλέον περὶ αὐτῆς ἐδυνήθημεν νὰ μάθωμεν, εἰ καὶ πάντοτε ἐρευνῶντες,

Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ μοὶ ἀνηγγέλθη, ὅτι ὁ υἱός μου Εὐγένιος κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν διὰ τὴν κατὰ τὸν νόμον ὑποχρεωτικὴν μονοετῆ τότε ὑπηρεσίαν.

Τῇ 31 Αὐγούστου (12 Σεπτ.) ἀφίχθη καὶ ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν μετὰ τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἐφ᾽ ὧν καθ᾽ ἑκάστην εἶχον τὴν τιμὴν νὰ τοὺς βλέπω καὶ ὑπὸ τῆς Ἀ. Μ. παρουσιάσθην εἰς τὸν Πρίγκηπα τῆς Κεμβρίζης. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς των, τῇ 3)15 Σεπτεμβρίου. ἐκάθησα εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν, παρατεθεῖσαν ἐν τῷ Σιδηροδρομικῷ Σταθμῷ (Anhalten), εἰς ὃν ἀφίχθη καὶ ἡ Βασίλισσα τῆς Δανίας, ἵνα συνοδοιπορήσῃ μετὰ τῶν σεβαστῶν συγγενῶν της. Ἐκεῖ ἦλθον εἰς τὴν Σταθμόν, πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἡ ἁμαξοστοιχία, καὶ αἱ θυγατέρες μου, φέρουσαι διὰ τὰς μικρὰς ἡγεμονίδας, ὡραίαν ψευδῆ ἀνθοδέσμην, ἐγκλείουσαν ἐκλεκτὰ γλυκίσματα. Ἀλλ᾽ ἡ βασιλικὴ παιδαγωγός, Κόμησσα v. d. Gröben, μετ᾽ αὐστηρότητος ἀτόπου καὶ δυσαρέστου, δὲν ἤθελε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὰς νὰ δεχθῶσι τὸ γλυκὺ δῶρον. Τῆς κυρίας ταύτης ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ μέθοδος ἀνατροφῆς ἐφαίνετο ἐν γένει ἄκριτος καὶ ἀδέξιος, καὶ πολὺ δὲν διήρκεσεν ἡ ἐν τῇ Αὐλῇ διαμονή της.

Ἀφικομένας δ᾽ εἰς τὸν Σταθμὸν τὰς θυγατέρας μου, πρὶν ἢ ἔτι ἰδῶσι τὴν Βασίλισσαν, πρεσβῦτίς τις κυρία τὰς ἐπλησίασε καὶ ταῖς προσωμίλησεν. Ἐκλαμβάνουσαι δ᾽ ἐκεῖναι αὐτήν ὡς τινα τῶν ὀπαδῶν ἢ τῶν ἀνωτέρων θεραπαινίδων τῆς Αὐλῆς, τῇ ἀπήντησαν

ἀναλόγως. Ἐγὼ δὲ τοῦτο ἰδών, ἔσπευσα πλησίον των καὶ ταῖς εἶπον Ἑλληνιστί, ὅτι εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶσι μετὰ τῆς Βασιλίσσης τῆς Δανίας· εὐτυχῶς δὲ τοῦτο ἐν καιρῷ, ὥστε νὰ λάβωσιν ὕφος εὐλαβέστερον, πρὶν ἢ παρατηρηθῇ.

Ἔπεμψα δ', ἐν τούτοις, εἰς τὸ Conversations Λεξικὸν τοῦ Meyer ἄρθρον περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, δεκτὸν γενόμενον.

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τότε κατὰ πρῶτον ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γνωρίσω τὴν ἐκ Ῥωσσίας ἀφιχθεῖσαν ὡραίαν καὶ εὐφυᾶ κυρίαν Prachenstein, θυγατέρα τοῦ Βερναρδάκη, ἥτις εἶχε στερεὰν πίστιν εἰς τὸν πνευματισμόν, καὶ ἔλεγεν ὅτι κοινωνεῖ μετὰ τῶν ***μεγάλων πνευμάτων***. Μοὶ διηγήθη δ' ὅτι, 12ετὲς κοράσιον, ἔγραψεν ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ πατρός της (Βερναρδάκη), ὁλόκληρον τόμον κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ γράψιμον αὐτοῦ!!

Διὰ τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, ὅστις ἦν Ἰουδαῖος, ἐγνωρίσθην μετ' Ἰουδαϊκῶν οἰκογενειῶν, τῶν πλείστων διακεκριμένης ἀγωγῆς, καὶ ἄδικον, καὶ ἐκ προλήψεως ἰδιοτελείας προερχομένην, ἔκρινον τὴν κατ' αὐτῶν ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐξ αὐτῶν ἦν καὶ ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Πορτογαλλίας, κ. Eïsenmann, οὗ ἡ σύζυγος δὲν μοὶ ἔκρυπτεν, ἣν εἶχε φιλοτιμίαν τοῦ νὰ εἰσαχθῇ, εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν, καὶ ἰδίως τὴν Αὐλικήν. Εὐπορωτάτη δ' οὖσα καὶ ἐλευθεριώτατα καταβάλλουσα ὑπὲρ τῶν πενήτων, κατετάχθη εἰς ἀγαθοεργὸν ἑταιρείαν, διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Διαδόχου. Προσκληθεῖσα λοιπόν ποτε εἰς συνεδρίασιν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐπορεύθη περιχαρὴς ἐκεῖ, ὡς ἡ ἰδία μοὶ διηγήθη. Βλέπουσα ὅτι ἡ συνεδρίασις δὲν ἤρχιζεν, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν, καὶ ἔμαθεν ὅτι περιεμένετο ὁ μέλλων νὰ προεδρεύσῃ αὐτῆς, καὶ ὅτι οὗτος ἦν ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Αὐλῆς Stocker, κεκηρυγμένος φανατικὸς ἀντίπαλος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀπὸ ἄμβωνος πολλάκις ὁμιλῶν κατ' αὐτῶν, μεθ' ἥκιστα χριστιανικῆς ἀγάπης. Τότε ἡ κυρία Eisenmann ἠγέρθη, εἰποῦσα ὅτι δὲν μένει εἰς συνεδρίασιν, ἧς προεδρεύει ὁ ἱερεὺς οὗτος, καὶ εἰς οὐδεμίαν προτροπὴν ἐνδοῦσα, ἀνεχώρησε, καίτοι ἐκτεθειμένη εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ ἐφελκύσῃ ἐφ' ἑαυτῆς ἀνωτάτην δυσμένειαν.

Κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους τούτου ἤρχισα διορθῶν, διὰ προσθαφαιρέσεων, τὴν Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας διὰ δευτέραν ἔκδοσιν. Ἀλλ' ὁ ἐκδοὺς αὐτὴν Κάλβαρης ἠρνήθη τὴν συγκατάθεσίν του εἰς αὐτήν, ἐν ὅσῳ εἶχε καὶ ἕνα μόνον τόμον εῆς πρώτης ἀπώλητον, ἂν καὶ οὐδὲν ἔπραττε διὰ τὴν διάδοσιν αὐτῆς.

Λήγοντος τοῦ ἔτους, παρευρέθην ἐν τῷ Γυμνασίῳ Γουλιέλμου εἰς παράστασιν Ἑλληνιστί, κατὰ τὴν κορακιστικὴν ***ἀνερασμίαν*** προφοράν, τοῦ Οἰδίποδος τοῦ Σοφοκλέους, καὶ παρακαθήμενον εἶχον τὸν Πρίγκηπα Διάδοχον τοῦ Μάϊνινγεν, εἰς ὃν δὲν ἀπέκρυψα τὴν περὶ τῆς προφορᾶς ἐκτίμησίν μου. Εἰς αὐτὸν δ' ἔπεμψα τὴν ἐπιοῦσαν τὴν ἄρτι ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Schottländer μετάφρασιν τοῦ Δούκα ὑπὸ Ellissen.

Ἐκ Λειψίας ὁ ἐκδότης Schalk, προτιθέμενος νὰ τυπώσῃ τὴν ***χειρίδα*** τοῦ Schiller εἰς διαφόρους γλώσσας, μοὶ ἔγραψεν ἐρωτῶν με, ἂν ὑπάρχῃ καὶ Ἑλληνική. Ἐπροτίμησα δέ, ἀντὶ νὰ τῷ ἀπαντήσω ἀρνητικῶς, νὰ μεταφράσω ἐγὼ αὐτήν, καὶ τῷ τὴν ἔπεμψα, ὥστε ἐξεδόθη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Βαθεῖαν λύπην εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου, ἰδίως δὲ καὶ εἰς ἐμέ, ἀπετέλεσεν ὁ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐξ ὀξείας νόσου ἐπελθὼν θάνατος τοῦ συναδέλφου μου Πρέσβεως τῆς Βυρτεμβέργης Βαρώνου Μοστίτζ, ὅστις, ὡς καὶ ἡ εὐγενὴς οἰκογένειά του, φιλίας αἰσθήματα ἔτρεφε πρὸς ἐμέ.

1881.

Καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ προλαβόντος ἔτους, ὡς καὶ κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ 1881, ἐξηκολούθει ἡ διπλωματικὴ πάλη μεταξὺ τῶν Τούρκων, ἀρνουμένων τὸ κῦρος τῆς Βερολινείου συνθήκης, ὡς πρὸς τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεις αὐτῆς, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἧς αἱ διεκδικήσεις δὲν μοὶ ἐφαίνοντο διαπρέπουσαι ἐπὶ δεξιότητι. Δὲν ἔπαυσα δ' ἐγὼ λέγων

καὶ ἐνεργῶν, καὶ παρὰ τῷ Γερμανικῷ ὑπουργείῳ καὶ παρὰ ταῖς μεγάλαις πρεσβείαις, ἀλλὰ πανταχόθεν ἐλάμβανον προτροπὰς μόνον ὑπομονῆς.

Τῇ 11)23 Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν πανήγυρον τῶν παρασήμων ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ὁ Πρίγκηψ Κάρολος, ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, μοὶ εἶπεν ὅτι, ἂν, ἐν ταῖς παρούσαις σπουδαίαις περιστάσεσιν, ἔχωμεν ἀνάγκην ἱκανοῦ ὀργανωτοῦ τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ὡς τοιοῦτον μοὶ ὑπέδειξε τὸν Στρατηγὸν Ῥαούλ, ὃν καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθην καὶ ἐπέστειλα περὶ αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας· ἀλλ᾽ ὁ Στρατηγός, ὃν πλαγίως ἠρώτησα, μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐν ὅσῳ ὑπῆρχε φόβος πολέμου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ πλὴν τούτου ἐν γένει δι᾽ ἰδιαιτέρους αὐτοῦ λόγους, θὰ τῷ ἦν ἀδύνατον νὰ δεχθῇ τοιαύτην θέσιν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου ἡ ἐν Λονδίνῳ Ἑταιρεία τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων μοὶ ἔπεμψε δίπλωμα, κατατάττουσά με μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Τῇ 8)20 Φεβρουαρίου ἔπεμψαν αἱ θυγατέρες μου τῇ Πριγκηπίσσῃ Ἀντ. Ῥάδζιβιλ, διὰ τὴν ἐτησίαν ἀγαθοεργὸν ἀγοράν της, δύω εἰκόνας ὑπ᾽ αὐτῶν ζωγραφηθείσας, καὶ ἐξ αὐτῶν τὴν μίαν ἠγόρασεν ὁ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, τὴν δ᾽ ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας. Τῇ αὐτῇ δ᾽ ἡμέρᾳ ἡ Χαρίκλεια, εἰς πρωϊνὴν μουσικὴν συναναστροφὴν τοῦ διδασκάλου της Σαβάθ, ἔψαλεν ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου.

Τῇ δὲ 15)27, ὅτε πανηγυρίσθη ὁ γάμος τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Διαδόχου, εἰς τὴν ἑσπερινὴν ὑποδοχὴν τῆς Αὐλῆς, καθ' ἣν τὸ ὑπουργεῖον καὶ ὁ Βίσμαρκ μετέσχον λαμπαδοφορίας, περιελθούσης τὴν αἴθουσαν, αἱ θυγατέρες μου καὶ ὁ σύζυγος τοῦ Ἀκολούθου κυρία Γεωργαντοπούλου παρουσιάσθησαν ἐν στολῇ Ἑλληνικῇ, ἥτις μεγάλως ἤρεσεν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν, ἐγκρίνουσαν ἔκτοτε αὐτὴ νὰ καθιερωθῇ, ὡς ἡ ἐπίσημος ἀναβολὴ τῶν Κυριῶν τῆς ἡμετέρας Πρεσβείας. Τοὺς νεονύμφους δ᾽ ἐπεσκέφθην μετὰ τῶν θυγατέρων μου μετὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα, καὶ ἡ νύμφη, ἡ εἶτα Αὐτοκράτειρα, ἐδέχθη αὐτὰς μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου μοὶ συνέβη τι δυσάρεστον. Προσκληθεὶς παρὰ τῆς κυρίας Beer, νύμφης τοῦ περιπύστου μουσικοῦ Meyerbeer εἰς γεῦμα, δὲν ἠξεύρω, τὶ παθών, ἐλησμόνησα τὴν πρόσκλησιν, καὶ μετέβην τὴν ἐπαύριον μόνον παρ᾽ αὐτῇ, ἵνα ζητήσω συγγνώμην· ἀλλ᾽ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν μοὶ ἐσυγχώρει τοῦτο, καὶ ἔμενε ψυχρὰ πρὸς οὐ μικρὰν λύπην μου, διότι καὶ περιφήμου ἀνδρὸς ἦν συγγενὴς καὶ ἡ ἰδία ἦν εὐφυὴς καὶ εὐάρεστος, ἐγὼ δὲ προφανῶς εἶχον ἄδικον.

Τῇ 27 Φεβρουαρίου (11 Μαρτίου) εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ῥώμης παρευρέθην μετὰ τῶν θυγατέρων μου εἰς ἑσπερίδα ἀναγνώσεων, καθ᾽ ἣν ὁ κ. Fels ἀπήγγειλεν, ἐν ἄλλοις, καὶ σκηνὴν ἐκ τῆς μεταφράσεως τῆς Ε´ πράξεως τοῦ Δούκα, μετὰ πολλῶν μὲν κραγμῶν, ἀλλ᾽ οὐχί, κατ᾽ ἐμέ, καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐκφράσεως.

Τῇ 1)13 Μαρτίου παρεκαθήμην, μετὰ τῶν θυγατέρων μου, εἰς γεῦμα παρὰ τῇ κυρία Στέγγελ, ὅτε, αἴφνης, προσελθών τις, μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ἐδολοφονήθη ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας. Ἀμέσως ἐγερθείς, ἔσπευσα εἰς τοῦ κ. Κοτσεβοῦ, καὶ ἤμην πρῶτος κομίσας αὐτοῖς τὴν εἴδησιν, ἐτηλεγράφησα δὲ καὶ εἰς Ἀθήνας, καὶ εἶτα, μεταβὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας, παρέστην εἰς τὰς νυκτερινὰς νεκρωσίμους προσευχάς, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐν στολῇ εἰς τὴν πένθιμον λειτουργίαν, εἰς ἣν προσῆλθε καὶ ἡ Αὐλή.

Εἰς Δανίαν

Τῇ αὐτῇ δ᾽ ἡμέρα ἔλαβον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τηλεγράφημα ν᾽ ἀπέλθω ἀνυπερθέτως εἰς Κοπεγχάγην, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τὴν κηδείαν τῆς πρώην Βασιλίσσης, θείας τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως. Ἀντετηλεγράφησα ὅμως, ἐρωτῶν, ἂν, μετὰ τὸ φοβερὸν συμβὰν τῆς Ῥωσσίας, δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβῶ πρὶν εἰς Πετρούπολιν, διότι Πρέσβυν τότε ἐκεῖ δὲν εἴχομεν. Συγχρόνως ἔφερεν εἰς γνῶσίν μου ὁ Πρέσβυς τῆς Δανίας, ὅτι ἡ Βαλτικὴ ἦν πεπηγμένη καὶ δὲν διεπλέετο. Ἀλλὰ νέον λαβὼν τηλεγράφημα, ἐπικυροῦν τὸ πρῶτον, παρεσκευάσθην εὐθύς, καὶ ἀνεχώρησα, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Γεωργαντόπουλον.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπισκεφθείς με ὁ Πρίγκηψ τοῦ Μεΐνιγγεν, μ' ἠρώτησεν, ἂν δὲν ἦν δυνατὸν νὰ παρασταθῶσιν ἐν Ἀθήναις οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου μετὰ τῆς μουσικῆς τῶν Χορῶν, ἣν εἶχε συνθέσῃ ὁ ἴδιος. Τῷ ἀπεκρίθην δ', ἀναπτύξας αὐτῷ τοὺς λόγους τῆς προφορᾶς καὶ τοὺς μετρικούς, δι' οὓς τοῦτο θὰ ἦν ἀνέφικτον, πλὴν ἂν οἱ Πέρσαι μετεφράζοντο εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν, συμφώνως πρὸς τὸν ἀρχαῖον ρυθμόν, καθ' ὃν εἶχε μουσουργήσῃ ὁ Ἡγεμών, καὶ τῷ ὑπεσχέθην ν' ἀποπειραθῶ τούτου, ἂν ἔχω καιρόν, δι' ὃ καὶ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν μου ἔλαβον εἰς τὸν κόλπον μου ἓν ἀντίτυπον τοῦ Αἰσχύλου.

Συγχρόνως δ' ἀπετάθη εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλος τις, ἀπαιτῶν παρ' ἐμοῦ οὐδὲν ἧττον ἢ δραματικὴν ἐργασίαν. Κύριός τις May, μοὶ ἔπεμψε τὸν Frauenwelt, κυριακὸν παράρτημα τῆς ἐν Βερολίνῳ ἐκδιδομένης καὶ σχεδὸν ὅλως ἀγνώστου Staatsbürgerzeitung, ἐν ᾗ εἶχεν ἐκδώσῃ (ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου μέχρι 2 Νοεμβρίου) διήγημά τι ἀνάξιον πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιγεγραμμένον «Aus schlechten Familien», μοὶ ἐζήτει δὲ νὰ ἐξεργασθῶ αὐτὸ διὰ τὴν σκηνήν! Ἐννοεῖται ὅτι τῷ ἐπέστρεψα τὸ ἔργόν του αὐθημερόν, γράψας αὐτῷ ὅτι καιρὸν δὲν εἶχον!

Τῇ 7)19 Μαρτίου, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ὁ Πρίγκηψ Βίσμαρκ ἔστειλε νὰ πληροφορηθῇ, ἂν προτίθεμαι ν' ἀπέλθω, διότι μετά τινας ἡμέρας ἔδιδε τὸ ἐπίσημον διπλωματικὸν γεῦμα διὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὰ γενέθλια. Ἀπήντησα δ' ὅτι ἀνεχώρουν αὐθημερόν, καὶ ἀπῆλθον κατὰ τὰς 4 μ. μ. Εἰς τὰς 9 δ' ἀφιχθεὶς εἰς Ἀμβοῦργον, κατέλυσα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης. Προσεκάλεσε δ' ἐμὲ καὶ τὸν κ. Γεωργαντόπουλον εἰς τὸ τέϊον ὁ Γενικὸς ἡμῶν Πρόξενος κ. Γόῤῥισσεν, ὅστις εἶχε πληροφορηθῇ περὶ τῆς ὁδοιπορίας μου. Ἐγὼ δέ, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, ἤρχισα ἀμέσως μεταφράζων τοὺς Πέρσας. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Βέλγος ἐπίσημος μουσικὸς Gewaert, μοὶ εἶχε διὰ φίλου ζητήσῃ ποίημά τι, ἐν εἴδει ballade, Ἑλληνιστὶ γεγραμμένον, δι' ὃ ἤθελε νὰ συνθέσῃ τὴν μουσικήν. Ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας λοιπὸν ταύτης συνέθετον καὶ αὐτό, ὃ ἐπέγραψα «Βότσαρης». Ἀλλ' εἰ καί, ἀφ' οὗ τὸ ἔλαβεν, ἀπεφάνθη λίαν κολακευτικῶς περὶ αὐτοῦ, καὶ ὑπε-

σχέθη, ἅμα εὐκαιρήσῃ, νὰ ἐπιληφθῇ τῆς τονίσεως αὐτοῦ, οὐδέποτε τὸ ἔπραξε.

Ἀπήλθομεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰς 6, καί, διὰ Σλέσβιγ, ἀφίχθημεν τὸ ἑσπέρας εἰς Φρειδερικείαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ μικρὸν παράλιον χωρίον Wybor, ὅθεν ἐμέλλομεν, διαπλεύσαντες ἐπὶ μίαν ὥραν τὸν Μέγαν Βέλτην, μετὰ τριῶν ἔτι ὡρῶν σιδηροδρομικὴν ὁδοιπορίαν, νὰ φθάσωμεν εἰς Κοπενάγην. Ἀλλ᾽ εἰς Wybor ἠναγκάσθημεν νὰ διανυκτερεύσωμεν ἐν ἐλεεινῷ ξενοδοχείῳ, διότι τὸ ἀτμόπλοιον δὲν ἀπέπλεε τὴν νύκτα, ἐκ φόβου τῶν πάγων, οὓς δύναται ν᾽ ἀπαντήσῃ. Οὐδὲ τὴν ἐπιοῦσαν δ᾽ ἐδυνήθημεν ἐκεῖ νὰ ἐπιβιβασθῶμεν, διότι ὁ λιμὴν κατείχετο ὑπὸ πάγων, καὶ ἐφ᾽ ἁμάξης μετέβημεν εἰς σημεῖον πολὺ βορειότερον, ὅπου κατὰ τὴν 8ην ὥραν εἰσέβημεν εὐρυχώρου ἀτμοκινήτου, ὑπολογίζοντες ν᾽ ἀφιχθῶμεν τὴν μεσημβρίαν.

Μεθ᾽ ἡμίσειαν ὅμως ὥραν πλοῦ, εἰς τὸ δωμάτιον ἐργαζόμενος, ἐνόησα ὅτι τὸ πλοῖον ἵστατο, καί, ἀναβὰς εἰς τὸ κατάστρωμα, εἶδον ὅτι περικυκλούμεθα πανταχόθεν ὑπὸ πάγων, κωλυόντων τὴν πρόοδον. Ὁ πλοίαρχος ἐφαίνετο ἔμφροντις. Τὴν διεύθυνσιν ἀναλαβὼν τῆς πηδαλιουχίας, διέταττεν, ὅτε μὲν τὴν πρόοδον, ὅτε δὲ τὴν ὀπισθοδρόμησιν, αὐξάνων πάντοτε τὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ μέχρι κινδύνου ἐκρήξεως, ὡς ἔκρινον τινὲς τῶν ἐπιβατῶν, ἀλλ᾽ οἱ ἀγῶνές του ἀπέβαινον μάταιοι, οἱ πάγοι ἐπυκνοῦντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ τὸ πλοῖον ἔμεινε τέλος στερεῶς ἐμπεπηγμένον. Συγχρόνως δ᾽ ἐνέσκυψε βιαιοτάτη καταιγίς, σφοδρότατος παγερὸς ἄνεμος ἐκ τοῦ πόλου πνέων, μετὰ πυκνοτάτης λεπτῆς καὶ κρυσταλλώδους χιόνος, καθ᾽ ἧς δὲν ἠξεύρομεν πῶς καὶ ποῦ νὰ προφυλαχθῶμεν.

Τότε εἶδον εἰς τὸν μέσον ἱστὸν ὑψουμένας καὶ καταβιβαζομένας ποικίλας σημαίας, καί, ἐρωτήσας, ἔμαθον ὅτι ἦσαν σημεῖα κινδύνου, ἐπικαλούμενα βοήθειαν ἐκ τῆς στερεᾶς, αὕτη δ᾽ ὅτι ἤρχετο, ὅταν ἐδύνατο νὰ ἔλθῃ, ὑπὸ μορφὴν ἑλκύθρων, παραλαμβανόντων τοὺς ἐπιβάτας καὶ τοὺς δειλοτέρους ἐκ τοῦ πληρώματος. Ἀλλ᾽ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν νὰ διαβῶμεν ἐν ἑλκύθροις τὸ πέλαγος, ἐφ᾽ οὗ οἱ πάγοι, οἱ κωλύοντες ἡμᾶς νὰ προχωρήσωμεν,

δὲν μᾶς ἐγγυῶντο, οὔτε ἴσον πάχος πανταχοῦ, οὔτε ἔκτασιν ἄνευ διαλείψεων καὶ ἐπικινδύνων χασμάτων, μοὶ ἐφαίνετο ἥκιστα ἀσφαλὲς καὶ ἐνθαῤῥυντικόν. Περιφέρων δέ, οὐχὶ λίαν εὐέλπιδα βλέμματα πέριξ, εἶδον πρὸς βοῤῥᾶν, πέραν τῆς κυκλούσης ἡμᾶς λευκῆς σινδόνης, ἵνα μὴ εἴπω λευκοῦ σαβάνου, ἔκτασιν καταμέλαιναν, τὸν ὠκεανὸν τρικυμιώδη, ἀλλὰ πάγων ἀπηλλαγμένον, δείξας δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰς τὸν πλοίαρχον, τὸν ἠρώτησα, ἂν δὲν θὰ ἦτο κατορθωτὸν ἐκεῖ νὰ φθάσωμεν, καὶ ἐκεῖθεν νὰ καταχθῶμεν εἰς προσιτόν τι μέρος τῆς παραλίας.

Ὅσον παράτολμον καὶ ἂν ἦν τὸ νὰ ριφθῶμεν, καὶ ἂν τὸ κατωρθοῦμεν, εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ πορθμοῦ, ἐξηγριωμένην ἐκείνην θάλασσαν, ἣν πᾶς ναύτης θὰ ἤθελε μᾶλλον ν᾿ ἀποφύγῃ, φαίνεται ὅτι ὁ πλοίαρχος ἐσκέφθη, ὅτι ἄλλη αἵρεσις δὲν τῷ ἔμενεν, ἐκτὸς ἂν ἤθελε νὰ μείνῃ παγόδετος, εἰς ἣν θέσιν ἱστάμεθα, μέχρις οὗ μειδιάσῃ τὸ ἔαρ. Ἔστρεψε λοιπὸν πρὸς ἐκεῖ τὸ πηδάλιον, καὶ μετὰ πολλὰς καὶ ἐπιμόνους προσπαθείας, κατώρθωσε τῷ ὄντι νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ὠκεανόν. Ἐκεῖ δ᾿, ἀφ᾿ οὗ ἐπὶ μακρὸν ἄνω καὶ κάτω ἐτινάχθημεν, ὡρμήθημεν τέλος εἰς τὴν θέσιν Halscow, καὶ ἀπεβιβάσθημεν διὰ λέμβων,, ἃς ἐβοήθουν οἱ ναῦται, πεζοὶ παρ᾿ αὐτὰς βαίνοντες ἐπὶ τῶν πάγων.

Ἐκ Halscow δὲ μετέβημεν δι' ἁμαξῶν εἰς Corsör, τὸν πρὸς ὃν ὅρον τοῦ ἀτμοπλοίου, καὶ ἐκεῖ γευματίσαντες μέχρι τῆς ὥρας τοῦ σιδηροδρόμου, δηλαδὴ οὐχὶ τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἧς, ὅτε ἀνεχωροῦμεν, ἠλπίζομεν νὰ ἐπιβῶμεν, ἀλλὰ τῆς μεθεπομένης, ἀπήλθομεν τέλος δι᾿ αὐτοῦ καὶ ἀφιχθέντες εἰς Κοπεγχάγην τὸ ἑσπέρας εἰς τὰς 8.10, κατελύσαμεν εἰς τὸ ἄριστον τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως, τὸ τῆς Ἀγγλίας.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου ἡ πρώτη μου φροντὶς πρὸ τῆς ὥρας, καθ᾿ ἣν ἐδυνάμην νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς Ὑπουργούς, ὑπῆρξε ν' ἀνεύρω τὸν Κόμητα Σπόννεκ, ποτὲ πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιβασιλείας, ἤδη δὲ Διευθυντὴν ἰδιωτικῆς Τραπέζης. Ἡ χαρὰ ἡμῶν, διὰ τὴν μετὰ 20 περίπου ἔτη ἐκ νέου συνέντευξιν ὑπῆρξεν ἀμοιβαία, καὶ ὁ κ. Σπόννεκ μοὶ ἐπανέλαβεν, ἣν καὶ ἄλλοτε, ὅτε ἐγκατέλειπε τὴν Ἑλλάδα μοὶ εἶχεν ὁμολογήσῃ

βαθεῖαν του μεταμέλειαν, διότι δὲν ἐπείσθη ἄλλοτε, εἰς ἃς τῷ εἶχον ἀποτείνῃ παρατηρήσεις περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀνεγνώριζε δ' ὅτι περιέπεσεν εἰς θεμελιώδη λάθη, καθ' ὅσον δὲν ἐγνώριζε τὸν τόπον, οὗ τὰς τύχας ἀνέλαβε νὰ διευθύνῃ μετὰ μακρὰν μόνον ἄρνησιν καὶ κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας.

Μετὰ δὲ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Erstrup, καὶ τὸν Γεν. Γραμματέα κ. Vedel, μετέβην εἰς τὸ οὐχὶ πλούσιον Ἑλληνορρωμαϊκὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν Μουσεῖον καὶ ἔπειτα εἰς τὸν περίφημον Δημόσιον Κῆπον Τίβολι, ἄφυλλον τότε, παντὸς δὲ εἴδους θεάματα περιέχοντα.

Τῇ ἑπομένῃ δ' ἡμέρᾳ ἐπεσκέφθην τὰ κυριώτερα μέλη τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος καὶ ἐδέχθην τινῶν ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ Σπόννεκ, τὰς ἀντεπισκέψεις, καὶ προσέτι, μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου, μετέβην εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, ὃ φημίζεται ὡς ἓν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπισημοτάτων. Εἰς αὐτοῦ δὲ τὸ πρῶτον δωμάτιον, ἐν ᾧ ἠσχολούμην νὰ δώσω εἰς τὸν Ἀκόλουθόν μου διασαφήσεις περί τινων τῶν ἐκεῖ ἐκτεθειμένων ἀντικειμένων, πλησιάσας μας ἄγνωστός τις κύριος, καὶ συμπληρώσας τὰς ἐξηγήσεις μου, ὅτε ἔμαθε τίνες ἤμεθα, μᾶς ὡδήγησεν εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀπεράντους συλλογάς, τὰς ἰδίως πλουσίας τῶν Ἐσκιμόων, τῶν Ἰαπώνων, Σινῶν, Μαλαίων κτλ., εἰς τὰ περιεργότερα τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐφιστῶν. Ἦν δ' ὁ κύριος οὗτος, ὡς ἐπὶ τέλους μᾶς ἐδήλωσεν, αὐτὸς ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου κ. Steinhauer. Εἶτα δ' ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸ περίπυστον Μουσεῖον τοῦ Thorwaldsen, ἄξιον ἐν πᾶσι τῆς φήμης του. Ὅτε δ' ἀνεχώρουν, ἐνθουσιῶν δι' ὅσα εἶδον, ὁ περιάγων ἡμᾶς φύλαξ μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ ὑπόγειος δόμος, περιέχων ἄξιά τινα θέας· καταβὰς δ' εἰς αὐτόν, εἶδον τὰς ἀρχαιότητας, ὅσας ὁ μέγας γλύπτης εἶχε κομίσῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῶν ὁδοιποριῶν του, καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν διὰ μιᾶς κατεβίβασε τὴν ἐντύπωσιν, ἣν πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀποτελέσῃ ἐπ' ἐμοῦ τὰ ἔργα τοῦ Θορβάλσεν, ἔχοντα, ὅπως δήποτε πρὸς τ' ἀρχαῖα, ὡς ἀντίτυπα πρὸς πρωτότυπον.

Τῇ δὲ 12)24 Μαρτίου, κατὰ τὰς 12½, μετέβην ἐν στολῇ εἰς τ' Ἀνάκτορα, ὅπου προσηνέστατα μ' ἐδέχθη ὁ Βασιλεὺς καὶ οὐχ ἧττον ἡ Βασίλισσα, ἥτις, ὅτε τῇ εἶπον ὅτι εἶναι μήτηρ εὐτυχεστάτη, διότι ὅλα τὰ τέκνα της κάθηνται ἐπὶ θρόνων τῆς Εὐρώπης, μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι εὐλογεῖ μὲν δι' αὐτὸ τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐχ ἧττον διατελεῖ περίφοβος, διότι, καθ' ἣν στιγμὴν ὡμιλοῦμεν, τρία ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐν Ῥωσσίᾳ (ἡ τότε ἤδη Αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας, ἡ Ἡγεμονὶς τῆς Οὐαλίας καὶ ὁ Διάδοχος τῆς Δανίας,) καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους (τὰς κακούργους ἐπιβουλὰς τῶν μηδενιστῶν,) προσέτι δ' ὅτι, ἂν ἐπήρχετο πόλεμος ἐν Εὐρώπῃ, ἴσως θὰ εὑρίσκοντο τὰ τέκνα της ἀντιτεταγμένα εἰς ἀντίθετα καὶ ἐχθρικὰ στρατόπεδα. Ἀλλ', ὡς πρὸς τοῦτο, τῇ εἶπον, ὡς καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἀναρχίας ἀπέκρουε πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ μέλλον πάντα κίνδυνον πολέμου· ἂν δ' ἐπήρχετο, οἵα δήποτε ἀνατροπή, ἐν Εὐρώπῃ, δὲν ἀπέκρυψα τὴν πεποίθησίν μου ὅτι ἐξ αὐτῆς δύναται σπουδαίως νὰ ὠφεληθῇ ἡ Ἑλλάς, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἐμφρόνως πολιτευθῇ. Ἐξέφρασα δὲ καὶ τὴν πεποίθησίν μου, ἣν συνεμερίζοντο, ὅτε Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα, ὅτι ὅλως παράλογον ἦν τὸ ὑπό τινων πιστευόμενον, ὅτι ὁ Βίσμαρκ ἐνήργει κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ διέκειτο δυσμενῶς πρὸς αὐτήν.

Εἶτα δὲ παρουσιάσθην εἰς τὴν σύζυγον τοῦ ἀπόντος Διαδόχου, θυγατέρα δὲ τοῦ Βασιλέως τῆς Σαξωνίας, τὸ ἀνάστημα λίαν ἀξιοπρεπῆ καὶ τοὺς τρόπους εὐάρεστον, καὶ εἰς αὐτήν, περὶ Ἑλλάδος γενομένου τοῦ λόγου, δὲν ἀπέκρυψα τὴν λύπην μου διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Συνόδου τοῦ Βερολίνου παλίμβουλον διαγωγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας Barthélémy de St Hilaire.

Τὸ δ' ἑσπέρας προσεκλήθην εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Σβεκίας Βαρώνου Fries, καὶ ἐκεῖ ἀπήντησα καὶ ἐγνώρισα πάντα τὰ μέλη τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος καὶ πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων Ὑπουργῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐπεσκέφθην τὸ Μουσεῖον Ῥόζενθαλ, περιέχον μνημεῖα ἐθνικὰ καὶ Βασιλικά, ἅτινα μοὶ ἐξήγησεν ὁ Διευθυντὴς

αὐτοῦ κ. Andersen· τὸ δὲ ἑσπέρας, εἰς τὰς 5 1/2 (μέχρις 9,) παρεκάθησα εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν μεταξὺ τοῦ Πρίγκηπος Ἰωάννου καὶ τῆς Αὐλικῆς κυρίας Openhausen. Παρῆν δὲ καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Τῇ δὲ 14)26 Μαρτίου, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ἀπῆλθον κατὰ τὰς 11, ἐν μεγάλῃ στολῇ, εἰς τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἡ Βασίλισσα καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν μοὶ εἶχον εἰπῆ, ὅτι ἔμελλε νὰ τελεσθῇ τὸ μνημόσυνον τοῦ Αὐτοκράτορος· ἀλλὰ μετ᾽ ἐκπλήξεως εἶδον, ὅτι, ἀφ᾽ οὗ ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον ἔμεινα μόνος ἐκεῖ μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου, τέλος ἦλθον καὶ δύω μόναι μαυροφόροι κυρίαι, καὶ ἄλλος οὐδείς. Μετά τινα χρόνον ἡ μία τῶν κυριῶν, ἡ νεωτέρα, πλησιάσασά με, μοὶ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ὅτι πιθανὸν δὲν ἤξευρον ὅτι τὸ μνημόσυνον εἶχεν ἀναβληθῇ δι᾽ αὔριον. Καὶ τὴν ηὐχαρίστησα μὲν διότι μοὶ ἀνήγγειλε τοῦτο· ἀλλ᾽ ἅπαξ ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δὲν ἠθέλησα ν᾽ ἀναχωρήσω πρὸ τοῦ τέλους τῆς λειτουργίας.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν δὲ μετέβην εἰς τῆς κυρίας Σπόννεκ, καὶ καθ᾽ ὁδὸν ἀπήντησα κύριόν τινα, ὅστις, ἀναγνωρίσας με, διότι μὲ εἶχεν ἰδῇ ἐν Ἀθήναις, παρουσιάσθη εἰς ἐμέ, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ὁ Καθηγητὴς Πίος, ὁ ὡς Ἕλλην γράφων τὴν καθ᾽ ἡμᾶς, νυμφευθεὶς δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ κ. Σπόννεκ, παρ᾽ ᾧ καὶ μὲ συνώδευσε.

Εἶτα δ᾽ ἐπεχείρησα ἐκδρομὴν εἰς τὴν τῇ πόλει παρακειμένην νῆσον Ἀμάκ, περίεργος νὰ ἰδῶ, ἂν δικαιολογῇ πως ὅτι περὶ αὐτῆς εἶχον γράψῃ ἐν τῷ διηγήματι τοῖς «Ὑφανταῖς τῆς Ἄνσης», καὶ εὗρον ὅτι, εἰ καί πως γυμνοτέρα καὶ πεζοτέρα φαίνεται, ὡς νῦν ἔχει, ἀλλά, κατὰ τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰ λοιπά, δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς περιγραφῆς μου.

Κατὰ τὰς αὐτὰς δ᾽ ὥρας ἠσχολούμην εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Περσῶν καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ellissen μεταφράσεως τοῦ τέλους τῆς Παραμονῆς, διότι τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἄλλοτε μεταφράσῃ ὁ πατήρ του.

Τὴν Κυριακὴν δ᾽ ἐτελέσθη ἡ ἀναβληθεῖσα νεκρώσιμος τελετὴ εἰς τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν παρῆν ὁ Βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια. Ἐξερχόμενος δ᾽ ἀπήντησα τὰς κυρίας,

αἵτινες τὴν προτεραίαν μοὶ εἶχον προσομιλήσῃ καὶ παρουσιασθεὶς εἰς αὐτάς, ἔμαθον ὅτι ἦσαν ἡ κυρία Βαράτοφ, σύζυγος τοῦ Γραμματέως τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς Πριγκήπισσα Ἀβουμελέκ, ἃς καὶ ἐπεσκέφθην κατ᾿ οἶκον, μετὰ πλείστης φιλοφροσύνης δεκτὸς γενόμενος. Μετὰ ταῦτα δ᾿ ἐπεσκέφθην καὶ τὸ ἱκανῶς πλούσιον Μουσεῖον τῶν βορείων ἀρχαιοτήτων.

Κατ᾿ αὐτὴν τὴν ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ ὁ νέος de Quaade, υἱὸς τοῦ τότε ἐν Βερολίνῳ Πρέσβεως τῆς Δανίας, Ἀκόλουθος δ᾿ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, τεθεὶς ὑπὸ τούτου εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἐν ὅσῳ διέμενον ἐν Κοπεγχάγῃ, καὶ τὸν ἐκράτουν πάντοτε εἰς τὸ ἡμέτερον πρόγευμα, ὁσάκις δὲν ἤμην ἀλλαχοῦ προσκεκλημένος, ὡς κατ᾿ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, ὅτε μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου ἐδείπνησα παρὰ τῷ Γενικῷ Προξένῳ τῆς Ἑλλάδος κ. Clausen, καὶ εἶτα ἐπεσκέφθην τὴν συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας κ. Croy.

Τῇ ἐπιούσῃ δὲ μὲ παρέλαβεν ὁ κ. Σπόννεκ εἰς γεῦμα εἰς τὴν ἐξοχήν του, ὅπου ἐπανεῖδον τήν, ἣν ἐν Ἀθήναις εἶχον γνωρίσῃ, ἀγαθὴν σύζυγόν του, ἀποβιώσασαν ἔκτοτε, καὶ τὴν εὐφυεστάτην καὶ πρωτότυπον θυγατέρα του, σύζυγον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Πίου.

Ἡ 17)29 δέ, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἦν ἡ τῆς ἐπισήμου ἐπικηδείου τελετῆς, δι᾿ ἣν εἶχον ἔλθῃ εἰς Κοπεγχάγην. Συνοδευόμενος, ἑπομένως, ὑπὸ τοῦ νέου Quaade, ἀπῆλθον ἐν μεγάλῃ στολῇ, περὶ τὰς 9 τὸ πρωΐ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν πόλιν Rotskill, εἰς ἧς τὴν μεγαλοπρεπῆ Μητρόπολιν, παρουσίᾳ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας, πασῶν τῶν ἀρχῶν, τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος καὶ μεγάλης συρροῆς τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν, ἐτελέσθη ἐπισημότατα ἡ κηδεία, μεθ᾿ ἣν παρεκαθήσαμεν εἰς μέγα πρόγευμα, ἐγὼ δ᾿ εἶχον θέσιν παρὰ τῷ Ἐκτάκτῳ Ἀπεσταλμένῳ τῆς Ἀγγλίας, Sir Charles Wyke, καθημένῳ πλησίον τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὰς 2 1/2 δ᾿ ἐπεστρέψαμεν εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου μ᾿ ἐπεσκέφθη ὁ Αὐλάρχης, ἵνα μ᾿ εὐχαριστήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς Αὐλῆς.

Τῇ ἐπιούσῃ, μετὰ τοῦ κ. Πίου, ἐλθόντος πρὸς ἐμέ, ἐπεσκέφθην τὸ Πανεπιστημεῖον, καὶ τὴν Βιβλιοθήκην αὐτοῦ, εἰς ταύτην δὲ μὲ ὑπεδέχθη καὶ μ᾿ ὡδήγησεν ὁ ἐκ τῶν συγγραμμάτων του

γνωστός μοι Καθηγητὴς κ. Ussing καὶ ἐρωτήσας, ἔμαθον ὅτι εἰς αὐτὴν διατηρεῖται καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ Buchon ἐκδοθέντος χρονικοῦ τοῦ Μωρέως.

Εἶτα δ' ἐπορεύθημεν εἰς τὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκην, περιέχουσαν 500,000 τόμων, καὶ ἐν ἄλλοις, μοὶ ἐδείχθησαν ἐν αὐτῇ καὶ περίεργα νεοελληνικὰ συγγράμματα, ὡς ἡ μετάφρασις τῆς Νέας Γραφῆς, ἐκδοθεῖσα ἐν Γενεύῃ ὑπὸ Μαξίμου Καλλιπολίτου, τὸ 1630, ἡ ὑπὸ Στεφάνου Στεφανόπολι μετάφρασις διηγήματός τινος εἰς τὴν Κορσικὴν χυδαίαν Ἑλληνικήν, ἐκδοθεῖσα ἐν Λονδίνῳ τῷ 1863 δαπάνῃ τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου. Ἀφ' οὗ δ' ἐθαύμασα καὶ τὸ περίφημον σύμπλεγμα τοῦ Θορβάλσεν εἰς τὸν ἀετὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, καὶ τὰ ὡραῖα αὐτοῦ ἀγάλματα εἰς τὸν νάρθηκα αὐτῆς, μετέβην παρὰ τῷ ἀρχαίῳ ἐξ Ἑλλάδος γνωρίμῳ, τῷ ἀρχιτέκτονι Ἄνσεν, ὅν εὗρον λίαν γεγηρακότα· παρεπεδήμει δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός του Θεόφιλος, ὁ οἰκοδομήσας παρ' ἡμῖν τὴν Ἀκαδημίαν, καὶ μετὰ πλείστης χαρᾶς παρ' αὐτοῖς δεκτὸς γενόμενος, ἐπρογεύθην ἐκεῖ ἐκ τοῦ προχείρου μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου. Τὸ ἑσπέρας δ' ἤμεθα προσκεκλημένοι εἰς γεῦμα εἰς τ' Ἀνάκτορα, ὅπου παρῆσαν 44 συνδαιτημόνες, καὶ εἰς αὐτὸ ἐκάθησα ἀπέναντι τῶν Βασιλέων, μεταξὺ τοῦ Αὐλάρχου καὶ τοῦ Σταυλάρχου. Εἰς τὸν Γεωργαντόπουλον δ' ἀπεδόθησαν περιποιήσεις πολλαί, ἰδίως ὑπὸ τοῦ Πρίγκηπος Βαλδεμάρου. Τὸ δ' ἑσπέρας, ἐν συναναστροφῇ τοῦ Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας καὶ ἄλλοτε συναδέλφου μου ἐν Ἀμερικῇ κ. Frankenstein, ἀπήντησα τὸ ἄνθος τῆς Δανικῆς ἀριστοκρατίας, καὶ μεταξὺ τῶν χαριεστάτων καὶ μᾶλλον διακεκριμένων, τὴν κυρίαν Bodinus, σύζυγον τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Τὴν ἐπαύριον, ὅτε ὡδηγήθην εἰς τὴν Λέσχην τὸ ***Ἀθήναιον***, ἔχουσαν καὶ αὐτὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἐφημερίδων, ἔμαθον τὸν ἐπελθόντα θάνατον τῆς 88ετοῦς Ἡγεμονίδος Καρολίνας, χήρας τοῦ πρώην Διαδόχου τοῦ θρόνου· καὶ ἐτηλεγράφησα περὶ τούτου αὐθημερὸν εἰς τὸν Βασιλέα· ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ κηδεία ἔμελλε νὰ τελεσθῇ μόνον μετὰ 4 ἑβδομάδας, μοὶ ἦν ἀδύνατον, καὶ εἰς τὰς τότε περιστάσεις ἀσύμφορον νὰ παραμείνω, ἵνα

παρευρεθῶ εἰς αὐτήν. Ὅτε δ' ἐπέστρεψα εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου, μοὶ ἀνηγγέλθη ὁ Γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως, ὅστις, εἰσελθών, μοὶ ἐπέδωκε τὸν Μεγαλόσταυρον τῆς Danenbrock, καὶ ἐχάρην πολὺ ὅτι συγχρόνως ἐπαρασημοφορήθη καὶ ὁ Ἀκόλουθος κ. Γεωργαντόπουλος. Ἀπελθὼν δὲ τότε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἵνα εὐχαριστήσω τὴν κ. Ὑπουργὸν διὰ τὰς διακρίσεις ταύτας καὶ τὸν ἀποχαιρετίσω, ἐπὶ πολὺ συνδιελέχθην μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ δ' ἑσπέρας προσῆλθον εἰς μεγάλην συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἰταλίας Conte della Croce.

Τέλος τῇ 20)1 Ἀπριλίου, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Ἀκολούθου μου, καί, διαπλεύσαντες τοὺς Βέλτας, ἀνοικτοὺς ἤδη καὶ ἐστερημένους πάγων, ἀφίχθημεν τὸ ἑσπέρας εἰς Ἀμβοῦργον, ἔχοντες συνοδοιπόρον καὶ τὸν Γραμματέα της ἐν Δανίᾳ Γαλλικῆς Πρεσβείας κ. Leflau, ὅστις, ἀφ' οὗ συνώδευσε μέχρις Ἀμβούργου τὴν ὡραίαν καὶ χαριεστάτην σύζυγόν του, ἀπερχομένην εἰς Παρισίους, ἐπέστρεψεν ὁ ἴδιος εἰς Κοπεγχάγην. Διὰ τοῦτο, ὅτε μᾶς ἀπεχαιρέτα, τῷ εἶπον τὸ τοῦ Ῥακίνου «Le flôt qui la porta recule épouvanté». Ὅταν δὲ μ' ἠρώτησε διατὶ épouvanté, τῷ ἀπήντησα ὅτι μὲ παρεξήγησε, διότι ἐγὼ ἔλεγον époux vanté. Μετ' ἐπίσκεψιν δ' εἰς τὸν Πρόξενον ἡμῶν κ. Gorrissen, τὸ ἑσπέρας, διελθόντες πρὸ τῆς μίαν ὥραν ἀπὸ τοῦ Ἀμβούργου ἀπεχούσης Friedrichruh, ἀφελοῦς ἐπαύλεος τοῦ Πρ. Βίσμαρκ, ἐν μέσῳ δάσους κειμένης, τὸ ἑσπέρας ἐπεστρέψαμεν εἰς Βερολῖνον.

Ἐν Βερολίνῳ

Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ παρὰ διαφόρων τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, οὓς ἐπεσκέφθην, ἅμα ἐπανελθών, ἐμάνθανον ὅτι περὶ Ἑλλάδος εἶχον ἀποφασισθῆ, ἕνεκα τῶν Ὀθωμανικῶν ἐνστάσεων, τὰ ἐν τῷ Συνεδρίῳ προταθέντα μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ νὰ ἐκτελεσθῶσιν, ἤτοι, ἀφαιρουμένων τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τοῦ πλείστου τῆς Ἠπείρου, καὶ ὁ τραπεζίτης Βλαϊχρεδερ μοὶ εἶπεν, ὡς

γνώμην τοῦ Βίσμαρκ, μεθ᾽ οὗ στενὴ τὸν συνέδεε σχέσις, ὅτι πρέπει νὰ κλίνωμεν τὸν αὐχένα εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, περιμένοντες εὐμενεστέρας ἐν τῷ μέλλοντι περιστάσεις· ἀλλ᾽ ἐγὼ εἰς τὸν Ὑπουργὸν ἀντιπαρετήρησα ὅτι, κατ᾽ ἐμὴν κρίσιν, αἱ Δυνάμεις, ἑκάστη καθ᾽ ἑαυτήν, ἀπώλεσαν τὸ δικαίωμα νὰ προβῶσιν εἰς οἵαν δήποτε ἄλλην ἀπόφασιν μετὰ τὴν διεθνῆ πρᾶξιν τοῦ Συνεδρίου. Τὸ ἀληθὲς ὅμως ἦν ὅτι, δυστυχῶς τὸ Συνέδριον οὐχί τι ἐψήφισε περὶ ἡμῶν, ἀλλ᾽ εὐχὴν μόνον ἐξέφρασεν.

Ὅπως δήποτε, πάντες μᾶς συνεβούλευον τὴν παραδοχήν, ἐφ᾽ ὅρῳ ἀμέσου ἐκτελέσεως, ὃ καὶ ἐτηλεγράφησα ἐπανειλημμένως, ὡς μόνον τότε ἐφικτόν, καὶ μέχρι τέλους ἐγένετο δεκτὸν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν τούτοις, ἡ Ῥωμανία ἐκηρύχθη Βασίλειον, δι᾽ ὃ συνεχάρην τὸν Πρέσβυν τῇ 1)13 Ἀπριλίου.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἑσπερῶν ἐγνώρισα, παρὰ τῷ τραπεζίτῃ Γολδστέϊν, τὸν Noiret, φίλον τοῦ Max Müller, διάφορα περὶ φιλοσοφίας τῶν γλωσσῶν συγγράψαντα. Ἐν μακρᾷ δὲ φιλοσοφικῇ συνδιαλέξει, μοὶ διϊσχυρίσθη ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐβάδιζον κατ᾽ ἀρχὰς τετραποδητί, ὠρθώθησαν δὲ πρῶτον, ὅτε ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ πελέκεος, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀφορμὴν πρὸς τὴν ἐνάρθρωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, καὶ περὶ οὗ ἔγραψεν ὅλον σύγγραμμα.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶχον συμβῆ καὶ τὰ μεγάλα ἐκ σεισμοῦ δυστυχήματα ἐν Χίῳ. Συνέλαβον, ἑπομένως, τὴν ἰδέαν νὰ προσπαθήσω νὰ ὀργανώσω, πρὸς βοήθειαν τῶν παθόντων ὁμογενῶν, παράστασίν τινα θεατρικὴν ἐν Βερολίνῳ. Ὑπό τινων μοὶ ἐπροτάθη νὰ διδαχθῇ πρὸς τοῦτο ὁ ἐμὸς Δούκας· ἀλλ᾽ ἐθεώρησα τὴν πρότασιν οὐχὶ λίαν πρακτικήν, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ δαπάνη τῆς θεατρικῆς διασκευῆς θὰ ἠλάττου τὰς εἰσπράξεις ὑπὲρ τοῦ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δ᾽ ἔργον ἄγνωστον συγγραφέως μὴ ἀνεγνωρισμένου δὲν ἦν πιθανὸν πολλοὺς θεατὰς νὰ ἐξεύρῃ καὶ ν᾽ ἀποφέρῃ ἄφθονα εἰσοδήματα. Διὰ τοῦτο, ἀποκρούσας ταύτην τὴν πρότασιν, ἀπετάθην εἴς τινας τῶν γνωστοτάτων τότε ἐν Βερολίνῳ ἠθοποιῶν, τὸν Barnay, τὸν Friedmann, τὴν Barcany, τὸν τότε ἐκεῖ διατρίβοντα καὶ θαυμαζόμενον Ἰταλὸν Ῥόσσην, καί,

ἐπιτυχὼν καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θεάτρου διὰ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένους, ἐπικαλεσάμενος δὲ καὶ πολλῶν, τῶν πρωτίστων τῆς κοινωνίας οἰκογενειῶν, τὸ ἐνδιαφέρον, ἐνήργησα τὴν εἰς τὸ θέατρον Wallner, τῇ 21 Ἀπριλίου (3 Μαΐου) παράστασιν διαφόρων τεμαχίων ἐκ γνωστῶν καὶ γενικῶς, ὡς ἐπισήμων, ἀναγνωριζομένων δραμάτων, ἀπαγγειλάσης ἐν ἀρχῇ τῆς διασήμου ἠθοποιοῦ κυρίας Βαρκάνης ὡραῖον ἔμμετρον πρόλογον, ποιηθέντα, κατὰ παράκλησίν μου, ὑπὸ τοῦ κ. Delm, ἀγχινουστάτου συντάκτου τοῦ Kladeradatsch. Ἡ αἴθουσα ἦν πλήρης, μέχρι τῶν ἀπωτάτων θέσεων, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἐντελεστάτη· δι' ὃ καί, κατὰ τὸ τέλος, μεταβὰς εἰς τὰ μετασκήνια, ηὐχαρίστησα θερμῶς τοὺς συνεργασθέντας, τὴν κυρίαν Βαρκάνην, τὸν Ῥόσσην, τὸν Βάρναιην, Φρειδμὰνν καὶ λοιπούς. Τοῦτο ὅμως, ὡς ἔμαθον μετὰ ταῦτα, δὲν ἤρκει εἴς τινας ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐπερίμενον νὰ λάβωσιν, εἰς ἔνδειξιν ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ παράσημον. Ἐπληροφορήθην δ' ὅτι ἀνήρχετο ἡ καθαρὰ εἴσπραξις εἰς 8000 Μ. (10000 δρ.)· ἀλλ' ὅτε μοὶ ἐδόθησαν οἱ ἀπολογισμοί, εὑρέθη αὐτὴ οὖσα μόνον 3000, καὶ δυστυχῶς δὲν εἶχον τρόπον ἐξελέγξεως, διότι, ἐν τῇ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπειρίᾳ μου, εἶχον ἐμπιστευθῆ ὅλην τὴν ὑλικὴν καὶ τὴν τῶν εἰσπράξεων διαχείρισιν εἰς υἱὸν οἰκογενείας, ἥτις μέγιστον ἐπεδείκνυεν ὑπὲρ τοῦ ἐπιχειρήματος ζῆλον· ἀλλ' ὅστις, δυστυχῶς, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἀπερίσκεπτόν μου ἐμπιστοσύνην· οὐδ' εὔσχημον δέ, οὐδὲ δυνατὸν ἦν νὰ τὸν καταδιώξω. Ἀλλ' ἄλλος τις, μεγαλοδώρως ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἐπίκλησίν μου, πέμψας μοι 12.500 δρ. (10,000 Μάρκων), ὁ κ. Manasse, ὅστις καὶ ἀνυπερθέτως διωρίσθη, κατὰ πρότασίν μου, Πρόξενος εἰς Στεττῖνον.

Τὸν δὲ ***Δούκα,*** ὃν δὲν ἐνόμισα εὔλογον νὰ δώσω εἰς τὴν σκηνὴν κατὰ τὴν παράστασιν ταύτην, ἰδὼν ὁ μέγας Δοὺξ τοῦ Μεΐνιγγεν, ὁ πατὴρ τοῦ Πρίγκηπος, ἠθέλησε νὰ δώσῃ, ἵνα διδαχθῇ, εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ θέατρον· ἀλλὰ μοὶ ἔγραψεν, ἀπαιτῶν μεταῤῥυθμίσεις τινὰς εἰς τὸ δρᾶμα, ἃς ἐγώ, θεωρήσας οὐχὶ ὀρθὰς καὶ καταλλήλους, ἠρνήθην νὰ ἐπιτρέψω· δι' ὃ καὶ δὲν ἔγινεν ἡ παράστασις.

Μέχρι δὲ τῆς ἐπιστροφῆς μου ἐκ Κοπεγχάγης εἶχον περατώσῃ τὴν μετάφρασιν τοῦ διαλογικοῦ μέρους τῶν Περσῶν· καὶ ἐν

μιᾷ τῶν πρώτων ἡμερῶν, διερχόμενος διὰ τοῦ Thiergarten, ἔφερον ἐν τῷ κόλπῳ μου τὸ χειρόγραφον τῆς μεταφράσεως, ἐπὶ σκοπῷ τινων ἀναθεωρήσεων· διότι, καὶ ἐν Βερολίνῳ, καὶ ἐν Παρισίοις, ποτὲ δὲν ἐθυσίαζον εἰς τὰς τοιαύτας μετρικὰς μεταφράσεις τὰς ἐν τῷ οἴκῳ ὥρας τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐνέκυπτον εἰς αὐτὰς μόνον καθ' ὁδόν, καὶ ἐπὶ τῶν περιπάτων μου. Ἀλλὰ ταύτην τὴν φοράν, ὅτε ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, ζητήσας, δὲν εὗρον εἰς τὸν κόλπόν μου τὸ χειρόγραφον. Ἐν ἀπελπισίᾳ ἔσπευσα εἰς τὸν Thiergarten ὀπίσω, διέτρεξα βῆμα πρὸς βῆμα, ἣν πρὶν εἶχον διέλθῃ ὁδόν, ἀλλ' εἰς μάτην, τὸ χειρόγραφον εἶχεν ἀπολεσθῆ. Ἐδημοσίευσα δὲ καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὑποσχόμενος ἀμοιβὴν εἰς τὸν εὑρέτην, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ὠφέλησεν. Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ μου λοιπόν, διότι εἰς τὸν Διάδοχον τοῦ Μεΐνιγκεν εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ μεταφράσω τὸ δρᾶμα, ἵνα καταστήσω τὴν παράστασιν αὐτοῦ δυνατὴν ἐν Ἀθήναις, ἤρχισα τὴν μετάφρασιν ἐκ νέου, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, μέρος ἐκ μνήμης, καὶ μέρος ἐκ νέας ἐργασίας, τὴν ἐπεράτωσα· παρὰ τοῦ μουσουργοῦ δ' Ἡγεμόνος λαβὼν τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, ἐξειργάσθην βαθμηδὸν καὶ τοὺς χορούς, καὶ κατόπιν ἔπεμψα τὸ ἔργον εἰς Ἀθήνας, ἵνα διδαχθῇ, ὅπερ ἐφρόνουν, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, καὶ ὑπ' αὐτὴν προσέτι τὴν πολιτικήν, χρησιμώτατον, ἀλλὰ μάτην ἐπέμεινα· ἡ ἀπάντησις ἦν πάντοτε ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εὑρίσκονται οἱ ἱκανοὶ νὰ ψάλωσι τοὺς χορούς, οὓς ὅμως ἔψαλον ἐν Βερολίνῳ οἱ μαθηταὶ ἑνὸς γυμνασίου, ἐν ᾧ πρὸ χρόνων ἐκαυχόμεθα ὅτι εἴχομεν Ὠδεῖον. Αἱ ἐπανειλημμέναι προτροπαί μου εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσαν, δι' ὃ δὲν ἤξευρον πῶς ν' ἀπολογηθῶ εἰς τὸν ἐπίσημον συνθέτην, χωρὶς νὰ ἐκθέσω τὴν ὑπό τινας ἐπόψεις λυπηρὰν ἔτι κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ἔλαβον ἐπιστολὴν λίαν ψυχρὰν παρὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, μεθ' ἑνὸς φύλλου τῆς ἐφημερίδος Tagblatt, περιέχοντος λόγους, οὓς ἐγὼ δῆθεν εἶχον εἰπῆ εἰς ἕνα τῶν συντακτῶν αὐτῆς. Καὶ εἶχε μὲν ἔλθῃ τις πρὸς ἐμὲ πρό τινων ἡμερῶν, παρουσιασθείς μοι δι' ἐπιστολῆς τινος τῶν γνωρίμων μου, οὐχὶ ὅμως ὡς συντάκτης ἐφημερίδος, καὶ μετ' αὐτοῦ ὡμίλησα γενικότητας, παντάπασι δὲ τὰ γραφόμενα ἐν τῇ ἐφημε-

ρίδι, δι᾽ ὃ καὶ ἔσπευσα νὰ διαψεύσω αὐτὰ διαρρήδην διὰ τῆς ἐπισήμου Βορειογερμανικῆς, ὅπερ ἐντελῶς ἱκανοποίησε τὸν συνάδελφόν μου.

Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ διατρίβουσα τότε θυγάτηρ μου Αἰμυλία, συμμεταβῶσα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Κλέωνος, τοῦ ἐκεῖ Ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Θηβῶν καὶ τῶν τοῦ Νείλου καταῤῥακτῶν, μοὶ ἔγραψεν ἐκεῖθεν, πέμπουσά μοι ἐπὶ κηροῦ ἔκτυπον ἐπιγραφῆς ἱερογλυφικῆς κανθάρου, ὃς, μοὶ ἔλεγεν ὅτι τῇ εἶχε δωρηθῇ ὑπό τινος, διαβεβαιοῦντος ὅτι ἦν μιᾶς τῶν ἀρχαιοτάτων δυναστειῶν, καὶ μὲ παρεκάλει νὰ ἐρευνήσω, ἂν τοῦτο εἴχετο ἀληθείας. Μετέβην λοιπὸν παρὰ τῷ φίλῳ μου Ἐφόρῳ τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, τῷ ἐπισημοτάτῳ τῶν Αἰγυπτιομαθῶν Λειψίῳ, καὶ τῷ ἐζήτησα τὴν γνώμην του. Ὁ δέ, ἐρευνήσας ἐπί τινα ὥραν τὸν τύπον, μοὶ εἶπεν ὅτι ὑποπτεύει αὐτὸν πλαστὸν καὶ νέον· ἄλλως τε δ᾽ ὅτι οὐδεμιᾶς δυναστείας Βασιλεὺς ἔφερεν ὄνομα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ κεχαραγμένα, ἃ ἀνεγίνωσκε ***λιλιρά....*** Ἄλλο δὲν μοὶ ἐχρειάσθη, καὶ λαβὼν τὸ ἔκτυπον καὶ εὐχαρισιήσας τὸν σοφὸν ἀρχαιολόγον, ἀνεχώρησα ἀνακαγχάζων, διότι ἀνεγνώρισα τὶ ἔφερεν ὁ κάνθαρος· ***λίλη*** ἦν τὸ ὑποκοριστικὸν ὄνομα, ὃ ἐδίδετο συνήθως εἰς τὴν θυγατέρα μου ***Αἰμυλίαν.*** Εἶχε λοιπὸν παραγγείλῃ νὰ χαραχθῇ ἐπὶ κανθάρου, νέας, ἐννοεῖται, κατασκευῆς, διὰ χαρακτήρων ἱερογλυφικῶν τὸ ὄνομα ***Λίλη... Ῥαγκαβῆ,*** καὶ τοῦτο, μετὰ πονηρίας ἀστειευομένη, μοὶ ἔπεμψεν, ὡς λείψανον ἀρχαίας τινὸς δυναστείας.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ὑπὲρ τῶν Χίων παραστάσεως ἔλαβον τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν, διατάττον με νὰ μεταβῶ εἰς Βιέννην, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τοὺς γάμους τοῦ Διαδόχου, καθ᾽ ὃ ἀπουσιάζοντος δι᾽ ἀσθένειαν τοῦ ἐκεῖ ἡμετέρου Πρέσβεως Ὑψηλάντου. Ἀνεχώρησα ἑπομένως τῇ 22 Ἀπριλίου (4 Μαΐου), συμπαραλαβὼν καὶ πάλιν τὸν Γεωργαντόπουλον, τόσῳ προθυμώτερον, καθ᾽ ὅσον ἐν Βιέννῃ ἐκπαιδευθείς, ἐγνώριζε καλῶς τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην.

Διὰ νὰ ἔχωμεν ἥσυχον τὴν νύκτα, καὶ ἑπομένως τὴν ἐπαύριον ἐν Βιέννῃ διαθέσιμον καὶ ἀνύστακτον, εἰς τὴν Α΄. θέσιν εζητήσαμεν κοιτῶνα, εἰς ὃν νὰ ἤμεθα μόνοι, καί, φιλοδωρήσαντές τι τὸν ἐπι-

στάτην, ἐλάβομεν τοιοῦτον, καὶ ὡδοιπορήσαμεν ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ μέχρι Δρέσδης. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ, ἐλθὼν ὁ ἐπιστάτης, μᾶς εἶπεν ὅτι, δυστυχῶς, ἡ μόνωσις ἡμῶν δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ, καὶ ὅτι τοῦ κοιτῶνος ἔχοντος τέσσαρας κλίνας, ἀνάγκη ἦν νὰ δεχθῶμεν διὰ τὴν νύκτα ἄλλους συνοίκους, ἀφήνων ἡμῖν τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ δύω γερόντων ἢ μιᾶς νέας κυρίας. Ἄνευ μακρᾶς σκέψεως ἐπροτιμήσαμεν ἐκ τῶν δύο κακῶν τὸ δεύτερον, ὡς τὸ ἔλαττον, καὶ μετ᾽ ὀλίγον εἰσῆλθεν ἡ συγκάτοικος, νεᾶνις 17 ἢ 18 ἐτῶν, ὡραία καὶ χαρίεσσα, Ἀμερικανὶς τὸ γένος, ἀπερχομένη δ᾽ εἰς Βιένναν, ἵνα τελειοποιηθῇ εἰς τὴν φωνητικὴν μουσικήν. Ἦτο δ᾽ ὡς αἱ πλεῖσται Ἀμερικανίδες, εὐφυής, καὶ προσέτι πεπαιδευμένη, καὶ μέχρι βαθείας νυκτὸς ἐμείναμεν μετ᾽ αὐτῆς εὐαρεστότατα συνδιαλεγόμενοι, προσέτι δὲ καὶ διστάζοντες ν᾽ ἀνέλθωμεν εἰς τὰς κλίνας, διότι, ἐνδομύχως καὶ ἀνομολογήτως ᾐσθανόμεθα ὅτι τοῦτο παρεῖχε τινὰς δυσκολίας. Ἀλλὰ τέλος, περὶ μέσας νύκτας, ἀποχαιρετισθέντες, ἀπεσύρθημεν ἕκαστος ὀπίσω τοῦ παραπετάσματος τῆς ἰδίας κλίνης Τὰς αὐτὰς δυσκολίας καὶ ἔτι μείζονας εἶχε τὴν αὐγὴν ὁ ἀφυπνισμός. Ἀλλ᾽ ἅμα εἶδον, κατὰ τὰ χαράγματα, τὸν κ. Γεωργαντόπουλον ἐξελθόντα ἤδη ἐνδεδυμένον, ἐνεδύθην καὶ ἐγὼ, ἀψόφως καὶ ταχέως ὀπίσω τοῦ παραπετάσματός μου, καὶ παρατηρήσας ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ ἀπέναντί μου παραπετάσματος, ὅτι καὶ ἡ νέα ἡμῶν σύνοικος εἶχεν ἐξυπνήσῃ, ἐξερχόμενος, εἶπον μεγαλοφώνως «Ἐξήλθομεν· εἶσθε μόνη. Δύνασθε νὰ ἐγερθῆτε». Ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Εἰς Βιέννην ἀφιχθέντες εἰς τὰς 8 τὸ πρωΐ, ἐζητήσαμεν κατάλυμα εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Ξενοδοχεῖον (Hôtel Impérial). Ἀλλὰ τόση ἦν τότε, ἕνεκα τῆς προκειμένης ἑορτῆς, ἡ συῤῥοὴ τῶν ξένων, ὥστε, ἀφ᾽ οὗ καὶ εἰς ἄλλα ξενοδοχεῖα μάτην ἐζητήσαμεν, ἠναγκάσθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτό, καὶ δεχθῶμεν εἰς τὸν τέταρτον ὄροφον τρία οἷα δήποτε δωμάτια, εἰς ἃ μόνον διὰ τῆς ἀναβατικῆς μηχανῆς, ἦν δυνατόν, μὴ ἐξαντλούμενοι ν᾽ ἀνερχώμεθα.

Ἦν δ᾽ ἡ ἡμέρα τῆς ἀφίξεως ἡμῶν ἡ 23 Ἀπριλίου, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Βιέννης ἐτελεῖτο λειτουργία ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως· δι᾽ ὃ, ἅμα κα-

ταλαβόντες τὴν οἴκησιν ἡμῶν, ἐσπεύσαμεν εἰς τὸν ναὸν καί, περατωθείσης τῆς ἱερᾶς τελετῆς, ἀπηντήσαμεν τὸν ὡς Ἐπιτετραμμένον ἐκεῖ παριστάμενον Γραμματέα τῆς Πρεσβείας, τὸν πρῴην Γραμματέα μου κ. Γ. Ἀργυρόπουλον. Οὗτος δέ, ἀσπασάμενός με, μὲ παρέλαβεν εἰς τὴν ἅμαξάν του καὶ μ᾽ ἔφερεν εἰς τὴν Πρεσβείαν. Μαθὼν ὅμως παρ᾽ ἐμοῦ ὅτι ἠρχόμην ὡς Ἔκτακτος Ἀπεσταλμένος, μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην δὲν ἐδύνατο νὰ μὲ δεχθῇ, διότι ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀποφασίσῃ ὅτι, πλὴν τῶν ἐν Βιέννῃ διπλωματῶν, ξένους ἄλλους δὲν θὰ ἐδέχετο. Τῷ ἀπήντησα, ἑπομένως, ὅτι ἐγὼ μὲν ἦλθον πειθαρχῶν εἰς τὸ τηλεγράφημα, ὃ τῷ ἔδειξα, ἂν δ᾽ ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις δὲν μ᾽ ἐδέχετο, ὅτι θὰ ἐπέστρεφον ὅθεν ἦλθον.

Ἐπεσκέφθην δ᾽ ἔπειτα τὴν κυρίαν Ὑψηλάντη, ἀσθενοῦσαν καὶ κλινήρη, καὶ τοὺς ἀνεψιοὺς τοῦ Σίνα, τὸ γένος Τσεχάνη, καί, μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου, τὸ Θηρεσιακὸν Γυμνάσιον, οὗ ἦν τρόφιμος ὁ ἴδιος, καὶ εἰς ὃ εἰσὶν ἔνοικοι παῖδες εὐγενῶν μόνον οἰκογενειῶν, μᾶλλον ἀγωγῆς ἀναλόγου τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως τυγχάνοντες, ἢ εἰς ὑψηλὴν παιδείαν καὶ μάθησιν ἐξασκούμενοι. Εἷς τῶν τροφίμων αὐτῆς, καὶ τοῦ Γεωργαντοπούλου συμμαθητής, ἦν καὶ ὁ μετὰ ταῦτα Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας.

Τῇ ἐπαύριον δέ, ἀφ᾽ οὗ ἐπεσκέφθην τὸν Πρέσβυν τῆς Ὀλλανδίας, κ. Zuylen, ἀδελφὸν τοῦ ποτὲ ἐν Παρισίοις συναδέλφου μου, τὸν Πρέσβυν τῆς Βαυαρίας κ. Bräh, ὅστις εἶχε ποτὲ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν πατρίδα του ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸν ποτὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμοταγῆ καὶ φίλον μου, τὸν Πρέσβυν τῆς Σερβίας, κ. Χρίστιτς, μετέβην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Haymerley, ὅστις μοὶ ἦν γνωστότατος, καὶ ἐν Ἀθήναις Γραμματεὺς Πρεσβείας διατελέσας, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσης, ὅτε ἤμην Πρέσβυς ἐκεῖ. Τῷ εἶπον δὲ ὅτι δὲν ἤθελον ν᾽ ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ τὸν ἰδῶ, ὅτι δὲ ἦλθον, κατὰ λάθος πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς μου, ἀγνοούσης ὅτι Ἔκτακτοι Ἀπεσταλμένοι δὲν θὰ ἐγίνοντο δεκτοί. Ἀλλ᾽ ὁ κ. Haymerley μοὶ ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ μείνω, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ μὲ δεχθῇ ἐκτάκτως, ὡς ἀντικαθι-

στῶντα τὸν Ὑψηλάντην ἀπόντα. Τοῦτο ἦν δυσάρεστον καὶ ἄδικον ἴσως διὰ τὸν Ἐπιτετραμμένον, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ οὐδόλως ἐξηρτᾶτο νὰ μεταβάλω τὰ δόξαντα εἰς τὸν ἡμέτερον Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Πρὸς ἱκανοποίησιν ὅμως τοῦ κ. Ἀργυροπούλου, τῷ εἶπον ὅτι ἐγὼ μὲν θὰ περιορισθῶ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐγχωρίων Ἡγεμόνων, εἰς ἐκεῖνον δὲ κατέλειπον τὰς ἐπισκέψεις εἰς τοὺς ἀλλαχόθεν ἐπιδημήσαντας. Μετὰ μεσημβρίαν δ' ἐπεσκέφθην τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Πρωσσίας Πρίγκηπα de Reuss, καὶ τὸν τῆς Ἀγγλίας Elliot, συνάδελφόν μου ποτὲ χρηματίσαντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τὸν Πρίγκηπα Μεττερνίχον, μεθ' οὗ εἶχον συνυπηρετήση ἐν Παρισίοις, τούτου μόνον εὑρὼν τὴν ἀγχινουστάνην καὶ ὁπωσοῦν πρωτότυπον σύζυγον. Ὁμοίως δὲ καί τινας τῶν ὁμογενῶν, οἷον τὸν κ Δούμβαν, Κούρτιν, Πόππoβιτς καὶ ἄλλους. Εἰς τὸν κοινὸν δὲ περίπατον, τὸ Πράτερ, ἀπήντησα τὸν πρῴην ἐν Βερολίνῳ συνάδελφόν μου, νῦν δ' ἐν Βιέννῃ Πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας κ. Οὐβρίλ, ὅστις, ἰδών με, κατῆλθε τῆς ἁμάξης, καὶ ἐν μακρῷ περιπάτῳ πολλὰ εἴπομεν, ἐν ἄλλοις καὶ περὶ τῶν τότε περιστάσεων τῆς Ἑλλάδος, καὶ αἱ κρίσεις του ἦσαν σπουδαῖαι καὶ συμπαθεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Τῇ ἐπιούσῃ, μετὰ πλείστας ἐπισκέψεις, ἐγενόμην δεκτὸς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις εὐμενέστατα ἐπὶ μακρὸν χρόνον συνδιελέγη μετ' ἐμοῦ, πολλά μοι εἰπών, τόσον σπουδαῖα καὶ εἰς τὰς ἐμὰς ἀπόψεις ἀνταποκρινόμενα, ὥστε ἀναγκαῖον ἔκρινα νὰ ἐπιστείλω ἀμέσως περὶ τούτων εἰς τὸν Βασιλέα.

Τὸ δ' ἑσπέρας, εἰς τὰς 7 $^1/_2$, ἐπορεύθην εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων. Διαβὰς διά τινων δωματίων, ἅτινα ἦσαν πλήρη ἀξιωματικῶν, εἰσῆλθον εἰς τὴν οὐχὶ πολὺ εὐρύχωρον αἴθουσαν, εἰς ἣν τὸ συνωθούμενον πλῆθος καθίστα τὴν ἀτμοσφαίραν πνιγηράν, ὥστε ἡ Αὐτοκράτειρα δὲν ἐδυνήθη νὰ περατώσῃ τὸν διπλωματικόν της ***Κύκλον,*** καὶ ἐξῆλθεν, ἵν' ἀναπνεύσῃ, πρὶν ἢ φθάσῃ μέχρις ἐμοῦ. Δὲν ηὐτύχησα ἑπομένως νὰ τῇ παρουσιασθῶ. Καὶ ἐγὼ δ' αὐτός, λίαν στενοχωρούμενος, ἀπετάθην πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, κ. Ἔλλιοτ, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ συνεξέλθωμεν, διότι ἐκεῖνος, γνωρίζων τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς θέσεις,

εὐκολώτερον θὰ ἤνοιγε δρόμον. Μετὰ τοῦτο δέ, ἀνάγκην αἰσθανόμενος νὰ πίω ἢ νὰ φάγω τι πρὸς ἀναψυχήν, ἠρώτησα, ποῦ ἐδυνάμην νὰ εὕρω τι, καὶ ὁ Γεωργαντόπουλος μ᾽ ἔφερεν εἰς μεγίστην αἴθουσαν, ὅλην πλήρη τραπεζῶν ἐστρωμένων. Ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτῶν οὐδέν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔμενε, διότι ἐκεῖθεν εἶχε διέλθῃ ὁ κατακτητικὸς στρατὸς τῶν ἀξιωματικῶν, οὓς εἶχον ἰδῇ ἐν τοῖς προθαλάμοις.

Πρὶν δὲ τοῦ τέλους τῆς ἑορτῆς, ἰδὼν κυρίαν καθημένην ἐπὶ ἐξέδρας, ἐνόμισα ὅτι ἦν ἡ ἐπίσημος Οὐγγαρίς, ἣν εἶχον γείτονα εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν, ὅτε ἄλλοτε εἶχον ἐπιδημήσῃ εἰς Βιέννην, καί, πλησιάσας, τὴν προσωμίλησα. Καὶ συνδιελέχθη μὲν φιλοφρονέστατα μετ᾽ ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἠπατήθην, διότι ἦτον ἡ σύζυγος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὃν τὴν ἐπιοῦσαν ἔκρινα καθῆκον νὰ ἐπισκεφθῶ διὰ τοῦτο, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς λοιποὺς ὑπουργούς, καὶ τοὺς ἐπισήμους τῶν ὁμογενῶν. Προσκληθεὶς δ᾽ ἐγευμάτισα παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Ῥωσσίας κ. Οὐβρίλ, παρ᾽ ᾧ, ἐν ἄλλοις, καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βουλγαρίας ἀπαντήσας, πολλὰ μετ᾽ αὐτοῦ συνδιελέγην περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ μετ᾽ αὐτὴν δέ, ἡμέρα Δευτέρα 21 Ἀπριλίου (9 Μαΐου), ἦν ἡ τῆς πανηγυρικῆς εἰσόδου τῆς Αὐτοκρατορικῆς νύμφης εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτῆς πατρίδα καὶ πρωτεύουσαν. Ἦσαν δ᾽ αἱ ὁδοὶ τόσον πλήρεις, ὥστε, πεζὸς μέν, ἦν ἀδύνατον νὰ τὰς διέλθω, δι᾽ ἁμάξης δέ, μόλις μετὰ ποικίλους περιδρόμους, ἀφίχθην εἰς τὸ τότε οἰκοδομούμενον Μουσεῖον, τὸ προσδιορισθὲν ἡμῖν διὰ τὴν ἐπίσημον θέαν. Εἰς ἣν δὲ κατέλαβον θέσιν, εὑρέθην μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Σερβίας, τοῦ τῆς Περσίας, ὄντος χριστιανοῦ Ἀρμενίου, μετὰ τῶν θυγατέρων τούτου καὶ μετὰ τῆς συμπατριώτιδός μου κυρίας Herbett, τὸ γένος Σταύρου, συζύγου δὲ τοῦ τότε εἰς Σερβίαν διορισθέντος Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας. Ἡ παράταξις ὑπῆρξεν, ὡς εἰκός, μεγαλοπρεπεστάτη· διεκρίνοντο δ᾽ ἐπὶ πλούτῳ τῶν στολῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν αὐτῶν, οἱ Οὖγγροι μεγιστάνες, καὶ παρατηρήσεως ἄξιον μοὶ ἐφάνη, ὅτι ὁ λαὸς ἐνθουσιωδῶς ἀνευ-

φήμησε, διερχόμενον, τὸν τότε ἐκτὸς τῆς κυβερνήσεως διατελοῦντα Ἀνδράσσην, ἐν ᾧ εἰς οὐδεμίαν προέβη ἐπίδειξιν ὅτε διῆλθον οἱ Ὑπουργοί.

Προσκληθεὶς δ᾽ ὑπὸ τοῦ Ἀργυροπούλου, ἐγεύθην ἔπειτα μετ᾽ αὐτοῦ καὶ τῶν συγγενῶν του καὶ συγγενῶν μου Καρτσέφκη, εἰς ξενοδοχεῖον, μεθ᾽ ὃ ἐπεσκέφθημεν τὸ μελόδραμα καὶ μεθ᾽ ὃ ἠθελήσαμεν νὰ περιέλθωμεν τὴν εὐρεῖαν λεωφόρον τοῦ Ῥίγγ, ἵν᾽ ἀποθαυμάσωμεν τὴν λαμπρὰν φωτοχυσίαν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τόσον πυκνὸν ἦν τὸ πλῆθος, τὸ πληροῦν τὰς ὁδούς, ὥστε ἐκινδυνεύσαμεν σπουδαίως νὰ συντριβῶμεν, καὶ ἡ κυρία Καρτσέφσκη, ἔκφοβος, κατέφυγε πρὸς τὸν τοῖχον μιᾶς τῶν οἰκιῶν, μεταξὺ δύω προεχόντων κιόνων. Ἀλλ᾽, ἰδὼν ἐγὼ τῆς θέσεώς της τὸ ἐπικίνδυνον, καὶ ὅτι διέτρεχε κίνδυνον ν᾽ ἀποπνιγῇ ἐκεῖ χωρὶς νὰ ἔχῃ διαφυγήν, ἐστάθην ἐμπρός της, καὶ ἐξέτεινα τοὺς δύω βραχίονας πρὸς τοὺς κίονας, ἵνα τῇ χρησιμεύσω ὡς προπύργιον. Καὶ ἐπί τινα καιρὸν μὲν ἀντέσχον· ἀλλὰ τέλος παρεσύρθην βιαίως ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου χειμάρρου, καὶ ἐμακρύνθην ἐν ἀπελπισίᾳ, μὴ ἠξεύρων πῶς θὰ ἐσώζετο ἡ κυρία Καρτσέφσκη ἐκ τῆς ἐπισφαλοῦς θέσεώς της. Καὶ ἀπεπειράθην μὲν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θέσιν, ἀφ᾽ ἧς ἀπεσπάσθην, ἀλλ᾽ ὑπῆρξεν ἀδύνατον, ὡς οὐδὲ νὰ εὕρω τινὰ διέξοδον ἐδυνάμην, μέχρις οὗ, ἀπαντήσας πύλην τινὰ οἰκίας, τυχαίως ἀνοικτήν, κατέφυγον εἰς αὐτήν, καί, πρὸς εὐτυχίαν μου, ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκία εἶχε καὶ ὀπισθίαν διέξοδον. Διὰ ταύτης λοιπὸν ἀφίχθην εἰς ἄλλην ὁδὸν ἔρημον, καὶ δι᾽ ἐκείνης κατώρθωσα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου, ἐν ἀπελπισίᾳ διότι ἀφῆκα τοὺς συντρόφους μου, καὶ ἰδίως τὰς κυρίας εἰς ἐπικίνδυνον θέσιν· τῇ δ᾽ ἐπαύριον, ἀπὸ πρωΐας, πρώτη μου φροντὶς ὑπῆρξε νὰ σπεύσω πρὸς τὴν κυρίαν Καρτσέφσκη, καὶ μάθω ὅτι εὐτυχῶς ἐσώθη, ἐπίσης καὶ ἐκείνη ἀνησυχοῦσα διὰ τὴν τύχην μου.

Ἦν δ᾽ ἡ 28η Ἀπριλίου (10 Μαΐου) ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, καὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ ἐπορεύθημεν εἰς τὴν ἀνακτορικὴν ἐκκλησίαν, διεσκευασμένην, ὡς θέατρον. Καὶ ἡμεῖς κατείχομεν θεωρεῖα, τὸ δὲ κάτω ἐμβαδὸν ἦν πλῆρες ἀδαμαντοστολίστων κυριῶν καὶ Οὔγγρων μεγιστάνων, ὡς καὶ πάντων τῶν

λοιπῶν ἐν τέλει. Ἡ δὲ θρησκευτικὴ τελετὴ ἐγένετο ἐπὶ ὑψώματος ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὴν σκηνήν, καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς ὁ Αὐτοκράτωρ, προσελθών, ἐνηγκαλίσθη ἐγκαρδίως τὸν υἱὸν καὶ τὴν νύμφην του. Ἔπραξε δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα, ἀλλά, ὡς μοὶ ἐφάνη, ψυχρῶς μᾶλλον καὶ ἐπισήμως.

Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας δέ, διὰ διαφόρων διαδρόμων, μετέβημεν εἰς τὴν Αὐλήν, ὅπου παρουσιάσθημεν εἰς τοὺς νεονύμφους, ἀποτείναντας εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν τινὰς λέξεις. Ὅτε δὲ ἠθέλησα ν᾽ ἀναχωρήσω, μὴ γνωρίζων τὰς διόδους, δὲν εὗρον, οὔτε τὸν ὑπηρέτην, οὔτε τὴν ἅμαξάν μου, καὶ πεζὸς ν᾽ ἀπέλθω μοὶ ἦν ἀδύνατον, διότι ἤμην ἐν πλήρει στολῇ. Ἐκ τῆς ἀμηχανίας δὲ ταύτης μ᾽ ἔσωσεν, ἀπαντήσας καὶ παραλαβών με εἰς τὴν ἅμαξάν του, ὁ Πρέσβυς τῆς Ῥουμανίας, κ. Βαλατσάνος. Μετέβην δ᾽ ἔπειτα εἰς τῆς ἀσθενούσης κυρίας Ὑψηλάντη, παρ᾽ ᾗ εὗρον τὴν μητέρα της κυρίαν Σίνα καὶ τὸν κ. Chizzy, πρώην Πρέσβυν τῆς Αὐστρίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπῆλθον δ᾽ εἰς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Haymerley, παρ᾽ ᾧ ἤμην προσκεκλημένος εἰς γεῦμα. Οἱ συνδαιτημόνες ἦσαν 36, ἐπίσημοι ἐκ τῶν ἐγχωρίων, ἢ ξένοι ἐλθόντες διὰ τὴν τελετήν. Ἦν δ᾽ ἡ θέσις μου ἀριστερῶς τοῦ Ὑπουργοῦ, δεξιῶς του δ᾽ ἐκάθητο ὁ Αὐλάρχης, ἀντιπροσωπεύων τὴν Αὐλήν, καὶ τούτου δεξιῶς ὁ Ἀνδράσσης. Ἐγὼ δ᾽ εἶχον ἀριστερῶς μου τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας (Herrenhausen), ὅστις, ἐν ἄλλοις, μοὶ διηγήθη τὸ ἀπαίσιον συμβάν, ἀποδεῖξάν μοι τοὺς φόβους μου τῆς προτεραίας οὐχὶ παραλόγους, ὅτι τὴν προτεραίαν, ἐν μέσῳ τοῦ ὁμίλου, ὃν μετὰ δυσκολίας εἶχον διαφύγῃ, διέβαινεν ὁ κ. Βίμπφεν, ἐπίσημος Αὐτριακὸς διπλωμάτης, φέρων εἰς τὸν βραχίονα τὴν ἀδελφήν του, καὶ ὅτι αὕτη, συσφιχθεῖσα, ἐν τῷ συνωθισμῷ ἀπεπνίγῃ, καὶ τὸ πρωῒ ἀπεβίωσεν. Εἶχον δὲ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρισθῶ καὶ διὰ μακρῶν μετὰ τὸ γεῦμα νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ τῆς ἀγχινουστάτης οἰκοδεσποίνης, ἣν ὅμως, ὡς ἔμαθον, ἡ λίαν ἀποκλειστικὴ ἀριστοκρατία τῆς Βιέννης οὐχὶ λίαν προθύμως ἐδέχετο εἰς τὰς τάξεις της, διότι κατήγετο ἐκ τραπεζιτικῆς οἰκογενείας. Ἐγνώρισα δ᾽ ἐκεῖ, ἐν ἄλλοις, καὶ τὸν ἐπίσημον Βέλγον Ὑπουργὸν Frère-Orban.

Τὴν δὲ 29)11 Μαΐου, ἀφ᾽ οὗ ἐξέθηκα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅσα περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς εἶχον συνδιαλεχθῇ μετὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ ἐπεσκέφθην τὸν Πρέσβυν τῆς Περσίας καὶ ἄλλους ὁμογενεῖς καὶ ξένους, προσέτι δὲ καί τινας τῶν καλλιτεχνικῶν συλλογῶν, τὸ ἑσπέρας προσεκάλεσα εἰς τὸ θέατρον τὴν ὁμογενῆ κυρίαν Ἑρβέττ, ἣν λίαν ἐθαύμαζον, διότι εἰς τοὺς δύω υἱούς της, τοὺς ἐκ τοῦ πρώτου της γάμου μετὰ τοῦ Ὑπασπιστοῦ τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως κ. Φούγκ, ἔδιδεν ἐπιμελέστατα Ἑλληνικὴν ἀγωγήν, εἰς ὃ συνήνει καὶ συνέπραττε καὶ ὁ ἀξιόλογος σύζυγός της.

Τέλος δὲ τῇ 1)13 Μαΐου, ἀποχαιρετίσας τὸν Ὑπουργὸν Haymerley, διαλεχθεὶς καὶ πάλιν διὰ μακρῶν μετ᾽ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἔτι ἐκκρεμοῦς Ἑλληνικοῦ ζητήματος, καὶ τηλεγραφήσας καὶ γράψας, ὅσα μοὶ εἶπεν, εἰς Ἀθήνας, τὸ ἑσπέρας ἀνεχώρησα, κατὰ τὰς 8, μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου, καὶ ἀφίχθημεν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰς 11 ³/₄ εἰς Βερολῖνον.

Ἐν Βερολίνῳ.

Ἐπισκεφθεὶς δ᾽ ἀμέσως τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶπον καὶ αὐτῷ ὅσα καὶ τῷ Haymerley περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος, καὶ ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ, ὅσα σχεδὸν καὶ παρ᾽ ἐκείνου, ἤτοι ὅτι ἐδόθησαν ὁδηγίαι τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείᾳ, ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν λύσιν καὶ ἐξαναγκάσῃ τῶν Τούρκων τὴν παραδοχήν.

Μετά τινας ἡμέρας ἐξέδραμον οἰκογενειακῶς καὶ μετὰ πολυαρίθμου (19) φιλικῆς συναναστροφῆς εἰς τὸ βορείως τοῦ Βερολίνου κείμενον χωρίον Τέγελ, ὅπου, μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐπεσκέφθην τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ διασήμου φυσιοδίφου Οὐμβόλδου ἱστάμενον ὡραῖον μνημεῖον.

Ἡ δ᾽ ἐπαύριον ἦν ἡμέρα βαθείας θλίψεως δι᾽ ἐμέ, διότι μοὶ ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τῆς τετραετοῦς θυγατρὸς τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, τῆς ἀγγελομόρφου Αἰμυλίας.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν παρά τινι τῶν πλουσίων καὶ εὐμαθῶν κυριῶν τοῦ Βερολίνου, τῇ κυρίᾳ Pearl, ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ συγγραφέως κ. Meissner, ὅστις καὶ μοὶ ἔπεμψε τὰ ἔργα του.

Ἑσπέραν δέ τινα προσεκλήθην εἰς παμπληθῆ φιλολογικὴν ἑσπερίδα, διδομένην ὑπὸ τῆς ***Ἑταιρείας τῶν νέων γλωσσῶν*** εἰς μνήμην τοῦ Καλδερῶνος, ὃν ὅμως ἐγὼ δὲν ἐθεώρουν, ὡς ἐκτάκτου θαυμασμοῦ ἄξιον. Ἀνεγνώσθη δ' ἐκεῖ ἡ βιογραφία τοῦ ποιητοῦ, διάφοροι μεταφράσεις ἐκ τῶν ἔργων του, καὶ ἀπηγγέλθη ὡραῖον περὶ αὐτοῦ ποίημα, συντεθὲν ὑπὸ τοῦ νέου Ehrlich, υἱοῦ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας, τοῦ ποτὲ Καθηγητοῦ διατελέσαντος τοῦ Ἀριστείδου καὶ Αἱμυλίου. Τὰς ἀναγνώσεις δ' ἠκολούθησεν, ὡς πάντοτε ἐν Γερμανίᾳ, δεῖπνον.

Τῇ 19)31 Μαΐου ἐπεσκέφθην ἐν τῇ Ῥωσσικῇ Πρεσβείᾳ, ὡς πάντοτε, ὅτε διὰ Βερολίνου διήρχετο, τὸν Πρ. Γορτσακόφ, καὶ εὗρον αὐτὸν λίαν καταβεβλημένον διὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς ὃν μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιζήσῃ, καὶ προβλέπει τὸν ταχὺν θάνατόν του, ὅστις καὶ τῷ ὄντι ἐπῆλθε μετ' οὐ πολύ.

Ἐν Ἰουνίῳ μηνὶ συνηντήθην ἐν Βερολίνῳ μετὰ τοῦ κ. Schliemann, ὅστις, κομίσας, ἐδώρησεν εἰς τὸ γερμανικὸν Μουσεῖον τὰ πλεῖστα καὶ ἀξιολογώτερα τῶν ἐν Τρῳάδι εὑρημάτων του, δι' ὃ ἡ σύζυγός του, ἥτις τὸν συνώδευε, μοὶ εἶπεν, ὅτι αὐτὴ ἔκλαυσεν ἀπαραμυθήτως. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ φιλαρχαίου Γερμανοῦ οὐδὲν εὗρον τὸ δυσεξήγητον. Ἐνθουσιῶν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, εἶχεν ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας μετὰ τῶν ἀνεκτιμήτων θησαυρῶν τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, οὓς ἀνεῦρε, καὶ προσέφερεν αὐτοὺς εἰς τὸ Δημόσιον, προσέτι πρόθυμος κηρυχθεὶς νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ ἰδιαίτερον δι' αὐτοὺς Μουσεῖον, ἐπὶ μόνῃ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ νὰ μείνῃ Διευθυντὴς αὐτοῦ ἐν ὅσῳ ἔζῃ. Οὐ μόνον ὅμως ἡ πρότασις αὐτοῦ δὲν ἐνεκρίθη, ἀλλὰ καὶ 40.000 δραχμῶν, ἃς ἔδωκε διὰ κατεδάφισιν τοῦ μεσαιωνικοῦ πύργου τῶν Προπυλαίων, δὲν ἐγένοντο δεκταί, ἐπὶ τῷ λόγῳ, δῆθεν, ὅτι κατεδολιεύθη τοὺς Τούρκους, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ τὰ χρήματα εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, ἥτις καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν του. Κατ' ἀντί-

θεσιν δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐν Ἀγγλίᾳ ἔλαχε πλείστων περιποιήσεων, ὅταν ἔφερε νὰ δείξῃ ἐκεῖ τὰ Τρωϊκὰ εὑρήματα, ἐν δὲ Γερμανίᾳ, ὅτε προσέφερεν αὐτά, καὶ διὰ παρασήμου Ταξιαρχῶν ἐτιμήθη, καὶ ἐπίτιμος πολίτης τοῦ Βερολίνου ἀνεγνωρίσθη.

Εἰς Σουηδίαν

Πρὸ πολλοῦ ἔτρεφον τὸν διακαῆ πόθον τοῦ νὰ ἐπανίδω τὴν ἐν Στοκχόλμῃ ἀδελφήν μου κόμισσαν Ῥόζεν, ἣν, τὸ τελευταῖον, ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἶχον μόνον ἀπαντήσῃ κατὰ τὰ 1868 ἐν Σπᾶ. Προσέτι δ' ἤθελον, ἐπί τινας ἡμέρας, νὰ δώσω ὀλίγην ἀναψυχὴν εἰς τὰς θυγατέρας μου, φέρων αὐτὰς ἐκτὸς τοῦ Βερολίνου. Ἀπήλθομεν λοιπὸν τὴν Κυριακήν, 21 Ἰουνίου (3 Ἰουλίου), περὶ τὰς 10 τῆς πρωΐας, καὶ εἰς τὰς 3 μ. μ. ἀφίχθημεν εἰς τὴν παραλίαν Στραλσούνδην, ἀπέναντι τῆς νήσου Bügen, πόλιν ἰδίως περίεργον διά τινας ἀρχαίας αὐτῆς οἰκοδομάς, μάλιστα τὸ Δημαρχεῖον, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, πολλὰ περιέχουσαν μεσαιωνικῆς τέχνης ἔργα. Γευματίσαντες δ' εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Löwe, καὶ εἰς τὰ περίχωρα περιδιαβάσαντες, ἐπέβημεν ἀτμοπλοίου τῇ 10 τὸ ἑσπέρας καὶ ἀνήχθημεν, κατὰ τὰς 2 ½ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἔχοντες οὐχὶ λείαν τὴν θάλασσαν, καὶ ἑπομένως οὐχὶ ἥσυχον ὕπνον.

Τῇ δ' ἐπαύριον εἰς τὰς 7 ἐγερθείς, ἀνῆλθον εἰς τὸ κατάστρωμα, καὶ ἐκεῖ, πρὸς ἔκπληξιν καὶ χαράν μου, εἶδον ἐρχόμενον πρός με καὶ τείνοντά μοι τὰς χεῖρας, Κύριον, ὅν εὐθὺς ἀνεγνώρισα ὡς τὸν ποτὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάδελφόν μου, Πρέσβυν τῆς Σουηδίας κ. d' Ehrenhof, ἐπ' ἀδείᾳ ἐπανερχόμενον, μετὰ τῆς νεωτέρας θυγατρός του, εἰς Στοκχόλμην, ὅπου ἡ πρεσβυτέρα ἦν ἔγγαμος ὑπὸ τὸ ὄνομα κυρία Βαλλεμβέργ, καὶ ἀποκατεστημένη. Εἶχον δὲ γνωρίσῃ ἀμφοτέρας, ὡς παιδία, ὅτε ἤμεθα γείτονες ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου.

Κατήχθημεν δὲ εἰς τὰς 11 ¾ εἰς Malmö, τὸν Σουηδικὸν λιμένα, καὶ ἐκεῖ, συμπρογευθέντες, ἀπήλθομεν διὰ τοῦ σιδηρο-

δρόμου εἰς τὰς 2.40. Καὶ ἔδυσε μὲν ὁ ἥλιος εἰς τὰς 9 ³/₄, ἀλλ' ἐξηκολούθει τὸ φῶς, καὶ εἶχον ἀποφασίση ἐγὼ νὰ μὴ ἐπιδοθῶ εἰς ὕπνον, πρὶν ἢ νυκτώση τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ βλέπω ν' ἀναγινώσκω. Οὕτω δὲν ἐκοιμήθην οὐδὲ στιγμήν, διότι οὐδὲ στιγμῆς σκότος εἴχομεν, μέχρις οὗ ὁ ἥλιος πάλιν ἀνέτειλε περὶ τὰς 2 ¹/₄. Δι' ὅλης ἐπομένως τῆς νυκτὸς ἐδυνάμην ἀκωλύτως νὰ θαυμάζω τὴν ὡραίαν φύσιν, τὴν χώραν πᾶσαν χλοάζουσαν, καὶ κεκαλυμμένην, ποῦ μὲν ὑπὸ συσκίων δασῶν, δι' ὧν διεφαίνοντο αἱ ἐρυθροβαφεῖς ξύλινοι τῶν χωρίων οἰκίαι, ποῦ δ' ὑπὸ χαριεστάτων καὶ ἀλλήλαις διαδεχομένων λιμνῶν, ἔχουσαν δὲ παραδόξως σχεδὸν πανταχοῦ εἰς τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν γρανίτην λίθον ὁριζοντίως ἐπ' αὐτῆς ἐκτεινόμενον, οὐδόλως δὲ κωλύοντα τὴν πλουσιωτάτην βλάστησιν εἰς τὰς πολυπληθεῖς του ῥωγμάς.

Εἰς Στοκχόλμην δ' ἀφίχθημεν εἰς τὰς 7 ¹/₂ τὴν πρωΐαν, καί, ὑποδεχθεὶς ἡμᾶς ὁ ἤδη ὑφ' ἡμῶν τηλεγραφικῶς εἰδοποιηθεὶς ἀνεψιός μου Γεώργιος (Ῥόζεν), μᾶς ἔφερε καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ Grand Hôtel, κείμενον ἀκριβῶς ἀπέναντι τῶν Ἀνακτόρων.

Ἅμα δ' ἐλάβομεν κατοχὴν τῶν δοθέντων ἡμῖν τριῶν λαμπρῶν δωματίων, ἐσπεύσαμεν πρὸς τὴν ἀδελφήν μου, ἥτις, ἐκ τῆς οἰκίας της, εἶχε διὰ τό θέρος μεταβῆ εἰς μικρὰν παραποτάμιον καὶ πρόσγειον κατοικίαν ἐπὶ τοῦ χείλους ἑνὸς τῶν πολλῶν τὴν πόλιν διασχιζόντων αὐλάκων. κατὰ τὴν θέσιν Skepelholm, ἐπιβλέπουσαν μίαν τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει ἀποβαθρῶν καὶ πρὸ ταύτης νησίδιον γραφικώτατον. Τὴν εὕρομεν δ' ἐπὶ μακρᾶς ἕδρας ἡπλωμένην ἀπὸ ἐτῶν, ἀδυνατοῦσαν νὰ κινηθῇ, ἰσχνὴν καὶ βαθεῖς ἔχουσαν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ διατηροῦσαν τὴν εὐγενῆ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ὃν ὡμοίαζε, φυσιογνωμίαν καὶ τοῦ πνεύματός της τὴν χάριν καὶ ζωηρότητα.

Ὁ δὲ σύζυγός της, ὁ Κόμης Ἀδὸλφ Ῥόζεν, ὁ ἄλλοτε τόσον ἀκαμάτως δραστήριος, ὁ ὀργανώσας καὶ αὐξήσας τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικόν, δι' ἰδίων ναυπηγιῶν, πρῶτος δὲ τὴν πατρίδα του πλουτίσας διὰ σιδηροδρόμων. ἦν ἐντελῶς τυφλός, διατηρῶν δ', οὐχ ἧττον, πάντοτε τῶν τρόπων του τὴν λεπτότητα, καὶ γεροντικῶς ὁμιλητικός. Ὁ υἱός των δὲ Γεώργιος, εἶχεν ἀναπτυχθῇ εἰς ἔξοχον

ζωγράφον, καὶ εἰ καὶ τὴν ἡλικίαν νεώτατος, ἦν ὅμως Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλλιτεχνῶν. Ἐπεσκέφθημεν δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ γαμβροῦ μου, τὸν Κόμητα Reinhold, ὃν εἶχόν γνωρίσῃ ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις ἐπιδημοῦντα, καὶ εὗρον αὐτὸν ἀπὸ ἑξαμηνίας κατάκοιτον. Καὶ τοιαύτη μὲν ἦν τότε τῆς φίλης ἀδελφῆς μου ἡ οἰκογένεια. Ἔκτοτε δὲ σκληρὰ εἱμαρμένη τοὺς ἀνήρπασε πάντας, πλὴν τοῦ νέου Γεωργίου.

Σταθερὸς ὁδηγὸς ἡμῶν ὢν ὁ Γεώργιος, μᾶς περιήγαγεν εἰς πάντα τὰ θέας ἄξια ἐν τῇ πόλει, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἀξιόλογα καλλιτεχνήματα περιέχον Μουσεῖον, τινὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐν οἷς ἦν καὶ ὡραία εἰκὼν τοῦ πατρός του, ἐπισήμως ἐκεῖ ἀνατεθεῖσα, καθ᾽ ἣν φέρει ἐπιγραφήν, ὡς δεῖγμα ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ἕνεκα τῶν ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν σιδηροδρόμων προσπαθειῶν του. Μᾶς περιήγαγε δὲ καὶ εἰς τοὺς ὡραιοτέρους τῶν δημοσίων περιπάτων, ὡς τὸν Djur-Gärden (Thiergarten) καὶ τὸ Belveder, ὅπου ἀπηντήσαμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν τὸν κ. Patenotre, Πρέσβυν τῆς Γαλλίας. Ὁμοίως δ᾽ ἐπεσκέφθημεν καὶ τὴν ***νῆσον τῶν Ἱπποτῶν***, ἐφ᾽ ἧς ᾠκοδομημένα εἰσὶ τὰ Ἀνάκτορα, καὶ τὴν ὀπίσω αὐτῶν κειμένην τῶν ἱπποτῶν ἐκκλησίαν, περιέχουσαν τάφους Βασιλέων καὶ τὸν τοῦ Βερναδότ. Προσέτι δὲ τὴν Βουλὴν τῶν Εὐγενῶν, ἀρχαῖον καὶ ὡραῖον οἰκοδόμημα, ἔχον εἰς τοὺς τοίχους ἀναγεγραμμένους τοὺς τίτλους καὶ τὰ οἰκόσημα πασῶν τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν νεωτάτων εἴδομεν καὶ τὰ τοῦ Dixon, συζύγου τῆς Μαρίκας, θυγατρὸς τῆς ἀδελφῆς μου, ἐκ Σκωτίας καταγόμενον, εἰς ὃν πρὸ ὀλίγου εἶχε χορηγηθῆ τίτλος εὐγενείας. Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τῶν δύω οἰκοδομῶν ἐκτεινομένῃ πλατείᾳ ἵσταται χαλκοῦς ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, οὕτως ἐστραμμένος, ὥστε φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ Βουλευτηρίου, ἐξ οὗ προήρχετο, διευθύνεται πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ ἔλαβε τὸ Βασιλικὸν στέμμα, καὶ εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα. Δι᾽ ὡραίου δ᾽ ἀτμοπλοίου διεπλεύσαμεν τὴν λίμνην Mälarem, μαγευτικὰς ἔχουσαν τὰς ὄχθας, κατεσπαρμένην ὑπὸ πλείστων συμφύτων νήσων, ἃς ποικίλουσι βράχοι καὶ ἀγροικίαι, καὶ προσορμισθέντες εἰς Drottningholm (τὴν βασιλικὴν νῆσον) ἐπεσκέφθην κατ᾽ ἀρχὰς τὴν China, θαυμασίαν οἰκοδομὴν Κινε-

ζικοῦ ῥυθμοῦ, μετὰ πλήθους σινουργημάτων, προσενεχθεῖσαν τῷ 1770 ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ἀδόλφου Φρειδερίκου εἰς τὴν Βασίλισσαν, ὡς δῶρον ἀπροσδόκητον κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων της.

Εἶτα δέ, διαβάντες διὰ κήπων εὐρυχώρων, ἐν οἷς καὶ περίεργον εἴδομεν, οὐχὶ ᾠκοδομημένον, ἀλλὰ πεφυτευμένον θέατρον ὕπαιθρον, ἔχον τὰ προσκήνια καὶ πάσας τὰς διαιρέσεις ἐκ δένδρων θαλλόντων, ἀνήλθομεν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ βασιλικὴν ἔπαυλιν, πολλὰ ἔργα τέχνης καὶ ἰδίως ζωγραφικῆς περιέχουσαν. Μία τῶν μεγίστων αὐτῆς αἰθουσῶν ἐστὶ καθιερωμένη εἰς τὰς εἰκόνας τῶν συγχρόνων Βασιλέων, καί, ἐν ἄλλοις, εἴδομεν καὶ τὰς τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας.

Τὴν δ᾽ ἐπιοῦσαν ὁ Γεώργιος μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ ἀξιόλογον Μουσεῖον τῶν βορείων ἀρχαιοτήτων, οὗ ὁ Διευθυντὴς κ. Hildenbrand πολλὰς περιέργους ἀρχαιότητας μᾶς ἔδειξε καὶ ἐξήγησε καὶ φυλλάδια δὲ μᾶς ἔδωκε τῆς Σκανδιναυικῆς Ἀκαδημίας, ἧς ἤμην μέλος ἀντεπιστέλλον ἀπὸ τοῦ 1859. Εἶτα δὲ εἴδομεν τὸ πλουσιώτατον Δαρκωλιανὸν Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, σκεύη ἀρχαῖα, τάφους, πλαγγῶνας κτλ. καὶ διακονούμενον ὑπὸ νέων ὑπηρετριῶν ἐν ἀρχαίᾳ ἀναβολῇ. Συνηντήσαμεν δ᾽ ἐκεῖ τὸν κ. Pfuel, Πρέσβυν τῆς Γερμανίας, καὶ τὸν Στρατηγὸν Stranz. Εἰς δὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μουσείου τούτου, μετὰ τῶν πολλῶν περιέργων χειρογράφων, μᾶς ἐδείχθη ἓν τοῦ Χρυσοστόμου, ἓν Ῥουμανικόν, καὶ αὐτόγραφα τοῦ Βολταίρου, τοῦ Τεγνέρ, τῆς Βρέμερ, τοῦ Καρόλου Ι΄., τοῦ Γουσταύου Γ΄. κτλ. Ἐπλεύσαμεν δ᾽ εἶτα εἰς τὸ μεταξὺ χαριεστάτων λόφων κείμενον ἀνάκτορον τοῦ Kiriksdol, ὅπου, ἐν ἄλλοις, εἴδομεν καὶ ὡραίας εἰκόνας, ζωγραφηθείσας ὑπὸ τοῦ ἐσχάτου Βασιλέως Καρόλου Ε΄.

Κατὰ τὰς ἐλευθέρας δ᾽ αὐτῶν στιγμὰς αἱ θυγατέρες μου, μεταβαίνουσαι εἰς Djar-Gärden ἢ εἰς ἄλλα γραφικὰ μέρη, συνεχέστατα ἐν Στοκχόλμῃ, ἐζωγράφουν ἐκεῖ εἰκόνας ἐλαιογραφικάς.

Ἦλθεν δ᾽ εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν ὁ κ. D'Ehrenhof, μετὰ τοῦ γαμβροῦ του κ. Βαλλεμβέργ καὶ τῶν κυριῶν, καί, ἀφ᾽ οὗ τοὺς ἀντεπεσκέφθημεν, προσεκλήθημεν εἰς χορὸν καὶ συναναστροφήν των, ἥτις ἦν λίαν διακεκριμένη. Ἐχορεύθησαν δὲ καί τινες πε-

ρίεργοι χοροὶ ἐγχώριοι. Ὅτε δὲ περὶ τὴν 1ην ἀνεχωρήσαμεν, ἤδη ὑπέφωσκεν ἡ αὐγή.

Τῇ δὲ 1)13 Ἰουλίου μετέβημεν διὰ σιδηροδρόμου εἰς Ὑψάλην, ἔνθα, ἀφιχθέντες εἰς τὰς 11 3/4 ἐπεσκέφθημεν τὸ περίφημον Πανεπιστημεῖον, μὴ ἐπαρκοῦν πλέον εἰς τὰς παρούσας ἀνάγκας, ὥστε ἐπρόκειτο νὰ κτισθῇ νέον, εἴδομεν δὲ καὶ πλεῖστα χειρόγραφα, ὧν, ὡς παρετηρήσαμεν, ἓν τῆς Νέας Γραφῆς διὰ χρυσαργύρων γραμμάτων ἐπ᾽ ἐρυθρᾶς μεμβράνης γεγραμμένον τοῦ ε´ αἰῶνος, ἀνέγνωμεν δὲ καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ´ καὶ τῆς Βασιλίσσης ἐν ἐφημερίδι τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Εἶτα δὲ μετέβημεν εἰς τὴν Μητρόπολιν, κεκοσμημένην δι᾽ἀρχαίων τοιχογραφιῶν, καὶ ἐγκλείουσαν τάφους παλαιῶν Βασιλέων, τοῦ Ἑρρίκου, τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Γουσταύου Βάζα, καὶ ἐπεσκέφθημεν τὸν βοτανικὸν κῆπον, τὸν λεγόμενον τοῦ Λινναίου, ἔχοντα βοτανικὸν μουσεῖον κατάκοσμον, καὶ ἐν ἄλλοις, περιέχον ὡραίαν προτομὴν τοῦ πατρὸς τῆς βοτανικῆς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις.

Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν δ᾽ ἡμῶν παρευρέθημεν ἐφ᾽ ἁμάξης, εἰς ἱππικὸν θέαμα, ὅ, μετ᾽ ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων κυρίων καὶ κυριῶν ἔδιδεν, ἐν μέρει καὶ πρὸς δεξίωσιν ἡμῶν, ἡ κυρία Wallemberg, αὐτὴ ἐπιβαίνουσα ὡραίου ἵππου, ὃν εἶχε ποτὲ τῇ δωρήσῃ ὁ Σουλτάνος.

Πλὴν τούτου δὲ μετέβημεν δι᾽ ἀτμοπλοίου, θαυμαστὰς νήσους καὶ ὄχθας παραπλέοντες, καὶ εἰς τὸ τρεῖς ὥρας ἀπέχον Gripsholm φρούριον καὶ κατοικίαν τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, εἰς ὃ εἴδομεν περὶ τὰς δισχιλίας εἰκόνας, ἐγκατατεθειμένας, καὶ Θέατρον Γουσταύου τοῦ Γ´ καὶ τὰς ἀπαισίους φυλακὰς Ἑρρίκου τοῦ ΙΣΤ καὶ Ἰακώβου τοῦ Γ´.

Τέλος δὲ τῇ 4)16 Ἰουλίου ἀπεχαιρετίσαμεν τὴν φιλτάτην μου ἀδελφὴν καὶ τὸν σύζυγόν της, οὓς ἐπρόκειτο πλέον νὰ μὴ ἴδωμεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπήλθομεν εἰς Malmö, ὅθεν προυτιθέμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν διὰ Κοπεγχάγης, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπετράπημεν, ἰδίως ὑπὸ τοῦ Reinhold Rosen, εἰπόντος ἡμῖν,

ὅτε τὸν ἐπεσκέφθημεν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ὅτι, κατὰ πάσας τὰς φημερίδας, ἐπεκράτει ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Δανίας, σφοδρὰ καὶ ἐπικίνδυνος διφθερῖτις.

Ἀλλ᾽ ἐν Malmö ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἡ ἐπιδημία δὲν εἶχε τὸν ἀποδιδόμενον αὐτῇ ἐπικίνδυνον χαρακτῆρα, δι᾽ ὃ καί, ἐπιμείναντες εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν σχέδιον, ἐπλεύσαμεν εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου ἀφίχθημεν μετὰ 1 ½ ὥραν˙ ἀλλ᾽ ἕνεκα προκειμένων ἱπποδρομείων, τοσαύτη ἦν ἡ ἐν τῇ πόλει συρροή, ὥστε κατάλυμα δὲν εὕρομεν ἐν καλῷ ξενοδοχείῳ, καὶ ἐμείναμεν, τὴν ἡμέραν ἐκείνην (5)17 Ἰουλίου) ἐν ἀθλίῳ τινι καταγωγείῳ Kronprindiessin Lovis καλουμένῳ.

Τῇ δ᾽ ἐπομένῃ μᾶς ἐδόθησαν δωμάτια εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας, ὅπου εἶχον ἐγὼ καὶ πρὶν καταλύσῃ καὶ ἐν ᾧ εὗρον κατοικοῦντα καὶ τὸν Πρέσβυν τῆς Γερμανίας μετὰ τῶν θυγατέρων του, οἵτινες φιλοφρενέστατα μᾶς ὑπεδέχθησαν, μᾶς προσεκάλεσαν εἰς γεῦμα, καὶ μᾶς συνώδευσαν εἰς τὸν περίπατον ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς καλουμένης Lange Linie. Ὡδήγησα δὲ καὶ ἐγὼ τὰς θυγατέρας μου ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Θορβάλσεν, εἰς τοῦ κ. Σποννέκ καὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ ἐξαίσιον κοινὸν περίπατον, τὸ Τίβολι, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου ὄντα εἰς τὴν ἀκμήν του, καὶ ὅπου, ἀντὶ ἡμισείας δραχμῆς, ὁ εἰσιὼν βλέπει παντοῖα θεάματα, ἀπὸ τοῦ ὑπαίθρου θεάτρου μέχρι τοῦ εἰς πειθαρχίαν ἠσκημένου ψύλλου.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ συνεπεσκέφθημεν τὴν κυρίαν Πίου, ἣν εὕρομεν ἐν τῷ κηπαρίῳ της μετὰ τριῶν ὡραιοτάτων μικρῶν παιδίων εἰς τὰ χώματα κυλιομένων. Ἦν δ᾽ ἡ ἰδία νέα γυνὴ ἀγχινουστάτη καὶ παράδοξος. Ἐν ἄλλοις μᾶς διηγήθη ὅτι, ὅτε κατῴκει ἐν Ἀθήναις εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα μετὰ τοῦ πατρός της, καὶ Ἀντιβασιλέως, ὁ τότε ἀνήλικος ἔτι Βασιλεὺς Γεώργιος, δὲν τὴν ἠγάπα διόλου. Ἐρωτήσαντός μου δὲ διατί, ἀπεκρίθη :

— «Πρῶτον διότι ἤμην ἄσχημος» (ὅπερ ἦτον ἀληθές), καὶ «δεύτερον διότι μ᾽ ἐνόμιζε πνευματώδη καὶ σαρκαστικήν».

Εἰς Βερολῖνον

Ἀπήλθομεν δὲ τῇ 8)20 Ἰουλίου κατὰ τὰς 6 τὸ πρωΐ, καί, καταπλεύσαντες εἰς τὰς 2¼ εἰς Φρειδερικίαν, ἀφίχθημεν τὸ ἑσπέρας εἰς τὰς 9 ¾ εἰς Ἁμβοῦργον καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης, ἔνθα διεμείναμεν μίαν ἡμέραν, καὶ ὁ Πρόξενος ἡμῶν κ, Γόρισσεν, δύω μεγάλας ἀνθοδέσμας πέμψας εἰς τὰς θυγατέρας μου, μᾶς περιέφερεν εἶτα ἐπὶ λέμβων καὶ ἐφ᾽ ἁμάξης διὰ τῶν λιμνῶν καὶ τῆς πόλεως, καὶ μᾶς παρέθηκε πρόγευμα εἰς τὸ Elster pavillon, καὶ εἶτα γεῦμα εἰς τὰς ὄχθας τῆς Ἕλβης. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ 10)22 Ἰουλίου, ἀπελθόντες κατὰ τὰς 11, ἐπεστρέψαμεν εἰς Βερολῖνον τὸ ἑσπέρας.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Εὐγενίου, ὅστις, περατώσας τὸν χρόνον τῆς ὑποχρεωτικῆς του στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπεφάσισε, πρὸς μεγάλην μου λύπην, ὅλως παρ᾽ ἡλικίαν του, καὶ ἀπ᾽ ἐναντίας τῶν προτροπῶν μου, ἐξ ἐνθαῤῥύνσεων δ᾽ ἃς ἔλαβεν ὑπὸ τῆς ἐπιεικείας τοῦ Βασιλέως, νὰ μείνῃ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, στρατιώτης ὢν ἁπλοῦς τότε δ εἰς ὑπαξιωματικὸν προβιβασθείς (!), κατετάχθη εἰς τὴν ὀλίγον μετὰ ταῦτα συστᾶσαν Σχολὴν τῶν Ὑπαξιωματικῶν, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη μετὰ νεανιῶν, τῶν πλείστων ἀγραμμάτων, διδάσκων μᾶλλον ἢ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ τ᾽ ἀνθηρότερα ἔτη τῆς ζωῆς του μάτην κατατρίβων.

Τῇ 25 Ἰουλίου (ν.) τὰς θυγατέρας μου, προσκληθείσας ὑπὸ τῆς κυρίας v. Krause. συνώδευσα εἰς τὸ ἐν Πομμερανίᾳ ὡραῖον κτῆμά της, τὸ εἰς δάση, λίμνας, λόφους πλούσιον Buchwald, καί, ἀφεὶς αὐτὰς ἐκεῖ, ὅπου καὶ πολυάριθμα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν ἰδιοκτητῶν, καὶ γειτονικαὶ καὶ εὐάρεστοι οἰκογένειαι ἐφαίδρυνον τὴν συναναστροφήν, ἐπέστρεψα τῇ 28 εἰς Βερολῖνον, καὶ ἔλαβον, ἅμα φθάς, τὴν εἴδησιν, ὅτι αἱ παραχωρηθεῖσαι χῶραι εἰς τὴν Ἑλλάδα τέλος τῇ παρεδόθησαν.

Ὅτε δὲ μοὶ ἐπανέφερε τὰς θυγατέρας μου ἡ κυρία v. Krause, παρέλαβον πάλιν αὐτὰς αἱ φίλαι ἡμῶν ἀδελφαὶ κυρία Ῥέϊχη καὶ

κυρία Στέγγελ εἰς Ἕλγολανδ, τὴν τερπνὴν βόρειον νῆσον, ἥτις ἔτι τότε ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μετά τινας δ᾽ ἡμέρας ἔλαβον ὁδηγίας νὰ συνομολογήσω τήν, ἣν πρὸ πολλοῦ διεργαζόμην καὶ παρεσκεύαζον ἐμπορικὴν σύμβασιν μετὰ τῆς Γερμανίας. Ἐν ᾧ δ᾽ εἰς ταύτην τὴν ἐργασίαν ἤμην ἐπιδεδομένος, μοὶ ἐπῆλθε, βασανίζον με, ἀλγεινὸν οἴδημα εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ μάτην ἐζήτησα ἰατρόν, εἰς ὃν νὰ προσφύγω, διότι, κατὰ τὴν θερεινὴν ἐκείνην ὥραν τοῦ χρόνου, οἱ πλεῖστοι περιηγοῦντο πρὸς ἀναψυχήν. Πρός παραμύθιάν μου δὲ μοὶ εἶπέ τις, ἔν τινι στναναστροφῇ, εἰς ἣν ἐπὶ στιγμάς μόνον ἐδυνήθην νὰ διαμείνω, ὅτι, ἂν ἐδήχθην ἴσως, ὡς ἐφαίνετο πιθανόν, ὑπὸ ἰοβόλου ἐντόμου, ὅλον τὸ αἷμα ταχέως θὰ ἐδηλητηριάζετο καὶ τὸ νόσημα θὰ ἦτο θανατηφόρον. Τέλος, μετὰ πολλὰς ἐρεύνας, κατώρθωσα ν᾽ ἀνακαλύψω, ὅτι ἦν ἔτι ἐν Βερολίνῳ ὁ ἐπίσημος ἰατρὸς Leiden, καί, μεταβὰς παρ᾽ αὐτῷ, τὸν ἐπέτυχον ἐπίσης ἕτοιμον ν᾽ ἀποδημήσῃ μετ᾽ ὀλίγας στιγμάς. Μοὶ παρήγγειλε δ᾽ ἐπιδέσμους ἀνθρακικοῦ ὀξέως ἐν ὕδατι, καὶ διὰ τούτων ἐθεραπεύθην.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου μετὰ λύπης ἐστερήθην τῶν ἀρίστων φίλων μου, τοῦ κόμητος καὶ τῆς κομήσσης Ῥίλβας, μετατεθέντων, κατ᾽ αἴτησίν των, εἰς Βρυξέλλας· ἀντ᾽ αὐτῶν δ᾽ ἦλθε Πρέσβυς τῆς Πορτογαλλίας ὁ Μαρκήσιος Πένναφβελ, ὅν, ὡς καὶ τὴν εὐγενεστάτην καὶ φιλοφρονεστάτην σύζυγόν του, ἐγνώριζον ἤδη ἐκ Βάδης.

Ἀπῆλθε δ᾽ εἰς θερινὴν περιοδείαν καὶ ἄλλος τις τῶν γνωρίμων μου, ἡ ἀρτίως χηρεύσασα νύμφη τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, κυρία Ἄννα Σοβερνχέϊμ, ἣν καί, ἀναχωροῦσαν, συνώδευσα εἰς τὸν σταθμόν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ, δὲν εὗρε τὸ θυγάτριόν της, ὃ εἶχε προπέμψῃ μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ του, καὶ ἤδη κεκλεισμένη εἰς τὴν ἅμαξαν, ἔνθα τὸ περιέμενεν, ἠναγκάσθη, κινηθείσης τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἄκουσα ν᾽ ἀπέλθῃ, ἀνακράζουσα καὶ χειρονομοῦσα ἐν ἀπελπισίᾳ. Ἀλλ᾽ ὁ εἰς τὸν σταθμὸν αὐτὸν ἐπίσης συνοδεύσας φίλος της κ. Landau τῇ ἐφώναζε νὰ μὴ ἀνησυχῇ, καὶ τῇ ἐπαύριον αὐτὸς θὰ τῇ ἔφερε τὸ κοράσιον. Ἐγὼ δέ, ἰδὼν τῆς μητρὸς τὴν φοβερὰν θλίψιν, ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν

της, καὶ εὗρον ἐκεῖ τὴν μικρὰν κόρην μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ, ἥτις ἀπατηθεῖσα, εἶχε μεταβῆ εἰς ἄλλον ἀντ' ἄλλου Σταθμόν. Παρηγόρησα δὲ τὴν κλαίουσαν μικράν, καὶ τῇ ἐπαύριον ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα της ὁ κ. Landau, ὅστις καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν. Ἦτο δὲ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Πορτογαλλίας.

Πάντων τῶν συναδέλφων μου, τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, καὶ τῶν ἐν τέλει, μεθ' ὧν ἐδυνάμην νὰ συνεργασθῶ, ἀπουσιαζόντων κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἐκ Βερολίνου, ὢν δὲ καὶ μόνος, ἄνευ τῶν θυγατέρων μου, ἐδέχθην τὴν πρόσκλησιν τῆς νύμφης μου Λουκίας καὶ τῆς μητρός της κυρίας Βαλτατζῆ νὰ τὰς ἐπισκεφθῶ εἰς Ἔϊβλιγγ, ἔνθα εἶχον ἐπανέλθῃ. Λαβὼν λοιπὸν τὰ κατάλληλα μέτρα, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ὑπηρεσία, ἀπῆλθον τῇ 19)31 Αὐγούστου, καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διαμείνας ἐν Μονάχῳ (ξενοδοχεῖον τοῦ Ῥήνου), ἐπεσκέφθην τινὰς τῶν γνωστῶν μοι, οἷον τὸν πρώην ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Ἀθήναις Πρέσβυν, ἤδη δὲ Βασιλικὸν Θαλαμηπόλον Perglas, τὸν Πρέσβυν τῆς Πρωσσίας Werthern, τὸν Γραμματέα τῆς Αὐστρίας κ. Pusswald, γαμβρὸν τῆς κυρίας Καρπούνη, τὸν ἐπίσημον Ἕλληνα ζωγράφον Γύζην, μετὰ τῆς συζύγου του, τὸ γένος Νάζου κτλ. Τῇ δὲ 2 Σεπτεμβρίου (ν.) ἀπῆλθον περὶ τὰς 11 ½, καὶ συναντηθείς, συνωδοιπόρησα μέχρι Holzkirchen μετὰ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Γραμματέως τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας, τοῦ πρωτοτύπως εὐφυοῦς Πρίγκηπος Γαγάρην, μεθ' οὗ πολλὰς ἀναμνήσεις τῶν πρὶν ἡμερῶν ἀνενέωσα.

Ἐν Aïbling δὲ κατῴκησα πάλιν, παρ' ᾗ καὶ πρὶν οἰκοδεσποίνῃ, τῇ κυρίᾳ Pentenrieder, ἐντὸς μεγάλου οἴκου μεμονωμένου ἐντὸς εὐρυχώρου κήπου, ὅπου καὶ σύνοικον καὶ ὁμοτράπεζον εἶχον τὴν νεωτάτην καὶ χαριεστάτην κυρίαν Wener, ἥτις δυστυχῶς ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα ἀσθενήσασα, ἀπεβίωσεν· ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς, νέος δικηγόρος, ἠξεύρων πόσον φιλικὰ αἰσθήματα ἔτρεφον πρὸς αὐτήν, μοὶ ἔπεμψε τότε ἐκ Μονάχου τὴν φωτογραφίαν της.

Μαθὼν δὲ παρὰ τῆς νύμφης μου, ἧς πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν

εὗρον ὑγιαίνουσαν καὶ τὰ παιδία κατὰ πάντα λόγον προκόπτοντα, ὅτι ἡ κυρία Ἄννα Ἀββότ, ἀδελφὴ τοῦ φίλου μου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ καὶ ἡ ἐξαδέλφη της κυρία Παπαρρηγοπούλου, ἡ νεωτάτη ἀδελφὴ τῆς κυρίας Βαλτατζῆ, διέτριβον ἐν Reichenhall, θέσει ὡραιοτάτῃ κειμένῃ μεταξὺ ὀρέων καὶ λόφων, ἀπῆλθον ἐκεῖ τῇ 6 Σεπτεμβρίου, ἵνα τὰς ἴδω καὶ κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Achselmannstein.

Ἡ χαρά μου διὰ τὴν μετὰ πολλὰ ἔτη συνάντησιν, ἦν μεγίστη, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν συναπήλθομεν εἰς Σαλσβοῦργον, οὗ ὅμως τὴν λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς θέσεως δὲν ἐδυνήθημεν ἱκανῶς νὰ θαυμάσωμεν, ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης ραγδαίας βροχῆς. Περιελθόντες δὲ τὴν πόλιν καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἐφ᾽ ἁμάξης καὶ καλῶς εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον γευθέντες, ἐπεστρέψαμεν, καὶ ἐπεσκέφθην ἐγὼ ἀκόμη ἐν Ρεϊχεγχὰλλ τὰς κυρίας Seiler καὶ Λίμα, τὴν κόρην καὶ γυναικαδέλφην τοῦ ἐν Βερολίνῳ συναδέλφου μου τὴς Βρασιλίας.

Εἰς Ἄϊβλιγγ δ᾽ ἐπανελθὼν τὴν ἐπαύριον, εὗρον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γεωργ. Μαυροκορδάτου τὴν χορηγοῦσαν ἣν τῷ εἶχον συστήσῃ ὑποτροφίαν εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ Ἕλληνα ὑπότροφον ἰατρόν, δι᾽ ὃ ἔσπευσα νὰ τὸν εὐχαριστήσω.

Τὴν δ᾽ ἐπιοῦσαν 9 Σεπτεμβρίου ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν διαταγὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ν᾽ ἀντιπροσωπεύσω τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ ἐπίτηδες πεμπομένου κ. Παπαγεωργίου εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολικῶν,΄ μέλλον νὰ συνέλθῃ εἰς Βερολῖνον τῇ 12 τοῦ μηνός. Ἀπῆλθον ἄρα τῇ ἐπαύριον περὶ τὰς 11 $^1/_2$ καὶ ἐν Μονάχῳ, ἐπισκεφθεὶς αὖθις τὸν Περγλάς, τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐρευνήσῃ καὶ μοὶ συστήσῃ τινά ἱκανὸν διὰ τὴν θέσιν Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Μονάχῳ, διότι αἱ πρὶν διακεκομμέναι σχέσεις μετὰ τῆς Βαυαρίας, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος εἶχον ἐπαναληφθῇ μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ὀφειλῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐγὼ δὲ καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων εἶχον ζητήσῃ νὰ μοὶ ὑποδείξωσί τινα κατάλληλον διὰ τοῦ Προξένου τὴν θέσιν.

Τῇ δὲ 11 Σεπτεμβρίου ἔφθασα εἰς Βερολῖνον κατὰ τὰς 12$^1/_2$ καί, συμπαραλαβὼν τὸν προαφιχθέντα κ. Παπαγεωργίου, ἐπο-

ρεύθην εἰς τὸ Πανεπιστημεῖον, παρουσιάσθην εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Συνεδρίου, καὶ 10 Μάρκας καταθείς, ἐνεγράφην εἰς τὸ Ἰνδογερμανικὸν Τμῆμα τῶν Ἀνατολιστῶν.

Τὸ Συνέδριον, συγκείμενον ἐκ διαπρεπεστάτων ἀνδρῶν πάντων τῶν ἐθνῶν, διήρκεσε μίαν ἑβδομάδα, πρώτου λαβόντος τὸν λόγον ἐν αὐτῷ τοῦ εὐγλώττου Ὑπουργοῦ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, κ. Goesler, μεθ᾽ ὃν ἐν ἄλλοις λατινιστὶ ὡμίλησεν ὁ Gubernati, καὶ μετὰ τούτου ἰδίως συνέδεσα γνωριμίαν. Ἄλλοτε ἐπραγματεύθη ὁ κ. Windisch περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ δράματος, ἀποδείξας ὅτι ἐπήγασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ μεταξὺ τῶν γνωρίμων μου ἀπήντησα τὸν Γάλλον Oppert, καὶ τὸν ἐπισημότατον γλωσσολόγον Max Müller, υἱὸν τοῦ περιφήμου Ottfried, ὅστις συνεχῶς ἔλαβε τὸν λόγον, καὶ ἅπαξ μάλιστα, λησμονηθείς, μετὰ ἓν Ἀγγλικὸν χωρίον, ὃ εἶχε παραθέσῃ, ἐξηκολούθει ὁμιλῶν ἀγγλιστί, δι᾽ ὃ ἔπειτα ἐζήτησε συγγνώμην, εἰπὼν ὅτι ἐνόμιζεν ὅτι γερμανιστὶ ὁμιλεῖ. Εἰς ἕτερον δὲ τμῆμα ἠγόρευσεν ὁ κ. Παπαγεωργίου περὶ ἀρχαίων χειρογράφων τῆς Γραφῆς. Τὸ δ᾽ ἑσπέρας τῆς πρώτης ἡμέρας, εἰς συναναστροφὴν τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Γόσλερ, ἐγνώρισα πολλοὺς τῶν σοφῶν ξένων, ἐν οἷς καὶ τὸν νέον Ἰνδὸν Βουδιστὴν ἱερέα Schyàmäji Krschna Varman.

Εἰς τὰς 3)15 Σεπτ. παρευρέθην ἐν τῷ Κεντρικῷ Ξενοδοχείῳ εἰς μέγα γεῦμα, δοθὲν τῷ συνεδρίῳ καὶ εἰς αὐτὸ εὐγλωττότατα ὡμίλησεν ὁ Ὑπουργὸς κ. Gossler, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐξόχως εὐφυὴς καὶ πεπαιδευμένος Γεν. Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων κ. Στέφανς, καὶ προσέτι Ἰνδὸς ἱερεὺς εἰς τὴν σανσκριτικήν, εἰς ἣν ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ κ. Γουβερνάτης.

Τῇ τελευταίᾳ δ᾽ ἡμέρᾳ τοῦ συνεδρίου, ἀφ᾽ οὗ ἀπὸ πρωΐας ὑπεδέχθην τὰς θυγατέρας μου, ἐπιστρεψάσας μετὰ τῆς κυρίας Στέγγελ ἐξ Ἕλγολανδ, μετέβην κατὰ τὴν μεσημβρίαν, μεθ᾽ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου εἰς Πότσδαμ, καὶ ἐπεσκέφθημεν ἐκεῖ, εἴτι ἀξιοθέατον· ἐγὼ τοῖς ἔδειξα τὴν ὑπὸ τὸ Sans Souci ὑπάρχουσαν πινακοθήκην, ἧς τὴν ὕπαρξιν παραδόξως ἠγνόουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ Βερολίνου καταγόμενοι. Εἶτα δέ, δι᾽ ἀτμοπλοίων τὰς ὡραίας λίμνας περιελθόντες, ἀπεβιβάσθημεν εἰς Wannensee,

ὅπου εἰς μέγα προπαραγγελθὲν γεῦμα, ποικίλαι καὶ περίεργοι ἐῤῥέθησαν προπόσεις. Σύνοιδα δὲ τότε καὶ ἐγὼ ὅτι, καὶ ὡς Ἕλλην καὶ ἕνεκα τῆς διπλωματικῆς θέσεώς μου, ὤφειλον ἐπίσης νὰ εἰπῶ τινὰς λέξεις, καὶ ὡμίλησά τινα ὅλως αὐτοσχεδίως, εἰπών, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ πρῶτος καὶ ἐπισημότατος Ἀνατολιστὴς ἦν Ἕλλην, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰς ἐμὲ μὲν αὐτὸν ὅσα εἶπον οἰκτρὰν ἐποίησαν ἐντύπωσιν· ἀλλ᾽ οἱ ἄλλοι, δὲν ἠξεύρω τί παθόντες, εὐηρεστήθησαν, ὥστε καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐποιήσαντο περὶ τῆς προπόσεως λόγον αἱ ἐφημερίδες. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ἔψαλεν ἡμῖν ἱερούς τινας ὕμνους σανκριτιστὶ καὶ κατὰ τὴν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν παραδεδεγμένην μουσικήν, κατ᾽ ἐμὲ μονότονον μᾶλλον, καὶ οὐχὶ πολὺ συγκινοῦσαν. Αὕτη ἦν ἡ τελευταία συνέντευξις τῶν Ἀσιανολόγων.

Ἡ δ᾽ ἐπαύριον, Κυριακὴ (6(18 Σεπτ.), ἦν ἡμέρα πένθους διὰ τὸ διπλωματικὸν σῶμα τοῦ Βερολίνου, διότι συνωδεύσαμεν τὴν κηδείαν τοῦ προσφιλεστάτου ἡμῶν συναδέλφου, τοῦ συνετοῦ καὶ πολυπείρου Πρέσβεως τοῦ Βελγίου Βαρώνου Nothomb.

Ἀπό τινος καιροῦ ἤδη ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ δημοσίου θεάτρου Πολλίνης, φίλος ὢν τῆς οἰκοδεσποίνης μου, τῆς ὡραίας κυρίας Φιλίππη, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, πιθανῶς κατὰ προτροπὴν αὐτῆς, τοῦ ν᾽ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν σκηνήν του τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἐμῶν δραμάτων, ἃ ἐγνώριζεν ἡ κυρία Φιλίππη. Διὰ τοῦτο, ἐπιδιώξας στενωτέρας μετ᾽ ἐμοῦ σχέσεις, ἐνήργησε νὰ προσκληθῶ, ὡς δῆθεν δραματουργός, εἰς τὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τελουμένην πεντηκονταετηρικὴν πανήγυριν τῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου Maurice διευθύνσεως τοῦ ἑτέρου τῶν ἐν Ἀμβούργῳ θεάτρων, τοῦ ἐπικαλουμένου τῆς ***Θαλείας***. Δεχθεὶς λοιπὸν τὴν πρόσκλησιν, ἵνα γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ἐκεῖ θεατρικά, μετέβην εἰς Ἀμβοῦργον τὴν νύκτα τῆς Πέμπτης 17)29 Σεπτεμβρίου. Ἦν δὲ περιεργοτάτη ἡ ὄψις τῆς πόλεως. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας αἱ ἐπισημότεραι ὁδοὶ ἦσαν κατάκοσμοι, διὰ στεφάνων καὶ σημαιῶν, ὡς ἂν ἐπρόκειτο τροπαιοῦχος νὰ εἰσελάσῃ ὁ Αὐτοκράτωρ. καὶ μεγάλη ὑπῆρχεν ἡ συῤῥοὴ πανταχόθεν τῆς Γερμανίας δραματικῶν ποιητῶν, ἐπισήμων ἠθοποιῶν,

καὶ ἄλλων περὶ τὸ θέατρον ἐνδιαφερομένων συγγραφέων. Ἐν ἄλλοις δ᾽ ἀπήντησα ἐκεῖ τὴν Βαρωνίδα Prokesch d'Osten, ἥτις, τότε μὲν ἦν ἡ νύμφη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας, ἄλλοτε δ᾽ ὡς ἠθοποιὸς εἶχε διαπρέψῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Gossmann, ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τούτου. Κατὰ τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς ἑορτῆς παρεστάθη δραμάτιον πανηγυρικόν, συνταχθὲν ἐπὶ τῇ περιστάσει τῆς ἑορτῆς ὑπὸ τοῦ ποτὲ ἠθοποιοῦ, τότε δ᾽ ὡς δραματουργοῦ διαπρέποντος γέροντος Cörner, καὶ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Βαρωνὶς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν σκηνήν, ὑπὸ τὸ ἔνδυμα ἑνὸς τῶν πρώτων προσώπων, ἃ διεδραμάτιζεν ἄλλοτε. Ἄλλην δ᾽ ἑσπέραν παρεστάθησαν τρία μικρὰ δράματα, αὐτὰ ἐκεῖνα, ἃ εἶχον διδαχθῇ πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν, τὴν πρώτην ἑσπέραν, καθ᾽ ἣν ὁ κ. Maurice εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν. Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὸ θέατρον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, εἶδον ἐκτεθειμένα ἐκεῖ τ᾽ ἀπειράριθμα δῶρα, ἃ ὁ γηραιός, ἀλλ᾽ ἔτι ἀκμαῖος Διευθυντὴς ἔλαβεν ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ, ὅτε καὶ τῷ ἐπέμφθησαν καὶ ἐννέα παράσημα ὑπὸ διαφόρων ἡγεμόνων. Τὸ Σάββατον δὲ τὸ ἑσπέρας παρετέθη δεῖπνον πολλῶν ἑκατοντάδων συνδαιτυμόνων εἰς ἀπέραντον δημοσίαν αἴθουσαν, εἰς ἣν ὑπῆρχε καὶ ἰδιαίτερος ἄμβων διὰ τοὺς τὰς προπόσεις ἀγορεύοντας. Ἠναγκάσθην δὲ καὶ ἐγώ, ἐπανειλημμένως προτραπεὶς ὑπὸ τῶν παρακαθημένων μοι, ν᾽ ἀναβῶ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ εἰπῶ τινὰ αὐτοσχέδια, δὲν ἠξεύρω μὲν τίνα, ἀλλ᾽ ἐξ εὐγενοῦς φιλοφροσύνης χειροκροτηθέντα, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν δημοσιευθέντα εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Ἀμβούργου.

Τὴν μετ᾽ αὐτὴν δ᾽ ἑσπέραν ἀπῆλθον εἰς τὸ ἐπίσημον Θέατρον Victoriatheater, διότι τὸ τοῦ κ. Maurice ἦτον ἰδιωτικόν, ἵνα ἰδῶ διδασκόμενον ἔργον τοῦ μέτρια μὲν λυρικά τινα ποιήματα γράψαντος, ἀλλ᾽ εἶτα καὶ εἰς ἀξιώσεις δραματικοῦ ποιητοῦ παραστρατήσαντος Waldenbruch, υἱοῦ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεως τῆς Πρωσσίας. Ἐπεγράφετο δὲ τὸ δρᾶμα τοῦτο Die Karolingen καὶ ἀνεγνώρισα ἐν αὐτῷ, παραδόξως, ἀπομίμησιν, ὅλως ἀνάξιον καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν ἢ αἴσθησιν τῆς δραματικῆς ἐλέγχουσαν, τοῦ εἰδικοῦ μου

Δούκα, ὅστις, πρὸ ἑνὸς ἔτους ἤδη, εἶχεν ἐκδοθῇ γερμανιστί.

Τοῦ κ. Λοῦγκερ, βουλευτοῦ, ὅστις, ἅμα τῇ πρώτῃ ἀφίξει μου εἰς Βερολῖνον, εἶχεν ἀγορεύσῃ ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, δι᾽ ὃ καὶ εἰς ἐνθύμησιν τῷ εἶχον πέμψῃ τὴν περὶ Λαυρίου γαλλικὴν πραγματείαν μου, ἡ νέα θυγάτηρ, Δώρα, ἠσχολεῖτο εἰς δραματουργίαν, καὶ ἐν Ἁμβούργῳ ἐπρόκειτο νὰ διδαχθῇ ἓν τῶν δραμάτων αὐτῆς, τὸ ἐπιγραφόμενον ***Σφίγξ,*** κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου. Κατὰ πρόσκλησιν λοιπὸν μετέβην καὶ πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν συγγραφέων καὶ φίλων τῆς οἰκογενείας συνωδοιπόρησαν. Τὸ δρᾶμα, οὐχὶ ἐντελῶς διδαχθέν, εὗρον ἀρετῶν ἀμφιβόλων, οὐχὶ μὲν ἄνευ χάριτος καὶ δυνάμεως λόγου, ἀλλὰ στερούμενον τέχνης. Οὐχ ἧττον, ἀκούων αὐτὸ αὐστηρῶς κατακρινόμενον ὑπὸ τῶν Διευθυντῶν ἀμφοτέρων τῶν Θεάτρων, τοῦτε Μωρὶς καὶ τοῦ Πολλίνη, τὸ ὑπεστήριξα τὸ κατὰ δύναμιν· χειροκροτηθεῖσα δ᾽ ἡ κυρία Δώρα, προῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν, καὶ δι᾽ ὑποκλίσεως ηὐχαρίστησε τὸ ἀκροατήριον.

Μετὰ δὲ τὴν παράστασιν, μὲ παρεκάλεσεν ὁ πατὴρ τῆς ποιητρίας νὰ τοὺς συνοδεύσω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καί, ὅτε ἠθέλησα ν᾽ ἀπέλθω πρὸ τοῦ δείπνου, διότι ἤμην μεταξὺ ἀγνώστων, ἠναγκάσθην, ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ του «νὰ μείνω καὶ νὰ πληρώσω τὴν συμβολήν μου 10 Μάρκας», (12 ½ Δρ.) διὰ τὸν οἶνον, ὃν ἐγὼ δὲν ἔπιον.

Ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας μου δὲ ταύτης εἰς Ἁμβοῦργον ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ ὑποδιευθυντὴς ἢ ἐπίτροπος τοῦ Θεάτρου (intendant) κ. Buchholz, εἰς ὃν ἦν καὶ ἡ κρίσις τῶν παρουσιαζομένων δραμάτων ἀνατεθειμένη, κατὰ διαταγὴν τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ κ. Πολλίνη, τοῦ ζητήσαντός με τὸν Δούκα μου εἰς παράστασιν, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι οὗτος, ἐξετάσας τὸ δρᾶμα, εὗρε μὲν αὐτὸ δεκτικὸν παραστάσεως, ἀλλὰ μετὰ σπουδαίων μεταῤῥυθμίσεων, οἷον τῆς ὑπάρξεως πλείονος δραματικῆς συγκρούσεως (conflit) τῶν παθῶν καὶ τῶν θέσεων τῶν προσώπων, καί, προσέτι, τῆς ἀπολήξεως ἑκάστης πράξεως εἴς τι ἀποτελοῦν ἐντύπωσιν καὶ τὴν προσοχὴν διεγεῖρον. Ἀλλ᾽ ἀπέκρουσα ἀμφότερα, ὡς κοινοὺς τύπους,

οὓς δὲν εἶχον τότε πρῶτον νὰ μάθω, δείξας αὐτῷ ὅτι τὰ ζητούμενα ὑπάρχουσι πληρέστατα ἐν τῷ δράματι, καὶ τότε ἠναγκάσθη νὰ μοὶ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶχε διατρέξῃ μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγνώσῃ τὸ ἔργον μου.

Μαθὼν δέ, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς Βερολῖνον, παρὰ τῆς κυρίας Φιλίππη, ὅτι ὁ Πολλίνης εἶχε, διότι θὰ διδάξῃ τὸν Δούκαν, ἀξίωσιν Ἑλληνικοῦ παρασήμου, τὴν παρεκάλεσα νὰ τῷ γράψῃ ὅτι ἀποσύρω τὸ δρᾶμα, καθ᾿ ὅσον ἐπὶ τοιούτῳ ὅρῳ δὲν δέχομαι νὰ παρασταθῇ, καὶ παράσημον, οὔτε δύναμαι, οὔτε θέλω νὰ ὑποσχεθῶ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου εἰς συναναστροφὴν παρά τινι κ. Köbsor ἀπήντησα τὸν κ. Roderstedt, ποιητὴν τοῦ Mizra Shaffy, ὅστις, ὡς ἐφίλει καὶ συνήθως ἔπραττε, μᾶς ἀπήγγειλεν ἐκ τῶν ποιημάτων του. Ἐπειδὴ δὲ διὰ μακρῶν συνδιελέγην μετ᾿ αὐτοῦ περὶ τούτων, μοὶ ἔπεμψεν εἰς δῶρον τὸ δρᾶμά του, τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἀλέξανδρος ἐν Θήβαις», ὅ, διὰ τὴν ποιητικήν του ὑπόληψιν, προτιμότερον, κατ᾿ ἐμέ, θὰ ἦτον, ἂν δὲν εἶχε γράψῃ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου ἐπερατώθη ἡ παρὰ Schottländer ἔκδοσις τοῦ Ἔλλισσεν τῆς ἐμῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τῶν Τριάκοντα. Ἔχων δὲ περισσότερον καιρὸν διαθέσιμον, περατωθέντος ὁριστικῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος διὰ τῆς καταλήψεως τῶν δοθεισῶν ἡμῖν χωρῶν, μετέφρασα, ἐν στιγμαῖς ἀνέσεως, ἐξ ἀρχῆς καὶ πάντα τὸν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ κ. Sanders μεταφρασθέντα καὶ ἐκδοθέντα Κουτρούλην, ὃν ἐπίσης, ἀφ᾿ οὗ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν τοῦ πρώτου μεταφραστοῦ, ἐξέδωκε τὸ προσεχὲς ἔτος ὁ Schottländer, τῆς μουσικῆς τῶν χορῶν αὐτοῦ, ἣν συνέταξεν ὁ ἐν Παρισίοις διάσημος Danhausen, ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Fürsten, ἄνευ τοῦ ὀργανικοῦ μέρους (partitions), ὃ χειρόγραφον μένει ἐν τοῖς βιβλίοις μου.

Εἰς τῆς λογίας δὲ καὶ φιλομούσου κυρίας Stranz τὸ γεῦμα ἐγνώρισα τὴν κυρίαν Rahm, θυγατέρα τοῦ κ. Köhne, ἑνὸς τῶν Ἐφόρων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Πετρουπόλεως, τοῦ ἄλλοτε πέμψαντός μοι εἰς Ἀθήνας τὸ μεγαλοπρεπὲς σύγγραμμά του

περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, καὶ δι᾽ ἐκείνης ἐτέθην αὖθις εἰς σχέσιν μετὰ τοῦ πολυμαθοῦς της πατρός, ὃν καὶ μετέπειτα ἀπήντησα ἐν Βερολίνῳ.

1882.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου ἦλθε πρός με ὁ ἐκ Βαυαρίας ἰατρὸς Schanzenbach, λυπηρὰν φέρων μοι ἀγγελίαν, ὅτι συνώδευσεν εἰς Βερολῖνον ἐκ Μονάχου τὸν Λέανδρον Δόσιον, παθόντα τὰς φρένας. Ἔσπευσα δ᾽ εὐθὺς εἰς τὸ «Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον,» εἰς ὃ εἶχε καταλύσῃ, καὶ τὸν ἄλλοτε διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν του διακεκριμένον χρηστὸν νέον, εἰς οὗ τὸν γάμον εἶχον παραστῇ (1879), χωρὶς ὅμως αἴσια νὰ οἰωνίζωμαι ἐκ τοῦ δεσμοῦ ἐκείνου, εὗρον ἤδη παραπαίοντα, καί, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ, ἀνιάτως παράφρονα.

Καὶ μ᾽ ἀνεγνώρισε μέν, καὶ μοὶ ἔδωκε μειδιῶν τὴν χεῖρα, ἀλλ᾽ ἀμέσως ἤρχισεν ἀσυνάρτητα νὰ μοὶ λέγῃ, καὶ εἰς τὸ παράθυρον χωρῶν, ν᾽ ἀκροᾶται καὶ νὰ ὁμιλῇ, νομίζων ὅτι συνδιαλέγεται μετὰ τῆς ἐν Μονάχῳ διαμενούσης ἐξαδέλφης του, τῆς πενθερᾶς τοῦ υἱοῦ μου κυρίας Βαλτατζῆ, καὶ προσέτι νὰ μᾶς λέγῃ, ὅτι ἔγινε Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Γερμανίας.

Συνοδείᾳ δὲ τοῦ ἰατροῦ, καίτοι ἀνθιστάμενον κατ᾽ ἀρχάς, τὸν μετεφέραμεν, πρὸς βαθυτάτην μου θλῖψιν, εἰς τὸ ἰδιωτικόν, κατὰ τὴν κρίσιν δὲ τοῦ κ. Schanzenbcah, ἄριστον φρενοκομεῖον τοῦ προαστείου Shöneburg. Ἐκεῖ δ᾽ ἔκτοτε συνεχῶς τὸν ἐπισκεπτόμην, ὁτὲ μὲν μόνος, ὁτὲ δὲ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς φίλης του καὶ ἐν Ῥωμανίᾳ γείτονός του κυρίας Ζωῆς Γκίκα, καὶ ἐβλέπομεν τὴν πρόοδον τοῦ δεινοῦ, μέχρις οὗ ἔπαυσε νὰ μᾶς ἀναγνωρίζῃ, οὐδ᾽ ὡμίλει, ἀλλὰ μόλις ἀκατανόητά τινα ἐψιθύριζε, καὶ τέλος ὁ θάνατος, μεθ᾽ ἱκανὸν χρόνον, τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τῆς ἀφορήτου ταύτης ὑπάρξεως.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ κόμησσα Perponcher, Μεγάλη Κυρία τῆς Αὐτοκρατορίσσης, μοὶ εἶπεν, ὅτι ὁ υἱός της, ἀπελθὼν νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἰνδικήν, ἠσθένησε βαρέως, καὶ ἐπανήρχετο εἰς Αἴγυπτον. Ἔσπευσα, ἑπομένως, νὰ δώσω εἰς τὸν σύζυγόν της, ἀπελθόντα, ἵνα τὸν παραλάβῃ, συστατικὸν πρὸς τὸν υἱόν μου Κλέωνα, ὄντα τότε Ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ νέος ἀπεβίωσε πρὶν ἢ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ ὁ πατήρ του.

Ἡ ἀπάντησις, ἣν εἶχον δώσῃ τῇ κυρίᾳ Φιλίππῃ περὶ τῶν ἀξιώσεων τοῦ Πολλίνη, Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ Θεάτρου, ἐνόμιζον ὅτι ἐξήλειψεν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν περαιτέρω ἰδέαν παραστάσεως τοῦ ἐμοῦ Δούκα. Ἀλλ᾽ οὕτω τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχεν, ὥστε καὶ ὑπώπτευσα μὴ ἡ ἰδιοτελὴς ἀπαίτησις ἦν μᾶλλον ἐπίνοια τῆς φίλης του ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅπως δήποτε μοὶ ἀνηγγέλθη ὑπ᾽ αὐτῆς ὅτι ὁ Δούκας ἔμελλε νὰ διδαχθῇ τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου. Ἔσπευσα λοιπὸν εἰς Ἀμβοῦργον τῇ 12ῃ, καὶ τῇ 13ῃ πρὸ μεσημβρίας, μεταβὰς εἰς τὸ θέατρον, παρευρέθην εἰς τὴν γενικὴν δοκιμήν. Ἐκεῖ δ᾽ εὗρον ὅτι, πλὴν τῶν πλείστων ἀποκοπῶν, δι᾽ ὧν εἶχον συντάμῃ ἐγὼ τὸ δρᾶμα, ὁ κ. Πολλίνης καὶ ὁ βοηθὸς αὐτοῦ κ. Buchholz ἐπέφεραν αὐθαιρέτως καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς γνώσεώς μου καὶ ἄλλας σπουδαιοτάτας, εἰς τὸ τέλος μάλιστα τῆς Γ΄. καὶ τὸ τῆς Β΄. πράξεως, αἵτινες κατηκρωτηρίασαν καὶ κατέστρεψαν αὐτό, κατ' ἐμὴν κρίσιν. Δὲν εἶχον δὲ οὔτε τὸ δικαιολόγημα τῆς μακρᾶς διαρκείας, διότι ἡ δοκιμή, εἰ καὶ πᾶσα ἡ Δ΄. πρᾶξις καὶ ἄλλα διάφορα μέρη ἐπανελήφθησαν δίς, δὲν διήρκεσεν, οὔτε τρεῖς ὥρας.

Τὴν αὐτὴν δ᾽ ἑσπέραν μὲ συμπαρέλαβεν ὁ κ. Πολλίνης εἰς τὸ ἐπίσης ὑπὸ τὴν διευθυνσίν του διατελοῦν θέατρον τῆς Ἀλτόνης, ὅπου ἐδιδάσκετο ἄσημόν τι καὶ δραματικοῦ ἐνδιαφέροντος στερούμενον ἔργον τοῦ Παύλου Λινδάου.

Τῇ δὲ 14ῃ μετὰ μεσημβρίαν ἦλθον ἐκ Βερολίνου καὶ αἱ θυγατέρες μου μετὰ τῶν οἰκογενειῶν Γεωργαντοπούλου, Ῥέϊχε, Γολδστέϊν καὶ προσέτι Ἄννας Sobernheim, κ. v. Krause, Ζυμβρακάκη, v. Langen, καὶ ἐκ Γοτίγγης αὐτὸς ὁ μεταφραστὴς

τοῦ Δούκα κ. Ἔλλισσεν, ὅστις, ἐπισκεφθείς με, δὲν μὲ εὗρε, καὶ δὲν συνηντήθημεν. Τὸ ἑσπέρας τὸ θέατρον ἦν πλῆρες, ἀλλ᾽ ἡ παράστασις ἀπέβη ἧττον ἢ μετρία, μᾶλλον δ᾽ αὐτὸ τοῦτο κακή. Οὐχ ἧττον ὑπῆρξεν εὐνουστάτη ἡ ὑποδοχὴ τοῦ κοινοῦ, ἐπὶ μακρὸν χειροκροτοῦντος καὶ ζητοῦντος τὸν ποιητήν, ὅστις ὅμως, ἅμα κατεβιβάσθη τὸ παραπέτασμα, εἶχε δραπετεύση, καὶ ὁ κ. Buchholz ἠναγκάσθη νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν σκηνήν, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ ἐπ᾽ ὀνόματί μου.

Μετὰ δὲ τὴν παράστασιν, οἱ ἐκ Βερολίνου φίλοι παρέθεσαν εἰς ἐμὲ καὶ τὰς θυγατέρας μου ἐν ξενοδοχείῳ δεῖπνον. Ἐν ᾧ δ᾽ εἰς αὐτὸ ἐκαθήμεθα, παρουσιάσθη νεάνις τις, ἡ κυρία Walburg, θυγάτηρ, ὡς μοὶ εἶπον, ἐπισήμου ἰατροῦ, καὶ μοὶ προσέφερεν, ἐν ὀνόματι τῶν κυριῶν τοῦ Ἁμβούργου, μέγιστον δάφνης στέφανον. Παρακληθεῖσα δέ, παρεκάθησε καὶ συνεδείπνησε μεθ᾽ ἡμῶν.

Τὸ πρόσωπον τῆς Εὐδοκίας διεδραμάτιζε νέα ὡραία, ἡ κ. Κόφκα. Ταύτην ἐπεσκέφθην τὴν ἐπιοῦσαν, ἵνα τὴν εὐχαριστήσω, καὶ εἰς τὴν τράπεζαν αὐτῆς εἶδον ἀνοικτὴν κειμένην τὴν Ἰλιάδα Ἑλληνιστί. Ὅτε δὲ τῇ ἐξέφρασα τὴν ἐπὶ τούτῳ ἔκπληξίν μου, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ πατήρ της (ἐν Βιέννῃ) ἦν πεπαιδευμένος Ἑλληνιστής, καὶ ἡ ἰδία, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της, ἐσπούδασεν ὑπ᾽ αὐτὸν τὴν Ἑλληνικήν. Τὴν ἐπανεῖδον δὲ μεθ᾽ ἱκανὸν χρόνον αὖθις, διὰ τοῦ Βερολίνου ἀπερχομένην εἰς Πετρούπολιν, ἵνα δώσῃ παραστάσεις, καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις μοὶ ἐπέμφθη ἡ ἀγγελία τοῦ γάμου της μετά τινος κόμητος Γερμανοῦ.

Ἡ παράστασις δ᾽ ἅπαξ μόνον ἐπανελήφθη, τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Ἀλτόναν, διότι ὁ Πολλίνης, ὡς τινὲς μοὶ ἐβεβαίωσαν, ἐθυμώθη, διότι δὲν τῷ ἐνεχείρησα ἀμέσως καὶ παράσημον, ὡς περιέμενεν· Ἡμεῖς δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς δευτέρας παραστάσεως εἴχομεν ἐπανέλθῃ εἰς Βερολῖνον, καὶ τὸ ἑσπέρας εἴμεθα προσκεκλημένοι εἰς χορὸν τοῦ Διαδόχου, ἔνθα πάντες οἱ γνώριμοι, καὶ πρῶτοι πάντων ὁ Διάδοχος καὶ ἡ Ἡγεμονίς, μὲ συνέχαιρον διὰ τὴν παράστασιν καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, ἀναγνόντες περὶ τούτων εἰς τὰς ἐφημερίδας. Εἰς δὲ τὸν Διάδοχον, ὅταν μοὶ ἀνέφερε περὶ τούτου, εἶπον ὅτι ὁ Δούκας ἦν ein Kind der Musse, nicht

der Muse. Ἡ Βαρωνὶς δὲ Born μοὶ ἔπεμψε τὴν ἐπιοῦσαν ἄνθη μετὰ στίχων συγχαρητηρίων. Παρηκολούθησε δ', οὐχ' ἧττον, καὶ μικρὸν δυσάρεστον ἐπεισόδιον τὴν παράστασιν, ὅτι ἡ κ. Hackenthal, ἥτις εἶχεν ἐργασθῇ εἰς τὰς συντμήσεις τοῦ Δούκα, μοὶ ἔγραψεν ἐν ὀργῇ ἐπιστολήν, διότι ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῆς παραστάσεως δὲν ἐτέθη καὶ τὸ ὄνομά της, ὡς συνεργάτιδος, καὶ ἀπήτησεν ἐπιτακτικῶς νὰ γίνῃ τοῦτο διὰ τὸ μέλλον. Τῇ ἀπήντησα δ' ὅτι τὸ πρόγραμμα δὲν συνετάχθη ὑπ' ἐμοῦ, εἶχε δ' ἐκδοθῇ πρὶν ἢ ἐγὼ ἀπέλθω εἰς Ἀμβοῦργον, καὶ ὅτι ὁ Πολλίνης (δὲν ἐπρόσθεσα ὅτι καὶ ἐγώ, ὅπερ ἦν ἡ ἀλήθεια) μετέβαλεν ὅλως κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν τὰς ἀποκοπὰς καὶ συντμήσεις της. Ἔκτοτε δὲ ποτὲ δὲν μοὶ ἐσυγχώρησε τήν, ὡς τὴν ἐξελάμβανεν, ἀχαριστίαν μου ταύτην.

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ ἐν Παρισίοις ἐκδότης Calman Lévy, ζητήσας, ἀνέλαβε τὴν δημοσίευσιν τῆς μεταφράσεως τινῶν ἐκ τῶν διηγημάτων μου, προοιμιάσας διὰ τῆς τυπώσεως ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, «Τὸ χρυσοῦν μαστίγιον», εἰς ἐπιφυλλίδα ἐν τῇ ἐφημερίδι Débats. Εἰς δὲ τὸν Temps ἐξέδωκε «Τὸ Κακουργειοδικεῖον». Τὴν αὐτὴν δ' αἴτησιν μοὶ ἀπηύθυνε καὶ ὁ συντάκτης τῆς ἐν Γενεύῃ ἐφημερίδος «Les Etats Unis d' Europe», ἀλλὰ τὸν παρέπεμψα εἰς τὸν Calman Lévy, εἰ καὶ οὐδὲν εἶχον ὄφελος ἀπ' αὐτοῦ.

Εἰς τὴν γερμανικὴν Litteratur Zeitung γράψας, ἔπεμψα ἀρθρίδιον περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου ἐκδοθέντων «Τραγουδιῶν τοῦ Ὀλύμπου». Εἰς δὲ τὴν D. Litt. Zeit. κατεχώρησα ἄρθρον περὶ Deffner καὶ τῆς περὶ Τσακωνικῆς διαλέκτου πραγματείας αὐτοῦ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου ἦλθον ἐκ Τεργέστης, συσταθεῖσαί μοι ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλ. Βυζαντίου, δύω Ἑλληνίδες, αἱ ἀδελφαὶ Μητροβάκη, θυγατέρες πλουσίου πατρὸς πτωχεύσαντος, καὶ ὧν ἡ νεωτέρα ἀπεφάσισε ν' ἀποζήσῃ ἀπὸ τῆς φωνῆς της, ἀναβᾶσα εἰς τὴν σκηνήν. Ὑπὲρ αὐτῆς ἔπραξα πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοί, καί, ἵνα καταστήσω αὐτὴν γνωστὴν εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐδώσαμεν μικρὰν διπλωματικὴν συναναστροφὴν παρ' ἡμῖν τῇ 12)24 Φε-

βρουαρίου, εἰς ἣν ἔψαλε χειροκροτηθεῖσα. Ἐγένετο δὲ δεκτὴ καὶ εἰς τὸ Μελόδραμα, παραστήσασα ἐπὶ δοκιμῇ τὸ πρῶτον πρόσωπον ἐν τῷ Ἐρνάνῃ, καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς, εἰ καὶ οὐχὶ ἔτι ἱκανῶς ἠσκημένη, ἤρεσεν ὅμως. Ἀλλ' ἐν Βερολίνῳ δὲν ἔμεινε, καὶ μετά τινα ἔτη ἐνυμφεύθη διευθυντήν τινα ὀρχήστρας ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπεισόδιόν τι οὐκ ὀλίγον μὲ δυσηρέστησε, καθ' ὃ ἀποδεικνύον μοι πῶς ἐνήργει παρ' ἡμῖν ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία.

Περὶ τοῦ Γεν. Προξένου τοῦ Βελγίου ἐν Βερολίνῳ, Ἰουδαίου τινὸς τραπεζίτου, μοὶ εἶπεν ὁ Γραμματεὺς τῆς ἡμετέρας Πρεσβείας, σχετικὸς ὢν αὐτοῦ, ὅτι ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον. Ὅτε δ' ἠρώτησα πῶς τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐγὼ οὐδὲ τὸν ἐγνώριζον, οὐδὲ τὸν ἐπρότεινα, ὡς οὐδέποτέ τι πράξαντα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, μοὶ ἐῤῥέθη ὅτι ἐπροτίθετο πολλὰ νὰ πράξῃ, καὶ ὅτι στενῶς συνιστᾶτο ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις φίλου του Ῥότσιλδ. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπίστευον τόσην φιλίαν νὰ τρέφῃ ὁ Ῥότσιλδ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ προτείνῃ, ὅ,τι οὐδόλως ἀποβλέπει τὴν δικαίοδοσίαν του, εἰς κυβέρνησιν, μεθ' ἧς εἰς οὐδεμίαν διετέλει σχέσιν, οὐδ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ προθυμηθῇ νὰ προανταμείψῃ, οὐχὶ γενομένας ὑπηρεσίας, ἀλλὰ πρόθεσιν ὑπηρεσιῶν.

Καὶ ὅμως, μετά τινα χρόνον, ἔλαβον μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεως ἐξ Ἀθηνῶν τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, μετὰ διαταγῆς νὰ πέμψω αὐτὸν εἰς τὸν κ. Γεν. Πρόξενον. Ὁ Γραμματεύς, ἐλθὼν εἰς τὸ γραφεῖόν μου, καὶ τὸ ἔγγραφον ἀναγνούς, ἔσπευσε νὰ γράψῃ καὶ ν' ἀντιγράψῃ συγχαρητήριον ἔγγραφον, δι' οὗ ὁ Σταυρὸς ἐπέμπετο εἰς τὸν Ἰουδαῖον Πρόξενον, καὶ μοὶ τὸ ὑπέβαλεν εἰς ὑπογραφήν, ἀλλὰ τῷ εἶπον ὅτι ἡ κυβέρνησις διατάττει μόνον νὰ **πέμψω** εἰς τὸν παρασημοφορούμενον τὴν ὑπουργικὴν ἐπιστολήν· δι' ὃ καί, καλέσας τὸν κλητῆρα, τῷ παρέδωκα τὸ ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου, τὸ περιέχον τὸ δίπλωμα μετὰ τοῦ παρασήμου, καὶ τῷ εἶπον εἰς τίνα διεύθυνσιν νὰ τὸ φέρῃ. Τὴν ἐπαύριον ἦλθεν ὁ Γεν. Πρόξενος νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐδέχθην, ἐξελθὼν τοῦ γραφείου καὶ ἀφήσας αὐτὸν μετὰ τοῦ Γραμματέως, καί ἔκτοτε, οὐδ' ἐγὼ τινα εἶχον σχέσιν μετ' αὐτοῦ, οὐδ'

ἐκεῖνος ποτέ τι ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἔγραψα δ' εἰς τὸν Κουμουνδοῦρον ἐρωτῶν, πόθεν ὡρμήθησαν εἰς τὴν ἀδικαιολόγητον ταύτην παρασημοφορίαν, καὶ μοὶ ἀπηντήθη ὅτι ἐγένετο προτάσει τοῦ Γραμματέως τῆς Πρεσβείας, παραστήσαντος τὸν Πρόξενον ὡς **φιλέλληνα,** μέλλοντα (!!) νὰ συνδράμῃ τὴν Ἑλλάδα (!).

Ὅτε δ' ἔκτοτε τὸ πρῶτον εἶδον τὸν Βασιλέα ἡμῶν, τὸν ἠρώτησα εὐσεβάστως, πόθεν παρακινηθεὶς ὑπέγραψε τοιοῦτο διάταγμα, μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἔπραξε τοῦτο ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἐμπιστοσύνῃ, χωρὶς οὐδεμία νὰ τῷ δοθῇ διασάφησις, οὔτε ὑπὸ τίνος ἐγένετο, οὔτε εἰς τὶ ἐστηρίζετο ἡ πρότασις.

Τῇ 10)22 Μαρτίου εἰς τὸ κατ' ἔτος παρατιθέμενον, διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, διπλωματικὸν γεῦμα παρὰ τῷ Πρίγκηπι Βίσμαρκ, μοὶ εἶπεν οὗτος γερμανιστὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσῃ περὶ χειρογράφου τινός, ὃ εἶχον ἀπολέσῃ εἰς τὸ Thiergarten καὶ μὲ ἠρώτησε περὶ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι τοῦτο εἶχε συμβῇ πρὸ ἑνὸς σχεδὸν ἔτους καὶ ἦν μετάφρασίς τις ἐκ τοῦ Αἰσχύλου, ἣν ἠναγκάσθην νὰ ἐξεργασθῶ πάλιν ἀπ' ἀρχῆς. γελάσας μοὶ εἶπεν ὅτι μοὶ ἀπέτεινε τὴν ἐρώτησιν μόνον, ἵνα πληροφορηθῇ, ἂν ἦν ἀληθές, ὅ,τι εἶχεν ἀκούσῃ λεγόμενον, ὅτι ὡμίλουν ἄριστα τὴν γερμανικήν.

«Καὶ μετὰ διπλωματικῆς δεξιότητος μοὶ ἐδώκατε», τῷ εἶπον, «τὴν ἀφορμήν, ἵνα σᾶς πείσω περὶ τοῦ ἐναντίου».

Μετὰ τὴν τράπεζαν μετεβαίνομεν ἐπὶ μίαν ὥραν περίπου εἰς τὰς ἄλλας αἰθούσας τοῦ μεγάρου, ἔνθα ὁ Πρίγκηψ, καθήμενος εἰς ἕδραν, ἐκάπνιζε μακρὰν καπνοσύριγγα, ὡς τὴν τῶν φοιτητῶν, διότι, διὰ παντὸς τοῦ βίου του, διετήρησε τὰς ἕξεις τοῦ παλαιοῦ φοιτητοῦ. Μίαν ἑσπέραν, ἱστάμενον πλησίον τοῦ ἀνακλίντρου του (canapé), μὲ παρεκάλεσε νὰ καθήσω· ἀλλὰ τῷ ἔδειξα ὅτι δὲν εἶχόν που, διότι ὅλον τὸ ἀνάκλιντρον κατείχετο ἀπὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐῤῥιμμένων τοιούτων καπνοσυρίγκων. Τοῦτο ἰδών, ἐγέλασε καὶ τὰς μετέθεσεν ἀλλαχοῦ. Ὅπου δὲ μετὰ τὸ γεῦμα ἐκάθητο, περικαθήμενοι τὸν περιεστοίχιζον οἱ οἰκειότεροι ἢ οἱ μᾶλλον δικαιούμενοι, καὶ ἐγὼ ἐπροσπάθουν πάντοτε νὰ ἵσταμαι μετ' αὐτῶν, διότι εὐφυέστατα καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα ἤκουον πάντοτε, ὅσα ὁ

ἐπίσημος ἀνὴρ προθύμως μᾶς διηγεῖτο, ἢ ἐκ τῆς νεότητός του, ἢ ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου του, πολλάκις καὶ ἐκ τῶν πολιτικῶν του ἐνεργειῶν.

Ἐκεῖθεν δέ, ὡς συνήθως, μετέβημεν εἰς τὴν ἑσπερίδα τῆς Αὐλῆς, καὶ ἐκεῖ ἔφερα εἰς τὸ δεῖπνον, ἣν ἐν Παρισίοις εἶχον ἄλλοτε γνωρίση, ὡς ἐπὶ καλλονῇ διαπρέπουσαν, Πριγκήπισσαν Λινάρ, ἤδη τὴν ἐξοχὴν κατοικοῦσαν.

Ἰδιωτικόν τι συμβάν, κατ᾽ οὐδὲν ἐμὲ ἀφορῶν, οὐχ᾽ ἧττον λυπηρόν, μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν. Ἡ οἰκοδέσποινα ἡμῶν, κυρία ἔτι νέα, εἶχε κατ᾽ ἀρχὰς ἀναβῆ εἰς τὴν σκηνήν, ὡς χορεύτρια· ἀλλ᾽ ἡ σπανία αὐτῆς καλλονὴ εἵλκυσε τὴν συμπάθειαν πλουσίου τραπεζίτου, ὅστις, μετὰ ἓν ἔτος, τὴν ἐνυμφεύθη, καὶ ἦτον, ὅτε κατῴκουν παρ᾽ αὐτοῖς, μήτηρ φιλόστοργος, ὡς μοὶ ἐφαίνετο, ὀκταετοῦς παιδός, εἶχε δὲ καὶ ζωγράφου προτέρημα. Εἰς τὴν οἰκίαν της, εὔπορος οὖσα, ἐνίοτε ἔδιδε συναναστροφάς, εἰς ἃς καὶ ἡμᾶς προσεκάλει. Ὁ δὲ σύζυγός της ἦν ἀνὴρ προσηνὴς καὶ εὐάρεστος, ὥστε τὴν ὑπελάμβανον εὐδαίμονα, ἂν καὶ ἐνίοτε μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἐστενοχωρεῖτο εἰς ὃν ἔζη μικρὸν κύκλον, καὶ ἐθεώρει ἑαυτὴν πεπλασμένην διὰ κοινωνίαν εὐρυτέραν καὶ ἀνωτέραν. Εἰς τοῦτο ἴσως ἔπταιεν ἡ σκηνή.

Εἰς τὸν σύζυγόν της, παίζοντα εἰς τὸ Χρηματιστήριον, ἅπαξ ἢ δὶς ἔδωσα τὴν συμβουλὴν ν᾽ ἀπόσχῃ τῆς ἐπικινδύνου ταύτης κερδοσκοπίας· καί, δυστυχῶς δι᾽ αὐτόν, τὸ ἀπειλούμενον δὲν ἤργησε νὰ ἐπέλθῃ. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπώλεσε πᾶσάν του τὴν περιουσίαν, ἠναγκάσθησαν ν᾽ ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τῆς πολυτελοῦς των οἰκίας, καὶ ἡ κυρία μετέβη μόνη παρὰ τῇ μητρί της εἰς μικρὸν οἰκίσκον καὶ ἀφανῆ. Μετ᾽ ὀλίγον δὲ ὅτε, συμπαθῶν εἰς τὴν συμφοράν των, τὴν ἐπεσκέφθην, μοὶ ἐνεπιστεύθη ὅτι ἔμελλεν ἐντελῶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν σύζυγόν της. Καὶ ἐπροσπάθησα μὲν νὰ τῇ ἀποδείξω, πόσον, οὐ μόνον ἀσύμφορον καὶ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον εὐγενὲς ἦν τοῦτο, ὅτε μέγα δυστύχημα τὸν ἐπίεζε, καὶ καθῆκον αὐτῆς ἦν νὰ παρηγορήσῃ. Βλέπων ὅμως αὐτὴν μὴ πειθομένην, τὴν ἠρώτησα ἂν δὲν τὴν ἀναχαιτίζῃ κἂν τὸ μητρικὸν φίλτρον πρὸς τὸν υἱόν της· ἀλλ᾽ ἡ ἀπάντησίς της ἦν ὅτι ἐπεμ-

βαίνω εἰς ὅ,τι δὲν μὲ ἀφορᾷ· μεθ᾽ ὃ ἐννοεῖται ὅτι ἔπαυσα, οὐ μόνον παραινῶν, ἀλλὰ καὶ βλέπων αὐτήν. Ὡς δ᾽ ἔμαθον ἔκτοτε, παρηκολούθησεν ἐκείνη γέροντα πλούσιον μεγιστᾶνα, ὅστις, καίτοι ἔχων πολυάριθμον οἰκογένειαν, μίαν τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν Βερολίνῳ, ἦν ὅμως ὁ δελεάσας αὐτὴν εἰς τὴν ἐκ τῶν χρεῶν της παρεκτροπήν. Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἐπὶ βραχὺν χρόνον διέμεινε μετὰ τούτου, ἀπῆλθεν ἔπειτα νυμφευθεῖσα ξένον τινὰ κόμητα, ὅστις δὲν ἦν μὲν ὅλως ἐν ἀγνοίᾳ των προηγουμένων της, ἀλλὰ τὴν εἰδοποίησεν ὅτι εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀπόδειξιν ἀπιστίας της θὰ τὴν ἐφόνευε.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου ἐν συναναστροφῇ παρὰ τῇ σεβαστῇ καὶ λογίᾳ κυρίᾳ Στράντς ἀπήντησα τὸν Ταγματάρχην Μαχώ, ὅστις, ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς ἐπιστρέφων, μᾶς ἐξέθηκεν, ἐν ἀγορεύσει, πολλὰ περὶ τῶν ἀγρίων ἐκείνων χωρῶν καὶ ἀνθρώπων, καὶ μᾶς παρουσίασε προσέτι τρία μέλαινα παιδία, ἃ ἔφερε μεθ᾽ ἑαυτοῦ, ἵνα τὰ μορφώσῃ ὡς εἶπεν, οὕτως ὥστε, ἀπελθόντα εἰς τὴν γεννέτειραν, νὰ καταστῶσιν οἱ ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ πόσον ὅμως ἐπέτυχεν, ἢ ἦν δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ, ἔμεινα ἀμφιβάλλων, ὅτε, ἐρωτηθεὶς πῶς καὶ εἰς τί ἐκπαιδεύει αὐτά, μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἓν ἀσκεῖ εἰς τὴν ὑποδηματοποιΐαν, τὰ δ᾽ ἄλλα εἰς τὴν βιβλιοδετικήν, ἐν ᾧ γνωστὸν μοὶ ἦτον ὅτι εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, οὔτε ὑποδέωνται οἱ ἄγριοι, οὔτε ἀναγινώσκουσι.

Κατ᾽ Ἀπρίλιον, διδασκομένου εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Θέατρον δράματός τινος, περὶ οὗ ἤκουσα λόγον γινόμενον, τοῦ Harold τοῦ Βιλδεμβούρκ, ἠθέλησα νὰ τὸ ἀκούσω, ἵνα κρίνω, ἂν δὲν ἦν ἀνώτερον τοῦ ὃ εἶχον εὕρῃ ἀνάξιον λόγου ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀμβούργου. Ἐν τῷ θεωρείῳ δ᾽ εὑρέθην μετά τινος ἀγνώστου, ὅστις, παρουσιάσας αὐτὸς ἑαυτόν, κατὰ Βερολίνειον ἔθος, ὡς δικηγόρον ἐκ Βρέμης Dilimann, μοὶ εἶπεν ὅτι θαυμάζει πῶς τόσον ἄτεχνα καὶ ἄνευ ἀξίας ἔργα ἀναβιβάζωνται εἰς τὴν σκηνὴν τῆς πρωτευούσης, ἥτις ἔπρεπε νὰ προέχῃ πασῶν τῆς Γερμανίας. Καὶ τῷ εἶπον μὲν ὅτι δίκαιον ἴσως ἦτο νὰ προσμείνῃ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως, πρὶν ἐκτιμήσῃ αὐτήν, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, ἐμοῦ φρονιμώτερος, ἀνεχώρησε μετ᾽ ὀλίγον.

Νυμφευομένης κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς τῆς φίλης ἡμῶν κυρίας Crause, ἐν τῇ, κατ' ἐγχώριον ἔθος, τῇ προτεραίᾳ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, διδομένῃ μεγάλῃ συναναστροφῇ, κατεσκευάσθη, εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, καὶ μικρὸν θέατρον, καὶ ἐδόθη παράστασις, ἧς μετέσχον καὶ αἱ θυγατέρες μου, καὶ ἡ μὲν Χαρίκλεια ὑπὸ ἔνδυμα χωρικῆς, ἔψαλε, πολὺ θαυμασθεῖσα καὶ χειροκροτηθεῖσα, ἡ δ' Ἑλένη, ἐπίσης μετεμφιεσμένη, μετέσχεν ὀρχήσεως τινος πρωτοτύπου. Καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα παρέστησαν πάλιν ἀμφότεραι εἰς κωμῳδίαν παρὰ τῇ κυρίᾳ Harling, λίαν ἐπαινεθεῖσαι.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἐκλήθη ἐν Ἑλλάδι ὁ Τρικούπης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Ἓν δὲ τῶν πρώτων του ἔργων ἦν νὰ μεταθέσῃ τὸν υἱόν μου Κλέωνα ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ηὐδοκίμει καὶ διεκρίνετο ὡς Ἐπιτετραμμένος, εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀντικαταστήσας αὐτὸν διὰ τοῦ Ἀναστασίου Βυζαντίου, εἰς ὃν πολλὰς ὤφειλε χάριτας, ὡς ἐνθέρμως αὐτὸν ὑπερασπισθέντα, διὰ τῆς ἐφημερίδος Ἡμέρας, ἥν, δι' ἐμῆς ἐνεργείας, ἐξέδιδε. Καὶ ὁ μὲν Κλέων ἀπεφάνθη, ὅτι θὰ παρῃτεῖτο μᾶλλον, παρὰ νὰ δεχθῇ τὴν μετάθεσιν εἰς μέρος, θεωρούσενον ἄνευ πολιτικῆς σημασίας, ὡς τότε εἶχον τὰ πράγματα, καὶ εἰς χώραν ἥκιστα πρόσφορον διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τῆς θυγατρός του τὴν ἀνατροφήν, ὁ δὲ Βυζάντιος ὅτι δὲν δέχεται τὸν διορισμόν του, ἂν ὁ Κλέων δὲν ἱκανοποιηθῇ.

Στεττῖνον

Μεγάλως ἐνδιαφερόμενος νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ἐν Στεττίνῳ ἀξιόλογον ἰδιωτικὸν ναυπηγεῖον, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Γερμανικὸς στόλος κατηρτίζετο, μετέβην κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ ὑπὸ τοῦ φιλόφρονος Προξένου ἡμῶν κ. Maners ὡδηγήθην εἰς αὐτοκαλούμενον Ἥφαιστον (Vulcan). Ἐπειδὴ δὲ τότε κατεσκευάζοντο δύο λαμπρὰ θωρηκτά, οὐχὶ διὰ τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν Κίναν, πρὸς 7 ἑκατομμύρια Μάρκων (περίπου 9.000.000 δρ.) ἕκαστον, εἶχον δὲ πεμφθῇ καὶ

πολλοὶ ἐκ Κίνας ἐργάται, εἰς αὐτὰ ἐργαζόμενοι καὶ τὴν ναυπηγικὴν συγχρόνως μανθάνοντες· ὁ δὲ διευθυντὴς μοὶ ἐπῄνει αὐτῶν τὴν εὐμάθειαν, ὡς καὶ τὴν εὐφυΐαν καὶ εὐθυκρισίαν τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρέσβεως τῆς Κίνας Λὶ-φὸν-Πάου, ὅστις συνεχῶς ἤρχετο καὶ ἐπετήρει τῆς ἐργασίας τὴν πρόοδον. Κατεσκευάσθη δὲ καὶ ἀτμήρης λέμβος διὰ τὴν ἰδιαιτέραν χρῆσιν τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Σινῶν, καὶ εἰς αὐτήν, ἕτοιμον ἤδη οὖσαν, πρῶτος ἐπέβην ἐγώ, καὶ ἔπλευσα τὸν ποταμόν. Ὡδηγήθην δὲ προσέτι καὶ εἰς τὸ μέγα πηλοπηγεῖον τοῦ κ. Δελβρούκ, ἀδελφοῦ τοῦ ποτὲ Ὑπουργοῦ, ἐν ᾧ καὶ μέγιστοι, τεσσάρων τετραγωνικῶν μέτρων, τεχνητοὶ λίθοι ἀδιάβροχοι κατεσκευάζοντο, προσφορώτατοι εἰς οἰκοδομὰς καὶ εἰς πεζοδρόμια.

Ἐμνημόνευσα τοῦ Πρέσβεως τῆς Κίνας καὶ θέλω τινὰς λέξεις νὰ εἰπῶ περὶ αὐτοῦ. Ὁ Λὶ-φὸν-Πάου ἦν ὁ πρῶτος, ὃν ἡ Κίνα ἔπεμψεν εἰς τὴν Πρωσσίαν. Μεσαίας ἡλικίας, ἱκανῶς εὐτραφής, λίαν δὲ νοήμων, ὡμίλει μόνην τὴν Κινεζικήν, ὡς καὶ ἡ νεωτέρα αὐτοῦ σύζυγός του, μικρὰ τὸ ἀνάστημα καὶ λεπτή, μικροτάτους δὲ καὶ πεπιεσμένους τοὺς πόδας ἔχουσα, ὡς πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς Κινέζαι. Ὁσάκις τοὺς ἐπεσκεπτόμην μ᾽ ἐδέχοντο λίαν περιχαρῶς, εἰ καὶ διὰ σχημάτων μόνον ἢ διὰ διερμηνέως ἐδυνάμεθα νὰ συνεννοούμεθα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῖς συνέβαινε καὶ εἰς τὰς συναναστροφὰς τῆς Αὐλῆς. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἀνεκλήθη εἰς Κίναν, ὑπ᾽ ἐχθρῶν του κατηγγέλθη ἐπὶ καταχρήσει εἰς τὴν ἐν Στεττίνῃ ναυπηγίαν, ὅ, ὡς ἤκουσα, ἦν μόνον συκοφαντία, ἐξώσθη τῆς ὑπηρεσίας, ἐδημεύθη ἡ περιουσία του, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἀπέθανε.

Τῇ 25 Μαΐου (6 Ἰουνίου) εἰς τὴν ἑσπερινὴν συνεδρίασιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου, ἥτις μὲ εἶχεν ἐγγράψῃ μέλος αὐτῆς, ἀνέγνων πραγματείαν περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διαῤῥυθμίσεως τοῦ Ἐρεχθείου, ἣν μετὰ ταῦτα ἐξέδωκεν εἰς φυλλάδιον ἡ ἐν Ἀθήναις Γερμανικὴ Σχολή, ὡς παράρτημα θεωρουμένη τῆς ἑταιρείας ἐκείνης διὰ πάντα τὰ τὴν Ἑλλάδα ἀφορῶντα.

Τῇ δὲ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Μαΐου, ἐπιστρέφων ἐκ γεύματος ἐν Βέστενδ παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Γολδστεΐν, συγγενεῖ τοῦ ἡμε-

τέρου Γενικοῦ Προξένου, εὗρον παρ' ἐμοὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἐκδιδόμενα τηλεγραφήματα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἕν, ἀγγέλλον τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τοῦ Ἀραβῆ στάσιν, καθ' ἣν ἔλεγεν ὅτι ἐπληγώθη βαρέως ὁ Κλέων. Ἔξαλλος ἔσπευσα πρῶτον εἰς τοῦ γείτονός μου, τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, Ῥοδόλφου Λίνδαου, καί, ἀποτυχὼν αὐτοῦ, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἤδη κενόν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ὑφυπουργὸν κ. Busch, ἵνα πληροφορηθῶ πλήρη τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ κ. Busch προθυμώτατα ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ μετά τινας ὥρας μοὶ ἔγραψεν ὅτι, καθ' ἃς ἔλαβε πληροφορίας, ἦν ἐλαφρὰ ἡ πληγή. Τὰ δὲ καθέκαστα ἐμάθομεν μόνον μετὰ ταῦτα ἐξ ἀλληλογραφιῶν, ὅτι ὁ Κλέων, ἔχων παρ' ἑαυτῷ εἰς ἐπίσκεψιν τὸν Ἄγγλον πλοίαρχον, ὡς ἔμαθε τῶν Ἀράβων τὴν ἐξέγερσιν, παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ πλοῖόν του, ἵν' ἀποφύγῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ὁ ἴδιος δέ, πληροφορούμενος ὅτι οἱ Ἄραβες ἔτρεφον πρὸ πάντων φονικὰς διαθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπορεύθη ἐφ' ἁμάξης εἰς τὴν ἀγοράν πρὸς ὑπεράσπισιν τούτων· ἀλλ' ἐκεῖ οἱ στασιασταὶ ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ, ἐπλήγωσαν ἢ ἐφόνευσαν τοὺς ἵππους καὶ τὸν ἁμαξηλάτην του, καὶ εἰς αὐτὸν κατέφερον πέντε πληγάς, καὶ θὰ τὸν ἐθανάτουν, ἂν οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας, παρ' ᾗ συνέβαινεν ἡ φονικὴ σκηνή, ἀναγνωρίσαντες αὐτόν, δὲν ἤνοιγον τὴν θύραν, καὶ τὸν ἥρπαζον ἐντός, φυλάξαντές τον μέχρι τῆς νυκτός, ὅτε κατώρθωσαν νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς ἓν τῶν τριῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἃ κατ' αἴτησίν του εἶχον πεμφθῇ ἐκεῖ ἐξ Ἀθηνῶν. Μόλις δ' ἀναλαβὼν ὁπωσοῦν ἐκ τῶν πληγῶν του, κατέβη πάλιν εἰς τὴν στασιάζουσαν πόλιν, μετὰ τοῦ τῶν πλοίων ἐπιβαίνοντος ἀδελφοῦ του Ὄθωνος καὶ μετὰ ἑκατὸν ναυτῶν, ἵνα σώσῃ, ὡς καὶ τὸ κατώρθωσε, τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὰ λοιπὰ ἡμέτερα καταστήματα.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ὅσοι ἔτυχον ὄντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰςκινδυνώδεις ἐκείνας ἡμέρας, εἰ καὶ οὐδὲν παθόντες ἢ πράξαντες, τινές δὲ καὶ μόνον φροντίσαντες πῶς νὰ σωθῶσιν, ἀντεμείφθησαν πλουσίως ὑπὸ τῶν κυβερνήσεών των διὰ προβιβασμῶν καὶ ἄλλων διακρίσεων. Εἰς δὲ τὸν Κλέωνα

ἐμηνύθη ὅτι, ἢ θὰ δεχθῇ τὴν Βουλγαρίαν, ἢ θὰ παυθῇ, ὡς εἶχε πρὸ τῶν συμβάντων ἀποφασίσῃ ὁ Ὑπουργός! Ὑπέκυψε δὲ τότε ὁ Κλέων, χαίρων κἂν ὅτι ἤνοιγε θέσιν εἰς τὸν φίλον του, τὸν Βυζάντιον.

Ὑπὸ τῆς κυρίας Ἄννης Sobernheim (μετὰ ταῦτα Landau), προσκληθείσας τὰς θυγατέρας μου, συνώδευσα εἰς Harzbnrg, καὶ μείναντες ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παρ᾽ αὐτῇ εἰς Juliushall, τὸν ὡραῖον καὶ εὐρύχωρον κῆπον τὸν ὑποκείμενον εἰς τὴν πρὸ πενταετίας κατοικίαν ἡμῶν, ἐξεδράμομεν δι᾽ ἁμάξης εἰς τὰ περιεργότερα τῶν περιχώρων, οἷον εἰς Ilsenstein, Goslar, τὴν γραφικωτάτην κοιλάδα Thale, τοὺς ἀγρίους κρημνοὺς τοῦ Hexentanzplaz, Rosstrappe, ἔνθα ἐμυθεύτεο ὅτι μάγισσαι καὶ πνεύματα ἀνέβαινον καὶ ἐχόρευον, καὶ ἔφιπποι ἐπεσκέφθημεν τὸ Burgberg, Munnestein καὶ τὸν καταῤῥάκτην Rudunfall.

Εἰς Βερολῖνον, ὅτε ἐπανῆλθον, ἔλαβον ἐκ Πέστης λογαριασμὸν ἐκδοτῶν, ἀπαιτούντων νὰ τοῖς πληρώσω, διότι εἰς λεξικόν τι ἐξέδωκαν τὴν βιογραφίαν μου. Ξηρῶς τοῖς ἀπήντησα ὅτι ἐγὼ οὐδὲν τοῖς ὀφείλω, δι᾽ ὅτι οὗτοι παρήγγειλαν, καὶ μόνον ὅταν μοὶ ἐζήτησαν τινὰς πληροφορίας, δὲν ἠρνήθην νὰ τοῖς τὰς πέμψω.

Ἐκ Λειψίας δ᾽ ὁ ἐκδοὺς τὴν περὶ Ἑλληνικῆς προφορᾶς πραγματείαν τοῦ Wilhelm Friederich μοὶ ἔγραψε, προτείνων μοι νὰ συγγράψω δι᾽ αὐτὸν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς συγχρόνου. Τῷ ἀπήντησα ὅμως ὅτι περὶ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ὑπάρχουσι πολλὰ ἀξιόλογα Γερμανικὰ συγγράμματα, καὶ πολλοὶ σοφοὶ Γερμανοί, ἱκανοὶ νὰ γράψωσιν ἄλλα, ἂν εἶναι ἀνάγκη· περὶ τῆς νεωτέρας ὅμως, ἐπειδὴ αὕτη ἐστὶ σχεδὸν ἄγνωστος, ὅτι δέχομαι νὰ γράψω, εἰς ἔκτασιν δέκα περίπου τυπογραφικῶν φύλλων, ὡς μοὶ ἐζήτει, ἀλλ᾽ ὅτι τοῦ ὕφους ἀνέθετον εἰς αὐτὸν ν᾽ ἀναθέσῃ εἰς ἔμπειρόν τινα Γερμανὸν τὴν ἐπιθεώρησιν. Οὕτως συνέταξα ταύτην, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προεκδοθείσης Γαλλικῆς παρὰ Καλβάρῃ. Ὑπέβαλε δ᾽ ὁ ἐκδότης τὸ ἔργον εἰς τὸν Sanders, ὅστις ὅμως δὲν ἠρκέσθη εἰς ἀναθεώρησιν τοῦ ὕφους, ἀλλὰ πλεῖστα προσέθηκεν, ἀφήρεσεν ἢ μετέβαλεν, οὐδαμῶς συνάδοντα πρὸς τὸν ἐμὴν κρίσιν, οἷον, ὅλας σελίδας τοῦ Γαίτου, περὶ τῆς θέσεως

τοῦ Πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλα, οὐχὶ μᾶλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν πρόσφορα, ὡς ἐπίσης καὶ ἰδίας του μεταφράσεις ποιήσεων, οὐχὶ ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων, δι᾿ ἃ καὶ εἰς τὸν τίτλον προσέθηκα τὸ ὄνομά του, ὡς συγγραφέως τοῦ μικροῦ ἔργου, παρὰ τῷ ἐμῷ. Καί τινες μὲν τῶν προσθηκῶν ἐπέμεινα νὰ ἐκλείψωσιν, ἀλλὰ τόσας, ἃς δὲν ἐθεώρουν καταλλήλους, ἠνέχθην, ἵνα μὴ δυσαρεστήσω τὸν ἄλλως φιλέλληνα καὶ γνωστόν μοι κ. Σάνδερς, ὥστε, οὔτε εἴς τινά ποτε ἐμνημόνευσα τὸ βιβλίον τοῦτο, οὔτε ἠθέλησα νὰ τὸ θεωρήσω, ὡς ἔργον μου. Ἐννοεῖται δ᾿ ὅτι, οὔτε δι᾿ αὐτό, ὡς οὔτε διὰ τὰ περὶ προφορᾶς ποτε ὁ W. Frideriech, οὐδ᾿ ὀβολὸν μοὶ ἔδωκε.

Καὶ εἰς ἄλλην πόλιν δὲ τῆς Γερμανίας ἐξέδραμον ἐπὶ τοῦ θέρους τούτου, τὴν Κοβούργην, ἔνθα κατῴκει καὶ μὲ προσεκάλεσε τῆς πρὸ πολλοῦ γνωστῆς μοι κυρίας Meyer ἡ ἀδελφή, κυρία v. Cannenburg. Ἀφίχθην δ᾿ ἐκεῖ μετὰ σιδηροδρομικὴν ὁδοιπορίαν 11 ½ ὡρῶν διὰ Jütemburg, Wyttenberg, Halle, Merseburg, Weissenfels, Weimar, Erfurt, Gotha, Eisennach καὶ Meiningen.

Ἡ πόλις κεῖται τερπνότατα ἐπὶ λόφων, καὶ ἐφ᾿ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἡ ἰδιόκτητος οἰκία τῆς κυρίας Cannenburg, εἰς ἣν ἡ κυρία αὕτη, μετὰ τῶν θυγατέρων της καὶ τῶν ἀνεψιῶν της, παραλαβοῦσά με ἐκ τοῦ Σταθμοῦ, μ᾿ ὡδήγησαν καὶ μὲ κατῴκησαν. Ἔμεινα δ᾿ ἐκεῖ ὅλην ἑβδομάδα, φιλοξενούμενος, καὶ ὡδηγήθην εἰς τὰς ὡραίας πέριξ θέσεις, οἷον τὸν λόφον τοῦ Calenberg, ἐφ᾿ οὗ ἔχει ἡ Δούκισσα τὴν διαμονήν της, τὸν ἄλλον τοῦ Φρουρίου (Festung), ἐφ᾿ οὗ ὁ ἡγεμονικὸς οἶκος μετὰ λαμπροῦ μουσείου μεσαιωνικοῦ καὶ ἀρκτοτροφείου. Περιήλθομεν δὲ καὶ τὴν δύω ἡμέρας διαρκέσασαν πανήγυριν τῶν κυνηγῶν, ἔνθα καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκεῖ ἐφωτογραφήθημεν. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Δοῦκα, διότι ἀπῆν, ἐνεγράφην παρὰ τῇ τότε ἐκεῖ ἐπιδημούσῃ Ἡγεμονίδι Κλεμεντίνῃ, τῇ θυγατρὶ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, μητρὶ δὲ τοῦ εἶτα Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, καὶ παρὰ τῷ ἀδελφῷ της, Δουκὶ Montpensier, οὓς ἐγνώριζον ἐκ

Παρισίων. Παρὰ τῇ κυρίᾳ Cannenburg δὲ ἐγνώρισα καὶ τὸν ἰατρὸν Rückart, υἱὸν τοῦ ἐπισήμου ποιητοῦ.

Γράψας δ' εἰς τὸν Βαρῶνον Pressart, τὸν Ἀρχιπποκόμον τοῦ Δουκὸς Meïningen, οὗ ἡ πόλις μικρὸν ἀφίστατο, ἵνα ἐρωτήσω πότε δύναμαι νὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Δοῦκα, ἔλαβον πρόσκλησιν εἰς τὸ γεῦμα εἰς τὸ παρ' αὐτῇ Liebestein, ἔνθα ὁ Δοὺξ διέτριβε, διὰ τὸ Σάββατον, 17)29 Ἰουλίου.

Ἀπελθών, ἑπομένως, τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ πρωΐ, ἐγκατέλιπον τὸν σιδηρόδρομον εἰς Ἵμμελβορν, καί, δι' ἁμάξης, φθὰς περὶ τὰς 11 εἰς Λειβεστέϊν, ἀληθῆ παράδεισον, κείμενον ἐπὶ συμφύτων λόφων, κατέλυσα εἰς Curhaus, καὶ εἰς τὰς 2 ἀπῆλθον εἰς τοῦ Δουκός, ἀνδρὸς ἔτι νέου, εὐγενοῦς φυσιογνωμίας, ἔχοντος τὸ ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον, καὶ περιποιητικοῦ μέν, ἀλλ' οὐχὶ οἰκείως προσηνοῦς. Ἡ δὲ Δούκισσα, δευτέρα του σύζυγος, πρῴην ἠθοποιός, μοὶ ἐφάνη συμπεριφορᾶς διακεκριμένης, ἀναλόγως τῆς καταγωγῆς της, καὶ ὡμίλει ἄριστα γαλλικά. Εἰς τὴν τράπεζαν ἤμεθα 19 συνδαιτημόνες, καὶ ἐκαθήμην ἐγὼ μεταξὺ τῆς ὁπωσοῦν ἠλικιωμένης Ἡγεμονίδος τοῦ Βάϊμαρ, θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Βυρτεμβέργης, καὶ τῆς νέας καὶ ὡραιοτάτης κυρίας Φράνς, συζύγου τοῦ νέου ἰατροῦ, ἀδελφοῦ τῆς Πρ. Μέϊνιγγεν. Παρῆσαν δὲ καὶ ὁ Πρίγκηψ τοῦ Βάϊμαρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, παρ' οἷς καὶ μετὰ τὸ γεῦμα ἐνεγράφην, ὁ Αὐλάρχης Shleinitz, ὁ Σταυλάρχης Pressart, εἷς μυστικοσύμβουλος Wagner ἐκ Βερολίνου, εἷς Ὁλλανδὸς κλπ. Μετὰ τὸ γεῦμα δὲ διελέχθη διὰ μακρῶν μετ' ἐμοῦ ὁ Δούξ, ἰδίως περὶ δραματικῆς ποιήσεως, καὶ μοὶ εἶπεν, ὅτι εἶχεν ἀναγνώσῃ τὸν Δούκαν ἐν μεταφράσει, καὶ προθύμως θὰ τὸν ἀνεβίβαζεν εἰς τὴν σκηνήν του, ἂν ἡ παρασκευὴ αὐτοῦ δὲν ἀπήτει μεγάλας δαπάνας. Τότε δὲ τῷ προσήνεγκον τὴν μετάφρασιν τῆς Παραμονῆς, ἣν πρὸς τοῦτο εἶχον λάβῃ μετ' ἐμοῦ· ἡ δὲ τῶν Τριάκοντα δὲν ἦτον ἔτι ἐκδεδομένη. Τὸ ἑσπέρας δ' ἐπὶ στιγμάς τινας παρευρεθεὶς εἰς δημόσιον χορὸν ἐν τῷ Curhaus, ἐπέστρεψα τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Βερολῖνον.

Τῇ δὲ 29 Ἰουλίου (10 Αὐγ.) ἔλαβον τηλεγράφημα, ἀγγέλλον μοι ὅτι, τῇ ἐπαύριον ἔφθανεν εἰς Βερολῖνον ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλ-

λάδος μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡγεμονοπαίδων, τῆς Βασιλίσσης ἀπελθούσης εἰς Ῥωσσίαν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὑπάγω πρὸς προϋπάντησίν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ νυκτός, εἰς τὰς 1 $1/4$ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, μοὶ ἐπεδόθη τηλεγράφημα τοῦ Αὐτοκράτορος ἐκ Ποτσδάμης, προσφέροντος εἰς τὸν Βασιλέα τὰς Βασιλικὰς ἁμάξας καὶ κατοικίαν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἠγέρθην πρὸ τῶν 5 καὶ ἔσπευσα εἰς τὸν σταθμόν. Ζητήσας ὅμως, δὲν εἶδον τὸν Βασιλέα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶχε φθάσῃ καὶ ἀπαρατήρητος εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Βοῤῥᾶ.

Ἅμα μαθὼν τοῦτο, ἔσπευσα ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐκοιμᾶτο, καὶ εἰς τὰς 8 ἐπανελθών, ἐπαρουσιάσθην καὶ ἀνέφερα περὶ τῶν προσφορῶν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ὁ Βασιλεύς, εὐγνωμονῶν, ἀπέκλινεν αὐτάς. Ἐπὶ τῆς παρουσιάσεώς μου ταύτης λόγος ἐγένετο καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ μου Εὐγενίου, καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐπεδοκίμαζε τὴν ὁριστικὴν κατάταξίν του εἰς τὸν στρατόν, καθ' ὅσον ἔμελλε νὰ λάβῃ ἀμέσως τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπασπιστοῦ, καθ' ὃ μὴ ὑπαγόμενος εἰς τὸν οὐκέτι ἐκδοθέντα νόμον περὶ Σχολῆς, ὡς Ὑπαξιωματικός. Παρὰ τὴν πεποίθησιν ὅμως ταύτην τοῦ Βασιλέως, ἠναγκάσθη νὰ καταταχθῇ εἰς αὐτὴν ὁ υἱός μου, καὶ ἔμεινε τρία ἔτη, σχεδὸν οὐδὲν διδασκόμενος, ὃ δὲν ἐγνώριζε, καὶ τὰ ἄριστα ἔτη τῆς νεότητός του καταναλώσας. Προσκληθεὶς δὲ περὶ τὰς 2, ἐγεύθην παρὰ τῷ Βασιλεῖ, καὶ εἰς τὰς 8 τὸ ἑσπέρας συνώδευσα τὴν Ἀ. Μ. εἰς τέϊον παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι ἐν Βαβελσβέργ.

Ἔλεγε δ' ἡ διάταξις νὰ παρουσιασθῶμεν ἐν μικρᾷ στολῇ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ παρασήμου, ὃ καὶ ἠκολούθησα κατὰ γράμμα. Ἀλλ' ὁ Βασιλεύς, παρατηρήσας ἐντὸς τῆς ἁμάξης, ὅτε ἀνεχωροῦμεν διὰ τὸν Σταθμόν, ὅτι δὲν ἐφόρουν καὶ τὸ Πρωσσικὸν παράσημον, ἐπέμεινεν ὅτι τοῦτο δὲν ἦτον ἐν τάξει, καὶ ὅτε διηρχόμεθα ἐκεῖ πλησίον κειμένου ἐργαστηρίου παρασήμων, διέταξε καὶ ἐστάθη ἡ ἅμαξα, ἐγὼ δὲ καταβάς, ἐδανείσθην ἓν Πρωσσικόν. Ὅτε δὲ τῇ ἐπαύριον τὸ ἀπέδωκα εἰς τὸν ἐμπιστευθέντα μοι αὐτὸ ἔμπορον, καὶ ἠρώτησα τὶ ὀφείλω, ὁ ἔντιμος ἀνὴρ οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ.

Ἡ ὑποδοχὴ παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι ἦν ἐγκάρδιος πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ φιλοφρονεστάτη πρὸς τοὺς λοιπούς. Ἤμεθα δὲ 25 τὸν ἀριθμόν, διῃρημένοι εἰς τέσσαρας τραπέζας, καὶ τῆς ἐδικῆς μου προεκάθητο ὁ Πρίγκηψ Μέϊνιγγεν. Ἐπεστρέψαμεν δὲ περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν.

Τὴν ἀκόλουθον δ' ἡμέραν, προγευθεὶς παρὰ τῷ Βασιλεῖ, παρεκάθησα εἰς τὸ γεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἐκεῖ παρουσίασα τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Hatzfeld εἰς τὸν Βασιλέα. Ἡ δ' Αὐτοκράτειρα ἐγεύθη εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον, διότι, ὡς μοὶ εἶπεν, ὅτε τῇ προσῆλθον, πεσοῦσα ἐβλάβη τὸν πόδα, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ περιπατήσῃ. Ἔδωκε δ' ὁ Βασιλεὺς τὸν Μεγαλόσταυρον εἰς τὸν προσαρτηθέντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του Στρατηγὸν Bronsart.

Τῇ δὲ 1)13 Αὐγούστου μετὰ τῶν θυγατέρων μου συνώδευσα εἰς Βεισβάδεν τὸν Βασιλέα, καταλύσαντα εἰς Parc Hotel, ὅπου ἦν ἤδη καὶ πᾶσα ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Δανίας. Ἡμεῖς δὲ κατῳκήσαμεν κατ' ἀρχὰς εἰς Villa Nassau, τῇ δ' ἐπιούσῃ μετέβημεν εἰς τὸ ἐν τῷ κήπῳ αὐτῆς pavillon «Schöne Aussicht» καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐντὸς ὡραιοτάτου κήπου κειμένην Villa Parc ἐπὶ τῆς Sonnenbergstrasse.

Τὴν αὐλὴν τῆς Δανίας συνώδευσεν, ὡς Ὑπασπιστής, ὁ Συνταγματάρχης Γυλδεγκρόν, ἀδελφὸς τοῦ ποτὲ ἐν Ἑλλάδι Βασιλικοῦ Ὑπασπιστοῦ. Ἐν τῇ συνοδείᾳ τῶν ἡμετέρων Ἡγεμόνων ἦν, πλὴν τῶν Αὐλικῶν, καὶ ὁ Δ. Βερναρδάκης, ὡς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς διὰ τοὺς ἡγεμονόπαιδας.

Ἐπεδήμει δὲ τότε ἐν Βεισβάδεν καὶ ἡ χήρα κυρία Ἐμμανουὴλ Ἀργυροπούλου (ἐγγονὴ τοῦ Ἡγεμόνος Καρατζᾶ) μετὰ τῶν δύο χαριεστάτων καὶ ἄριστα ἐκπεπαιδευμένων θυγατέρων της, καὶ ὧν ἡ μία πολὺ μ' ἐχαροποίησεν, εἰποῦσά μοι ὅτι ἔκλαυσεν ὅτε ἀνέγνω τὴν Παραμονήν. Μετ' αὐτῶν αἱ θυγατέρες μου στενῶς ἐσχετίσθησαν, καὶ πολλαχοῦ εἰς τὰ ὡραῖα περίχωρα συνεξέδραμον, ὡς εἰς τὸ παρὰ τῷ χωρίῳ Σόννεβεργ ἀρχαῖον ἐρείπιον τοῦ φρουρίου Ῥούρβεργ, εἰς τὴν πολυτελῆ ἀγροικίαν τοῦ Δουκὸς τοῦ Νασάου, τὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς κορυφῆς Platte λαμπρὰν

ἔχουσαν ἄποψιν ἐπὶ τὰς δύω ὄχθας τοῦ Ῥήνου καὶ τὴν πόλιν Μαγεντίαν. Ἐνταῦθα ἤρχετο πρὸς κυνηγεσίαν ὁ Δούξ, δι' ὃ καὶ εἰς ῥητὴν ὥραν τῆς ἡμέρας, ἐντὸς περιφράκτου κύκλου, ἐῤῥίπτετο τροφὴ διὰ τοὺς ἀγριοχοίρους τῶν πέριξ ὀρέων. Ὁ δὲ Δοὺξ ἐγκατέλιπε ταύτην τὴν ἔπαυλιν, δυσαρεστηθεὶς ἐκ τοῦ μετὰ τὸν γαλλικὸν πόλεμον ὀργανισμοῦ τῆς Γερμανίας.

Ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερῶν, ἰδοῦσαι αἱ νέαι κυρίαι ἀγγελλόμενον δρᾶμα τοῦ Βίλενβρουκ, ἠθέλησαν νὰ ἴδωσι τὴν παράστασιν, διότι εἶχον ἀκούσῃ τοῦ συγγραφέως τὸ ὄνομα. Καίτοι δ' ἐγὼ ἔχων μεμορφωμένην τὴν περὶ αὐτοῦ, ὡς ποιητοῦ, γνώμην μου, καὶ διηγηθεὶς ταῖς κυρίαις, ὅτι ἐν ἄλλῳ ἔργῳ εἶχον ἀναγνωρίσῃ οἰκτρὰν μετάπλασιν τοῦ ἐμοῦ Δοῦκα, δὲν ἠθέλησα ὅμως ν' ἀρνηθῶ νὰ τὰς συνοδεύσωμεν. Τὸ διδασκόμενον δρᾶμα ὑπεγράφετο «οἱ Μενοῆται».

Ἅμα δὲ ἤρθη τὸ παραπέτασμα, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς, καὶ εἶτα δι' ὅλου τοῦ δράματος, στερουμένου πάσης ἀξίας, εὕρομεν καταγέλαστον παρῳδίαν ἄλλου ἐμοῦ ἔργου, τῆς «Παραμονῆς».

Ἐπεσκέφθην δ' ἐγὼ καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Βεισβάδεν, μεσαιωνικὰς καὶ ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας περιέχον, καί ἐν ἄλλοις, καὶ Μιθραϊκὰς στήλας, ἐκεῖ εὑρεθείσας.

Γείτονα δὲ εἴχομεν παρὰ τὴν νέαν ἡμῶν κατοικίαν τὸν συγγραφέα Wachenharm, μεθ' οὗ ἐγνωρίσθην καὶ ὅστις καὶ σύγγραμμά του μοὶ ἐδώρησε. Μετὰ τοῦ τότε δ' ἐκεῖ ἐπιδημοῦντος Γάλλου Ἀσσυριολόγου καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Oppert ἀνενέωσα, ἣν εἶχον σχέσιν ἐν Παρισίοις, καὶ ἐγνώρισα καὶ τὴν οἰκογένειάν του· μοὶ προσέφερε δὲ καὶ αὐτὸς συγγραμμάτιόν του περὶ σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν.

Τῇ 15)28 Αὐγούστου προσεκλήθην, μετὰ τῶν θυγατέρων μου, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας εἰς γεῦμα, εἰς ὃ παρῆν καὶ ἡ ἡμετέρα Βασιλικὴ οἰκογένεια, καὶ γείτονα μὲν εἶχον τὴν χαρίεσσαν καὶ ἀγχίνοα μικρὰν Ἡγεμονόπαιδα Ἀλεξάνδραν, ἀπέναντί μου δὲ τὸν ὡραῖον Βασιλόπαιδα Νικόλαον. Τὸ βασιλικὸν ζεῦγος τῆς Δανίας ἦν εὐμενέστατον πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡ Βασιλὶς ἐπανειλημμένως μᾶς προσεκάλεσε νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν Κοπεγχάγην· ὁ δὲ Βασιλεύς,

θέλων νὰ πίῃ εἰς ὑγείαν μου, ὅτε εἶδεν ὅτι τὰ ποτήριά μου ἦσαν κενά, καὶ ἔμαθεν ὅτι οἶνον ποτὲ δὲν πίνω, εἰπών μοι ὅτι ἐπρομηθεύθη οἶνον Ἑλληνικὸν ἐπίτηδες χάριν ἐμοῦ, προέπιεν οὐχ ἧττον δι᾿ ὕδατος καὶ μοὶ ἐπέτρεψε ν᾿ ἀποκριθῶ ὁμοίως· ἐγὼ δὲ τῷ εἶπον ὅτι τὸ ὕδωρ ἔσται τὸ σύμβολον τῆς καθαρότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν εὐχῶν μου.

Καὶ τῇ 17)29 αὖθις ἐγευματίσαμεν εἰς τὴν Βασιλικὴν τράπεζαν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως. Συνηντήθην δ᾿ ἐκεῖ μετὰ τοῦ κ. Ῥάδοβιτς, ὅστις, ἐπιστρέφων ἐξ Ἀθηνῶν, μοὶ ἐπῄνει τὴν δραστηριότητα τοῦ Τρικούπη, καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ Βλάχου, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, καί, περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ λόγου γενομένου, μοὶ ἔλεγεν ἀνίσχυρον τὸν Πανσλαυισμόν.

Τὴν αὐτὴν δ᾿ ἡμέραν ἀπήντησα καὶ τὸν νέον σπουδαστὴν Ὀρφανίδην, παρ᾿ οὗ ἔμαθον τὴν λυπηρὰν εἴδησιν ὅτι ὁ θεῖός του, ὁ ἐπίσημος Καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς καὶ ποιητὴς διακεκριμένος, ἔπασχεν ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἐν τούτοις ἔφθασαν εἰδήσεις εἰς ἀνησυχίαν ἐμβάλλουσαι, ὅτι, κατὰ τὰ μεθόρια, συνέβησαν ἐχθροπραξίαι καὶ συγκρούσεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. δι᾿ ὃ ἔσπευσα ἀμέσως νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βερολῖνον τῇ 17)29. Ἐκεῖθεν δέ, μετὰ δύω ἡμέρας, διῆλθε τὸ πρωῒ ἡ Βασίλισσα, ἐκ Πετρουπόλεως μεταβαίνουσα εἰς Βεισβάδεν, καὶ τὴν ὑπεδέχθην μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων εἰς τὸν σταθμόν. Ἐκράτησε δ᾿ εἰς τὸν καφφὲν ἐμέ, τὸν κ· Σαβούρωφ καὶ τὸν ποτὲ διδάσκαλον της κ. Ἄνσεν, καὶ τότε ἐθαύμασα τὰς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γνώσεις της, ὅτε διώρθωσε λεκτικόν τι λάθος τοῦ Ὑπασπιστοῦ κ. Βάσσου, εἰποῦσα αὐτῷ ὅτι λέξιν τινὰ ἐξέφερεν, ὡς δευτερόκλιτον, ἐν ᾧ ἦν τριτόκλιτος.

Τάχιστα ὅμως ἦλθε νέα ἀγγελία, ὅτι τὰ πάντα καθησύχασαν ἐν Ἑλλάδι καὶ διεσκεδάσθη πᾶς κίνδυνος. Ἐνταυτῷ δὲ τηλεγραφικῶς ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ υἱός μου Ὄθων, ἤδη ἐντελῶς θεραπευθείς, ἔφθασεν εἰς Βεισβάδην, φέρων εἰς ἡμᾶς τὴν ἀδελφήν του Αἰμυλίαν, καταλείψασαν τὴν Αἴγυπτον, διότι ὁ Κλέων εἶχεν ἐκεῖθεν μετακληθῆ. Ἔσπευσα, ἑπομένως, νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βεισβάδην τῇ 20 Αὐγούστου (1 Σεπτ.). Ἀλλ᾿ ὁ Ὑπασπιστὴς τοῦ Βα-

σιλέως κ. Χατζηπέτρος μοὶ ἐμήνυσε, διὰ τοῦ υἱοῦ του, ὅτι ἡ Ἀ. Μ. ἦν λίαν παρωργισμένη ἐναντίον μου διὰ τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην, ὅπερ μοὶ ἐφάνη ἀνεξήγητον, διότι ἐν Βερολίνῳ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν ἦν οὔτε ὁ Αὐτοκράτωρ, διατρίβων πλησίον τοῦ Βεισβάδεν, ἐν Ἔμς, οὔτε ὁ Ὑπουργός, ἀπὼν ἐν ἀδείᾳ, οὔτε σχεδὸν οὐδεὶς τῶν συναδέλφων μου, καὶ πολὺ σπουδαιότερον μοὶ ἐφαίνετο νὰ διαμένω, ὅπου ἦτον ὁ Βασιλεύς· τὴν δὲ τρέχουσαν ὑπηρεσίαν ἐξετέλουν, ὡς ἂν ἤμην ἐν τῇ πρωτευούσῃ, λαμβάνων παρὰ τῆς Πρεσβείας καθ᾽ ἑκάστην διὰ τοῦ ταχυδρομείου τὰς ἐπιστολάς, συντάσσων, ὡς πάντοτε, ὁ ἴδιος, καὶ προσέτι ἀντιγράφων τὰ ἔγγραφα, καὶ πέμπων αὐτὰ πρὸς διεκπεραίωσιν. Ἀλλ᾽ αὐθημερὸν ἐπληροφορήθην ὅτι τὸ περὶ ὀργῆς τοῦ Βασιλέως ἦν παρεξήγησις μόνον τοῦ κ. Ὑπασπιστοῦ.

Τῇ δὲ 22)3 Σεπτεμβρίου, πρὸς τὸ ἑσπέρας, ὑπεδέχθημεν τὸν Ὄθωνα, συνοδεύοντα τὴν Αἱμυλίαν, ἥτις ἐγκατέλειψε πρό τινος τὴν Αἴγυπτον, διότι ὁ Κλέων μετεκαλεῖτο. Εἶχον δὲ διατρίψῃ ἀμφότεροι ὁμοῦ ἐπί τινα χρόνον εἰς Σοῤῥέντον, παρὰ τῇ Νεαπόλει, καὶ ἤδη ἤρχοντο πρὸς ἡμᾶς. Διέμενε δὲ τότε εἰς Βεισβάδην καὶ ὁ Γενικὸς ἡμῶν Πρόξενος, Μαρτῖνος Σοβερνχέϊμ, οὗ ἤρχισεν ἀνησυχίας ἐμπνέουσα ἡ νευρικὴ ἀσθένεια, κορυφωθεῖσα εἰς ἀδυναμίαν τοῦ ἐγκεφάλου.

Τῇ 26)7 Σεπτεμβρίου, μεταβὰς εἰς τὸ Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον καὶ μαθὼν ὅτι ἦν ἡ γενέθλιος ἑορτὴ τῆς Βασιλίσσης τῆς Δανίας, ἔσπευσα νὰ ἐγγραφῶ. Ἐπιτρεψάσης δὲ τῆς Α. Μ. καὶ νὰ παρουσιασθῶ, εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, πᾶσαν πλήρη ἀνθοδεσμῶν καὶ ἄλλων παντοίων δώρων, καὶ εὗρον ἐκεῖ καὶ τὴν μικρὰν ἔγγονήν της, τὴν ἡμετέραν Ἡγεμονίδα Ἀλεξάνδραν, ἥτις, λόγου γενομένου περὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης συλλογῆς ἀνθέων, μ᾽ ἠρώτησεν, ἂν καὶ ἐγὼ εἶχον προσφέρῃ ἀνθοδέσμην εἰς τὴν μάμμην της. Ἀποκριθέντος μου δὲ ἀρνητικῶς, ἐπέμεινεν ἐρωτῶσα πάλιν, μετὰ παιδικῆς ἀφελείας, «διατί δὲν τὸ ἔπραξα». Εὐτυχῶς ἠρώτα ἑλληνιστί, ἄλλως θὰ μ᾽ ἔφερεν εἰς στενόχωρον θέσιν. Ἡ ἀλήθεια δ᾽ ἦτον ὅτι ἠγνόουν τὴν ἑορτήν, ὅτε εἶχον ἔλθῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Τῇ ἐπιούσῃ δὲ παρουσίασα τὰς θυγατέρας μου εἰς τὴν Βασίλισσαν ἡμῶν, τὸν δὲ Ὄθωνα εἰς τὸν Βασιλέα. Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν τηλεγράφημα ἐξ Αἰγύπτου προσεκάλει τὸν Ὄθωνα νὰ ἐπιστρέψῃ ἀνυπερθέτως εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχεν ὡς μηχανικὸς τοῦ σιδηροδρόμου. Ἑπομένως τῇ 28)9 Σεπτεμβρίου ἀπήλθομεν ἐκ Βεισβάδης, καὶ εἰς Φραγκφόρτην, προϋπαντήσας ἡμᾶς ὁ Γενικὸς ἡμῶν Πρόξενος κ. Ἐρλάγγερ, μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Francfurter Hof, καὶ περὶ μεσημβρίαν εἰς τὸν ὡραῖον κῆπον τῶν Φοινίκων (Palmengarten), ὅπου ἐπρογεύθημεν καὶ εἴδομεν περίεργον καὶ πλουσίαν ἔκθεσιν ἀμανιτῶν. Ἀφ' οὗ δ' ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸν ζωολογικὸν κῆπον, ἀξιοθέατον καὶ διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς του καὶ διὰ τὰ ἐνοικοῦντα ζῶα, ὑπερέχοντα τοῦ ἐν Βερολίνῳ, μετέβημεν μετὰ τοῦ κ. Erlanger εἰς Ἁμβοῦργον, ὅπου, τὴν πόλιν ἐφ' ἁμάξης περιερχόμενοι, ἀπηντήσαμεν πεζὸν τὸν Πρίγκηπα τῆς Οὐαλίας, οὗ ἡ σύζυγος ἦν παρὰ τῇ μητρί της, ἐν Βεισβάδεν, συνοδεύοντα τὴν νέαν Ἀμερικανίδα κ. Chamberland. Ἐκεῖ δὲ γευματίσαντες, ἐπεστρέψαμεν εἰς Φραγκφόρτην, καὶ τὸ ἑσπέρας ἠκούσαμεν ἐν τῷ λαμπρῷ νεοκτίστῳ θεάτρῳ, ἀπὸ τοῦ θεωρείου τοῦ κ. Προξένου, τὸ μελόδραμα Μάρθαν. Μετὰ δὲ τὴν Γ΄. Πρᾶξιν αὐτοῦ, ἐχωρίσθη ἀφ' ἡμῶν ὁ Ὄθων, καὶ ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ θεάτρου ἀμέσως εἰς τὸν Σταθμόν, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ χωρισμὸς οὗτος ἐβάρυνε βαρέως ἐπὶ τῆς καρδίας μου, καὶ μόλις ἤμην εἰς κατάστασιν ν' ἀκούσω τὸ ἐπίλοιπον τῆς παραστάσεως.

Καὶ ἡμεῖς δέ, τὴν ἐπαύριον, ἐκ Φραγκφόρτης μετέβημεν εἰς Ἑϊδελβέργην, ὅπου ἐπεσκέφθημεν, ἐν ἄλλοις, τὸ γραφικώτατον ἐρείπιον τοῦ φρουρίου, τοῦ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν ἔτει 1680 κατεδαφισθέντος, καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια αὐτοῦ εἴδομεν, τό, διὰ τὸ μέγεθός του, ὡς θαῦμα θεωρούμενον βαρέλιον, ὃ τρὶς μόνον ἀπὸ τῆς ὑπάρξεώς του ἐπληρώθη οἴνου, καλύπτεται δὲ ὑπὸ ξυλίνου δώματος τόσον μεγάλου, ὥστε πολλάκις χορεύουσιν ἐπ' αὐτοῦ. Γευματίσαντες δὲ εἰς ἑστιατόριον τοῦ συνδένδρου φάρυγκος τοῦ Wolfsbrunnen, μετέβημεν ἐκεῖθεν εἰς Neckergemünde; παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Neckar, εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Menzer, ὅστις, κατὰ πρό-

τασίν μου, διωρίσθη ἡμέτερος Πρόξενος, διότι ἦν ὁ πρῶτος τοὺς Ἑλληνικοὺς οἴνους εἰς τὴν Γερμανίαν εἰσαγαγών, καὶ διὰ παντοίας μερίμνης τὸ ἐμπόριον αὐτῶν διαδούς. Περιαγαγὼν δὲ ἡμᾶς οὗτος εἰς τὰ πλούσια ὑπόγειά του, μᾶς παρουσίασε τέλος ἐν μεγάλῃ αἰθούσῃ ἐπὶ τραπέζης εἴκοσι κύπελα περιέχοντα διάφορα εἴδη Ἑλληνικῶν οἴνων. Καὶ εἰς τὴν προσφοράν του μέν, τοῦ ν' ἀπογευθῶ ἀπὸ πάντων, δὲν ἐνέδωκα, ἀλλ' ἐπλησίασα τὰ τρία τελευταῖα ποτήρια, τὰ περιέχοντα τοὺς οἴνους τῆς ***Ἑλένης***, τῆς ***Ἀφροδίτης***, καὶ τὸν τοῦ ***Νέστορος***, καὶ εὗρον αὐτούς, πρὸ πάντων ἐξόχως γλυκεῖς καὶ εὐαρέστους. Ἐξ Εἵδελβέργης δ' ἀπήλθομεν εἰς Μόναχον δι' Αὐγούστης, καὶ ἐκεῖθεν τὸ ἑσπέρας εἰς Ἄϊβλιγγ, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Reichenhall, ἵνα, παρερχόμενοι, ἐπισκεφθῶμεν τὴν νύμφην μου Λουκίαν καὶ τὴν κυρίαν Βαλτατζῆ. Ἀλλά, μαθόντες ὅτι εἶχον ἀπέλθῃ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς λίμνης Königsee, ἅμα ἐπρογεύθημεν, τὰς παρηκολουθήσαμεν ὁδοιπορήσαντες 3 $^1/_2$ ὥρας ἐφ' ἁμάξης διὰ λαμπροτάτων ὁδῶν. Καταβάντες δ' εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης, εὕρομεν ἐκεῖ, ἐξ ἐκδρομῆς ἐπ' αὐτῆς μόλις ἐπανελθούσας τὰς δύω συγγενεῖς ἡμῶν, τὴν νέαν κυρίαν Κατίναν, νύμφην τῆς κυρίας Βαλτατζῆ, καὶ τὴν ἐξαδέλφην της κυρίαν Ἄνναν Ἄββοτ, τὸ γένος Καραθεοδωρῆ· Ἐπέβημεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς λέμβον καὶ ἐξεδράμομεν ἐπίσης εἰς τὴν λίμνην, μίαν τῶν ὡραιοτέρων τῆς Βαυαρίας καθ' ὅσον τὰς ὄχθας ἀποτελοῦσι, κατὰ τὸ πλεῖστον μέν, κάθετοι βράχοι καὶ ὑψηλὰ γραφικὰ ὄρη, κατὰ μέρος δὲ σύμφυτοι καὶ χαριέστατοι λόφοι. Εἶτα δ', ἐπιστρέψαντες εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀποβάσεως, ἐπλανῶμεν πέριξ γεγοητευμένον τὸ βλέμμα, καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀνεγνωρίσαμεν τὴν πρὸ ἡμῶν θέσιν, ὡς αὐτὴν ἐκείνην, ἀφ' ἧς εἶχε σχεδιασθῆ μεγάλη καὶ ὡραία ἐλαιογραφία, ἀντιγραφεῖσα πρὸ μικροῦ ἐν Βερολίνῳ εὐστοχώτατα ὑπὸ τῆς θυγατρός μου Χαρικλείας, καὶ κοσμούσης ἡμῶν τὴν αἴθουσαν.

Παρὰ τὴν λίμνην περιμείνασαι ἡμᾶς αἱ Κυρίαι, μᾶς ὡδήγησαν εἰς τὴν μίαν περίπου ὥραν ἀπέχουσαν πολίχνην Pechtersgaden, ἐν ὑψηλῷ κειμένην, ἧς ἡ ἄποψις εἰς τὰς ὑπ' αὐτὴν σκοτεινὰς καὶ βαθείας κοιλάδας καὶ εἰς τὰ ἀπέναντι οὐρανομήκη

ὄρη, δικαίως φημίζεται, ὡς μοναδική. Τοιαύτη δ' ἦν πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ξενοδοχείου, εἰς ὃ διενυκτερεύσαμεν. Ἔκειτο δὲ τοῦτο ἐκτὸς τῆς πόλεως, μεμονωμένον, εἰς λόφου ὑψηλοῦ κορυφήν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πᾶσα σκηνογραφία δὲν ἦν εἰς ἡμᾶς ὁρατή, διότι πυκνὴ ὀμίχλη, ἢ μᾶλλον νέφος εἰς τὴν γῆν καταβάν, μᾶς ἔκρυπτεν ὅλον τὸ ἀπέναντι ὄρος, μέχρις αὐτῶν τῶν προπόδων.

Εὕρομεν δ' ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τὴν λίαν εὐάρεστον ῥωσσικήν, ἐν Στουτγάρδῃ δ' οἰκοῦσαν, οἰκογένειαν Adelung, ἧς ἡ πρωτότοκος θυγάτηρ ἐζωγράφει καὶ ἐστιχούργει μετὰ πλείστης χάριτος καὶ ἐπιδεξιότητος διὰ λευκώματα, ἃ ἐξέδιδε πρὸς χρῆσιν μικρῶν παιδίων. Ἦν δ' ἐκεῖ καὶ ἡ Δανικὴ οἰκογένεια Villaroz, ἧς ὁ υἱός, θαλαμηπόλος (chambellan) καὶ ἄριστος μουσικός, ἔπαιζε πολλάκις κύμβαλον μετὰ τῆς Βασιλίσσης, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ἔπαιξε μετὰ τῆς λίαν διακεκριμένης μουσικῆς κ. Βαλτατζῆ, καὶ συνώδευσε ᾀδούσας τὴν κ. Ἄνναν καὶ τὴν θυγατέρα μου Χαρίκλειαν.

Τῇ ἐπαύριον δέ, ἐξελθόντες εἰς περίπατον, ἠναγκάσθημεν νὰ διέλθωμεν διὰ γεφυρῶν ξυλίνων, αἵτινες, ὑπὲρ τὸ τέταρτον τῆς ὥρας, παρετείνοντο φοβερῶς παρὰ τὰς καθέτους πλευρὰς κρημνῶν, ὧν οὐδὲ τὴν κορυφήν, οὐδὲ τοὺς πόδας ἐδυνάμεθα, ἢ μᾶλλον ἐτολμῶμεν, νὰ ἴδωμεν, καὶ ὑπεράνω ἀχανῶν βαράθρων. Τὸ κατ' ἐμὲ σκοτοδινία εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ μὲ καταλαμβάνῃ, καὶ θὰ ἐπέστρεφον, ἂν δὲν καθίστων τοῦτο ἀδύνατον οἱ κατόπιν μου ἐρχόμενοι, διότι αἱ γέφυραι αὗται μόλις εἶχον πλάτος ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ ἔτι μᾶλλον, ἂν δὲν ᾐδούμην τὴν κ. Βαλτατζῆ, ἥτις, κυρία καὶ οὐχὶ νεαρὰ οὖσα, ἐβάδιζεν ὅμως πρὸ ἐμοῦ στερρῷ τῷ ποδί. Πέραν δὲ τῶν κινδυνωδεστάτων τούτων τεχνητῶν καὶ ἐναερίων στενωπῶν, ἐφθάσαμεν εἰς ἀρχαῖον μοναστήριον, ἄξιον ἐπισκέψεως διὰ τὸν μεσαιωνικὸν ῥυθμὸν καὶ τὰ ἀρχαῖα ζωγραφικὰ καὶ γλυπτικὰ αὐτοῦ μνημεῖα.

Ἀπήλθομεν δ' ἐκ Πεχτερσγάδεν ἐφ' ἁμάξης περὶ τὰς 6, κα τότε ἀνέλπιστον θέαμα ἔπληξε τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἐν μέσῳ τοῦ τότε αἰθρίου οὐρανοῦ εἶδον καθαρῶς ὑψουμένην νῆσον πετρώδη, καὶ μοὶ ἐχρειάσθησαν τινὰ λεπτά, ἵνα ἐννοήσω, ὅτι ἦν

ἡ κορυφὴ τοῦ ἀπέναντι ἡμῶν ὑψηλοῦ ὄρους, ἐξελθοῦσα ἐκ τῶν νεφῶν, ἅτινα, καλύπτοντα πᾶν τὸ ὑπ᾽ αὐτὴν μέρος, ἐφαίνοντο ὡς ἂν ἦσαν αὐτὸς ὁ οὐρανός, πανταχόθεν περιβάλλων τὴν νῆσον. Διενυκτερεύσαμεν δ᾽ εἰς Ρεϊχεγχάλλ, ἔνθα, διαμείναντες τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, τὸ ἑσπέρας, συνοδοιπόρους ἔχοντες τὸν κόμητα καὶ τὴν κόμησσαν Denhof, ἥτις ἦν μία τῶν ἐπισημοτάτων κυριῶν τῆς κοινωνίας τοῦ Βερολίνου, ἀφίχθημεν εἰς Aibling κατὰ τὰς 9. Μετὰ τρεῖς δ᾽ ἡμέρας ἀπήλθομεν εἰς Μόναχον. Ὅτε δὲ παρήλθομεν ἐμπρὸς μεγάλης τάφρου, ἥτις καλεῖται τάφρος τοῦ διαβόλου ἢ τοῦ ληστοῦ (Teufels ἢ Diebesbrucke), ὁ συνοδοιπορῶν ἡμῖν ἰατρὸς Schanzenbach, μᾶς εἶπεν ὅτι αὕτη ἦν ἡ ἀρχικὴ κοίτη τοῦ ποταμοῦ Ἴσαρ.

Ἐν Μονάχῳ δὲ κατελύσαμεν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, εἰς ἣν κατῴκει πρὶν ἡ κ. Βαλτατζῆ (ὁδὸς Καρόλου 1β), καὶ πολλὰ μετὰ τῶν θυγατέρων μου ἢ μόνος ἐπεσκέφθην τῶν ἀξιοθεάτων τοῦ Μονάχου. Εἰς τοῦτο δ᾽ ἐπίκουρος μᾶς ἦλθε καὶ τοῦ κ. Ἐσχάρερ ὁ δικηγόρος, μεθ᾽ οὗ εἶχον συζητήσῃ τὴν περὶ τοῦ Βαυαρικοῦ δανείου ὑπόθεσιν, οὗ τὸν οἰκοδεσπότην, ὅτε τὸν ἐπεσκέφθην ἀνεγνώρισα, ὡς ἕνα τῶν συμμαθητῶν μου εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, τὸν κ. Leonrood. Μὲ ὡδήγησε δὲ εἰς τὴν Δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ, μεταξὺ ἄλλων περιέργων, παρετήρησα χειρόγραφον εὐαγγέλιον τοῦ 10ου αἰῶνος, ἔχον τὴν γραφὴν ΠΑΥΒΛΟΣ, ἀποδεικνύουσαν ἀναμφισβητήτως τὴν τότε προφορὰν τοῦ ΑΥ. Ἐκεῖ δ᾽ ἀπαντήσας καὶ τὸν περίπυστον Döllinger, συνδιελέγην διὰ μακρῶν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασα τήν τε ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν ζωηρότητα, δὲν τὸν εὗρον δὲ φανατικῶς τὰς δόξας μου ἀποκρούοντα.

Δύω δ᾽ ἕτεροι ἄνδρες διακεκριμένοι ἐπὶ γνώσεσιν ἐπιστημονικαῖς, μεθ᾽ ὧν ἐσχετίσθην τότε, ἦσαν ὁ σοφὸς Καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου Holzendorff καὶ ὁ τῆς Φιλολογίας κ· Barnuy, ὅστις, διὰ τῆς συζύγου του, ἀνεψιᾶς τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ Προξένου ἡμῶν κ Gorrissen, ἐκέκτητο πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, καὶ μοὶ ἔδειξεν ἐν αὐτῇ, πρὸς ἄλλοις, πανομοιότυπον χειρογράφου τοῦ Δάντε, ἔν τινι μοναστηρίῳ εὑρεθέντος, καὶ προσέτι ἀθλίαν

ἀπόπειραν τοῦ Λέσσιγκ, τοῦ νὰ μεταφράσῃ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ Λαοκόοντα εἰς τὸ Γαλλικόν.

Ἐπεσκέφθημεν δὲ δὶς καὶ τὴν τότε ἐν Μονάχῳ ὑπάρχουσαν ἠλεκτρικὴν ἔκθεσιν, καὶ διὰ τοῦ τηλεφώνου ἠκούσαμεν τότε πρῶτον τὰ ψαλλόμενα εἰς τὸ Θέατρον καὶ δὴ τὸν Tannhäuser. Εἰς τὴν δευτέραν δ᾿ ἡμῶν ἐπίσκεψιν παρεκάλεσε δι᾿ αὐτοῦ ὁ Διευθυντὴς τὴν διευθύντριαν τοῦ Παρθεναγωγείου τοῦ Ὀβεραμεργάου, ἀπέχοντος ὑπὲρ τὰ 70 χιλιόμετρα, νὰ ψάλῃ ἓν ᾆσμα, ὃ ἠκούσαμεν ἄριστα.

Παρὰ τῷ κ. Βαρνέϊ ἐγνώρισα καὶ τὴν ὡραίαν καὶ χαριεστάτην σύζυγον τοῦ ποιητοῦ Παύλου Heyne, ὅστις τότε ἔλειπεν, ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ παράστασιν τοῦ τελευταίου του δράματος, τοῦ Θεμιστοκλέους. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ κ. Βαρνέϊ καὶ ἀναγνοὺς αὐτό, τὸ εὗρον πεζὸν μᾶλλον καὶ οὐχὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπότισιν τοῦ Βαυαρικοῦ χρέους καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν μετὰ τῆς Βαυαρίας, ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Περγλάς, τοῦ Ἀρχιθαλαμηπόλου τῆς Αὐλῆς, καὶ ἄλλων κύκλων συσταθείς μοι διὰ τὴν προξενικὴν θέσιν τοῦ ἐν Μονάχῳ προξενείου, ἣν ὁ ἔμπορος κ. Weidert, ὅν καί, ἐπὶ τῇ προτάσει μου, τὸ Ὑπουργεῖον διώρισεν. Ἀλλ᾿ αὐτὸς ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ, διότι δὲν τῷ ἐδόθη Γενικοῦ Προξένου βαθμός. Τέλος ὅμως ἐπείσθη, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει μου ὅτι θέλει τοῦ δοθῇ καὶ αὐτός, ὃ καὶ ἐγένετο ἐπὶ ταῖς παρατηρήσεσιν, ἃς ἀπηύθυνα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι ἡ Βαυαρία θὰ τὸ ἐθεώρει, κατὰ τὰς τότε περιστάσεις, ὡς προσβολήν, ἂν ἐφαινόμεθα μὴ ἀναγνωρίζοντες τὸ Μόναχον, ὡς πρωτεύουσαν,

Δεχθεὶς δ᾿ εἰς τὸν Σταθμὸν τὴν Κατίναν, νύμφην τῆς κυρίας Βαλτατζῆ, μετὰ τῆς κυρίας Ἄββοτ, ἐπανελθούσας ἐκ Ραϊχεγχάϊμ, μετ᾿ εὐχαριστήσεως ἤκουσα ταύτης διηγουμένης μοι, ὅτι ἀνέγνω μετάφρασιν τοῦ Νάθαν, δι᾿ ἣν ἐνθουσία, ἠγνόει δὲ τίνος ἦτον, καὶ συνέπεσε νὰ εἶναι ἡ ἐδική μου.

Προσελθὼν δ᾿ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν Ὑπουργὸν G. Lutti, ἔλαβον, ὡς δῶρον, παρ᾿ αὐτοῦ λαμπρὰ σχέ-

δια τοῦ ἐν Μονάχῳ διδασκαλείου, καὶ φυλλάδιον περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ, ἃ ἅπαντα ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας.

Καὶ εἰς τὸν ποτὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάδελφόν μου, τότε δ' ἐν Μονάχῳ Πρέσβυν τῆς Ἰταλίας, κ. Βαρβόλνην προσῆλθον, καὶ ἐγνώρισα τὴν νέαν καὶ ὡραίαν ἀνεψιὰν καὶ σύζυγόν του, ἥτις πολὺν ἐνθουσιασμὸν μοὶ ἐξέφρασεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ Ἕλληνας ἀνεγίνωσκε συγγραφεῖς. Ἐπίσης δ' ἐπανεῖδον καὶ τὸν ἐν Ἑλλάδι ποτὲ Πρέσβυν τῆς Βαυαρίας κ. Werther, οὗ ἡ σύζυγος ἦν ἀδελφὴ τῆς ἐν Βερολίνῳ Κομήσσης Ὀριόλλα, καὶ ἐγενόμην φιλοφρονέστατα δεκτὸς παρ' αὐτοῖς. Τοῦ δὲ Πρέσβεως τῆς Σαξωνίας, κ. Fabrici, τὴν θυγατέρα, διακεκριμένην οὖσαν νέαν ζωγράφον, ἐπεσκέφθην, οὐ μόνον εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μακρὰν αὐτῆς κείμενον ἐργοστάσιόν της.

Ἀνεζήτουν δὲ καὶ τὸν Λουδοβῖκον Θείρσιον, ὅστις ἦν νήπιον, ὅτε τὸ πρῶτον μὲ εἶχε δεχθῆ ὁ πατήρ του εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶτα δ' ἐγένετο ἐπίσημος ζωγράφος καὶ ἦν ὁ κοσμήσας διὰ τοιχογραφιῶν τὴν ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἀπῆν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐπέδωκα γραμμάτιόν μου, ἵνα τῷ σταλῇ, εἰς νεάνιδα, ἥτις μὲ ὑπεδέχθη, καί, ὡς ἔμαθον ἔπειτα, ἦτον ἡ θυγάτηρ του.

Ἄλλος δὲ διάσημος ζωγράφος, ὃν ἐγνώρισα ἐν Μονάχῳ καὶ πολλάκις ἐπεσκέφθην εἰς τὸ ἐργοστάσιόν του, ἦν ὁ Λεμβάχ, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι, ὅτε ἀντέγραφεν ἐν Ρώμῃ τὰς μεγάλας συνθέσεις τοῦ Ραφαήλ, τὰ διὰ τὴν κοσμοῦσαν τὸ Μόναχον συλλογὴν τοῦ κόμητος Schack, οἱ ἐπιστάται τῶν μουσείων ἐξησφάλιζον τὰ πρωτότυπα δι' ἁλύσεων, μή, εἰς τὸ τέλος, ἀνταλλαγῶσιν ἀντὶ τῶν οὐδόλως αὐτῶν διαφερόντων ἀντιγράφων. Παρὰ τῷ καλλιτέχνῃ δ' ἀπήντησα νέαν καὶ ὡραιοτάτην κυρίαν, τὴν διεζευγμένην σύζυγον τοῦ ἐν Ρώμῃ οἰκοῦντος ἰατροῦ Fleischer, ἀνεψιὰν δὲ τῆς ἐν Βερολίνῳ γνωρίμου μου κυρίας Μαρκβάλ. Ὁ κ. Λέμβαχ, μεγάλως θαυμάζων τὴν καλλονὴν αὐτῆς, τὴν ἐζωγράφησεν ἴσως εἰκοσάκις εἰς διαφόρους εἰκόνας καὶ θέσεις, καί, κοινῶς ἐπιστεύετο, τόσῳ μᾶλλον, ὅτι θὰ τὴν νυμφευθῇ, καθ' ὅσον, ἀπελθόντα εἰς Ἰταλίαν, τὸν συνώδευσεν ἡ κυρία. Ἡ σχέσις ὅμως αὕτη ἔληξε τραγικῶς. Φαίνεται ὅτι, ἂν ὁ Λέμβαχ τὴν ἐξετίμα, ὡς καλλιτέχνης,

ἐκείνη τὸν ἠγάπα, ὡς γυνή· δι᾽ ὃ καὶ ἐν Ρώμῃ, συνοιδεῖα ὅτι δὲν τῷ ἐνέπνεεν ὅμοιον αἴσθημα, ηὐτοκτόνησεν.

Καὶ εἰς τοῦ ὁμογενοῦς ζωγράφου κ. Γύζη τὸ ἐργοστάσιον εἶδον τὰ γενικῶς ἐπαινούμενα αὐτοῦ ἔργα, ἀποφέροντα αὐτῷ ὡς 20,000 Μάρκα (25,000 δρ.) κατ᾽ ἔτος.

Ἐν τῇ πρωτευούσῃ δὲ τῆς Βαυαρίας εἰργάζετο καὶ ὁ τότε ἀπὼν ἕτερος ὁμογενὴς Ἰακωβίδης, ἐπίσης μετὰ τῶν δοκιμωτάτων καλλιτεχνῶν καταριθμούμενος.

Ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτ. (ν) εἶχεν ἀρχίσῃ ἡ μεγάλη τοῦ Μονάχου ἐτησία πανήγυρις, ἡ τελουμένη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θηρεσίας, καὶ ἐπεσκέφθημεν αὐτήν, εἰσελθόντες καὶ εἰς τὸν ὑπερκείμενον τῷ πεδίῳ χαλκοῦν κολοσσὸν τῆς Βαυαρίας, ἔχοντα κλίμακας ἐσωτερικῶς, ἀνέβημεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκαθέσθημεν εἰς τὰς ἐν αὐτῇ ἕδρας, τὴν πανήγυριν ἐπιβλέποντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὧν αἱ κόραι ἀπετέλουν παράθυρα.

Εἷς τῶν περιπάτων ἡμῶν μετὰ τῆς κυρίας Ἄββοτ μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ Ἀνάκτορον καὶ τοὺς παραδείσους τοῦ Νυμφενβούργ, ὅπου ἐπεσκέφθημεν τὸ ἀρχαῖον καὶ ἄλλοτε περίφημον πηλουργεῖον, ὃ μεγάλως παρήκμασεν, ἀφ᾽ ὅτου ἔπαυσεν ὄν, ὡς πρίν, δημόσιον ἐργοστάσιον.

Δὲν ἠθέλησα δὲ νὰ ἐγκαταλίπω τὸ Μόναχον χωρὶς νὰ ἐπανίδω τὸ Σχολεῖον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ, πρόσηβος μόλις, εἶχον διατελέσῃ, τὴν ἐπιστήμην τῶν ὅπλων διδασκόμενος. Μετέβην, ἑπομένως, εἰς τὸ Σχολεῖον, τὸ λεγόμενον τῶν δευτεροτόκων (Cadetten), τῇ 26 Σεπτεμβρίου (8 Ὀκτ.), καὶ ἐζήτησα παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ τὴν ἄδειαν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ. Ἦν δὲ Διευθυντὴς ὁ Σρατηγὸς Freiberg, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐκπαιδευθῇ ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι, εἰσελθών, ἀφ᾽ οὗ ἐξῆλθον ἐγώ. Οὗτος, μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, ὡς συνάδελφον, καὶ δὴ ἀρχαιότερον αὐτοῦ, ὁ ἴδιος μὲ περιήγαγε πανταχοῦ, δείξας μοι τοὺς κήπους, τὰς παραδόσεις, τὰ ἑστιατόρια, τοὺς κοιτῶνας. καὶ εὗρον τὰ πάντα, ὡς καὶ τὴν κλίνην, ἐν ᾗ ἐκοιμώμην, ἀπαράλλακτα εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν τὰ εἶχον ἀφήσῃ πρὸ 53 ἐτῶν, ὡς καὶ τὴν παλαιάν μου στολὴν μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἀνεγνώρισα εἰς τὸ καρφίον, εἰς ὃ τὴν εἶχον κρεμάσῃ ἀναχωρῶν.

Ἠρώτησα δὲ τὸν Στρατηγόν, τὶς ἦν ὁ μαθητής, ὁ κατέχων τὸν ἀριθμὸν 58, ὑφ᾽ ὃν ἤμην κατατεταγμένος πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος, καί, ἐπὶ τῇ διαταγῇ του, προσῆλθε παιδίον ξανθὸν καὶ εὐφυᾶ ἔχον τὴν ἔκφρασιν. Εἶπον δ᾽ αὐτῷ ὅτι ἤμην ὁ προκάτοχός του εἰς τὸ κατάστημα, καὶ τῷ συνεβούλευσα νὰ δειχθῇ ἐμοῦ ἐπιμελέστερος, ἵνα, ὡς τῷ εὔχομαι, γίνῃ ποτὲ Στρατηγός.

Τῇ δὲ 6)18 Ὀκτωβρίου ἀπήλθομεν τέλος τοῦ Μονάχου, καί, εἰς Βερολῖνον ἀφιχθεὶς εἰς τὰς 7½ τὸ πρωΐ, εὗρον ἐκεῖ τὸν ποτὲ μαθητήν μου ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ Ναυπλίου, ἤδη δὲ Στρατηγὸν Κορωναῖον, ὃν παρουσίασα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ συνέδραμον, ἵνα ἰδῇ καὶ μελετήσῃ ὅ,τι τὸν ἐνδιέφερεν ἐν Βερολίνῳ.

Ἔγραψα δὲ εἰς τὴν Βορειογερμανικὴν Ἐφημερίδα ἄρθρον περὶ Βαυαρῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐκδοθὲν τῇ 15)27 ἢ 16(28 Ὀκτωβρίου.

Τῇ 21)2 Νοεμβρίου ἔλαβον, ὅλως ἀπροσδοκήτως, παρὰ τῶν ἐν Πορτογαλλίᾳ συγγαφέων καὶ ἐφημεριδογράφων δίπλωμα κατατάττον με εἰς τὴν χορείαν αὐτῶν.

Ἀναγκασθεὶς δ᾽ ὁ Κλέων νὰ δεχθῇ, ἐπ᾽ ἀπειλῇ παύσεως, τὴν εἰς Βουλγαρίαν μετάθεσίν του, ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπηρεσιῶν του, μετέβη εἰς Βυρτσβούργην διὰ λόγους ὑγείας τῆς συζύγου του, καὶ ἐκεῖθεν τῇ 1 Νοεμβρίου εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν μετὰ τῆς μικρᾶς Ἕλλης, ἣν ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἔφερα εἰς τοῦ Πρέσβεως τῆς Σερβίας, κ. Πετρονιεβίτς, διότι ἦτον ἀγαπητοτάτη εἰς ἐκείνην τὴν οἰκογένειαν, ὅτε, ὡς μικρὸν παιδίον, κατῴκει εἰς Βουκουρέστιον. Μετὰ τοῦ Κλέωνος δὲ συνεπεσκέφθην τὰ Μουσεῖα, καὶ ἰδίως τὸ Αἰγυπτιακόν, πλεῖστα περιέχον, ὧν εἶχεν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ περὶ ὧν ἐνδιεφέρετο. Ἔμεινε δὲ μέχρι τῆς 10)22 τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Βυρτσβούργην καὶ εἰς Σόφιαν ἔφθασε τὴν 1)13 Δεκεμβρίου.

Κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον οἱ ἐν Βερολίνῳ διατρίβοντες νέοι Ἕλληνες ἤρχοντο, ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν ἑσπέραν, παρ᾽ ἡμῖν, καὶ ἔμενον πολλάκις πολὺ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, οὕτως ὅμως καὶ αὐτοὶ ἐν ὀκνηρίᾳ ζῶντες, καὶ ἐμὲ εἰς ἀργίαν καταδικάζοντες.

Τῇ δὲ 15)27 Νοεμβρίου ἦν χορευτικὴ ἑσπερὶς παρ᾽ ἡμῖν.

Εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον Αἰῶνα ἔπεμψα τότε πραγματείαν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ πεμφθῇ τις εἰς Κίεβον, εἰς ἐξακρίβωσιν, ἂν ἡ ἐκεῖ λεγομένη ὅτι διατηρεῖται ἀναλλοίωτος καὶ ἀρχαία, ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῇ ἡμετέρᾳ, ἐξ οὗ θὰ ἐσυμπεραίνετο καὶ ἂν αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν μικρολογίαι, ἃς οὐδεὶς ἐνόμιζεν ἀξίας προσοχῆς καὶ δημοσιεύσεως.

Τῇ 16)28 Νοεμβρίου ἐπεσκέφθην τὸ Μουσεῖον τῶν χαλκογραφιῶν, εἰς ὃ ἐν ἄλλοις, εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου χειρόγραφον του ἐξ Ἀγκῶνος Κυριακοῦ, περιέχον καὶ εἰκόνας, ὡς τὴν τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος, ὅλως ἀσήμαντον, καὶ ἐπιγραφάς, ὧν τινες, οἷον μία περὶ Ὁμήρου, ἄλλη περὶ Σαπφοῦς, κτλ. εἰσὶ πλασταί. Εἶδον δὲ καὶ τοῦ Δάντου χειρόγραφον τῶν 1340 μετὰ ζωγραφιῶν, ἰσαρίθμων πρὸς τὰς σελίδας, τοῦ Boticelli, περίεργον καὶ σπουδαῖον, οὗ ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις προὐτίθετο τὴν ἔκδοσιν.

Πρό τινος, ἐν συναναστροφῇ παρὰ τῷ κριτικῷ συγγραφεῖ P. Lindau, εἶχον γνωρίση κυρίαν τινά, σύζυγον πλουσίου ἐμπόρου Fabian, ἔγγονον δὲ τοῦ τὸ περίφημον πατριωτικὸν ᾆσμα «Die Wacht am Rhein» ποιήσαντος Arndt, καὶ προσεκαλούμην παρ᾽ αὐτῇ συνεχῶς. Ἀλλά, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου, πληροφορουμένη ὅτι ἠσθένει ὁ Γενικὸς ἡμῶν Πρόξενος, μὲ παρεκάλεσε νὰ προτείνω τὸν ἄνδρα της εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τῇ εἶπον ὅτι, ἐν ὅσῳ ὁ τότε ὑπηρετῶν ἔζη καὶ ἦν ἐν καταστάσει νὰ ἐκπληρῇ τὰ λίαν σπάνια καθήκοντά του, οὔτε δίκαιον, οὔτε δυνατὸν ἦτον νὰ προτείνω τὴν ἀντικαταστασίν του, μετὰ ταῦτα δὲ διωρίσθη ἄλλος καὶ οὐχὶ ὁ κ. Φαβιάν, εἰ καὶ τοῦτο ἐγένετο ἄνευ τῆς ἐμῆς συμπράξεως καὶ ὅλως παρὰ τὴν θέλησίν μου, μὲ διέγραψεν, οὐχ᾽ ἧττον, ἐντελῶς ἀπὸ τῆς εὐνοίας της.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου μ᾽ ἐπεσκέφθη ἡ θυγάτηρ τοῦ Διονυσ. Κορομηλᾶ μετὰ τοῦ ἀνδρός της, Thorakison τινός, ὅστις παρουσιάζετο καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς Kiel, ὅπου κατῴκησεν, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, εἶτα δ᾽ ἀπεδείχθη ἀπατεὼν καὶ ἐγκατέλιπε τὴν σύζυγόν του ἐγκληματικῶς, λαβὼν αὐτῆς ὅ,τι εἶχεν,

ὥστε ἠναγκάσθην νὰ τῇ συνδράμω, κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα καὶ τὴν πέμψω ὀπίσω εἰς τοὺς γονεῖς της.

1883.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1883 μετέβην, προσκληθείς, ἑσπέραν τινὰ εἰς δημόσιον χορὸν τῶν φοιτητῶν, σχεδὸν οὐδένα γνωρίζων, πλὴν τοῦ πρυτάνεως, κ. Dubois Reymond.

Ἐν ᾧ μετ᾿ αὐτοῦ συνδιελεγόμην, νέα κυρία, χορεύουσα, ὅτε διῆλθεν ἐμπρός μου, μ᾿ ἐχαιρέτισε, καὶ μετὰ τὸν χορὸν μ᾿ ἐπλησίασεν, ὅτε ἀνεγνώρισα αὐτήν, ὡς τὴν ἄλλοτε γνωστήν μοι μικρὰν κόρην τοῦ ἐν Καρλσρούῃ Πρέσβεως τῆς Πρωσσίας, μοὶ παρουσίασε δὲ καὶ τὸν σύζυγόν της, εὐειδῆ νέον, υἱὸν τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Θεάτρων ἐν Καρλσρούῃ καὶ συγγραφέως Πούτλις, λέγουσά μοι ὅτι, εἰ καὶ τόσον νέος, ἦτον ὅμως λίαν πεπαιδευμένος καὶ Καθηγητής. Πῶς ἐδυνάμην νὰ προΐδω τότε, ὅτι πολὺς καιρὸς δὲν θὰ παρήρχετο καὶ ὁ ἀξιόλογος οὗτος νέος θ᾿ ἀπέθνησκεν αὐτόχειρ, ἐκ ζηλοτυπίας, ἡ δὲ σύζυγός του, ἥτις ἐκ μητρὸς ἦν ἔγγονος τῆς φίλης τοῦ Γαίτου Βεττίνας Ἄρνιμ, μετ᾿ οὐ μακρὸν χρόνον θὰ ἐνυμφεύετο αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε κινήσῃ τοῦ ἀνδρός της τὴν ζηλοτυπίαν!

Τῇ δὲ 7)19 ἦν ἡ πρώτη ἐπίσημος ἑσπερινὴ ὑποδοχὴ τῆς Αὐλῆς, καὶ εἰς αὐτὴν αἱ θυγατέρες μου παρουσιάσθησαν φέρουσαι τήν, κατ᾿ ἐπιθυμίαν τῆς Αὐτοκρατείρας, καθιερωθεῖσαν Ἑλληνικὴν στολήν. Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀκολούθου Γεωργαντοπούλου ὅμως, κρίνουσα αὐτὴν ἀπρόσφορον εἰς τὴν μορφήν της, δὲν τὴν ἐνεδύθη, παρὰ καθῆκον, δι᾿ ὃ καὶ ἠναγκάσθην, μεταβὰς τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τῆς Μεγάλης Κυρίας, Κομήσσης Perponcher, νὰ τῇ εἴπω, ὡς πρόφασιν καὶ δικαιολόγησιν, ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ Ἀκολούθου δὲν εἶχε κατορθώσῃ εἰσέτι νὰ κατασκευάσῃ τὴν τοιαύτην στολήν.

Ἔφθασε δὲ τότε καὶ ὁ Πέρσης Μαλκὸλμ Χὰν εἰς Βερολῖνον, καὶ ἐπεσκέφθην αὐτόν, ὡς ἀρχαῖον γνώριμον. Ἐν τῇ συνεντεύξει

δὲ ταύτῃ ἐπὶ μακρὸν πολλὰ συνδιελέγημεν καὶ περὶ τῆς πιθανότητος τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Περσίας, ὡς μωαμεθανικῆς Δυνάμεως ἐν Ἀσίᾳ.

Ἐκ Μονάχου, φέρων μοι συστατικὴν τοῦ Parnay, ἦλθε πρὸς ἐμὲ νέος τις ποιητὴς Voss, ὃν καὶ ἀντεπεσκέφθην, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ ἔπαυσα τὰ ἄριστα οἰωνιζόμενος, ὅτε μοὶ εἶπεν ὅτι τὸν Wilderbruck θεωρεῖ, ὡς μέλλοντα ν' ἀποτελέσῃ ἐποχήν!

Ἡ 9)21 Ἰανουαρίου ἦν ἡμέρα ἐπισήμου πένθους διὰ τὸ Βερολῖνον, ἀποβιώσαντος τοῦ Πρίγκηπος Καρόλου, ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἡγεμόνος νοήμονος καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων, ὅστις πρὸς ἐμὲ φιλοφρονέστατος πάντοτε ἐπεδείχθη. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἔμαθον καὶ τὸν θάνατον τῆς Ναδίας, τὸ γένος Καντακουζηνῆς, συζύγου τοῦ ἰσαδέλφου μου Σκαρλάτου Σούτσου, ὅστις ἔκτοτε, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἀπώλεσε καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας του, καὶ εἶτα ἀπεβίωσε καὶ ὁ ἴδιος, γενικῶς ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος, καὶ μέγα κενὸν ἀφεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Ἐν Βερολίνῳ δ', ἀποβιώσαντος τοῦ Magnus, προϊσταμένου τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων, πατρὸς δὲ γνωστῆς μοι οἰκογενείας, παρευρέθην εἰς τὴν Συναγωγήν, εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ κηδείαν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἐστάλησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Αὐλῆς, καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Friedberg, ὅστις Ἰουδαῖος ἦν καὶ αὐτός.

Λυπηρὰ δὲ δι' ἐμὲ εἴδησις μοὶ ἦλθε, μετ' οὐ πολύ, ἐξ Ἑλλάδος, ὁ τοῦ θανάτου τοῦ ἐχέφρονος καὶ θερμοῦ πατριώτου Κουμουνδούρου, ὃν ἐγὼ εἶχον τὸ πρῶτον εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Συγχρόνως δ' ἀπέθανε καὶ ἄλλος διάσημος πολιτικὸς ἀνὴρ ἐκ τῶν γνωρίμων μου, ὁ Γορτσακῶφ ἐν Πετρουπόλει.

Τῇ 7)19 Φεβρουαρίου, εἰς συναναστροφὴν παρὰ Ῥοδεμβέργ, τῷ συντάκτῃ τοῦ περιοδικοῦ Rundschau, ὁ καὶ ἔγκριτος ποιητὴς θεωρούμενος ὑπὸ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑφ' ἑαυτοῦ Wilderbruck, ἀνέγνω ποίημα εἰς τὸν ἄρτι θανόντα μελοποιὸν Βάγνερ, οὗ ἀκριβὴς μὲν καὶ καλὴ ἦν ἡ στιχουργία, ἀλλ' οὐδὲν ὕψος, οὐδὲ χαρακτηρισμόν τινα εἶχεν ἡ ποίησις, καὶ συνίστατο κυρίως ἐκ κοινῶν τύπων, δυναμένων νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ὡς εἰς τὸν Βάγνερ, οὕτω καὶ εἰς πάντα ἄλλον.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ταντᾰλίδης, ἀνεψιὸς τοῦ ἀποβιώσαντος φίλου μου ὁμωνύμου ποιητοῦ, μοὶ εἶχε ζητήση, πρό τινος νὰ τῷ πέμψω τι διὰ περιοδικόν τι φιλολογικὸν σύγγραμμα, ὃ ἐξέδιδε, καὶ τῷ ἔπεμψα ἓν ᾆσμα τῆς μεταφράσεως τοῦ Δάντου· μοὶ ἀνήγγειλε δὲ κατὰ τοῦτο τοῦ χρόνου, ὅτι θὰ ἐκδώσῃ τὸ ᾆσμα τοῦτο, ἅμα τῷ ἀποδοθῇ ὑπὸ τῆς λογοκρισίας! Ὁ Δάντης ὑποβαλλόμενος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρκικὴν λογοκρισίαν! Μετέφραζον δ᾽ ἕκαστον ᾆσμα κατὰ μέσον ὅρον εἰς 5 ἢ 6 ἡμέρας καὶ τὸ ὅλον τῆς ***Κολάσεως*** ἐξεδόθη εἰς τὰ Ἅπαντα.

Κατὰ τὸ ἐν Μαρτίῳ ἐτήσιον διπλωματικὸν γεῦμα τοῦ Πρ. Βίσμαρκ διὰ τὰ γενέθλια τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾧ, μετὰ τὴν τράπεζαν, συνωμίλουν μετὰ τῆς Κομήσσης Ῥαντζάου, θυγατρὸς τοῦ πρίγκηπος, μᾶς ἐπλησίασεν ὁ Πρέσβυς τῆς Τουρκίας Σαδουλάς, ὅστις, ὡς αὐτὴ ἡ κυρία ἀμέσως παρετήρησεν, εἶχε τοσοῦτον ἐπὶ τῆς ἑστιάσεως παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ κορανίου, ὥστε δὲν ἤξευρε τί μᾶς ἔλεγεν. Ὁ δὲ πρίγκηψ Βίσμαρκ, ὅν, ὡς συνήθιζεν, ἐπλησίασε μετὰ ταῦτα, δὲν ἠξεύρω διατὶ εἶχε πλανηθῇ εἰς θέμα φιλολογικόν, μὴ ὂν ἐντελῶς τῆς δικαιοδοσίας του, καὶ μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ ἐστὶ πολὺ συγγενεστέρα τῇ Λατινικῇ ἢ τῇ Ἑλληνικῇ, μὴ φρονῶν προφανῶς τὰ τοῦ ἡμετέρου Οἰκονόμου.

Παρὰ τῇ κυρίᾳ Γολδστέϊν, συγγενεῖ τοῦ Γενικοῦ Προξένου ἡμῶν Σοβερνχέϊμ, ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ κυρίου Ἕρτερ, ἐπισήμου γλύπτου, ὅστις, ἴσως κατὰ προτροπὴν αὐτῆς τῆς οἰκοδεσποίνης, μοὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ γλύψῃ τὴν προτομήν μου, ὃ προθύμως καὶ εὐγνωμόνως ἐδέχθην, εἰ καὶ ἡ βαρηκοΐα, ἢ μᾶλλον ἡ κωφότης τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου καθίστα ὁπωσοῦν ὀχληρὰς τὰς συνεδριάσεις.

Ἀσθενοῦντος ἀπό τινος τοῦ Γεν. Προξένου, ἤρχισαν πολλαπλασιαζόμενοι οἱ ἀπαιτηταὶ τῆς διαδοχῆς του. Ἀλλ᾽ εἰς πάντας ἐξηκολούθησα ἀπαντῶν ὅτι, ἐν ὅσῳ ὁ Πρόξενος ζῇ, ἔχων ἔτι τὰς διανοητικάς του δυνάμεις, δὲν θέλω βεβαίως προτείνῃ τὴν ἀντικατάστασίν του, καθ᾽ ὅσον μάλιστα ἡ θέσις ἦν τιμητικὴ μᾶλλον ἢ χρήσιμος, ὁ δὲ κ. Σοβερνχάϊμ ἐλέγετο χωρῶν εἰς ἀνάῤῥωσιν καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου ὑπελαμβάνετο ἀναλαβών.

Ἑσπέραν τινὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Ἐβερέτ, Γραμματέως τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας, ἀπήντησα κυρίαν μελανείμονα, καὶ μετὰ τὰς πρώτας ἀντιπαρουσιάσεις, ἀνεγνώρισα αἴφνης τὴν δευτέραν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ Γερουσιαστοῦ..., παρ᾽ ᾧ εἶχον φιλοξενηθῆ ἐν Ἁγίῳ Λουδοβίκῳ τῆς Ἀμερικῆς. Αὕτη, ἔμαθον τότε ὅτι εἶχε νυμφευθῆ τὸν Ῥῶσσον Γραμματέα Πρεσβείας Σμυρνόφ, δυστυχῶς ἄνθρωπον ἐκδεδιῃτημένον, ὅστις, καταβροχθίσας πᾶσαν τὴν μεγάλην περιουσίαν της, τὴν ἀφῆκεν εἰς μεγάλην πενίαν μετὰ τοῦ θυγατρίου της. Τὴν ἐπεσκέφθην ἐνίοτε ἔκτοτε, καὶ βαθέως τὴν ᾤκτειρον, διότι ἡ θέσις της ἦτο δεινή, καὶ τὴν συγκίνησίν μου ηὔξανε καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸν κοράσιον, διότι, παιδίον ἔτι, ἐφαίνετο ὅμως αἰσθανόμενον τῆς μητρός του τὴν συμφοράν. Ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ῥωσσίας τὴν συνεπάθει καὶ τὴν ἐβοήθει ἐνίοτε. Τέλος, ἠγγέλθη ὅτι ὁ σύζυγός της, καταστρέψας ἐν ἄλλοις καὶ τὴν ὑγείαν του, ἀπέθανε, τότε οἱ εὐσπλαγχνιζόμενοι αὐτήν, διὰ συνδρομῆς τὴν ἀπέπεμψαν εἰς Ἀμερικήν, εἰς τὴν ἀδελφήν της, τὴν κληρονομήσασαν τὴν πατρικὴν περιουσίαν.

Συνήντησα δ᾽ ἐν Βερολίνῳ καὶ τὴν κυρίαν Γκίρς, τὴν ἠθοποιόν, ἥτις εἶχε παραστήσῃ τὸ μέρος τῆς Εὐδοξίας ἐν Ἁμβούργῳ καὶ παρ᾽ αὐτῆς ἤκουσα ὅτι, ἐν ᾧ καὶ τὸ κοινὸν καὶ οἱ ἠθοποιοὶ ἐπεθύμουν τοῦ δράματος τὴν ἀναπαράστασιν, ὁ Πολλίνης, Διευθυντὴς τοῦ θεάτρου, ἠρνήθη ἐπιμόνως, καὶ μετά τινος χαιρεκακίας, ἧς ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἔγνων τὴν αἰτίαν, ὅτε ὁ Ἔφορος ἢ Ὑποδιευθυντὴς τοῦ θεάτρου κ. Buchholz, μοὶ ἔγραψε περίεργον καὶ αὐθάδη ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ κ. Πολλίνη, ὅτι αὐτὸς δὲν θέλει παράσημα (!), ἀλλὰ δὲν δέχεται ν᾽ ἀφίνῃ νὰ τὸν παίζωσι (sich dupiren lassen), καὶ ὅτι θὰ γράψῃ περὶ τούτου πρὸς τὸν Βασιλέα.

Καὶ ἐγὼ μὲν μετὰ τὴν ἐν Ἁμβούργῳ παράστασιν ἐν καταλόγῳ παρασημοφοριῶν, ὃν εἶχον ὑποβάλῃ, συμπεριελάμβανον καὶ τὸν Πολλίνην, ὡς πρῶτον ἀναβιβάσαντα εἰς τὴν Γερμανικὴν σκηνὴν προϊὸν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας· ἀλλ᾽ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπάντησιν δὲν ἐλάμβανον, εἰ καὶ ὁ κατάλογος περιεῖχε καὶ ἄλλα, σπουδαιότερα τοῦ Πολλίνη, ὀνόματα φιλελλήνων. Εἰς τὸν κ.

Βούχολτς δ᾽ ἀπεκρίθην ὅτι, ποτὲ παράσημον δὲν ὑπεσχέθην, οὔτε διὰ παράστασιν ἐδικοῦ μου δράματος ἤθελον ὑποσχεθῆ εἰς τὸν κ. Διευθυντήν του, ὅστις ἦν κύριος νὰ γράψῃ εἰς ὅντινα καὶ ὅ,τι θέλει. Ἐν τούτοις, μετά τινα χρόνον, ἦλθεν ἡ ἔγκρισις τῶν προτάσεών μου, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ δυσάρεστος σκηνή, ἀλλ᾽ ὁ Λούκας πλέον δὲν παρεστάθη.

Τῇ 9)21 Ἀπριλίου προσεκλήθην εἰς γεῦμα παρὰ τῷ μεγάλῳ φυσιολόγῳ κ. Dubois Raymond, καὶ ἀπήντησα παρ᾽ αὐτῷ τὰ ἐπισημότερα μέλη τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἅτινα προσεφέροντο πρὸς ἐμέ, ὡς πρὸς συνάδελφον, καθ᾽ ὃ ἀντεπιστέλλοντα τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλ᾽ εἰς αὐτῆς τὰς συνεδριάσεις κατ᾽ ἀρχὰς μόνον ἐφοίτων τακτικῶς. Μετ᾽ ὀλίγον ὅμως, καὶ ἵνα μὴ ἐκληφθῇ ὅτι θέλω δῆθεν νὰ ἐπιδείκνυμαι, καὶ διότι αἱ διπλωματικαὶ καὶ ἐπίσημοι προσκλήσεις δὲν μοὶ ἄφηνον ἐλευθέρας ἑσπέρας, ἔπαυσα τὰς φοιτήσεις ταύτας, καὶ μόνον εἰς τὰς ἐπισήμους τῆς Ἀκαδημίας συνεδριάσεις παρεκαθήμην, ὡς ἄλλως τε ἔπραττε καὶ ὁ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μετ᾽ ἐμοῦ διατελῶν Μόλτκε. Εἶχε δὲ δοθῇ ὁ ἀκαδημαϊκὸς ἐκεῖνος δεῖπνος εἰς πανηγυρισμὸν τῆς τῇ ἐπιούσῃ τελουμένης πεντηκονταετηρίδος τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Αἰγυπτιολόγου, Διευθυντοῦ δὲ καὶ τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, κ. Λεψίου, ὃν ἐπεσκέφθη ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ Διάδοχος, καὶ πᾶσα ἡ ἀνωτέρα κοινωνία τοῦ Βερολίνου. Μετέβην δὲ κ᾽ ἐγὼ παρ᾽ αὐτῷ καὶ τῷ προσέφερα τὰ συγχαρητήριά μου. Μετὰ δύω δ᾽ ἡμέρας, ἐλθὼν νὰ μοὶ ἀποδώσῃ τὴν ἐπίσκεψιν, μ᾽ ἠρώτησεν, ἂν ἔχω θυγατέρα καλουμένην Αἰμυλίαν, καὶ ἐπὶ τῇ καταφατικῇ ἀπαντήσει μου, μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ τὴν γνωρίσῃ· ὅτε δὲ τὴν ἐκάλεσα, «Κυρία μου», τῇ εἶπεν, «εἶσθε ἡ πρώτη κυρία, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, πρέπει νὰ εἴπω, ὅστις ποτὲ μ᾽ ἐτίμησε γράψας μοὶ ἐπιστολὴν ἱερογλυφικήν». Τῷ ὄντι, ἡ θυγάτηρ μου, αὐτὴ ἐκείνη ἥτις εἶχε πέμψῃ τὴν ἱερογλυφικὴν σφραγίδα, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, ἐτεχνάσθη, συνδυάσασα ἐκ συγγραμμάτων περιεχόντων ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς, ὧν αἱ πλεῖσται εἰσὶν ἔπαινοι τῶν Αἰγυπτίων Θεῶν καὶ εὐχαί, καὶ τῷ ἔπεμψεν εὐχετικὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἑορτήν του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου μοὶ ἐπέμφθη Γραμματεὺς ὁ κ. Μιχ. Δουρούτης, ὃν εὐχαρίστως εἶδον καὶ περιχαρῶς ἐδέχθην. Συγχρόνως δ᾽ ἔφθασεν εἰς Βερολῖνον καὶ ἡ νέα κυρία Μιναράκη, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Εἰσαγγελέως, ἐμβριθὴς νεάνις, πεμφθεῖσα ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης ἵνα σπουδάσῃ τὰ περὶ τῶν εὐεργετικῶν νοσοκομείων πρὸς ἵδρυσιν τοιούτου καὶ ἐν Ἀθήναις, δι᾽ ὃ καὶ τὴν εἰσήγαγον εἰς τὸ μέγα καὶ ἐπίσημον Bethanien, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας κατάκλειστος καὶ μοναχῆς σχῆμα λαβοῦσα, ὡς αἱ λοιπαὶ ἐπιμελήτριαι, καὶ πολλάκις ἐκεῖ τὴν ἐπεσκέφθην, καὶ διέτρεξα λεπτομερῶς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν της, τὸ ἀξιόλογον κατάστημα.

Ἡ πάρεργος ἐνασχόλησίς μου, ὁσάκις ἡ ἐπίσημος μοὶ ἄφηνε καιρόν, ἦν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἡ τῆς μεταφράσεως τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντου, γινομένη, ὡς πᾶσαι αἱ τοιούτου εἴδους, εἰς ἃς ἐπεδόθην, οὐχὶ κατ᾽ οἶκον καὶ τὰς ἐργασίμους ὥρας, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἄλλως μάτην ἀπολύμενον χρόνον τῆς διὰ τῶν ὁδῶν διαβάσεως ἢ τῶν περιπάτων. Ὡς δ᾽ εἰς τῶν Περσῶν τὴν μετάφρασιν μοὶ εἶχε συμβῆ, οὕτω καὶ ταύτης ἀπώλεσα μέρος, τὰ ᾄσματα Ε.΄ καὶ ΣΤ.΄ καὶ ἤρχισα πάλιν αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τὰ ἐπανεῦρον, ἀφ᾽ οὗ ἐπεράτωσα τὸ Ε΄. καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ΣΤ΄.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον, πεμφθέντος τοῦ κ. Μαυροκορδάτου νὰ συγχαρῇ τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας διὰ τὴν ἐνθρόνισίν του, ὁ ἐμὸς Ἀκόλουθος Γεωργαντόπουλος ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην πρὸς συναντησίν του, καὶ ἐπέτυχε νὰ τὸν συνοδεύσῃ ὑπὸ χαρακτῆρα ἐπίσημον, εἰς ὅ, καίτοι μὴ ἐντελῶς ἔῤῥυθμον, ἐγὼ οὐδεμίαν ἀντέταξα δυσκολίαν.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ἦλθεν εἰς Βερολῖνον ὁ Βάδδιγκτων, ὃν ἐπισκεφθείς, τῷ εἶπον περὶ τῆς γεγομένης ἀδικίας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς μὴ παραδόσεως εἰς αὐτὴν τῶν Ἰωννίνων. Ἀλλὰ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι εἰς τὸ Συνέδριον αὐτὸς δὲν ἦν ὑπὲρ τῆς γνώμης τῆς παραχωρήσεως αὐτῶν, καὶ ἐφρόνει ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑπομονήν, καὶ τὴν φρόνησιν τοῦ νὰ παρασκευάζῃ ἐπιτηδείως τὸ μέλλον, δεικνυμένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀξία αὐτοῦ

Τῇ 16)28 Μαΐου παρευρέθην εἰς τὴν ἐπίσημον τελετὴν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Πανεπιστημίου ἱδρυ-

θέντων ἀγαλμάτων τῶν δύω ἀδελφῶν Οὔμβολδ, εἰς ἣν ἦλθεν ὁ Αὐτοκράτωρ πεζὸς ἐκ τῶν ἀπέναντι Ἀνακτόρων μετὰ μόνου τοῦ Ὑπασπιστοῦ του. Περατωθείσης δὲ τῆς τελετῆς, εἰς ἣν ἠγόρευσαν ὁ Ὑπουργὸς Gossler, ὁ Βιρχὸβ καὶ ὁ Dubois Raymond, ἐπορεύθη πρὸς γραίαν τινὰ κυρίαν, ἐκεῖ ποὺ καθημένην, καὶ συνδιελέγη μετ' αὐτῆς προσηνέστατα. Ἐρωτήσας δ' ἔμαθον, ὅτι ἦν τοῦ ἑτέρου τῶν ἐνδόξων ἀδελφῶν ἡ χήρα, 4 ἔτη μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀποθανοῦσα.

Ἀναλαβόντος τότε περίπου τοῦ Furstner ἐν Βερολίνῳ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Α. Danhauser συνταχθείσης μουσικῆς τοῦ Κουτρούλη, οὗ τὴν ἐμὴν μετάφρασιν ἐξέδωκεν ὁ Schottländer, τὸ κομψὸν τῆς μουσικῆς ἐξώφυλλον εὐηρεστήθη νὰ ζωγραφήσῃ δι' ἐμὲ ἡ κυρία Scholze, θυγάτηρ τοῦ ἐπιδεξιωτάτου σχεδιαστοῦ τοῦ Claderadatsch.

Ἀλλ' ἐν τούτοις, μαθὼν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, ὅτι ἡ σύζυγός του Ἐλίζα, πάσχουσα ἀπό τινός, ἤρχετο, μετὰ τῆς νύμφης μου Λουκίας, εἰς Βαυαρίαν, καὶ ἐκεῖθεν μόνη εἰς Ἔμς, ἔσπευσα νὰ μεταβῶ ἐκεῖ τῇ 8)20 Ἰουνίου, ἵνα τὴν ὑποδεχθῶ, ἀφῆκα τὰς θυγατέρας μου ἐν Witzleben, τὴν ἐξοχὴν τῆς κυρίας Στέγγελ, καὶ ἔσπευσα εἰς Ἔμς, ἔνθα καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ διέτριβεν. Ἀφιχθεὶς δὲ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης, κατέλυσα εἰς ὃ καὶ ὁ ἴδιος ξενοδοχεῖον, τὸ Curhaus, καὶ ἔσπευσα νὰ ἐγγραφῶ, ἵνα τῷ προσφέρω τὰ σεβάσματά μου. Προσκληθεὶς δέ, παρεκάθησα τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν γεῦμα μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, τοῦ Πρίγκηπος τοῦ Νάσσαου, τοῦ ἐν Ῥώμῃ Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας Ἰξκοὺλ κλ. Ἐσχετίσθην δ', ἐπὶ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου, πολὺ μετὰ τοῦ ἰδιαιτέρου Γραμματέως τοῦ Αὐτοκράτορος, κ. Λιχνόβσκη, ὅστις καὶ ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν ἡμῶν μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι, ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, μόνοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν οἱ κυρίως τὰς συμπαθείας ἑλκύοντες.

Εἰς τὴν νύμφην μου, ἣν ὑπεδέχθην τὴν ἐπιοῦσαν, ὁ ἰατρὸς οὐδὲν εἶπεν ὅτι εὗρεν ἐπίφοβον σύμπτωμα· οὐχ ἧττον ὅμως τὴν προέτρεψε ν' ἀφίσταται τῆς πολλῆς μουσικῆς, διότι, ἐμπειροτάτη

οὖσα εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, συνεκάλει ἐνίοτε μουσικοὺς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θιάσου, καὶ ἔπαιζε μετ᾽ αὐτῶν ἐν συναυλίᾳ.

Τῇ ἐπαύριον δὲ τῆς ἀφίξεώς της ἦν λαμπρὰ λεμβοδρομία εἰς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ προσεκλήθη ἡ ἰδία μετ᾽ ἐμοῦ νὰ παραστῇ εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐξώστου, ἔνθα εὗρον ἀφορμὴν διὰ μακρῶν περὶ πολιτικῶν νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ τοῦ Πρίγκηπος τοῦ Νασσάου.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἰδὼν εἰς τὸν περίπατον διερχομένας εἰς δύω ἁμάξας κυρίας εἰς ἐμὲ ἀγνώστους, ἤκουσα ὅτι ἦν ἡ Βασίλισσα τῆς Ῥωμανίας, ἥτις, γευματίσασα παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, ἐπέστρεφεν εἰς τὸ πλησίον ἐκεῖ κείμενον ξενοδοχεῖόν της, ἵνα ἑτοιμασθεῖσα, ἀπέλθῃ ἀμέσως εἰς Neu Wied, ὅπου τότε διέμεν, παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ της. Ἰδὼν λοιπὸν πρὸ τοῦ ξενοδοχείου κυριόν τινα, ὅστις ἔμαθον ὅτι ἦτον ὁ χρέη ἐκτελῶν Αὐλάρχου τῆς Βασιλίσσης, προσῆλθον πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ προσφέρῃ τῇ Βασιλίσσῃ τὰ σεβάσματά μου καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης μου διότι, μὴ γνωρίζων πρὶν τὴν ἄφιξίν της, δὲν ἐδυνήθην νὰ ζητήσω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῶ. Ἀλλ᾽ ἡ Βασίλισσα, ἅμα ἔμαθε τοῦτο, ηὐδόκησε νὰ διατάξῃ ἀμέσως νὰ εἰσέλθω, μ᾽ ἐδέχθη εὐμενέστατα εἰς δωμάτιον πλῆρες τῶν αὐλικῶν, οἵτινες τὴν συνώδευον, πολλοὺς μοὶ εἶπεν ἐπαίνους περὶ τοῦ Κλέωνος, τῆς Δώρας καὶ τῆς μικρᾶς Ἕλλης καὶ τῆς ἀγχινοίας καὶ τῶν τριῶν, καὶ μὲ ἀπεκάλεσε συγγενῆ της ἐν φιλολογίᾳ. Ἐκ τούτων ἐπωφεληθείς, τῇ ὡμίλησα περὶ νέας τινός, Ἐλίζης, θυγατρὸς τῆς φίλης μου κυρίας Mayer, ἥτις τῇ εἶχε πέμψῃ ζωγραφίας της, δι᾽ ἓν τῶν διηγημάτων τῆς Βασιλίσσης, χωρίς ποτε νὰ λάβῃ ἀπάντησιν, καὶ ἐπέτυχον, ὥστε, πρὸς χαρὰν καὶ εὐδαιμονίαν ταύτης καὶ τῆς πάσης οἰκογενείας της, μετ᾽ ὀλίγον ἔλαβεν ἡ νέα, οὐ μόνον χαριεστάτην ἐπιστολήν, ἀλλὰ καὶ δύω φωτογραφίας τῆς Ἀνάσσης· Ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον τὴν Ἡγεμονίδα ἐν τῇ ἁμάξῃ, ἔχουσαν κάλυμμα πρὸ τοῦ προσώπου, δὲν μοὶ ἐφάνη εὐειδής. Ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν ἐντύπωσιν ἔλαβον, ὅτε, ἐπὶ τῆς συνδιαλέξεως, ὕψωσε τὸ κάλυμμα.

Ἔφθασαν δὲ καὶ αἱ θυγατέρες μου μετ' ὀλίγον εἰς Ἔμς. Τότε δ' ἐπεσκέφθη ἡμᾶς καὶ μεθ' ἡμῶν ἐσχετίσθη ἡ ἐκεῖ ἐπιδημοῦσα νέα, εὐφυὴς καὶ ὡραία Ἀγγλὶς μυθιστοριογράφος κ. Allhusen, ἥτις καί τινα τῶν ἀξιολόγων καὶ γενικῶς ἐκτιμωμένων ἔργων της μοὶ ἐδώρησε.

Ἐπειδὴ δ' ὀλίγον ἀπεῖχον τῆς Κοβλεντίας, μετέβην ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Κομήσσης Ἑλένης Δόνα, τὸ γένος Μαυροκορδάτου, καί, ἐκεῖ διατριβούσης τότε καὶ τῆς Αὐτοκρατείρας, παρεκάλεσα τὴν Κυρίαν τῆς Αὐλῆς νὰ τῇ ὑποβάλῃ τὴν ἔκφρασιν τοῦ βαθέως μου σεβασμοῦ, καὶ εἶτα δι' ἀτμοπλοίου μετέβην εἰς Βόνναν, εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἤδη ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου πάσχοντος Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου Mati Sobernheim, ὃν ὅμως ὁ ἰατρός, παρ' ᾧ διέμενε, δὲν μοὶ ἐπέτρεψε νὰ ἰδῶ. Ἐπισκεφθεὶς δὲ μόνον τὴν κ. Ward, ἀδελφὴν τῆς νύμφης μου Δωροθέας, ἐπέστρεψα εἰς Ἔμς.

Τῇ 24)5 Ἰουλίου τὸν Αὐτοκράτορα ἀπερχόμενον, προέπεμψε πᾶσα ἡ κοινωνία εἰς τὸν Σταθμόν, καὶ αἱ κυρίαι τῷ προσέφερον ἀνθοδέσμας, ἐγὼ δὲ τῷ εἶπον ὅτι τῷ προσάγω, ἣν μόνην ἔχω ἀνθοδέσμην, συγκειμένην ἐκ τῶν θυγατέρων καὶ ἐκ τῆς νύμφης μου

Τῇ 3)15 Ἰουλίου, ἀφεὶς τὰς θυγατέρας μου παρὰ τῇ νοσηλευομένῃ νύμφῃ μου, μετέβην μόνος εἰς Βεισβάδεν, διότι εἶχον μάθῃ ὅτι ἀφικνεῖται ἐκεῖ ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν. Ἀλλ' ἡ εἴδησις ἦτο πρόωρος. Ἐν τούτοις συνανεστράφην μετὰ τοῦ ἐξόχου μεταφραστοῦ στιχουργοῦ Rodenstedt, μετὰ τοῦ μυθιστοριογράφου Wachenhusen, τῆς πρώην οἰκοδεσποίνης μου Gitschow, καὶ προσεκλήθην εἰς τὸ 7 ὥρας ἀπέχον ὁπλοποιεῖον Krupp εἰς Essen, ἀλλ' ἐπελθόντων ἐγγράφων τῆς ὑπηρεσίας, ἐκωλύθην νὰ ὑπάγω.

Ἐν τούτοις ἦλθεν ἡ γνώριμός μου κ. Adelsen (πρώην Kohn) μετὰ τῆς οἰκογενείας της, καὶ κατῴκησεν εἰς ἣν οἰκίαν εἶχον καὶ ἐγὼ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου, Villa Park, τὴν τοῦ προλαβόντος ἔτους κατοικίαν μου.

Ἔφθασε δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς τῇ 18)30, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐκάθησα εἰς τὸ πρόγευμά του. Αἱ συνδιαλέξεις μου πολλάκις ἐστρέφοντο περὶ τὴν ἀνάγκην ἱδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ' ἡ Α.

Μ. ἀντέτατε τὴν ἔνστασιν, ὅτι δὲν ἔβλεπεν ὑπάρχοντα τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα. Καὶ περὶ θεάτρου δὲ καὶ τῶν διαφόρων ἑταιρειῶν ἐξέθηκα τῇ Α. Μ. τὴν γνώμην μου, καὶ τῷ ἔδωκα τὰς περὶ τούτων σημειώσεις μου, δι' ἃς καὶ τὴν διαταγὴν ἔλαβον νὰ μείνω ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐν Βεισβάδῃ. Μεταξὺ δὲ τῶν πολιτευομένων μοὶ ἐφαίνετο προτιμῶν τότε τὸν Δεληγιάννην τοῦ Τρικούπη.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ὑπασπιστοῦ τῆς Α. Μ. κ. Χατζηπέτρου, διατρίβων εἰς Βερολῖνον ἐπὶ στρατιωτικῇ ἀσκήσει, εἶχε στενῶς σχετισθῇ μετὰ τῆς ἤδη συνοίκου μου κ. Ἄδελσεν, καὶ τὴν ἐσύστησε δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸν πατέρα του· δι' ὃ οὗτος, ἐλθών, μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν πάρουσιάσω τὸ ἑσπέρας κατὰ τὸν περίπατον ἐν τῷ δημοσίῳ κήπῳ, ὃ καὶ ἔπραξα, συμπαρουσιάσας συγχρόνως, μετὰ τῆς κ. Ἄδελσεν τὴν εὐφυᾶ καὶ ὡραίαν κυρίαν Pasteur ἐκ Βελγίου.

Τῇ ἐπιούσῃ, πρὸ τοῦ προγεύματος, ἐν ᾧ τὸ κατοικίδιον φέρων ἱμάτιον, ἔτυχον ἐργαζόμενος τὸ τέλος τῆς μεταφράσεως τοῦ Δάντου, ἐκρούσθη ἡ θύρα μου, καὶ ὁ εἰσελθὼν ἦτον... ὁ Βασιλεύς, ὅστις καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς λίαν τιμώσης με ταύτης ἐπισκέψεως, εὐηρεστήθη νὰ μ' ὑποσχεθῇ ὅτι καὶ τῇ ἐπαύριον θὰ ἤρχετο τὸ ἑσπέρας διὰ τὸ τέϊον παρ' ἐμοί. Εἰς ἀῤῥωγὴν τότε ἐπεκαλέσθην καὶ τὴν κυρίαν Ἄδελσεν μετὰ τῆς θυγατρός της καὶ τὴν κυρίαν Pasteur· ἡ δὲ Α. Μ. εὐηρεστήθη νὰ διαμείνῃ μέχρι πέραν τοῦ μεσονυκτίου παρ' ἐμοί, χαρτοπαικτοῦσα μετὰ τῶν κυριῶν.

Ἐν τούτοις, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὁ κ. Χατζηπέτρος μοὶ ἐπανέλαβεν, ἣν ἡ κυρία Ἄδελσεν μοὶ εἶχεν ἤδη ἀπευθύνῃ αἴτησιν, τοῦ νὰ προτείνω τὸν ἄνδρα της ὡς Γενικὸν Πρόξενον, ἀντὶ τοῦ νοσοῦντος Σοβεργχάϊμ· ἀλλ' ἀπήντησα, ὡς καὶ πρίν, ὅτι τοῦτο θὰ ἐπέφερεν ἴσως καὶ τὸν θάνατον τοῦ δυστυχοῦς ἀσθενοῦς, ὃν ὀφείλομεν νὰ περιμείνωμεν μᾶλλον παρὰ νὰ ἐπιφέρωμεν, ἢ κἂν οὐδὲν νὰ πράξωμεν, μέχρις οὗ ἡ νόσος ἀποδειχθῇ ἀνίατος. Προσωρινὸν δ' ἀντικαταστάτην του ἐπρότεινα καὶ τὸ Ὑπουργεῖον ἐδέχθη τὸν γαμβρόν του κ. Στέγγελ.

Ἐπέστρεψα δ' εἰς Βερολῖνον τῇ 28)9 Αὐγούστου, καί, ζητηθείς, ἔπεμψα στίχους τινάς, ἵνα γραφῶσιν εἰς τὸ δίπλωμα, ὃ

ἔμελλε νὰ ἐκδοθῇ ὑπὲρ τῶν παθόντων ἐκ τοῦ σεισμοῦ εἰς Casa Miciola„ καὶ τῇ ἀοιδῷ κυρίᾳ Drösser, γαλλικοὺς στίχους διά τινα συμφωνίαν τοῦ Chopin.

Ἡ κυρία Ἄννα Σόβερνχάϊμ, διατρίβουσα μετὰ τῆς οἰκογενείας της καὶ τῆς φίλης της κυρίας Βέρτολδ εἰς Heilingendam, παραλίαν ὡραίαν ἐξοχὴν λουτρῶν, ἐν ᾗ τὸ θέρος διαμένει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Αὐτοκράτορος, μὲ προσεκάλεσε καὶ μ' ἐφιλοξένησεν ἐκεῖ ἐπὶ δύω ἡμέρας, μεθ' ἃς μὲ συνώδευσε μετὰ τοῦ κ. Hayden, Διευθυντοῦ τῶν λουτρῶν, μέχρι τῆς πόλεως Dobran, εἰς ἧς τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ ὡραίαν Μητρόπολιν μᾶς ἐδείχθησαν εἰκόνες τῶν Βένδων Βασιλέων, ἄγαλμα τεθριμμένον Λήδας, ὃ ὁ ὁδηγὸς ἡμῶν μᾶς ἐξήγησεν αὐτό, ὡς τὸ τῆς γυναικὸς του Λότ, ἕτερον ἄγαλμα ξύλινον βυζαντινῶν χρόνων, ὃ μᾶς εἶπεν ὅτι παρίστα τὸν Βισλιπούλσην, καὶ ὀπήν τινα εἰς τὸν τοῖχον παρὰ τὸ ἔδαφος, ἐγκλείουσαν, κατ' αὐτόν, ἀπόσπαμα τοῦ σκότους τῆς Αἰγύπτου, ἐκεῖθεν μετακομισθέν. Ἀνέγνωμεν δ' ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ἐκκλησίας καὶ πολλὰ ἀρχαῖα ἔμμετρα ἐπιγράμματα ἐπὶ τὸ κωμικώτερον συντεταγμένα.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου εἰς Βερολῖνον, ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ῥωμανίας· καὶ ἐζήτησα μὲν τὴν τιμὴν νὰ τῷ παρουσιασθῷ, ἀλλὰ μοὶ ἐμήνυσε διὰ τοῦ Πρέσβεώς του, κ. Λιττεάνου, ὅτι, μέλλων νὰ μείνῃ μόνον μίαν ἡμέραν, ἐλυπεῖτο ὅ,τι δὲν ἐδύνατο νὰ μὲ δεχθῇ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλ' ἐν τούτοις, στενοχωρούμενος διότι πρὸ καιροῦ προτάσεις ἢ σκέψεις μου, ἃς ἐγὼ ἐθεώρουν σπουδαίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔμενον τὸ πλεῖστον ἄνευ ἀπαντήσεων, ἐπάναγκες ἐνόμισα νὰ μεταβῶ ἐγὼ αὐτὸς εἰς Ἀθήνας, ἵνα καὶ προφορικῶς συνεννοηθῶ μετὰ τῶν Ὑπουργῶν. Ἐδραξάμην δὲ τῆς εὐκαιρίας, ὅτι ἡ νύμφη μου, ἐλπίζουσα ὅτι εἰσῆλθεν εἰς περίοδον ἀναῤῥώσεως, ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν οἰκογένειάν της, καὶ ἔπρεπε νὰ συνοδευθῇ.

Ἐζήτησα λοιπὸν δίμηνον ἄδειαν, καὶ λαβὼν αὐτήν, ἀπῆλθον τοῦ Βερολίνου τῇ 17)29 Σεπτεμβρίου. Φθὰς δ' εἰς Μόναχον κατέλυσα πάλιν, ἔνθα ᾤκει ἡ οἰκογένεια τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου.

Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἔκθεσις καλλιτεχνική, ἣν καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν εὐθὺς ἐπεσκέφθην, ἀφ' οὗ δὲ διέτρεξα διάφορα δωμάτια, καὶ πολλὰς ἀξιολόγους εἰκόνας ἐθαύμασα, εἶδον εἰς ἓν μεγάλην συῤῥοήν, καὶ ἠρώτησά τινα τί ἦν τὸ ἑλκύον τοσοῦτο τὴν κοινὴν περιέργειαν· ὁ δὲ μοὶ εἶπε:

Τὰ παιδία τοῦ Κάουλβαχ, τὸ θαυμάσιον ἔργον τοῦ μεγάλου τεχνίτου. Τότε ἐπλησίασα καὶ ἐγώ, καί,—ὢ τῆς μεγάλης ἐκπλήξεως—εἶδον ὅτι ***τὰ παιδία τοῦ Κάουλβαχ*** ἦσαν.... τὰ ἰδικά μου παιδία, τὰ δύο ὡραῖα ὀρφανὰ κοράσια τοῦ φιλτάτου μου Ἀριστείδου. Τὴν εἰκόνα εἶχε παραγγείλει ἡ μήτηρ των. Τόσην δὲ μετὰ ταῦτα ἀπέκτησεν αὕτη φήμην, ὥστε, ἐπειδὴ ὁ Καουλβὰχ ἐξητεῖτο νὰ τὴν στέλλῃ εἰς πάσας τὰς ἐκθέσεις τῆς Εὐρώπης παρεκάλεσε τὴν νύμφην μου νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ τὴν λάβῃ ὀπίσω ἀντικαταστήσας αὐτὴν δι' ἄλλης, οὐχ ἧττον περικαλοῦς.

Ἐπὶ τῆς βραχείας ταύτης διαμονῆς μου ἐν Μονάχῳ, ἐγνωρίσθην καὶ προσωπικῶς μετὰ τοῦ ἐκ Ζακύνθου κ. Θεοχάρη, μεθ' οὗ ἤμην εἰς ἀλληλογραφίαν, καί, κατ' αἴτησίν του, εἶχον κατορθώσῃ νὰ δοθῇ εἰς τὸν υἱόν του ἡ ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ τῆς Βαυαρίας ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου Α΄. δι' ἕνα Ἑλληνόπαιδα κληροδοτηθεῖσα ὑποτροφία.

Ἐγνώρισα δὲ καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ κ. Θεοχάρη, νέας εὐγενεστάτας καὶ ἄριστα ἀνατεθραμμένας, ὧν ἡ πρωτότοκος, δυστυχῶς μετ' ὀλίγον εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας ἀποθανοῦσα, ἔγραφε καὶ ἀξιόλογα φιλολογικὰ ἄρθρα εἰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας.

Ἐκ Μονάχου δὲ κατῆλθον εἰς Βρεντήσιον, ἔνθα, κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν, συνηντήθην μετὰ τῆς νύμφης καὶ τῶν θυγατέρων μου, προερχομένων ἐξ Ἔμς, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, ἐλθόντος ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ συναπήλθομεν τῇ 23 Σεπτεμβρίου /5 Ὀκτωβρίου.

Ἡ ὁδοιπορία ἡμῶν ἦν αἰσία καὶ ἄνευ περιπετειῶν. Ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ δὲ ἀπήντησα τὸν τυπογράφον κ. Πεῤῥῆν, καὶ μετ'

αὐτοῦ συνεννοήθην περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ τόμου ΙΑ´ καὶ ἐπέκεινα περαιτέρω ἐκδόσεως τῆς σειρᾶς τῶν ἐμῶν **Ἁπάντων,** δοὺς αὐτῷ μετὰ ταῦτα καί, ἃς ἐν Ἀθήναις εἰργάσθην, προσθήκας εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Καλλιτεχνίας.

Ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἀφίχθημεν τῇ 25)7 Ὀκτωβρίου, κατῴκησα παρὰ τῷ υἱῷ μου Ἀλέξῃ εἰς ὁδὸν Σόλωνος. Ἡ πρώτη δὲ μέριμνά μου ὑπῆρξε ν᾽ ἀναζητήσω τοὺς κ. Ὑπουργούς, καὶ νὰ συνδιαλεχθῶ μετ᾽ αὐτῶν περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων. Καλὴν ὅμως ἐντύπωσιν δὲν μοὶ ἐνεποίησεν, ὅτε, ἐκ τῆς συνεντεύξεώς μου μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, μοὶ ἐφάνη προκύπτον τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰς ἐξωτερικὰς τῆς Ἑλλάδος σχέσεις ἐξετίμα ὑπὸ μικρόλογον, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν μεγάλην καὶ γενικὴν αὐτῶν ἔποψιν. Ὅτε τῷ ὡμίλησα περὶ τῆς ζητουμένης ὑπὸ τῆς Γερμανίας συνομολογήσεως ἐμπορικῆς συνθήκης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀλίγα ἔχει κοινὰ μετὰ τῆς Γερμανίας συμφέροντα, καὶ ἐνέδωκε μόνον, ὅτε ἐπέμεινα, καταδεικνύων τὴν μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν μετ᾽ αὐτῆς φιλικῶν σχέσεων. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸ πάντων ἐμερίμνα, τότε, περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν ἐν Ρωμανίᾳ ἀκινήτων μοναστηριακῶν κτημάτων, ἃ ἡ Ρωμουνικὴ Κυβέρνησις ἠξίου νὰ δημεύσῃ, ὧν ὅμως τὰ πλεῖστα διέφευγον τὴν ἡμετέραν δικαιοδοσίαν, καθ᾽ ὃ ἀνήκοντα εἰς μοναστήρια τῆς Τουρκίας. Οὐχ ἧττον ἐφρόνει ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ διαμείνω ἐν Ἑλλάδι καθ᾽ ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἀδείας μου, ἀλλὰ νὰ σπεύσω νὰ ἐπιστρέψω εἰς Γερμανίαν, ἵνα κατορθώσω δὲν ἠξεύρω πῶς, τὴν διὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ ἡμῶν λύσιν τοῦ ζητήματος. Εἰς δὲ τὸν Ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τοὺς ἄλλους ἀνήκοντας Ὑπουργοὺς πολλὰ ἐξέθηκα, ἐκ τῶν ὅσων ἐθεώρουν, ὡς συντελεστικὰ εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἷον περὶ ἱδρύσεως Ἀκαδημίας, ἧς τῷ ἔδωκα καὶ τὸ σχέδιόν μου, περὶ ἐπιμελείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ περιορισθῇ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς εἰς τὰ νομοθετικὰ καὶ τούτοις σχετικὰ συγγράμματα, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν αὐτῇ κατατεθειμένα νὰ

μετατεθῶσιν εἰς τὴν δημοσίαν· περὶ ἐναποθέσεως ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ὡς τῆς τοῦ «Κήπου τῶν Μουσῶν», τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ Τραϊανοῦ, εἰς τὰς ἀνηκούσας αὐταῖς θέσεις· περὶ ἱδρύσεως καὶ κανονισμοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου· περὶ ἀστυνομίας τῆς κατασκευῆς τῶν ὁδῶν τῶν πόλεων· περὶ ἀποστολῆς νέου τινὸς ἀρχαιολόγου εἰς Βερολῖνον, ὅστις νὰ μελετήσῃ τὴν εἰς τὸ ἐκεῖ μουσεῖον γινομένην διάταξιν τῶν εὑρημάτων τῆς Ὀλυμπίας, περὶ ἀπονομῆς παρασήμων εἰς εὐεργέτας τῆς Ἑλλάδας, ἢ τοὺς ἐπὶ μακρὸν ἐντίμως ὑπηρετήσαντας, ὡς τὸν Σλείμανν, τὸν ἰατρὸν Πάλλην, τὸν Ποστολάκαν. Καὶ ἄλλα πολλὰ εἶπον, εἰς ἃ ὅμως οὐδεμίαἐδόθη προσοχή, διότι καὶ οἱ τότε, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν πρὶν καὶ ἔκτοτε ὑπουργῶν, τὰ τοιαῦτα ἐθεώρουν παιδαριώδη καὶ ὅλως δευτερεύοντα ἀπέναντι τῶν σπουδαίων συμφερόντων διορισμοῦ ὑπαλλήλων πρὸς θήρευσιν ψήφων καὶ τῶν τοιούτων.

Καὶ εἰς τὸν Βασιλέα δέ, πρὸ δύω ἡμερῶν ἐξ Εὐρώπης ἐπανελθόντα, παρουσιάσθην καί, ἐπαναλαβών, ἐσύστησα τὰς κυριωτέρας τῶν προτάσεών μου, καίτοι ὁμολογήσας τὴν πεποιθησίν μου, ὅτι, δυστυχῶς, κατὰ τὸ ἐπιβληθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαναστατικὸν πολίτευμα ὁ Βασιλεὺς ὀλίγον ἐδύνατο, ὅπως ἐπιβάλῃ καὶ τὰς ἀρίστας τῶν προθέσεών του.

Τὸ Μουσεῖον δ' ἐπισκεφθείς, μετ' ἀπορίας εἶδον ἐν αὐτῷ τμῆμα ἐπιγραφόμενον, ὡς ἀνῆκον τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ, ἐν ᾧ, κατὰ τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς κανονισμόν, ἡ ἑταιρεία εἶχεν ἱδρυθῇ, οὐχὶ ἵνα ἔχῃ μουσεῖον αὐτή, ἀλλ' ἵνα, δι' ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν, συντελῇ εἰς τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου τὸν πλουτισμόν.

Βαθέως δ' ἐλυπήθην ἐπισκεφθεὶς τὸ Ζάππειον, καὶ ἰδὼν τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχέδιον, μετ' ἀκατανοήτου ἀβελτηρίας καὶ ὅλως ἀκρίτως, καταστραφέν, ὥστε, διὰ πᾶν ἄλλο ἢ δι' ἔκθεσιν ἦν κατάλληλον τὸ κατάστημα, καταδαπανηθείσης εἰς τὸ ἐξάμβλωμα τοῦτο ποσότητος πολὺ ἀνωτέρας τῆς προϋπολογισθείσης.

Καὶ τὸ Ἐργαστήριον δὲ τῶν Ἀπόρων Γυναικῶν μοὶ ἀπετέλεσε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν ἀνταπεκρίνετο ἐντελῶς εἰς τὴν θεραπείαν τῶν μᾶλλον κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν, δι' ἣν ὠργανίσθη.

Ἦλθον δέ, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, τρεῖς Κρῆτες πρὸς ἐμὲ

καὶ μοὶ εἶπον, ὅτι προὐτίθεντο νὰ κηρύξωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τοὺς προέτρεψα, ἵνα μὴ βλάψωσι μᾶλλον ἢ ὠφελήσωσι τὴν πατρίδα των νὰ περιμείνωσιν εὐκαιρίαν, καθ᾽ ἣν θὰ εἶχον ὑποβοηθοῦντα αὐτοῖς τὰ συμφέροντα τινῶν τῶν πρωτίστων Δυνάμεων, καὶ δὲν θὰ τοῖς προσήπτετο ὅτι συνετάραξαν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἠρεμίαν. Ταῦτα δ᾽ εἰπὼν καὶ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Τρικούπην, εὗρον αὐτὸν συμφωνοῦντα.

Εἰς τὸν Σύλλογον δὲ μεταβὰς τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἔμαθον, μετὰ χαρᾶς, παρὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου, ὅτι διετήρουν 175 σχολεῖα, ἔνθα μάλιστα ἦσαν ἀναγκαῖα. Ἐν φιλολογικῇ δὲ συνδιαλέξει, ἣν εἴχομεν τότε, μοὶ διετείνετο ὅτι οἱ Κουτσόβλαχοι ἦσαν ἄποικοι τῶν Βλάχων, ὧν τὸ ὄνομα ἐθεώρει παραφθορὰν τοῦ Walschen, ἐν ᾧ ἐγώ, ἐξ ἐναντίας, ἐθεώρουν καὶ τούτους, ὡς καὶ τοὺς Βλάχους, ὡς λείψανα τῶν ἐκ Ρώμης πεμπομένων στρατιωτικῶν ἀποικιῶν, καὶ τὴν γνώμην μου ταύτην ἐξέθηκα ἐν ἀγορεύσει εἰς τὸν Παρνασσὸν τῇ 18 Ὀκτ. (9 Νοεμβρίου).

Πλὴν τῶν δημοσίων Μουσείων δ᾽ ἐπεσκέφθην καὶ τὸ Τρωϊκὸν τοῦ κ. Σλειμάνν, οὐ πολὺ ἐλαττούμενον τοῦ δωρηθέντος εἰς τὴν Πρωσσίαν, καὶ οὗ, ἐξ ἰδίου σφάλματος, ἡ Ἑλλὰς ἐστερήθη. Εἶτα δὲ παρεκάθησα εἰς τὸ πρόγευμα τοῦ ἐνθουσιώδους ἀρχαιολόγου, μετὰ τῆς ἑλληνικωτάτης οἰκογνείας του καὶ δύο παιδαγωγῶν του, μιᾶς γερμανίδος καὶ μιᾶς γαλλίδος, ἃς εἶχε μετονομάσῃ Ἀντιγόνην καὶ Ἡραίαν, ὡς καὶ τοὺς ὑπηρέτας του Βελλεροφόντην καὶ Οἰδίπουν.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἣν ἀμέσως τὰς πρώτας ἡμέρας ἀνέβην, ἀπήντησα τὸν Γερμανὸν ἀρχιτέκτονα κ. Dörpfeld, γαμβρὸν τοῦ ἐν Βερολίνῳ φίλου μου Καθηγητοῦ κ. Adler, καὶ οὗτος ἠμφισβήτει τὰς περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Ἐρεχθείου δόξας μου, ἀλλ οὐχὶ πειστικῶς κατ᾽ ἐμέ.

Τὸ δὲ Βρεφοκομεῖον, ὃ ἐδικαιούμην ἐν μέρει νὰ θεωρῶ ὡς ἔργον μου, εὗρον καλῶς μὲν κατηρτισμένον, ἀλλ᾽ ἀνεπαρκές, διότι ἐδύνατο νὰ δίδῃ ἄσυλον εἰς 30 μόνον βρέφη, ἐν ᾧ ὑπὲρ τὰ 400 ἠριθμοῦντο τὰ ἔκθετα. Εὐτυχῶς ὅμως ἐγίνοντο πλεῖσται υἱοθετήσεις.

Μία τῶν πρώτων μου ἐπισκέψεων ὑπῆρξεν εἰς τὴν προσφιλῆ μου οἰκογένειαν τοῦ Βυζαντίου, ἔνθα μετὰ συγκινήσεως ἤκουσα, ὅτι ὁ σεβαστὸς ἐκεῖνος φίλος μου, ὁ ἀρχαϊκὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα, καὶ πάντων τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων σοφώτερος καὶ μετριοφρονέστερος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξέπνεε, τὸ ὄνομά μου διὰ στόματος εἶχε. Τῇ 17)29 Ὀκτωβρίου δὲ κευραυνοβόλοςμοὶ ἦλθεν ἀγγελία, ὅτι ὁ γαμβρός του Λουκᾶς Χαλκοκονδύλης ηὐτοκτόνησεν, ἀφεὶς εἰς ἀμηχανίαν τὴν ἔξοχον σύζυγόν του Μαρίαν μετὰ ἓξ ὀρφανῶν. Ἡ δ' ἀφορμὴ τῆς παρανενοημένης πράξεως, ἂν ἦν ζημία χρηματική, ἢ αἰφνιδία τις σωματικὴ ἢ διανοητικὴ ἀσθένεια, ἔμεινεν ἄγνωστος καὶ ἀνεξήγητος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του.

Εἰς ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, κ. Φόρδ, ποτὲ Γραμματέως Πρεσβείας ἐν Οὐασιγκτῶνι, ὅτε ἐγὼ ἐκεῖ ἐπρέσβευον, ἀπήντησα τὸν Στρατηγὸν Thür, μετὰ τῆς συζύγου του, θυγατρὸς τοῦ ἐν Ἑλλάδι πρὶν Βρεττανοῦ Πρέσβεως κ Βάϊς, συγγενοῦς δὲ τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος. Ὁ κ. Thür, ἀρξάμενος ἤδη τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, προσεκάλεσε τοὺς ἐκεῖ παρόντας διπλωμάτας, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἐμέ, μετὰ τῆς θυγατρός μου Αἰμυλίας, νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν Ἰσθμὸν μετ' αὐτοῦ. Ἀλλά, κατὰ τὸ ἐξημέρωμα, ὅτε ἐπρόκειτο ν' ἀπέλθωμεν, τόσον σφοδρὰ ἐνέσκυψε καταιγίς, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ γράψωμεν τοῖς συνοδοιπόροις, ὅτι ἡμεῖς ἀφιστάμεθα.

Τῇ 1)12 Νοεμβαίου, μετὰ θλιβερὰν τελετὴν μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήτου υἱοῦ μου Ἀριστείδου, ἐπεσκέφθην τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἦν λίαν δυσηρεστημένη διὰ τὴν ἀπονομὴν τινῶν παρασήμων εἰς ὑπηκόους της, καὶ ρητῶς μοὶ ὠνόμασε τὸν Πολλίνην, καὶ ὅτι μεγάλαι ὑπῆρχον δυσκολίαι, ὡς πρὸς τὸν μισθόν μου ἐπὶ τῆς διμήνου μου ἀπουσίας. Ἀμφότερα δὲ μοὶ ἐφάνησαν λίαν παράδοξα, τὸ πρῶτον, διότι ὁ Πολλίνης ἐκεῖνος εἶχεν ἤδη πλεῖστα παράσημα, καὶ γερμανικὰ καὶ ξένα, οὐδέποτε δ' ἐν Γερμανίᾳ εἶχον ἀκούσῃ ὅτι ἡ κυβέρνησις δυσηρεστεῖτο, ἂν εἰς τοὺς ὑπηκόους της ἐδίδοντο ξένα παράσημα, οὐδ' ἠρωτᾶτο διὰ τοῦτο. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον

δὲ ἀνήκουστον θὰ ἦν νὰ ἀρθῶσι δυσκολίαι περὶ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδείας ἐμοῦ, ὅστις, ἀπὸ δεκαετίας, ἄλλην ἄδειαν ποτὲ δὲν εἶχον ζητήση. Ἀλλ᾽, ἐρευνήσας, ἔμαθον ὅτι ταῦτα πάντα ἦσαν ἀνυπόστατα, καὶ μόνον ῥαδιούργων ὑπαλλήλων ἢ ἄλλων ὑποβολή, εἰς ἃς ἀφελῶς εἶχε πιστεύση ὁ Ὑπουργός.

Εἷς δὲ τῶν ποτὲ ὑπ᾽ ἐμὲ ὑπαλλήλων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας, ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, μοὶ εἶπεν ὅτι, καθ᾽ ἃς εἶχε πληροφορίας, ὁ κ. Θ. Δεληγιάννης, τότε Ὑπουργὸς, ἐπεζήτει τὴν κατάργησιν τῶν Πρεσβειῶν, πλὴν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν, κατὰ τὸν κ. Ζήνωνα, ἐγὼ ἔπρεπε νὰ μεταβῶ. Ἀλλ᾽ ὁ κ. Δεληγιάννης, ὃν εἶδον, οὐδεμίαν μοὶ ἐξέφρασε τοιαύτην πρόθεσιν, ὃ ἔπρεπε νὰ πράξῃ, ἐὰν τὴν εἶχεν ἴσως, οὐχὶ ἵνα συμβουλευθῇ καὶ τὴν γνώμην μου, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ μ᾽ ἀφήσῃ νὰ ἐπιστρέψω ἐπὶ ματαίῳ εἰς Γερμανίαν.

Παρὰ τῷ κ. Βασιλείῳ Μελᾷ, εἰ καὶ ὑποκειμένῳ ἤδη εἰς τὴν ἀσθένειαν, ἥτις τέλος ἐπέφερε καὶ τὸν ὀδυνηρὸν θάνατόν του, προσκληθείς, παρεκάθησα εἰς γεῦμα μετὰ τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Χατζηλαζάρου, θυγατρὸς τοῦ κ. Δημ. Βασιλείου, ἣν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Μασσαλίᾳ, καὶ μετά τινων τῶν εὐπορωτέρων ὁμογενῶν.

Μεταξὺ δὲ τῶν κυριῶν, ἃς ἐπεσκέφθην, ἦν ἡ κ. Γυλδεγκρόνε, χήρα τοῦ ποτὲ Ὑπασπιστοῦ τοῦ Βασιλέως, θυγάτηρ δὲ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Γάλλου Πρέσβεως, κ. Λογρενέ, ἥτις μοὶ ἔδειξεν ὀγκῶδες χειρόγραφον ἱστορίας τῶν Φράγκων ἐν Ἑλλάδι, ἣν εἶχε συγγράψῃ, καὶ ἀπήρχετο εἰς Παρισίους, ἵνα τὴν ἐκδώσῃ.

Μετὰ τῆς κυρίας δὲ Ζωῆς Βαλτατζῆ καὶ τῆς θυγατρός της Λουκίας συνεξέδραμον ἐγὼ μετὰ τῶν θυγατέρων μου καὶ τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη, εἰς Ἐλευσῖνα, ἔνθα ὁ ἐκεῖ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, κ. Φίλιος, μᾶς περιήγαγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρας, ὃν ἄρτι εἶχεν ἀνασκάψῃ· εἶτα δ᾽ ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν κυρίων Χαριλάου καὶ Ῥάλλη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθὲν μέγα σαπωνοποιεῖον.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν (τῇ 4)16 Νοεμβρίου), μεταβὰς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔμαθον παρὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Βλάχου, ὅτι ἡ ἐν Βερολίνῳ Πρεσβεία, ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου,

εἶχε προτείνῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ τότε ἐκεῖ Γενικοῦ Προξένου, κ. Σοβερνχάϊμ, διὰ τοῦ κ. Ἀδελσῶνος. Ἡ τοιαύτη οὕτω κατεπείγουσα πρότασις, ἥτις, οὔτε τὴν μετά τινας ἡμέρας ἐπιστροφήν μου δὲν περιέμεινε, βεβαίως δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἀγνοῶ ἂν ἐκ τοῦ Ὑπασπιστοῦ κ. Χατζηπέτρου ἢ ἐκ τίνος, διότι τὸ Γενικὸν ἐκεῖνο Προξενεῖον ἦτο θέσις ἀμεριμνομερίμνου, ἣν ὁ κ. Δελιγιάννης εἶχε, χαριζόμενος, θελήσῃ νὰ δώσῃ. Τοῦτο ἐξηγήσας εἰς τὸν κ. Βλάχον, τῷ προσέθηκα ὅτι, ἂν ὁ ἤδη ἀσθενῶν κ. Σοβερνχάϊμ ἐμάνθανεν ὅτι ἐπαύθη, τοῦτο ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ, οὐδὲν ἧττον ἢ τὸν θάνατόν του· διὰ τοῦτο προέτρεψα ν᾿ ἀπαντήσῃ τὸ Ὑπουργεῖον εἰς τὴν Πρεσβείαν, ἐρωτῶν τίς ἦν τότε ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ Προξένου, ἐν τούτοις δ᾿ ὅτι ἐγὼ θὰ ἔφθανον ἐκεῖ, καὶ θὰ ἔδιδον τὴν ἀπάντησιν, ὃ ἐνέκρινε πληρέστατα ὁ Γεν. Γραμματεύς· ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ Διάταγμα εἶχεν ἤδη ὑποβληθῇ, ὑπογραφῇ καὶ ἐπιστραφῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, εἰς ὃ ἐγὼ ἀπήντησα, ὅτι δὲν ἠξεύρω τίς δύναται νὰ ᾖ τούτου ἡ λυπηρὰ συνέπεια, ἧς ἀπεκδύομαι πᾶσαν εὐθύνην, καὶ τὸ αὐτὸ ἐπανέλαβον καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, γευματίσας τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τ᾿ Ἀνάκτορα.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκλήθην δ᾿ αὖθις εἰς πρόγευμα παρὰ τῇ Α. Μ. καί, μετὰ τὴν τράπεζαν, συμπεριλαβών με ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ ἰδιαίτερόν του γραφεῖον, μοὶ ἐνεχείρισεν ἰδιοχείρως τὸ παράσημον τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν. Ὅτε δ᾿ εὐσεβάστως ἐξέφρασα τὴν εὐγνωμοσύνην μου, μοὶ εἶπεν ὅτι ἤξευρεν ὅτι κατ᾿ ἀρχὰς ἤμην ἐναντίον του. Ἀλλὰ τότε ἐξήγησα εἰς τὴν Α. Μ. ὅτι τοῦτο ἦτον ὅλως ἀνακριβές, διότι ἔτρεφον μὲν αἰσθήματα πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα, ὡς ὤφειλον, ἀλλ᾿ ἀφ᾿ οὗ ἀπῆλθεν ἀνεπιστρεπτί, καὶ ἐκενώθη ὁ θρόνος, ὅ,τι ηὐχόμην καὶ ἐπεζήτουν, ἐν ἄλλοις καὶ διὰ τῆς ἐφημερίδος, ἣν τότε ἐξέδιδον, ἦν ἡ ἐκλογὴ Βασιλέως, καί ἡμέραν εὐτυχῆ ἐλογίσθην ἐκείνην, καθ᾿ ἣν ἀνηγγέλθη ὅτι ἐξελέγη ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως, τῆς Δανίας.

Τὴν αὐτὴν δ᾿ ἐκείνην ἑσπέραν ἐγευμάτισα, μετὰ τῶν θυγατέρων καὶ τοῦ υἱοῦ μου, παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Ἰταλίας κ. Κουρτοπάσῃ, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, ὑπὸ τῶν ἐμῶν προπεμπόμενος, κα-

τῆλθον εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ τὰς θυγατέρας μου ἀφεὶς παρὰ τῷ ἀδελφῷ των, ἐπεβιβάσθην μόνος εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἐπιστρέφων εἰς τὴν θέσιν μου. Ηὐτύχησα δ᾽ ἔχων συνοδοιπόρον τὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σεβαστὸν καὶ ἀξιόλογον ἀρχιερέα Δέρκων, κ. Ἰωακείμ, ἀπερχόμενον εἰς Ἰταλίαν διὰ τὴν ὑγείαν του, καὶ συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς καὶ εὐπαιδεύτου νέας ἀδελφῆς του.

Εἰς Κέρκυραν ἀποβάς, ἀπῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τῆς κυρίας Ζαδόβσκη, γυναικὸς τοῦ Ῥώσσου Προξένου, καὶ τῆς παρ᾽ αὐτῇ οἰκούσης ἀδελφῆς της, Πριγκηπίσσης Γαγάριν, θυγατέρων τοῦ Ἀλκιβ. Ἀργυροπούλου. Ὁ δὲ λόγιος φίλος μου Ῥωμανὸς μ᾽ ὡδήγησε παρὰ τῇ κυρίᾳ Μαρμορᾷ, ἣν ὡς νέαν κυρίαν Θεοτόκη εἶχον ἄλλοτε διὰ στίχων προτρέψῃ νὰ ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ της καταγωγῇ, καὶ εἶτα παρὰ τῷ, ἐπὶ παιδείᾳ λίαν διακεκριμένῳ, Νικ. Ζαμπελίῳ. Ὅτε δ᾽ ἀφίχθημεν εἰς Βρεντήσιον, ὁ ἅγιος Δέρκων, ὅστις εἰς τὴν Σικελίαν ἐπέμπετο ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ πρῶτον εἰς Νεάπολιν ἐπί τινας ἡμέρας, καὶ μὲ προέτρεψε νὰ τὸν συνοδεύσω. Ἀπεφάσισα δὲ τοῦτο καὶ διότι ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω πλησιέστερον τὴν ὡραίαν ἐκείνην πόλιν, καὶ διότι ἐνετρύφων εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ πεπαιδευμένου συνοδοιπόρου μου. Ἀφ᾽ οὗ ἐπέστρεψε μετά τινας μῆνας ἐκ Σικελίας ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης, ὑπὸ παντὸς τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν ἐκτιμώμενος, ἐξελέγη Οἰκουμενινικὸς Πατριάρχης, καὶ μ᾽ ἐτίμα συνεχῶς δι᾽ ἐπιστολῶν του. Ηὐτύχησα δὲ καὶ ἐγὼ νὰ προμηθεύσω εἰς νέον τινα, κ. Μοστράτον, ὃν μοὶ ἐσύστησεν, ὑποτροφίαν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Παρῃτήθη δ᾽ ἔπειτα τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἕνεκα ἀσθενείας, καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ ἀπεβίωσε.

Ἐν Νεαπόλει, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καταλύσας μετὰ τῶν συνοδοιπόρων μου, τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἀπῆλθον μόνος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ μετὰ 50 λεπτὰ ἀφίχθην εἰς Πομπηΐαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν εἰσελθών, ᾐσθάνθην, ὡς ἂν εἶχον ἐπανέλθῃ 20 αἰῶνας ὀπίσω, καὶ ἐξεπληττόμην μὴ βλέπων τοὺς ἀρχαίους κατοίκους εἰς τὰς ὁδούς, καὶ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις πολλάκις διέτρεξα τὰ κοινῶς μὲν γνωστά, ὑπ᾽ ἐμοῦ

δὲ κατὰ πρῶτον ἀπαντώμενα θαύματα τῆς θαυμασίας ἐκείνης πόλεως, ἐν ᾗ διατηρεῖται ἀναζῶσα ἡ ἀρχαιότης.

Τὴν ἑσπέραν δ' ἐκείνην καὶ τὴν ἐπιοῦσαν πρωΐαν τὰ κυριώτερα διατρέξας τῆς Νεαπόλεως, πλὴν τοῦ Μουσείου, ὃ ἄλλοτε εἶχον ἐπισκεφθῆ, ἀπῆλθον εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἔμεινα πέντε ἡμέρας, καταλύσας εἰς τὸ Κυρινάλιον Ξενοδοχεῖον, ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς ὁδοῦ. Εὗρον δ' ἐκεῖ οἰκοῦντα καὶ τὸν Πρέσβυν ἡμῶν, τὸν ποτὲ Διερμηνέα μου, κ. Ῥαζῆν, καὶ ἐκεῖ πλησίον τὸν Γραμματέα αὐτοῦ καὶ ποτὲ γραμματέα μου Κυργούσιον. Ἀπέναντί μου δ' ἀνεκάλυψα τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γνωστήν μοι καὶ φίλην μου κυρίαν Ἀριστάρχη μετὰ τῶν χαριεστάτων θυγατέρων της, καὶ πολλοὺς παρ' αὐτῇ ἀπήντησα τῶν ἐπισήμων ἐν Ῥώμῃ.

Περιῆλθον δ', ὡς εἰκός, πάσας τὰς ἀρχαίας θέσεις, τὰ ἀρχαῖα λείψανα καὶ τὰ Μουσεῖα τῆς ἐνδόξου πόλεως, καταχρασθεὶς πρὸς τοῦτο τῶν δυνάμεων τοῦ πανταχοῦ, ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρι τῆς ἑσπέρας, καθ' ἑκάστην συνοδεύοντός με ἀγαθοῦ ἡμῶν Προξένου, τοῦ ἑλληνοϊταλοῦ κ. Πασχάλη, καί, ἐν ἄλλοις, ἀνέβην εἰς τὸ Καπιτώλιον, κατέβην εἰς τὰς κατακόμβας. Ὁ δὲ πρώην δημοκρατικὸς Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως μ' ἔφερεν εἰς τὴν Βουλήν, ἔνθα ἐπανεῖδον τὸν κ. Μιγγέτην, καὶ ἐγνωρίσθην μετὰ διαφόρων ἐπισήμων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην δὲ τῆς Βουλῆς, ἐρωτήσας, ἔμαθον ὅτι περιεῖχε μόνον νομικὰ συγγράμματα, πρακτικὰ ξένων Βουλῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐναντίως τῆς ἀσκόπου συστάσεως τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἡμετέρας Βουλῆς.

Διέτριψα δὲ μίαν ἡμέραν καὶ εἰς τὰς περὶ τὴν Ῥώμην ἐξοχὰς μετὰ τῆς οἰκογενείας Ἀριστάρχη, καίτινων τῶν ἐπισήμων Ἰταλῶν καὶ μελῶν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος.

Μίαν δὲ τῶν ἑσπερῶν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐκ μιᾶς προκύπτων ὁδοῦ τῆς πόλεως, εἶδον τὰς ἀντικειμένας οἰκίας ὅλως ἐρυθράς, καὶ ἐθαύμαζον τὸ χρῶμα τοῦτο τῆς δύσεως, οἷον οὐδαμοῦ ποτε εἶχον ἰδῇ. Ἀλλὰ τοῦτο παρετάθη καὶ ἐπὶ πολλὰς ἄλλας ἑσπέρας, καὶ τὸ ἀπήντησα ἔτι μέχρι τοῦ Μονάχου. Ἐν Βερολίνῳ δ' ἔμαθον ὅτι ἦν φαινόμενον ἔκτακτον, ἐκπλῆξαν καὶ ἀσχολῆσαν

τοὺς φυσιοδίφας· ὁ δὲ σοφὸς κ. Helmholz ἤθελε νὰ μοὶ τὸ ἐξηγήση, διϊσχυριζόμενος ὅτι προήρχετο ἐξ ἡφαιστείων, ὧν ἡ τέφρα, σφενδονισθεῖσα εἰς 4 χιλιομέτρων ὕψος, ἐχρειάζετο 4 ἔτη, ἵνα καταπέση.

Ἀπῆλθον δ' ἐκ Ῥώμης τῇ 18)30 Νοεμβρίου, καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἐν Μονάχῳ καταλύσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Ῥήνου, ἐπεσκέφθην τοὺς φίλους Θεοχάρην, Γύζην, τὸν ἐφημέριον, καὶ ἀπελθὼν τὴν ἐπιοῦσαν, ἀφίχθην εἰς Βερολῖνον, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, περὶ τὴν 1 μ. μ.

Ἐξεπλήρωσα δ' ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐπιβληθέν μοι καθῆκον, νὰ φέρω τῇ συζύγῳ τοῦ νέου ἡμῶν Γεν. Προξένου τὴν δοθεῖσάν μοι φωτογραφίαν τῆς Α. Μ. δι' αὐτήν. Εἶτα δ' ἔσπευσα παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἵνα ἐνεργήσω πᾶν τὸ δυνατὸν περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος ἐν Τουρκίᾳ, ὃ δὲν εἶχε προοδεύση ἀφ' ὅτου ἐγὼ εἶχον ἐγκαταλείψῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, περὶ τῶν Πατριαρχικῶν καὶ μοναστηριακῶν περιπλοκῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐπικαλούμενος τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γενικῆς εἰρήνης· καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων συνδιελέγην καὶ μετὰ τῶν διαφόρων μου συναδέλφων.

Τῇ 23)5 Δεκεμβρίου τὸ ἑσπέρας παρευρέθην εἰς τοὺς δι' ἱερέως διαμαρτυρουμένου τελεσθέντας γάμους τοῦ τὴν Ἑλλάδα ποτὲ ἐπισκεφθέντος λοχαγοῦ Daum μετὰ τῆς νέας Εὐγενίας Γολδστάϊν, ἧς οἱ γονεῖς, φίλοι μου, ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἢ κἂν ἐξ Ἰουδαίων, καὶ τῇ ἐπιούσῃ, ἄλλη γνώριμος καὶ φίλη μου, ἐπίσης Ἰουδαία, Ἄννα Σοβερνχάϊμ, χήρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν Γεν. Προξένου, ἐνυμφεύθη τὸν πλούσιον Ἰουδαῖον τραπεζίτην καὶ Πρόξενον τῆς Πορτογαλλίας Εὐγένιον Λανδάου.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐλυπήθην μαθών, ὅτι ἡ Litteratur Zeitung ἐδημοσίευσεν ἐπίκρισιν τῆς ἐμῆς γερμανικῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ Κουτρούλη, ἣν πρό τινος εἶχον ἐκδώση, καὶ ὅτι αὐτῆς πολλὰ ὡς ἐσφαλμένα κατέκρινε. Ἀλλ' ἀντιπαραβαλών, εὗρον ὅτι σχεδὸν πάντα τὰ ἐλεγχόμενα ἦσαν ἐν τοῖς στίχοις, οὓς εἶχον διατηρήση τῆς ἀρχικῆς μεταφράσεως τοῦ Σάνδερς!

Ἐνέκυψα δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, μετὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ εἰς τὰ τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας, εἰς ἣν εἶχον λάβῃ τὴν συναίνεσιν τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως νὰ προβῶ.

Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους ἐτελείωσε καὶ ἡ πολυώδυνος ζωὴ τοῦ δυστυχοῦς Λεάνδρου Δοσίου, καί, τῇ κοινῇ ἐπιμελείᾳ τῆς κυρίας Γκίκα καὶ ἐμοῦ, ἐνεταφιάσαμεν αὐτὸν τῇ 28 Δεκεμβρίου / 7 Ἰανουαρίου 1883)4, διὰ τοῦ ἐκ Λειψίας μετακληθέντος Ἕλληνος ἱερέως.

1884.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους, τῇ 4)16 Ἰανουαρίου, ἀπαντήσας με ὁ πολὺς Max Müller ἐν χορῷ τοῦ Ὑπουργοῦ Lucius, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς του οἱ συμπολῖται του εἶχον ἀποφασίσῃ ν' ἀναθέσωσι τὴν προτομὴν τοῦ πατρός του Wilhelm, ἐπισήμου ποιητοῦ, ὅστις μάλιστα εἶχεν ἐπικληθῆ ὁ ***Ἕλλην***, διότι τὰ κυριώτερα ἔργα του ἦσαν ἐνθουσιώδεις ὕμνοι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀποβλέψας, ἐπέστειλα ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, προτείνων νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἔργου, πέμπουσα, οὐχὶ διὰ τὴν προτομήν, διότι δὲν ἦτο πλέον καιρός, ἀλλὰ κἂν διὰ τὸ βάθρον αὐτῆς, ἑλληνικὰ μάρμαρα. Καὶ ἡ πρότασίς μου μὲν αὕτη ἐνεκρίθη, καὶ ἡ ὑπόσχεσις διεκοινώθη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀνεργέρσεως τοῦ μνημείου ἐπιτροπήν, ἀλλά.... μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐκ Γερμανίας, (Ἰούλιον 1887) δὲν ἐξετελέσθη, καὶ μόλις ἐν ἔτει 1890 κατώρθωσα αὐτὴν δι' ἐπιμόνων ἐνεργειῶν μου, καίτοι μένων πάσης ὑπηρεσίας μεμακρυσμένος.

Τῇ 14)26 Ἰανουαρίου ἦν χορὸς εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Εἰς αὐτὸν δέ, προσελθοῦσά μοι ἡ ἡγεμονὶς Λουΐζα, θυγάτηρ τοῦ Διαδόχου, μοὶ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι ὁ σύζυγός της, Πρ. Μέϊνιγγεν, προὐτίθετο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὃ ἔσπευσα ν' ἀναγγείλω εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ δὲ καὶ εἷς τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν,

ἐν μακρᾷ συνδιαλέξει μοὶ διετείνετο καὶ ἀνέπτυσσεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Τρικούπη εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαχθεῖσα μονοετὴς θητεία, ἦν αὐτὸ τοῦτο καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ.

Μετὰ δύο ἡμέρας εἰς τῶν Ἑβραίων τὴν Συναγωγὴν παρέστην εἰς τὴν κηδείαν τοῦ ἐπισήμου καὶ ἰδίως γνωστοῦ μοι Ἰουδαίου πολιτευτοῦ Λάσκερ, ἀποβιώσαντος, ἐν ᾧ ὡδοιπόρει ἐν Ἀμερικῇ.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἔλαβον τηλεγράφημα τοῦ Πρυτάνεως τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου κ. Βενιζέλου, ἀγγέλλοντός μοι, ὅτι παμψηφεὶ ἐξελέγην, ἵνα ἀπέλθω εἰς Ἐδιμβοῦργον, ὅπως παρευρεθῶ εἰς ἐπίσημον ἐκεῖ τῇ 16 Ἀπριλίου τελουμένην πανεπιστημονικὴν ἑορτήν. Ἀλλ' ἀντετηλεγράφησα εὐχαριστῶν καὶ ἀποποιούμενος, διότι, μετὰ τὴν δίμηνον ἀπουσίαν μου ἐκ τῆς θέσεώς μου, δὲν συνέφερε ν' ἀπέλθω ἐκ νέου.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἐξηκολούθησεν ὁ γλύπτης κ. Herter ἐργαζόμενος εἰς τὴν προτομήν μου, καί, ὅτε ἐπερατώθη τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐκτεθέν, ἐπεδοκιμάσθη. Μικρὸν δὲ μετὰ τοῦτο ἠναγκάσθην νὰ ἐνδώσω καὶ εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῆς κυρίας Auerbach, θυγατρὸς τοῦ ἐπισήμου μυθιστοριογράφου, ἥτις ἐζήτησε νὰ ἐλαιογραφήσῃ εἰκόνα μου.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου, ἐπεσκέφθην τὸν συνάδελφόν μου, Πρέσβυν τῆς Ἰαπωνίας, κ. Ἀόκην, ἵνα συγχαρῶ αὐτὸν ἀρτίως νυμφευθέντα Γερμανίδα ἐκ τῶν εὐγενῶν. Ὁ κ. Ἀόκης εἶχεν ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου. Ὅτι εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου δὲν μετέσχον ἱερεῖς τοῦ Βούδα ἐστὶ προφανές. Ἡ Αὐτοκράτειρα ὅμως ἔδωκε τὴν ἐντολήν, οὐδ' ὑπὸ διαμαρτυρομένων ἱερέων νὰ πανηγυρισθῇ ὁ γάμος ἐντὸς τοῦ Βερολίνου, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς μεμακρυσμένην τινὰ ἐπαρχίαν. Ὁ κ. Ἀόκης δέ, εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν εἶχεν ἑδώλιον παρὰ τὸ τῆς νέας συζύγου του καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετ' αὐτῆς κατὰ πάσας τὰς Κυριακάς. Καὶ τὸν Γραμματέα δ' αὐτοῦ, Ταναχάσην, ἐπίσης ἐπεσκέφθην διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ αὐτὸν ταὐτοχρόνως νυμφευθέντα Γερμανίδα, κόρην βιομηχάνου, νεάνιδα ἐξαιρέτου καλλονῆς, εὔπορον καὶ λίαν δια-

κεκριμένης ἀνατροφῆς. Ταὐτοχρόνως δ' ἐγνώρισα εἰς τοὺς χοροὺς τῆς Αὐλῆς τὸν Ἡγεμονόπαιδα τῆς Σιάμ, Πριγξάμ, ὁμιλοῦντα καλῶς τὴν Ἀγγλικήν.

Ἑσπέραν τινὰ παρευρέθην ἐν δημοσίῳ καταστήματι, τῇ λεγομένῃ Οἰκίᾳ τῶν Ἀρχιτεκτόνων, εἰς παράστασιν ἀγαθοεργόν, ἐκτελεσθεῖσαν ὑπ' ἐρασιτεχνῶν, ἐν ᾗ διέπρεπεν ἡ ὡραιοτάτη νέα Σαμβρίνσκη, θυγάτηρ τῆς ἐν Βερολίνῳ ἐπιμονωτάτης φυτοφάγου, ἣν πρὸ ἐτῶν ἐγνώριζον καὶ ἐξετίμων διὰ τὰς γενναίας θυσίας της ὑπὲρ ἀπόρων καὶ ἐγκαταλελειμμένων βρεφῶν. Ἐκαθήμην δ' ἐν τοῖς θεαταῖς παρὰ τῇ διδασκάλῳ ταύτης εἰς τὴν σκηνικήν, τῇ ἐπισημοτάτῃ ἠθοποιῷ κυρίᾳ Blumauer, καὶ μετὰ ταύτης πολλὰ διελέχθην περὶ τοῦ θέματος τῆς δυνατῆς διαμορφώσεως Ἑλλήνων ἠθοποιῶν ἐν Γερμανίᾳ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου, λαβὼν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν τεχνικὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ μελετωμένου σιδηροδρόμου Λαρίσσης, ὡμίλησα περὶ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Δημοσίων ἔργων, τοῦ Τραπεζίτου Bleichröder καὶ ἄλλων, καὶ ἐδημοσίευσα καὶ ἄρθρα εἰς τὰς γερμανικὰς ἐφημερίδας· ἀλλ' αἱ προσπάθειαί μου προσέκρουσαν εἰς τὴν μικρὰν πίστιν, ἧς ἀπήλαυε τότε ἐν Εὐρώπῃ ἡ ἐσωτερικὴ τῆς Ἑλλάδος κατάστασις.

Τότε περίπου, ἐλθὼν πρός με ὁ νέος Κρής, ὑπὲρ οὗ εἶχον μεριμνήσῃ, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς ἰατρικάς του σπουδὰς καὶ ἐξετασθῇ, ὅστις ὅμως ἤσκει μᾶλλον τὴν φιλολογίαν, ἐξαντληθείσης καὶ τῆς χορηγείας τοῦ κ. Μαυροκορδάτου ἐπὶ ματαίῳ, μοὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἐκδώσῃ γερμανιστὶ τινὰ τῶν διηγημάτων μου, ἣν καὶ προθύμως τῷ ἔδωκα.

Ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Σαβούροφ, ὅστις, ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Βερολῖνον μετατεθείς, εἶχε κομίσῃ ἐκεῖ ὅλον μουσεῖον ἀρχαιοτήτων, ὃ ἐν Ἑλλάδι εἶχεν ἀγοράσῃ καὶ συγκομίσῃ, μοὶ παρεπονέθη, ἡμέραν τινά, ὅτι δῆθεν τὸν κατήγγειλα εἰς Ἀθήνας, δι' ὃ ἐξήγαγεν ἐκεῖθεν ὡραῖόν τι ἄγαλμα, καὶ προὐκάλεσα ἀνακρίσεις. Ἀλλ' εὐκόλως τῷ κατέδειξα ὅτι τοῦτο ἦν κακεντρεχὴς ἐπίνοια, διότι τὴν παρὰ τὸν νόμον ἐξαγωγὴν τοῦ ἀγάλματος ὤφειλον νὰ ἐμποδίσωσιν αἱ ἐγχώριοι Ἑλληνικαὶ ἀρχαί, ἡ δὲ

μετὰ ταῦτα καταγγελία οὐδένα θὰ εἶχε σκοπόν. Συγχρόνως δέ, καί τις τῶν ἐν Βερολίνῳ δῆθεν σπουδαζόντων, ἴσως ὁ αὐτός, ὁ τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην πρὸς τὸν κ. Σαβούρωφ διαβιβάσας, μοὶ ἔπεμψεν αἰσχρὸν συκοφαντικὸν λίβελλον, ὃν ἐνυπογράφως ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἐννοεῖται δ' ἐγὼ οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης ἠξίωσα προσοχῆς τὸ ἀνάγωγον ἔργον νεανίου, εἰς οὗ τὸν πατέρα καὶ ἀδελφὸν πολλὴν πάντοτε εἶχον ἐπιδείξη φιλίαν.

Τῇ 12)24 Φεβρουαρίου τηλεγράφημα τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη μοὶ ἀνήγγειλε τοὺς ἀρραβῶνας τῆς θυγατρός μου Χαρικλείας μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Ἀνατολίου Λοβάνωφ, Ῥώσσου ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, συνοδεύοντος τὸν Ἀρχιδοῦκα Παῦλον, συναινέσαντος δὲ ν' ἀλλάξῃ στάδιον καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ διπλωματικόν. Ἦν δ' ὁ Λοβάνωφ ἀνεψιὸς τοῦ ἐν Βιέννῃ Πρέσβεως καὶ τῆς κ. Ῥιβέρα, ἣν ἄλλοτε εἶχον γνωρίση ἐν Βάδεν, καὶ ἀδελφὸς τῆς ὡραίας μικρᾶς Μίλας, ἥτις ἀνετρέφετο παρ' αὐτῇ. Παρὰ πάντων δ' ἤκουον ἐπαίνους περὶ αὐτοῦ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου μοὶ ἔγραψεν ὁ ἐπίσημος ἐκδότης Brockhaus ἐκ Λειψίας, ἐρωτῶν με, ἂν θέλω νὰ δημοσιεύσω παρ' αὐτῷ δευτέραν ἔκδοσιν τῆς τῶν Ἐπιγραφῶν συλλογῆς μου (Antiquités Helléniques), ἀλλ' ἐπὶ ἰδίᾳ μου δαπάνῃ. Τῷ ἀπήντησα δ' ὅτι, ὅσας δυσχερείας καὶ ἂν ἔχω, καὶ ὅσην νέαν ἐργασίαν καὶ ἂν ἀπαιτῇ ἡ ἔκδοσις αὕτη, προθύμως θὰ τὴν ἀπεδεχόμην, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ δαπάνῃ ἰδίᾳ μου· ὅτι δὲ προσεχῶς, ἐλθὼν εἰς Λειψίαν, θὰ συνεννοηθῶ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ ἐν Λειψίᾳ δὲ Πρόξενος ἡμῶν κ. Ναοὺμ μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Θεάτρου ἤθελε ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν σκηνήν του τὴν μετάφρασιν τῶν Λ΄, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπῄτει τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῷ απονεμηθῇ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον. Ἔσπευσα δὲ νὰ τῷ ἀπαντήσω, ὅτι θὰ ἐχαιρόμην διὰ τὴν παράστασιν, ἀλλ' αὕτη οὐδεμίαν ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς χορήγησιν παρασήμου, καὶ ὅτι, ἂν ἄλλως δὲν εἶχεν ὠφέλειαν ἐκ τῆς παραστάσεως, πρέπει νὰ προτραπῇ νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶσαν ἰδέαν αὐτῆς. Καὶ ἐπέμεινε ὁ Διευθυντής, καὶ δίς, εἰς Λειψίαν μεταβάς, συνεννοήθην μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅτε εἶδεν ὅτι μάταιαι ἦσαν αἱ περὶ παρασήμου ἀξιώσεις του, μοὶ

εἶπεν ὅτι θὰ ἔδιδε τὴν παράστασιν, ἂν ἀνελάμβανον ἐγὼ τὴν δαπάνην. Καὶ τοῦτο δ' ἐμοῦ ἀρνηθέντος, δὲν παρεστάθη τὸ δρᾶμα.

Ὡς πρὸς τὰ ἔργα γερμανῶν δραματουργῶν ὅμως οἱ κ. κ. θεατρῶναι ἐδείκνυντο πολὺ ἐπιεικέστεροι, καὶ τὴν παράστασιν αὐτῶν δὲν ἐξήρτων ἐκ παρασήμων. Οὕτω, τὰ τοῦ ἥκιστα πρωτοτύπου καὶ οὐχὶ μᾶλλον δραματικοῦ Βιλδεμβροὺκ μετήγοντο ἀπὸ σκηνῆς εἰς σκηνήν. Νεάνις δέ τις πρωτόπειρος μοὶ εἶπεν, ὅτι, δραμάτιόν τι αὐτῆς, ὃ ἀναγνοὺς εὗρον μᾶλλον ἢ μέτριον, ἐδιδάχθη εἰς 48 θέατρα, ἂν οὐχὶ δόξης, βεβαίως ὅμως ἀφθόνων ὑλικῶν ὠφελημάτων γενόμενον αὐτῇ πάροχον.

Μετέβην δ' εἰς Λειψίαν τὸ πρῶτον προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κυρίας Van den Hoven, συζύγου τοῦ Πρέσβεως Ὁλλανδίας, νὰ τὴν συνοδεύσω, ἵνα παρευρεθῶμεν εἰς πνευματιστικήν τινα ἑσπερίδα, περὶ ἧς εἶχεν ἀκούσῃ, ὡς πολὺ περιέργου. Καὶ ἂν προσεκλήθην δι' ἐμαυτόν, ἢ ἵνα καθιστῶ εὐσχημοτέραν τὴν ὁδοιπορίαν τῆς νέας κυρίας μετὰ ξένων τινῶν δὲν ἠθέλησα νὰ ἐξιχνιάσω· εἴχομεν δὲ συνοδοιπόρους τὸν Ἡγεμονόπαιδα τῆς Ἔσσης, ὁδοιποροῦντα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κόμητος Haberberg, τὸν κ. Κοτσεβού, καὶ τὸν πολλὰ ἔτη ἐν Ἱσπανίᾳ διατρίψαντα κ. Seebold.

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἀφίξεως ἡμῶν μετέβημεν εἰς τὴν οἰκίαν κυρίου τινὸς Marrzoll, οὗ ὁ γυναικάδελφος, συνοδευόμενος ὑπὸ ὑφαντοῦ τινὸς ἐκ Zwickau, ὡς μεσάζοντος (medium), ἐξετέλεσε διάφορα πνευματιστικὰ φαινόμενα, ἅτινα ὅμως, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως διεῖδον, ἦσαν οὐδὲν ἕτερον ἢ βάναυσα καὶ προφανῆ εἰς δολιότητα. Ἐπειδὴ δ' ἐμείναμεν ἐν Λειψίᾳ ἔτι καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, εἶδον τὸν Διευθυντὴν τοῦ Θεάτρου κ. Gettke, καὶ τῷ ὑπεσχέθην νὰ μελετήσω ἐν Βερολίνῳ, ἃς μοὶ ἐπρότεινε μεταῤῥυθμίσεις, ἀλλ' ὅτε τὸν ἐπανεῖδον κατ' Ἀπρίλιον, τῷ εἶπον, ὅτι αἱ προτάσεις του καταστρέφουσι τὸ δρᾶμα, ἄνευ ἀνάγκης, καὶ ἀπέσυρα αὐτό, ἀπελπίσας αὐτὸν προσέτι καὶ ὡς πρὸς τὰς ἄλλας του ἀξιώσεις. Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τὸν κ. Obst, διάσημον Διευθυντὴν τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Μουσείου, καὶ τὴν χαριεστάτην του σύζυγον, ἔτι δὲ τὸν Καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς Κάρολον Θείρσιον, ὃν εἶχον γνωρίσῃ

τετραετῆ, ὅτε πρῶτον, μεταβὰς εἰς Μόναχον, εἶχον κατοικήσῃ παρὰ τῷ πατρί του. Ἐπεζήτησα δὲ καὶ τὸν Κούρτιον, ἀδελφὸν τοῦ ἐν Βερολίνῳ φιλολόγου, ᾧ ὅμως δὲν ἐνέτυχον, καὶ τὸν ἐκδότην W. Friedrich, εἰς ὃν παρέστησα ὅτι αἱ προσθῆκαι τοῦ Σάνδερς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας ἦσαν ἄτοποι, καὶ μόνον κατέστρεφον τοῦ μικροῦ συγγράμματος τὰς ἀναλογίας. Εἰς δὲ τὸν Brockhaus εἶπον, ὅτι ἀμφιβάλλω, ἂν ἡ δευτέρα ἔκδοσις τῶν Ἑλληνικῶν μου Ἐπιγραφῶν, ἣν ἐπρότεινεν, ἦν δυνατή, καὶ τὸ ἀνέφικτον αὐτῆς συνωμολόγησε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ ἴδιος, καὶ παρῃτήθη τῆς ἐπιβολῆς.

Κατὰ τοὺς περιπάτους ἡμῶν διὰ τῆς πόλεως, ὁ συνοδεύων με Πρόξενος ἡμῶν κ. Ναούμ, μοὶ ἔδειξε μεγάλην καὶ ὡραίαν οἰκίαν, κτῆμα Ἕλληνος τινος Ναοὺμ Νέκου καλουμένου. Εἰς τὸ ἀέτωμα αὐτῆς ὁ ἀρχιτέκτων εἶχεν ἐπιγράψῃ διὰ χρυσῶν γραμμάτων: Cum Deo. Ἀλλ᾽ ὁ ἀφελὴς οἰκοδεσπότης ἐξέλαβε τοῦτο, ὡς παχηλὸν γραφικὸν λάθος, καί, κατὰ διαταγήν του, διωρθώθη εἰς Naum Deco.

Εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (21)4 Μαρτίου) συνεπρότεινα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Κουρτίου, τὴν εἰς τὴν Ἑταιρείαν παραδοχὴν τοῦ συζύγου τῆς Μεγάλης Κυρίας, Κόμητος Perponcher, ἥτις καὶ μετὰ ἕνα μῆνα, κατὰ τὸν κανονισμόν, ἐγένενο δεκτή. Τότε δὲ καὶ ὡμίλησα πρὸς τὴν Ἑταιρείαν περὶ τῆς ἐν Σάμῳ ἀνασκαφήσεις σύριγγος τοῦ Πολυκράτους, καὶ περὶ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἀνασκαφῶν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου παρευρέθην εἰς θλιβερὰν τελετήν, τῆς κηδείας τοῦ ἐξόχου ζωγράφου καὶ φίλου μου Ῥίχτερ, μεθ᾽ οὗ, ὡς καὶ μετὰ τῆς οἰκογενείας του, μὲ συνέδεε πολλὴ οἰκειότης, καὶ παρ᾽ αὐτῷ συνηντώμην συνεχέστατα μετὰ τοῦ φίλου μου, καὶ ἐκείνων καὶ ἐμοῦ, Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ὁσάκις ἤρχετο ἐκ Βρυξελῶν, ὅπου διετέλει Πρέσβυς τῆς Τουρκίας.

Εἰς γεῦμα δὲ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. Coursell, ὅστις εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν τῆς πενθερᾶς τοῦ Κλέωνος, ἐγνώρισα τὸν Ἡγεμόνα τοῦ Μονάκου, ἄνδρα πολὺ εὐαρεστότερον, ἀφ᾽ ὅ,τι τὸν ἐξελάμβανον, ὅτε ἐν Βάδεν συνανα-

στρεφόμην μετὰ τῆς χαριεστάτης καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ διαζευχθείσης, ἢ κἂν ἀφεστώσης συζύγου του. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν παρὰ τῇ κυρίᾳ Meyer, ἄλλοτε στενῇ φίλῃ τῆς οἰκογενείας Βίσμαρκ, οὗ καὶ ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ ἀνεψιὰ παρῆσαν εἰς ἐκείνην τὴν συναναστροφήν, ἤκουσα τοῦ Βιλδενβροὺκ μετὰ στόμφου καὶ ἀξιώσεων ἀναγινώσκοντος ἓν δρᾶμά του, κατ᾽ ἐμὲ οὐχ ἧττον μέτριον ὅλων του τῶν λοιπῶν.

Μετὰ λύπης συνώδευσα τότε, ὡς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ συνάδελφοι, εἰς τὸν σταθμὸν τὸν πᾶσι προσφιλῆ Πρέσβυν τῆς Δανίας κ. Quade, ἀνακληθέντα, ἐξαιρέτους δ᾽ ἐντυπώσεις παρὰ πᾶσιν ἀφέντα, ὡς καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ.

Δημόσιαι ὑποθέσεις σπουδαιότητός τινος εἰς ἐνέργειαν καὶ διεξαγωγήν, ἀνατιθέμεναί μοι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ 1879, ἦσαν λίαν σπάνιαι καὶ ἐξαιρετικαί· ἡ κυριωτέρα δὲ προσπάθεια, εἰς ἣν ἐπεδιδόμην, ἦν ν᾽ ἀντιλαμβάνωμαι τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων, καθ᾽ ὅσον ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, νὰ διαφωτίζω περὶ αὐτῆς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου, νὰ διεγείρω παρὰ τῷ κοινῷ τῆς Γερμανίας καὶ τοῖς κυβερνῶσι, συμπαθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ παριστῶ τὰς προόδους αὐτῆς, ὡς παρόχους ἐλπίδων διὰ πολὺ κρεῖττον μέλλον, καὶ δυναμένας νὰ καταστήσωσιν αὐτήν, ἐν καιρῷ, ἓν τῶν ἀναγκαίων στοιχείων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσοῤῥοπίας. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ εἰδικαί τινες ὑποθέσεις, εἰς ὧν τὴν διεξαγωγὴν διεταττόμην, ἐνίοτε καὶ λίαν ἐπιμόνως ν᾽ ἀσχοληθῶ. Τοιαύτη ἦν ἡ περὶ τῶν ἐν Ῥωμανίᾳ ἀφιερωμένων κτημάτων, τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν μοναστηρίων. Τὸ ἀληθὲς ἦν ὅτι, προκειμένου περὶ Τουρκίας καὶ Ῥωμανίας, ἡ Ἑλλὰς κυρίως οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ἀμέσως ν᾽ ἀναμιγῇ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μοὶ ἐπέμφθη ἐπιστολὴ ἰδιωτικὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, παρακαλοῦντός με νὰ ζητήσω γνωμοδότησιν τῆς νομικῆς σχολῆς Βερολίνου περὶ τῶν δικαίων τῶν μοναστηρίων. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐθεώρουν ὅλως περιττὸν καὶ μάταιον τὸ διάβημα τοῦτο, ὡς καὶ οὐδὲ ἔλειψα ν᾽ ἀναφέρω ἐπανειλημμένως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον· ἀλλά, πειθαρχῶν εἰς τὰς ἐπιμόνους διαταγάς του, ἐνήργησα τὰ δέοντα

παρὰ τῇ Σχολῇ, καί, διὰ ζητηθείσης μοι καὶ χορηγηθείσης δαπάνης 2500 φρ. ἐλάβομεν, μετὰ 1½ ἔτος, τὴν ἔγγραφον καὶ ἐπίσημον γνωμοδότησιν, ὅτι, ἀφ᾽ οὗ τὰ κτήματα ταῦτα εἰσὶν ἀφιερώματα, βεβαίως ἀνήκουσιν εἰς τὰ καταστήματα, εἰς ἃ ἀφιερώθησαν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ Ῥωμανία ἐστὶ κράτος ἀνεξάρτητον, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ βιάσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ δικαίου· ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ δαπανηρὰ γνωμοδότησις τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἔλεγεν, οὐδὲν περισσότερον, ἢ ὅτι ἤξευρεν ἑκάστου ὁ ὀρθὸς νοῦς.

Εἰργάσθην δ᾽ ἐπιμόνως καὶ εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης μετὰ τῆς Γερμανίας· ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον ἠθέλησε (Μαΐου 18)30) νὰ ὑπογραφῇ αὕτη ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῇ μικροπρεπεῖ ἐλπίδι ἀπονομῆς παρασήμων, ὡς μοὶ εἶπε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν Βεισβάδῃ.

Τῇ 7)19 Ἀπριλίου, ἀφιχθεῖσα ἡ Μεγάλη Δούκισσα Κωνσταντίνου, μήτηρ τῆς ἡμετέρας Βασιλίσσης, ὅτε παρουσιάσθην προσφέρων τὰ σεβάσματά μου, μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ γεῦμά της καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ μοὶ εἶπεν ὅτι, ὡς ἡ Βασίλισσα τῇ γράφει, ἔχω χαριεστάτας θυγατέρας, καὶ ἀπέκτησα ἀξιολόγους γαμβρούς. Ἠπόρησα δ᾽ εὑρὼν ὅτι ἡ Μεγάλη Κυρία, Csse Camarowski, καὶ ὁ Αὐλάρχης κ. Κύριεφ, μὲ ἀνεγνώρισαν, ἀγνοῶ πότε καὶ ποῦ ἰδόντες με.

Συνώδευσα δὲ τὴν ἐπιοῦσαν τὴν Μεγάλην Δούκισσαν εἰς τὸν Σταθμὸν, ἀπερχομένην εἰς Πετρούπολιν, καὶ ἐκεῖ ἡ θυγάτηρ της, Βέρα τῆς Βυρτεμβέργης, μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς ἐν Στουτγάρδῃ διαμενούσης οἰκογενείας Adelung, ἣν εἶχον ἀπαντήσῃ ἐν Ῥέϊχεγχαλλ, καὶ μεθ᾽ ἧς μοὶ εἶπεν ὅτι συνεχῶς ὡμίλει περὶ ἐμοῦ.

Τῇ 16)28 Ἀπριλίου μοὶ ἐτηλεγραφήθη, ὅτι ἐτελέσθησον ἐπισήμως οἱ γάμοι τῆς θυγατρός μου Χαρικλείας εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, παρόντος τοῦ Βασιλέως, τοῦ Ἀρχιδουκὸς Παύλου καὶ τοῦ Δουκὸς τοῦ Μάϊνιγγεν.

Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Μαΐου ἦλθον εἰς Βερολῖνον ἡ κυρία Ῥιβέϊρα μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς της Μίλας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ γαμβροῦ μου Λοβάνωφ, στενὰς φιλικὰς σχέσεις ἔχουσαι μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πρέσβεως τῆς Βραζιλίας Jarra. Ἀλλὰ παράδοξος γυνὴ

ἦν ἐκείνη ἡ κυρία Ῥιβέϊρα. Μάτην τὰς παρεκάλεσα νὰ μ᾽ ἐπισκεφθῶσι κατ᾽ οἶκον, ἵνα ἴδωσιν ἐν ἄλλοις, καὶ ζωγραφικὰ καὶ ἄλλα ἔργα τῆς Χαρικλείας· μάτην ἐζήτησα κἂν φωτογραφίαν τῆς Μίλας, ἡ κυρία θεία της μοὶ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ Μίλα εἰς οὐδένα δίδει τὴν φωτογραφίαν της, ὃ δὲν μοὶ ἐφάνη ἄριστον δεῖγμα ἁβροφροσύνης αὐτῆς, οὐδ᾽ ἄριστος οἰωνὸς τῶν ἰδεῶν, ἃς εἶχε περὶ τῆς τάσεως τῆς τῶν ῥωσσίδων ἀνατροφῆς.

Μετὰ πολυαρίθμου δὲ συνοδείας, ἐν ᾗ ὑπῆρχον καὶ δύο Κινέζοι, ἀπῆλθον ἡμέραν τινά, προσκληθεὶς εἰς τὴν παρὰ τῇ πόλει Freizerwald, ὡραίαν ἐξοχὴν τῆς κυρίας Grun, θυγατρὸς τοῦ κ. Chambeau, ποτὲ διδασκάλου τῆς γαλλικῆς τοῦ Πρίγκηπος Φρειδερίκου Καρόλου, προέδρου δὲ τῆς ἐν Βερολίνῳ κοινότητος τῶν Γάλλων διαμαρτυρομένων, τῶν ἐκ Γαλλίας φυγόντων τὰς ἐκκλησιαστικὰς καταδιώξεις.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἰουνίου, ἔλαβον ἐπιστολὴν ἐκ Βρεντησίου, δι᾽ ἧς μοὶ ἀνήγγελλεν ὁ υἱός μου Ἀλέξης, ὅτι, πάσχουσαν ἔτι τὴν σύζυγόν του, ἔφερε πρὸς θεραπείαν εἰς Βεϊσενβούργ, συνοδευομένην καὶ ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Αἰμυλίας.

Τὴν ἡμέραν δ᾽ ἐκείνην, ἡ Αἰμυλία ᾐσθάνθη πόνον δριμὺν εἰς τὸ γόνυ, καί, βαρέως ἀσθενήσασα, ἔμεινεν ὑπὲρ τὴν ἑξαμηνίαν στερουμένη τῆς χρήσεως τῶν ποδῶν της.

Τῇ 28 Μαΐου (2 Ἰουν.) εἰς τὴν τελετὴν τῆς θέσεως τοῦ πρώτου λίθου τοῦ νέου Βουλευτηρίου ἐν Βερολίνῳ, παρευρέθην καὶ ἐγὼ ἐν στολῇ, ὡς ἦσαν πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ καὶ τὸ Διπλωματικὸν Σῶμα. Εἰ καὶ ἡ ἡμέρα ἦν βροχερά, οὐχ᾽ ἧττον ὁ Αὐτοκράτωρ διέμεινε καθ᾽ ὅλην τὴν ὥραν ἀσκεπὴς ὑπὸ τὴν βροχήν, καὶ ἀφ᾽ οὗ, εἰς τὸ τέλος, προέβη εἰς τὸ ἠθισμένον κτύπημα τοῦ θεμελίου λίθου διὰ τῆς σφύρας, καὶ μετ᾽Αὐτὸν καὶ ὁ Μόλτκε καὶ ὁ Βίσμαρκ, ἐκάλεσεν ἀμφοτέρους πλησίον του, καὶ τοῖς ὡμίλησε, εἰς ἀναγνώρισιν βεβαίως ὅτι αὐτοῖς μάλιστα ὠφείλετο ἡ νέα εὐτυχὴς στροφὴ τῶν πραγμάτων ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ τί μὲν ἐλέγετο δὲν ἠκούομεν εἰς τὴν ἐξέδραν, ἐφ᾽ ἧς ἱστάμεθα· ἀλλ᾽ εἶδον τὸν Βίσμαρκ, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ τῷ ἔδωκε, μεταξὺ ὁμιλῶν, τὴν χεῖρα, βαθέως ὑποκλίναντα τὴν κεφαλὴν πρὸ αὐτοῦ. Ὡς δ᾽ ἐξηκολούθη-

σεν ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἄλλους τινὰς λόγους αὐτῷ ἀπευθύνων, εἶδον ἐγώ, ὃ ἄλλοι δὲν παρετήρησαν, τὸ συγκινητικὸν θέαμα, τὸν Βίσμαρκ κλίναντα τὴν κεφαλὴν καὶ φιλήσαντα τὴν χεῖρα τοῦ σεβαστοῦ Ἡγεμόνος του.

Ἀφίχθησαν δέ, μετά τινας ἡμέρας, ἡ Χαρίκλεια μετὰ τοῦ συζύγου της, καὶ ἔμεινε παρ᾿ ἐμοὶ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, μεθ᾿ ἥν, ὅτε ἀνεχώρουν, τοῖς ἔδωκα καὶ ὅσα μοὶ ἐπερίσσευον ἐκ τῶν ἐπίπλων ἡμῶν, μένων δὲ μόνος, ἄνευ οἰκογενείας, ἔμελλον νὰ μεταβῶ εἰς μικροτέραν οἰκίαν.

Προσεκλήθημεν δ᾿ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐπανειλημμένως παρὰ τῷ Γραμματεῖ τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας, κ. Ἀρσένιεφ, οὗ ἡ σύζυγος ἦν τοῦ Λοβάνοφ ἐξαδέλφη, καὶ ἐν Σπάνδαου παρὰ τοῖς λοχαγοῖς v. d. Lühe καὶ Fritsch, ὧν ἐπίσης αἱ σύζυγοι εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἀνῆκον.

Ἐγνώρισα δὲ τότε ἐν Βερολίνῳ τὴν Ῥωσσίδα κόμησσαν Ὀρλόφ, καὶ παρ᾿ αὐτῆς ἤκουσα, ὅτι τῇ ἦν γνωστὸς ὁ πνευματιστὴς Hume, πολλὰ καὶ θαυμάσια ὅτι εἶδε παρ᾿ αὐτῷ, ὡς, ἐν ἄλλοις, τράπεζαν ὅλως κλίνουσαν πλαγίως, χωρὶς νὰ πέσῃ οὐδὲν τὸ ἐπ᾿ αὐτῆς, ἐν ᾧ ἡ φλὸξ τῶν ἐπ᾿ αὐτῆς καιομένων κηρίων ἠκολούθει αὐτῶν τὴν κλίσιν. Ὅτι δέ, μέχρι τέλους, ἦν τοσοῦτον ἐξηντλημένος, ὥστε μόνον ἐπ᾿ ἄλλου στηριζόμενος ἐδύνατο νὰ περιπατῇ.

Τῇ 8)20 Ἰουνίου τὸ πρωῒ ἐδέχθην τοὺς Βασιλεῖς ἡμῶν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἀπερχομένους εἰς Βεισβάδεν.

Ἠκολούθησα δὲ καὶ ἐγὼ τοὺς Βασιλεῖς εἰς Βεισβάδεν, ἀλλά, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Γεωργαντοπούλου, διαβὰς εἰς Kissingen, ἔνθα εὗρον γνωρίμους οἰκογενείας, διέμεινα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Κατὰ τὴν τελευταίαν, γνωρίσας, διὰ τοῦ ἐπίσης ἐκεῖ διαμένοντος Γεωργαντοπούλου, τὴν ἀοιδὸν Λόλαν Βήντ, λίαν ἐκτιμωμένην ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ πάσης τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τοῦ Βερολίνου, προσεκλήθην, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, εἰς καφφὲν παρ᾿ αὐτῇ καὶ ἐκεῖ, παρὼν μετὰ φωτογραφικῆς μηχανῆς καὶ ὁ Γεωργαντόπουλος, συνεφωτογράφησε πάντας τοὺς παρόντας, ὡς

τὸ αὐτὸ εἶχε πράξῃ τὴν προτεραίαν εἴς τινα ἐξοχήν, εἰς ἣν εἶχον ἐκδράμῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας Λάνδαου καὶ ἄλλων.

Ἐν Κίσσιγγεν εὐκαιρῶν, ἀνέγνων τὴν μετρικὴν μετάφρασιν τοῦ πρώτου ἄσματος τοῦ Μίλτωνος ὑπὸ Κασδάγλη, καὶ ἔγραψα τῷ μεταφραστῇ, ὑποδεικνύων αὐτῷ τὰς κατ᾽ ἐμὲ ἀναγκαίας διορθώσεις καὶ τοὺς γλωσσικοὺς καὶ μετρικοὺς κανόνας, οὓς ἐνόμιζον ἀναγκαῖον ν᾽ ἀκολουθῇ.

Εἶτα δέ, διελθὼν διὰ Φραγκφόρτης, προσεκλήθην ὑπὸ τοῦ κ. Ἐρλάγγερ εἰς γεῦμα καὶ εἰς τὸ θέατρον, ἔνθα ἀπήντησα καὶ ἀρχαίους φίλους, τὸν Συνταγματάρχην Ῥάδοβιτς, τὸν Κουσαρὼ καὶ τὴν κυρίαν Πριλβίτς.

Ἐν Βεισβάδεν δέ, μετὰ τῆς ἡμετέρας Βασιλικῆς οἰκογενείας, εὗρον καὶ τὴν τῆς Δανίας, καὶ ἀμέσως τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου προσκληθεὶς παρεκάθησα εἰς τὴν τράπεζάν των· τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, ἀφίχθη ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξ Ἔμς εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Βασιλέων, κσὶ ὁ Νομάρχης κ. Wurmb, παραθεὶς πολυτελὲς γεῦμα εἰς τοὺς ἡγεμόνας, μὲ προσεκάλεσεν εἰς αὐτό, ὅτε καὶ ἔτυχον προσηνεστάτης ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος .Παρουσιάσθην δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην καὶ εἰς τὴν Ἡγεμονίδα Λίππε.

Προσεκλήθην ὑπὸ τοῦ Βασιλέως νὰ τὸν παρακολουθήσω τὴν ἐπαύριον εἰς Ἔμς, ἀπερχόμενον μετὰ τῆς Βασιλίσσης καὶ τοῦ πατρός του εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Καθ᾽ ὁδόν, εἰς τὴν Βασιλικὴν ἅμαξαν προσκληθείς, παρεκάλεσα τὴν Βασίλισσαν καὶ ἔλαβον τὴν ὑπόσχεσίν της, νὰ πέμψῃ τὴν φωτογραφίαν της εἰς τὴν θυγατέρα μου Αἰμυλίαν, ἥτις τὴν ἐζήτει. Εἶχον δὲ καὶ μακρὰς συνδιαλέξεις μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, ὅστις, ἐν ἄλλοις, μοὶ εἶπεν ὅτι, ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητός του, ἦν φιλελεύθερος πάντοτε, ἀλλ᾽ ὅτι τοῦτο διαφέρει τοῦ ἐνδίδειν εἰς τὰς ἀξιώσεις κακούργων ἢ καὶ ἀνθρώπων ἰδιοτελῶν, ἐπιβλαβῶν τῇ πατρίδι. Λόγου δὲ μετὰ τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν γενομένου περὶ βιβλίων, ἃ ἀναγινώσκω, Τῇ ἐσύστησα τὸ τοῦ Ἰωάν. Σκαλτσούνη, περὶ τῶν ἀποδείξεων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ τῇ τὸ ἔδωκα νὰ τὸ ἴδῃ, διότι συνέπεσε νὰ τὸ ἔχω παρ᾽ ἐμοί.

Δὲν τῇ ἀπέκρυψα ὅμως ὅτι ἔχει τινὰς γλωσσικὰς δυσχερείας. Ἀλλά, λαβοῦσα αὐτό, τὸ ἐφυλλολόγει μετ᾽ ἐνδιαφέροντος, λέγουσά μοι ὅτι δὲν προσκόπτει εἰς τὰς γλωσσικὰς δυσκολίας. Μετ᾽ ὀλίγον ὅμως εἶδον ὅτι ἡ ἀνάγνωσις Τὴν ἀπεκοίμισε, δι᾽ ὃ ἡ ἰδία μετὰ ταῦτα ἐγέλα, λέγουσά μοι, ὅτι δὲν ἔπταιε τὸ βιβλίον, ἀλλ᾽ ὁ ἀπαυδισμός της.

Κατ᾽ ἀρχὰς μετέβημεν εἰς Κοβλεντίαν, πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν, ἥτις μᾶς ὑπεδέχθη καθημένη ἐν τροχηλάτῳ ἕδρᾳ. Ἐπρογεύθημεν δ᾽ ἐκεῖ, οἱ Ἡγεμόνες μετὰ τῆς Αὐτοκρατείρας εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον. Παρῆν δὲ καὶ ἡ φιλλέλην Βαυαρὶς Ἡγεμονὶς Θηρεσία, ἥτις μοὶ ὡμίλησε περὶ τοῦ βιβλιαρίου μου περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς. Ὑπασπιστὴν δ᾽ εἶχε τὸν Στρατηγὸν Λεουρέδ, συμμαθητήν μου εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον Μονάχου πρὸ 54 ἐτῶν, ὃν εἶχον πάλιν ἴδῃ πρὸ μικροῦ ἐν Μονάχῳ, καὶ ὑπὲρ οὗ, ζητήσας, ἔτυχον μετὰ ταῦτα τὸν Ἑλληνικὸν Μεγαλόσταυρον.

Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα, ἀπήλθομεν εἰς Ἔμς καὶ ἐγεύθημεν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ, 22)4 Ἰουλίου, ἐν Βεισβάδεν συνώδευσα εἰς τὸν σταθμὸν ἀπερχομένους τοὺς γονεῖς τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανίας, μαθὼν ὅτι προὐτιθέμην αὐθημερὸν νὰ ἐπιστρέψω εἰς Ἔμς, θερμῶς μ᾽ ηὐχαρίστησεν.

Ἐν Βεισβάδῃ δ᾽ ὁ Ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ Βασίλισσα πολὺ ἠγάπα τὴν Ἑλένην, ἥτις ἔπρεπε νὰ μὴ ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν, διότι θὰ προσελαμβάνετο ὡς Κυρία τῆς Τιμῆς, ὃ ἡ θυγάτηρ μου θὰ ἐθεώρει, ὡς ἀληθῆ τιμὴν δι᾽ ἑαυτὴν καὶ ὡς εὐτύχημα, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀγάπης, ἣν ἔτρεφε πρὸς τὴν Ἄνασσαν, ἀλλ᾽, ὡς τῇ εἶπον, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ πολύ.

Ἐν Βεισβάδεν παρέστη εἰς ἐμὲ κυρία τις ἐξ Ἑϊδελβέργης, καταγγείλασά μοι Καρατζᾶν τινα ἐκ Καλαμῶν, ὅστις, ὡς σπουδαστής, οἰκῶν παρ᾽ αὐτῇ, ἠπάτησε τὴν κόρην της, καὶ ἀπῆλθεν ὀφείλων 2500 Μ. ἐνοικίου καὶ τροφῆς. Καὶ ἐνήργησα μὲν ὅ,τι τὸ ἐπ᾽ ἐμοί, γράψας εἰς Ἀθήνας, ἀλλ᾽ ἄνευ ἀποτελέσματος.

Προσκληθεὶς δ᾿ εἰς τὸ Βασιλικὸν γεῦμα τῇ 28)11 Ἰουλίου, παρεκάθησα τῇ Ἡγεμονίδι Θηρεσίᾳ, ἥτις εἶχεν ἔλθῃ ἐκ Κοβλεντίας πρὸς τὴν λίαν ἀγαπῶσαν αὐτὴν Βασίλισσαν, καί, ὁμιλοῦσα τὴν καθαρὰν Ἑλληνικήν, μοὶ διηγήθη τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐκδρομήν της, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἀνέγνω τὴν ἐμὴν ἐκδρομὴν εἰς Πόρον. Συνδιαλεχθεὶς δὲ μετὰ τῆς Βασιλίσσης, ἐν ἄλλοις καὶ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ σχίσματος πρὸς τοὺς Σλαύους τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ἀπέκρυψα τῇ Α. Μ. ὅτι, κατ᾿ ἐμὴν γνώμην, αὐτὸ πολὺ μᾶλλον ἔβλαψεν ἢ ὠφέλησε τὰ συμφέροντα ἡμῶν, ἀλλ᾿ ἐκ τῶν ἀπαντήσεών της κατεῖδον ὅτι τὴν παρώργιζον, καὶ λίαν δικαίως, τῶν Βουλγάρων αἱ ἀξιώσεις. Μετὰ δὲ τοῦ Βασιλέως πολλὰ διελέχθην περί τε Ἀκαδημίας καὶ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἃ ἐνόμιζε μάλιστα ἐνδιαφέροντα τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ᾿ ὑπὸ τῶν παρ᾿ ἡμῖν πολιτευομένων συνήθως παραβλεπόμενα.

Ἀπῆλθον τῆς Ἔμς τῇ 2)14 Ἰουλίου, διελθὼν διὰ Κοβλεντίας, ὅπου ἐπεσκέφθην τὴν κυρία Ἑλένην Donah, μητέρα τῆς κυρίας Μαυροκορδάτου.

Διέμεινα δὲ λίαν εὐχαρίστως τὴν ὅλην ἑβδομάδα, ἐφ᾿ ἧς εἰς πολλὰς ἀπῆλθον ἐκδρομάς, καὶ εἶδον ἐπανειλημμένως καὶ τὸν ἐκεῖ ἐπιδημοῦντα Πέτρον Παπαρρηγόπουλον μετὰ τῆς συζύγου του, καὶ τὴν κυρίαν Χατζοπούλου (πρώην Μαύρου), θυγατέρα τῆς πρώην κυρίας Κορομηλᾶ.

Θλιβερὰν ὅμως εἴδησιν, καὶ δι᾿ ἐμέ, ὡς φίλον, καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν πᾶσαν, καὶ ἐν γένει διὰ τὴν ἐπιστήμην, μοὶ ἐκόμισαν αἱ ἐφημερίδες τῆς 3)15 Ἰουλίου, τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ Αἰγυπτιολόγου Λεψίου.

Τῇ 7)19 Ἰουλίου ἀπελθὼν εἰς Κολωνίαν, μετὰ νυκτερινὴν ὁδοιπορίαν, ἔφθασα εἰς Βερολῖνον. Ἐκεῖ δ᾿ ἐπιστολὴ μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ θυγάτηρ μου Ἑλένη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Εὐγενίου, ἤρχετο εἰς Ἑλβετίαν, ἵνα μὴ ἀφήσῃ μόνην τὴν ἔτι δεινῶς ἐκ τοῦ γόνατος πάσχουσαν Αἰμυλίαν, καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα μοὶ ἐτηλεγραφήθη, ὅτι, παραλαβόντες την, συναπῆλθον εἰς Παρισίους. Εἰς τοῦτο δὲ μεγάλως συνέπραξεν ἡ φίλη τῆς Αἰμυλίας, ἡ Ἀμερικανὶς Σαρίττα Hale, ἣν εἶχον ἄλλοτε ἴδῃ παρὰ τοῖς ἐμοῖς

ἐν Γενεύῃ, καὶ ἥτις, ἐν Παρισίοις τότε οἰκοῦσα, ἅμα ἔμαθε τῆς Αἰμυλίας τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν, διότι οἱ Ἑλβετοὶ ἰατροὶ ἠπείλουν νὰ τῆς κόψουν τὸν πόδα, ἐλθοῦσα μετὰ τῆς μητρός της εἰς Γενεύην, ἐπέμεινε, καὶ κατώρθωσε νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς Παρισίους.

Μοὶ ἐγνώσθη δὲ συγχρόνως ὅτι εἰς Thun ἀπῆλθεν ὁ Ἀλέξης μετὰ τῆς Ἐλίζας, ἀπειληθείσης ὑπὸ προώρου τοκετοῦ, ὅστις ὅμως ἀπεσοβήθη.

Ἔμεινον δ' εἰς Βερολῖνον μέχρι τῆς 14)27 Ἰουνίου καὶ καθ' ἑκάστην τὰς ἀργὰς ὥρας τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ἑσπερῶν ἀφιέρουν εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις, ἀφιχθεὶς μετὰ τῶν βασιλοπαίδων τῇ 10)22 Ἰουλίου, ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἡμέρας. Κατὰ τὴν πρώτην, συμπροσκληθεὶς εἰς Ποτσδάμ, εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Διαδόχῳ, ἐκάθησα εἰς τὴν τράπεζαν παρὰ τῇ Ἡγεμονίδι Βικτωρίᾳ, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν κατεῖχον καὶ πρὸ δύο ἐτῶν. Ἀλλὰ τότε, ὡς παιδίον, ἡ νέα Ἡγεμονὶς ἦτον αὐτὸ τοῦτο ἄσχημος, ἤδη δὲ εἶχεν ἡ μορφή της πολὺ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀναπτυχθῇ, ὡς τοῦτο περιέργως συνέβη εἰς ὅλα τὰ παιδία τοῦ Διαδόχου. Δὲν παρέλειψα δὲ νὰ τῇ εἴπω, ὅτι τὴν εὕρισκον μεταβληθεῖσαν (χωρὶς νὰ ἐξηγήσω τὸ πῶς) ἀπὸ τοῦ τελευταίου γεύματος, καθ' ὃ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ καθήσω πλησίον της.

— Τοῦτο συμβαίνει πάντοτε, μοὶ εἶπε. Γηράσκων τις μεταβάλλεται.

Τότε δὲ τῇ συνεχάρην, ὅτι εὗρε τὴν μέθοδον νὰ γηράσκῃ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον.

Τῇ διηγήθην δ' ἐν ἄλλοις, ὅτι εἶχον ἴδῃ τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐν οἷς ἤμεθα, κομψότατον ἰδιωτικὸν Θέατρον, καὶ παρετήρησα πόσον διασκεδαστικὸν θὰ ἦτον ἂν ἐνίοτε ἔδιδον αὐτοὶ οἱ Βασιλόπαιδες παραστάσεις εἰς αὐτό· ἡ δὲ ἰδέα μου αὕτη ἐφάνη, ὅτι πολὺ τῇ ἤρεσε.

Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα, ὅτε ἐπίνομεν τὸν καφφὲν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, ἡ Διάδοχος παρετήρησεν ὅτι τὰ παιδία της καὶ τὰ τοῦ Βασιλέως δὲν ἦσαν ἐκεῖ, καὶ κανεὶς δὲν ἤξευρε νὰ εἴπῃ ποῦ ἐπῆγον. Ἀλλ' ἐγὼ εἶπον ὅτι ὑποπτεύω ποῦ ἦσαν, καὶ πιθανῶς ἀνέβησαν νὰ

ἐπισκεφθῶσι τὸ Θέατρον. Ἐν ᾧ δ' ἡ Διάδοχος ἠπόρει, πῶς συνέλαβον τοιαύτην ἰδέαν καὶ δὲν τὴν παρεδέχετο, ὥρμησαν κάτω ὅλα τὰ παιδία, καὶ ἡ Ἡγεμονόπαις Βικτωρία εἶπεν ὅτι τὰ εἶχε φέρῃ νὰ τοῖς δείξῃ τὸ ὡραῖον Θέατρον, τὸ ὑφ' ὅλων λελησμονημένον, καὶ ὃ ἐγὼ τῇ εἶχον ἀναπολήσῃ.

Πρὶν δ' ἀπέλθῃ ὁ Βασιλεὺς ἐκ Βερολίνου, εὐηρεστήθη νὰ μὲ προσκαλέσῃ εἰς πρόγευμα μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, ἣν καὶ μοὶ ἐσύστησε συνεχῶς νὰ βλέπω. Παρετέθη δὲ τὸ πρόγευμα εἰς τὸ ἑστιατόριον τοῦ Hiller (Unter den linden), ὅστις, ἔκτοτε, ἐκόσμησε τὸ πρώτιστόν του δωμάτιον διὰ τῆς εἰκόνος τῆς Α. Μ. Τὸ ἑσπέρας δ' ἀπῆλθεν ὁ Βασιλεύς, προπεμφθεὶς εἰς τὸν σταθμὸν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης καὶ ὑπ' ἐμοῦ.

Ἔσπευσα δὲ τῇ ἐπιούσῃ, νὰ ἴδω τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, κόμητα Ἀθσφόλδ, καὶ πολλὰς μετ' αὐτοῦ εἶχον ἐξηγήσεις περὶ τῆς ἐν γένει ἀνατολικῆς πολιτικῆς, λίαν εὐχαριστηθείς, ὅτε τὸν ἤκουσα πληρέστατα παραδεχόμενον τὰς θεωρίας μου, ὡς τῷ τὰς ἀνέπτυξα.

Εἰς Βερολῖνον ἐπιδημοῦντος τότε τοῦ ἄλλοτε ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συναδέλφου μου καὶ ἔπειτα Πρυτάνεως Βενιζέλου, διεκοίνωσα καὶ εἰς τοῦτον τὰς περὶ Ἀκαδημίας ἰδέας μου, καὶ τὸν προέτρεψα νὰ ἐπιμείνῃ, ἵνα μετάσχῃ καὶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἐν Γερμανίᾳ προκειμένην ἀνέγερσιν μνημείων τῶν Ἑλληνιστῶν καὶ φιλελλήνων Μυλλέρου καὶ Κουρτίου, περὶ ὧν κατ' ἀρχὰς εἶχον λάβῃ ἀπάντησιν ὅλως ἀρνητικήν.

Ἀπῆλθον δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς ἄλλην βραχεῖαν ἐκδρομήν.

Ἡ καλὴ σύζυγος τοῦ Ἰάπωνος Ταναχάση ἦν θυγάτηρ τοῦ κ. Βράνδ, πλουσίου βιομηχάνου, ἐγκατεστημένου ἐν Μαγδεβούργῳ. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε ζητήσῃ καὶ λάβῃ τὴν ὑπόσχεσίν μου τοῦ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ, ὅτε θὰ ἦσαν παρὰ τῷ πατρί της, τῇ 29)10 Αὐγούστου ἀπῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Kaïserhof, ὅπου μοὶ ἐδόθη μικρὸν καὶ πενιχρὸν δωμάτιον, καὶ μοὶ ἐζητήθη πως ἐπιτακτικῶς νὰ γράψω τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπάγγελμά μου. Γράψας τοῦτο ἀπῆλθον ἀμέσως ἐφ' ἁμά-

ξης εἰς ζήτησιν τοῦ ἐργοστασίου (καφφὲς ἐκ ῥαδικίων, chicorés) καὶ οἴκου τοῦ κ. Βράνδ.

Ὑπῆρξε δὲ τοιαύτη ἡ ὑποδοχή μου. Εἰς τὴν αὐλήν, ἰδών με εἰσελθόντα, αὐτὸς ὁ κ. Βράνδ, ὅστις δὲν μ' ἐγνώριζε, ἠρώτησε τίνα ζητῶ.

— Τὴν κ. Ταναχάση, ἀπήντησα, ἀγνοῶν καὶ ἐγώ, ὅτι ὡμίλουν μετὰ τοῦ οἰκοδεσπότου.

— Τί τὴν θέλετε;

— Νὰ τὴν ἴδω.

Αἱ ἐπίτομοι αὗται καὶ ξηραὶ ἀπαντήσεις μου φαίνεται ὅτι ἐνεποίησαν ἐντύπωσίν τινα ἐπ' αὐτοῦ, καί πως τὸν ἐπράϋναν, ὥστε μοὶ εἶπε νὰ εἰσέλθω. Ὅτε δὲ τῷ ἔδωκα τὸ ἐπισκεπτήριόν μου, ἵνα τὸ δώσῃ, ἐξεῤῥάγη εἰς χαράν, καὶ ἔκτοτε ἡ περαιτέρω ὑποδοχὴ ὑπῆρξεν ἐγκαρδιωτάτη, καὶ ἐν ἁμάξῃ περιαγαγοῦσά με ἡ οἰκογένεια, μοὶ ἐπέδειξεν εἴτι ἀξιόλογον ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ περὶ αὐτήν, πρὸ πάντων τὴν λαμπρὰν αὐτῆς μεσαιωνικὴν Μητρόπολιν. Μετὰ τοῦ κ. δὲ Ταναχάση πολλὰς εἶχον συνδιαλέξεις περὶ Ἰαπωνίας καὶ τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας αὐτῶν, καὶ εὗρον αὐτὸν ἄνδρα διανοητικῶς ἀνεπτυγμένον, οὐχ ἧττον Εὐρωπαίου πεπαιδευμένου.

Διαμείνας δὲ δύω ἡμέρας ἐκεῖ, ὅτε ἐπέστρεψα, εὗρον ἀποθανοῦσαν τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν εἰς τὰς θυγατέρας μου φιλτάτην θαλαμηπόλον Lenchen, ἣν στηθικὸν πάθημα ἀνήρπασεν εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος, καὶ ἐπλήρωσα καὶ τὴν κηδείαν καὶ τὸν ἰατρόν της.

Ἐξ ἐπιστολῶν τῶν οἰκείων μου ἐμάνθανον ὅτι, ἡ μὲν Χαρίκγεια εἶχε καλῶς ἐν Πετρουπόλει καὶ ἔδωκε πρόγευμα εἰς τὸν Ἀρχιδοῦκα Παῦλον· περὶ δὲ τοῦ Εὐγενίου ὅτι, θελχθεὶς ὑπὸ τῆς εἰς τὴν ἀδελφήν του ἀφοσιώσεως τῆς Ἀμερικανίδος Σαρίττας Hale, ἠρραβωνίσθη αὐτήν.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου συνέταξα καὶ ἔπεμψα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ***Ἐφημερίδα,*** μακρὸν ἄρθρον περὶ στιχουργίας. Ἐπέστειλα δὲ καὶ εἰς τὸν Βασιλέα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συστάσεως ἄλλου παρασήμου (τοῦ Στεφάνου), περὶ οὗ εἶχον ἄλλοτε συνερ-

γασθῇ μετὰ τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος, ἀλλά, πιθανῶς, δὲν ἐπεδοκιμάσθη ἡ πρότασίς μου.

Εἰς Charlottenburg ἡμέραν τινά, ἀπελθὼν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πρίγκηπος Meiningen, καὶ μαθὼν ὅτι δὲν ἦν κατ᾽ οἶκον, ἀλλὰ κατέβη εἰς τὸν ἀπέραντον τοῦ Ἀνακτόρου κῆπον πρὸς περιδιάβασιν, ἐνεγραφόμην εἰς τῶν ἐπισκεπτῶν τὸ βιβλίον, ὅτε ἤκουσα τ᾽ ὄνομά μου, καί, στραφείς, εἶδον ὅτι ἦτον ἡ Ἡγεμονὶς (θυγάτηρ τοῦ Διαδόχου τῆς Πρωσσίας), ἥτις τὸ ἐπρόφερεν, ἐπιστρέφουσα μετὰ τοῦ συζύγου της ἐκ τοῦ περιπάτου. Ἀμφότεροι μὲ προσεκάλεσαν ν᾽ ἀναβῶ, καὶ ἔμεινα ἐπὶ μακρὰν ὥραν πλησίον των. Ἄλλοτε δὲ πάλιν, εἰς ἐπίσκεψίν των μεταβάς, εὗρον τὴν θύραν τοῦ Ἀνακτόρου κλειστήν, καὶ εἶχον γραφῇ ν᾽ ἀπέλθω, ὅτε, ἐναντίον μου ἠνεώχθη τὸ παράθυρον, καί, προκύψαντες ὁ νέος Ἡγεμὼν καὶ ἡ Ἡγεμονίς, μοὶ εἶπον ὅτι ἡ θύρα ἀμέσως θέλει μοὶ ἀνοιχθῇ, καὶ οὕτω μ᾽ ἐδέχθησαν πάλιν φιλοφρονέστατα.

Τῇ 13)25 Αὐγούστου ἤκουσα παρά τινος, ὅτι ὁ συνάδελφός μου Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, Λόρδος Ampthill (Russel), ἠσθένει βαρέως ἐν Ποτσδάμῃ, τῇ ἐαρινῇ του διατριβῇ, καὶ ἔσπευσα ἀμέσως νὰ μεταβῶ ἐκεῖ, διότι ἔτρεφον μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν διακεκριμένον ἄνδρα. Ἀλλά, πρὶν ἢ φθάσω εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀπήντησα τὸν Σύμβουλον τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ ἤκουσα ὅτι ὁ ἔξοχος ἀνὴρ εἶχεν ἐκπνεύσῃ· τῇ δὲ 17)29 συνωδεύσαμεν τὴν ἐπίσημον ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ, πεμπομένου εἰς Ἀγγλίαν.

Τὸ Ὑπουργεῖον μοὶ εἶχε γράψῃ πρό τινος, ὅτι ὁ Γεωργαντόπουλος, καθ᾽ ὃ μὴ προταθεὶς ὑπὸ τοῦ νέου Γενικοῦ Προξένου, δὲν ἦν πλέον Γραμματεὺς τοῦ Προξενείου, ἑπομένως οὔτε Ἀκόλουθος, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς πεπαυμένος. Τὴν εἰς ταῦτα πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἀπάντησιν τῷ συνέταξεν Ἕλλην τις, Ἀριστείδης Ρούκης, ἀλλὰ τὸν ἀπέτρεψα νὰ τὴν πέμψῃ, προπετῆ οὖσαν, καὶ δυναμένην πολὺ νὰ τὸν βλάψῃ. Ἔγραψα δ᾽ ἐγὼ τὰ δέοντα περὶ τῆς θέσεώς του καὶ ἐν γένει περὶ τῆς τῶν Ἀκολούθων τῶν Πρεσβειῶν, καί, παραστήσας ὅτι ἦν δίκαιον νὰ τῷ ἀπονεμηθῇ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον, ὡς δι᾽ ἐνεργείας μου τῷ ἀπενεμήθη καὶ τὸ Γερμανικόν.

Ἐν Ποτσδάμῃ κατῴκει ὁ κ. Hogart, ἀδελφὸς ἐπισήμου ζωγράφου, ζωγράφος καὶ αὐτός, ἰδίως δὲ περὶ τὸν πνευματισμὸν ἀσχολούμενος, καὶ πλουσιωτάτην κεκτημένος βιβλιοθήκην περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τοῦτον ἐπεσκέφθην ἐπανειλημμένως, καὶ συνδιαλεγόμην μετ᾿ αὐτοῦ εὐχαρίστως, καθ᾿ ὅσον εἶχον πάντα λόγον νὰ πιστεύσω, ὅτι, ὅσα ἐπρέσβευε καὶ ἔλεγεν, ἦσαν αἱ εἰλικρινεῖς πεποιθήσεις του. Ἐκεῖ δὲ μετέβαινα καὶ παρὰ τῷ ἐπισήμῳ φυσιολόγῳ Dubois Raymond, οὗ καὶ ἡ μία θυγάτηρ εἶχε σπουδάσῃ καὶ τὴν Ἑλληνικήν, τήν τε νέαν καὶ τὴν ἀρχαίαν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς τὸν εὐρύχωρον κῆπον αὐτοῦ διατρίψας, πολλὰ καὶ διδακτικώτατα δι᾿ ἐμὲ περὶ ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων μετ᾿ αὐτοῦ συνδιαλεγόμενος, τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον ᾐσθάνθην ἰσχυρὸν πόνον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μου, ἀφαιρέσαντά μοι τὸν ὕπνον. Τῇ ἐπαύριον δ᾿ ἡ χείρ ἐπρήσθη, μοὶ ἐπῆλθεν ἔμετος, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς συναναστροφήν, ὅπου ἐπ᾿ ὀλίγας μόνον στιγμὰς ἐδυνήθην νὰ μεταβῶ, μ᾿ ἐλέγετο ὅτι πρέπει νὰ σπεύσω διὰ τὴν θεραπείαν, διότι, ἂν μ᾿ ἔδακε φαρμακερὸν ζωΰφιον, ἐντὸς 24 ὡρῶν ἴσως ἐφαρμακεύθη θανατηφόρως τὸ αἷμά μου. Τοῦτο τῷ ὄντι μετά τινας ἡμέρας συνέβη εἰς νέαν θυγατέρα τοῦ καλλιτέχνου Begaz, ἥτις οἰκτρῶς ἀπέθανε. Ἔσπευσα λοιπὸν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς ἰατρούς, ἀλλ᾿ ἀπῆσαν ὅλοι διὰ τὴν ὥραν τοῦ χρόνου καὶ μόλις εὗρον τὸν Londin, καθ᾿ ἣν στιγμὴν καὶ αὐτὸς ἀπήρχετο, καὶ τελευταῖον κατέφυγον εἰς τὴν θεραπείαν ἐξόχου χειρούργου Bergmann, ὅστις κατῴκει εἰς τὴν αὐτὴν μετ᾿ ἐμοῦ οἰκίαν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου μ᾿ ἐπεσκέφθη εἶς γνωστὸς ὁμογενὴς μετὰ τῆς συζύγου του, πασχούσης ἐκ νευρικῆς ἀσθενείας, ἢ μᾶλλον, ὡς αὐτὸς ἰδίως μ᾿ ἐξεμυστηρεύθη ἐκ μονομανίας. Ἀντὶ δὲ τῶν φρενιάτρων, οἵτινες δὲν ἤξευρον, ἂν συμφέρον δὲν ἔχωσι νὰ διατηρῶσι τοὺς ἀσθενεῖς παρ᾿ ἑαυτοῖς ἐπὶ μακρότερον τοῦ δέοντος, τὴν ἀσθένειαν ἐπιτείνοντες οὕτω, μᾶλλον ἢ θεραπεύοντες, ἐπροτίμησα νὰ τοὺς παραπέμψω, εἰς ὃν ἐγνώριζον ἐπίσημον ἰατρὸν Φρέριξ, καί, ὡς μετ᾿ ὀλίγον ἔμαθον, ἄριστα ἦσαν τ᾿ ἀποτελέσματα.

Τῇ δὲ 4)16 Σεπτεμβρίου ἔλαβον τήν, καὶ δι᾽ ἐμέ, καὶ διὰ τὸ πανελλήνιον, θλιβερωτάτην ἀγγελίαν, τοῦ θανάτου τοῦ Βραΐλα, ἑνὸς τῶν τελευταίων πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐφ᾽ οὗ ἐδύνατο ἡ πατρίς, διὰ τὰς εὐρείας γνώσεις του καὶ τὴν εὐθύτητα τῆς κρίσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρός του, νὰ στηρίξῃ ἐλπίδας ἐν πεποιθήσει.

Κεραυνοβόλον δ᾽ ἑτέραν ἀγγελίαν ἀνέγνων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐφημερίδα, τὴν Ὥραν, ὅτι, τῇ 3)15 Σεπτεμβρίου, ἀπεβίωσεν ἡ ἀγαπητὴ νύμφη μου Λίζα, καὶ συλλυπητήρια μοὶ ἐστάλησαν διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ τηλεγράφημα μ᾽ ἐπλήρωσε χαρᾶς, ἀναγγέλλον μοι, ὅτι, ἐξ ἐναντίας, ἀπέκτησεν υἱόν, ὅστις καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐβαπτίσθη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀριστείδου. Ηὐτύχησα δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ δεχθῶ καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ὀσκὰρ Ἕϊδενστὰμ μετὰ τῶν παιδίων του.

Τινὲς τῶν ἡμετέρων, διανοηθέντες νὰ ὀξορύξωσι τὸ μάρμαρα τῆς Πάρου, εἶχον ἀνανεώσῃ τὴν ἑταιρείαν ἐκείνην, εἰς ἣν ἐγὼ εἶχον ἀπολέσῃ ἄλλοτε 2 χιλιάδας δραχμῶν· ἀλλ᾽, ἐξαντλήσαντες ὅσα εἶχον καταθέσῃ κεφάλαια, ἤθελον ἤδη νὰ ἐπεκτείνωσιν αὐτήν, καὶ μοὶ ἔγραψαν, αἰτοῦντες τὴν σύμπραξίν μου. Πανταχοῦ ὅμως οἱ περὶ τούτου ἀγῶνες ἀπέτυχον, διότι οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἐμπλακῇ εἰς ἐπιχείρησιν ἄγνωστον, πρὶν ἢ αἱ ἐργασίαι ἀποδείξωσι τὸ τελεσφόρον αὐτῆς.

Ἄλλη δὲ δημοσία ὑπόθεσις, ὑπὲρ ἧς πολλὰ ἐπολυπραγμώνησα, ἦν ἡ τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσσης. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἦν πρώϊμος ἔτι καὶ ἀπροπαράσκευος. Ἐγὼ δ᾽ ἐφρόνουν καὶ ἔγραφον ὅτι ἔπρεπε νὰ προηγηθῶσιν ἐνέργειαι ἄμεσοι πρὸς ἐπίτευξιν ἑνώσεως μετὰ τῶν Τουρκικῶν σιδηροδρόμων.

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ὁ Ἀλέξης μοὶ ἔγραφεν ὅτι λόγος ἐγένετο ἐν Ἀθήναις περὶ διπλωματικῶν μεταῤῥυθμίσεων, καθ᾽ ἃς ἐγὼ δῆθεν ἔμελλον νὰ μετατεθῶ εἰς Παρισίους· ἀλλ᾽ ἡ διάδοσις ἦν ἐσφαλμένη ἢ τὸ σχέδιον δὲν ἐξετελέσθη.

Αἱ πρῶται τέσσαρες ἡμέραι τοῦ Ὀκτωβρίου εἰσὶν ἐν Βερολίνῳ ἐν γένει αἱ τῶν μετοικεσιῶν, καὶ κατ᾽ αὐτὰς ἀπαντῶνται διασταυρούμεναι ἅμαξαι εἰς πάσας τὰς ὁδούς, ἔπιπλα καὶ σκεύη μεταφέρουσαι. Τότε καὶ ἐγώ, ἐκποιήσας εἰς μικρὰν τιμὴν τὰ πε-

ριττεύοντα τῶν σκευῶν μου, μετῴκησα εἰς οἰκίαν μικροτέραν, διότι αἱ δύω τοὐλάχιστον, ἐκ τῶν τριῶν θυγατέρων μου, ἐχωρίζοντο ἀπ᾽ ἐμοῦ, νυμφευόμεναι, εἰς τὸ ὑψηλὸν πρόσγειον τῆς οἰκίας ἔνθα κατῴκει εἰς τὸν ἄνω δόμον ἡ κυρία Γυλδεγκρὸν ἐν Hohenhallen strasse 20, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν ἐπί τινα χρόνον εἴς τινας τῶν ἐργατῶν τῆς κοινωνίας τοῦ Βερολίνου, νὰ φλυαρῶσιν ὅτι ἐμελέτων νὰ νυμφευθῶ τὴν κυρίαν ἐκείνην!

Τῇ 21 Σεπτ. 10 Ὀκτ. παρευρέθην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ῥώμης εἰς Pellini τινος παράστασιν δῆθεν ἀντιπνευματιστικήν, ἥτις ὅμως οὐδὲν ἀπεδείκνυε, πλὴν τοῦ γνωστοτάτου «ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἀγύρται, δυνάμενοι νὰ μιμῶνται διὰ τεχνασμάτων τὰ σπουδαιότατα ἐκεῖνα φυσικὰ φαινόμενα».

Τῇ 13)22 δὲ Ὀκτωβρίου ἐτελέσθη ἐπισημότατα ἡ εἰκοσιπενταετηρὶς τῆς καθηγεσίας τοῦ Κουρτίου, εἰς ἣν εἶχον ζητήση, ἀλλ᾽ ἄνευ ἀποτελέσματος, τὴν οἵαν δήποτε συμμετοχὴν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἔγραψα δὲ τότε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Σύγκλητος ἐνέκρινε νὰ προσδιορίσῃ ποσότητά τινα δι᾽ αὐτήν. Τότε λοιπόν, συντάξας Ἑλληνιστὶ προσφώνησιν τῷ Κουρτίῳ, ἔδωκα αὐτὴν νὰ γραφῇ καὶ δεθῇ πλουσιώτατα, ἀντὶ 450 μαρκῶν, ὧν μέρος ἀπετέλεσεν ἡ συνεισφορὰ τοῦ Πανεπιστημίου, μέρος αἱ συνδρομαὶ τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν Βερολίνου, Λειψίας καὶ Βιέννης, καὶ μέρος κατέθεσα ἐγὼ ὁ ἴδιος. Τὴν πρωΐαν δὲ τῆς ἐπισήμου ἡμέρας, μεταβάντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἑορτάζοντος, εὕρομεν αὐτὴν πλήρη, καὶ ἐν ἄλλοις, ἐκεῖ τὸν Διάδοχον τῆς Γερμανίας καὶ τὸν γαμβρόν του Διάδοχον τοῦ Meiningen. Ἀφ᾽ οὗ δὲ προσεφώνησε τὸν ἑορτάζοντα ὁ Watenbach διὰ μακροῦ λόγου, ὃν ἐκ στήθους ἀπήγγειλε, τῷ προσωμίλησα καὶ ἐγὼ Ἑλληνιστί, καὶ ὁ φοιτητὴς Ῥούκης Γερμανιστί, δοὺς αὐτῷ τὴν ἔγγραφον προσφώνησιν, ἥτις διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὸ κάλλος της, ἐξαίρετον ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν. Ὁ δὲ Διάδοχος ἐπῄνεσε τὸν κ. Ῥούκην διὰ τὸν τρόπον, καθ᾽ ὃν Γερμανιστὶ ὡμίλησε.

Περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου, τὴν ἐφημερίδα μου κατ᾽ οἶκον ἀναγινώσκων, εὗρον ἐν αὐτῇ ὅτι κυρία τις, ἐν τοῖς δυτικοῖς τῆς πόλεως οἰκοῦσα, καὶ γνωστὴ ἐπ᾽ ἀγαθοεργίαις, ὡς πρὸς παιδία

ὀρφανὰ ἢ ἐγκαταλελειμμένα, ἐῤῥίφθη εἰς τὴν παρὰ τὸ Βερολῖνον λίμνην Neuen See καὶ ἐπνίγη. Ταῦτα ἐφαίνοντο χαρακτηρίζοντα τὴν φίλην ἡμῶν κυρίαν Σεμβρίνσκη Στέϊν, δι' ὃ καὶ ἔσπευσα ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς, ἣν εὗρον πᾶσαν ἀνάστατον· εἷς δὲ Βουλευτής, φίλος τῆς οἰκίας, σπεύσας ἐκ Δρέσδης, ἅμα ἤκουσε περὶ τοῦ δυστυχήματος, μοὶ ἀφηγήθη, ὅτι πρὸ ἑνὸς ἔτους ἓν τῶν νηπίων, τῶν τροφίμων τῆς κυρίας Σεμβρίνσκη, εἶχεν ἀποθάνῃ, καὶ ἡ ἀστυνομία, διὰ τῶν ἐρευνῶν της, ἐφάνη ἐκλαμβάνουσα, ὅτι ἡ φυτικὴ δίαιτα ἦν ἴσως ἡ παραίτιος τοῦ θανάτου. Καὶ ἤδη δίς, καὶ ἄλλου παιδίου ἀποθανόντος, συνέλαβεν ἰσχυρὰς τύψεις συνειδότος ἡ κυρία Σεμβρίνσκη, ἐθεώρησεν ἑαυτὴν αἰτίαν τοῦ διπλοῦ θανάτου, καί, ἀφ' οὗ ἔσπευσε νὰ καταγγείλῃ ἑαυτὴν παρὰ τῷ εἰσαγγελεῖ, μετέβη εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐκεῖ ἐπνίγη. Ὁ σύζυγος κ. Στέϊν, ὅστις ἔζη τέως διεζευγμένος ἀπ' αὐτῆς, παρέλαβε τότε τὴν κόρην του, καί τινα τῶν ἀνατρεφομένων βρεφῶν, περὶ τῶν ἄλλων φροντίσας νὰ γίνωσι δεκτὰ εἰς δημόσια καταστήματα.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ Αἰμυλία μοὶ ἀνήγγελλεν ὅτι εἶχεν ἐντελῶς ἀναλάβῃ.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον εἶχεν ἔλθῃ εἰς Βερολῖνον ὁ Cumberland, γνωστὸς κατὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τῇ ἀξιώσει ὅτι ἀναγινώσκει εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μεθ' ὧν τίθεται εἰς σχέσιν διὰ τῆς ἀφῆς. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τὸ Αὐτοκρατορικὸν (Kaiserhof) δοὺς τὴν πρώτην του συνεδρίασιν, προσκαλέσας καὶ ἐμέ, καὶ εἰς πολλὰ ἐπεδόθη περίεργα πειράματα· ἀλλ' ὅτε, προσκαλέσας με ν' ἀποθέσω που καρφίδα, ἣν μοὶ ἔδωκε, μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός, ἵνα τὴν εὕρῃ, ἀπέτυχεν ἐντελῶς, ὅπερ, ἀστειευόμενος, ἠθέλησε ν' ἀποδώσῃ εἰς πλοῦτον δῆθεν ἰδεῶν, ὑφ' ὧν ἐπληροῦτο ἡ κεφαλή μου. Τὸ μέρος, εἰς ὃ τὴν εἶχον ἐναποθέσῃ ἐξεμυστηρεύθην τότε ἐγὼ εἰς ἕτερον, τὸν Λοχαγὸν Hölsen, υἱὸν τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Θεάτρων, καὶ τούτου τὴν χεῖρα λαβὼν ὁ Κουμβερλάνδ, σχεδὸν ἀμέσως εὗρε τὴν καρφίδα εἰς τὸν λαιμοδέτην τοῦ συγγραφέως κ. Λινδάου.

Μετά τινας δ' ἡμέρας, πολὺ παραδοξότερον εἶδον φαινόμενον. Ὑπὸ τῶν παρεστώτων, πάντων ἀνηκόντων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας, ἐξελέγη ἐπιτροπή, εἰς ἣν κατηριθμοῦντο Καθηγηταί, ὁ Πρίγκηψ Φυρστεμβέργ, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ ἐγώ, ἐνταλεῖσα νὰ ἐναποθέσῃ καρφίδα, ἢ ἐντὸς τοῦ ξενοδοχείου, ἢ καὶ ἐκτός, ὅπου τῆς πόλεως ἤθελε, καὶ ἐπιτηρήσῃ τὰ τῆς εὑρέσεως αὐτῆς. Τὸ πρῶτον λοιπὸν ἠθελήσαμεν νὰ πήξωμεν τὴν καρφίδα παρὰ τὴν ῥίζαν ἑνὸς τῶν δένδρων τῆς πρὸ τοῦ ξενοδοχείου πλατείας· ἀλλ' ἐφοβήθημεν μὴ κλαπῇ ὑπὸ τῶν παιδίων τοῦ πολλοῦ περισυναχθέντος ὄχλου. Κατόπιν ἐζητήσαμεν παρ' ἑνὸς στρατιώτου ἐκεῖ που φρουροῦντος, νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐμπήξωμεν τὴν καρφίδα εἰς τὸ φόρεμά του· ἀλλὰ μᾶς εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ φρουρεῖ ἐν ὑπηρεσίᾳ, δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο, εἰ μὴ ἀδείᾳ τοῦ ἀξιωματικοῦ του, ὃν καὶ μᾶς ἔδειξεν ἱστάμενον εἰς τὴν ἀντιπέραν πλευρὰν τῆς Πλατείας πρὸ τῆς πύλης τοῦ Πρ. Βίσμαρκ. Ἐπορεύθημεν ἑπομένως πρὸς αὐτόν· ἀλλά, μεταξὺ βαίνοντες, εἴδομεν ἅμαξαν ἀγοραίαν, ἱσταμένην ἐκεῖ που πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Πρίγκηπος Καρόλου, ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐμπήξωμεν τὴν καρφίδα εἰς ἓν τῶν προσκεφαλαίων αὐτῆς. Εἶτα δ' ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔνθα ἔμενεν ὁ Κουμβερλάνδ, δεδεμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐκεῖ κατ' ἐντολήν του συνέδεσαν διὰ μεταλλίνου σύρματος τὴν χεῖρά του μετὰ τῆς τοῦ νέου Πρίγκηπος Φυρστεμβέργ, χωρὶς παντάπασι νὰ κρατῶνται αἱ χεῖρες, καὶ τότε ὁ κ. Κουμβερλὰνδ ἤρχισεν, οὐχὶ νὰ σύρηται ὑπὸ τοῦ μέλους τῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλά, προτρέχων, νὰ σύρῃ αὐτό, καὶ τάχιστα, σχεδὸν χωρὶς νὰ προσκόψῃ, ἀντὶ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν μὲν ἢ τὴν δὲ τῶν ἑκατέρωθεν πλατυτάτων ὁδῶν, διέτρεξε τὴν Πλατεῖαν, ἔφθασεν εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ ἔλαβε τὴν καρφίδα ἐκ τοῦ προσκεφαλαίου.

Μὲ προσεκάλεσε δὲ τὴν ἐπαύριον ὁ Πρίγκηψ Ῥαδζιβίλλ, πρῶτος Ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς μικρὰν ἑσπερίδα του, εἰς ἣν παρῆν καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κόμης Ἄσφελδ, ἵνα ἴδωσι τοῦ Κουμβερλὰνδ τὰ πειράματα. Μεταξὺ δ' ἄλλων, λίαν περιέργων, παρεκάλεσεν ὁ Κουμβερλὰνδ

τὸν κόμητα Ἄσφελδ νὰ σκεφθῇ ἕνα οἱονδήποτε ἀριθμόν, ἐκ τριῶν χαρακτήρων, καί, λαβὼν τὴν χεῖρά του, ἔγραψεν αὐτὸν ἀκριβῶς εἰς τὸν ἐκεῖ στηθέντα μέλανα πίνακα, δι᾽ ὃ ἐγὼ εἶπον τῷ κόμητι ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπῃ ν᾽ ἀναγινώσκωσι τόσον εὐκόλως εἰς τὴν διάνοιάν του. Εἶτα δέ, ὑποκλιθεὶς πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁ Κουμβερλὰνδ, τὸν ἠρώτησεν ἂν εὐηρεστεῖτο ἡ Α. Μ. νὰ δοκιμάσῃ τὸ αὐτὸ πείραμα. Μειδιάσας δ᾽ ὁ Αὐτοκράτωρ ἠγέρθη, ἀφῆκε νὰ τὸν λάβῃ ἐκ τῆς χειρὸς ὁ Κουμβερλάνδ, ὅστις καὶ ἔγραψεν εὐκόλως δύω ἐκ τῶν χαρακτήρων τοῦ ἀριθμοῦ, ὃν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐσκέφθη, ἀλλ᾽, ὡς πρὸς τὸν τρίτον, ἐφάνη διστάζων, ἔγραψεν ἕνα βραδέως· εἶτα τὸν ἐξήλειψεν, ἔγραψεν ἄλλον, καὶ τέλος ὡμολόγησεν ὅτι, ὡς πρὸς αὐτὸν ἐντελῶς ἀπέτυχεν. Ἀλλ᾽ ὁ Αὐτοκράτωρ τότε εἶπε μετ᾽ ἐκπλήξεως ὅτι δὲν εἶχεν ἐννοήσῃ, ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ τρεῖς χαρακτῆρας, καὶ εἶχε λάβῃ μόνον δύω, αὐτοὺς ἐκείνους, οὓς ἀκριβέστατα ἐχάραξεν ὁ κ. Κουβερλάνδ. Ταῦτα ὅμως τὰ πειράματα, ἰδίως περὶ εὑρέσεως ἀντικειμένων, εἶδον μετέπειτα εἰς ἄλλην συναναστροφήν, ἐπιτυχῶς ἐπαναλαμβανόμενα ὑπὸ νέου τινὸς ἀξιωματικοῦ, τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Manteufel.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ προτροπὴν τοῦ Σλείμαν, συνεννοηθέντος μετὰ τοῦ ἐπισήμου φυσιοδίφου κ. Wirchow, εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ συνέλθῃ τὸν Δεκέμβριον ἡ παγκόσμιος Προϊστορικὴ Ἑταιρεία, καὶ εἰδοποιήθην, ὅτι πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγην ἐγώ, γραμματεὺς δέ, προτάσει τοῦ Σλείμαν, ὡρίσθη ὁ Στέφανος Δραγούμης, ὅστις δὲν ἐδέχθη, καὶ τὸν ἀντικατέστησεν ὁ διὰ τὴν θέσιν ἱκανώτερος Foucard, μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς. Ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ διὰ μακρῶν ἐσπούδασα, τὸ ἄλλως πρὶν ξένον εἰς ἐμὲ ἀντικείμενον, μέχρι τέλους μοὶ ἀνηγγέλθη, πρῶτον μὲν ὅτι ἀνεβλήθη διὰ τὸ 1886, ἔπειτα δὲ ὅτι παρῃτήθη καὶ ἐματαιώθη ἡ πρόθεσις.

Κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ συνέντευξις τῶν τριῶν Αὐτοκρατόρων ἐν Κσέρνοβιτς εἶχε κινήσῃ τὸ γενικὸν τῆς Εὐρώπης ἐνδιαφέρον. Τὸ κατ᾽ ἐμὲ δ᾽ εἶχον τὴν πεποίθησιν, ὅτι περιωρίσθησαν εἰς γενικότητας, ἀφορώσας κυρίως τὴν διατήρησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, καὶ πᾶσαι αἱ ἔρευναί μου παρὰ τοῖς ἧττον

προκατειλημμένοις καὶ τοῖς ἄριστα πεπληροφορημένοις ἐνίσχυσαν ταύτην τὴν γνώμην μου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, προτιθεμένη νὰ συνομολογήσῃ δάνειον, μὲ διέταξε νὰ καταβάλω πρὸς τοῦτο πᾶσαν προσπάθειαν καὶ νὰ ζητήσω, ὡς καὶ τοῦ Βίσμαρκ τὴν παρέμβασιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Βίσμαρκ δὲν ἠσχολεῖτο εἰς ὅ,τι δὲν ἀφεώρα αὐτὸν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν, ἵνα ἔχῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην πιθανότητα ἐπιτυχίας, ἔπρεπε κἂν νὰ ἐγκύπτῃ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν, καὶ νὰ ἔχῃ προδιαγεγραμμένην πολιτικήν, ἥτις νὰ κρίνηται, ὡς παρέχουσά τινα ἐγγύησιν. Μοὶ ἐπρότεινε δὲ τότε ὁ Πρέσβυς τῆς Ἑλβετίας τὴν συνομολόγησιν ἐμπορικῆς συνθήκης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων, καὶ ἐτηλεγράφησα αὐθημερόν, καὶ ἀμέσως κατόπιν ἔγραψα περὶ τούτου εἰς Ἀθήνας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐπωφελῆ καὶ ἁπλουστάτην ταύτην ἐργασίαν μόλις μετὰ 3 ½ περίπου ἔτη ἐδόθη πέρας.

Περὶ τῆς Προϊστορικῆς δ' Ἑταιρείας, πορευθεὶς ἡμέραν τινά, ἵνα συνδιαλεχθῶ μετὰ τοῦ σοφοῦ κ. Βιρχώβ, ἔπεσα, ὅτε κατηρχόμην ἐκ τῆς κλίμακός του, καὶ δεινῶς ἐκτύπησα εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίωνα, ὥστε, ἐφ' ἡμέρας, ἀπεκλείσθην εἰς τὸν οἶκον, καί, ὑπὸ τὴν θεραπείαν δύω ἰατρῶν, καὶ τὰς φιλικὰς φροντίδας τῶν συνοίκων μου καὶ ἄλλων, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμεινα οἰκουρῶν, καὶ ἔχων τὸν βραχίωνα δεδεμένον.

Ἐν ᾧ δ' ἐνοσηλευόμην, ἦλθε πρός με ὁ ἐκδότης μουσικῶν ἔργων κ. Förstner, καὶ μοὶ ἔφερε σκηνὴν ἐκ τοῦ Νέρωνος τοῦ Rubinstein, προτείνας μοι νὰ μεταφράσω τοὺς Γερμανικοὺς στίχους αὐτῆς εἰς Γαλλικούς, ὅπερ, κατ' ἀρχὰς μέν, ἐδίστασα ν' ἀναλάβω, ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτυχίας, εἶτα δ' ἐπεχείρησα, καὶ ἐπεράτωσα τήν ἑσπέραν, λαβὼν καὶ χρηματικὴν ἀμοιβήν, ἣν δὲν ἐζήτησα.

Τῇ 2)14 Νοεμβρίου ἔλαβον δύω ἐπιστολὰς ἐξ Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς μιᾶς, πεμπούσης μοι χρηματικήν τινα ποσότητα, μοὶ ἐζήτει ἡ διεύθυνσις τῆς Ἑστίας μέρος ἀπομνημονευμάτων πρός δημοσίευσιν. Ἀλλὰ τῇ ἀπήντησα ὅτι δὲν προὐτιθέμην, τότε κἄν, νὰ δημοσιεύσω ἀπομνημονεύματα ἐπὶ ζωῆς μου, καὶ τῷ ἐπέστρεψα

τὴν ποσότητα. Διὰ τῆς ἄλλης δ᾽ ὁ υἱός μου Ἀλέξης μοὶ ἀνήγγελλεν ὅτι παρῃτήθη τῆς θέσεως δευτέρου ἀμίσθου Γραμματέως Πρεσβείας, καὶ κατ᾽ ὄνομα Ὑποπροξένου ἀγνοῶ τίνος Προξενείου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Αἰγύπτου, ὡς ὅλως ἀσκόπου. Ὀλίγαι δὲ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ὀλεθρίαν μοὶ ἔδωκεν εἴδησιν ἡ συνάδελφός μου τῆς Ὁλλανδίας κυρία van den Hoven, ἐπισταλεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κ. Κοτσεβοῦ, μεθ᾽ οὗ διετήρει ἀλληλογραφίαν, ὅτι ἡ νύμφη μου Λίζα, πάσχουσα ἐξ ἐξανθήματος, εἶχε συγχρόνως καιρίως καὶ θανατηφόρως βεβλαμμένους τοὺς πνεύμονας, καὶ ὅτι ἐτηλεγράφησαν τῷ Ἀλέξῃ νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτήν. Ἅμα λαβὼν τὸ τηλεγράφημα περὶ τῆς ἐπικινδύνου θέσεως τῆς συζύγου του, ὁ Ἀλέξης αὐθημερὸν αὐθωρεὶ σχεδὸν ἀπῆλθεν.

Μία τῶν οἰκογενειῶν, ἥτις φιλικώτατα μ᾽ ἐδέχετο, ἦν ἡ τῆς Πριγκηπίσσης Κασσίας Ῥαδζιβίλλ, ἥτις, ἀνεψιὰ οὖσα τῆς γυναικὸς τοῦ Βαλζάκ, καὶ δι᾽ εὐφυΐας πεπροικισμένη, ἐξέδωκεν ἀνωνύμως μυθιστορήματα. Ταῦτα ὅμως, γεγραμμένα κατὰ τὸ σύγχρονον γαλλικὸν ὕφος, καὶ οὐχὶ πάντοτε μετὰ τῶν εἰς τοιαύτην κυρίαν πρεπουσῶν ἐπιφυλάξεων, αὐστηρῶς κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας της, καὶ οὐχ ἧττον ὑπὸ τῶν κυριῶν, ὅσαι τὴν ἐφθόνουν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ ἀνώτερα μὲν πάσης ἐπικρίσεως δὲν ἐδυνάμην καὶ ἐγὼ αὐτὸς νὰ κηρύξω τὰ ἔργα της, βεβαίως ὅμως πολὺ ἀνώτερα ἦσαν ἀφ᾽ ὅ,τι θὰ ἐδύναντο νὰ παραγάγωσιν οἱ ἐπικριταί της. Εἰς τὴν οἰκίαν της παρουσίασα τὸν ἀγχίνουν κριτικὸν Παῦλον Lindau, ὅστις, καλῆς τυχὸν ὑποδοχῆς, ἔγραψεν εὐμενέστα ἄρθρα ὑπὲρ τῶν μυθιστορημάτων της.

1885.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους τούτου ἡ μὲν νύμφη μου Ἐλίζα, μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ τῆς θυγατρός μου Ἑλένης, ἦσαν εἰς Cannes, καὶ ἐφαίνετο ἀναλαβοῦσα μέχρι τινὸς ὑγείαν καὶ ζωηρότητα, ἡ δ᾽ Αἰμυλία μετὰ τοῦ Εὐγενίου εἰς Παρισίους νοσηλευομένη.

Βαθέως δὲ μ' ἔπληξεν ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τῆς ἀδελφῆς τῆς νύμφης μου Λουκίας, Ἑλένης Φωτιάδου, ἀφήσης τρία ὀρφανά, ἃ ὅμως, ὑπὲρ πᾶσαν μητέρα, ἀγρύπνως καὶ συνετῶς ἀνέθρεψεν ἡ μάμμη των, κυρία Σμ. Βαλτατζῆ.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκ Σβερίνου μοὶ ἔγραψεν ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ θεάτρου, Βαρῶνος Νιβεδούρ, ζητῶν μοι τὴν ἄδειαν, τοῦ νὰ διδάξῃ τοὺς Λ΄. ἣν προθύμως τῷ ἔδωκα.

Ἐν ταῖς σχέσεσι δ', ἃς διετήρουν μετὰ τῶν συναδέλφων μου, εἷς τῶν Πρέσβεων, μεθ' ὧν προθυμώτατα καὶ συνεχέστατα ἐπεδίωκον συνδιαλέξεις περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἦν ὁ τῆς Τουρκίας Σαΐδ Πασᾶς, ἔχων πολλὴν γνῶσιν αὐτῶν, διότι πολλαχοῦ εἶχε διατελέσῃ Διοικητής, καὶ ἦν προσέτι συμβιβαστικῶν ἀρχῶν καὶ χαρακτῆρος. Ἐπροσπάθουν δ' ὥστε, αἱ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του διδόμεναι συμβουλαί, νὰ μᾶς ὦσιν εὐνοϊκαί.

Μεταξὺ δὲ τῶν λογίων ἀπήντησα διδάσκαλόν τινα Cindler, παρ' ᾧ συνήρχετο πνευματιστικὴ ἑταιρεία, καὶ ὅστις μὲ προσεκάλεσε νὰ παρευρεθῶ παρ' αὐτῷ τῇ 2)14 Φεβρουαρίου εἰς συνεδρίασιν· ἀλλ' αὕτη μοὶ ἐνεποίησε τὴν ἐντύπωσιν ἀπατώντων καὶ ἀπατωμένων. Δι' ὃ καὶ μετὰ χαρᾶς ἐδέχθην δευτέραν του πρόσκλησιν τοῦ νὰ προγευθῶ τὴν ἐπαύριον παρ' αὐτῷ, ἵνα γνωρισθῶ ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς νέας, ἥτις τῷ ἐχρησίμευεν ὡς μεσάζουσα (medium). Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον μοὶ ἔγραψε νὰ μὴ ὑπάγω, διότι ἡ μεσάζουσα ἠναγκάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ ἐκεῖνος νὰ τὴν συνοδεύσῃ, καὶ τοῦτο δὲν ἠλάττωσε τὴν ἐκτίμησίν μου. Παρ' αὐτῷ δ' ἐγνώρισα ἄλλην νέαν, θυγατέρα συγγραφέως, ἐνθουσιῶσαν διὰ τὸν πνευματισμόν, ἥτις καὶ ἐμὲ ἐνίοτε ἐπεσκέφθη. Ἐξεφώνιζε δὲ μᾶλλον ἢ ὅτι ὡμίλει, καὶ μετὰ φαντασιωδεστάτας διηγήσεις, μ' ἐξεκώφανεν ἐρωτῶσά με «Was sagen Sie dazu?», εἰς ὃ ἐγὼ μόλις ἀντεῖχον ν' ἀπαντήσω ὅτι, «κυρία μου, εἶσθε φρενοβλαβής», ὃ καὶ κατὰ μέρος, τῷ ὄντι ἐνόμιζον.

Ἡ ὀδυνηρὰ εἴδησις, ἣν πρὸ καιροῦ ἐφοβούμην, ἡ τοῦ θανάτου τῆς φιλτάτης μου νύμφης Ἐλίζας, μοὶ ἦλθε τέλος κατ' ἀρχὰς

Φεβρουαρίου, καὶ ὁ υἱός μου Ἀλέξης συναπῆλθεν εἰς Ἀθήνας μετὰ τῶν τεσσάρων ὀρφανῶν του παιδίων.

Τότε δὲ παρευρέθην εἰς τὴν ἐπίσημον κηδείαν τοῦ κόμητος Schleinitz, Ὑπουργοῦ τοῦ Βασιλ. Οἴκου, ἑνὸς τῶν εὐγενεστέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Πρωσσίας. Ἡ δὲ εὐφυὴς καὶ λογία σύζυγός του, ἡ μεγάλη τοῦ Βάγνερ πρόμαχος ἐν Γερμανίᾳ, μετὰ δύω ἔτη ἐνυμφεύθη τὸν τότε Σύμβουλον τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας, εἶτα δὲ Πρεσβυν εἰς Πετρούπολιν, κόμητα Wolckenstern.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου ψυχρότης τις ἐπῆλθε μεταξὺ τοῦ Πρίγ. Βίσμαρκ καὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Λόρδου Ἄμθιλλ, τοῦ νέου Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας κ. Μαλλέτ, ἕνεκα διακοινώσεών τινων, οὐχὶ ἐπιδεξίων, ἃς οὗτος εἶχεν ἀπευθύνῃ ἐν τῇ ἀπειρίᾳ του. Πρὸς ἀποκατάστασιν δ᾽ αὖθις τῶν φιλικῶν σχέσεων, ὁ Βίσμαρκ ἔπεμψεν εἰς Λονδῖνον τὸν υἱόν του Herbert, ὃν μετὰ ταῦτα, ἀπὸ Πρέσβεως, διώρισεν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ μεθ᾽ οὗ ἐγώ, καὶ πρὶν καὶ μετά, εἰς οὐχ ἧττον καλὰς διετέλουν σχέσεις, ἢ ἄλλοτε μετὰ τοῦ Λόρδου Ἄμθιλλ.

Τῇ 10)22 Μαρτίου, γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς τὸ διπλωματικὸν γεῦμα τοῦ Καγκελαρίου, συνεχάρην τῇ κυρίᾳ Πρ. Βίσμαρκ διὰ τοὺς ἀῤῥαβῶνας τοῦ υἱοῦ της Bill (Wilhelm) μετὰ τῆς ἐξαδέλφης του Sibille Arnim. Ἀλλ ἡ Πριγκήπισσα μοὶ εἶπεν, ὅτι αὕτη ἦν διάδοσις κοινοῦ ἐναντία εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπραγματοποίητος, μὴ ὄντος ἐφικτοῦ γάμου μεταξὺ ἐξαδέλφων, ὅτι ἐπενοήθη, διότι ἐκεῖνος μὲν ἦν er Bill ἐκείνη δὲ Sie Bill (Sybille)! Οὐχ ἧττον ὅμως μετὰ μίαν ἑβδομάδα, ὁ ὑπ᾽ αὐτῆς, καί, ὡς ἐλέγετο, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Βίσμαρκ, μὴ ἐγκρινόμενος γάμος, ἐτελέσθη! Ἦν δ᾽ ἡ νύμφη ἐπιστήθιος φίλη τῆς θυγατρὸς τῆς ἀνεψιᾶς μου κυρίας Κοτσεβοῦ.

Εἰς ἑτέραν δ᾽ ἑσπέραν, μικρὸν μετὰ ταῦτα, εἰς μακρὰν συνδιάλεξιν, κύριός τις, ὅστις πολλὰ ἐγνώριζε περὶ τῶν κατὰ τὴν Αὐλὴν καὶ τοὺς πολιτευομένους, μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ γενικὴ ψηφοφορία, ἣν ἠναγκάζετο νὰ διατηρῇ ὁ Βίσμαρκ, ἦν ὄλεθρος τῆς Πρωσσίας καί, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ αὐτὴ καὶ τὰ πάντα θὰ ἤλασσον· ἀλλ᾽ ὅτι τότε ὁ Βίσμαρκ ἦν

ὅλως ἀφοσιωμένος τῷ Αὐτοκράτορι, εἰ καὶ στενώτατον φίλον καὶ γενικὸν ὄργανον ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχε κυρίως τὸν Ἀλβεδείλ. Μοὶ διηγήθη δὲ προσέτι, ὅτι τὸν ποτὲ Πρέσβυν Γὸλτς ἐμίσει ὁ Βίσμαρκ, ἀλλ' ὑπεστήριζεν ἡ Αὐτοκράτειρα, καὶ προσέτι ὅτι προὐκάλεσέ ποτε αὐτὸν εἰς μονομαχίαν ὁ ὡς Πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανὼν Βιλδεμβροὺκ (νόθος ἑνὸς τῶν πριγκήπων), διότι ὁ Γὸλτς εἶχεν εἴπῃ περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἦν κατάλληλος μόνον διὰ τὸ ἄῤῥεν χαρέμιον τοῦ Φουὰτ πασᾶ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου (19)31), θέλων ν' ἀποπειραθῶ, ἂν τὰ δράματα τοῦ Σαικσπείρου ἐπιδέχωνται ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ἐπεχείρησα τὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, εἰς αὐτήν, ὡς εἰς πάντα τὰ τοιαῦτα, ἐγκύπτων, οὐχὶ ποτὲ κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας, ἀλλὰ μόνον ὅτε διέτρεχον τὸ Thiergarten καὶ τὰς ὁδούς. Ἐπεράτωσα δὲ τὸ ἔργον τῇ 27)9 Μαΐου. Ἦν δ' ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ τῆς τελέσεως τῆς ἑβδομηκονταετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ Βίσμαρκ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀπεβίωσεν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας, Πρίγκηψ Ὀρλώφ, καὶ προσέτι ἡ σεβαστὴ φίλη μου κυρία Στράντς. Τότε δὲ περίπου καὶ ἄλλαι ἐνδιαφέρουσαι ἡμᾶς ἀποβιώσεις μᾶς ἀνηγγέλθησαν, ἡ τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, Ὑποδιευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἡ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Σταματάκη, καὶ ἡ τῆς κυρίας Ξάνθου, πενθερᾶς τοῦ Γραμματέως μου κ. Δουρούτη.

Τῇ 13)25 Ἀπριλίου, εἰς τὸ γεῦμα τοῦ συναδέλφου μου Πρέσβεως τῆς Ἰαπωνίας Ἀόκη, οὗ ἡ σύζυγος ἦν εὐγενὴς Γερμανίς, ἀπήντησα καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἰάπωνας, ἐξηυγενισμένους τοὺς τρόπους, καὶ προσέτι καὶ τὸν ἄρτι ἐλθόντα Διευθυντὴν τῶν Ἰαπωνικῶν ταχυδρομείων, ἄνδρα βραχύν, παχύν, οὐχὶ τῶν λοιπῶν εὐειδέστερον, ἀλλὰ λίαν εὐπρεπῆ καὶ αὐτόν, προσέτι δὲ καὶ νέον Γερμανὸν νομικόν, ἀπερχόμενον εἰς Ἰαπωνίαν ὡς Καθηγητὴν τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου, ὡς πολλοὶ ἄλλοι, ἰδίως ἐκ Γερμανίας, μετεκαλοῦντο εἰς διάδοσιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οἷον ὁ υἱὸς τοῦ ποτὲ Πρέσβεως εἰς Ρωμανίαν, νέος Jasmund, ἵνα ὀργανώσῃ τὰ Ὑπουργεῖα, ὁ κ. Mohl, γυναικάδελφος τοῦ Καθηγητοῦ Helmholz, ἵνα εἰσαγάγῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐθιμοταξίαν εἰς τὴν Αὐλήν.

Εἰς γεῦμα δέ, παρὰ τῷ βαθεῖ ἀρχαιολόγῳ Καρόλῳ Böttichen, τῷ πρώτῳ ἀνασκάψαντι τὸ θέατρον τοῦ Βάκχου, διὰ στίχων προέπιον εἰς ὑγείαν του.

Τῇ δὲ 19)1 Μαΐου μοὶ ἐγνώσθη ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπερίσχυσεν ἡ ἀντιπολίτευσις εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ ἡ σύνθεσις Ὑπουργείου ἀνετέθη εἰς τὸν Θ. Δεληγιάννην, εἰς ὃν καὶ ἀμέσως ἔγραψα περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀναγκαίας δι᾽ αὐτὴν ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς καταργήσεως τοῦ κακῶς ψηφισθέντος νόμου περὶ ἀμίσθων Ἀκολούθων Πρεσβειῶν, τοῦ ἀρνουμένου αὐτοῖς πᾶσαν πρόοδον. Ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἀμέσως τηλεγράφημά τι ἀνήγγελλεν ὅτι αἱ πρεσβεῖαι πιθανῶς ἔμελλον νὰ καταργηθῶσι, καὶ τῇ 27 Ἀπριλίου (9 Μαΐου) μοὶ ἀνήγγειλε τὴν κατάργησιν ὁ Ἀλέξης.

Ἀπό τινος χρόνου οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐν Μονάχῳ, οἵτινες, ἐπιτελέσαντες δεσμόν, μὲ εἶχον ὀνομάσῃ ἐπίτιμον αὐτοῦ Πρόεδρον, ἤρχισαν καταφερόμενοι κατὰ τοῦ Γενικοῦ Προξένου Weidert (ὡς μὴ Ἕλληνος), καὶ κατὰ τοῦ Ἕλληνος ἐφημερίου, ὡς δῆθεν ὑποστηρίζοντος ἐκεῖνον. Ὁ δὲ Δεληγιάνννης, μόλις ἀναλαβὼν τὸ Ὑπουργεῖον, μ᾽ ἠρώτησε τηλεγραφικῶς περὶ τῆς ὑποθέσεως, καὶ ὁμοίως τῷ ἀπήντησα, οὐδεμίαν προσοχὴν νὰ δώσῃ εἰς αὐτήν, ἣν καὶ τῷ ἐξήγησα, δι᾽ ἀτόπων καὶ ἀνηθίκων σκανδάλων μόνον βλάπτουσαν τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ δὲ 27)9 Μαΐου ἐπεράτωσα τὴν μετάφρασιν τοῦ Καίσαρος τοῦ Σαικσπείρου, 28 ἡμέρας ἀφ᾽ οὗ τὴν ἤρχισα.

Ἡ εἴδησις περὶ προθέσεως τῆς τῶν Πρεσβειῶν καταργήσεως διὰ τῶν ἐφημερίδων διαδοθεῖσα, ἐνεποίησε τὴν χειρίστην ἐντύπωσιν ἐν Βερολίνῳ. Ὁ βαθύπλουτος τραπεζίτης Bleichröder, ὁ καὶ παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι καὶ παρὰ τῷ Βίσμαρκ λίαν ἀγαπητός, μοὶ εἶπε (τῇ 1)13 Μαΐου), ὅτι ἡ Ἑλλὰς καταστρέφει δι᾽ ἰδίων χειρῶν πᾶσαν τὴν πίστιν της ἐν Εὐρώπῃ, ὅτι Γερμανὸν Πρέσβυν ποτὲ ἡ Γερμανία δὲν θὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἀνακληθῇ ὁ ἐν Βερολίνῳ Ἕλλην· ἂν δὲ μείνῃ Γραμματεὺς διευθύνων τὴν Πρεσβείαν, ὅτι ὑπ᾽ οὐδεμίαν θὰ λαμβάνηται σπουδαίαν ἔποψιν, καὶ ταῦτα πάντα ὅτι ἤκουσε παρὰ τοῦ Βίσμαρκ.

Ἐγὼ δ᾽ ἔσπευσα νὰ γράψω πρὸς τὸν Βασιλέα, δίδων συγχρόνως τὴν παραίτησίν μου, ὥστε, μὴ προκειμένου πλέον περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ περὶ μόνου τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἐξανέστην μετὰ πάσης δυνάμεως ἐναντίον τοῦ ἄφρονος μέτρου, ὃ ὁ Ὑπουργὸς Hatzfeld μοὶ ὠνόμασε περιφρονητικῶς: des économies de bouts de chandelles. Ἔμαθον δ᾽ ἔπειτα, μετὰ πάσης θετικότητος, ὅτι ἐπίσημοι συνεννοήσεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων περὶ καταργήσεως πασῶν τῶν Πρεσβειῶν ἐν Ἑλλάδι.

Οὐχ᾽ ἧττον τῇ 4)16 Μαΐου ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Χατζηπέτρου μοὶ ἀνήγγελλον, ὅτι οὐδεμία πρότασις ὑπεβλήθη τῷ Βασιλεῖ περὶ παύσεως τῶν Πρεσβειῶν, ὅτι αὐταὶ διατηροῦνται, καὶ ἐν Ρώμῃ ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀντικαθιστᾷ τὸν Ραζῆν· καὶ μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἤκουσε ταῦτα ἡ κοινωνία τοῦ Βερολίνου, καὶ ἐγὼ εἰς ταῦτα ἐπίστευσα.

Ἐντὸς τοῦ Μαΐου τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν σπουδαιότητα εἶχεν ἡ θέσις τῆς Βουλγαρίας, ἣν ἡ Ἀγγλία ἐφαντάσθη νὰ καταστήσῃ ἰσχυρὰν καὶ μεγάλην, ἵνα ἀντιτάξῃ αὐτὴν ἐν Ἀνατολῇ εἰς τὰς προόδους τῆς Ρωσσίας, ἵνα δηλαδὴ τῇ δώσῃ τὴν θέσιν, ἣν ἡ Ἑλλάς, κατ᾽ ἐμέ, ἔπρεπε, καὶ ἐξ ἐλεεινότητος τῶν πολιτευομένων της ἠμέλησε νὰ καταλάβῃ, ἢ κἂν νὰ καταδείξῃ, ὡς εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν. Οὐχ᾽ ἧττον, εἰ καὶ οὐδαμῶς ὑπὸ τῶν Κυβερνώντων προκαλούμενος ἢ ὁδηγούμενος, αὐθορμήτως, ὁμιλήσας ἐγὼ διὰ μακρῶν περὶ τούτου πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, κ. Mallet, τῷ κατέδειξα, πρῶτον μέν, ὅτι ζητοῦσι τ᾽ ἀνέφικτα, δεύτερον δέ, ὅτι, καί ἂν ἐπιτύχωσι, τῆς Ρωσσίας μόνον τὸ συμφέρον θὰ ὑπηρετήσωσι, διότι οἱ Βούλγαροι δὲν δύνανται νὰ παύσωσιν ὄντες Σλαῦοι, οὐδ᾽ ὁ πανσλαυϊσμὸς νὰ παύσῃ ἐξασκῶν ἐπιρροὴν ἐπ᾽ αὐτῶν.

Τῇ 28 δὲ Μαΐου (8 Ἰουνίου) ἐγνώσθη, ὅτι ὑπεγράφη τὸ διάταγμα τῆς παύσεως πάντων τῶν Πρέσβεων, πλὴν μόνου τοῦ Ὑψηλάντου, μένοντος ἀμίσθου. Τότε δ᾽ ἔσπευσα ἀμέσως νὰ τηλεγραφήσω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι προσφέρω καὶ ἐγώ, ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς πατρίδος, ἣν τότε ἐθεώρουν σπουδαιοτάτην, νὰ ἐξακολουθήσω ἀμίσθως ὑπηρετῶν. Ἀλλ᾽ ἡ προθυμία μου εἰς

οὐδὲν ἐχρησίμευσε, διότι τὸ Ὑπουργεῖον, ἀφὲν τὸ τηλεγράφημά μου ἄνευ ἀπαντήσεως, ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀνάκλησίν μου, ἣν ἔλαβον τῇ 1)13 Ἰουνίου, καὶ μοὶ ἐχορήγησε τὰ ὁδοιπορικά, ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θὰ ἐπιστρέψω ἐντὸς δύω μηνῶν. Παρὰ τῆς Α. Μ. ὅμως ἔλαβον ἐπιστολὴν εὐμενεστάτην καὶ ὑπ' εὐγενῶν αἰσθημάτων ὑπαγομένην. Ἐτηλεγράφησα δὲ τότε καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἐπαναλαμβάνων τὴν πρότασιν τῆς ἀμίσθου ὑπηρεσίας, ἀλλ' οὐχὶ ἐπιτυχέστερον, διότι, τέλος, μοὶ ἀπήντησε τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ δεχθῇ ἄμισθον ὑπηρεσίαν, λησμονοῦν ὅτι τὴν τοῦ Ὑψηλάντου ἐδέχοντο.

Ὁ δὲ Βασιλεὺς μοὶ ἐτηλεγράφησεν ὅτι ἡ πατριωτικὴ πρότασίς μου δὲν ἐνεκρίθη.

Τὴν αὐτὴν δ' ἐκείνην ἡμέραν ἀπεβίωσεν ἐν Βερολίνῳ καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, Πρίγκηψ Φρειδερίκος Κάρολος, καὶ ὁ Στρατηγὸς Manteufel. Ἔλαβον δὲ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γεωργαντοπούλου, ἀγγέλλουσάν μοι τὸν θάνατον τῆς πενθερᾶς του, καὶ ὅτι ἡ περιουσία αὐτῆς εὑρέθη οὖσα μόνον 2 ½ ἑκατομμύρια ῥούβλια.

Μοὶ εἶπε δὲ (τῇ 6)18 Ἰουν.) ὁ κ. Pindter, συντάκτης τῆς Βορειογερμανικῆς ἡμιεπισήμου ἐφημερίδος, ὅτι τὸ Γερμανικὸν Ὑπουργεῖον εὑρίσκει ὀλέθριον τὸ μέτρον τῆς καταργήσεως τῶν Πρεσβειῶν. Ὁ δὲ Κούρτιος, εἰς τὴν Gräcam, ὅπου ἐπῆγον τὸ τελευταῖον τῇ 7)18 Ἰουνίου, εἶπεν, εἰς ἐπήκοον πάντων, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἦν ταπείνωσις καὶ αἶσχος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Σύμβουλος δὲ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, κ Reichert, εἶπε τῷ Γενικῷ Προξένῳ τῆς Πορτογαλλίας, ὅτι ἡ Ρωμανία ἔχει πολὺ μείζονας πιθανότητας μέλλοντος ἢ ἡ Ἑλλάς, ὅπως φέρεται, καὶ ἡ ἀνάκλησίς μου ὅτι ἠρέθισε τὴν Κυβέρνησιν.

Ἀπόντος δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος, μετέβην παρὰ τῷ Ὑπουργῷ κ. Ἄτσφελδ, ἵνα τὸν ἐρωτήσω, ἂν πρέπῃ νὰ περιμείνω τὴν ἐπιστροφήν Του, ἢ ἂν δύναμαι νὰ δώσω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τ' ἀνακλητήριά μου· καὶ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον ὅτι, κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἔγραψαν καὶ ἐτηλεγράφησαν εἰς Ἀθήνας πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ ἀνάκλησίς μου· τὸ δ' Ὑπουργεῖον ἀπεκρίθη, ὅτι

ἐσωτερικαὶ περιστάσεις τῆς χώρας ἀπαιτοῦσιν αὐτήν, καὶ ἐλπίζει μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἄλλην τροπὴν νὰ λάβουν τὰ πράγματα. Τοιαύτη ἀμφίβολος ἀπάντησις δὲν ἐδύνατο, βεβαίως, νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν Αὐτοκράτορα· ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις δικαίωμα δὲν εἶχε περαιτέρω νὰ ἐπέμβῃ, δὲν ἀνέβαλε περαιτέρω τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἀνακλητηρίων μου. Εὐτυχῶς δ' εὗρον καὶ νὰ ὑπενοικιάσω τὸν οἰκίαν μου ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου, καί, βοηθείᾳ τῶν συνοίκων μου, τῆς κυρίας Γυλδεγκρόνε καὶ τῆς μητρὸς της κυρίας Φιλιψβόρν, ἐπώλησα, ὅπως ἐδυνήθην, τὰ ἔπιπλά μου, εἰς εὐτελεστάτας, ἐννοεῖται, τιμάς. Ἔσπευσα δέ, τόσῳ μᾶλλον, τὴν ἀναχώρησίν μου, ἐντὸς τῆς δοθείσης μοι προθεσμίας τῶν δύω μηνῶν, καθ' ὅσον ἄλλως θὰ ἐστερούμην τῶν δι' αὐτὴν δαπανῶν.

Τότε καὶ ἡ Χαρίκλεια μοὶ ἔγραψεν ὅτι εἰς τὸν σύζυγόν της προσεφέρετο διὰ τέσσαρα ἔτη ἡ θέσις Γραμματέως εἰς ***Κορέαν,*** καί, πρὸς εἰδότας ἀποταθεῖσα, ἔμαθεν ὅτι θὰ τῇ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸν συνοδεύσῃ ἐκεῖ, καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐν Ἰαπωνία! Ἐν ἀπελπισίᾳ ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ταύτῃ, τοῦ νὰ μείνῃ μόνη ἐν Ἰαπωνίᾳ τέσσαρα ἔτι μακρὰν τοῦ ἀνδρός της, μακρὰν ὅλων ἡμῶν, ἔγραψα τῇ ἡμετέρᾳ Βασιλίσσῃ, ἐν Πετρουπόλει διατριβούσῃ, παρακαλῶν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ μεσιτεύσῃ, ἵνα δοθῇ ἄλλη τις θέσις εἰς τὸν γαμβρόν μου, καὶ ἔπεμψα τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν θυγατέρα μου. Τῇ δὲ 25)6 Αὐγούστου, διαβάντος τοῦ κ. Γεὶρς μετὰ τῆς οἰκογενείας του διὰ Βερολίνου, ἐπεσκέφθην αὐτόν, ἀλλ' εἶδον μόνον τὸν υἱόν του Νικόλαον, δι' οὗ διεβίβασα τὰς ὑπὲρ τοῦ Λοβάνωφ παρακλήσεις μου, ἔλαβον δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ σταλῇ ὁ γαμβρός μου εἰς Κίναν, ὡς Β΄. Γραμματεύς, ὅπερ ἦν μεγίστη τῆς θέσεώς του βελτίωσις.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου παρέστην, ὡς μάρτυς τοῦ γάμου Οὔγγρου τινός, λοχαγοῦ τῆς Αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τῆς Αὐστρίας, μετὰ τῆς νέας κυρίας Bardeloben, ἧς ἡ μήτηρ μοὶ ἔδειξεν ὅτι διετήρει τὸ ὄνομα τοῦ φιλτάτου Ἀριστείδου, ὃ ἰδιοχείρως τῇ εἶχε γράψῃ πρὸ 20 ἐτῶν, ὅτε ποτὲ ἀπηντήθησαν εἰς ὁδοιπορίαν.

Οὕτως ἀνεχώρησα τοῦ Βερολίνου τῇ 31 Ἰουλίου (12 Αὐγ.), συνοδευθεὶς εἰς τὸν σταθμὸν ($5^1/_2$ μ. μ.) ὑπὸ φίλων καὶ συναδέλφων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἔλαβον δὲ τὴν ὁδὸν τῆς Βιέννης, ὅπου, ἀφιχθεὶς τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰς 9, μάτην ἐζήτησα νὰ ἴδω τὸν Ὑψηλάντην, διότι οἱ ἰατροὶ τῷ ἀπηγόρευσαν νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ δεχθῇ τινα· εἶδον δὲ τὸν Πρεσβευτὴν Λοβάνωφ, ὅστις, περιποιητικώτατος δειχθεὶς πρὸς ἐμέ, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Γεὶρς ἐν Φρανσεσβάδ, ὅπου εἶχον ἀπαντηθῇ, ἐπεκύρωσε τὴν πρὸς ἐμὲ ὑπόσχεσίν του, τοῦ νὰ πέμψῃ τὸν γαμβρόν μου εἰς Κίναν, εἰς θέσιν ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις πάσης ἄλλης προτιμοτέραν.

Εἰς Semering, τὸν γραφικώτατον ὀρεινὸν σταθμόν, ἔμεινά τινας ὥρας, καί, πρὸ παντός, ἡ ἔφεσίς μου ἦτο νὰ πίω τὸ καθαρὸν τῶν πηγῶν ἐκείνων ὕδωρ, αἵτινες ἀπὸ ἐννέα ἐτῶν, διὰ πολλῶν ἑκατομμυρίων, εἰς Βίενναν εἶχον διοχετευθῆ. Ἀλλὰ γεῦμα μὲν μοὶ παρετέθη ἐν τῷ ὀρεινῷ ξενοδοχείῳ καλόν, ὕδωρ ὅμως μάτην ἐζήτουν, καὶ μοὶ ἐρρέθη ὅτι δὲν ὑπῆρχεν. Ἐξήγησις δὲ τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου μοὶ ἐδόθη ὅτι οἱ ὀχετοὶ εἶχον βλαβῆ, καὶ δι᾽ ἁμαξῶν ἐκομίζετο τὸ ὕδωρ ἐκ μεμακρυσμένων πηγῶν.

Τῇ ἐπιούσῃ δέ, εἰς τὰς $8^1/_2$ ἀφιχθεὶς εἰς Τεργέστην, ἔμεινα, τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπιούσης, ἀπολαμβάνων τῆς συναναστροφῆς τοῦ φιλτάτου μου φίλου Ἀλεξ. Βυζαντίου, ἐπεσκέφθην τὸν Πρόξενον κ. Βεττούρην, ὅν, καίτοι πολὺ ἀγαπώμενον ἐν Τεργέστῃ, ἔπαυσε τὸ ὑπουργεῖον, προσάπτον αὐτῷ, ὅτι ἔγραψε δῆθέν τι κατὰ τοῦ κ. Δελιγιάννη· μετέβην δ᾽ ἐπίσης καὶ παρὰ τῇ κυρίᾳ Μιστροβάκῃ, ἐκείνῃ ἥτις μᾶς εἶχεν ἐπισκεφθῆ ἐν Βερολίνῳ, καὶ ἧς ἡ ἀδελφὴ εἶχε ψάλῃ εἰς τὸ Θέατρον. Ἀφ᾽ οὗ δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν ὁμογενῶν ἐγνώρισα, ἐν οἷς καὶ τὸν λίαν πεπαιδευμένον κ. Θερειανόν, ὅστις καὶ μοὶ ἐδώρησε τὸ τελευταῖον βιβλίον του, τῇ 3)15 Αὐγούστου, Σάββατον, ὑπὸ πολλῶν συνοδευόμενος, ἐπεβιβάσθην τοῦ ἀτμοπλοίου, καὶ ἀπεπλεύσαμεν κατὰ τὰς $2^1/_2$. Ἡ πρόθεσίς μου ἦν ἐκ Κερκύρας νὰ πλεύσω, διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ, εὐθὺς εἰς Κόρινθον· ἀλλ᾽ ὅτε εἰσεπλεύσαμεν εἰς τῆς Κερκύρας τὸν λιμένα, εἴδομεν ἐκεῖνο ἤδη

ἐκπλέον, ὥστε ἠναγκάσθην, διὰ τοῦ Αὐστριακοῦ, νὰ περιπλεύσω τὴν Πελοπόννησον. Συμπλῶτιν δ' εἶχον τὴν χαριεστάτην κυρίαν Μισιρλῆ, Ἀρμενίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, θυγατέρα τῆς ἄλλοτε γνωστῆς μοι κυρίας Ἀλλαβερδῆ, ἥτις ἦν τὸ ἄνθος τῆς καλλονῆς εἰς τὸν Βόσπορον, ἤδη δ' ἐνοσηλεύετο ἐν Βιέννῃ. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἕνα τῶν συνοδοιπόρων ἡμῶν, καθολικὸν ἱερέα, ἠρώτησεν ἡ κυρία Μισιρλῆ, πόθεν προέρχεται ἡ πρόληψις ὅτι ἡ παρουσία ἱερέως εἰς πλοῦν προαγγέλλει τρικυμίαν. Ἐκ τοῦ ὅτι, ἀπεκρίθη ὁ ἀγχίνους ἱερεύς, ὁμιλῶν γαλλιστί, à nous il n' est pas permis d' avoir une belle-mer (belle-mère).

Συνωδεύετο δὲ ἡ κυρία Μισιρλῆ ὑπὸ τοῦ συζύγου καὶ τῶν δύο ὡραίων παιδίων των, καὶ ἐχωρίσθη ἀφ' ἡμῶν τὴν 7)19 Αὐγούστου εἰς Πειραιᾶ, πλεύσασα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, μικρὸν μετὰ ταῦτα, εἶχε τὴν θλίψιν νὰ μάθῃ τῆς μητρός της τὸν θάνατον.

Ἐκ Πειραιῶς δ' ἀνέβην ἀμέσως εἰς Κηφισίαν, καὶ κατῴκησα παρὰ τῷ υἱῷ μου Ἀλέξῃ, χαιρετισθείς, ἅμα ἔφθασα, ὑπὸ λίαν κολακευτικοῦ ἄρθρου, ὃ ἔγραψεν εἰς τὴν Ἑστίαν ὁ ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων Ἀριστείδης Ρούκης.

Τῇ 10)22 δέ, μεταβὰς εἰς Δεκέλειαν, καὶ τοῦ Βασιλέως ἀπόντος εἰς Εὐρώπην, ἐγενόμην φιλοφρονέστατα δεκτὸς παρὰ τῆς Βασιλίσσης, πολλὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἰλικρινῶς μοι εἰπούσῃ, καί, προσκληθείς, παρεκάθησα εἰς τὴν τράπεζάν της. Ὁ ὑπουργὸς δὲ κ. Δελιγιάννης, ὃν εἶδον ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄφιξίν μου, μοὶ παρέστησεν οἰκτρὰν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἀλλὰ μοὶ προσέθηκε, χωρὶς ἄλλης ἐξηγήσεως, ἣν οὐδ' ἐγὼ τῷ ἐζήτησα, ὅτι ταχέως δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐν Ἀθήναις! Ὅτε δὲ τῷ ὡμίλησα περὶ τοῦ Κλέωνος, μοὶ εἶπεν, ὅτι τρέφει μεγάλην ὑπόληψιν πρὸς αὐτόν, ἔχοντα μέγα μέλλον, ἀλλ' ὅτι ἐλεεινῶς εἶχον τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄφευκτον καθίστων τὴν ἐλάττωσιν τοῦ στρατοῦ.

Μετὰ τὴν ἄφιξίν μου δ' ἤρξατο ἡ ἔκδοσις τοῦ ΙΒ'. τόμου τῶν Ἁπάντων μου, καὶ ἐνέκυπτον εἰς τὰς διορθώσεις τοῦ Δάντου κτλ. Ἀλλά, πρὸ πάντων, ἡ μέριμνά μου ἦν νὰ τακτοποιήσω τὰ

βιβλία μου, ἃ ἐν ἀμόρφοις σωροῖς ἔκειντο εἰς τὰ ὑπόγεια, ἃ εὐμενῶς εἶχε θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν μου ἡ κυρία Σμ. Βαλτατζῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἣν ἐν Ἀθήναις κατῴκει. Διὰ τοῦτο, καθ' ἑκάστην σχεδόν, κατηρχόμην διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τῆς πρωΐας μέχρι τῆς ἑσπέρας, ἐγκλειόμενος εἰς τὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα, ἐπεδιδόμην ὅλως εἰς τὴν σισύφιον ταύτην ἐργασίαν.

Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὸν τότε νεαρὸν Ὑπουργὸν τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως κ. Ζυγομαλᾶν, τῷ ὡμίλησα, ἴσως αὐτὸν τριακοστὸν ἤ τεσσαρακοστόν, περὶ ἱδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, καταδείξας αὐτῷ, ὅτι οὐδὲ δυσχέρειαν ἔχει, οὐδὲ δαπάνην ἀπαιτεῖ τὸ πρᾶγμα, συντελεστικώτατον δ' ἔσεται καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ μ' ὑπεσχέθη μὲν νὰ ἱδρύσῃ αὐτήν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξεν, ὡς ἐπίσης ὑποσχεθέντες, ἐπίσης δὲν τὸ ἔπραξαν, οὐδ' οἱ προκάτοχοι, οὐδ' οἱ διάδοχοί του Μοὶ ἀντεπρότεινε δὲ νὰ διδάξω ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀλλ' ἀπεποίηθην ἄντικρυς, εἰπὼν ὅτι, ἀφ' οὗ ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη διέκοψα τὰς ἀρχαιολογικάς μου μελέτας, νὰ διδαχθῶ μᾶλλον ἢ νὰ διδάξω εἶχον ἀνάγκην.

Τῇ 18)30 Αὐγούστου, ἡμέρᾳ γενεθλίων τῆς Βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας, ἡ Ἑλένη, ζωγραφίσασα εἰκόνα ἑαυτῆς καὶ τῆς ἀδελφῆς της Αἰμυλίας, ἔπεμψεν αὐτήν, μετ' ἐπιστολῆς ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Ἡγεμονίδα, ἥτις ἀπήντησε φιλοφρονέστατα, καὶ παρὰ τῶν αὐλικῶν ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἡ εἰκὼν ἐνεποίησε ἀρίστην ἐντύπωσιν, προσέτι δὲ καὶ ὅτι ἡ Βασίλισσα ἔγραψεν εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥωσσίας, συνιστῶσα τὸν Λοβάνοφ.

Ἓν τῶν καταστημάτων, ὃ τὰ μάλιστα ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἐν Ἑλλάδι, ἦν τὸ ἀργυρορυχεῖον τοῦ Λαυρίου, οὗ ἐξόχως σπουδαία ἦν ποτὲ ἡ ἐπιῤῥοὴ ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶς ἀρχαίων Ἀθηνῶν, καί, ὡς ἤλπιζον, ἐδύνατο ν' ἀποβῇ καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος σήμερον, περὶ οὗ δὲ τοσοῦτον εἶχον ἀσχοληθῆ ἄλλοτε ἐν Παρισίοις. Μετέβην λοιπὸν ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἀλέξη, Εὐγενίου καὶ τῶν θυγατέρων μου τῇ 20 Αὐγ. (π.) φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῶν Διευθυντῶν Νέγρη καὶ Ῥίζου, καὶ ἰδίως περίεργα μοί ἐφάνησαν τὰ σωζόμενα λείψανα τῶν ἀρχαίων πλυντηρίων, διατεθειμένων ἐντελῶς κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα τῶν νῦν ἐν χρήσει. Μοὶ ἐρρήθη δὲ

ὅ,τι εὐτυχῶς ἔκτοτε ἀνακριβὲς ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ μέταλλον ἐστὶν ἐξηντλημένον, καὶ μόνον ἐπὶ 7 ἢ 8 ἔτη δυνατὸν νὰ εἶναι παραγωγόν.

Τῇ 29 δ' Αὐγούστου, ἐπισκεπτόμενος τὸν πύργον τοῦ Κυρρήστου, ἀπήντησα ἐκεῖ τρεῖς ξένους περιηγητάς, καὶ τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀνεγνώρισα, ὡς τὸν υἱὸν τοῦ ἐν τῇ Greca συναδέλφου μου Kronneck, τοῦ ἐπισημοτέρου τῶν Καθηγητῶν τῆς Μαθηματικῆς ἐν Γερμανίᾳ, δι' ὃ καὶ τοῖς κατέδειξα ἐκεῖ, πᾶν ὅ,τι ἦν περίεργον.

Τῇ 1)13 Σεπτεμβρίου, ἐν ᾧ ἤμην παρὰ τῇ ἐν Κηφισσίᾳ οἰκούσῃ κυρίᾳ Ζ. Βαλτατζῆ,ἐλθὼν ὁ ὑπηρέτης μοὶ εἶπεν ὅτι κύριός τις μὲ περιμένει εἰς τὴν οἰκίαν. Μεταβὰς λοιπὸν ἐκεῖσε, εὗρον νέον τινά, ὅστις παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ ὡς ὁ Πρίγκηψ Τοὺρν Τάξις, πρῶτος Γραμματεὺς τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας, καὶ μοὶ ἐπέδωκε τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, πρὸς τόσον μεγαλειτέραν μου ἔκπληξιν, καθ' ὅσον ἐνόμιζα ὅτι ἤδη τὸν εἶχον, ἀγνοῶν ὅτι διὰ τὸ παράσημον τοῦτο καὶ μόνον, ὑπάρχουσιν ἓξ τάξεις, καὶ ***ὑπὲρ*** τὴν ***πρώτην,*** ἣν εἶχον, ὅτι ἕπεται ὁ λεγόμενος ***Μεγαλόσταυρος.***

Τῇ δὲ 3(15 παρευρέθην. μετὰ βαθέως τεθλιμμένης καρδίας, εἰς τὴν κηδείαν τοῦ φίλου καὶ ποτὲ συμμαθητοῦ μου Ι. Καρπούνη.

Μετὰ πέντε δ' ἡμέρας διεδόθη εἰς Ἀθήνας ἀγγελία, ἥτις μεγάλην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, καὶ πολλὴν ἐξήσκησεν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Βαττεμβέργ, διὰ πραξικοπήματος ἐξέδραμεν εἰς Φιλιππούπολιν καὶ ἥνωσε τὴν Ρωμυλίαν μετὰ τῆς ἐπικρατείας του. Τοῦτο ἔδωκεν ἀμέσως ἀφορμὴν εἰς δημαγωγικὸν θόρυβον καὶ πατριωτικὰς φωνασκίας, ἐν ἄλλοις δ' ὁ Ἀναστάσιος Γεννάδιος ἤρχισεν, ἀμέσως τῇ ἐπιούσῃ νὰ δημηγορῇ ἐν ταῖς ὁδοῖς, περισυνάγων τὸν ὄχλον καὶ μεταξὺ ἄλλων ἀρρήτων καὶ ἀθεμίτων, ὡς καὶ ***λιποτάκτην*** τὸν Βασιλέα ἀποκαλῶν. Ἐγὼ δέ, κατ' αἴτησιν τοῦ συντάκτου τοῦ Χρόνου, ἔγραψα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐκείνην ἐφημερίδα, ὑπὸ ποίαν ἄποψιν ἐφρόνουν ὅτι ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ τὸ παράτολμον ἐκεῖνο συμβάν, καὶ πόσον ἦν ἀναγκαία ἐμβριθὴς σκέψις καὶ ἐνέρ-

γεια, καὶ ἀποφυγὴ ἐπιβλαβεστάτων διαδηλώσεων. Μίαν ἐξ αὐτῶν τὴν ἐκ φοιτητῶν, φοβηθεὶς ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ ἀρτίως πρὸς ἐμὲ διϊσχυρισθείς, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ κατεστρέφετο, ἂν δὲν ἠλάττου τὸν στρατόν της, ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ διατάξῃ ἐπιστρατείαν! καὶ τότε οἱ φοιτηταὶ ἐξέλεξαν ἐμὲ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἔμελλε νὰ ὀργανῇ τὰ τῆς ἐκστρατείας των· ἀλλ᾽ ἠρνήθην ἄντικρυς νὰ δεχθῶ, εἰπὼν ὅτι δὲν ἐννοῶ ἐκστρατείας καὶ ἐπιστρατείας ὑπ᾽ ἄλλων ὀργανουμένας, ἢ ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ δ᾽ υἱός μου Εὐγένιος διετάχθη ν᾽ ἀπέλθῃ ἀμέσως εἰς Θεσσαλίαν.

Τῇ 15)27 Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως εἰς Ἀθήνας, ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Σταθμόν, ὅπου εἶχον συῤῥεύσῃ οἱ ἐν τέλει, οἱ διπλωμάται καὶ πολὺ πλῆθος, εἰς ὑποδοχήν του, καί, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, δεξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Νομάρχου κ. Χατζοπούλου, εὗρον ἄσυλον ἐν τῇ ἁμάξῃ του κατὰ κλασικῆς κόνιος, ἥτις ἔπνιγε τὴν ἀτμοσφαῖραν.

Πρὸ τῶν Ἀνακτόρων πυκνοτάτη ἦν ἡ συῤῥοὴ τοῦ λαοῦ, καὶ σημαῖαι ἐκυμάτουν, φέρουσαι ἐπιγραφάς: «Ζήτω ὁ πόλεμος» καὶ ἄλλας ἀναλόγους, καὶ ὀχλαγωγοί τινες ἠγόρευσαν, ἀπαιτοῦντες νὰ κηρύξῃ ὁ Βασιλεὺς τὸν πόλεμον, ἵν᾽ αὐξηθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς, ὡς ηὐξήθη ἡ Βουλγαρία. Τότε ἡ Α. Μ. φανεῖσα εἰς τὸν ἐξώστην, ηὐχαρίστησε μὲν τοὺς ζητωκραυγοῦντας, προσέθηκε δ᾽ ὅτι ἡ θέσις τῶν πραγμάτων, οὖσα ἀληθῶς σπουδαία, δύναται ἴσως ν᾽ ἀπαιτήσῃ θυσίας, ἃς ἐστὶ βέβαιος ὅτι τὸ ἔθνος δὲν θ᾽ ἀρνηθῇ· ἀλλὰ πρὸ πάντων, ὅτι ἀπαιτεῖται φρόνησις, καὶ ταύτην παρὰ πάντων ἐπικαλεῖται. Ἡ σύντομος, ἀλλ᾽ ἔμφρων αὕτη ἀπάντησις, ἐπράϋνε τότε τὸν ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν παρασυρθέντα λαόν, ὅστις εὐχαριστηθείς, διελύθη. Εἶπε δὲ εἰς τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ἰδίως διαλεχθέντας, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ὑπουργούς, ὁ Βασιλεὺς ὅτι, καθ᾽ ἃ ἔγνω ἐπὶ τῆς περιοδείας του, αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις πρὸ παντὸς ἐπεδίωκον τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

Τὴν μετὰ ταῦτα ἡμέραν, μετὰ τῆς κυρίας Βαλτατζῆ ἐπεσκέφθην τὸ ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα τῆς κυρίας Λασκαρίδου· εἶτα δὲ ἡ κυρία Βάριγκα Ῥεϊνεκ μᾶς ἔφερεν εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν,

τὸ φιλανθρωπικὸν νοσοκομεῖον, ὃ ἐσύστησε καὶ ἐπροστάτευεν ἡ Βασίλισσα, διηύθυνε δ᾽ ἡ ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὰς ὄψεις μου μορφωθεῖσα κυρία Μιντσάκη, καὶ ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὸ Ἐργαστήριον τῶν κορασίων, καλὸν μὲν καθ᾽ ἑαυτό, ἀλλὰ μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν γενικὸν σκοπόν, ὃν προὐτιθέμην, ὅτε τὸ πρῶτον εἶχον σχεδιάσῃ καὶ προτείνῃ αὐτοῦ τὴν σύστασιν.

Τῇ 7)19, κατιὼν εἰς Ἀθήνας, συνηντήθην εἰς τὸν σιδηρόδρομον μετὰ τοῦ Βασιλέως, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μὲ παραλάβῃ εἰς τὴν ἰδίαν ἅμαξαν, καὶ πολλὰ διελέχθημεν περὶ τῆς σοβαρᾶς θέσεως τῶν πραγμάτων, δι᾽ ἣν ἐξέφρασα εἰς τὴν Α. Μ., πόσον ἔμφρονας εὗρον τὰς λέξεις, ἃς εἶχεν εἴπῃ, ὅτι πρὸ παντὸς φρόνησις ἀπῃτεῖτο. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Αὐστρίας, ὃν μετέπειτα εἶδον, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦσαν ὀλέθριαι διὰ τὴν Ἑλλάδα αἱ γενόμεναι ὀχλαγωγικαὶ ἐπιδείξεις. Τινὲς ὅμως τῶν ἀφρονεστέρων, ὡς καὶ ἠπείλουν αὐτὸν τὸν Βασιλέα, κραυγάζοντες ἢ γράφοντες, ἂν δὲν ἐξεστράτευε.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ Baron de Ledebuhr, Διευθυντὴς τοῦ Θεάτρου τοῦ Schwerin, μοὶ ἔγραψεν, ὅτι, εἰς τὴν σκηνήν του, παρεστάθησαν ἐπιτυχῶς οἱ Λ΄. ἐν τῇ μεταφράσει, καὶ μοὶ ἔπεμψε καὶ τὸ πρόγραμμα.

Τῇ 21 Σεπτ. 3 Ὀκτ., ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, διὰ τηλεγραφήματος ἐκλήθην, μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν θυγατέρων μου εἰς τὸ Βασιλικὸν γεῦμα, εἰς τὴν Δεκέλειαν. Ἅμα δ᾽ ἐφθάσαμεν, ὀλίγον πρὸ τῆς τραπέζης, καλέσας με ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ ἰδιαίτερόν του δωμάτιον μὲ ἠρώτησε, μειδιῶν, ἂν ἤμην ἕτοιμος ν᾽ ἀναχωρήσω.

— «Ν᾽ ἀναχωρήσω διὰ ποῦ;» ἠρώτησα ἐξιστάμενος.

— «Πῶς διὰ ποῦ;» εἶπε, διὰ τὸ Βερολῖνον. Πέμπεσαι ἐκεῖ ἐκ νέου ὡς Πρέσβυς. Πρέπει ν᾽ ἀπέλθῃς αὔριον, διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἐζητήθη ἤδη ἡ συναίνεσις τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἦν ἀναμφίβολος.

Ὅτε ἐπείσθην, ὅτι ἡ Α.Μ. δὲν ἀστειεύεται, τῇ ἐξέφρασα μὲν τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐμπιστοσύνης Της, καὶ εἶπον ὅτι ἤμην πρόθυμος στιγμιαίως ν᾽ ἀναχωρήσω. Ὑπέβαλα δὲ τότε εὐσεβάστως τὴν γνώμην καὶ τὰς θεωρίας μου περὶ τῆς τότε θέσεως τῶν πραγμάτων, διϊσχυριζόμενος ὅτι ἡ

Ἑλλὰς εἰς οὐδὲν ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ, πρὶν ἢ βολιδοσκοπήσῃ καὶ γνωρίσῃ τίνες αἱ περὶ Ἀνατολῆς διαθέσεις τῆς Εὐρώπης, καὶ πῶς δύναται ἐξ αὐτῶν νὰ ὠφεληθῇ, διότι αἰφνίδιον πραξικόπημα, ὡς τὸ τῆς Βουλγαρίας, δυνατὸν πλέον δὲν ἦτον, ἐπανάστασις δὲ τῶν ἔξω Ἑλλήνων ἢ κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο, ὡς τὴν εἰρήνην διακινδυνεῦον, ἐχθρικῶς νὰ κατασταλῇ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης. Ὅτε δ' ἐξῆλθον τοῦ βασιλικοῦ δωματίου καὶ εἶπον τοῖς ἐμοῖς, ὅτι ἀναχωρῶ διὰ Γερμανίαν, δὲν ἐδύναντο νὰ πιστεύσωσιν ὅ,τι ἤκουον.

Μᾶς περιήγαγε δ' ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια εἰς τὴν οἰκοδομουμένην τότε ἔπαυλιν, καὶ ὁ Βασιλεὺς μᾶς ἔδειξε, πῶς ὁ ἴδιος τὰ πάντα συνδιηύθυνεν.

Ἀλλὰ ν' ἀναχωρήσω ὅσον ταχέως ἤθελεν ἡ Α. Μ. μοὶ ἀπέβη ἀδύνατον, διότι, τὴν ἐπαύριον, σπεύσας εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, δὶς μὲν εὗρον αὐτὸν κοιμώμενον, τὸ δὲ τρίτον μοὶ εἶπε, μετὰ πλείστης προθυμίας, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας, ἵνα οὗτος τηλεγραφικῶς ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς κυβερνήσεώς του. Περίεργον ὅμως, ὅτι ὁ Γραμματεὺς οὗτος (Πριγκ. Τούρν-Τάξις), ὅτε μετὰ δύω ἔτι ἡμέρας τὸν ἐπεσκέφθην, μοὶ εἶπεν ὅτι οὐδὲν τῷ εἶχεν εἴπῃ ὁ κ. Ὑπουργὸς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος, ἵνα τὸν ἐρωτήσῃ. Ταῦτα, δικαιολογῶν τὴν εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι παρουσίαν μου, εἶπον εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτε ἀπήντησα τὴν Α. Μ. εἰς τὸν σιδηρόδρομον, ἐπιστρέφων εἰς Κηφισίαν. Δὲν ἔλειψα δὲ καὶ τότε νὰ ἐπαναλάβω εἰς τὴν Α. Μ. ὅτι ὀλεθρίαν εὕρισκον τὴν πνέουσαν τότε νοσηρὰν ἀτμόσφαιραν τῆς ὀχλαγωγίας, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, ὃν εἶχον ἐπισκεφθῇ ἐν Ἀθήναις, ἐπιβλαβεστάτην μοὶ ἔλεγε τὴν τάσιν, εἰς ἣν αἱ ἄφρονες ἐπιδείξεις ἤθελον νὰ σπρώξωσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ αὐτὰ δ' ἐφρόνει καὶ τῆς Γερμανίας ὁ Ἐπιτετραμμένος.

Ὁ δ' ἄρτι ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἀδείας του Πρέσβυς τῆς Γερμανίας κ. von den Brinken, ὃν ἐπεσκέφθην τῇ 25)8 Ὀκτωβρίου, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἶχεν ἐντολὴν νὰ ὁμιλήσῃ αὐστηρότατα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνηοιν περὶ τῆς ἀνακλήσεώς μου· ἀλλ' ἅμα

ἀφιχθείς, τὴν προτεραίαν, ἔμαθε παρὰ τοῦ κ. Δελιγιάννη, ὅτι πέμπομαι ὀπίσω, καί, περιχαρής, ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς Βερολῖνον· μοὶ ἐπανέλαβε δὲ καὶ αὐτός, ὅ,τι ἄριστα ἤξευρον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐπέσυρεν ἐφ᾿ ἑαυτῆς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος κέρδους, τὴν ὀργὴν πάσης τῆς Εὐρώπης, ἂν ἐγίνετο παραίτιος συνταράξεως τῆς εἰρήνης. Ὅτε δέ, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εἶχον μεταβῇ, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ Γεν. Γραμματεύς, κ. Κοζ. Τυπάλδος, μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀνάκλησίς μου εἶχε πολὺ δυσαρεστήση τὴν Γερμανίαν, **αὐτὸς** ἐπρότεινε καὶ ἐπέτυχε τὸν ἀναδιορισμόν μου. Τῷ παρέστησα ὅμως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι Πρεσβεῖαι, διότι ἡ Ἑλλάς, ἐκ τῶν πολιτικῶν της σχέσεων μᾶλλον, ἢ ἐκ πολεμικῶν τολμημάτων, εἶχε νὰ περιμένῃ τὸ μέλλον της. Προσέτι δὲ τῷ ὡμίμησα καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μεταβληθῇ ὁ διπλωματικὸς νόμος, ἵνα ἀνοιγῇ στάδιον καὶ εἰς τοὺς ἀμίσθους ὑπαλλήλους τῶν πρεσβειῶν.

Κατ᾿ ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν ἐπανῆλθεν ὁ υἱός μου Εὐγένιος ἐκ Θεσσαλίας, καὶ κατὰ πρῶτον, μετὰ πολλὰ ἔτη ὑπηρεσίας, ἀφ᾿ οὗ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινε εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Ὑπαξιωματικῶν, διδασκόμενος πολὺ ὀλιγώτερα τῶν ὅσα πρὸ πολλοῦ ἤξευρεν, ἐπροβιβάσθη εἰς ἀξιωματικόν.

Τὸ Σάββατον δὲ 28)10 Ὀκτωβ. ὅτε εἶδον πάλιν τὸν κ. Δεληγιάννην, μοὶ εἶπεν ὅτι ἕτοιμον μὲν ἦν τὸ Διάταγμα τοῦ διορισμοῦ μου, ἀλλ᾿ ἡ ἀπάντησις τῆς Γερμανίας δὲν εἶχε φθάσῃ εἰσέτι.

Τὴν προτεραίαν πάντες οἱ Πρέσβεις, μεταβάντες εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, εἶχον προτρέψῃ ν᾿ ἀποσυρθῇ ὁ στρατὸς ἐκ τῶν παρὰ τὰ μεθόρια, εἰς ἀποφυγὴν ἀπροόπτων συγκρούσεων. Ἀλλ᾿ οὐχ ἧττον, εὗρον τὸν Ὑπουργὸν μᾶλλον πεφοβισμένον ἐνώπιον τῶν ὀχλαγωγικῶν διαδηλώσεων, καὶ νομίζοντα ἀναγκαῖον νὰ ὑποχωρήσῃ μέχρι τινὸς εἰς αὐτάς.

Εἰς τὸν Βασιλέα δὲ τὸ ἑσπέρας, ὅτε συνεπέστρεψα διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, εἶπον ὅ,τι ἐνόμιζον ἀναγκαῖον, πρὸς προστασίαν τῆς ἣν ἐνόμιζον ἐθνωφελῆ, πολιτικῆς. Οὐχ᾿ ἧττον ὅμως ἡ Κυβέρ-

νησις, πτύσσουσα πρὸ τῶν φωνασκιῶν, παρὰ πάσας τὰς φρονίμους παραστάσεις, ἐκύρηξε τὴν ἐπιστρατείαν.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἔλαβον ἐπιστολὴν ἐκ Βερολίνου παρὰ τῆς κυρίας Λανδάου, ἥτις, μαθοῦσα παρὰ τῶν ἐφημερίδων τὸν ἀναδιορισμόν μου, μὲ προσεκάλει, ἅμα φθάς, νὰ καταλύσω παρ' αὐτῇ. 'Αλλ' εὐχαριστήσας, δὲν ἐδέχθην τὴν πρόσκλησιν.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἀπῆλθον οἰκογενειακῶς εἰς Δεκέλειαν, πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τῆς Αὐλῆς, καὶ τότε ὁ Βασιλεὺς μᾶς περιέφερε πεζοὺς εἰς μακρὸν περίπατον, ἵνα μᾶς δείξῃ τὰ καθέκαστα παντὸς τοῦ μεγάλου κτήματος καὶ ὅσας βελτιώσεις ἐπέφερεν εἰς αὐτό.

Τῇ 30 Σεπτ. 12 'Οκτ., κατελθὼν αὖθις εἰς 'Αθήνας, ἔμαθον ὅτι τὸ Διάταγμα τοῦ διορισμοῦ μου τέλος ὑπεγράφη καὶ περιῆλθον εἰς ἐπισκέψεις ἀποχαιρετισμοῦ. 'Εν ἄλλοις, ἀπελθὼν καὶ εἰς τοῦ Τρικούπη καὶ μόνην τὴν ἀδελφήν του εὑρών, τῇ ἐξήγησα ἐμπεριστατωμένως τὸ ἐπεισόδιον τοῦ μὴ διορισμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ της εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὃ εἰς τὰς ἀτοπωτάτας ὑπονοίας κατ' ἐμοῦ τὸν παρέσυρε. Πληροφορηθεὶς δ' ἀσφαλῶς, διεβεβαίωσα τὸν 'Υπουργὸν τῶν 'Εξωτερικῶν, ὅτι ὅλως ἄδικος ἦν ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς τὸν 'Αναστ. Βυζάντιον μομφὴ συμμετοχῆς εἰς τὴν ὀχλαγωγίαν τῆς προτεραίας. Περιῆλθον δ' ἅπαξ ἔτι τὰς 'Αθήνας καὶ ὑπ' ἀρχαιολογικὴν ἄποψιν, καὶ τῇ 1)11 'Οκτωβρίου ἐγκατέλιπον ὁριστικῶς τὴν Κηφισίαν. Ὅτε δὲ κατηρχόμην, προσεκλήθην πάλιν εἰς τὴν Βασιλικὴν ἅμαξαν, καὶ ἡ μὲν Βασίλισσα μοὶ ηὐχήθη αἴσιον κατευόδιον, ὁ δὲ Βασιλεὺς μοὶ εἶπε νὰ μεταβῶ εἰς τὰς 4 εἰς τ' 'Ανάκτορα, ἵνα δώσω ἐνώπιόν του τὸν ὅρκον μου.

Τὸ κακὸν ὅμως ἦτον ὅτι, μὴ γνωρίζων, ἢ μὴ ἐνθυμηθείς, ὅτι ἐπρόκειτο ἡ ἐπίσημος αὕτη τελετή, ἔφερον μᾶλλον ὁδοιπορικὰ ἐνδύματα, καὶ ζητήσας ἔλαβον τὴν Βασιλικὴν ἄδειαν νὰ ἐμφανισθῶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδυμασίᾳ, διότι ἄλλως θὰ ἐπήρχετο ἀναβολὴ εἰς τὴν ἀναχώρησίν μου. Εἰς τὰς 4 λοιπόν μετέβην οὕτω ἐνδεδυμένος εἰς τ' 'Ανάκτορα, ὅπου μὲ ὑπεδέχθησαν ἐν πλήρει στολῇ, ἡ ὑπηρεσία, καὶ ἔπειτα οἱ 'Υπασπισταί, οἱ Αὐλικοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεύς. Ὅτε δέ, κατὰ τὴν τελετήν, ὁ Ἅγιος Μητροπολίτης 'Αθηνῶν εἶπεν, ἐν ἄλλοις, τὸ «**καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ**

πάσης κηλίδος», ᾐσθάνθην ὡς ἂν ᾐνίττετο τὴν ἐνδυμασίαν μου. Μετὰ τὴν ὁρκωμοσίαν δ' ἔμεινα ἔτι χρόνον τινὰ παρὰ τῷ Βασιλεῖ, καὶ Τῷ ἐπανέλαβον διὰ μακρῶν τὴν ἄποψιν, ὑφ' ἣν ἔβλεπον τὴν πολιτικὴν θέσιν τῶν πραγμάτων.

Λαβὼν δὲ παρὰ τῶν Πρέσβεων Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας συστάσεις εἰς τὰ τελωνεῖα, καὶ τ' ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ἐνδύματα καὶ βιβλία, διενυκτέρευσα παρὰ τῇ νύμφῃ μου Λουκίᾳ ἐν Ἀθήναις, καί, ἀποχαιρετίσας τὴν ἐπιοῦσαν τὰς θυγατέρας μου εἰς τὸν σταθμόν, ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ τῶν δύω θυγατέρων τῆς κυρίας Βαλτατζῆ, Λουκίας καὶ Ἑλένης, διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Μεγάρων εἰς Κόρινθον.

Ἐν Μεγάροις ἀπηντήσαμεν μεγάλην καὶ γραφικὴν συρροὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάσης ἡλικίας περὶ τὴν πόλιν. Προσελθόντος μοὶ δὲ τοῦ Δημάρχου, ὅστις μὲ ἀνεγνώρισεν, ἠρώτησα τίνα εἶχον πανήγυριν· μοὶ ἀπήντησε δ' ὅτι πανηγυρικὴ δὲν ἦτον ἡ συρροή, ἀλλ' ἦν ἡ τῶν συγγενῶν ἀποχαιρετώντων τοὺς νέους, οἵτινες ἀπήρχοντο, ὡς νεοσύλλεκτοι διὰ τὴν ἐπιστρατείαν. Ὡς δὲ τῷ παρετήρησα, ὅτι οἱ προπέμποντες γονεῖς καὶ συγγενεῖς οὐδεμίαν θλίψιν ἐδείκνυον, «μὰ οὐδείς, μοὶ εἶπεν, ὑπάρχει ὁ μὴ πεπεισμένος, ὅτι ἡ ἐπιστρατεία ἦν πρὸς τὸ θεαθῆναι, καὶ εἰς πόλεμον δὲν θ' ἀπολήξῃ».

Εἰς τὸ ἀτμόπλοιον ***Ἑρμούπολις*** ἐπιβάς, συμπλώτας δ' ἔχων τὸν κ. καὶ τὴν κυρίαν Μανούση ἐκ Τεργέστης, ἀπέβην περὶ τὰς 8 τὸ ἑσπέρας ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς Πάτρας, ἃς περιῆλθον μετὰ τοῦ πλοιάρχου, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰς 11 ἤμεθα ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἀφ' οὗ ἐπεσκέφθην ἐκεῖ τὸν κ. Ρωμανόν, τὴν κυρίαν Μαρμορᾶ (τὸ γένος Θεοτόκη), τὸν Φρούραρχον κ. Καραϊσκάκην, καὶ τὸν κ. Ζαμπέλιον, περὶ τὰς 4 μετέβην εἰς τὸ Αὐστριακὸν ἀτμόπλοιον ***Γαλάτειαν***, καὶ κατέπλευσα τῇ 4)16 περὶ τὰς 6 τὸ πρωΐ, εἰς Βριντήσιον.

Χωρισθεὶς δ' ἐν Βολωνίᾳ ἀπὸ τῶν συνοδοιπόρων μου, κ. καὶ κυρίας Μανούση, διότι προυτιθέμην νὰ διέλθω διὰ Μονάχου, ἐχώρησα διὰ Βερόνης εἰς Ἄλαν, ὅπου, φθὰς νύκτα ἤδη, ἠρώτησα, ἂν εἶχον καιρὸν νὰ δειπνήσω. Μοὶ ἀπεκρίθησαν δ' ὅτι

ἔχω καιρὸν νὰ πράξω ὅτι θέλω, διότι ἡ ἁμαξοστοιχία περαιτέρω δὲν ἐχώρει.

—«Πῶς τοῦτο; Τί τρέχει;» ἠρώτησα τεταραγμένος.

—«Τρέχει, μοὶ εἶπεν ὅτι πλημμύρα κατέστρεψε τὸν ἐπέκεινα σιδηρόδρομον».

—«Καὶ τώρα τί θὰ γίνῃ; Πῶς θὰ ὑπάγω εἰς τὸ Μόναχον;»

—«Θὰ ἐνοικιάσητε ἅμαξαν, καὶ θὰ διαβῆτε ὅπως ἠμπορέσητε, ἢ θὰ ἐπιστρέψητε, ὅθεν ἤλθατε, εἰς Βερόνην, καὶ ἐκεῖθεν θὰ λάβητε ἄλλην διεύθυνσιν».

Τοῦτο ἑκὼν ἄκων ἠναγκάσθην νὰ πράξω· καί, ἐπανελθών, διενυκτέρευσα ἐν Βερόνῃ. Τὴν δ' αὐγήν, διαβὰς ἀπέναντι τῆς Βενετίας, ἔφθασα τὴν ἐπιοῦσαν, ἅμα τῇ αὐγῇ, εἰς Βιένναν, ὅπου διέμεινα μέχρι τῆς ἑσπέρας. Ἀπουσιάζοντος δὲ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς Παρισίους, ἐπεσκέφθην τὸν Κυργούσιον, κατέχοντα θέσιν Α´ Γραμματέως, καί, προσκληθείς, συνεγεύθην μετὰ τοῦ Μάνου, Ἀκολούθου τῆς Πρεσβείας, καὶ εἶτα μετέβην εἰς τῆς συζύγου τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετατεθέντος Ἀργυροπούλου καὶ εἰς τῆς μητρὸς αὐτῆς κυρίας Τοπάλη. Ἀνεζήτησα δὲ καὶ τὸν Λοχαγὸν τῆς Οὐγγρικῆς Βασιλικῆς φρουρᾶς κ. Zsarnuy, τὸν οὐ πρὸ πολλοῦ νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα φίλης μου οἰκογενείας Bardenleben, καὶ διὰ τοῦ φρουραρχείου αὐτοὺς ἀνευρών, συμπεριῆλθον ἐν συνοδείᾳ των τοὺς περιπάτους τοῦ Ρίγγ, καί, συμπαρακαθήσας εἰς ἓν τῶν ὡραιοτέρων καφενείων αὐτῶν, ἀπῆλθον περὶ τὰς 8½, καὶ τῇ ἐπιούσῃ, 8)20 Ὀκτωβρίου, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἤμην ἐν Βερολίνῳ κατὰ τὴν μεσημβρίαν.

Βερολῖνον.

Κατ' ἀρχὰς κατέλυσα εἰς Thiergarten hotel, μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲ μετέβην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Ἡγεμόνων (Fürstenhotel), καὶ ἐκεῖθεν, κατὰ σύστασιν τῆς κυρίας Wallner, κατέλαβον τῇ 2)11 Νοεμβρίου τρία ἄριστα διεσκευασμένα δωμάτια οἰκίας νεωστὶ πολυτελῶς κεκτισμένης ἐπὶ τῆς Σπραίας, εἰς τὴν

᾿Ακτὴν Φρειδερίκου Καρόλου, καὶ ἀπέναντι τοῦ συναδέλφου μου τῆς ᾿Ολλανδίας.

᾿Απὸ τῆς πρώτης δ᾿ ἡμέρας, ἀφ᾿ οὗ ἔπεμψά τινα δῶρα ἐξ ῾Ελλάδος, οἷον μέλι, οἶνον κτλ. εἴς τινας οἰκείους καὶ συναδέλφους, κατὰ πρῶτον μετέβην εἰς ἐπίσκεψίν τινων τούτων καί, ἐν τοῖς πρώτοις, τοῦ υἱοῦ τοῦ Βίσμαρκ Herbert, διευθύνοντος τὸ ὑπουργεῖον τῶν ᾿Εξωτερικῶν, ὅστις καὶ μετ᾿ οὐ πολὺ προὐχειρίσθη εἰς ὑπουργόν, καὶ ἔμαθον παρ᾿ αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἐπισήμων ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ, διὰ τὰ Βουλγαρικά, Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ νὰ ληφθῇ, ὡς βάσις τῶν διαπραγματεύσεων, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ πρώην καθεστώς, ἡ καὶ μόνη εἰς ἡμᾶς συμφέρουσα. ᾿Αλλ᾿ οἱ ῎Αγγλοι ἰδίως ἤθελον νὰ θεωρηθῇ ἡ προσάρτησις τῆς ᾿Ανατολικῆς ῾Ρωμυλίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὡς τετελεσμένη, ἀτόπως νομίζοντες ὅτι οὕτω θεμελιοῦσιν ἰσχυρὰν ἀγγλόφρονα καὶ ἀντιῤῥωσσικὴν Βουλγαρίαν· τῶν δ᾿ ἄλλων τινὲς ἐφοβοῦντο, μὴ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ πρώην καθεστὼς ἐπιφέρῃ περιπλοκὰς καὶ ἐρεθισμούς, οὓς ἤθελον ν᾿ ἀποφύγωσιν. ῾Ο συντάκτης δὲ τῆς ἡμιεπισήμου ἐφημερίδος μοὶ ἔλεγεν, ὅτι τὸ σύμπτωμα τοῦτο ἀποδεικνύει μὴ ἀπέχουσαν πλέον τὴν ὥραν, καθ᾿ ἣν θὰ πέσῃ ἡ Τουρκία καὶ ἡ ῾Ελλὰς θὰ ἔχῃ νὰ τὴν κληρονομήσῃ.

Μετέβην νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν Γενικὸν ἡμῶν Πρόξενον, ἀλλ᾿ εὗρον ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐτελεῖτο κατ᾿ οἶκον ὁ γάμος τῆς θυγατρός του, καὶ περιωρίσθην, ἑπομένως, εἰς τὸ ν᾿ ἀφήσω ἐπισκεπτήρια.

Εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἐπιστρέψαντα εἰς Βερολῖνον τῇ 11)23 ᾿Οκτωβρίου, παρουσιάσθην, πρὸς ἐπίδοσιν τῶν διαπιστευτηρίων μου, μετὰ δύω ἡμέρας. Μ᾿ ὑπεδέχθη δὲ μᾶλλον ἢ φιλοφρόνως, φιλικῶς σχεδόν, ὁμιλήσας μοι καὶ περὶ τῶν θυγατέρων μου. Μοὶ εἶπε δ᾿, ἐν ἄλλοις, ὅτι ἐλπίζει τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. ἣν ἠξεύρει ὅτι ἐπίσης θέλει καὶ ὁ ἡμέτερος Βασιλεύς, περὶ οὗ Τὸν διεβεβαίωσα, καίτοι καταδείξας τὴν δι᾿ ἡμᾶς δυσχέρειαν τῶν καιρῶν. Εἰς τοὺς ἄλλους δ᾿ ῾Ηγεμόνας εἶπον τῷ Αὐλάρχῃ ὅτι νομίζω περιττὸν νὰ τοὺς ἐνοχλήσω, ζητῶν ἀναπαρουσίασιν, ἐκτὸς ἂν οἱ ἴδιοι ἐκφράσωσι τὴν ἐπιθυμίαν. ῾Ομοίως δ᾿ ἀπέφυγον τὴν

ἐθιμοταξίαν ταύτην καὶ πρὸς τοὺς Πρεσβευτάς, ἀρκεσθεὶς εἰς μόνας ἐπισκέψεις.

Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν ἄφιξίν μου εἰς Βερολῖνον, μοὶ ἀνηγγέλθη ἐξ Ἀθηνῶν ὁ γάμος τοῦ υἱοῦ μου Εὐγενίου, τελεσθείς, καθ' ἣν ἡμέραν ἐγὼ ὡδοιπόρουν ἐν Ἰταλίᾳ, μετὰ τῆς νέας Σαρίττας Craig Hale, ἥτις, φιλτάτη οὖσα φίλη τῆς θυγατρός μου Αἰμυλίας, μᾶς εἶχε συνοδεύσῃ κατὰ τὴν τελευταίαν ὁδοιπορίαν ἡμῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εὗρον δὲ καὶ συνελθοῦσαν ἐν Βερολίνῳ Σύνοδον Συγγραφέων, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ παρουσιασθῶ εἰς αὐτήν, μὴ ἀποδίδων εἰς ἐμαυτὸν τὸ δικαίωμα τοῦτο, πολλὰ ὅμως μέλη διακεκριμένα αὐτῆς ἐγνώρισα.

Παρὰ μιᾷ τῶν ἀρχαίων γνωρίμων μου, τῇ κυρίᾳ Κομήσσῃ Voss, συζύγῳ τοῦ ἐγγόνου τῆς ποτὲ ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου Κυρίας τῆς Αὐλῆς, ἀπήντων, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, τὸ ἑσπέρας, ἐν διακεκριμένῃ συναναστροφῇ, μάλιστα κυριῶν, πεπαιδευμένον Ὑφηγητήν, τὸν κ. Λέϊν, ὅστις σπουδαίας μᾶς ἀνεγίνωσκεν ἐκθέσεις περὶ ἱστορίας τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας.

Τῇ 26 Ὀκτ. (7 Νοεμ.) ἐγκύκλιος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπῄτει νὰ δοθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μέλλοντος νὰ συγκροτηθῇ Συνεδρίου, ***ἐγγυήσεις*** εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς εἰς αὔξησιν, ὅπερ, κατ' ἐμέ, ἰσοδυνάμει πρὸς ἀπαίτησιν, ἵνα αἱ Δυνάμεις, αἱ συνερχόμεναι ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξεύρωσι τρόπον πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ὑποσχεθῶσιν ἐπισήμως, ὡς προοίμιον, τὴν περαιτέρω κολόβωσιν τῆς Τουρκίας. Ἂν δέ, διὰ τοιαύτης προτάσεως, ἡ Ἑλλὰς ἤθελε πλαγίως νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ πρὶν καθεστώς, τότε ἐκηρύττετο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, οὐχὶ κατὰ τῆς Τουρκίας, ἣν ἐφαίνετο ἀπειλοῦσα διὰ πολέμου. Τὰς σκέψεις ταύτας ὑπέβαλα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἐν μυστικῷ ὑπομνήματι.

Τῇ 2)14 Νοεμβρίου τηλεγράφημα ἀνήγγειλε τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου μεταξὺ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας. Ἐπειδὴ δέ, ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων τῶν δύω χωρῶν, ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Σερβίας ἐν Βουλγαρίᾳ εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸν Κλέωνα, ἐπετράπη

εἰς ἐκεῖνον νὰ ἐπιδώσῃ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, καὶ τοῦτο ἔπραξε, καθ' ἣν ἡμέραν συνέπεσε νὰ κινδυνεύῃ ἡ σύζυγός του ἐκ διφθερίτιδος.

Ἐπὶ τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐγκατελιμπάνετο ὑπὸ πάσης τῆς Εὐρώπης καὶ θὰ ἐξήγειρε γενικὴν δυσμένειαν κατ' αὐτῆς, ἂν ἐξετίθετο εἰς πόλεμον. Ἄλλως τε, κατὰ τίνος θὰ ἐπολέμει; Κατὰ τῶν Τούρκων; συμμαχοῦσα τοῖς Βουλγάροις καὶ ἐξασφαλίζουσα αὐτοῖς τὴν κτῆσιν τῆς Ῥωμυλίας; ἢ κατὰ τῶν Βουλγάρων; συμμαχοῦσα μετὰ τῶν Τούρκων. Τοῦτο εἰς ἐμὲ ἔμενεν ἀκατανόητον, καὶ ἀμφοτέρας τὰς ὁδοὺς ἔβλεπον ἀδιεξόδους, καὶ εἰς κρημνὸν τὴν Ἑλλάδα φερούσας.

Μετ' οὐ πολὺν χρόνον, ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Schwerin Διευθυντοῦ τῶν Θεάτρων Βαρώνου Ledebuhr, μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι οἱ Λ'., διδαχθέντες ἐκεῖ ἅπαξ, ὅτε ἤμην ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ τὸ πρόγραμμα μοὶ εἶχε πέμψῃ, ἔμελλον νὰ διδαχθῶσιν ἐκ δευτέρου, τῇ 7)19 Νοεμβρίου, καὶ μὲ προσεκάλει νὰ παρευρεθῶ. Ἐλθὼν δ' εἰς ἐμὲ καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Μελοδράματος, κ. Στράιτς, μοὶ ἐπανέλαβε τὸ αὐτό, εἰπών μοι καὶ ὅτι διὰ τοῦτο δίκαιον ἦν, ἂν ἐπρότεινον νὰ δοθῇ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον εἰς τὸν κ. Λεδεβούρ. Ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι, ἂν ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ ἢ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι πρόκηται νὰ γίνῃ ἡ παράστασις, πρέπει ν' ἀποστῶσιν αὐτῆς, διότι ἐγὼ τοιαύτην πρότασιν δὲν θέλω ὑποβάλῃ, προκειμένου μάλιστα περὶ ἐδικοῦ μου ἔργου· ἂν θέλωσι δὲ καὶ δύνανται, ἂς ἐνεργήσωσι διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεως τῆς Γερμανίας.

Ἀλλ' ἡ παράστασις ἔγινε, καὶ ἐγώ, πορευθεὶς τῇ 5)17 Νοεμβρίου εἰς Schwerin καὶ καταλύσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Stern, ὅπου μοὶ ἐδόθησαν τρία δωμάτια, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν, ἀφ' οὗ περιῆλθον τὴν καλὴν καὶ καθαρίαν πόλιν, ἔχουσαν 31 χιλ. κατοίκων καὶ ὡραῖα Δουκικὰ Ἀνάκτορα, καὶ ἐπεριπάτησα περὶ τὰς ὡραίας λίμνας, εἰς ὧν τὰς ὄχθας κεῖται, τὸ ἑσπέρας ὡδηγήθην ὑπὸ τοῦ κ. Λεδεβοὺρ εἰς τὴν μεγάλην γοτθικὴν Μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, ἵν' ἀκούσω τὴν ἐκεῖ τελουμένην ὡραίαν ἐκκλησιαστικὴν συναυλίαν, εἰς ἣν παρῆν καὶ ἡ ἐν Schwerin ἑδρεύουσα

᾿Αρχιδούκισσα, ἀδελφὴ τοῦ Αὐτοκράτορος, παρ᾿ ᾗ, ὡς καὶ παρὰ τῇ ἐγγόνῃ αὐτῆς, συζύγῳ τοῦ ἀνάσσοντος Δουκός, ἐνεγράφην.

Τῇ δ᾿ ἐπιούσῃ μ᾿ ἔφερεν ὁ κ. Λεδεβοὺρ ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸ θέατρον. Ἦν δὲ τοῦτο προσωρινόν, ἀνεγερθὲν ἀντὶ 100 χιλιάδ. μαρκῶν, ἀφ᾿ οὗ τὸ ἀρχαῖον ἐκάη, καὶ ἐγίνετο αὐτοῦ χρῆσις, μέχρις οὗ περατωθῇ ἡ μεγαλοπρεπὴς τοῦ νέου οἰκοδομή, δι᾿ ἣν ἐδαπανῶντο ἑκατομμύρια. Παρέμεινα δὲ καθ᾿ ὅλην τὴν προγύμνασιν τῶν Λ΄. καὶ τὴν μὲν Καλλιόπην (Küssner) καὶ τὴν Λαμίαν (Citner) εὗρον οὐχὶ εὐκαταφρονήτους· ἀλλ᾿ οἱ πλεῖστοι τῶν λοιπῶν ἦσαν μᾶλλον μέτριοι, καὶ ἡ σκηνογραφία ἦν ἀτελεστάτη, τῶν δ᾿ ἠθοποιῶν τινὲς ὀλέθριοι. Τῶν ᾿Αθηνῶν ἡ ἀγορὰ ἔλειπεν ὁλοτελῶς. Καὶ προσεπάθησα μὲν νὰ διορθώσω τινὰς λεπτομερείας περὶ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν ἔκφρασιν, ἀλλά, κατὰ τὴν παράστασιν, εὗρον ὅτι αἱ προσπάθειαί μου ἀπέβησαν μάταιοι. Οὕτω, τὴν νέαν Καλλιόπην εἶχον παρακαλέσῃ νὰ μὴ ρίπτηται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Θρασύλλου, διότι μόνον εἰς τὸ τέλος τοῦ δράματος, ὅτε τὸν ἀκούει ἐκδικήσαντα τὸν πατέρα της, τῷ τείνει κατὰ πρῶτον τὴν χεῖρα. Καὶ μοὶ τὸ ὑπεσχέθη μέν, ἀλλ᾿ εἰς τὴν παράστασιν ἐδείχθη δὶς θερμοτέρα, ἴσως ἀτομικοὺς λόγους ἔχουσα.

Τὸ ἑσπέρας ὁ κ. Λεδεβοὺρ μὲ συνώδευσεν εἰς τὸ θέατρον, ἔνθα ἐδιδάσκετο κωμῳδία τις τοῦ Moser (Glück bei den Frauen), καὶ εἰς αὐτὴν οἱ ἠθοποιοὶ μοὶ ἐφάνησαν πολὺ ἐπιτυχέστεροι ἢ εἰς τὰς σπουδαίας παραστάσεις· Μετὰ τοῦτο δὲ μετέβην παρὰ τῷ κ. Διευθυντῇ εἰς συναναστροφὴν καὶ δεῖπνον, εἰς ὅ, πλὴν τῶν πρωτίστων ἐκ τῶν ἠθοποιῶν, παρῆσαν καὶ αἱ ἐπισημότεραι τῶν οἰκογενειῶν τῆς πόλεως, οἷον ἡ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ῾Υπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γερμανίας κ. Ronsart κτλ.

Τὴν μετ᾿ αὐτὴν δ᾿ ἡμέραν, ἀφ᾿ οὗ ἐπεσκέφθην τὸ Μουσεῖον, ἔχον 1344 καλὰς εἰκόνας καὶ προσέτι ἔργα γλυφῆς, μετέβην, ἵνα παρουσιασθῶ εἰς τὴν γηραιὰν καὶ σεβαστὴν ᾿Αρχιδούκισσαν. Μεταβὰς δ᾿ εἰς τὸ ᾿Ανάκτορον, ἠρώτησα ποῦ ἦν ὁ Αὐλάρχης της, καὶ ἠπόρησα, ὅτε μοὶ ἐδείχθη, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, μικρὸς οἰκίσκος, ὃν ἐνόμιζον χρησιμεύοντα εἰς τὴν φρουράν. Ηὔξανε δ᾿ ἡ ἔκπληξίς μου ὅτε, μεταβὰς ἐκεῖ, ἔμαθον ὅτι αὕτη ἦν ἡ κατοικία

τῆς Ἀρχιδουκίσσης, ἥτις καὶ ηὐδόκησεν ἀμέσως νὰ μὲ δεχθῇ, καὶ εὗρον αὐτὴν ὁμοιάζουσαν τῷ ἀδελφῷ της, τῷ Αὐτοκράτορι, καὶ κατὰ τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὴν προσήνειαν.

Τὸ δ' ἑσπέρας, εἰς τὰς 6 ½, ἀπῆλθον εἰς τὸ θέατρον, πλῆρες ὄν. Εἰς ἐμὲ δ' ἡ παράστασις ἀπετέλεσε λυπηρὰν ἐντύπωσιν· οὐδ' ἀμφιβάλλω ὅτι, εἰ καὶ πολλοὶ ἐκ φιλοφροσύνης μοὶ ἀπετάθησαν ἔπαινοι, τὸ κοινὸν ἔμεινε βεβαίως ψυχρόν.

Τὴν δ' ἑπομένην αὐγὴν ἐπέστρεψα εἰς Βερολῖνον, ἔνθα, ἐπισκεφθεὶς τὴν ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ὀργανωθεῖσαν ἔκθεσιν πολυχρώμων γλυφῶν, ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ χρωματισμὸς τῶν γλυφῶν ἐστὶν εὐάρεστος καὶ ἐφαρμοστέος μόνον μέχρι βαθμοῦ τινος καὶ οὐχὶ καθ' ὑπερβολήν, καὶ ὅτι τοῦτο πιθανῶς ἐγένετο καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

Ἐν δὲ τῇ Ἀκαδημίᾳ εἶδον ἔκθεσιν πάντων τῶν ἔργων τοῦ παραγωγικωτάτου καὶ εὐφυεστάτου τῶν Γερμανῶν ζωγράφων Menzel, καὶ ὁ Διάδοχος, ὃν ἐκεῖ ἀπήντησα, μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν ἐδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι εἷς καὶ μόνος καλλιτέχνης, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐδυνήθη τοσαῦτα νὰ παραγάγῃ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου ὁ υἱός μου Ἀλέξης μοὶ ἔγραψεν ὅτι, γενομένης παρατηρήσεως παρὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, διότι εἰς Βερολῖνον ἀποκατέστη πάλιν ἡ Πρεσβεία, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν Παρισίοις, ὁ Ὑπουργὸς ἀπήντησεν, ὅτι δὲν ἐδύνατο ν' ἀφήσῃ ἄνδρα, ὡς ἐμὲ (!), ἄνευ θέσεως. Τὴν κολακευτικὴν ταύτην γνώμην, ἣν εἶχε τότε, δὲν συνεμερίζοντο καὶ ἄλλοι, οὐδ' ὁ ἴδιος διετήρησε μετὰ ταῦτα. Εἴτε δ' ἀληθής, εἴτε μὴ ἦν ἡ διάδοσις, ἐγὼ ἔγραψα τῷ κ. Δεληγιάννη, ὅτι, ἐν ταῖς τότε περιστάσεσι τῆς Εὐρώπης, ἦν ἀναγκαῖον παρὰ πάσαις ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσι νὰ ἔχωμεν σπουδαίαν διπλωματίαν, καὶ ὁ ἴδιος, τὴν δημοτικότητά του εἰς τῆς πατρίδος τὸ συμφέρον θυσιάζων, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν παρασύρῃ ἡ δημαγωγία εἰς διάβημα, ὃ ἤθελε διακινδυνεύσῃ τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς· οὐδ' ἔπαυσα, καθ' ὅσον ἐδυνάμην, ἐπαναλαμβάνων καὶ ἀναπτύσσων τὰς ἰδέας ταύτας, καὶ ἐπιμένων εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς τότε διατηρήσεως τῆς εἰρήνης ἐν Ἑλλάδι.

Πρό τινος εἰς Βερολῖνον εἶχε μετατεθῆ, εἰς Πρεσβευτὴν (ambassadeur) προβιβασθείς, ὁ πρὶν ἐν Ἑλλάδι Πρέσβυς τῆς Τουρκίας Τεφβίκ. Εἰπόντα μοι δέποτε, περὶ ἀρχὰς Δεκεμβρίου, ὅτι ὁ Βαττεμβὲργ ἔγραψεν ἐπαγγελλόμενος εὐπείθειαν τῷ Σουλτάνῳ, καὶ καταδεικνύων, ὅτι ἐτήρησε τὰ ὅρια, πολεμῶν κατὰ τῶν Σέρβων, ἀπήντησα, ὅτι, τὰ ἐτήρησε μὲν ἴσως, ἀλλ' ὅτι ἐλησμόνησε νὰ τ' ἀποδώσῃ, διατηρήσας τὴν Ῥωμυλίαν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ θέμα καὶ συνεχῶν μου συνδιαλέξεων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ. Καὶ ὁ μὲν Ὑφυπουργὸς Berchen ἀνεγνώριζεν ὅτι ἐπαινετὴ ἦν ἡ Ἑλλάς, διότι, ἐν ταῖς περιπλοκαῖς ταύταις, εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ μὴ κινηθῇ· εἰς δὲ τὸν Ὑπουργὸν Κομ. Βίσμαρκ, ὅστις ματαίους καὶ ἀσυνέτους ἔκρινε τοὺς ὁπλισμοὺς αὐτῆς, ἀπήντων, καίτοι ὡς αὐτὸς ἐνδομύχως φρονῶν, ὅτι εἰς τοῦτο ἡ κοινὴ γνώμη ἐπίεζε τὴν Κυβέρνησιν.

Τῇ 1)13 Δεκεμβρίου (Κυριακῇ), μὴ δυνηθεὶς νὰ παρευρεθῶ εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ Siegmund Sobernheim, ἀδελφοῦ τοῦ πάσχοντος πρώην Γεν. Προξένου ἡμῶν, διότι προηγουμένως εἶχον προσκληθῆ παρὰ τῷ γείτονί του, τῷ Πρέσβει τῆς Πορτογαλλίας, ὅτε ἐπέστρεφον οἴκαδε, εἶδον ἔτι τὰ παράθυρα τοῦ κ. Σοβερνχέϊμ πεφωτισμένα. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον, ἅμα τῇ αὐγῇ, ἔμαθον μέτ' ἐκπλήξεως καὶ λύπης, ὅτι ἡ γηραιὰ μήτηρ του, μετὰ τὸ δεῖπνον ἐκεῖ ἀδιαθετήσασα, κατέβη ἵν' ἀναχωρήσῃ, καὶ πρὶν ἢ ἐπιβῇ τῆς ἁμάξης, ἀπεβίωσεν. Ἡ ἀσθένεια τοῦ υἱοῦ της εἶχεν ὑποσκάψῃ τὰς δυνάμεις της, ἂν καὶ εἶχε τὸν ἠθικὸν ἡρωϊσμὸν νὰ μὴ ἀποδεικνύῃ αὐτὸ παντελῶς.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μοὶ ἔφθασε, σταλεῖσα ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, νέα μαθήτρια, ἡ Ἐλπινίκη Καρακούση ἐκ Λέσβου, ἵνα σπουδάσῃ ***διδακτικὴν μέθοδον*** ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τὰς πρώτας ἀρχάς τῆς Γερμανικῆς ἐγνώριζε, τὸ πρῶτον τὴν παρέδωκα, ὡς ἔνοικον, εἰς τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Διαδόχου διατελοῦν Lette Verein, ἄσυλον τῶν ἄνευ θέσεως διατελουσῶν διδασκαλισσῶν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἦλθε καὶ ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, πεμφθεῖσα, ἵν' ἀγοράσῃ πλοῖα ναυκλαστροφόρα (torpil-

leurs), καὶ εἷς τῶν κυρίων τούτων μοὶ διϊσχυρίζετο, ὅτι πρέπει νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον, διότι εἴχομεν ναυτικὰς δυνάμεις ἀνωτέρας τῶν Τουρκικῶν.

Ἐγὼ ὅμως, φρονῶν ὅτι καὶ τὸ διδόμενον, ἀφ᾽ οὗ ὡρμᾶτο, καὶ τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ κατέληγεν, ἦσαν ἐπίσης ἐσφαλμένα, διϊσχυριζόμην ὅλον τὸ ἐναντίον παρὰ τῇ Κυβερνήσει, καὶ ἐπισήμως καὶ ἰδιαιτέρως ἔγραφον, ὅτι τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς πεποιθήσεων καὶ συμφερόντων τῆς Εὐρώπης. Εἰς δὲ τὸν Βασιλέα ἰδιαιτέρως ὑπέβαλα τὴν ἰδίαν ἐμοῦ σκέψιν, ὅτι θὰ ἐσύμφερεν ἴσως ἡ ἐπιδίωξις γάμου τοῦ Διαδόχου ἡμῶν μεθ᾽ Ἡγεμονίδος τινὸς ἱσταμένης πλησιέστατα ἑνὸς τῶν μεγίστων θρόνων τῆς Εὐρώπης, ἵνα καὶ διὰ συγγενικῶν σχέσεων ἑλκύσωμεν ἰσχυρὰν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μέριμναν, καὶ ὑπεδείκνυον τὴν τρίτην θυγατέρα τοῦ Διαδόχου. Ἀλλ᾽ εἰς τὴν νύξιν ταύτην, οὐδεμίαν λαβὼν ἀπάντησιν, εἰς οὐδὲν περαιτέρω προέβην διάβημα.

Τῇ δὲ 28 Δεκ. (9 Ἰαν.) ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας κ. Mallet, μοὶ εἶπεν, ὅτι, ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθει νὰ μένῃ ἔνοπλος, ἡ Εὐρώπῃ θὰ προσκαλέσῃ τόν ἀφοπλισμὸν αὐτῆς, περὶ οὗ εὐθὺς ἐτηλεγράφησα.

Ἡ 22 Δεκ. (3 Ἰαν.) ἦν ἐπέτειος ἡμέρα τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Αὐτοκράτορος. Δι᾽ αὐτὴν δὲ πᾶσαι αἱ Κυβερνήσεις Τῷ συνεχάρησαν δι᾽ ἀπεσταλμένων ἢ κἂν δι᾽ ἐπιστολῶν, πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς, εἰ καὶ ἐγὼ δὲν εἶχον παραλείψῃ τὸ καθῆκον τοῦ νὰ γράψω καὶ τηλεγραφήσω ἐγκαίρως. Ἐν τοιαύτῃ θέσει ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ παρουσιασθῶ ἐγὼ αὐθορμήτως καὶ ἐξέφρασα, ὡς ἂν εἶχον ἐντολήν, τὰ συγχαρητήρια. Ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον μία τῶν γερμανικῶν ἐφημερίδων (ἡ Nazional), ἀγνοῶ πῶς καὶ παρὰ τίνος ἔλαβε γνῶσιν τούτου, καὶ ἔψεξε μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὴν Ἑλλάδα. Μόνον δὲ μετὰ μίαν ἑβδομάδα μοὶ ἦλθε τέλος ἡ ἐπιστολὴ καὶ τότε ἠναγκάσθην νὰ τὴν ἐπιδώσω τῷ Ὑπουργῷ κ. Βίσμαρκ, προφάσεις ἐπινοήσας διὰ τὴν ἀναβολήν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δ᾽ ἡμέρας τοῦ ἔτους ἦλθε πρός με ὁ ἄλλοτε ἐν Παρισίοις γνωστός μοι Μωραϊτίνης νὰ μοὶ ἐμπιστευθῇ περὶ σπουδαίας του τινός, ὡς ἔλεγεν, ἐπινοήσεως ἐπίπλου εἰς

κόσμησιν τῶν αἰθουσῶν, περιέχοντος φωτογραφίας μεγάλων ἀνδρῶν, δι' ἧς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ μετέβαινε καὶ εἰς Παρισίους, παρακαλέσας με δὲ εἰς οὐδένα, οὐδ' εἰς τὸν γραμματέα μου, νὰ μεταδώσω τὴν ἐφεύρεσιν. Ἂν οὐχὶ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἡ κρίσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου δὲν μοὶ ἐφάνη ἐντελῶς σώα.

1886.

Τῇ 5/17 Ἰανουαρίου εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν παρασήμων ἐν τοῖς Ἀναντόροις, προσελθών μοι ὁ Αὐτοκράτωρ, μοὶ ὡμίλησε προσηνέστατα, συγχαίρων μοι καὶ διὰ τὴν σχεδὸν βεβαίαν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, καθ' ὅσον μοὶ εἶπεν, ὅτι θεωρεῖ αὐτήν, ὡς εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφερωτάτην. Μ' ἐπλησίασε δὲ καὶ ὁ Διάδοχος, καὶ μὲ ἀπεκάλεσεν, ἐν ὑπερβολῇ φιλοφροσύνης, σοφόν, ὁμιλήσας μοι καὶ περὶ τοῦ ἐν Σβερίνῳ διδαχθέντος δράματός μου.

Τῇ δὲ 24)4 Φεβρουαρίου εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων, εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, εἰπόντα μοι περὶ τοῦ εἰσέτι ἐπικρατοῦντος σάλου παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀπήντησα ὅτι **οὐκ ἐᾷ αὐτοὺς καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου** (τῶν Βουλγάρων) τρόπαιον, ἐξηγήσας αὐτῷ τὴν ῥῆσιν.

Κατὰ τὰς πρώτας δ' ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου ἔμαθον, πρῶτον παρὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ Πρέσβεως καὶ μετὰ ταῦτα καὶ παρὰ τῶν ἐμῶν ἐν Ἀθήναις, ὅτι ἡ νύμφη μου, Λουκία, ἤρχετο εἰς νέον γάμον μετὰ τοῦ κ. Βουδούρη, καὶ τῇ ἔγραψα εὐχόμενος αὐτῇ εὐημερίαν, ἔστω καὶ ὑπὸ ξένους οἰωνούς.

Εἰς τὸν χορὸν δὲ τοῦ Διαδόχου (30]11 Φεβρ.) ὁ Αὐτοκράτωρ, προσελθών μοι, μοὶ εἶπεν, ὅτι θαυμάζει πόσον ἀκάματος εἰμὶ καὶ νεάζων, καὶ μ' ἠρώτησε τίς ἦν ἡ ἡλικία μου· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα, ὅτι ἦν τόση, ὥστε τὴν ἐλησμόνησα.

Τῇ 6]18 Φεβρουαρίου ἔλαβον τὴν θλιβερὰν εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ Ὑψηλάντου. Ἔκτοτε ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία τῆς Βιέννης ἔμεινε διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἀκολούθου Μάνου, μέχρις οὗ

Πρέσβυς διωρίσθη ὁ πρὶν Γραμματεύς μου Μάρκος Δραγούμης.

Ἐπιστολαὶ δ' ἐκ Πετρουπόλεως μοὶ ἀνήγγειλαν ὅτι ὁ γαμβρός μου Λοβάνωφ διωρίσθη (ὡς μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ ὑπουργὸς κ. Γκὶρς) Β΄. Γραμματεὺς εἰς τὴν ἐν Κίνᾳ Ῥωσσικὴν Πρεσβείαν καὶ ὅτι, μετ' ὀλίγον, ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του διὰ Μόσχας καὶ Ὀδησσοῦ, μὴ δυνάμενος νὰ διέλθῃ διὰ Βερολίνου. Δι' ὅ, μὴ ἀνεχόμενος τὸν μακρόν, ἴσως αἰώνιον χωρισμόν, χωρὶς ν' ἀσπασθῶ τὴν φιλτάτην μου θυγατέρα, ἐτηλεγράφησα καὶ ἔλαβον ἄδειαν, ἵνα μεταβῶ εἰς Πετρούπολιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦν ἡ ἀκμὴ τοῦ χειμῶνος, ἐδέησε νὰ προμηθευθῶ μηλωτὴν καὶ ἄλλα κατὰ τοῦ ψύχους ἀμυντικά. Λαβὼν δὲ καὶ συστατικὴν κατὰ τῶν τελωνιακῶν καὶ λοιπῶν ἐνοχλήσεων, ἀπῆλθον τῇ 8]20 Φεβρουαρίου. Κατὰ τὰ μεθόρια, εἰς τὸν σταθμόν, ἐτέθησαν τ' Αὐτοκρατορικὰ δωμάτια εἰς διάθεσίν μου. Τοὺς δ' ἐν Ῥωσσίᾳ σιδηροδρόμους εὗρον ἀρίστους διὰ τοὺς ἐπιβάτας.

Εἰς Πετρούπολιν δ' ἔφθασα τῇ ἑσπέρᾳ τῆς ἐπιούσης, ἡμέρας εὐηλίου, ὁδοιπορήσας ἐπὶ ἐδάφους μονοτόνως λευκοῦ. Εὗρον δὲ τὴν ἀγαπητήν μου Χαρίκλειαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν δύο νηπίων της ἐν μικρᾷ κομψῇ προσγείῳ οἰκίᾳ, καὶ ἤδη διὰ τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν παρασκευαζομένους. Ἔμεινα δὲ παρ' αὐτοῖς 11 ἡμέρας, ἐφ' ὧν ἐπροσπάθησα νὰ ἴδω ὅ,τι τῆς μεγαλουπόλεως ἐδυνάμην κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου, ὅτε χρῆσιν τῶν ποδῶν νὰ ποιήσω δὲν ἐδυνάμην.

Ἐπεσκέφθην δ' ἰδίως καὶ ἐπανειλημμένως τὰ λαμπρὰ Μουσεῖα τοῦ Hermitage, εἰς ἃ μὲ περιήγαγε μάλιστα ὁ Διευθυντὴς τοῦ αἰγυπτιακοῦ τμήματος, ὁ μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ὄθωνος εἰς φιλικὰς σχέσεις ἐλθών. Οἱ ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ τῶν συλλογῶν ἐκείνων, καὶ μάλιστα οἱ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων καὶ κοσμημάτων, εἰσὶν ἀνεκτίμητοι. Ἐξεπλάγην δ' ἰδὼν καὶ δύο ἑρμάρια, περιέχοντα «Σιβηρικὰς ἀρχαιότητας», ἐν πολλοῖς ἐμφερεῖς πρὸς τὰς Περσικάς.

Μεταβὰς δὲ καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, προσῆλθον πρὸς τὸ Ὑπουργὸν κ. Γκίρς, ὃν ηὐχαρίστησα διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Λοβάνωφ πρόνοιάν του, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ τὴν

ἐξακολουθήσῃ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ μέλλον, εἶτα δ' ἀνεζήτησα καὶ εἶδον καὶ τοὺς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ἀνωτέρας θέσεις κατέχοντας, τὸν Κον Jomigny, ὃν ἐγνώριζον ἐκ Παρισίων, καὶ τὸν Κον Βλάγκαλην.

Εἶτα δὲ προσεκλήθην εἰς τὸν μεγαλοπρεπέστατον Αὐτοκρατορικὸν χορόν, εἰς τὰ λεγόμενα «χειμερινὰ ἀνάκτορα», ἔνθα ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅτε ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ τῷ παρουσιασθῶ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἀπήρχετο μακράν, εἰς Ἰαπωνίαν·

— «Δυστυχῶς, Μεγαλειότατε, τὸ καθῆκον τοὺς καλεῖ οὐχὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ἀλλ' ἔτι ἀπώτερον, εἰς τὴν Κίναν».

— «Ἄ! ναί, ἀπεκρίθη ἡ Ἀ. Μ., εἰς τὴν Κίναν. Τῷ ὄντι ἡ ἀπόστασις εἶναι ἔτι μεγαλειτέρα».

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Αὐτοκράτορος μοὶ ἐφάνη καλὸς οἰωνὸς διὰ τοῦ γαμβροῦ μου τὸ μέλλον. Ἐπίσης δὲ παρουσιάσθην καὶ εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν, ἥτις, μετὰ μεγίστης ἐπιεικείας μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς θυγατρός μου, τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως.

Μετὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον, ἀπὸ τῆς μεγίστης καὶ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς καὶ ἀεριόφωτος σχεδὸν ἡλιοφωτίστου αἰθούσης τοῦ χοροῦ, μετέβημεν εἰς τὸ ἀπέραντον ἑστιατόριον, οὗ ὁ φωτισμὸς ἦν, ὡς ὁ ἰσχυροῦ φωτὸς τῆς σελήνης, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ μέγιστα φοινικόδενδρα, ἦσαν ἐστημέναι πάμπολαι μικραὶ τράπεζαι, ἀνὰ μία ὑφ' ἕκαστον, εἰς ἃς ἦσαν κατανεμημένοι οἱ ἐπίσημοι τῶν προσκεκλημένων. Ἐφ' ὑψώματος δ' ἦν ἡ τράπεζα τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας· ἀλλ' εἰς αὐτὴν δὲν ἐκάθητο καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀλλά, κατ' ἀρχαίαν ἐθιμοταξίαν, συνοδευόμενος ὑπὸ δύω Ὑπασπιστῶν, διέτρεχε πάσας τὰς αἰθούσας τοῦ δείπνου, πρὸς οὐδένα μὲν ὁμιλῶν, ἀλλὰ πρὸ πασῶν τῶν τραπεζῶν διερχόμενος.

Ἡ δὲ Μεγάλη Δούκισσα Κωνσταντίνου, ἥτις δὲν ἦτον εἰς τὸν χορόν, καὶ εἰς ἣν ἐζήτησα ἐπίσης νὰ παρουσιασθῶ, μοὶ ἐμήνυσε νὰ παρευρεθῶ τῇ ἐπαύριον, Κυριακῇ, εἰς τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἀνακτόρου της, καὶ μετὰ τοῦτο νὰ παρακαθήσω εἰς τὸ πρόγευμά της. Ἐκεῖ ἐνεφανίσθη καὶ ὁ Μέγας Δούξ, ἀλλὰ μοὶ

εἶπεν ὅτι, πάσχων, συνταγῇ τῶν ἰατρῶν ἠναγκάζετο νὰ γεύηται ἰδιαιτέρως, καὶ νὰ μὴ παρακαθήσῃ μεθ᾽ ἡμῶν.

Ἡ δὲ Μεγάλη Δούκισσα, ἥτις ἐκάθητο εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς τραπέζης, καὶ μὲ εἶχεν ἐκ δεξιῶν της, μοὶ εἶπεν ὅτι κάθηται μὲν μεθ᾽ ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἐπίσης ἰδιαιτέραν ὀφείλει ν᾽ ἀκολουθῇ δίαιταν. Ὅτε δ᾽ ἐν μέσῳ τῷ προγεύματι μὲ ἠρώτησε, διότι ὀλίγα τρώγω, καὶ ἂν καὶ ἐγὼ ἀσθενῶ, ἀπήντησα, τοῦτο μὲν οὐχί, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ ἐγεύθην τοῦ ἐδεσματικοῦ προοιμίου (ζακούσκα), τοῦ παρατεθειμένου εἰς τὸν προθάλαμον ἐπὶ μεγίστης τραπέζης, καὶ συγκειμένου ἐκ πλείστων καὶ ἐκλεκτοτάτων ψυχρῶν προϊόντων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, μοὶ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξακολουθήσω γευόμενος καὶ τῶν μαγειρευτῶν.

Ἠθέλησε δ᾽ ἔπειτα νὰ μὲ παρουσιάσῃ καὶ εἰς τὴν εἰς τ᾽ ἀριστερά της, ἀπέναντί μου καθημένην κυρίαν Βαριάτινσκη, καὶ ὅτε ἤκουσεν ὅτι εἴμεθα πρὸ πολλοῦ γνώριμοι καὶ φίλοι, ἐξέφρασε τὴν λύπην της, ὅτι δὲν ἐγνώριζε τοῦτο, ἵνα μᾶς δώσῃ θέσιν πλησίον ἀλλήλων. Ἄλλα δὲ γεύματα, εἰς ἃ προσεκλήθην, ἦσαν τοῦ Πρέσβεως τῆς Πρωσσίας, κ. Schweinitz, ἔνθα εἷς τῶν Μεγάλων Δουκῶν, ἐξάδελφος τοῦ Αὐτοκράτορος, μοὶ προσωμίλησεν Ἑλληνιστί, ἐκαθήμην δὲ παρὰ τῷ Ὑπουργῷ κ. Βλάγκαλῃ· τὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ῥωμανίας, καὶ ποτὲ ἐν Βερολίνῳ συναδέλφου μου κ. Κρετσουλέσκου, τὸ τοῦ Γραμματέως καὶ τότε Ἐπιτετραμμένου τῆς Πρεσβείας ἡμῶν κ. Μαρκορᾶ, εἰς ἓν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων, μετὰ τῶν ἐπισημοτάτων τῶν ἐν Πετρουπόλει ὁμογενῶν, τὸ τῆς κ. Βαριάτινσκη, εἰς ὃ παρεκάθητο καὶ ὁ λίαν πεπαιδευμένος νέος συγγενής της, Πρίγκηψ Ἀβαμελὲκ Λαζάρεφ, ὅστις καὶ μοὶ ἐδώρησε τὸ πολύτιμον ῥωσσικὸν σύγγραμμά του περὶ Παλμύρας.

Ἔλαβον δ᾽ ἐπιστολὴν καὶ παρὰ τῆς Πριγκηπίσσης Ὀβελένσκη, ἣν ἐν Γερμανίᾳ εἶχον γνωρίσῃ, φίλην ἐπιστήθιον οὖσαν τοῦ ἐκεῖ τότε Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, καὶ μὲ προσεκάλει εἰς ἐπίσκεψίν της. Ἀλλ᾽ ὅτε τῇ ἐπιούσῃ μετέβην παρ᾽ αὐτῇ, ἠσθένει, καὶ μ᾽ ἐδέχθη ἡ νέα ἀνεψιὰ αὐτῆς, χήρα κ. St. Kreck.

Καὶ εἰς τὰ γεύματα δὲ ταῦτα καὶ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν χορὸν ἐξεπλάγην ἀπαντήσας πλείστους γνωρίμους, ἀρχαίους συνα-

δέλφους μου ἐν τῇ διπλωματίᾳ, ἐν ἄλλοις τοὺς Ἰγνάτιεφ, τὴν κυρίαν Schleinitz, σύζυγον τότε τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας. Δὶς δ' ἀπῆλθον εἰς θέατρα, καὶ την μίαν φορὰν μὲ ἤγγισέ τις εἰς τὸν ὦμον, στραφεὶς δ' εἶδον τὸν κ. Σαβούρωφ, ὅστις, γνωρίσας με ἐκ τοῦ θεωρείου του, κατέβη πρὸς ἐμὲ καὶ μὲ ὡδήγησεν ἐκεῖ πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἣν καὶ τῇ ἐπαύριον ἐπεσκέφθην κατ' οἶκον.

Ἐπιστρέφων δ' ἡμέραν τινὰ μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου ἐξ ἐπισκέψεως εἰς τὸν Πρόξενον ἡμῶν κ. Κοντογιαννάκην, εἰς τὸν σεβαστότατον Ἕλληνα ἱερέα κ. Παγίδαν, καὶ εἰς τὸν ποτὲ ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ὀδησσοῦ συμμαθητήν μου, νῦν δὲ Στρατηγὸν Κωνσταντᾶν.

Ἐβάπτισα δ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὸ μικρὸν τέκνον τῆς θυγατρός μου, καλέσας αὐτὸ Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ τὸ δυστυχὲς βρέφος, ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν ὁ γαμβρός μου οἰκογενειακῶς διὰ τὴν θέσιν του, ἀσθενῆσαν, ἀπέθανεν εἰς τὸν διάπλουν μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν.

Τῇ ἐπιούσῃ δὲ τῆς βαπτίσεως ἀνεχώρησα, καὶ εἰς τὸν Σταθμὸν ἐλθὼν ὁ σεβ. Ἐφημέριος, μοὶ ἐδώρησεν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὡς ἱερὸν ἐφόδιον.

Ὅτε ἀφικνούμην εἰς Βερολῖνον (τῇ 23 Φεβρ. 8 Μαρτ.), εὐτυχῶς ἐν αὐτῇ ἤδη τῇ πόλει ἐπῆλθε συμβάν, ὃ ἐδύνατο ν' ἀποβῇ κινδυνῶδες· μεταξὺ δύω Σταθμῶν ἀνεφλέχθη ἡ ἅμαξα, ἧς ἐπέβαινον. Ἀλλ' ἄνευ δυσαρέστου συμβάντος μετεβιβάσθην εἰς ἄλλην.

Ἀμέσως δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἐπεσκέφθην τὸν Ὑπουργὸν Κόμητα Βίσμαρκ, ὅστις λίαν σοβαρῶς μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς θέσεως, ἣν κατελάμβανεν ἡ Ἑλλάς, μικρὸν λόγον ποιουμένη τῆς θελήσεως καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸ ἴδιον ἑαυτῆς συμφέρον παραγνωρίζουσα καὶ καταστρέφουσα.

Τῇ 10)22 δὲ Μαρτίου, ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ εἰσήρχετο εἰς τὸ 90ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, παρεκάθησα, ὡς συνήθως, εἰς τὸ διπλωματικὸν γεῦμα τοῦ πρ. Βίσμαρκ, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ ὅμως ὅτι, ἐν ᾧ μέχρι τῆς πέρυσιν ἤμην ὁ δεύτερος μετὰ τοὺς Πρεσβευτὰς (ambasadeurs), ἤδη κατεῖχον τὴν ἐσχάτην διπλωμα-

τικὴν θέσιν, διότι ἡ ἀνανέωσις τῶν διαπιστευτηρίων μου μὲ καθίστα νεώτερον πάντων τῶν συναδέλφων μου.

Εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν δὲ συναναστροφήν, εἰς ἣν παρῆν, πολλὰ μοὶ ὡμίλησεν ὁ Διάδοχος τῆς Σουηδίας. Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας διὰ μακρῶν ἐπέμεινε παρ᾿ ἐμοί, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ μείνῃ ἠρεμοῦσα, εἰπών μοι καὶ αὐτός, ὡς καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις των ἄντικρυς ἀποδοκιμάζουσί τὴν πρόφασιν, ὅτι τὴν Ἑλλάδα βιάζουσι δῆθεν εἰς ἄμυναν συγκεντρώσεις τῶν Τούρκων κατὰ τὰ σύνορα. Περὶ τούτων ἔγραψα κατὰ καθῆκον.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Κλέων ἦν ἐπ᾿ ἀδείᾳ ἐν Ἀθήναις, καί, ὡς μοὶ ἔγραφον, ὁ Δεληγιάννης προὐτίθετο νὰ τὸν πέμψῃ Πρέσβυν εἰς Βιένναν· ἀλλ᾿ ἐπειδή, ἀπελθὼν τῶν Ἀθηνῶν, συνηντήθη μετὰ τοῦ Τρικούπη εἰς Κέρκυραν, πιστεύσας ὁ Δεληγιάννης ὅτι ἐκ προθέσεως ἔπραξε τοῦτο, ἀπέστη τοῦ σκοποῦ του, ὃν οὐδ᾿ ὁ Τρικούπης ἐξετέλεσε μετὰ ταῦτα.

Κατ᾿ ἀρχὰς Ἀπριλίου ἐπεσκέφθην, ἐν τῇ αἰθούσῃ Κρόλλ, ἔκθεσιν τῶν διακεκριμένων εἰκόνων τοῦ Ῥώσσου καλλιτέχνου Weraschagin, ὡς τιμωρίαν τῶν Ἰνδῶν ὑπὸ Ἄγγλων, τὸν ἀπαγχονισμὸν τῶν φονέων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ὧν τὴν πρωτότυπον ἀγχόνην εἶχον ἴδῃ ἐν θέσει, ὅτε ἤμην ἐν Πετρουπόλει, καὶ τὰ ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης, ἅτινα, τεχνικῶς μέν, ἦσαν ὡραῖα, ἀλλά, καθ᾿ ὃ πάσης ἰδανικότητος καὶ εὐλαβοῦς τάσεως στερούμενα, εἶχον ἀποῤῥιφθῆ καὶ καταδικασθῆ ἐν Βιέννῃ. Ἐκεῖ δ᾿ ἐγνώρισα καὶ τὸν ἴδιον καλλιτέχνην, εἰς ὃν εἶπον, ὅτι τὰ ἔργα του ἐκεῖνα καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ πανταχοῦ θὰ ἐθαυμάζοντο, ἂν δὲν ἠξίου νὰ χαρακτηρίζῃ αὐτὰ ὡς παραστάσεις θρησκευτικάς.

Τῇ δ᾿ ἐπαύριον ἔλαβον ἐπιστολὴν ἐκ Σοφίας τοῦ Κλέωνος, λέγοντός μοι, ὅτι ὁ ἡγεμὼν Βαττεμβὲργ τῷ ἐδήλωσε τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ παραιτηθῇ. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δ᾿ ἐπρογευμάτισα παρὰ τῇ κυρίᾳ Μόλτκε, ἀνεψιᾷ τοῦ Στρατάρχου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβην εἰς τοῦ Κομ. Βίσμαρκ, ἵνα τὸν ἐρωτήσω, πῶς ἡ Εὐρώπη θεωρεῖ τὸ πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων καὶ διάκειται πρὸς αὐτό. Ὁ δὲ μοὶ εἶπε, καὶ ἀμέσως περὶ τούτου ἔγραψα, ὅτι αἱ Δυνάμεις

σκέπτονται, οὐχὶ περὶ ἀπειλῆς διὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ περὶ λήψεως ἐκβιαστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

Τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, προσκληθείς, παρεκάθησα εἰς τὸ πρόγευμα τοῦ Γενικοῦ Προξένου Ῥωσσίας, κ. Koudriéftstheff, πλησίον ὡραίας νέας Ῥωσσίδος, εἰς ἣν μὲ παρουσίασεν, ὡς τὴν πρώτην τῶν χορευτριῶν τῶν Ῥωσσικῶν θεάτρων, κυρίαν Νικατίν. Κατὰ παράκλησίν του δέ, καὶ ἐπεσκέφθην αὐτήν, λαβὼν παρ᾿ αὐτῆς καὶ τὴν φωτογραφίαν της. Εἰς δὲ τὸν φιλάρχαιον Γραμματέα τῆς Ῥωσσικῆς Πρεσβείας κ. Ἀρσένιεφ, οὗ ἡ σύζυγος ἦν ἐξαδέλφη τοῦ γαμβροῦ μου Λοβάνωφ, ἐσύστησα τὸν Ἕλληνα Σβορόνον, ὅστις περὶ τὴν νομισματικὴν ἠσχολεῖτο, καὶ συνέταξε μακρὸν ὑπόμνημα περὶ Κρητικῆς νομισματικῆς, στεφανωθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὸν δὲ κ. Ἀρσένιεφ ἐσύστησα καὶ εἰσήγαγον, ὡς μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ἐδεινώθησαν τὰ πράγματα ἐν Ἀθήναις, ὅτε, ἀφ᾿ οὗ ὁ Ὑπουργὸς κ. Δεληγιάννης ἐνέδωκεν εἰς τὰς παραστάσεις τῆς Γαλλίας, οἱ ἄλλοι Πρέσβεις, καίτοι λαβόντες τούτου γνῶσιν, οὐχ ἧττον τῷ ἔπεμψαν τελεσίγραφον, προκαλέσαν βιαίαν αὐτοῦ ἀπάντησιν. Περὶ τούτων ὡμίλησα μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, πρὸς ὃν ἐπροσπάθησα νὰ καταδείξω τὸ ἄτοπον τῆς διακοινώσεως τῶν Πρέσβεων, καὶ νὰ δικαιολογήσω τὸν κ. Δεληγιάννην. Ὁ δὲ Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας (Courcel), μεθ᾿ οὗ ἐπίσης συνδιελέχθην, κατέκρινε τὴν διπλωματικὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ Ἕλληνος Ὑπουργοῦ. Ὅτε δὲ μοὶ ἐτηλεγραφήθησαν αἱ ἀξιώσεις, ἃς ἤγειρεν ἡ Ἑλλὰς ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ἀπῆλθον (ἀπουσίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ) πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν κ. Βέρχεμ, ὅστιςδὲν μ' ἐδέχθη. Ἐπανῆλθον δὲ καὶ αὖθις, καὶ τότε μοὶ εἶπεν, ὅτι μόνον ἐξ ἀτομικῆς ὑπολήψεως πρὸς ἐμὲ καὶ χάριν μου μὲ δέχεται, διότι οὐδεμία συζήτησις μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστὶν ἐφικτή, ἡ δ᾿ Ἑλλὰς ὀφείλει ἀμέσως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως νὰ κηρύξῃ τὸν ἀφοπλισμόν. Ἔσπευσα δ᾿ εὐθὺς νὰ τηλεγραφήσω τοῦτο, καὶ ἐγγράφως νὰ τὸ ἐκθέσω. Τὴν δ᾿ ἐλπίδα, ἣν τὸ ὑπουργεῖον ἐξέφρασεν, ὅτι θέλει τῷ ἐπιτραπῇ νὰ

χωρήση βραδέως εἰς τὸν ἀφοπλισμόν, καὶ ἣν καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τοὺς Πρέσβεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐγνωστοποίησα, ἐδέχθησαν πάντες μετὰ δυσπιστίας, καὶ ἐθεώρησαν ἀνεπαρκῆ. Ὅτε δ' ἔφερα εἰς γνῶσιν τοῦ Κόμ. Βίσμαρκ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Δελιγιάννη, λέγοντος ὅτι, ἂν δὲν ἐνδώσωσιν αἱ Δυνάμεις εἰς τὴν πρότασίν του, θὰ προτιμήση νὰ παραιτηθῇ, μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι τοῦτο οὐδένα θὰ δυσαρεστήση πολύ· καὶ τοῦτο ἐπίσης ἔσπευσα νὰ διακοινώσω εἰς Ἀθήνας.

Μίαν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τανεχάση, ἀπῆλθον ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς Μαγδεβούργ.

Ἐν Βερολίνῳ δ' εἰς γεῦμα παρὰ τῇ Καν Φαβιὰν (ἐγγόνῳ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Wacht am Rhein), κυρία τις, ἐρχομένη ἐκ Σόφιας, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ νύμφη μου Δώρα ἦν ἐκεῖ ἡ πασῶν τῶν Κυριῶν προέχουσα.

Τῇ δὲ 15 Ἀπρ. (7 Μαΐου), ὅτε ἐγνώσθη ἡ τελευταία ἀπάντησις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διακοίνωσιν καὶ ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς τὰ σύνορα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι συνεκεντροῦντο οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖ, ἐλθόντες πρός με, ὅτε Πρέσβυς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας, μοὶ ὡμίλησαν αὐστηρότατα κατὰ τοῦ μέτρου τούτου, ὥστε ὅλως φαντασιώδης ἦν ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπικρατοῦσα πρόληψις, ὅτι ἡ Γαλλία ἦν εὔνους εἰς ἡμῶν τὰ κινήματα.

Τῇ 28 Ἀπρ. δὲ (10 Μαΐου) ἦλθεν ἡ εἴδησις τῆς παραιτήσεως τοῦ Ὑπουργείου, ἀφ' οὗ ὁ κ. Δεληγιάννης εἶπεν εἰς τὸν ὄχλον, ὅτι, ἂν τὸ ἔθνος θέλῃ τὸν πόλεμον, αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ ὑπογράψῃ τὸν ἀφοπλισμόν, κατὰ τοῦτο ὅμως ἀπατώμενος, ὅτι ὁ ὄχλος δὲν ἦν τὸ ἔθνος, καὶ ὅτι ὁ Ὑπουργὸς πρέπει νὰ διοικῇ, οὐχὶ νὰ διοικῆται.

Τῇ δὲ 30 Ἀπρ. (12 Μαΐου) ἐγκατέστη τὸ ὀλιγοήμερον ἡμέτερον Ὑπουργεῖον Βάλβη, τὸ μόνον σκοπὸν ἔχον τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς. Εἰς τὸν ἐν αὐτῷ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Λουριώτην, ἔγραψα ἀμέσως δευτέραν ἐπιστολὴν περὶ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀναγκαίας πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἵνα ἀνακτήσηται καὶ οἰκειωθῇ τὴν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν τῆς Εὐρώπης, ἐξ ὧν ἐξηρτᾶτο αὐτῆς τὸ μέλλον.

Παρὰ τῷ Γραμματεῖ τῆς Ῥωμανικῆς Πρεσβείας, Κῳ Γκίκᾳ, ἀπήντησα μίαν ἡμέραν τὸν γέροντα πατέρα του, Πρέσβυν ἐν Λονδίνῳ, σύζυγον δὲ τῆς ἀνεψιᾶς μου, ἀδελφῆς τῆς κυρίας Κοτσεβοῦ.

Συνεχάρην δὲ τῇ 6)18 Μαΐου τὸν Κόμητα Ἑρβέρτον Βίσμαρκ, διορισθέντα ὁριστικῶς Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ πρὶν ἐξετέλει τὰ καθήκοντα ταῦτα μόνον ὡς Ὑφυπουργὸς τοῦ πατρός του.

Τῇ 9)21 δὲ Μαΐου, κληθείσης τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, διωρίσθη ὁ Τρικούπης Πρωθυπουργός, καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἔλαβε τὸν δικηγόρον Στ. Δραγούμην. Εἰς ἀμφοτέρους ἔγραψα, πλὴν τῶν ἐπισήμων, συχνὰ καὶ ἰδιωτικὰ καὶ ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα, ἀλλ᾽ οὐδέποτε ἀπάντησιν ἔλαβον. Κατὰ τὸν καιρὸν δ᾽ ἐκεῖνον ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες διισχυρίσθησαν, ὅτι ὁ Δελιγιάννης παρεφρόνησε.

Τῇ 11)22 δέ, ὅτε ἦλθον αἱ εἰδήσεις τῶν συγκρούσεων κατὰ τὰ μεθόρια, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον μοὶ ἔπεμψε τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τούτῳ διαμαρτυρίαν του, ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις μοὶ εἶπεν, ὅτι ἀποκρούει αὐτήν, ὡς μὴ εἰλικρινῆ. Οὐχ ἧττον, εἰς τὸν Ὑφυπουργὸν Βέρχεμ παρέστησα, μετά τινας ἡμέρας, ὅτι δὲν ἀπέδωκαν οἱ Τοῦρκοι τοὺς Ἕλληνας αἰχμαλώτους, οὐδ᾽ ἀπεσύρθησαν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα. Ὁ δὲ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι, καθ᾽ ἃς ἔχουσι θετικὰς πληροφορίας, οἱ Τοῦρκοι θέλουσι καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν ἐπάνοδον τῆς τάξεως, καὶ εἷς τῶν Πρεσβευτῶν μοὶ εἶπεν ὅτι, ἂν κακῶς φέρωνται οἱ Τοῦρκοι, τοῦτο ἐστὶ κέρδος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ κατ᾽ ἐμὲ δ᾽ ἐπέμενον εἰς τὴν ὅσον ἐνῆν ταχυτάτην ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἥτις καὶ ἐγένετο, ἅμα ἀπέδομεν τὸν Ζυγόν.

Τῇ 22)5 Ἰουνίου ἐξέδραμον εἰς Ebernwald, ὡραίαν λοφώδη καὶ δασώδη ἐξοχήν, περὶ τὰς 2 ὥρας τοῦ Βερολίνου ἀπέχουσαν, εἰς ἣν εἶχεν ἐκλέξῃ τὴν θερινὴν διαμονήν της ἡ φίλη οἰκογένεια τοῦ Ῥώσσου Γραμματέως Ἀρσένιεφ. Τῇ δὲ 1)13 Ἰουνίου ἐν Ποτσδάμ, μετὰ τῆς οἰκογενείας Gain μᾶς ἐφωτογράφησεν ὁ περιώνυμος καθηγητὴς Tobold ἐπὶ τοῦ λόφου Fingsberg.

Ἐν ᾧ διέτριβον ἐν Βερολίνῳ, εἶχον τὴν θλίψιν νὰ ἴδω, πλὴν

τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου Martî Sobernheim, καὶ δύω ἐκ τῶν ἀρίστων γνωρίμων μου Κυριῶν, τὴν σύζυγον τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Γενικοῦ Προξένου, καὶ τὴν ὡραίαν γυναῖκα τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου Βεγάζ, ἐξ ἀσθενείας ταραχθείσας τὰς φρένας. Εὐτυχῶς ὅμως, καὶ τοῦτο σχεδὸν συγχρόνως, ἀμφότεραι πάλιν ἰάθησαν· καὶ τὴν μὲν κυρίαν Βεγὰζ εἶδον ἔκτοτε ἄριστα πάλιν ἔχουσαν· ἡ δὲ κυρία Σοβερνχάϊμ μοὶ ἔλεγεν, ἰαθεῖσα, ὅτι, ὅτε ἔπασχεν, εἶχε πολλάκις τὴν συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς της, καὶ παρέβαλεν ἑαυτὴν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας, περίεργος δ᾿ ἡ σύμπτωσις ὅτι, κατὰ τὴν ἑσπέραν αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καθ᾿ ἣν ταῦτα μοὶ ἔλεγεν, ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπνίγη εἰς τὴν λίμνην Σταρνβέργ. Ἅμα δὲ περιελθόντος εἰς ἐμὲ τοῦ ἀπαισίου τούτου ἀκούσματος, ἐτηλεγράφησα εἰς Ἀθήνας, ἐρωτῶν ἂν πρέπῃ, ὡς οἱ λοιποὶ συνάδελφοί μου, νὰ μεταβῶ εἰς Μόναχον διὰ τὴν κηδείαν· καὶ ἔλαβον μὲν καταφατικὴν τὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ πολὺ ἐξώρας, παρανοηθέντος τοῦ τηλεγραφήματός μου, καὶ ἐκληφθέντος, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ τηλεγραφήσω καὶ ἐκ δευτέρου, εἰς δὲ τὴν κηδείαν δὲν παρευρέθην.

Πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐπιστείλῃ εἰς Ἀθήνας, ὅτι, μακρῶν γενομένων ἐν Βερολίνῳ σπουδῶν περὶ τῆς συναρμολογίας τῶν ὀλυμπιακῶν τεμαχίων, ἦν ἐπάναγκες, ἢ νὰ σταλῇ τις ἀρχαιολόγος καὶ γλύπτης ἐκεῖ, ἵνα μελετήσῃ τὰ κατ᾿ αὐτὴν ἀκριβέστατα, ἢ νὰ μετακληθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα τις ἐκ τῶν ἰδίως ἐγκυψάντων εἰς τὴν μελέτην ταύτην, ἵνα, φωτισθεὶς ὑπ᾿ αὐτῆς, συναρμολογήσῃ καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι πρωτότυπα. Ὡς τοιοῦτον δέ, κατὰ σύστασιν τοῦ κ. Κουρτίου, ἐπρότεινα τὸν γλύπτην κ. Grüttner. Εὐτυχῶς δὲ τοῦτο ἐνεκρίθη, καὶ ὁ διάσημος καλλιτέχνης ἦλθε τῇ 10)22 Ἰουνίου νὰ μ᾿ ἀποχαιρετίσῃ, ἀναχωρῶν.

Ἐντὸς τοῦ θέρους τούτου ὁ ἐν Βρέσλαου ἐκδότης Schottländer ἐξέδωκεν ἕνα τόμον μεταφράσεων ἐκ τῶν Διηγημάτων μου, ὡς καὶ ἕτερον ἐντὸς τοῦ ἑπομένου, ἔχων ὕλην καὶ διὰ τρίτον. Ἦσαν δ᾿ αἱ μεταφράσεις, οὐχὶ πᾶσαι, ἀλλὰ πολλαὶ ἐξ ἐμῆς

ἐργασίας· τινὲς δὲ κατὰ διόρθωσιν ἐργασιῶν, γενομένων ὑπὸ φίλων. Ἀνέγνων δ' εἴς τινα ἐφημερίδα τῆς Καινιγσβέργης κολακευτικὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν, ἐν ᾗ ἐλέγετο, ὅτι πολὺ ἐνθυμίζουσι τὰ τοῦ Swekey, ὅπερ ἦν ἱκανῶς περίεργον, διότι ἐγὼ ποτὲ οὐδὲν ἐκείνου ἀνέγνων.

Ἡ 18)30 Ἰουνίου ἦν δι' ἐμὲ ἡμέρα βαθέος πένθους, διότι ἔλαβον τηλεγραφικῶς τὴν θλιβερὰν εἴδησιν τοῦ θανάτου τῆς φιλτάτης μου ἀδελφῆς Εὐφροσύνης (Ῥόζεν), μετ' ἀσθένειαν μόλις δύω ἡμερῶν.

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὑπεδέχθην τὸν κ. Βασσιάδην, ἐλθόντα εἰς Βερολῖνον, ἵνα παρασκευάσῃ, ἣν προὐτίθεντο νὰ συγκαλέσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παγκόσμιον Συνέλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τὸν ὡδήγησα δ' εἰς συνεδρίασιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, καὶ τὸν παρουσίασα ἐκεῖ εἰς τὸν Κούρτιον, εἰς τὸν Πρίγκηπα τοῦ Meiningen, καὶ εἰς τὸν κ. Ἀρσένιεφ. Τὴν ἐπιστημονικὴν Σύνοδον ὅμως ἀπηγόρευσεν ἔπειτα ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, καὶ ἐγὼ ἔπεμψα εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου, κατ' αἴτησιν αὐτοῦ, πραγματείαν περὶ Ἐλευσῖνος.

Εἰς δὲ τὸν Πρίγκηπα Γουλιέλμον Ῥαδζιβὶλλ καὶ τὴν σύζυγόν του, τὴν εὐφυᾶ συγγραφέα, ἀπερχομένους εἰς Αἴγυπτον, ἔδωκα ἐπιστολὴν διὰ τὸν υἱόν μου Ὄθωνα.

Ἡ περὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἱκανῶς ἄσημος καὶ ἀνωφελὴς γνωμοδότησις τῆς νομικῆς Σχολῆς Βερολίνου πρὸ πολλοῦ εἶχε δοθῆ. Ἀλλ' ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις, ἥτις οὐδέποτε ἐλησμόνει νὰ ζητῇ αὐτήν, εἶχε δυστυχῶς, ἴσως ἕνεκα τῶν ἐπελθουσῶν μεταβολῶν, λησμονήσῃ νὰ τὴν πληρώσῃ, καί, ἐρυθριῶν, ἔλαβον τῇ 26 Ἰουνίου (8 Ἰουλίου) ὑπενθύμισιν περὶ τούτου ἐκ μέρους τῆς Σχολῆς, ἣν αὐθημερὸν ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας. Εἰς ἀπάντησιν δ' ἔλαβον τὰ ὀφειλόμενα.

Ἀπ' ἀρχῆς δ' Ἰουλίου, λαβόντος τοῦ Γραμματέως μου, κ. Δουρούτη, τρίμηνον ἄδειαν ἀπουσίας, ἔμεινα, καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ἄνευ οὐδενὸς βοηθοῦντός με εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Τῇ 6)18 δ' Ἰουλίου ὁ υἱός μου Ἀλέξης μοὶ ἔγραψεν ὅτι, ὡς διεδίδετο, τὸ Ὑπουργεῖον προὐτίθετο, ἂν προβιβάσῃ τὸν Κλέωνα, νὰ παύσῃ ἐμέ. Ἡ κυβέρνησις ἦν βεβαίως κυρία νὰ πράξῃ, ὅπως ἐβούλετο· ἀλλ' αἱ δύω ἐνέργειαι οὐδόλως συνείχοντο, ὡς ἡ θέσις τοῦ Πρίγκηπος Βίσμαρκ, ὡς Ἀρχικαγκελαρίου, δὲν ἐκώλυε τὴν τοῦ υἱοῦ του, ὡς Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, οὐδ' ἡ τοῦ Τρικούπη, ὡς Πρωθυπουργοῦ, τὴν τοῦ ἐξαδέλφου του Μαυροκορδάτου, ὡς Πρέσβεως. Περιέμενον ἐπομένως ἀπαθῶς.

Ἐκ Λονδίνου, λαβὼν παρὰ τοῦ κ. Κασδάγλη ἑπτὰ ἀντίτυπα τῶν, ἃ φιλοκάλως εἶχεν ἐκδώσῃ, Λυρικῶν τοῦ Χριστοπούλου, ἔδωκα ἓν αὐτῶν τῷ φιλέλληνι Engel, καὶ ἄλλα εἰς ἄλλους Ἑλληνιστάς. Ἄλλο δὲ δῶρον ἔλαβον, ὡραίαν ὑδρογραφίαν ναοῦ τῆς Ποσειδωνίας, παρὰ τῆς κυρίας Ῥαβότ, χήρας Καθηγητοῦ, μέγαν ζῆλον ἐχούσης διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆν Ἑλληνικῆς.

Τὴν αὐτὴν ὅμως ἡμέραν μοὶ ἐστάλη φύλλον τῆς Ἀκροπόλεως, περιέχον ἄρθρον ὑβριστικὸν κατ' ἐμοῦ, τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου Ἕλληνος σπουδαστοῦ, ὅστις, πρό τινος, μὲ εἶχε πανηγυρίσῃ ἐν τῇ Ἑστίᾳ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπεδήμησεν εἰς Βερολῖνον ἡ Κυρία Ῥούκη, ἀδελφὴ τοῦ κ. Βάσου, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ κατατάξῃ τὸν υἱόν τῆς εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, ὅ τῇ ὑπεσχέθη νὰ διευκολύνῃ ὁ Πρίγκηψ Μάϊνιγγεν. Καὶ τῇ ἐδείχθην μὲν ἐν πᾶσιν ὑπηρετικός, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἰσχυρῶς τὴν ἀπέτρεψα. Πλὴν ὅμως τῶν λόγων μου, οἵτινες τῇ ἐφάνησαν ἰσχυροί, τὴν ἔπεισε προσέτι καὶ ἡ ἐπισφαλὴς κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ υἱοῦ της, δι' ὃ καὶ ἀπεφάσισε, μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς θυγατρός της, πρῶτον ν' ἀπέλθῃ, εἰς Ἔμς, καὶ ἐκεῖ, μὴ ἰδοῦσα βελτίωσιν, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλην δὲ προσφιλῆ μοι ἐπίσκεψιν ἔλαβον, τὴν τοῦ κ. Ἀλ. Σούτσου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ναταλίας, μεθ' ὧν καὶ ἐξέδραμον εἰς Ποτσδάμην καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν συνδιαλέξει μεθ' ἑνὸς Ῥώσσου διπλωμάτου ἔμαθον, ὅτι τὴν Μακεδονίαν δὲν ἐπωφθαλμίων μόνον οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ οἱ Σέρβοι, οἵτινες εἰς τὸν βασιλέα προσέφερον ἔκπωμα φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Ζήτω ἡ Μακεδονία».

Τῇ 9)18 Αὐγούστου μοὶ ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου ὁ υἱός μου

Ὄθων, καὶ ἔμεινε παρ᾽ ἐμοὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀπερχόμενος εἰς Πετρούπουλιν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ στενοῦ φίλου του, τοῦ διευθύνοντος τὸ αἰγυπτιολογικὸν τμῆμα τοῦ Hermitage. Ἀφ᾽ οὗ τὸν περιήγαγον εἰς τὰ Μουσεῖα καί τινας φιλικὰς οἰκογενείας, συναπῆλθε μετὰ τοῦ φίλου μου Γενικοῦ Προξένου τῆς Ῥωσσίας καὶ εἰς Πετρούπολιν τὸν ἐσύστησα ἰδίως εἰς τὸν Ἐπιτετραμμένον ἡμῶν, ὅστις τὸν εἰσήγαγε καὶ εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους Ἑλληνικοὺς οἴκους. Ὀλίγας δὲ μόνον ἡμέρας εἰς Πετρούπολιν διαμείνας, ἐπέστρεψε δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ εἰς Αἴγυπτον, ἀσχολούμενος περὶ σχέδιόν τι ἐφευρέσεως γράφοντος φωνογράφου, ὃ ὅμως ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἀπέτυχεν. Ἔχων δὲ καὶ ἐγώ, ὡς καὶ ὁ ἴδιος εἶχε, μεγάλην ἐπιθυμίαν, ὅπως αἱ γνώσεις καὶ ἡ ἱκανότης του χρησιμοποιηθῶσι τέλος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἔγραψα τῷ ἐν Παρισίοις κ. Βιτάλῃ, μελετῶντι ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ μέχρι τῶν συνόρων Ἑλληνικοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἐν πάσῃ πεποιθήσει τῷ ἐσύστησα νὰ συμπαραλάβῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἔλαβον δὲ προθυμωτάτην ἀπάντησιν· ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον ἐναυάγησε, διότι ὁ σιδηρόδρομος δὲν ἐξετελέσθη.

Τῇ 21 Αὐγ. (2 Σεπτ.), μαθὼν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Εὐγενίου, ὅτι ἦλθεν ἐπ᾽ ἀδείᾳ εἰς Δρέσδην, μετὰ τῆς γυναικός του, ἵνα ἐπὶ δύω ἔτη σπουδάσῃ τὰ τῶν ξένων στρατῶν, μετέβην ἐκεῖ καὶ ἔμεινα παρ᾽ αὐτοῖς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Μετέβην δὲ πρὸ παντὸς παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν, κ. Fabrici, καὶ τῷ ἀνέφερα, ὅτι ὁ υἱός μου, ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ, ἦλθεν ἐπιθυμῶν νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπί τινα χρόνον ἐν Γερμανίᾳ καὶ γνωρίσῃ ἐκ πείρας ὅ,τι ἐκ τῶν διατάξεων τῶν μεγάλων στρατῶν δύναται νὰ εἰσαχθῇ ὠφελίμως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Ὑπουργὸς μοὶ ἐδείχθη προσηνέστατος, ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸν πόθον μου, καὶ προσεκάλεσεν ἐμὲ καὶ τὸν υἱόν μου εἰς γεῦμα του. Κατόπιν δ᾽ ἐγενόμην περιχαρῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας κ. Herbert (τοῦ δευτέρου συζύγου τῆς Ἑλληνίδος κυρίας Funk, τὸ γένος Σταύρου), καὶ ἐπεσκέφθην προσέτι τὴν χήραν τοῦ ποτὲ συναδέλφου μου κ. Νοστίτζ, καὶ τὴν δευτέραν μου ἐξαδέλφην κυρίαν Εὐφροσύνην Καρατζᾶ (τὸ γένος Σούτσου), μετὰ

τῆς οἰκογενείας της. Ἅμα δ᾽ ἐπιστρέψας εἰς Βερολῖνον ἔπεμψα καὶ εἰς τὸν κ. Μανέτταν, ὡς εἶχον πέμψῃ εἰς ὅλους τοὺς προκατόχους του, ὃν εἶχον συντάξῃ Κανονισμὸν τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ᾽ οὐχὶ μετὰ πλείονος ἀποτελέσματος.

Ἔλαβον δὲ καὶ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ κ. Εὐγενίδου, Προέδρου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, καὶ προσέτι τοῦ κ. Λύδερς, παιδαγωγοῦ τοῦ ἡμετέρου Βασιλόπαιδος, καὶ τοῦ κ. Ν. Μαυροκορδάτου, εἰς Πετρούπολιν μεταβαίνοντος, ὡς Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος· καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἐκθεὶς τὰς ἐμὰς ἰδέας περὶ τῆς πολιτικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, τοὺς εὗρον αὐτὰς συμμεριζομένους.

Ἐν Βερολίνῳ εἶχε συνέλθῃ τότε Σύνοδος τῶν Γερμανῶν Φυσιοδιφῶν, καὶ ἐν Ποτσδάμῃ, παρὰ τῷ ἐπισήμῳ λαρυγγοσκόπῳ κ. Τοβὸδ εἶχον, μετὰ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν, παρακαθήσῃ εἰς δεῖπνον, ἔνθα πολλαὶ ἐγένοντο ἀγχινούσταται προπόσεις καὶ πεζαὶ καὶ ἔμμετροι. Καὶ ἔκθεσις δὲ περιεργοτάτη ἐγένετο τῶν ποικιλωτάτων τῆς φυσικῆς ἐργαλείων, ἣν διέτρεξα μετὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ συναδέλφου μου, μεθ᾽ οὗ ἐκεῖ συνηντήθην, καὶ μεγάλη ἐδόθη αὐτοῖς ἑσπερινὴ ἑορτὴ ἐν τῷ κήπῳ τῶν ἐκθέσεων, εἰς ἣν ἠριθμοῦντο οἱ συῤῥεύσαντες κατὰ χιλιάδας.

Τῇ 10)22 Σεπτεμβρίου μοὶ ἦλθεν ἡ θλιβερὰ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ γαμβροῦ μου Κόμητος Ῥόζεν, ἀκολουθήσαντος τὴν σύζυγόν του κατὰ πόδας εἰς τὸν τάφον. Τῇ δὲ 25 Σεπτ. (7. Ὀκτ.) ἡ περὶ τοῦ γαμβροῦ μου Σκήν, εἰς Γενεύην ἀποβιώσαντος.

Κατ᾽ Αὔγουστον, συμβάσης τῆς μεγάλης καταστροφῆς ἐκ σεισμῶν ἐν Πελοποννήσῳ, κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα φέρω τὴν συμφορὰν εἰς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ ἐν Γερμανίᾳ, καὶ προκαλέσω συνδρομάς τινας ὑπὲρ τῶν παθόντων. Οἱ πλεῖστοι τῶν προξένων, καίτοι μοὶ ἔχοντες ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των ὑπηκόους Ἕλληνας, μοὶ ἔπεμψαν τὰς συνεισφοράς των, ὁ τοῦ Στεττίνου δὲ μάλιστα, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐζήτησα, ἀλλὰ ματαίως, ἀπονομὴν παρασήμου, γενναιοτάτην ποσότητα, Αἱ τοῦ Βερολίνου ὅμως συνεισφοραὶ ἦσαν μᾶλλον ἢ γλίσχροι, καί, ὡς ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων εἶδον, ὁ Γενικὸς Πρόξενος διεβίβασεν αὐτὰς ἀπ᾽ εὐ-

θείας εἰς Ἀθήνας, συμποσουμένας πάσας εἰς 200 δραχμάς, καὶ εἰς ἐκεῖνον, ἄνευ ἐμῆς προτάσεως, καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ, ἐπέμφθη τὸ χρυσοῦν παράσημον τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλὰ τὸ δυστύχημα ἦτο τηλικοῦτον, ὥστε καθῆκον ἐνόμισα νὰ διενεργήσω τι καὶ πρὸς ἀφθονωτέραν χορηγίαν χρημάτων. Ἡ πρώτη μου ἰδέα ὑπῆρξε νὰ προκαλέσω παράστασίν τινα, εἰς ἣν προθυμώτατα προσηνέχθη ἡ διάσημος ἠθοποιὸς Φιαριμάνν καὶ ἥτις θὰ ἐτελεῖτο εἰς ἓν τῶν Αὐτοκρατορικῶν Θεάτρων δωρεάν, ὃ θὰ κατώρθουν νὰ μοὶ παραχωρηθῇ. Πρὸς τοῦτο δὲ, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ νεωστὶ ἐγκαταστὰς διευθυντὴς τῶν θεάτρων, ἀπῃτεῖτο Αὐτοκρατορικὴ διαταγή, δι᾽ ὃ ἔγραψα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ῥαδζιβίλλ, τὸν πρῶτον Ὑπασπιστὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, παρακαλῶν αὐτόν, ἂν νομίζῃ τὴν αἴτησίν μου ἐφικτήν, νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ τὴν ὑποβάλῃ εἰς τὴν Α. Μ. Μεθ᾽ ἱκανὸν ὅμως χρόνον ἔλαβον ἀπάντησιν τοῦ Στρατηγοῦ ἐκ Παρισίων, λέγοντός μοι ὅτι ἦν ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐπομένως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν μου, καὶ ἠναγκάσθην νὰ περιμείνω μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Βερολῖνον, τότε δ᾽ ὁ ὑποδιευθυντής, ὅστις ἦν ἀρχαῖος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ πολὺ ἐμπειρότερος τοῦ Διευθυντοῦ, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἂν θελήσῃ, δὲν δύναται νὰ ἐγκρίνῃ τὴν αἴτησίν μου, διότι ἀντιβαίνει εἰς τῶν θεάτρων τούτων τὸ καταστατικόν. Ἀποστὰς λοιπὸν τῆς πρώτης προθέσεώς μου, περιχαρῶς ἐδέχθην τὴν πρότασιν διακεκριμένων τινῶν ἐρασιτεχνῶν ἐκ τῆς καλῆς κοινωνίας, τοῦ κ. Dam μετὰ τῆς ἐπιχαρίτου καὶ λογίας συζύγου καὶ ἄλλων φίλων του, ζητησάντων μοι τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐμοῦ Κουτρούλη, ἵνα διδάξωσιν αὐτὴν μετὰ τῶν χορῶν τῆς ἔν τινι θεάτρῳ, ὃ ἤλπιζον νὰ τοῖς παραχωρηθῇ ἐπὶ μετρίῳ ἐνοικίῳ. Ἀλλά, μετὰ πολλὰς ἐκ μέρους αὐτῶν προσπαθείας, ἀπέτυχε καὶ τοῦτο τὸ σχέδιον, κυρίως διότι διεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους.

Τότε ἀπεφάσισα, τὴν ἄδειαν αἰτήσας τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, νὰ ὀργανώσω συναυλίαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Ὠδείου τοῦ Βερολίνου. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἔπρεπε νὰ περιμείνω τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας ἐκ τῶν ἐξοχῶν, καὶ τοῦ χρόνου τῶν ἑσπερίδων. Διὰ τοῦτο ἡ

συναυλία ἐξετελέσθη μόνον τῇ 20 Ἰανουαρίου, 1 Φεβρ. 1887, προθύμῳ καὶ φιλικωτάτῃ μερίμνῃ καὶ συνεργείᾳ ἑνὸς τῶν φίλων μου ξένων γενικῶν προξένων, ὅστις πολλὴν ἐπηγγέλλετο πεῖραν περὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐχ ἧττον τ᾽ ἀποτελέσματα δὲν μοὶ ἐφάνησαν ἐντελῶς ἀνταποκριθέντα εἰς οἷα ἐνόμιζον ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ἴσως θὰ ἐπετύγχανον. Οὕτως, οἱ πλεῖστοι τῶν ᾀοιδῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες, συμπατριῶται ὄντες τοῦ κ. Προξένου, εὐηρεστήθησαν, κατὰ πρόσκλησίν του νὰ ἔλθωσι μακρόθεν, ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ᾧ εἰς ἐμὲ εἶχον προσέλθῃ, φιλαγάθως καὶ εὐμενῶς προσφερόμενοι, οἱ πάντων γνωστότατοι καὶ ἐπισημότατοι, ἀλλ᾽ οὓς δὲν ἐδυνάμην ἢ νὰ παραπέμψω εἰς τὸν ἀναλαβόντα τὸν διοργανισμόν. Ἀλλὰ τοὺς ἀπεποιήθη, εἰπὼν ὅτι δὲν δύναται πλέον ν᾽ ἀποβάλῃ ὅσους εἶχεν ἤδη μετακαλέσῃ ἐξ ἄλλων πόλεων. Ἡ αἴθουσα τῆς συναυλίας ἦν πληρεστάτη, καί, ὡς μοὶ ἐῤῥέθη, τὰ εἰσιτήρια πάντα εἶχον διατεθῇ. Ἔπεμψε δὲ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ 300 Μ. συνδρομὴν καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα 200 Μ. συνδρομήν. Ἀλλ᾽ ἡ εἴσπραξις, ἥτις μοὶ παρεδόθη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δαπανῶν, καὶ ἣν ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας, μοὶ ἐφάνη κατωτέρα τῶν προσδοκιῶν μου. Φαίνεται δ' ὅτι οὕτως ἐξετιμήθη καὶ ἐν Ἀθήναις, διότι τὸ Ὑπουργεῖον οὐδεμιᾶς μὲ ἠξίωσεν εὐχαριστηρίου λέξεως, εἰ καί, ὡς ἤκουσα, οὐδὲν παρ᾽ οὐδεμιᾶς ἄλλης τῶν Πρεσβειῶν ὅμοιον ἐνηργήθη.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συναυλίας προσεκαλέσαμεν, ὁ πρόξενος καὶ ἐγώ, τοὺς καλλιτέχνας εἰς δεῖπνον, καὶ αὐτοῦ τοῖς ἀπηύθυνα ἐπίσημα εὐχαριστήρια.

Μεταξὺ τῶν παραδόξων ἐπισκέψεων, ἃς ἐνίοτε ἐδεχόμην, μεγάλως μ᾽ ἐξέπληξε τὸν Σεπτέμβριον ἡ ῥυπαροῦ τινος ῥακενδύτου, ὅστις ἦλθε νὰ μοὶ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην, εἰπών μοι ὅτι ὠνομάζετο Φαβρίκιος, καὶ ὅτι ἦν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν υἱὸς ἢ ἔγγονός, τοῦ ἀρχαίου Δανοῦ φιλέλληνος, ὅστις, ὡς στρατηγός, εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐν Ἑλλάδι.

Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου ἔλαβον ἐπίσκεψιν ἀρχαιολόγου τινὸς Ἕλληνος ἐκ Παρισίων προερχομένου, Ἀργυροπού-

λου τὸ ὄνομα, περὶ οὗ ὅμως, ἐν τῇ ὀλίγῃ ὥρᾳ, καθ' ἣν παρέμεινε παρ' ἐμοί, δὲν ἐδυνήθην νὰ κρίνω, ἂν ἡ ἐπιστημονική του ἀξία ἦν ἀληθῶς τοιαύτη, ὅσην αὐτὸς ἐφαίνετο αὐτὴν ἐκτιμῶν.

Ἐν Βερολίνῳ ὑπάρχει ἰδιαίτερον ἀξιόλογον καὶ ἀξιοπρεπέστατον κατάστημα δημοσίας Βιβλιοθήκης τῶν Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν. Εἰς αὐτὸ μεταβάς, ἐζήτησα τὴν τοῦ Μονάχου Γενικὴν Ἐφημερίδα, ἥτις εἶχον ἀκούσῃ ὅτι περιεῖχε κατάκρισιν τῆς ἐμῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας· εὑρὼν δὲ καὶ ἀναγνοὺς αὐτήν, παρηγορήθην, κατὰ τοῦτο κἄν, ὅτι ἐκεῖ εὗρον εὐτυχῶς πάσας σχεδὸν τὰς κρίσεις της οὐδεμίαν ἐχούσας ὑπόστασιν.

Καὶ περὶ τῶν διηγημάτων μου δέ, τῶν δημοσιευθέντων ἐν μεταφράσει, πικραὶ ἤκουσα ὅτι ἐγένοντο κατακρίσεις εἰς κυρίαν τινὰ ἐκ τῶν γνωρίμων μου, στηριζόμεναι εἰς τὸν διϊσχυρισμὸν ὅτι τὰ πρόσωπα στεροῦνται χαρακτῆρος καὶ ὅτι θριαμβεύει πάντοτε τὸ καλόν. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἡ κρίσις αὕτη κατ' οὐδὲν μ' ἐβελτίωσε, διότι ἐνέμεινα εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἂν ἤθελόν ποτε τι γράψῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον, πάλιν νὰ θριαμβεύσῃ καὶ ἐκεῖ τὸ καλόν. Διὰ δὲ τὰ πρόσωπά μου ἐπροτίμων καὶ προτιμῶ τοὺς φυσικοὺς μᾶλλον τῶν μυθιστορικῶν χαρακτήρων.

Τῇ 28 Σεπτ. (18 Ὀκτ.) ἀπεχαιρέτισα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τὸν Ἰάπωνα Ταναχάσην, ἀπερχόμενον εἰς Βιέννην, ὡς πρῶτον Γραμματέα καὶ Ἐπιτετραμμένον. Ἐκεῖ δὲ κατέλαβεν ἀρίστην θέσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν κοινωνίαν, ἕνεκα τῆς πολλῆς του νοημοσύνης, οὐχ' ἧττον ἢ ἕνεκα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐξαιρέτου ἀνατροφῆς τῆς συζύγου του. Ἡ ἀναχώρησις των μ' ἐλύπησεν.

Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ξενοδοχεῖον τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπήντησα τὴν κυρίαν Lieschin, σύζυγον τοῦ ἐν Δρέσδῃ γραμματέως τῆς Ρωσσικῆς Πρεσβείας, τὴν ποτὲ γνώριμόν μου ὡραίαν θυγατέρα τοῦ ἐν Προύσῃ ἡμετέρου Προξένου κ. Περδικάρη, ἥτις καὶ μὲ προσεκάλεσε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ ἐν Δρέσδῃ, ὃ καὶ ἔπραξα τῇ 11)23 Ὀκτωβρίου. Τότε δέ, λαβὼν μετ' ἐμαυτοῦ, πρὸς ἀνάγνωσιν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, τὸ Α΄. μέρος τοῦ Φαύστου τοῦ Γαίτου, ἤρχισα, ἐξ ἀργίας, νὰ μεταφράζω αὐτὸ ἐντὸς τῆς ἀτμαμάξης. Ἔμεινα δὲ δύω ἡμέρας ἐν Δρέσδῃ παρὰ τοῖς φίλοις κ. κ. Lieschin, πολλὰς

τῶν ἄλλων ἐκεῖ γνωρίμων οἰκογενειῶν αὖθις ἐπισκεφθείς, ὡς τὴν τῆς κυρίας Εὐφρ. Καρατζᾶ, τὴν τοῦ κ. Rudland, Πρέσβεως τῆς Βαυαρίας, τοῦ κ. Herbert, Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας, τὴν κυρίαν Νόστιτζ, χήραν τοῦ ποτὲ ἐν Βερολίνῳ Πρέσβεως τῆς Σαξωνίας, καὶ ὡδηγήθην εἰς τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ Θέατρον, καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ μοὶ ἐδείχθη σπανιώτατον ἀντίτυπον γερμανιστὶ γεγραμμένης ἱστορίας τοῦ Σκενδέρβεη, καὶ συλλογὴ πινακιδίων γραφῆς ἀρχαίου λαοῦ τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς. Εἰς δὲ τὸ ὑπὸ τὴν Βιβλιοθήκην κείμενον ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, πλούσιον, οὐχὶ κατ᾽ ἀριθμόν, ἀλλὰ κατὰ σπουδαιότητα τῶν περιεχομένων, διέκρινα ἰδίως τρία θαυμάσια ἀγάλματα ἐκ Πομπηΐας, μίαν Ἀριάδνην, μίαν ἀρχαϊκὴν Ἀθηνᾶν, ἕνα βωμὸν μετ᾽ ἀρχαϊκῶν ἀναγλύφων, και Νύμφας καὶ Φαύνους.

Ἐν Βερολίνῳ ἀπό τινος εἶχεν εἰσαχθῇ, ὡς νέα πολυτέλεια τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ εἴς τινα τῶν πλουσιωτέ-, ρων καταστημάτων, καὶ εἰς μίαν, ἢ μᾶλλον εἰς ἡμίσειαν ὁδὸν τὴν Λειψιακὴν λεγομένην, ὁ δὲ τραπεζίτης κ. Landau, ὅστις, εἷς ἐκ τῶν πρώτων, δι᾽ αὐτοῦ ἐφώτισε τὴν οἰκίαν του, μὲ ὡδήγησε καὶ μὲ περιέφερεν εἰς ὃ αὐτὸς διηύθυνεν ἠλεκτρικὸν κατάστημα, ὃ εἰς ἐμὲ ἐφάνη καὶ ἦν τῷ ὄντι πάσης μελέτης ἄξιον.

Φαίνεται δ᾽ ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ κ. Dam, περὶ ἧς ἀνωτέρω, ἐνεποίησεν ἐντύπωσίν τινα εἰς τὸν Ὑποδιευθυντὴν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θεάτρου, ὅστις καὶ διὰ τρίτων καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἀπ᾽ εὐθείας ἐπισκεφθείς με, ἐπέμενε νὰ τῷ παραχωρήσω τὸν Κουτρούλην εἰς παράστασιν. Καὶ ἐγὼ μὲν οὐδεμίαν εἶχον ἔνστασιν καὶ ἐθεώρουν, οὐ μόνον δι᾽ ἐμὲ ἔντιμον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα ν᾽ ἀναβιβασθῇ εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν σκηνὴν ἔργον Ἑλληνικόν. Δοὺς ἑπομένως αὐτό, εἶπον ὅτι, ἂν ἐκρίνετο πολὺ μακρόν, ἐδυνάμην καὶ πρόθυμος ἤμην νὰ τὸ περιτάμω μέχρι τινός. Ἀλλ᾽ ὁ κ. Ὑποδιευθυντὴς ἠξίωσε νὰ κατατμηθῇ εἰς μῆκος, ἵνα συμπαρασταθῇ ἐν μιᾷ ἑσπέρᾳ μετ᾽ ἄλλων μονοπράκτων δραματίων, εἰς ὃ ἦν ἀδύνατον νὰ συγκατανεύσω, διότι οὕτως ἄντικρυς κατέστρεφον τὸ ἔργον. Τούτου ἕνεκα, ἐναντίον πάσης τῆς ἐπιμονῆς του, ἀπέσυρα αὐτὸ ὁριστικῶς.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἐξεδόθη ἡ ὡραία καὶ χαριεστάτη περιήγησις τοῦ Dr Ed. Engel εἰς Ἑλλάδα (Frühlingstage in Griechenland), τοσοῦτον ὑπὸ φιλελληνισμοῦ ἐμπνευσμένη, ὥστε ἐνόμισα καθῆκον νὰ συστήσω τὸν συγγραφέα, ἵνα ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον, ὃ καὶ τῷ ἐδόθη πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν· μ' ἐβεβαίωσε δ' ὅτι οὐδὲν οὐδέποτε παράσημον θέλει δεχθῇ ἢ φέρῃ, πλὴν τούτου καὶ μόνου, ὡς προερχομένου ἐκ τῆς προσφιλοῦς του Ἑλλάδος. Ὁ αὐτὸς δέ, καὶ δι' ἄλλων φιλολογικῶν ἔργων γνωστός, ἐξέδωκε μετὰ ταῦτα καὶ ὁλόκληρον βιβλίον ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς, ἐν ᾧ στηρίζεται κυρίως εἰς ὅσα ἐπιχειρήματα ἐγὼ εἶχον προτείνῃ ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου, τῷ τὴν ὕλην ταύτην πραγματευομένῳ, καθωραΐσας αὐτὰ διὰ πολλῆς εὐφυΐας.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀναλογισθεὶς ὅτι ἡ ταχυδρομικὴ ἡμῶν μετὰ τῆς Γερμανίας συνθήκη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔμενεν ἐλλειπής, ὡς πρὸς τ' ἀφορῶντα τὴν ἀποστολὴν δεμάτων καὶ ὡς πρὸς ἄλλας τινὰς λεπτομερείας, παρεκάλεσα τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῶν Γερμανικῶν Ταχυδρομείων, ὅστις ὑπουργοῦ εἶχεν ἐπισημότητα, νὰ μοὶ ὑποδείξῃ (ὅπερ ἄλλως τε καὶ πρὸ ἐτῶν εἶχε πράξῃ), τὰ ἐλλείποντα, καὶ συνεργασθεὶς μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν συμβούλων του, συνέταξα πλῆρες σχέδιον τῶν συμπληρώσεων, καὶ ἔπεμψα αὐτὸ εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετά τινα δὲ χρόνον ἔλαβον ἀπάντησιν ἐκπλήττουσάν με, διότι ἠγνόουν ὅτι τὰ περὶ ὧν ἐπρότεινον εἶχον πρὸ μακροῦ χρόνου ἤδη κανονισθῇ διὰ συνθηκῶν, καὶ συνοδευομένων ὑπὸ τῶν κειμένων τούτων καὶ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων. Ἠναγκάσθην ὅμως, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, νὰ ἐπιστρέψω τὸν ὅλον φάκελλον, ἐκφράζων συγχρόνως τὴν ἔκπληξίν μου, διότι τὸ Βασ. Ὑπουργεῖον μὲ ἤλεγχε χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, εἰς τὰς συνθήκας, ἃς μοὶ ἔπεμψεν, ἵνα λάβω γνῶσιν αὐτῶν, καὶ ἃς ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρίζω, ἠγνόει καὶ δὲν εἶχε παρατηρήσῃ τὸ ἴδιον, ὑπῆρχον ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ χάσματα, ὧν ἐπρότεινον ἐγὼ τὴν συμπλήρωσιν. Ἐπανέλαβον ἑπομένως ἁπλῶς τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἡ Βασ. Κυβέρνησις θέλῃ ἢ οὐ τῶν χασμάτων αὐτῶν τὴν συμπλήρωσιν. Ὡς

ἐκεῖ ὅμως ἔμεινεν ἡ ἀλληλογραφία καὶ δὲν ἔλαβον ἄλλην ἀπάντησιν. Ὅτε δὲ τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐξηκολούθουν λαμβάνοντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπουδαίας διαστάσεις, εἰς τὸν συνάδελφόν μου τῆς Ἀγγλίας (V. Mallob), δὲν ἔπαυον ἐκθέτων ὅτι ἐσφαλμένη μοὶ ἐφαίνετο ἡ ὁδός, ἣν ἠκολούθει ἡ Ἀγγλία, ἐλπίζουσα νὰ καταστήσῃ τὴν Βουλγαρίαν ἀντισλαυϊκὸν προπύργιον ἐν Ἀνατολῇ, ὃ μόνον παρὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐδύνατο ἐν καιρῷ ἐκθέτῳ νὰ προσδοκᾶται. Ἔβλεπον δὲ μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως ὅτι οἱ λόγοι μου τὸν ἔπειθον ἐντελῶς. Ἀλλ᾽ ἂν καὶ ἀνταπεκρίνοντο καὶ εἰς τῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις τὰς ἀρχὰς μοὶ ἦν ἄγνωστον, διότι, εἰ καὶ συνεχέστατα τὰς θεωρίας ταύτας εἰς αὐτὴν ἐκθέτων, οὐδέποτε οὐδὲ λέξιν ἔλαβον ἐπισήμου ἢ ἰδιωτικῆς ἐγκρίσεως ἢ ἀποδοκιμασίας.

Ἐκ Παρισίων ἡ Κα Blaze de Bury, ἥτις ἐξηκολούθει πάντοτε μετ᾽ ἐμοῦ ἔστιν ὅτε ἀλληλογραφοῦσα, μοὶ ἐσύστησε τρεῖς ἐκεῖ εἰς μουσικὴν τραφείσας γερμανίδας ἀδελφὰς Eissler, ὧν ἡ μία ἔπαιζεν ἐξαιρέτως ἅρπαν, ἡ ἄλλη βάρβιτον καὶ ἡ ἄλλη κύμβαλον, καὶ εὐηρεστήθησαν νὰ παίξωσι δι᾽ ἐμὲ εἰς τὴν οἰκίαν των, ἔπειτα δὲ τὰς ἤκουσα θαυμασθείσας καὶ εἰς ἣν ἔδωκαν δημοσίαν συναυλίαν. Ἐξαιρέτους δὲ μουσικὰς ἀπολαύσεις εἶχον καὶ παρὰ τῇ Κᾳ Berker, συζύγῳ ἀνδρὸς εὐπόρου, ἀλλὰ τυφλοῦ καὶ παραλυτικοῦ, ἥτις δ᾽ αὐτὴ συνέθετεν ἐξαίρετον μουσικὴν ὀργανικὴν καὶ ᾀσματικήν, ὑπὸ τῶν φίλων καὶ γνωρίμων της εἰς τὰς πολυτελεῖς της συναναστροφὰς πολλάκις ἐκτελουμένην. Ἦν δὲ καὶ φίλη τῆς ἡγεμονίδος τοῦ πρίγκ. Φρειδερίκου Καρόλου, ἥτις ἐπίσης ἔγραφε μουσικὰς συνθέσεις καὶ ἀντήλλασσε τὰ ἔργα της μετὰ τῆς Κας Berker. Ἄλλη δὲ μουσικωτάτη οἰκία τῆς γνωριμίας μου ἦτον ἡ τῆς Κας Ahl, ἥτις ἐποιεῖτο κατάχρησιν τοῦ πλούτου της εἰς προστασίαν καὶ ἐμψύχωσιν καλλιτεχνῶν, καὶ εἶχεν ἀναθρέψῃ παρ᾽ ἑαυτῇ νέον προκόψαντα εἰς ἐξαίρετον ζωγράφον, τὸν κ. Heisen, ἐπροστάτευε δ᾽, ὡς μίαν τῶν θυγατέρων της, τὴν σπανίαν νέαν ῥωσσίδα κυμβαλίστριαν Καν Λουριέ, ἣν ὡς παιδίον ἡ οἰκογένειά μου καὶ ἐγὼ εἴχομεν γνωρίσῃ, ὅτε ἤρχιζε δεικνύουσα ἰσχυρὰν κλίσιν πρὸς τὴν μουσικήν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν υἱόν μου Εὐγένιον, ὅστις, συνεπῶς τῇ αἰτήσει μου, εἶχε καταταχθῇ εἰς ἱππικὸν τάγμα ἐν Δυσσελδόρφῃ, ὅτι ἡ διαμονή του παρὰ τῷ Γερμανικῷ στρατῷ δὲν δύναται νὰ παραταθῇ ὑπὲρ τὴν λῆξιν τοῦ ἔτους. Ἐκπλαγεὶς δὲ διὰ τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἀπῆλθον παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι τὸ μέτρον προῆλθεν ἐξ ἀπαιτήσεως τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Σαξωνίας καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ Σαξωνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑποψίαν εἶχε συλλάβῃ, πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ ὁ Εὐγένιος προὐτίθετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατόν, διότι τῷ ὄντι τοῦτο ἦν τὸ σχέδιόν του, ἵνα καὶ ἐκεῖνον σπουδάσῃ. Τὸ Πρωσσικὸν Ὑπουργεῖον ὅμως μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι τοιαύτην διαταγὴν δὲν θὰ ἔδιδεν, ἂν δὲν ἐβιάζετο νὰ μὴ φανῇ ἀποκροῦον παραστάσεις τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου.

Ἐν Βερολίνῳ ὑπῆρχε πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ἑταιρεία, συγκειμένη ἐξ Ἰταλῶν καὶ φίλων τῆς Ἰταλίας, ἄγνωστος δ' εἰς ἐμέ. Πανηγυρίζουσα δὲ τῇ 17)29 Νοεμβρίου τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἱδρύσεώς της, μὲ προσεκάλεσε τότε εἰς τὴν συνεδρίασίν της, ὡς δῆθεν μεταφραστὴν ἐξόχων ἔργων τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, καὶ μ' ἐνέγραψε μεταξὺ τῶν ἑταίρων της. Δεχθεὶς δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν, καθ' ὅσον μάλιστα προΐστατο τῆς συνεδριάσεως ὁ συνάδελφος καὶ φίλος μου Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας, Κόμης Delaunay, εὗρον εἰς μεγίστην καὶ κατάκοσμον αἴθουσαν περὶ τοὺς 400 τοὺς συνελθόντας, καὶ πολλοὶ ἀπηγγέλθησαν πανηγυρικοὶ λόγοι γερμανιστὶ ἢ ἰταλιστί, ἐξ ὧν ἔμαθον ὅτι ἡ ἑταιρεία συνέστη ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν ἤδη τοῦ Γαῖτε, μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ὁδοιπορίαν του. Εἰς τὴν τράπεζαν δ' εἰς ἣν πάντες, καὶ οἱ 400, παρεκάθησαν, εἶχον γείτονα τὴν χαριεστάτην νέαν Ἰταλὴν ἀοιδὸν κυρίαν Παττίνην, ἥτις, ὡς καὶ ὁ θεῖός της, καὶ ἄλλοι τινές, κατέτερψε τὴν ὁμήγυριν διὰ τῶν ᾀσμάτων της. Ὅτε δέ, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ χορός, ἀνεχώρησα.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπεσκέφθην τὴν πρὸ ἐτῶν γνωστήν μοι κυρίαν Lhursen, ἐπανελθοῦσαν ἐκ Shangai, ὅπου, διατελέ-

σας Πρόξενος ὁ ἀνήρ της, μετετίθετο εἰς Ὀδησσόν. Μοὶ ὡμίλησε δὲ μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ περὶ Κίνας καὶ περὶ τῆς θυγατρός μου Χαρικλείας, ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον διατρίψασα μετ᾽ αὐτῆς εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ ἐν Πεκίνῳ πρέσβεως τῆς Γερμανίας.

Τελουμένης δ᾽ ἐν Ἑλλάδι τῆς ἑορτῆς τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ διαδόχου ἡμῶν τῇ 1)13 Δεκεμβρίου, ἐζήτησα καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τελέσω δοξολογίαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας, εἰς ἣν παρευρέθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ὀρθόδοξοι πρέσβεις (Σερβίας, Ῥωμανίας). Κατὰ πρότασίν μου δ᾽ ἐδόθη μετὰ ταῦτα τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν ἱερουργήσαντα τότε Ῥῶσσον ἱερέα.

Κατ᾽ ἀρχὰς δὲ τοῦ Νοεμβρίου ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν παρά τινος, ὃν μόλις ἐγνώριζον, προτείνοντός μοι νὰ μοὶ θέσῃ κάλπην κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογήν. Ἀλλὰ τὸν ηὐχαρίστησα εἰπὼν ὅτι, κατὰ τὸν νόμον, θὰ ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ πρὶν τῆς διπλωματικῆς θέσεώς μου, ἣν πρὸς τὸ παρὸν θεωρῶ σπουδαιοτέραν διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξηκολούθουν δὲ κατὰ πᾶν τὸ διάστημα τοῦτο, ἐπὶ ὅλους ὀκτὼ μῆνας ἄνευ Γραμματέως ἢ ἄλλου βοηθοῦ, μόνος ἔχων πᾶσαν τῆς Πρεσβείας τὴν ὑπηρεσίαν, διότι ὁ Γραμματεύς μου κ. Δουρούτης, ἀφ᾽ οὗ, ζητήσας τρίμηνον ἄδειαν, ἀπῆλθεν εἰς Ῥωμανίαν, μετὰ ταῦτα μετετέθη ὡς γραμματεὺς εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα ἦσαν τὰ κτήματα τῆς συζύγου του, καὶ ἀντικαταστάτης αὐτοῦ διωρίσθη ὁ κ. Στ. Ἀντωνόπουλος, ὅστις ὅμως ἦλθε μόνον λήξαντος τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους.

Κατ᾽ ἀρχὰς δὲ τοῦ Δεκεμβρίου, νύξιν λαβὼν παρά τινων οἰνεμπόρων, ἐπροσπάθησα καὶ διὰ προφορικῶν ἐνεργειῶν καὶ δι᾽ ἐπισήμων ἐκθέσεων, καὶ ἐπέτυχον παρὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα, ἐπὶ τῇ βάσει χημικῶν ἀναλύσεων καὶ γνωμοδοτήσεων ἐπισήμων ἰατρῶν, οἱ ἑλληνικοὶ οἶνοι γένωνται ἐπισήμως δεκτοὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα τῆς Γερμανίας, ὡς κεκτημένοι ὑγιεινὰς ἰδιότητας. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐνόμιζον ὅτι διὰ τούτου ὠφέλησά πως τὴν ἡμετέραν οἰνοποιΐαν, διότι τοῦ μεγάλου Γερμανικοῦ στρατοῦ πολυαριθμότατα εἰσὶ τὰ νοσοκομεῖα. Ἀλλὰ φαί-

νεται ὅτι ὑπερεξετίμησα τὸ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα, διότι ἡ Κυβέρνησις οὐδ᾿ ἀπαντήσεως ἠξίωσε τὴν περὶ αὐτοῦ ἔκθεσίν μου.

Τοῦ ταγματάρχου Dunker, γνωστοῦ ἐκδότου, καὶ ἰδίως δημοσιεύσαντος τὰ συγγράμματα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ῥωμανίας, ἡ θυγάτηρ Δώρα, συγγραφεὺς δραμάτων, ὧν ἓν εἶδον καὶ ἐν Ἀμβούργῳ διδασκόμενον, παρακαλέσασά με νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκδότης περιοδικοῦ τινος ἐν Δρέσδῃ τῇ ἐπρότεινε νὰ τῷ γράφῃ περὶ τῶν κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου, τῶν ἐν τῷ διπλωματικῷ κόσμῳ καὶ ἐν τῇ Αὐλῇ ἀνεκδότων καὶ σκανδάλων, καὶ πρὸς τοῦτο νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνέργειάν μου. Ἀλλὰ τῇ ἀπήντησα ὅτι, ἐγὼ μὲν εἰς οὐδὲν δύναμαι νὰ τῇ γίνω ἐν τούτῳ χρήσιμος, διότι οὐδέποτε θέλω ἀδολεσχήσῃ, εἴτε γράφων, εἴτε λέγων, περὶ φίλων καὶ γνωρίμων, μεθ᾿ ὧν συναναστρέφομαι, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἠξεύρω τι περὶ αὐτῶν ἄξιον νὰ διεγείρῃ τὴν κοινὴν περιέργειαν· ἂν δὲ καὶ ἡ ἰδία θέλῃ νὰ δεχθῇ συμβουλήν μου, τὴν προτρέπω ν᾿ ἀποστῇ τοιούτου ὀλισθηροῦ ἐδάφους, ὅπερ καὶ ἔπραξε. Μετὰ καιρὸν δ' ἐπανελήφθη καὶ εἰς ἐμὲ ἀμέσως ἡ τοιαύτη ἢ ἀνάλογος πρότασις, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογος ἐδόθη ἀπάντησις.

Ἐξ Ἀθηνῶν δέ, μετὰ τὴν Ἐλπινίκην Καρακούσα, μοὶ ἐστάλη κατὰ Δεκέμβριον ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ ἑτέρα νεάνις, ἡ Φλωρεντία Φουντουκλῆ, ἐλθοῦσα μετὰ τῆς μητρὸς καὶ δύω μικρῶν ἀδελφῶν της, ἵνα ἐπίσης διδαχθῇ τὴν ***νέαν διδακτικὴν μέθοδον.*** Ἐφρόντισα, ἑπομένως, νὰ συστήσω καὶ τὴν κυρίαν ταύτην, ὡς καὶ τὴν νέαν Καρακούση, εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ κεντρικοῦ ἐν Βερολίνῳ διδασκαλείου τῶν νεανίδων, κύριον Suprian, ἐξηγήσας αὐτῷ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς των ἦν κυρίως νὰ διδαχθῶσι τὴν «νέαν διδακτικὴν μέθοδον». Ἀλλ᾿ ὁ κύριος διευθυντής, ὅστις ὡς εἰδικὸς καὶ ἔξοχος εἰς τὸν κλάδον του ἐξετιμᾶτο ἐν Γερμανίᾳ, μοὶ εἶπεν ὅτι «***νέα***» μέθοδος δὲν ὑπῆρχεν, ἕκαστος δὲ διδάσκαλος εἶχε τὴν ἐδικήν του, καὶ ὁ μεθοδικώτερος ἐξετιμᾶτο ὡς *κρείττων* τῶν ἄλλων. Οἰκτρὸν δὲ καὶ τότε καὶ πάντοτε ἔκρινα τὸ νὰ πιθηκίζωμεν οὕτω τὰ ξένα, ὥστε τὸ ἐπινοηθέν, φέρ᾿ εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν Ἄγγλων σύστημα τοῦ νὰ βιάζωσι τὰ

παιδία νὰ μανθάνωσι ν᾽ ἀναγινώσκωσι τὰς λέξεις πρὶν ἢ μάθωσι τὸ ἀλφάβητον, νὰ θέλωμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ παρ᾽ ἡμῖν, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι, οἱ μὲν Ἄγγλοι βιάζονται εἰς τοῦτο, διότι ἐν πλείσταις τῶν λέξεών των τὰ γράμματα ἄλλως καὶ ἄλλως προφέρονται, παρ᾽ ἡμῖν δὲ τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα δὲν ὑπάρχει.

Τῇ κυρίᾳ Φυντικλῇ, χωρισθείσῃ τῆς μητρός της, ἵνα ὅσον τάχιστα τελειοποιηθῇ, εἰς ἣν ἤδη μέχρι τινὸς ἐγνώριζε Γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐπρομήθευσα κατοικίαν παρὰ τῇ κυρίᾳ Ῥαβόττ, χήρᾳ καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, ἐξόχῳ ζωγράφῳ καὶ λίαν λογίᾳ κυρίᾳ, ἥτις, τοσαύτην εἶχεν ἀγάπην πρὸς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικήν, ὥστε δι᾽ ἰδίας σπουδῆς κατώρθωσε μέχρι τινὸς νὰ ἐκμάθῃ αὐτήν. Ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ἑλληνίδι ἀνεκάλυψα μετ᾽ οὐ πολύ, σπέρματα ἀξιολόγου ποιητρίας, στιχουργούσης μετ᾽ ἄκρας εὐκολίας καὶ πολὺ ἀκριβέστερον καὶ ἁρμονικώτερον ἢ πλεῖστοι τῶν παρ᾽ ἡμῖν νεοθαλλῶν ποιητῶν.

Τῇ 7)19 Δεκεμβρίου ἦλθεν εἰς Βερολῖνον Βουλγαρικὴ ἐπιτροπή, ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς καταλήψεως τῆς Ῥωμυλίας, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῷ Βίσμαρκ, ἀλλ᾽ ἀνεπισήμως, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας, τὸν δὲ τῆς Ἀγγλίας δὲν εὗρε κατ᾽ οἶκον, καὶ ἀνεχώρησεν ἄπρακτος, ὥστε περὶ αὐτῆς δὲν εἶχον περαιτέρω νὰ πολυπραγμονήσω.

Τότε, συστάντος ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ δι᾽ ἄλλον σκοπὸν ἱδρυθέντι Βαρβακείῳ, πρακτικοῦ γυμνασίου, μοὶ ἔγραψεν ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ διορισθεὶς κ. Θεοδ. Νέγρης, ζητήσας μοι νὰ τῷ πέμψω ὀργανισμοὺς καὶ καταλόγους τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν τοιούτων ἐν Γερμανίᾳ καταστημάτων. Καὶ τῷ ἔπεμψα μὲν ταῦτα, ζητήσας καὶ λαβὼν αὐτὰ παρὰ τεσσάρων τῶν ἐπισημοτάτων τοιούτων καταστημάτων διαφόρων μερῶν τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου ὅτι καὶ τοιαῦτα πρακτικὰ σχολεῖα, στηριζόμενα ἐπ᾽ αὐξήσεως τῶν μαθηματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν σπουδῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐλαττῶσι τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς, ἥτις παρ᾽ ἡμῖν ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἐγχωρίου γλώσσης, ὡς ἐν Γερμανίᾳ ἡ γερμανική· Ὡς δὲ πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, τῷ ἐσύστησα τὴν συλλογὴν τῶν ἐμῶν προβλημάτων, καθ᾽

ὃ οὖσαν μετάφρασιν, διὰ πλείστων ἐπηυξημένην, τῆς συλλογῆς τοῦ Meyer Hirsch, ἥτις ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν πρακτικῶν σχολείων τῆς Γερμανίας φέρεται ὡς τὸ διδακτικὸν βιβλίον αὐτῶν. Ἀλλ᾽ ἡ πρότασίς μου δὲν ἐνεκρίθη, ἴσως διότι τὸ βιβλίον εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ μεταφρασθῇ καὶ ἐκδοθῇ ὑπ᾽ ἐμοῦ (καὶ τοῦ Γ. Σούτσου). Ὅτε δέ, μετά τινα χρόνον, εἶδον ἐν Ἀθήναις τὸν Κον Νέγρην καὶ τῷ ὑπέμνησα αὐτήν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ συλλογὴ ἐκείνη ἦτον ἀπηρχαιωμένη, εἰς ὃ τῷ ἀπήντησα ὅτι τοιαύτη ἦτον ἴσως δι᾽ ἡμᾶς, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Εὐκλείδης ἦν ἀρχαιότερος ἔτι. Ἀπηρχαιωμένη συλλογὴ μαθηματικῶν προβλημάτων! Πρωτότυπος τῷ ὄντι ἐκτίμησις!

Τῇ 14)26 Δεκεμβρίου, δειπνῶν παρὰ τῷ Κῳ Werde, εὐπόρῳ ἰδιοκτήτῃ, ἐκαθήμην παρὰ τῷ διασήμῳ ποιητῇ Ἰουλίῳ Βόλφ, οὗ τὰς συνθέσεις (Rattenfänger κτλ.) κρίνω ὡς πρὸς τὰ λυρικὰ μὲν αὐτῶν χωρία, ἀμιμήτους, ὡς πρὸς τὰ διηγηματικὰ ὅμως, μᾶλλον πεζάς. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δ᾽ εἰς δεῖπνον παρὰ τῷ δόκτορι Ebers, τῷ ἀδελφῷ τοῦ ἐπισημοτάτου αἰγυπτιογράφου, συνήντησα χαριεστάτην Κυρίαν (τὴν Καν Hävings), ἥτις, μετὰ τοῦ συζύγου της, εἶχε διατρίψῃ ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον ἐν Σιγγαπόρ, καὶ μετὰ περιεργείας καὶ χαρᾶς ἤκουσα αὐτὴν διαλεγομένην τὴν εὐφωνοτάτην γλῶσσαν τῆς Ἰάβας, μετά τινος πλουσίου παραγωγοῦ ζακχάρεως, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἐκεῖθεν.

Παρὰ τοῦ Πρίγκηπος Μάϊνιγγεν δ᾽ ἔμαθον ὅτι εἶχεν εὐαρεστηθῇ νὰ γράψῃ εἰς τὸ Θέατρον τοῦ Βάλλνερ ἐν Βερολίνῳ καὶ εἰς τὸ τῆς Δρέσδης, συνιστῶν εἰς παράστασιν κωμῳδίαν τινὰ τοῦ διδασκάλου του τῆς νεοελληνικῆς. Ὅτε δὲ μετά τινας μῆνας οὗτος μοὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς ἀνάγνωσιν, ἐθαύμασα, οὐχὶ πῶς τὰ δύω ταῦτα θέατρα ἀπέκρουσαν τὴν παράστασιν, ἀλλὰ πῶς ἦν δυνατὸν νὰ δεχθῇ αὐτὴν ὁ κ. Ledebuhr ἐν Schwerin, καὶ τοῦτο ἐταπείνωσε καὶ ἄρδην κατέστρεψε τὴν ἐγκαύχησίν μου, ὅτι ὁ αὐτὸς εἶχε διδάξῃ ἄλλοτε τοὺς Λ΄. Ἴσως ἠπατώμην κρίνων ἐξ ὑποκειμένου.

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου ἐπιστείλαντός μοι τοῦ κ. Δαμιράλη, μεταφραστοῦ τινῶν δραμάτων τοῦ Σαικσπείρου κτλ., ὅτε ὁ κ.

Συγγρὸς ἀνέλαβε τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάλου ἐν Ἀθήναις Θεάτρου, ἔσπευσα νὰ γράψω εἰς τὸν φιλόπατριν τοῦτον ἄνδρα τινὰς ἰδέας μου περὶ τῆς καταρτίσεως τοῦ Θεάτρου τούτου εἰς ἐθνικόν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀλλοῖον ἦν ἐξ ἀρχῆς τὸ σχέδιόν του, διότι μοὶ ἀπήντησε μᾶλλον δι' ὑπεκφυγῆς.

Τῇ 30ῃ δὲ Δεκεμβρίου, εἰς μεγάλην συναναστροφὴν τῆς Κας Schwalbach, παρέστην εἰς ἀληθῶς ἐξαίσιον φαινόμενον μικροῦ ἐννεαετοῦς Πολωνοῦ, οὐ μόνον κυμβαλίζοντος ἐξαισίως καὶ μετὰ μεγίστης εὐκολίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοσχεδιάζοντος μουσικὴν ἐπὶ θεμάτων, ἃ προχείρως τῷ ἐδίδοντο.

Ὡραῖον δῶρον ἔλαβον κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, δύο τόμους Ἱσπανικῶν ποιημάτων τοῦ συναδέλφου μου τῆς Χιλῆς, Κου Μάττα, ἃ μοὶ ἐκόμισεν ὁ υἱός του.

1887·

Τῇ 8)20 Ἰανουαρίου, παρὰ τῷ Γενικῷ Προξένῳ τῆς Ῥωσσίας Κῳ Κουδιάφτσεφ, ἀπαντήσας δύο κυρίους προερχομένους ἐκ Κιέβου, τοῖς ὡμίλησα περὶ ἧς εἶχον ἄλλοτε λάβῃ πληροφορίας παρὰ λογίου Ῥώσσου ἱερέως, ὅτι εἰς μοναστήριον τῆς πόλεως ἐκείνης διετηρεῖτο ἀναλλοίωτος ἡ ἐκ Βυζαντίου εἰσαχθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ μουσική, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ νὰ μοὶ πέμψῃ ἐκεῖθεν δείγματα τῆς μουσικῆς ταύτης, ἐδέχθην μετὰ τόσῳ μείζονος εὐγνωμοσύνης, καθ' ὅσον μάτην εἶχον πολλάκις καὶ ὁμιλήσῃ καὶ γράψῃ τοῖς ἰσχύουσιν ἐν Ἑλλάδι περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου.

Καὶ εὐγενέστατα μὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος ἐκεῖνος (Κος Münchhausen, Γερμανὸς τὴν καταγωγήν), ἀλλὰ τὰ μετά τινα χρόνον πεμφθέντα μοι ἀποσπάσματα ἦσαν ἐν τετραφωνίᾳ, καὶ δυστυχῶς μόνον ἐκ τῶν κοινοτέρων (οἷον τοῦ «Κύριε ἐλέησον»), ἐξ ὧν δὲν εὗρον ἔτι ἂν δύναταί τι σπουδαῖον νὰ παραχθῇ συμπέρασμα.

Παρὰ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ ἡμετέρου Γενικοῦ Προξένου κ. Γεωργενόου ἔλαβον σύγγραμά τι τοῦ υἱοῦ του, ἀφορῶν διοικητικὰς καὶ στατιστικὰς λεπτομερείας τῆς Βυρτεμβέργης, μετὰ παρακλήσεως νὰ πέμψω αὐτὸ εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ νὰ ζητήσω ὑπὲρ τοῦ συγγραφέως τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον· ἀλλ᾿ ἠναγκάσθην νὰ τῷ ἀποκριθῶ ὅτι, κατὰ τὰ διατεταγμένα, τὸ βιβλίον πρέπει νὰ σταλῇ, οὐχὶ δι᾿ ἐμοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Γερμανίας, τὸ περιεχόμενον δὲ τοῦ συγγράμματος δὲν εἶνε φύσεως, ὥστε νὰ ἐλπίσω ὅτι δι᾿ αὐτὸ ἤθελεν ἀπονεμηθῇ Ἑλληνικὸν παράσημον.

Τῇ δὲ 10)22 Ἰανουαρίου, ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν τοῦ Κου Στρατηγοῦ, συνοδεύουσαν βιβλίον περιέχον, ὡς μοὶ ἔγραφε, τὴν ἄρτι ἐκδοθεῖσαν ὑπ᾿ αὐτοῦ μετάφρασιν τοῦ Φαύστου· ἔσπευσα δὲ νὰ τῷ εὐχαριστήσω, προσθεὶς ὅτι, ἐπειδὴ εἶχε συμπέσῃ νὰ ἐπιχειρήσω καὶ ἐγὼ τὴν αὐτὴν μετάφρασιν, ὢν ἤδη περὶ τὰ τέλη αὐτῆς, δὲν θ᾿ ἀνοίξω τὸ δέμα, τὸ περιέχον τὸ βιβλίον του, πρὶν ἢ περάνω τὴν ἐμὴν ἐργασίαν, καὶ οὕτω καὶ ἔπραξα, ἵνα μὴ καὶ ἄκων ξένον τι σφετερισθῶ. Ἡ ἐπιστολή μου αὕτη καὶ ἄλλη ἣν ἀνταπήντησα εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κου Στρατηγοῦ, διά τινος ἐφημερίδος ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀθήναις, ἀγνοῶ διὰ τίνος ἐφημερίδος, καὶ ἐξ αὐτῶν μαθὼν τὰ κατὰ τὴν μετάφρασιν ἐν Λειψίᾳ ὁ Κος Περβάνογλους μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ δώσω αὐτὴν πρὸς δημοσίευσιν, ἐν τῷ ἀναγεγραμμένῳ περιοδικῷ, ὃ ἐξέδιδε. Καὶ ἐκ φιλίας δὲ πρὸς τὸν ἐκδότην, καὶ ἐξ ἐκτιμήσεως τῶν ἀξιεπαίνων κόπων, οὓς κατέβαλλε, συνήνεσα εἰς τοῦτο, μόνον μετέπειτα πληροφορηθεὶς ὅτι καὶ τρίτη μετάφρασις εἶχε γίνῃ, ἡ τοῦ Κου Προβελεγίου, ὅστις καὶ εὐηρεστήθη νὰ μοὶ πέμψῃ τὸ πρῶτον τῶν πολυτελέστατα δημοσιευθέντων φυλλαδίων αὐτῆς.

Τῇ 12)24 Ἰανουαρίου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ῥώμης, σχεδὸν κατὰ τύχην μεταβάς, παρέστην εἰς πνευματιστικάς τινας παραστάσεις, ἐκτελουμένας ὑπό τινος Catti, Ἰταλοῦ τὴν καταγωγήν, ὑπηκόου δὲ Σουηδοῦ. Παραλείπων δὲ τὰ λοιπά, ἑνὸς μνημονεύω περιεργοτάτου. Ὁ Κος Catti παρεκάλεσε τὸν ἐκεῖ παρόντα συνάδελφόν μου, τὸν Πρέσβυν τῆς Σουηδίας, νὰ ζωγραφήσῃ ὅτι

θέλει εἰς τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ (τοῦ πρέσβεως) χαρτοφυλάκιον, καί, διϊσχυριζομένου ἐκείνου ὅτι δὲν ἠξεύρει νὰ ζωγραφῇ, ἐπέμεινε παρακαλέσας νὰ χαράξῃ ὅ,τι δήποτε, ὅσον καὶ ἂν ᾖ ἁπλοῦν, καὶ φυλάξῃ τὸ χαρτοφυλάκιον εἰς τὸν κόλπον του. Τούτου γενομένου, ὁ Κος Catti ἔδωκε τῷ Κῳ Πρέσβει τὴν ἄκραν μεταλλίνου σύρματος, οὗ αὐτὸς τὴν ἄλλην ἄκραν ἐκράτει, καί, ἐλθὼν εἰς μέλανα πίνακα, διὰ κρητίδος ἐχάραξεν ἐπ᾽ αὐτοῦ τὸ σχῆμα τριανταφυλλῆς δύω κλάδους ἐχούσης. Τότε ὁ Πρέσβυς ἔδειξε τὸ χαρτοφυλάκιόν του, καὶ εἰς αὐτὸ ἦτο περίπου τὸ αὐτὸ σχῆμα κεχαραγμένον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου μοὶ ὑπέβαλεν ὁ Κος Στέγγελ ἔγγραφον πρότασιν περὶ συστάσεως δανειστηρίων παρὰ τοῖς Ἑλληνικοῖς ταχυδρομείοις, οἷα ὑπῆρχον τότε ἐν Αὐστρίᾳ, καὶ ἔκτοτε καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα κράτη ἱδρύθησαν. Ἀλλὰ τὸ ἐξαίρετον τοῦτο μέτρον, τὸ ἐθίζον τὸν λαὸν εἰς οἰκονομίαν, καὶ συντελοῦν εἰς τὸν πλουτισμὸν αὐτοῦ, ἀπήντησεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὅτι δὲν τῇ ἐπέτρεπον ἔτι αἱ περιστάσεις τῆς χώρας νὰ ἐφαρμόσῃ. Καὶ δὲν μοὶ ἐξήγησε μὲν τίνες ἦσαν αὗται αἱ περιστάσεις, εἰκάζω δ᾽ ὅτι ἀπέβλεπον τὸν μὴ διορισμὸν προσώπων πάντοτε ἀξιοχρέων ἐν τοῖς ταχυδρομείοις, καθ᾽ ὃ ἐκλεγομένων, οὐχὶ κατ᾽ ἀξίαν, ἀλλὰ συνήθως κατὰ προστασίαν τῶν τὸ ὑπουργεῖον ὑποστηριζόντων Βουλευτῶν·

Ἐξ Ἀθηνῶν δύο πένθιμοι μοὶ ἦλθον εἰδήσεις τῇ 18)30 Ἰανουαρίου, τοῦ θανάτου τοῦ κ. Βενιζέλου, πρυτάνεως τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, καὶ τῆς λογίας Ἐλίζης Σούτσου, τῆς μόνης ἐναπολειπομένης θυγατρὸς τοῦ συγγενοῦς καί ποτε συμμαθητοῦ καὶ συναδέλφου μου Σκαρλάτου Σούτσου, ὅστις, μετ᾽ οὐ πολύ, τὴν ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν τάφον.

Τῇ δὲ 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρ.) εἰς χορὸν τῶν Ἀνακτόρων προσελθών μοι ὁ Διάδοχος μὲ ἠρώτησε, μειδιῶν καὶ μετὰ βραχνῆς τῆς φωνῆς, ἂν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τῷ φέρω ὀλίγην ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα τῷ θεραπεύσῃ τὸν τράχηλον· ἐγὼ δ᾽ἀπήντησα ὅτι εὐτυχὲς θὰ ἦτο τοῦτο διὰ τὴν ἡμετέραν ἀτμόσφαιραν, ἀλλ᾽ αὐτὴ ἀξιοῖ τὴν τιμὴν τοῦ νὰ μεταβῇ ἡ Α. Υ. εἰς Ἀθήνας ἵνα τὴν ἀναπνεύσῃ.

Κατ᾿ ἐκείνας τὰς ἡμέρας μ᾿ ἐπεσκέφθη ὁμογενὴς ἐκ Λονδίνου, ὁ κ. Γρηγόριος Ἀνανιάδης, ὅστις, ἐν εὐγενεῖ φιλοπατρίας καὶ φιλομουσίας αἰσθήματι, μοὶ προσέφερε ***δισχιλίας δραχμὰς*** εἰς δημοσίευσιν τοῦ προσεχοῦς φιλολογικοῦ ἔργου μου, καὶ προσδιώρισεν, ὡς τοιοῦτο, ***τὰς πολιτικὰς ἀρχαιότητας,*** ὃ καὶ εἰς αὐτὸν ἀφιέρωσα. Τῇ δ᾿ ἐπιούσῃ, ἀντεπισκεφθεὶς αὐτὸν καὶ γνωρίσας τὴν χαρίτων πλήρη καὶ λογίαν σύζυγόν του Ἐρυφίλην, τὸ γένος Σταύρου, προσεκλήθην καὶ ἔμεινα εἰς τὸ πρόγευμά των.

Μετὰ δύο δ᾿ ἡμέρας, εἰς μέγαν χορὸν παρὰ τῷ συναδέλφῳ μου τῆς Ἰταλίας, μοὶ εἶπέ τις ὅτι ἡ ἐφημερὶς «Börsencourier» ἐδημοσίευσεν, ὡς ἄκουσμα, ὅτι μετακαλοῦμαι καὶ ἀντ᾿ ἐμοῦ διωρίζεται ὁ υἱός μου Κλέων. Μοὶ ἐφάνη δ᾿ ὅτι ἴσως νὰ ὑπῆρχε καί τις ἀλήθεια εἰς τὴν διάδοσιν, ὅτε, τῇ ἐπιούσῃ, ἐπισκεφθεὶς τὸν ὑπουργὸν Βίσμαρκ, εὗρον αὐτὸν ὑπὲρ τὸ σύνηθες σιωπηλὸν καὶ ὡς βεβιασμένον.

Ὀλίγον μετέπειτα ἐγνώρισα παρὰ τῇ Κομήσσῃ Ὀριόλλα τὴν νεαρὰν μυθιστοριογράφον κυρίαν Kirschner, γράφουσαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Schabin, ἥτις και ἕν τῶν μυθιστορημάτων της (die Ehre), εὐηρεστήθη νὰ μοὶ δωρήσῃ, ὅτε τὴν ἐπεσκέφθην εἰς τὸ ἐργοστάσιον τῆς ἀδελφῆς της, διακεκριμένης ζωγράφου.

Εἰς περιέργους δὲ δυσκολίας μ᾿ ἔῤῥιπτεν ἐνίοτε ἡ ἀταξία, ἥτις φαίνεται ὅτι ἐπεκράτει εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Οὕτω, τῇ 7)19 Φεβρουαρίου ἔλαβον ἔγγραφον λέγον μοι ὅτι συνάλλαγμά τι, ὃ εἶχον γράψῃ ὅτι ἔπεμπον διὰ τοῦ τραπεζίτου Bleichröder, δὲν ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου. Ἔσπευσα λοιπὸν εἰς τὴν Τράπεζαν, ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς μου, ὅτε μοὶ ἐπέδειξαν ἐκεῖ τὴν ἀπόδειξιν παραλήψεως ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ!

Τῇ 16)28 Φεβρουαρίου ἀπῆλθον εἰς χορὸν παρὰ τῷ Πρέσβει τῆς Κίνας, τῷ διαδόχῳ τοῦ πρώτου Πρέσβεως Λὶ-φὸν-Πάου, οὐδὲν ἔχοντα τὸ ἔκτακτον, ἢ ὅτι ἦν ἱκανὴ ἀνάμιξις πασῶν τῶν τάξεων τῶν προσκεκλημένων, καὶ πολλὴ τάξις δὲν ἐπεκράτει. Κυρίαι δὲ Κινέζαι παρῆσαν τρεῖς, καθήμεναι ἀμετακίνητοι εἰς ἓν τῶν ἀνακλίντρων, ἡ θυγάτηρ τοῦ Πρέσβεως, μικρὸν κοράσιον

ἠξεῦρον ν' ἀποκρίνηται Ναὶ ἢ Οὒ γερμανιστί, οὐχὶ δὲ πολὺ περισσότερα, καὶ δύο ἕτεραι, βωβὰ πρόσωπα, ὧν ἡ ἑτέρα ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὡραία, ἂν.... δὲν ἦτο Κινέζα. Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ Πρέσβεως δὲν παρουσιάσθη μεταξὺ αὐτῶν, διότι, πρὸ ἑνὸς ἔτους χηρεύσας ὁ Πρέσβυς, εἶχεν.... ἀγοράσῃ αὐτήν, καὶ δὲν ἐθεωρεῖτο εἰσέτι ὡς νόμιμος σύζυγός του μέχρις οὗ ἀποκτήσῃ τέκνον. Εἰς ἕνα τῶν προθαλάμων καθήμενος, μακρὰν τῶν χορευτῶν, ἔλαβον εἰς χεῖρας ἓν βιβλίον, ὃ εὗρον ἐκεῖ, κινεζικόν, καὶ τὸ παρετήρουν, ὅτε, προελθόντα μοι τὸν πρῶτον γραμματέα, Κινέζον καὶ ἐκεῖνον, ὅστις ὡμίλει τὴν Γερμανικήν, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοὶ ἀναγνώσῃ τι, ἵνα ἀντιληφθῶ τοῦ ἤχου τῆς γλώσσης. Ὁ δὲ ἤρχισεν ᾄδων ἀντὶ ν' ἀναγινώσκῃ. Στρέψας δ' ἐγὼ τινὰ φύλλα, τῷ ἔδωκα νὰ μοὶ ἀναγνώσῃ ἄλλο χωρίον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τότε ἔψαλλε, ὡς τὸν ἠρώτησα διατί, μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἐδύναντο ν' ἀναγνωσθῶσιν ἄλλως, διότι ἦσαν ποιήματα. Τοῦτο μοὶ ὑπέμνησε τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν προσῳδίαν, ἥτις ἦν πιθανώτατα ἐπίσης ᾠδική.

Τῇ δὲ 17 Φεβρουαρίου (1 Μαρτίου) ἐδέχθην τέλος μετὰ χαρᾶς τὸν πρὸ 8 μηνῶν μέλλοντα ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν κ. Δουρούτην, Γραμματέα Στ. Ἀντωνόπουλον, νέον πεπαιδευμένον καὶ νομικὴν πραγματείαν ἐκδόντα.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἐκείνην, δειπνήσας παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας, καθ' ὃ νεώτερος πάντων τῶν πρέσβεων, εἶχον τὴν ἐσχάτην θέσιν, πλησίον τῶν γραμματέων, ὅπερ ἀπέβη πρὸς ὄφελός μου, διότι ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ γείτονός μου Ἄγγλου γραμματέως κ. Rennel Rodd, γράφοντος ὡραῖα ποιήματα, ὧν καὶ μοὶ ἔπεμψεν ἓν ἀντίτυπον.

Ὁ Κόμης Perponcher, σύζυγος τῆς Μεγάλης Κυρίας τῆς Αὐτοκρατορίσσης, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν εἶχον εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, προτιθέμενος νὰ περιηγηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε νὰ προδιδαχθῇ ὀλίγον τὴν γλῶσσαν. Πρὸς τοῦτο δὲ τῷ ἐσύστησα, ἢ τὸν διδάσκαλον τοῦ Πρίγκηπος Μάϊνιγγεν, Μιτσοτάκην, ἢ τὸν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ συσταθέντα μοι καὶ λίαν ἀξιοσύστατον νέον Μοστράτον. Ὑπὸ δὲ τῆς κυρίας Rös-

sling, θυγατρὸς τῆς Βαρωνίδος Wrangel, ἐξαιρέτου ζωγράφου, πρὸ καιροῦ ζητηθεὶς νὰ τῇ ἀφιερώσω τινὰς ὥρας, ἵνα ζωγραφήσῃ τὴν εἰκόνα μου, συνήνεσα εἰς τοῦτο, ἀφ' ὅτου εἶχον γραμματέα καὶ ἑπομένως περισσοτέρας στιγμὰς ἀνέσεως, καὶ ἡ ἐργασία, ἀρξαμένη τῇ 25 Φεβρουαρίου (9 Μαρτίου), διεκόπη εἶτα, ἀπελθούσης τῆς κυρίας Rössling εἰς Ρωσσίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ μ' ἐζωγράφησε κατ' ἰδίαν της ἐπίσης αἴτησιν καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς Βαρωνίδος Gilson, καὶ ἐκείνη καλλιτέχνις ἐμπειροτάτη, καὶ τοῦτο ἐν στολῇ, κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησίν της.

Καὶ ἡ κυρία Genz, σύζυγος καὶ μήτηρ ἐξόχων ζωγράφων, ἣν μόλις ἐγνώριζον καὶ εἰς ξένων γεῦμα συνήντησα, ἀπῄτησε νὰ ἐπιτρέψω νὰ ζωγραφηθῶ εἰς τοῦ υἱοῦ της τὸ λεύκωμα. Θεωρήσας τοῦτο ὡς τιμὴν ἔξοχον, μετέβην τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὴν οἰκίαν των, ἡ ζωγραφία ἐν εἴδει διαγράμματος ἐγένετο ἐντὸς μιᾶς ὥρας καὶ ἐπολλαπλασιάσθη διὰ λιθογραφίας.

Τῇ 28 Φεβρουαρίου (12 Μαρτίου) μεγίστη ἦν ἡ συῤῥοὴ παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῇ Γαλλίας, τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας οὔσης πάσης περιέργου νὰ γνωρίσῃ τὸν παρ' αὐτῷ ξενιζόμενον περιώνυμον Λεσσέψ, ὃν καὶ ἐγώ, ὡς ἀρχαῖον φίλον, μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἐπανεῖδον. Καὶ τὸ πρῶτον μέν, εἰ καὶ ἄλλοτε μετ' ἐμοῦ εἰς στενὰς σχέσεις διατελέσας, ἐν ταραχῇ μνήμης μ' ἐξέλαβε διὰ πρέσβυν τῆς Πορτογαλλίας. Εὐθὺς ὅμως ἀνεγνώρισε τὴν ἀπάτην του, καὶ περὶ πολλῶν ὡμιλήσαμεν τῶν ἀρχαίων κοινῶν γνωρίμων, ἀνεμνήσθη τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὃν ποτὲ τῷ εἶχον συστήσῃ, καὶ περὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ηὐδοκίμει πληρέστατα, καὶ ὅτι προὐτίθετο ὁ ἴδιος νὰ μεταβῇ αὖθις ἐκεῖ, εἰ καὶ ἡ ἡλικία του δὲν ἐφαίνετο πλέον ἀνάλογος πρὸς τοιαύτην πρόθεσιν.

Στέρησιν δι' ἐμὲ ἀνήγγειλεν ἡ τὴν ἐπαύριον ἐλθοῦσα εἴδησις τῆς εἰς Στοκχόλμην μεταθέσεως καὶ εἰς α΄. Γραμματέα προβιβασμοῦ τοῦ δευτέρου Γραμματέως τῆς Ῥωσσικῆς πρεσβείας καὶ φίλου μου Κου Ἀρσένιεφ, ὃν ἐξετίμων καὶ διὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ διὰ τὴν παιδείαν του, ἀσχολούμενον τότε εἰς σύγγραμμα περὶ Βουλγαρίας, τῷ ἔδωκα δὲ ἐπιστολὴν θερμῆς συστάσεως εἰς τὸν

ἀνεψιόν μου Γεώργιον Ῥόζεν. Ὁμοίως δ' ἔδωκα συστατικὸν πρὸς τὸν υἱόν μου Ἀλέξην ἐν Ἀθήναις εἰς τὸν Γενικὸν Πρόξενον τῆς Πορτογαλλίας, τὸν πλούσιον βιομήχανον Κον Eisenman, παρ' ᾧ συνεχῶς ἐφιλοξενούμην, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων μου συναδέλφων.

Εἰς ἀξιόλογον συναναστροφὴν παρευρέθην καὶ τῇ 6)18 Μαρτίου, παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐσωτερικῶν Κῳ Puttkamer, εἰς ἣν ἀπήντησα εἰς ἓν συνημμένους πάντας τοὺς ἐν τέλει τῆς Γερμανίας.

Κατ' ἀρχὰς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ἑλληνιστὴς καὶ ἐξαίρετος ποιητὴς Κος O. Ellissen, περατώσας μοὶ ἔπεμψεν εἰς ἀναθεώρησιν τὴν μετάφρασιν καὶ τοῦ τελευταίου ᾄσματος τοῦ Λαοπλάνου. Ἀλλ' ἐπιθυμήσας νὰ ἐκδώσῃ αὐτὴν ἐν ἐφημερίδι ἢ περιοδικῷ, πρὶν ἢ τὴν δημοσιεύσῃ εἰς βιβλίον, ἀπήντησε δυσκολίας, ἃς δὲν εἶχεν ὑπερνικήσῃ μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐκ Γερμανίας, καὶ μοὶ ἔπεμψεν ἐν κομψῷ βιβλιαρίῳ μετά τινα χρόνον μόνον εἰς Ἀθήνας·

Διὰ τὴν 9)21 Μαρτίου, τὴν 90ην γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Αὐτοκράτορος, σχεδὸν πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις εἶχον πέμψῃ μέλη τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων, τινὲς δέ, ἐπισήμους τινὰς ἄνδρας, ἵνα προσφέρωσι τὰς συγχαρητηρίους εὐχάς των. Ἐτηλεγράφησα δὲ καὶ ἐγὼ καὶ ἔγραψα ἐν καιρῷ εἰς Ἀθήνας, καὶ ἔλαβον μόνον κατὰ τὴν προτεραίαν Βασιλικὴν ἐπιστολήν, ἵνα τὴν ἐπιδώσω. Ἐγενόμην δὲ πρὸς τοῦτο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Κίνας, τοῦ μόνου ἄλλου, ὅστις ἦν εἰς τὴν αὐτὴν μετ' ἐμοῦ θέσιν, καὶ μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων, ὅσοι δὲν ἀνῆκον εἰς τὰς ἡγεμονευούσας οἰκογενείας. Πρὸς ἐμὲ δ' ἐδείχθη καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εὐμενέστατος ὁ Αὐτοκράτωρ, κυρίως μετ' ἐμοῦ καὶ μόνου διὰ μακρῶν συνδιαλεχθείς. Τῆς αὐτῆς δὲ δεξιώσεως ἔτυχον καὶ παρὰ τῆς Αὐτοκρατορίσσης, ἥτις, ἐν τῇ αἰθούσῃ της, μᾶς ἐδέχθη ἐπὶ μακρᾶς ἕδρας τεταμένη. Τὴν δ' ἑσπέραν ἐτελέσθη μακρὰ δᾳδουχία φοιτητῶν, ἣν εἶδον ἐξ ἰδιωτικῆς οἰκίας, τῆς τοῦ κ. Λανδάου.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ, μετὰ τὸ σύνηθες ἐτήσιον διπλωματικὸν γεῦμα παρὰ τῷ Πρίγκηπι Βισμάρκ, παρευρέθημεν εἰς τὴν μεγάλην

συναναστροφὴν τῶν Ἀνακτόρων, ἣν ἐκόσμουν μέλη Βασιλικῶν καὶ Ἡγεμονικῶν οἰκογενειῶν ἐκ πάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐξ ἔτι ἀπωτέρων χωρῶν.

Τῇ 15)27 Μαρτίου μετέβην εἰς Λειψίαν, ἵνα συνεννοηθῶ μετὰ τοῦ κ. Περβάνογλου περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Φαύστου, καὶ ἐκεῖ, ἐν ἄλλοις, μετὰ τοῦ Προξένου ἡμῶν· κ. Ναοὺμ ἐπρογεύθην ἐν τῷ διὰ τὴν παράδοσιν τῶν κατὰ τὸν Φαῦστον περιεργοτάτῳ Auerbachkeller ὑπογείῳ, διατηροῦντι ἔτι ἀρχαιοτάτας εἰκόνας τοῦ μύθου, ὃν ὁ Γκαῖτε ἐξεμετάλλευσε.

Μετὰ τὴν εἰς Βερολῖνον ἐπιστροφήν μου, παρευρέθην εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς νεαρᾶς θυγατρὸς τοῦ Γάλλου Γραμματέως Βαρώνου Βουρκαναίη, μετὰ καρδίας βαρέως τεθλιμμένης, διότι ἐξ Ἀθηνῶν μοὶ ἀνηγγέλλετο ἐπικινδύνως ἔχουσα ἡ θυγάτηρ τοῦ υἱοῦ μου Ἀλέξη. Εὐτυχῶς ὅμως μετ' ὀλίγον αἱ εἰδήσεις ἐβελτιώθησαν καὶ ἔμαθον ὅτι ἐσώθη.

Κατ' ἀρχὰς Ἀπριλίου ὁ κ. Ed. Engel μοὶ εἶπεν ὅτι εἷς τῶν ἐν Ὁλλανδίᾳ καθηγητῶν τῆς Ἑλληνικῆς, ἀναγνοὺς τὸ περὶ προφορᾶς πρόσφατον σύγγραμμά του, τῷ ἔγραψεν ὅτι πληρέστατα ἐπείσθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ θέλει εἰσαγάγῃ τὴν γνησίαν προφορὰν εἰς τὰς παραδόσεις του, ἀλλ' ὑπό τινας ἐπιφυλάξεις, ὡς πρὸς τὴν προσῳδίαν· τότε ἔγραψα τῷ Ἑλληνιστῇ τούτῳ ἀναπτύσσων αὐτῷ τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωρίας μου· ἀλλὰ κατὰ λάθος ἀπηύθυνα τὴν ἐπιστολὴν εἰς ἄλλον, τὸν Δόκτορα Leaven, καθηγητὴν τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λεΰδης, ὅστις μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἦν αὐτὸς ὁ γράψας τῷ κ. Ἔγγελ, οὗ δὲν εἶχεν ἔτι ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον, οὐδὲ παραδεχθῇ, ἐπομένως, τὴν γνώμην, μ' ηὐχαρίστει δὲ διὰ τὰς περὶ προσῳδίας ἀναπτύξεις μου, ἃς εὕρισκε μελέτης ἀξίας. Περὶ δὲ τῆς γλώσσης καὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν καθομιλουμένης ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν κ. Hans Müller, ὅστις, ἐκδοὺς περιήγησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Engel, μοὶ ἔπεμψεν αὐτήν, ἐπιστείλας μοι ὅτι ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι ἔμελλε νὰ πραγματευθῇ τῆς γλώσσης τὸ ζήτημα. Ἐπρότεινα δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπονομὴν παρασήμου διὰ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς λόγους, δι' οὓς

ἐδόθη καὶ εἰς τὸν κ. Engel. Ἀλλ' ἡ πρότασίς μου, οὔτε ἐγκρίσεως, οὔτε ἀπαντήσεως ἔτυχε.

Ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου, ἀφορμὴν λαβὼν ἐξ ἐπιστολῆς τῆς κυρίας Α. Ζάρκου ἐξ Ἀθηνῶν, ἥτις, συγγράψασα δίτομον ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας, μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν εὕρισκεν ἐκδότην τοῦ ἀξιολόγου της καὶ πολυμόχθου πονήματος, ἔγραψα πρὸς τὸν Σύλλογον Παρνασσόν, προτρέπων νὰ λάβῃ αὐτὸς ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὴν ἀρχαίαν μου καὶ πολλάκις ματαίως ἐπαναληφθεῖσαν πρότασιν περὶ ὀργανώσεως **Ἑταιρίας τῶν Φιλοβίβλων.** Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἡ ἔκθεσίς μου ἔλθῃ εἰς συζήτησιν, εἶχον ἀρχίσῃ αἱ διακοπαὶ τοῦ Συλλόγου.

Συγχρόνως δὲ κληρικός τις Ἕλλην φοιτητὴς τοῦ ἐν Γοτίγγῃ Πανεπιστημίου ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν μου, ἵνα τῷ ἐπιτραπῇ. τὴν θέσιν, ἣν ὤφειλε νὰ ὑποβάλῃ μετὰ τὰς ἐξετάσεις του, νὰ γράψῃ Ἑλληνιστὶ καὶ οὐχὶ λατινιστί. Διενήργησα, ἑπομένως, περὶ τούτου παρὰ τῷ Γερμανικῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, παραστήσας ὅτι δι' Ἕλληνα ἡ Ἑλληνικὴ ἦν πολὺ σπουδαιοτέρα τῆς λατινικῆς, καὶ ἔτυχον τῆς ἐγκρίσεως.

Ἐν μιᾷ τῶν τότε ἡμερῶν, ἡ σύζυγος τοῦ Ὁλλανδοῦ συναδέλφου μου, κυρία van der Höven, Ῥωσσὶς τὸ γένος, μετὰ πολλῆς δὲ δεξιότητος περὶ τὴν γλυπτικὴν ἀσχολουμένη, μ' ἔφερεν εἰς τὸ ἐργοστάσιόν της καὶ μοὶ ἔδειξεν, ὃ μετὰ σπανίας τέχνης εἰργάζετο ἀγγέλου ὑπερανδρόμηκες ἄγαλμα.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἔλαβον παρὰ τῆς γνωρίμου μου οἰκογενείας Herz ὡραίαν ἔμμετρον πρόσκλησιν εἰς ἑσπερίδα τῆς πρώτης Μαΐου, καὶ αὐθημερὸν ἀφῆκα παρὰ τῷ θυρωρῷ της ἐπίσης ἔμμετρον γερμανικὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἐδεχόμην προθύμως. Παρεστάθησαν δ' ἐν τῇ πολυτελεστάτῃ ἑσπερίδι, ἐπὶ αὐτοσχεδίου σκηνῆς, διάφορα, τὴν ἀφορμὴν τῆς τελετῆς αἰνιττόμενα κωμικὰ μετὰ πολλῆς ἀγχινοίας ὑπὸ συγγενῶν καὶ φίλων συντεταγμένα δραμάτια, ὧν τινα καὶ ποιητικῆς δὲν ἐστεροῦντο δεινότητος.

Μετά τινας δ' ἡμέρας μὲ προσεκάλεσε καὶ ὁ ταγματάρχης Dunker, ὁ ἐκδότης τῶν συγγραμμάτων τῆς Βασιλίσσης τῆς Ῥωμανίας, εἰς ὁμοίαν ἑορτήν, δι' ἣν μακρὸν καὶ εὐφυέστατον δρᾶμα

συνέταξεν ἡ θυγάτηρ του Δώρα, παρασταθὲν ἄριστα ὑπὸ πολλῶν τῆς ἐξόχου κοινωνίας μελῶν. Ἐκεῖ δ' ἔσχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρισθῶ καὶ μετὰ τοῦ κ. Berxmann, οὗ πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀναγνώση συλλογὴν ἐπιστολῶν ἐξ Ἰαπωνίας, κληθέντος ἐκεῖ ὡς ἱκανοῦ ἀρχιτέκτονος ἐν ἄλλοις καὶ ἵνα δώσῃ σχέδιον βουλευτηρίου, διότι ἐν Ἰαπωνίᾳ εἶχον φθονήσῃ τοὺς Εὐρωπαίους ἐν ἄλλοις καὶ διὰ τὸ συνταγματικόν των πολίτευμα..

Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου μ' ἐπεσκέφθη ὁ ποτὲ συνάδελφός μου Πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας κ. Ἀριστάρχης, ἐμπιστευθείς μοι ὅτι ἐσχεδίαζε νὰ οἰκοδομήσῃ ἐξ ἰδίων Ὠδεῖον ἐν Ἀθήναις. Κατ' αἴτησίν του ἔγραψα ἐπομένως περὶ τούτῳ τῷ υἱῷ μου Ἀλέξῃ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ κακὴ καὶ ἐπισφαλὴς θέσις τοῦ ἤδη ὑφισταμένου Ὠδείου ἐδυσχέραινε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πατριωτικῆς ταύτης προθέσεως.

Ἔγραψα δὲ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι ἐν Βερολίνῳ προὐτίθεντο νὰ οἰκοδομήσωσιν ἀρχαῖον θέατρον ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Ἐκθέσεων, ἵνα, εἰς ὡρισμένας περιόδους, διδάσκωσιν ἐν αὐτῷ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ δράματα, καὶ ἐπρότεινα, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ μᾶς προλάβωσι κατὰ τοῦτο οἱ Γερμανοί, ὥστε, ἄν ποτε πράξωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτό, νὰ μὴ φανῶμεν ἐκείνους μόνον πιθηκίζοντες. Ἦν δ' ἡ πρότασίς μου νὰ ληφθῶσι μέτρα περὶ παραστάσεων τῶν προπατορικῶν ἡμῶν δραμάτων, ἐν μεταφράσεσι κἂν, καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἡρώδου, πρὸς ὃ θὰ ἤρκει πρὸς τὸ παρὸν καὶ μόνη ἡ ἔκδοσις τῆς διαταγῆς, ἵνα κριθῇ αὕτη ὡς πρωτόβουλος ἐπ' ἀντικειμένου ἀφορῶντος τῆς Ἑλλάδος τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτου ἐνεργήθη, οὔτε ἀπάντησιν ἔλαβον, καὶ ἀπίθανον δὲν μοὶ φαίνεται ὅτι αἱ τοιαῦται προτάσεις μου ἐκρίνοντο ὑπὸ τῶν ἀκμαίων ὑπουργῶν ὡς λήρήματα παραπαίοντος.

Εἷς τῶν εὐπορωτάτων γνωρίμων μου ἐν Βερολίνῳ ἦν ὁ κ. Wesendonk. Γνωρίσας αὐτὸν εἰς τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ του μετά τινος φίλης τῶν θυγατέρων μου, εἶχον ἐνίοτε προσκληθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐν ᾗ εἶχε διακοσμήσῃ μεγάλην αἴθουσαν εἰς Μουσεῖον πολυπληθῶν καὶ σπανίων εἰκόνων, καὶ ἐν αὐτῇ ἔξοχως ἐξετελεῖτο

πολλάκις μουσική, ἰδίως τοῦ Βάγνερ, διότι ἡ κυρία Βεζενδόγκ ἦτο κυρίως Βαγνεριανή. Ἐν τοῖς ἐσχάτοις εἶχεν οἰκοδομήσῃ ἰδίαν λαμπρὰν οἰκίαν ἐντὸς τοῦ Παραδείσου τῶν θηρίων (Thiergarten), καὶ τὰς εἰκόνας του εἶχε διανείμῃ οὕτως εἰς πάντα τὰ δωμάτια τῶν δύο δόμων, ὥστε, ἀντὶ νὰ ἔχῃ καὶ ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῇ πρὶν ἐνῳκιασμένῃ, ἰδιαίτερον Μουσεῖον, τὴν οἰκίαν πᾶσαν διεσκεύασεν, ὡς πολύτιμον Μουσεῖον καὶ εἰκονοστάσιον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Μαΐου προσεκλήθην ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἡμετέρου Πανεπιστημίου νὰ παρευρεθῶ εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν νὰ παρευρεθῶ εἰς τὴν ἑορτὴν ἐκείνην, ἥτις μοὶ ἀνεπόλει ἥν, παρὰ τὸν θέλησιν τῶν πλείστων, ἄλλοτε εἶχον καταβάλῃ ἐπιμονὴν πρὸς σύστασιν τοῦ Πανεπιστημίου· ἀλλὰ πρὸ ὀλίγων μόνον μηνῶν ἐπανελθὼν εἰς τὴν θέσιν μου, ἀπήντησα τὰ ἄριστα μὲν ἐκ καρδίας εὐχόμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν λύπην ἐκφράζων ὅτι δὲν ἐδυνάμην νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν. Εἰς τὴν ἑορτὴν δὲ ταύτην ἀπεφασίσθη ὀρθῶς ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου νὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τῆς φιλολογίας καὶ παράστασις ἀρχαίου τινὸς δράματος ἐν μεταφράσει, τῶν χορῶν ᾀδομένων. Καὶ ἐγὼ μὲν ἴσως ἐδυνάμην νὰ ὑποθέσω ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη ἑτοίμη τοιαύτη μετάφρασις, ἡ ἐμὴ τῆς Ἀντιγόνης, μετὰ μουσικῆς τοῦ Μενδελσῶνος, ἢ καὶ ἄλλη, καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἑτοίμη καὶ ἐκδεδομένη, ἡ τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου μετὰ τῆς Μουσικῆς, ἔχουσα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὸ διπλοῦν πλεονέκτημα, πρῶτον ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἦν πολὺ γενικώτερον Ἑλληνικὴ καὶ πατριωτική, δυναμένη νὰ θεωρηθῇ ὡς λαμπρὰ προφητεία τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, δεύτερον δ' ὅτι ἡ μουσικὴ ἦν ἔργον τοῦ φιλελληνικωτάτου Πρίγκηπος τοῦ Μάϊνιγγεν, γαμβροῦ τοῦ Διαδόχου τῆς Γερμανίας, ἔργον χειροκροτηθὲν ἐν τῇ τῆς μουσικῆς λίαν εἰδήμονι Γερμανίᾳ· εἶχον δὲ σπεύσῃ ἐγὼ νὰ πέμψω ἔκτοτε τὴν μουσικὴν ταύτην εἰς Ἀθήνας, μετὰ τῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἀναγκαίας μεταφράσεως.

Ἡ παράστασις δὲν ἔγεινε τότε, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως, ὡς μοὶ ἔγραφον, ἀοιδῶν ἱκανῶν νὰ ψάλωσι τοὺς χορούς. Ἀλλ' ἤδη, ὅτε ἀοιδοὶ εὑρέθησαν, ἀγνοῶ τὶ ἐκίνησε τὴν Σύγκλητον, οὔτε τῶν

Περσῶν, οὔτε τῆς Ἀντιγόνης τὴν ἑτοίμην μετάφρασιν ν' ἀναβιβάση εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλὰ νὰ πληρώση 5000 Δρχ., ὡς παρὰ πολλῶν ἤκουσα, ἵνα γίνη νέα ἄλλη μετάφρασις, ἡ τοῦ Οἰδίπου τυρράνου. Ὑπῆρχον δὲ ἐν Ἀθήναις καὶ οἱ κατακρίνοντες τὴν παράστασιν ὑφ' ἑτέραν ἄποψιν, διότι ἤθελον τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα νὰ διδαχθῇ ἐν γένει, οὐχὶ ἐν μεταφράσει, ἀλλ' εἰς τὴν πρωτότυπον γλῶσσαν. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης πολλὰ καὶ σφοδρὰ μοὶ ἔγραψε λογία καὶ ἀγχίνους κυρία. Ἀλλ' ἐγὼ καὶ πρὸς αὐτὴν ἰδίως καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων (τῆς Ἐφημερίδος) ἐξήγησα ὅτι, ἵνα διδαχθῇ παρ' ἡμῖν ἀρχαῖον δρᾶμα μετὰ μουσικῆς, γραφείσης ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μέτρων, εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ μετάφρασις, διότι ἄλλως θὰ ψάλλωνται οἱ χοροὶ παρατόνως κατὰ τρόπον γελοῖον.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου, ὁ κυριώτερος ἀνταποκριτὴς τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας, μεθ' οὗ σχέσεις ἐκαλλιέργουν, ἵνα δι' αὐτοῦ φέρω εἰς δημοσιότητα, εἴτι ἐνόμιζον συμφέρον εἰς τὴν Ἑλλάδα, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ παρ' ἡμῖν Πρέσβυς τῆς Γερμανίας, κ. von den Brinken, μετετίθετο εἰς Δανίαν, καὶ τοῦτο μοὶ ἐπεκυρώθη ἐν τῷ Ὑπουργείῳ, αὐτοῦ τοῦ κ. Brinken ζητήσαντος τὴν μετάθεσιν διὰ λόγους ὑγείας. Ἦλθε δὲ μετ' οὐ πολὺ αὐτὸς ὁ κ. Brinken πρὸς ἐμέ, ἀπερχόμενος εἰς τὴν νέαν του θέσιν, τὶς δ' ἦν ὁ διάδοχος του δὲν ἤξευρε.

Περὶ τὰ μέσα Μαΐου, τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργείου μὲ διέταττε ν' ἀποτείνω παραστάσεις εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀποκρούσεως τῶν δικαίων αἰτημάτων τῆς Κρητικῆς Βουλῆς. Ἀλλ' ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀπότομόν τι τοιοῦτο διάβημα θὰ ἐξέθετε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν μομφὴν ὅτι ἐπεμβαίνει εἰς ὅ,τι δὲν δικαιοῦται, ἐκόλασα τὰς παραστάσεις, δοὺς μορφὴν ἐμπιστευτικὴν καὶ συμβουλευτικὴν εἰς τὰς συνδιαλέξεις μου, καὶ παραστήσας ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐνδιαφερομένη, ὡς πᾶσα ἡ Εὐρώπη, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. καὶ ὑπὲρ πάντας γνωρίζουσα τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολήν, φρονεῖ σκόπιμον τὸ νὰ συμβουλεύσωσι τὴν Τουρκίαν αἱ εἰσακουόμεναι Δυνάμεις, νὰ δειχθῇ ἐνδοτικὴ εἰς τὰς παραστάσεις τῆς Κρητικῆς Βουλῆς, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν ἄλλως τε καὶ λίαν δεδικαιολογημέναι.

Καὶ δὲν μετενόησα ὅτι οὕτω προσηνέχθην, διότι εὗρον τὸ Γερμανικὸν Ὑπουργεῖον προκατειλημμένον κατὰ τῆς ἡμετέρας ἀδικαιολογήτου, ὡς ἐφρόνει, ἐπεμβάσεως, περὶ ἧς εἶχεν ἤδη μάθη διὰ τῆς Πρεσβείας του, ἐπραΰνθη δ᾿ ὅτε ἤκουσε τὴν ἐμὴν ἄποψιν, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ κατ᾿ αὐτήν. Μετ᾿ ὀλίγον δὲ καὶ ὁ συνάδελφός μου τῆς Ἰταλίας μοὶ ἀνέγνω τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργοῦ του, ὅστις, παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἡμετέρου Πρέσβεως τὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐγκυκλίῳ μαθών, ἐξέφραζεν ἐπίσης ἰσχυρὰν ἀποδοκιμασίαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ν᾿ ἀναμίγνυται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις ξένης δυνάμεως. Ἐξήγησα δὲ καὶ εἰς αὐτὸν ὅτι αἱ διακοινώσεις ἐκεῖναι παρενοήθησαν ἢ ἐγένοντο κατὰ παρεξήγησιν, προὐκλήθησαν δ᾿ ἐκ τῆς δυσχερείας, εἰς ἣν ἐμπίπτει ἡ Ἑλλὰς ὁσάκις περιπλέκονται τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας. Περὶ τούτων δ᾿ ἔσπευσα νὰ γράψω εἰς τὴν ἡμετέραν Κυβέρνησιν, ἥτις εὐτυχῶς τότε ἐῤῥύθμισεν ἐπὶ τὸ κανονικώτερον τὴν ἐνέργειάν της, καὶ οὕτως ἐπετεύχθη ἡ ἐπιτυχία, ἂν οὐχὶ πάντων, ἀλλὰ κἂν πολλῶν τῶν ποθουμένων, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀναγκαιοτάτης ἡσυχίας. Ἡ δὲ Γαλλία τόσον ὀλίγον διενοεῖτο νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν Κρητῶν ὑπόθεσιν, ὥστε καὶ ἱκανὰς ἡμέρας μετὰ ταῦτα, οὔτε μνείαν κἂν εἶχε ποιήσῃ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως πρὸς τὸν Πρεσβευτήν της ἐν Βερολίνῳ. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας.

Εἰς τὰς συναναστροφὰς διέπρεπε τότε ἡ χαριεστάτη καὶ ἀρίστη Ἰταλὶς βαρβιτίστρια Theresina Tua, καὶ εἰς τὰς ἐπισημοτάτας τῶν οἰκογενειακῶν καὶ εἰς τὴν Αὐλήν, συνεχῶς προσκεκλημένη καὶ χειροκροτουμένη, καὶ παρ᾿ ἑαυτῇ οὐ σπανίως πρόκριτον συναναστροφὴν δεχομένη, ὡς καὶ τῇ 14)26 Μαΐου, ὅτε εἰς αὐτὴν παρών, ἠναγκάσθην, ὅτε καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ τῇ ἀρνηθῶ, νὰ χορεύσω, ὃ πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχον πράξῃ, τὸν στρόβιλον μετ᾿ αὐτῆς.

Ἀπαίσιος ἀγγελία κατετάραξε πᾶσαν τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου τῇ 14)26 Μαΐου, ἡ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος ἐν Παρισίοις. Ἡ ἐπ᾿ ἀδελφῷ νύμφη τοῦ νοσοῦντος ἡμῶν πρώην Γενικοῦ Προξένου, κυρία Ἔμμα Σοβερνχάϊμ,

παροῦσα εἰς τὴν παράστασιν, μόλις ἐσώθη ἀναίσθητος, ῥιφθεῖσα κάτω τῶν κλιμάκων καὶ φοράδην κομισθεῖσα ἐκτὸς τῶν πυλῶν. Ἡ δ' εἰς τὸ θέατρον ἐκεῖνο ἐκ Βερολίνου κληθεῖσα πρώην ἀοιδὸς Lolla Brett μοὶ διηγήθη ὅτι, μόλις μετὰ τὴν τελευταίαν δοκιμὴν μελοδράματος, ὃ ἔμελλε νὰ διδαχθῇ τὴν ἐπαύριον, εἶχεν ἀποδυθῇ τὰ θεατρικὰ ἐνδύματα καὶ ἐξέλθῃ τοῦ Θεάτρου, ὅτε ἐξεῤῥάγη ἡ πυρκαϊά, καὶ ἐκάη ἐν αὐτῇ ἡ νέα θεραπαινίς, ἥτις τὴν εἶχεν ἐνδύσῃ. Ἦν δὲ καὶ λίαν συγκεκινημένη ἐκ τῆς εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Θεάτρου, ὅστις, καίτοι ἀπολέσας τὸ πᾶν, οὐχ ἧττον, καθ' ἣν ἡμέραν μοὶ διηγεῖτο ταῦτα, ἔν τινι συναναστροφῇ, τῇ ἔπεμψε δισχίλια φράγκα διὰ τὴν ζημίαν, ἣν ὑπέστη ἐλθοῦσα μάτην εἰς Παρισίους, εἰ καὶ ἡ σύμβασις αὐτῶν τοιοῦτό τι δὲν προέβλεπε.

Βαθέως δὲ μὲ κατέθλιψεν ἡ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἀφιχθεῖσά μοι ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ πατρός μου, στρατηγοῦ Σκαρλάτου Σούτσου, ἀνδρὸς οὗ ἐγὼ κατώρθωσα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον τοῦ Μονάχου, μεθ' οὗ, καίτοι πρεσβυτέρου μου, συνανεστράφην καὶ συνεσπούδασα καὶ ὅστις ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε πιστῶς καὶ τελεσφόρως ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα του. Εἰς τὸν ἀδελφόν του, τὸν σοφὸν καθηγητὴν Ἰωάννην, ἔγραψα τότε ἐπιστολὴν ἐκφράζουσαν τὴν ἐγκάρδιον λύπην μου.

Τῇ 22 Μαΐου (3 Ἰουνίου) ὁ γλύπτης κ. Grüttner, ὃν εἶχον πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα συναρμολογήσῃ τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ πολύτιμα εὑρήματα, περατώσας τὸ ἔργον του, μοὶ ἔπεμψε φωτογραφίας τῶν τελευταίων ἀποτελεσμάτων.

Ἡ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς Ἑλβετικῆς Κυβερνήσεως γενομένη πρότασις περὶ συνομολογήσεως ἐμπορικῆς συνθήκης, μείνασα ἄνευ ἀπαντήσεως ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπανελήφθη ἐν τῷ ἔτει τούτῳ, καὶ τέλος συνωμολογήθη καὶ ὑπεγράφη ὑπ' ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ συναδέλφου μου τῇ 29 Μαΐου (10 Ἰουνίου).

Πρό τινος ἤδη ὁ υἱός μου Ἀλέξης μοὶ εἶχε γράψῃ ὅτι μία τῶν θυγατέρων μου, ἡ Αἰμυλία, προὐτίθετο νὰ ἔλθῃ παρ' ἐμοί, ἵνα μὴ διάγω μόνος, καὶ ἵνα δύναμαί πως νὰ διάγω μᾶλλον ανα-

λόγως πρὸς τὴν θέσιν μου. Ἀνεχώρησε δ' ἡ Αἰμυλία μετὰ Γερμανίδος θαλαμηπόλου, τῇ 16)28 Μαΐου, ἀλλ' ἤξευρον ὅτι ἔμενεν ἐν Ἰταλίᾳ περιμένουσα τὰ κιβώτιά της, ὅτε τῇ 28 Μαΐου (9 Ἰουνίου), ἐν ᾧ ἐκαθήμην εἰς τὸ γραφεῖον μου, εἶδον ἀνοιχθεῖσαν τὴν θύραν καὶ εἰσερχομένας δύο ξένας κυρίας, καὶ ἡ Αἰμυλία εὐθὺς ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Εἶχε δ' ἀφιχθῇ ἀπὸ τῆς προτεραίας τὴν ἑσπέραν καὶ κατέλυσεν εἰς ξενοδοχεῖον (Thiergarten Hotel). Δὲν εἶχε δ' ἔλθῃ εὐθὺς νὰ κατοικήσῃ παρ' ἐμοί, διότι, ὡς μοὶ εἶπεν, ἐν Ἀθήναις εἶχε διαδοθῇ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ κατοικία μου δὲν ἦν ἱκανῶς ἀξιοπρεπὴς διὰ πρέσβυν, οὐδ' ἔκειτο εἰς κατάλληλον θέσιν. Ἰδοῦσα δ' ὅτι αἱ διαδόσεις ἦσαν ψευδεῖς καὶ συκοφαντικαί, διότι, καὶ ἡ θέσις ἦν μία τῶν ὡραιοτάτων, περιοικουμένη ἐν ἄλλοις καὶ ὑπὸ διπλωματῶν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων, καὶ ἡ οἰκία εὐπρεπεστάτη, μετῴκησεν αὐθημερὸν παρ' ἐμοί. Ἐζήτησα δ' ἀμέσως νὰ προσλάβω καὶ ἄλλα δωμάτια, ἵνα ἡ Πρεσβεία καταρτισθῇ, ὡς πρέπει, ὅταν καὶ κυρίας περιλαμβάνει. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπήντησα δυσκολίας εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τῶν λοιπῶν δωματίων τῆς κατοικίας ἐκείνης, ἀπεφάσισα νὰ μετοικήσωμεν, καὶ τῇ 31 Μαΐου (12 Ἰουνίου) κατελάβομεν τὸν πρῶτον δόμον τῆς οἰκίας An den Zelten 18, πληρώσας μέχρι τέλους Ἰουνίου τὴν εἰς ἣν πρὶν κατῴκουν. Ἦν δὲ τὸ ἐνοίκιον ὑπερτριπλάσιον τοῦ προτέρου, ἀλλ' ὁ μισθός μου ἔπρεπε νὰ ἐπαρκῇ εἰς αὐτό.

Δύο ἡμέραι εἶχον παρέλθῃ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκεῖ μεταβάσεως, ὅτε, τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης (2)14 Ἰουνίου), ἀνέγνων ἐν ταῖς δημοσιεύσεσι Wolff τηλεγράφημα λέγον ὅτι «κατ' ἐπίσημον ἀγγελίαν» ***παύομαι,*** ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τοῦ Μάρκου Δραγούμη.

Ἡ πρώτη μου φροντὶς ὑπῆρξε τὴν ἐπαύριον πρὸ μεσημβρίας νὰ καλέσω ἀμέσως τὸν νέον οἰκοδεσπότην μου καὶ νὰ τῷ δείξω τὸ τηλεγράφημα τοῦτο· ὁ δὲ εἶχε τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν διάκρισιν ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι, ἂν ἡ εἴδησις ἀληθεύῃ, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μένω δεδεμένος εἰς τὸ μόλις συνομολογηθὲν ἐνοικιαστήριον, καὶ συγκατένευσε νὰ δεχθῇ πληρωμὴν μέχρι μόνον τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲ καὶ ἐξ ἐπιστολῶν τῶν ἐμῶν ἐν Ἀθήναις ἔμαθον τὴν ἀντικατάστασίν μου

διὰ τοῦ Α. Βλάχου, περὶ ἧς ἡ θυγάτηρ μου Αἱμυλία, ὅτε ἀπῆλθεν, οὐδὲν ἐγνώριζεν, οὐ μόνον αὐτή, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἡ Βασίλισσα, ἥτις, ὅτε τὴν ἐδέχθη εἰς ἀποχαιρετισμόν, τῇ εἶπεν ὅτι ἐλπίζει νὰ τὴν ἴδῃ μετ᾽ ἐμοῦ εἰς Βεισβάδεν, καὶ ὅτε, καὶ ἡ ἰδία ἀπήρχετο μεθ᾽ ἡμέρας τινάς, τὸ αὐτὸ εἶπε πρὸς τὴν θυγατέρα μου Ἑλένην. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρας πηγῆς μοὶ ἦλθεν ἡ εἴδησις, ἐκ Παρισίων, ὅπου ὁ υἱός μου Εὐγένιος, ἰδὼν τὸν συνοδεύοντα τὸν Βασιλέα ὑπασπιστὴν Χατζηπέτρον, ἔμαθε παρ᾽ αὐτοῦ ὅτι ἐπαύθην, ὡς λίαν γέρων, καὶ ἵνα διορισθῶσι νεώτεροι. Ὁ λόγος ἦν ἀκαταμάχητος καὶ τιμᾷ τὴν νοημοσύνην τῶν τότε ὑπουργῶν. Δὲν ἔῤῥιπτον, ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, εἰς τὸν Κεάδαν τοὺς γέροντας, ἀλλὰ κἂν ἔσωζον τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν Κρονολήρων. Τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐτόλμων νὰ ὁμολογήσω ἀπέναντι κυβερνήσεως, ἧς ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδύνατο κατὰ τὴν ἡλικίαν σχεδὸν νὰ εἶνε πατήρ μου, ὁμοίως καὶ ὁ στρατηγὸς Μόλτκε, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν ταῖς ὑπερτάταις θέσεσιν. Εὕρισκον ὅμως ἐν τῷ ἐπιχειρήματι τούτῳ καὶ τὴν ἐξήγησιν, διατὶ οἱ ἡμέτεροι ὑπουργοὶ δὲν ἐνόμισαν ὀρθόν, ἢ καὶ εἰσέτι ἐπίκαιρον νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἵδρυσιν γερουσίας ἐν Ἑλλάδι.

Τῇ δὲ 7)19 Ἰουνίου εἰς τὸ μέγα ἱπποδρόμιον τῆς Βεστένδης, εἰς ὃ μᾶς ἔφερεν ἡ κυρία Λανδάου, ἀπαντήσας τὸν Ὑπουργὸν Herbert Bismark, τὸν ἠρώτησα, εἴτι γινώσκει περὶ τῆς μετακλήσεώς μου, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἔλαβε τηλεγράφημα τῆς ἐν Ἀθήναις Πρεσβείας ἀναγγέλλον αὐτὴν καὶ τὴν ἀντικατάστασίν μου δι᾽ ἑνὸς ***Βάρχου,*** ἢ οὕτω πως καλουμένου, ἀλλ᾽ ὅτι περιέμενε τὴν ἔγγραφον ἔκθεσιν, πρὶν ἢ ἀναφέρῃ περὶ τούτου εἰς τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἐπὶ μίαν ἡμέραν, προσκληθείς, μετέβην εἰς Μαγδεβοῦργον, εἰς ἀποχαιρετισμὸν τῶν φίλων μου Ἰαπώνων Ταναχάση, καὶ τοῦ πατρὸς τῆς κυρίας Z. Brandt, τῇ ἐπιούσῃ ἔλαβον τὴν ἐπίσημον παῦσίν μου, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ Κυβέρνησις θέλει νὰ ποιήσηται ἑτέραν χρῆσιν τῆς μακρᾶς πείρας μου. Εἶτα δ᾽ ἔλαβον καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Κλέωνος ἐκ Σοφίας, καθ᾽ ἣν εἶχε διαδοθῇ ὅτι, ἐμοῦ παυομένου, θὰ μετετίθετο ὁ ἴδιος ὡς Πρέσβυς εἰς Ῥώμην. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν κενὸν

ἄκουσμα, διότι ὁ ἐν Ἀθήναις Πρέσβυς τῆς Ἰταλίας καὶ ἡμέτερος φίλος κ. Κουρτοπάσης εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα μου Ἑλένην, ὅτι ἠρώτησε τὸν Τρικούπην περὶ τούτου, ὡς καὶ περὶ ἄλλων συγχρόνως διαδόσεων, ὁ δ᾽ ἀπεκρίθη que tout cela est de la haute fantaisie ! Οὐχ ἧττον προέτρεπον τὸν Κλέωνα νὰ μὴ παραιτηθῇ, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῇ ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα κατὰ καθῆκον καίτοι μὴ ἀγνοῶν ὅτι ἦν θῦμα ἀδικίας.

Ἅμα δὲ τὴν παῦσιν λαβών, ἀπῆλθον αὐθημερὸν πρὸς τὸν Κόμητα Βίσμαρκ καὶ τῷ ἀνήγγειλα αὐτήν, ἐρωτῶν ἂν θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ἴδω αὐτοπροσώπως τὸν Αὐτοκράτορα καὶ Τῷ ἐγχειρίσω ὁ ἴδιος τ᾽ ἀνακλητήριά μου. Μοὶ ἀπεκρίθη δ᾽ ὅτι θὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς τῆς Α. Μ. καὶ θὰ μοὶ ἀναγγείλῃ αὐτὰς ἐγγράφως. Τῇ 14)26 δὲ μοὶ ἔγραψε, κατὰ διαταγήν του, εἷς τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ εἰσέτι δὲν δέχεται. Ἀλλὰ τῇ 18)30, πρὸ μεσημβρίας ἐξελθών, εὐτυχῶς δ᾽ ἐπανελθὼν οἴκαδε ἐν καιρῷ, εὗρον ἐπιστολὴν τοῦ Κόμητος Βίσμαρκ, λέγουσαν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ μ᾽ ἐδέχετο τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν περὶ τὰς 2 ¹/₂, καὶ τρὶς ἐπανῆλθεν ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου, ἵνα μοὶ ἀναγγείλῃ τοῦτο καὶ προσωπικῶς. Ἐπρόφθασα λοιπὸν εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα, πρὸ τῆς ὁρισθείσης ὥρας, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅν τινες τῶν ἐφημερίδων μόλις ἔτι ἔταττον μεταξὺ τῶν ζώντων, ἦλθε πρὸς ἐμέ, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, στεῤῥῷ τῷ βήματι, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον νεανικώτατα συνδιαλεγόμενος καὶ πολλάκις μὲ συνεκίνησε διὰ τῶν πρός με εὐμενεστάτων ἐκφράσεών του. Ἐπανειλημμένως εἰπών μοι πόσην ᾐσθάνθη χαράν, ὅτε πρό τινος μὲ εἶδεν ἐπανελθόντα.

Μ᾽ ἐκράτησε δὲ πλησίον του μέχρι σχεδὸν τῆς 3 ¹/₂, ὥστε εἰς τοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἰσπανίας κ. Γανδάς, ὅπου κατ᾽ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὥραν ἤμην προσκεκλημένος εἰς γεῦμα, ἠναγκάσθην ν᾽ ἀπέλθω ἐν πλήρει στολῇ.

Μικρὸν πρὸς τῆς ἐσχάτης ταύτης παρουσιάσεώς μου εἶχεν ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ Ἀρχιερεύς τις Ἕλλην, ὁ Μητροπολίτης Νεοκαισαρίας Μελέτιος, περιηγούμενος πρὸς συλλογὴν βοηθημάτων ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας, καὶ συνιστώμενός μοι ὑπὸ

τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας· δι᾽ ὃ καὶ ἔσπευσα καὶ ἐγὼ νὰ τὸν συστήσω δι᾽ ἐγκυκλίου πρὸς πάντας τοὺς ἐν Γερμανίᾳ Προξένους, διότι, πρὶν ἢ δώσω τ᾽ ἀνακλητήριά μου, εἶχον ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦτο.

Μετὰ τὴν παρουσίασιν δ᾽ ἔμεινα ἔτι μίαν ἑβδομάδα εἰς Βερολῖνον διὰ τὰς ἀναγκαίας ὁδοιπορικὰς παρασκευάς, ὅτε καὶ τὸν γραμματέα κ. Ἀντωνόπουλον, μὴ εὑρὼν τὸν Ὑπουργὸν Βισμάρκ, παρουσίασα εἰς τὸν ὑφυπουργὸν Βέρχεμ, καὶ τῶν Ἁπάντων μου, ὅσους τόμους δὲν εἶχον δώσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Βρασιλίας (ἀπὸ τοῦ Η΄. μέχρι τοῦ ΙΔ΄.), ἀφῆκα τῷ Πρέσβει του, ἵνα τοὺς προσφέρῃ εἰς τὴν Α. Μ., καὶ ἐν ἄλλοις ἐδέχθην παρ᾽ ἐμοὶ νέον εὐφυᾶ καὶ πεπαιδευμένον, τὸν ἐπὶ θυγατρὶ ἔγγονον τῆς κυρίας Ζωγράφου, μαθητὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς, ὃν κατὰ πρῶτον ἐγνώρισα.

Τὸ ὁδοιπορικὸν σχέδιον, ἐμοῦ καὶ τὸ τῆς θυγατρός μου, ἦν, δεχθέντες διαφόρους προσκλήσεις, αἵτινες μᾶς εἶχον ἀποταθῆ, νὰ μεταβῶμεν κατ᾽ ἀρχὰς εἰς Μαγδεμβοῦργον καὶ μείνωμεν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἢ περισσοτέρας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ πατρὸς τῆς κυρίας Ταναχάση. ἐκεῖθεν δέ τινας ἡμέρας νὰ διατρίψωμεν ἐν Harzburg παρὰ τῇ φίλῃ καὶ προστάτιδι τῆς Καλλιτεχνίας κυρίᾳ Ahl, μεθ᾽ ὃ νὰ μεταβῶμεν ἴσως ἐπὶ ὅλην ἑβδομάδα εἰς Κοβούργην παρὰ τῇ κυρίᾳ Canneburg, ἥτις καὶ διὰ τὴν ἐκεῖ παράστασιν τῶν Λ΄. ἐνδιεφέρετο· ἀπὸ δὲ τῆς Κοβούργης ν᾽ ἀπέλθωμεν εἰς Βεισβάδεν, εἰς προσκύνησιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κοβλεντίαν.

Ἀλλ᾽ ἐπιστολὴ τῆς κυρίας Σαπουντζάκη (Κολοκοτρώνη) ἀπέτρεψε πάσας ταύτας τὰς προθέσεις, διότι μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Βασίλισσα μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἀνεχώρει εἰς Πετρούπολιν. Ἀπέσχομεν λοιπὸν πασῶν τῶν ἄλλων ἐπισκέψεων· καὶ ἀφ᾽ οὗ ἡ θυγάτηρ μου καὶ ἐγὼ ἐγεύθημεν παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας κ. Herbett μόνῳ, διότι ἡ οἰκογένειά του ἀπῆν εἰς Παρισίους, καὶ τῇ 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) εἰς τὴν ἐν Witzleben ἔπαυλιν τῆς κυρίας Στέγγελ τῇ 25 Ἰουνίου (7 Ἰουλίου), ἡμέρᾳ Πέμπτῃ, κατὰ τὰς 5 τὸ ἑσπέρας, ἀπήλθομεν, ὑπὸ πολλῶν φίλων καὶ

μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος προπεμπόμενοι εἰς τὸν σταθμόν.

Καθ' ὁδὸν εἶχον διατρέξη βιβλιάριόν τι περὶ φυτοφαγίας, ὃ μία τῶν γνωρίμων μου Κυριῶν μοὶ εἶχε δώση ἀναχωροῦντι, γραφὲν γαλλιστὶ ὑπὸ νέας Ἀγγλίδος φοιτησάσης εἰς τὸ γαλλικὸν Πανεπιστήμιον, καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν Γερμανικήν. Μετ' ἐμὲ δὲ τὸ ἔλαβε καὶ τὸ ἀνέγνω καὶ ἡ θυγάτηρ μου. Μετὰ δὲ τὸ Βασιλικὸν γεῦμα μοὶ εἶπεν ὅτι, εἰ καὶ εἰς τὰ τῆς φυτοφαγίας οὐδέποτε εἶχεν ἐγκύψη, τοσαύτην ὅμως ἐντύπωσιν τῇ ἐνεποίησεν ἡ ἀνάγνωσις, ὥστε δὲν ἐδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς τὸ στόμα της οὐδὲν τῶν παρατεθειμένων κρεάτων.

Τῇ δ' ἐπαύριον, ἀφιχθέντες εἰς Βεισβάδην, κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Nassauerhof, ἐπεσκέφθην δ' ἀμέσως τὴν κυρίαν Σαπουντζάκη, ἥτις, ἀναγγείλασά με, μὲ προσεκάλεσε μετὰ τῆς Αἰμυλίας, κατὰ τὰς 2 ἐν ὀνόματι τῆς Βασιλίσσης εἰς γεῦμα, εἰς ὃ εὕρομεν καὶ τὴν ἡγεμονόπαιδα Θηρεσίαν τῆς Βαυαρίας, ἥτις μὲ προσωμίλησεν Ἑλληνιστί, καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς Βασιλίσσης, πριγκήπισσαν Βέραν, παρ' ᾗ καὶ ἐκάθησα εἰς τὴν τράπεζαν. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐκάλεσεν ἡ Βασίλισσα ἐμὲ καὶ τὴν θυγατέρα μου εἰς τὴν αἴθουσάν της καὶ ἐκαθήσαμεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διαλεγόμενοι, ὅτε ἡ Α. Μ. ἐδείχθη εὐμενεστάτη, περὶ δὲ τῆς παύσεώς μου οὐδὲν ἄλλο εἶπεν, ἢ ὅτι βεβαίως θὰ χαίρω νὰ ἴδω πάλιν προσεχῶς τὴν Ἑλλάδα.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἀπήλθομεν εἰς Κοβλεντίαν, πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τῆς Αὐτοκρατείρας, καί, ἐξ ἐντελοῦς ἀπειρίας τῆς πόλεως, κατελύσαμεν εἰς τὸ Berliner Hof, ἄθλιόν τι καταγώγιον, μόλις ἐπιδεχόμενον τὸ ὄνομα ξενοδοχείου. Ἀπῆλθον δ' αὐθημερὸν εἰς τ' Ἀνάκτορα, ἀλλ' ἡ Αὐτοκράτειρα εἶχεν ἐξέλθῃ. Προσεκλήθην ὅμως τῇ ἐπαύριον εἰς τὸ γεῦμα κατὰ τὰς 5¹/₂, μετ' ἐντολῆς νὰ εἶμαι εἰς τὴν Αὐλὴν κατὰ τὰς 5¹/₄. Τῷ ὄντι δ' ἅμα ἀνηγγέλθην, ἡ Αὐτοκράτειρα, ἣν ἡ κοινὴ φήμη ἔλεγε μὴ οὖσαν εἰς κατάστασιν οὐδὲ νὰ κινηθῇ, μ' ἐδέχθη ὀρθία, εἶτα δ' ἐκάθησε καί, διατάξασά με νὰ καθήσω καὶ ἐγώ, ἤρξατο συνδιαλεγομένη, καὶ οἱ λόγοι της ἤλεγχον, ὡς πάντοτε, βαθύνοιαν καὶ ζωηρότατον αἴσθημα

ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ἄλλοις δ' ἐξετάθη ἐπὶ τοῦ θέματος πόσον μεγάλα εἰσὶ τὰ καθήκοντα τῶν κυβερνώντων, καὶ πόσον δύσκολος ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν· ἐγὼ δὲ διϊσχυρίσθην ὅτι ἡ ἔλλειψις ὀρθῆς ἀνατροφῆς καὶ ὑγιῶν ἀρχῶν στρεβλοῖ καὶ διαφθείρει τὴν κοινωνίαν, παραβλάπτουσα τὰ κυριώτερα συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ περὶ τῶν Ἰρλανδῶν δ' ἐγένετο λόγος, καὶ μ' ἐδικαίωσε λέγοντα ὅτι ὀρθὴ μοὶ φαίνεται ἡ τάσις τοῦ Γλάδστωνος τοῦ νὰ ἱκανοποιήσῃ, καθ' ὅσον ἐνδέχεται, ὅ,τι δίκαιον εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν. Ὅτε δὲ Τῇ συνεχάρην, διότι ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας Της ἦν πολὺ κρείττων ἢ ὅτι κοινῶς νομίζεται, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ὥρα τοῦ τέλους Της ἠξεύρει ὅτι δὲν ἀπέχει. Ἀλλ' ἀπήντησα, ὅτι, κατ' ἐμὴν πεποίθησιν, ἡ Ἀ. Μ. θέλει ἐξακολουθῇ ζῶσα ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἓν καθῆκον πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπὶ γῆς. Ὅτε δ' ἤκουσεν ὅτι καὶ ἡ θυγάτηρ μου μὲ συνώδευεν ἐν Κοβλεντίᾳ, μοὶ ἐξέφρασε πολλὴν λύπην ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζεν, ἵνα ἐπίσης τὴν προσκαλέσῃ εἰς τὴν τράπεζάν Της.

— Ἄλλως τε, μοὶ εἶπε, τράπεζάν μου τὴν λέγω, ἀλλὰ δὲν παρακάθημαι εἰς αὐτήν. Οἱ ἰατροὶ δὲν μοὶ τὸ ἐπιτρέπουσι. Θὰ σᾶς ἴδω ὅμως πάλιν μετὰ ταῦτα. Καὶ τῷ ὄντι, ἅμα ἠγέρθημεν, ἡ Αὐτοκράτειρα, χωρὶς ὑπ' οὐδενὸς νὰ βοηθῆται, μόνον δ' εἰς μικρὰν ῥάβδον στηριζομένη, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, εἰς ὃ ἤμεθα συνηγμένοι, καὶ ὀρθία διὰ μακρῶν συνδιελέγη καὶ μετ' ἐμοῦ καὶ μετ' ἄλλων τινῶν τῶν προσκεκλημένων.

Τῇ 29 Ἰουνίου (11 Ἰουλίου) ἀπῆλθον περὶ τὰς 3.10 μετὰ τῆς Αἰμυλίας εἰς τὸν σταθμόν, καί, ἐπειδὴ δὲν ἤθελον, ἅμα ἐλθοῦσα ἐξ Ἑλλάδος, εὐθὺς πάλιν ἐκείνη νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, ἐχωρίσθημεν, ἐκείνης μὲν ἀπελθούσης εἰς Παρισίους, ὅπου ὁ ἀδελφός της Εὐγένιος, εἰδοποιηθείς, τὴν περιέμενε καὶ τὴν ἐδέχθη τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἐμοῦ δ' ἀπελθόντος εἰς τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν διὰ Βασιλείας, Μεδιολάνων, Ἀγκῶνος, Βριντησίου, Κερκύρας, Πατρῶν καὶ Κορίνθου εἰς Ἀθήνας.

Τὴν πρώτην ἡμέραν, διελθὼν διὰ Ἑϊδελβέργης, Καρλσρούης, Βάδεν, κατέλυσα ἐν Βασιλείᾳ εἰς ἄθλιον κοιτῶνα τοῦ Hotel Victoria.

Τὴν δευτέραν ἡ ὁδοιπορία δι' Ἑλβετίας καὶ τοῦ **Ἁγίου Γοτθάρδου,** ἦν γραφικωτάτη, μάλιστα κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου. Αἱ σύριγγες, διάφοροι κατὰ τὸ μῆκος, διεδέχοντο ἀλλήλας σχεδὸν καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν. Κατὰ πᾶσαν τὴν πρωΐαν ἐνετρύφων εἰς τὰ ἐξαίσια τοπεῖα τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου. Μετὰ τὸ Flühlen εἶδον τὴν Λουκέρνην μετὰ τῆς λίμνης αὐτῆς, καὶ κατόπιν, μετὰ τὰς τραχείας καὶ ποιητικὰς ὄχθας τῆς λίμνης τῶν **τεσσάρων δασῶν** (Vier Waldensee), τὸ Schwitz. Ἀπαράμιλλος δὲ καὶ ἱκανὴ πάντα ζωγράφον ἐμπνέουσα νὰ ἐνθουσιάσῃ ἦν ἡ θέα, ἣν περὶ τὰς 10,50 εἴχομεν ἐκ τοῦ σταθμοῦ Erstfeld εἰς τὴν ἀπέναντι ὑψηλὴν καὶ κατάφυτον κοιλάδα, τὴν ἀνοιγομένην μεταξὺ τῶν κρημνῶν τῶν Ἄλπεων, καὶ ἀπολήγουσαν ἄνω εἰς τὴν ζώνην τῶν αἰωνίων πάγων. Μετὰ δὲ τὰς μακροτέρας τῶν νεωστὶ διατρυθεισῶν συρίγγων, διήλθομεν περὶ τὰς 2,40 πρὸ τοῦ Λουγάνου καὶ τῆς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐκτεινομένης χαριεστάτης αὐτοῦ λίμνης, καὶ ἐν Μεδιολάνῳ, περὶ τὰς 5, καταλύσας εἰς τὸ ὡραῖον ξενοδοχεῖον τοῦ **Καβούρ,** εἶχον τὸν καιρόν, καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ἐπιοῦσαν μέχρι τῆς 11, νὰ διατρέξω τὴν ὡραίαν πόλιν, καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν λαμπράν της μητρόπολιν, τὴν μεγαλοπρεπεστάτην στοάν της (passage) καὶ τὸν δημόσιον κῆπον.

Τὴν μετ' αὐτὴν δ' ἡμέραν διὰ Πάρμας, Πιατσέντσας, Μοδένας καὶ Ρίμινι, μερῶν αὐτῶν ὑπὸ τῆς φύσεως πλουσίως κεκοσμημένων, ἔφθασα εἰς τὰς 10.45 τῆς νυκτὸς εἰς Ἀγκῶνα, ὅπου ὁ εἰς ὃν ἐνεπιστεύθην ἁμαξηλάτης μ' ἔφερεν εἰς τὸ δῆθεν ξενοδοχεῖον τοῦ σιδηροδρόμου (Albergo di Ferrovia), οὐδὲ τοῦ ὀνόματος καπηλείου ἄξιον.

Ἐκεῖθεν δ' ἀναχθεὶς τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἰς τὰς 8,10 καὶ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας παρακολουθήσας τὴν μᾶλλον μονότονον παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς, ἔφθασα εἰς τὰς 10,45 εἰς Βρεντίσιον. Ἐνταῦθα δέ, ἀφ' οὗ μοὶ ἐκλάπη τὸ ἓν τῶν παραβροχίων μου, μ' ἐφορολόγησαν δὲ οἱ πυλωροὶ ἀντὶ δῆθεν τελωνιακῆς ἐπιθεωρήσεως, εἰς τὸ ἑλληνικὸν ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης δὲν εὗρον εἰς κατάλυμα, εἰμὴ τρύπαν τινὰ ἐν εἴδει φυλακῆς, ἄνευ φωτὸς καὶ ἀέ-

ρος, καὶ ἣν διὰ πάσης τῆς νυκτὸς μοὶ διεφιλονείκουν οἱ προκατοικοῦντες πολυάριθμοι κώνωπες. Ἐνταῦθα ἔμεινα ἐν ἀργείᾳ καὶ μὴ ἔχων ποὺ τὴν κεφαλὴν κλίναι, εἶτι νὰ ἴδω ἢ νὰ πράξω, δι᾽ ὅλης τῆς ἑπομένης ἡμέρας. Εὐτυχεστάτην ὅμως εἶχον συνάντησιν, τὴν τοῦ Συμβούλου τῆς ἐν Βερολίνῳ Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας, τοῦ φίλου μου Ohan Bagdalian, μεθ᾽ οὗ ἀπὸ τῆς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον συνέπλευσα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀτμοπλοίου Πέλοπος, καὶ τὴν ἑπομένην μεσημβρίαν κατήχθημεν εἰς Κέρκυραν· Ἐπὶ τῶν 5 δὲ ὡρῶν τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς ἡμῶν, ἐπεσκέφθην τόν φίλον μου Γυμνασιάρχην κ. Ρωμανόν, καί, ὡς πάντοτε, ὅτε διηρχόμην διὰ Κερκύρας, τὴν κυρίαν Μαρμορᾶ, τὸ γένος Θεοτόκη, ἣν πρόωρος θάνατος ἀνήρπασε μετ᾽ ὀλίγον, καὶ τὸν νεωστὶ ἱδρυθέντα ἀνδριάντα τοῦ Καποδιστρίου.

Τῇ δὲ Κυριακῇ, 5)17 Ἰουλίου κατὰ τὰς 6 τὸ πρωΐ, καταπλεύσας εἰς Πάτρας, ἐπὶ τῆς μιᾶς ὥρας τῆς ἐκεῖ διαμονῆς ἡμῶν, παρηκολούθησα τὸν Ohan παρὰ τῷ ἀδελφῷ του Ἀράμ, Προξένῳ τῆς Τουρκίας, καὶ παρ᾽ αὐτῷ καὶ τῇ ὡραίᾳ γερμανίδι συζύγῳ του καὶ τῇ ἀδελφῇ του προγευθείς, ἀπῆλθον κατὰ τὰς 7, καὶ διὰ Κορίνθου καὶ τοῦ σιδηροδρόμου ἀφίχθην περὶ τὰς 9 εἰς Ἀθήνας, ὅπου, ὑποδεχθείς με εἰς τὸν σταθμόν ὁ υἱός μου Ἀλέξης, μὲ συνώδευσεν κατὰ τὸ μεσονύκτιον, εἰς τὴν ἔπαυλίν του ἐν Κηφισσίᾳ, ἔνθα συγκατῴκησα μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Ἐταῦθα λήγει τὸ στάδιον τοῦ δημοσίου μου βίου, οὐχὶ ἐκ τῶν βραχυτέρων. Τὴν ἡλικίαν 78έτης, καὶ ἐπὶ 58 ἔτη κατὰ δύναμιν τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος νὰ ἐκτελέσω ἀγωνισθείς, κατέπλευσα εἰς τὸν ἥσυχον τοῦτον λιμένα, εἰς οὗ τὸν μυχὸν δὲν θ᾽αργήσω πλέον ν᾽ ἀπαντήσω τὸν αἰώνιον ὅρμον. Ὅτε δ᾽ ἔθετον τοῦτο τὸ τέρμα εἰς τὴν μακρὰν ταύτην συναρμολογίαν βιογραφικῶν λεπτομερειῶν, αἵτινες ἐμὲ μᾶλλον ἢ πάντα ἄλλον ἐνδιαφέρουσι, δύω τινὰ ἐπίεζον τὴν καρδίαν μου, τὸ μὲν ἡ τύχη τῶν θυγατέρων μου, ἃς ἀπέλιπον ὀπίσω μου ἐν πενίᾳ, εἰ καὶ δὲν μὲ βαρύνει ἡ συνείδησις ὅτι φέρω αὐτῆς τὴν εὐθύνην, τὸ δὲ ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, ὀλίγον ἀνταποκρινομένη εἰς ὅ,τι περὶ αὐτῆς ὠνειρεύθην καὶ ἤλπισα.

Ἐν Ἑλλάδι.

Μετὰ μίαν ἡμέραν δὲ κατῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, καί, τοῦ Βασιλέως ἀπουσιάζοντος, ἀφῆκα ἐπισκεπτήρια εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Τρικούπην, τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Δραγούμην, καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν κ. Θεοτόκην, σχετικὸν τῆς οἰκογενείας μου, ἀνεψιὸν τοῦ ποτὲ Γερουσιαστοῦ καὶ γνωρίμου μου, ἀδελφὸν δὲ τῆς χαριεστάτης κυρίας Μαρμορᾶ, ἣν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἡλικίας ἐγνώριζον. Καὶ μετά τινας μὲν ἡμέρας ὁ κ. Θεοτόκης μὲ ἀντεπεσκέφθη ἐν Κηφισσίᾳ· μετὰ 8½ δὲ μῆνας ὁ κ. Δραγούμης, ἀπαντήσας με εἰς οἰκίαν φιλικήν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἠγνόει ποῦ κατοικῶ, διὰ νὰ μ᾽ ἀποδώσῃ τὴν ἐπίσκεψιν, ὁ δὲ κ. Τρικούπης, οὔτε νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, οὔτε νὰ δικαιολογηθῇ, διότι δὲν ἦλθε ποτέ, ἐσκέφθη. Ἐγὼ δ᾽ ἐννοεῖται ὅτι, οὔτε παρ᾽ αὐτῷ, οὔτε παρὰ τῷ συναδέλφῳ του, νὰ μεταβῶ ποτὲ πλέον ἐνόμισα πρέπον καὶ εὔλογον, διότι, ἀφ᾽ οὗ ἐπισήμως μοὶ ἔγραψαν ὅτι με ἀνακαλοῦσιν ἐκ τῆς Πρεσβείας, ὡς ἔχοντες ἐν Ἑλλάδι ἀνάγκην τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας μου, ὤφειλον, φυσικῷ τῷ λόγῳ, νὰ περιμείνω μέχρις οὗ ἐκεῖνοι, καλέσαντές με, μοὶ ἐξηγήσωσι ποίαν εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν. Οὕτως ἔπαυσε πᾶσα σχέσις μου μετὰ τῶν κ. κ. Ὑπουργῶν, οὓς ἄλλως τε κατ᾽ οὐδὲν εὕρισκον προτιμητέους τῶν προκατόχων των, καὶ ἐν Κηφισσίᾳ ηὐχαριστούμην συνδιαιτώμενος μετὰ τῆς ἐκεῖ κατὰ τὸ θέρος διατριβούσης ἀξιολόγου οἰκογενείας τοῦ Εὐαγγέλου Βαλτατζῆ.

Ὅτε δ᾽ ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἐπορεύθην εἰς τ᾽ Ἀνάκτορα, ἵνα ἐγγραφῶ. Ἀλλ᾽ ὁ ὑπασπιστὴς τῆς ὑπηρεσίας μὲ ἠρώτησεν ἂν θέλω νὰ παρουσιασθῶ, διότι μόνον οἱ τοῦτο ἐπιθυμοῦντες ἐγγράφονται. Ἀπήντησα ὅμως ὅτι τοιαύτην δὲν εἶχον ἀξίωσιν, οὐδὲν ἔχων νὰ διακοινώσω εἰς τὴν Α. Μ., καί, μὴ ἐγγραφείς, παρεκάλεσα μόνον νὰ Τῇ διαβιβασθῶσι τὰ βαθύτατά μου σεβάσματα· εἰς ἀπάντησιν δ᾽ ἔλαβον ὅτι ὁ Βασιλεὺς θέλει μὲ καλέσῃ. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πολὺς παρήρχετο χρόνος καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν μ᾽ ἐκάλει, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως, καὶ ἵνα μὴ ἐκληφθῇ ὅτι εἶχόν τινα δυσαρέσκειαν, ἐνεγράφην τέλος διὰ παρου-

σίασιν, καὶ ἀντ᾽ αὐτῆς ἔλαβον πρόσκλησιν εἰς γεῦμα Βασιλικόν, εἰς ὃ προσῆλθον φέρων μόνον παράσημον τὸ Ἑλληνικόν, διότι ἄτοπον ἐθεώρουν νὰ προσέρχωμαι εἰς τὸν Βασιλέα ἡμῶν μετὰ παρασήμων ἀνωτέρων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν, δι᾽ οὗ ἡ Α. Μ. μ᾽ ἐτίμησε. (*) Μὲ προσωμίλησαν δὲ ἀμφότεραι αἱ ΑΑ. ΜΜ. προσηνέστατα, ἀλλ᾽, ἐννοεῖται, περὶ ἀδιαφόρων γενικοτήτων.

Ὅτι ἐνταῦθα ἔληξε τὸ πολιτικὸν στάδιόν μου μοὶ ἦτο μᾶλλον ἢ πρόδηλον. Οὕτως, αἰφνιδίως ἀνακληθεὶς ὑπὸ ὑπουργείου, εἰς ὃ οὐδεμίαν ποτὲ ἔδωκα δυσαρεσκείας ἀφορμήν, οὗ οὐδεμίαν διαταγὴν ἀφῆκα ἀνεκτέλεστον, εἰς ὅ, ἐξ ἐναντίας, ἐγὼ πολλὰ καὶ ἀνέφερον καὶ ἐπρότεινον, χωρὶς ἀπαντήσεως, οὐδ᾽ ὁδηγιῶν νὰ τυγχάνω πολλάκις, ὅτε μὲ ἀντικαθίστα παρὰ κυβερνήσει, ἥτις ἦν πάντοτε εὐμενεστάτη πρὸς ἐμέ, καὶ παρὰ κοινωνίᾳ, ἥτις μοὶ ἦν φιλοφρονεστάτη, μεγίστη μου θὰ ἦν ἡ ἀφέλεια ἂν τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἀπέδιδον εἰς τὸ ὅτι, οὐδενὸς τῶν Ὑπουργῶν δὲν ἤμην συγγενὴς ἢ φίλος κομματικός. Ἐπειδὴ δὲ στενὸν καὶ προσφιλῆ συγγενῆ οὐδένα εἶχον ἐκ τῶν ὄντων ἢ μελλόντων νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ πράγματα, κόμμα δὲ πολιτικὸν οὐδὲν ἔβλεπον ἐν Ἑλλάδι εἰδικὰς ἔχον ἀρχὰς τοσούτῳ διαφόρους τῶν ἄλλων καὶ τοσούτῳ σωτηρίους, ὥστε εἰς αὐτὸ νὰ προσαρτηθῶ, ἐννόουν ἐντελῶς ὅτι μεταξύ, οὔτε τῶν ἀρχόντων, οὔτε τῶν μετ᾽ ὀλίγον ἀρξόντων, θὰ ἦν τις δεόμενος τῆς ὑπηρεσίας μου, οὐδ᾽ εἰς οἱανδήποτε πολιτικὴν ἐδυνάμην ν᾽ ἀποβλέψω ἐπιτυχίαν, τὴν ἀξίωσιν ἔχων νὰ ὑπηρετήσω, οὐχὶ κόμμα ἀτομικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ τὴν πατρίδα.

(*) Ὅσα εἶχον παράσημα:

Ἰταλίας, Στέμμα.	Μεγαλόσταυρος.	Βελγίου,	Μεγαλόσταυρος
Νεαπόλεως, Ἅγ. Κωνσταντῖνος	»	Πρωσσίας	Ἐρυθρὸς Ἀετὸς » Χρυσοῦν Στέμμα »
Τοσκάνης, Ἅγιος Ἰωσὴφ	»	Βάδεν, Λέων.	Μεγαλόσταυρος
Βαυαρίας, Ἅγιος Μιχαὴλ	»	Βρασιλίας, Ῥόδον	»
Αὐστρίας, Σιδηροῦν Στέμμα		Δανίας, Δανενβρὸκ	»
Ῥωσσίας, Ἁγίας Ἄννης	»	Ἑλλάδος, Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν.	

Ἅπαντα.

Περὶ τούτων πλήρη ἔχων πεποίθησιν, ἤλπισα κἄνπως δι' ἰδιωτικῆς ἐνεργείας νὰ καταστῶ ὠφέλιμος, καί, ἅμα ἀφιχθείς, ἀπετάθην πρὸς τὸν ἔμπειρον καὶ φιλόκαλον κ. Περῥῆν, μεθ' οὗ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας συναντηθεὶς εἶχον συνεννοηθῇ, καὶ συνηλλάγην μετ' αὐτοῦ, ἵνα ἐκδώσῃ τοὺς ἀνεκδότους ἔτι τόμους τῶν ***Ἁπάντων.***

Ἡ ἔκδοσις ὅμως ἀπήτει δαπάνην, καὶ ταύτην ἵνα κανονίσω ἐδέησε νὰ προβῶ εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τοῦ πῶς εἶχον τὰ χρηματικά μου μετὰ τὴν παῦσιν τῶν πρεσβευτικῶν μου ἀποδοχῶν. Μακρὸν δὲν μοὶ ἔμενε πλέον ἴσως νὰ ζήσω, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ χρόνου τούτου, ὅπως καὶ ἂν ἦν, μοὶ ἐπεφυλάττετο τῆς πενίας ἡ δοκιμασία, διότι εἶχον μὲν ἀναφαίρετον πόρον, τὸν μόνον μένοντά μοι, τὸν τῆς συντάξεως, ἥτις, ἕνεκα τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ νομίσματος, καὶ κρατήσεών τινων, ἃς ὁ νόμος ἐπέβαλλε, περιωρίζετο εἰς 300 χρυσᾶς δραχμὰς κατὰ μῆνα. Προήρχοντο δ' αἱ κρατήσεις, ὡς μοὶ ἐῤῥέθη, ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ πρὸ τοῦ τῶν κρατήσεων νόμου, εἰς ὃν φαίνεται ὅτι ἐπετρέπετο ὀπισθενεργὸς δύναμις, χωρίς τις, οὐδ' ἐγὼ αὐτός, νὰ μνησθῶ ὅτι ἐκ τῆς πρὸ τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος ἐποχῆς μοὶ ὠφείλοντο μισθοί, οὓς ποτὲ δὲν ἐζήτησα.

Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἠναγκαζόμην νὰ ἐγκαταλείψω πᾶσαν πρόθεσιν ἐκδόσεως τῶν Ἁπάντων, καὶ νὰ διαλύσω τὴν περὶ αὐτῆς συμφωνίαν μετὰ τοῦ κ. Περῥῆ, ἂν ἀκριβῶς τότε ἀνέλπιστος καὶ αἰφνιδία δὲν μοὶ ἤρχετο ἐπικουρία. Εἷς ὁμογενὴς ἐκ Λονδίνου, ὃν εἶχον ἴδῃ καὶ δεχθῇ παρ' ἐμοὶ ἐν Βερολίνῳ, ὁ κ. ***Γρηγόριος Ἀνανιάδης,*** ἐλθὼν κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον εἰς Ἀθήνας καὶ ἀγνοῶ παρὰ τίνος, οὐχὶ δὲ παρ' ἐμοῦ, μαθὼν ὅτι προὐτιθέμην νὰ ἐπιδοθῶ εἰς ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως τῶν ***Ἁπάντων***, ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, ἀπῄτησεν ἐπιμόνως νὰ δεχθῶ τὴν γενναίαν προσφορὰν τῆς δαπάνης δύο ἐκ τῶν τόμων, ὧν προὐτιθέμην τὴν ἔκδοσιν. Περὶ τούτου δέ, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ μου, γνῶσιν παρὰ τοῦ κ. Εὐαγ. Βαλτατζῆ λαβὼν ὁ μικρὸν μετὰ

ταῦτα τὰς Ἀθήνας ἐπίσης ἐπισκεφθεὶς λίαν φιλόμουσος κ. **Κατινάκης**, διενήργησεν, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς Λονδῖνον, συνεισφορὰν παρὰ τοῖς ἐκεῖ ὁμογενέσι, καὶ μετ᾽ ἐκπλήξεως ἔλαβον ἐκεῖθεν συνεισφοράν, ἥτις· μετὰ τῆς τοῦ κ. Ἀνανιάδου, ἤρκεσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν πέντε ἔτι τόμων τῶν Ἁπάντων, τῶν ΙΕ—ΙΘ. Ἐκεῖ δ᾽ ἠναγκάσθην νὰ παύσω τὴν ἔκδοσιν, παραιτηθεὶς τῆς προθέσεως τοῦ νὰ περιλάβω εἰς ἕνα ἔτι ἢ πλείονας τόμους διαφόρους φιλολογικὰς ἢ πολιτικὰς πραγματείας, ἃς διεσπαρμένας εἶχον ἐκδώσῃ ἄλλοτε εἰς φυλλάδια ἢ ἐφημερίδας.

Καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν μὲν ταύτην τῶν πέντε τόμων οὕτως ἐδυνήθην νὰ ἐπαρκέσω. Ἀλλ᾽ αὐτὴ οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἐμῶν πόρων, διότι ἕκαστος τόμος, ἅμα τυπωθείς, μετεφέρετο εἰς ἀποθήκην, ἔνθα κατετίθετο ἐπ᾽ ἐνοικίῳ, καὶ ἔκτοτε οὐδέποτε ἔμαθον ὅτι οὐδὲ ἓν ἀντίτυπον αὐτοῦ ἐπωλήθη ἢ ἔλαβον αὐτοῦ ἀντίτιμον.

Ἐπιχειρήσεις φιλολογικαὶ ματαιούμεναι.

Ἐν ᾗ λοιπὸν διετέλουν ἐντελεῖ ἀπορίᾳ, ἐζήτουν εἴτινα ἐδυνάμην νὰ εὕρω ἐργασίαν, ἐξ ἧς κἂν νὰ πορίζωμαι τὰ ἄφευκτα πρὸς τὸ ζῆν. Μαθὼν λοιπὸν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπρόκειτο διαγωνισμὸς πρὸς πενταετῆ παραδοχὴν τῶν διδακτικῶν βιβλίων, καθ᾽ ὃ σχέδιον εἶχον ἐγὼ αὐτὸς ἄλλοτε διαγράψῃ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἀνέλαβον τὴν σύνταξιν ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, μῆκος ἐχούσης 10 τυπογραφικῶν φύλλων κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἀλλ᾽ οἱ κόποι μου ἀπέβησαν μάταιοι, διότι τῆς ἐμῆς προεκρίθη ἡ ἤδη εἰς τὰ σχολεῖα προεισηγμένη. Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ οὕτως ἐνταῦθα ἀπέτυχον, μοὶ ἐπροτάθη ὑπό τινος τῶν ἐκδοτῶν ἡ ἐπιτομωτάτη σύνταξις τῶν πρωτίστων συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἅτινα ὑπὸ πλείστων συνοδευόμενα εἰκονογραφιῶν, θ᾽ ἀπετέλουν ὠφελιμωτάτην ἀνάγνωσιν διὰ τὰ μικρὰ παιδία, καὶ προσέτι λίαν ἐπιζήτητον καὶ ἐπικερδεστάτην διά τε τὸν ἐκδότην καὶ διὰ τὸν συντάκτην. Ἐπεδόθην, ἑπομένως, καὶ εἰς ταύτην τὴν

ἐνασχόλησιν, ἀλλά, περατωθεῖσα καὶ δοθεῖσα εἰς τὸν ἐκδότην, ποτὲ δεν ἐξεδόθη.

Κατόπιν δ' ἀποταθεὶς πρός με ὁ Γερμανὸς βιβλιοπώλης κ. Οὐιλβέργ, μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι προὐτίθετο νὰ ἐκδώσῃ εἰς μικρὰ καὶ εὔωνα τομίδια ***Βιβλιοθήκην τοῦ Λαοῦ,*** ἧς μέγιστα ὑπελόγιζε τὰ κέρδη, καὶ μοὶ ἐπρότεινε ν' ἀναλάβω τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου, ἐπὶ σπουδαίᾳ τῶν κερδῶν μερίδι. Συγχρόνως δὲ μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ συντάξω, ὡς εἰσαγωγὴν τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, δύω τομίδια ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, κατ' ἐπιτομὴν τῆς ἣν εἶχον ἐκδώσῃ ἄλλοτε Γαλλιστί. Καὶ τίς μὲν θὰ ἦν ἡ πρόθεσις ἢ τί τὸ σχέδιον τῆς τοιαύτης Βιβλιοθήκης καθαρῶς δὲν ἐδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ, οὐδὲ ζητηθεὶς ὁ κ. Οὐιλβέργ, ἐφάνη ἔχων ἢ ἐδυνήθη νὰ μοὶ δώσῃ καθαρὰς περὶ αὐτοῦ ἰδέας. Οὐχ ἧττον ὅμως, μέχρις οὗ γίνῃ ἡ περὶ τούτου σκέψις, ἐπείγετο νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας, δι' ὃ καὶ ἐπεδόθην ἀμέσως εἰς αὐτῆς τὴν σύνταξιν, καὶ ὅσον ἐπεδέχετο τάχιον ἔδωκα αὐτὴν εἰς δημοσίευσιν. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὰ δύω τομίδια ἐτυποῦντο, ὁ ἐκδότης, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἐρωτήσῃ ἢ νὰ συμβουλευθῇ ἐμέ, ὅστις ὑπετίθετο ὅτι διηύθυνον τὸ ἔργον, ἐξέδωκε δύω ἄλλους τόμους τῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ μόνον μου δὲ κέρδος ἐκ τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως ὑπῆρξεν ἓν ἀντίτυπον τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων τομιδίων, καὶ ἡ ἀγανάκτησις μέχρις ὕβρεων τινῶν τῶν συγχρόνων λογογράφων ἢ ποιητῶν, διότι εἶχον τὸ δυστύχημα ν' ἀγνοῶ αὐτοὺς ἕως τότε, καὶ ἐξηκολούθησα νὰ τοὺς ἀγνοῶ καὶ εἰς τὰ μετέπειτα. Καὶ διὰ πάντα δὲ τὰ ἔκτοτε ἐκδοθέντα τομίδια, οὐδ' ἠρωτήθην ποτέ, οὐδέ πως ἀνεμίγην ἢ ἐνέχομαι εἰς αὐτῶν τὴν σύνταξιν.

Οὕτω διῆλθον οἱ ἐννέα πρῶτοι μῆνες ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπανόδου μου, ἐν ἐργασίᾳ συντόνῳ μὲν καὶ διηνεκεῖ, ἀλλὰ δι' ἐμὲ ἐντελῶς στείρᾳ. Καὶ ἐπειδή, οὐδ' ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, οὐδ' αἱ μετέπειτα ἐβελτίωσαν τὴν χρηματικὴν θέσιν μου, ἀρκεῖ τοῦτο, νομίζω, ἵνα δικαιολογήσῃ τοὺς ἴσως οὐχὶ λίαν ἐλευθερίους κριθέντας ὅρους τῆς ἀγγελίας τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων, ἅτινα, χωρὶς ἐκείνων, ἀνάγκη ἦν νὰ μείνωσιν ἀδημοσίευτα.

Δὲν παρέλειπον δ᾽ ἐν τούτοις καὶ εἰς ἄλλας τινὰςμικρὰς φιλολογικὰς ἐργασίας νὰ ἐπιδίδωμαι, ἐξ ὧν ἐνίοτε ὀλίγα ἐποριζόμην διὰ τὰς ἀναποφεύκτους ἀνάγκας μου. Οὕτως ἡ Ἑστία, ἐν ὅσῳ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ κ. Κασδόνη, ἀντήμοιβεν ἐλευθερίως ὅσα ἄρθρα τῇ ἔδιδον. Ἀφ᾽ ὅτου ὅμως ἤλλαξε διεύθυνσιν, ἔπαυσεν ἔχουσα ἀνάγκην τῆς συνεργασίας μου· καὶ ἡμερολόγια δὲ μοὶ ἐζήτουν καὶ ἐλάμβανον παρ᾽ ἐμοῦ ἄρθρα. Εἷς μάλιστα τῶν ἐκδοτῶν τοιούτου ἡμερολογίου, εἰς ὃν ἠναγκάσθην νὰ ὁμολογήσω ὅτι, εἰς ἃς διετέλουν περιστάσεις, δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐργάζωμαι ἀμισθί, καὶ ἠναγκαζόμην νὰ πωλῶ τὸν καιρόν μου, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἐννοεῖ τοῦτο, καὶ προθυμώτατα μοὶ ἐχορήγει, ἣν ἀπήτησα χρηματικὴν ἀμοιβήν. Ἀλλά, λαβὼν τὸ ἔργον μου, τὸ ἐξέδωκε καί, οὔτε τὴν χρηματικὴν ἀμοιβήν, οὔτε κἂν ἓν ἀντίτυπον τοῦ ἡμερολογίου ποτὲ μοὶ ἔπεμψε. Τίς ἦτο ὁ ἔντιμος οὗτος ἐκδότης τὸ ἀποσιωπῶ, διότι γράφω ἐδικά μου, οὐχὶ ἐδικά του ἀπομνημονεύματα.

Λεξικὸν ἀρχαιολογικόν.

Οὐ σπάνιαι δὲ μοὶ ἐπῆλθον καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἀπογοητεύσεις, ὥστε εἶχον ἤδη φθάσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἅπαξ διὰ πάντοτε, νὰ θραύσω τὸν κάλαμον, ὅτε, κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ, προσελθών μοι ὁ ἐκδότης κ. Κωνσταντινίδης, μοὶ ἐπρότεινε ν᾽ ἀναδεχθῶ τὴν σύνταξιν λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας μετὰ πολυαρίθμων εἰκόνων. Καὶ ὑπὸ ἄλλας μὲν περιστάσεις τοὺς ὅρους πολὺ ἐπωφελεῖς δὲν θα ἔκρινον, διότι ἐπρόκειτο δι᾽ ἑκάστην σελίδα εἰς μέγιστον ὄγδοον, σχεδὸν εἰς τέταρτον, συγκειμένην ἐκ δύο στηλῶν, νὰ λαμβάνω ἀμοιβὴν δρχ. 3.10, ἤτοι χρυσᾶς 2.50, ἢ ἔστω καὶ 3 συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ χώρου τῶν εἰκόνων, ὧν ὅμως ἡ εὕρεσις καὶ ἡ ἐκλογή, οὐκ ὀλίγον ἐργώδης, ἣν καὶ αὕτη δι᾽ ἐμέ. Τοιαύτη ἀμοιβή, καὶ δι᾽ ἁπλῆν μετάφρασιν, ἴσως καὶ δι᾽ ἁπλῆν ἀντιγραφήν, μεγάλη δὲν θὰ ἐλογίζετο· ἀλλ᾽ ἐγώ, ὅσα μὲν ἄρθρα εὕρισκον καλῶς

συντεταγμένα εἰς ἄλλας γλώσσας, τὰ μετέφραζον, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ καὶ σπουδαιότερα ἀνέτρεχον εἰς μελέτας τῶν πηγῶν καὶ συγγραμμάτων περὶ αὐτῶν πραγματευομένων. Εἰργαζόμην δὲ νυχθημερόν, καὶ ἐπεράτωσα τὸ ἔργον τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1889, ὅτε μετ᾽ ὀλίγους μῆνας ἐπερατώθη καὶ ἡ τύπωσις. Ἡ σπουδὴ δὲ μεθ᾽ ἧς ἐπεμελούμην τῆς συγγραφῆς ταύτης, πάσης ἄλλης ἀσχολήσεως ἀποστάς, προήρχετο καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν, εἰς ἣν εἶχον ἀφιχθῇ ἀφορῶν, ἐνόμιζον ἀναγκαῖον νὰ συντελέσω τὸ σύγγραμμα τοῦτο πρὶν ἔλθῃ τὸ μοιραῖον τέλος μου, διότι, ὅστις ἄλλος καὶ ἂν ἔπειτα ἀνελάμβανε τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἦν ἱκανώτερός μου, δὲν θὰ ἐγνώριζε τὴν μέθοδον, καθ᾽ ἣν εἰργάσθην καὶ τὰς πηγὰς πάσας ἐξ ὧν ἤντλουν, ὥστε τὸ σύγγραμμα θὰ παρεξέκλινε τοῦ πρώτου σχεδίου του πρὸς βλάβην τοῦ μετ᾽ ἐμοῦ συμβληθέντος ἐκδότου.

Ἐφημερίδες.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐπεδιδόμην ἐνίοτε καὶ εἰς ἄλλας βραχείας τινὰς ἐργασίας. Οὕτως, ὅτε ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις ἡ Γαλλικὴ ἐφημερὶς Spectateur d' Orient, ὁ ἀρχισυντάκτης αὐτῆς μοὶ ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν μου. Καὶ ἀναμίξεως μὲν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς πορείαν ἀπέσχον παντάπασι, διότι ἐγὼ κἄν, κατὰ τὰς ἐμὰς θεωρίας, εἰς οὐδέτερον τῶν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐφημεριδογραφίαν τῆς Ἑλλάδος διαιρούντων τότε κομμάτων ἔβλεπον τὴν σωτηρίαν, οὔτε τὸ ἓν τοῦ ἄλλου ἔκρινον μᾶλλον καταδικαστέον. Περιωρίσθην λοιπὸν εἰς τὸ νὰ γράψω σειρὰν ἄρθρων περὶ ***Τοπογραφίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν,*** ἃ μετέπειτα, ἀδείᾳ τῆς συντάξεως τῆς ἐφημερίδος, ἐξέδωκα μετὰ χάρτου εἰς φυλλάδιον, ἐκδοὺς αὐτὸ παρὰ τῷ κ. Κωνσταντινίδη. Ἀπεῤῥόφησε δ᾽ ἡ ἔκδοσις μέρος τῆς ἀντιμισθίας τοῦ λεξικοῦ, χωρὶς οὐδὲ λεπτὸν νὰ φέρῃ ὠφέλειαν.

Ὁσάκις δ᾽ ἐδυνάμην, στιγμὰς ὑποκλέπτων, ἔγραφον καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας, οἵου δήποτε κόμματος, διότι εἰς οὐδὲν ἀνῆκον,

καθ᾽ ὃ οὐδέτερον τῶν ἀντιφερομένων ἐθεώρουν, ὡς τὰ ἐθνικῶς συμφέροντα ἐκτιμῶν καὶ πρεσβεῦον· ἔγραφον δ᾽, οὐχὶ ἄρθρα πολιτικά, ἀλλὰ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἃ ἐθεώρουν ἐθνικῶς χρήσιμα, οἷον περὶ ἱδρύσεως Ἀκαδημίας, ἱδρύσεως ἐθνικοῦ Θεάτρου, ὀρθῆς χρήσεως τοῦ Ζαππαίου κληροδοτήματος, καὶ ἄλλων τοιούτων· ἀλλὰ τὰ ἄρθρα μου οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον εἷλκον τὴν προσοχὴν ἐκείνων· κἂν δι᾽ οὓς ἐγράφοντο, καὶ ἦσαν αὐτὸ τοῦτο ματαιοπονία·

Ἀνάπλασις.

Ταχέως δὲ μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ καὶ εἰς ἄλλην ἀπασχόλησιν νὰ ἐπιδοθῶ. Μίαν ἡμέραν ἦλθε πρὸς ἐμὲ εἰς Κηφισσίαν ὁ τέως ἄγνωστός μοι κ. Διαλισμᾶς, μετὰ δύο ἄλλων κυρίων. Ἀπετέλουν δ᾽ ἐπιτροπὴν ἐρχομένην νὰ μοὶ προτείνῃ νὰ καταταχθῶ εἰς τὴν πρὸ ἑνὸς ἔτους συστᾶσαν Ἑταιρείαν τῆς ***Ἀναπλάσεως,*** ἧς σκοπὸς μοὶ ἐξήγησαν ὅτι ἦν ἡ δι᾽ ὀρθῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου καὶ καταλλήλου τάσεως τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς καταπολέμησις τῶν ὑλιστικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐν ὀνόματι καὶ κατὰ παρεννόησιν τῆς ἐπιστήμης διεδίδοντο, ἀπειλοῦσαι αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς κοινωνίας.

Τὴν πρότασιν ἔσπευσα νὰ δεχθῶ, καθ᾽ ὃ πληρέστατα ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς ἀρχάς, ἃς πάντοτε ἐπρέσβευον, καὶ ὁ σύλλογος εὐηρεστήθη νὰ μ᾽ ἐκλέξῃ πρόεδρον αὐτοῦ. Προτάσει δὲ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐμοῦ, ἡ Α. Β. Ὑ. ὁ Διάδοχος ἔνευσε νὰ δεχθῇ τὸν τίτλον «Ἐπιτίμου προέδρου», καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐπετηρίδα τοῦ Συλλόγου ἐδέχθη, ἐπὶ τῇ παρακλήσει μου, νὰ προεδρεύσῃ τῆς τότε τελεσθείσης ἑορτῆς, καὶ ἔπραξε τοῦτο ἀξιοπρεπέστατα.

Ὁ Σύλλογος ἐξέδιδε περιοδικόν, σκοπὸν ἔχον κύριον νὰ πραγματεύηται τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα ὑπὸ τὴν ἔποψιν, ἣν αὐτὸς ἐπεδίωκεν. Ἀπετάθη δὲ καὶ εἰς πλείστους κληρικούς τε καὶ λαϊκούς, ζητήσας τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τῶν καταλληλοτέρων τρόπων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπεδίωκεν. Εἰς ἀμφότερα δέ, εἴς τε τὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ, καὶ εἰς τὰς γνωμοδοτήσεις

ταύτας τὴν κυριωτάτην ἀῤῥωγὴν εὗρε παρὰ τῷ ἐν Τεργέστῃ οἰκοῦντι σοφῷ κ. Ἀ. Σκαλτσούνῃ, οὗ καὶ τὰ ἄρθρα ὁ Σύλλογος κατόπιν εἰς πολύτιμον βιβλίον ἐξέδωκεν. Ὅτε δ᾽ ὁ Σύλλογος προὐτίθετο νὰ πανηγυρίσῃ δι᾽ ἀξιολόγου τινὸς ἔργου τοὺς γάμους τοῦ Ἐπιτίμου αὐτοῦ Προέδρου, τοῦ Διαδόχου, ὁ κ. Σκαλτσούνης ἐπρότεινε νὰ ἱδρυθῇ παρ᾽ αὐτῷ Ταμεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ***Κωνσταντίνου*** καὶ ***Σοφίας,*** δι᾽ οὗ νὰ μισθοδοτοῦνται ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἱεροκήρυκες τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐξυπηρετοῦντες. Ἀνήγγειλε δ᾽ ὅτι οἱ ἐν Τεργέστῃ ὁμογενεῖς ἦσαν πρόθυμοι νὰ καταβάλωσιν ἄφθονα πρὸς τοῦτο κεφάλαια. Καὶ ἡ μὲν πρότασις ἐνθουσιωδῶς ἐνεκρίθη. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα καὶ κατ᾽ ἐμὴν καὶ κατ᾽ ἄλλων πρότασιν δὲν ἐγένετο δεκτόν, καὶ διότι δικαίωμα δὲν εἴχομεν νὰ δώσωμεν αὐτὸ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἀπόντος τότε Διαδόχου, καὶ δι᾽ ἑτέρους λόγους, καὶ εἰς αὐτὸ ἀντικατέστη τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐκ Τεργέστης ἐπιτροπή, ἡ κομίσασα τὴν ἀληθῶς οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσότητα 37.000 δρ., δὲν ἀνελογίσθη νὰ ἐξηγήσῃ πρὸς τίνα σκοπὸν προσφέρει αὐτήν, καὶ οὕτω ἡ ἵδρυσις τοῦ Ταμείου ἐντελῶς ἀπέτυχε.

Κατὰ τὴν γενικὴν δὲ συνεδρίασιν τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐπρότεινα ἐγώ, πρόεδρος ἀντ᾽ ἐμοῦ νὰ ψηφισθῇ διηνεκὴς ὁ κατὰ καιρὸν Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, καὶ τοῦτο παρεδέχθη ὁ Σύλλογος, ψηφίσας ἐμὲ ***ἰσόβιον ἀντιπρόεδρον.***

Δυστυχῶς δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δυσάρεστοι συνέβησαν περιπέτειαι, καὶ τὴν ὑπόληψιν καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Συλλόγου διακινδυνεύσασαι. Τινὲς δυσηρεστημένοι διότι εἷς προστατευόμενος αὐτῶν κλητὴρ εἶχεν ἀντικατασταθῇ δι᾽ ἄλλου ὑπὸ τοῦ Γραμματέως κ. Διαλισμᾶ, τοῦ πρώτου συλλαβόντος τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀναπλάσεως, ἤγειραν ὑπονοίας κατὰ τῆς ἐντίμου διαχειρίσεως τῶν χρηματικῶν τοῦ Συλλόγου. Καὶ ἐγὼ μέν, ἀκροασθεὶς τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀντελήφθην ὅτι ἐπρόκειτο ἁπλῶς περὶ ἀνωμαλιῶν εἰς τὴν κράτησιν τῶν βιβλίων, αἵτινες ἦσαν φυσικώταται, καθ᾽ ὃ οὖσαι ἐμπεπιστευμέναι εἰς ταμίας καὶ γραμματεῖς μὴ ἐκλεγομένους ἐκ τῶν ἐμπείρων τῆς διπλο-

γραφίας. Ἐπρότεινα λοιπὸν ὅτι τὸ μόνον εὔλογον ἦν αἱ ἀνωμαλίαι νὰ καταδειχθῶσιν εἰς τοὺς ὑπολόγους, καὶ νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν τὰ βιβλία, ἵνα εὕρωσι καὶ ἐξηγήσωσι τὰς προσαπτομένας αὐτοῖς ἀταξίας. Ἀλλ' οἱ ἄλλως φρονοῦντες ἐπέμειμειναν νὰ πεμφθῶσι τὰ βιβλία ἐνσφράγιστα εἰς τὴν εἰσαγγελίαν καὶ οἱ ὑπόλογοι νὰ κατηγορηθῶσιν, ὡς σφετερισάμενοι ποσότητας, ὅσαι, τὸ περίεργον, δὲν ἦσαν οὐδ' ὅλα τοῦ συλλόγου τὰ εἰσοδήματα!

Ἀφ' ὅτου λοιπὸν εἶδον τὴν τάσιν ταύτην, ἀπέσχον ὅσον ἐδυνήθην, τοῦ νὰ παραστῶ πλέον εἰς τοῦ συλλόγου τὰς συνεδριάσεις, μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως (ἥτις εἰσέτι, καθ' ἣν στιγμὴν γράφω, μένει ἀνέκδοτος). Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἠναγκαζόμην, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι διηρχόμην τὸ θέρος ἐν Κηφισίᾳ, δεύτερον δὲ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Σύλλογος τῆς Ἀναπλάσεως συνέπιπτε σχεδὸν πάντοτε νὰ συνεδριάζῃ, ὅτε καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἀφ' οὗ δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐλλείπω, ὡς αὐτοῦ πρόεδρος.

Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία.

Ἄλλη ἐπιτροπή, ἐκ τοῦ Ἀρσακείου, ἦλθεν, ἀφ' οὗ μετῴκησα εἰς Ἀθήνας, νὰ μοὶ προτείνῃ τὴν προεδρείαν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ἀφ' ἧς ὁ κ. Μ. Μελᾶς εἶχεν ἀποσυρθῆ. Ἀλλὰ δὲν ἐδέχθην τὴν πρότασιν, διότι τὴν Ἑταιρείαν ταύτην ἐθεώρουν ἀνέκαθεν, ὡς διὰ κομματικοὺς λόγους παρεκβᾶσαν τοῦ ἀρχικοῦ της σκοποῦ. Συστᾶσα πρὸ πλείστων ἐτῶν, τῇ πρωτοβουλίᾳ ἰδιωτῶν, οἷς καὶ ἐγὼ αὐτὸς κατεταττόμην, πρὸς ἵδρυσιν σχολείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἢ μὴ Ἑλλάδι, ὅπου δὲν ἐπήρκουν οἱ πόροι ἢ δὲν ἔφθανεν ἡ ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐν συνεδριάσει τινί, προπαρασκευασθείσῃ ὑπὸ τοῦ τότε Προέδρου Γλαράκη καὶ τοῦ Γραμματέως Κοκκόνη, πᾶς ὁ τῆς Ἑταιρείας σκοπὸς μετετράπη εἰς ἁπλῆν σύστασιν παρθεναγωγείου ἐν Ἀθήναις. Ὡρμῶντο δ' οἱ ταῦτα ἐνεργοῦντες, ὡς

νομίζω ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ἀνωτέρω ἐξέθηκα, ἐκ τῆς προθέσεως τοῦ ν᾽ ἀνατρέψωσι τὸ Παρθεναγωγεῖον τοῦ Χίλλ, ὃ ὅλως ἀνυποστάτως ὑπώπτευον, ὡς προτιθέμενον νὰ μετατρέψῃ τὰς νέας Ἑλληνίδας εἰς Διαμαρτυρομένας. Καὶ ἐγὼ μέν, λαβὼν τον λόγον, ἐξέθηκα ὅτι οὐδὲν δικαίωμα εἴχομεν ν᾽ ἀνατρέψωμεν αὐτὰς τῆς ὑφισταμένης Ἑταιρείας τὰς βάσεις, ὅτι δὲ ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου τὸν κανονισμὸν εἶχεν ἤδη ἕτοιμον τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, οὗ τότε ἤμην ἐγὼ αὐτὸς Σύμβουλος, καὶ ὅτι εἴχομεν ἤδη γράψῃ εἰς Ἑλβετίαν, διευθύντριαν προσκαλοῦντες ἐκεῖθεν· ὥστε περιττὸν ἦν νὰ ἐξαντλήσῃ ὁ Σύλλογος τοὺς πόρους του πρὸς σκοπὸν ξένον αὐτῷ καὶ δι᾽ ὃν ἐλήφθη πρόνοια κυβερνητική. Ἀλλ᾽, ἰδὼν ὅτι ἐματαιολόγουν, ὅτι τὰ τῆς συνεδριάσεως ἦσαν πάντα προπαρασκευασμένα, καὶ ὅτι οἱ ὀργανώσαντες αὐτὰ εἶχον τότε καὶ πᾶσαν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως, ὥστε, ὅ,τι ἐψήφιζον ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς ἐπικεκυρωμένον, ἀπεχώρησα καὶ ἔπεμψα τὴν παραίτησίν μου ἐξ ἑταιρείας, ἥτις εἶχε παρεκβῆ τοῦ σκοποῦ της. Οὗτοι ἦσαν οἱ λόγοι δι᾽ οὕς, καὶ μετὰ πολλὰ ἔτη δὲν ἔκρινα εὔλογον νὰ δεχθῶ τὴν προσενεχθεῖσάν μοι προεδρείαν αὐτῆς· οὐδ᾽ ἐφαίνετό μοι μεταβαλοῦσα δι᾽ ἐμὲ τὴνθέσιν αὐτῆς ἡ περίστασις, ὅτι ὁ Ἀρσάκης, ὑπ᾽ εὐγενοῦς φιλοπατρίας ἐμπνεόμενος, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν προεκτεθέντων, ἐδωρήσατο τῇ Ἑταιρείᾳ ὅλην περιουσίαν, δι᾽ἧς ᾠκοδομήθη καὶ συνετηρεῖτο λαμπρὸν Παρθεναγωγεῖον, ἀνατρέφον μάλιστα τῶν εὐπόρων τὰς θυγατέρας, ματαιῶσαν ὅμως τὸν ἐθνικὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν εἶχεν ἱδρυθῇ ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία. Καὶ εἰς τὰ καθέκαστα δὲ ταύτης, ἰδιωτικῶς διοικουμένης, ἡ βελτίωσις δὲν ἐδύνατο, κατ᾽ ἐμέ, νὰ ἐπέλθῃ ἢ ἐνεργείᾳ τῆς Κυβερνήσεως, ἧς πρώτης καθῆκον ἦν νὰ κανονίζῃ τὰ περὶ μορφώσεως διδασκαλισσῶν.

Σύλλογος Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Τόσῳ προθυμώτερον δ᾽ ἐδέχθην τὴν γενομένην μοι πρότασιν, τοῦ νὰ καταταχθῶ εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ ***Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων,*** διότι οὗτος, πρωτοβου-

λίᾳ λογίων τινῶν (Δοσίου, Περ. Ἀργυροπούλου, Σαμουρκάση καὶ ἄλλων, οἷς, κληθείς, συνέπραξα καὶ ἐγώ), εἶχε συστηθῆ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἵνα πληρώσῃ τὸ κενόν, ὃ εἶχεν ἀφήσῃ ἡ ἐκτροχιασθεῖσα Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία. Τοῦτον ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς μου ἐκ Γερμανίας εὗρον προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ φίλου μου Κωνστ. Παπαῤῥηγοπούλου, ὅστις ὅμως δυσαρεστηθεὶς ἐξ ἐπεμβάσεων τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τοῦ τελευταίου ὑπουργείου (Δεληγιάννη), παρῃτήθη, καὶ ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ κ. Πασπάτη, ἀνθ᾽ οὗ, ἐπίσης μετὰ ἓν ἔτος παραιτηθέντος, ἐξελέγην ἐγώ, ἔμπειρον βοηθὸν ἔχων τὸν Γραμματέα κ. Ἀ. Βρυζάκην.

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν εἰς Κηφισίαν ἄφιξίν μου ἀπεφασίσθη καὶ ἡ τύχη τῆς θυγατρός μου Ἑλένης. Ὅτε ὁ πρίγκηψ Λοβάνωφ εἶχε ζητήσῃ τὴν Χαρίκλειαν εἰς γάμον, τότε καὶ ἕτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Ῥωσσικοῦ ναυτικοῦ, ὁ κ. Πετρώφ, ἐζήτησε καὶ αὐτὸς τῆς Ἑλένης τὴν χεῖρα, ἄπορος μὲν καὶ αὐτός, ἀλλὰ γενικῶς ἐπαινούμενος. Καὶ πᾶσα μὲν ἀπόφασις εἶχε τότε ἀναβληθῆ. Ὅτε δέ, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπανέλαβε τὴν πρότασίν του δι᾽ ἐπιστολῆς, καθῆκον ἐνόμισα νὰ τῷ καταστήσω πρὸ παντὸς γνωστὴν τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἡ οἰκογένεια εἶχε προέλθῃ. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐχ᾽ ἧττον ἐπέμεινε, δὲν ἐνόμισα ὅτι ἐδικαιούμην περαιτέρω νὰ ἐπιμείνω, καὶ οὕτω, τῇ 25 Ὀκτωβρίου (6 Νοεμβρίου), ἀπῆλθεν ἡ Ἑλένη διὰ θαλάσσης εἰς Βέλγιον πρὸς τὸν ἐκεῖ, ἐπὶ συμπληρώσει τῶν στρατιωτικῶν του σπουδῶν, διατρίβοντα ἀδελφόν της Εὐγένιον μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῆς ἀδελφῆς Αἰμυλίας. Καθ᾽ ὁδὸν δ᾽ εὗρε πᾶσαν συγγενικὴν ὑποστήριξιν καὶ περιποίησιν παρὰ τῆς κυρίας Ῥῶσσελ, Ἑλληνίδος συζύγου τοῦ ἐν Ἀθήναις Βέλγου προξένου, καὶ παρὰ τοῦ στρατηγοῦ κ. Τὺῤῥ κατ᾽ ἐμὴν σύστασιν παρ᾽ ἀμφοτέροις. Ἐτελέσθησαν δ᾽ οἱ γάμοι ἐν Βρυξέλλαις, παρουσίᾳ καὶ τοῦ ἐκεῖ πρέσβεως τῆς Τουρκίας, τοῦ ἀρίστου φίλου μου Στεφάνου τοῦ Καραθεοδωρῆ, καὶ οἱ νεόνυμφοι ἀπῆλθον εἰς Πετρούπολιν, συμπαραλαβόντες καὶ τὴν θυγατέρα μου Αἰμυλίαν.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ὁ υἱός μου Εὐγένιος, ἐκπνευσάσης τῆς πρὸς σπουδὴν ἀδείας του, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, καὶ ἀνέλαβε τὴν ὑπη-

ρεσίαν του, ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ ἱππικοῦ, διδάσκων εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ὑπαξιωματικῶν, μεταβὰς συνῴκησα μετ᾽ αὐτοῦ (ἐν ὁδῷ Κάνιγγος ἀρ. 16) ἐπὶ ὑποτροφίᾳ, τὸ ἐπίλοιπον τῆς συντάξεως διανέμων εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας μου.

Θέατρον.

Ἐνταῦθα καὶ εἰς ἄλλην ἐπιμέλειαν προεκλήθην καὶ δὲν ἐνόμισα ἄσκοπον νὰ ἐπιδοθῶ. Τὸ ἀρχαῖον Θέατρον τοῦ Σανσώνη εἶχεν ἐνοικιάσῃ δι᾽ Ἑλληνικὰς παραστάσεις ὁ κ. Ταβουλάρης, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν εἶχον ὑποστηρίξῃ ἄλλοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε τρεῖς οἰκίας, ἃς κέκτηται ἤδη ἐν Ἀθήναις, μοὶ ἐπέδειξεν ὡς προϊόντα τῶν ἐξ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς κερδῶν του. Ἐλθὼν λοιπὸν πρὸς ἐμὲ ὁ κύριος οὗτος, μοὶ ἐζήτησε ν᾽ ἀποτελέσω ἐπιτροπὴν μετὰ τοῦ κ. Σ. Λάμπρου, Ν. Πολίτου, Δ. Μ. Καλλιφρονᾶ καὶ τοῦ κ. Καμπούρογλου, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Καὶ οὐδέποτε μὲν ἔπαυσα πρεσβεύων, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον ἐστὶ δι᾽ ἡμᾶς ἓν τῶν σπουδαιοτέρων στοιχείων τῆς ἐθνικῆς προόδου, σχεδὸν ἐπίσης ἀναπόφευκτον, ὡς αὐτὰ τὰ δημόσια σχολεῖα· ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον εἶπον τῷ κ. Ταβουλάρῃ ὅτι, πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται κυβερνητικὴ ἐνέργεια, οὐδ᾽ ἀρκεῖ ἰδιωτικὴ ἐπιτροπή, ἐν Κωνσταντινουπόλει δ᾽ ὅτι ἐπέτυχον αἱ ἐμαὶ προσπάθειαι, διότι ἐγὼ ἤμην τότε ἐκεῖ ἡ ἀρχή. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν εἶδον ἐπιμένοντα, ἐδέχθην, καὶ παρευρισκόμην σχεδὸν εἰς πᾶσαν παράστασιν. Ἡ ἱκανότης τινῶν ἐκ τῶν αὐτοδιδάκτων τούτων ἠθοποιῶν ἀληθῶς μ᾽ ἐξέπληττε. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἦτο, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, παρὰ πᾶσιν ἀνάλογος, καὶ πᾶσα ἑνότης ἔλειπεν εἰς τὰς παραστάσεις. Ἀλλ᾽ ὅ,τι πολὺ λυπηρότερον μ᾽ ἐξέπληττε, ἦν ἡ ἐντελὴς ἀμεριμνεία τῆς Κυβερνήσεως, μὴ ἀντιλαμβανομένης τοῦ καθήκοντος, ὃ εἶχε, τοῦ νὰ ἐνθαῤῥύνῃ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐξαιρέτου τούτου στοιχείου τῆς ἐθνικῆς προόδου, καὶ ἡ ἐν μέρει ἐξ αὐτῆς πηγάζουσα ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ. Ἡ περὶ τὸ Θέατρον μικρὰ πλατεία ἦν καὶ ἔμενε χῶρος εἰς ὃν ἐῤῥίπτοντο αἱ ἀκαθαρσίαι. Ἡ εἰς αὐτὸ

ἄγουσα ὁδός, σκοτεινή, ἄνευ οὐδεμιᾶς λυχνίας, ἦν βορβορώδης καὶ πλήρης παρεῤῥιμένων λίθων καὶ ἄλλης ὕλης οἰκοδομικῆς, ὥστε ἀκινδύνως ὑπὸ τῶν φοιτώντων εἰς τὸ Θέατρον δὲν διεβαίνετο. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἦσαν ὀλίγιστοι· ἐκ τῶν κυβερνώντων οὐδεὶς ποτέ· καὶ ἐν γένει τὰ θεωρεῖα ἔμενον σχεδὸν πάντοτε πάντα κενά, καὶ αὐταὶ τῆς αἰθούσης αἱ ἕδραι ὑπὸ σπανίων κατείχοντο· δι᾽ ὃ καὶ μέχρι τέλους ὁ θίασος ἐν ἀπογνώσει κατέλιπε τὰς Ἀθήνας, καὶ μετέβη εἰς πόλεις ἐπαρχιακάς, ἔνθα ἔτυχε καλητέρας δεξιώσεως.

Ὁλλανδικὴ Ἑταιρεία.

Καὶ ἄλλη δέ τις μοὶ ἐπεβλήθη μέριμνα, ἣν καθῆκον ἐνόμισα νὰ δεχθῶ. Ἡ ἐν Ὁλλανδίᾳ πρὸ ὀλίγου συστᾶσα ***Φιλελληνικὴ Ἑταιρεία,*** ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ διατηρήσῃ καὶ ἐκτείνῃ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ ἐκπαιδευτήρια, καὶ πρὸς τοῦτο ν᾽ ἀντικαταστήσῃ καὶ τὴν παρ᾽ ἡμῖν προφορὰν τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς μόνην ὀρθήν, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐράσμου καθιερωθεῖσαν, εὐηρεστήθη νὰ μὲ τιμήσῃ διὰ τοῦ τίτλου «Ἐπιτίμου Προέδρου,» ὃν ἐγὼ προθύμως ἐδέχθην, διότι αἱ περὶ προφορᾶς ἰδέαι καὶ ἀρχαὶ αὐτῆς ἦσαν πάντοτε αἱ ἐμαί, καὶ εἶχον προσπαθήσῃ νὰ συστήσω καὶ εἰσαγάγω αὐτὰς καὶ ἐν Ἀμερικῇ, καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἅμα δ᾽ ἐγκαταταχθεὶς εἰς τὴν Ἑταιρείαν, ἑσπέραν δέ τινα ἠγόρευσα διὰ μακρῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ τῷ Παρνασσῷ περὶ τοῦ θέματος τούτου, καὶ ἠθέλησα καὶ δι' ἐφημερίδων νὰ προκαλέσω τὴν κοινὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τοῦ κατ' ἐμὲ μεγάλως τὴν Ἑλλάδα ἐνδιαφέροντος· ἀλλά, δυστυχῶς, ἐκεῖναι, εἰς ἃς ἀπετάθην, ἦσαν ἐκ τῶν ἢ μόνα πολιτικά, ἢ μᾶλλον κομματικά, ἢ μόνον προσοδοφόρα ἄρθρα δεχομένων. Ἔκτοτε ἤλπισα νὰ κατορθώσω δραστηριωτέραν τινὰ ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς Φιλελληνικῆς Ἑταιρείας, συμπράξει τοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Λάμπρου, ὅστις, ἐπὶ τῇ ἐμῇ προτάσει, ἐξελέγη ἐπίτιμος αὐτῆς γραμματεύς, καὶ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς κατώρθωσα μὲν νὰ ψηφισθῇ ἐτησία τις

συνδρομὴ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπστημίου, ἀλλ' ἄλλως ἀπέτυχον ἐντελῶς, διότι εἰς τοὺς διδάσκοντας ἤδη εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα, οὗ ἄλλοτε ἀπετέλουν μέρος, εἶχον ἀποβῆ ξένος καὶ ἄγνωστος. Οὕτω, λαβὼν παρὰ τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφον, καθ' ὃ ἐν γενικῇ συνεδριάσει εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς προφορᾶς, καὶ περὶ τοῦ ἄν, δεκτῆς γενικῶς γενομένης τῆς καθ' ἡμᾶς, δὲν ἦτο δυνατόν, ὡς πρός τινας λεπτομερείας, νὰ δειχθῶμέν πως συμβιβαστικοὶ πρὸς τοῦ Ἐράσμου τὸ σύστημα, ἔπεμψα ἔγγραφον ἐπισήμως εἰς τὴν πρυτανείαν, ἐκφράζων μὲν τὴν ἐμὴν γνώμην, ὅτι περὶ τοιούτου συμβιβασμοῦ οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ γίνῃ λόγος, παρακαλῶν δὲ νὰ προκληθῇ γνωμοδότησις τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς. Ἀλλ' εἰ καὶ μετὰ παρέλευσιν μηνῶν ἐπανέλαβον τὴν πρότασίν μου, ἔτος παρῆλθε χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐνεργηθῇ καὶ οὐδεμία νὰ μοὶ δοθῇ ἀπάντησις, δι' ὃ μεγάλη καὶ διὰ τοῦτο ἦν ἡ στενοχωρία μου, διότι ἐνόμιζον ἐθνικῶς ἀσύμφορον νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῶν ξένων Ἑλληνομαθῶν καὶ φιλελλήνων τὴν περὶ τοιούτου ἐθνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ συμφέροντος ἀκατανόητον ἀκηδείαν τῶν ἡμετέρων λογίων. Προσέτι ἐπρότεινα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν χορηγίαν παρασήμου εἰς τοὺς δύο βαθεῖς Ἑλληνιστὰς ἐν Ἀμστελοδάμῳ, τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας, εἰς ἔνδειξιν ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀναγνωρίζονται ἐν Ἑλλάδι· καὶ ἔλαβον μὲν αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν· ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις πρὸ πολλῶν μηνῶν, καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ταῦτα γράφω δὲν ἐξετελέσθη.

Ὄθων.

Ἐν ἔτει 1888 σπουδαῖον ἐπῆλθε συμβὰν εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ πολιτικὸς ἡμῶν πράκτωρ, ὁ ἀρχαῖός μου φίλος Ἀναστ. Βυζάντιος, μοὶ ἀνήγγειλε δι' ἐπιστολῆς του ὅτι ὁ κ. καὶ ἡ κυρία Ζερβουδάκη, ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ παροίκων Ἑλλήνων, συνήνουν εἰς ἣν αὐτὸς τοῖς ὑπέβαλε πρό-

τασιν τοῦ νὰ ζητήσωσι διὰ τὴν θυγατέρα των Ἀγγελικὴν εἰς γάμον τὸν υἱόν μου Ὄθωνα, ὅστις καὶ αὐτὸς συνήνει, καὶ ἐξητεῖτο καὶ ἐμοῦ τηλεγραφικῶς ἡ συναίνεσις. Ἐπειδὴ δ' ὁ Βυζάντιος θερμῶς μοὶ ἐπήνει τὴν νέαν, καὶ εἶχον πᾶσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ, αὐθημερὸν δ' ἔλαβον ἐπιστολὴν καὶ τοῦ Ὄθωνος τὰ αὐτὰ συνομολογοῦντος, ἔσπευσα τηλεγραφικῶς νὰ πέμψω συγκατάθεσιν καὶ εὐχάς. Μετὰ μικρὸν δὲ προσκληθείς, ἀπῆλθον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τοῦ γάμου τὴν τελετήν, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐφιλοξενήθην εἰς τὴν λαμπρὰν οἰκίαν τῶν νέων μου συγγενῶν. Μετὰ μεγίστης δὲ χαρᾶς ἐγνώρισα τὴν περικαλλεστάτην καὶ ὑπὸ πλείστων πλεονεκτημάτων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγωγῆς κεκοσμημένην μέλλουσαν θυγατέρα μου, καὶ προσέτι τοὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιολόγους γονεῖς της, μεθ' ὧν τάχιστα μὲ συνέδεσε φιλία στενή. Προσέτι δέ, ἦν δι' ἐμὲ πολύτιμος ἡ εὐκαιρία αὕτη τοῦ νὰ γνωρισθῶ μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν, οἵτινες διὰ τῆς ἐργατικότητος, τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν Ἑλληνικῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, ἐφαίνοντο τοὺς Πτολεμαϊκοὺς χρόνους ἐξακολουθοῦντες καὶ παρατείνοντες. Κατὰ μέρος ἡ ἀρίστη πολλαχοῦ ῥυμοτομία τῆς πόλεως ἦν ἔργον αὐτῶν, καὶ ἐπεσκέφθην τὰ δημόσια καταστήματα, εἰς ἃ συνήρχοντο δι' ἀναγνώσεις ἢ διὰ τὰς ὑποθέσεις των, καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἰδίως δὲ τὸ ἐπισημότερον πάντων, τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πατριώτου κ. Ἀβέρωφ, ἱδρυθὲν καὶ διατηρούμενον, εἰς ὃ ὅμως, ἵνα διατηρῇ, φαίνεται, ἀκραιφνῆ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἀπήντησα ἔριν μεταξὺ δύω τῶν διδασκαλισσῶν, ἣν ἐπροσπάθησα νὰ κατευνάσω. Ἐπεσκέφθην δέ, μετὰ τοῦ πράκτορος κ. Βυζαντίου, δὶς καὶ τὸν Ἀντιβασιλέα, παρ' ᾧ ἔλαχον φιλοφρονεστάτης ὑποδοχῆς, καὶ ὅστις μοὶ ἐφάνη νέος νουνεχὴς καὶ ὑπ' ἀριστων ἐμπνεόμενος αἰσθημάτων. Τοῦτο μ' ἐνεθάῤῥυνε καὶ εἰς τὸ νὰ τῷ διηγηθῶ, ὅτι μετ' ἐκπλήξεως καὶ λύπης εἶχον ἀκούσῃ ποτὲ τοῦ θείου του, μεθ' οὗ εἶχον ἐκπλεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ «λαὸς δὲν ὑπάρχει.» Τὰς ἀρχὰς ταύτας οὐδόλως ἐπεδοκίμαζεν ὁ Κεδίβης, καί, ἀφ' ὅτου ἀντεβασίλευεν, εἶχε πράξῃ πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὅπως βελ-

τιώση τὴν τύχην τοῦ λαοῦ. Ἐκ τούτου δέ, ὥς τινες τῶν ἡμετέρων οἱ ἴδιοι μοὶ εἶπον, προέκυψε κατὰ μέρος καὶ ἡ μετρίασις τῶν κερδῶν αὐτῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλλήνων. Ἐν ἄλλοις δὲ μοὶ ἐκαυχήθη ὁ Ἀντιβασιλεὺς ὅτι εἶχε μίαν σύζυγον, καὶ ἀπετροπιάζετο τὴν πολυγαμίαν· περὶ τῶν υἱῶν του δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι ἐσπούδαζον ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐπιστρέφοντες ὅτι θὰ ἐπεσκέπτοντο τὰς Ἀθήνας.

Ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου συνοδευόμενος μετέβην διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ εἰς Κάϊρον, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπεσκέφθην τὰς Πυραμίδας, ἐπέβην μέχρι τινὸς εἰς τὴν τοῦ Χέοπος, καὶ εἰσεχώρησα ἕρπων εἰς ἕνα τῶν περὶ αὐτὴν τάφων, τὸν ἐντὸς κατάγλυφον καὶ κατάγραφον, ἀποκομίσας τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ μεγάλη Πυραμὶς ἵστατο εἰς τὸ κέντρον εὐρυχώρου καὶ κανονικῶς κεχαραγμένου νεκροταφείου.

Τὴν δευτέραν δ' ἡμέραν περιῆλθον τὸ ἐν Καΐρῳ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, συνοδείᾳ μὲν καὶ τοῦ διευθυντοῦ, Γάλλου τινός, οὗ μοὶ διαφεύγει τὸ ὄνομα, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὑποδιευθυντοῦ κ. Brugsch, ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ φίλου μου, τοῦ ἐπισήμου Αἰγυπτιολόγου καὶ συντάκτου μεγάλου ἱερογλυφικοῦ λεξικοῦ. Αἱ συλλογαὶ τοῦ Μουσείου εἰσὶν ὑπὸ πάντα λόγον πολυτιμόταται, διατηρούμεναι μετὰ πλείστης προνοίας καὶ τάξεως. Τινὰ τῶν τεχνουργημάτων, ξυλουργὰ μάλιστα, καταδεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγύπτῳ εἶχεν ἔλθῃ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ τέχνη εἶχεν ἀφιχθῇ εἰς τὰ ὅρια τοῦ καλοῦ. Ὅ,τι δὲ μάλιστα εἵλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν μου ἦσαν τὰ ἀρτίως ἐκ τῶν λαρνάκων ἐξαχθέντα καὶ τῶν περιελισσόντων αὐτὰ δεσμῶν ἀπαλλαγέντα σώματα παναρχαίων Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν, ἅτινα, διὰ τῆς ταριχεύσεως, διετηροῦντο σχεδὸν ὡς οἷα ἔζων πρὸ τετρακισχιλίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, ἐν ᾧ τέως μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἶχε διατηρήσῃ ὁ Μανέθων, ἡ δ' ὕπαρξις αὐτῶν οὐχ ἧττον ἠμφισβητεῖτο μέχρις ἐσχάτων μεταξὺ μύθου καὶ ἱστορίας. Προσέτι δ' ἰσχυρῶς εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν μου καί τινες ὡραῖαι προσωπογραφίαι, εἰς μομμίας καὶ αὐταὶ προσηρτημέναι, οὖσαι δὲ γραφίδος οὐχὶ αἰγυπτιακῆς, ἀλλὰ προφανῶς ἑλληνικῆς, τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων,

σχεδὸν τὰ μόνα σωζόμενα πρωτότυπα ἔργα γραφίδος ἑλληνικῆς.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπιστροφήν μου ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι τοῦ υἱοῦ μου ὑπὸ τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σεβασμιωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, συνελθούσης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Ζερβουδάκη πάσης τῆς ἐκλεκτῆς κοινωνίας ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν, προσέτι καὶ Ὀθωμανῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Καΐρου, καὶ τὴν τελετὴν διεδέχθη χορὸς διαρκέσας μέχρι βαθείας νυκτός. Εἰς πάντων δὲ τὰ πρόσωπα, ἐγγύησις εὐτυχίας, ἔλαμπεν ἡ χαρά, διότι πᾶσα ἡ κοινωνία ἔτρεφε στοργὴν καὶ πρὸς τὴν νέαν νύμφην καὶ πρὸς τὸν υἱόν μου.

Κατῴκησαν δ' οἱ νεόνυμφοι προσωρινῶς εἰς ἰδιόκτητόν τινα ἔπαυλιν ἐν Ῥαμλαῖ, τῇ ὡραίᾳ παραλίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα καὶ δημόσιοι χοροὶ συνεχῶς δίδονται κατὰ τὸ θέρος. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἐγὼ μὲν ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας, ὅτε ὁ Ἀντιβασιλεὺς εὐηρεστήθη νὰ μοὶ πέμψῃ τὴν λέμβον του, ἵνα μ' ἐπιβιβάσῃ εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ δὲ νέον ζεῦγος ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ εἰς Γαλλίαν.

Ἀλλὰ δύο μῆνες δὲν εἶχον παρέλθῃ, καὶ φοβερὸς ἐνέσκηψε κεραυνὸς ἐφ' ἡμᾶς, ἀπροσδόκητον τοῦ Ὄθωνος τηλεγράφημα, ὅτι ἡ νεαρὰ καὶ θάλλουσα σύζυγός του, μετ' ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν ἐν Παρισίοις, ἀπέθανε! Ὀλίγαι δὲ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ μοὶ ἔφερε τῆς συμφορᾶς τὸ κορύφωμα. Μετὰ τὴν ἐπίσημον κηδείαν, ἡ νεκρὰ εἶχε κατατεθῆ εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας, μέχρις οὗ μετακομισθῇ καὶ ταφῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Καταβὰς δὲ μετὰ τοῦτο ὁ Ὄθων μόνος εἰς τὸ ὑπόγειον ἐκεῖνο, ἵνα τελευταῖον τὴν ἀποχαιρετίσῃ, ἐν στιγμῇ παραφορᾶς τῆς θλίψεως, ἐξεκένωσε δὶς εἰς τὸ στῆθός του τὸ πολύστροφον, ὃ πάντοτε ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ δύο σφαῖραι ἐνεπάγησαν εἰς τὸ σῶμά του. Ἐν ἀπελπισίᾳ ἔσπευσα νὰ τῷ γράψω ἀμέσως, οὐ μόνον ἐρωτῶν ἂν διατρέχῃ ζωῆς κίνδυνον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ αὐστηρῶς ἐλέγχων αὐτὸν διὰ πρᾶξιν, ἣν καὶ τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἠθικὴ ἀπολύτως ἀποδοκιμάζουσιν. Ἔλαβον δ' ἀμέσως ἀπάντησιν αὐτοῦ, ζητοῦντος συγγνώμην διὰ τὸ ἀπεγνωσμένον του κίνημα, γινόμενον, ὡς μοὶ ἔλεγεν, εἰς στιγμὴν καθ' ἣν τὸν

εἶχεν ἐγκαταλείψῃ πᾶσα σκέψις καὶ πᾶσα ἐκτίμησις τοῦ καθήκοντος. Μᾶς ἐπληροφόρει δ᾽ ὅτι ἐκ τῶν σφαιρῶν οἱ ἰατροὶ εἶχον ἐξαγάγῃ τὴν μίαν, τὴν δ᾽ ἄλλην, ἥτις δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξαχθῇ, ἀνεγνώρισαν ἀκίνδυνον. Ὅτε δὲ συνώδευε τὸ σῶμα τῆς φιλτάτης του Ἀγγελικῆς, κομιζόμενον εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον, διῆλθε διὰ τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν εἴδομεν ἀναῤῥώσαντα, εἰ καὶ ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε φέρων τὴν σφαίραν εἰς τὸ πλευρόν, ἀνίατον δὲ τὴν θλίψιν εἰς τὴν καρδίαν.

Ὀλύμπια.

Ἐντὸς τοῦ ἔτους 1888 ἐπερατώθη ἡ οἰκοδομὴ τοῦ καταστήματος τοῦ κληθέντος Ζαππαίου, καὶ τότε ἀπεφασίσθη νὰ τελεσθῇ ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀγνοῶ διατί, διακοπεῖσα βιομηχανικὴ ἔκθεσις. Ἡ ἔλλειψις χώρου δι᾽ αὐτὴν δὲν ἦν λόγος ἀποχρῶν, διότι ἀπὸ τοῦ 1859 τρὶς εἶχε τελεσθῇ, χωρὶς ὁ λόγος οὗτος νὰ τὴν ἐμποδίσῃ. Ἡ ἀληθὴς αἰτία ἦν ὅτι, οἱ ἀπὸ τῆς στάσεως κατὰ τῆς πρώτης μοναρχίας, καὶ κατὰ συνέπειαν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιβαλλόμενοι, ἦσαν τὸ πλεῖστον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὰ τοιαῦτα ἐθεώρουν ὡς δευτερεύοντα, καὶ συνήθως τὰ παρέβλεπον καὶ τὰ ἐλησμόνουν. Τότε ὅμως ἡ περάτωσις τῆς οἰκοδομῆς ἦν γεγονός, ὃ δὲν ἐδύνατο νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον. Παράδοξον δὲ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, πρῶτον μὲν ὁ λεγόμενος Διδασκαλικὸς Σύλλογος, εἶτα δ᾽ ἡ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως, μὲ προσεκάλεσαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς σύσκεψιν ἐπὶ τῇ προθέσει, ἣν συνέλαβον καὶ ὁ μὲν καὶ ἡ δέ, νὰ ὀργανώσωσι παράστασιν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικόν.

Εἰς ἀμφοτέρας λοιπὸν πορευθείς, παρέστησα αὐταῖς ἀλληλοδιαδόχως, πρῶτον μὲν ὅτι ἡ παράστασις, ἣν προὐτίθεντο, οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν μετὰ τῶν προθέσεων τοῦ Ζάππα, ἃς ἐγὼ ὑπὲρ πάντα ἐγνώριζον, διότι εἰς ἐμὲ εἶχεν ἐκθέσῃ αὐτὰς ἐν σειρᾷ ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν, ἃς ἐγὼ κατέθηκα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσω-

τερικῶν. Κατ᾽ αὐτὰς δὲ ἔπρεπε μὲν ἀνὰ πᾶσαν Ὀλυμπιακὴν πανήγυριν νὰ τελῆται καὶ μία θεατρικὴ παράστασις, ἀλλ᾽ αὕτη νέου πάντοτε δράματος νεοελληνικοῦ, τοῦ στεφανωθέντος ἐν τῷ διαγωνισμῷ τῆς ἐκθέσεως. Δεύτερον δ᾽ ἀνέπτυξα ὅτι, καὶ ἂν ὑπῆρχεν ἀνάγκη παραστάσεως ἀρχαίου δράματος, τοῦτο ὤφειλεν ἀναποφεύκτως νὰ διδαχθῇ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν καθ᾽ ἡμᾶς ὁμιλουμένην, ἕνεκα τῶν χορῶν· διότι, ἂν μὲν οὗτοι ἐψάλλοντο κατὰ μουσικὴν συντεθεῖσαν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χορῶν, οἵα φέρ᾽ εἰπεῖν ἡ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Μενδελσῶνος, αὕτη θ᾽ ἀπῄτει παρ᾽ ἡμῶν ὅλως παράτονον προφοράν, διότι ἡμεῖς πρὸ αἰώνων ἤδη τὰς ἐντόνους συλλαβὰς προφέρομεν ὡς μακράς, ὡς βραχείας δὲ τὰς ἀτονίστους, καὶ ἑπομένως, ἵνα ψάλωμεν κατὰ τὴν ἀρχαίαν προσῳδίαν τετονισμένας τὰς λέξεις «θέλω λέγειν», ἀνάγκη νὰ προφέρωμεν «θελῶ λεγεῖν». Ἂν δέ, ἕνεκα τούτου, ἀναθέσωμεν εἰς ἄλλους συνθέτας τὴν μελοποίησιν τῶν χορῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἡμετέραν προσῳδίαν, θὰ ἔπρεπε νὰ καταστρέψωμεν τὴν ἀρχαίαν προσῳδίαν καὶ νὰ μελοποιήσωμεν ἄμετρον καὶ πεζὸν λόγον. Τὸ μόνον, ἑπομένως, ἀρχαῖον δρᾶμα, τὸ δεκτικὸν παραστάσεως παρ᾽ ἡμῖν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, θὰ ἦτον ὁ «Πλοῦτος» τοῦ Ἀριστοφάνους, διότι, εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν ἀνήκων, δὲν εἶχε χορούς. Ταῦτα, τοῖς εἶπον προσέτι, εἶχον πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀναπτύξῃ εἰς τὸν Πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας κ. Οὐάϊς, προτείναντά μοι νὰ διαπράξω τὴν παράστασιν αὐτῆς τῆς Ἀντιγόνης, κατὰ τοῦ Μενδελσῶνος τὴν μουσικήν, καὶ ὁ κ. Οὐάϊς, ἐννοήσας, ἐξετίμησε τὰς ἐνστάσεις μου, δι᾽ ὃ τότε, κατὰ προτροπήν του, μετέφρασα τὴν Ἀντιγόνην, καὶ μετὰ ταῦτα, ἕνεκα τῆς μουσικῆς συνθέσεως τοῦ Διαδόχου τοῦ Μέϊνιγγεν, τοὺς «Πέρσας» τοῦ Αἰσχύλου.

Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ἑκατέρας τῶν ἐπιτροπῶν ἢ δὲν ἐδύναντο ἢ δὲν ἤθελον νὰ ἐννοήσωσι τὰς παρατηρήσεις μου, εἰ καὶ πρό τινων ἐτῶν, προκειμένου νὰ διδαχθῇ ἀρχαῖον δρᾶμα, δι᾽ αὐτὰς βεβαίως ταύτας τὰς θεωρίας, ἐδόθη, ὡς ἔμαθον, οὐ μικρὰ χρηματικὴ ἀμοιβὴ διὰ μετάφρασιν ἄλλου τινὸς δράματος τοῦ Σοφοκλέους, εἰ καὶ ὑπῆρχε, καὶ ἐδύνατο νὰ διδαχθῇ ἀδαπάνως ἡ Ἀντιγόνη. Ἰδών, ἑπομένως, ὅτι ἐματαιολόγουν, ἀπέστην ἀπ᾽ ἀμ-

φοτέρων, καὶ ἐγένοντο αἱ παραστάσεις, ἡ μὲν κατὰ τὰς μελῳδίας τοῦ Μενδελσῶνος, ἥτις κατὰ τοῦτο ἀπέφυγε τὸ ἐλάττωμα τῆς παρατονίας, ὅτι μεταξὺ πάντων τῶν ἀκροατῶν οὐδὲ εἷς ὑπῆρχεν ὅστις ἐνόησε λέξιν τῶν ᾀδομένων, καὶ ἀντελήφθη τοῦ τονισμοῦ ἢ καὶ τῆς γλώσσης εἰς ἣν ἐψάλλοντο. Διὰ δὲ τὴν ἄλλην παράστασιν ἡ μουσική, ζητηθεῖσα, συνετάχθη ὑπό τινος Γερμανοῦ ἐν Μονάχῳ, νομίζω, δῆθεν κατὰ τὸν ἡμέτερον τονισμόν, καὶ ἀπετέλει ᾠδικὸν κυκεῶνα, ὅστις εὐτυχῶς οὐδ᾽ αὐτὸς ἐνοήθη ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν, ὥστε κατ᾽ ἀξίαν νὰ ἐκτιμηθῇ.

Ὅτε δ᾽ ἠνεῴχθη ἡ ἔκθεσις καὶ εἰσῆλθον τὸ πρῶτον εἰς αὐτήν, τότε ἐκορυφώθη ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἡ λύπη μου, τότε εἶδον ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐ. Ζάππα ζητηθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βουλανζὲ ἐξαισίως διαγραφὲν σκοπιμώτατα θεατροειδὲς σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς, ἐντελῶς παρεννοηθέν, εἶχε γελοίως διαστραφῆ, καὶ συνέκειτο ἐκ στρογγύλως λουτροειδοῦς αἰθούσης ἐν τῷ μέσῳ, οὐδένα σκοπὸν ἐχούσης, ἔκ τινων ὀπίσω κεκρυμμένων καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀνεξαρτήτων δωματίων, καὶ ἐκ περιβάλλοντος τὰ πάντα ἡμικυκλικοῦ διαδρόμου, καταλλήλου εἰς πᾶν ἄλλο ἢ εἰς ἔκθεσιν, διότι δι᾽ ὅλου αὐτοῦ ἡ ὅρασις δὲν ἐξετείνετο πέραν ὀλίγων βημάτων. Προσέτι δὲ ἐκοσμεῖτο καὶ ἡ κλιβανοειδὴς ἐκείνη αἴθουσα, καὶ ἡ εἴσοδος καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη διὰ μαρμαρίνων ἑρμῶν, κιόνων καὶ κιονοκράνων, ἐναντίον τῆς ῥητῆς παραγγελίας τοῦ δωρητοῦ, ἣν ἐδύναντο νὰ εὕρωσιν εἰς τὰς ὑπ᾽ ἐμοῦ, ὡς πολλάκις ἔγραψα, κατατεθείσας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἤ, ἂν αὐτὰς δὲν εὕρισκον, ἠξεύροντες ὅτι ἐγὼ ἤμην τοῦ Ζάππα ὁ ἀνταποκριτὴς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, νὰ μὲ συμβουλευθῶσι κἂν ἐπ᾽ αὐτῆς, ἀφ᾽ οὗ καιρὸν καὶ ἀνάγκην δὲν εἶχον νὰ προσφεύγωσι δι᾽ ἄλλας «εἰς τὰς γνώσεις καὶ εἰς τὴν πεῖραν μου», δι᾽ ὃν λόγον μοὶ ἔγραψαν εἰς Βερολῖνον ὅτι ἀνεκαλούμην.

Οἰκτρὰν δ᾽ ἐνεποίησεν εἰς ἐμὲ ἐντύπωσιν ὅτε εἶδον εἰς τὸν κυκλοτερῆ καὶ ἄσκοπον ἐκεῖνον πρόδομον περικρεμαμένας πυκνὰς ἐπιγραφάς, ὧν αἱ μὲν ἔφερον τὸ ὄνομα «Ζάππας», τοῦ μεγάλου δωρητοῦ, οὗ αἱ διατάξεις παρενοήθησαν καὶ παρημελήθησαν, ἐναλλὰξ δὲ «Δ΄. Ὀλυμπιάς», δι᾽ ἔκθεσιν τελουμένην εἰκοσιεννέα ἔτη

μετὰ τὴν πρώτην, ἤ, κατὰ λυπηρὰν καὶ τὴν Ἑλλάδα αἰσχύνουσαν ἄγνοιαν, ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς ἦν διάστημα τετραετηρικόν, ἢ κατὰ περιφρόνησιν τῶν τε ἀρχαίων ἱστορικῶν διατάξεων καὶ τῶν ῥητῶν προθέσεων τοῦ δωρητοῦ, θελήσαντος ν' ἀνασυστήσῃ τὰς τετραετεῖς Ὀλυμπιάδας, ὡς μέτρον τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἅπαξ λοιπὸν περιελθὼν τὸ κατάστημα, ἀνεχώρησα, ἐπὶ σκοπῷ ποτὲ πλέον νὰ μὴ ἐπανέλθω, καὶ τὴν λύπην μου ηὔξησεν ἡ θέα τοῦ πέριξ χώρου, ὃν εἶδον διασκευαζόμενον εἰς κῆπον πρὸς τέρψιν τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν, ἀντὶ εἰς πεδίον γυμνικῶν ἀγώνων, οἵτινες ἦσαν ἡ ἀρχικὴ καὶ πρωτίστη πρόθεσις τοῦ δωρητοῦ· ἀντὶ δὲ παντὸς γυμναστηρίου, εἶδον κατασκευασθὲν παρὰ τῷ Ἰλισσῷ «Ῥωσσικὸν ὄρος»!, εἰς ὃ οἱ βουλόμενοι προσήρχοντο ἐπὶ πληρωμῇ. Ἦν δ' ἡ πρόθεσις τοῦ Ζάππα νὰ χρησιμεύῃ τὸ κατάστημά του, εἰς τὰ μεταξὺ τῶν ἐκθέσεων διαστήματα, εἰς σχολεῖον τελειοποιήσεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας· ἀλλ' οὔτε οἷον ἱδρύθη ἐδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον, οὔτε τις προσοχὴ εἰς αὐτὸν ἐδόθη, εἰ καὶ ἐγὼ δὲν ἔλειψα ἐπανειλημμένως νὰ γράψω περὶ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδεμία προσοχὴ ἐδόθη εἰς τὰ γραφόμενά μου.

Μιᾶς ὅμως τῶν διατάξεων τοῦ δωρητοῦ εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἐκτέλεσις, ἀλλὰ καὶ αὕτη οὕτως ἀτάκτως καὶ ἀδεξίως, ὥστε ὀλίγον ἀντεστοίχει εἰς τὸν σκοπὸν ἡ ἐκτέλεσις. Ὁ κανονισμὸς ὥριζε, μεταξὺ ἄλλων ἀγώνων, καὶ δραματικόν, καὶ τὸ στεφανωθὲν δρᾶμα νὰ διδάσκηται ἀπὸ σκηνῆς κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς τετάρτης Κυριακῆς τῆς ἐκθέσεως, ἥτις θὰ ἦν τῶν ἀγώνων ἡ τελευταία ἡμέρα. Ἀλλὰ τοῦτο ἵνα γίνῃ, ἔπρεπεν οἱ ἠθοποιοὶ νὰ ἔχωσι τοὐλάχιστον ἕνα μῆνα, ἵνα διδαχθῶσι τὸ δρᾶμα, καὶ οἱ κριταὶ ἵνα ἀναγνῶσιν αὐτὸ καὶ τὰ συναγωνιζόμενα, ἔπρεπεν ὁ δραματικὸς οὗτος διαγωνισμὸς νὰ ἄρχηται ἑπομένως τοὐλάχιστον δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐκθέσεως. Τούτου μὴ γενομένου, περὶ παραστάσεως οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ γίνῃ λόγος, καὶ αὐτὴ ἡ κρίσις ἀνεγνώσθη μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως. Προσεκλήθη δὲ πρὸς τοῦτο ἡμέραν τινὰ (οὐχὶ ἑσπέραν) εἰς τὸ νεόδμητον Θέατρον τοῦ Συγγροῦ πᾶσα ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Συμπροσεκλήθην δὲ καὶ ἐγὼ καὶ παρέστην εἰς τὴν

συνέλευσιν ἐξ ἐνδιαφέροντος, διότι αὕτη ὅπως δήποτε ἀπέβλεπε τὴν φιλολογικὴν ἀνάπτυξιν. Τὴν ἔκθεσιν καλῶς καὶ εὐγλώττως συντεταγμένην, ἀνέγνω ὁ κ. Καμπούρογλους, ἐκδότης τῆς «Νέας Ἐφημερίδος.» Μετ' αὐτὸν δέ, προελθὼν εἰς τὸ βῆμα ὁ καθηγητὴς κ. Ἀναγνωστάκης, ἠνέωξε τὸ γραμμάτιον, τὸ περιέχον τὸ ὄνομα τοῦ βραβευθέντος ποιητοῦ· καὶ τὸ μὲν δρᾶμα ἔφερε τίτλον «ἡ Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν,» τὸ δ' ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἦν «Κλέων Ρ. Ραγκαβής!» Προσκληθεὶς τότε, ἠγέρθην συγκεκινημένος καὶ πλήρης ἐκπλήξεως, καὶ ἔλαβον τὸν στέφανον τὸν προωρισμένον διὰ τὸν νικητήν, καὶ προσέτι τὸ χρηματικὸν ᾆθλον, συνιστάμενον εἰς χιλίας δραχμάς, ἃς ὅμως οὐδόλως εἶχεν ὁρίσῃ ὁ δωρητής. Ἔλαβον δὲ καὶ πλείστων φίλων καὶ γνωρίμων τὰ συγχαρητήρια· ἀλλὰ τὸ δρᾶμα δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ σκηνῆς, ὡς ἦν ἡ διάταξις, διότι ἡ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπὴ εἰς ἄλλα εἶχε δαπανήσῃ, ἃ διέθετε χρήματα· μόνον δὲ μετὰ μῆνας εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἐν Μακεδονίᾳ ἐγένετο τοῦ δράματος τούτου παράστασις, καὶ τοιαύτην ἔσχε τὴν ἀντήχησιν, ὥστε θεατρώνης ἐκ Βιέννης ἐζήτησε τὴν ἄδειαν, διενεργείσας ἔμμετρον γερμανικὴν αὐτοῦ μετάφρασιν, νὰ τὸ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν σκηνήν του. Ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις προσέκρουσεν εἰς τὰς δυσχερείας τῆς μεταφράσεως.

Ἑστία.

Ταυτοχρόνως δ' ἀνάλογος καὶ οὐχ ἧττον ἀπροσδόκητος μοὶ ἐπεφυλάττετο εὐχαρίστησις. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους μοὶ εἶχε ζητήσῃ ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «τῆς Ἑστίας,» ν' ἀποτελέσω μέλος ἐπιτροπῆς, ἥτις θὰ ἔκρινε διαγωνισμὸν μυθιστορημάτων ὑπ' αὐτοῦ κηρυχθέντα. Καὶ ἀντέταξα μὲν ὅτι καιρὸν δὲν εἶχον διαθέσιμον· ἀλλ' ἐπειδὴ ῥητῶς δὲν ἠρνήθην, αἴφνης μετὰ μῆνας πολλούς, καὶ ἀφ' οὗ εἶχον λησμονήσῃ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, εἶδον βροχηδὸν πεμπόμενά μοι χειρόγραφα, ἅ, ἑκὼν ἄκων, ἐδέχθην ν' ἀναγνώσω. Εὗρον δ' αὐτά, μετ' ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀνάξια λόγου, ὃ ἀνεγνώρισαν καὶ πάντες οἱ συνάδελ-

φοί μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἓν ὅμως τῶν παρουσιασθέντων ἔργων, ὃ καὶ ἐγὼ αὐτὸς εὗρον προϊὸν βαθείας ἱστορικῆς μελέτης, καὶ προτερήματα ἔχον ὕψους καὶ συντάξεως, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἱκανῶς ἐνδιαφέρουσαν μυθιστορικὴν πλοκήν, ἔκριναν πάντες οἱ λοιποὶ ἄξιον βραβεύσεως. Ἐπειδὴ δ᾽ ἄλλο οὐδ᾽ ἐγὼ ἔβλεπον, εἰς ὃ βραβεῖον νὰ ἐδύνατο ν᾽ ἀπονεμηθῇ, συνετάχθην μετὰ τῶν λοιπῶν. Ὅτε λοιπόν, ὑπογραφείσης τῆς ἀποφάσεως, ἠνεώχθη ἐπισήμως τὸ γραμμάτιον, εὑρέθη ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου, καθ᾽ οὗ ἐγὼ μόνος εἶχον ἐγείρῃ ἐνστάσεις, ἦν... αὐτὸς ὁ υἱός μου, ὁ Κλέων. Καὶ τὸ μὲν βραβευθὲν διήγημα ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς Ἑστίας. Ἀλλὰ τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐκχωρηθέντος τότε περίπου εἰς ἄλλους συντάκτας, τὸ βραβεῖον, ἐκ διαφωνιῶν τῶν δύω διευθύνσεων, ἔμεινε μέχρι τοῦδε κἂν (1891) ἀναπότιτον.

Πολιτική.

Πάσης πολιτικῆς δ᾽ ἀναμίξεως ἐντελῶς ἀπέσχον ἀφ᾽ ὅτου ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐ μόνον, διότι οὐδεμίαν εἰς τοῦτο μοὶ ἐδίδετο ἀφορμή, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι, ἐκ τῶν πολιτικῶν μερίδων, ἃς εὗρον διαιρούσας τὴν Ἑλλάδα, οὐδεμίαν ἔβλεπον ἀνταποκρινομένην εἰς ἃς εἶχον ἰδέας περὶ τῆς πορείας, ἣν ὤφειλε νὰ βαδίσῃ ἡ Ἑλλὰς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μέλλοντος, ὃ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώκῃ. Τὴν αὔξησιν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ δι᾽ αὐξήσεως τοῦ δημοσίου χρέους δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐπιδοκιμάσω, διότι ἔκρινον ὅτι ἔθνος μικρὸν καὶ ἀσθενές, ὡς τὸ ἡμέτερον, οὐδὲν ὄφελος ἐδύνατο νὰ ἔχῃ, εἰς τοὺς ἐσχάτους δ᾽ ἐξετίθετο κινδύνους, ἂν ἤθελε νὰ ποιήσηται χρῆσιν τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων παρὰ τὴν θέλησιν τῶν μεγάλων ἐθνῶν, δυναμένων ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ ἐξαφανίσωσιν ἢ νὰ οὐδετερώσωσιν αὐτάς, μικρὰν δ᾽ εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν, ἐὰν εἶχε συμπράττουσαν τὴν Εὐρώπην. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν στρῶσιν τῶν σιδηροδρόμων ἐπίσης δὲν ἐθεώρουν ἔγκαιρον, ἂν ἐγίνετο δημοσίᾳ δαπάνῃ ἢ ἐγγυήσει, διότι, εἰ καὶ οἱ σιδηρόδρομοι εἰσὶν ἀληθὲς στοιχεῖον προόδου, οἱ ἐσωτερικοὶ ὅμως στενοί,

οἱ μὴ ἀπολήγοντες εἰς διεθνῆ, συνδέοντα τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Εὐρώπης, θὰ ἦσαν οἰκονομικῶς ἐπιβλαβεῖς μᾶλλον εἰς τὸ ἔθνος· καὶ ἀνελογιζόμην ὅτι ἐξ Εὐρώπης πολλάκις εἶχον γράψῃ προτρέπων τὴν Κυβέρνησιν νὰ ζητήσῃ τὴν διπλωματικὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων, ἵνα πεισθῇ ἡ Τουρκία νὰ δεχθῇ καὶ πρὸς τὸ παγκόσμιον καὶ πρὸς τὸ ἴδιον ἑαυτῆς συμφέρον, τὴν συνένωσιν τῶν σιδηροδρόμων της μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔλαβον περὶ τούτου ἀπάντησιν. Ἦν δ᾽ ἡ ἐμὴ στερεὰ πεποίθησις ὅτι τὸ ὑπέρτατον πολιτικὸν συμφέρον τῆς Ἑλλάδος συνίστατο, ἀφ᾽ οὗ διὰ τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος ἀνεδείχθη ἀξία τῶν ἡρώων, ἀφ᾽ ὧν κατήγετο, εἰς τὸ νὰ πείσῃ διὰ τῶν προόδων καὶ τῆς ἀναπτύξεώς της ἐν τῷ πολιτισμῷ τὴν Εὐρώπην ὅτι ἐστὶ προωρισμένη καὶ προπαρασκευασμένη εἰς τὸ νὰ καταστῇ χρησιμώτατος παράγων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσοῤῥοπίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Δυστυχῶς ὅμως ἔβλεπον τὴν πολιτικὴν ἡμῶν εἰς στενὰ καὶ κομματικὰ ζητήματα κυρίως περιοριζομένην, καὶ ὑπώπτευον τὴν πρώτην αἰτίαν τούτου ἀποδοτέαν εἰς αὐτὸ τὸ πολίτευμα, ἑπομένως μὴ ἐπιδεκτικὸν διορθώσεως ἀκινδύνου.

Ἀῤῥαβῶνες ἡγεμονικοί.

Οὐχ᾽ ἧττον ὅμως μεγάλως μὲ συνεκίνησε συμβὰν ὑπερτάτως μὲν πολιτικόν, ἀλλ᾽ εὐτυχῶς ἀνεξάρτητον πάσης Κυβερνητικῆς ἐνεργείας, ὁ ἀρραβὼν τοῦ Διαδόχου ἡμῶν μετὰ τῆς τρίτης ἀδελφῆς τοῦ νέου Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ἐκπλήρωσις ἀρχαίου ὀνείρου μου, περὶ οὗ ἄλλοτε καὶ εἶχον γράψῃ ἐκ Βερολίνου καὶ ὅτε, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, ἐπανέλαβον καὶ προφορικῶς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μοὶ ἐῤῥέθη ὅτι ὁ Διάδοχος ἐγνώριζε τὴν Ἡγεμονίδα, καὶ Αὐτῷ ἐναπέκειτο νὰ προτείνῃ καὶ πράξῃ κατὰ τὰς διαθέσεις του. Δὲν ἦν δὲ δυνατὸν νὰ μὴ μὲ πληρώσῃ χαρᾶς ἡ σύμπτωσις ὅτι ἐπρότεινε καὶ ἔπραξεν αὐτὸ ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἐγὼ προέτρεπον, καὶ νὰ μὴ θεωρήσω, ὡς ἄριστον κἂν οἰωνὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι δι᾽ ἐγκαρδίου δεσμοῦ συνεδέετο μετὰ μιᾶς τῶν ἰσχυ-

ροτέρων καὶ σοβαρωτέρων τῆς Εὐρώπης δυνάμεων, ἐξ οὗ, ἂν ἤξευρε νὰ δειχθῇ ἄξιος αὐτοῦ, μεγάλας ἐδύνατο ν' ἀρυσθῇ ὠφελείας. Οὐχ ἧττον δ' ἐχάρην καὶ διὰ τοὺς ἀῤῥαβῶνας τῆς χαριεστάτης ἡμῶν βασιλόπαιδος 'Αλεξάνδρας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς 'Ρωσσίας, τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Παύλου. "Οτε τὸ πρῶτον παρουσιάσθην εἰς τὸν Μέγαν Δοῦκα, δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τελευταίας ἀναχωρήσεώς του ἐξ 'Ελλάδος, τῷ εἶπον ἐν ἄλλοις ὅτι ἂν ἐπεκράτουν εἰσέτι παρ' ἡμῖν τὰ ἤθη τῶν 'Ομηρικῶν χρόνων, θὰ εἴχωμεν ἀφεύκτως Τρωϊκὸν πόλεμον, διότι ἦλθε νὰ μᾶς ἁρπάσῃ τὴν «'Ελένην ἡμῶν». "Ετρεφον δὲ τῷ ὄντι βαθεῖαν στοργὴν μετὰ σεβασμοῦ ὑπολήψεως πρὸς τὴν νεαρὰν ἡμῶν ἡγεμονίδα, ἀφ' ὅτου ἐν Γερμανίᾳ τὴν εἶχον συνοδεύσῃ εἰς ὁδοιπορίαν, καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἐγκατέλιπεν ὁριστικῶς τὴν 'Ελλάδα, ἤμην μᾶλλον τεθλιμμένος ἢ πολλοὶ τῶν δακρυόντων, εἴτε διότι παρεσύροντο ὑπὸ τῆς κοινῆς συγκινήσεως, εἴτε ἐξ ἐθιμοταξίας. Οὐχ ἧττον ὅμως ἀνεγνώριζον ὅτι καὶ αὕτη ἡ στενὴ συγγένεια ἐδύνατο, οὐχ ἧττον, ν' ἀποβῇ εὐεργετικὴ διὰ τὴν 'Ελλάδα.

Βαλτατζῆ.

'Εν τῷ ἰδιωτικῷ δὲ βίῳ μοὶ ἐπεφυλάττετο μία τῶν θλιβεροτέρων τοῦ βίου μου περιπετειῶν. Καὶ ἐν Κηφισσίᾳ καὶ ἐν 'Αθήναις τὸ προσφιλέστατον καταφύγιόν μου κατὰ πασῶν τῶν οἵων δήποτε δυσαρεσκειῶν καὶ ἀπογοητεύσεων, αἵτινες μὲ περιεστοίχιζον, ἦν ἡ οἰκία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐντίμου Εὐαγγέλη τοῦ Βαλτατζῆ, μεθ' οὗ ἀρχαία φιλία ἀδελφικὴ μὲ συνέδεεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τῆς συζύγου δ' αὐτοῦ Ζωῆς, τὸ γένος Καραθεοδωρῆ, οὔτε ἐν 'Ελλάδι, οὔτε ὅπου τῆς γῆς περιηγήθην, ἀπήντησά ποτε καρδίαν εὐγενεστέραν, πνεῦμα χαριέστερον, διάνοιαν ὀξυτέραν.

'Η φιλομάθεια καὶ ἡ πολυμάθεια αὐτῆς ἦν ἐκ τῶν σπανιωτάτων, καὶ βαθεῖαν ᾐσθανόμην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγαθότητά της, ὅτε, γινώσκουσα ὅτι ἐνδιεφερόμην εἰς καλὰς ἀναγνώσεις, ὀλίγος ὅμως μοὶ ἔμεινε καιρὸς δι' αὐτάς, ἐπὶ τῶν ἐπισκέ-

σκέψεών μου μοὶ ἀνεγίνωσκε μετ᾽ ἐξόχου φιλοκαλίας, καὶ εἰς οἵαν δήποτε γλῶσσαν,—διότι ἦν πασῶν ἐγκρατής,—ὅ,τι δήποτε εἶχεν ἀπαντήσῃ ἀπομνημονεύσεως ἄξιον. Ἡ ἰδία μετέφρασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τὴν πλήρη φιλελληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ περιήγησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κ. Ἔγγελ, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ περατώσῃ τὸ ἔργόν του.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξίν μου ἀπῆλθε μετὰ μιᾶς τῶν θυγατέρων της εἰς Βιέννην, ἔνθα ὑπεβλήθη εἰς ἐγχείρισιν, περὶ ἧς οὐδεὶς τῶν οἰκείων ἢ φίλων της προεγνώριζέ τι, διότι ποτέ, ὅτε ἔπασχεν, εἰς οὐδένα παρεπονεῖτο, οὔτε τὴν ἐγκατέλειπεν ἐπὶ στιγμὴν ἡ φαιδρότης τοῦ πνεύματός της. Ἐπανῆλθε δὲ μετά τινας ἑβδομάδας οὐχ ἧττον εὔθυμος ἢ πρίν, καὶ τότε μοὶ ἔδειξε τὴν ἀξιόλογον μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἔγγελ, μόνον δ᾽ ἀνησύχει διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ συζύγου της, προσβαλλομένου ἐνίοτε ὑπ᾽ αἰφνιδίας λιποθυμίας, ἢ ἀναισθησίας, ὅτε καὶ μόνη τὸν περιποιεῖτο καὶ τῷ ἐδαψίλευε πᾶσαν μητρικὴν σχεδὸν ἐπιμέλειαν.

Ἓν ἔτος δὲ μετὰ τὴν ἐγχείρισιν ἐκείνην εἶδεν αἴφνης ἐμπρός της τὸν υἱὸν τοῦ ἀρχιχειρουργοῦ, ὅστις εἶχεν ἐνεργήσῃ τὴν τομήν, χειρουργὸν καὶ αὐτόν, καὶ τότε ἐνεθυμήθη ὅτι τῇ εἶχεν ὑποσχεθῇ ἐπὶ τῆς ἐγχειρίσεως μετὰ ἓν ἔτος νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ, ὃ ἐκείνη εἶχεν ἐκλάβῃ ὡς ἀστεϊσμόν. Τότε ὅμως ἡ ἄφιξίς του ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη εὐτυχία, διότι, εἰ καὶ ἡ ἀνδρεία γυνὴ εἰς οὐδένα τι ἔλεγεν ἢ ἀπεδείκνυεν, ἀπό τινος ὅμως εἶχε πόνους δριμεῖς εἰς τὸ στῆθος, καὶ εἶχε πεισθῇ νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον, καὶ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν μοναχοῦ τινος, ὅστις ἠξίου ὅτι εἶχεν εὕρῃ τοῦ καρκίνου τὴν θεραπείαν.

Τὸν νέον ἰατρὸν μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ κ. Βαλτατζῆ ὡδήγησα ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ τῷ ἔδειξα τὰ ἐπισημότερα τῶν ἐρειπίων καὶ τὰς συλλογάς· τὴν δ᾽ ἐντύπωσιν, ἣν ταῦτα τῷ ἐνεποίησαν, μᾶς εἶπεν ὅτε κατερχόμεθα, ὅτι περίεργα μὲν εἰσὶ πάντα ταῦτα, ἀλλ᾽ εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ συντετριμμένα. Ἡμῶν δ᾽ ἡ σκέψις ἦν ὅτι, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, ὁ κύριος οὗτος διεκρίνετο μᾶλλον ὡς ἰατρὸς ἢ ὡς ἀρχαιολόγος.

Ἐξετάσας δὲ τὴν πάσχουσαν, ἀπεφήνατο ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη μικρᾶς ἔτι τομῆς, καὶ τῷ ὄντι, τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν του, ἐξετέλεσε τοιαύτην, ἀλλὰ μεγίστην ἀντὶ μικρᾶς, καὶ πολλοὺς ἐξήγαγεν ὄγκους. Ἦν δὲ λίαν περιχαρής, κηρύττων ὅτι πᾶς κίνδυνος ἐξέλιπεν ἔκτοτε, ὅτι ἐπὶ τρία τοὐλάχιστον ἔτη ἡ ὑγεία τῆς ἀσθενοῦς θὰ ἦν ἐντελῶς ἐξησφαλισμένη, καὶ μετὰ παρέλευσιν αὐτῶν, ἂν ἤθελεν ἀπαιτηθῇ καὶ ἄλλη ἐγχείρισις, ὅτι θὰ ἦν μικρὰ ὅλως καὶ ἄσημος.

Καὶ ἡ ἀνάῤῥωσις μὲν δὲν ἐχώρει τόσον ταχέως, ὅσον αὐτὸς ἀπηγγέλλετο. Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας τὴν ἐκήρυξεν ἐντελῶς ὑγιᾶ, τὴν συνώδευσεν ἅπαξ ἢ δὶς εἰς πεζὸν περίπατον, καὶ εἶτα ἀπῆλθε. Πάντες δ᾽ οἱ οἰκεῖοι καὶ φίλοι της ἐπέχαιρον εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῆς ἐγχειρίσεως, καὶ ἡ ἰδία τοὺς ἐνεθάῤῥυνε.

Τινὰς δ᾽ ἡμέρας μετέπειτα, ἀπερχόμενος κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τοῦ Εὐαγγέλη, ἵνα τῷ ἐξηγήσω τί μὲ εἶχε κωλύσῃ τὴν προτεραίαν τὸ ἑσπέρας νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ, ὡς ἔπραττον καθ᾽ ἑκάστην, εἶδον εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ, 50 βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οἰκίας των, τοιχοκόλλητον νεκρώσιμον ἀγγελίαν, καὶ πλησιάσας, ἵνα ἰδῶ ἂν ὁ ἀποθανὼν ἦν γνωστός μοι, ἀνέγνων μετὰ φρίκης ὅτι ὁ ἀποθανὼν εἶναι ὁ Εὐαγγέλης Βαλτατζῆς. Εἰσορμήσας εἰς τὴν οἰκίαν, εὗρον ἐκεῖ κλαυθμοὺς καὶ ὀδυρμούς, καὶ ἔμαθον ὅτι τὴν προτεραίαν, ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ περιπάτου μετὰ τῶν μικρῶν του ἐγγόνων, καὶ καθεσθεὶς εἰς τὴν τράπεζαν μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας, διὰ μιᾶς ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπέθανε!

Δὲν ἠξεύρω ἂν ἡ κυρία Ζωὴ εἶχε θεραπευθῇ, ὡς εἶπεν ὁ ἰατρός, ἢ τοὐλάχιστον ἂν προώδευεν ἡ θεραπεία της· ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ θαυμαστὸς ἡρωϊσμός της, ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς παθημάτων, ἐξέλιπε μέχρις ἴχνους προκειμένου περὶ τοῦ συζύγου της. Μετεβλήθη εἰς μὴ στειρεύουσαν κρήνην δακρύων, οὐδ᾽ ἦν εἰς κατάστασιν μίαν λέξιν νὰ προφέρῃ περὶ ἄλλου ἀντικειμένου. Ὅτε δὲ μόνον πάντα τὰ τέκνα της ἦλθον περὶ αὐτὴν ἐκ Βελγίου καὶ ἐκ Ῥωσσίας,

τότε πρῶτον, ἐνθυμηθεῖσα ὅτι εἶχε καὶ καθήκοντα μητρὸς νὰ ἐκπληρώσῃ, ἠσχολήθη μετ' ἀπεριγράπτου ἀνδρείας εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς περιουσίας, αἵτινες αὐτὰ ἀπέβλεπον. Μετ' ὀλίγον δὲ τῇ ἐπανῆλθον αὖθις φοβεροὶ πόνοι εἰς τὰς οὐλὰς τῶν τομῶν, αἵτινες ἢ δὲν εἶχον κλεισθῆ, ἢ ἠνεώχθησαν ἐκ νέου ὑπὸ τὰς φοβερὰς συγκινήσεις· καὶ μετὰ μακρὰς βασάνους, ἐν μέσῳ φρικτῶν ἀλγηδόνων, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀφαιρέσασα ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἓν τῶν πρωτίστων αὐτῆς ἐγκοσμημάτων, καὶ ἐμὲ στερήσασα, πλὴν τῶν τέκνων, ἃ ἔτι μοὶ μένουσι, τῆς μόνης ἄλλης παρηγορίας ἐν τῷ βίῳ, ἐν ᾧ τόσας ὑπέστην δοκιμασίας!

Παρ' Εὐγενίῳ.

Κατὰ τὸ ἑπόμενον δ' ἔαρ μετέβην εἰς τοῦ υἱοῦ μου Ἀλεξάνδρου τὴν ἔπαυλιν εἰς Κηφισσίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπεκατέστην εἰς τὴν νεόδμητον οἰκίαν τοῦ Εὐγενίου, ἔνθα πλεῖστον κατέτριβα χρόνον εἰς τὴν κατάταξιν τῆς βιβλιοθήκης μου, ἣν εὗρον ἐν πλήρει ἀταξίᾳ ἐντὸς ἀποθήκης δι' αὐτὴν μακρὰν τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου ἐνοικιασθείσης. Ἔκειτο δ' ἡ οἰκία τοῦ Εὐγενίου εἰς ἐσχατιὰν τῆς πόλεως πρὸς τὰ Β. Δ., εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πλατείας τῶν Ἀνακτόρων, κατὰ τὸ ἐμὸν οὐχὶ βραδὺ βῆμα, ὥστε ἤμην ἤδη περίοικος μᾶλλον ἢ Ἀθηναῖος. Ἡ δὲ ὁδός, ἐφ' ἧς ᾠκοδομήθη, ἐκλήθη τοῦ ***Μιχάλ Βόδα,*** ἀγνοῶ διατί. Πιθανῶς διότι διέρχεται δι' ἐδάφους, ὃ ποτὲ ἀπετέλει μέρος μεγάλου κήπου ἀνήκοντος πρὶν εἰς τὸν ***Μιχαὴλ Σοῦτσον,*** ὅστις ὅμως τὸ βάρβαρον καὶ κακόηχον ἐκεῖνο ὄνομα οὐδέποτε ἀπέδωκεν εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἣν καὶ ὅτε ἦν Αὐθέντης τῆς Μολδαυΐας ὠνειρεύετο, καὶ συνέπραξεν εἰς αὐτήν.

Παρνασσός.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὶς προσκληθεὶς παρευρέθην εἰς συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μ' ἐκλέξῃ πρόεδρον τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ τμήματος. Ὡς τοιοῦτος δ' ἀμέσως ἐπρότεινα τὴν ἐν τῇ μεγάλῃ κεντρικῇ αὐτοῦ αἰθούσῃ ἵδρυσιν μονίμου ἐκθέσεως Ἑλληνικῶν εἰκόνων. Τοιοῦτο κατάστημα δὲν ὑφίστατο εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι, καὶ αἱ ἀπό τινος ἀρχέγονοι μὲν καὶ μικραί, ἀλλ' ὅπως δήποτε μὴ παροράτεαι καὶ ἐμψυχώσεως δεόμεναι πρόοδοι εἰς τὴν τέχνην, ἔμενον ὅλως ἄγνωστοι καὶ ἀπαρατήρητοι, ἐνίοτε μόνον, ἐν ἀγνοίᾳ πάντων, εἰκόνος τινὸς ἐκτιθεμένης εἴς τι πιλοποιεῖον ἢ ἄλλο ἐργαστήριον. Κατὰ τὴν ἐμὴν πρότασιν, πᾶσαν εἰκόνα Ἕλληνος, ἢ καὶ ξένου ἐν Ἑλλάδι ἐργαζομένου, μὴ ἀποῤῥιπτομένην ὑπὸ καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένης, θὰ ὤφειλε νὰ ἐκθέτῃ ὁ Παρνασσὸς ὑποχρεωτικῶς ἐν τῇ αἰθούσῃ του ἐπὶ ἕνα μῆνα, ἢ καὶ μακρότερον, ἂν ἤθελε καὶ εἶχε τόπον, ν' ἀποδίδῃ ὅμως καὶ πρὶν τούτου εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ἂν ὑπ' αὐτοῦ ἐζητεῖτο. Οἱ προαιρούμενοι τῶν καλλιτεχνῶν θὰ ἐδύναντο νὰ ἐπιγράφωσι καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν εἰς ἣν θὰ προῃροῦντο νὰ πωλήσωσι τὸ ἔργον των, οἱ δ' ἄλλως θέλοντες, θὰ κατέθετον τὰ περὶ τῆς πωλήσεως, ἢ καὶ τὸ ὄνομά των, ἂν ἐπροτίμων νὰ μὴ γίνῃ κοινῶς γνωστόν, εἰς τὸ προεδρεῖον τοῦ τμήματος. Ἡ πρότασις αὕτη εὐθὺς ἐνεκρίθη καὶ ἐξετελέσθη, ἀτελέστατα ὅμως, διότι τὰ μέτρα, ἃ ἐζήτουν νὰ ληφθῶσι, παρημελοῦντο καὶ ἔμενον ἀνεκτέλεστα, ὥστε καὶ μετά τινας μῆνας τὸ σχέδιον ἀπέτυχεν. Οὐχ' ἧττον δὲ εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἐπωλήθησαν εἰκόνες τινές, αἵτινες ἄλλως ἔμενον ἄγνωστοι.

Ἕτερον δὲ μέτρον, ὃ ἐπρότεινα εἰς τὸ αὐτὸ τμῆμα, ἦν νὰ ἐρευνηθῇ ἂν ἦν δυνατὸν νὰ διασκευασθῇ οὕτω τὸ Θέατρον τοῦ Ἀττικοῦ, ὥστε ἐπὶ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ νὰ διδαχθῶσιν οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου κατὰ τὴν μουσικὴν τοῦ Δουκὸς τοῦ Μέϊνιγγεν. Καὶ ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ προθυμότατα, καὶ ἐπιτροπὴ ἀρχιτεκτόνων, συγκειμένη ἐκ τοῦ Συνταγματάρχου Κοκκίδου, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς κ. Dörpfeld καὶ ἄλλων, ἐρευ-

νήσασα τὸ ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, ἀπεφήνατο ὅτι ἡ ἀναπόφευκτος διασκευὴ ἐδύνατο νὰ γίνῃ εὐκολώτατα καὶ ἐπὶ ἐλαχίστῃ δαπάνῃ. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἐγένετο· μοὶ ἐῤῥέθη δέ, ὅτε ἠρώτων ἐκπληττόμενος περὶ τούτου, ὅτι ἡ δημοτικὴ ἀρχή, μαθοῦσα περὶ τῆς προτάσεως ταύτης, καὶ μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ ἀποδεχθεῖσα αὐτήν, ἀπεφάσισεν αὐτὴ δημοτικῇ δαπάνῃ νὰ τὴν ἐκτελέσῃ εἰς μίαν τῶν διαπρεπεστέρων τελετῶν, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ κοσμήσωσι τὰς ἐπικειμένας ἑορτὰς κατὰ τὸν γάμον τοῦ Διαδόχου. Ἀλλ᾽ ἡ Δημοτικὴ ἀρχὴ οὐδὲν ἔπραξε. Τέλος δέ, ὅτε ἤρξαντο τῶν τελετῶν τούτων αἱ παρασκευαί, φιλόπατρις καὶ φιλόκαλος ἰδιώτης, ὁ κ. Μελᾶς, ὅστις μοῦ εἶχε πολλάκις ἀκούσῃ ὁμιλοῦντος μετ᾽ ἀγανακτήσεως περὶ τῶν περιπετειῶν τούτων, ἦλθεν εἰς ἀῤῥωγήν μου, καὶ δραστηρίως ἐνεργείσας παρά τε τῷ Δήμῳ καὶ παρὰ τῇ Κυβερνήσει, ἐπέφερε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Καὶ μοὶ ἐζήτησε μὲν ὁ Δήμαρχος νὰ δεχθῶ τὴν προεδρείαν ἐκτελεστικῆς τοῦ ἔργου ἐπιτροπῆς, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐπέμεινα νὰ δοθῇ καὶ ἐδόθη αὕτη εἰς τὸν κ. Μελᾶν. Τὸ δὲ κείμενον τῆς παραστάσεως ἦν ἡ ἐμὴ μετάφρασις τῶν Περσῶν.

Ἐκκλησιαστικη μουσική.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ πρὸ ὀλίγου ἐγκαταστὰς νέος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, πρώην Κεφαλληνίας Ἅγ. Γερμανός, ἀνὴρ ἐνάρετος, νουνεχὴς καὶ πεπαιδευμένος, τὴν ἀνάγκην ἀναγνωρίζων τοῦ νὰ ῥυθμίσῃ τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀπό τινος περιελθόντα εἰς σύγχυσιν, συνεκάλεσεν εἰς συνεδρίασιν πάντας τοὺς πρωτοψάλτας τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἐκκλησιῶν, καὶ μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὴν σύσκεψιν. Εἰς τοῦτο δ᾽ ὑπακούσας, ἔλαβον τὸν λόγον καὶ ἀνέπτυξα ἐν συνόψει τοὺς διϊσχυρισμούς, οὓς πολλάκις εἶχον ἐκθέσῃ ἐγγράφως εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ὅτι, κατ᾽ ἐμέ, πᾶς νεωτερισμὸς περὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ κινδυνώδης καὶ ἀσεβής, διακινδυνεύων αὐτὴν τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαιτέρα δ᾽ ἀπαιτεῖται ἔρευνα

καὶ μελέτη πρὸς ἀνεύρεσιν, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἀμάθεια ἢ ξενικαὶ ἐπιῤῥοαὶ διέφθειραν τὴν πατροπαράδοτον καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ὡραίαν μουσικὴν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἥτις ἐκ πολλῶν δεδομένων ἐδύνατο μάλιστα νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων κλασικῶν χρόνων ἀμέσως πηγάζουσα. Μετὰ παρατεταμένας λοιπὸν συζητήσεις, ἐξελέγη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ἐμπειροτέρων, ἧς ἠρνήθην νὰ μετάσχω, ὡς μοὶ ἐπροτάθη, διότι δὲν ἀνῆκον εἰς αὐτούς, καὶ αὐτῇ ἀνετέθη, ἐπιμελῶς σπουδάσασα τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὡς σήμερον ἔχει, νὰ καταδείξῃ τίνα τὰ διορθώσεως δεόμενα ἐν αὐτῇ. Ἐγένετο δὲ δεκτὴ καὶ ἡ πρότασίς μου, καὶ αὐτὰ τὰ ὁμολογουμένως διορθωτέα νὰ μὴ εἰσαχθῶσι πρὶν ἢ ὑποβληθῶσι καὶ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖον, καὶ ἡ παραδοχὴ αὐτῶν γίνῃ ἀπὸ κοινοῦ. Μετὰ λύπης ὅμως ἔμαθον ἔπειτα ὅτι, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, ἀπεφασίσθη νὰ μείνωσι παρὰ ταῖς διαφόροις ἐκκλησίαις οἱ εἰς αὐτὰς αὐθαιρέτως εἰσηγμένοι νεωτερισμοί, μέχρις οὗ ἡ ἐπιτροπὴ περατώσῃ τὸ ἔργον της, καὶ ἀποφανθῇ καὶ περὶ αὐτῶν, ὅπερ, φοβοῦμαι, δηλοῖ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, εἰ οὐχὶ καὶ διὰ παντός.

Οἰκογενειακά.

Πολλαχόθεν μοὶ ἦλθον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰδήσεις ὅτι ὁ γαμβρός μου Λοβάνωφ, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ 3½ ἔτη ἔμεινε δεύτερος Γραμματεὺς εἰς Κίναν, ἐπροβιβάζετο τέλος εἰς πρῶτον Γραμματέα, μετατιθέμενος εἰς Κάϊρον. Ἡ χαρά μου ἦν μεγίστη ὅτι ἡ φιλτάτη μου Χαρίκλεια, ἥτις, ὡς μοὶ ἔγραφεν εἶχε μάθῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ τὴν Κινεζικήν, ἤρχετο τέλος πλησίον, εἰς μέρος προσιτόν, καὶ θὰ συνῴκῃ εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Ὄθωνος. Αἱ προσδοκίαι μου ὅμως διεψεύσθησαν, ἡ θέσις ἐδόθη εἰς ἄλλον· ἐγὼ δ᾽ ἔγραψα πρὸς τὸν Στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ, ἐπικαλούμενος τὴν ἐπέμβασίν του ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ μου, καὶ ἔλαβον φιλοφρονεστάτην ἀπάντησιν πλήρη ὑποσχέσεων. Μετ᾽ ὀλίγον δὲ καὶ μετετέθη ὁ Λοβάνωφ, ἀλλ᾽ εἰς Ἰοκοχάμαν τῆς Ἰαπωνίας, ὡς

Πρόξενος, ὅπερ ἦν σπουδαῖος προβιβασμός, διότι τὰ κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας τῆς ἀπωτάτης Ἀσίας Ῥωσσικὰ Προξενεῖα θεωροῦνται ὡς θέσεις διπλωματικαί, καὶ οἱ ἐκεῖ Πρόξενοι, ὅταν ἐπιτυγχάνωσι, προβιβάζονται εἰς Πρέσβεις.

Ὁ δ' υἱός μου Κλέων, ἕνεκα τῆς ὑγείας τῆς συζύγου του, καὶ δ' οἰκιακὰς ὑποθέσεις, ἀφ' οὗ, μετὰ τὸν πενθερὸν καὶ τὴν πενθεράν του, ἀπέθανε καὶ ὁ γυναικάδελφός του, μετέβη ἐπ' ἀδείᾳ εἰς Γερμανίαν. Προὐτίθετο δὲ νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Βουλγαρίαν, ὅπου πρὸ 3½ ἐτῶν ῥιφθεὶς εἶχε λησμονηθῆ, εἰ καὶ ἱκανώτερος τῶν πλείστων ἀντιπροσωπευόντων τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἤδη προϊοῦσα ἡλικία τῆς θυγατρός του, ἥτις ἔπαυεν οὖσα παιδίον, τὸν ἠνάγκαζεν, ἂν δὲν μετετίθετο εἰς μεγαλόπολίν τινα τῆς Εὐρώπης, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ μετεβιβάσθη μὲν τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλὰ παραδόξως ὑπὸ τὸν τίτλον ***Προσέδρου*** (Ministre Résident), ἥτις ἔτι μᾶλλον ἔβλαπτε τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ αὐτόν. Καὶ ἀπηύθυνε μὲν ἡ Ῥωσσικὴ Κυβέρνησις ἐνστάσεις καὶ παρατηρήσεις, ἀλλὰ πᾶσαι ἀπέβησαν μάταιαι, ἴσως διότι ὁ Κλέων ἦτον υἱός μου.

Εἰς δὲ τὸν Ὄθωνα ἔγιναν καὶ δι' ἐμοῦ καὶ δι' ἄλλων προτάσεις νὰ ἔλθῃ εἰς νέον γάμον μετὰ νέας Ἑλληνίδος πολλάκις ἑκατομμυριούχου, ἐν Εὐρώπῃ διαιτωμένης. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς θλίψεως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πρώτης ἀγαπητῆς συζύγου του εἰσέτι διατελῶν, ἀπέσχε πάσης τοιαύτης διαπραγματεύσεως.

Κρητικά.

Ἀπό τινος χρόνου τὰ ἐν Κρήτῃ συμβαίνοντα οὐ μικρὰς ἐπέφερον δυσχερείας καὶ περιπλοκάς. Ἐπειδὴ εἰς παραστάσεις τῆς Εθνοσυνελεύσεως τῆς νήσου ὑπὲρ μέτρων δικαίων καὶ ὠφελίμων καὶ ὑπὲρ δικαιωμάτων χορηγηθέντων τῷ λαῷ ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ συνεδρίου, ἡ Πύλη ἐφαίνετο κωφεύουσα ἐκ συστήματος, μέλη τινὰ τῆς Βουλῆς, εἰ καὶ μειονοψηφοῦντα, ἐκορύφωσαν τὴν διαμαρτυρίαν αὐτῶν εἰς ἐπανάστασιν ἄκαιρον καὶ ἀπαρα-

σκεύαστον, καθ᾽ ἧς ἐλέγετο ὅτι ἡ Πύλη ἐλάμβανε μέτρα βάρβαρα καὶ καταπιεστικά. Τὴν θέσιν δὲ ἐδείνωσε κατ᾽ ἐμὲ καὶ ἡ ἀδέξιος συμπεριφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ἀμέσως ἀποταθεῖσα καὶ τὴν Πύλην αὐταῖς καταγγείλασα, ἔδωκεν ἀφορμὴν ταῖς μὲν ν᾽ ἀποκρούσωσι τὰς καταγγελίας της, ὡς ἀναποδείκτους καὶ ἀβασίμους, ταῖς δὲ νὰ τὴν ἐπιτιμήσωσιν, ὡς ἐπεμβαίνουσαν εἰς ξένου κράτους τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις: ἐν ᾧ ἂν περιωρίζετο ἐπιτηδείως καὶ φιλοφρόνως νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν συμβουλὰς μόνον, συμφερούσας εἰς ἀμφότερα τὰ γείτονα Κράτη, καὶ τὸ φιλικὸν μᾶλλον τοῦτο διάβημα ἔφερεν εἰς γνῶσιν καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, οὐδείς, οὐδ' αὐτὴ ἡ Τουρκία, θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ παραπονεθῇ, καὶ γενικῆς εὐγνωμοσύνης φόρον μᾶλλον θὰ ἐλάμβανεν ἡ Ἑλλάς.

Ἦλθε δὲ καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπιτροπὴ Κρητῶν, καὶ μετ᾽ ἐκείνων καί τινες φίλοι των. Πρὸς πάντας δ᾽ εἶπον ὅτι θερμοτάτην μὲν αἰσθάνομαι συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν πασχόντων συμπατριωτῶν, πρὸς ἐπίτευξιν ὅμως τῶν εὐγενῶν πόθων των ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων περίσκεψις καὶ ἔμφρων ἐκτίμησις τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων, πᾶσα δ᾽ ἀδέξιος ἐνέργεια ὅτι δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ὄλεθρον ἀντὶ σωτηρίας. Δὲν τοῖς ἠρνήθην ὅμως νὰ συνυπογράψω ἐπιστολὴν πατριωτῶν τινῶν πρὸς τὸν Γλάδστωνα, ἐξαιτουμένων τὴν μέριμναν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν πασχόντων Κρητῶν.

Πλὴν δὲ τούτου καὶ ποιητικῆς ἑσπερίδος δοθείσης εἰς ὄφελος τὸν εἰς Ἀθήνας προσφύγων Κρητικῶν οἰκογενειῶν, καθ᾽ ἣν ὁ κ. Συνοδινὸς μακρὸν ἀνέγνω ποίημα, τινὲς ἤθελον νὰ προεδρεύσῃ ὁ Διάδοχος, ὅστις εἶχε προσέλθῃ· ἀλλ᾽ ἐγὼ ἀντέστην, ἵνα μὴ δοθῇ εἰς τὴν συνέλευσιν χαρακτὴρ πολιτικός, ὅστις καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην θὰ ἔβλαπτε. Συνήνεσα δέ, κατ᾽ ἐπίμονον αἴτησιν πολλῶν, ν᾽ ἀναβῶ ἐγὼ εἰς τὴν προεδρικὴν ἕδραν, ἀλλὰ προσεφώνησα τοὺς παρόντας εἰπὼν ὅτι συνήλθομεν ἐπ᾽ ἀγαθοεργῷ σκοπῷ, ἵνα βοηθήσωμεν τὰς παρ᾽ ἡμῖν ἐν ἀπορίᾳ διατελούσας προσφύγους οἰκογενείας.

Ἡ σύμπραξις τοῦ κ. Συνοδινοῦ μοὶ ἐνθυμίζει γελοῖόν τι ἐπεισόδιον. Κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἀποκρέω, ἑσπέραν τινά, ἐνῷ ἡτοιμαζόμην νὰ ἐξέλθω, νέος τις ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι πέμπεται ὑπὸ τοῦ κ. Συνοδινοῦ, παρακαλοῦντός με νὰ τῷ δανείσω τὸν συμπιεζόμενον πίλον μου (claque), διότι ἦν προσκεκλημένος εἰς χορευτικὴν ἑσπερίδα.

— Τίς κ. Συνοδινός; τῷ εἶπον. Δὲν τὸν γνωρίζω.

— Πῶς; ἀπεκρίθη. Ὁ ποιητής.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν ποιητὴν οὐδεὶς Ἕλλην ἐδικαιοῦτο νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν γνωρίζει, ἔσπευσα νὰ δώσω τὸν πίλον, ὃν ποτὲ πλέον δὲν εἶδον, καὶ ὅτε ἔγραψα τῷ κ. Συνοδινῷ, ἵνα τὸν παρακαλέσω νὰ μοὶ τὸν ἐπιστρέψῃ, ἔμεινεν ἐκπεπληγμένος ἐπὶ τῇ ἐπιστολῇ μου καὶ ἐπὶ τῇ αὐθαδείᾳ τοῦ ἀναιδοῦς λωποδύτου.

Ἀρμενία.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν θέσιν τῆς Κρήτης ἐφαίνετο τότε καὶ ἡ τῆς Ἀρμενίας, καὶ αὐτῆς ἐξανισταμένης, διότι ἡ ὑπὲρ αὐτῆς ἀπόφασις τοῦ ἐν Βερολίνῳ συνεδρίου οὐδαμῶς ἐφηρμόσθη, καὶ τὴν ἔβλαψε μᾶλλον ἢ τὴν ὠφέλησεν, ἐξάψασα, ὡς οἱ Ἀρμένιοι διϊσχυρίζοντο, κατ᾽ αὐτῶν καὶ προκαλέσασα τὰς βιαιοπραγίας τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως. Ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ ἱδρύθη ἐν Λονδίνῳ ἀγγλοαρμενικὴ ἐφημερίς, ἐπιγραφομένη Haïasian, καὶ ὁ συντάκτης αὐτῆς μοὶ ἔγραψε ζητῶν τὴν συνεργασίαν μου. Τῷ ἀπήντησα ὅμως ὅτι, ὅσον καὶ ἂν συμπαθῶ ὑπὲρ παντὸς λαοῦ ἐπιδιώκοντος τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, ἀντίκειται ὅμως εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἕξεις μου νὰ γράφω περὶ ὑποθέσεων, ὧν μοὶ ἐλλείπουσιν αἱ ἀκριβεῖς γνώσεις. Οὐχ᾽ ἧττον ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐξηκολούθησε πεμπομένη μοι, καὶ μετὰ ταῦτα, ζητήσασά μοι, ἔλαβε καὶ ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ γεγραμμένην ἐπιστολήν, ἐκφράζουσαν τὰς ὑπὲρ τῶν ἀγώνων αὐτῆς συμπαθείας μου.

Εἷς δ' ὁμογενὴς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁρμώμενος, καὶ ἐν Ἀθήναις τότε ἐπιδημῶν, μοὶ ἀπηύθυνεν ἀπεραντολόγους ἐπιστο-

λάς, ἵνα μὲ πείσῃ νὰ ταχθῶ μέλος, καὶ πρόεδρος μάλιστα, Ἑταιρείας μυστικῆς, ἥτις νὰ διορθώσῃ, ἔλεγε, πάντα τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν Ἑλλάδι, ὡς πρός τε τὸ πολίτευμα, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τοὺς ἐκτελεστὰς αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι τοῦτο ἦν φροντὶς καὶ δικαίωμα παντὸς τοῦ Ἔθνους, νόμιμος δ' Ἑταιρεία, ὀφείλουσα ὑπὲρ τούτου νὰ μεριμνήσῃ, ὅτι ἦν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἔθνους ἐκλεγομένη Βουλή.

Ἐφημερίδες.

Τῆς εἰς τὰς ἐφημερίδας οἵας δήποτε, ἔστω καὶ ἁπλῆς φιλολογικῆς ἐργασίας, ἀπέστην σχεδὸν ἐντελῶς, ἀφ' ὅτου, γράψας τινὰ περὶ νεοεκδότων καὶ συστάσεως ἀξίων ἔργων, οἷον τῶν νομισματικῶν τοῦ κ. Σβορώνου, τοῦ Δαφνίου τοῦ κ. Λαμπάκη, τῆς ἱστορίας τῆς γυναικὸς τῆς κυρίας Παῤῥέν, κλπ. ἠναγκάσθην νὰ λάβω τὸ ἄρθρον ὀπίσω ἀπὸ τῆς ἐφημερίδος εἰς ἣν τὸ εἶχον δώσῃ, διότι ἀνέβαλλε τὴν ἔκδοσίν του ἐπ' ἄπειρον. Τὸ ἔδωκα δ' εἰς ἑτέραν ἐκ τῶν μεγαλητέρων, ἥτις μεθ' ἱκανὸν χρόνον μοὶ εἶπεν ὅτι φιλολογικὰ ἄρθρα δὲν ἐδημοσίευε, καὶ ὅτε ἐζήτησα νὰ μοὶ ἀποδοθῇ, ἵνα τὸ πέμψω εἰς τὴν ***Ἑλλάδα*** τοῦ Ἀμστελοδάμου, μοὶ ἐῤῥέθη ὅτι ἀπωλέσθη.

Εἰς τὸ περιοδικὸν δ' ἐκεῖνο τῶν ἐν Ὁλλανδίᾳ φίλων τῆς Ἑλλάδος ἔπεμψα, μικρὸν μετὰ ταῦτα, πραγματείαν τινά, ἣν ἀνέγνων εἰς τὸν Παρνασσόν, περὶ τῶν Ἑλληνοφώνων κατοίκων τῆς κάτω Ἰταλίας.

Καὶ ἕτερον μικρὸν φιλολογικὸν ἐπεισόδιον ἔχω ν' ἀπομνημονεύσω ἐκ τῶν χρόνων τούτων. Εἷς ἀρχαῖος γνώριμός μου ἐκ Βερολίνου, ὁ Κόμης Malzahn, μοὶ ἔπεμψεν ἔμμετρόν τι δρᾶμα του, «Μελιδόνης» ἐπιγραφόμενον, ὃ ἀνεβίβασε καὶ εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλ' ἀπέδιδε τὴν μὴ ἐπιτυχίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἦν ἄγνωστος καὶ ξένη τοῖς Γερμανοῖς, δι' ὃ ἐπεθύμει νὰ μετεφράζετο καὶ ἐδιδάσκετο αὐτὸ ἐν Ἀθήναις. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνέγνων, εἶπον εἰς τὸν κομίσαντά μοι τὸ βιβλιάριον, ὅτι ἐγώ, οὔτε ἄνεσιν, οὔτε πεποίθησιν εἰς ἐμαυτὸν ἔχων διὰ τὴν μετάφρασιν,

τὸν προτρέπω ν' ἀποταθῇ εἰς τὸν κ. Προβελέγιον. Εἰς δὲ τὸν Κόμητα ἔγραψα ὅτι δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔχομεν ἀκόμη καλῶς κατηρτισμένην σκηνὴν καὶ γεγυμνασμένους ἠθοποιούς· ὥστε ἐλπίζω οὕτω νὰ τὸν ἀπήλλαξα δευτέρας ἀποτυχίας.

Γάμος Διαδόχου. 1889.

Κατὰ πάντα τὸν Σεπτέμβριον, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1889, ἀνάστατος ἦν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, παρασκευαζομένη, ἢ προτιθεμένη νὰ παρασκευασθῇ διὰ τοὺς ἐπικειμένους πανηγυρικοὺς γάμους τοῦ Διαδόχου. Καὶ καλαὶ μὲν ἦσαν καὶ αἱ ἐνιαχοῦ ἱδρυθεῖσαι ξύλιναι ἀψίδες, αἱ ἔξωθεν ἐπικοσμηθεῖσαι καὶ ἐπιγραφεῖσαι εἰς μίμησιν μαρμαρίνων· ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον κόσμημα ἦν ὅτι, κατ' ἀστυνομικὴν διάταξιν, ἥτις δὲν ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ ἔκτακτον τοιοῦτο συμβὰν ἵνα ἐκτελεσθῇ, περιετοιχίσθησαν τὰ ἑκατέρωθεν τῶν ὁδῶν πολλαχοῦ χαίνοντα κενὰ οἰκόπεδα, καὶ ἀφῃρέθησαν τὰ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνιαχοῦ ὄψιν ἐκπολιορκηθείσης πόλεως δίδοντα νέα ἐρείπια.

Οἱ πρῶτοι ἀφιχθέντες ἐπίσημοι ξένοι ἦσαν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα τῆς Δανίας, καὶ ἔσπευσα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν σταθμόν, ἔνθα πάντες συνέρρεον πρὸς ὑποδοχήν των, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ βαθέος καὶ συμπαθεστάτου σεβασμοῦ, ὃν τὸ βασιλικὸν τοῦτο ζεῦγος μοὶ ἐνέπνεε πάντοτε. Ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχων ἐπίσημον θέσιν, δὲν ἐδικαιούμην οὐδὲ νὰ πλησιάσω, οὐδ' ἄλλως νὰ παρευρεθῶ ἐκεῖ ἢ ὡς ἁπλοῦς περίεργος θεατής· δι' ὃ καὶ ἀπέστην πασῶν τῶν ἄλλων ἐπισήμων ὑποδοχῶν.

Μετ' ἀγαλλιάσεως ὅμως ἐδέχθην εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὸν τῇ 30 Σεπτεμβρίου ἐκ Γερμανίας ἐλθόντα μετὰ τῆς συζύγου καὶ θυγατρός του υἱόν μου Κλέωνα, ὅστις καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Αὐτοκρατείρας Βικτωρίας (μητρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας), καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς τῆς Α. Μ., καὶ προσέτι τὸν υἱόν μου Ὄθωνα, πεμφθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Καΐρῳ Ἑλλήνων, ὡς μέλος ἐπιτροπῆς ἀντιπροσωπευούσης

αὐτοὺς εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, ὡς καὶ οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλληνες ἔδωκαν ὁμοίαν ἐντολὴν εἰς ἐμέ. Ὑπὸ ταύτην τὴν ἰδιότητα εἰσῆλθον τῇ 15 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἵνα παραστῶ κατὰ καθῆκον εἰς τὴν μεγάλην Βασιλικὴν καὶ Ἐθνικὴν τελετήν· ἀλλ' ἐκ τῆς σκοτεινῆς γωνίας, ἔνθα πάντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κοινοτήτων συνωστιζόμεθα, ἐλθὼν εἷς τῶν ἐπὶ τῆς εὐταξίας λειτουργῶν, μ' ἐκάλεσε καὶ μὲ μετέφερε εἰς ἄλλην θέσιν, ἔνθα ἕσταντο οἱ Ἀνώτεροι Ταξιάρχαι· ἐκεῖθεν δὲ παρ' ἄλλου μετ' ὀλίγον πάλιν ἐνετάλην νὰ μεταβῶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα ἦν ἡ θέσις τῶν Μεγαλοσταύρων. Καὶ παρετήρησα μὲν ὅτι τοῦτο τὸ δικαίωμα δὲν ἐνόμιζον ὅτι εἶχον, διότι δὲν ἤμην μεγαλόσταυρος τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἴσχυσε, καὶ μετεβιβάσθην παρ' αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς τελετῆς, ἔνθα ἔχαιρον βλέπων αὐτὸν τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας κρατοῦντα τὸν στέφανον εἰς τῆς σεβαστῆς νύμφης τὴν κεφαλήν. Ἤμην δὲ πλήρης συγκινήσεως ἀναλογιζόμενος τὴν ἔκτακτον καὶ ἐξαίρετον ἀγωγὴν ἣν ἤξευρον ὅτι ἡ Αὐτοκράτειρα Βικτωρία εἶχε δώσῃ εἰς τὰς θυγατέρας της, καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν οἰωνιζόμενος ἐκ τοῦ συνδέσμου τούτου εἰς τὸν Διάδοχον ἡμῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ δ' ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς τὸ μέγα παραταθὲν γεῦμα ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, προσεκλήθην καὶ ἐγώ, καθ' ὃ διατελέσας ἄλλοτε ἐν Πρωσσίᾳ. Περίεργος δ' ὑπῆρξεν ἡ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος συνάντησίς μου. Διερχόμενος μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Κλέωνος διά τινος σχεδὸν σκοτεινοῦ διαδρόμου τῶν Ἀνακτόρων, ἔνθα ἤθελον ν' ἀποθέσω εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ὑπασπιστῶν τὸν ἐπενδύτην μου, διὰ νὰ δυνηθῶ εὐκολώτερον νὰ τὸν εὕρω ὅταν θὰ ἐξηρχόμην, εἶδον τέσσαρας ἢ πέντε κυρίους, οὐχί, ὡς ἐφαίνετο, ἐκ τῶν προσκεκλημένων, διότι δὲν ἦσαν ἑορτασίμως ἐνδεδυμένοι, ἐρχομένους ἀπέναντι ἡμῶν, καὶ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, δούς μοι τὴν χεῖρα, μοὶ ὡμίλησε γερμανιστί, ὡς ἂν μ' ἐγνώριζεν· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ καλῶς τί μοὶ εἶπε, μοὶ ἐφάνη δὲ μόνον ὅτι ἀφ' οὗ μοὶ ἐξέφρασε τὴν χαράν του, διότι μ' ἐπανέβλεπε, προσέθηκέ τι καὶ περί τινος Unternehmen (ἐπιχειρήσεως), ὥστε εἴκασα ὅτι ἦτον τῶν ξένων τις, τῶν ἀναλαμβανόντων σιδη-

ροδρομικὰ ἢ ἄλλα τοιαῦτά τινα ἔργα. Πλησίον του δέ, ἰδὼν τὸν νέον ἡγεμόνα τοῦ Μέϊνιγγεν, προσῆλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἀντήλλαξά τινας φράσεις καὶ μετ᾽ αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ἅμα ἐμακρύνθησαν ἔμαθον παρὰ τοῦ υἱοῦ μου ὅτι ὁ πρῶτος, μεθ᾽ οὗ εἶχον συνδιαλεχθῇ, ἦτον.... ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἀπερχόμενος μετὰ τῶν λοιπῶν, ἵνα ἐνδυθῇ διὰ τὸ δεῖπνον.

Εἰς τὴν τράπεζαν δ᾽ ἀπήγγειλεν ὁ Αὐτοκράτωρ πρόποσιν γερμανιστί, ἣν ἐπεράτωσε διὰ τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων!» Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἠγέρθημεν, κληθεὶς παρουσιάσθην εἰς τὴν Α. Μ. τὴν Αὐτοκράτειραν, ἣν ἐν Βερολίνῳ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω ὡς ἡγεμονίδα σύζυγον ἐγγόνου τοῦ Αὐτοκράτορος· καὶ εἶτα κληθεὶς προσῆλθον εἰς τὴν Α. Μ. τὴν μητέρα Αὐτοκράτειραν Βικτωρίαν, ἧς καὶ κατὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην συνέντευξιν ἀνεγνώρισα αὖθις καὶ ἐξετίμησα ὑπέρ ποτε τὴν εὐαισθησίαν καὶ εὐγένειαν τῆς καρδίας. Ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας μοὶ ὡμίλησε, καὶ ἐπὶ πολὺ συνδιελέχθημεν, περὶ τῶν συμφορῶν ἃς ὑπέστη καὶ εἰς ἃς ἀντεῖχε μετ᾽ ἀπαραμίλλου θάῤῥους· εἰ καὶ ἔβλεπον ὅτι βαθυτάτη τὴν ἐπίεζε θλίψις. Ἐθαύμασα δὲ καὶ τότε, ὡς πάντοτε, τῆς διανοίας της τὴν ἐμβρίθειαν καὶ εὐθύτητα, ὅτε, καταστείλασα τὰ δάκρυα, τὰ ἤδη πληροῦντα τοὺς ὀφθαλμούς της, ἐπραγματεύθη περὶ τῆς πολιτικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος.

Εἶτα δὲ μ᾽ ἐπλησίασεν ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανίας, ὅστις ἐφαίνετο ὡς πρεσβύτερος μόνον ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως ἡμῶν. Κατόπιν δὲ προσελθοῦσά μοι κυρία της, καὶ ὀρέξασά μοι τὴν χεῖρα, μοὶ εἶπεν ὅτι βεβαίως δὲν τὴν γνωρίζω καὶ τὴν ἐλησμόνησα. Ἀλλ᾽ ἐγὼ ὑποκλιθεὶς ἠσπάσθην τὴν χεῖρά της μετὰ σεβασμοῦ, καὶ

— Ἂν δὲν ἀνεγνώριζον τὴν Υ. Μ. δεδικαιολογημένος θὰ ἤμην, τῇ εἶπον, διότι οὐδέποτε συμβαίνει, καθ᾽ ὅσον παρέρχεται ὁ χρόνος κατὰ τοσοῦτον νεώτερός τις νὰ γίνηται.

Ἦν δ᾽ ἡ ἀπάντησίς μου αὕτη εἰλικρινής, διότι ἀληθῶς μὲ ἐξέπληξεν ἡ ἀκμάζουσα ὄψις τῆς σεβαστῆς μητρὸς τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως. Καὶ τὴν κοινῶς δ᾽ ἀποδιδομένην κωφότητα εἰς τὴν Α.Μ. ἐγὼ οὔτε ἄλλοτε, οὔτε τότε εὗρον, διότι τὸν διϊσχυρισμόν μου, ὃν λίαν μεγαλοφώνως δὲν εἶπον, ἤκουσεν ἄριστα, καὶ διεμαρ-

τυρήθη. Εἶτα δε μοῦ εἶπεν ὅτι ἐν Μεράν, ἔνθα εἶχε διαμείνῃ τὸ θέρος διὰ τὰ λουτρά, εὗρε καὶ ἀνέγνω μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως τινὰ τῶν ἔργων μου (πιθανῶς γερμανικὴν ἢ γαλλικὴν μετάφρασιν τῶν διηγημάτων μου).

— Ἐννοῶ, ἀπήντησα εἰς ταῦτα, ὅτι εἰς τὰ λουτρὰ ἡ Υ. Μ. εἶχεν ἀνάγκην βοηθήματός τινος, ὅπως ἀποκοιμᾶται. Ἀλλ ἡ Βασίλισσα διεμαρτυρήθη δι' ἐκφράσεων αἵτινες ἀπεδείκνυον καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς ἀκοῆς της καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς φιλοφροσύνης της.

Τὴν ἐπιοῦσαν δὲ εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ χειροφιλήματος τῆς Βασιλικῆς νύμφης, κατεθέλχθην ἰδὼν τὴν νεαρὰν ἡγεμονίδα πολὺ χαριεστέραν, ἀφ' ὅ,τι ἐξελαμβάνετο πρὶν ἢ γνωρισθῇ, καὶ ἐπικυροῦσαν τὴν ἐντύπωσιν, ἣν μοὶ εἶχεν ἐμπνεύσῃ ἀνέκαθεν, πολὺ δ' ὡραιοτέραν, ἀφ' ὅ,τι τὴν εἶχον παραστήσῃ αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες, ὡς εἶπον εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Δανίας, ἐδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐπίτηδες ἐτεχνάσθησαν τοῦτο, ἵνα τὸ κοινὸν τὴν εὕρῃ ἀνωτέραν τῶν προσδοκιῶν του. Μετ' ἐκπλήξεως δὲ καὶ χαρᾶς εἶδον, ὅτε μοὶ ὤρεξε τὴν χεῖρα εἰς ἀσπασμόν, ὅτι μὲ ἀνεγνώριζεν, ἐν ᾧ ἐνόμιζον ὅτι τῇ ἤμην ἐντελῶς ἄγνωστος, διότι δὲν εἶχεν ἐξέλθῃ εἰσέτι εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅτε ἐγὼ κατέλιπον τὴν Γερμανίαν.

Μετά τινας δ' ἡμέρας μοὶ συνέβη πρὸς τὴν Α. Μ. τὴν Αὐτοκράτειραν Βικτωρίαν σχεδὸν ὅ,τι πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Γουλιέλμον. Πορευόμενος πρὸς τ' Ἀνάκτορα, ὅπου ἤθελον νὰ ἴδω τὸν υἱόν μου, ἀπήντησα εἰς τὴν πρὸ αὐτῶν πλατεῖαν τὴν κυρίαν Κλάους, τὸ γένος Καρπούνη, ἀρχαίαν οἰκογενειακὴν φίλην, ἣν πρὸ ἐτῶν δὲν εἶχον ἴδῃ, καὶ διὰ μακρῶν συνδιελέχθην μετ' αὐτῆς. Εἰσελθὼν δ' ἔπειτα εἰς τὸν πρόδομον τῶν Ἀνακτόρων, ἔνθα ἵστανται ὁ θυρωρὸς καὶ οἱ ὑπηρέται, εἶδον ἐκεῖ τὸν υἱόν μου συνδιαλεγόμενον μετά τινος κυρίας, ἣν ἐξέλαβον ὡς τὴν κυρίαν Μεσαλᾶ, ἀδελφὴν τῆς κυρίας Κλάους, καὶ ἥτις, προσελθόντι, μοὶ ἔδωκε φιλοφρόνως τὴν χεῖρα. Τότε δὲ πρῶτον, εἰδοποιηθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου, ἀνεγνώρισα, εὐτυχῶς ἐν καιρῷ, τὴν Αὐτοκράτειραν, καὶ ἐζήτησα συγγνώμην διὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς ὁράσεώς μου. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της δ' ἐξ Ἀθηνῶν, εὐηρεστήθη

νὰ μοὶ ζητήσῃ διὰ τοῦ υἱοῦ μου νὰ ἐγγραφῶ εἰς τὸ λεύκωμά Της, καὶ νὰ Τῇ προμηθεύσω νὰ ἴδῃ τι ἐκ τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ ἐκδοθέντων. Τῇ ἔπεμψα ἐπομένως ἓξ τόμους γερμανικῶν μεταφράσεων τινῶν ἐκ τῶν διηγημάτων καὶ τῶν δραματικῶν μου ποιήσεων, καὶ προσέτι, διὰ τὸ λεύκωμα, ἓν Ἑλληνικὸν τετράστοιχον ὁμοιοκατάληκτον μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως εἰς ἑξαμέτρους. Ταῦτα δ᾽ εὐμενῶς δεχθεῖσα, μὲ προσεκάλεσε νὰ παρουσιασθῶ εἰς Αὐτὴν τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 8 Νοεμβρίου, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, ἥτις ἐπὶ μακρὸν παρετάθη, καὶ ἐν ᾗ, οὐ μόνον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐν γένει, καὶ περὶ τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς ἐγένετο λόγος, ἔλαβον αὖθις ἀφορμὴν νὰ ἐκτιμήσω τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεως, καὶ τῶν αἰσθημάτων Της τὴν εὐγένειαν. Μετὰ συμπαθοῦς δ᾽ ἀγανακτήσεως μοὶ ὡμίλησεν ἐν ἄλλοις καὶ περὶ τοῦ ἀφρόνως καὶ ἀγνωμόνως ἐκβληθέντος Αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας.

Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ ἑώρτασε τὰ γενέθλιά της, καὶ τῇ 10 περὶ μεσημβρίαν ἀπῆλθεν εἰς Ὀλυμπίαν, καὶ εἶτα διὰ Κερκύρας, μέχρις ἧς συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου, μετέβη εἰς Ἰταλίαν.

Εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ἀπήντησα καὶ τὸν Ἑρβέρτον Βισμάρκ, τότε Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἠθέλησα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Ἀλλ᾽ εἰ καὶ μ᾽ εἶπον ὅτι ἦν κατ᾽ οἶκον, δὲν μ᾽ ἐδέχθη, ἀγνοῶ διατί. Ἴσως ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τὸν διαδοχόν μου.

Ἀπῆλθε δὲ καὶ ὁ Κλέων, διορισθεὶς τέλος ὁριστικῶς εἰς Πετρούπολιν, καὶ τῷ ἔδωκα ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ἡγεμονίδα Ἀλεξάνδραν, δι᾽ ἧς τῇ συνίστων καὶ αὐτὸν καὶ τὰς ἤδη Ῥωσσίδας ὑπηκόους, τὰς δύο ἀδελφάς του. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον θλιβερὰ καὶ διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ δι᾽ ἐμὲ μᾶς ἦλθεν ἀγγελία, ἡ τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Οὐασιγκτῶνος προώρου θανάτου τῆς ἀγαπητῆς, ἐναρέτου καὶ χαριεστάτης γυναικαδέλφης του.

Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἐμείναμεν πάλιν μόνοι ἐν Ἀθήναις, μοὶ εἶπε μίαν ἡμέραν ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅτι πρὸ πολλοῦ ὑπῆρχεν ἰδέα νὰ συγκληθῇ διεθνὴς ἀρχαιολογικὸς σύλλογος παρ᾽ ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐμὲ εἶχεν ὑποδείξῃ ὁ Τρικούπης διὰ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ· ἤδη

δὲ πάλιν ὅτι ἐπρόκειτο ἡ πρότασις ν᾿ ἀνανεωθῇ. Ἐγὼ δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι δὲν κρίνω τὴν Ἑλλάδα ὥριμον διὰ τοιοῦτο Εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, πρὶν ἢ ἱδρυθῇ ἡ Ἀκαδημία. Ἀλλ᾿ ἔκτοτε οὐδὲ λόγος πλέον περὶ τούτου ἔγινε, καὶ οὔτε ἡ Ἀκαδημία ἱδρύθη, οὔτε ὁ Σύλλογος συνεκλήθη.

Δίκη.

Μετ᾿ ὀλίγας ἡμέρας ἠναγκάσθην νὰ προσέλθω εἰς τὸ δικαστήριον ὡς διάδικος, ὅπερ κατὰ πρῶτον μοὶ συνέβαινεν ἐν τῷ βίῳ. Συντάκτης ἐφημερίδος τινὸς ἐκ Πειραιῶς ἀπῄτει, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ υἱός μου, ἐτῶν τινῶν συνδρομὴν δι᾿ αὐτήν, καὶ ἐκαλούμην νὰ ὁρκισθῶ ὅτι, οὔτε ποτὲ ἐνεγράφην αὐτῆς συνδρομητής, οὔτε, καθ᾿ ὅσον ἐνεθυμούμην, ἀνέγνων ἢ εἶδον ἀριθμὸν αὐτῆς. Καὶ ἐδικαιώθην μέν, τοῦ συντάκτου ἀναγνωρίσαντος ὅτι τὰ φύλλα κατὰ λάθος ἐπέμποντο εἰς Βιέννην, ἀντὶ τοῦ Βερολίνου· ἀλλά, καίτοι ἀπαλλαγεὶς τῆς συνδρομῆς, ἠναγκάσθην ὅμως, ἕνεκα λάθους τοῦ Δικηγόρου, ὡς μοὶ εἶπον, νὰ πληρώσω τὸ διπλάσιον αὐτῆς διὰ δικαστικὰ ἔξοδα!

Κουτρούλης.

Ἡ Φιλαρμονικὴ Ἑταιρεία, ἥτις πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἱδρυθῇ τῇ μερίμνῃ τοῦ φιλομούσου ἰατροῦ κ. Σπάθη, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος παρὰ τῷ λαῷ, γνωρίζουσα ὅτι ἐνέκρινον τὰς ἐνεργείας της καὶ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα ἔτρεφον, εὐηρεστήθη νὰ μοὶ χορηγήσῃ τὸν τίτλον ἐπιτίμου Προέδρου της, καὶ ἠθέλησε ν᾿ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν ἐμὴν κωμῳδίαν «τοῦ Κουτρούλη τὸν γάμον», καὶ αὐτὴ μὲν ἀνέλαβε τοὺς χορούς, τοὺς μελοποιηθέντας ὑπὸ τοῦ Γάλλου μουσουργοῦ A. Danhauser, τοὺς δ᾿ ἠθοποιοὺς καὶ τὴν σκηνὴν εἰς τὸ Θέατρον τῆς **Ὁμονοίας** ἔδωκεν ὁ κ. Ταβουλάρης, τὴν ὀρχήστραν δὲ διηύθυνε Κυρία ἐξόχου ἱκανότητος, ἡ Ἑλληνὶς σύζυγος τοῦ μουσικοῦ κ. Λαβελλέτ.

Καὶ τὸ μὲν θέατρον, κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παραστάσεως ἦν πλῆρες θεατῶν· ἀλλ᾽ ἡ ἐμὴ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ὅτι ἡ ἐπ᾽ αὐτῶν ἐντύπωσις καὶ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μετριωτάτη, ὃ βεβαίως πρέπει ν᾽ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὴν τοῦ ἔργου, ἴσως καὶ εἰς τὴν τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἀτέλειαν, προσέτι ὅμως καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν τὸ ἡμέτερον κοινὸν σήμερον καλούντων ἐλαφρῶν κωμῳδυλλίων, καὶ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν θεατῶν δὲν εἶχον εἰδοποιηθῇ, οὐδ᾽ ὑπώπτευον ὅτι εἶχον κληθῇ ἵνα ἴδωσιν ἀπομίμημά τι τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως τῶν ἀρχαίων δραμάτων· καὶ ἤκουσα κυρίας τινάς, ὀπίσω μου καθημένας, νὰ ἐρωτῶσιν ἀλλήλας, ὅτε ἔψαλλεν ὁ χορός, πρὸς τὶ ἦσαν καὶ τὶ ἤθελον τὰ ᾄσματα ταῦτα. Οὐχ᾽ ἧττον ἐγώ, ἅμα περατωθείσης τῆς παραστάσεως, ἔσπευσα, ἀναμιγεὶς εἰς τὸ πλῆθος, νὰ ἐξέλθω ἐκ τῶν πρώτων, καὶ ἔξωθεν ἤκουον τὰς συνήθεις κραυγάς, τὰς καλούσας με εἰς τὴν σκηνήν, εἰς ἣν καλῶς ποιῶν δὲν ἐνεφανίσθην. Ἐπανελήφθη δ᾽ ἡ παράστασις καὶ μετὰ δύο ἡμέρας· ἀγνοῶ δ᾽ ἂν ὑπῆρχε καὶ τότε συῤῥοή, καὶ πόση, διότι ἐγὼ δὲν παρευρέθην. Ἔκτοτε δὲ πλέον ἡ κωμῳδία δὲν ἐδιδάχθη, καὶ ἀμέσως ἐλησμονήθη.

De la Ware.

Εἰς πρόγευμα παρὰ τῷ κ. Σλήμανν ἀπήντησα πλούσιόν τινα Ἄγγλον εὐπατρίδην, τὸν Λόρδον De la Ware, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ προσκληθεὶς μετέβην τὴν ἐπαύριον περὶ δείλην εἰς Πειραιᾶ εἰς τὸ ἰδιόκτητον αὐτοῦ ἀτμόπλοιον. Μόλις δ᾽ ἀφίχθην, καὶ ἡ κυρία De la Ware μοὶ ἔφερε τὸ λεύκωμά της, ζητήσασά μοι νὰ γράψω τινὰς λέξεις καὶ τὸ ὄνομά μου εἰς αὐτό. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ μου δ᾽ ἔγραψα Ἑλληνιστὶ ἓν δίστιχον, ἀφορῶν αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα της, καὶ τῇ τὸ ἔδωκα, λέγων αὐτῇ ὅτι δὲν εἶναι ἄξιον νὰ τῇ ἐξηγηθῇ. Οὔτε δὲ καιρὸς ὑπῆρξε πρὸς τοῦτο, διότι ἠγγέλθη καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κατάστρωμα πᾶσα ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ὑποδοχήν, ἔδειξεν ἡ κυρία τὸ λεύκωμα καὶ τὸν ἐν αὐτῷ Ἑλληνικὸν στίχον εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις εὐηρεστήθη

νὰ τῇ τὸν ἐξηγήσῃ. Εἶδον δὲ τότε καὶ ἐγὼ ὅτι ἡ κυρία De la Ware εἶχεν, οὐχὶ μίαν θυγατέρα, ἀλλὰ τρεῖς, ἐξ ὧν ἡ μικροτέρα, μόλις δωδεκαέτις, ἐπεδίδετο ἤδη καὶ εἰς τὴν ποίησιν, τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἓν τῶν ποιηματίων της εἶχεν ἤδη ἐκδοθῇ εἰς Ἀγγλικὴν ἐφημερίδα. Διὰ τοῦτο, μετά τινας ἡμέρας, ἐπισκεφθεὶς πάλιν τὴν ἀξιόλογον ταύτην οἰκογένειαν ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχε κατοικήσῃ προσωρινῶς, ἐζήτησα πάλιν τὸ λεύκωμά της, καὶ ἔγραψα ἐν αὐτῷ, οὐ μόνον ἔμμετρον Ἀγγλικὴν μετάφρασιν τοῦ πρώτου ἐκείνου Ἑλληνικοῦ στίχου, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τινὰς Ἀγγλικοὺς στίχους, ἀφορῶντας καὶ τὰς ἄλλας θυγατέρας, ὧν ἠγνόουν τὴν ὕπαρξιν κατ᾽ ἀρχάς. Καὶ ἦν μὲν παράτολμον ὑπ᾽ ἐμοῦ ν᾽ ἀπευθύνω εἰς Ἄγγλους στίχους μου Ἀγγλικούς, ὅτε δὲν ἐτόλμων ἀγγλιστὶ νὰ τοὺς προσομιλήσω· ἀλλὰ τοῦτο προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι, τῶν τέκνων μου παιδιόθεν πάντοτε ἀγγλιστὶ διαλεγομένων μετὰ τῆς μητρός των, ἐγὼ οὐδέποτε, οὐδὲ λέξιν ἐπρόφερον ἀγγλικήν, ἀλλὰ τοῖς ὡμίλουν ἑλληνιστὶ πάντοτε, ἵνα μὴ μείνωσι καθυστεροῦντα εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς πατρίδος των.

Ἰσθμία.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ σύζυγος τοῦ Οὔγγρου στρατηγοῦ Thürr, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ παρ᾽ ἡμῖν Ἄγγλου Πρέσβεως κ. Wise, ἔγγονος δὲ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, εὐηρεστήθη νὰ μὲ προσκαλέσῃ, μετὰ τῆς φίλης αὐτῇ οἰκογενείας τοῦ Π. Παπαῤῥηγοπούλου, εἰς τὴν μεγάλην καὶ ὡραίαν ἔπαυλιν, ἣν εἶχεν ἐν Ἰσθμίᾳ, διότι ὁ στρατηγὸς ἦν τότε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Ἐδέχθην δὲ τὴν πρόσκλησιν προθυμώτατα, ἐν ἄλλοις καὶ κάθ᾽ ὅσον ἐγὼ ἤμην πρὸ ἐτῶν πολλῶν ὁ πρῶτος εἰς τὸν κ. Λεσσὲψ προτείνας τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ οἰκία, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου ἱδρυμένη, ἐστὶν εὐρύχωρος καὶ πολυτελής, ὁ περικείμενος εὐρύχωρος κῆπος ὅλος παράδεισος, περιέχων καὶ ἄφθονα ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, ἐν οἷς καὶ στρουθοκαμήλους, καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς

τῆς συναναστροφῆς προσέθετε τῆς οἰκοδεσποίνης ἡ ζωηρότης καὶ ἡ εὐφυΐα. Μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτῆς Κόμητος Σώλμς, υἱοῦ τῆς ἐκ Παρισίων γνωστῆς μοι ἀδελφῆς της κυρίας Ῥατάτση, καὶ μετὰ τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ κ. Maurin, περιῆλθον τὰ ἔργα τῆς τομῆς, τὴν οὐ πολὺ ἀπέχουσαν θέσιν τοῦ Ποσειδωνίου καὶ τοῦ ἀρχαίου τῶν Ἰσθμίων σταδίου, ὡς καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου ἀμφιθεάτρου, τοῦ ὡρισμένου εἰς τὰς πολιτικὰς συνελεύσεις, καὶ ἐπεσκέφθην τὸ περίφημον Μουσεῖον τῶν ἀνορυττομένων ὀρυκτῶν. Τοσοῦτο δ᾽ ᾐσθάνθην ἐνδιαφέρον εἰς τὴν πρώτην ταύτην διήμερον ἐπίσκεψιν, ὥστε τὸ ἐπιὸν ἔαρ μετέβην αὖθις ἐπὶ ὅλην ἑβδομάδα παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Παπαῤῥηγοπούλου, εἰς ἣν εἶχε καταλίπῃ τὴν ἔπαυλιν ἡ κυρία Thürr, ἥτις εἶχεν ἀποδημήσῃ εἰς Γαλλίαν, τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς τομῆς μεταβιβασθείσης εἰς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ κ. Συγγροῦ, ἧς γραμματεὺς προσελήφθη ἔπειτα καὶ ὁ υἱός μου Ἀλέξης. Ἐξεμεταλλεύθην δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου τὴν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν καταλειφθεῖσαν βιβλιοθήκην τῆς κυρίας Thürr, ἀναγνοὺς ἐν ἄλλοις καὶ συγγράμματα περὶ Ἰαπωνίας, ἐνδιαφέροντά με, ἕνεκα τῆς ἐκεῖ διαμενούσης θυγατρός μου Χαρικλείας.

Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν μου μοὶ ἐπεφυλάττετο μία τῶν μεγαλητέρων θλίψεων, ἃς ᾐσθάνθην ἐπὶ τοῦ βίου μου, νέος θάνατος καταβαλών με οὐχ ἧττον τοῦ τῆς κυρίας Βαλτατζῆ. Ἀπό τινος χρόνου, ἴσως ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Χαλκοκονδύλη, ἡ τὸν νοῦν καὶ τὰς ἀρετὰς σπανία του σύζυγος Μαρία, πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ ἰσαδέλφου μου φίλου Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου, ἔπασχεν ἔκ τινος ἐξογκώματος, μετ᾽ ἀγγελικῆς καρτερίας καὶ ὑπομονῆς, χωρὶς ν᾽ ἀδημονῇ ἢ οὐδὲν εἰς οὐδένα νὰ λέγῃ. Ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθη νὰ κατακλιθῇ, καὶ νὰ προσφύγῃ εἰς ἰατρούς, οἵτινες, πρὸς ἀπελπισίαν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων της, ἀπεφάνθησαν ὅτι πρέπει ν᾽ ἀπέλθῃ εἰς Βιένναν, ἵνα ὑποστῇ ἐγχείρισιν, ἣν, παρηγοροῦντες, ἔλεγον εὔκολον καὶ ἀκίνδυνον.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεώς της ἤμεθα ἐν τῇ οἰκίᾳ της πολλοὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, ὅλοι περίλυποι καὶ τεταραγμένοι, ὅτε, κληθεὶς καὶ ὁ ἰατρὸς κ. Ἀρεταῖος, μετὰ τὴν ἀναγκαίαν ἔρευναν

ἀπεφήνατο ὅτι τὸ πάθημα ἦν ἄσημον, καὶ ἡ ἀναχώρησις περιττή. Ἡ χαρὰ τῶν παρεστώτων ἦν τόσον μεγάλη εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, ὥστε ἐῤῥίπτοντο εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων. Οὐχ᾽ ἧττον ὅμως τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ἀσθενὴς μειδιῶσα μᾶς ἀπεχαιρέτισε, στεῤῥῷ ποδὶ ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ ἀπῆλθεν. Ἐκ Τεργέστης δὲ τὴν συνώδευσεν ὁ ἀδελφός της Ἀλέξανδρος εἰς Βιέννην. Ὅτε δὲ φίλος ἰατρὸς Ἕλλην, δοὺς αὐτῇ τὸν βραχίονα, τὴν ὡδήγει εἰς τὸ χειρουργικὸν δωμάτιον τοῦ διασήμου Bilrod, στραφεῖσα πρὸς τὸν ἑπόμενον ἀδελφόν της, καὶ μειδιῶσα, ὡς πάντοτε, τῷ εἶπεν «Ἡ Ἰφιγένεια ἀγομένη εἰς τὴν θυσίαν».

Ὁ Bilrod δ᾽ ἔφριξεν ὅτε, μετὰ τὴν πρώτην τομήν, εἶδε τὸ πλῆθος τῶν καρκίνων, ὑφ᾽ ὧν τὸ σῶμα της κατετρώγετο. Δύο δ᾽ἡμέρας μετὰ τὴν ἐγχείρισιν ἀπεβίωσεν ἡ σπανία καὶ ἀκμέα γυνή, εἰς Ἀθήνας ἀφῆκε πένθος γενικόν, ἓξ ὀρφανά, καὶ τὴν μητέρα της, καταβληθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της, καὶ ἀποθανοῦσαν καὶ ἐκείνην μετὰ δύο μῆνας, χωρὶς νὰ μάθῃ τὸ φρικτὸν δυστύχημα, ὃ ἦτο φυσικὸν ν᾽ ἀποφέρῃ τὸν θάνατόν της.

Οἰκογενείας.

Ὁ υἱός μου Εὐγένιος περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους προὐβιβάσθη εἰς ὑπολοχαγόν. Ἦλθε δ᾽ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ κατῴκησε παρ᾽ ἡμῖν ἐπί τινα χρόνον ἡ πενθερά του κυρία Hale, γυνὴ εὐάρεστος καὶ ἀκμαία, ἥτις ὅμως ἀγγλικὰ μόνον ὡμίλει, καὶ εἶτα, ἀναχωρήσασαν, τὴν συνώδευσεν ἡ νύμφη μου μέχρι Βιέννης, ὅθεν ἐπανῆλθεν ἔχουσα μεθ᾽ ἑαυτῆς καὶ τὴν θυγατέρα μου Αἰμυλίαν, χωρισθεῖσαν τότε ἀπὸ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἀδελφῆς της Ἑλένης Πετρώφ.

Παρὰ τῷ πρέσβει δὲ τῆς Ῥωσσίας κ. Ὀνοῦ ἀπήντησα ἑσπέραν τινὰ Ῥῶσσον καθηγητὴν τῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ, ὅστις μὲ ἠρώτησεν ἂν ἤμην ἀδελφὸς ἢ υἱὸς τοῦ **μεγάλου ποιητοῦ** (!). Τῷ ἀπήντησα δὲ ὅτι ὁ πατήρ μου ἦν ποιητής.

Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἐπῆλθεν ὁ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου Εὐγενίου παρασκευασθεὶς ἀῤῥαβὼν τῆς θυγατρός μου Αἰμυλίας μετὰ τοῦ

ἐν τῷ ἐπιτελείῳ ἐπιτυχέστατα ἐργαζομένου ἀξιωματικοῦ Σωτηρίου Ῥωσέττη, υἱοῦ τοῦ ἄλλοτε συμμαθητοῦ μου, καὶ εἶτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς Νομάρχου καὶ ὡς Γενικοῦ Προξένου εὐδοκίμως ὑπηρετήσαντος κ. Σκαρλάτου Ῥωσέττου. Ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀνακτόρων τῇ 23 Δεκεμβρίου, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν ἡ Α.Μ. ἡ Βασίλισσα, παραστᾶσα ὡς παράνυμφος, καὶ πᾶσα ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια, παρευρεθεῖσα· δι᾽ ὃ καὶ τῇ ἐπιούσῃ ζητήσας ἔτυχον ἀκροάσεως παρὰ τῇ Βασιλίσσῃ, ἵνα Τὴν εὐχαριστήσω. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὸν γάμον οἱ νεόνυμφοι ἀπῆλθον εἰς Παρισίους.

Ἐκλογαί.

Προκειμένων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, περὶ Σεπτέμβριον 1890, ἐλθών τις πρὸς ἐμέ, μὲ προέτρεπε νὰ ἐκτεθῶ εἰς αὐτάς, διϊσχυριζόμενος ὅτι ἦσαν πολλοὶ οἱ θέλοντες νὰ μὲ ὑποστηρίξωσιν. Ἐγὼ δὲ τῷ ἀπήντησα ὅτι οὐδέποτε μὲν ἠρνούμην εἰς τὴν πατρίδα τὴν ὑπηρεσίαν μου, οὐδέποτε ὅμως καὶ ἐκ πρωτοβουλίας τὴν ἐπεζήτουν, καθ᾽ ὃ μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι πολλοὶ καὶ ἄλλοι ὑπῆρχον ἱκανώτεροι ἐμοῦ, ἵνα καταταχθῶσιν εἰς τὴν Βουλήν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὐδὲ πιθανὸν ἦν νὰ τύχω τῶν ἀπαιτουμένων ψήφων μετὰ τὴν ἐξ Ἑλλάδος μακρὰν ἀπουσίαν μου. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι μὲν ὅτι πολλὰ ὑπῆρχον μέτρα, ἃ ἔκρινα συμφέροντα εἰς τὸ Ἔθνος, παραμεληθέντα δὲ ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων, καὶ συμφερώτατον ἐνόμιζον ἂν εἰσήγοντο καὶ ἐσυζητοῦντο εἰς τὴν Βουλήν, καὶ ἂν ἐδυνάμην νὰ συντελέσω εἰς τοῦτο· ἀλλ᾽ ἀπολύτως δὲν θὰ συνεταττόμην μετ᾽ οὐδενὸς ἐκλογικοῦ συνδέσμου, διότι, οὐχὶ ἀτόμων, ἀλλ᾽ ἀρχῶν ὀπαδὸς μόνον ἔσομαι. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ πολλάκις ἐξηκολούθουν τὰ αὐτά μοι προτείνοντες, ἵνα μὴ ἀφήσω τὰς ἀρχάς μου ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἔπεμψα τὴν ἑπομένην ἐπίτομον αὐτῶν ἔκθεσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα ***τοὺς Καιρούς,*** ἥτις φιλοφρόνως μὲν ἐδέχθη αὐτήν, ἀλλὰ παρ᾽ ἐλπίδα προέταξέ τινας λέξεις λέγουσα ὅτι προὐτιθέμην ν᾽ ἀποδυθῶ εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἐγὼ τὸ ἐναντίον ἔλεγον διὰ τῶν ἑξῆς:

Πρόγραμμα.

«Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ὅτι ἐκτίθεμαι βουλευτής. Προκειμένων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἠρωτήθην ὑπὸ φίλων, ἂν δὲν θέλω θέσει κάλπην καὶ ἐγώ, καὶ ἐπιδιώξει τὴν ἐγκατάταξίν μου εἰς θάτερον τῶν συνδυασμῶν τῆς Ἀττικοβοιωτίας.

Εἰς ἀμφότερα ἀπεκρίθην ἀρνητικῶς. Κάλπην δὲν θέτω, οὐχὶ διότι δὲν ἐννοῶ τὴν τιμήν, ἣν περιποιεῖ καὶ τὴν σπουδαιότητα ἣν ἔχει διὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἡ βουλευτικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ διότι δὲν θεωρῶ ἐμαυτὸν ἱκανώτερον ἄλλων εἰς τὸ νὰ ἐξυπηρετήσω τὴν πατρίδα. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπροσπάθησα νὰ ἐκτελέσω ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη. Ἂν ὑπάρχωσί τινες τῶν συμπατριωτῶν μου φρονοῦντες ὅτι καὶ ἐν τῇ Βουλῇ δύναμαι ἔτι νὰ φανῶ χρήσιμος, καὶ θελήσωσιν, ὅπερ δὲν μοὶ φαίνεται πιθανόν, αὐθορμήτως, καὶ καθ' ὃ ἔχουσιν ἐλευθέρων ἐκλογέων δικαίωμα, νὰ μὲ καλέσωσιν εἰς αὐτήν, βεβαίως δὲν θέλω ἀρνηθῇ, κωφεύων εἰς τὴν κλῆσιν, νὰ ὑπηρετήσω τὸ Ἔθνος μου κατὰ δύναμιν.

Ἐγκατάταξιν δ' εἰς συνδυασμόν, καὶ ἂν αὐτοὶ ἐθήρευον ψήφους, πάλιν δὲν θὰ ἐπεδίωκον, διότι, ἂν εἰσηρχόμην εἰς τὴν Βουλήν, ὡς ἐντολήν μου θὰ ἐθεώρουν τὴν ἐξυπηρέτησιν, οὐχὶ κόμματος, ἀλλὰ τῆς πατρίδος.

Αἱ δύο αὗται τάσεις θὰ συνεδυάζοντο βεβαίως, ἂν ἀρχαὶ διῄρουν τὰ κόμματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει οὕτω σήμερον παρ' ἡμῖν. Γενικάς τινας ἀρχάς, πάντα τὰ κόμματα τὰς αὐτὰς πρεσβεύουσιν. Ὡς πρὸς τὰς εἰδικωτέρας δέ, ἕκαστον ἄτομον ἄλλας πρεσβεύει καθ' ἑαυτό, ἀνεξαρτήτως τῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνήκει. Αἱ μερίδες δ' ἔχουσι συνήθως χαρακτῆρα προσωπικόν, ἐξ οὗ καὶ ἐνίοτε συμβαίνει τινὰ τῶν μελῶν αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην νὰ μεταβαίνωσι, τὴν ἀντίπαλον. Ὅ,τι εἰς ἀλλήλας προσάπτουσιν, ἐστίν, οὐχὶ ὅτι ἀντίθετα ἐπαγγέλλονται, ἀλλ' ὅτι οἱ κεκλημένοι τὰ ἐπαγγελλόμενα νὰ ἐφαρμόσωσι μειοῦνται ζήλου, ἱκανότητος, ἢ τῶν ἄλλων παρὰ τῶν πολιτευομένων ἀπαιτουμένων προσόντων. Τοιαύτη ὅμως ἀτομικὴ ἐκτίμησις ἐστὶ δικαίωμα ἑκάστου τῶν ψη-

φοφόρων καὶ ἑκάστου τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντικείμενον πολιτικῶν σπουδαίων συνδυασμῶν.

Τὸ κόμμα, εἰς ὃ ἀνήκει ἕκαστος τῶν βουλευτῶν παρ᾽ ἡμῖν, ἐμφαίνει μὲν τίνων ἐστὶν ὀπαδὸς ἢ ἀντίπαλος, τίνων ἐπιθυμεῖ ἢ θέλει τὸ ἐφ᾽ ἑαυτῷ διενεργήσει τὴν πτῶσιν ἢ τὴν στερέωσιν ἥκιστα ὅμως καὶ τὸ τὶ ἐπαγγέλλεται ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὅπερ καὶ μόνον ἐστὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, τοὺς ἐκλογεῖς.

Τὸ κατ᾽ ἐμὲ φρονῶ, ὅτι ἕκαστος ψήφους ἐπιζητῶν, ἢ ἑκάστη μερὶς ἀξιοῦσα τὴν εἰς χεῖρας της διατήρησιν ἢ περιέλευσιν τῆς ἀρχῆς, ὀφείλει νὰ καταδεικνύῃ διὰ προγράμματος εἰς τοὺς ψηφοφόρους, ἐκτὸς ἂν δυνηθῇ διὰ τῶν ἔργων της, τί ἐκ τῆς ἐκλογῆς δικαιοῦνται ν᾽ ἀπαιτῶσι καὶ νὰ περιμένωσιν.

Ἂν μοὶ ἐπεφυλάττετο ἡ ὑπό τινων ἐπαγγελθεῖσά μοι τιμὴ τοῦ νὰ τύχω τινῶν ψήφων τῶν συμπολιτῶν μου, εὐγνωμονῶν τοῖς προτιθεμένοις νὰ μοὶ χορηγήσωσιν οὕτως ἀφορμὴν τοῦ νὰ δειχθῶ ἴσως ἔτι χρήσιμος τῇ πατρίδι, καθῆκον θὰ ἐνόμιζον νὰ καταστήσω δημοσίως γνωστόν, οὐχὶ μετὰ τίνων ἀτόμων θὰ συγκαταταχθῶ, ἀλλ᾽ ὅτι αἱ ἑπόμεναι ἔσονται αἱ ἀρχαί, ὧν θὰ ὑπερμαχήσω.

Α΄) Ἡ Βασιλεία, συνταγματικὴ καὶ ἀνεύθυνος, ἑπομένως ἀπρόσβλητος, ἐστὶ τὸ κέντρον τοῦ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς πατρίδος.

Β΄) Τὸ πολίτευμα, μέχρις οὗ νομίμως ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταῤῥυθμισθῇ, ἐπιβάλλεται ὑποχρεωτικῶς. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐξ ἐπαναστατικῆς προκύψαν πηγῆς, ἐπιδέχεται ἐν πολλοῖς νὰ κριθῇ οὐχὶ ἐστερημένον σφαλμάτων εἰς τὸ Ἔθνος ἐπιβλαβῶν, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ αὐτοῦ ἡ διόρθωσις, ἀλλὰ μόνον καθ᾽ ὅσον δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ, ἄνευ βιαίων καὶ ἐπικινδύνων ἀνατροπῶν.

Γ΄) Τῆς Ἑλλάδος μικρᾶς οὔσης καὶ ὀλιγανθρώπου, τὸ μέλλον στηρίζεται κυρίως εἰς ἣν θέλει ἐμπνεύσει ὑπόληψιν εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, τὰς ἰθυνουσας τὴν τύχην τῶν ἐθνῶν. Καὶ ὁ μὲν ἱερὸς ἡμῶν ἀγὼν ἀπέδειξεν εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην Εὐρώπην ὅτι ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐξακολουθοῦσι ζῶντες οἱ ἥρωες τῶν,

μεγάλων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος. Μένει δ᾽ ἔτι ν᾽ ἀποδειχθῇ ὅτι καὶ ὑπὸ τὰς ὑπολοίπους ἐπόψεις, τὴν ἠθικήν, τὴν διανοητικήν, τὴν πολιτικήν, δὲν ὑπολείπονται οἱ νῦν Ἕλληνες τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ἄξιοι εἰσίν, οὐ μόνον τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἀλλὰ καὶ τοῦ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν χρήσιμον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικῶν εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων.

Μένουσιν ἑπομένως πολλὰ ἐπιμελῶς νὰ ἐπιδιωχθῶσιν, ἅτινα λυπηρῶς μέχρι τοῦδε παρημελήθησαν.

Δ΄) Τὸ νεῦρον ἑκάστου εὐνομουμένου ἔθνους εἰσὶ τὰ οἰκονομικά: τὸ πρώτιστον δ᾽ αὐτοῦ καθῆκον καὶ συμφέρον ἐστίν, ἔντιμον ὄν εἰς τὰς συναλλαγάς του, ν᾽ ἀποφεύγῃ χρέη, εἰς ὧν δὲν θὰ ἐπήρκει τὴν ἐντελῆ καὶ ἔγκαιρον ἀπότισιν.

Ὑπάρχουσιν ἐργασίαι καὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐπιθυμηταί. Καὶ πρέπει μὲν νὰ ἐπιδιώκωνται, ἀλλ᾽ οὐχὶ δι᾽ ἐξαντλήσεως τῆς ζωοφόρου τοῦ Ἔθνους ἰκμάδος. Οἱ φόροι εἰσὶ βάρος ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόφευκτον, ἀλλὰ πρέπει νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὰς ζωτικὰς δυνάμεις τῶν φορολογουμένων. Τόκοι δὲ δανείων πρέπει τότε μόνον νὰ ἐπιβαρύνωσι καὶ τὸ μέλλον, ὅταν τὰ δανεισθέντα κεφάλαια ἐξακολουθῶσι καὶ εἰς ἐκεῖνο φέροντα ὄφελος.

Ὁ ὁπλισμὸς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πρέπει νὰ μὴ ἀμεληθῇ, ἀλλ᾽ ἐντὸς ἐμφρόνων ὁρίων. Ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐστὶ κυρίως τῶν ἰσχυρῶν ἡ ὑπόληψις, ἥτις καὶ ἀόπλους μᾶς ἐνδυναμεῖ, καί, ἧς ἄνευ, μικρὸν δι᾽ ἡμᾶς ἰσχύουσι καὶ αἱ δαπανηρότεραι τῶν παρασκευῶν.

ΣΤ΄) Ἡ πρωτίστη βάσις τῆς ἠθικῆς τῶν λαῶν ἀναπτύξεως ἐστὶν ἡ θρησκεία, ἡ δὲ τῆς διανοητικῆς ἡ ἐκπαίδευσις. Πρόνοια νομοθετικὴ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὲρ μορφώσεως καὶ ἀξιοπρεποῦς διατηρήσεως (μισθοδοσίας) τοῦ κλήρου, ὡς καὶ ὑπὲρ τοιούτου κανονισμοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὥστε ἡ μὲν κατωτέρα νὰ ἐκτείνηται καὶ ἐπιβάλληται ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ᾽ ἄνευ διδάκτρων, εἰς ἅπαντα τὸν λαόν, ἡ δ᾽ ἀνωτέρα, ὑποκειμένη εἰς δίδακτρα ἀνάλογα τῷ βαθμῷ αὐτῆς, νὰ περιορίζηται εἰς τοὺς θέλοντας καὶ δυναμένους ν᾽ ἀπολαύωσι αὐτῆς.

Ζ΄.) Διὰ τὴν ὑλικὴν δὲ τοῦ Ἔθνους ἀνάπτυξιν ἀναγκαῖον ἔσται νὰ νομοθετηθῇ σύστασις γεωργικῶν σχολείων καὶ τραπεζῶν εἰς τὰ μάλιστα καλλιεργείας ἐπιδεκτικὰ μέρη τοῦ κράτους, ναυτικῶν δὲ μάλιστα εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους· διὰ δὲ τὴν πρόοδον καὶ τελειοποίησιν τῆς βιομηχανίας νὰ ὀργανωθῇ σχολεῖον, οἷον εἶχεν ὁρίσει ὁ Εὐάγγελος Ζάππας, συνδέσας αὐτὸ μετὰ τῶν ἐκθέσεων.

Η΄.) Πᾶσαι δ' αἱ λοιπαὶ προτάσεις καὶ λεπτομέρειαι, αἵτινες θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν Βουλήν, πρεσβεύω ὅτι πρέπει νὰ συζητῶνται καὶ ἀποφασίζωνται, οὐχὶ ὑπὸ προσωπικὴν ἢ κομματικὴν ἔποψιν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

Αὐταὶ εἰσὶν αἱ ἀρχαί, ὧν τὴν ἐφαρμογὴν ἤθελον ἐπιδιώξει, ἂν οἱ τιμήσαντές με διὰ τῆς προτάσεως αὐτῶν ἤθελον ἐπιμείνει νὰ μοὶ διανοίξωσι τὴν εἰς τὴν Βουλὴν πρόσοδον.»

Ἐν Ἀθήναις,-Σεπτεμβρίου 1890.

Καθ' ἣν δ' ἡμέραν ἐδίδοντο αἱ αἰτήσεις βουλομένων νὰ ἐκθέσωσι κάλπην, ἐλθὼν ὁ φίλος, ὅστις πρῶτος μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς ἐκλογῆς, μοὶ ἐκόμισεν ἀναφορὰν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ 45 πολιτῶν, ἐν ᾧ πολὺ ὀλιγώτεροι ἤρκουν, καὶ μοὶ τὴν ἀφῆκεν, ἵνα αὐθημερὸν ἐπιδώσω αὐτήν. Καὶ τὴν ἔλαβον μέν, ἵνα μὴ ἀφήσω εἰς τοὺς ὑπογράψαντας τὴν φροντίδα τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς, διότι θὰ τοὺς ὑπέβαλλεν εἰς δαπάνην 200 δραχμῶν· ἀλλὰ τὴν ἀφῆκα νὰ κῆται παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν διότι, καθ' ἃ ἐπρέσβευον, τὴν ὑποψηφιότητα ἔπρεπε νὰ προτείνωσιν οἱ ψηφοφόροι, δεύτερον δὲ καὶ διότι δὲν εἶχον τὰς 200 δραχμάς.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἦλθε παρ' ἐμοὶ φίλος τις, συγγενὴς τοῦ κ. Ῥάλλη, υἱοῦ τοῦ ποτὲ συνυπουργοῦ μου, καί, ἐπαναλαβών μοι τὰ περὶ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεων τῶν ἐκλογέων, μ' ἐβεβαίωσε καὶ περὶ τῆς προθύμου τοῦ συγγενοῦς του συμπράξεως, καὶ ὅτε, ἐκφράσας αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, τῷ εἶπον τίνες ἦσαν αἱ ἀρχαὶ ἃς ἐπρέσβευον, μοὶ ἐξέφρασε τὴν χαράν του, διότι,

ὡς μ᾽ ἐβεβαίωσεν, ἀκριβῶς ἀντεστοίχουν πρὸς τὰς τοῦ κ. Ῥάλλη. Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἦλθεν εἰς ἐπισκεψίν μου καὶ ὁ κ. Ῥάλλης, ὃν ἕως τότε προσωπικῶς δὲν ἐγνώριζον, καὶ ἐπικυρώσας μοι τὰ περὶ ταὐτότητος τῶν φρονημάτων του μετὰ τοῦ ἐμῶν, μοὶ ἐζήτησε τὴν ἀναφορὰν πρὸς ἐπίδοσιν, καὶ τῷ τὴν ἔδωκα, διὰ δανείου πορισθεὶς τὴν ἐπιοῦσαν τὰς ἀναγκαίας 200 δρ., διότι ἀπέφυγον νὰ κηρύττω τὰς χρηματικὰς δυσχερείας μου.

Οὕτω, παρὰ τὴν ἀρχικὴν πρόθεσίν μου, εὑρέθην εἰς πολιτικὸν σύνδεσμον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περιληφθείς, ἀλλὰ τοῦτον κἂν πρεσβεύοντα, ὡς οἱ προϊστάμενοι αὐτοῦ μ᾽ ἐβεβαίωσαν, τὰς αὐτὰς μετ᾽ ἐμοῦ ἀνεξαρτησίας ἀρχάς, καὶ οὔτε εἰς τὴν συμπολίτευσιν, οὔτε εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἀνήκοντα ἐκ συστήματος. Ἀπέσχον δὲ τῶν ἐκλογικῶν ἐκδρομῶν, εἰς ἃς ἐπανειλημμένως ἀπῆλθον οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στενὸν δεσμὸν περὶ τὸν κ. Ῥάλλην, καθ᾽ ὃ πρεσβεύων ὅτι αἱ ψῆφοι δὲν πρέπει νὰ ζητῶνται, ἀλλὰ νὰ δίδωνται, περιωριζόμην δὲ μόνον, ἐπὶ τῶν ἀπουσιῶν τοῦ κ. Ῥάλλη, νὰ μεταβαίνω εἰς τὸ παρὰ τὴν οἰκίαν μου κείμενον γραφεῖόν του, καὶ νὰ ἐπιβλέπω εἴ τις ἐκεῖ παρουσιάζετο ὑπόθεσις τὰς ἐκλογὰς ἀφορῶσα.

Μόνον δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν πρὸ τῶν ἐκλογῶν, εἰς τὴν ἐκλογὴν εἰς Λαύριον συναπῆλθον καὶ ἐγώ, ὁρμώμενος συγχρόνως ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδω, μετὰ πολυετῆ ἀπουσίαν, τὴν ἀνάπτυξιν, ἣν εἶχε λάβῃ ἡ ἀργυροῦχος ἐκείνη χώρα, καὶ ἐν ταὐτῷ ἐκ τῆς περιεργείας τοῦ νὰ γνωρίσω ἅπαξ κἂν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς σκηνὰς ἐκείνας τῆς ψηφοθηρείας. Ὁμολογῶ δ᾽ ὅτι ὀλίγον μοὶ ἐνέπνευσαν ἐνθουσιασμὸν αὗται, καθ᾽ ἃς εἰς ἕκαστον χωρίον ἱστάμενοι, εἰσηρχόμεθα εἰς πᾶν οἰνοπωλεῖον καὶ ἐργαστήριον, ἐσφίγγομεν τὰς χεῖρας τῶν χωρικῶν, οὓς δὲν ἐγνωρίζομεν, τοῖς ἐκερνῶμεν οἶνον καὶ συνεπίνομεν μετ᾽ αὐτῶν, ἀξιοῦντες διὰ τοῦτο νὰ μᾶς δώσωσι τὰς ψήφους των, εἰ καὶ κατὰ πρῶτον βλέποντας ἡμᾶς, καὶ οὐδαμῶς γινώσκοντας, ἂν καὶ κατὰ πόσον δυνάμεθα ν᾽ ἀποβῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα.

Ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας πολλὰς ἡ πόλις ἦν ὡς δαιμονιῶσα, μικρῶν καὶ μεγάλων, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν παιδίων

τῶν δημοτικῶν σχολείων διατρεχόντων αὐτὴν ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς, καὶ ἐν κραυγαῖς ἀγρίαις «**ἐλαία**» ἢ «**κορδόνι**», τὰ δύω σύμβολα τῆς συμπολιτεύσεως καὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἦλθε τέλος ἡ ἡμέρα τῶν ἐκλογῶν, καθ' ἣν, μετὰ τοῦ υἱοῦ μου 'Αλέξη, περιεφέρομεν τὰ παιδία του εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἵνα τοῖς δείξωμεν τὸ θέαμα τῆς ψηφοφορίας, καὶ εἰς ἣν ἤμην ἐγγεγραμμένος ἐψήφισα και ἐγὼ ὑπὲρ πάντων ὅσοι μοὶ ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην. Ὅτε δ' ἦλθον ἐκ παντὸς τοῦ νομοῦ τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα, εἶδον, ὅπερ ἄλλως τε καὶ ἐκ προοιμίων ἐγνώριζον, ὅτι πλήρης ἦν ἡ ἀποτυχία μου. Ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν ψήφων τῶν ἐπιτυχόντων ἦν 16.000: ἐγὼ δ' ἔλαβον μόνον 10.850. 'Αλλὰ καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ κ. Ῥάλλη ἐν γένει, οἵτινες τοσοῦτον ἐμόχθησαν καὶ ἐπολυπραγμόνησαν, ἐπιτυχὼν ἀνεδείχθη μόνον ὁ κ. Ῥάλλης. Εἰς χορὸν μετά τινας ἡμέρας δοθέντα ἐν τῇ Ῥωσσικῇ Πρεσβείᾳ, ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τοῦ Ῥώσσου Καισαρίδου εἰς 'Αθήνας, μὲ ἠρώτησεν εἷς τῶν παρόντων ἡγεμόνων, διατὶ δὲν εἶχον ὑπάγει πρὸ δύω ἡμερῶν εἰς τὸν χορὸν τῶν 'Ανακτόρων.

— Διότι ἔπασχον, ἀπεκρίθην, ἀπολέσας τὴν φωνὴν (la voix, διότι ὡμιλοῦμεν γαλλιστί).

— Ἦτον ἑπόμενον, μοὶ εἶπεν ἀστειευόμενος, ἀφ' οὗ ἐξετέθητε εἰς τὰς ἐκλογάς.

— Ὤ! ἐκεῖ, ἀπήντησα, ἄν εἶχον ἀπολέσει μίαν φωνὴν (voix ψῆφον), θὰ ἦτο τίποτε. 'Αλλ' ἀπώλεσα ἑξακισχιλίας!

Μετὰ δὲ τὰς ἐξελέγξεις καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῆς Κυβερνήσεως, τινὰς ἐκλογὰς τῆς 'Αττικοβοιωτίας ἐκήρυξεν ἡ Βουλὴ ἀκυρωτέας, ἐκείνας μάλιστα κατὰ σύμπτωσιν, ἐν αἷς ἐγὼ εἶχον μειονοψηφήσῃ· δι' ὃ καὶ μοὶ ἐγένετο πρότασις νὰ ἐκτεθῶ ἐκ νέου εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. 'Αλλ' ἐγὼ καὶ πάλιν ἀπήντησα, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς μου, ὅτι προθύμως πάντοτε θὰ δεχθῶ ἐκλογήν, δι' ἧς θὰ μ' ἐτίμουν οἱ συμπολῖταί μου, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ ἐψηφοθήρουν.

Σλείμανν.

Ὁ διάσημος ἀνιχνευτὴς τοῦ Ἰλίου, τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος, ὁ ἀκάματος ἀρχαιοδίφης Σλείμανν, ὑποστὰς ἐν Ἅλλῃ ἐγχείρισιν εἰς τὰ ὦτα, ἀπεβίωσεν ἐν Νεαπόλει, ἐν ᾧ ἐπανείρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου 1890 ἐκηδεύθη, καθ' ἣν ὁ ἴδιος εἶχεν ἐκφράσῃ ἐπιθυμίαν, εἰς τὸ Ἑλληνικὸν νεκροταφεῖον. Εἰς τὴν νεκρώσιμον οἰκίαν, ἐπὶ τῆς τελετῆς παρευρέθησαν ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Διάδοχος, ἀπήγγειλε δ' ἐξαίρετον ἐπικήδειον λόγον ὁ Γερμανὸς ἱερεύς, γερμανιστί, ἄλλον δ' ἐνθουσιώδη καὶ εὔγλωττον, ἀγγλιστί, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀμερικῆς κ. Σνόουδεν, καί τινας συγκεκινημένας λέξεις εἶπεν, ἐπίσης γερμανιστί, ὁ κ. Dörpfeld, διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Σχολῆς. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ ἦν μεγαλοπρεπεστάτη. Τοῦ φερέτρου προηγοῦντο 25 μέγιστοι στέφανοι, ὧν ἕνα εἶχε πέμψῃ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἄλλον ἡ Αὐτοκράτειρα μήτηρ· εἵποντο πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν κατὰ χιλιάδας, καὶ πάντες ἐξίσταντο ὅτι ἐπίσημοι στρατιωτικαὶ τιμαὶ δὲν ἀπεδίδοντο εἰς τὸν ἔξοχον νεκρόν, διότι, ἐν ᾧ προεπέμπετο ὑπὸ πλείστων ξένων παρασήμων, ἅτινα τῷ εἶχον ἀπονεμηθῇ διὰ τὰς ἐκτάκτους αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν, οὐδεμία Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν εὕρῃ καιρὸν νὰ ἐνθυμηθῇ νὰ τῷ ἀπονείμῃ τὸ Ἑλληνικόν, ὃ θὰ ἐτιμᾶτο μᾶλλον εἰς τὸ στῆθός του ἢ ὅτι θὰ τὸ ἐτίμα. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ δὲ ὡμίλησεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Καββαδίας, καὶ μετ' αὐτὸν ἀγγλιστὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς κ. Οὐαλδστέϊν, καὶ τελευταῖος ἀνέγνων καὶ ἐγὼ τελευταῖον ἀσπασμὸν τῷ νεκρῷ ἐν ἑξαμέτροις. Εἰς δὲ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένην Ἑλληνικὴν ἐφημερίδα «***Πατρίδα***», ἀναγνοὺς μετατυπωθὲν ἄρθρον τι συκοφαντοῦν τὸν νεκρόν, ἔγραψα ἀναίρεσιν, ἀρυόμενος ἐκ τῶν βεβαίων γνώσεων, ἃς εἶχον περὶ αὐτοῦ.

Τὴν αὐτὴν δ' ἑσπέραν τῆς κηδείας, προσκληθεὶς προήδρευσα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ φιλολογικῆς ἑσπερίδος, δοθείσης παρὰ τοῦ ποιητοῦ κ. Ἀχιλλ. Παράσχου, εἰς ἣν ἔργα αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ὁ κ. Παράσχος, ὁ κ. Κορομηλᾶς, ὁ κ. Προβελέγιος, καὶ ὁ κ. Σουρῆς.

Ὑπουργὸς Ἐκκλησιαστικῶν.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1890 ἐξηκολούθησα γράφων ἐνίοτε εἴς τινας τῶν ἐφημερίδων, μὴ ἀφορῶν εἰς τὸ πολιτικὸν κόμμα, εἰς ὃ ἀνῆκον, περὶ παντοίων ὑποθέσεων ἃς ἐθεώρουν εἰς τὰ γενικὰ ἐθνικὰ ἀφορώσας συμφέροντα, οἷον περὶ τοῦ ὅτι εὐγενὴς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐνδιαφέρουσα θὰ ἦτον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπόδοσις τῶν Ἐλγινίων ἀγαλμάτων, ἵνα ἐναποτεθῶσιν εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν θέσεις· ἄλλην πραγματείαν περὶ τῆς ἀνάγκης ταχείας ἱδρύσεως Ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ ἄλλας περὶ ἄλλων τὴν ἐκπαίδευσιν ἐνδιαφερόντων. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι καὶ νῦν, ὡς πάντοτε, ταῦτα παρήρχοντο ἀπαρατήρητα, ἀπεφάσισα ἄλλο τι διάβημα. Σημειώσας παντοῖα ζητήματα τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἑλλάδος ἀφορῶντα, μετέβην ἑσπέραν τινὰ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ προσελθὼν εἰς τὸν νεωστὶ τότε διωρισθέντα Ὑπουργόν, ὃν ἄλλως δὲν ἐγνώριζον καὶ κατὰ πρῶτον ἔβλεπον, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοὶ χορηγήσῃ ἀκρόασιν, καθ᾽ ὅσον εἶχον νὰ τῷ ὁμιλήσω, οὐχὶ περὶ μιᾶς, ἀλλὰ περί τινων ὑποθέσεων, ὧν ὅμως οὐδεμία ἐμὲ ἀπέβλεπεν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ὑπηρεσίαν του, καὶ συμφέρον αὐτῇ ἐνόμιζον ἐπ᾽ αὐτὰς νὰ ἑλκύσω τὴν προσοχήν του. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἔβλεπον ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων περιστοιχισμένον, καὶ πιθανῶς πολυάσχολον, τὸν παρεκάλεσα, ἐὰν εὐηρεστεῖτο, νὰ μοὶ ὁρίσῃ ἡμέραν καὶ ὥραν, καθ᾽ ἣν ἐπανελθὼν νὰ δυνηθῶ νὰ τῷ ὑποβάλω ὅσα ἐνόμιζον ὅτι καλὸν ἦν νὰ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν. Μοὶ ἀπήντησε δ᾽ ὁ κ. Ὑπουργὸς ὅτι μ᾽ εὐχαριστεῖ μεγάλως διὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου, ὅτι τότε δυστυχῶς εἶχε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἤρχετο εἰς ἐπίσκεψίν μου νὰ μὲ συμβουλευθῇ. Ὅτε δ᾽ ἐγὼ τοῦτο ἀπέκρουσα, μοὶ εἶπεν ὅτι μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας θὰ μοὶ μηνύσῃ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς συνεντεύξεως. Τότε λοιπὸν ἀναχωρῶν τῷ εἶπον ὅτι μία τῶν προτάσεων, ἣν ἔμελλον νὰ τῷ ὑποβάλω εἰς συζήτησιν, ἦν ἡ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὅτι περὶ αὐτῆς ἔφερον παρ᾽ ἐμοὶ καὶ τὸ ὅλον σχέδιον, ὃ εἶχον ἄλλοτε δημοσιεύσῃ ἐν

ἐφημερίδι. Μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ ἀφήσω τὸ σχέδιον πρὸς ἀνάγνωσιν, ὅπερ καὶ ἔπραξα, παρακαλέσας ὅμως νὰ μὴ ἀπωλεσθῇ, διότι ἄλλο δὲν εἶχον, καὶ νὰ μοὶ ἀποδοθῇ ἐν καιρῷ, καὶ μοὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τὸ ἔχῃ ἤδη ἀναγνώσῃ καὶ θὰ μοὶ τὸ ἀποδώσῃ εἰς τὴν πρώτην ἡμῶν συνέντευξιν, μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας.

Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τρεῖς ἑβδομάδες παρῆλθον καὶ δὲν ἐμηνύθην, ἐπανῆλθον καὶ πάλιν, καὶ ἀπῆλθον μετὰ τῆς αὐτῆς ὑποσχέσεως, καὶ τοῦτο ἐπανειλημμένως, μέχρις οὗ τέλος, μετὰ μῆνας πολλούς, μοὶ ὡρίσθη ἡ ὀγδόη ὥρα τῆς μεθεπομένης ἑσπέρας, ὅτε ὅμως, ἀπελθὼν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, δὲν εὗρον τὸν κ. ὑπουργόν, καὶ μάτην τὸν περιέμενα ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, εἶτα δ᾽ ἀπῆλθον εἰς συγγενικὴν οἰκίαν ὀλίγον ἀπέχουσαν, καὶ ὅτε μετ᾽ ἄλλην ἡμίσειαν ὥραν ἐπανῆλθον καὶ εὗρον τὸ ὑπουργεῖον κεκλεισμένον καὶ σκοτεινόν.

Ἔκτοτε ἔπαυσα νὰ ζητῶ τὸν κ. Ὑπουργόν. Ἀφ᾽ οὗ δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐμοῦ, ἐγώ, ἀτομικῶς, εἶχον ἔτι ὀλιγωτέραν αὐτοῦ. Ἀνάγκην ὅμως εἶχον τοῦ περὶ Ἀκαδημίας σχεδίου μου, ὃ πρὸ τριῶν τετάρτων τοῦ ἐνιαυτοῦ μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ μοὶ ἀποδώσῃ μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Τῷ ἔγραψα ἑπομένως δύω λέξεις, ἔνθα διέτριβον· ἀλλ᾽ οὐδ' αὐτό, οὐδ᾽ ἀπάντησιν ἔλαβον. Μεταβὰς τότε παρ᾽ ἑνὶ τῶν τμηματαρχῶν τοῦ Ὑπουργείου, παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ ζητήσῃ τὸ ἔντυπον παρὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ καὶ νὰ μοὶ τὸ πέμψῃ. Ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲ τὸ ζητούμενον, οὐδ᾽ ἀπάντησιν ἔλαβον. Εἶχε δὲ τοῦτο ὡς ἑξῆς· *

---

* **Τὸ Νομοσχέδιον τῆς Ἀκαδημίας**

Ἄρθρον 2.

Α΄) Ἡ ἐκλογη τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐναπόκειται εἰς αὐτην τὴν ἴδιαν.

Β΄) Ἡ ἐκλογὴ τῶν *πρώτων πέντε* μελῶν ἑκάστου τῶν τμημάτων αὐτῆς γενήσεται ὑπὸ *ἑπταμελοῦς* ἐπιτροπῆς, ἰδιαιτέρας δι᾽ ἕκαστον τμῆμα, ἐκλεγομένης ὡς ἕπεται :

α΄) Διὰ τὸ *Φιλολογικὸν καὶ Καλλιλογικὸν* τμῆμα *τρία* μέλη τῆς ἐκλογικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλεχθήσονται ὑπὸ τῶν καθηγητῶν (τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων) τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ, *Εθν. Πανεπιστημίου, δύω* ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς *Ἐπιστη-*

1891.

Τῇ 27ῃ Φεβρουαρίου (1891) βαθεῖαν ᾐσθάνθην θλῖψιν ὅτε, ἐξελθὼν τὴν πρωΐαν τῆς οἰκίας μου, ἀπήντησά τινα ὅστις μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἐντὸς τῆς νυκτὸς εἶχεν ἀποβιώσῃ ὁ ἐπιστήθιος φίλος μου καὶ ἔξοχος ἀνὴρ Πέτρος Παπαῤῥηγόπουλος, ὅστις πρὸ καιροῦ μὲν ἔπασχεν, ἀλλὰ δὲν εἶχε καταβληθῇ, οὐδ᾽ ἐφαίνετο τὸ τέλος του προσεχές. Οὕτως αἰφνιδίως ἡ Ἑλλὰς ἐστερήθη ἑνὸς τῶν πολυτιμοτέρων ἀνδρῶν, ἀφ᾽ οὗ ἡ Ἑλλὰς ἐνεκαυχᾶτο διά τε τὰς σπανίας νομικὰς γνώσεις του καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς καρδίας του. Ἀνέλαβον δὲ τὴν δεινὴν ἐντολὴν ν᾽ ἀναγγείλω ἐγὼ τὸ λυπηρὸν συμβὰν εἰς τὸν καὶ αὐτὸν ἐπιθάνατον κείμενον ἀδελφόν του Κων-

---

μονικῆς ἑταιρείας, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἑταιρείας ***Κοραῆ***, καὶ ***δύω*** ὑπὸ τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ Καθηγητῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας τῶν ἐν Ἀθήναις Δημ. Γυμνασίων.

β΄) Διὰ τὸ ***Ἱστορικὸν*** καὶ ***Ἀρχαιολογικὸν*** τμῆμα ***τρία*** μέλη, ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν καὶ φιλολογικῶν μαθημάτων τῆς ***Φιλοσοφικῆς*** τοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς. ***δύω*** ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ***Ἀρχαιολογικῆς*** ἑταιρείας καὶ ***δύω*** ὑπὸ τοῦ ***Διευθυντοῦ*** καὶ τῶν ***ἐφόρων*** τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας ***ἀρχαιοτήτων***, μετὰ τῶν ***καθηγητῶν*** καὶ ***ἱστορικῶν*** μαθημάτων τῶν ἐν Ἀθήναις Γυμνασίων.

γ΄) Διὰ τὸ τμῆμα τῶν ***Φυσικομαθηματικῶν*** ἐπιστημῶν, ***τρία*** μέλη ὑπὸ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ ***Πανεπιστημίου*** καθηγητῶν τῶν ἐπιστημῶν τούτων· ***δύω*** ὑπὸ τοῦ ***ἰατροσυνεδρίου***, καὶ ***δύω*** ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ***φυσικοϊστορικῆς*** ἑταιρείας μετὰ τῶν παρὰ τοῖς δημοσίοις ***Γυμνασίοις*** Ἀθηνῶν καθηγητῶν τῶν ***μαθηματικῶν*** καὶ τῶν τῆς ***φυσικῆς*** μαθημάτων.

δ΄) Διὰ τὸ τμῆμα τῶν ***πολιτικῶν ἐπιστημῶν τρία μέλη*** ὑπὸ τῆς ***Νομικῆς*** σχολῆς τοῦ ***Πανεπιστημίου***, ***δύο*** ὑπὸ τοῦ ***Ἀρείου Πάγου***, καὶ ***δύω*** ὑπὸ τῶν προέδρων καὶ εἰσαγγελέων τῶν ἐν Ἀθήναις ***Ἐφετῶν*** καὶ ***Πρωτοδικῶν*** μετὰ τοῦ συμβουλίου τῆς ***Ἑταιρείας τῶν Πολιτικῶν ἐπιστημῶν***.

ε΄) Τοῦ ***Καλλιτεχνικοῦ*** τμήματος αἱ ἐκλογαὶ θέλουσιν ἐνεργηθῇ μετὰ τὴν κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος νόμου πρώτην Ὀλυμπιακὴν ἔκθεσιν, ὑπὸ τῶν ***Ἑλλανοδικῶν*** τῶν καλλιτεχνημάτων, οἵτινες θέλουσιν ἐκλέξει, ὡς πρῶτα ***πέντε*** μέλη τοῦ τμήματος, ***τρεῖς ζωγράφους*** καὶ ***δύω γλύπτας*** ἐκ τῶν τὸ τῆς πρώτης τάξεως βραβεῖον λαβόντων ἐκθετῶν.

σταντῖνον, οὗ ἐπίσης ὁ θάνατος, ἐπελθὼν μετὰ χρόνον βραχὺν ἐστέρησε τὴν πατρίδα τοῦ πολυμαθεστέρου καὶ εὐφυεστέρου τῶν ἱστοριογράφων της.

Ἐθνικὴ Ἑορτὴ

Μετὰ ἕνα μῆνα, τῇ 23ῃ Μαρτίου, ἐλθόντες περὶ τὰς 10 τῆς νυκτός πρὸς ἐμὲ ὁ καθηγητὴς κ. Σπ. Λάμπρος μετὰ φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, μοὶ ἀνήγγειλον ὅτι προὐτίθενται τῃ 25ῃ νὰ πανηγυρίσωσι λαμπρῶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ᾽ ἐγὼ μετὰ λύπης ἠναγκάσθην ν᾽ ἀπαντήσω, ὅτι δὲν εἶχον τὴν ἱκανότητα τοῦ ν᾽ αὐτοσχεδιάζω ποιήματα ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην˙ ὅτι ὅμως, ἄν ἤθελον, καὶ ἄν δὲν εἶχον τί καλήτερον, ἐδυνάμην ἴσως ν᾽ ἀναγνώσω εἰς τὴν ἑορτὴν χωρία τινὰ ἐκ τοῦ ἐμοῦ δράματος τῆς ***Παραμονῆς,*** ἴσως οὐχὶ ὅλως ἄσχετα πρὸς τὴν περίστασιν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο δεκτὸν.

Εἰς τὴν ἑορτὴν δέ, τελεσθεῖσαν τῇ 25ῃ μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου, εἶχε συῤῥεύσῃ πλῆθος ἄπειρον, καὶ ἐτίμα αὐτὴν καὶ ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια. Μετὰ δ᾽ εἰσήγησιν τοῦ Πρυτάνεως, ἀνέγνω ὁ κ. Σπ. Λάμπρος λόγον πανηγυρικὸν μακρόν, καὶ καλλονῆς ἐξαιρέτου. Μετ᾽ ἐκεῖνον δέ, προσκληθείς, ἀνέβην εἰς τὴν ἐξέδραν˙ ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὴν δύσιν, ἡ ἡμέρα ἦν συννεφής, τὰ δὲ παράθυρα ἐκάλυπτε καὶ ἐσκότιζε τὸ πλῆθος τῶν ἀκροατῶν, ἀποπειραθεὶς ν᾽ ἀναγνώσω, εἶδον ὅτι μοὶ καθίστα τοῦτο ἀδύνατον ἡ ἀσθένεια τῆς ὁράσεως, καί, ἐπὶ τῇ παρακλήσει μου, ἀνέβη παρ᾽ ἐμοί, καὶ ἀντ᾽ ἐμοῦ ἀνέγνω μετὰ λαμπρᾶς φωνῆς, πρῶτον ἓν ἔμμετρον προοίμιον, ὃ εἶχον κατορθώσῃ νὰ συντάξω διὰ τὴν περίστασιν, καὶ ἔπειτα τὰ τεμάχια τῆς Παραμονῆς, ὅσα εἶχον ἐκλέξῃ.

Ἀπρίλιος.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον εἴχομεν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδωμεν παρ' ἡμῖν τὸν υἱόν μου Ὄθωνα, ὅστις, μηχανήν τινα ἐφευρών, χρήσιμον εἰς τὴν σιδηροδρομίαν, μετέβαινεν εἰς Παρισίους, ἵνα τὴν κατασκευάσῃ.

Ἐπανεῖδον δὲ μετὰ πλείστης χαρᾶς ἐπισκεφθέντα με, καὶ τὸν ἐν Περσίᾳ Πρέσβυν τῆς Αὐστρίας κ. Ζαλούπκην, ὃν δὲν εἶχον ἴδῃ ἀπὸ τοῦ 1859, συνεχῶς τότε παρ' ἡμῖν διατρίβοντα, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἐν Μονάχῳ γραμματέα τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας, γαμβρὸν τοῦ κ. Καρβούνη, μεθ' οὗ ἐπίσης ἀρχαῖαι μὲ συνέδεον σχέσεις. Καὶ μετὰ τοῦ πρέσβεως δὲ τῆς Ἀγγλίας κ. Μόνσωνος ἦλθον τότε εἰς φιλικὴν συνάφειαν. Ὅτε ἐπέστρεψα ἐκ Γερμανίας μὲ εἶχε παρουσιάσῃ εἰς αὐτὸν ὁ τότε πρέσβυς τῆς Γερμανίας κ. Λεμαίτρ, καὶ ἔσπευσα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, καί, ἐπειδὴ δὲν τὸν εὗρον, νὰ τῷ ἀφήσω τὸ ἐπισκεπτήριόν μου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μὲ ἀντεπεσκέφθη, εἰ καὶ ἠγνόουν ἂν τοῦτο ἐκ παραδρομῆς ἐγένετο ἢ ἂν ἐκ προθέσεως, ἐνόμισα ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ νὰ τὸ ἐξετάσω, καὶ οὕτω πᾶσα σχέσις μεταξὺ ἡμῶν ἐξέλιπε. Γνῶσιν ὅμως τούτου λαβὼν ὁ φίλος μου καὶ φίλος τοῦ κ. πρέσβεως κ. Ἀξελός, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτοθελήτως ἐποιήσατο περὶ τούτου μνείαν πρὸς τὸν κ. Μόνσωνα, ὅστις ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ ἀφήσῃ τὸ ἐπισκεπτήριόν του. Ἔκτοτε δ' ἔπαυσε πᾶσα παρεξήγησις, μετέβην παρ' αὐτῷ ἐπανειλημμένως, καὶ τὸν εὗρον ἄνδρα εὐγενέστατον καὶ ἐξόχου συμπεριφορᾶς.

Ἡγεμονὶς Σοφία.

Ἐπίσημον καὶ σπουδαῖον συμβὰν ἦν ἡ τῇ 19ῃ τοῦ μηνὸς ὅλως ἀνεπιδείκτως ἐκτελεσθεῖσα μετάβασις τῆς Ἡγεμονίδος Σοφίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Τὸ κατ' ἐμέ, ἐθεώρησα αὐτὸ ὡς ἀπόδειξιν καὶ τῆς εὐγενείας τῶν αἰσθημάτων της, καὶ τῆς εὐθυκρισίας Της καὶ τῆς βαθυνοίας, μεθ' ἧς τὸ ζήτημα ἐξηρεύνησε· προ-

σέτι δ᾽ ὡς ἄριστον ἐθνικὸν οἰωνόν. Εἰς ἐφημερίδα δέ τινα ἔγραψα τότε, οὐδὲν μὲν περὶ τούτου, ἀλλὰ διήγησιν τῆς πρὸ ἐτῶν συνεντεύξεώς μου μετὰ διαμαρτυρομένων κληρικῶν τοῦ Οὐεστμίνστερ, οἷς εἶχον ἐκθέσῃ τοὺς λόγους, δι᾽ οὓς ἐθεώρουν ὅτι οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔπρεπεν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἀπὸ Λουθήρου ἔτι καὶ Καλβίνου, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν κόλπον τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἀριστοτέλης.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πρὸ πάντων ἐνέκυψα εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρτίως ἀνευρεθέντων τεμαχίων τῆς ***Πολιτείας*** τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἐζήτησα νὰ ἐξαγάγω ἐξ αὐτῶν, εἴ τι ἦν μεταβλητέον ἢ προσθετέον εἰς τὸ ἐμὸν ἔργον περὶ «τῶν πολιτικῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηναίων» (Ἅπαντα Τομ. ΙΕ΄.). Τὴν μικρὰν ταύτην προσθήκην συνεπλήρωσα· ἂν δέ ποτε θέλει ἐκδοθῇ, ἀγνοῶ.

Ὀλυμπία.

Προκειμένης δ᾽ ἀρχαιολογικῆς ἐκδρομῆς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ διευθύνων αὐτὴν ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κ. Μυλωνᾶς εὐηρεστήθη νὰ μὲ προσκαλέσῃ εἰς αὐτήν, καὶ ἀνεχωρήσαμεν τῇ 24 Ἀπριλίου τὸ πρωῒ δι᾽ ἐκτάκτου ἁμαξοστοιχίας ὅλοι 180, ἐξ ὧν 145 ἦσαν φοιτηταί, εἰ καὶ οὐχὶ πάντες τῆς ἀρχαιολογίας. Εἰς Πάτρας ἀφιχθέντες, ἠναγκάσθημεν νὰ μεταβῶμεν ἐφ᾽ ἁμάξης ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν, καί τοι ἀμφότεραι αἱ γραμμαὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀνήκουσιν ἐπιχείρησιν· καὶ ἐρωτήσας περὶ τοῦ λόγου τῆς παραδόξου καὶ ὀχληροτάτης ταύτης διατάξεως, ἔμαθον ὅτι ταύτην ἀπαιτοῦσι τὰ συμφέροντα τῶν ἁμαξηλατῶν, καὶ ὑποστηρίζουσι καὶ οἱ κατὰ καιροὺς δήμαρχοι, οἱ δεόμενοι τῶν ψήφων ἐκείνων. Ὁμοίως δὲ δι᾽ ὀχημάτων μετακομίζονται καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον σταθμόν, ἀποτίοντα καὶ δημοτικὸν φόρον!

Διελθόντες διὰ τῶν πυκνῶν δασῶν καὶ τῶν ὡραίων θέσεων τῆς Μανολάδας καὶ πάσης τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Πελοποννήσου, ἐφθάσαμεν, νύκτα ἤδη, εἰς Πύργον. Ἡ πλατεία τοῦ σταθμοῦ ἦν πλήρης ἀνθρώπων, ἐλθόντων εἰς ὑποδοχὴν τῶν φοιτητῶν, παιανιζούσης καὶ μουσικῆς. Ἀναζητήσας δὲ καὶ ἀνευρών με κλητὴρ τῆς Δημαρχίας, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ κ. Δήμαρχος μὲ προσεκάλει εἰς δεῖπνον παρ' ἑαυτῷ, καὶ μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Δήμαρχος δ' ἦν ὁ κ. Πέτρος Αὐγερινός, καὶ παρ' αὐτῷ εὗρον, πλὴν τῆς ἀξιολόγου οἰκογενείας του, καὶ τὸν ἀδελφόν του κ. Ἀνδρέαν, τὸν τέως Πρόεδρον τῆς Βουλῆς. Πλὴν δὲ τοῦ δείπνου προσεκλήθην νὰ καταλύσω ἐκεῖ καὶ ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπιοῦσαν.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξίν μου προσῆλθε πλῆθος καὶ φοιτητῶν καὶ πολιτῶν ζητωκραυγούντων καὶ εὐχαριστούντων τὸν Δήμαρχον, δι' ἃ εἶχε λάβῃ συνετὰ μέτρα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν πρώτων, μεριμνήσας καὶ περὶ τῶν ἐν ξενοδοχείοις καταλυμάτων αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς δι' ὀχημάτων εἰς Ὀλυμπίαν μεταβάσεως. Καὶ ἐν γένει εἶδον ὅτι πολλὴ ὑπῆρχεν ἡ ἀγάπη καὶ πολὺς ὁ σεβασμὸς τῶν δημοτῶν πρὸς τὸν κ. Αὐγερινόν· καὶ τῇ ἐπαύριον τὸ πρωΐ, ὅτε ὁ ἴδιος μὲ περιέφερεν ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐνόησα πόσον δεδικαιολογημένον ἦν τὸ αἴσθημα τοῦτο, ἰδὼν πόσην καὶ πόσον νοήμονα ὁ κ. Αὐγερινὸς εἶχε λάβῃ πρόνοιαν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ Πύργου, ὅστις, ὅτε ἐγὼ τὸ πρῶτον ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτο μόλις χωρίον, καὶ ἤδη, διὰ τὴν ῥυμοτομίαν, διὰ τὰς κρήνας, διὰ τὰ δημόσια καταστήματα, διὰ τὴν καθαριότητά της, ἐδύνατο ν' ἁμιλλᾶται μετ' Εὐρωπαϊκῶν πολιχνῶν.

Περὶ τὰς 7 ½ δ' ἀπῆλθον μετὰ τοῦ ἰατροῦ καὶ καθηγητοῦ κ. Βουσάκη, ἐφ' ἁμάξης, διότι ὁ σιδηρόδρομος μετὰ ταῦτα μόνον συνετελέσθη. Διελθόντες δὲ διὰ γραφικωτάτων λόφων καὶ τερπνοτάτων θέσεων, ἐφθάσαμεν περὶ τὰς 9½ εἰς Ὀλυμπίαν. Ἐπειδὴ δ' ὁ κ. Μυλωνᾶς μετὰ τῶν ὀπαδῶν του δὲν εἶχεν ἔτι ἀφιχθῇ, εἰσήλθομεν μόνοι εἰς τὸ ὡραῖον μικρὸν Μουσεῖον, ὃ καλεῖται καὶ φέρει ἐπιγραφὴν ΣΥΓΓΡΕΙΟΝ, διότι ὁ κ. Συγγρός, ἰδίᾳ δαπάνῃ, φιλογενῶς τὸ ἀνήγειρε, καὶ ἐπεσκέφθημεν τὰ ἐκεῖ κατατε-

θέντα ἀριστοτεχνήματα, ἐπὶ μακρὸν θαυμάσαντες καὶ μελετήσαντες τὸν ἀπαράμιλλον Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους, τὴν Νίκην τοῦ Παιονίου, τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ ἄριστα, προσγείως καὶ τοῖς θεωμένοις προσιτῶς ἐκτεθειμένα δύο πολύτιμα ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, καὶ ἐν τοῖς παρακειμένοις δωματίοις πλεῖστα κατατεθειμένα γλυπτικὰ καὶ ἄλλα εὑρήματα.

Ἀφιχθέντος δὲ τοῦ κ. Μυλωνᾶ, παρηκολουθήσαμεν αὐτὸν μετὰ πάντων τῶν ἐκδρομέων εἰς τὴν Ἄλτιν καὶ τὰ περὶ αὐτήν καὶ περὶ αὐτὸν συνωθούμενοι ἐπὶ ἐδάφους ἀνωμάλου τῶν ἀτάκτως συνεῤῥιμένων ἐρειπίων καὶ σωρῶν τῶν ἀνασκαφῶν, ἠκούσαμεν μετ᾽ ἐνδιαφέροντος τὰς τοπογραφικὰς αὐτοῦ ἑρμηνείας.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν δέ, πολλῶν τῶν ἀκροατῶν νισσομένων ἤδη ὑπὸ τῆς πείνης, μετέβημεν ἐντὸς τῆς Ἄλτιος, καὶ εἰς μεγάλου δένδρου σκιὰν οἱ φοιτηταὶ ἐξηπλώθησαν ἐπὶ κλαδίων κατεστρωμένων, οἱ λοιποὶ δέ, καθηγηταί, προσκεκλημένοι, κυρίαι (διότι καὶ φιλόμουσί τινες κυρίαι παρηκολούθησαν τὴν ἐκδρομήν), ἐκαθέσθησαν εἰς πλησίον στηθεῖσαν μακρὰν τράπεζαν, καὶ παρετέθη τὸ λιτὸν πρόγευμα. Ἐγένοντο δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ προπόσεις πολλαί, ὅτε ἠναγκάσθην καὶ ἐγώ τινα νὰ εἴπω. Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον, τῶν ἄλλων ἀναπαυομένων, ἐπεσκέφθην ἐγὼ τὸν Ναὸν τοῦ Διὸς μετὰ τοῦ κ. Βουσάκη, καί τινων παρακολουθησάντων ἡμᾶς φοιτητῶν, καὶ τοῖς ἐξήγησα ὅ,τι ἤξευρον περὶ αὐτοῦ. Ὅτε δ᾽ οἱ ἐκδρομεῖς ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸ Μουσεῖον, ὁ κ. Βουσάκης καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ τὸ εἴχομεν ἤδη ἰδεῖ, ἀπήλθομεν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς Πύργον, ἔνθα συνεπληρώσαμεν τὴν εἰς τὴν πολίχνην ταύτην περίοδον ἡμῶν, καὶ τὴν ἐπαύριον, εἰς τὰς 7 ἀναχθέντες, ἀφίχθημεν εἰς τὰς 7.15′ τὸ ἑσπέρας ἐν Ἀθήναις, λαμπρὰς ἀναμνήσεις διατηροῦντες.

Ὁμηρικαὶ ἀρχαιότητες.

Τοῦ υἱοῦ μου Κλέωνος προβιβασθέντος καὶ μεταβάντος εἰς Βερολῖνον, τῷ ἔγραψα προτείνας αὐτῷ νὰ ἐνεργήσῃ, διὰ τῶν ἐκεῖ φίλων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἡ Πρωσσικὴ

Κυβέρνησις πέμψη εἰς τὴν Ἑλλάδα συλλογὴν ἐκ τῶν διπλῶν καὶ πολλαπλῶν ἀντιτύπων τῆς ὁμηρικῆς συλλογῆς τοῦ Σλείμανν, ἅτινα εἰς αὐτὴν ἦσαν ὅλως ἄχρηστα.

Ὠδικὸς Σύλλογος.

Μετὰ τὴν ἐκδρομὴν εἰς Ὀλυμπίαν, κατὰ Μάϊον, ἦλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως 200 μέλη τοῦ ᾠδικοῦ συλλόγου Βιέννης ὑπὸ πρόεδρον τὸν κ. Holzbauer. Ὅτε δ' ἔβαινον πρὸς τὸν σταθμόν, ἔνθα ἔμελλε νὰ τοῖς γίνῃ ἡ πρώτη ὑποδοχή, ἀπαντήσας με, μὲ συμπαρέλαβεν εἰς τὴν ἅμαξάν του ὁ κ. Δήμαρχος, ὅστις καὶ εὐγλώττως τοὺς προσεφώνησε γαλλιστί· ἀφ' οὗ δὲ καὶ αὐτοὶ ἔψαλον εὐχαριστηρίους τινὰς στροφάς, προσελάβομεν καὶ τὸν πρόεδρον εἰς τὴν δημαρχικὴν ἅμαξαν, καὶ μετέβημεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον, ἔνθα τοῖς ἔγινεν ἡ ἐπίσημος ὑποδοχή, τοῦ κ. Σπάθη, προέδρου τῆς Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας, μακρὰν ἀναγνόντος ἀγόρευσιν, εἰς ἣν οἱ ξένοι ἀπεκρίθησαν δι' ὡραίας ᾠδῆς. Ζητηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ κ. Σπάθη, εἶχον συντάξῃ καὶ ἐγὼ στροφάς τινας διὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἃς ἐτόνισεν ὁ κ. Κατακουζηνός, ἀλλ' ἐκ κακῆς συνεννοήσεως αὐταὶ δὲν ἐψάλησαν. Παρευρέθην δὲ καὶ εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τὸ ἑσπέρας αὐτοῖς παραταθὲν δεῖπνον ἐν τῷ Ζαππείῳ, ἔνθα καὶ λαμπρῶς πολλὰ ἔψαλον ἐν χορῷ, ὡς καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐπὶ ἀποχαιρετισμῷ.

Μετέβη δὲ μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σπάθης εἰς Βιένναν, καί, βοηθείᾳ τοῦ κ. Holzbauer, κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ ἐκεῖθεν τὸν διάσημον βαρβιτιστὴν κ. Mon. Unger, εἰς ὃν ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν τῆς μουσικῆς τῆς Ἑταιρείας. Ζητηθεὶς δὲ συνέταξα δι' αὐτὴν ἓν δίστιχον λόγιον, ὃ ἐμελούργησεν ἀξιολόγως ὁ κ. Οὔγγερ.

Λεκατσᾶς.

Μετά τινας ἡμέρας ἐκόμισε παρ᾽ ἐμοὶ ὁ κ. Πολέμης τὸν ἠθοποιὸν κ. Λεκατσᾶν, ὃν καὶ ὁ Ἐπιτετραμμένος τῆς Ῥωσσίας μοὶ συνίστα, θερμῶς συστηθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥώσσου Πρέσβεως, καὶ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας, πορευθεὶς εἰς τὸ θέατρον, ἐθαύμασα αὐτὸν ὡς Ῥισχελιέρον, ἐν μεταφράσει τοῦ ὡραίου δράματος τοῦ Λόρδου Λύττων (Ἐῤῥ. Βοῦλβερ), καὶ πᾶν ἔπραξα, ἵνα προσληφθῇ εἰς τὸ Ὠδεῖον, ὡς διδάσκαλος τῆς μιμητικῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον. Ὁ δ᾽ ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, εἰς ὅν, ὡς ἄλλοτε διατελέσαντα ἐκεῖ γραμματέα πρεσβείας, ὅτε ἐγὼ ἤμην πρέσβυς,—ἔγραψα περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐπιτυχίας τοῦ δράματος τοῦ πατρός του, εὐηρεστήθη νὰ μοὶ τὸ πέμψῃ.

Τεξάς. Σέρβοι.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔλαβον ἐκ Τεξὰς διορισμὸν ὡς ἐπιτίμου μέλους τῆς ἐκεῖ ἱστορικῆς Ἑταιρείας.

Προκειμένου νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰς Ἀθήνας τῶν Σέρβων φοιτητῶν, ἀπεφάσισάν τινες νὰ δώσωσι χάριν αὐτῶν θεατρικάς τινας παραστάσεις Ἑλληνικῶν δραμάτων, καὶ ἀπετάθησαν πρὸς τὴν Ἑταιρείαν τῆς Ἀνατολικῆς ὁμοσπονδίας, ζητοῦντες νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς. Ἡ Ἑταιρεία αὕτη μὲ εἶχεν ἄλλοτε τιμήσῃ πέμψασά μοι δίπλωμα μέλους, καὶ μάλιστα ἐπιτίμου ἀντιπροέδρου αὐτῆς. Ἀλλ' οὔτε εἰς συνεδρίαν ποτὲ αὐτῆς παρευρέθην, οὐδὲ γνωρίζω, ἀμφιβάλλω μάλιστα, ἂν ποτὲ συνεδρίαζε, καὶ ἐν γένει ὁ σκοπὸς αὐτῆς μοὶ ἐφαίνετο μᾶλλον ἄκαιρος καί πως ἀόριστος. Ὑπὸ μίαν δὲ κυρίως ἔποψιν ἐνέκρινον αὐτήν, καὶ δὲν ἠθέλησα ν' ἀποποιηθῶ νὰ ταχθῶ ἐν αὐτῇ, τὴν πεποίθησιν, ἣν πάντοτε ἔτρεφον, ὅτι συμφέρει ἡμῖν παντὶ σθένει νὰ ἐπιδιώκωμεν φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁμοδόξων, καὶ τῶν ἔτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν διατελούντων λαῶν. Εἰς τὴν περίστασιν δὲ ταύτην τῶν προτιθεμένων παραστάσεων, ἡ Ἑταιρεία

ἠθέλησε ν' ἀναθέσῃ εἰς ἐμὲ τὴν προεδρείαν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἔμελε νὰ λάβῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν προστασίαν της· ἐγὼ ὅμως ἀπεποιήθην, διότι ἓν ἐκ τῶν δραμάτων, ὃ ἐξελέξαντο πρὸς παράστασιν, ἦν ἔργον ἐμόν, ἡ ***Παραμονή***.

Καὶ οἱ ἡμέτεροι δὲ φοιτηταί, σύλλογον ἀποτελέσαντες καὶ αὐτοὶ (τὸν Φοιτητικὸν ἀρχαϊκόν), μοὶ ἔγραψαν ὅτι προὐτίθεντο νὰ ἐκδώσωσι φυλλάδιον, καὶ μοὶ ἐζήτησαν νὰ τοῖς πέμψω λέξεις τινὰς δι' αὐτό· δι' ὃ, συνθείς, τοῖς ἔπεμψα στροφὰς τινάς.

Ἡμερολόγιον 1891.

Ὁ εὐφυὴς καὶ τοῖς πᾶσι προσφιλὴς ποιητὴς Δ. Κόκκος ἔπεσε θύμα παράφρονος ὑπαξιωματικοῦ, πυροβολήσαντος κατ' αὐτοῦ, ἐξερχομένου ἐκ τοῦ θεάτρου, μετὰ τὴν παράστασιν ἑνός κωμωδυλλίου του (Σεπτεμβρίου 8). Μαθὼν τὸ λυπηρὸν συμβὰν τὸ ἑσπέρας, ἔσπευσα τῇ ἐπιούσῃ εἰς τὸν οἶκον του νὰ μάθω περὶ τῆς ὑγείας του, καὶ περιχαρὴς ἤκουσα ὅτι ἤρξατο ἀναλαμβάνων. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες αὗται, καὶ ὁ ἄριστα ὑποσχόμενος νέος ποιητὴς ἀπεβίωσε, τὴν πόλιν πᾶσαν εἰς πένθος βυθίσας.

Πρὸς γενικὴν τῆς Ἑλλάδος θλίψιν ἦλθε καὶ ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τῆς ἐθνοφιλοῦς καὶ πλήρους χαρίτων Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας, ἐξ ἐκλαμψίας, προελθούσης ἐκ δυσχεροῦς τοκετοῦ. Ἔσπευσα δὲ νὰ τηλεγραφήσω συλλυπητήρια καὶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Διάδοχον, καὶ ἔλαβον ἀμφοτέρων εὐγενεῖς τηλεγραφικὰς ἀπαντήσεις.

Ἡ Αὐστριακὴ Πρεσβεία διεβίβασεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρόσκλησιν, ὅπως ἡ Ἑλλὰς μετάσχῃ δραματικῆς καὶ μουσικῆς ἐκθέσεως ἐν Βιέννῃ κατὰ Μάϊον τοῦ 1892. Κληθεὶς δὲ παρευρέθην ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς ἐπιτροπήν, ἥτις ἔμελλε νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως. Ἐπειδὴ δὲ διάφοροι ὑπεστηρίχθησαν γνῶμαι, ἐκθεὶς καὶ ἐγὼ τὴν ἐμήν, ἐπρότεινα τέλος ἕκαστον μέλος νὰ δώσῃ ἐγγράφως τὴν ἰδέαν ἑαυτοῦ, καὶ παρα-

βάλλον αὐτὰς τὸ Ὑπουργεῖον ν' ἀποφασίσῃ. Τῆς προτάσεως δὲ δεκτῆς γενομένης, συνέταξα ἐγὼ καὶ παρέδωκα τὴν ἐμήν, ὑποστηρίζων τὴν μετοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ διαγράφων τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ τοὺς ὅρους.

Ἑταιρεῖαι ὧν εἰμὶ μέλος

Académie des Inscriptions et Belles lettres de France	Membre correspondant
Académie de Berlin.............. .	„ „
Académie d'Herculanum	„ „
Académie de Stockholm	„ „
Académie Institut de Rome..........	„ „
Académie de Belgique	„ „
Académie de Bavière	Membre ordinaire
Academie des Sciences d'Amsterdam .	„ „
Soc)té Archéologique de St Pétersbourg	„ „
Société des antiquaires de France	Correspondant étranger
Académie Archéologique d'Espagne..	Membre honoraire
Société des antiquaires de l'Amérique	Membre ordinaire
Académie de St Pétersbourg..... ...	„ „
Société de Littérature de Londres...	Membre honoraire
Société des antiquaires du Nord (Danemark) ... ·..	„ „
Société d'Archéologie de Luxembourg	„ „
Société historique de Ratisbonne	„ „
Société historique et archéologique Rhénane	„ „
Société historique et archéologique de Westphalie	„ „
Société historique et archéologique de Nassau	„ „
S)té d'histoire naturelle de Nüremberg	„ „
Société de Schiller à Leipzig	„ „
Société historique et archéologique de Mecklemburg	Membre correspondant
Société historique et archéologique de Hess	„ „

Société historique et archéologique de la Saxe inférieure	Membre correspondant
Société des sciences à Göttingen.....	" "
Société d'Ethnographie de France....	" "
Société de paléontologie d'Anvers....	" "
Société des auteurs et publicistes du Portugal	" "
Société statistique de Marseille	" "
Société d'anthropologie de Paris	" " étranger
Société archéologique de Cherchel (France)	Membre honoraire
Société historique et archéologique d' Odessa	Membre ordinaire
Université de St Pétersbourg..	Membre honoraire
Göthe-Verein	Meister
Institut d'Afrique (Paris)........... .	Vice-Présidentd'honneur
Société des science et de littérature à Corfou	" " "
Société philhellénique d'Amsterdam..	Président d' honneur
Université de New-York	Docteur en droit
Université de Washington.......	" " "
Société archéologique de Berlin.	Membre ordinaire
Société archéologique du Portugal ..	" "
Συλλόγου Φιλολογικοῦ ἐν Κων/πόλει.....	Μέλος ἐπίτιμον
Συλλόγου τῶν Ἐφήβων ἐν Κων/πόλει...	» »
Συλλόγου Πιερία ἐν Κωνσταντινουπόλει.	» »
Συλλόγου Μουσικοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει	» »
Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Ἀθήναις	Μέλος
Συλλόγου Ἀναπλάσεως ἐν Ἀθήναις....	Πρόεδρος, εἶτα ἰσόβιος Ἀντιπρόεδρος
Ἑταιρ. τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἀθήναις	Μέλος
Ἑταιρείας Ἀρχαιολογικῆς ἐν Ἀθήναις ..	»
Ἑταιρείας Φιλεκπαιδευτικῆς ἐν Ἀθήναις	»
Ἑταιρείας Φιλαρμονικῆς ἐν Ἀθήναις....	Ἐπίτιμος Πρόεδρος
Ἑταιρείας Ἱστορικῆς τοῦ Τεξὰς (Dalla) "St Trinity„	Μέλος ἐπίτιμον

Ὅσα ἔγραψα

Ἅπαντα τὰ φιλολογικά, Τόμοι 19.

ἐξ ὧν εἰς τόμ. 1 καὶ 19 Ποιήματα λυρικά, ἐν οἷς τινα εἰς ξένας γλώσσας·
» » 2 Ποιήματα διηγηματικά. Λαοπλάνος (Μετ. Γερ.)*, Ταξιδεύτρια, Δῆμος καὶ Ἑλένη (Μετ. Γερ.). Διονύσου πλοῦς (Μετ. Γερ.), Γοργὸς Ἱέραξ.
» » 2 καὶ 4 Ποιήματα δραματικά. Οἱ Τριάκοντα (Μετ. Γερ)· Δούκας (Μετ. Γερ.), Φροσύνη, Παραμονὴ (Μετ. Γερ.), Μνηστὴρ τῆς Ἀρχοντούλας, Τοῦ Κουτρούλη ὁ Γάμος (Μετ. Γερ.), Διὸς ἐπίσκεψις
» » 2, 5 καὶ 12 Ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Α' τῆς Ὀδυσσείας.
» » ἐξ ἀρχαίων τραγικῶν: Εὐριπίδου, Φοίνισσαι, Σοφοκλέους, Ἀντιγόνη, Αἰσχύλου, Πέρσαι.
» » κωμικῶν: Ἀριστοφάνους Νεφέλαι, Εἰρήνη. Ὄρνιθες·
» » Γερμανῶν τραγικῶν: Λέσσιγκ, Ναθάν, Σχίλλερ, Τέλλου, Γαίτου, Φαῦστος, Ἰφιγένεια
» » Ἄγγλων: Σαικσπείρου, Ἰούλιος Καίσαρ.
» » 6 καὶ 7 » » Τάσσου, Ἱερουσαλήμ.
» » 12 » » Δάντου, Κόλασις
» » 8, 10, καὶ 11 Πεζὰ διηγήματα 24. Αὐθέντης τοῦ Μωρέως, Λεΐλα, Ἐκδρομὴ εἰς Πόρον, Συμβολαιογράφος, Ὑφανταί, Αἱ φυλακαί, Χρυσοῦν μαστίγιον, Γλουμυμάουθ, Εἰς τὰς κορυφὰς Ναϊάς, Ἀμαζών, Ἐμάη, Κακουργειοδικεῖον Ἐλισαβεττῶνος, Καμινάπτης, Καλμίνα. Αἱ δύο ἀδελφαί, Βροῦτος Κουρτάρρος Ἀδάμας Οἱ

* Μετ. Γερ. σημαίνει ὅτι ἐξεδόθη αὐτοῦ Μετάφρασις Γερμανική, Μετ. Γαλ., ὅτι Γαλλική.

δύο υἱοί, Εὐδαίμων οἰκογένεια, Ὁδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις, Βιογραφία τοῦ Ἐρεχθείου, Συνάντησις τῆς Δρέσδης, Ἐπιστολαὶ ἐκ Βερολίνου.

(Τὰ πλεῖστα μετεφράσθησαν καὶ ἐξεδόθησαν Γερμανιστὶ καὶ Γαλλιστὶ καί τινα Ἰταλιστί, Ρουμανιστὶ κλπ.).

Εἰς τόμ. 13 καὶ 14 Ἀρχαιολογία. (Ἱστορία τῆς καλλιτεχνίας).
» » 15 καὶ 16 » (Πολιτικαὶ ἀρχαιότητες).
» » 17 » (Ἐπιγραφική).
» » 18 » (Τοπογραφία Ἀθηνῶν. Ἀρχαιολογικαὶ πραγματεῖαι).

Μετάφρασις τῶν Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου	Εἰς τόμους	10
» Ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Campe	» »	2
» Ροβινσὼν .... » »	» »	2
» Συμβουλαὶ εἰς τὰς θυγατέρας μου » »	» »	2
» Ἠθικὴ πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων » »	» »	1
» Ἱππόται τοῦ Στερεώματος τοῦ Paul Féval	» »	2
» Πλοίαρχος Πάμφιλος τοῦ Alex. Dumas...	» »	2
» Ἄνευ οἰκογενείας, τοῦ Mallet..	» »	2
» (Ὁ β′ τόμος) τῶν μαθηματικῶν προβλημάτων τοῦ Mayer Hirsch	» »	1
Λεξικὸν Γαλλοελληνικὸν μετὰ Σαμουρκάση καὶ Νικολαΐδου	» »	2
Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια μετὰ Σκ. Βυζαντίου...	» »	5
Γαλλικὴ Χρηστομάθεια	» »	1
Μετρική..................	» »	1
Ἑλληνικὴ ἱστορία διὰ σχολεῖα.......	» »	1
Λεξικὸν ἀρχαιολογικὸν (εἰς 4ον)	» »	2
Εὐνομία, ἐφημερὶς ἐπὶ δύο ἔτη	» »	2
Εἰς Ἶριδα, Εὐτέρπην, Πανδώραν, Ἑστίαν καὶ ἄλλας ἐφημερίδας συνεργασία.		
Antiquités Helléniques Μέγα 4ον	» »	2
Excursion en Arcadie.	» »	1
Excursion dans l'Eubée du Sud	» »	1
L'Ancien Laurium		
Trois inscriptions	» »	1
Das Hierum	»	1

Das Erechtheum.....	Εἰς τόμους		1
Histoire de la littérature de la Grèce moderne	»	»	2
Neugriechische Litteratur............	»	»	1
Ueber die Aussprache des Griechischen...	»	»	1
Un Spectateur d'Orient (T. 5 συνεργασία	»	»	1
Grammaire du Grec actuel	»	»	1
Ἀπομνημονεύματα............................	»	»	4

ΤΕΛΟΣ

Ὁ Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ ἀπεβίωσεν

ἐν Ἀθήναις τῇ 16)29 Ἰανουαρίου 1892

